

שבוע חג הסוכות

(1 – 7 October 17)

י"א – י"ז תשרי תשנ"ח

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה'י' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהרהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל־בְּנָיו
לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֵךְ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל"ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ וּבְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְנָתָם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וְלַעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעַצַּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאַבְדַּתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָאָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנָפְיָם בְּגֵדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה בְּמוֹדָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתַן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקיש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת-צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית-תוכות "לה'י") בצירוף שםם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וניהולם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קמז.

שבחים גדולים להקדושי־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הגמול שעשה עמו: הנמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָיִ: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבִל־מָוֶת
וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וַיְגֹן אִמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אַקְרָא אָנֹהּ יְהוָה מִלְטָה נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה
וַצַּדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דִּלְתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹכֵן נַפְשִׁי לְמִנְחֹתֵי כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלָיִ: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אָנֹהּ עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי כַחֲפוּי פֶלֶאֱהָרִם כְּבוֹב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה
כָּל־תַּגְּמוֹלוֹהִי עָלָיִ: יג כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁם יְהוָה אַקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדֵה־נָא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקַּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמּוֹתֶה לְחַסְדָּיו: טז אָנֹהּ יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בְּן־אֲמֹתָךְ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי:
יז לָךְ אֲזַבַּח וְזָבַח תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אַקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדֵה־נָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בְּחִצְרוֹת |
כִּי יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמוז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאֱמַת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א

לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל

לקראת חג הסוכות, זמן שמחתנו, ה'תשמ"ח (שנת הקהל)

יום טוב ודומן שמחתינו דישמח ישראל בעושינו וישמח השם במעשיו ודשנת הקהל וגוט שבת

/מקום החתימה/

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנשי כפר חב"ד,

בעת מסירת האתרוגים על־ידי באי־כח הכפר שיחיו —

ערב חג הסוכות ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

ה' יתברך יעזור שיהיה ה"הקהל" דכל ארבעת המינים, שרומזים לארבעת הסוגים שבבני־ישראל, כדאיתא במדרש¹.

ובאופן שיומשך ויפעל על כל השנה כולה — שהיא שנת הקהל.

ובקרוב ממש נזכה לקיום היעוד "ויהי בישורון מלך גו' יחד שבטי ישראל"² — שעל־ידי "יחד שבטי ישראל", שזהו ענין ד"הקהל", נעשה "ויהי בישורון מלך", מלכא משיחא.

יהי רצון שנשמע בשורות טובות.

(1) ויק"ר פ"ל, יב.

(2) ברכה לג, ה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטז, קיז ג
- (ג) מאמר ד"ה ועמדו רגליו גוי' על הר הזיתים גוי' יום ב' דחג הסוכות, ה'יתשח"י" ה
- (ד) שיחת יום ב' דחג הסוכות ה'יתשח"י" כא
- (ה) שיחת ליל ג' דחול המועד סוכות, שמחת בית השואבה, ה'יתשח"י" כב
- (ו) שיחת י"ג תשרי ה'תשמ"ח מח
- (ז) שיחת ליל א' דחג הסוכות ה'תשמ"ח סא
- (ח) שיחת ליל ב' דחג הסוכות, ה'תשמ"ח סט
- (ט) שיחת ליל ג' דחג הסוכות, (ליל שבת-קודש) ה'תשמ"ח פ
- (י) שיחת ליל ד' דחג הסוכות, ה'תשמ"ח צא
- (יא) לקוטי שיחות חג הסוכות כרך יט קה
- (יב) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל קיא
- (יג) ילקוט גאולה ומשיח – שבת חוה"מ סוכות קיב
- (יד) שיעורי חומש יומי לשבוע חג הסוכות קיג
- (טו) שיעורי תהלים לשבוע חג הסוכות קלא
- (טז) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע חג הסוכות קלב
- (יז) לוח "היום יום" לשבוע חג הסוכות קמג
- (יח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קמו
- שיעורי רמב"ם**
- (יט) – ג' פרקים ליום לשבוע חג הסוכות קמט
- (כ) – פרק אחד ליום לשבוע חג הסוכות קצד
- (כא) – ספר המצוות לשבוע חג הסוכות ריג
- (כב) נביאים וכתובים
- ישעיה פרק מח-מט, איוב פרק לב ריח
- (כג) משניות – מסכת סוכה ביאור קהתי רכ
- (כד) עין יעקב מסכת תענית רכז
- (כה) מסכת סנהדרין עם ביאורים מדף עז עד דף פג רכח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כו) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים אדמו"ר הזקן רנו
- (כז) שולחן ערוך הלכות יום טוב לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רנו
- (כח) לקוטי תורה אדמו"ר הזקן רנט
- (כט) שערי תשובה אדמו"ר האמצעי רסד
- (ל) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו אדמו"ר ה"צמח צדק" רסה
- (לא) תורת שמואל תרל"ב אדמו"ר מוהר"ש רסו
- (לב) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב אדמו"ר מוהר"ש"ב רסז
- (לג) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם) אדמו"ר מוהר"ש"ב רסט
- (לד) ספר השיחות הי"ש"ת-תש"א בלה"ק אדמו"ר מוהר"ש"ב רעא
- (לה) אגרות קודש אדמו"ר מוהר"ש"ב רעג
- (לו) חומש לקריאה בציבור רעו
- (לז) לוח זמנים לשבוע חג הסוכות רעז
- (לח) עירוב תבשילין רעח
- (לט) סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש .. רעט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 הנביא זכריה מתנבא על ימות המשיח (בפסוקים שהם ההפטרות ליום הראשון
2 של חג הסוכות) ואומר:
3 וְעַמְדוֹ רִגְלָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּבִיכּוֹל גּוֹ' עַל הַר הַזֵּיתִים גּוֹ'
4 וְנִבְקַע הַר הַזֵּיתִים מִחֻצְיוֹ בִּאֲמֻצְעוֹ מִזְרְחָה וְיָמָה מִהַמְזוּרָה לַמַּעֲרָב
5 גּוֹ' וְיָמַשׁ חֲצֵי הַהָר צְפוֹנָה חֲצֵי
6 הַצְּפוֹנִי יוֹזֵם מִמְּקוֹמוֹ לְצַד צְפוֹן וְחֻצְיוֹ
7 נִגְבְּהָ הַרְרומִי יוֹזֵם מִמְּקוֹמוֹ לְצַד
8 דְרוֹם¹. וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ
9 הָעֵלּוּי הִיתְרוֹן וְהַמְשַׁמְעוֹת הַרוּחָנִית
10 בְּעֵנֶיךָ וְעַמְדוֹ רִגְלָיו עַל הַר
11 הַזֵּיתִים וְנִבְקַע הַר הַזֵּיתִים
12 מִזְרְחָה וְיָמָה וְיָמַשׁ צְפוֹנָה
13 וְנִגְבְּהָ, שְׁלֹכֵן בְּגַלּל אוֹתוֹ עֵלּוּי
14 וִיתְרוֹן נִכְלָל הַיְעוּד הַזֶּה שֶׁהוּא
15 הַזֵּיתִים יִיחָצֵה לַשָּׁנִים, בְּדַבְרֵי הַנְּבִיא
16 בֵּין הַיְעוּדִים וְהַגְּלוּיִים
17 הַרוּחָנִים הָאֱלוֹקִים הַעֲתִידִים
18 לְהִיּוֹת בְּגֹאֲלָה הָאֲמֵתִית
19 בְּמַהְרָה בְּיַמֵּינוֹ עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ
20 צְדִקְנוֹ.
21 גַּם צָרִיף לְהִבִּין בְּעֵנֶיךָ הַר
22 הַזֵּיתִים עֲצֻמוֹ (מַלְבָּד עֵנֶיךָ הַבְּקִיעָה
23 שֶׁתְּהִיָּה לַעֲתִיד-לְבֹאֵי בִימֹת הַמְּשִׁיחַ),
24 שְׁמֻצְיָנוּ בְּזָה כְּמֵהוֹתוֹ הַרוּחָנִית
25 הַפְּנִימִית שֶׁל הַר הַזֵּיתִים ב' עֲנִינִים
26 הַפְּכִיִּים. דְּהִנֵּה מִצַּד אַחֵר, הַר
27 הַזֵּיתִים הוּא הַר הַמְּשַׁחָה
28 שֶׁנִּקְרָא כֵךְ עַל שֵׁם שְׁמֵהוּזִיתִים שֶׁגִּדְלוֹ
29 עָלָיו הָיוּ עוֹשִׂים אֶת "שְׁמֵן הַמְּשַׁחָה"
30 לַמְּשֹׁחַ בּוֹ כְּהֵנִים וּמְלָכִים, וּמִקוֹמוֹ
31 אֵינָנו בְּתוֹךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַעוֹדָה אֵלָּא
32 שְׁהִיָּה חוּץ לִגְ' מִחְנוֹת² כְּאִשֶּׁר
33 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ בְּמַדְבַּר הֵם הַתְּחַלְקוּ
34 לִ'מִּחְנוֹת' (קְבוּצוֹת) וְהַתּוֹרָה קוֹבֵעֵת לָמִי
35 מוֹתָר לְהִיכַס לְכָל מַחֲנֵה. לַמְּשֹׁל,
36 לְיִשְׂרָאֵלִים אֲסוּר לְהִיכַס לַמִּקְדָּמוֹת
37 קְדוּשִׁים שֶׁהִכְנִיסָה אֱלֹהִים מוֹתֵרֵת רַק
38 לְכַהֲנִים וְכֵן הַטְּמָאִים בְּטוֹמְאָה חֲמוּרָה,
39 עֲלֵיהֶם לְצֵאת מַחוּץ לְשְׁלוֹשַׁת הַמִּחְנוֹת,
40 הֵינָנו, לֹא רַק חוּץ לְמִחְנֵה
41 שְׁכִינָה חֲצוֹר הַמְּשֹׁכֵן בְּמַדְבַּר וְהַעוֹדָה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהִכְנִיסָה אֵלָיו מוֹתֵרֵת

ביאור בדרך אפשר

לְכַהֲנִים בְּלִבָּד, אֵלָּא גַּם חוּץ לְמִחְנֵה לְוִיָּה שֶׁהִכְנִיסָה אֵלָיו אֲסוּרָה
לְיִשְׂרָאֵלִים אֵךְ מוֹתֵרֵת לְלוִוִּים, וְאֵפִילוֹ חוּץ לְמִחְנֵה יִשְׂרָאֵל, וְכַאֲמוֹר
יֵשֵׁנ טְמָאִים שֶׁאֲסוּר לָהֶם לְהִיּוֹת אֲפִילוֹ בְּמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, אֵלָּא שְׁהִיָּה הַר
הַזֵּיתִים (הַר הַמְּשַׁחָה) בְּמִקְדָּשׁ טְהוֹר וְלִפִּי זֶה הַר הַזֵּיתִים הוּא מְקוֹם נְחוֹת
בִּיחָס לַמִּקְדָּמוֹת קְדוּשִׁים כְּמוֹ מַחֲנֵה
יִשְׂרָאֵל, וְכַל-שֶׁכֵּן מַחֲנֵה לְוִיָּה וּמַחֲנֵה
שְׁכִינָה. אֲמַנָּם מִצַּד שְׁנֵי -, רַבְּנוּ
הַזֶּקֶן פֶּרֶשׁ³ עֲנִין הַר הַזֵּיתִים
שְׁזָהוּ מְדֻרְגָה נְעֻלִית בְּקִדְשָׁה,
דְּזֵית-שְׁמֵן הוּא בְּחִינַת
חֻקְמָה⁴, כְּמוֹבֵּא בְּזוּהָר וּבִסְפָרֵי קְבֵלָה
וְהַר הַזֵּיתִים הַמְקוּם שְׁבוּ יֵשׁ עֲצֵי
זֵית שֶׁמֶחַם בֵּא הַשְּׁמֵן הוּא מְקוֹר
הַזֵּית-שְׁמֵן, הֵינָנו, שְׁהוּא
לְמַעַלָּה מִבְּחִינַת הַחֻקְמָה שֶׁהָיָה
מוֹבֵּן שֶׁהַמְקוֹר וְהַשְּׁרִישׁ לְכָל דָּבָר, נְעֻלָּה
יֹתֵר מִהַדְּבָר עֲצֻמוֹ וְאֵם שְׁמֵן מוֹרָה עַל
חֻכְמָה, הָיָה הַר הַזֵּיתִים מוֹרָה עַל בְּחִינָה
יֹתֵר גְּבוּהָה, הַנְּעֻלִית יֹתֵר מִהַחֻכְמָה.
וְנִמְצָא, שֵׁישׁ בְּזָה ב' קְצוֹת
הַפְּכִיִּים. שְׁהָרֵי לְפָרוֹשׁ רַבְּנוּ
הַזֶּקֶן עֲנִין הַר הַזֵּיתִים הוּא
בְּחִינָה נְעֻלִית בְּקִדְשָׁה לְמַעַלָּה
מִבְּחִינַת הַחֻכְמָה, כְּנִ"ל, וְלִפִּי
פְּשׁוּטוֹ לְפִי מִיקוּמוֹ הַגְּשָׁמִי מַחוּץ
לְשִׁטַּח בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַעוֹדָה (אֵם כִּי
סְמוּךְ לַשֶּׁמֶן) הִנֵּה הַר הַזֵּיתִים
הוּא חוּץ לִגְ' מִחְנוֹת, אֲפִלוֹ
חוּץ לְמִחְנֵה יִשְׂרָאֵל².
וְעוֹד צָרִיף לְהִבִּין מֵה שְׁפָרָה
אֲדָמָה הִתְּהַ נְעֻשִׂית עַל הַר
הַזֵּיתִים, כְּפִי שְׁשִׁנִּינוּ⁵ בְּמַשְׁנֵה
בְּמַסְכַּת פָּרָה שְׁהַכְּהֵן הַשּׁוֹרֶף אֶת
הַפָּרָה הִנֵּה עוֹמֵד בְּרֹאשׁ הַר
הַמְּשַׁחָה (זוֹה לְשׁוֹן הַמְּשַׁחָה: וְכַבֵּשׁ
מִעֵין גֶּשֶׁר) הָיוּ עוֹשִׂים מֵהַר הַבַּיִת לְהַר
הַמְּשַׁחָה... שְׁבוּ כַּהֵן הַשּׁוֹרֶף אֶת הַפָּרָה
וְכַל מַסְעִדָּה (עוֹרוּרָה) יוֹצֵאֵן לְהַר
הַמְּשַׁחָה), שְׁמֻזָּה מוֹבֵּן, שְׁגַם
עֲנִין עֲשִׂית הַפָּרָה שְׁנִף
לְהַגְּלוּיִים הַרוּחָנִים הָאֱלוֹקִים דְּלַעֲתִיד-לְבֹא, דְּכִינֵן שְׁמֵהַגְּלוּיִים

בס"ד. יום ב' דחג הסוכות, ה'תשח"י (הנחה בלתי מוגה)

(1 זכריה יד, ד – הפטרת יום א' דחג הסוכות. (2) ראה גם אוה"ת נ"ך (ח"א) עה"פ (ע' תקכג ואילך). הוספות לספר החקירה להצ"צ ע' 273 ואילך. (3) ראה ד"ה ועמדו רגליו במאמרי אדה"ז תקע"א ע' נו ואילך; נביאים ע' רנח ואילך. ד"ה הנ"ל תרל"א (סה"מ תר"ל ע' שכ ואילך). (4) ראה זהר ח"ב פז, ב. ח"ג ז, ב ובמקדש מלך שם. לט, א. פח, ב ובהגהות הרח"ו שם. ועוד. (5) מדות פ"ב מ"ד. פרה פ"ג מ"ו. ספרי עה"פ חקת יט, ג. רמב"ם הל' פרה אדומה רפ"ג.

ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו'

ביאור בדרך אפשר

1 דְּלַעֲתִיד-לְבֹא הוּא עֲנִין וְעָמְדוּ רַגְלָיו עַל הַר הַזֵּיתִים גו',
 2 וּבָהֵר הַזֵּיתִים הִיְתָה נַעֲשִׂית הַפָּרָה, הָרִי מוֹכֵן, שְׁעֲנִין עֲשִׂית
 3 הַפָּרָה שֶׁנָּה לְהַגְלוּיִים דְּלַעֲתִיד-לְבֹא שֶׁכֵּן מֵאֲחֵר וְהִיעוֹד הָאֲמוֹר עַל
 4 הַר הַזֵּיתִים נִימְנָה בֵּין הַגְּלוּיִים שִׁהִיו לַעֲתִיד-לְבֹא, מוֹבֵן שֶׁגַם לִשְׂרִיפַת הַפָּרָה
 5 שֶׁהִמְקוֹם הַקְּבוֹעַ לָכֵן הִיָּה הַר הַזֵּיתִים,
 6 יֵשׁ קֶשֶׁר וְשִׁיכוֹת לַגְּלוּיִים שֶׁלַעֲתִיד-
 7 לְבֹא. וְצִרִיךְ לְהִבִּין, אֲפֹא, אֵת
 8 הַמְּשֻׁמְעוֹת הַרוּחָנִית שֶׁל הַדְּבָרִים.
 9 (ב) וְיֻכַּן כֹּל זֶה בְּהַקְדָּיִם
 10 תְּחִלָּה⁶ עֲנִין הַר הַזֵּיתִים
 11 כְּפִשׁוּטוֹ, שְׁנִשְׁתַּנָּה [=הִתְיַחֵד]
 12 וְנִבְדַּל הַר זֶה לְמַעְלִיּוֹתָא לְשַׁבַּח
 13 וּמַעֲלָה מִשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת,
 14 שֶׁהוּא מְקוֹם שְׁגָדְלִים בּו
 15 אֵילָנֵי זֵית.
 16 וְהַעֲנִין בְּזֶה הַמְּשֻׁמְעוֹת הַרוּחָנִית
 17 הַפְּנִימִית שֶׁל הָהָר שֶׁבו גְּדִלִים זֵיתִים,
 18 דְּהִנְהָ, מִהַזֵּיתִים עוֹשִׂים שְׁמֹן,
 19 וְשְׁמֹן רוֹמֵז עַל הַחֲכָמָה. וְלָכֵן
 20 מְצִינּוּ גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת שֶׁהִמְקוֹם
 21 שְׁבוּ מְצוּי שְׁמֹן זֵית מְצוּיָהּ בּו
 22 הַחֲכָמָה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב⁷ וַיִּשְׁלַח
 23 יוֹאָב תְּקוּעָה וַיִּקַּח מִשֶּׁם אִשָּׁה
 24 חֲכָמָה, וְהִינּוּ, לְפִי שֶׁתְּקוּעַ
 25 הִיְתָה אֶלְפָא מֵאוֹלֶפֶת, רִגְלִיהָ
 26 לְשִׁמֹן, וּמִתּוֹף שְׂרָגִילִין בְּשִׁמֹן
 27 זֵית כְּפִשׁוּטוֹ הִיְתָה הַחֲכָמָה
 28 כְּפִשׁוּטָה מְצוּיָהּ בֵּינֵיהֶם⁸, וְהִינּוּ
 29 לְפִי שְׁשִׁמֹן הוּא בְּחִינַת חֲכָמָה
 30 בְּרוּחָנִית וְכֹל דְּבַר גִּשְׁמִי נּוֹבַע
 31 וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִשְׁרָשׁו הַרוּחָנִי הַעֲלוּיִן.
 32 וּבְפָרְטִיּוֹת יוֹתֵר, הִנְהָ מְצִינּוּ
 33 שְׁגָם 'מִים' (בְּנוֹסֵף לְשִׁמֹן) רוֹמֵז
 34 עַל הַחֲכָמָה, וְכִידּוּעַ⁹ הַהֲפָרֵשׁ
 35 בֵּין נְסוּף הִינּוּ שְׁהִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
 36 כֹּל יְמוֹת הַשָּׁנָה לְנְסוּף הַמִּים שְׁהִיָּה
 37 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּחַג הַסּוּכוֹת, שְׁבִכָל
 38 הַשָּׁנָה הִיָּה נְסוּף הִינּוּ, שְׁיִינּוּ
 39 יֵשׁ בּו טַעַם, שְׁמֹרָה עַל הַבִּינָה מִבּוֹאֵר
 40 שֶׁל רַעֲיוֹן שְׁכָלִי יֵשׁ כְּמָה שְׁלִבִים. הַשִּׁלֵּב הָרֵאשׁוֹן הוּא נְקוּדָה וְגַרְעִין שֶׁל רַעֲיוֹן.
 41 בְּשִׁלֵּב זֶה כָּבֵר חֵשׁ הָאָדָם שִׁישׁ בִּידוֹ קֶצֶה-חֹט לִישׁוֹב וְהַבְּהֵרַת הַרְעִיּוֹן אֲבַל

ביאור בדרך אפשר

בשלב הראשוני הזה הוא עדיין לא יודע את פרטי הדברים, וההארה וההברקה
 הראשונית הו נקראת "חכמה" (אותיות "כח מה") בדומה לאדם שרואה דבר
 באופן כללי ושואל "מה זה". השלב השני הוא השלב שבו מתבונן האדם
 בנקודת הרעיון ו'מפרט' ומפרט את הגרעין הראשוני לפרטים ופרטי פרטים
 עד שהרעיון מובן היטב לעומקם של
 דברים. והשלב הזה, השני, נקרא בינה.
 לכן, יין שיש בו טעם המסמל הבנה
 טובה ועמוקה מורה על (כוח) הבינה
 (שבשכל האדם ועל ספירת הבינה
 העליונה) ויש דבר נוסף שבו מתבטא
 הקשר של היין לבינה -, 'יין
 משמח אלקים ואנשים'¹⁰,
 וגם בבינה פתיב¹¹ אם הפנים
 שמחה כמבואר בקבלה וחסידות
 שהחכמה והבינה, שהם כוחות השכל
 הגורמים ומעוררים את המידות
 ו'מולידים' את הרגשות שבלב, נקראים
 'אב' - חכמה, 'אם' - בינה. וזו
 המשמעות הפנימית של הכתוב "אם
 הבנים שמחה" כי שמחה קשורה
 בגילוי (כשם שמלך בשרודם בדרך
 כלל יושב בחדרי חדרים אבל בעת
 שמחה הוא מתגלה לעין כל) וכיוון
 שבינה היא הכוח שבאמצעותו מתגלה
 הרעיון השכלי (כי באמצעות
 ההתבוננות בכוח הבינה הוא מקבל
 עומק והרחבה ונקלט ומובן היטב),
 הבינה היא מקור לשמחה, כמו היין,
 והיננו, דכיןן שְׁעֲבוּדַת כֹּל
 הַשָּׁנָה כְּלֹלוּתָהּ הִיא הַעֲבוּדָה
 שְׁעֲלֵ-פִי טַעַם וְדַעַת, לָכֵן גַּם
 הַהֲמָשְׁכָה הִיא מְבַחֲשֵׁת בִּינָה
 שְׁהִיא הַכּוּחַ לְהִבִּין וְלִהְיוֹת, אֲמֵנָם
 בְּסִפּוֹת נְתוּסָף גַּם נְסוּף הַמִּים,
 שְׁמִיָּם בְּנִיגוּד לִיּוֹן אֵין לָהֶם
 טַעַם (וְלָכֵן רַק הַשְׂוֹתָה מִים
 לְצִמָּא מְבָרָךְ "שֶׁהַכֹּל נִהְיָה
 בְּדַבְרוֹ"¹², לְפִי שְׁמִיָּם אֵין בָּהֶם
 טַעַם וְמִי שְׁשׁוֹתָה מִים שֶׁלֹּא לְצִמָּא, אֵין הַשְׂתִּיָּה שֶׁלּוֹ נַחֲשַׁבַת הִנָּה שִׁישׁ
 לְכַרְךְ עֲלֶיךָ), וְרוֹמֵז עַל הַחֲכָמָה שְׁלִמְעֵלָה מְהַבְּנָה וְהַשָּׁנָה
 כֵּאֲמוֹר שֶׁחֲכָמָה הִיא הַנְּקוּדָה הָרֵאשׁוֹנִית שֶׁל הַרְעִיּוֹן, כֵּאֲשֶׁר הָאָדָם עֲרִיין לֹא

(6) בהבא לקמן – ראה ד"ה למען דעת תרס"ט (סה"מ תרס"ט ע' מ ואילך). וראה מקומות שצויינו בהערה 3. ד"ה הללו תשל"א (תו"מ סה"מ תשרי ע' קפה ואילך). (7) שמואל ב יד, ב. (8) מנחות פה, ב. (9) ראה לקו"ת סוכות עט, ד ואילך. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקלט ואילך. תרנ"ד ע' יט ואילך. תרח"ץ ע' נה ואילך. (10) ספר שופטים ט, יג. (11) תהלים קיג, ט. וראה לקו"ת שמע"צ פה, ד. ובכ"מ. (12) ברכות מד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הגיע להבנה בפרטי הדברים אך אין זה מפני החיסרון של החכמה אלא מפני
2 שהחכמה היא למעלה מהבנה והשגה, ונסוף המים שבחג הסוכות
3 הוא ענין המשכת והתגלות בחינת החכמה שלמעלה מהבנה
4 והשגה שהיא דרגה נעלית שאיננה נמשכת בכל ימות השנה (כאשר מנסכים
5 על המזבח יין ולא מים).

6 והינו, שעל-ידי הקדמת

7 העבודה דראש השנה עשרת

8 ימי תשובה ויום הכפורים

9 שהיא עבודה שלמעלה

10 מטעם ודעת, נמשך פחג

11 הסוכות בחינת החכמה

12 שלמעלה מטעם ודעת כי כדי

13 לפעול המשכה מסוימת יש צורך

14 בעבודה רוחנית למטה, מהסוג שגורם

15 את המשכה הווי במיוחד (כמבואר

16 במאמר ד"ה 'ושמתי כדוד

17 משמותיך", שבת פרשת ראה,

18 מברכים החדש אלול, ה'תשט"ז:

19 'ובכדי שתהיה המשכת האור

20 שלמעלה מסדר השתלשלות צריכה

21 להיות העבודה לפי אופן המשכה,

22 היינו שגם העבודה צריכה להיות

23 למעלה מסדר השתלשלות שבנפש

24 האדם"). נמצא שגם שמן רומז לחכמה

25 (כדברי חכמינו ז"ל לגבי האשה

26 החכמה מתקוע) וגם מים רומזים

27 לחכמה (כנ"ל לגבי ההבדל בין ניסוך

28 היין – בינה, לניסוך המים – חכמה)

29 ומהו פשר הדברים, והרי בוודאי

30 שההבדלים בין יין ושמן בגשמיות

31 נובעים מהבדלים ביניהם ברוחניות?

32 אמנם, ההסבר הוא שאכן גם השמן

33 וגם המים הם בחינת חכמה אלא שעם

34 זאת מדובר בשתי בחינות שונות כי

35 בענין החכמה גופא יש ב'

36 מדרגות, חכמה הגלויה וחכמה הנעלמה כפי שיבאר להלן.

37 וזהו ההפרש בין מים לשמן, שמים הוא בחינת חכמה

38 הגלויה, ושמן הוא בחינת חכמה הנעלמה. וענינו של השמן,

39 בחינת החכמה הנעלמה בכחות הנפש הוא בחינת פח המשפיל

40 כוחות הנפש הם גילוי והתפשטות של רבדים עמוקים ונעלמים בתוך הנפש

41 ויש להבחין בין חלקי הנפש הפועלים בצורה גלויה ומורגשת (כוחות

42 הגלויים) לכוחות הנפש שנמצאים בעמקי הנפש ולא באים לידי גילוי (כוחות

43 נעלמים). הרבדים נכונים באופן כללי לגבי כל הכוחות, ובענינו – כוח

44 השכלי הגלוי הוא הכוח להבין ולקלוט רעיונות שכליים אבל בעמקי הנפש

45 מצוי כוח יותר פנימי ונעלם שבעצם עומד מאחורי כוח ההשכלה וההבנה

46 בפועל ומניע אותו ומפעיל אותו והוא 'כח המשכיל', שמוננו נמצא

47 השכל הגלוי 'כח המשכיל' הוא המקור (בעמקי הנפש) שממנו באות

48 ההשכלות, היינו הרעיונות השכליים המובנים בפועל, אבל פח המשפיל

49 עצמו הוא בחינת חכמה הנעלמה וכאמור גם המים וגם השמן הם

50 כנגד החכמה שבנפש אלא שהשמן נעלה יותר (כשם בגשמיות השמן יקר

51 ונחשב יותר מהמים) והוא מסמל את

52 החכמה הנעלמת, היא 'כוח המשכיל'.

53 והמים מסמלים את החכמה הגלויה

54 היא השכל המבין.

55 והדגמא מזה בענין הספירות

56 למעלה שגם בהם יש, כביכול, שתי

57 בחינות של חכמה ו'כח המשכיל',

58 הוא החכמה הנעלמה העליונה

59 בחינת חכמה סתימאה חכמה

60 סתומה שלא מתגלית, שהיא אמנם

61 שרש ומקור לבחינת חכמה

62 הגלויה, אבל עם זאת היא

63 עצמה היא בסתימות והעלם.

64 והינו, דגם פאשר בחינת

65 חכמה סתימאה נעשית מקור

66 ושרש לחכמה הגלויה, אין

67 זה באפן שבחינת חכמה

68 סתימאה עצמה פאה לכלל

69 גלוי, אלא רק שמוננה

70 נמצאת חכמה הגלויה, אבל

71 היא עצמה נשארת בסתימות

72 והעלם כאשר יש, למשל, התגלות

73 והתפשטות של אורות מקור של אור

74 ייתכן שגם הרבדים העליונים

75 והעמוקים ביותר יתגלו באמצעות

76 הרבדים החיצוניים. כי בתוך הרבדים

77 החיצוניים יש, אם כי בהעלם, את

78 שורשם ומקורם, כך שההתגלות שלהם

79 מביאה לידי גילוי גם רבדים נעלים

80 ועמוקים יותר, אבל ייתכן גם

81 שהרבדים העמוקים והפנימיים יהיו

82 שורש ומקור לרבדים הגלויים ובכל זאת השורש והמקור עצמם לא יתגלו

83 כלל על ידי כך. ובענינו – העבודה שהחכמה הגלויה העליונה נובעת

84 מהחכמה הסתומה והנעלמת לא מחייבת שבהתגלות החכמה הגלויה תהיה

85 גם התגלות החכמה הסתומה, ולמרות שהחכמה הסתומה והנעלמת היא

86 השורש לחכמה הגלויה, היא עצמה, החכמה הסתומה נשארת תמיד חכמה

87 נעלמה.

88 ויובן זה על-פי המשל הנ"ל מפח המשפיל, שגם פאשר

89 פח המשפיל נעשה שרש ומקור לחכמה הגלויה, שמוננה

90 המשפיל נופלת לו השפלה חדשה בגלוי, היחס בין 'כח

91 המשכיל' לחכמה הגלויה בנפש האדם הוא יחסי וקרוב כך ש'כח

92 המשכיל' שבעמקי הנפש הוא זה שמפעיל למעשה את החכמה הגלויה.

ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וכאשר בחכמה הגלויה נופל רעיון חדש, ברור שהדבר נובע מהכוח המשכיל
 2 אך עם זאת הרי אין זה באפן שפנח המשפיל עצמו, המצוי בעמקי
 3 הנפש בא לגלוי ומתגלה בשכל הגלוי, כִּי־אם שְׁעַל־יְדֵי כַח
 4 הַמְשָׁפִיל בכוחו ובאמצעותו נִמְצָא והתחדש והתגלה הַשֵּׁכֶל הַגָּלוּי,
 5 אָבֵל כַּח הַמְשָׁפִיל עֲצָמוֹ
 6 נִשְׁאָר בְּהֶעֱלֵם בדיוק כמו לפני
 7 התגלות הרעיון החדש.
 8 וכמו כן יובן לְמַעְלָה בְּעֵנֶן
 9 חֲכָמָה סְתִימָאָה החכמה הנעלמת,
 10 דְגַם כְּאִשֶׁר מְבַחֶינָתָה חֲכָמָה
 11 סְתִימָאָה נִמְשָׁכָת חֲכָמָה
 12 הַגָּלוּיָה, הִנֵּה אֵף שְׁבוּר שֶׁהַמִּשְׁכַּח
 13 וְהַתְּגַלּוּת הַחֲכָמָה הַגָּלוּיָה נֹבַעַת
 14 מֵהַחֲכָמָה הַסְּתוּמָה, בְּכָל זֹאת
 15 הַחֲכָמָה סְתִימָאָה עֲצָמָה
 16 נִשְׁאָרָת בְּסְתִימֹת וּבַהֶעֱלֵם.
 17 וְכִמוֹ שְׁמַצִּינּוּ גַם בְּעֵנֶן
 18 הַשְּׁמֶן בְּגִשְׁמִיּוֹת שהוא מסמל את
 19 החכמה סתימאה שלמעלה שְׁיֹצֵא
 20 בְּחֵשָׁאִי¹³ טבעו של השמן לצאת
 21 מהותיים לאט ובשקט, וְהִינּוּ, שְׁגַם
 22 כְּאִשֶׁר מֵהַשְּׁמֶן נַעֲשֶׂה עֵנָן
 23 שֶׁל גְּלוּיִים, הִנֵּה הַשְּׁמֶן עֲצָמוֹ
 24 הוּא בְּחֵשָׁאִי, בְּסְתִימֹת
 25 וּבְהֶעֱלֵם.
 26 וּבְזֶה יוּבָן מֵה שְׁמַצִּינּוּ בְּעֵנֶן
 27 שְׁמֶן שְׁצָף עַל־גְּבֵי הַיָּם, שְׁיִישׁ
 28 פְּלוּגְתָּא¹⁴ מחלוקת (כמשנה) אִם
 29 הָיָה חֲבוּרָה זֶה לְזֶה וְהָיָה לִשְׁוֹן
 30 הַמִּשְׁנָה: "שמן (של תרומה) שָׁצָף עַל
 31 גְּבֵי יָם (של תרומה) וְנָגַע טְבוּל יוֹם
 32 (אדם) טָמֵא שֶׁכָּבַר טָבַל וְעָלִיו לְהַמְתִּין
 33 עַד סוֹף הַיּוֹם כְּדִי שִׁיהֶפֶךְ לְטָהוֹר
 34 וּבִינְיָחִים נִגְעֵתוֹ בְּתֻרֹמָה פּוֹסֵלֵת אֵת
 35 הַתְּרוּמָה. הִרִי לִפִּי הַדַּעַת הָרֵאשׁוֹנָה) לֹא פָסַל אֵלָא אֵת הַשְּׁמֶן בְּלִבְדָּ (כי השמן
 36 לֹא נִחְשַׁב כְּמַחְבוּר לִיָּן וְאִינּוּ פּוֹסֵל אֵת הַיָּם). וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי (חולק ו)
 37 אֹמֵר שֶׁשֵּׁנִיָּהּ מַחְבוּרִים זֶה לְזֶה" (והנגיעה של הטבול יום בשמן פוסלת גם
 38 אֵת הַיָּם. וְנִשְׁאַלֵת הַשְּׁאֵלָה: דְּלִכְאוּרָה, מֵאַחַר שְׁשָׁמֶן הוּא בְּחִינַת
 39 חֲכָמָה וְיָיִן הוּא בְּחִינַת בֵּינָה כְּנ"ל, וְיָדוּעַ¹⁵ שְׁחֲכָמָה וּבִינָה
 40 הֵם תְּרִיזִין רַעִיזִין דְּלֹא מִתְפָּרְשִׁין, וְיָדוּעַ הִיּוֹגִיּוֹת תְּדִיר מוּבָא בְּסַפְרֵי
 41 קְבֵלָה שֶׁהַקֶּסֶר וְהִיחַס בֵּין סְפִירַת הַחֲכָמָה לְסְפִירַת הַבֵּינָה הַעֲלִיּוֹנָה נִמְשַׁל לְשֵׁנִי
 42 חֲבָרִים שְׁאִינֵם נִפְרָדִים לְעוֹלָם וְהַשְּׁפָעָה שֶׁל הַחֲכָמָה לְבִינָה נִמְשַׁלָּה לִּיחֻד'
 43 וְיָדוּעַ' שְׁאִין לוֹ הַפֶּסֶק (וכפי שמבאר רבינו הזקן בלקוטי תורה, פרשת נשא

(13) סידור (עם דא"ח) קלו, א. וראה זח"ג לט, א. 14) טבול יום פ"ב מ"ה. שבת ה, ב. וש"נ. 15) ראה זח"ב נו, א. זח"ג ד, א ובאור החמה שם. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הכוונה שכוח הבינה מחדש וממציא רעיונות חדשים אלא שנקדחת
 2 החכמה עצמה באה לידי גלוי ומתפרטת בפרטי השכל
 3 בארץ ורחב, שזהו כלשון הזהר ענין נקדה בהיכלא¹⁶, החכמה
 4 שבאה כהברקה ראשונית של הרעיון נקראת 'נקודה', וכוח הבינה שמעניק
 5 לנקודה אוך ורוחב והסברים
 6 מפורטים נקרא 'היכל', וכאשר נקודת
 7 החכמה נמשכת ומאירה ובינה הרי זו
 8 'נקודה בהיכלא' שנקדחת החכמה
 9 עצמה באה בהיכל הבינה
 10 (וכפי שמבואר בלקוטי תורה, פרשת
 11 ראה, עד כמה החיבור בין חכמה
 12 (הנקודה) ובינה (ההיכל) חיוני
 13 בהתבוננות בגדולת ה': "ב' בחינות
 14 אלו צריכות להיות תמיד אצל האדם
 15 בעבודת ה' בלי פירוד... להתבונן
 16 ולהעמיק שכלו ובינתו [בינה] וליבטל
 17 אליו ולדבקה בו במסירת נפש ממש
 18 בבחינת חכמה... שאם לא יהיה לו
 19 בחינת ביטול הנ"ל אזי אפילו אם
 20 יתבונן בגדולת ה' בהרחבה כפי כוחו
 21 ויוליד מזה אהבה ויראה לא יהיה להם
 22 קיום... החכמה תחיה ונקרא נקודה
 23 בהיכלא... שהנקודה מחיה את ההיכל
 24 שאם אין נקודה (חכמה) אין ההיכל
 25 (בינה) משמש כלום, וגם אם יהיה לו
 26 בחינת נקודה זו, אם אין היכל אינו
 27 כלום, ולפיכך צריך להיות שתיהן
 28 כאחד והם תרין רעיון דלא מתפרשין
 29 למטה (בנפש האדם) כמו למעלה
 30 (בספירות חכמה ובינה העליונות)",
 31 ולכן בחכמה הגלויה הנה
 32 החכמה ובינה הם תרין רעיון
 33 דלא מתפרשין, ועד שישיגה
 34 ההתפלות דחכמה ובינה
 35 שפולחים זה מזה כך שיש
 36 חכמה בבינה ויש בינה בחכמה, וכלשון הידוע בספר יצירה¹⁷
 37 הֵבֵן בְּחֻמָּה וְחֻמָּם בְּבִינָה הרי שבתוך החכמה יש בינה ובתוך הבינה
 38 יש חכמה כי הן שתי ספירות (וכן שני כוחות באדם) שהחיבור ביניהם הוא
 39 יחיד במינו (יותר מאשר בשאר הספירות שגם בהן יש 'התכללות' של חסד
 40 בגבורה ושל גבורה בחסד, למשל) ודווקא בהם אמור הדימוי לשני חברים
 41 שאינם נפרדים לעולם. ואולם כל זה הוא בחכמה הגלויה מֵה־שְׁאִינ־פֶּן
 42 בְּחֻמָּה סְתִימָאָה, אף שִׁמְמָנָה נִמְשָׁף גְּלוֹי הַשְּׁפָלָה
 43 שְׁנַתְּפֶס אַחֲר־כֶּף בְּסִפִּירַת הַבִּינָה ומאחר שסוף סוף החכמה

הסתומה והנעלמת היא היא המקור למה שנמשך ומתגלה אחר כך בחכמה
 הגלויה וממנה בבינה, היה מקום לומר לכאורה שהחיבור בין חכמה לבינה
 מתייחס גם ל'חכמה סתימאה', מִכָּל־מְקוֹם, פִּינָן שְׁבִיחֵינַת חֻמָּה
 סְתִימָאָה עֲצָמָה נִשְׁאַרַת בְּסְתִימוּתָהּ ואינה באה לידי גלוי, לִכְּן
 יֵשׁ מֵאֵן־דְּאָמַר הרעה הראשונה
 במשנה, כנ"ל שְׁשִׁמָּן עַל־גְּבִי
 הַיֵּין אֵינוּ חִבּוּר, לְפִי
 שְׁבִיחֵינַת חֻמָּה סְתִימָאָה
 עֲצָמָה נִשְׁאַרַת בְּהַעֲלֵם פְּנֵ"ל.
 וְאֵיךְ סְבִירָא־לִיהּ והשני – רבי
 יוחנן בן נורי – חולק וסובר דְּהָיוּ
 חִבּוּר שהחיבור בין היין (בינה)
 והשמן (חכמה סתימאה) כן נחשב
 חיבור, דְּכֵינָן שְׁסוּף־כָּל־סוּף
 מִבְּחִינַת חֻמָּה סְתִימָאָה
 (שמן) נִמְשָׁכַת החכמה
 הגלויה שְׁנַתְּפֶסַת בְּהַשְּׁגָה
 בבינה (יין), לִכְּן גַּם חֻמָּה
 סְתִימָאָה (שמן) היא בְּכָל־
 גְּדָר שְׁכָל גְּלוֹי וכפי שהוסבר
 לעיל בהרחבה הרי בשכל הגלוי יש
 'חיבור' וקשר הדוק מאד בין חכמה
 ובינה.
 ג) וְהִנֵּה הַשְּׁמָן נַעֲשֶׂה
 מֵהֵיזִיתִים, אף שְׁהֵיזִיתִים הֵם
 הַפְּכִיִּים מֵהַשְּׁמָן, שְׁהֵרִי הֵיזִית
 הוּא דְּבָר מַר, וְכַמְאָמַר
 רְבוּתֵינוּ ז"ל¹⁸ עַל הַפְּסוּק¹⁹
 (הובא בפירושי רש"י על חומש
 בראשית פרשת נח פרק ח פסוק יא)
 "וְהִנֵּה עֲלֵה־זֵית טָרֵף
 בְּפִיָּה..." אָמְרָה הַיּוֹנָה יְהִי
 מְזוֹנְתִי מְרוֹרִין זֵית וּמְסוּרִין
 בְּיַד הַקָּב"ה נולא מתוקן כדבש
 ביד בשר ודם]. וְשִׁמָּן לעומת הוית
 שהוא דבר מר ולא טעים הרי השמן הוא דְּבָר הַמְאִיר וברור שהוא
 הוא דבר טוב וחיובי, וּבְפֶרֶט שִׁמָּן זֵית שהוא משובח יותר משאר
 השמנים כיוון שְׁאוּרוֹ הוּא זֵית וְצִלּוֹל בִּיתוֹר כמפורש בתורה שהדלקת
 המנורה בבית המקדש הייתה ב"שמן זית זך" וכמו שאמרו חכמינו ז"ל לגבי
 הדלקת נר שבת "כל השמנים כולן יפין לנו ושמן זית מן המובחר"²⁰. ובכל
 אופן, הוית והשמן הם שני הפכים, כאמור, מבחינת התכונות הטבעיות שלהם
 וּכְמוֹ כֵּן הֵם הַפְּכִיִּים בְּנוֹגַע לפעולה ולהשפעה שלהם לְעֵנָן
 הַשְּׁכָל (פְּנֵ"ל שְׁשִׁמָּן הוּא בְּחִינַת חֻמָּה), כְּמֵאָמַר רְבוּתֵינוּ

(16) ראה זח"א ו, רע"א. לקו"ת פ' ראה יח, ב. וש"נ. (17) פ"א מ"ד. (18) עירובין יח, ב. (19) נח, ח, יא. (20) ראה שבת כג, א. ובכ"מ.

ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ז"ל²¹ שהיית מְשַׁבַּח תְּלַמְּדוּ וְאַחֲרָיָהוּ הַשֶּׁמֶן מִחֲזִיר
 2 תְּלַמְּדוּ (ובלשון חכמינו ז"ל: "דברים משכחים את התלמוד... והרגיל
 3 בותיים... דברים משיבים את הלימוד... והרגיל בשמן זית". ובהמשך: "כשם
 4 שהיית משבח לימוד של שבעים שנה, כך שמן זית משיב לימוד של שבעים
 5 שנה") וְעַם הַיּוֹת הַיּוֹת הַיּוֹת עֲצֻמוֹ
 6 דָּבָר מֵרַ וְהַפֶּן הַשֶּׁמֶן, מִקָּל-
 7 מְקוֹם, נִמְשָׁף הַשֶּׁמֶן מִן הַיּוֹת
 8 דְּוָקָא. ועריך להבין: איך יתכן שדבר
 9 הנמשך ממקור מסוים יהיה הפוך
 10 ממקורו גם בתכונות שלו וגם
 11 בהשפעתו על השכל והלימוד?
 12 וּבִיאור הָעֲנִין הוּא כִּיוּן שְׂכַל דְּבַר
 13 בעולם הזה הגשמי נובע ומשתלשל
 14 משרשו הרוחני, העובדה שלמרות
 15 היותם הפכיים נמשך השמן מהיזית,
 16 תהיה מובנת על פי ההתבוננות
 17 בשורשם הרוחני. וכיוון שהוסבר לעיל
 18 שהשמן מורה על בחינת חכמה
 19 סתימאה, יש לבאר את אופן המשכתה
 20 והתגלותה של חכמה סתימאה
 21 ממקורה, דְּהִנֵּה הַמְּשַׁבַּח בְּחִינַת
 22 חֲכָמָה סְתִימְאָה הוּא מִבְּחִינַת
 23 הַבְּתָר שֶׁהִיא לַמַּעֲלָה מֵהַחֲכָמָה (על
 24 דרך כוח הרצון שבנפש האדם שנעלה
 25 מכוחות השכל והמידות), שְׁעַל-זֶה
 26 נֶאֱמַר²² וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא
 27 פְּסוּק זֶה "והחכמה מאין תמצא"
 28 מתפרש בחסידות גם לגבי העובדה
 29 שכוח החכמה שבנפש נחשב 'אין'
 30 לעומת הבינה (שנחשבת 'יש' כי חכמה
 31 היא בבחינת כח מ"ה במובן זה שהיא
 32 נקודת הרעיון בלבד ונקראת 'אין
 33 שאינו מושג' בשונה מהבינה שבה הרעיון השכלי מפורט ומובן ומושג היטב)
 34 וגם לגבי מקורה של ספירת החכמה העליונה שגם חכמה סתימאה היא חלק
 35 מספירת החכמה והספירות נחשבות 'מציאות' לעומת בחינת הכתר שנקראת
 36 'אין', כי היינו דרגה יותר נעלית באלוקות שיותר מופשטת ופחות מוגדרת
 37 מאשר הספירות, וְסִדְרָה הַמְּשַׁבַּח של חכמה סתימאה מהכתר הוּא
 38 כְּבָרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם לפי אותו הסדר שבו נברא העולם, כמאמר חכמינו
 39 ז"ל בְּרִישָׁא חֲשׂוּבָא וְהִדְרָה נְהוּרָא²³ [בתחילה חושך ואחר כך אור]
 40 כמסופר בתורה בתחילת חומש בראשית שבראשית הבריאה היה בעולם חושך
 41 ואחר כך "ויאמר אלוקים יהי אור", הַיְיִנוּ, שְׁהַמְּשַׁבַּח חֲכָמָה
 42 סְתִימְאָה שֶׁהִיא גִּילּוֹי אור הוּא הַיְיִנוּ שְׁהַמְּשַׁבַּח בְּשֵׁם אוֹכְם
 43 [שחור, כלומר חשוך], כְּמֵאֱמַר²⁴ הוּוּהָ פֶתֶר עֲלִיּוֹן אֶף-עַל-גַּב
 44 דְּאִיהוּ אור צח כו' למרות שהוא אור בהיר אוֹכְם חֲשׂוֹךְ הוּא קָדָם

(21) הוריות יג, ב. (22) איוב כח, יב. (23) שבת עז, ב. (24) תקו"ז ת"ע (קלה, ב.). (25) תהלים יח, יב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הכתר נקרא 'אוכם', היינו חושך ושחרות לעומת החכמה, כי איננו מאיר
 2 בחכמה בגלוי אלא נעלם ומכוסה ממנה.
 3 ועוד ענין בזה והוא סיבה נוספת לכך שלעומת החכמה נחשב הכתר
 4 ל'חושך' ומרירות, שְהִמְשַׁכְת בְּחִינַת חֲכָמָה סְתִימָאָה מֵהָאֵין
 5 בְּחִינַת הַכֶּתֶר שְׂבִיחַס לַחֲכָמָה הִיא אֵין־
 6 סוּף וְאֵין בְּלִתי מוּגֵדֵר וּבְלִתי מוּשָׁג,
 7 הִיא עַל־יְדֵי עֲבוּדַת הַבְּרוּרִים,
 8 שְׁנִקְרָאת בְּשֵׁם עֲבוּדָה מְרָה
 9 כִּיּוֹן שֶׁעֲבוּדַת ה' עַל יְדֵי הָאָדָם הִיא
 10 חֶלֶק מֵרְכוּז בְּכָל הַכוּוּנָה שֶׁל בְּרִיאַת
 11 וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, בְּרָא הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־
 12 הוּא אֶת הָעוֹלָם כִּךְ שֶׁמִּלְבַד הָאוֹר
 13 וְהַחַיּוֹת הָאֱלוּקִית הַשּׁוֹפֵעַת בְּעוֹלָם
 14 בְּמִידָה הַהִכְרַחֲתִית לְצוּרֵךְ הַתְּהוּוֹת וְקִיּוּם
 15 הָעוֹלָמוֹת, אֵךְ כְּדֵי שִׁוּמִשְׁךְ וְיִתְגַּלֶּה
 16 אוֹר נוֹסֵף, יֵשׁ צוּרֵךְ בַּעֲבוּדַת הָאָדָם
 17 שֶׁהִיא הַגּוֹרֵמַת הַמַּעֲוֹרֵרַת אֶת הַשְּׁפַעָה
 18 הַנוֹסֵפֶת מִלְּמַעְלָה, כְּבִיכּוֹל. וְעֲבוּדַת
 19 הָאָדָם יִכּוּלָה לְהִיּוֹת כְּסוּגִים וְאוֹפְנִים
 20 רְבִים שְׂאֵחַת הַמְּרוּכְזוּת וְהַחֲשׁוּבוֹת
 21 שְׁבָהֵם הִיא 'עֲבוּדַת הַבְּרוּרִים'.
 22 דְּהֵנָּה, אֵין צְדִיק בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
 23 נַעֲשֶׂה טוֹב וְלֹא יִחְטָא²⁶ וּמִכָּאן
 24 שֶׁעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים מוּטֵלַת עַל כָּל אֶחָד
 25 וְאֶחָד, אִפִּילוּ מִי שֶׁהוּא צְדִיק, כִּיּוֹן
 26 שֶׁבְּכָל דְּבָר וְעֵנִין בְּעוֹלָם הוּוֹ יֵשׁ
 27 תַּעֲרֻכַת רַע, וְעַל־זֶה צְרִיכָה
 28 לְהִיּוֹת הָעֲבוּדָה שֶׁל הָאָדָם לְבָרֵר
 29 אֶת הַטּוֹב הַקְּדוּשָׁה מִן הָרַע
 30 הַטּוֹמָאָה וְהַסְטֵרֵא־אֶחָרָא כו' לְהַפְרִיד
 31 בֵּין הַטּוֹב וְהָרַע וְלִהְיוֹת אֶת הַטּוֹב
 32 בְּחֹזֶה לְמַקּוּרוֹ בְּמַמְלַכַת הַטּוֹב
 33 וְהַקְּדוּשָׁה, וְעֲבוּדָה זוֹ שֶׁל בִּירוֹר
 34 הַטּוֹב מִן הָרַע וְהַעֲלָאתוֹ נִקְרָאת
 35 בְּשֵׁם עֲבוּדָה מְרָה, מִצַּד ב'
 36 טְעָמִים, טַעַם הָא', לְפִי
 37 שְׁעָצֵם הָעֲבוּדָה הִיא עֲבוּדָה
 38 מְרָה וְלֹא נַעֲמָה, דְּכִיּוֹן שֶׁבְּשִׁבְלֵי עֲבוּדַת הַבְּרוּרִים צְרִיכָה
 39 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּהַמְתַּבָּרֵר כִּי עֲבוּדַת הַבְּרוּרִים מַחִיבַת הַתַּעֲסָקוֹת קְרוּבָה עִם
 40 הַמַּתְבָּרֵר, כְּמוֹ לְמַשׁל בְּבִירוֹר נִיצוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה שְׁבַמְאֲכִלִים שְׁכַדֵי לַעֲשׂוֹת זֹאת
 41 צְרִיךְ לֵאכּוֹל אֶת הַמּוֹזוֹן הַגִּשְׁמִי בְּכוּוּנָה לְשֵׁם שָׁמַיִם (כַּמְבוּאֵר בְּסִפֵּר הַתְּנַיָּא)
 42 וְלִשְׁם כִּךְ נֵאלֵץ הָאָדָם לְבוֹא בְּמַגַּע קְרוּב עִם מּוֹזוֹן גִּשְׁמִי וְחוּמִרִי כִּךְ שֶׁהַמְבָרֵר
 43 צְרִיךְ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּמַתְבָּרֵר (וּבַתּוֹךְ כִּךְ לְהִזְהֵר לֹא לְהִימָשֵׁךְ אַחֲרֵי תַאוּוֹת לְבוֹ),
 44 הָרִי עַל־יְדֵי־זֶה בַּעֲקֻבוֹת הַמַּגַּע הַקְּרוּב וְהַעִיסוּק הַבְּלִתי אִמְצַעֵי עִם

הַגִּשְׁמִיּוֹת 'נִדְבָק בּוֹ כַּמְבָר מְשִׁהוֹ' מֵהַגִּשְׁמִיּוֹת וְהַחֲוִמִרִיּוֹת שְׂאִיתָה הוּא
 מִתַּעֲסֵק כו' (עַם קְלַעֲפֵט זִיף עֲפֵעַס צוֹ), וְלִכֵּן הָרִי זוֹ עֲבוּדָה
 מְרָה. וְטַעַם הַב' שְׁנִקְרָאת בְּשֵׁם עֲבוּדָה מְרָה, לְפִי שֶׁבְּכַדֵי
 שְׂוִיכַל לְבָרֵר בְּרוּרִים צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַקְּדָמַת הַמְּרִירוֹת
 שְׁבִנְפָשׁוֹ, כַּמְבָאֵר בְּכַמָּה
 מְקוּמוֹת בְּאֶרֶיכוֹת וּנְקוּדַת
 הַדְּבָרִים הִיא שֶׁהַכּוֹחַ לְעִסּוֹק בַּעֲבוּדַת
 הַבְּרוּרִים נוֹבֵעַ מִתְּחוּשַׁת הַמְּרִירוֹת שֶׁל
 הָאָדָם כְּתוּצָאָה מֵהַתְּבוּנָת וּבִיחּוּקוֹ
 מֵאֱלוּקוֹת וְחוּסֵר שְׁלִימוֹת בְּמַעֲמָדוֹ
 וּמִצְבוֹ הַרוּחַנִי, מְרִירוֹת שְׁגוּרֵמַת
 וּמַעֲוֹרֵרַת צִימָאן לְהִתְקַרֵּב לְאֱלוּקוֹת.
 וְדוּקָא עַל־יְדֵי עֲבוּדַת
 הַבְּרוּרִים נַעֲשֶׂה הַמְּשַׁכְּת
 בְּחִינַת חֲכָמָה סְתִימָאָה, וְכִמוֹ
 שֶׁהוּא גַם בְּגִשְׁמִיּוֹת, שְׂוִי צִיָּאָת
 הַשְּׁמָן מֵהֵינַת הוּא עַל־יְדֵי
 הַכְּתִישָׁה דְּוּקָא וְכִתִּישַׁת הוּיַת
 מְסַמְלַת אֶת הַמְּרִירוֹת וְאֶת הַעֶצֶר
 הַרוּחַנִיִּים שֶׁל הָאָדָם כְּתוּצָאָה מִתְּחוּשַׁת
 רִיחּוֹק מֵאֱלוּקוֹת וְהַכְּרָה בְּצוּרֵךְ לְתַקֵּן
 אֶת מִצְבוֹ הַרוּחַנִי, וְעֵנִינוּ בְּעֲבוּדָה,
 שְׂצָרִיף לְכַתֵּשׁ אֶת עֲצָמוֹ כו'
 וּלְבַטֵּל אֶת הַיְשׁוּת וְהַגּוֹאוּהַ עֲצָמִית,
 וְאָז נַעֲשֶׂה "כְּתִישַׁת לְמָאוֹר"
 וּבַעֲקֻבוֹת הַבִּיטוּל, נִפְשׁוֹ מֵאִירָה בּוֹ
 (כַּמְבוּאֵר בְּתוֹרָה אוֹר' פֵּרַשַׁת תְּצוּה:
 "עֵנִין הוּיַת הוּא שִׁישׁ בּוֹ מְרִירוֹת...
 הַגּוֹף וּנְפֶשׁ הַבְּהִמִית... וְעֵנִין כְּתִישָׁה זוֹ
 הִינּוּ לְהִיּוֹת בְּחִינַת אֶתְכִפִּיאָ סְטֵרֵא־
 אַחֲרָא... שְׁמֵשִׁים עֲצָמוֹ כְּשִׁירִים,
 שְׁבַחִנָּה זוֹ הִיא הַמְּכַנַּעַת כָּל הַרְצוּנוֹת
 שְׁבִיזָה לְעוֹמֵת זֶה' שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ חֶפֶץ
 וְרִצּוֹן אַחֵר לְעַצְמוֹ לְיַהֲנוֹת וְלִהְתַּעַנֵּג
 בְּתַעֲנוּגֵי בְּנֵי אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה... וְאֵין
 אוֹר־אֵין־סוּף שׁוֹרָה אֵלֹא בְּמִי שְׁבַטֵל
 כו'. וְהִינּוּ בְּחִינַת חֲכָמָה הוּא בְּחִינַת
 שְׁמֵן הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי כְּתִישַׁת הוּיַת"²⁷. וְזֶהוּ שֶׁהַשְּׁמָן נַעֲשֶׂה מֵהֵינַת
 דְּוּקָא שֶׁהוּא דְּבָר מֵר, הִינּוּ, שְׁהִמְשַׁכְּת הַשְּׁמָן, בְּחִינַת
 חֲכָמָה סְתִימָאָה, הִיא אַחֲרֵי עֵנִין הַמְּרִירוֹת דְּוּקָא, שְׁיֵשׁ בְּזֶה
 ב' עֵנִינִים (פְּנ"ל), הָא' הוּא בְּעֵנִין הַהִמְשַׁכָּה עֲצָמָה,
 שְׁהִמְשַׁכְּת חֲכָמָה סְתִימָאָה הִיא עַל־יְדֵי צְמִצּוּם וְגַם עַל־יְדֵי
 נִמְשַׁל לְחוּשֵׁךְ וּמְרִירוֹת וְגַם עַל־יְדֵי פְּרָסָא (דְּעֵנִין הַצְּמִצּוּם הִינּוּ שֶׁהַהִמְשַׁכָּה אֵינָה
 שְׁהִמְשַׁכָּה אֵינָה מַעֲצָם הָאֵין, כִּי־אֵם מְבַחֲשִׁנָּה אַחְרוּנָה בְּלִבְד

(26) קהלת ז, כ. (27) תצוה כז, ב. אמור כד, ב. וראה תו"א תצוה פא, ג ואילך.

ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

45 וְהָנָה, הַדּוֹמָם עֲצָמוֹ הוּא לְמַעַלָּה מֵהַתְּחַלְקוֹת בְּסוּלָם הַדְּרוֹת
 46 הַרוֹחַנִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, כִּלְכַל שְׂדֵרָגָה גְבוּהָה יוֹתֵר כִּךְ הִיא פְּחוּת מוּגֵדֶת בְּצִיּוּר'
 47 מְסוּיָם וּפְחוּת שִׁיכַת לְהַתְּחַלְקוֹת. לְמַשָּׁל, הַכֹּתֵר שֶׁלֹּמְעֵלָה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
 48 נֶחֱשָׁב אוֹר 'פְּשוּט' וְלֹא מוּגֵדֶר לְעוֹמֵת עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁבְּעוֹלָם
 49 הָאֲצִילוֹת שֶׁלְכָל אַחַת מֵהֶם יֵשׁ הַגְּדֵרָה
 50 מְשֻׁלָּה, חֲכָמָה אוֹ חֶסֶד וְכוּ', בְּעַקְבוֹת
 51 הָעוֹבְדָה שֶׁהָאֹר שֶׁבָּהֵן נֶחֱלַק וְהוּגֵדֶר.
 52 וְכִיּוּן שֶׁהַדּוֹמָם נוֹכַע מְשׁוֹרֵשׁ נֵעֵלָה
 53 בְּיוֹתֵר (לְמַעַלָּה מְשׁוֹרֵשׁ הַחַי, שׁוֹרֵשׁ
 54 הַצּוֹמַח וְאִפְלוֹ שׁוֹרֵשׁ הָאָדָם הַמְּדַבֵּר)
 55 הַרִי מֵצֵד עֲצָמוֹ הוּא לְמַעַלָּה
 56 מֵהַתְּחַלְקוֹת. וּבְאֵדָמָה, וּבְכָלֵל זֶה
 57 הַהֲרִים, שֶׁהֵם בְּכַחֲנִית דּוֹמָם לֹא הִיָּה
 58 אֲמוֹר לְהִיּוֹת הַבְּדֵל בֵּין סוּגִים שׁוּנִים,
 59 אֲבָל בְּיָוֵן שֶׁבְּדוֹמָם כָּלּוּל גַּם
 60 כֵּן כַּחַ הַצְּמִיחָה הַכּוּחַ שֶׁהַקְּדוּשׁ־
 61 בְּרוּךְ־הוּא עֲבָד בְּאֵדָמָה לְהַצְמִיחַ סוּגִים
 62 שׁוּנִים שֶׁל צִמְחִים, הִנֵּה מֵצֵד
 63 הַתְּפִלָּלוֹת הַתְּחַבְּרוֹת וְהַתְּאֲדוּתוֹת כַּחַ
 64 הַצְּמִיחַ שֶׁבְּדוֹמָם וְהָרִי הַכּוּחַ
 65 לְהַצְמִיחַ קֶשֶׁר בְּסוּג הַצּוֹמַח שֶׁשׁוֹרֵשׁ
 66 יוֹתֵר נִמְוֵן מְשׁוֹרֵשׁ הַדּוֹמָם וְבוֹ כֵן
 67 שִׁיכַת הַתְּחַלְקוֹת, לִכֵּן נַעֲשֶׂה
 68 הַתְּחַלְקוֹת וְהַבְּדִילִים בֵּין סוּגִים
 69 שׁוּנִים גַּם בְּדוֹמָם, שֵׁשׁ מְקוֹם
 70 בְּקֶרֶקֶע, בְּסוּג הַדּוֹמָם שֶׁמְצַמֵּיחַ
 71 אֵילָנוֹת אֵלּוֹ וְיִשְׁנֵנו מְקוֹם
 72 שֶׁמְצַמֵּיחַ אֵילָנוֹת אֲחֵרִים.
 73 אֲמָנָם לְמִרוֹת שֶׁקִּיִּמַת 'הַתְּחַלְלוֹת'
 74 בֵּין הַכּוּחַ לְהַצְמִיחַ וְהַדּוֹמָם, בְּכָל זֹאת,
 75 מֵה שֵׁשׁ בְּדוֹמָם כַּחַ הַצְּמִיחָה
 76 כְּאֵילָן הַצּוֹמַח מִן הָאָרֶץ, הָרִי
 77 זֶה רַק בְּחִינַת הַצּוֹמַח
 78 שֶׁבְּדוֹמָם, שֶׁנִּכְלָל וְכִטְל בְּגוּף
 79 עֲצָם הַדּוֹמָם, שֶׁלֶכֶן "בְּרַף עַל
 80 פְּרוֹת הָעֵץ בּוֹרָא פְּרִי הָאֲדָמָה
 81 - יָצָא" (בְּרִיעֵבֶד) 29 כִּי סוּף סוּף
 82 גַּם הָעֵץ יוֹצֵא מִכּוּחַ הַצְּמִיחָה שֶׁנִּמְצָא
 83 בְּתוֹךְ הָאֲדָמָה. וְנִמְצָא,
 84 שֶׁהַמְּשַׁכֵּת וְהַתְּגַלְלוֹת הַזֵּיתִים
 85 הַזֵּית הִיא מִבְּחִינָה אֲחֵרוֹנָה שֶׁבְּהֵר הַזֵּיתִים, הֵינְנו
 86 שֶׁהַמְּשַׁכֵּת אֵינָה מִהַדּוֹמָם עֲצָמוֹ הַנוֹכַח מְשׁוֹרֵשׁ עֲלִיּוֹן בְּיוֹתֵר
 87 וְלַמַּעַלָּה מֵהַתְּחַלְקוֹת, כִּנְ"ל, כִּי־אֵם מִבְּחִינַת כַּחַ הַצּוֹמַח שָׁבוּ,
 88 שֶׁהוּא בְּחִינָה אֲחֵרוֹנָה וְהִכִּי תַחְתּוֹנָה שֶׁבְּדוֹמָם, וְכִנְ"ל הַדְּקָלוֹת

1 בְּלִבְד שֶׁנִּקְרָאת בְּשֵׁם אוֹיֵכָם לְגַבִּי עֲלֵת הָעֲלוֹת, וְגַם בְּזֶה
 2 גּוֹפָא צְרִיף לְהִיּוֹת הַפְּסָק הַפְּרָסָא כְּלוֹמֵר: הַהַמְשַׁכָּה שֶׁל חֲכָמָה
 3 סְתִימָא מֵהַכֹּתֵר כְּרוּכָה בְּהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר כְּפוּל. רֵאשִׁית, הַהַמְשַׁכָּה הִיא לֹא
 4 מֵהַפְּנִימִיּוֹת וְהַעֲצָמִיּוֹת שֶׁל ה'אֵין' הָעֲלִיּוֹן אֲלֵא מְדֻרָגָה תַּחְתּוֹנָה בְּכַתֵּר שֶׁלְעוֹמֵת
 5 מְקוּרָה הִיא נֶחֱשָׁבֶת לְחוּשָׁן וְשַׁחֲרוּת.
 6 וְשִׁנִּית, מְלַבֵּד הַצְּמִצּוּם יֵשׁ הָעֵלָם
 7 וְהַסְתֵּר נוֹסֵף שֶׁל מִסָּךְ מְבַדִּיל -
 8 ה'פְּרָסָא'. וְהַב' הוּא בְּאֵפֶן
 9 הַהַמְשַׁכָּה, שֶׁהַהַמְשַׁכָּה הִיא
 10 עַל־יָדֵי עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים
 11 שֶׁהִיא בְּאֵפֶן שֶׁל מְרִירוֹת
 12 דּוֹקָא. וְעַל־יָדֵי כְּתִישַׁת הַזֵּית, וְעַל־יָדֵי יְדֵי
 13 שֶׁהוּא עֲנִין אֲתַכְּפִיָּא סְטָרָא
 14 אֲחֵרָא בְּשֶׁלֶב רֵאשׁוֹן - כְּפִיִּית וְבִטּוּל
 15 הַצֵּד הָאֲחֵר (צֵד הַטּוֹמָאָה וְהָרַע),
 16 וּבִשְׁלֵב שֵׁנִי - וְאֲתַכְּפִיָּא סְטָרָא
 17 אֲחֵרָא הַפִּיכַת הַצֵּד הָאֲחֵר מֵרַע
 18 לְטוֹב, שֶׁעַל־יָדֵי־זֶה עוֹשִׂים
 19 מִמֵּר מְתוּק, אֲזִי יוֹצֵא הַשְּׁמֵן
 20 כּו' וְהַחוּשָׁן וְהַמְרִירוֹת הוֹפְכִים לְאוּר.
 21 וְהִנֵּה הַזֵּיתִים נִמְשָׁכִים
 22 מֵהֵר הַזֵּיתִים, שֶׁהוּא הַמְּקוֹם
 23 שֶׁגְּדִלִים בּוֹ אֵילָנֵי זֵית. וְהַעֲנִין
 24 הוּא, דְּהִנֵּה הָהֵר עֲצָמוֹ הוּא
 25 בְּחִינַת דּוֹמָם, וְיִדְוַע שֶׁבְּשָׂרָשׁוֹ
 26 הַדּוֹמָם הוּא הַסּוּג הַיּוֹתֵר נֵעֵלָה
 27 בְּד' הַסּוּגִים דּוֹמָם־צוֹמַח־חַי
 28 מְדַבֵּר לְמִרוֹת שֶׁבְּפוּעַל הַחַיּוֹת
 29 שֶׁבְּדוֹמָם הִיא הַפְּחוּתָה בְּיוֹתֵר מִבֵּין כָּל
 30 אַרְבַּעַת הַסּוּגִים, הָרִי לְפִי הַכָּלֵל שֶׁכָּל
 31 הַגְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, יוֹרֵד לְמַטָּה יוֹתֵר,
 32 בְּשׁוֹרְשׁוֹ הוּא הַנֵּעֵלָה בְּיוֹתֵר מִכָּל
 33 הַסּוּגִים (כְּפִי שֶׁמְבוּאֵר בַּחֲסִידוֹת גַּם
 34 בִּיחַס לְעוֹבְדָה שֶׁהָאָדָם, הַנֵּעֵלָה מִבֵּין
 35 כָּל אַרְבַּעַת הַסּוּגִים, נִיּוּן מֵהַחַי
 36 וּמֵהַצּוֹמַח. וְלִכְאוּרָה, מֵה פֶּשֶׁר הָעוֹבְדָה
 37 שֶׁהַתְּחַתּוֹן מִסְפָּק כּוּחַ תּוֹנוּהָ לְמִי
 38 שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ? אֲלֵא שֶׁהִסִּיכָה לַכֵּךְ
 39 הִיא שֶׁבְּפוּעַל בְּעוֹלָם הוּזָה הָאָדָם אֵכָן
 40 נֵעֵלָה לְאֵין שִׁיעוֹר מֵהַחַי וּמֵהַצּוֹמַח אֲבָל בְּשׁוֹרֵשׁ הַרוּחָנִי שֶׁל הַדְּבָרִים, הַחַי
 41 וְהַצּוֹמַח יוֹתֵר נֵעֵלִים מֵהָאָדָם), וְכָל שְׂאֵר הַסּוּגִים דְּצוֹמַח־חַי־מְדַבֵּר
 42 כְּלוּלִים בְּדוֹמָם, שֶׁזֶהוּ הַכָּל הֵנָּה מִן הָעֶפְרָא 28 לְפָנָי שֶׁכָּל אֶחָד
 43 מֵהַנְּבִרָאִים קִיבֵל אֶת דְּמוּתוֹ וְתַבְנִיתוֹ הַמִּיּוּחֶדֶת לוֹ, כּוֹלֵם הִיּוֹ כְּלוּלִים בְּעַפְרָא
 44 הַמְּסַמֵּל אֶת הַדּוֹמָם, וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁבְּשָׂרָשׁוֹ הוּא סוּג הַיּוֹתֵר נֵעֵלָה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ענין המשכת חכמה סתימאה הוא מבחינה אחרונה של
 2 האין בחינת הכתר ולא מהאין עצמו, וכמאמר³⁰ נעוץ תחלתן
 3 בסופן וסופן בתחלתן, ד'תחלה" הוא בחינת החכמה
 4 שהיא ראשית ההשתלשלות, ובפריטיות יותר הוא בחינת
 5 חכמה סתימאה שהיא
 6 התחלת וראשית פל
 7 ההשתלשלות, ועל-זה נאמר
 8 נעוץ תחלתן בסופן, שתחלת
 9 ההשתלשלות בחינת החכמה
 10 (סתימאה) נמשך מ"סוף"
 11 ובחינה האחרונה של האין
 12 (הסוף והשחרות של הכתר שלמעלה
 13 מהחכמה, וכן כוח הצומח שבהר
 14 הויתים הדומם), אבל עצם האין
 15 (פנימיות ועצמיות האין-סוף שבכתר,
 16 וכן שורש הר הויתים עצמו) הוא
 17 בהעלם ואינו מתגלה.
 18 (ה) וכן יובן העלוי במה
 19 שנאמר לעתיד-לבא "ועמדו
 20 רגליו של הקדוש-ברוך-הוא, כביכול
 21 ביום שהוא כבוא הגאולה על הר
 22 הויתים". דהנה, רגלים הם
 23 בחינה היותר אחרונה באלקות,
 24 והוא בחינת האותיות,
 25 שהאותיות הם דומם שבנפש
 26 כמבואר בחסידות השאותיות נמשלו
 27 לדומם כי באותיות עצמן אין תוכן
 28 משלהן והן רק לבוש וכלי לשכל
 29 ולרגש המתגלה ומחבטא באמצעותן,
 30 וכמו כן למעלה הנה רגלים
 31 הם בחינת אותיות, שהם
 32 משרשות במדרגה היותר
 33 נעלית כשם שהדומם, למרות
 34 שלעומת הצומח, החי והמדבר הוא
 35 חסר חיות, בכל זאת השורש שלו הוא
 36 נעלה משורשם, כך האותיות אף שבהן
 37 עצמן אין תוכן ואור, שורשם הוא
 38 בדרגה אלוקית עליונה ביותר.
 39 ועל-זה נאמר ועמדו רגליו
 40 (של הקב"ה) על הר הויתים,
 41 שלעתיד-לבא ההמשכה לא
 42 תהיה מבחינת סוף ובחינה
 43 תחתונה בלבד של האין כפי
 44 שהיא עכשיו ("נעוץ סופן בתחילתן",

1 ענין המשכת חכמה סתימאה הוא מבחינה
 2 אחרונה של האין ולא מהאין עצמו, וכמאמר³⁰
 3 נעוץ תחלתן בסופן ותחלתן, ד'תחלה"
 4 הוא בחינת החכמה שהיא ראשית ההשתלשלות,
 5 ובפריטיות יותר הוא בחינת חכמה סתימאה
 6 שהיא התחלת וראשית כל ההשתלשלות, ועל-
 7 זה נאמר נעוץ תחלתן בסופן, שתחלת
 8 ההשתלשלות נמשך מ"סוף" ובחינה האחרונה
 9 של האין, אבל עצם האין הוא בהעלם.
 10 (ה) וכן העלוי במה שנאמר לעתיד-לבא
 11 "ועמדו רגליו ביום שהוא על הר
 12 הויתים", דהנה, רגלים הם בחינה היותר
 13 אחרונה, והוא בחינת האותיות, שהאותיות הם
 14 דומם שבנפש, וכמו כן למעלה הנה רגלים הם
 15 בחינת אותיות, שהם משרשות במדרגה היותר
 16 נעלית. ועל-זה נאמר ועמדו רגליו (של הקב"ה)
 17 על הר הויתים, שלעתיד-לבא ההמשכה לא
 18 תהיה מבחינת סוף ובחינה תחתונה בלבד של
 19 האין, כפי-אם שימשך עצם האין, שזהו ענין
 20 "ועמדו רגליו", ענין האותיות, שהם בבחינה
 21 היותר נעלית.
 22 וזהו גם מה שכתוב ונבקע הר הויתים, שיהי
 23 עכשו ההמשכה היא רק מבחינה אחרונה
 24 בלבד, שזהו שהמשכה היא על-ידי הצמצום,
 25 וגם ההמשכה שלאחרי הצמצום גופא היא
 26 על-ידי העלם הפרסא, אמןם לעתיד-לבא תהיה
 27 בקיעת הפרסא, ואפן הבקיעה הוא כמו שכתוב
 28 ונבקע הר הויתים, היינו, שהבקיעה תהיה בהר
 29 הויתים עצמו. דהנה, בענין הבקיעה יש כמה
 30 אופנים. יש בקיעה שעליה נאמר³¹ אז יבקע
 31 פשתר אורך, פידוע שענין זה נמשך פתג
 32 הספות³², שבקיעה זו היא באפן שהאור
 33 מתלבש בהפרסא ובכחו הרב הוא בוקע את

ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (לא רק בחינת כח הצומח שבו, שהוא בחינה התחתונה
 2 שפאין, פייאם עצם האין כמו שהוא), ימשך ויתגלה
 3 למטה וכאשר העצם מאיר, בוודאי שהפרסא נבקעת וכל ההסתרים
 4 מתבטלים לחלוטין (מבלי לגרום כל שינוי מהותי באור).
 5 וזהו גם מה שפתיב ונבקע
 6 הר הזיתים מחציו מזרחה
 7 וימה, ד"מזרחה וימה" הוא
 8 ענין וזרח השמש (והרי השמש
 9 זורחת מהמזרח – "מזרחה") ויבא
 10 השמש³³ (והרי השמש שוקעת בצד
 11 מערב – "וימה"), דהינו התחלת
 12 הגלוי וסוף הגלוי הורחתה
 13 מסמלת את תחילת הגלוי, והשקיעה
 14 מסמלת את סוף הגלוי, שזהו ענין
 15 הארץ כמבואר בקבלה וחסידות
 16 שלאחר הצמצום הראשון שעשה
 17 הקדוש-ברוך-הוא, כביכול, באור
 18 הגדול כדי לברוא עולמות ונבראים
 19 מדודים ומוגבלים, חזר והאיר אור הקו
 20 שנמשך באורך רב, היינו מדרגות
 21 גבוהות ונעלות מאד ועד דרגות נמוכות
 22 ותחתונות מאד, וידוע שבענין
 23 הארץ יש חלוקים בין ראשו
 24 לסופו כו', הן בארץ של
 25 קללות המשכת הקו
 26 שמתקצר ומתמעט ומתעלם
 27 ואינו רומה הגלוי בראשית הקו לגלוי
 28 בסוף הקו, והן בפריטיות בארץ
 29 של כל העשר ספירות עצמן,
 30 שהתחלת ההמשכה והגלוי
 31 הוא בחכמה, והסוף הוא
 32 במלכות, שיש בזה חלוק רב
 33 ואור הקו המאיר בחכמה (ראשית
 34 הספירות) נעלה בהרבה מאד מהאור
 35 המאיר במלכות (סיום הספירות),
 36 לפי שבכל המשכה והמשכה
 37 של אור הקו הולך ונמשך שוב ושוב
 38 בכל דרגה ודרגה נתצמצם האור
 39 יותר ויותר, והינו, דכיון
 40 שהמשכה מספירת החכמה לספירת המלכות היא על-ידי
 41 ספירת הבינה ו'זעיר-אנפין' [פנים קטנות – כינוי לששת המידות
 42 העליונות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד] והוא לא נמשך מאור הקו
 43 לכל ספירה ישירות אלא הולך ויורד מדרגה לדרגה ומספירה לספירה, הרי
 44 אינו דומה האור כמו שהוא בחכמה להאור כמו שהוא

1 מאיר אין הפרסא מעלימה ומסתירה, אמנם כדי שהפרסא אכן תיבקע ולא
 2 תעלים ותסתיר על האור צריך להיות חיבור ומגע קרוב, 'התלבשות' של האור
 3 בפרסא וכיון ששקיעה זו היא על-ידי התלבשות האור
 4 בהפרסא, הנה אף שנובקע הפרסא ולמעשה הושגה המטרה של
 5 הסרת המסך והצמצום כדי לגלות אור
 6 נעלה שקודם לכן לא היה יכול לעבור
 7 ולהאיר, מפל-מקום, כיון
 8 שהבקיעה היא על-ידי
 9 התלבשות האור בהפרסא,
 10 פועלת הפרסא בהאור שהוא
 11 מתעבה ומשתנה, ועד
 12 שלאחר שהיא מתעבה ומשתנה, ועד שלאחר
 13 שבשנוי המהות מכמו שהיה
 14 קדם הבקיעה. וישנו אפן נעלה יותר בבקיעה,
 15 שהוא ענין המשכת אור הממלא מאור הסוכב.
 16 אמןם לעתיד כתיב ונבקע הר הזיתים, שתהיה
 17 הבקיעה בבחינת הר הזיתים עצמו, היינו שעצם
 18 הר הזיתים, בחינת עצם הדומם כמו שהוא (לא
 19 רק בחינת כח הצומח שבו, שהוא בחינה
 20 התחתונה שפאין, פייאם עצם האין כמו
 21 שהוא), ימשך ויתגלה למטה.
 22 וזהו גם מה שפתיב ונבקע הר הזיתים מחציו
 23 מזרחה וימה, ד"מזרחה וימה" הוא ענין
 24 וזרח השמש ויבא השמש³³, דהינו התחלת
 25 הגלוי וסוף הגלוי, שזהו ענין הארץ,
 26 וידוע שבענין הארץ יש חלוקים בין ראשו לסופו כו',
 27 הן בארץ של קללות המשכת הקו
 28 שמתקצר ומתמעט ומתעלם, והן בפריטיות בארץ של כל
 29 העשר ספירות, שהתחלת ההמשכה והגלוי הוא
 30 בחכמה, והסוף הוא במלכות, שיש בזה חלוק
 31 רב, לפי שבכל המשכה והמשכה נתצמצם
 32 האור, והינו, דכיון שהמשכה מספירת החכמה
 33 לספירת המלכות היא על-ידי ספירת הבינה
 34 ו'זעיר-אנפין', הרי אינו דומה האור כמו שהוא
 35 בחכמה להאור כמו שהוא בבחינת האור, וכמו שהוא
 36 בגורם בו ירידה ושינוי מהותי. אמןם
 37 והסרת העלם והסתור והוא יהיה לעתיד כתיב ונבקע הר הזיתים,
 38 שתהיה הבקיעה בבחינת הר הזיתים עצמו ויאיר לא רק אור
 39 הממלא, ולא רק אור הממלא כפי שאור הסוכב מאיר בו אלא, היינו
 40 שעצם הר הזיתים, בחינת עצם הדומם כמו שהוא מצד עצמו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 בפנינה, וכמו שהיא ב'זעיר-אנפין' לָכֵמוּ שֶׁהוּא ב'מְלֻכּוֹת'.
 2 אָמְנָם לְעֵתִיד כְּתִיב וְנִבְקַע הַר הַזֵּיתִים מִחֲצִי מִזְרְחָה וְיָמָה
 3 היינו לכל האורך ממזרח ועד מערב ובמשמעות הרוחנית של הדבר -
 4 שִׁיתַּבְטְלוּ הַצְּמֻצּוּמִים דְּבַחֲנֵינָת הָאֲרֶץ, וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהָאוֹר
 5 האלוקי לא יומשך ויתגלה על ידי
 6 צמצום ומיעוט מדרגה לדרגה לאורך
 7 הדרגות השונות אלא שִׁבְחֵינָת
 8 עֲצָם הַר הַזֵּיתִים שהוא ה'אין'
 9 עצמו, כנ"ל, יְהִיָּה לְמִטָּה כְּמוֹ
 10 לְמַעְלָה מבלי צמצום ומבלי מיעוט.
 11 וּמִמְשִׁיף בְּפָתוּב וְאוֹמֵר שְׂבַד כְּבֵד
 12 וכחמשך לבקיעת ההר ממזרח למערב,
 13 היינו ביטול הצמצום לאורך ההארה,
 14 יהיה לעתיד-לבוא עניין נוסף של
 15 ביטול המחיצות והגדרים שקיימים
 16 באור האלוקי כעת - וּמִשׁ חֲצִי
 17 הָהָר צְפוֹנָה וְחֲצִי נִגְבָּה,
 18 דַּעֲנֵן צְפוֹנָה וְנִגְבָּה הֵם ב'
 19 הַקּוּיִן דְּהַמְשָׁכָה וְהָעֵלָם.
 20 שֶׁהוּא עֲנֵן שְׂאוֹר-אֵין-סוֹף
 21 לְמַעְלָה מֵעֵלָה עַד אֵין קֵץ
 22 וְלִמְטָה מִטָּה עַד אֵין
 23 תְּכִלִּית³⁴ כמבואר בקבלה ובחסידות
 24 שהקדוש-ברוך-הוא, הוא תכלית
 25 השלימות הן בכוח הבלי-גבול שאינו
 26 מוגבל בשום הגבלה ולכן גם אורו הוא
 27 בלי גבול ואין סוף - "המשכּה".
 28 וכחלק משלימותו והיותו בלתי מוגבל
 29 הרי הוא מושלם גם בכוחו להגביל
 30 ולצמצם - "העלם", ובשני הדברים
 31 הפעולה היא ללא גבול כך שגם
 32 ההמשכּה היא "למטה מטה" ללא גבול
 33 וסוף, "עד אין תכלית" וגם ההעלם
 34 הוא ללא סוף, ובלשון החסידות -
 35 "בהעלם אחר העלם ובעילוי אחר
 36 עילוי" (שהרי כאשר הקדוש-ברוך-הוא
 37 מצמצם ומעלים אור מסויים, אותו אור לא נמשך אלא עולה ונעלם במקורו
 38 למעלה), שֶׁהֵם ההמשכּה וההעלם ב' הַקּוּיִן דְּחֻסְדִּים מִידַת הַחֶסֶד
 39 שעניינה להשפיע ולגלות היא חסד ללא גבול וּבְגִבּוֹרוֹת ומידת הגבורה
 40 שעניינה להעלים מעלימה בלי גבול, וההמשכּה וההעלם "עד אין תכלית"
 41 ו'עד אין קץ' הם כְּמוֹ שֶׁהֵם חסד וקו הגבורה בְּאוֹר-אֵין-סוֹף
 42 שֶׁלְּפָנֵי הַצְּמֻצּוּמִים, שֶׁעֲכָשׁוּ הֵם ב' קוּיִן מִחֻלְקִים זֶה מִזֶּה, קוֹ
 43 אָחָד קו הגבורה, הכוח להעלים ולהגביל הוּא בְּבַחֲנֵינָת לְמַעְלָה
 44 מֵעֵלָה כו', וְקוֹ שְׁנֵי קו חֶסֶד וְהַכּוּחַ הַמְּשִׁיךְ וְלִגְלוֹת הוּא בְּבַחֲנֵינָת

(34) ראה תקו"ז סוף תיקון נו (וראה שם תיקון יט - מ, ב). ז"ח יתרו לך, סע"ג. (35) ירמי' לא, לג.

ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **מְגֹדֹל** המתחייב בגלל ירחוק הערך בין המורה הגדול לתלמיד הקטן, לקו הנמשך מלמעלה למטה); והתפשטות נוספת (הנרמזת באות ה' 45 כנ"ל. 2
- 3 **אָמְנָם לְעֵתִיד יְהִיָּה** כלשון הכתוב – כולם ידעו אותי לְמִקְטָנָם וְעַד 4 **גְּדוּלָם בְּשָׁנָה. וְטַעַם הַדְּבָר הוּא, כִּי מָה שֶׁעָכְשׁוּ הָרַב אִינוֹ** 5 **מִשְׁפִּיעַ לְתַלְמִיד אֶת עֵצָם** 6 **שְׂכָלוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא לְעֵצְמוֹ,** 7 **הָרִי זֶה לֹא רַק גָּלִיל שֶׁהַתְּלִמִיד קָטָן** 8 **מִמֶּנּוּ וְיִכּוֹלַת הַקְּלִיטָה שְׁלוֹ מוֹעֲטַת אֵלָא** 9 **לְפִי שֶׁגַם בְּעֵצְמוֹ הֵנָּה סֹדֵר** 10 **גְּלוּי הַשֶּׁכָּל הוּא עַל-יָדֵי** 11 **צְמֻצוֹם, וְכַנֵּ"ל בְּעֵנִין גְּלוּי** 12 **הַחֲכָמָה מִפְּנֵי הַמְּשֻׁפָּל** 13 **(וְלַמְעֻלָּה יוֹתֵר), שְׂאֵפֶן** 14 **הַמְּשֻׁכְתוֹ הוּא עַל-יָדֵי צְמֻצוֹם** 15 **וְכִיוּן שֶׁהַמְּשֻׁכָה וְהַתְּגַלּוּת שֶׁל שֶׁכָּל** 16 **הָרַב עֲצָמוֹ הִיא עַל יָדֵי צְמֻצוֹם, אֵין לוֹ** 17 **אֵת הַכּוֹחַ לְגַלּוֹת אֵת הָאוֹר עֲצָמוֹ לֵאלֹא** 18 **צְמֻצוֹם, כִּי מֵאַחַר שֶׁמְעַצֵּם מֵהוֹתוֹ הָאוֹר** 19 **מִצְמוּצָם, גַּם צוֹרֵת הַעֲבֵרָה וְהַשְּׁפָעָה** 20 **שֶׁל מִדְּרוּה וּמוֹגַבְלַת, כִּשֶׁם שֶׁלַּמְעֻלָּה** 21 **בְּרוּחַנִיּוֹת, בּוֹמֵן זֶה לְפָנָי בִּישׁוּל** 22 **הַצְּמֻצוּמִים וְהַסֵּרֵת הַמַּחְצִיאוֹת** 23 **וְהַפְּרִסְאוֹת, הָאוֹר נִמְשָׁךְ רַק בְּמִידָה** 24 **מִגּוֹבְלַת, מֵאַחַר שֶׁמִּלְכַתְחִילָה נִמְשָׁךְ עַל** 25 **יָדֵי צְמֻצוּמִים רַבִּים וּבְכָלֵּלוֹת הוּא** 26 **הַצְּמֻצוֹם דָּד' אוֹתִיּוֹת שֶׁם** 27 **הוּי', שֶׁעֲנִינָם הוּא צְמֻצוֹם** 28 **הַתְּפִשְׁטוֹת הַמְּשֻׁכָה** 29 **וְהַתְּפִשְׁטוֹת כִּפִּי שֶׁהוֹסֵבֵר לְעִיל** 30 **בְּעֵנִין "לְמַעַל עַד אֵין קֵץ וְלַמַּטָּה עַד** 31 **אֵין תְּכֵלִית", הַמְּשֻׁכָה וְהַתְּגַלּוּת שֶׁל** 32 **הָאוֹר הָאֱלוּקִי כּוֹלֵלֵת שְׁנֵי מַאֲפִינִים** 33 **הַפְּכִיִים לְכֹאֲרוֹ – גַּם גִּילּוּי (בְּלִי גּוֹבֵל)** 34 **וְגַם הַעֲלָם (גּוֹבֵל) שֶׁכֵּן הַמְּשֻׁכָה לֵאלֹא** 35 **הַעֲלָם לֹא תִהְיֶה הַמְּשֻׁכָה מִגּוֹבְלַת,** 36 **וְהַעֲלָם לֵאלֹא הַמְּשֻׁכָה יִמְנַע אֵת הַגִּילּוּי** 37 **לְחִלוּטִיּוֹן, כִּי שֶׁכָּל צְמֻצוֹם נֹעֵד בְּעֵצֵם** 38 **לְגַלּוֹת וְכֵל גִּילּוּי מַחֲבִיב צְמֻצוֹם. וּמֵאַחַר** 39 **שֶׁהַתְּהוּוֹת הִיא בְּאִמְצָעוֹת שֶׁם הוּי,** 40 **אַרְבַּעַת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל שֶׁם הוּי רֹמְזוֹת** 41 **לְכֵן שֶׁהַתְּהוּוֹת שֶׁהִיא בְּתַהֲלִיךְ הַמַּחְבֵּר גִּילּוּי וְהַעֲלָם מוֹרַכְבַּת מֵאַרְבַּעַה** 42 **שְׁלִבִים: צְמֻצוֹם (הַצְּמֻצוֹם הָרֵאשׁוֹן שֶׁצְּמֻצָם אֵת הָאוֹר מֵאֵד עַד שְׁנוֹתֵר מִמֶּנּוּ** 43 **רַק מַעַט בְּדוּגְמַת אוֹת יו"ד שֶׁהִיא כְּנִקְרָה קִטְנָה); הַתְּפִשְׁטוֹת (וְהָאֵרָה הַנְּרַמְזוֹת** 44 **בְּאוֹת ה' שִׁישׁ לֵה אוֹרֵךְ וְרוּחֵם); הַמְּשֻׁכָה (הַנְּרַמְזוֹת בְּאוֹת ו' שְׁצוֹרְתָהּ דוּמָה**
- 45 **לְקוֹ הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה); וְהַתְּפִשְׁטוֹת נוֹסֶפֶת (הַנְּרַמְזוֹת בְּאוֹת ה' 46 הַשְּׁנִיָּה)³⁶.**
- 47 **וְגַם הַמְּשֻׁכָה וְהַתְּגַלּוּת הַשֶּׁכָּל מִמְקוֹרוֹ בְּנִפְשׁ הִיא בְּתַהֲלִיךְ דוּמָה הַמְּרוּכָב** 48 **מִצְמֻצוֹם וְהַעֲלָם מִצֵּד אַחַד וְהַתְּגַלּוּת וְהַתְּפִשְׁטוֹת מִצֵּד שְׁנֵי. וְזֶהוּ עֲנִינָן** 49 **אֲאֵלְפָךְ אֵלְמַד אוֹתָךְ חֲכָמָה** 50 **אֲאֵלְפָךְ בִּינָה³⁷, כְּלוּמַר שֶׁהַתְּגַלּוּת** 51 **וְהַמְּשֻׁכָה הַשֶּׁכָּל הִיא בְּדֶרֶךְ שֶׁל** 52 **"אֲאֵלְפָךְ" אוֹתִיּוֹת אֶל"ף,** 53 **הַיְיִנוּ שֶׁהַמְּשֻׁכַת הַחֲכָמָה הִיא** 54 **בְּאֵפֶן דְּצִיּוֹר אוֹת אֶל"ף,** 55 **שֶׁהוּא יו"ד לְמַעֲלָה וְיו"ד** 56 **לְמַטָּה וְקוֹ בְּאֵמְצָע, דְּיו"ד** 57 **לְמַעֲלָה וְיו"ד לְמַטָּה הוּא** 58 **עֲנִינָן חֲכָמָה עֲלֵאָה וְחֲכָמָה** 59 **תַּתְּאָה, הַיְיִנוּ חֲכָמָה וּמְלָכוּת,** 60 **כִּפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל וְהַיְיִנוּ, שֶׁכָּלֵּלוֹת** 61 **הַהַמְּשֻׁכָה מֵרֵאשׁ חֲכָמָה לְסוֹף** 62 **מְלָכוּת בּוֹ בְּשִׁכּוֹלוֹ שֶׁל הָרַב בְּעֵצְמוֹ** 63 **הִיא בְּאֵפֶן שֶׁבְּתַחֲלִילָה נִתְצַמְצָם** 64 **כָּל הָאוֹר וְנִשְׁאָר רַק נִקְרָה** 65 **בְּלִבָּד, שֶׁהוּא עֲנִינָן יו"ד** 66 **לְמַעֲלָה (בְּדוּמָה לְצְמֻצוֹם הָרֵאשׁוֹן** 67 **בְּאוֹר הָאֱלוּקִי לְצוֹרֵךְ הַתְּהוּוֹת** 68 **הָעוֹלָמוֹת), וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְשָׁךְ** 69 **עַל-יָדֵי הַקּוֹ, שֶׁגַם עַל-יָדֵי־זֶה** 70 **מֵתְצַמְצָם הָאוֹר כּוֹ' כִּפִּי שֶׁהוֹסֵבֵר** 71 **שֶׁהַמְּשֻׁכָה הִיא עַל יָדֵי שִׁילּוּב הַהַעֲלָם** 72 **וְהַגִּילּוּי בִּיחָד, וְאַחֲרֵי־כֵן נִמְשָׁךְ** 73 **בְּבַחֲבִינַת נִקְרָה לְמַטָּה.** 74 **וְכִיּוּן שֶׁכֵּן הוּא סֹדֵר הַמְּשֻׁכַת** 75 **הַשֶּׁכָּל בּוֹ בְּעֵצְמוֹ, הֵנָּה אֵפֶן** 76 **הַשְּׁפָעָתוֹ לְתַלְמִידִים הוּא גַּם** 77 **כֵּן בְּאֵפֶן כֵּזֶה, שֶׁמִּסְתַּלַּק כָּל** 78 **הָאוֹר וְנִשְׁאָר בְּבַחֲבִינַת נִקְרָה** 79 **בְּלִבָּד וְכוֹ' וּמִכָּאֵן נֹבַע הַהַבְדֵּל בֵּין** 80 **"קִטְנִים" לְ"גְּדוּלִים". אָמְנָם,** 81 **לְעֵתִיד-לְבוֹא, שְׂאֵפֶן הַגְּלוּי** 82 **בּוֹ בְּעֵצְמוֹ יְהִיָּה עַל-יָדֵי־זֶה** 83 **שֶׁנִּבְקַע הַר הַזֵּיתִים, שֶׁבַחֲבִינַת** 84 **הַר הַזֵּיתִים לְעֵצְמוֹ מִקּוֹר הַשֶּׁמֶן** 85 **וְהַחֲכָמָה יִמְשָׁךְ לְמַטָּה, הֵנָּה גַּם הַשְּׁפָעָה לְתַלְמִידֵי תִהְיֶה** 86 **בְּאֵפֶן שֶׁיִּמְשָׁךְ לָהֶם כָּל עֵצָם הַשֶּׁכָּל שֶׁהִי לֹא יְהִי צְמֻצוּמִים וְלֹא** 87 **יְהִי מִסְכִּים וּמַחְצִיאוֹת מְבִדִּלוֹת, וְלִכֵּן לֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת** 88 **גו' לְמִקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָם.**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְלִכְאוּרָה, נִשְׁאַלֶת הַשְּׁאֵלָה: אִם לַעֲתִיד־לְכוּא הַאֲלוּקוֹת וְהִדְעָה אֶת ה' יְהוּ
 2 גְלוּיִים לְכָל אֶחָד מִכְּלֵי צוּרָךְ כִּרְבַּב מוֹרָה, מִה פֶּשֶׁר דְּבָרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׁמִשִּׁיחַ
 3 יִלְמַד תּוֹרָה אֶת עַם יִשְׂרָאֵל? וְהִבְיָאוּר: וְמָה שְׁמַעֲיָנוּ שְׁמִשִּׁיחַ יִלְמַד
 4 עִם כָּל יִשְׂרָאֵל³⁸, אִין זֶה בְּאִפְּן שֶׁל לְמוֹד וְהִשְׁפַּעָה בְּצוּרָה
 5 שְׁבָה מוֹסִיִּים בְּדֶרֶךְ כִּלְל רַעֲיוֹנוֹת
 6 שְׁכָלִיִּים שְׁזָהוּ עַל־יְדֵי צִמְצוּם 1
 7 כְּנִ"ל, אֲלֵא הַלְמוֹד יְהִיָּה 2
 8 בְּאִפְּן שְׁמִשִּׁיחַ יִרְאֶה לְהֵם אֶת 3
 9 הַמַּהוּת וְיִלְמַדוּ מִסּוֹג זֶה הוּא 4
 10 בְּצוּרָה שׁוֹנָה לַחְלוּטִין מִהֲרֹךְ שְׁבָה
 11 מוֹסִרִים רַעֲיוֹנוֹת שְׁכָלִיִּים (וּלְפִי זֶה 5
 12 מוֹסֵבֵר בְּחִסְדֵיּוֹת גַּם אִיךְ יִתְכַּן שְׁמִשִּׁיחַ, 6
 13 אֲדָם אַחֵר, יִלְמַד תּוֹרָה לֵאלֹפֵי אֲלֵפִים? 7
 14 – כִּי בְּמִסִּירַת רַעֲיוֹן שְׁכָלִי בְּדִיבּוּר 8
 15 וְקִלְטִיתוֹ בְּשִׁמְעִיָּה מַעֲבִירִים פֶּרֶט וְעוֹד 9
 16 פֶּרֶט וְכוּ' וְאֵילוֹ בְּרֵאֵיִה נִיתָן לְקִלוּט 10
 17 הַכוּל בְּכַת אַחַת, וּמִשִּׁיחַ יִגְלֶה כִּלְל 11
 18 אַחֵר וְאֶחָד אֶת עַצְם הַנִּשְׁמָה כִּךְ שֶׁתְּהִיָּה 12
 19 יְכוּלַת "לְמוֹד" בְּדֶרֶךְ שֶׁל רֵאִיָּה).
 20 ז) וְהִנֵּה יָדוּעַ שְׁכָל הַגְּלוּיִים
 21 דְּלַעֲתִיד תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂיָנוּ
 22 וְעַבּוֹדֵתֵינוּ כָּל זְמַן מְשֻׁף
 23 הַגְּלוּת³⁹, וְכִיּוֹן שְׁכָל עֲנִין הַעֲבוּדָה נִתֵּן בְּמִתֵּן
 24 הַעֲבוּדָה נִתֵּן בְּמִתֵּן תּוֹרָה, לְכֵן
 25 הִנֵּה גַם בְּמִתֵּן תּוֹרָה הִנֵּה מַעֲיֵן הַגְּלוּי
 26 הַגְּלוּי דְּלַעֲתִיד⁴⁰, דְּבִמִּתֵּן
 27 תּוֹרָה כְּתִיב וַיִּרְד הוֹי' עַל הַר
 28 סִינַי⁴¹, אֲנֹכִי הוֹי' אֲלֵקִיף⁴²,
 29 אֲנֹכִי מִי שְׁאֲנֹכִי⁴³ הַתְּגִלוֹת שֶׁל
 30 הַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ וְלֹא הַמִּשְׁכָּה
 31 מוֹגִבֶלֶת וּמוֹצִמְצֵמַת, וְהִנֵּה זֶה בְּאִפְּן
 32 שְׁכָל יִשְׂרָאֵל בְּלִי הַבְּדִלֵי דְרֵגוֹת
 33 שְׁמַעוּ אֶת הַדְּבָרוֹת, וּבְפֶרֶט ב'
 34 הַדְּבָרוֹת הַרְּאִשׁוֹנוֹת "אֲנֹכִי"
 35 ו"לֹא יְהִיָּה לְךָ" שְׁמַפִּי
 36 הַגְּבוּרָה שְׁמַעֲנוּ⁴⁴ כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ
 37 ז"ל שֶׁאֵת שְׁתֵּי הַדְּבָרוֹת הַרְּאִשׁוֹנוֹת
 38 ("אֲנֹכִי" ו"לֹא יְהִיָּה לְךָ") שְׁמַעוּ בְּנֵי
 39 יִשְׂרָאֵל מִהַקְּדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא בְּעַצְמוֹ
 40 (וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא הוּוּ מִסּוֹגִלִים לְעוֹמֵד בְּפָנָי
 41 עוֹצֵמַת הַגִּילּוּי ו"פִּרְחָה נִשְׁמַתִּין", שְׁמַעוּ אֶת הַדְּבָרוֹת הַבְּאוֹת מִפִּי מִשֶׁה רַבְּנוּ),

וְהִנֵּנוּ, שְׁבִמִּתֵּן תּוֹרָה הִנֵּה גְלוּי עֲצָמוֹתוֹ יִתְפָּרֵךְ, וְלִכֵּן לֹא הִיָּו
 אֲזַ חֲלוּקִים דְּגְדוּלִים וְקִטְנִים, אֲלֵא כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁמַעוּ בְּשׁוּהָ
 שֶׁהֵי הַהִבְדִּלִים בֵּין גְּדוּלִים וְקִטְנִים נּוֹבְעִים מִכֵּךְ שֶׁהַתְּגִלוֹת וְהַמִּשְׁכַּת הַשְּׁפַע (שֶׁל)
 הַאוּר הַאֲלוּקִי אוֹ הַשְּׁכָל מִהֲרֹב) כֵּאִים מִלְּכַתְּחִילָה עַל יְדֵי צִמְצוּמִים וְהַסְתָּרִים,
 אֲבָל כֹּאשֶׁר יֵשׁ גִּילּוּי שֶׁל הַעַצֵּם
 וְהַצִּמְצוּמִים מִתְּבַטְּלִים, גַּם הַהִבְדִּלִים
 בֵּין קִטְנִים לְגְדוּלִים נִעֲלָמִים.
 וְכִמוֹ כֵּן יְהִיָּה לַעֲתִיד־לְבֹא,
 שְׁאֲזוּ יְהִיָּה גְלוּי עֲצָמוֹתוֹ
 יִתְפָּרֵךְ שְׁלִמְעֵלָה מִסְפָּר
 הַשְּׁתִּלְשׁוּלוֹת, וְלִכֵּן "כְּלָם יָדְעוּ
 אוֹתִי לְמִקְטָנָם וְעַד גְּדוּלָם".
 וְזֵהוּ גַם כֵּן מִה שְׁכָתוּב⁴⁵
 אֲשַׁפֵּךְ אֶת רוּחִי עַל כָּל בֶּשֶׂר
 וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם.
 דְּהִנֵּה, עֲכָשׁוּ יֵשׁ חֲלוּקִי
 מְדַרְגּוֹת לֹא רַק בֵּין גְּדוּלִים וְקִטְנִים
 אֲלֵא גַם בְּבִיָּאִים עַצְמָם, וְהִנֵּנוּ
 לְפִי שְׁכָלְלוֹת עֲנִין הַנְּבִוְאָה
 הוּא בְּדֶרֶךְ הַשְּׁתִּלְשׁוּלוֹת הֵינּוּ
 הַתְּגִלוֹת מִסְדֵּרֶת מְדֻרְגָה לְדֻרְגָה
 שְׁמַחֲיִיבֶת צִמְצוּם שֶׁל הַאוּר וְהַהִתְגִּלוֹת,
 וְלִכֵּן יֵשׁ בְּזֶה חֲלוּקֵי מְדַרְגּוֹת.
 וְעוֹד זֹאת סִיבָה נּוֹסֶפֶת לְכֵךְ שֶׁלַעֲתִיד־
 לְכוּא יְהִיָּו כּוֹלָם, גַּם יְלִידִים וְלִדוֹת,
 שִׁיכִים לְנִבְּוָה הֵיא, שְׁבִכְדֵי לְקַבֵּל
 גְלוּי הַנְּבִוְאָה הִנֵּה צְרִיף לְהִיָּוֹת
 הַתְּפִשְׁטוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת כִּידוּעַ
 וּבִלְשׁוֹן הַרַמְבַּ"ם: "כִּשְׁמַתְּנָבִיאִים –
 אֲבִירִים מְדוּעָעִים וְכֹחַ הַגּוֹף כּוֹשֵׁל
 וְעִשְׁתָּנוּתֵיהֶם מִתְּפִרּוֹת" (מְלַבֵּד)
 מִשֶׁה רַבְּנוּ שְׁעָמֵד עַל עָמְדוֹ,
 לְפִי שְׁגוּפוֹ הִנֵּה זָךְ, שְׁהִנֵּה כְּלִי
 לְהַמְשִׁכַת הַאֲלֻקוֹת וְלֹא מִנַּע מִמֶּנּוּ
 לְהַתְּנַבֵּא⁴⁶, שְׁגַם עֲנִין זֶה הוּא
 לְפִי שְׁגִלוּי הַנְּבִוְאָה הוּא בְּדֶרֶךְ
 הַשְּׁתִּלְשׁוּלוֹת וְגַם הַנְּבִוְאָה, לְמִרּוֹת
 הַיּוֹתֶה הַתְּגִלוֹת נְעִלִית וּמוֹפְלָאָה, בֵּאָה
 בְּמִדְרֵיָה וְהַגְּבֵלָה כֵךְ שֶׁלְעַמְדוֹ וּמִצְבוֹ
 שֶׁל הַנְּבִיא יֵשׁ חִשְׁבֻּחוֹת רַבָּה (וְיֵשׁ הַבְּדִלֵי
 מִה־שְׁאֵי־כֵן לַעֲתִיד־לְבֹא כְּתִיב וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם
 רְדוּת בֵּין הַנְּבִיאִים). מִה־שְׁאֵי־כֵן לַעֲתִיד לְבֹא כְּתִיב וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם

(38) רמב"ם ה' תשובה פ"ט ה"ב. לקו"ת צו יז, א"ב. (39) תניא רפ"ז. (40) ראה תניא פל"ו. (41) יתרו יט, כ. (42) שם כ, א. (43) לקו"ת פינחס פ, ב. וראה זח"ג רנו, ב. (44) מכות כד, א. (45) יואל ג, א. (46) ראה רמב"ם ה' יסוה"ת פ"ז ה"ו. רד"ק ורלב"ג שמואל-א יט, כד. תניא קו"א קנו, א.

ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּבְנוֹתֵיכֶם, שְׁגַם יְלָדִים וַיִּלְדוּת יִתְנַבְּאוּ, וַיְהִי קִטְנִים כְּמוֹ
 2 גְּדוּלִים. וְעוֹד זֹאת, שְׁאֵז לֹא תִהְיֶה הַנְּבוּאָה בְּדֶרֶךְ פְּלֵא,
 3 אֲלֵא כְּמוֹ עֲנִין טְבְעִי, דְּכָשֵׁם שְׁפַל הַעֲנִינִים הַטְּבְעִיִּים רוּאִים
 4 אוֹתָם פְּלֵם וְהִדְבֵּר לֹא מַעֲוֵר הַתּוֹפְעוֹת מִיַּחֲדָת, כְּמוֹ כֵּן יִהְיֶה עֲנִין

45 בסופו של דבר, רבים מהמושגים והנושאים נשארים מופשטים. ומאחר וענייני
 46 פנימיות התורה, מעצם מהותם, רחוקים ומפולאים מהארס, העיסוק בהם הוא
 47 פלא המעורר התפעלות, אבל לעתיד-לבוא כאשר ענייני אלוקות יהיו בגלוי,
 48 תיחסו אליהם כדבר טבעי ומובן מאליו.

5 הַנְּבוּאָה לְעֵתִיד-לְבֹא. וְכֵל זֶה
 6 לְפִי שְׁהַמְשַׁכַּת הַנְּבוּאָה
 7 לְעֵתִיד לֹא תִהְיֶה בְּדֶרֶךְ
 8 הַשְּׁתַּלְשּׁוֹת בְּצוּרָה הִרְוּגִית,
 9 מְשֻׁלָּב לְשֻׁלָּב, כִּי-אִם בְּאִפְן
 10 דְ"אֶשְׁפָּךְ" גּו', דְּשִׁפְיָה
 11 בְּנִגּוּד לְטַפּוּר דָּק וּמְצוּמָצֵם עֲנִינָה
 12 שְׁפַע רַב, וְהִינּוּ הַמְשַׁכַּת
 13 הַעֲצָם כְּמוֹ שְׁהוּא, וְלִכֵּן יִהְיֶה
 14 הַגְּלוֹי לְכֻלָּם בְּשׁוּה, וְגַם לֹא
 15 יִהְיֶה בְּדֶרֶךְ פְּלֵא, אֲלֵא כְּמוֹ
 16 עֲנִין טְבְעִי.

49 (ח) וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁהָר הַזֵּיתִים
 50 הוּא הָר הַמְשַׁכָּה שְׁעָלֶי
 51 הַיְתָה נַעֲשִׂית הַפְּרָה הַאֲדוּמָה
 52 שֶׁעַל יָדִי הָאֲפֵר שֶׁלֶּה נִיתָן לְטָהָר
 53 טוֹמֵאת מֵת, כִּי גַם עֲנִין הַפְּרָה
 54 שִׁיף לְהַגְּלוֹי דְלַעֲתִיד. דְּהֵנָּה,
 55 עֲנִין הַפְּרָה שֶׁהִיְתָה נַעֲשִׂית
 56 בַּחוּץ בְּשׁוּה מִשָּׂאֵר הַקְּרֻבּוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ
 57 דוּקָא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, רוּמֵזוּ לְעֲנִין
 58 עֲבֹדַת הַבְּרוּרִים שֶׁעֲנִינָה הַפְּרָה
 59 בֵּין הַטּוֹב לְרַע וְאֵת הַפְּכָא סְטְרָא-
 60 אַחְרָא הַפִּיכַת הַצַּד הָאֲחֵר (הַטּוֹמֵאָה
 61 וְהַקְּלִיפּוֹת) לְקִדּוּשָׁה. וַיְכַמּוּ
 62 שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל שְׁהַמְשַׁכָּה
 63 הִיא עַל-יְדֵי הַבְּרוּרִים דְּוָקָא,
 64 וְהִינּוּ, שְׁבָכָל דְּבַר צְרִיף לְבָרֵר
 65 וְלִזְבֹּף וְלְהַעֲלוֹת אֵת הַטּוֹב
 66 אֲשֶׁר בּוֹ, וְאֵת הַרַע צְרִיף
 67 לְדַחֲוֹת, וְזֶהוּ גַם עֲנִין הַפְּרָה,
 68 שְׁהוּא עֲנִין הַבְּרוּרִים
 69 שְׁנַעֲשִׂים בַּחוּץ⁴⁸.

17 וְכַמוֹ כֵּן הוּא גַם עֲנִין
 18 הַתּוֹרָה, שְׁיִישׁ כִּי גְלֵא
 19 דְתוֹרָה וּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, הֵנָּה
 20 עֲכָשׁוּ, גַם אֵלּוּ שְׁעוֹסְקִים
 21 בְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הָרִי זֶה
 22 אֲצֵלָם עֲנִין נְפֵלָא וְחִידוּשׁ בְּלִתי
 23 רִגֵל הַמַּעֲוֵר הַתּוֹפְעוֹת, וַיְכַמּוּ
 24 שְׁפַתּוֹב⁴⁷ גַל עֲיִנִי וְאֲבִיטָה
 25 נְפֵלָאוֹת מִתּוֹרַתְךָ, וְהִינּוּ, שְׁגַם
 26 כְּאֲשֶׁר נִתְגַּלָּה לוֹ פְּנִימִיּוֹת
 27 הַתּוֹרָה קוֹרָא לָהּ בְּשֵׁם
 28 נְפֵלָאוֹת, וַיְכַמּוּ עֲנִין הַנְּבוּאָה,
 29 שְׁגַם אֲצֵל הַנְּבִיאִים הַצְּרִף
 30 לְהִיּוֹת הַתּוֹפְעוֹת הַגְּשָׁמִיּוֹת
 31 כְּנִי. מֵה-שְׁאִין-פֵּן לְעֵתִיד-
 32 לְבֹא יִהְיֶה גְלוֹי פְּנִימִיּוֹת
 33 הַתּוֹרָה לְכֻלָּם, וְאִפְּן הַגְּלוֹי
 34 יִהְיֶה בְּדֶרֶךְ פְּשִׁיטוֹת, וְהִינּוּ,
 35 שְׁלֵא יִהְיֶה בְּדֶרֶךְ "נְפֵלָאוֹת"
 36 כְּמוֹ עֲכָשׁוּ, אֲלֵא יִהְיֶה זֶה
 37 בְּגְלוֹי וּבַהֲבָנָה וְהַשְּׁגָה כְּמוֹ
 38 בְּחִינַת גְּלֵא דְאוּרִייתָא כִּי אִמְנֵם

70 וְזֶהוּ גַם כֵּן מֵה שְׁאֲפֵר הַפְּרָה
 71 מְטָהָר מְטָמֵאת מֵת, שְׁזֶהוּ
 72 עֲנִין הַבְּרוּר בְּמִדְרָגוֹת
 73 הַתּוֹחַנוֹת בְּיֹתֵר, הִינּוּ גַם
 74 בְּעֲנִין הַמִּיתָה שְׁהוּא הַפָּךְ
 75 הַחַיּוֹת וְהַקְּדָשָׁה וְלִכֵּן טוֹמֵאת מֵת
 76 הִיא טוֹמֵאָה חֲמוּרָה, וְעַל זֶה הוּא
 77 עֲנִין אֲפֵר הַפְּרָה, לְבָרֵר אֵת
 78 הַנְּצוּצוֹת שְׁנִמְצָאִים בְּמִדְרָגוֹת
 79 תּוֹחַנוֹת בְּיֹתֵר. וּבְעֲבֹדָה
 80 הוּא עֲנִין עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה,

22 וּבַהֲבָנָה וְהַשְּׁגָה כְּמוֹ
 23 (ח) וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁהָר הַזֵּיתִים הוּא הָר הַמְשַׁכָּה
 24 שְׁעָלֶי הַיְתָה נַעֲשִׂית הַפְּרָה, כִּי גַם
 25 עֲנִין הַפְּרָה שִׁיף לְהַגְּלוֹי דְלַעֲתִיד. דְּהֵנָּה, עֲנִין
 26 הַפְּרָה שֶׁהִיְתָה נַעֲשִׂית בַּחוּץ, רוּמֵזוּ לְעֲנִין עֲבֹדַת
 27 הַבְּרוּרִים וְאֵת הַפְּכָא סְטְרָא-אַחְרָא. וַיְכַמּוּ
 28 שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל שְׁהַמְשַׁכָּה הִיא עַל-יְדֵי הַבְּרוּרִים דְּוָקָא, שְׁבָכָל דְּבַר
 29 צְרִיף לְבָרֵר וְלִזְבֹּף וְלְהַעֲלוֹת אֵת הַטּוֹב אֲשֶׁר בּוֹ, וְאֵת הַרַע צְרִיף לְדַחֲוֹת, וְזֶהוּ
 30 גַם עֲנִין הַפְּרָה, שְׁהוּא עֲנִין הַבְּרוּרִים שְׁנַעֲשִׂים בַּחוּץ⁴⁸. וְזֶהוּ גַם כֵּן מֵה שְׁאֲפֵר
 31 הַפְּרָה מְטָהָר מְטָמֵאת מֵת, שְׁזֶהוּ עֲנִין הַבְּרוּר בְּמִדְרָגוֹת הַתּוֹחַנוֹת בְּיֹתֵר,
 32 הִינּוּ גַם בְּעֲנִין הַמִּיתָה שְׁהוּא הַפָּךְ הַחַיּוֹת וְהַקְּדָשָׁה, וְעַל זֶה הוּא עֲנִין אֲפֵר
 33 הַפְּרָה, לְבָרֵר אֵת הַנְּצוּצוֹת שְׁנִמְצָאִים בְּמִדְרָגוֹת תּוֹחַנוֹת בְּיֹתֵר. וּבְעֲבֹדָה הוּא

(47) תהלים קיט, יח. (48) ראה אוה"ת שבהערה 2.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמַחְפֵּף גַּם אֶת הַזְדוּנוֹת לזְכוּיֹת, אֶתֶּהֶפְכָּא סְטְרָא-אַחְרָא, ועוונות היא כטהרה מטומאה, אַזִּי מִתְגַּלֶּה בְּחַג הַסּוּכּוֹת בְּחִינַת "אִזּוֹ
2 שְׁעַל-יְדֵי עֲבוּדָה זֶה הָרִי הוּא מְגִיעַ לְעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא יִבְקַע פֶּשֶׁת אֹרֶךְ", וּבִקְיָעָה זֶה הַמִּתְגַּלֶּה בְּחַג הַסּוּכּוֹת גַּם בּוֹמֵן
3 לְמַעַל מִסֵּדֵר הַשְּׂמֵלֶשְׁלוֹת. הַגְּלוּת הִיא הַכְּנָה לְהַבְקִיעָה דְלַעֲתִיד-לְבֹא.
4 וְכִדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ⁴⁹ בְּעֵינֵי פְרֻשֵׁת פְּרָה, שְׁנֵאמַר בַּה זֹאת וּבְזֶה יוֹכֵן גַּם כֵּן מֵה שֶׁהִר הַזֵּיתִים הִיָּה מֵחוּץ לַג' מַחְנוֹת,
5 חֶקֶת הַתּוֹרָה⁵⁰, וּפְרֻשֵׁת הַחֶדֶשׁ הִיָּה לָכֵם (פְּרֻשֵׁת
6 הַגְּאֻלָּה) שְׁנֵאמַר בַּה זֹאת עֵינֵי עֲבוּדָת הַתְּשׁוּבָה, שְׁמַחְפֵּף גַּם אֶת הַזְדוּנוֹת
7 לְזְכוּיֹת, אֶתֶּהֶפְכָּא סְטְרָא-אַחְרָא, שְׁעַל-יְדֵי עֲבוּדָה זֶה הָרִי הוּא מְגִיעַ לְעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁהוּא
8 חֶקֶת הַפֶּסַח⁵¹ וְכוּיֹן שְׁבִשְׁנֵי לְמַעַל מִסֵּדֵר הַשְּׂמֵלֶשְׁלוֹת. וְכִדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ⁴⁹
9 הַמְקוּמוֹת, גַּם בְּפִרְשֵׁת קִרְבֵּן פֶּסַח וּגַם בְּפִרְשֵׁת פְּרָה אֲדוּמָה, נִאמְרָה אֹתָהּ
10 לְשׁוֹן ("זֹאת חוֹקֶת"), אִי אִתָּהּ עֵינֵי פְרֻשֵׁת פְּרָה, שְׁנֵאמַר בַּה זֹאת חֶקֶת
11 הַתּוֹרָה⁵⁰, וּפְרֻשֵׁת הַחֶדֶשׁ הִיָּה לָכֵם (פְּרֻשֵׁת הַגְּאֻלָּה) שְׁנֵאמַר בַּה זֹאת חֶקֶת הַפֶּסַח⁵¹, אִי אִתָּהּ
12 יוֹדֵעַ אִיזָה חֶקֶה גְדוּלָּה מְזוֹ, מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' [דְמוּת
13 שְׁהוּי מֵהַלְכוֹת שֶׁתִּיָּהן כֶּחֶת נְרוֹת שׁוֹת, מִי גְדוּלָּה מְזוֹ אֹתָהּ שֶׁחִבְרַתָּה
14 מְלוּה אֹתָהּ עַד בֵּיתָה וְהוֹלַכְתָּ אַחֲרֶיהָ עֲרִיכִין לָהּ, עַל-דֶּרֶךְ שֶׁהִקְטַן נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל.
15 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח
16 אֲנִי, וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
17 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
18 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
19 וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
20 דוּמָה לְמִטְרוֹנֵיתָא הוּוּ שֶׁחִבְרַתָּה הוֹלַכְתָּ אַחֲרֶיהָ, עַל-דֶּרֶךְ שֶׁהִקְטַן (הַפֶּסַח)
21 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
22 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
23 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
24 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
25 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
26 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
27 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
28 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
29 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
30 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
31 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
32 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
33 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
34 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
35 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
36 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
37 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
38 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
39 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
40 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
41 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
42 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
43 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).
44 וְזָהוּ גַם שֶׁבְּפְרֻשֵׁת פְּרָה כְּתִיב וַיִּדְבַר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאָמַר אֵלָיו הִנֵּה אֲנִי מְשַׁל לְב' מְטוֹרוֹנוֹת כּוֹי' וּמִסִּים, וּמִי גְדוּלָּה, הַפְּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶסַח עֲרִיכִין לָהּ וְהָיָה
45 נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה). נִסְמָךְ עַל הַגְּדוֹל (הַפְּרָה).

(49) שמו"ר פ"ט, ב. 50) חוקת יט, ב. 51) בא יב, מג. 52) ראה לקו"ת חוקת נז, ג.

ועמדו רגליו גו' על הר הזיתים גו'

ביאור בדרך אפשר

1 באורך רב ("עד אין תכלית") גורמת להבדלי דרגות, מודגש כאן שבעצם
 2 האורך עצמו הוא אמנם השפעה אחרי השפעה אבל גם צמצום והעלם עקב
 3 ההתרחקות ההולכת ונמשכת מהמקור, כשם שבהשפעת שכל המשלים
 4 וההסברים הם אמצעי למסירת והעברת הדברים גם לתלמיד עם כלי קליטה
 5 מוגבלים ובר בבר הם העלם והסתר
 6 על השכל עצמו, וקמו כן יוכן 1
 7 למעלה שעל-ידי הארץ 2
 8 מתצמצם האור, ולעתידי- 3
 9 לבא יתבטל הצמצום שנגרם על 4
 10 ידי בחינת הארץ. וקמו כן 5
 11 "ומש חצי ההר צפונה 6
 12 וחציו נגבה", שלא יהיו ב' 7
 13 קוין דגלוי והעלם, כִּי־אם 8
 14 באפן שב' קוין אלו יתבטלו

ביאור בדרך אפשר

15 או יתפללו, לפי שיתגלה העצם כמו שהוא, כפי שהוסבר
 16 לעיל בהרחבה.
 17 ועל-ידי-זה תשלם הפונה שיהיה לו יתברך דירה
 18 בתחתונים⁵³, היינו שיתגלה עצמותו יתברך ממש למטה
 19 כמו למעלה מבלי הבדלי דרגות,
 20 כיון שההבדלים נובעים מהצמצומים
 21 וההסתרים שיתבטלו ומהפרסאות
 22 שיתבקעו, שענין זה יתקיים
 23 בגלויים שיהיו במהרה
 24 בְּמִינּוּ עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ.
 6 שיתגלה העצם כמו שהוא. ועל-ידי-זה תשלם הפונה שיהיה לו יתברך דירה
 7 בתחתונים⁵³, היינו שיתגלה עצמותו יתברך ממש למטה כמו למעלה, שענין
 8 זה יתקיים בגלויים שיהיו במהרה בְּמִינּוּ עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ.

(53) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב תשרי, תשי"ט
 ברוקלין.

האברך נפתלי צבי שי

שלום וברכה!

מאשרים קבלת הפי"נ מה' תשרי, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע,

במ"ש אודות המנהג לומר בסיום תפלת שמו"ע פסוק של השם וכו'

כמה מהחסידיים נהגו לומר לפני יהי רצון הפסוק השייך לשמם וכן הפסוק השייך לשם כ"ק
 מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

בודאי מוסיף בעבודת הפצת המעיונות (ועד שיפוצו גם) חוצה, בחוצה של עצמו וביחוד של
 הזולת, ואין לך דבר העומד בפני הרצון ובפרט בענין הנ"ל שהוא דרישת והכרח השעה וחובת גברא.

בברכה לחג שמח ולבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בס"ד. שיחת יום ב' דחג הסוכות ה'תשח"י.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה.
- 2 א. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' ועמדו רגליו גו'.
- * * *
- 3 ב. האושפיזא ביום זה¹ הוא יעקב – אותיות "יבקע"², כמו שכתוב³ "אז יבקע כשחר אורך", שענין
4 זה נמשך בחג הסוכות⁴, והוא ענין הבקיעה שנעשה על-ידי כח עליון שבכוחו לבקוע את הפרסא.
5 ואף שבקיעה זו אינה כמו הבקיעה דלעתיד-לבוא, כמו שכתוב⁵ "ונבקע הר גו'" (כמדובר בהמאמר⁶)
6 – הרי זה בכל זאת ענין של בקיעה.
- 7 ומצד זה צריכים להיות בשמחה, ושמחה פורץ גדר⁷, היינו, שהשמחה היא הכח שבוקע הפרסא –
8 "יבקע כשחר אורך", וזוהי ההכנה להבקיעה דלעתיד-לבוא.
- 9 ג. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם⁸ שאצלנו ישנם האושפיזין שלנו, ומנה את כל הרביים,⁹
10 מהבעל-שם-טוב עד אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-ערן. ואם כן, האושפיזא דיום זה הוא –
11 אדמו"ר הזקן. ומצד זה – בוודאי יש להיות בשמחה.
- 12 כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר כמה וכמה פעמים שאדמו"ר הזקן היה נשמה חדשה⁹. וכיון שהיה נשמה
13 חדשה – פעל "התחדשות" בעולם (שהרי אם לא בשביל דבר חדש, אין צורך בנשמה חדשה),
14 וההתחדשות היא – שהמשיך אלקות בהבנה והשגה, שזהו ענינה של תורת חסידות חב"ד.
- 15 ועל-ידי התחדשות זו מתקשרים ו'לוקחים' את מי שביכלתו לחדש – עצמותו ומהותו יתברך, כידוע
16 שהכח לחדש מאין ליש הוא רק בכח עצמותו יתברך¹⁰.
- 17 עכשיו, בדור האחרון, זכינו, שיכולים אנו לומר שזהו מעין המעמד ומצב דלעתיד-לבוא ש"נבאו
18 בניכם ובנותיכם", שאפילו ילדים קטנים מדברים ענינים של חסידות, וזוהי הכנה להיעוד דלעתיד-לבוא
19 – "אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם"¹¹.
- 20 וכיון שכן, צריכים להיות בשמחה.
- 21 יערכו איפוא התוועדות היום כלילה, מחר ביום ומחר כלילה, ובכל הלילות דשמחת בית השואבה,
22 עד לשמיני עצרת ושמחת תורה, וימשיכו את השמחה על כל השנה כולה.
- * * *
- 23 אחרי ברכת המזון, נתן בידו הקדושה לכל אחד ואחד מהנאספים מ"כוס של ברכה".

(6) פ"ה (לעיל ע' טז ואילך).
 (7) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
 (8) שיחת ליל א' דחה"ס תרצ"ז ס"ד (סה"ש תרצ"ז ע' 161).
 וראה גם תו"מ חי"ח ריש ע' 81. וש"נ.
 (9) ראה סה"ש תש"ה ע' 127 ואילך. תש"ו ריש ע' 22. וש"נ.
 (10) ראה תניא אגה"ק ס"כ (קל, סע"א ואילך).
 (11) יואל ג, א.

(1) ההתוועדות נמשכה לאחרי כניסת השבת – יום ג' דחג
 הסוכות (המו"ז).
 (2) זהו הרקיע לזהר שבהערה הבאה. ע"ח שער הכללים פ"י.
 שם של"ב ספ"א.
 (3) ישע"י נח, ח. וראה זח"ג קד, א.
 (4) ראה סידור (עם דא"ח) שער הסוכות רנו, סע"ד ואילך.
 (5) זכר' יד, ד.

בס"ד. שיחת ליל ג' דחול המועד סוכות, שמחת בית השואבה ה'תשח"ו.

בלתי מוגה

- 1 א. אודות שמחת בית השואבה כותב הרמב"ם¹ ש"לא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה,
2 אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם שהיו מרקדין
3 כו', אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע".
4 והנה, סדר זה היה בזמן שבית המקדש היה קיים, והיו חוגגים שמחת בית השואבה בבית המקדש.
5 אמנם, מצינו בכמה ענינים, שדוקא לאחרי שחרב בית המקדש, שכמה ענינים של קדושה ירדו
6 ממדריגתם, אזי נעשו שייכים אליהם אפילו אלו שבזמן שבית המקדש היה קיים לא היתה להם שייכות
7 לענינים אלו.
- 8 ומוכן גם בפשטות, שכאשר צריכים להגיע לענין שהוא נעלה באיכות, הנה בכמה פרטים יכולים
9 למלא זאת על-ידי-זה שמוסיפים ריבוי בכמות.
- 10 כלומר: בזמן שבית המקדש היה קיים, היתה העבודה במעלה ודרגה נעלית יותר, שהרי היה בית
11 המקדש שבו היו רואים נסים בכל זמן – "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש"²; ואילו עתה –
12 "אותותינו לא ראינו גו' ולא אתנו יודע עד מה"³.
- 13 אמנם, כיון שהעבודה נעשתה בדרגה נמוכה יותר, לכן הוטלה עבודה זו גם על אלו שעד עתה לא
14 היו שייכים לעבודה זו, כיון שהיתה נעשית על-ידי כהנים (כמו עבודת הקרבנות), או בגדולי ישראל
15 מצד לימוד התורה וקיום המצוות (כמו שמחת בית השואבה).
- 16 ולדוגמא – בענין התפילות ש"כנגד תמידים תקנום"⁴, שהקרבת התמידים בבית המקדש היתה על-ידי
17 כהנים, ואילו ענין התפילה הוא על-ידי כל אחד ואחד מישראל. ועוד זאת, שאף שגם בזמן שבית המקדש
18 היה קיים היה חיוב התפילה, מן התורה או מדרבנן⁵, מכל-מקום, לא היתה התפילה באריכות כזו ובריבוי
19 פרטים כמו משחרב בית המקדש⁶.
- 20 ועל-דרך-זה בנוגע לשמחת בית השואבה, שדוקא משחרב בית המקדש נוסף ענין – שבטלה ההגבלה
21 שהיתה בזמן שבית המקדש היה קיים, שענין זה שייך רק ליחידי סגולה, חסידים ואנשי מעשה וכו' (כנ"ל מדברי הרמב"ם),
22 ואילו כל העם באים רק לראות ולשמוע, שכן, כיון שחסר העילוי באיכות, ממלאים זאת במדה גדולה על-ידי הריבוי בכמות, שענין זה נעשה שייך גם לאלו שבזמן שבית המקדש
23 היה קיים היו באים רק לראות ולשמוע.
- 24 כלומר: למרות שבזמן שבית המקדש היה קיים היתה שמחת בית השואבה באופן שרק חלק קטן
25 בכמות היו שמחים בפועל, ואילו החלק היותר גדול בכמות היו באים רק לראות ולשמוע, הנה עתה,
26 מצד ענין החורבן, נדרש ענין השמחה בריבוי, לא רק מ"גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות וכו'", אלא
27 גם מכל אלו שהיו באים רק לראות ולשמוע⁷.
- 28 ב. ומוכן, שכיון שתובעים מהם תוספת בעבודה, שבזמנים שלפני-זה תבעו זאת רק מיחידי סגולה –
29 צריכים גם ליתן להם כחות כדי למלא את העבודה הנוספת.
30 וכח זה ניתן על-ידי השמחה, שהרי שמחה פורצת גדר⁸.
- 31 וכפי שרואים בגשמיות ובמוחש, שעל-ידי השמחה מקבלים יותר כח ויותר מצב רוח כדי להתגבר
32 על הנסינות ומניעות ועיכובים. ועוד זאת, שהעבודה עצמה, לימוד התורה וקיום המצוות, תהיה מתוך
33 שמחה וטוב לבב.

(6) ראה שיחת שמחת ביה"ש תשט"ז סי"ט (תו"מ חט"ו ע' 70). וש"נ.

(7) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשט"ז בתחלתה (תו"מ חט"ו ע' 16 ואילך). וש"נ.

(8) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רגו ואילך.

(1) הל' לולב פ"ח הי"ד.

(2) אבות פ"ה מ"ה.

(3) תהלים עד, ט.

(4) ברכות כו, ב.

(5) ראה תו"מ חט"ו ע' 280 ואילך. וש"נ.

ג. ומשמחת בית השואבה באים אחר־כך לשמחה דשמיני־עצרת ושמחת־תורה, שמלבישים אותה ¹
 ב"כלים" דתורה ומצוותיה, ²
 וממשיכים את השמחה על כל השנה כולה – שתהיה שנה מבורכת בלימוד התורה וקיום המצוות ³
 בשמחה ובטוב לבב, ⁴
 ואז מקיים הקב"ה הבטחתו: "אם בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם"⁹, ⁵
 עם כל הברכות המנויות בפרשה. ⁶

* * *

ד. [ניגנו ניגון שמחה בריקוד. ואחר־כך אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בבת־שחוק:] הנהגה כזו, שעוד ⁷
 לפני אמירת "לחיים" התחילו כבר בריקוד – היא שינוי הסדר. ⁸
 אמנם, כללות ענין שמחת בית השואבה קשור (לא עם ניסוך היין, אלא) עם ניסוך המים, ואם כן, ⁹
 אם יכולים להיות בשמחה מ"מים", יכולים גם להיות בשמחה עוד קודם אמירת "לחיים", מתוך ידיעה ¹⁰
 שתיכף יאמרו "לחיים". ¹¹

* * *

ה. בתורת החסידות¹⁰ מבואר הטעם לכך שהענין דשמחת בית השואבה מתחיל במוצאי יום טוב ¹²
 הראשון. ¹³
 ואחד הטעמים בזה – שתחילה צריכים לקיים מצות ד' מינים, ורק לאחר־זה יכולה להיות השמחה ¹⁴
 שנקראת "שמחת בית השואבה", עליה אמרו בגמרא¹¹ "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה ¹⁵
 שמחה מימיו". ¹⁶

ומבואר בזה¹², שענין מצות ד' מינים – שצריכים ליטלם בידו ולהמשיכם אל החזה כנגד הלב¹³ – ¹⁷
 הוא להורות שממשיכים וקובעים בלב את הענינים הקשורים עם ידיעת ה' בכל האופנים, ועד לאופנים ¹⁸
 הכי עמוקים, באופן ש"כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם"¹⁴. ¹⁹

– בגלוי ובפועל יהיה זה לעתיד לבוא, אבל ההתחלה והכח על זה נעשה החל מהפעם הראשונה ²⁰
 שמקיימים המצוה "ולקחתם לכם"¹⁵, נטילת ד' מינים. ²¹

ו. והנה, בטעם שנוטלים ד' מינים אלו דוקא, איתא בגמרא¹⁶ ובארוכה יותר במדרש¹⁷, שד' מינים ²²
 אלו רומזים על כל הסוגים שישנם בבני ישראל, ²³

החל מהסוג שיש בו כל המעלות, "יש בו טעם ויש בו ריח", כמו אתרוג, דקאי על תורה ומצוות ²⁴
 שנמשלו לטעם וריח: לימוד התורה הוא ענין של הבנה והשגה, שיש בו עריבות ("געשמאק") ותענוג ²⁵
 – טעם. ומצוות שקיומן צריך להיות מצד ציווי הקב"ה, "גזירה היא מלפני"¹⁸, "חוקה חקקתי גזירה ²⁶
 גזרתי"¹⁹ – אין בהם טעם, כ־אם ריח, "ריח ניחוח"²⁰, "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני"²¹, ²⁷

וכמו כן יש בבני ישראל סוג שיש בהם יותר תורה ופחות מצוות, או יותר מצוות ופחות תורה, שהם ²⁸
 ב' המינים דלולב (תורה, טעם) והדס (מצוות, ריח), ועד לאנשים פשוטים שהם בדוגמת ערבה שאין בה ²⁹
 לא טעם ולא ריח, היינו, שהם פשוטים הן בלימוד התורה והן בקיום המצוות, וגם אותם מצרפים לג' ³⁰
 המינים: אתרוג לולב והדס, ומכולם יחד נעשית מצוה אחת. ³¹

(15) אמור כג, מ.

(16) מנחות כז, א.

(17) ויק"ר פ"ל, יב.

(18) פרש"י ר"פ חוקת.

(19) במדב"ר רפ"ט. ועוד.

(20) ויקרא א, ט.

(21) תו"כ ופרש"י עה"פ.

(9) ר"פ בחוקתי.

(10) ראה המשך וככה תרל"ז פצ"ז ואילך. וראה גם לקו"ש

חכ"ד ע' 246 ואילך. וש"נ.

(11) סוכה נא, א"ב.

(12) ראה סידור (עם דא"ח) שער הלולב רסג, סע"ג ואילך.

המשך וככה הנ"ל פפ"ד ואילך. ועוד.

(13) ראה מ"ח מס' ימי מצוה וסוכה פ"ה מ"ג.

(14) ירמ"י לא, לג.

1 וכאשר מקשרים את כל ד' הסוגים הנ"ל, אזי נעשה ענין חמישי, שלמעלה מכל אחד מד' הסוגים –
 2 שהרי כל אחד מד' המינים, מבלי הבט על מעלותיו, אי־אפשר לקיים על־ידו המצוה ד"ולקחתם לכם
 3 גו", ורק בצירוף כל ד' המינים נעשה ענין חמישי, העולה על כולנה – מצות נטילת ד' מינים.

4 ועל־דרך־זה בנמשל: מבלי הבט על המעלות שישנן אצל כל סוג מבני־ישראל – אין זה מגיע למעלה
 5 שנעשית אצל בני ישראל כאשר מצטרפים כולם יחד, "ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב
 6 שלם"²², שאז נוסף ענין חמישי, העולה על כולנה – שמה שאי־אפשר להשיג על־ידי סוג אחד לבדו,
 7 אפילו הסוג דאתרוג, משיגים על־ידי צירוף כולם יחד.

8 וכאשר פועלים זאת, שמקשרים ומאחדים את כל הסוגים שבבני ישראל, ועושים מהם "אגודה אחת",
 9 "לעשות רצונך", רצונו של הקב"ה, שעל־ידי־זה מגיעים לענין העולה על כולנה, למעלה מכל הסוגים
 10 שבבני ישראל – הנה לאחרי־זה בא הדבר בשמחה גלויה, עליה אמרו "מי שלא ראה . . לא ראה שמחה
 11 מימיו".

12 ז. והענין בזה:

13 כל אחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו בלימוד התורה או בקיום המצוות או בשניהם, הנה
 14 בְּדַעַו הַעֲנִין דְּסוּכוֹת שְׁגַם הוּא נַעֲשֶׂה חֶלֶק מִכָּלל יִשְׂרָאֵל, וְכַשֵּׁם שֶׁזְּקוּקִים לְאַתְרוּג, כִּךְ זְקוּקִים גַּם לְעֵרְבָה,
 15 וּבְצִירוף כֹּלָם יָחַד מְגִיעַ גַּם הָאֶתְרוּג לְעֵילוּי שְׁלֵא בְעֶרֶךְ – אֲזִי נַעֲשִׂית שְׁמַחָה גְדוּלָה אֲצֵל הַפְּשׁוּט
 16 שֶׁבַּפְּשׁוּטִים, וְכִמו כֵּן אֲצֵל הַגְּדוּל שֶׁבְּגְדוּלִים. שֶׁכֵּן, מִבְּלִי הַבֵּט עַל מַעֲלַת הַדְּרָגָה שֶׁעֲמַד בָּה עַד עַתָּה, אֵין
 17 זֶה דוֹמָה לְדְרָגָה שֶׁמְגִיעַ אֵלֶיהָ עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה חֶלֶק מִמִּצְוֹת ד' מִיָּנִים, "אֲגוּדָה אַחַת לַעֲשׂוֹת רִצּוֹנְךְ".

18 ולכן, על־ידי מצות ד' מינים ממשיכים שמחה גדולה ביותר – שמחת בית השואבה.

19 ועל־ידי־זה שמאחדים את כל ההפכים שישנם אצל בני ישראל – מתגברים על כל ההפכים והשינויים
 20 שישנם בכל המקומות ובכל הזמנים, וממשיכים את השמחה על כל השנה כולה.

21 ח. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

22 כיון שכל אחד מהנמצאים כאן הוא אחד מד' הסוגים הנ"ל, אתרוג, או לולב, או הדס או ערבה, ומה
 23 גם שנמצאים בסוכה, בהתאם לכך שמצוה מן המובחר ליטול ד' המינים בסוכה²³,

24 אזי יכולים להראות בגלוי שאנו באמת "אגודה אחת לעשות רצונך", ובאופן של שלימות, "בלבב
 25 שלם", ועל־ידי־זה ממשיכים שלימות בעולם – על־ידי משיח צדקנו, בגאולה העתידה לבוא בקרוב ממש,
 26 במהרה בימינו.

* * *

27 ט. בנוגע לשמחת בית השואבה – הרי כיון שענין השמחה שייך ל"יין", עליו נאמר²⁴ "המשמח
 28 אלקים ואנשים", היה לכאורה צריך להיות מוזכר ענין של יין; או ענין של מים – בהתאם לחידוש דחג
 29 הסוכות בענין ניסוך המים, "ושאבתם מים בששון"²⁵, שגם במים יהיה ענין של שמחה.

30 אמנם, כאשר המשנה²⁶ מספרת בפרטיות אודות שמחת בית השואבה, מסופר אמנם שהיתה שמחה
 31 גדולה ביותר, אבל עיקר התיאור הוא בנוגע ענין האור: "מנורות של זהב היו שם, וארבעה ספלים של
 32 זהב בראשיהם, וארבעה סולמות לכל אחד ואחד (כיון ש"גובהה של מנורה חמישים אמה"²⁷), וארבעה
 33 ילדים מפרחי כהונה ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג שהן מטילין לכל ספל וספל, מבלאי מכנסי
 34 כהנים ומהמייניהן מהן היו מפקיעין (לעשות פתילות), ובהן היו מדליקין, ולא היה חצר בירושלים שאינה
 35 מאירה מאור בית השואבה", ועד ש"אשה היתה בוררת חטים (מלאכת חול) לאור של בית השואבה"²⁸.

(25) ישע"י יב, ג. וראה סוכה נ, ב.

(26) שם נא, סע"א (ובפרש"י).

(27) שם נב, ב.

(28) שם נג, א.

(22) נוסח תפלת ימים הנוראים.

(23) סידור אדה"ז ב"דיני הלולב" (לפני הלל). וראה לקו"ש

הכ"ב ע' 124. וש"נ.

(24) ס' שופטים ט, יג. וראה ברכות לה, א. וש"נ.

1 ולכאורה אינו מובן: מה הקשר בין העבודה דניסוך המים בבית המקדש, שבה נוסף דבר חידוש
2 ששאיבת מים צריכה להיות בשמחה דוקא – שבגלל זה "לא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור
3 בית השואבה"?

4 וענין זה ("אור בית השואבה") קשור גם עם הזמן דשמחת בית השואבה, שעיקר שמחת בית השואבה
5 היתה בלילה, כדאייתא בכרייתא²⁸: "משם לתמיד של בין הערביים, מכאן ואילך לשמחת בית השואבה"
6 – שגם זה דורש ביאור:

7 ניסוך המים היה בעת הקרבת תמיד של שחר²⁹, ואילו השמחה (הקשורה עם ניסוך המים) היתה דוקא
8 לאחרי תמיד של בין הערביים. ולכאורה, ממה-נפשך: אם זהו ענין שקשור עם לילה – היו צריכים לקבוע
9 שגם ניסוך המים יהיה בעת הקרבת תמיד של בין הערביים; ואם ניסוך המים קשור עם תמיד של שחר
10 – היו צריכים לקבוע שגם השמחה תהיה בזמן הסמוך לתמיד של שחר?

11 ובכל אופן, היתה השמחה צריכה להיות קשורה עם ענין של מים, וכפי שנמשך וקשור גם עם ענין
12 של יין – שהרי בשעת ניסוך המים היה גם ניסוך היין, ועד כדי כך, שהספלים שבהם היו מנסכים המים
13 והיין היו "מנוקבין". אחד מעובה ואחד דק כדי שיהיו שניהם כלים בבת אחת³⁰; אבל מהי השייכות
14 לענין האור?

י. וביאור הענין – בהקדמה:

15 ענין השמחה שעל-ידי יין – הוא דבר המובן בשכל, להיותו ענין הקשור עם מבנה הגוף, שטבע
16 מבנה גוף האדם הוא ששתיית יין מביאה אותו לידי שמחה, "משמח". אנשים.

והשייכות לשמחה מרומזת גם בענין היין:

17 ענין השמחה הוא – שעל-ידה באים הענינים הפנימיים של האדם באופן של גילוי בחוץ.

18 וזהו גם ענין היין – שהרי בתחילה טמון היין בהעלם בתוך הענבים, ועד שיש לו דין של אוכל ולא
19 של משקה, ויש צורך להוציא ולגלות את היין מההעלם בענבים, ואז נעשה בו שינוי למעליותא, שנעשה
20 משקה חשוב שמברכים עליו ברכה מיוחדת.

21 וברוגמא כזו היא פעולת היין באדם – שהענינים שנמצאים אצלו בהעלם ובכח בלבד, באים בגילוי,
22 וזהו ענין השמחה, כפי שרואים שבשעת השמחה מתגלים אצל האדם גם הענינים שעל דרך הרגיל הם
23 בהעלם.

24 אמנם, החידוש שפועלת התורה מצד קבלת עול הוא – שגם כאשר מדובר אודות מים, שמצד עצמם
25 אין בהם טעם (ואין בהם גוון וצורה, שענין זה נעשה רק מצד הכלי שבו מוזגים את המים), הנה בידעו
26 שהקב"ה צוה על ניסוך המים, וצוה ששאיבת המים תהיה בששון, הרי זה מעורר אצלו שמחה גדולה
27 ביותר, שכן, אף-על-פי שמצד טבע הגוף אין שייכות בין מים לשמחה, מכל-מקום, כיון שאצל בני
28 ישראל ישנה הגברת הצורה על החומר, והגברת נפש האלקית על נפש הבהמית, נעשה ענין של שמחה
29 גם בשייכות למים, ולא עוד אלא שזוהי שמחה גדולה יותר מאשר השמחה הקשורה עם יין, שמצד טבע
30 הגוף ונפש הבהמית דוקא.

31 וטעם הדבר שמצד נפש האלקית ישנה לא רק השמחה שלמעלה מן הטבע (ניסוך המים), אלא גם
32 שמחה שעל-פי טבע (ניסוך היין) – לפי שגם הטבע נברא על-ידי הקב"ה, כמו שכתוב³¹ "בראשית ברא
33 אלקים", וכשם שהקב"ה ברא את העולם, כך קבע בו חוקים טבעיים, ואחד מהחוקים הטבעיים הוא
34 שייך גורם שמחה.

35 וענין זה משתקף גם בעבודת האדם לקונו – שיש בה שני סדרים: (א) עבודת ה' על-פי שכל, היינו,
36 שמתקבל בשכלו שכך צריך לעשות, ועושה כן – שאז העבודה היא בשמחה מצד עצמו, (ב) עבודה כזו

(31) בראשית א, א.

(29) יומא כו, ב. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"י ה"ו.

(30) סוכה מח, סע"א ואילך.

1 שאין לה מקום על-פי שכלו, ועושה זאת מתוך קבלת עול, ואף-על-פי-כן, גם עבודה זו היא בשמחה,
2 ויתירה מזה: בידעו שעושה זאת רק מצד רצונו של הקב"ה – אזי השמחה היא גדולה ביותר, עוד יותר
3 מאשר השמחה שיש לו בעבודה שכלית.

4 יא. וטעם הדבר שאצל יהודי ישנם ב' ענינים אלו – הרי זה מצד שורש הענינים למעלה:
5 ובהקדים מה שכתוב בזהר³² ונתבאר בארוכה בחסידות³³, שבסדר ההשתלשלות ובסדר הבריאה ישנן
6 ג' ענינים, שנקראים: אור מים ורקיע.

7 בנוגע ל"רקיע" – מצינו בתנ"ך הלשון "רקיע כעין הקרח הנורא"³⁴, היינו, שזהו דבר שיש לו כבר
8 צורה מסויימת, הגבלה ומדידה, בדוגמת הקרח שמציאותו היא "מיא דאגלדירו"³⁵, שאז נעשית בהם צורה
9 מסויימת, הגבלה ומדידה.

10 אמנם, לפני כן, ישנה מציאות המים שאין להם צורה, מדידה והגבלה מסויימת, והיינו, שישנה רק
11 הגבלת כמות המים, אבל עדיין אין הגבלה של צורה, קצוות כו' – שזה תלוי בכלי שבו מוזגים את המים,
12 שאז נקנה במים המדידה וההגבלה דצורת וגוון הכלי, אבל המים מצד עצמם אין בהם הגבלה של צורה
13 כו'.

14 והיינו, שכדי שהדבר יבוא בהגבלה ומדידה של ציור כו', צריכה להיות ירידה למדריגה נמוכה יותר,
15 שזהו תוכן הענין דקפאון המים שנעשים קרח.

16 ודוגמתו בכללות הבריאה – שתחילה ישנה מציאות הדבר באופן מופשט שיכולים להיות בו כמה
17 שינויים, ועל-ידי הירידה לעולם שלמטה ממנו אזי נעשית בו צורה מסויימת.

18 יב. ויובן ממה שמצינו דוגמתו בתורה – שמוזה נמשך גם בעולם, כמאמר רבותינו ז"ל³⁶ "אסתכל
19 באורייתא וברא עלמא":

20 יש בתורה סברא שכלית כזו, שבה לא ברור עדיין כיצד יהיה הפסק-דין, לחיוב או לפטור.

21 ולדוגמא: הלל ושמאי קבלו משמיעה ואבטליון³⁷, היינו, ששניהם קבלו ענינים שכליים וסברות
22 שכליות מאותם רביים, ואף-על-פי-כן, כשנמשכה הסברא משמיעה ואבטליון להלל ושמאי ותלמידיהם,
23 הנה אצל הלל ותלמידיו נתקבלה הסברא להקל (בית-הלל מקילין), ואילו אצל שמאי ותלמידיו נתקבלה
24 הסברא להחמיר (בית-שמאי מחמירין).

25 והיינו, שאצל שמיעה ואבטליון היתה הגבלת הענין "בכמות" בלבד; ואילו הגבלת הצורה כו', הרי
26 זה תלוי בכלי שבו יומשך הדבר – שכאשר נמשך להלל ותלמידיו, אזי בא הדין בגוון לבן, חסד וקולא,
27 וכאשר נמשך לשמאי ותלמידיו, אזי בא הדין בגוון של גבורה וחומרא.

28 והנה, גם הענין השכלי והסברא השכלית כפי שהם אצל שמיעה ואבטליון, יש להם שרש ומקור נעלה
29 יותר – "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו"³⁸ – ששם הרי זה באופן נעלה יותר אפילו מהגבלת ה"כמות"
30 בשכל דשמיעה ואבטליון.

31 וענין זה נקרא בשם "אור" – בדוגמת האור שאינו ענין של כמות וישות כמו מים.

32 ונמצא, שיש בתורה ג' הענינים: אור, מים ורקיע:

33 "אור" – קאי על התורה כפי שהיא למעלה, שעל-זה נאמר³⁹ "תורה אור", וכדאיתא בגמרא במסכת
34 כתובות⁴⁰ "כל המשתמש באור תורה כו'".

(36) זח"ב קסא, רע"ב.

(37) אבות פ"א מ"ב.

(38) שם מ"א.

(39) משלי ו, כג.

(40) קיא, ב.

(32) ח"ב קסז, סע"א ואילך.

(33) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ג) ערך אור מים רקיע (ע)

תב ואילך). וש"נ.

(34) יחזקאל א, כב.

(35) ראה ת"י ופרש"י ומצו"צ עה"פ.

1 וכאשר אור התורה נמשך למטה, לאדם המקבל ולומד דבר ה' (כמאמר רבותינו ז"ל⁴¹ "כל תלמיד
2 חכם שקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"), באופן שהאדם קולט את אור התורה במוחו ושכלו –
3 הרי זה נקרא בשם "מים", כי ההגבלה של השכל האנושי היא בדוגמת הישות והכמות שבענין המים.
4 ואחר-כך, כאשר האדם הלומד מתחיל להתבונן בסברא השכלית שלמד בתורה, ולדון בה ביחס
5 לשאלה שבאה לידו בנוגע לעניני העולם – הרי זה נקרא בשם "רקיע", "מיא דאגלידו", שאז נעשה
6 הציור דפסק-דין לחסד או לגבורה.

7 יג. וכיון שבתורה ישנם ג' הענינים דאור מים ורקיע – נעשית גם בריאת העולם באופן כזה:
8 כתיב⁴² "בדבר הוי' שמים נעשו", והיינו שלכל לראש ישנו "דבר הוי'", שלא שייך בזה ענין של
9 ישות, שהרי הוא ודיבורו הכל אחד, וכמבואר בארוכה בתניא⁴³ שהדיבור למעלה אינו ענין נפרד, אלא
10 הוא בהתאחדות עם הקב"ה.

וענין זה נקרא בשם "אור":

11 אור – אינו ענין של כמות וישות, כ־אם, דבר המאיר. ולכן, כאשר אלקות בא בהתגלות, שזהו ענין
12 "ויאמר אלקים", שאלקות בא בגילוי לזולת – הרי זה נקרא בשם "אור".

13 וזהו הטעם שהדיבור הראשון שמלמעלה היה "יהי אור"⁴⁴ – כיון שכללות כל הענינים והגילויים
14 שבאים מלמעלה נקראים בשם "אור", שאין זה ענין של ישות וכמות, כ־אם ענין של גילוי אלקות, כרצון
15 האלקות שהזולת – העולם – יכיר אותו.

16 אמנם, רצונו של הקב"ה הוא שמגילוי זה יהיה "ברא אלקים את השמים ואת הארץ".

17 וסדר הבריאה היה באופן שלכל לראש נבראו ה"יסודות" של כל הנבראים (כלשון הרמב"ם⁴⁵), יסודות
18 פשוטים, חומר פשוט, היינו, שנעשה בריאת היש, אבל היש הוא באופן שעדיין אין לו צורה ומדידה
19 והגבלה מסויימת – על-דרך ענין ה"מים",

20 ואחר-כך נשתלשל למטה יותר, עד שהחומר הפשוט מקבל בעצמו צורה של נברא מסויים – על-דרך
21 ענין ה"רקיע".

22 וזהו כללות החילוק שבין הבריאה דיום ראשון לבריאה בחמשה הימים שלאחרי-זה:

23 על הפסוק "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", דרשו חכמינו ז"ל⁴⁶: "את השמים – לרבות
24 תולדותיהם, ואת הארץ – לרבות תולדותיה", ש"כל תולדות שמים וארץ נבראו מיום ראשון", ועל-זה
25 אמרו חכמינו ז"ל⁴⁷ "בראשית נמי מאמר הוא".

26 ונשאלת השאלה: כיון שמצד המאמר ד"בראשית" ישנה כבר ביום הראשון המציאות של שמים וארץ
27 וכל צבאם – מה נפעל בחמשה ימים שלאחרי-זה?

28 והביאור בזה – שעל-ידי המאמר ד"בראשית" נבראו כל הנבראים באופן של פשיטות, שהיו נכללים
29 בשמים וארץ, ואחר-כך, במשך ששת ימי הבריאה, נמשכו מן הכח אל הפועל (שזהו על-דרך החילוק
30 שבין "מים" ל"רקיע").

31 יד. והנה, הסדר שהאדם מגיע להכיר את הענינים שישנם בבריאה, הוא מן המאוחר אל המוקדם:
32 מההכרה על-ידי חוש המישוש – בא להכרה בשאר החושים.

33 לכל לראש – תופס את הדבר על-ידי חוש המישוש, והרי חוש המישוש תופס רק ענינים שהם
34 מוגבלים בששה קצוות, היינו, כפי שהחומר מדוד ומוגבל ומצוייר באופן מסויים (על-דרך "רקיע").

(45) הל' יסוה"ת רפ"ד.

(46) פרש"י שם, יד.

(47) ר"ה לב, א.

(41) תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(42) תהלים לג, ו.

(43) פ"כ-כא.

(44) בראשית א, ג.

- 1 ולאחרי שתופס את הדבר בחוש המישוש, הנה כאשר מתבונן בשכלו, אזי מגיע לידי הכרה שישנם
2 גם היסודות הפשוטים, החומר הפשוט (על-דרך "מים").
- 3 וכאשר מתבונן בעומק יותר, אזי מגיע להכרה שכיון שאי-אפשר לבירה בלי מנהיג, הרי מובן,
4 שהמציאות ד"רקייע" והמציאות ד"מים" היא מפני שישנו מקור לזה שנקרא בשם "אור", שענינו הוא
5 גילוי המאור – מהותו ועצמותו יתברך.
- 6 אמנם, כאשר יהודי עובד עבודתו במשך חודש תשרי (לאחרי ההכנה בחודש אלול, שהוא חודש
7 החשבון על השנה שעברה, שמזה בא לעבודת התשובה, חרטה גמורה על העבר וקבלה טובה על ההבא),
8 שעל-ידי העבודה בראש-השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, פועל הוא את המחילה והסליחה
9 והכפרה שהקב"ה אומר "סלחתי כדברך"⁴⁸, ועד שבא ל"ביום הראשון", "ראשון לחשבון עונות"⁴⁹,
10 שמתחיל חשבון של שנה חדשה, שבה מתחילה עבודתו מחדש, בנין חדש,
- 11 – ועל-דרך-משל בית שנתקלקל, שיכולים להסתפק בעשיית איזה שינוי, מהיכי תיתי, לעשות טלאי
12 ("עפעס צולאטען") ולתקן ענינים פרטיים שבו; אבל אם רוצים שיהיה בית חזק כמו שהיה קודם הקלקול,
13 ולא עוד אלא שיהיה חזק יותר מכמו קודם הקלקול (קודם החטא), אזי העצה היא לחזור ולבנותו מן
14 המסד עד הטפחות, להתחיל מהיסוד ולהמשיך בכל הענינים שבנויים על גבי היסוד –
- 15 הרי זה בסדר הַפּוּץ: לכל לראש יודעים שישנו ענין ה"אור", ולאחרי-זה בא ענין ה"מים", ולאחרי-זה
16 בא ענין ה"רקייע".
- 17 וזהו שבשמחת בית השואבה מודגש לכל לראש ענין האור – "אור בית השואבה", היינו, שההתחלה
18 היא מאור ה', "תורה אור", ומאור זה נמשך אחר-כך הענין דניסוך המים – שמורה על העבודה באופן
19 של קבלת עול, שהיא עדיין באופן של פשיטות,
- 20 ומניסוך המים נמשך אחר-כך הענין דניסוך היין – שמורה על המשכת העבודה גם בענינים של טעם
21 ושכל (בדוגמת הציור ד"רקייע").
- 22 ובאופן כזה פועל יהודי עבודת היום – כפירוט הגמרא: "שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפילה,
23 משם לקרבן מוסף, משם לתפילת המוספין, משם לבית המדרש . . משם לתמיד של בין הערביים, מכאן
24 ואילך לשמחת בית השואבה" – ובונה את ביתו, עשר כחות נפשו, והלבושים דמחשבה דיבור ומעשה,
25 באופן שאור ה' יאיר לא רק במקום קדוש, בירושלים, בהר הבית ובבית המקדש, אלא שיאיר אפילו
26 בלילה, ואפילו מחוץ לבית המקדש – בכל העיר שבונה מסביב לבית המקדש שלו, ועד ש"אשה היתה
27 בוררת חטים לאור של בית השואבה", היינו, שהאור דבית המקדש חודר ומאיר גם בעניני חולין, עובדין
28 דחול (אילו היתה לו שייכות עמהם), שמחוץ לבית המקדש.
- 29 טו. וכיון שהתורה היא נצחית⁵⁰, הרי מובן שהגמרא מספרת זאת על כל המקומות ועל כל הזמנים:
30 אפילו כאשר נמצאים בגלות, במעמד ומצב ש"אותותינו לא ראינו גוי' ולא אתנו יודע עד מה", וכבר
31 עברו ריבוי שנים מחורבן בית המקדש – בכחו של יהודי, על-ידי עבודת התשובה, להאיר לא רק בביתו,
32 שעל-זה נאמר⁵¹ "ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד"⁵², ולא רק ב"שיבה" ובית-המדרש, "מקדש
33 מעט"⁵³, אלא שאפילו מחוץ לה"מקדש מעט" ומחוץ ל"הר הבית" יהיה מואר מהמנורה שמדליק על-ידי
34 שמחתו בעבודת ה', היינו, שגם כל עניני החולין שלו נעשים חדורים ומאירים ב"נר מצוה ותורה אור",
35 "בכל דרכיך דעה"⁵⁴.
- 36 ועד שמגיע ל"מאור" של אור התורה, שרואה אלקות בגילוי.

* * *

(52) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(53) יחזקאל יא, טו. וראה מגילה כט, א.

(54) משלי ג, ו. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(48) שלח יד, כ.

(49) תנחומא אמור כב.

(50) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(51) תרומה כה, ח.

טז. בנוגע לסדר דשמחת בית השואבה, שהיו מדליקים מנורות, עד ש"לא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה", ועד ש"אשה היתה בוררת חטים לאור של שמחת בית השואבה" – מסופר במשנה ובגמרא מי הם אלו שהיו מדליקים את המנורות בפועל ממש: "ארבעה ילדים (בחורים) מפרחי כהונה ובידיהם כדים של מאה ועשרים לוג (כדי שמן של שלשים שלשים לוג, שהם כולם מאה ועשרים לוג), שהן מטילין לכל ספל וספל", היינו, שכל אחד היה נושא כד שמן של שלשים לוג, ועולה בסולמו כו'.

מבואר⁵⁵ ברמב"ם⁵⁶ אשר כל מי שנדבה רוחו להבדל ולעמוד לשרת לפני הוי', הרי זהו ענין הכהן. ובכל ישראל וגם עכשיו ישנה עבודה זו, והם אלו שנדבה רוחם כו' – להאיר את בתי בני ישראל באור התורה והמצוה, שיהיה אור במושבותם, עד אשר "אשה היתה בוררת חטים לאור של שמחת בית השואבה", היינו אשר גם עניני הרשות ועובדין דחול (כמו בירור חטים⁵⁷) יהיו מוארים באור התורה.

וחובה זו היא על הצעירים ביחוד, וכמו שהיה בזמן הבית אשר הילדים מפרחי כהונה, ופירש רש"י בחורים, הם היו מדליקים את המנורות. ועל-ידי שהצעירים יאירו אור בסביבתם, על-ידי-זה ישלם להם השם-יתברך כמה פעמים ככה, שיהיה אור בכל עניניהם הרוחניים וגם בכל עניניהם הגשמיים.

יז. מסופר בגמרא שם אשר גבורתם של הבחורים פרחי כהונה היתה גדולה יותר מאשר גבורתו של הגבור שבכהנים. והוא בב' דברים: א) כובד המשא שהיו נושאים הבחורים היה יותר מאשר המשא שהיה נושא הגבור שבכהנים⁵⁸. ב) הוא היה עולה בכבש שהיה בשיפוע, והבחורים פרחי כהונה היו עולים בסולמות דזקיפי טובא.

זאת אומרת אשר בלי הבט אשר הגבור שבכהנים, אשר בפנימיות הענינים ועל-פי ביאור הרמב"ם הנ"ל היינו מדריגת כהן גדול, שהוא המובחר והיותר מקודש שבכל ישראל, ולכן היה נכנס למקום היותר מקודש הוא מקום קודש הקדשים, מכל-מקום, ישנה מעלה בבחורים פרחי כהונה, בב' ענינים הנ"ל.

זאת אומרת אשר הגם שעבודת כהן גדול היתה – לפעול סליחה ומחילה וכפרה עבור כל ישראל⁵⁹ על כל מה שעשו במשך השנה, ואם כן הרי זוהי תכלית הגבורה, לתקן את כל עניני העולם (כי כל העולם נברא בשביל ישראל, כמאמר⁶⁰ בראשית בשביל ישראל שנקראים ראשית, ולזאת כל עניני העולם הם לפי אופן עניני עם ישראל) במשך שנה שלימה, מכל-מקום, הנה בענין שמחת בית השואבה ישנה מעלה בבחורים פרחי כהונה.

הכהן הגדול הוא זה שכבר עבד עבודתו עד שזכה להיות במדריגה הכי נעלית במדריגת כהן גדול⁶¹. ולזאת: א) המשא שלו אינו כבד כל כך, זאת-אומרת אשר אין לו מלחמה כבידה כל כך עם היצר, כי כבר ביטל כל תאוותיו, ועל-דרך שנתבאר בתניא⁶² בפירוש עבד הוי', "שכבר גמר לגמרי עבודת המלחמה" ונעשה עבד, והואיל אשר המשא אינו כבד כל כך, לזאת הנה גם האגרא (שלפום צערא⁶³) אינו גדול כל כך. ב) עולה בכבש שאינו זקיף, זאת-אומרת אשר אין הפרש וריחוק כל כך בין תחלת עלייתו לסוף עלייתו, כי גם בתחילת עבודתו בכל יום ויום (אחרי שנעשה כבר כהן גדול) הרי הוא במדריגה הכי נעלית⁶⁴.

(60) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(61) והיינו, שעבד עבודתו בכחות נפשו באופן שנעשה במדריגת "קודש" בין בני, ועד שב"קודש" גופא נעשה "קודש קדשים", כמ"ש (דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים" (מהנחה בלתי מוגה).

(62) פט"ו.

(63) אבות פ"ה מכ"א.

(64) והיינו, שגם אתמול הי' כהן גדול, אלא שכיון שהי' הפסק הלילה, צריך להתחיל עוד הפעם את העבודה מתחילתה, וע"ד שמצינו בעבודת ביהמ"ק, שמצד הפסק הלילה – אם מצד השינה או מצד היסוד הדעת – צ"ל טבילה מחדש (רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ה), והרי ענין הטבילה הוא רמז על הטבילה במי הדעת הטהור (כמ"ש הרמב"ם בסוף הל' מקוואות), היינו,

(55) מכאן עד סיום השיחה – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדרס בהוספות ללקו"ש ח"ד ע' 1365 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(56) הל' שמיטה ויובל בסופן.

(57) עיין יבמות סג, א.

(58) הגם שמדברי הגמרא משמע אשר כחו דהנ"ל לישא משא כבד יותר, כבר נת' בשיחת ליל שמח"ת (סל"א ואילך) (לקמן ע' 106 ואילך) ראי' כמ"ש בפנים, דבפועל הי' משא הבחורים כבד יותר.

(59) כפי שרואים בסדר העבודה דיוהכ"פ – שמצות היום ככהן גדול (ראה יומא לב, סע"ב. וש"נ) – תחלה "אני וביתיי", ואח"כ "שבט משרתך", ואח"כ "עמך בית ישראל" (מהנחה בלתי מוגה).

1 מובן אשר גם אצלו ישנו עבודה תמידית שבכל יום ויום צריך לעלות למעלה עליונה יותר, אבל מצבו
2 שקודם העליה וש אחרי העליה הם בערך זה לזה.

3 אמנם, הבחורים פרחי כהונה⁶⁵, שלא זיככו עדיין לגמרי את גופם ונפשם הבהמית, ושייכים לענינים
4 גשמיים ולפעמים גם לענינים חומריים, הרי המשא שלהם הוא משא כבד ביותר, יש להם מלחמה גדולה
5 עם יצרם.

6 ובלי הבט אשר נמצאים הם במדריגה נמוכה, צריכה להיות עבודתם בלי סדר והדרגה, זאת-אומרת
7 אשר עלייתם צריכה להיות באופן דלנצל כל רגע ורגע את כל יכולתם בכדי לעלות בעילוי אחרי עילוי
8 דוקיף טפי⁶⁶.

9 המעלה בתנועה זו של ניצול הזמן ולייקר כל רגע ורגע היא בשתיים: א) הזמן היא אבידה שאינה
10 חוזרת, וכתב⁶⁷ "ימים יוצרו ולא אחד בהם", אשר לכל אחד ואחד ניתנו ימים ורגעים קצובים שבהם
11 צריך לעשות את המוטל עליו, וכאשר מחסר יום אחד הרי זו אבידה שאינה חוזרת. ב) על-ידי עבודתו
12 ביום זה הרי גם עבודתו ביום השני היא באופן נעלה יותר. ועל-דרך שאמרו⁶⁸ מי שיש לו מנה רוצה
13 מאתים ומי שיש לו מאתים רוצה ד' מאות. וכמו כן בנידון דידן: על-ידי עבודתו ביום הראשון שנתעלה
14 במדריגתו, על-ידי-זה הרי תאוותו ומטרתו ואופן עבודתו ביום השני היא נעלית יותר.

15 וזוהי מעלת הבחורים פרחי כהונה: א) המשא שלהם הוא משא כבד ביותר. ב) עולים בסולמות דוקיפי
16 טובא, זאת-אומרת אשר ישנו עילוי גדול מתחילת עבודתם עד למטרת עבודתם.

17 אמנם, מכיון אשר "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו"⁶⁹, הרי ברור אשר נותנים להם כח מלמעלה
18 על זה, ובפרט אחרי עבודתו של הכהן הגדול שעבד ביום הכיפורים והמשך מחילה סליחה וכפרה "לפני
19 ה'"⁷⁰ לכל ישראל, הרי נמשך על-ידו שיהיה זמן שמחתנו, וניתן על-ידו הכח לבחורים פרחי כהונה
20 שיצליחו בעבודתם, ועוד זאת שיעשו את המוטל עליהם בשמחה ובטוב לבב⁷¹.

21 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להאורחים מפא"רי שינגנו ניגון שמחה, באמרו, שאומרים עליהם שהם
22 "מנגנים"].

* * *

23 יח. בהמשך להמדובר אודות היגיעה של הבחורים פרחי כהונה, יש להוסיף ולהבהיר, שצריך להזהר
24 שלא יהיו ב"עולם התהוה", היינו, שלא יתייגעו על עבודה ששייכת לאחרים.
25 ובהקדמה – שישנם כאלו שבמקום לעסוק בעבודה שלהם, עוסקים הם בעבודה שצריכה להעשות
26 על-ידי מישהו אחר.

27 ולדוגמא – בנוגע לצדקה: ישנו מי שצריך ליתן צדקה בגופו ובנשמתו, וכיון שקשה לו הדבר, רצונו
28 לצאת ידי-חובתו על-ידי צדקה בממונו; ועל-דרך-זה לאידך, שישנו מי שצריך ליתן צדקה בממונו, וכיון
29 שלפעמים מעכב אותו היצר הרע, רצונו להחליף זאת בצדקה בגופו או בנשמתו.

לדעת כמה זמן ימשך עד שיגיעו סוכ"ס להמעמד ומצב הנדרש
מהם; אלא עבודתם צריכה להיות באופן של ריצה, ע"ד שמצינו
בעבודת ביהמ"ק שמצד חביבות העבודה היו הכהנים רצין בכבש
(יומא כב, רע"א. ועוד), ובאופן שעולים בשיפוע גדול ביותר,
שמורה על ריחוק הערך בין התחלת העבודה למטרה שצריכים
להשיג (מהנחה בלתי מוגה).

(67) תהלים קלט, טז. וראה לקו"ש חט"ז ע' 273. וש"נ.

(68) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי

שרה. ועוד.

(69) ע"ז ג, סע"א.

(70) עיין לקו"ת פ' אחרי. תניא אגה"ת פ"ב ופ"ח.

(71) עיין תניא אגה"ת פ"י יא.

שמתבטלת מציאותו הקודמת ונעשה מציאות חדשה,
אבל אעפ"כ, גם המציאות הקודמת אינה פחותה הרבה
מהמציאות החדשה שאלי" מגיע ע"י עבודתו במשך יום זה,
והיינו, שה"שיפוע" אינו גדול כ"כ, שאינו מעומק תחת לעומק
רום (מהנחה בלתי מוגה).

(65) היינו, שנמצאים בימי הבחורות, בתחילת העבודה,
ומעלתם היא רק בכך שנמצאים בד' אמות של תורה וד' אמות
של תפלה, מצד ההשגחה העליונה, ואפילו לא שאלו אותם
תחילה אם רצונם בכך! (מהנחה בלתי מוגה).

(66) והיינו, שתובעים מהם לא רק לצאת מהעומק תחת שבו
נמצאים ולעלות לדרגה נעלית יותר, ואז יכולים לנוח, ואח"כ
להמשיך ללכת ממדריגה למדריגה לאט לאט – שאז אי אפשר

1 וכשם שמצינו במצות צדקה ש"שקולה כנגד כל המצוות"⁷² – על-דרך-זה הוא גם בכל המצוות:

2 נוסף לכך שכל בני ישראל חייבים בכל המצוות, שהרי רמ"ח מצוות-עשה ושס"ה מצוות לא-תעשה

3 הם כנגד רמ"ח אברים ושס"ה גידים⁷³ שישנם אצל כל אדם – יש לכל אחד עבודתו המיוחדת שבה הוא

4 צריך לעסוק בהשתדלות מיוחדת, על-דרך שמצינו בגמרא⁷⁴ "אבוך במאי הוי זהיר טפ"י, היינו, שהיתה

5 מצוה מסויימת שבה היה צריך לפעול ביחוד וביותר.

6 ועל-דרך-זה בכללות, בנוגע לכל אחד לפי מעמדו ומצבו, אם הוא בבחינת אתרוג או לולב או הדס

7 או ערבה – הנה מלבד זאת שבמצות ד' מינים הרי כולם הם חלקים ממצוה כללית אחת⁷⁵, יש לכל אחד

8 מהם ענינים מיוחדים, ועל-דרך שמצינו אפילו בנוגע לערבה, שיש בה מצוה מיוחדת שהיא "מנהג

9 נביאים"⁷⁶, ועל-דרך-זה בנוגע להדס, כדאיתא בגמרא⁷⁷ שהיו נוטלים שני בדי הדס בכל ערב שבת,

10 ועל-דרך-זה יש בלולב ואתרוג ענינים מיוחדים שכל אחד מהם צריך לפעול בתור לולב ואתרוג; וכמו

11 כן יש לכל אחד מישראל לפי מעמדו ומצבו, עבודה מיוחדת שבה צריך לעסוק בהשתדלות מיוחדת.

12 וכיון שהיצר הרע, "מלך זקן וכסיל"⁷⁸, יודע שזוהי עבודתו המיוחדת – לכן מחפש דרכים שלא

13 להניחו לעסוק בעבודה מיוחדת זו, ובקדעו שמדובר אודות בני ישראל, הרי דרכו בכך היא באופן שמפתה

14 אותו לעסוק בענינים אחרים שהם גם כן עניני קדושה, אלא שאין זו העבודה שלו⁷⁹.

15 ועל-דרך החילוק לדינא בין מצוה שאי-אפשר לעשותה על-ידי אחרים למצוה שאפשר לעשותה

16 על-ידי אחרים, וכן בין מצוה שהזמן גרמא למצוה שזמנה ארוך ביותר עד שהיא מצוה תמידית – שאם

17 דוחים מצוה שזמנה עובר כדי לעשות מצוה תמידית, או שמקיימים מצוה שאפשר לעשותה על-ידי אחרים

18 ובגלל זה לא מקיימים מצוה שאי-אפשר לעשותה על-ידי אחרים, הרי זה היפך ה'שולחן ערוך'⁸⁰, וענין

19 שהוא היפך ה'שולחן ערוך' הרי זה עבירה!

20 יט. ועל-דרך-זה במיוחד בנוגע לבחורים פרחי כהונה, שנמצאים בד' אמות של תורה וד' אמות של

21 תפילה – שלפעמים מתחפש היצר הרע ומנסה להסירם מדרך העבודה שלהם, על-ידי ענינים של קדושה,

22 אלא שאינם ענינים השייכים אליהם.

23 ובפרט – בענין שנעשה נפוץ בזמן האחרון – בענינים של עסקנות ציבורית, הפצת היהדות והפצת

24 המעיינות, שאז גדלה מעלתו ביותר ("ניט שייכות צו זאָגן..."), שנעשה מנהיג בישראל, להנהיג כמה

25 וכמה נפשות מישראל, וזכות הרבים תלויה בו, ובינתיים, אינו שומר סדרי הישיבה, או שעובר על זמן

26 תפילה, ועל-דרך-זה בנוגע לכל הענינים שהם עבודתם המיוחדת, שלכן הרי זה בגדר מצוה שאי-אפשר

27 לעשותה על-ידי אחרים.

28 הן אמת שהפצת היהדות והפצת המעיינות הם ענינים נעלים ביותר, אבל אף-על-פי-כן, "לכל זמן

29 ועת"⁸¹, וכיון שהוא נמצא במסגרת של ד' אמות של תורה וד' אמות של תפילה, צריך לידע, שלכל

30 לראש צריכים להעשות הענינים שמחוייב בהם מצד מסגרת זו, ולאחרי כן, בזמנים שישארו לרשותו,

31 יכול לעסוק במצוות שאצלו הם בגדר "מצוה שאפשר לעשותה על-ידי אחרים", אלא שהוא יכול לפעול

32 זאת בטוב יותר.

33 הלואי ינצלו את כל הזמן הפנוי עבור הענינים שאפשר לעשותם על-ידי אחרים, ואז יפעלו הרבה יותר

34 ממה שפועלים כאשר עושים זאת באופן שמפחיתים מהזמנים שאינם ברשותם, אלא ברשות ד' אמות

35 של תורה וד' אמות של תפילה.

(72) ב"ב ט, א. וראה תניא פל"ז (מת, ב).

(73) ראה זח"א קע, ב.

(74) שבת קיח, סע"ב. וראה תניא אגה"ק סוס"ז.

(75) ראה סהמ"צ להרמב"ם שורש יא.

(76) סוכה מד, א ואילך. רמב"ם הל' לולב פ"ז הכ"ב.

(77) שבת לג, ב.

(78) קהלת ד, יג ובפרש"י.

(79) ראה גם תו"מ ח"כ ע' 129. וש"נ.

(80) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג ואילך. וש"נ.

(81) שם ג, א.

1 והענין בזה:

2 כשם ש"חצירו של אדם קונה לו"⁸², היינו, שקונה ענין שאינו שלו שיהיה שלו, כמו כן בנוגע לנפשו
3 האלקית, והנקודה ד"יחידה לייחדך"⁸³, שכל רצונה אינו אלא לעשות רצון הקב"ה, הנה ה"חצר" של
4 נקודת היחידה דנפש האלקית קונה את כל הענינים שמסביבו, שגם הם יהיו ברשותה של נפש האלקית.
5 וכיון שכן, הרי על-פי 'שולחן ערוך' צריכים להעשות תחילה כל הענינים המוטלים על בחור-ישיבה,
6 על יהודי שנמצא בד' אמות של תורה וד' אמות של תפילה, שצריך להתייגע בהם כו'; ועל-ידי-זה יצליח
7 גם למלא את השליחות שהוטלה עליו בהפצת היהדות והפצת המעיינות, לאחר שישאר ברשותו מספיק
8 זמן הדרוש לכך.

9 כ. ונקודת הדברים:

10 אף-על-פי שהדלקת המנורות היתה על-ידי הבחורים פרחי כהונה, וכמו כן היו עוד ענינים בבית
11 המקדש שנעשו על-ידי רובי כהונה ופרחי כהונה⁸⁴ – הרי הסדר בזה היה באופן ד"איש איש על עבודתו
12 ועל משאו"⁸⁵, ש"ראש המשמר" של כל השבוע ו"ראש בית אב" של כל יום היה מעמיד את כל אחד,
13 ומורה לו מה עליו לעשות בעבודתו בבית המקדש⁸⁶, ובזמנים הפנויים היה יכול לעשות גם ענינים
14 נוספים.

15 ועל-דרך-זה גם עתה, ישנו ה'שולחן ערוך' שמורה לכל אחד עבודתו ומשאו, ובכלל זה הם אלו
16 שלומדים 'שולחן ערוך' ועומדים בדרגה ד"תלמיד ותיק" שעתידי לחדש מה שנאמר למשה מסיני⁸⁷ –
17 להדליק ולהאיר את ה"חצר" וה"עיר" שלו, ולאחרי כן, בזמנים הפנויים, לעשות גם ענינים שאפשר
18 לעשותם על-ידי אחרים, שאינם עבודתו העיקרית.

19 וכאשר קובעים סדר זה, אזי ישנה הצלחה בזמן – שמצליחים שלא בערך בזמן הקבוע על-פי הסדר
20 לעסוק במצוה ש"אי-אפשר לעשותה על-ידי אחרים", וכמו כן הצלחה מופלגה בזמן שלאחרי-זה, ובלשון
21 הכתוב⁸⁸: "הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום", היינו, שה"קטן" וה"צעיר" יכול לפעול במדה כזו
22 שבזמנים רגילים צריכים לזה "אלף" ו"גוי עצום",

23 כי, אצל בני ישראל לא נוגע ענין הכמות, אלא האיכות, ולכן, כאשר מתקשרים על-ידי ה'שולחן-ערוך'
24 עם 'נותן השולחן-ערוך' דהיינו הקב"ה, שהוא בלי גבול, הרי גם בכמות קטנה של זמן נותן הקב"ה
25 ריבוי הצלחה, שמצליחים בזה באופן של "גוי עצום".

26 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להאורחים מירושלים עיר-הקודש שינגנו ניגון].

* * *

27 כא. בנוגע לניסוך המים וניסוך היין – איתא בגמרא⁸⁹:

28 "כשמנסכין את המים בחג, תהום אומר לחבירו אבע (לשון נחל נובע) מימך, קול שני ריעים (שני
29 שיתין שתחת המזבח דהיינו בשני ספלים אחד של מים ואחד של יין, ומנוקבין כשני חוטמין אחד עבה
30 ואחד דק כדי שיהיו כלים בבת אחת) אני שומע, שנאמר⁹⁰ תהום אל תהום (מים עליונים ומים תחתונים)
31 קורא לקול צינוריק" (אותן שני ספלים).

32 והיינו, שניסוך המים פועל ש"מים עליונים" יתדברו ("צוזאמען רעדן זיך") עם "מים תחתונים",
33 ופשטות הענין – שאז יורדים גשמי ברכה.

87 ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר
רפמ"ז. ועוד. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.
88 ישעי' ס, כב.
89 תענית כה, ב (ובפרש"י).
90 תהלים מב, ח.

82 ב"מ יא, א. וש"נ.
83 נוסח הושענות ליום ג' דח"ס.
84 ראה תמיד בתחלתה.
85 במדבר ד, יט.
86 ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ט ואילך.

כב. והביאור בפנימיות הענינים:

1
2 בנוגע למים עליונים ומים תחתונים מסופר בחומש⁹¹: "ויעש אלקים את הרקיע ויבדל בין המים אשר
3 מתחת לרקיע ובין המים אשר מעל לרקיע". ואמרו חכמינו ז"ל במדרש⁹² שמאז הנה "מים תחתונים
4 בוכין אנן בעינן למהוי קדם מלכא", כמו מים עליונים שזכו להיות "מעל לרקיע". ועוד איתא במדרש
5 (במקום אחר)⁹³ שהתיקון דמים התחתונים הוא על-ידי ניסוך המים, היינו, שכאשר לוקחים מים תחתונים
6 ומנסכים אותם על גבי המזבח, אזי מתמלאת בקשת מים התחתונים "אנן בעינן למהוי קדם מלכא".

7 והענין בזה:

8 קודם שנברא העולם היתה אחדותו הפשוטה של הקב"ה, שמצדה לא שייך ענין של הבדלות כו';
9 ואחר-כך נעשה ענין של הבדלה, עד לרקיע המבדיל בין מים עליונים למים תחתונים, דהיינו, הבדלה
10 בין עליון לתחתון, בין ענינים רוחניים לענינים גשמיים, בין נפש לגוף, ועל-דרך-זה בנפש עצמה – בין
11 נפש האלקית לנפש הבהמית.

12 אמנם, בחג הסוכות, שאז ישנה העבודה דניסוך המים, שמורה על ההליכה באופן של קבלת עול,
13 מצד ציווי הקב"ה (ברוגמת המים שאין להם טעם), וישנה גם העבודה דניסוך היין, שמורה שהענין
14 נעשה מונח גם בשכל (ברוגמת היין שיש לו טעם), והיינו, שיהודי מנצל את השכל לעניני קדושה שבבית
15 המקדש, שנעשה יין ש"משמח אלקים (שזהו ענין אמירת השירה בבית המקדש, ש"אין אומרים שירה
16 אלא על היין)" ואנשים" (כטבע היין בפשטות),

17 הנה כאשר מצטרפים שניהם יחד, ובאופן שעיקר השמחה אצלו אינה מניסוך היין, אלא מניסוך המים,
18 שהוא ענין העבודה מצד קבלת עול – אזי "תהום אל תהום קורא לקול צינורין", היינו, שמבטלים את
19 המחיצה שבין מים תחתונים למים עליונים, בין גשמיות לרוחניות, ונעשה "ה' אחד ושמו אחד"⁹⁴, כך,
20 שבכל מקום שיהודי הולך ובכל ענין שעושה, רואים שזהו מצד ציווי הבורא, שעל-ידי-זה עושה ממנו
21 כלי לקדושה.

* * *

22 כג. בנוגע לניסוך היין – הרי היין בא בתור נסכים לקרבנות שהקריבו בימי חג הסוכות, כפי שאומרים
23 בנוסח התפילה: "ומנחתם ונסכיהם כמדובר" (כפי שנתפרש בתורה⁹⁵ שיעור הנסכים לשור או לאיל),
24 כך, שהיין הוא דבר טפל לקרבנות.
25 וזהו שמצינו בנוגע לחיוב ד"על כל קרבנך תקריב מלח"⁹⁶, שיש כמה גדרים בנוגע ל"קרבן" שטעון
26 מלח, ואילו יין הנסכים אינו טעון מלח – כיון שאינו קרבן בפני עצמו, כדאיתא בגמרא⁹⁷ ב' סברות:
27 (א) "נסכים בהדי אימורין הוא דאתו, מאי טעמא, אכילה (אימורים) ושתיה (יין)", (ב) "אדרבה, כפרה
28 ושמחה", כפירוש רש"י: "לצורך דם אתו, דהכי אורחא, לאחר כפרת דם שכיפר על החטא, בא היין
29 המשמח אלקים ואנשים, דמי שנתכפר חטאו, שמח".

30 כד. ובענין זה מצינו סתירה לכאורה בדברי הרמב"ם:

31 כתב הרמב"ם⁹⁸: "מצות-עשה למלוח כל הקרבנות. . . חוץ מיינ הנסכים כו'". ובמקום אחר⁹⁹ כתב:
32 "יין. . . נותן עליו מלח ומנסכו"?

33 וקושיא נוספת:

34 בנוגע ליין הנסכים כותב הרמב"ם¹⁰⁰: "ויתנסך היין על המזבח. . . יוצק על היסוד והוא יורד לשיתין".

96 ויקרא שם.

97 מנחות כ, א.

98 הל' איסורי המזבח פ"ה הי"א.

99 הל' מעשה הקרבנות פט"ז הי"ד. וראה כס"מ ולח"מ שם.

100 שם רפ"ב.

91 בראשית א, ז.

92 ראה תקו"ז ת"ה (יט, סע"ב). תוס' הרא"ש בראשית שם.

93 הובא בפרש"י ורמב"ן ורבינו בחיי ויקרא ב, יג. וראה

שיחת שמחת ביה"ש תשט"ז ס"ח (תו"מ חט"ו ע' 60). וש"נ.

94 זכרי' יד, ט. וראה פסחים נ, א. וש"נ.

95 פינחס כט, יד ואילך.

- 1 ולכאורה¹⁰¹: הרי מפורש במשנה¹⁰² שהיה יוצק היין בספל שהיה בקרן מערבית דרומית של המזבח,
2 ומשם היה יורד לשיתין?
- 3 והביאור בזה – שיש חילוק בין ניסוך היין שבכל השנה כולה לניסוך היין שהיה בחג הסוכות יחד
4 עם ניסוך המים:
- 5 ניסוך היין שבכל השנה כולה – היה טפל ושיריים לזריקת הדם, ולכן, כשם ש"שירי הדם היה שופך
6 על יסוד המזבח"¹⁰³, כך גם דינו של היין, שהיה יוצק על היסוד (ולא בספל). וכמו כן לא היה היין
7 טעון מלח, כיון שאינו קרבן בפני עצמו, אלא רק שירי הקרבן.
- 8 אבל ניסוך היין שהיה בחג הסוכות יחד עם ניסוך המים – כפי שלמדים ממה שכתוב¹⁰⁴ "הסך נסך
9 שכר לה", "בשני ניסוכין הכתוב מדבר, אחד ניסוך המים ואחד ניסוך היין"¹⁰⁵ – אינו רק טפל לזריקת
10 הדם (כשירי הדם), אלא יש לו גם דין של קרבן בפני עצמו,
- 11 – וכדאיתא בגמרא¹⁰⁶ "בזמן שמנסכין יין על גבי מזבח פוקקין את השיתין (את הנקב שבראש המזבח
12 שהנסכים יורדין בו לשיתין, שיראה היין עליו כגרון מלא ושבע), לקיים מה שנאמר¹⁰⁴ בקדש הסך נסך
13 שכר לה' . . . שכר לשון שתיה, לשון שביעה, לשון שכרות", והיינו, שכשם שיש במזבח ענין של אכילה,
14 בנוגע לבשר הקרבן ואימוריו, כמו כן יש בו גם ענין של שתיה, בנוגע לזריקת הדם, וכן ניסוך היין בחג
15 הסוכות –
- 16 וכיון שיש לו דין של קרבן בפני עצמו – הרי הוא טעון מלח, ויוצקים אותו (לא על יסוד המזבח,
17 כשירי הדם, אלא) בספל שהיה בקרן מערבית דרומית של המזבח.
- 18 כה. וביאור הנמשל מזה בעבודת האדם:
19 יין, "המשמח אלקים ואנשים" – מורה על עבודה באופן שיש לאדם טעם, הבנה והשגה, שזוהי
20 כללות העבודה בתורה ומצוות עד כמה שיד שכלו מגעת (כנ"ל סעיף י).
- 21 ובמעמד ומצב כזה שישנו רק ענין היין, ללא ענין המים, היינו, שענין הקבלת-עול אינו בגילוי אצל
22 האדם (שזהו המעמד ומצב שבכל השנה כולה, שבו היה רק ניסוך היין, ללא ניסוך המים) – אי-אפשר
23 לעשות מהיין (ענין השכל) עבודה עיקרית, כי אם יהיה מונח כולו בשכל, הנה אף שלכתחילה יהיה זה
24 שכל דקדושה, מכל-מקום יוכל אחר-כך לסור מן הדרך כו',
- 25 – וכדאיתא במשנה¹⁰⁷ "למה קדמה פרשת שמע לוהיה אם שמוע, כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים
26 תחילה ואחר-כך מקבל עליו עול מצוות", כי בשעה שחסרה ההקדמה דקבלת עול מלכות שמים,
27 אי-אפשר לסמוך על האדם שיעמוד על עמדו בקיום התורה ומצוות במשך כל היום כולו –
- 28 ולכן לא בא היין כענין בפני-עצמו, אלא בתור טפל לזריקת הדם – שענין זריקת הדם על גבי המזבח
29 בעבודת האדם (על יסוד דברי הרמב"ן בנוגע לענין הקרבנות: "שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא
30 לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וכו'") הוא, שהאדם מוסר את כל החיות וההתלהבות שלו
31 לקדושה, ואז באה עבודת השכל כענין טפל לזה, "שירי הדם".
- 32 אבל בחג הסוכות – שבא לאחרי העבודה דראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, שאז ישנו
33 בגלוי ענין התשובה, שמתחרט על כל העבר, ומקבל על עצמו על להבא לעשות אך ורק רצון הקב"ה,
34 ועד לסיום עשרת ימי תשובה בהכרזה "שמע ישראל", כדאיתא בסידורים ובמחזורים שצריך לקבל
35 על עצמו הענין דמסירות-נפש, במדה הנדרשת לאחרי שיוצאים מיום הכיפורים על כל השנה כולה,
36 והיינו, שיהודי נמצא כמעמד ומצב שענין המסירות-נפש הוא בגלוי אצל אפילו בעולם, שלכן אומרים

(104) פינחס כח, ז.

(105) תענית ג, רע"א.

(106) סוכה מט, ב (ובפרש"י).

(107) ברכות יג, א.

(101) ראה כס"מ ולח"מ שם.

(102) סוכה מח, סע"א ואילך ובפרש"י – מזבחים סג, סע"א

ואילך.

(103) זבחים פ"ה.

1 אחר-כך בקול רם "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" ג' פעמים, שממשיכים ענין זה בכל ג' העולמות: ¹
 2 עולם הנשמות והמלאכים, עולם הגלגלים, ועד לעולם התחתון,

3 הנה כאשר יהודי נעשה מזוכך לגמרי ("אינגאנצן אַ איבערגעאַרבעטער"), שאינו מציאות לעצמו, ³
 4 כיון שמסר את עצמו לגמרי להקב"ה – הרי כשם שישנה עבודה שלימה עם הכוחות המקיפים, ⁴
 5 חיה-יחידה, כמו כן ישנה עבודה שלימה וקרבת שלם עם הכוחות הפנימיים, שראשיתם הוא השכל ⁵
 6 שבמוח (שממנו נמשך אחר-כך במדות שבלב), ואז בא ענין היין בתור קרבן בפני עצמו. ⁶

7 כו. ונקודת הדברים:

8 כאשר כל עניני העבודה דעשרת ימי תשובה נמשכים בגלוי "ליום חגיגנו"¹⁰⁸, ב"זמן שמחתנו" – אזי ⁸
 9 באים בבת אחת הן לעבודה דניסוך המים, שאין בזה טעם ודעת, כי-אם מצד קבלת עול בלבד, והן ⁹
 10 לעבודה דניסוך היין, עבודה שלימה גם מצד הכחות השכליים, כפי שפועלים במדות שבלב, ובמחשבה ¹⁰
 11 דיבור ומעשה. ¹¹

12 וכאשר ב' עניני העבודה הנ"ל ישנם אצלו בשלימות, אזי "תהום אל תהום קורא לקול צינוריק", ¹²
 13 שמתבטלת אצלו המחיצה שבין מים עליונים ומים תחתונים (כנ"ל סעיף כב), ונעשה שלום ¹³
 14 בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה¹⁰⁹, בין נפשו האלקית ונפשו הבהמית¹¹⁰, בין נפשו לגופו, ובין ¹⁴
 15 ד' אמותיו וחלקו בעולם, שעושה בכל מקום דירה לו יתברך, ¹⁵

16 ואז נעשית השמחה האמיתית – "ישמח¹¹¹ הוי' במעשיו" ו"ישמח¹¹² ישראל בעשיו"¹¹³.

17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לאחד המסובים מאחינו בני ישראל הספרדים שינגן ניגון ספרדי. אחר-כך ¹⁷
 18 צוה להאורחים ממאנטרעאל שינגנו ניגון משלהם, באמרו, שאולי גם הם "מנגנים"]. ¹⁸

* * *

19 כז. בנוגע לענינים של "אור שמחת בית השואבה" – הנה נוסף לכך ש"לא היה חצר בירושלים שאינה ¹⁹
 20 מאירה מאור בית השואבה", ועד ש"אשה היתה בוררת חטים לאור של בית השואבה", הרי גם במקום ²⁰
 21 זה גופא (בבית המקדש) פעלו דבר חדש – כמסופר במשנה ש"חסידים ואנשי מעשה היו מרקדין בפניהם ²¹
 22 באבוקות של אור שבידיהן", ומבואר בגמרא¹¹⁴ שהריקוד עם ה"אבוקות של אור" היה באופן ש"היה נוטל ²²
 23 . . בידו אחת וזורקן כלפי מעלה וזורק אחת ומקבל אחת" (בידו השניה). ²³
 24 ולכאורה אינו מובן¹¹⁵: ²⁴

25 כאשר רוקדים באבוקות של אור – מהו הצורך לזרוק את האבוקה למעלה, שאז חוזרת ונופלת למטה, ²⁵
 26 וצריך לחזור ולתופסה, אלא שבידו השניה?!

27 ואם רק כדי להראות "קונץ", שיכול לשחק בידיו, לזרוק אבוקה ביד אחת ולתופסה ביד השניה כו' ²⁷
 28 – הרי מובן שהמקום דבית-המקדש, והמאורע ד'שמחת בית השואבה', אינם מתאימים לעשיית ענינים ²⁸
 29 של שחוק וקלות ראש, אפילו על-ידי אנשים פשוטים, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות "חסידים ²⁹
 30 ואנשי מעשה"!

31 כח. ויש לומר הביאור בזה:

32 נתבאר לעיל (סעיף יג) שענין ה"אור" הוא האלקות שישנו בכל ענין ודבר שבכריאה – שהרי "בדבר ³²
 33 הוי' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם", והיינו, שבכל דבר שישנו בכריאה ישנו "דבר הוי'" שמהווה ³³
 34 ומקיים ומחיה אותו, כדאיתא במדרש תהלים על הפסוק¹¹⁶ "לעולם ה' דברך נצב בשמים", "על מה ³⁴

108 תהלים פא, ד. וראה לקו"ת דרושי ר"ה נד, סע"ג ואילך. ובכמ.

112 שם קמט, ב. ¹¹²
 113 ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פח, ד ואילך. ובכ"מ. ¹¹³

114 סוכה נג, א ובגירסת הע"י.

115 ראה גם פי' יפה ענף לע"י סוכה שם.

116 תהלים קיט, פט. הובא בלקו"ת אחרי כה, סע"ג.

109 סנהדרין צט, ב.

110 ראה לקו"ת מטות פו, ד. ובכ"מ.

111 שם קד, לא.

- 1 השמים עומדים על אותו דבר שאמרתי יהי רקיע בתוך המים כו' ובאותו הדבר שברא אותן בו הם עומדים
 2 לעולם", ועל-דרך-זה בכל הנבראים שבעולם. וענין זה, שנותן קיום וחיות לכל עניני הבריאה, נקרא בשם
 3 "אור".
- 4 והנה, אף-על-פי שאלקות מצד עצמו הוא קדושה בלבד, אחדות הפשוטה, ובאופן ש"לא יגורך
 5 רע"¹¹⁷, ובמכל-שכן מזה ש"אין דברי תורה מקבלין טומאה"¹¹⁸, ועל-אחת-כמה-וכמה אלקות עצמו,
 6 מכל-מקום, רצה הקב"ה להיות "השוכן אתם בתוך טומאתם"¹¹⁹, כך, שיכול להיות מעמד ומצב של
 7 "בתוך טומאתם", ואף-על-פי-כן יהיה הקב"ה "שוכן אתם".
- 8 כלומר: אף-על-פי ש"אין דברי תורה מקבלין טומאה", ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לאלקות, נותן
 9 התורה, חסוּש-שלום לומר ענין כזה. מכל-מקום, בנוגע להמשכת האור אל המקבל, מהתורה אל לומד
 10 התורה, הנה כאשר לימוד התורה הוא בטהרה, כאשר האור האלקי נמצא בכלי טהור, אזי יש לו פעולה
 11 גדולה ביותר, מה-שאינ-כן כאשר הכלי אינו זך, ועל-אחת-כמה-וכמה אם הוא כלי מלוכלך או כלי טמא
 12 חסוּש-שלום, הרי אף-על-פי שדברי תורה אינם מקבלים טומאה, הרי בנוגע לפעולת התורה על האדם
 13 אמרו חכמינו ז"ל¹²⁰ "לא זכה נעשית לו כו'" (היפך סם חיים), ועל-דרך-זה בנוגע לאור האלקי שצריך
 14 להאיר בכל דבר שבבריאה, שיהיה ניכר שהתהוותו וקיומו אינו אלא על-ידי דבר הוי' – הנה מצד זה
 15 שהכלי אינו זך אלא עכור, גשמי וחומרי, מלוכלך ולמטה מזה, אין האור פועל פעולתו.
- 16 ועל-דרך שרואים בנוגע לשמש, אחד ממשמשיו של הקב"ה, שכאשר אור השמש משתקף במראה
 17 נקיה, אזי נראה כל תוקף האור, מה-שאינ-כן כאשר משתקף בדבר שאינו מזוכך, ובפרט דבר עכור ביותר,
 18 ועד לדבר שחור לגמרי, שלא ניכר בו אור השמש.
- 19 והיינו, שכאשר הדבר המקבל את האור הוא שחור לגמרי, היינו, שאין בו ענין של זְפוּת
 20 ("אידילקייט") ורוחניות – יכול הוא להשאר במעמד ומצב של חושך כפול ומכופל, כאילו לא היתה
 21 חסוּש-שלום מציאות האור בעולם. ועד שיכולה להיות מציאות של "קליפה" שאומרת "אני ואפסי עוד"¹²¹,
 22 היינו, שמלבד גשמיות וחומריות אינו יודע מאומה, כי "לי יאורי ואני עשיתיני"¹²², הוא עשה את עצמו,
 23 ללא ענין שמהווה ומקיים ומחיה אותו.
- 24 ועל זה צריכה להיות העבודה בכלים המקבלים – דאף-על-פי שדברי תורה אינם מקבלים טומאה,
 25 ועל-אחת-כמה-וכמה באלקות ש"לא יגורך רע", מכל-מקום, כדי שיפעל הדבר במקבל, יש צורך בהכנה
 26 הראויה שיהיה "כלי" זך ומצוחצח שיוכל לקבל את האור באופן שיפעל בו פעולתו.
- 27 וכפי שמצינו המשל על הצורך בענין הכלי – שבנוגע לכף היד אין חילוק כלל בין דבר מתוק לדבר
 28 מר כמו פלפלין, כיון שכף היד אינו יודע ומרגיש כלל שזה דבר מתוק וזה פלפל חריף; ורק כשמגיע
 29 ל"חך (ש)אוכל יטעם"¹²³ – אזי ניכר החילוק בין תכלית המתיקות, "דבש ונופת צופים"¹²⁴, ל"מרה
 30 כלענה"¹²⁵, שזהו 'עומק תחת' שאין למטה הימנו.
- 31 ועל-דרך-זה בנוגע לענין האור – שצריך לפעול שיהיה כלי הראוי ומוכשר לקבל את האור, היינו,
 32 שיהיה נרגש האלקות שבכל דבר שבעולם, ולולי זאת יש מקום לטעות שכלית, כיון שרצה הקב"ה
 33 שהבריאה תהיה באופן ש"כל הרוצה לטעות יטעה"¹²⁶, ולכן צריך האדם לפעול בעצמו שלא תהיה אחיזה
 34 לטעות חסוּש-שלום שישנו עוד איזה דבר מלבד הקב"ה.
- 35 ובזה היא עבודת האדם כל ימי חלדו בקיום המצוות – כדאיתא במדרש¹²⁷ "וכי מה איכפת ליה
 36 להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף, לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את

(123) איוב יב, יא.

(124) תהלים יט, יא.

(125) משלי ה, ד.

(126) ב"ר פ"ח, ח.

(127) שם רפמ"ד.

(117) שם ה, ה. וראה לקו"ת במדבר ג, סע"ג. וש"נ.

(118) ברכות כב, א. רמב"ם הל' ק"ש בסופן.

(119) אחרי טז, טז ובפרש"י.

(120) יומא עב, ב. וראה תו"מ ח"ד ע' 276. וש"נ.

(121) ישעי' מז, ח.

(122) יחזקאל כט, ג. וראה תניא ספכ"ב.

1 הבריות", "לצרף" מלשון בירור וזיכוך, היינו, לברר ולזכך את כל הענינים שנבראו בעולם, החל מהאיש
2 הישראלי שלומד תורה ומקיים מצוות, ועל-ידו גם את הענינים הגשמיים שבהם מקיימים המצוות,
3 שיתבררו ויזדככו עד שיהיו דברים קדושים – שלכן גם על-פי נגלה ישנם פרטי הדינים דתשמישי קדושה
4 ותשמישי מצוה¹²⁸, ועד למצוה עצמה בעת קיומה שאז הרי זה אלקות בעצמו.

5 כט. אמנם, גם לאחרי שהכלי נעשה מזוכך ומבורר ונקי שאז מאיר האור בדבר התחתון, הנה כל זמן
6 שהאור קשור עם הכלי שנמצא למטה, לא יכול להיות האור בטהרתו, מצד המקבל, כמו שהיה קודם
7 התלבשותו בכלים.

8 וזהו שמצינו אפילו בנוגע לצדיקים – אם מדריגתם היא למטה מעט ממה שכתוב גבי רבינו הקדוש
9 ש"זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה אמר רבנו-של-עולם גלוי וידוע לפניך . . . (ש)לא נהניתי בעולם הזה
10 אפילו באצבע קטנה¹²⁹ – שצריכים לחיבוט הקבר כדי לנער את האבק והעפר שנדבק מעניני העולם¹³⁰,
11 אף-על-פי שהיו צדיקים במשך כל ימי חייהם, כי כאשר יש עסק עם ענינים גשמיים וחומריים, בל ימלט
12 שלא יעשה איזה רושם.

13 ועל-דרך-זה מצינו בנוגע לנביאים, שבשעה שהנביא היה מקבל את אור הנבואה, הוצרך להיות אצלו
14 התפשטות הגשמיות¹³¹ (וזהו גם כן ענין הפשטת הלבושים בעת הנבואה, כמו שכתוב בשאל¹³² "ויפשט
15 גם הוא בגדיו ויתנבא") – כי אפילו גופו של צדיק שהוא במדריגה נעלית כל כך שהשכינה שורה עליו
16 (כדאיתא בגמרא¹³³ "אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה"), מבלבל הוא לקבל את
17 אור הנבואה כמו שהוא;

18 ועוד זאת, שגם בשעה שהנביא מקבל את אור הנבואה על-ידי הנשמה, מתנבא כל אחד ואחד בסגנון
19 שלו¹³⁴, לפי הכשרונות שלו, היינו, שהגוף פועל ומשאר רושם על אור הנבואה שנמשך על-ידו.

20 וההסברה בזה – כמבואר בתניא¹³⁵ ש"גם שיהיה צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה רבה בתענוגים
21 (שזוהי תכלית העבודה, ועל-זה נאמר¹³⁶ "עבודת מתנה אתן את כהונתכם"), לא יגיע למעלת דביקותו
22 בה' בדחילו ורחימו בטרם ירדתו לעולם הזה החומרי . . . שהגוף אינו יכול לסבול כו", ומה גם שבהיותו
23 למטה הרי גם הנשמה "אינה בטלה במציאות לגמרי . . . רק הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו"¹³⁷,
24 "יש מי שהוא אוהב"¹³⁸.

25 ל. והעצה לזה – שמזמן לזמן יתעלה למעלה מכמו שהוא מקושר בגוף:
26 בספרי מוסר וספרי חסידות, החל מספר התניא¹³⁹, מובא מאמר הזהר¹⁴⁰ שצריך להיות ממארי
27 דחושבנא כו', שבזה נכללת גם ההתבוננות ד"זיכיר לו יום המיתה"¹⁴¹, כדאיתא בגמרא¹⁴² "שוב יום אחד
28 לפני מתתך . . . וכי אדם יודע איזה יום ימות . . . ישוב היום שמא ימות למחר" – שזהו המעמד ומצב
29 של הנשמה בצאתה מן הגוף במלאת שבעים שנה, מאה ועשרים שנה.

30 והתבוננות זו, שעוד מעט יהיה מעמד ומצב זה ("אָט אַט איז דאָס") – מבטלת את החומריות והישות
31 של הגוף ונפש הבהמית, ומאפשרת ל"אור" להתנתק מהענינים שנדבקו בו במשך היום, כך, שמצב הגוף
32 לא יבלבל לשמחת הנפש (כמבואר בתניא¹⁴³).

33 לא. וזהו תוכן ענין הריקוד ב"אבוקות של אור":
34 ובהקדם הביאור בדיוק הלשון "אבוקות של אור", ובפרט שלפני-זה נזכר ש"מנורות של זהב היו שם",
35 מנורה הקשורה עם נר, ואילו הריקוד של חסידים ואנשי מעשה היה "באבוקות של אור" דוקא.

(136) קרח יח, ז. וראה תניא פי"ד.
(137) שם פל"ה (מד, סע"א ואילך).
(138) תו"א ויקהל (בהוספות) קיד, ד.
(139) פכ"ט (לו, ב).
(140) ח"ג קעת, א.
(141) ברכות ה, רע"א (לגירסת הע"י).
(142) שבת קנג, א.
(143) פל"א (מ, ב).

(128) ראה מגילה כו, ב.
(129) כתובות קד, א.
(130) ראה סה"מ קונטרסים ח"א עח, א. ועוד.
(131) ראה סה"מ תש"י ריש ע' 118. וש"נ.
(132) ש"א יט, כד.
(133) שבת צב, א. וש"נ.
(134) ראה סנהדרין פט, סע"א. וראה גם תו"מ ח"ז ע' 201.
(135) פל"ז (מח, סע"א ואילך).

1 והענין בזה:

2 ענינה של אבוקה – שהיא שזורה לכל-הפחות משתי נרות ביחד. וענינו בעבודה – שלאחרי עבודת
3 התשובה בעשרת ימי תשובה, צריכה להיות העבודה ד"זמן שמחתנו" באופן של "אבוקה", שמורה על
4 התאחדות והתכללות הנפש והגוף, נפש האלקית ונפש הבהמית, ששניהם יחדיו עובדים את ה', כמו
5 שכתוב¹⁴⁴ "בכל לבבך", "בשני יצריך"¹⁴⁵.

6 וסדר העבודה הוא – שגם כאשר הנשמה מקושרת עם הגוף, הנה מזמן לזמן צריך ליטול את ה"אבוקה
7 של אור" ולזרוקה כלפי מעלה, למעלה מהגוף, היינו, להעלות את ה"אור" ולנתקו לפי שעה מענינים
8 גשמיים וחומריים, והתועלת שבזה – שלפי שעה מתנער ("ער טרייסלט זיך אָפּ") מהאבק והעפר כו'.

9 והמטרה היא – שלאחרי-זה, כאשר ה"אבוקה של אור" חוזרת למטה, ומקבל אותה בידו השניה שבה
10 צריך לעסוק בעובדין דחול, אזי יש בידו "אבוקה של אור" מחודשת ("אָן אָפּגעפּרישטע ליכטיקייט"),
11 מנוערת מענינים חומריים ואפילו מענינים גשמיים,

12 ומנצל זאת לעבודה מחודשת בעניני התורה ומצוות במשך כל היום, באופן שיתמעטו הענינים
13 הגשמיים שישנם במשך היום אפילו אצל צדיק גמור שעובד ה' באהבה בתענוגים, אבל הוא עדיין במעמד
14 ומצב ד"יש מי שאוהב".

15 [ועל-דרך המבואר במדרש¹⁴⁶ שבשעת השינה עולה הנשמה למעלה ושואבת לה חיים מלמעלה, היינו,
16 שנעשית התחדשות בחיי הנשמה, ואחר-כך, כאשר הנשמה חוזרת למטה בבוקר, "שהחזרת בי נשמת
17 בחמלה רבה", יכול לעבוד עבודתו בתורה ומצוות שנתלכשו בדברים גשמיים, באופן של התחדשות
18 ובתוספת כח וחיות].

19 לב. והדרך כיצד לעשות זאת – הראו "חסידים ואנשי מעשה":

20 אצל אלו שאינם יודעים פרטי הענינים בזה, יכולים להיות שני קצוות: כתוצאה מזריקת האבוקה של
21 אור כלפי מעלה – יבוא לידי כליון הנפש לגמרי, ולא ירצה לחזור ולהתחבר עם הגוף; או לאידך גיסא,
22 שמצד גשם הגוף – לא יוכל להתנתק אפילו לפי שעה ולהתבונן במעמד ומצב שלאחרי שבעים שנה או
23 מאה ועשרים שנה.

24 ולכן נעשה ענין זה על-ידי "חסידים ואנשי מעשה":

25 בנוגע ל"חסידים" – מפרש רש"י "כל חסיד הוא חסיד מעיקרו", היינו, שלא חטא כל ימיו, ולא טעם
26 כלל טעם חטא, כך, שגם מצד הגוף יש לו שייכות רק לענינים גשמיים, אבל לא לענין של חטא.

27 ו"אנשי מעשה" – "מעשה" מלשון כפיה, כמו "מעשין על הצדקה"¹⁴⁷ – שעומדים כל ימיהם בתנועה
28 של כפיה, היינו, שאין להם רצון מצד עצמם, וכל ענינם הוא כמו עבד שממלא רצון אדונו.

29 ואצל "חסידים ואנשי מעשה" אין מקום לחשוש שמצד ישות וחומר הגוף לא יוכל להיות זריקת
30 האור כלפי מעלה – כיון שהגוף הוא במעמד ומצב שלא טעם טעם חטא, והורגל כבר לענין של כפיה,
31 ללא רצון עצמי; וכמו כן אין לחשוש שמצד זריקת האור כלפי מעלה יהיה ענין של כלות הנפש – כיון
32 שגם מצד הנשמה ישנו ענין הכפיה, דאף שהאור מצד עצמו הוא בתנועה של רצוא לעלות למעלה,
33 מכל-מקום, עומד הוא בתנועה של שוב, התקשרות הנשמה בגוף, כיון שרוצה למלא את רצונו של הקב"ה,
34 ש"לא תהו בראה (אלא) לשבת יצרה"¹⁴⁸.

35 ולכן, ה"חסידים ואנשי מעשה" הם אלו שמראים את הדרך לענין הריקוד עם ה"אבוקות של אור"
36 באופן ש"היה נוטל . . בידו אחת וזורקן כלפי מעלה וזורק אחת ומקבל אחת" כדי להאיר למטה.

(147) ב"י לטיו"ד סרמ"ח. וראה לקו"ת בחוקתי מח, א.

ובכ"מ.

(148) ישעי' מה, יח.

(144) ואתחנן ו, ה.

(145) ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרש"י עה"פ.

(146) ב"ר פי"ד, ט. וראה פרדר"א פי"ב.

1 לג. ויש להוסיף בדיוק הלשון "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים בפניהם באבוקות של אור כו":
 2 ידוע פירוש רבותינו נשיאנו ש"לפניהם היינו לפנימיותם"¹⁴⁹, והיינו, שהחסידים ואנשי מעשה שהיו
 3 מרקדים באבוקות של אור, פעלו גם בפנימיותם של כל אלו שהיו עומדים מסביב ורואים את זריקת
 4 האבוקות של אור, שגם אצלם יהיה מעין עבודה זו,
 5 ועל-ידי-זה יהיה גם אצלם הענין דשואבת לה חיים מלמעלה, היינו, שתהיה התחדשות ב"תורה אור"
 6 וב"נר הוי" נשמת אדם"¹⁵⁰ שבגופם, שיומשך בחיות מחודשת, למלא את שליחותו של הקב"ה, לעשות
 7 לו יתברך דירה בתחתונים.

* * *

8 לד. בהמשך להמדובר לעיל בענין זריקת אבוקות של אור כפי שהוא בנוגע לנפש האלקית, "נר הוי"
 9 נשמת אדם" – יש להוסיף ולהבהיר בענין זה, איך שהוא נמשך בעבודת האדם למטה מטה בדרגות
 10 נמוכות יותר, ככל ענין שבא בהשתלשלות בדרגות נמוכות יותר.
 11 ובהקדמה – שניתנו לישראל ענינים של תורה כדי לנצלם להגיד מוסר לנפש הבהמית, ולפעול
 12 על-ידי-זה שלא זו בלבד שלא תבלבל לעבודה דנפש האלקית, אלא שגם תסייע לה, על-דרך שמצינו
 13 בגמרא¹⁵¹ בפירוש "עזר כנגדו"¹⁵², "זכה – עזר, לא זכה – כנגדו", ואילו כאן יהיה ה"זכה" באופן שגם
 14 מהענין ש"כנגדו" עושים "עזר".
 15 וענין זה העמידה תורת החסידות בקו הרחמים – שאמירת המוסר תהיה במסגרת של התועודות,
 16 ובאופן של דברי פיוס כו'.
 17 ותכלית הכוונה בשני האופנים היא – לזרוק את האבוקה של אור כלפי מעלה, היינו, לחזק את
 18 הענינים הרוחניים ועניני אלקות שבו ולהעלותם למעלה מעניני החולין, אבל לא באופן שהרוחניות
 19 והאלקות ישארו למעלה ועניני החולין ישארו למטה, אלא שלאחרי כן יחזור ויטול האבוקה של אור
 20 בידו ויאיר על-ידיה את עניניו הגשמיים.
 21 אמנם, כאשר מדובר אודות זריקת אבוקות של אור בנוגע להשפעה על הזולת, אמירת דברי מוסר
 22 כו', יש צורך בזהירות שיהיה זה באופן המתאים, כדלקמן.
 23 לה. אמירת דברי מוסר קשורה אמנם עם דיבור בענינים שאינם בטובתו ובמעלתו של חברו, אבל
 24 יש הכרח בדבר, כמשל רחיצת לכלוך הדבוק בחוזק, שכדי להסירו לא מספיק מים קרים, אלא צריכים
 25 מים חמים דוקא.
 26 אמנם, כאשר לוקחים סיר של מים חמים ושופכים על אדם, מבלי להבחין אם זהו המקום שבו נדבק
 27 הבוץ או שזהו מקום אחר, והעיקר, שלא נוגע לו כל כך מהותו של האדם ששופך עליו את המים החמים,
 28 אלא, יש לו מים חמים ורצונו לעשות עמהם משהו, ובחפשו "מקבל", מצא יהודי זה ושופך עליו את
 29 המים החמים –
 30 נמצא, שבמקום לזרוק "אבוקה של אור", ולהגדיל את האור – הרי הוא מכבה רחמנא-ליצלן את
 31 ה"אבוקה של אור", או שגורם על-ידיה כוויה ושריפה (לא בבשר שאינו בריא, אלא) בבשר הבריא דוקא,
 32 – שכן, כאשר עיקר הכוונה היא לשפוך את המים החמים שבידו, הנה על-פי רוב פוגע בכריאים
 33 שאינם זקוקים לכך, ואם גם פוגע באלו הזקוקים לכך, הנה במקום לרחוץ מהם את הלכלוך, גורם להם
 34 כוויה... –
 35 ובמילא הרי הוא לא רק "חובל בעצמו", שחיובו רק בידי שמים¹⁵³, אלא הוא "חובל באחרים",
 36 שחיובו גם בידי אדם¹⁵⁴.

(152) בראשית ב, יח.

(153) תוספתא ב"ק ספ"ט.

(154) ב"ק פג, ב.

(149) תו"א משפטים עה, ג. ובכ"מ.

(150) משלי כ, כז. וראה תניא פי"ט.

(151) יבמות סג, רע"א. הובא בפרש"י עה"פ.

- 1 לו. וכיון שה"קלוגינקער" יש לו הסברה על כל ענין – נפלה לו "המצאה":
- 2 כ"ק מורי וחמי אדמו"ר סיפר באחת משיחותיו¹⁵⁵ אודות מאמר גדולי החסידים בנוגע לאמירת דברי
- 3 מוסר ("יענעם אַריינזאָגן") – שאין לשאול אצל הרופא, כי-אם אצל החולה.
- 4 וכיון שהוא בעצמו החולה... הרי הוא מציאות לעצמו, "סאָם סאַפּאָזשניק"¹⁵⁶, ואינו צריך לשאול
- 5 דעות אצל אף אחד, שהרי יש בידו הוראת נשיא בישראל שהוא ה"פוסק אחרון", ובמילא פוסק
- 6 הוא באיזה אופן מותר לו להוכיח את זולתו, ואם לא מספיק סתם "אַריינזאָגן", מוסיף הוא מים רותחים...
- 7 וכל זה הוא בדקות, ועד שיכול להיות בגסות יותר – שאינו מסתפק בכפיה בדברים, אלא מוסיף גם
- 8 כפיה כפשוטה (כפי שמצינו בגמרא¹⁵⁷ שיש שני דרכים: יש כפיה "במילי", שגם היא נקראת כפיה, ויש
- 9 כפיה כפשוטה), כפיה בשוטים!
- 10 לאחרי שעבודה זו (של אמירת דברי תוכחה כו') נמסרה ל"חסידים ואנשי מעשה" – מכתיר את עצמו
- 11 בעטרה זו, ומי יאמר לו מה תעשה... שכן, אם מישהו יאמר לו משהו – עלול הוא לשפוך גם עליו את
- 12 המים החמים שבידו, וגם הוא יפנה, ובמילא, אין מי שיאמר לו מאומה.
- 13 לז. אמנם, ה"היתר" על יסוד השיחה האמורה – שוברו בצדו:
- 14 באותה שיחה מבהיר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שאלו שאמרו מאמר הנ"ל, שאין לשאול אצל הרופא כי-אם
- 15 אצל החולה, ונהגו כן – עשו זאת באהבה ובחיבה, ומתוך הדרת הכבוד היותר פנימית.
- 16 וכיון שכן, הרי לכל לראש צריך להבטיח שתהיה הנהגתו במדת אהבת ישראל והדרת הכבוד כו'.
- 17 וכידוע מה שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר – באסיפה שבה דובר אודות מדת ההשתתפות בענינים של
- 18 תורה, צדקה וחסד – לאחד הגבירים שהתבטא בסגנון חריף ("אַ שאַרפּן וואָרט"), שלא 'בדרי דאונא':
- 19 איתא בגמרא¹⁵⁸ ש"תלמיד חכם צריך שיהא בו אחד משמונה בשמינית". אבל, הגישה לזה יכולה
- 20 להיות בשני אופנים¹⁵⁹: יש מי שלכל לראש מודד את עצמו לבחון את גדלותו כ"תלמיד חכם", ומדקדק
- 21 בזה שלא להגזים בערך מעלת עצמו ("ער זאָל ניט איבערכאַפּן די מאָס"), וכאשר בטוח בעצמו בלי שום
- 22 ספק שהוא אכן "תלמיד חכם", אזי מתחיל למדוד עד כמה צריכה להיות ה"שמינית שבשמינית"; אבל
- 23 יש מי שלכל לראש מבטיח שלא יחסר מאומה ב"שמינית שבשמינית", ואחר-כך מתחיל למדוד אם מדת
- 24 ה"תלמיד חכם" מתאימה למדת ה"שמינית שבשמינית", או שחסר עדיין משהו במדת החכמה שלו...
- 25 ועל-דרך-זה – סיים הרבי – ישנו "ציווי" בפסוק¹⁶⁰ "עשיר יענה עזות". אבל, ישנו מי שלכל לראש
- 26 מבטיח את ה"עזות פנים"... ואחר-כך מתחיל לבדוק את "פנקס השיקים", אם הוא אכן גביר גדול כזה
- 27 שמותר שגם ה"עזות פנים" שלו תהיה במדה גדולה כזו, ואם יתברר אחר-כך שאינו גביר גדול כל כך
- 28 – הרי זה מקרה אבוד ("פאַרפּאַלן"), הוא כבר עשה את שלו ("ער האָט שוין זיינס אָפּגעטאַן")!...
- 29 וכן הוא גם בענינו:
- 30 אלו שמצד טבעם, רצונם לגרום כווייה לזולתם – הנה לכל לראש גורמים הם את הכווייה, ואחר-כך
- 31 מתחילים למדוד אם יש להם אהבת ישראל במדה כזו שיש בה כדי להבטיח שלא התערבה כאן נגיעה
- 32 ופניה אחרת, ואם היתה להם הדרת הכבוד הראויה לכבודו של איש מישראל, גם אם במקרה נזדמן לד'
- 33 אמותיו, כך שיכול לפגוע בו בדיבורו או באופן חמור יותר; ואם לאו – טוען הוא ש"אין אחר מעשה
- 34 בית-דין כלום"¹⁶¹, שהרי הוא ה"פוסק אחרון", והוא פסק שעליו להתייחס לזולתו באופן כך וכך, וכן
- 35 יקום, ומי יאמר לו מה תעשה.
- 36 ועל-דרך-זה בנוגע לשאר ההיתרים שיכולים למצוא על היסוד הנדפס בשיחה זו באופן כזה, ובשיחה
- 37 אחרת באופן אחר – הנה בנוגע לכל שיחה ישנו "שוברו בצדו"...

158) סוטה ה, א.

159) ראה גם תו"מ ח"ז ע' 315 הערה 60. וש"נ.

160) משלי יח, כג.

161) ע"פ לשון חז"ל – ב"מ יז, סע"א ואילך.

155) סה"ש קי"ן ה'ש"ת ע' 43 ואילך.

156) ראה סה"ש תרח"צ ע' 264. וראה גם תו"מ ח"ג ע' 202

הערה 44. וש"נ.

157) כתובות עז, סע"א.

1 והתירוץ שכיון שהורגל בזה הרי הרגל נעשה טבע¹⁶² – הרי ידוע מה שכתוב בחסידות¹⁶³ בפירוש
 2 "טבע", שזהו מלשון "טבעו". שיערה¹⁶⁴, והיינו, שנמצא במעמד ומצב שטובעו האלקות והרוחניות
 3 והזפות שלו... ונשאר אצלו רק חומריות, והחומריות היא בגסות כזו כל כך שמכסה על הרוחניות והדקות
 4 והאלקות, ועל כל עניני קדושה, תורה ומצוותיה, עד כדי כך, שמנצל אותם לעשות מהם "כלי" למלא
 5 את רצונו לפגוע ביהודי!...

6 לח. ולכן:

7 כאשר מדובר אודות זריקת "אבוקות של אור", צריכים להבטיח ("באָוּאַרענען") שזהו "אור" ולא
 8 "אש", שהחילוק ביניהם – ש"אור" מאיר, ואילו "אש" שורפת!

9 וגם כאשר בטוחים שזהו "אור" – צריכים להיות תחילה "חסידים ואנשי מעשה", שרק כאשר ישנם
 10 מעלות אלו אזי יכולים להבטיח שלא יתערבו ענינים של פניות, כבוד וישות וחומריות עצמו, שעל-ידם
 11 יכולים לגרום לכל הענינים שהם היפך התיקון בנוגע לזולתו, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לעצמו, ורק
 12 אז יכולים להבטיח את זריקת האבוקות של אור, שהאור ישאר מאיר, ויגיע למטרתו ויפעל פעולתו.

13 זאת ועוד:

14 גם אם לאחרי כל ההבהרות הנ"ל מגיעים למסקנא שעל-פי דין יש רשות לומר לפלוני דברים אלו
 15 ("אים אַריינזאָגן") – עדיין יש מקום לשאלה האם צריך הוא להשתדל ולרדוף ("זיך נאַכיאָגן") להיות
 16 "רצועה¹⁶⁵ לאלקאה"...

17 ואם בכל זאת יש הכרח בענין כזה – יעשה זאת בנוגע לעצמו, שהרי "אדם קרוב אצל עצמו"¹⁶⁶:
 18 יסתגר בחדר, ויאמר את ה"על חטא" הארוך, ואפילו את ה"על חטא" שאינו על סדר האל"ף-בי"ת, שאז
 19 בוודאי לא תהיה לו טעות... ואף אחד לא יעכב בעדו,

20 ולמה לו להעמיד את עצמו בסכנה – לפגוע ("פאַרטשעפען זיך") ביהודי נוסף?!

21 ומה גם שאי אפשר לדעת אם הוא יקלע למטרה, שהרי יתכן שהלה ישיב לו מנה אחת אפים...

22 – וכידוע הסיפור¹⁶⁷ אודות ר' שמואל מונקעס, שכאשר אדמו"ר הזקן אמר לו שביכלתו לקרוא לגוי
 23 שיגרש אותו, השיב לו ר' שמואל: רבי! הגוי שלי גדול יותר מהגוי שלכם... –

24 יתכן שהלה הוא חומרי יותר ממנו, וגם הוא חושב לעצמו שהוא ה"פוסק אחרון", ויכול להוכיחו
 25 ("אים אַריינזאָגן") על כל הענינים שיש בו, וכפי שהם לאמיתתם...

26 ואם כן, למה לו להעמיד את עצמו על ענין של ספק, בה בשעה שכאשר יעשה זאת בנוגע לעצמו
 27 הרי זה ענין של ודאי, ואף אחד לא יפריע לו, והלואי ויצליח.

28 וזהו ש"חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים לפניהם באבוקות של אור", שכן להיותם "חסידים ואנשי
 29 מעשה" יכולים להיות סמוכים ובטוחים שיהיה זה "אור" ולא "אש", וגם כאשר זורקים האבוקה של
 30 אור, ימשיך האור להאיר, ויחזור ויומשך לידו, ויוכל להאיר על-ידו את עצמו ואת הסביבה, וימשיך את
 31 האור ד"נר מצוה ותורה אור" ו"מאור" שבתורה בכל ענינו, על כל השנה כולה.

32 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "צמאה לך נפשי"].

* * *

33 לט. בנוגע לענין האושפיזין שנזכר בזהר¹⁶⁸, ישנו המנהג בכמה קהילות בישראל להזכיר בכל יום
 34 מימי הסוכות את האושפיזא של יום זה. ובעמדתנו בלילה שבין יום ראשון (ד' דסוכות) ליום שני (ה' ה')

(165) זח"א יא, ב. ועוד.

(166) יבמות כה, ריש ע"ב. וש"נ.

(167) ראה גם תו"מ ח"ט ע' 300 ואילך. וש"נ.

(168) ח"ג קג, ב ואילך.

(162) ראה שבילי אמונה נ"ד ש"ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.

תניא ספ"ד. פט"ו (כא, א). פמ"ד (סג, ב).

(163) ראה סה"מ תרח"צ ע' קסז. וש"נ.

(164) איכה ב, ט.

- 1 (דסוכות), הרי האושפיזין השייכים לזמן זה הם: משה (האושפיזא דיום ראשון) ואהרן (האושפיזא דיום שני).
- 2
- 3 בנוגע למשה ואהרן – אמרו חכמינו ז"ל¹⁶⁹ "בכל מקום הקדים משה לאהרן, במקום אחד הוא אומר
- 4 הוא אהרן ומשה¹⁷⁰, מלמד ששקולין זה כזה".
- 5 והחילוק בעבודתם¹⁷¹:
- 6 עבודתו של משה היתה בדרך מלמעלה למטה – שקיבל השפעות מלמעלה ונתנם לבני ישראל למטה
- 7 – "משה קיבל תורה מסיני ומסרה כו'" לכל בני ישראל.
- 8 ולכן היה כן גם בענינים הגשמיים – כדאיתא בגמרא¹⁷² שה"מ"ן היה "בזכות משה", וגם ה"באר" שהיתה "בזכות מרים" ו"ענני הכבוד" שהיו "בזכות אהרן", הרי לאחרי שנסתלקו כשמתו מרים ואהרן,
- 9 "חזרו שניהם בזכות משה", וכאשר "מת משה, נסתלקו כולן, שנאמר¹⁷³ ואכחיד את שלשת הרועים בירח אחד".
- 10
- 11
- 12 וכיון שענינים אלו נמשכו על-ידי יהודי כמו משה רבינו, שאפילו מצד גופו היה במעמד ומצב
- 13 ש"כשנולד נתמלא הבית כולו אורה"¹⁷⁴ – נמשכו אפילו הצרכים הגשמיים באופן שאין בהם פסולת,
- 14 כ-יאם אור בלבד:
- 15 ה"מ"ן – היה אוכל שלא היה בו פסולת¹⁷⁵.
- 16 ועל-דרך-זה בנוגע למים מ"בארה של מרים" – כפי שמצינו במדרש¹⁷⁶ שמביאים רפואה, נוסף לכך
- 17 שמביאים טהרה, כיון שיש להם דין של מעין, "מים חיים"¹⁷⁷, שלא שייך בזה ענין של היפך החיות.
- 18 ועל-דרך-זה בנוגע לענני הכבוד – שהיו הורגים נחשים ועקרבים ומיישרים את ההרים והגבעות¹⁷⁸,
- 19 היינו, שפעלו שאפילו בגשמיות תהיה ההליכה ל"ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד
- 20 אחרית שנה"¹⁷⁹, דהיינו לענינים של אלקות, בדרך ישרה, ללא מניעות ועיכובים, אפילו אלו שהם מצד
- 21 טבעו של עולם.
- 22 ועבודתו של אהרן היתה בתנועה הפכית – מלמטה למעלה:
- 23 עבודתו של אהרן – שעליה נאמר "שלך גדולה משלהם" – היא: "בהעלותך את הנרות"¹⁸⁰, היינו,
- 24 להדליק את נרות המנורה, "מנורת זהב כולה"¹⁸¹, דקאי על בני ישראל¹⁸², באופן של "בהעלותך", "עד
- 25 שתהא שלהבת עולה מאליה"¹⁸³.
- 26 וזהו שמדתו של אהרן היתה "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" – לא כמו משה שקיבל את התורה
- 27 מסיני ומסרה לישראל (מלמעלה למטה), אלא באופן שהעלה את בני ישראל אל התורה, מלמטה למעלה.
- 28 ובלשון הזהר¹⁸⁴ – נקרא משה שושבינא דמלכא, ואהרן נקרא שושבינא דמטרוניתא (דקאי על בני ישראל).
- 29
- 30 מ. והענין בזה – שבכללות עבודתו של יהודי, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לזולתו, צריכות להיות
- 31 שתי העבודות:

(177) ראה רמב"ם ה'י' מקואות פ"ט ה"ח.

(178) פרש"י בהעלותך יו"ד, לד.

(179) עקב יא, יב.

(180) ר"פ בהעלותך ובפרש"י.

(181) זכר' ד, ב.

(182) לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

(183) פרש"י שם.

(184) ח"א רסו, ב. ח"ב מט, ב. ח"ג כ, א (ברע"מ). נג, ב.

ערה, ב.

(169) תוספתא כריתות בסופה. הובא בפרש"י עה"פ.

(170) וארא ו, כו.

(171) ראה ספר הערכים ח"ב"ד (כרך ב) ערך אהרן – ביחס למשה (ע' קמא ואילך). וש"נ.

(172) תענית ט, א.

(173) זכר' יא, ח.

(174) סוטה יב, א. הובא בפרש"י עה"ת שמות ב, ב.

(175) ראה יומא עה, סע"ב.

(176) ויק"ר פכ"ב, ד. במדב"ר פי"ח, כב. הובא בשו"ע אדה"ז

או"ח סרצ"ט ס"ב.

1 (א) יש למסור ליהודי את כל עניני התורה ומצוותיה, בלי להתחשב בכך אם הוא יכול כבר לקיים את
2 הכל, או שבינתיים רק ישמע, ורק לאחרי זמן יתחיל לקיים.

3 (ב) לפעול בכירור וזיכוך הגוף ונפש הבהמית – להעלותם מהחומריות, ואפילו מהגשמיות.
4 ועל זה אמרו ש"שקולין זה כזה":

5 בגישה לעבודה, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע לזולתו, ישנם זמנים מזמנים שונים: לפעמים יכולים
6 לפעול יותר – לא על-ידי הדיבור אודות זיכוך הגוף, אלא על-ידי השפעת אור תורה ועניני תורה;
7 ולפעמים יכולים להשפיע יותר כשמתחילים בסדר ד"הוא אהרן ומשה" – לדבר עמו אודות הצורך
8 להתרחק מענינים חומריים ולזכך את הענינים הגשמיים.

9 ומב' האופנים יחדיו נעשה "רועה אחד לישראל" – כפי שמצינו בקבלה¹⁸⁵ שמשה ואהרן ענינם אחד,
10 להיותם "תרי פלגי גופא" שבצירוף שניהם נעשה גוף שלם, ועל-ידי-זה נעשית ה"חתונה" בין ישראל
11 להקב"ה, שזוהי עבודת השושבינין – משה שושבינא דמלכא, ואהרן שושבינא דמטרוניתא – לפעול את
12 הנישואין בין הקב"ה וכנסת ישראל.

13 וענין זה נעשה על-ידי-זה שישנו החיבור דמשה ואהרן בעבודת האדם, שזוהי העבודה בשני הקוין
14 האמורים.

15 מא. אמנם, גם מעלת אהרן שהוא בשוה למשה, "הוא אהרן ומשה" – הרי זה ענין שנאמר בתורה,
16 והיינו, שגם את מעלתו של אהרן מגלה התורה דוקא, שענינה הוא מעלת משה רבינו, "משה קיבל תורה
17 מסיני".

18 וענין זה מהווה הוראה בעבודה – שכללות העבודה בכל הזמנים ובכל האנשים היא באופן שתחילת
19 הגישה צריכה להיות על-ידי השפעת האור בשופי (דרך העבודה של משה רבינו, מלמעלה למטה), ולאחרי
20 כן דוחה האור את החושך, שיהיה נקל יותר לעסוק בעבודה בכירור וזיכוך הגוף.

21 וזוהי דרך החסידות בענין הפצת המעיינות חוצה:

22 באים למקום או ליהודי שנמצא "חוצה", מבחין לכל עניני תורה ומצוות, ומביאים לשם לא רק את
23 המים כפי שהם לאחרי שפרשו ממקורם, אלא את ה"מעין" עצמו – "מים חיים", שקשורים עם "אלקים
24 חיים" – מביאים ל"חוצה", והיינו, שמספרים לו מיד אודות גדלות הבורא, וכל הענינים שישנם ב"אור"
25 שבתורה וב"מאור" שבתורה,

26 ועל-ידי-זה נעשה נקל יותר לדבר עמו אחר-כך אודות בירור וצירוף וזיכוך ענינו ב"סור מרע ועשה
27 טוב".

28 מב. וזוהי ההוראה לכל הזמנים ולכל המקומות – שכאשר יוצאים מהעבודה דעשרת ימי תשובה,
29 ונכנסים לעבודה דחג הסוכות, "ולקחתם לכם ביום הראשון", "ראשון לחשבון עוונות", שמזה נמשכת
30 העבודה של כל השנה כולה, אזי התחלת העבודה היא בענין של שמחה שקשור עם אור – "אור בית
31 השואבה",

32 ובאופן שה"אור" נעשה משמן ופתילה של קדושה:

33 ב"אור" יש "נהורא אוכמא" ו"נהורא חיוורא"¹⁸⁶: נהורא אוכמא – האור הסמוך אל הפתילה, שנלקח
34 בעיקר מהפתילה, שהיא החלק יותר גשמי שב"נר"; ונהורא חיוורא – האור היותר זך, ששייך יותר לשמן,
35 שהוא החלק היותר זך שב"נר".

36 וב"אור בית השואבה" – לא רק השמן הוא בבית המקדש, אלא אפילו הפתילה היא "מבלאי מכנסי
37 כהנים ומהמיניהן", היינו, מ"בגדי כהונה" ששימשו בהם בקודש ונעשו קדושה.

סע"ב ואילך. ובכ"מ.

(185) ראה זח"ב כו, ב ואילך.

(186) זח"א נא, רע"א. וראה תו"א מקץ לג, סע"ב ואילך. מ,

- 1 ואור זה משפיע ומאיר גם בכל הסביבה – "לא היתה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית
2 השואבה" – שהסביבה כולה נעשית בבחינת "ירושלים", "עיר אלקינו"¹⁸⁷, שבה "אין מלינין את
3 המת"¹⁸⁸:
- 4 "מת" – הוא היפך הענין ד"אתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"¹⁸⁹, והיינו, שענין המיתה
5 נעשה על-ידי הפירוד מהקב"ה מצד ההעדר והחסרון בלימוד התורה וקיום המצוות.
- 6 וענינה של "ירושלים" הוא – עיר וסביבה ששם אין מלינין את המת: ענין המיתה יכול להיות –
7 רחמנא-ליצלן – גם בירושלים, אבל קודם שתשקע "שמש (ומגן) הוי' (אלקים)"¹⁹⁰, מתבטל ענין המיתה
8 בירושלים, כיון שנעשה חי, ואם לאו, אין לו מקום בירושלים.
- 9 ואז, לאחר ששקעה החמה – מאירה כל חצר בירושלים "מאור בית השואבה", "אור" שנעשה משמן
10 ופתילה של קדושה.
- 11 וחוגגים את שמחת בית השואבה באופן שזורקים "אבוקה של אור" כלפי מעלה – "אבוקה" שקלועה
12 מנפש וגוף, נפש האלקית ונפש הבהמית, ושניהם יחדיו מאירים ב"נר מצוה ותורה אור".
- 13 ועל-ידי-זה בונים "כרך נחמד" – "מי שלא ראה ירושלים בתפארתה לא ראה כרך נחמד מעולם"¹⁹¹,
14 והיינו, לפי שיש בו "בנין מפואר" עליו אמרו "מי שלא ראה בית המקדש בבנינו לא ראה בנין מפואר
15 מעולם"¹⁹¹, וענין זה פועל שמחה גדולה ביותר – "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה
16 מימיו"¹⁹¹.
- 17 מג. וכל ענינים אלו שייכים גם בזמן הגלות, משחרב בית המקדש:
18 חורבן בית המקדש שלט רק "על העצים ועל האבנים"¹⁹² בלבד, אבל על המעמד הרוחני של יהודי,
19 אפילו בחייו הגשמיים, אין שליטה לאף אחד, מלבד ליהודי בעצמו.
- 20 וכיון שכן, ישנה האפשרות, הזכות והחובה, להעמיד "ירושלים בתפארתה" ו"בית המקדש בבנינו",
21 ולערוך שם שמחה גדולה ביותר – "ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה", ולפעול ישועה כללית
22 ברוחניות ובגשמיות.
- 23 ולהמשיך מזה שמחה גדולה על כל השנה כולה, שתהיה שנת אורה ("אֶל ליכטיקער יאָר") בכל הענינים
24 הרוחניים, ובמילא תהיה שנה אורה ("אֶל ליכטיקער יאָר") בכל הענינים הגשמיים.

* * *

- 25 מד. כיון שעומדים כבר לקראת סיום ההתוועדות – הרי כל אלו שרוצים לומר "לחיים" ולנגן ניגון,
26 צריכים לחטוף ("אַריינכאַפֿן") ולעשות זאת.
27 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה לכמה וכמה מהמסובים לומר "לחיים"].

* * *

- 28 מה. כאן המקום לעורר אודות הסדר כפי שהיה בשנים שעברו¹⁹³:
29 יש לנצל את הזמן דשמחת בית השואבה – בלילות, וגם בימים שבינתיים (החל מיום המחר והימים
30 שלאחרי-זה) – להביא ולהמשיך את השמחה ד"נר מצוה ותורה אור" בכל מקום שיכולים להגיע; לנסוע
31 לעיירות שבסביבה, כולל גם בניו-יורק עצמה, שמסתמא ישנם מחוזות שהם בבחינת "עיירות שמסביב"
32 בפרט זה, ולערוך שם התוועדות.

(187) תהלים מח, ב. וראה שיחת שמחת ביה"ש דאשתקד ס"כ ואילך (תו"מ ח"י ע' 45 ואילך). וש"נ.
(188) ב"ק פב, ב. וראה שיחת שמחת ביה"ש תשי"ד סי"ח (תו"מ ח"י ע' 55 ואילך). וש"נ.
(189) ואתחנן ד, ד. וראה אבות דר"ב ספ"ד.
(190) תהלים פד, יב. וראה תניא שעה"ה א רפ"ד. ובכ"מ.
(191) סוכה נא, ב. וראה שיחת שמחת ביה"ש דאשתקד ס"כ ואילך (תו"מ ח"י ע' 45 ואילך). וש"נ.
(192) ראה איכ"ר פ"ד, יד. מדרש תהלים מזמור עט. ועוד.
(193) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש דאשתקד ס"ג (תו"מ ח"י ע' 72).

1 יש לחלק את המקומות, ולכל מקום ומקום שישנם אנ"ש על אתר, יסעו מכאן שנים או שלשה, וכך
2 יוכלו לבקר יותר מקומות.
3 ואם ינצלו גם את ליל הושענא-רבה עבור ענין זה – תבוא עליהם ברכה, ובוודאי יסדרו זאת באופן
4 ש"אל יחסר המזג"¹⁹⁴, על-ידי-זה שיאמרו תהלים בעת הנסיעה לשם או בדרך חזרתם.
5 והשם-יתברך ישלם להם כמה פעמים ככה – אם יש צורך שיהיה דוקא "על מנת לקבל פרס"¹⁹⁵ –
6 שתומשך אצלם שמחה בכל עניניהם, בענינים הרוחניים ובענינים הגשמיים.

* * *

7 מז. בנוגע להמדובר לעיל (סעיף טז) אודות הבחורים פרחי כהונה – הרי מובן שלכל לראש אמורים
8 הדברים בתור המשך לכינוס של "צעירי אגודת חב"ד" שהתקיים היום.
9 וכיון שעדיין לא קיימו את כל ההחלטות שנתקבלו בשנה שעברה, והרי דרך התשובה היא (כמובא
10 באגרת התשובה¹⁹⁶ בשם "תנא דבי אליהו", והוא בויקרא רבה¹⁹⁷) ש"אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא
11 ב' דפים, לשנות פרק אחד ישנה ב' פרקים" – יעזור השם-יתברך שנוסף על ההחלטות שנתקבלו בשנה
12 זו, ימלאו גם את כל מה שצריכים להשלים משנה שעברה, ובאופן ד"כפלים", ועל-פי המבואר
13 בחסידות¹⁹⁸ ש"כפלים" אינו רק ב' פעמים ככה, אלא שנוסף ריבוי באיכות עוד יותר מאשר ריבוי בכמות.
14 וכאשר ירצו בכך באמת – יצליחו בזה, ותהיה שנה מוצלחה ומבורכת גם בענינים אלו.

* * *

15 מז. האמור לעיל שצריכים לנסוע למקומות שונים לשמח יהודים נוספים – מובן שאין זה פוטר
16 מהחיוב לשמח את עצמו, ואדרבה, שמחת עצמו צריכה להיות באופן כזה שתפעל גם על זולתו, בבחינת
17 "טופח על מנת להטפוח"¹⁹⁹.
18 אלא, שהשמחה צריכה להיות באופן המבואר ב'שולחן ערוך', כפי שהעתיק רבינו הזקן ב'שולחן
19 ערוך' שלו, בסוף הלכות יום-טוב²⁰⁰ – שמחה הקשורה עם אלקות, ובמילא, לא יהיו ענינים שהם באופן
20 של "יוצא דופן", ואדרבה, הענינים שהם בבחינת "חוצה" – הנה על-ידי השמחה יתקנו וימלאו אותם
21 באופן שתהיה שלימות בכל הענינים שלא היו בשלימות עד עתה.
22 ואז יהיה המעמד ומצב – כמובא בתיבות האחרונות שבסיום וחותרם הלכות יום-טוב – ש"כולם יהיו
23 קדושים"²⁰¹.

24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אבינו מלכנו". "כי אנו עמך". "דרכך אלקינו". ואחר-כך אמר:]
25 מעצמו מובן – ואף-על-פי-כן יש לומר זאת בפירוש – שאף-על-פי שישעו לערוך התוועדויות
26 במקומות אחרים, צריכים גם כאן לערוך התוועדויות, אלא כאמור, שיהיה זה על-פי המבואר ב'שולחן
27 ערוך', ובאופן שיביא תוספת אור ומאור שבתורה בעצמו ובכל הסביבה, ובדרכי נועם ובדרכי שלום.

* * *

28 מח. (טרם צאתו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בקשר לחטיפת ה"שיריים"):
29 כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם²⁰² לאחד שחטף שיריים מהשולחן – הלה היה מחסידי פולין – שכאשר
30 חוטפים "שיריים" בחב"ד, צריכים לידע שדבר זה מחייב בנוגע לענינים של עבודה במסירת נפש! ...!

199 (לשון חז"ל – ברכות כה, רע"ב. ועוד.
200 סו"ס תקכט.
201 ראה גם אג"ק ח"ה ס"ע רנה הערה 3.
202 סה"ש תש"ד ס"ע 15.

194 (194) שה"ש ז, ג.
195 אבות פ"א מ"ג.
196 ספ"ט.
197 רפכ"ה.
198 ראה גם תו"מ חיי"ט ע' 105. וש"נ.

- 1 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א – בפנותו לקהל):
- 2 ועתה – יחטוף כל אחד, ואחר-כך – יקיים הנ"ל בפועל!
- 3 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לאחד מזקני החסידים להכריז אודות המסירת-נפש הקשורה בזה,
- 4 בהפטירו: בחסד וברחמים²⁰³.
- 5 כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה, ובישיבה²⁰⁴.
- 6 טרם צאתו אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]
- 7 הסך-הכל מכל המדובר הוא: "את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם"²⁰⁵.

203 ראה "היום יום" כ חשון. ובכ"מ.
204 ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תשי"ד בסופה (תו"מ ח"י (תו"מ חט"ו ע' 78).
ע' 82). וש"נ.

נוסח המברק ששלח כ"ק אדמו"ר שליט"א להקפות שניות בכפר חב"ד (נה"ח ועוד), באה"ק תובב"א

בי"ה, ערחה"ס ה'תשמ"ח
ברוקלין. נ.י.

כבוד המשתתפים בהקפות שמחת תורה בכפר
חב"ד אשר באה"ק תובב"א על-ידי משיח צדקנו,
בתוככי כל אחינו בני ישראל השמחים בשמחת
תורה בכל מקום שהם — שליט"א

תוקף ותוכן מיוחדים לשמחה זו בארצנו הקדושה בשלימותה, אשר תמיד עיני ה' אלקיך בה
מרשית השנה ועד אחרית שנה.

ויהי רצון שתהיה הקדושה בגלוי, והשגחת השם עושה פלא בטוב הנראה והנגלה וראו כל עמי
הארץ כי בישראל גדול שמו — בשלימות התורה שלימות העם ושלימות הארץ, וזוכה בקרוב ממש
ונראה בגאולתנו האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, כי יקויים שמח נפש עבדך גוי' כי חסדך גדול
עלי.

המשתתף בשמחתכם — שמחתנו, וחותרם בכבוד ובתפילה לשנת תורה ושמחה, והקהל.

ובהיותה שנת "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" — תקויים במהרה בימינו ממש
ההבטחה קהל גדול ישובו הנה, ובאו ורננו במרום ציון ונהרו אל טוב השם.

/החתימה/

תמיד . . שנה: עקב יא, יב. וראה אגה"ק סי"ד.
עושה פלא: תהלים עז, טו.
בישראל . . שמו: תהלים עו, ב.
ואנחנו . . תהלתך: תהלים פו, ד. שם
הקהל . . והטף: וילך לא, יב.
קהל . . השם: ירמ' לא, ח. שם, יא.

נוסח המברק ששלח כ"ק אדמו"ר שליט"א להקפות שניות בירושלים עיה"ק, באה"ק תובב"א

בי"ה, ערחה"ס ה'תשמ"ח
ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים בהקפות שמחת תורה
בירושלים עיר קדשנו תוב"ב אמן,
בתוככי כל עמנו בני ישראל השמחים בשמחת
תורה בכל מקום שהם — שליט"א

בזמן שהשמחה הכפולה שמחת ישראל בתורה ושמחת התורה בישראל, מקפת ומאחדת את
כל עמנו הקרובים והרחוקים (לעת עתה) גם יחד,

תוקף ותוכן מיוחדים לשמחה זו במקדש מלך עיר מלוכה הנצחית דעמנו הנצחי ירושלים
השלימה עיר שחבורה לה יחדיו.

בתוככי כל ארצנו הקדושה, פלטרין של מלך, בשלימותה,

שניתנו בנחלת עולם לעמנו גוי קדוש עם עולם מאלקי עולם ככתוב בתורתו הנצחית —

שלימות הארץ ושלימות העם ושלימות תורתנו הקדושה,

ויהי רצון שתשוב ירושלים בקרוב ממש ליעודה ותפקידה וכהבטחת הנביא שממנה תצא תורה
ודבר השם

ובמהרה בימינו נראה בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, כי יקויים שמח נפש
עבדך גוי כי חסדך גדול עלי.

המשתתף בשמחתכם — שמחתנו וחותרם בכבוד ובתפלה לשנת תורה ושמחה והקהל,

ובהיותה שנת הקהל את העם האנשים והנשים והטף — תקויים במהרה בימינו ממש ההבטחה
קהל גדול ישובו הנה ובאו ורננו במרום ציון ונהרו אל טוב השם

/החתימה/

מקדש . . מלוכה : סיום לכה דודי.
עיר . . יחדיו תהלים קכג, ג. וראה תענית (ה, א). ובכ"מ יהל אור להצ"צ עה"פ.
תצא . . ה' : ישעי' ב. ג.
שמח . . עלי : תהלים פו. ד. שם יג.
הקהל . . והטף : וילך לא. יב.
קהל . . השם. ירמ' לא. ח. שם יא

אגרות קודש

[ח"י תשרי, תש"כ]

במענה למכתבו מ"י תשרי, הצעות מסחריות שקבל ב... וכו' ושואל דעתי בזה.

וכבר הראה הנסיון שאינו נכון (ניט קיין געזונטע זאך) כשמערבים שני הענינים צ"צ ועסקים
פרטיים יחד במקום כמו... ובפרט שעד עתה התנהגו הענינים ב... במישור, ואין מקום להכנס לספיקות.

בברכה לבשו"ט ולחג שמח.

בס"ד. שיחת י"ג תשרי ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

1 א. כ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו, השתדל לקבוע התוועדות באור ליי"ג תשרי, מפני כמה טעמים
2 שהיו לו בדבר, והטעם הגלוי הוא - כפי שכתב בכותרת המאמרים שפרסם ליום זה - יום ההילולא של
3 זקנו, שהיה נשיא בדורו, וכ"ק מו"ח אדמו"ר הוא ממלא-מקומו, ובפרט שעל-פי לשון הכתוב¹ "עטרת
4 זקנים בני בנים", יש קשר מיוחד ביניהם בגלוי.

5 והנה, מכיון שמדובר בנשיאי ישראל, אשר "הנשיא הוא הכל"², מובן הקשר של עניניהם לכל אחד
6 ואחד מאתנו (כמדובר כמה פעמים), ובפרט לאחר שהענין קשור בפרסום מאמר 'דברי אלקים חיים',
7 ששייך לכל אחד ואחת מישראל האנשים והנשים, ואדרבה - כשם שהנשים קדמו לאנשים במתן-תורה³,
8 כך בנידון-דין, שהרי בשעה שהרבי אומר 'מאמר', הרי זה על-דרך "שכינה מדברת מתוך גרונו"⁴, ובנוגע
9 לשומע - "כאילו.. מפי הגבורה שומעה"⁵, כידוע הסיפור בזה אצל חסידי אדמו"ר ה'צמח צדק', סיפור
10 שנתקבל בפשטות ואין צורך לחזור עליו, אלא די להזכירו, ללא שום פיקפוקים. ויש לומר אשר בעצם,
11 כללות הענין מובן וגם פשוט אפילו בנגלה שבתורה שאומרת בפשטות, בתור "תורת אמת", ועד שהדבר
12 נעשה לעיקר בדת, אשר "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש - הן בנגלה והן בדרוש, הן ברמז והן בסוד
13 שבתורה - ניתן למשה מסיני"⁶.

14 ויובן יותר על-פי הדיוק במאמר חז"ל זה⁷ - דלכאורה תמוה: מצד אחד אומרים שזהו חידוש
15 שנתחדש על-ידי תלמיד ותיק בדורו, ומאידך - אין זה חידוש כלל, כיון שזה כבר נאמר למשה בסיני,
16 בשעת מתן-תורה, אלפי שנים קודם לכן?

17 וידוע אחד הביאורים בזה (המתאים גם על-פי הלכה), אשר למשה רבינו ניתן הכלל, וענינו של
18 ה'תלמיד ותיק' הוא, להוציא את החידוש מן הכלל אל הפרט. ואמנם, יש חילוקי דרגות באופן הגילוי
19 (וממילא גם באופן ההתפעלות) - אם הגילוי מן הכלל אל הפרט הוא דבר קל (ועל-כל-פנים - דבר קל
20 לפי ערך) או שיש צורך בהשתדלות, עד להשתדלות גדולה שנצרך לזה מוח חריף ביותר, דהיינו שלא
21 די ב'תלמיד ותיק' סתם, אלא צריך להיות ותיק שבתיקין - אבל כל זה בנוגע לאופן הגילוי, מה-שאינ-כן
22 לגבי התוקף שבדבר אין חילוק כלל, כיון שכולם ניתנו למשה מסיני.

23 ועל-פי-זה מובן גם בנידון-דין - בנוגע למאמר שניתן על-ידי נשיא בישראל, ואדרבה - במכל-שכן
24 וקל-וחומר.

25 ויש להוסיף שמצינו דוגמתו בענין "הקהל", והיינו בפסק-דין הרמב"ם⁸, אשר כשהמלך קורא בתורה,
26 הרי זה "כיום שניתנה בו בסיני" וישנו ציווי על כל ישראל, "אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה",
27 לשמוע אל המלך "כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה", "באימה ויראה וגילה ברעדה"
28 (בארבעה הלשונות המנויים ברמב"ם).

29 ב. על-פי כל הנ"ל, אין כל צורך, בעצם, לשוב ולחזור על עניני י"ג תשרי, כיון שכבר הוזכרו
30 במאמרים שהיחס אליהם צריך להיות כשומע מפי הגבורה, כנ"ל, אלא שבעמדתנו ביום ההילולא, הרי זה
31 "דבר בעתו" לחזור שוב על הענינים הקשורים בבעל ההילולא, אף-על-פי שכבר דובר על זה כמה פעמים
32 (ובפרט בימי ההילולא בשנים שעברו), והיינו על-פי מאמר חכמינו ז"ל⁹ "חוזרין ומזרזין בשעת מעשה".
33 ולכן כדאי לזרז עוד פעם בדיבור ובגלוי.

(6) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז.

ועוד.

(7) בהבא לקמן - ראה לקו"ש חיי"ט ע' 252 ואילך. וש"נ.

(8) ה' חגיגה שם.

(9) מכילתא ופירש"י יתרו יט, כד.

(1) משלי ז. ו. וראה אבות פ"ו מ"ח. כ"ר פס"ג.

(2) פירש"י חוקת נא, נא.

(3) ראה פירש"י ומכילתא יתרו יט. ג

(4) נסמן בלקו"ש ח"ד ע' 1087.

(5) ל' הרמב"ם ה' חגיגה פ"ג ה"ו.

והדגשה יתירה בזה על-פי הידוע¹⁰ בענין "והימים האלה נזכרים ונעשים"¹¹, אשר זוהי הבטחה שאם
 "נזכרים" כדרוש, אזי "ונעשים" - הקב"ה נותן את כל הברכות, ההצלחות וההמשכות כפי שהיו בפעם
 הראשונה, ואדרבה - כיון שבכל עניני קדושה ישנו הציווי ד"מעלין בקודש"¹², מובן שאין זה רק כמו
 בפעם הראשונה, אלא בהוספה, ולא רק הוספה בכמות, אלא "מעלין בקודש", עליה באיכות (כדיוק הלשון
 "מעלין בקודש" ולא "מוסיפין", והרי לשונות התורה הם מדוייקים בתכלית, ועד שמשניי הלשונות
 למדים דברים להלכה כו') - והיינו שפועלים עליוי בכל הענינים לגבי המצב שהיה אפילו ברגע אחד
 לפני-זה, ועל-אחת-כמה-וכמה לגבי יום ההילולא בשנה שלפני-זה.

ג. כל הנ"ל הוא ביחס לכל עניני בעל ההילולא, בתוככי כל עניני התורה, ונוסף על זה ישנה הדגשה
 מיוחדת לגבי פתגם שאמר בעל ההילולא (כדלקמן).

ובהקדים¹³:

ידוע הדיוק בדברי המשנה במסכת אבות¹⁴ - "דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", דלכאורה,
 הסדר במשנה זו ("דין וואחר-כך) חשבון") הוא הפוך מהסדר הרגיל, שבתחילה עורכים את החשבון
 ובאים לידי סך-הכל, ורק אחר-כך יכול להיות פסק-דין, וצריך ביאור מהו טעם השינוי, ובפרט שלשון
 המשנה היא לשון צחה וברורה.

והביאור בזה - כיון שהקב"ה הוא צדיק וישר, לכן מעמידים בפני האדם שאלה, שמתארים לפניו
 מעמד ומצב של משהו ושואלים אותו: לפי דעתו - מה צריך להיות הדין בנידון כזה, ולאחר שעונה,
 בלי כל נגיעה בדבר, ואומר מהו ה"דין" - אזי מראים לו את ה"חשבון" של מעשיו, ומראים לו שהוא
 עצמו כבר פסק את הדין, ונמצא שה"דין" קודם ל"חשבון".

ומזה מובן, אשר בשעה שמוצאים שצדיק (אפילו "צדיק" רק בנוגע לזה שעובד בדרך ישרה,
 ועל-אחת-כמה-וכמה צדיק בדרגה נעלית יותר, ועד לדרגה הכי גבוהה) הכריז והודיע שהנהגה צריכה
 להיות באופן מסויים, מובן שלכל-לראש יש בזה "דין" בנוגע לעצמו.

ולהעיר, שבנידון-דין אין כל ענין שלילי ב"דין" אלא כולו זכות, ואף-על-פי-כן נקרא "דין" להורות
 שאין זה ענין נוסף בתור צדקה, או על-ידי בקשה על-דרך "לפנים משורת הדין", אלא ענין מוכרח התובע
 בזרוע דבר המגיע לו על-פי דין תורה, ועל-ידי-זה זוכה לקבל את כל הענינים הכי נעלים שנותנים לו,¹⁵

ד. ובנוגע לענינו:

ידועה הודעת בעל ההילולא - "לכתחילה אריבער"¹⁵.

ובהדגשה, שההכרזה היתה בהקדמת דעת 'העולם' בזה - "די וועלט זאגט", אשר כשאי-אפשר ללכת
 מלמטה ("ארונטער"), אזי הולכים מלמעלה ("אריבער"), ואחר-כך הוסיף - "ואני אומר" ("און איך
 האלט") - "מלכתחילה אריבער".

והנה, כמובן מעצמו, בדבריו "די וועלט זאגט" הכוונה גם לאנשים כשרים, שהרי לאו בשופטני
 עסקינן¹⁶ ולא ברשיעי עסקינן¹⁷, אלא שלמרות שכשרים הם, הנה מצד נפילת הרוח כו' (או מסיבה אחרת,
 איזו שתהיה) הנהגתם היא ע"פ הסדר של העלם והסתור, וממילא מפני ה"עולם" שבהם, אומרים הם
 שמלכתחילה יש ללכת "מלמטה", ורק בשעה שאי-אפשר להצליח בדרך זו, ומאידך - העבודה מוכרחת
 להעשות, אזי אין ברירה ומוכרחים לשנות הרגילות,
 אבל הכרות בעל ההילולא היא "מלכתחילה אריבער".

ולהוסיף, שההכרזה נתחדשה ונתפשטה פי כמה וכמה על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, "עטרת
 זקנים בני בנים", וכפי שראו בפועל בהנהגתו בכמה וכמה ענינים, ואפילו בענינים שבהשקפה ראשונה

(10) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים, והבא ונת' בס' לב דוד

283 ואילך.

(14) ריש פ"ג.

(15) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריו.

(16) ראה ב"ק פה, א. ועוד.

(17) ראה יומא ו, א ועוד.

(להחידא) פכ"ט.

(11) אסתר ט, כח.

(12) ברכות כח, א. וש"נ.

(13) בהבא לקמן - ראה לקו"ש ח"ד ע' 1207 ואילך. ח"ו ע'

1 לאו דוקא שהיו קשורים ביהדות - הגם שבאמת, היו כל עניניו באופן ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹⁸,
 2 ויתירה מזו ברובא דרובא (ועל-כל-פנים הרבה מהם), גם באופן ד"בכל דרכיך דעהו"¹⁹ (ורק שהיו
 3 חילוקים בנוגע לגילוי והדגשת הדבר, לדוגמא - אם ענינים מסויימים בהנהגתו נחשבו כדברי הרשות,
 4 ביחס לדחיית דברים אחרים וכיוצא בזה. ואין כאן המקום להאריך בזה).

5 ה. וההוראה מזה בנוגע לפועל:

6 מאז חזרת הפתגם על-ידי נשיא דורנו, חזרה שפועלת עליו בדבר, וביחד עם זה - המשכתו למטה
 7 עד לתחתון שאין למטה הימנו (כיון שכל עוד מדובר בנוגע ליהודי, הרי אפילו אם הוא בדרגת התחתון
 8 ביותר עדיין שייך הוא לנשיא הדור, כיון ש"הנשיא הוא הכל", וממילא) - נמסרה ההוראה לכל אחד
 9 ואחד מישראל (כנ"ל), שבכל עניני יהדות תהיה הנהגתו "מלכתחילה אריבער".

10 ו. בכל הנ"ל נוסף עליו, עד לעילוי שבאין-ערך, כאשר נמצאים במעמד כמה עשירות מישראל,
 11 ובמקום קדוש - בבית-הכנסת ובית-המדרש, ובימי רצון - לאחר עבודת יום-הכיפורים ומחרת
 12 יום-הכיפורים הנקרא "בשם ה'" (וכיוצא בזה)²⁰, ובה גופא - לאחר שלושה ימים, כאשר כבר עברו רוב
 13 הימים שבין יום-הכיפורים לחג הסוכות (כמדובר כמה פעמים).

14 ונוסף על זה - עומדים בשנת "הקהל" שפועלת עליו ("אריבער") בכל ישראל, האנשים, הנשים
 15 והטף, עד לקטני קטנים, על-ידי קיבוץ כולם ביחד, שמשפיע גם על המקום שבו מתאספים (אפילו בזמן
 16 שאין בית-המקדש קיים), שיהיה מקום קדוש, ועל-כל-פנים - "מקדש מעט"²¹ (במכל-שכן וקל-וחומר
 17 ממה שנפעל בכל אסיפת עשרה מישראל).

18 ועל-ידי אסיפת כמה עשירות מישראל, נעשה "מקדש גדול" כמפורש בגמרא²² ש"בית גדול"²³, הוא
 19 בית-הכנסת ובית-המדרש שמגדלין בו תפילה ותורה כו' (כמדובר כמה פעמים).

20 ז. והנהגת כל אחד ואחת באופן ד"ואתהלכה ברחבה"²⁴, ובלשון הנשיא - "מלכתחילה אריבער",
 21 ממהרת ומזרזת את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, כי כאשר מדובר באדם שנעלה מכל
 22 חשבונות, אזי אין מקום לשקלא-וטריא וכו', הרי הגאולה היא דבר שמגיע לו, בפשטות, ועד שאינו צריך
 23 לתבוע, אלא תיכף ומיד ממש, כרגע ממש - אפילו ללא עיכוב של "כהרף עין"²⁵, כיון שסיימו כבר גם
 24 את עבודת "צחצוח הכפתורים"²⁶ - יוצאים מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו,
 25 גאולה שתעמיד את כל בני ישראל - "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁷, "קהל גדול"²⁸
 26 המאוחד ב"הקהל" - במעמד ומצב של שמחה וטוב לבב,
 27 ובפשטות ממש, למטה מעשרה טפחים.

28 * * *

29 ח. מכיון שיסוד ההתועדות ביום ההילולא והענין התפשט על-פי הוראת נשיא דורנו (כנ"ל), הרי
 30 כאן המקום לחזור על תורתו שאמר ביום זה בהתועדות כזו לפני תמישים שנה²⁹ (ועל-דרך המוזכר
 31 בהתועדות שלפני-זה אודות המאמרים שנאמרו בימים ההם).

32 ולהעיר, שהמאמר כבר נתפרסם (בקאפיר וכו') כך שאפשר לראות את לשון הרב בדיוק, ולכן יש
 33 להזכיר רק נקודות מההתחלה והסיום.

34 ט. מאמר דיבור-המתחיל "בורא ניב שפתיים שלום" גו'.

35 * * *

(24) תהלים קיט, מה.

(25) ראה מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(26) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(27) בא יו"ד, ט.

(28) ירמי' לא, ז.

(29) בשנת תרח"ץ.

(18) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

(19) משלי ג, ו. וראה רמב"ם שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו

ס"ב. וראה לקו"ש ח"ג ע' 907, 932, ועוד.

(20) ראה כש"ט הוספות סק"י. וש"נ.

(21) ראה יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

(22) מגילה כז, רע"א.

(23) מ"ב כה, ט.

1 י. בנוגע ל"הקהל", הענין שמרבים לדבר בו בימים אלו, מצינו ענין תמוה³⁰:

2 ידוע הכלל - "ציון היא דורש אין לה, מכלל דבעי דרישה"³¹. ועל-פי-זה תיקנו בריבוי עניני התורה

3 זכר למקדש, וכמו שמצינו ברגל הראשון, חג הפסח, אשר אף-על-פי שהפסח הראשון היה לפני כניסת

4 בני ישראל לארץ ישראל, ואפילו לפני מתן-תורה, מכל-מקום יש בו כמה וכמה פרטים שהם זכר למקדש,

5 וכיוצא בזה בענינים אחרים, ועד למנהגים והלכה בפועל³².

6 ואילו בנוגע ל"הקהל" - לא מצינו שום דבר בתור "זכר למקדש"!

7 ובפרט ש'שנת הקהל' היא "במועד שנת השמיטה"³³, ובנוגע לשמיטה - הרי לא זו בלבד שיש בה

8 זכר למקדש, אלא שלכמה דעות שמיטה בזמן הזה היא מדאורייתא, וגם לדעת רוב הפוסקים שאינה אלא

9 מדרבנן³⁴ - הרי "חביבין דברי סופרים יותר מדברי תורה"³⁵, ונוסף על זה - הסברא ששמיטה היא רק

10 מדרבנן היתה כבר בימי בית שני (כמובן מכמה סיפורים והלכות שבמשנה), ואף-על-פי-כן בנוגע ל'שנת

11 הקהל' שבאה תיכף ומיד בסיום שנת השמיטה - לא מצינו "זכר"!

12 והנה ידוע שבדורות שלפני-זה היו סברות ושקלא-וטריא כו' בנוגע לחידוש הענין (מאיזו סיבה

13 שתהיה) אבל בפועל לא נתקבל, ויש להאריך בפרטי השקלא-וטריא וטעמי הדבר בהלכה ובפלפולא

14 דאורייתא כו', ובכל אופן - כך היא המציאות הנראית בעיני בשר, שלא נתקבל שום "זכר" לזה, בין כל

15 גדולי ישראל בדורות הקודמים, הן בחוץ-לארץ והן בארץ ישראל - וצריך עיון, האם כן היה מיד לאחר

16 החורבן, כיון שלא מצינו בזה גם בברייתא ובגמרא כו' - ולאחר כל השקלא-וטריא (כולל - הענינים

17 שכבר נדפסו כו') - הלא מילתא היא!

18 יא. וכל זה - בנוגע לפלפולא דאורייתא, אבל בנוגע לפועל יש לנהוג לפי התוצאות שיבואו למעשה.

19 ובפרטיות:

20 רואים במוחש אשר הדיבור אודות "הקהל" בבית-המקדש, בפרט אם חוזרים ובהדגשה, על תוכן

21 הפרשיות שהיה המלך קורא, ומתארים את אופן מעמד "הקהל", שכל ישראל עמדו ושמעו "בכוונה

22 גדולה יתירה.. כאילו עתה נצטווה בה ומפי הגבורה שומעה" - הרי זה עושה רושם ופועל התעוררות

23 בנוגע לתוכן מצות "הקהל", "ליראה את ה'"³⁶.

24 ובמיוחד אם נוסף על זה, הדיבור הוא בדברים היוצאים מן הלב, ובמעמד עשרה מישראל (ש"כל בי

25 עשרה שכינתא שריא"³⁷) או יותר מעשרה, ועל-אחת-כמה-וכמה אם ישנה ההדגשה הראויה, אשר מבלי

26 להכנס לבירורים ושקלא-וטריא כו', מדובר בתיאור מעמד ומצב שבו עמדו כל ישראל "האנשים הנשים

27 והטף" והקשיבו לפרשיות התורה מהמלך "כאילו.. מפי הגבורה שומעה" - שאזי עצם הדיבור מביא

28 להתרגשות!

29 ואף-על-פי שלב יהודי שהוא כדבעי, יתרגש ויתעורר מזה גם ביום חול, באחת מששת שנות המלאכה,

30 אבל כמובן, אינו דומה להתעוררות שתבוא על-ידי הדיבור אודות "הקהל" - כאשר יושבים בסוכה, או

31 בבית-הכנסת ובית-המדרש, מקום קדוש ובעשרה כו', ובלבד שתהיה ההדגשה הראויה אודות תוכן

32 המצוה "למען ישמעו ולמען ילמדו גו"³⁸ (שלשון זה ("למען") מורה שהכוונה נעשית חלק מהמצוה³⁹)

33 - "ליראה את ה'.. כל הימים", תוספת ועילוי ביראת ה' שתהיה נמשכת "כל הימים", הן ביום ובלילה,

34 הן בשנה השמינית, שנת "הקהל" והן בשאר הימים, הן בארץ ישראל והן בחוץ-לארץ.

סל"א. חינוך מצוה פד. ועוד. וראה ס' לאור הלכה (לרש"י זעורין) ע' קח ואילך. וש"נ.

(35) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. סנהדרין פ"א ה"ד. ע"ז

פ"ב ה"ז.

(36) וילך לא, יג.

(37) סנהדרין לט, א.

(38) וילך לא, יב.

(39) ראה ב"ח אר"ח ר"ס תרכ"ה. ועוד.

(30) בהבא לקמן - ראה שיחת שבת בראשית (ב) המשך לשמח"ת סכ"ז ואילך.

(31) ר"ה ל, א. וש"נ.

(32) ראה אנשיק' תלמודית ערך ביהמ"ק - זכר למקדש (ע' רמרמא). וש"נ.

(33) וילך לא, יו"ד.

(34) ראה ירושלמי שביעית פ"י ה"ב. גיטין פ"ד ה"ג. פירש"י

ותוס' גיטין לו, א. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ט. טור יו"ד

1 יב. ולכן, בנוגע לפועל:

2 בעמדנו בימים הסמוכים לחג הסוכות, שבו היה "הקהל" בבית-המקדש, ועל-דרך-זה בימי חג הסוכות
3 עצמו, יש לנצל את הזמן לפעולה ב"הקהל" - להקים "רעש גדול" ולפנות אל בני ישראל "האנשים
4 הנשים והטף" בדברים היוצאים מן הלב - [ובלב גופא, מעומק פנימיות הלב, שפועלים פעולתם
5 במכל-שכן מדברים היוצאים מחיצוניות הלב או מפנימיות, אבל לא פנימיות דפנימיות, ובלאו-הכי אם
6 הדיבור לא יהיה מן הלב עלול השומע להקפיד כו'], ולומר להם (בתוספת ביאור ופירוט בארוכה, לכל
7 אחד ואחד לפי ענינו, אודות מהותו של "הקהל", והאופן שבו נערך בבית-המקדש כו):

8 הקשיבו יהודים! ניתנו לכם "יומין זכאין" שבהם צריך להיות "הקהל את העם" ולהביא הוספה ביראת
9 ה', וכל אחד ואחת מישראל יכול להעמיד את עצמו, תיכף ומיד, במצב של יראת ה' "תמיד כל הימים".
10 יג. ויש להוסיף שהכח להיות, תיכף ומיד, במעמד ומצב שיראת ה' ברגע זה, תהיה יראה כזו הנמשכת
11 כל הימים - ניתן לכל אחד ואחת מישראל, מכיון שבני ישראל הם למעלה מהגבלה של זמן ומקום.

12 והביאור בזה - על-פי מה שכתוב ב'אגרת התשובה'⁴⁰ בנוגע למצות התשובה "לבל ישוב עוד לכסלה
13 למרוד במלכותו יתברך, ולא יעבור עוד מצות המלך חסו-שלום", ובלשון הרמב"ם⁴¹ - "ויעיד עליו יודע
14 תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם", דלכאורה אינו מובן:

15 הרי כל אחד ואחת הוא 'בעל בחירה', ומנין ששוב לא יחטא? והביאור - שאם התשובה עתה היא
16 כדרוש, הרי הוא עצמו בבחירתו, נטל מעצמו את האפשרות של "ישוב לכסלה". ומה שמחר, או מחר
17 לאחר זמן, עלול להיות שינוי בבחירתו, אין זה גורע מתוקף ההחלטה שלו ביום שלפני-זה (או בשעה
18 שלפני-זה כו). ועל-דרך-זה בנוגע לעניננו, שהתעוררות ביראת ה', כתוצאה מהתבוננות בענין "הקהל",
19 היא באופן כזה שעתה ביכלתה להיות נמשכת "כל הימים".

20 יד. והנה, דוקא לאחר שחרב בית-המקדש נעשה ענין ה"הקהל" שייך יותר לכל אחד ואחת מישראל,
21 "האנשים הנשים והטף", והיינו בדוגמת כללות ענין הקרבנות, אשר בזמן שבית-המקדש היה קיים היתה
22 עבודת הקרבנות דוקא על-ידי הכהן, ויתירה מזו - הישראל אסור לו אפילו לעמוד ליד המזבח, ואילו
23 בזמן הזה "תפילות במקום קרבנות תקנום"⁴² ונעשו שייכים לכל אחד ואחת, ועד כדי כך שגם קטנים
24 מחנכין אותם, בנוסף לכיבוד אב ואם וכיוצא בזה, גם (ואדרבה - התחלת החינוך היא) בנוגע לתפילות
25 כו, וביניהם תפילות שבמקום הקרבנות.

26 ומכיון שהתורה, "תורת אמת", קובעת שזהו סדר החינוך, הרי מזה גופא מוכח שענין התפילה הוא
27 ביכלתם של קטנים וקטנות, ואפילו קטני קטנים, ואין הדבר תלוי אלא במחנך, שעליו למצוא את האותיות
28 המתאימות והסגנון שיתאים לפי שכלו והבנתו של הקטן בשעה זו.

29 ועוד ענין בשייכות מצות "הקהל" לזמן הזה דוקא:

30 כשמדברים על "הקהל", צריך כל אחד ואחת להדגיש, הן לעצמו והן לאחרים, כולל הטף, אשר גם
31 לאחר שחרב בית-המקדש, ישנו המקדש הרוחני "ושכנתי בתוכם"⁴³, בתוך כל הלב של כל אחד ואחת
32 מישראל, בדיוק כמו שהיה בבית-המקדש הגשמי, ומן הלב - מתפשט לכל הגוף, כולל המוח שבראש,
33 מכיון ש'ליבא פליג לכל שייפינ'⁴⁴ על-ידי ה"דם הוא הנפש"⁴⁵ (אף-על-פי שישנו מלבד החלל הימני,
34 גם החלל השמאלי כו).

35 ועד לפעולה באופן ד"מראה באצבעו ואומר זה" - הנה הלב שחדור בתוכו ד"הקהל", ולכל לראש
36 - בנוגע ללב שלו שעליו מראה באצבע שלו.

37 טו. מכל האמור לעיל, מובן גודל הנחיצות לנצל כדבעי את הענין המיוחד שבשנה זו, וגודל
38 ה'שטורעם' שבו יש לפעול, וכן - גודל הזריזות ו"יפה שעה אחת קודם", כי אם יחמיצו הזדמנות אחת,

(43) תרומה כה, ח.

(44) ראה זח"ג קסא, רע"ב. רכא, ב.

(45) פ' ראה יב, כג.

(40) פ"א (צא, א).

(41) ה' תשובה פ"ב ה"ב.

(42) ברכות כו, ב.

1 מי יודע אם היא תשוב, ועוד וגם זה עיקר - אם ינצלו כל הזדמנות כדבעי, אזי הפעולה שלאחריה תהיה
 2 באופן ד"כפליים לתושיה"⁴⁶, ואילו כשמחמיצים את האפשרות, אזי בהזדמנות הבאה יש להתחיל מחדש
 3 כו'.
 4 והמעשה הוא העיקר⁴⁷, והוא הכוונה והתועלת שבדיבור - אשר כל אחד ואחת ידבר אל כל ישראל,
 5 "אנשים נשים וטף", אודות "הקהל", ויש לספר על כך בכל השנים כולם, אבל במיוחד ב'שנת הקהל'
 6 ובסמיכות לחג הסוכות ובחג הסוכות עצמו כו',
 7 והדיבור יהיה בדברים היוצאים מן הלב, ובהדגשה שהכוונה היא בנוגע לפועל, "המעשה הוא
 8 העיקר", שכל אחד ואחת מהשומעים יעורר את זולתו החל מבני ביתו וכל מי שהוא בעל השפעה עליו.
 9 וכבר הובטחנו שאם יהיה "יגעת", אזי "ומצאת"⁴⁸, הצלחה באופן של מציאה שלא לפי ערך היגיעה
 10 (והיינו הרבה יותר מאשר "לפום צערא אגרא"⁴⁹), ועד אשר כל ה"מציאות" כולם יתאחדו ל"מציאה"
 11 אחת, "מצאתי דוד עבדי"⁵⁰, דוד מלכא משיחא, בארץ הקודש, בירושלים עיר הקודש, ובבית-המקדש
 12 השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך"⁵¹.
 13 ושם, עוד בשנת תשמח, יהיה "הקהל" כפשוטו, והמלך יקרא את פרשיות התורה, ומתוך שמחה
 14 גדולה, ואף-על-פי ש"חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה" כמו שכתב הרמב"ם, הרי
 15 ממשיך "וגילה ברעדה", בדוגמת עבודת ראש-השנה שהיא בעצם, מתוך שמחה (וכהפטרית שבת שלפני-זה
 16 "שוש אשיש") ורק שבגילוי ישנה "רעדה", אבל אף-על-פי-כן "תוכו רצוף" שמחה - "גילוי".
 17 ואחר-כך באים לגילוי השמחה ("גילוי" בגילוי) ועד לשמחה שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי
 18 (כמבואר ב'המשך שמח תשמח'⁵²) - שמחה שהיא עצמה מוסיפה בעונג כו', וגם ביראה.
 19 והעיקר שכל אחד ואחת, כולל קטני קטנים, יעסקו ב"הקהל" בפועל, למטה מעשרה טפחים,
 20 והובטחנו - "הבא ליטהר מסייעין אותו"⁵³, ו"יגעת ומצאת" (כנ"ל),
 21 ומתוך שמחה אמיתית, שמחה גדולה שלמעלה מכל מדידות והגבלות.

* * *

22
 23 טז. על-פי תורת אדמו"ר הזקן⁵⁴ ש"צריך לחיות עם הזמן", עם החלק בפרשת השבוע ששייך ליום
 24 זה במיוחד, נהוג להתעכב על זה, ובנידון-דידן - יום שלישי בפרשת "וזאת הברכה" [ולמעשה,
 25 שאף-על-פי שבשנה זו יש כמה פעמים יום שלישי בפרשת "וזאת הברכה" (כנ"ל), מכל-מקום אין זה
 26 דבר 'ישן' חסו-שלום, אלא אדרבה - בכל פעם ישנה הוספה ועילוי כו' לגבי הפעם הקודמת].
 27 התחלת השיעור היא - "וליוסף אמר"⁵⁵.
 28 והנה, לפני ביאור פרטי הדברים בהמשך הכתוב, נזכרים מיד ב"יוסף" נשיא דורנו, שהתקין את
 29 התקנות האמורות לעיל, כולל - ענין ההתוועדות ב"ג תשרי שיהיה בה אמירת (ועל-כל-פנים חזרת)
 30 מאמר 'דברי אלקים חיים', וקבלת החלטות בנוגע לפועל.
 31 ומכיון שהתורה היא נצחית⁵⁶, הרי זה פועל שהוראות אלו, "וליוסף אמר", הם באופן נצחי, וכאילו
 32 נאמרו עכשיו ממש, ואדרבה - ביתר תוקף, מכיון ש"מעלין בקודש".
 33 ומזה באים להמשך הכתוב - "מבורכת ה' ארצו", ופירש רש"י, פשוטו של מקרא, וביחד עם זה (כמו
 34 שכתוב בספר 'שני לוחות הברית'⁵⁷, ומבואר גם על-ידי נשיא דורנו⁵⁸) כולל "נפלאות" שבתורה - "שלא

53) שבת קד, א. וש"נ.

54) "היום יום" - ב' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

55) לג, יג.

56) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

57) במס' שבועות שלו (קפא, א).

58) "היום יום" כ"ט שבט.

46) ראה שמו"ר רפמ"ו.

47) אבות פ"א מ"ז.

48) מגילה ו, רע"ב.

49) אבות פ"ה מכ"א.

50) תהלים פט, כא.

51) בשלח טו, יז.

52) סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

1 היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף, וטעם הדבר - מפני מה זכה לברכה זו,
2 הוא מפני שהוא היה הזן ומפרנס ומשביר בר לכל הארץ, ובעיקר - ליעקב ובניו וכל השבעים נפש, ועד
3 שלכן כל ישראל נקראו על שם יוסף⁵⁹.

4 וממשיך ומפרט את הברכה - "ומגד שמים גו", וממגד תבואות שמש וממגד גרש ירחים גו' וממגד
5 גבעות עולם", היינו שבכל הפרטים שבהם נמשכת הברכה, הרי זה באופן ד"מגד". והענין בזה: "מגד"
6 מורה על מתיקות נעלית ביותר, היינו לא רק דבר טוב שמשביע וכיוצא בזה, אלא מתיקות של תענוג.

7 ונוסף על זה - על-פי פשוטות הכתובים היה אפשר לכתוב "מגד" בפעם הראשונה, והמשך הכתוב
8 יהיה באופן שיהיה מובן או מרומז, שה"מגד" שנאמר בתחילתו קאי על כל חמשה הענינים שנימנו
9 לאחרי-זה, ואף-על-פי-כן חוזר הכתוב ומדגיש בכל חמש הברכות שהם "ממגד" - ויש לקשר זה עם
10 מעלת מספר חמש, אשר בכמה ענינים מורה על תכלית השלימות, וכמבואר לגבי יום הכיפורים⁶⁰

11 [ומכיון שפרשת "וזאת הברכה" נקראת לעולם בסמיכות ליום הכיפורים, וכאשר 'שבת שובה' חלה
12 בפרשת "האזינו" - אזי יום הכיפורים עצמו הוא בימי פרשת "וזאת הברכה", ובפרט בקביעות שנה-זו
13 שיום הכיפורים חל בשבת של פרשת "וזאת הברכה", ולאחרי-זה - באופן נעלה יותר בשבת חול-המועד
14 סוכות, וכן בימים שלאחרי-זה, עד שקורין כל הפרשה בציבור, וכל הימים שבינתיים שייכים לפרשה זו,
15 ובפרט על-פי תקנת רבותינו נשיאינו ללמוד שיעורי חומש-תהילים-תניא, וביום הכיפורים - השיעור של
16 יום השבת]

17 יום שיש בו חמש תפילות (מה-שאיין-כן בשאר הימים, שיש בהם רק שלוש או ארבע תפילות). על-דרך
18 "חמישית לפרעה"⁶¹ - מלשון "אתפריעו ואתגליין מיניה כל נהורין"⁶² וגילוי כל הענינים (כמדובר כמה
19 פעמים).

20 יז. ויש להוסיף ולקשר את תוכן השיעור עם "הקהל":

21 "מגד" מורה על תענוג, כנ"ל. והנה, רואים במוחש, אשר בשעה שיש צמצום בבית ובסעודה, אין
22 מזמינים קהל רב, "הקהל", אלא-אם-כן מדובר בנדיב לב ביותר. בשעה שהמזון וכו' הוא על דרך הרגיל
23 - ישנו קהל יותר גדול, ואילו כאשר המאכל הוא באופן של מגד, ועל-אחת-כמה-וכמה - חמש פעמים
24 "מגד", תכלית השלימות בתענוג - אזי ישנו ריבוי הכי גדול של מסובים (שכן, כאשר אדם רואה את כל
25 סביבותיו מתענגים מאותו מאכל שהוא נהנה ממנו, אזי הוא בעצמו מתענג יותר, כמובן).

26 ומזה יש ללמוד בנוגע ל"הקהל" בפועל, ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם יוסף היה משביר בר "לכל
27 הארץ", היינו כל העולם כולו ממש, ואת כולם פירנס באופן של "מגד", שגורם לריבוי קהל (כנ"ל),
28 על-אחת-כמה-וכמה שכל אחד ואחת צריך לקיים הציווי "הקהל את העם", בנוגע לבני ישראל, "האנשים
29 הנשים והטף וגרן", ובמעשה בפועל - להשתדל ככל האפשרי לעשות "הקהל" בפועל בהזדמנות
30 הראשונה, ואפילו בחוץ-לארץ, ואפילו בימים הקודמים (ימי ההכנה) לימי חול-המועד סוכות. ואפילו
31 אם ישנה הזדמנות לפעול ב"הקהל" רק בענין אחד, ועל-אחת-כמה-וכמה אם אפשר בכמה ענינים.

32 יח. בנוגע לשיעור היומי ברמב"ם, בהלכות מקוואות:

33 בהלכות אלו מבאר שהטהרה היא על-ידי מים (ודוקא על-ידי מים), ובלשון הכתוב⁶³ - "ורחץ במים
34 וטהר", ומוסיף ומבאר את הפרטים והתנאים שבדבר.

35 ויש לומר ההוראה מזה בעבודת האדם, על-פי מה שכתב הרמב"ם בסיום הלכות אלו, אשר מצד אחד
36 הטבילה היא במים גשמיים דוקא

37 - וכמכתבו הידוע של נשיא דורנו⁶⁴, במענה לשאלת אחד מגדולי החסידים ברוסיה, אשר בשעה
38 שמאיזו סיבה שתהיה אינו יכול ללכת למקוה - ילמד משניות, והורה לו ללמוד מסכת מסדר טהרה,

(62) זח"א רי, א.

(63) מצורע יד, ח.

(64) אג"ק שלו ח"ב ס"ע קמב ואילך.

(59) פירש"י ומצו"ד תהלים פ, ב. עמוס ה, טו.

(60) לקו"ת ס"פ פנחס. וש"נ.

(61) ויגש מז, כד.

ובמיוחד - הפרקים שעוסקים בעניני מקוואות, וביחד עם זה הוסיף, אשר כמה דברים אמורים, שהלימוד מועיל, דוקא בטבילה לתוספת טהרה, אבל כשחייבים בטבילה בפשטות, אזי בהזדמנות הראשונה צריך לטבול בפועל, ורק אחר-כך יש מקום ללימוד משניות כו' -

ולאידך, המים הם משל (ולא רק משל, אלא זהו ענינם) למי הדעת הטהור⁶⁵, שעל-ידי הטבילה בהם נעשים "טהור" מכל דבר בלתי רצוי ברוחניות.

ובמכל-שכן וקל-וחומר ממה שבנוגע לטבילה גשמית כתב הרמב"ם⁶⁶ בנוגע לשיעור מי המקוה - "שיהיה בהן כדי להעלות בהן כדי טבילה לכל גוף האדם", להעלות דייקא, ולא נקט לשון "מכוסה" וכיוצא בזה.

ויש לקשר זה עם מה שכתוב בדרושי אדמו"ר האמצעי⁶⁷ שטבילה היא אותיות 'ביטול', מכיון שזהו עיקר פעולתה, שהאדם הטובל יהיה בביטול אמיתי, ועל-ידי-זה יתבטלו כל הענינים הבלתי-רצויים שבו. יט. ומזה יש ללמוד בנוגע ל"הקהל":

בנוגע לכללות הענין של "הקהל" ד"אנשים נשים וטף" כאחד, עלולים לבוא ולטעון - היתכן? איך אפשר להקהל ביחד עם הטף, כולל קטנים בדעת, שאינם מסוגלים לומר פירושים בפרשה הנקראת על-ידי המלך, אלא רק לשמוע? הרי זה היפך כבוד התורה! וכיצד אפשר להעמיד בן-תורה ביחד עם סתם יהודי?... ובפרט - ביחד עם קטני קטנים - ההיפך הגמור מידיעה בתורה... ודוקא על-ידי-זה יהיה "הקהל"!

והמענה על זה מובן מענין הטבילה במקוה - שענינה הוא ביטול, ונוסף על זה - "להעלות" את כל גופו, עליה ברוחניות, וגם - מקוה פירושו אסיפה, על-דרך "ולו יקהת עמים"⁶⁸ - אסיפת עמים ביחד, בדוגמת "הקהל".

וההירצון, והוא העיקר - שכל המדובר - בתוספת מה שכל אחד ואחת יוסיף כפי שכלו ועוד יותר מזה, וכפום שיעורא דיליה ועוד יותר מזה, עד לשיעור ארבעים סאה כשיעור המקוה, שזהו גם שיעור שמבטל את מציאות הכלי (בנוגע לקבלת טומאה, כמבואר בנוגע לעניני טהרות⁶⁹) - יבוא בפועל ממש, החל מ"ולו יקהת עמים", "עמים" לשון רבים - האנשים עם האנשים, והנשים עם הנשים, ולאחרי-זה - שניהם עם הקטנים וקטני קטנים כו'.

ולמותר להוסיף, שכל המרבה הרי זה משובח וכל הזריז הרי זה משובח, וכל המקדים הרי זה משובח, ומי שיעשה כן בפועל ויהיה "נר להאיר" בענין זה במיוחד, ובמיוחד בזמן המסוגל לזה - בוודאי יצליח במהירות יותר, ובעומק ובאורך וברוחב יותר.

ומתוך שמחה וטוב לבב יתבטלו כל המדידות וכל המחיצות כו' ויתאחדו כאיש אחד בלב אחד, עד ל"הקהל" אחד,

וזו תהיה הכנה מתאימה לקיום היעוד ד"קהל גדול" - לשון יחיד, "ישובו הנה", ובאופן ד"יחד שבטי ישראל" (כהתחלת פרשת "וזאת הברכה")⁷⁰. וכל זה - ביחד עם "ויהי בישורון (תכלית השלימות בישראל) מלך", עד למלכא משיחא, ותיכף ומיד ממש.

* * *

כ. ידוע לשון הגמרא בכמה מקומות, וסוגיא ארוכה במסכת 'בבא קמא'⁷¹ - "מנא הני מילי, דאמרי אינשי".

והענין בזה:

כאשר רואים דבר בעולם, "אמרי אינשי", שיש לו קיום במשך זמן, וברוב עם, הרי זה מוכיח שיש לזה יסוד בתורה, מכיון שהתורה היא המקור לכל דבר נצחי, וכל דבר טוב בר-קיימא, ולכן אף-על-פי

(69) כלים רפ"ו. רמב"ם הל' כלים רפ"ג.

(70) לג, ה.

(71) צב, א ואילך.

(65) רמב"ם הל' מקוואות בסופן.

(66) ריש פרק ד.

(67) סידור (עם דא"ח) כונת המקוה בסופו (קנט, סע"ד).

(68) יחיא מט, י"ד.

1 שמדובר ב"אמרי אינשי" - מהתוארים הנמוכים של בני אדם⁷², מכל-מקום בוודאי יש לזה מקור בתורה,
 2 "אסתכל באורייתא וברא עלמא"⁷³. וכפי שמצינו ריבוי דוגמאות בגמרא לגבי דברים ש"אמרי אינשי" ובא
 3 אמורא וגילה שמקור הדבר הוא - פסוק בתורה, כמובן מפשטות הגמרא, נגלה דתורה.
 4 ומזה מובן שכן הוא גם בנוגע למנהגי העולם, כלשון הגמרא⁷⁴ בכגון דא - "פוק חזי מאי עמא דבר",
 5 ואפילו בנוגע למנהגים של "תגרי לוד" שהם לאו דוקא יהודים - אשר כל דבר שיש לו קיום וכיוצא
 6 בזה, יש לו מקור בתורה, ובפרט בנוגע לדבר שנקבע בחיי הקהילות ומוסדות דתיים כו'.
 7 כא. והנה, ידועה ההנהגה אשר כדי להביא שדבר מסוים יהיה בקביעות ובתוקף, ויטייחסו לזה
 8 ברצינות המתאימה כו' - נוהגים לרשום בכתב שפלוגי בן פלוגי קיבל על עצמו (בלי נדר) לעשות אותו
 9 הדבר. וכמו-כן נהוג לאסוף ביחד כמה וכמה מבין אלו שקיבלו על עצמם דבר זה, כדי ש"איש את רעהו
 10 יעזור ולאחיו יאמר חזק"⁷⁵.
 11 ועל-פי-זה באה ההצעה בנוגע ל"הקהל" - דהנה, מרעישים בענין זה ללא הרף, ויש לדאוג שהדיבור
 12 אמנם יבוא בפועל ממש [שכן, בנוגע לשמיעת הדברים, הרי בלית-ברירה, יושבים ומקשיבים, אבל עדיין
 13 אי-אפשר לדעת מה יהיה כאשר יצאו מחוץ לארבע אמות אלו, אם ינצלו את ההזדמנות לשאוף אויר
 14 צח ולנוח, או שאכן יעסקו בפועל, ובהוספה, בתוספת חיות בכל הענינים המדוברים].
 15 ולכן, מציעים, אשר (גם) בנוגע ל"הקהל" יסדרו מקום מרכזי ואדם מיוחד שיתעסק בזה - אף-על-פי
 16 שהדבר קשור בהוצאות כספיות - ושם יוכל כל הרוצה בכך, להרשם שהוא מקבל על עצמו (בלי נדר)
 17 לפעול ב"הקהל".
 18 ומה טוב - שההרשמה תהיה בתוספת מספר הטלפון, כדי שיוכלו להתקשר עם הנרשם ולשאול אותו
 19 האם אמנם קיים בפועל את מה שקיבל על עצמו (בלי נדר), כיון שעל-ידי-זה יהיה גם "מורא בשר-ודם"
 20 (וידועה המעלה בזה, כמובן מלשון הגמרא⁷⁶ (שהובא בתניא⁷⁷) - "הואי שיהיה עליכם מורא שמים
 21 כמורא בשר-ודם"), ואם השאלה תהיה מתוך קירוב הדעת כו' - ישאלו גם אודות פרטי הפעולות.
 22 ועל-דרך-זה בנוגע להנהגה השניה הנ"ל - בנוגע לאסיפת כל אלו שקיבלו על עצמם - מכיון שרשימת
 23 כל השמות ביחד תהיה במקום מרכזי אחד, הרי עצם הידיעה שהוא אחד מני רבים הפועלים בזה, ובפרט
 24 שהם שמחים ומרוצים מהצטרפותו אליהם - פועלת הוספה ועילוי בדבר, כפי שרואים בטבע בני אדם,
 25 שצירוף אנשים נוספים - "ברוב עם" - בכגון דא, מוסיף עידוד וכו'.
 26 כב. והנה, כרגיל בכגון דא, באה ההצעה באופן כללי, כיון שסומכים על השומעים שיבינו בעצמם
 27 את הפרטים שבדבר, [שלא כהנהגת אלו ששואלים אפילו... אם להתעטש לצד ימין או לצד שמאל, כי
 28 בלא-הכני, לדעתו, יהיה "נפרד"... והריני מוחל על "התקשרות" מעין זו, חבל על זמני ועל זמנו, ועדיף
 29 לעשות באותו זמן דברים נחוצים יותר],
 30 אמנם, כדי שיבוא לפועל בסדר מסודר כדבעי, וכדי למנוע שאלות ללא צורך [כנ"ל] - יבואו בזה
 31 כמה פרטים, וגם זה - כלליים לפי ערך, אף-על-פי שיבואו באריכות כו'.
 32 א) בכרטיסי ההרשמה, יש לכתוב רק את שם הנרשם ושם אמו⁷⁸, ואין צורך בפרטים נוספים (כמו
 33 מה מצבו בתשלום המיסים... וכמה הוא מרויח מפני שיש לו "ראש טוב" ויכול להסתדר עם הממשלה...).

(72) ובזה גופא - בלי תרגום. ואע"פ שיתכן אשר בלי תרגום

(77) פמ"א (נז, סע"א).

(78) ודרך אגב - בנוגע לאלו שלא משתמשים עם שמם היהודי שניתן בעת הברית, ולבת - באמירת "מי שברך", מפני גזירת המלכות וכיו"ב. וגם במדינה זו שמעולם לא היתה גזירה כזו, ישנם כאלו שאינם משתמשים בשם היהודי (ולהעיר מהשקו"ט בהלכה (ראה טושו"ע אהע"ז סקכ"ט סי"ח ובנ"כ, לגבי שם שנשתקע כו') - יש בזה גם המעלה שעי"ז יתגלה (להם ולאחרים) שמם היהודי, כמבואר במדחז"ל המעלה דלא שינו את שמם (ויק"ר פל"ב. ה).

התואר "אינשי" אינו מורה דוקא על הדרגה הנמוכה ביותר (מש"כ בלה"ק), הרי ידוע שרוב התיבות בלי התרגום יש להם מקור ודמיון בלה"ק. ולכן ל' תרגום הוא ל' משובח ביחס לשפות אחרות (ראה לקו"ש חכ"א ע' 447 ובהערות). ונוסף ע"ז - גם בלי תרגום יש מילים אחרות שבהם נקראו בני אדם, ומכיון של' הגמ' הוא "אינשי" דוקא, מוכח כנ"ל בפנים.

(73) זח"ב קסא, רע"ב.

(74) ברכות מה, רע"א. וש"נ.

(75) ישע"י מא, ו.

ומי שירצה להיות "הצנע לכת" ולא לרשום את שמו - הרשות בידו (ובלבד שתהיה אפשרות להתקשר
 אתו כנ"ל), והדבר לא יפריע לניהול הרשימות כיון שאפשר לכתוב פלוני בן פלוני הראשון, פלוני בן
 פלוני השני וכו', והלואי שיתווספו עד לששים ריבוא, והעיקר שיתווסף בפעולות בפועל ממש.

(ב) בכרטיסים יצויין גם (כאמור) מספר הטלפון, והממונים יפנו לכל אחד ואחת על-כל-פנים פעם
 אחת בחודש, ויזכירו לו אודות התחייבותו, "עולת חודש בחדשו"⁷⁹ - במשך י"ב חדשי 'שנת הקהל',
 וכמדובר, אשר ברוחניות, זמן "הקהל" הוא בכל השנה. [כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בחיוב:] ואם
 ירצו להמשיך גם לאחר סיום השנה - מה טוב ומה נעים. אבל לעת-עתה מדובר אודות שנה זו,

(ג) כדי למנוע מניעות ועיכובים ללא צורך (כולל גם - מפני שיש שימצאו מלרשום בחול-המועד,
 ולאידך - צריך להתחיל את הפעולות מיד) כדאי להכין כרטיסים בנוסח שוה, שבהם יודפסו הדברים
 הנחוצים לזה [ולא יותר] - כדי שלא יהיה חשש שמא מתכוונים למשהו אחר, כדרך אורח העולם דרשות
 הרבים... ולאידך - מובן שכדאי להוסיף דברי הסבר קצרים אודות תוכן העניין ושם הארגון - כדי שיוכלו
 להתקשר עם הארגון, או להרשם על-ידי ארגון אחר, ואיש הישר בעיניו יעשה, בענינים "ישרים" אלו],
 ומן הנכון להדפיס את הכרטיסים במכתב-יעתים (הראויים לשמם) המגיעים ליהודים ונדפסים בעשרות
 אלפי עותקים, כך שהרוצה להרשם יצטרך רק לגזור את הכרטיס ולשלחו.

(ד) למען הסדר, יוזכר גם פרט טכני המובן מעצמו: אין לרשום את השמות בספר וכיוצא בזה, כי
 כאשר הדבר ילך ויתפשט בעזרה' ויתוספו עוד נרשמים רבים, עלול להיות בלבול הסדר, ולכן יש לסדר
 את הרשימות על-גבי כרטיסים, לפי סדר א"ב, ובנקל יוכלו להוסיף כל כרטיס במקום המתאים, וכך
 ימנעו כפילות כו'.

(ה) מן הראוי שיהיה מקום מרכזי אחד, שבו יקבצו את כל הרשימות של אנשי שכונה אחת, עיר אחת
 וכיוצא בזה (וכן בנוגע למחלקות שונות במוסדות וארגונים, ובפרט במוסדות חינוך, כדלקמן), מכיון
 שעל-ידי-זה יהיה הדבר יותר מסודר, וכל המרוכז יותר, בוודאי יהיה בהצלחה יותר (בתנאי שעל-ידי-זה
 לא יופחת מספר החברים, כמובן), שכן על-ידי-זה יהיה יותר קל לבחון את הפעולות, וגם - לעודד
 ולעזור למקומות אחרים, כיון שבמקום המרכזי יהיו מומחים בדבר לתת עצה וסיוע כו'.

ונוסף על זה - קיבוץ כולם ביחד יוסיף ב"רוב עם הדרת מלך"⁸⁰. וטובים השניים מן האחד, וגדול
 כח הציבור כו'.

(ו) כדי שכל הפרטים, ועד לפרטי פרטים, יהיו קשורים בעניני התורה, באה הצעה נוספת, אשר גודל
 הכרטיס יהיה טפח על טפח, שהוא שיעור בכמה וכמה ענינים בתורה (כמבואר ב'לקוטי תורה'⁸¹ בענין
 "חמשה שיעורן טפח כו' סוכה לולב כו"⁸²).

ובמקום שלא די בכרטיס בלשון הקודש, ויש להדפיס כרטיס בשפה נוספת, יוסיפו עוד טפח, דהיינו
 טפח על טפחים.

ועל-ידי-זה יזכרו הרואים בדין שיעור טפח והפרטים שבדבר.

ויהי-רצון שעל-ידי-זה תומשך תוספת ברכה, וכמאמר רבותינו ז"ל⁸³ "כוס של ברכה מגביהו מן
 הקרקע טפח" (כהמשך הענין ב'לקוטי תורה' שם), שהפירוש בזה - המשכת כל הברכות עד לענינים
 גשמיים, בני חיי ומזונא רויחא, כפשוטו ממש, וביחד עם זה - נעשה עילוי והגבהה בענינים הגשמיים עצמם,
 "מגביהו מן הקרקע טפח".

כג. ומן הראוי לפרט עוד, אבל די בכללים אלו, והעיקר - שהדבר יתקבל בפועל ממש, כיון שאין
 זה ענין של איש פרטי (או איש שאינו פרטי, איש קטן או איש בינוני כו'), אלא הצעה שמוסדת על
 ה'שולחן ערוך' שהוא ספר פתוח לכל אחד ואחת, ומי שלא ימצא בעצמו ישאל לרב 'מורה הוראה',
 ובפרט שברובא דרובא - הרי אלו ענינים המפורשים גם ב'קיצור שולחן ערוך'.

(82) נדה כו, א.

(83) ברכות נא, סע"א.

(79) ל' הכתוב - פינחס כת, יד.

(80) משלי יד, כת. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.

(81) דרושי ר"ה ס, ג ואילך.

- 1 [ויש להוסיף רמז לזה - בפרשת השבוע, בכתוב "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם" גו' - בדוגמת
2 "הקהל" כאשר "העם האנשים הנשים והטף" היו שומעים את דברי התורה מפי המלך. וכתוב זה נאמר
3 בסמיכות ל"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" - דקאי על תורה שבכתב ותורה שבעל-פה שניתנו
4 למשה בסיני, וכל אחד ואחד יכול ללמודה, ובעיקר - לקיימה בפועל].
- 5 ויהי-רצון שמכל אריכות הדיבור והדרשה כו' יבוא הדבר בפועל, "טאפארו דא פלאחו"⁸⁴, ויקויים
6 "וואת הברכה", "מראה באצבעו ואומר זה", שכל אחד ואחת מישראל, בתוך כלל ישראל, מבורך בכל
7 העינים המצטרפים.
- 8 ומסיימים את ההכנות לחג הסוכות וההכנות לארבעה מינים, שזוהי עבודת ימים אלו, מתוך שמחה
9 וטוב לבב. ומתוך ריקוד נכנסים לזמן שמחתנו, בתוספת שמחה.
- 10 ועוד והוא העיקר, להוסיף בכל עניני תורה ומצוות וכל העינים האמורים, ומתוך שמחה וטוב לבב,
11 והשמחה תפרוץ את גדרי הגלות בפשטות, למטה מעשרה טפחים, ותיכף ומיד ממש - גאולה האמיתית
12 והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
- 13 * * *
- 14 כד. בהאמור לעיל אודות "הקהל" - יש להוסיף:
15 כיון שמצות "ואהבת לרעך כמוך"⁸⁵ - אהבת ישראל עד לאחדות ישראל - היא "כלל גדול בתורה"⁸⁶,
16 מן הראוי לאחד בפעולה זו חברים בארגונים שונים.
17 כלומר:
- 18 בשעה שיהודים חברים בארגון כל שהוא - איזה שיהיה, כולל גם ארגון של סנדלרים, חייטים, עובדי
19 אדמה וכיוצא בזה - אזי עליהם להתאחד גם בעניני התורה, ולא רק בדרך טפל אלא כעיקר, היינו
20 שבמסגרת הארגון צריכות להיות פעולות בתורה, בצדקה וכיוצא בזה.
- 21 ובנידון-דידן - כדאי שחברי כל ארגון יקבלו על עצמם (ובכתב - כנ"ל) לפעול בנוגע ל"הקהל" -
22 "למען ישמעו ולמען ילמדו ליראה את ה'" תמיד כל הימים.
- 23 וכאמור - להתחיל בזה תיכף ומיד בימי סגולה דחג הסוכות, ועוד קודם לזה, ובכל חודש תשרי, ומה
24 טוב - פעם בחודש במשך כל השנה - 'שנת הקהל'.
- 25 ואם הדברים אמורים בנוגע לכל ארגון - על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לאלו שכל עינים הוא הפצת
26 התורה ועניניה - בדוגמת "צעירי אגודת חב"ד", "נשי ובנות חב"ד", וכיוצא בזה בכל איגוד בעניני תורה
27 ומצוות כמו גמילות-חסדים וכדומה - שהרי אין זה ענין השייך לחב"ד דוקא, אלא מפורש בתורה שניתנה
28 למשה בסיני, והוא מסרה ליהושע ולכל אחד ואחת מישראל.
- 29 וממילא, הרי זה בכלל תפקידם העיקרי, ועל-ידי-זה יוסיפו גם בכל פעולותיהם כיון ש"מצוה גוררת
30 מצוה"⁸⁷ וכן - מצוה נוספת וכך הלאה, עד ש"הרבה להם תורה ומצוות" - כיון ש"רצה הקב"ה לזכות
31 את ישראל"⁸⁸, וגם "לזכות" - מלשון זיכרון⁸⁹, שכן כל פעולה טובה נוספת מזככת יותר, וכמו שפסק
32 הרמב"ם⁹⁰ להלכה ש"צריך כל אדם שיראה עצמו וכו' וכן כל העולם כולו, חציו זכאי וחציו חייב",
33 ועל-ידי "מצוה אחת" - במעשה אחד, דיבור אחד ואפילו מחשבה אחת - "הכריע את עצמו ואת כל
34 העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם תשועה והצלה", ועד לתשועה העיקרית והפנימית - גאולה
35 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו - כאשר יערכו מצות "הקהל" כפשוטה ב"מקדש אד' כוננו ידיך".
- 36 כה. ענין מיוחד בזה בנוגע לישיבות (ושאר מוסדות חינוך בכלל): עינים העיקרי של תלמידי הישיבות
37 הוא - לכל לראש, לימוד התורה בהתמדה ושקידה [ונוסף על זה - להשתדל במיוחד שלא יהא חס-ושלום

(84) סה"ש תש"ב ע' 84. תש"ד ע' 104. ועוד.

(88) מכות כג, רע"ב - במשנה.

(89) ראה לקו"א להה"מ סרנ"ט (סז, רע"א). לקו"ש ח"ז ע'

(85) קדושים יט, יח.

.412 וש"נ.

(86) תו"כ ופירש"י עה"פ.

(90) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(87) אבות פ"ד מ"ב.

1 פירוד הלבבות ביניהם, ובין יהודים בכלל (והדבר מוכרח אצלם, דמכיון ש"אורייתא הוא דקא מרתחא
 2 ליה"91 יש מקום לחשוש שמהרתיחה תהא יניקה בלתי רצויה), ואצלם צריכה להיות זהירות מיוחדת
 3 שלא לנוח ולהפסיק מלימוד התורה, ולא לעסוק בענינים אחרים, אפילו בעניני רשות, כדי שלא לגרוע
 4 ביגיעה כדרוש בלימוד התורה, ובענינים שמחוייב בהם לפני משורת הדין ואפילו על-פי דין.
 5 אמנם, בשנה זו נוסף על ענינים העיקרי, הנה כיון שכבר מאוחדים על-ידי שייכותם למוסד אחד,
 6 עליהם להשתתף גם-כן בפעולות אלו.
 7 וכאשר תהיה משמעת בדבר והענין יהיה מסודר יותר, אזי תהיה הפעולה באופן טוב יותר ובהצלחה
 8 כו', ולכן כדאי שה'ראש ישיבה', המשגיח וכו' (ודוגמתו - בכל שאר הארגונים מלבד הישיבה) ימנה על
 9 זה אדם מיוחד או יקח על עצמו לעורר ולבחון על זה מזמן לזמן, וההתעוררות תהיה אמנם בדרכי נועם
 10 ובדרכי שלום, אבל באופן שתביא למעשה בפועל ממש, "טאפארודא-פלאחו".
 11 ועל-דרך-זה בכל ישיבה, 'ישיבה קטנה', 'תלמוד תורה', גני ילדים וכל מוסדות החינוך, הן לבנים
 12 והן לבנות.
 13 כו. ואידי דאתינן להכי - הפעולות בין התלמידים - יש להוסיף:
 14 בדרך כלל, מוטלת חובת חינוך הילדים על ההורים והמחנכים, "להזהיר גדולים על הקטנים"92, אמנם
 15 לפעמים ישנו סדר הפוך, והיינו מה שכתוב בספרי מוסר, לפרש מאמר חז"ל93 שמסימני עיקבתא דמשיחא
 16 הוא "בת קמה באמה גו"94 - למעליותא, היינו שהבת משפיעה על האם בתורה ומצוות (ואדרבה - רק
 17 כיון שהדבר ישנו בקדושה, שייך שיבוא אחר-כך - "נשתלשלו מהן"95 - בצד ההפכי).
 18 - וכפי שרואים במוחש גם בעניני העולם, אשר לעתים האם מסתירה ומעלימה את רצונה כדי שהבת
 19 תתעורר לעשות את הדרוש מצד-עצמה, ולאידך - גודל הצער של האם כשהבת איננה עושה -
 20 וכמובן מעצמו - הדבר צריך להיות בכבוד הגדול ביותר הנדרש מפני כיבוד אם.
 21 ועל-דרך-זה בנוגע לתלמידים לגבי ה'ראשי ישיבה' והמורים שלהם (הן בישיבה, הן ב'ישיבה קטנה'
 22 והן ב'תלמוד תורה'). אשר על התלמידים לעוררם לעסוק בזה ומתוך דרכי נועם ודרכי שלום ישפיעו
 23 עליהם, ועל-פי מאמר רד"ל96 "לא הביישן למד" כו' - התלמידים לא יתביישו לומר ששמעו כך וכך
 24 וידרשו (בנועם -) לקיים בפועל.
 25 ובוודאי ה'ראש ישיבה' לא יקפיד אלא ישמח ויתן לו 'יישר-כח' על זה, כשם שבאב כפשוטו (והרי
 26 "התלמידים קרויין בנים"97) - הרי נאמר "בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני"98,
 27 וסוף-סוף תשמח האם במעשי הבת שמוסיפה, הלך ומוסיף, בכל עניני יהדות.
 28 ויהי-רצון שיקויימו בפועל שני הדרכים - (א) "להזהיר גדולים על הקטנים", ו(ב) "והשיב לב אבות
 29 על (ידי) בנים"99, עד שיקויים בפועל מה שכתוב במשנה בסוף עדיות: "אמר רבי יהושע, מקובל אני מרבן
 30 יוחנן בן זכאי ששמע מרבו, ורבו מרבן, הלכה למשה מסיני, שאין אליהו בא אלא.. לעשות שלום ביניהם,
 31 שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו' והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם",
 32 - "והקיצו ורננו שוכני עפר"100. ומשה רבינו עמהם "גואל ראשון", ודוד מלכא משיחא - "גואל
 33 אחרון", ש"למד תורה את כל העם"101, ועד ל"תורה חדשה מאתי (הקב"ה) תצא"102, בגאולה האמיתית
 34 והשלימה על-ידי משיח צדקנו.

(97) ספרי ופירש"י ואתחנן ו, ז.

(98) משלי כג, טו.

(99) מלאכי בסופו ובפירש"י.

(100) ישע' כו, יט.

(101) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"ב. לקו"ת צו יז, א. ובכ"מ.

(102) ישע' נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(91) תענית ד, רע"א.

(92) יבמות קיד, סע"א. תו"כ ופירש"י ר"פ אמור.

(93) סנהדרין צז, א.

(94) מיכה ז, ו.

(95) ראה תניא רפ"ג.

(96) אבות פ"ב מ"ה.

- 1 כז. ולהוסיף, אשר יש להרעיש בזה וב'שטורעם', וביחד עם זה - בדרכי נועם ובדרכי שלום. והעיקר
 2 שהדבר יבוא בפועל ממש, "טאפארו-דא-פלאחו", ויפעל על כל מי שאפשר, להיות "נרות להאיר" - בכל
 3 הסביבה.
- 4 והדגשה מיוחדת בדבר - שהפעולה וההתעוררות כו' תהיה בפרטי פרטיות, כטבע האדם שאיננו
 5 מתרשם ומתפעל מענין כללי שאינו נוגע בפועל במעשה פרטי, וההתעוררות יכולה להשאר חס-ושלום
 6 ללא תוצאות, אף-על-פי שהחלטה היתה כדבעי. וכמבואר בארוכה בדרושי אדמו"ר האמצעי¹⁰³ בנוגע
 7 להתבוננות בתפילה, שצריכה להיות התבוננות בפרטי פרטים דוקא.
- 8 ודוגמא לדבר - במצות "הקהל" עצמה:
- 9 תוכן ענין ה"הקהל" הוא - כמפורש בקרא - "למען ישמעו גו' ליראה" - יראת ה', ובהמשך הכתוב
 10 - "ושמרו לעשות", היינו שהיראה הכללית באה במעשה בפועל, בפרטי פרטיות.
- 11 ועל-דרך-זה בכללות התורה ומצוות:
- 12 כשמעוררים יהודי לתורה ומצוות, יש להסביר לו שהוא מאמין בן מאמין, מאמין בתורה ומצוות
 13 ובמעמד הר סיני כו', וביחד עם זה, והוא העיקר - מוכרח קיום המצוות בפועל בפרטיות, הנחת תפילין
 14 על-ידי אנשים, הדלקת נרות שבת-קודש ושמירת הכשרות - מהענינים המיוחדים לנשים - וכיוצא בזה,
 15 עד לדקדוקים קלים של 'דברי סופרים'.
- 16 ועל-פיי-זה מובן עד כמה חשוב שכל הפעולות יבואו בפרטי פרטיות, וכמו שכתב הרמב"ם בפירושו
 17 על המשנה¹⁰⁴ "הכל לפי רוב המעשה", במעלת פעולות רבות, ובמיוחד שריבוי הפעולה מוסיפה
 18 מומחיות, נסיון וכו', ואין צורך באריכות הביאור כדי להסביר כיצד עצם הפעולה מוסיפה בשלימות
 19 הדבר כו'. והעיקר - התחלת העבודה בפועל בכל הענינים האמורים בכללות, וגם הפנימיות והחיצוניות
 20 שלהם - אחדות ישראל, מיסוד על לימוד התורה, קיום המצוות והפצת היהדות בכלל.
- 21 ובכל זה - יפה שעה אחת קודם. ומה טוב - להתחיל בזה מיד עוד בארבעה הימים שבין יום הכיפורים
 22 לסוכות, ועל-דרך-זה בימי חול-המועד - למי שכותב בלא-הכי או שענין זה ייחשב לדבר האבד
 23 מצד-עצמו, וכמו-כן - הרי זה דבר האבד, שמא לא יפגוש שוב באדם זה.
- 24 כח. והיה-רצון שגם בזה יהיה כפרשת השבוע "וזאת הברכה", דהיינו שיוכל להיות "מראה באצבעו
 25 ואומר זה" - הנה זה האיש שהחל לדבר ולפעול בדבר ממש, והתחיל להיות "נר להאיר" בכל סביבתו.
- 26 ותיכף לאחר-י-זה באים¹⁰⁵ לפרשת "בראשית ברא", אשר תוכן הענין הוא שעל-ידי המשכת כל עניני
 27 הברכה "לעיני כל ישראל" וב"יד חזקה" (אבל בדרכי נועם ובדרכי שלום) - פועלים את הבריאה -
 28 סייעתא דשמיא, שעל-ידי ("בראשית ברא) אלקים" - השמים והארץ וכל צבאיהם, באופן חדש לגמרי,
 29 "שמים החדשים והארץ החדשה"¹⁰⁶ מבורכים בכל טוב רוחני וגשמי, בני חיי ומזוני רויחי, לאחר שכל
 30 ישראל נחתמו בגמר חתימה טובה בכל טוב רוחני וגשמי, שיימשך כל השנה (כידוע הפתגם¹⁰⁷ בנוגע
 31 ל"פריקת החבילות" ("פאנאנדער פאקן די פעקלאך")), וימצאו אבנים טובות ומרגליות וטוב הנראה
 32 והנגלה בפשטות למטה מעשרה טפחים.
- 33 ותיכף ומיד ממש, למטה מעשרה טפחים בפשטות, נכנסים אל תוך הגאולה האמיתית והשלימה
 34 על-ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", "קהל גדול ישובו הנה", לארץ ישראל
 35 "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה עד אחרית שנה"¹⁰⁸
- 36 - אשר בנוסף על כל האמור לעיל לגבי חוץ-לארץ, הרי בארץ ישראל שהיא מקודשת יותר, יש לפעול
 37 בזה עוד יותר.

(106) ישע'י סו, כב.

(107) שיחת שמע"צ תש"ז. הובא בלקו"ש ח"ד ע' 442.

(108) עקב יא, יב.

(103) שער היחוד פ"ד ואילך.

(104) אבות פ"ג מט"ו.

(105) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 435 ואילך. ועוד.

1 וזה גופא יזרז עוד יותר את קיום היעוד "ישוּבו הנה" לארץ ישראל, כולל - "ישוּבו" מלשון תשובה,
 2 עד ל'תשובה עלאה' שהיא בשמחה גדולה - ומתוך ריבוי בכמות ובאיכות בלימוד התורה ובקיום
 3 המצוות (כמבואר בתניא באריכות¹⁰⁹)
 4 ו"כספם וזהבם אתם"¹¹⁰, ברוחניות, וכיחד עם זה - "כספם וזהבם אתם" בגשמיות, וכל טוב רוחני וגשמי,
 5 ואין להאריך בענינים אלו, כי תיכף ומיד ממש רואים את משיח צדקנו, ו"מיד הן נגאלין"¹¹¹, בגאולה
 6 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 7 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה, ואחר-כך אמר: כרגיל, עתה יחלקו את
 8 השטרות לעשות את כולם לשלוחי מצוה לצדקה, ויהירצון שעל-פי מאמר חז"ל¹¹² גדולה צדקה
 9 שמקרכת את הגאולה, הדבר יזרז את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו.
 10 טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

בס"ד. שיחת ליל א' דחג הסוכות ה'תשמ"ח – לאחרי תפלת ערבית –

בלתי מוגה

11 א. אודות שמחת חג הסוכות - איתא ב'ליקוט שמעוני'¹ "שלש שמחות כתיב בחג". ובהתאם לכך,
 12 מתאים לפתוח באמירת "גוט יום-טוב" - שלש פעמים.
 13 ובוזה גופא - בהגבהת הקול מפעם לפעם, במכלל-שכן וקל-וחומר מאמירת "כל נדרי" ש"נוהגין
 14 שה'שליח ציבור' אומר אותו שלש פעמים, ובכל פעם מגביה הקול יותר מבראשונה"², ועל-אחת-כמה-
 15 וכמה בנוגע לענין של שמחה, הקשורה עם "הרמת קול"³, הרי בוודאי שבכל פעם צריך להגביה את
 16 הקול יותר מבראשונה.
 17 ועד כדי כך, שבפעם השלישית מגביהים את הקול ביותר וביותר, באופן שכולל הגבהת הקול בתכלית
 18 (שאין למעלה מזה) - כלשון הכתוב "קול גדול ולא יסף"⁴.
 19 וביחד עם זה, צריכה להיות השמחה והרמת הקול כו' בסדר מסודר⁵ (לא באופן פראי, "אָן ווילדקייט",
 20 חס-ושלום, ובלי דחיפות כו'), ככל עניני קדושה הקשורים עם הקב"ה⁶ ש"הוד והדר גו' במקומו"⁷.
 21 ויש להוסיף, שהגבהת הקול פועלת גם הגבהה בכל מציאותו של האדם - הגבהה ממעמד ומצב של
 22 חולין למעמד ומצב של יום-טוב, אף-על-פי שגם בימי החול נמצא יהודי במעמד ומצב של קדושה,
 23 "גופא דילהון קדישא"⁸, הרי בקדושה גופא ישנן כמה וכמה דרגות בעילוי אחר עילוי - "נפשא דילהון
 24 קדישא, רוחא דילהון קדישא", ועד ל"נשמתא דילהון קודש קדישים"⁸.
 25 ויהירצון שמההגבהה למצב של עליה בקדושה, נזכה בקרוב ממש לתכלית השלימות בענין הקדושה
 26 – קודש-הקדשים בבית-המקדש השלישי, עליו נאמר⁹ "גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון",

(4) ואתחנן ה, יט.

(5) ע"ד שמצינו בהלכות יו"ט שצ"ל זהירות כו' בענין השמחה
 (רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הכ"א. שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תקכט).

(6) כולל גם בנוגע לאמירת "גוט יום טוב": "טוב" ("גוט")
 – שהרי הקב"ה הוא מקור הטוב, ו"יום" – ויקרא אלקים לאור
 יום" (בראשית א, ה) – ענין האור, שמקורו מהקב"ה.

(7) דה"א טז, כז.

(8) זח"ג ע, רע"ב.

(9) חגי ב, ט.

(109) אגה"ת פ"י"א.

(110) ישע"י ס, א.

(111) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(112) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(1) אמור, רמז תרנד בתחלתו.

(2) שו"ע אדה"ז או"ח הל' יוה"כ סתרי"ט ס"ה.

(3) כמ"ש בנוגע למקרא ביכורים – "אין קורין . . . אלא בזמן

שנחזה מעצרת ועד החג" – וענית, לשון הרמות קול" (תבוא כו,

היא ובפירש"י).

1 דקאי [לא רק על 'בית שני'¹⁰, כולל גם העילוי ד'בנין הורדוס', "מי שלא ראה בנין הורדוס לא ראה
2 בנין נאה מעולם"¹¹, אלא יתירה מזה] על העילוי של ה'בית השלישי'¹² תכלית העילוי דבית המקדש
3 באופן שאין למעלה ממנו.

4 ואז יתוסף עילוי ושלמות בכללות ענין חג הסוכות - "סוכת עורו של לויתן"¹³, בגאולה האמיתית
5 והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ובאופן ש"לא עיכבן המקום כהרף עין"¹⁴.

6 [כ"ק אדמו"ר שליט"א הכריז "גוט יום-טוב", וכל הקהל אחריו - שלש פעמים, בהגבהת הקול מפעם
7 לפעם. ואחר-כך התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון הקפות לאביו הרלוי"צ ז"ל],

8 * * *

9 ב. נהוג בשנים האחרונות לדבר אודות שמחת בית השואבה - בקיצור על-כל-פנים, לפי-ערך אפשריות
10 הרחבת הביאור:

11 שמחת בית השואבה - בזמן הגלות - מתחילה בלילה הראשון של חג הסוכות, כי הסיבה לכך שבזמן
12 שביית-המקדש היה קיים היתה מתחילה שמחת בית השואבה במוצאי יום-טוב הראשון של חג (בגלל
13 החליל שאינו דוחה יום-טוב)¹⁵ - אינה שייכת בזמן הגלות, לכן מתחילה השמחה בליל יום-טוב הראשון.

14 ואדרבה - בלילה הראשון צריכה להיות שמחה גדולה ביותר, מכיון שעל-ידי-זה נעשית ה'פתיחה'
15 של כל שמחת בית השואבה בשנה זו,

16 ולא עוד, אלא שזוהי גם ה'פתיחה' לענין השמחה במשך כל השנה כולה - כידוע¹⁶ פתגם כ"ק מו"ח
17 אדמו"ר נשיא דורנו, שמועדי חודש תשרי¹⁷ הם מועדים כלליים על כל השנה כולה, כל מועד בנוגע
18 לענינו המיוחד, ובנידון-דידן חג הסוכות, "זמן שמחתנו" - המשכת השמחה על כל השנה כולה.

19 ג. נהוג גם לקשר את הדברים הנאמרים עם שיעורי התורה השייכים ליום זה - כפתגם רבינו הזקן¹⁸
20 ש"צריכים לחיות עם הזמן", היינו, לחיות עם עניני התורה השייכים במיוחד לזמן זה.

21 וכן נהוג לקשר עם ענינם של האושפיזין, הן האושפיזין המפורסמים שבזוהר¹⁹, והן האושפיזין
22 החסידיים, כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר (בשם אביו)²⁰, וכידוע²¹ גם שהראה באצבעו, ואמר: כאן יושב
23 הבעל-שם-טוב, כאן יושב המגיד וכו'. ובנידון-דידן - האושפיזין העיקריים של הלילה הראשון - אברהם
24 אבינו והבעל-שם-טוב.

25 ובכל ענינים אלו, יש לבאר את הקשר והשייכות לחידוש המיוחד בחג הסוכות בשנה זו - הענין
26 ד"הקהל".

27 וכל זה מודגש ביותר על-פי תורת הבעל-שם-טוב²² (ה'אושפיזא' בלילה הזה) שכל דבר, אפילו הכי
28 קטן, הוא בהשגחה פרטית, ועל-אחת-כמה-וכמה דבר גדול, עד לדבר הכי גדול - עניני שמחת בית
29 השואבה, עניני תורה, "הקהל" וכו', הרי בוודאי שצירוף הענינים הוא בהשגחה פרטית, ולכן יש למצוא
30 את הקשר והשייכות שביניהם.

31 ומזה באים לענין נוסף הקשור עם תורת הבעל-שם-טוב - שגם בענין המשותף לשמחת בית השואבה

הזקן סיפר, ששמע ממורו ורבו הה"מ בשם מורו ורבו הבעש"ט,
שהחודש השביעי, שהוא חודש הראשון לחדשי השנה, הקב"ה
בעצמו מברכו כו', ועי"ז נעשה המשובע והמשיבוע ברוב טוב לכל
ישראל על כל השנה.

(18) "היום יום" ב' חשוון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

(19) ח"ג קג, ב ואילך. ועוד.

(20) שיחת ליל א' דחגה"ס תרצ"ז ותש"ג. ועוד.

(21) ראה גם מעייני הישועה ע' 76.

(22) ראה בארוכה כש"ט הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

(10) ב"ב ג, סע"א - הובא בפירש"י עה"פ.

(11) סוכה נא, ב. ב"ב ד, א.

(12) זח"א כח, א.

(13) ב"ב עה, א.

(14) מכילתא ופירש"י בא יב, מא.

(15) סוכה רפ"ה. רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ב-יג.

(16) סה"מ תש"ב ע' 49.

(17) אותיות "רשית" (בעה"ט עקב יא, יב). בדוגמת "הראש"

הכולל ומאחד החיות דכל האיברים ומנהיגם כו'. ולהעיר גם

מפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר ("היום יום" כ"ה אלול) שאדמו"ר

1 בכל השנים (לא רק החידוש המיוחד בשנה זו) ישנו ענין של התחדשות, כמוכן מתורת הבעל-שם-טוב²³ 2
 3 אודות חידוש כל ההתהוות בכל רגע ורגע מאין ואפס ממש, ובהדגשה יתירה בנוגע לתורה - "בכל יום
 4 יהיו בעיניך חדשים"²⁴, ומזה נמשך גם בעולם, בגדרי המקום והזמן (כולל גם החידוש דהתהוות הזמן
 5 עצמו - כתורת המגיד²⁵ שגם זמן הוא נברא).

6 [ויש להוסיף, שכל זה נתבאר באופן של הבנה והשגה כו' - על-ידי רבינו הזקן, ובאופן של "רחובות
 7 עד לפרטים ופרטי פרטים כו"²⁶ על-ידי אדמו"ר האמצעי²⁷, ובאופן של דעת, "יתקע מחשבתו בחוזק"²⁸ -
 8 על-ידי ה'צמח צדק' (בחינת הדעת דה"אושפיזין"²⁹), ובאופן ד"לכתחילה אריבער"³⁰ - על-ידי אדמו"ר
 9 מהר"ש, ובאופן של "תמימות", "תורה הנגלית ותורת החסידות תמימה"³¹, באופן של התיישבות וקביעות³²
 10 אצל לומדי התורה³³ - על-ידי אדמו"ר מהורש"ב, ועל-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - באופן דהפצת
 11 המעיינות חוצה, על-ידי התרגום בלשון עם ועם, גם לאלו שאינם שייכים עדיין ללשון הקודש, הן כפשוטו,
 12 והן בנוגע לתוכן ענין לשון הקודש - שגם אצלם יחדור אור הקדושה, עד לפנימיות התורה³⁴].

12 אמנם, ענין החידוש מודגש ביותר בענין המיוחד בחג הסוכות בשנה זו - ענין ה"הקהל".

13 *

14 ד. ביאור שייכות ענין ה"הקהל" ליום הראשון דחג הסוכות:

15 ענינו המיוחד של יום הראשון דחג הסוכות הוא - "ולקחתם לכם ביום הראשון גו"³⁵, מצות נטילת
 16 ד' מינים.

17 ובענין זה מודגשת אחדותם של ישראל ("הקהל את העם") - כמבואר במדרשי חכמינו ז"ל³⁶ שארבעה
 18 המינים הם כנגד ארבעה הסוגים שבישראל, ותוכן המצוה - שמאחדים את כל ארבעה המינים יחדיו,
 19 ועושים מהם מצוה אחת³⁷, היינו, שלקחת הלולב או האתרוג בפני-עצמם אינה מצוה, עד שלוקחים גם
 20 את הערבות³⁸, ומאחדים את כולם יחדיו.

21 ועל-ידי-זה פועלים את ענין האחדות בכל העולם - כמרומוז בנענועים לארבע רוחות ולמעלה ולמטה,
 22 על-דרך ובדוגמת הענין דקריאת-שמע, "ה' אחד"³⁹, "אמליכתייה למעלה ולמטה ולארבע רוחות"⁴⁰,
 23 המשכת 'אלופו של עולם' (אל"ף), בשבעה רקיעים וארץ (ח'), ובארבע (ד') רוחות העולם⁴¹.

24 אמנם, מצות נטילת לולב היא "ביום הראשון", מעלות השחר או נץ החמה⁴², ונוסף לזה, מודגשת
 25 כבר אחדותם של ישראל ("הקהל") גם בלילה הראשון - בענין הסוכה, כמאמר רבותינו ז"ל⁴³ "ראויים
 26 כל ישראל לישיב בסוכה אחת".

(ה'התמים" שם), כשם שהתורה נקראת על שמם (ראה קידושין
 לב, סע"א ואילך. ע"ז יט, א).

34 ובאופן שחודר בכל הפרטים ופרטי פרטים, גם בענינים
 חיצוניים, כולל - לשון הקודש כפשוטו.

35 אמור כג, מ.

36 ויק"ר פ"ל, יב.

37 ראה ספהמ"צ להרמב"ם שורש י"א: "יש לפעמים שדין
 אחד שהוא מצוה אחת יש לו חלקים רבים, כגון מצות לולב
 שהיא ארבעה מינין, הרי אין אומרים שפרי עץ הדר מצוה בפני
 עצמה וכו' לפי שכל אלו הם חלקי המצוה, שכן הוא צוה לאחדם.
 ואחרי איחודם תהי' המצוה, לקיחת הכל כו'".

38 להעיר, שענין האחדות מודגש גם ב"ערבות" עצמם -
 הנקראים - "אחוונא" (שבת נ. א"ב ובפירוש"י). ע"ש ש"גדלים
 באחיה, "סה"מ תקס"ח ע' תמו ועוד).

39 ואתתן ו, ד.

40 ברכות יג, ב. רמב"ם הל' ק"ש פ"ב ה"ט.

41 שו"ע אדה"ז או"ח הל' ק"ש פ"ב ה"ט.

42 ראה טושו"ע או"ח הל' לולב ר"ס תרנב.

43 סוכה כז, ב.

23 ראה שער היחוד והאמונה בתחילתו: "הנה כתיב לעולם
 ה' דברך נצב בשמים, ופי' הבעש"ט ז"ל כו". ולהעיר ש"כן הוא
 במדרש תהלים על פסוק זה כו" (לקו"ת ר"פ אחרי). אלא
 ש"פירש הבעש"ט" באופן של הרחבת הביאור כו' (ראה לקו"ש
 ח"ז ע' 64 הערה 40. ח"ח ע' 354 הערה 21. ועוד).
 24 פירוש"י תבוא כו, טז. ועוד.

25 סידור (עם דא"ח) שער הק"ש עה, סע"ד ואילך. ובכ"מ.
 26 להעיר, שגם בנוגע לעבודת התפילה, התחלת עבודת
 היום, מדגיש אדמו"ר האמצעי את הצורך בפרטים דוקא - לא
 רק התבוננות כללית, אלא גם התבוננות פרטית כו' (ראה שער
 היחוד פ"ד ואילך).

27 ראה "התמים" ח"ב ע' עה. לקוטי לוי"צ אגרות ע' שלד.

28 תניא ספ"ג.

29 ראה סה"ש תש"ב ריש ע' 19. תש"ה ע' 60.

30 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תריז.

31 "התמים" ח"א ע' כה.

32 בהוספה על החיבור דפנימיות התורה עם נגלה דתורה

שנעשה ע"י הצ"צ.

33 ועד שנקראים ע"ש הלימוד ד"תורה תמימה" - "תמימים"

1 ולהעיר, שענין זה מתחיל כבר בעשיית הסוכה⁴⁴ - בערב סוכות, שהרי אי־אפשר לעשות הסוכה אלא
2 לפני החג.

3 ה. והנה, נוסף על שייכות היום הראשון דחג הסוכות ל"הקהל", הרי גם אצל ה"אושפיזין" של היום
4 הראשון דחג הסוכות מודגש הענין ד"הקהל".

5 אברהם אבינו:

6 אודות אברהם אבינו נאמר⁴⁵ "אחד היה אברהם", שבו כלולים כל בני ישראל עד סוף כל הדורות –
7 על־דרך הענין ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף"⁴⁶, כולל גם "גרך אשר בשערך"⁴⁶, כמאמר
8 רבותינו ז"ל⁴⁷ "אברהם מגייר את האנשים, ושרה מגיירת את הנשים"⁴⁸.

9 ויש להוסיף, שגם הענין ד"הקהל" בעבודתו הפרטית של כל אחד ואחד מישראל (בנוגע לכחותיו
10 כו') מודגש אצל אברהם – כמאמר רז"ל⁴⁹ "כתיב אברם וכתיב אברהם, בתחילה המליכו הקב"ה על
11 מאתים וארבעים ושלשה אברים (כמנין אברם), ולבסוף המליכו על מאתים וארבעים ושמונה (כמנין
12 אברהם)".

13 והבעל־שט"ב:

14 גם בנוגע לבעל־שם־טוב מצינו הלשון "אחד היה" (על־דרך "אחד הי' אברהם") – כמו שכתב רבי
15 מנחם מענדל מהאראדאק במכתבו הידוע אודות הפלאת גדלותו של הבעל־שם־טוב⁵⁰.

16 זאת ועוד:

17 שמו של הבעל־שם־טוב - "ישראל". וידוע⁵¹ אחד הביאורים בזה (בשם חסידים הראשונים) שנקרא
18 בשם הכללי של בני ישראל - "ישראל", הכולל את כל אחד ואחת מישראל ממש (כמאמר רז"ל⁵²
19 "אף־על־פי שחטא - ישראל הוא"⁵³), ובאופן שמקהיל את כולם למקום קדוש - דרגת "ישראל", שהקב"ה
20 אומר עליהם "לי ראש"⁵⁴, כביכול (או אפילו ללא הוספת 'כביכול').

21 ו. ענין ה"הקהל" מודגש גם בשיעורי התורה השייכים ליום זה - שיעור היומי בחומש:

22 (א) בשיעור היומי נכללת ברכתו של שבט אשר, שבברכתו מודגש ענין השמן⁵⁵ - כמו שכתוב⁵⁶
23 (בברכת יעקב לאשר⁵⁷) "מאשר שמנה לחמו"⁵⁸, והרי התכונה המיוחדת של שמן היא - שמפעפע בכל
24 דבר⁵⁹, נקודה אחת שחודרת בכל הפרטים ופרטי פרטים, על־דרך ענין ה"הקהל", שכל הפרטים מתאחדים
25 ונכללים בנקודה אחת⁶⁰.

פז, ב), היינו, שניתוסף סוג חדש (נעלה יותר) של זכיות (ראה
דרמ"צ קצא, א ואילך), אשר גם ענין זה מתגלה "ליום חגיגנו"
בחג הסוכות.

54) פע"ח שער הלולב פ"א. לקו"ת שלח מת, ב. דרמ"צ טו,
ב (בשם הזוהר). ועוד.

55) להעיר גם מהשייכות ל"שמיני עצרת" (סיום וחותרם חג
הסוכות, שנכלל גם הוא ב"פתיחה" בלילה הראשון דסוכות) –
כידוע ש"שמיני-עצרת" הוא גם מל' "שומן", "עסענץ" (נסמן
בלקו"ש ח"ז ס"ע 337).

56) ויחי מט, כ.

57) הביאור בזה (מדוע נזכר הפסוק "מאשר שמנה לחמו"
שבברכת יעקב, ולא הפסוק בשיעור היומי, "וטובל בשמן רגלו")
– ראה שיחת ליל ב' דחג הסוכות סט"ו.

58) והחידוש שבזה – שאפילו "לחמו", דבר המוכרח לקיום
האדם, הוא באופן ד"שמנה" (תענוג) דוקא.

59) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.

60) לשלימות הענין – ראה שיחת הנ"ל ס"ד ואילך.

44) שגם היא מצוה, ועד ש"שהחינו הי' ראוי לברך בשעת
עשיי", אלא "שאנו סומכין על ברכת שהחינו שאומרים בקידוש
היום" (שו"ע אדה"ז אור"ח ר"ס תרמא).

45) יחזקאל לג, כד.

46) וילך לא, יב.

47) פירשי' לך־לך יב, ה.

48) ויתירה מזה – "והי' שמך אברהם כי אב המון גוים נתתיך"
(לך־לך יז, ה), ובאופן של נתינה – "כל הנותן בעין יפה הוא
נותן" (ראה ב"ב נג, רע"א. וש"נ), ועד שגם הם ("המון גוים")
מכירים בבעלותו של אברהם כו'.

49) נדרים לב, רע"ב.

50) נדפסה בספרו פרי הארץ (זיאטמיר, תרכ"ז ע' 60. ווארשא
"תרל"ט ע' 54).

51) ראה סה"מ תרס"ג ע' רנא ואילך.

52) סנהדרין מד, רע"א.

53) ועאכו"כ לאחרי ר"ה ויוהכ"פ, שכבר נתבטל ענין החטא
ע"י עבודת התשובה. ואדרבה - "זדונות נעשו לו זכיות" (יומא

1 (ב) בשיעור היומי מסתיימות הברכות של שבטים פרטיים, ומתחילה הברכה לכל ישראל - "עכשיו
2 הוא מדבר כנגד כל ישראל"⁶¹.

3 ז. ועל-דרך-זה בנוגע לשיעור היומי ברמב"ם:
4 בשיעור היומי⁶² נתבאר העילוי המיוחד ד"מעייין שמימיו מים חיים" - שמטהר בכל שהוא, בזוחלין,
5 וגם מטומאה הכי חמורה.

6 כלומר, במעייין מודגשת מעלת החיבור עם המקור - "מים חיים", שאז בכחו וביכלתו לטהר בכל
7 האופנים, ללא הגבלה כו', כלומר, עצם ונקודת ענין הטהרה שחודרת בכל הפרטים ובכל הדרגות, עד
8 למטה מטה כו'⁶³. ובענין זה יש גם הוראה ולימוד ב"לתקן הדעות"⁶⁴: כאשר ישנו מי ש'נבוך', מבולבל
9 ומסופק כו', ואינו יודע אם אליו מכוונים הדברים (בנוגע להשתדלות בענין ד"הקהל"), או שאינו יודע
10 כיצד יוכל לפעול בזה, כיצד יגיב העולם על כך, וכו' וכו'.

11 על כך באה ההוראה בשיעור היומי ברמב"ם - "מורה הנבוכים" עד סוף כל הדורות - אודות מעלת
12 המעייין המחובר למקורו, ובנידון-דידן, ההתקשרות לרביים ("הנשיא הוא הכל"⁶⁵), שאז כל הענינים הם
13 באופן ד"לכתחילה אריבער", כי כאשר הרבי הולך ביחד עם כל חסיד, בוודאי לא יניח שיקהוהו "ארונטער",
14 בה בשעה שכל מציאותו (של הרבי), מראשיתו, אמצעיתו, ועד סופו, היא באופן ד"לכתחילה אריבער".

15 *

16 ח. כל האמור לעיל מדגיש עוד יותר עד כמה צריכה להיות ההשתדלות בענין "הקהל את העם
17 האנשים והנשים והטף גו' ליראה את ה' אלקיכם", כמדובר בארוכה לאחרונה.
18 ובהדגשה - שענין זה שייך לכל אחד ואחת, ו"איני מבקש כו' אלא לפי כחן"⁶⁶, מכיון שהדבר הוא
19 בכחו של כל אחד ואחת.

20 ולא כאותם החושבים שאינם אלא "אנשים קטנים", ומה כבר יפעלו וכו' - רק מצד ההעלם וההסתר
21 ד'עולם' (מלשון העלם)⁶⁷ יכולים לחשוב כן. אבל, לאמיתתו של דבר - ניתנו לכל אחד ואחת מישראל
22 כחות הכי נעלים ונפלאים. ובפרט בכואנו זה עתה מראש-השנה, כאשר הקב"ה מבקש מכל אחד ואחת
23 מישראל "תמליכוני עליכם"⁶⁸, ואכן ישראל הם הממליכים את הקב"ה להיות "מלך ישראל", ועל-ידי-זה
24 גם "מלך על כל הארץ". שמזה מובן גודל הפלאות כחו של כל אחד ואחת מישראל, כפי שזה בא לידי
25 ביטוי בראש-השנה, והרי עיני ראש-השנה שהם באופן ד"בכסה", מתגלים "ליום חגיגנו", בחג הסוכות⁶⁹.

26 ותוספת נתינת-כח בפעולות "הקהל" - על-ידי ה"אושפיזין" של הלילה הזה, אברהם אבינו
27 והבעל-שם-טוב, שמצינו אצלם הענין ד"הקהל" (כנ"ל סעיף ה), ומהם נמשך גם לכל אחד ואחת מישראל
28 עד סוף כל הדורות.

29 ט. ובאותיות פשוטות - בנוגע לפועל:

30 על כל אחד ואחת לפעול בענין ד"הקהל" - הן בנוגע לעצמו, להקהיל את כל פרטי כחותיו ותכונותיו
31 שהם בדוגמת "האנשים והנשים והטף" שבו, שיתאחדו כולם ב"ליראה את ה'", והן בנוגע לזולת, שכל
32 אחד ואחד שיש לו מעמד בסביבתו, על-דרך ובדוגמת "מלך", כמו אב במשפחתו וכיוצא בזה, צריך
33 להקהיל את אלו שיש לו השפעה עליהם, "האנשים והנשים והטף", למקום קדוש - בדוגמת בית המקדש,
34 החל מעשיית ביתו הפרטי של כל אחד ואחד מקדש לה', "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"⁷⁰, ולפעול

(67) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ואתחנן ב, ג. ובכ"מ.

(68) ר"ה טז, סע"א וש"נ.

(69) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נד, רע"ד. סידור (עם דא"ח)

שער ר"ה רלה, ב. ובכ"מ.

(70) תרומה כה, ח.

(61) פירש"י לג, כה.

(62) ה' מקוואות פ"ט ה"ח.

(63) לשלימות הענין - ראה גם שיחה הנ"ל ס"ז.

(64) ראה רמב"ם ה' תמורה בסופן.

(65) פירש"י חוקת כא, כא.

(66) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.

- 1 עליהם בענין ד"ליראה את ה'", ובלשון הרמב"ם⁷¹ - "לקרות באזניהם פרשיות מן התורה שהם מזרזות
2 אותם במצוות ומחזקות ידיהם בדת האמת".
- 3 ולהעיר מדיוק הלשון "דת האמת"⁷², שיש לומר, שגם בזה מודגש ענין האחדות - שהרי "אמת יש
4 בו שלש אותיות, אל"ף - ראשן של אותיות, מ"ם - אמצעית, תי"ו - סופן, לומר אני⁷³ ראשון ואני אחרון
5 ומבלעדי אין אלקים"⁷⁴, נקודת האחדות שחודרת בכל הבריאה כולה - כלשון הרמב"ם⁷⁵ "כל הנמצאים
6 כו' לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו", ועד שפועלים שהעולם כולו נעשה "עיר אלקינו" - "גדול ה'
7 ומהולל מאד בעיר אלקינו"⁷⁶ - בפועל ובגלוי.
- 8 י. ויש להוסיף, שענין ה"הקהל" צריך להתבטא, לכל לראש, בענין שהזמן גרמא - "כל יומא ויומא
9 עביד עבידתיה"⁷⁷, ובנידון-דידן - שמחת בית השואבה:
- 10 יש להקהיל רבים מישראל - "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" - להשתתף בשמחת בית
11 השואבה. הן בנוגע לאנשים, והן בנוגע לנשים [כמדובר כמה פעמים⁷⁸ שאף שבבית-המקדש היו הנשים
12 באות רק "לראות ולשמוע"⁷⁹, הרי בזמן הגלות נוסף העילוי (ירידה צורך עליה) שגם הנשים בעצמן
13 שמחות בשמחת בית השואבה], והן בנוגע לטף, לאחד את כולם בשמחת בית השואבה.
- 14 ובאופן שהשמחה והריקודים נמשכים גם ברשות-הרבים, עד כדי כך, שפועלים שה'רשות-הרבים'
15 עצמו ירקוד. ולא עוד, אלא שמהפכים את רשות-הרבים לרשות-היחיד, "יחידו של עולם"⁸⁰, כלומר,
16 שענין האחדות⁸¹ חודר ונמשך גם ברשות-הרבים, שלכן ה'רשות-הרבים' עצמו 'מבקש' מיהודי שירקוד
17 בו, כדי שעל-ידי-זה יפעל בו שלימות ותכלית בריאתו - להיות רשות היחיד, "יחידו של עולם", ועד
18 לגילוי "יחידו של עולם" בכל העולם כולו - "לא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך"⁸².
- 19 יא. ויהי-רצון ששמחת בית השואבה תהיה בשמחה גדולה כו', ובמיוחד בשנה זו - שנת תשמח⁸³,
20 לשון ציווי, שכל אחד ואחד צריך לשמוח, וגם לשון הבטחה⁸⁴, שבוודאי כל אחד ואחד יהיה שמח.
- 21 ושמחה פורצת גדר⁸⁵ - פריצת כל הגדרים, מדידות והגבלות כו', עד לגילוי התענוג שלמעלה מעונג
22 המורגש⁸⁶.
- 23 ועל-אחת-כמה-זכמה פריצת גדרי הגלות - גאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, כמרומז
24 גם בראשי-תיבות של שנה זו: תהא שנת חרות משיח⁸⁷.
- 25 וכן תהיה לנו - תיכף ומיד ממש, שאז נזכה לקיים מצות "הקהל" כפשוטה בחג הסוכות הזה -
26 בבית-המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו יריך"⁸⁸, שנשמע שם קריאת הפרשיות בתורה מפי המלך
27 המשיח.
- 28 ועוד לפני-זה - ברגעי הגלות האחרונים, יעסוק כל אחד ואחד בפעולות "הקהל" (כנ"ל בארוכה),
29 שעל-ידי-זה ממהרים ומזרזים את קיום מצות "הקהל" כפשוטה, כאמור, תיכף ומיד ממש, באופן ש"לא
30 עיכבן המקום כהרף עין".

הארושפיזין, "אזח הי אברהם" ו"אזח הי הבעש"ט" (כנ"ל ס"ה).

(82) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

(83) ראה גם שיחת כ"ב אלול לנשי ובנות חב"ד תשמ"ז סט"ו.

שיחת שבת שובכה (ב) המשך לר"ה, שנה זו סיי"ח.

(84) ראה תור"א תשא פו, ג. לקו"ת דרושים לסוכות פ, סע"ד.

ובכ"מ.

(85) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.

(86) ראה שם ע' רס ואילך.

(87) ראה גם שיחת שבת שובכה הנ"ל סיי"ט ואילך.

(88) בשלח טו, יז ובפירש"י.

(71) הלי' חגיגה רפ"ג.

(72) ראה גם לקו"ש חגה"ס שנה זו הערה 2 (ובהשמטה

בלקו"ש ברכה בסופו).

(73) ישע"י מד, ו.

(74) דב"ר פ"א, י"ד. וש"נ.

(75) ריש הלי' יסוה"ת.

(76) תהלים מח, ב.

(77) זהר ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, רע"ב.

(78) ראה גם מעייני הישועה ע' 44.

(79) רמב"ם הלי' לולב פ"ח הי"ד.

(80) ראה תניא ספל"ג.

(81) כולל ובמיוחד - נתינת-כח המיוחדת מענינם של

בס"ד. ברכת כ"ק אדמו"ר שליט"א לאורחים שיחיו בעת ביקורו בסוכה ליל א' דחג הסוכות ה'תשמ"ח

בלתי מוגה

א. פותחין בברכה¹ - חג שמח ("א פריילעכן יום-טוב"), כמוזכר לעיל² שבחג הסוכות ("זמן שמחתנו") מודגש ענין השמחה יותר מבשאר המועדים, כדאיתא ב"ילקוט שמעוני"³ "שלש שמחות כתיב בחג" (ובהתאם לכך, גם הדיבור בענין השמחה הוא באופן שמדברים שלש פעמים), "בתלת זימני הוי חזקה"⁴.

ויהירצון ששמחת חג הסוכות תומשך על כל השנה כולה - שנה מבורכת ושנה שמחה. [כשגברו הדחיפות בסוכה - אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:] שמחה אמיתית יכולה להיות רק כשלא דוחפים, וכל זמן שדוחפים (ובפרט באופן שכל מי שכוחו במתניו, בעל-כח בגשמיות, דוחף יותר, מבלי להתחשב כלל בדרגתו בלימוד וידיעת התורה...) - בהכרח לקצר את הדיבור, כדי שלא יצטרכו להדחף משך זמן ארוך יותר. ויהירצון שמכאן ולהבא לא יצטרכו לדבר על ענינים כאלו, אלא רק על ענינים טובים ושמחים],

ב. חג הסוכות קשור במיוחד עם הכנסת אורחים - כמודגש בכללות ענין ה"אושפיזין"⁵. ובפרט בלילה הראשון של חג הסוכות, שה"אושפיזין" העיקריים בלילה הזה הם - אברהם אבינו והבעל-שם-טוב:

אברהם אבינו - עיקר עבודתו היתה בענין הכנסת אורחים, שהיה מאכיל ומשקה לכל העוברים ושבים, בסבר פנים יפות כו', כמבואר במדרשי חכמינו ז"ל⁶.

ועל-דרך-זה בנוגע לבעל-שם-טוב - כידוע⁷ שהיה מחזר בעיירות ישראל לעודדם ולסייע להם גם בצרכיהם הגשמיים, גמילות חסדים כו', ומתוך סבר פנים יפות⁸.

ג. ויש להוסיף בזה:

תחילת ענין הכנסת אורחים הוא - אצל הקב"ה, דמכיון שהקב"ה "זן ומפרנס לכל", "בטובו בחן בחסד וברחמים", "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" (כנוסח ברכת המזון) - הרי כולם "אורחים" של הקב"ה, שנותן להם כל צרכיהם בסבר פנים יפות.

וגם ענין זה הוא בהדגשה יתירה בחג הסוכות: חג הסוכות (ככל עניני חודש תשרי) בא לאחרי חודש אלול, שאז הקב"ה הוא בדוגמת "מלך בשדה", ש"מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם"⁹.

ועל-אחת-כמה-וכמה בחג הסוכות - כידוע¹⁰ שכל הענינים שהיו תחילה באופן של כיסוי והעלם, "בכסה", נמשכים ומתגלים "ליום חגיגנו"¹¹, בחג הסוכות.

ומזה מובן גם בנוגע להכנסת אורחים בסבר פנים יפות - כפי שלמדים מהנהגתו של הקב"ה - שענין זה הוא בהדגשה יתירה בחג הסוכות.

(8) ולהעיר גם מהידוע אודות יחס של קירוב כו' אפילו לאינם-יהודים (ע"ד שאברהם אבינו האכיל והשקה גם לערבים). וי"ל דוגמא לדבר גם במ"ת - שביחד עם נתינת התורה לישראל, ניתנו גם שבע מצוות לבני נח (ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י). (9) לקו"ת פ' ראה לב, ב. (10) ראה לקו"ת דרושים לר"ה נד, רע"ד. סידור (עם דא"ח) שער ר"ה רלה, ב. ובכ"מ. (11) תהלים פא, ד.

(1) ראה אגרת הראשונה באגה"ק שבתניא - ראה לקו"ש חכ"ד ע' 641. וש"נ. (2) בשיחה בביהכנ"ס בתחילתה. (3) אמור, רמו תרנד בתחילתו. (4) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ. (5) זח"ג קג, ב. ועוד. (6) ראה סוטה יו"ד סע"א ואילך. ב"מ פו, ב. ובכ"מ. (7) ראה "התמים" ח"ב ע' מד. ועוד.

- 1 ד. ונוסף לזה, מודגש הדבר גם בשיעור החומש ביום א' דחג הסוכות (בשנה זו):
- 2 בשיעור החומש היומי נכללת ברכתו של שבט אשר, שבברכתו נאמר¹² "מאשר שמנה לחמו" (כנ"ל
- 3 בארוכה¹³).
- 4 ובנידון-דידן, הרי זה כולל גם הענין ד"שמנה לחמו" כפשוטו - סעודה (לחם) שמנה ודשנה, ובפרט
- 5 שאין זו סעודה סתם, אלא סעודת יום-טוב, שבוודאי צריכה להיות שמנה ודשנה כו',
- 6 כולל גם "שמנה" בנוגע ליחס של המארח להאורחים - שלא זו בלבד שנותן להם סעודה שמנה
- 7 ודשנה כפשוטה, אלא עוד זאת, שנותן זאת בסבר פנים יפות, מידו המלאה הפתוחה כו' (באופן השייך
- 8 אצל בשר-ודם).
- 9 ה. ולכן, כאן המקום להדגיש שאשרי חלקו של כל מי שעוסק בהכנסת אורחים, ובפרט כשעושה זאת
- 10 בסבר פנים יפות. ובוודאי שהאורחים צריכים להכיר טובה ולהודות להמארח על כל השתדלותו עבורם.
- 11 כלומר, יש לזכור אמנם שהמארח האמיתי הוא הקב"ה. כאמור, שבברכת המזון אומר כל אחד ואחד
- 12 (גם האורחים) שהקב"ה הוא ה"זן ומפרנס לכל", אלא שהמארח זכה למלא את שליחותו של הקב"ה בהשפעת
- 13 המזון,
- 14 ומכיון שכן, צריך המארח (לא רק לעשות זאת בסבר פנים יפות, אלא יתירה מזה) להודות לאורחים
- 15 על שזיכרוהו למלא שליחותו של הקב"ה על-ידי הכנסת אורחים, מצוה גדולה ביותר, עד כדי כך, ש"גדולה
- 16 הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה"¹⁴.
- 17 אבל ביחד עם זה, צריכים גם האורחים להכיר טובה ולהודות למארח על כל השתדלותו עבורם.
- 18 ועוד וגם זה עיקר - ללמוד ממנו עד כמה צריכים להשתדל בהכנסת אורחים, כך שכאשר כל אחד
- 19 ואחד מהאורחים ישוב לביתו, "תחת גפנו ותחת תאנתו"¹⁵, יוסיף וישתדל גם הוא בהכנסת אורחים לביתו,
- 20 מתוך סבר פנים יפות.
- 21 ו. ויש להוסיף ולקשר זה עם ענין ה"הקהל": תוכן ענין ה"הקהל" הוא - "הקהל את העם האנשים
- 22 והנשים והטף גו'¹⁶, שכולם יחדיו מתאספים במקום קדוש, ושם נוסף אצלם בענין ד"ליראה את ה'
- 23 אלקיכם כל הימים" גו'¹⁷, והרי ענין זה מודגש ביותר בנוגע להכנסת אורחים כאן.
- 24 ועל-דרך-זה גם בנוגע להכנסת אורחים של כל אחד ואחד לאחרי שחוזר לביתו - דמכיון שכל אחד
- 25 ואחד עושה מביתו, חפציו וכו', "בית מקדש", כמו שכתוב¹⁸ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"¹⁹, הרי
- 26 כשמכניס אורחים לביתו - נמצא שמקהיל אותם במקום קדוש, ונוסף לזה, בוודאי גם ידבר עמהם
- 27 ויעודדם בעניני יהדות, תורה ומצוותיה, החל מקיום מצות הכנסת אורחים וצדקה כו' (שלמדים מפעולתו
- 28 בהכנסת אורחים), וכן בשאר עניני תורה ומצוות, כלשון הכתוב¹⁶ "ושמרו לעשות את כל דברי התורה
- 29 הזאת".
- 30 ויהי-רצון שבקרוב ממש נזכה לקיים מצות "הקהל" כפשוטה - בבית-המקדש השלישי, "מקדש אדני-
- 31 כוננו ידך"²⁰, "בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלקיך גו' תקרא את התורה הזאת" גו'²¹, קריאת
- 32 פרשיות התורה מפי המלך²² - מלך המשיח, במהרה בימינו ממש. "גוט יום-טוב", וסעודה של שמחה,
- 33 עד ל"שמחת עולם על ראשם"²³.

(18) תרומה כה, ח.

(19) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(20) בשלח טו, יז ובפירש"י.

(21) וילך שם, יא.

(22) פירש"י עה"פ. רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג.

(23) ישע"י לה, יו"ד. נא,

(12) ויחי מט, כ.

(13) בשיחה בביהכ"ס ס"ו.

(14) שבת קכז, א. וש"נ. רמב"ם הל' רבל פי"ד ה"ב.

(15) ל' הכתוב - מ"א ה, ה. מיכה ד, ד.

(16) וילך לא, יב.

(17) שם, יג.

בס"ד. שיחת ליל ב' דחג הסוכות ה'תשמ"ח. – לאחרי תפלת ערבית –

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א הכריז "גוט יום-טוב", וכל הקהל אחריו - ג' פעמים. ואחר-כך התחיל לנגן
2 "ושמחת בחגך".
- 3 א. שמחת בית השואבה בליל שני דסוכות - צריכה להיות באופן נעלה יותר לגבי שמחת בית השואבה
4 בליל ראשון דסוכות, כמדובר בארוכה בשנים שלפני זה.
5 ונקודת הדברים:
- 6 בכל עניני קדושה ישנו הכלל ד"מעלין בקודש"¹, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענין השמחה, שכל
7 ענינה הוא התעלות מכל עניני מדידה והגבלה, שמחה פורצת גדר² - הרי בודאי שיש בה העילוי ד"מעלין
8 בקודש".
- 9 כלומר: אף שדובר לעיל³ אודות גודל מעלת השמחה בלילה הראשון דחג הסוכות להיותה ה"פתיחה"
10 דשמחת בית השואבה על כל חג הסוכות, אשר ממנה נמשכת השמחה על כל השנה כולה,
11 וכמדובר כמה פעמים⁴ בביאור דיוק לשון חז"ל⁵ "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה
12 מימיו", שראיית שמחת בית השואבה פועלת ראיית שמחה אמיתית בכל ימיו, כולל גם בנוגע לעניני
13 השמחה שהיו אצלו בעבר,
- 14 מכל-מקום, בלילה השני דחג הסוכות ניתוסף עילוי גדול יותר בשמחת בית השואבה, כאמור, "מעלין
15 בקודש" (ועוד טעמים נוספים בנוגע למעלת השמחה בליל שני דסוכות שדובר אודותם בשנים שלפני
16 זה).
- 17 ומוכן, שגם המעלה המיוחדת בשמחה דליל שני דסוכות נמשכת על כל השנה כולה, היינו, שהמשכת
18 השמחה ד"זמן שמחתנו" על כל השנה כולה היא לא רק בנוגע לכללות ענין השמחה, אלא גם בנוגע
19 לפרטי העילויים דלילה הראשון ("פתיחה") ולילה השני ("מעלין בקודש"), וכיוצא בזה בלילות שלאחרי
20 זה.
- 21 ב. והנה, ידוע ששמחה אמיתית אינה אלא באופן של חידוש, כפי שמצינו⁶ בנוגע לשמחת נישואין
22 שעל-ידי "פנים חדשות" ניתוסף בשמחת הנישואין, "שהשמחה במעוננו", עד לאמירת שבע ברכות.
23 ועל-פי-זה נשאלת השאלה: כיצד יכולה להיות שמחה אמיתית בלילה השני דחג הסוכות - כשאינן כאן
24 (לכאורה) ענין של חידוש, שהרי כבר היתה השמחה בלילה הראשון?
25 ובפרטיות יותר:
- 26 חיוב השמחה הוא (לא רק במעמד כמה וכמה מישראל, אלא) גם ביחיד, שאז לא שייך חידוש בשמחה
27 על-ידי ההוספה ד"פנים חדשות", מכיון שנמצא ביחיד.
- 28 ואפילו בנוגע לשמחה שהיא במעמד כמה וכמה מישראל - הרי, בשלמא בחול-המועד⁷, באים בדרך
29 כלל "פנים חדשות" ממקום אחר שלא היו נוכחים בשמחה דהימים שלפני זה. ובמילא, ניתוסף חידוש
30 בהשמחה⁸, מה-שאין-כן ביום-טוב, יום-טוב שני של גלויות, רואים במוחש שבדרך כלל נוכחים רק אלו
31 שנכחו בלילה הראשון.

ד"פנים חדשות", כבשמחת נישואין (טושו"ע שם ס"ח). משא"כ
ביו"ט - שלכמה דעות לא הוי כפנים חדשות. ועאכ"כ יו"ט שני,
שכבר בטל חידושו ביו"ט הראשון (ראה אנציק' תלמודית ערך
ברכת חתנים (ע' תרמ). וש"נ).
(8) אף שהחידוש הוא מצד ענינים חיצוניים, לכאורה, הוספה
בהאנשים המשתתפים בהשמחה, ולא בהשמחה עצמה - שהרי
גם חידוש זה מהני בשמחת נישואין, כנ"ל.

(1) ברכות כח, א. וש"נ.
(2) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רגז ואילך.
(3) שיחת ליל א' דחג הסוכות ס"ב.
(4) לקו"ש ח"ב ע' 420 ואילך. מעייני הישועה ח"א פ"ב ס"ד.
(5) סוכה נא, סע"א - במשנה. שם, ב.
(6) טושו"ע אה"ע סס"ב ס"ז.
(7) ודוגמתו ביום השבת - שהשבת עצמו פועל את הענין

- 1 ואם כן, נשאלת השאלה כיצד יתכן שבליילה השני דסוכות תהיה שמחה אמיתית, ועל-אחת-כמה-וכמה
 2 שמחה ננעלית יותר לגבי השמחה דלילה הראשון - כשאין כאן ענין של חידוש, גם לא החידוש ד"פנים
 3 חדשות"?!
- 4 ואין לתרץ שהחידוש הוא מפני ש"חלוקין בקרבנותיהן?⁹, היינו, שהחידוש בקרבן דיום שני (שחלוק
 5 מהקרבן דיום ראשון) פועל חידוש בהשמחה - כי:
 6 ענין הקרבנות מתחיל רק ביום, ולא בהתחלת היום, אלא בקריאת התורה, ובפרט בתפלת מוסף שלאחרי
 7 זח"ק¹⁰, שאז פועל כל אחד ואחד את ענין הקרבן באופן ד"ונשלמה¹¹ פרים שפתינו"¹², ובמילא, שיין לומר
 8 שעל-ידי ההתבוננות בחילוק שבקרבנות, כו', נפעל גם חידוש בהשמחה;
 9 אבל, בנוגע לשמחת בית השואבה שבגילה - לא ניכר עדיין החידוש שמצד החילוק בקרבנות.
- 10 ג. ועל כן צריך לומר, שעצם הציווי להוסיף ולהעלות בהשמחה, מכריח ומודיע, שניתן כח לכל אחד
 11 ואחד לפעול חידוש בעצמו, היינו, שהוא עצמו נעשה בבחינת "פנים חדשות"!
 12 ומזה מובן גודל החידוש בהשמחה - לא רק מפני שניתוספו "פנים חדשות" בין המשתתפים
 13 בהשמחה, אלא יתירה מזה, שהוא בעצמו נעשה בבחינת "פנים חדשות", ובמילא, העילוי בהשמחה הוא
 14 לא רק באופן שפועל בעצמו איזו הזזה, תנועה או אפילו מרוצה כו', אלא יתירה מזה, שנעשה מציאות
 15 חדשה לגמרי, "פנים חדשות".
- 16 ובפרטיות יותר - כל חד וחד לפום שיעורא דיליה, היינו, שהחידוש שנעשה בבחינת "פנים חדשות"
 17 הוא לפי-ערך מעמד ומצב ה"פנים" שלו בלילה הראשון, ובמילא, הרי זה תלוי במעמדו ומצבו של כל
 18 אחד ואחת,
- 19 [הן אנשים והן נשים - כמדובר לעיל¹³ שבזמן הגלות יכולות וצרכות גם הנשים לחגוג בעצמן את
 20 שמחת בית השואבה, דאף שבזמן שבית המקדש היה קיים באו רק "לראות ולשמוע"¹⁴, מכל-מקום,
 21 לאחרי החורבן, כשבטלה שמחת בית השואבה שבבית המקדש, ונשאר רק זכר בלבד, הרי "קלקלתנו
 22 זוהי תקנתנו"¹⁵, ירידה צורך עליה - שגם הנשים חוגגות את שמחת בית השואבה (בעזרת נשים), בעת
 23 מעשה, או לאחרי כן],
- 24 ובכל אופן, הרי, אצל כולם נעשה חידוש בהשמחה, כאמור, שכל אחד ואחת נעשה בבחינת "פנים
 25 חדשות".
- 26 ד. ויש להוסיף, שמעלת השמחה בליל שני דסוכות היא בהדגשה יתירה בקביעות שנה זו - שיום
 27 שני דסוכות חל ביום הששי בשבוע:
- 28 ענינו של יום הששי הוא - "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד"¹⁶, היינו, לא רק "טוב"
 29 סתם, אלא "טוב מאד".
- 30 ולהעיר, שהענין ד"טוב מאד" נתגלה אמנם בסוף היום, אבל אף-על-פי-כן, איגלאי מילתא למפרע
 31 שכל עניני היום, מהתחלת היום, כולל "ויהי ערב ויהי בוקר"¹⁷, הם באופן ד"טוב מאד".
- 32 ומכיון שהעילוי ד"טוב מאד" פועל הוספה יתירה גם בענין השמחה (כמובן בפשטות), הרי, כאשר
 33 ליל ב' דסוכות הוא ליל ששי, שיש בו כבר העילוי ד"טוב מאד", אזי ניתוסף עוד יותר במעלת שמחת
 34 בית השואבה דלילה זה.

(13) שיחת ליל א' דחג הסוכות ס"י.

(14) רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ד.

(15) ע"ד שבת פ, ב (ועוד): קילקולו זהו תיקונו.

(16) בראשית א, לא.

(17) להעיר מהשקו"ט אם עניני הבריאה היו רק ב"בוקר", או

גם ב"ערב".

(9) ערכין יו"ד, רע"ב. שו"ע אדה"ז או"ח הל' פסח ס"צ ס"ו.

הל' סוכה סתרמ"ד.

(10) נוסף לכך שמודגש בשמה של התפלה - "מוסף" - שאין זה אלא ענין של הוספה.

(11) גם מלשון שלימות (ראה לקו"ת פ' ראה ל, רע"ג. ובכ"מ).

(12) הושע יד, ג. שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ב) סוס"א.

ה. ויש לקשר מעלת השמחה דליל ב' דסוכות עם ענינם של ה"אושפיזין דיום שני דסוכות: 1
האושפיזא דיום שני דסוכות הוא - יצחק, על שם "יצחק עשה לי אלקים כל השומע יצחק לי" 18, 2
"ישמח עלי" 19, ענין השמחה. 3
ומזה מובן גם בנוגע לאושפיזא החסידי, המגיד - דמכיון שהאושפיזין החסידיים קשורים עם 4
האושפיזין המפורסמים בזהר, להיותם האושפיזין הפנימיים, היינו, הפנימיות והנשמה דהאושפיזין שבזהר, 5
הרי, בהכרח לומר שגם אצל המגיד מודגש ענין השמחה, כמו אצל יצחק. 6
וההסברה בזה - כמודגש בתורתו 20 של המגיד, אשר החידוש שבתורת המגיד לגבי תורת הבעש"ט 7
(האושפיזא דיום ראשון), פועל ענין של שמחה. 8
ובהקדמה - שאף-על-פי ש"מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו" 21 לחלק במעלתם ותורתם 9
של הבעש"ט והמגיד, הרי ידוע 22 ההיתר בכיוצא בזה כשהמכוון הוא שעל-ידי-זה יתוסף ביראת שמים כו'. 10
ובפרט על-פי תורת הבעש"ט 23 שבכל דבר שיהודי רואה או שומע יש לימוד והוראה בעבודתו לקונו, 11
שלכן, מוכרח ללמוד הוראה זו, כדי שלא תחסר אצלו חס-ושלום הוראה בעבודתו לקונו. ועל-דרך-זה 12
בנדון-דין, שבהכרח ללמוד הוראה מהחידוש - שנראה לנו - בתורת המגיד לגבי תורת הבעש"ט, חידוש 13
הקשור גם עם ענין השמחה, כדלקמן. 14
ו. ביאור הדברים: 15
תורת הבעש"ט 24 - היא באופן של נקודות בלבד, כלומר, בקיצור נמרץ וללא ביאור כו'. ולעומת זאת, 16
תורת המגיד 25 - היא באריכות הכי גדולה ובהסברה הכי מובנת. 17
ויש להוסיף בהדגשת החילוק שביניהם: 18
תורת המגיד, תלמידו של הבעש"ט, היא - מתורת הבעש"ט, שהרי כל תורתו הם ממה ששמע ממורו 19
ורבו הבעש"ט, בתוספת ביאור כו'. 20
ולאידך, תורת הבעש"ט נכתבה אף היא על-ידי תלמידי הבעש"ט, שהיו בדוגמת ובערך המגיד. 21
ואף-על-פי-כן, מודגש החילוק שבין תורת הבעש"ט לתורת המגיד - שתורת הבעש"ט היא באופן 22
של נקודות, ותורת המגיד היא באופן של הרחבת הביאור. 23
ועל-פי-זה מובן הקשר לענין השמחה - שהרי הרחבת הביאור בתורת המגיד פועלת ענין של שמחה, 24
מה-שאינ-כן בלימוד תורת הבעש"ט, שלהיותו באופן של נקודות, ללא ביאור מספיק, לא נרגש בזה ענין 25
של שמחה, ולא עוד, אלא שיתכן שאינו בטוח שעמד על אמיתת הענין, ועד כדי כך, שנעשה מבולבל 26
כו'. 27
ז. ויש לומר, שענין השמחה מודגש גם בשמו של המגיד, כבשמו של יצחק 26:
השם "מגיד" 27 - כפי שנקרא על-ידי רבותינו נשיאינו - הוא מלשון הגדה והמשכה 28, היינו, המשכה 29
וגילוי למטה, כולל ובמיוחד בנוגע לתורת החסידות - שנמשך ומתגלה באופן של הבנה והשגה, 30
שעל-ידי-זה נעשה ענין השמחה, כנזכר לעיל. 31

(24) גם כפי שנכתבה ע"י תלמידיו, כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק (סכ"ה) בנוגע לצוואת הריב"ש.

(25) אף שנכתבה ע"י תלמידיו, כתורת הבעש"ט.
(26) שהרי, לא מסתבר שבנוגע ליצחק מודגש ענין השמחה בשמו באופן הכי גלוי, ואילו בנוגע למגיד יש צורך בשקו"ט ופולפל כו'.

(27) המודגש גם בתורתו - שהרי ספרו נקרא בשם "מגיד דבריו ליעקב".

(28) ראה לקו"ת שה"ש ב, ג. מא, א. ובכ"מ.

(18) וירא כא, ו.

(19) פרש"י עה"פ.

(20) להעיר מהקשר תורה לשמחה - דמ"ש "פיקודי ישרים ומשמחי לב" (תהלים יט, ט) קאי על תורה (תענית ל, סע"א. תשו"ע או"ח רסתקנ"ד).

(21) לשון אדה"ז בתניא פמ"ד (סג, א).

(22) ראה קונטרס עץ החיים בסופו (ע' 88). אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב ע' תשכ.

(23) "היום יום" ט' אייר. כש"ט הוספות סק"ז-קכט. וש"נ.

- 1 ונמצא, שענין השמחה שמצד הרחבת הביאור בתורתו מודגש גם בשמו - "מגיד", מלשון המשכה
2 וגילוי.
- 3 ולהעיר, "שהגדה" קשורה גם עם "אגדה"²⁹ - "דברי אגדה המושכין (ומשמחין) את הלב"³⁰, שגם
4 בזה מודגש הקשר והשייכות לענין השמחה.
- 5 ת. והמעשה הוא העיקר³¹:
- 6 תכלית ומטרת הדיבור אודות שמחת בית השואבה היא - שתהיה השמחה במעשה בפועל ממש, הן
7 שירה בפה, "עקימת שפתיו הוי מעשה"³², מעשה זוטא, והן מעשה רבא, לטפח בידים ולרקוד ברגלים.
8 [ולהעיר, שהיו כאלו שרצו לערער על ההנהגה דטיפוח בידים כו' בשבת או יום-טוב, אבל כבר נתברר
9 והוכח בראיות על-פי נגלה דתורה שאין כל חשש בדבר³³, ובטל לגמרי כל הערעור כו'.]
- 10 ובפשטות: מלבד הזמנים הקבועים לתפלה, סעודת החג, והכנסת אורחים כו' - יש לנצל את כל הזמן
11 לשמחה בשמחת בית השואבה, ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו³⁴: "מצות היום בשמחה", וכאמור,
12 ניגון בפה, טיפוח בידים וריקוד ברגלים, ולא עוד, אלא להוסיף ולהעלות גם לגבי השמחה בלילה
13 הראשון, כנ"ל בארוכה.
- 14 וכל המקדים לשמחה בשמחת בית השואבה הרי זה משובח, וכל הזריז הרי זה משובח, וכל המרבה
15 הרי זה משובח.
- 16 *
- 17 ט. נוסף על כל האמור לעיל אודות שמחת בית השואבה בלילה השני דסוכות - ישנו ענין מיוחד
18 בשנה זו, 'שנת הקהל', שהרי הזמן ד"הקהל", יום הקהל, הוא: "במוצאי יום-טוב הראשון של חג הסוכות"³⁵,
19 לילה זה.
- 20 ובהקדמה:
- 21 בטעם שעושין "הקהל" במוצאי יום-טוב הראשון - יש דעה ש"אין תיקון הבימה ("עושין לו בימה
22 של עץ בעזרה") דוחה לא את השבת ולא יום-טוב³⁶, היינו, מצד גזירת חכמים כו', ויש דעה שכן הוא
23 מן התורה, דילפינן מהיתור ד"במועד גו' בחג הסוכות"³⁷, "משום דכבוא כל ישראל ליראות, משמע
24 מאתחלתא דמועד ביום ראשון, קא-משמע-לן במועד, דמשמע בתוך המועד, ואהני כבוא כל ישראל,
25 דמשמע מאתחלתא דמועד, לא ביום ב' או ג', אלא במוצאי יום-טוב הראשון"³⁸.
- 26 ונפקא-מינה בנוגע לבית המקדש השלישי - שלהדעה שענין זה הוא מן התורה, (ולא רק מפני הגזירה
27 כו'), הרי גם בבית המקדש השלישי יהיה 'יום הקהל' במוצאי יום-טוב הראשון.
- 28 וגם אם הטעם הוא מצד גזירת חכמים, הרי נוסף לכך שבנוגע לפועל היו עושין "הקהל" במוצאי
29 יום-טוב הראשון, ישנו בזה גם העילוי דחביבין וחמורין דברי סופרים יותר מדברי תורה³⁹.
- 30 ולכן, בעמדנו "במוצאי יום-טוב הראשון של חג הסוכות" - אזי "הימים האלה נזכרים ונעשים"⁴⁰,
31 היינו, שעל-ידי הזכרון כדבעי, חוזר ונעשה ("נעשים") הענין ד"הקהל" שהיה בבית המקדש.

(36) פרש"י ד"ה מאימת דמתחיל - סוטה מא, רע"ב.

(37) וילך לא, יו"ד.

(38) תוד"ה כתב רחמנא - שם, א.

(39) סנהדרין פח, ב - במשנה. ע"ז לה, א ובפרש"י. ירושלמי

ברכות פ"א ה"ד. ועוד.

(40) ל' הכתוב - אסתר ט, כ"ח. וראה רמ"ז בס' תיקון

שוכבים, הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א* פכ"ט.

(29) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך א) ערך אגדה.

(30) פרש"י בא יג, ה. וראה שבת פז, סע"א. וש"נ.

(31) אבות פ"א מ"ז.

(32) סנהדרין סה, א.

(33) ראה שו"ת מנחת אלעזר ח"א סכ"ט. לקו"ש ח"א ע' 230.

ועוד.

(34) ראה סה"ש תש"ג ריש ע' 8. תש"ה ע' 58.

(35) רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג.

1 י. ומזה מובן גם בנוגע להוראה במעשה בפועל - המעשה הוא העיקר:

2 מתחילת השנה מרעישים אודות הענין ד"הקהל" - שכל אחד ואחד צריך לעסוק בהענין ד"הקהל את

3 העם האנשים והנשים והטף.. ליראה את ה' 41, הן בנוגע לכחות נפשו שהם כדוגמת "האנשים והנשים

4 והטף", והן בנוגע ל"האנשים והנשים והטף" כפשוטו, להקהיל את כל הנמצאים בסביבתו, ולפעול עליהם

5 בענין ד"ליראה את ה'".

6 [ואם ישנם כאלו שמסיבות שונות ומשונות לא עסקו עד עתה בענין זה - הרי, לא שייך להקשות

7 מהנהגה משונה, דאדרבה, הקושי הוא על ההנהגה המשוונה! ... ובכל אופן, עדיין לא אבוד, ויכולים לתקן

8 כו', על-ידי-זה שמכאן ולהבא יעסקו מתוך "שטורעם" בהענין ד"הקהל"].

9 אמנם, מובן וגם פשוט, שה"שטורעם" ד"הקהל" מתחילת השנה אינו בדומה ל"שטורעם" ד"הקהל"

10 ביום הקהל ממש - מוצאי יום-טוב הראשון של חג הסוכות, שאז צריך להיות הענין ד"הקהל" ביתר שאת

11 וביתר עוז, באי-ערור.

12 יא. ויש להוסיף ולבאר בנוגע לזמן ד"הקהל" במוצאי יום-טוב הראשון של חג הסוכות דוקא:

13 התוכן ד"הקהל" הוא - אחדותם של כל ישראל, "הקהל את העם האנשים והנשים והטף", שכל

14 ישראל מתאספים יחדיו, במקום אחד - בית המקדש, לשם מטרה ותכלית אחת - "ליראה את ה'", כמדובר

15 כמה פעמים בהתוועדויות שלפני זה.

16 וענין זה שייך במיוחד לחג הסוכות - כמדובר לעיל⁴² אודות הדגשת אחדותם של ישראל בחג

17 הסוכות, בהציווי "ולקחתם לכם ביום הראשון גו"⁴³, ד' מינים, שרומזים לד' הסוגים שבבני ישראל⁴⁴,

18 שמאחדים את כולם באופן ש"ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונך בלבב שלם", מצוה אחת⁴⁵, אשר

19 קיומה מן המובחר (לא בבית-הכנסת, אלא) בסוכה דוקא⁴⁶, שבה מודגשת אחדותם של ישראל, "ראויים

20 כל ישראל לישב בסוכה אחת"⁴⁷.

21 ולכן, הזמן ד"הקהל" בחג הסוכות עצמו הוא במוצאי יום-טוב הראשון - לאחרי "ולקחתם לכם ביום

22 הראשון", דמכיון שכבר נפעלה אחדותם של ישראל על-ידי קיום מצות ד' מינים בסוכה, אזי נקל יותר

23 להוסיף בענין האחדות על-ידי המצוה ד"הקהל את העם האנשים והנשים והטף", במוצאי יום-טוב

24 הראשון, אחדותם של כל ישראל בפועל ממש.

25 יב. ויש לקשר הענין ד"הקהל" עם לשון הכתוב בפרשת "וזאת הברכה" - "ויהי בישראל מלך (דוגמת

26 החיוב ד"הקהל" על-ידי המלך דוקא) בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל"⁴⁸, היינו, שנוסף על

27 השלימות ד"ויהי בישראל מלך", צריך להיות גם "בהתאסף ראשי עם", עד שנעשים "יחד שבטי ישראל",

28 שנעשים מציאות אחת ממש, ועד להעילוי ד"יחד", מלשון "יחיד", למעלה גם מהשלימות ד"אחד"⁴⁹.

29 ומכיון שכל ישראל נעשים מציאות אחת, "יחד שבטי ישראל" - הרי זה על-דרך ובדוגמת אבוקה

30 גדולה, שככל שיגדל להב האבוקה, הרי היא מאירה למרחוק יותר, ומקבצת לתוכה כל הניצוצות (כידוע

31 המשל בזה⁵⁰) - כל ניצוצות הקדושה שבעולם, שזהו ענין ד"גרך אשר בשעריך" ("הקהל גו' וגרך אשר

32 בשעריך"), הן ניצוצות הקדושה שהם בבחינת "גרים"⁵⁰, והן גרים כפשוטם, כדאיתא בפרקי דרבי

33 אליעזר⁵¹ שגם נשמות הגרים נכחו במעמד הר סיני, שכולם מתקבצים ושבים למקורם בקדושה ("ליראה

34 את ה'").

ו"ש"ג.

(41) וילך לא, יב-יג.

(42) סוכה כז, ב.

(42) שיחת ליל א' דחג הסוכות ס"ד.

(43) לג, ה.

(43) אמור כג, מ.

(44) ויק"ר פ"ל, ב.

(44) ויק"ר פ"ל, ב.

(45) ראה בהנסמן בלקו"ש חי"א ע' 11.

(45) סהמ"צ להרמב"ם שרש יא.

(46) ראה תו"א בראשית ו, רע"א. ובכ"מ.

(46) כמ"ש אדה"ו בסידורו השוה לכל נפש ש"מצות נטילתו

(47) פרק מא.

בסוכה היא מצוה מן המובחר" (ראה לקו"ש חכ"ב ע' 124 ואילך.

- 1 ועד שעל-ידי-זה פועלים גם בכל אומות העולם⁵² - שבחג הסוכות היו מקריבים שבעים פרים כנגד
 2 שבעים אומות העולם⁵³ - עד לתכלית השלימות דלעתיד-לבוא, "ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר
 3 אכריכם"⁵⁴, "ש"מלאכתן (של ישראל) נעשית על-ידי אחרים"⁵⁵, ועל-ידי-זה ניתוסף בהם עליוי ושלימות.
 4 ויש להוסיף בזה - על-דרך הצחות והרמז:
 5 "יחד שבטי ישראל" - ראשי תיבות יש"י, והרי "ישי (הוא) אבי דוד"⁵⁶, דוד מלכא משיחא.
 6 והענין בזה - שעל-ידי ענין האחדות, "יחד שבטי ישראל", מבטלים את סיבת הגלות (היפך דאהבת
 7 ישראל ואחדות ישראל⁵⁷), ונמצא, ש"יחד שבטי ישראל" (ענין האחדות) הוא "ישי (ר"ת "יחד שבטי
 8 ישראל)" אבי דוד, מקור וסיבה ("אבי") לביאת דוד מלכא משיחא, שאז יושלם קיבוץ כל הניצוצות,
 9 ובירור העולם כולו בתכלית השלימות.
 10 והעיקר - שמהראשי-תיבות יומשך ויתגלה בפועל ממש, ביאת דוד מלכא משיחא כפשוטו ממש.
 11 *
 12 יג. הענין ד"הקהל" - החידוש המיוחד דשנה זו, ובפרט בלילה זה, מוצאי יום-טוב הראשון של חג
 13 הסוכות, יום הקהל - מודגש גם בשיעור חומש היומי⁵⁸. ובהקדמה:
 14 שיעור חומש היומי בא בהמשך לשיעור דיום שלפניו - כמודגש בפשטות הכתובים: "מעונה אלקי
 15 קדם"⁵⁹, "למעון הם השחקים לאלקי קדם"⁶⁰, בהמשך למה שנאמר בסיום השיעור שלפני זה - "ובגאותו
 16 שחקים"⁶¹.
 17 ובכללות יותר - בנוגע לשיעור היומי כולו:
 18 בחלקי הפרשה דהימים שלפני-זה, נאמרו ברכות דשבטים פרטיים, עד לשיעור דיום ראשון דסוכות
 19 (ערב "הקהל"). שתחילתו בברכות דשבטים פרטיים, עד לברכה דשבט אשר, ורק בסיום השיעור - "עכשיו
 20 הוא מדבר כנגד כל ישראל"⁶²; אמנם, שיעור היומי ("יום הקהל") - הרי השיעור כולו, מתחילתו ועד
 21 סופו, "מדבר כנגד כל ישראל".
 22 וזהו ההמשך דב' השיעורים - שסיום השיעור דאתמול ("עכשיו הוא מדבר כנגד כל ישראל") הוא
 23 בבחינת "ממוצע"⁶³ לשיעור היומי, שכולו "כנגד כל ישראל", דוגמת הענין ד"הקהל את העם".
 24 זאת ועוד:
 25 הסך-הכל והכלל דכל הברכות דכל ישראל הוא - "אשריך ישראל"⁶⁴, "לאחר שפרט להם הברכות אמר
 26 להם.. כלל דבר הכל שלכם"⁶⁵, "אשריך" דייקא, לשון יחיד (ולא "אשריכם ישראל", לשון רבים, כדאיתא
 27 בסוף מסכת יומא - תורה שבעל-פה, פירושה דתורה שבכתב⁶⁶), היינו, שכל ישראל נכללים בלשון יחיד ("יחד
 28 שבטי ישראל") - "אשריך ישראל", בדוגמת הענין ד"הקהל את העם", שנעשים מציאות ונקודה אחת⁶⁷.
 29 יד. ויש להוסיף בקשר ושייכות דב' השיעורים - ש"אשריך (ישראל)" קשור עם ענינו של שבט "אשר",
 30 "אשר" מלשון "אשרי" (ענין התענוג)⁶⁸.

(59) לג, כז.
 (60) פרש"י עה"פ.
 (61) שם, כו.
 (62) פרש"י שם, כה.
 (63) ולא עוד, אלא שגם בברכה דשבט "אשר" נאמר "יהי רצוי
 לאחיו", שבוה מודגשת שייכותו לכל ישראל. וראה גם לקמן
 סי"ד.
 (64) שם, כט.
 (65) פרש"י עה"פ.
 (66) נתבאר בברכה דערב יוהכ"פ לאחר מנחה ס"ו.
 (67) ראה מכתב כ"ה אלול תשמ"ז. ועוד.
 (68) ראה לקוטי לוי"צ אגרות ריש ע' שכה. ס"ע תיט.

(52) כמ"ש בפסוקים שלפנ"ז (שם, ב) "וורח משעיר למו
 הופיע מהר פארן", בני שעיר ובני ישמעאל (פרש"י עה"פ),
 ובפרטיות יותר - "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל" (האזינו
 לב, ח), "למספר שבעים נפש של בני". הציב גבולות עמים
 שבעים לשון" (פרש"י עה"פ).
 (53) סוכה נה, ב. פרש"י פינחס כט, יח. שם, לה. ועוד.
 (54) ישעי' סא, ה.
 (55) ברכות לה, ב.
 (56) רות ד, יז.
 (57) ראה יומא ט, ב.
 (58) כתורת אדה"ז ("היום יום" ב' חשון) ש"צריכים לחיות
 עם הזמן", פרשת השבוע והיום.

- אלא, שבשיעור דאתמול מדובר אודות ענינו של שבט אשר, ואילו בשיעור היומי ("יום הקהל")¹
 מודגש שאין זה ענין השייך לשבט אשר בלבד, אלא לכל ישראל, כפי שמתאחדים על-ידי המלך, "הנשיא
 הוא הכל"⁶⁹, באופן ד"ויהי בישורון מלך גו' יחד שבטי ישראל".²
 וגם בענין זה מודגש הקשר ל"הקהל" - כמדובר לעיל⁷⁰ שתכונת ה"שמן" (ענינו של אשר, "מאשר
 שמנה לחמו"⁷¹) שמפעפע בכל דבר⁷², היינו, נקודה אחת ("שמן") שחודרת בכל חלקי הדבר, שכל
 הפרטים ופרטי פרטים, חדורים ב"שמן", על-דרך ובדוגמת הענין ד"הקהל", שכל ריבוי הפרטים
 דבני-ישראל חדורים בנקודה אחת - "ליראה את ה'".³
 ויומתק יותר - שהפעולה ד"שמן" (בחי' החכמה) היא ענין הביטול, "ליראה את ה'" (דלא כיינ,
 בחינת הבינה, שפועל תנועה של התרחבות והתפשטות), שבוזה מודגש יותר הקשר ד"שמן" ל"הקהל",
 שתכליתו ומטרתו - "ליראה את ה'".⁴
 טו. ובהמשך לזה, הרי כאן המקום לתרץ ולבאר בקשר להמדובר לעיל בענין "מאשר שמנה לחמו":
 הלשון "מאשר שמנה לחמו" הוא - כברכת יעקב, ואילו בברכת משה (בשיעור דאתמול) הלשון הוא
 - "וטובל בשמן רגלו"⁷³. ומובן, שב' הלשונות הם ב' ענינים בפני עצמם, ויש בזה מה שאין בזה כו'.
 אמנם, מובן וגם פשוט, שברכתו של משה היא בחוספה על ברכתו של יעקב, היינו, שברכתו של יעקב
 קיימת באופן נצחי בכל הדורות שלאחרי זה, כך, שגם בזמן שנאמרה ברכתו של משה ("וטובל בשמן
 רגלו") היתה בתקפה ברכתו של יעקב ("מאשר שמנה לחמו").⁵
 אבל אף-על-פי-כן, עדיין יש מקום לשאלה ותמיהה: מדוע מזכירים את הפסוק "מאשר שמנה לחמו"
 שבברכת יעקב, ולא את הפסוק דשיעור היומי, "וטובל בשמן רגלו" שבברכת משה?
 והביאור בזה - בפירוש רש"י על הפסוק "מאשר שמנה לחמו", "מאכל הבא מחלקו של אשר יהא
 שמן, שיהיו זיתים מרובים בחלקו והוא מושך שמן כמעין, וכן ברכו משה וטובל בשמן רגלו, כמו ששנינו
 במנחות⁷⁴ פעם אחת הוצרכו אנשי לודקיא לשמן וכו'":
 לכאורה אינו מובן: מדוע הוצרך רש"י להזכיר בברכת יעקב לאשר, שלאחרי מאות שנים ברכו גם משה
 בענין השמן?
 ויש לומר הביאור בזה - שמברכתו של משה מוכיח רש"י את הפירוש ד"מאשר שמנה לחמו":
 בפסוק "מאשר שמנה לחמו" - יכולים לפרש שאין הכוונה למשקה ד"שמן", אלא הברכה היא שהלחם
 יהיה לחם שמן, היינו, לא לחם צנום, "לחם צר", אלא לחם שמן, כמו "לחם פנג"⁷⁵, וכיוצא בזה.
 ואדרבה: בפשוטו של מקרא מסתבר יותר לפרש שהכוונה ללחם שמן, ולא למשקה "שמן" - שהרי
 "השמן אין מברכין עליו בורא פרי העץ כששותהו לברו כמות שהוא שהרי הוא מזיק לגופו ואינו נהנה
 כלל בשתייתו, ואין לברך ברכת הנהנין כלל על שתיה זו"⁷⁶, היינו, ש"שמן" אינו בגדר של אכילה ושתיה
 כלל.
 [התועלת של שמן היא - "שמן למאור"⁷⁷, כלומר, כאשר צריכים ללמוד תורה בבתי-כנסיות
 ובתי-מדרשות, "מקדש מעט"⁷⁸, ועל-דרך-זה בבית הפרטי שנעשה בבחינת "מקדש מעט", "ושכנתי
 בתוכם"⁷⁹, ובפרט לצורך הלימוד בלינה - "אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלינה"⁸⁰.. אין רנה של תורה
 (69) פרש"י חוקת כא, כא.
 (70) שיחת ליל א' דחג הסוכות ס"ו.
 (71) ויחי מט, כ.
 (72) ראה חולין צז, רע"א. שו"ע יו"ד סק"ה ס"ה.
 (73) לג, כד.
 (74) פה, ב.
 (75) זח"א רמו, א (עה"פ מאשר שמנה לחמו).
 (76) שו"ע אדה"ז או"ח הל' ברכת הפירות סר"ב ס"י. סדר
 ברכת הנהנין פ"ז ס"א.
 (77) ל' הכתוב - תרומה כה, ו.
 (78) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.
 (79) תרומה שם, ח.
 (80) עירובין סה, א.

- 1 אלא בלילה⁸¹, שנאמר⁸² קומי רוני בלילה⁸³ - יש צורך ותועלת ב"שמן למאור", מה-שאינ-כן בנוגע
2 לאכילה ושתיה, שהשמן כשלעצמו אין בו תועלת (ואדרבה, מזיק לגופו), אלא אם כן מערבים אותו
3 בשאר מיני מאכל, שאז מוסיף תענוג כו'.
- 4 ולכן, צריך רש"י להביא ראיה והוכחה שהפירוש ד"מאשר שמנה לחמו" קשור עם "שמן" כפשוטו
5 - "וכן ברכו משה וטובל בשמן רגלו", שמזה מוכח שהפירוש ד"מאשר שמנה לחמו" הוא ש"מאכל הבא
6 מחלקו של אשר יהא שמן, שיהיו זיתים מרובים בחלקו והוא מושך שמן כמעין", שמצד ריבוי השמן
7 בחלקו של אשר, עד כדי כך, ש"טובל בשמן רגלו", אזי "כל מאכל.. יהא שמן", היינו, טבול בשמן.
8 ונמצא, שבפסוק "וטובל בשמן רגלו" נתגלה גם הפירוש ד"מאשר שמנה לחמו" (דקאי על שמן
9 כפשוטו), ולכן מדגישים את החידוש שבדבר, שגם הלחם חדור עם שמן כפשוטו, היינו, לא סתם לחם
10 שמן, אלא לחם טבול בשמן כפשוטו ממש.
- 11 ואין ענין יוצא מידי פשוטו - "שמנה לחמו" כפשוטו, שנה טובה ומבורכת ושנה טובה ושמנה,
12 כפשוטה בגשמיות ממש, לכל אחד ואחת מישראל, שהרי כבר בערב ראש-השנה בטוחים שזוכים בדין,
13 כדאיתא ב'טור'⁸⁴ בשם המדרש⁸⁵ "איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלקים.. לובשים לבנים
14 ומתעטפים לבנים.. לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס" - שנותן לכל אחד ואחת מישראל שנה טובה
15 ומתוקה ושמנה בגשמיות וברוחניות גם יחד.
- 16 טז. ונחזור לעניננו - שענינו של השמן שמפעפע בכל דבר, בכל הפרטים ופרטי פרטים שבו, עד
17 לבחינת הרגל (הן בנוגע לעצמו, והן בנוגע לכלל ישראל) - "וטובל בשמן רגלו", שאפילו הרגל חדורה
18 ב"שמן", ענין הביטול, "ליראה את ה'".
- 19 ועל-פי-זה יומתק גם מה שכתב רש"י "והוא מושך שמן כמעין" - דלכאורה: (א) "מעין" - מאן דכר
20 שמה, (ב) הלשון "מושך" נופל על "נהר", שהרי הפירוש ד"נהר" הוא מלשון המשכה⁸⁶, ולא על
21 "מעין"?
- 22 ויש לומר הביאור בזה על-פי האמור לעיל⁸⁷ בקשר לשיעור הרמב"ם (דאתמול) בענין מעלת ה"מעין
23 שמטהר בכל שהוא, גם בזוחלין, ומכל הטומאות (גם טומאה הכי חמורה) - ש"מעין הוא עצם ונקודת
24 ענין הטהרה שחודרת בכל הפרטים וכל הדרגות, עד למטה מטה כו', שעל-פי-זה מובן הקשר והשייכות
25 ד"מעין לשמן" שמפעפע בכל דבר, ולא עוד, אלא ש"מושך שמן כמעין", היינו, שהמעין עצמו (לא
26 רק מי המעין, נהר) הוא באופן של המשכה, שנמשך וחודר בכל מקום, עד למטה ביותר.
- 27 ויומתק יותר השייכות ד"מעין" ל"שמן" - על-פי האמור לעיל ש"שמן הוא ענין החכמה, שהרי גם
28 "מעין" הוא בחינת החכמה⁸⁸.
- 29 וכאמור, שענין זה מוסיף גם בקשר ושייכות לענין ד"הקהל" (מלבד היותו ענין שחודר בכל) - "ליראה
30 את ה'", ענין הביטול שנעשה על-ידי בחינת החכמה, "שמן" ו"מעין".

*

- 31 יז. ומכאן באים לשיעור היומי ברמב"ם - סיום וחותם וסך-הכל דהלכות מקוואות וספר טהרה:
32 הסיום דהלכות מקוואות הוא - "השם ברחמיו הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן".

(85) ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. ועוד.
(86) תו"א נח יט, ב. תולדות כ, א. ובכ"מ.
(87) שיחת ליל א' דחג הסוכות ס"ז.
(88) לקו"ת דרושים לסוכות פ, ג. ובכ"מ.

(81) שמו"ר פמ"ז, ה.
(82) איכה ב, יט.
(83) רמב"ם ה' ת"ת ספ"ג. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ח.
(84) טור או"ח ה' ר"ה סו"ס תקפא.

וצריך להבין:

- 1
2 (א) על-פי הכלל המסיימים בטוב⁸⁹ - לא היה הרמב"ם צריך לסיים בענין ד"חטא עון ואשמה"!
3 הן אמת שכדי לסיים בטוב מסיים בתיבת "יטהרנו"⁹⁰, אבל אף-על-פי-כן, מוטב שלא לסיים בפסקא
4 שמוזכר בה "חטא עון ואשמה", היינו, לכתוב פסקא זו לפני זה, ולסיים בענין שכולו טוב, ולדוגמא -
5 מענינא דיומא, בקשר לשיעור חומש היומי, "אשריך ישראל" - "אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים
6 ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, שנאמר⁹¹ וזרקתי עליכם מים טהורים"⁹², או הפסוק "לפני ה'
7 תטהרו"⁹³, וכיוצא בזה.
8 (ב) מדוע מסיים ב"אמן" - הרי אין זה ענין של תפילה, כ-אם ספר של פסקי הלכות?
9 יח. ויובן בהקדים תמיהה נוספת בנוגע למספר הפרקים דהלכות מקוואות⁹⁴ - ו"א פרקים, היינו, לא
10 מספר עשר⁹⁵, שלימות המספר⁹⁶, אלא מספר י"א דוקא.
11 וההסברה בזה - על-פי המבואר בכמה מקומות⁹⁷ שמספר עשר מורה על השלימות דקדושה ("עשר
12 ולא תשע עשר ולא אחד עשר"⁹⁸), ומספר י"א מורה על העילוי דבירור הלעומת-זה ("א כתרין
13 דמסאבותא"⁹⁹), שלכן, גם בקטורת מצינו ו"א סממנים דוקא¹⁰⁰, כולל גם "מור", "הדם הצרור בחיה
14 שבהודו הידוע לכל שמתבשמין בה"¹⁰¹, חיה טמאה¹⁰² - היפך ענין הקרבנות¹⁰³ שצריכים להיות מן
15 הטהור דוקא¹⁰⁴ - מכיון שענין הקטורת קשור עם בירור הלעומת-זה¹⁰⁵.
16 וזהו הביאור במספר י"א הפרקים דהלכות מקוואות - ששלימות ענין הטהרה הוא שנעשה גם בירור
17 הלעומת-זה, כלומר, בתחלה באים עשר הפרקים שרומזים על הטהרה דקדושה, ולאחרי זה ניתוסף גם
18 פרק הי"א, שמורה על בירור הלעומת-זה.
19 יט. על-פי-זה יש לבאר גם הסיום דהלכות מקוואות - "השם ברחמיו הרבים מכל חטא עון ואשמה
20 יטהרנו אמן":
21 מכיון ששלימות ענין הטהרה הוא בירור הלעומת-זה - מדגיש הרמב"ם בסיום הלכות מקוואות (וספר
22 טהרה) את הענין ד"מכל חטא עון ואשמה יטהרנו"¹⁰⁶, היינו, שגם הענינים הבלתי-רצויים, עד לתכלית
23 הירידה ד"חטא עון ואשמה" - מתבררים ומתהפכים לקדושה (על-דרך האמור לעיל שהטהרה ד"מענין
24 היא גם מטומאה הכי חמורה), שלימות הטהרה.
25 ומסיים "אמן" - שזהו עניין נצחון המלחמה, כדאיתא בסוף מסכת נזיר "גדול העונה אמן יותר מן
26 המברך.. שהרי גוללירין מתגרין במלחמה וגיבורים נוצחין¹⁰⁷, והרי ענין הנצחון בשלימותו ולאמיתתו
27 הוא - בירור הלעומת-זה, אתהפכא חשוכא לנהורא.

99 ראה ע"ח שער יא פ"י. פע"ח שער ו פ"ד. ועוד.
100 ראה כריתות ו, א"ב. רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ב ה"ב-ח.
101 רמב"ם שם פ"א ה"ג.
102 ראב"ד שם.
103 כולל פרי החג, שמקריבים כנגד אומות העולם.
104 ראה מנחות ה, ב ואילך. רמב"ם הל' איסורי המזבח פ"ב ה"י. פ"ה ה"ט.
105 ודוגמתו בקרבנות - פרה אדומה ("פרה זו מצרים . . (יל"ש ר"פ חוקת)). שאף שחטאת קריי' רחמנא, נעשית בחוץ דוקא, ומטהרת טומאה הכי חמורה כו', כמבואר בארוכה באגה"ק סכ"ח.
106 נוסף לכך שהלשון "יטהרנו" גופא מדגיש שישנו מצב דהיפך הטהרה, שלכן צ"ל "יטהרנו".
107 ובלשון המדרש - בנוגע לחג הסוכות - "אינון נצוחי"א" (ויק"ר פ"ל, ב).

89 ראה פרש"י סוף איכה. תוס' סוף נדה. ועוד.
90 ולכן לא כתב "יטהרנו מכל חטא עון ואשמה", אלא "מכל חטא עון ואשמה יטהרנו".
91 יחזקאל לו, כה.
92 ובפרט שהרמב"ם מביא פסוק זה בפסקא שלפנ"ו.
93 אחרי טז, ל.
94 כידוע גודל דיוקן של הרמב"ם בכל פרט ופרט, כולל גם בנוגע לחלוקת הפרקים, שבוה תלוי מספר הפרקים דכל הלכה (ראה קונטרס משיחות אחש"פ תשד"מ הערה 10 (התוודעויות ח"ג ע' 1622)).
95 כהלכות תשובה, שיש בהם עשר פרקים, כמדובר כמ"פ אודות השייכות דמספר עשר להלכות תשובה - שלימות התשובה.
96 ראה פרדס ש"ב. ראב"ע לשמות ג, טו.
97 ראה ד"ה בסוכות תשבו תשמ"א (קונטרס גהה"ס ש.ז.) פ"ג. וש"נ.
98 ספר יצירה פ"א מ"ד.

- 1 כ. ויש להוסיף בביאור הסיום ד"אמן" - על-דרך הרמז:
- 2 איתא בספרים¹⁰⁸ ש"אמן" רומז על ב' השמות הוי' אדני - שהגימטריא שלהם מכוונת לגימטריא
- 3 ד"אמן". והענין בזה:
- 4 הוי' - הוא מלשון מהוה¹⁰⁹, שעל ידו נעשית התהוות הבריאה כולה¹¹⁰, וגם מלשון היה הוה ויהיה
- 5 כאחד¹⁰⁹. ואדני - הוא מלשון אדנות, "אתה אדון לכל בריותיך"¹¹¹.
- 6 והנה, הצורך בענין האדנות (קבלת-עול) הוא - במעמד ומצב שחסרה ההבנה וההשגה וההכרה בענין
- 7 דהוי', לשון מהוה, היה הוה ויהיה כאחד, שכאשר ענין זה אינו חודר בהכרתו כו' ("עס דערנעמט אים
- 8 ניט"), אזי יש צורך בענין האדנות, שמוכרח למלא ציווי האדון.
- 9 וענינו בעבודה - החילוק שבין עבודת הצדיקים לעבודת הבעלי-תשובה¹¹², כלומר, עבודת הצדיקים
- 10 קשורה עם שם הוי', הבנה והשגה והכרה כו' בענין דהוי', ואילו עבודת הבעלי-תשובה קשורה עם שם
- 11 אדני, באופן של קבלת-עול.
- 12 ונמצא, ש"אמן" - הגימטריא דהוי' ואדני יחד - מורה על החיבור והאחדות דצדיקים ובעלי-תשובה:
- 13 עבודת הצדיקים ועבודת הבעלי-תשובה, עם היות שכלולים זה מזה, היינו, שגם אצל בעלי-תשובה
- 14 ישנה העבודה הרגילה ד"תמידים כסדרם", וגם אצל צדיקים ישנה העבודה המיוחדת ד"מוספים
- 15 כהלכתם", מכל-מקום, מודגש החילוק שביניהם מהי העבודה העיקרית כו', להיותם ב' אופני עבודה
- 16 שונים זה מזה.
- 17 אמנם, תכלית השלימות היא - שמתאחדים ונעשים לענין אחד, כמודגש ב"אמן", שב' השמות הוי'
- 18 ואדני נעשים תיבה אחת, על-ידי גילוי נעלה ביותר. שלמעלה משניהם, שלכן כוללם ומאחדם יחד,
- 19 שזהו ענין ד"משיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"¹¹³, שגם אצל צדיקים, "ועמך¹¹⁴ כולם צדיקים"¹¹⁵,
- 20 נפעל העילוי דתשובה¹¹⁶, ועד שמתאחדים לענין אחד.
- 21 ויש לומר, שענין זה מרמז הרמב"ם בסיום ד"אמן" - ששלימות הטהרה עד לבירור דלעומת-זה
- 22 (על-ידי עבודת התשובה בתכלית השלימות) היא, עד כדי כך, שנעשה חיבור ואחדות דעבודת הצדיקים
- 23 ועבודת הבעלי-תשובה, שנעשים ענין אחד.
- 24 ומכיון שהרמב"ם ("מורה הנבוכים" עד סוף כל הדורות) כותב ענין זה בספר הלכות הלכות, "לקטן
- 25 ולגדול" - הרי מובן, שכל האמור לעיל הוא בכחו וביכלתו של כל אחד ואחד מישראל, ובפרט על-ידי
- 26 הלימוד בתורה. שכן, מבלי הבט על מעמדו ומצבו ברגע שלפני הלימוד או אפילו ברגע שלאחרי הלימוד,
- 27 הרי בעת הלימוד, מתאחד ב"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו" עם חכמתו ורצונו של הקב"ה¹¹⁷.

*

- 28
- 29 כא. ויש לקשר כללות הענין דמקוואות, מקוה מים ומעיינין, לשמחת בית השואבה - "כל שמחה זו
- 30 אינה אלא בשביל ניסוך המים.. ושאתם¹¹⁸ מים בששון¹¹⁹, וסיומא דקרא "ממעיינין הישועה".

קנג, ב.

(114) ישע"י ס, כא. סנהדרין רפ"א.

(115) להעיר ד"צדיק" ר"ת צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים, ק' ברכות (שו"ע האריז"ל), וכל ענינים אלו מתאחדים בתיבה אחת - "צדיק", ובלשון יחיד דוקא.

(116) להעיר גם מהשייכות דתשובה ל"מזמור שיר ליום השבת" (כנ"ל הערה 112) - "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (תמיד בסופה).

(117) ראה תניא פ"ה.

(118) ישע"י יב, ג.

(119) פרש"י ד"ה בית השואבה - סוכה נ, סע"א.

(108) ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך אמן. וש"נ.

(109) זח"ג רנו, סע"ב. פרדס ש"א פ"ט. ועוד.

(110) כולל גם התהוות הלעו"ז - שהרי אין זה באופן ד"יאורי לי ואני עשיתיני" ח"ו, אלא, שגם התהוות הלעו"ז אינה אלא ע"י שם הוי'.

(111) ב"ר פי"ז, ד. וש"נ.

(112) החל מתחילת הבריאה - אדה"ר, "יציר כפיו של הקב"ה (ראה ב"ר פכ"ד, ה), תכלית השלימות דעבודת הצדיקים, ולאח"ז ניתוסף אצלו גם העילוי דעבודת התשובה - "מזמור שיר ליום השבת" (ראה שם ספכ"ב). ומזה נמשך גם עד סוף כל הדורות. (113) הובא בלקו"ת דרושים לשמע"צ צב, ב. ועוד. וראה זח"ג

1 ויש להוסיף בזה - על־פי מאמר רו"ל¹²⁰ "למה נקרא שמה בית שואבה, שמשם שואבים רוח
2 הקודש¹²¹, על שם ושאתם מים בששון ממעיני הישועה":

3 ידוע¹²² שבדרך כלל קאי "רוח הקודש" על בחינת המלכות, שלכן, רוח הקודש היא למטה מנבואה,
4 שהיא ב'נצח-והוד', אבל אף-על-פי-כן, השורש דרוח הקודש היא למעלה גם משורש הנבואה, בחינת
5 החכמה. והענין ד"משם שואבים רוח הקודש" - קאי על השורש דרוח הקודש, בחינת החכמה, "מים",
6 שבחינה זו נמשכת ומאירה בגילוי בשמחת בית השואבה.

7 ויתירה מזה - שהמים (רוח הקודש, חכמה) נמשכים מבחינת "מעייני הישועה", דקאי על בחינת
8 היסודות ד'אבא-ואמא', עד ליסוד ד'עתיק' המלוּבש ב'אריך'¹²³, שמשם שואבים את המים, בחינת
9 החכמה, ומזה נעשה גודל השמחה כו'.

10 כב. והמעשה הוא העיקר:

11 יש לשמוח בשמחת בית השואבה, כאמור, שירה בפה, טיפוח בידיים וריקוד ברגלים, וברשות הרבים,
12 עד שפועלים שהרחוב עצמו רוקד, מכיון שנשתנה מרשות הרבים לרשות היחיד, יחידו של עולם¹²⁴.

13 וכאמור, אף שכבר שמח בשמחת בית השואבה בלילה הראשון, ויש לו "עדים נאמנים" שראוהו
14 במצב של שמחה, מכל-מקום, בלילה השני צריך להוסיף בהשמחה ביתר שאת וביתר עוז, כהציווי
15 "מעלין בקודש", דמכיון שהתבגר ביום נוסף, התבגר גם בחכמתו, ובודאי שיתבגר גם - ובעיקר - בעניני
16 קדושה ("עלטער, קליגער, און פרימער").

17 וכאמור, ששמחה אמיתית היא באופן של חידוש, היינו, שפועל בעצמו שנעשה בבחינת "פנים
18 חדשות".

19 ועד לחידוש העיקרי דלילה זה, מוצאי יום-טוב הראשון - "יום הקהל", "הקהל את העם האנשים
20 והנשים והטף וגרך אשר בשעריך", לפעול עליהם בכל עניני יהדות, תורה ומצוותיה, "ושמרו לעשות
21 את כל דברי התורה הזאת", כולל ובמיוחד בהענין שהזמן גרמא - מצות היום בשמחה, היינו, להקהיל
22 אנשים ונשים וטף שישמחו בשמחת בית השואבה, "ברוב עם"¹²⁵, שעל-ידי-זה ניתוסף יותר בהשמחה
23 (כפי שרואים במוחש).

24 כג. ויהי רצון שכל אחד ואחד יעסוק בכל הענינים האמורים בתכלית השלימות, ובלשון הכתוב¹²⁶
25 "בחוקתי תלכו ואת מצוותי תשמרו גו'", לשון ציווי, וגם לשון הבטחה¹²⁷.

26 ובודאי שניתנו כל הכחות הדרושים לכך, כמדובר כמה פעמים שלכל אחד ואחד מישראל ניתנו
27 אוצרות הכי יקרים ונפלאים, שנמצאים ומנוחים ברשותו, על-דרך המשל הידוע בדרושי אדמו"ר
28 מהר"ש¹²⁸ מאבנים טובות ומרגליות שנמצאים בתוך תיבה, ויש לו גם את המפתח של התיבה, כך
29 שביכלתו לפתחה בכל עת שירצה, ולהשתמש בהם בפועל ממש.

30 ועוד והוא העיקר - שהקב"ה אינו ממתין עד שיהודי יפתח את התיבה, אלא מביא את הגאולה
31 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, תיכף ומיד ממש, שאז
32 תהיה השמחה בתכלית השלימות, "שמחת עולם על ראשם"¹²⁹.

33 וההתחלה בזה - בשמחת בית השואבה, שמחה גדולה ביותר, למעלה מכל מדידה והגבלה כלל.

(125) ל' הכתוב - משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית
בערכו. וש"נ.

(126) ר"פ בחוקותי.
(127) דמ"ש "אם בחוקתי תלכו" - אין הכוונה שיש ספק
בדבר ח"ו, אלא, "אין אם אלא לשון תחנונים" (ע"ז ה, סע"א).
(128) סה"מ תרכ"ז ס"ע תלג ואילך. תרכ"ט ריש ע' רט. ועוד.
(129) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

(120) ירושלמי סוכה רפ"ה. הובא בתוד"ה חד תני שואבה -
שם, רע"ב.

(121) "רוח הקודש" - לשון יחיד דוקא, ולא בלשון רבים
(כמו ג' קדושות, וכיו"ב), הדגשת ענין האחדות.

(122) סד"ה ושאתם תרס"ט (סה"מ תרס"ט ס"ע לו ואילך).
(123) ד"ה ושאתם (הב') בלקו"ת דרושים לסוכות פ"ג (פ),

ג.)

(124) ראה תניא ספ"ג.

בס"ד. שיחת ליל ג' דחג הסוכות (ליל שבת-קודש) ה'תשמ"ח. - לאחרי תפילת ערבית -

בלתי מוגה

1 כ"ק אדמו"ר שליט"א הכריז "גוט שבת", וכל הקהל אחריו - שלש פעמים. ואחר-כך התחיל לנגן
2 "וביום שמחתכם".

3 א. על הפסוק: "וביום שמחתכם" - דרשו ב'ספרי' "אלו השבתות". ובהתאם לכך, מתאים לפתוח
4 בניגון הנ"ל ("וביום שמחתכם") - שבזה מודגשת שייכות השמחה ליום השבת.

5 ויש להוסיף ולקשר ענין זה עם קביעות שנה זו, ששבת חול-המועד סוכות חל ביום השלישי דחג
6 הסוכות, שה"אושפיזין" שלו הם יעקב ואדמו"ר הזקן.

7 ובהקדמה:

8 המשך הכתוב "וביום שמחתכם" הוא - "ותקעתם גו", על-דרך ובדוגמת תקיעת שופר.

9 והנה, בנוגע ליום-טוב של ראש-השנה שחל להיות בשבת, שבמקדש היו תוקעין אבל לא במדינה²
10 - מבאר אדמו"ר הזקן (ה"אושפיזא" בלילה הזה) ב'לקוטי תורה'³ ש"בשבת נמשך מצד-עצמו גילוי תענוג
11 עליון.. ממילא אינו נצרך לשופר שהוא גם-כן רק ענין המשכת התענוג במדת המלוכה",

12 אמנם, מכיון ש"יש כמה בחינות בענין התענוג לאין קץ ותכלית", ו"בחינת המשכת התענוג שיתענג
13 ממדת המלוכה הנמשך על-ידי השופר הוא מבחינה מובדלת מבחינת התענוג המאיר בשבת", לכן במקדש
14 היו תוקעין - להיותו מקום מוכשר וראוי להמשכת בחינת התענוג היותר עליון, "לעילא ולעילא", על-ידי
15 עבודתם של ישראל⁴ בתקיעת שופר. מה-שאיין-כן במדינה, שאין המקום מוכשר וראוי להמשכת בחינת
16 התענוג הכי עליון, כ-אם בחינת התענוג שמאיר בשבת, ולכן אין צורך בתקיעת שופר, מכיון שיום
17 השבת עצמו פועל המשכת בחינת התענוג.

18 והנה, מעלת המקדש - בנוגע לענין תקיעת שופר בשבת - קשורה עם ענין התורה, להיותו המקום
19 שבו היה הבית-דין הגדול⁵, סנהדרין גדולה שבלשכת הגזית⁶, שלכן, גם בבית-דין הגדול שביבנה תקעו
20 בשופר ביום-טוב של ראש-השנה שחל בשבת², ולא עוד אלא שאפילו בבית-דינו של הרי"ף תקעו בשבת⁷
21 (בדוגמת בית-דין הגדול שבלשכת הגזית), שמוזה מובן, שמעלת התקיעה בשבת קשורה עם ענין התורה.

22 ועל-פי-זה מובן הקשר והשייכות ל"אושפיזין" של יום השלישי דחג הסוכות, יעקב ואדמו"ר הזקן,
23 מכיון שענינם המשותף הוא - תורה, כדלקמן.

24 ב. ביאור הענין:

25 ענינו של יעקב הוא - "יושב אהלים"⁸, "אהלו של שם ואהלו של עבר"⁹, ובלשון הכתוב¹⁰ "ויקם
26 עדות ביעקב ותורה שם בישראל", דקאי על נגלה דתורה ופנימיות התורה¹¹.

27 וענינו של אדמו"ר הזקן - כמרומו בשמו "שניאור", שפירושו "שני אור", היינו, שהאיר את העולם
28 בשני האורות דנגלה דתורה ופנימיות התורה¹², ועד - כפי שמתאחדים יחדיו, בדוגמת אחדותם בשם

(6) "שתשים סנהדרין אצל המקדש" (פרש"י ר"פ משפטים).
 (7) ראה ר"ן, ריטב"א ו"מלחמת ה" להרמב"ן - ר"ה שם.
 (8) מגיד משנה לרמב"ם שם ה"ט.
 (9) ב"ר פס"ג, יו"ד. פרש"י עה"פ.
 (10) תהלים עח, ה.
 (11) ראה אוה"ת תולדות עה"פ (קמה, רע"ב). מעייני הישועה
 ח"ג פ"ג ס"ב.
 (12) ראה לקו"ש ח"ו ע' 37. וש"נ.

(1) בהעלותך יו"ד, יו"ד.
 (2) ר"ה רפ"ד. רמב"ם הל' שופר פ"ב ה"ו ואילך.
 (3) ד"ה להבין המשנה דיו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת פ"ד
 (דרושים לר"ה נו, ב).
 (4) מצד גודל העילוי ד"למעשה ידיך תכסוף" (איוב יד, טו.
 וראה שמו"ר ספ"ו. ויק"ר פל"א, ג. של"ה שער הגדול כט, ב
 ואילך. ועוד)
 (5) "עיקר תורה שבעל פה . . . עמודי ההוראה ומהם חוק
 ומשפט יוצא לכל ישראל" (רמב"ם ריש הל' ממרים).

1 "שניאור", תיבה אחת. ושמׁו השני "זלמן", אותיות "לזמן"¹³, להורות על הגילוי וההמשכה ד"שניאור"
 2 (שני האורות של 'נגלה' ו'נסתר' שבתורה) בגדרי העולם - זמן (וכן מקום)¹⁴. ולפני־זה - באופן של
 3 הבנה והשגה בחכמה־בינה־דעת שבנפש האדם.
 4 ויש להוסיף בזה - ביאור הטעם שענין ה"זמן" ("לזמן") מרומז בצירוף שונה, "זלמן":
 5 החילוק בין "לזמן" ל"זלמן" הוא - שתיבת "לזמן" היא בלשון הקודש, ואילו "זלמן" הוא שם לע"ז.
 6 והנה, ידוע מה שכתב אדמו"ר הזקן (ה"אושפיזא" בלילה הזה) ב'אגרת הקודש'¹⁵ ש"הבעל־שם־טוב
 7 ז"ל היה אומר דברי תורה בלשון אידיש ולא בלשון הקודש", וכמו כן נהג הרב המגיד, אדמו"ר הזקן,
 8 ורבותינו נשיאינו שלאחריהם, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שאמרו תורתם בלשון אידיש דוקא,
 9 ולא בלשון הקודש.
 10 ופשיטא, שאמירת התורה באידיש דוקא היתה בכוונה מיוחדת כו', שהרי היתה להם האפשרות לומר
 11 דברי תורה בלשון הקודש, ואכן נתיבת התורות היתה בלשון הקודש דוקא, החל מרבינו הזקן שכתב את
 12 ספר התניא¹⁶ בלשון הקודש¹⁷, לשון צחה וברורה, ועל־דרך־זה אצל רבותינו נשיאינו שלאחרי־זה, הן
 13 בנוגע למאמרי החסידות, והן בנוגע לאגרות־קודש, שכתבום בלשון הקודש, ואף־על־פי־כן אמירת
 14 ה'תורה' היתה בלשון אידיש דוקא, מטעם הידוע להם.
 15 ויש לומר אחד הטעמים בדבר - שרצו לומר דברי תורה באופן המוכן לכל אחד ואחד, בלשון המדובר
 16 בפי העם, לשון אידיש.
 17 ובהדגשה יתירה אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - שנוסף לכך שהיה אומר תורתו בלשון אידיש,
 18 הרי גם בנוגע לכתיבת ה'תורות', ישנם כמה וכמה מאמרים ואגרות־קודש שנכתבו בלשון אידיש. ולא
 19 עוד, אלא שהשתדל ביותר להפיץ תורת החסידות גם בשאר הלשוניות, בלשון עם ועם.
 20 וענין זה מרומז בשמו השני של רבינו הזקן, "זלמן", שענין הזמן (המשכת וגילוי התורה בגדרי
 21 העולם) בא בצירוף שם לע"ז דוקא - שבזה מודגש יותר המשכת וגילוי התורה בגדרי העולם, עד ללשון
 22 עם ועם.
 23 ג. על־פי־זה מוכן שמצד ענינים של ה"אושפיזין" של הלילה הזה, ענין התורה - ישנה נתינת־כח
 24 מיוחדת לזרז ולמהר את הזמן שבו יתקעו בשופר גם ביום השבת (בבית־המקדש השלישי), על־דרך לשון
 25 הכתוב "וביום שמחתכם (אלו השבתות) גו' ותקעתם גו'".
 26 ובפרט כאשר מכריזים ענין זה ("וביום שמחתכם גו' ותקעתם גו'") מתוך שמחה, על־ידי ניגון,
 27 ובמקום קדוש - "מקדש מעט"¹⁸, בית־הכנסת "שמגדלין בו תפילה"¹⁹, בדוגמת בית־המקדש שנאמר
 28 בו²⁰ "כי ביתי בית תפילה יקרא", ובית־המדרש "שמגדלין בו תורה"¹⁹, בדוגמת בית־דין הגדול שבלשכת
 29 הגזית,
 30 שעל־ידי־זה - בוודאי ממלא הקב"ה בקשתם ותפילתם של ישראל, שיקויים הענין ד"וביום שמחתכם
 31 גו' ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם", בבית־המקדש השלישי, שיכנה במהרה בימינו.
 32 ד. ויש להוסיף בזה - בקשר ובשייכות לפעולת הענין גם בזמן הגלות: ידוע²¹ הפתגם של הרה"ח
 33 רבי הלל מפאריטש, מחסידי רבינו הזקן, בשם רבינו הזקן, ש"לפני נשמות הגבוהות כמו רבי שמעון בן
 34 יוחאי, לא נחרב הבית כלל".

שנקבע ע"י רבותינו נשיאנו, הוא בתכלית הדיוק), כמשנ"ת

במק"א (ראה לקו"ש חכ"ג ס"ע 415. ועוד).

(18) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

(19) מגילה כז, רע"א.

(20) ישע"י נו, ז.

(21) פלח הרמון שמות ע' ז.

(13) ראה לקו"ש שם ע' 41 וש"נ.

(14) ראה שעה"ה"א פ"ז (פב, א). לקו"ת פרשתנו צח, א.

ובכ"מ.

(15) סכ"ה (קמא, א).

(16) כולל ובמיוחד - שער היחוד והאמונה.

(17) מלבר התיבות "גוואלד גוואלד" שבסיום ספר התניא

(באגרת הקודש האחרונה - כידוע שסדר האגרות קודש, כפי

- 1 ומזה מובן גם בנוגע לרבינו הזקן (וכן רבותינו נשיאינו ממלאי-מקומו) - שעל-ידו באה תורתו של
 2 רשב"י (פנימיות התורה) באופן ד"יתפרנסון"²², בהבנה והשגה בחכמה-בינה-דעת שבנפש - שגם אצלו
 3 "לא נחרב הבית כלל".
- 4 ונמצא, שביחס לרבינו הזקן - ה"אושפיזא" בלילה הזה - שייך תוכן תקיעת שופר בשבת ("וביום
 5 שמחתכם - אלו השבתות - גו' ותקעתם גו'") גם בזמן הגלות, כמו בזמן הבית.
- 6 ה. אמנם, מובן וגם פשוט, שאין להסתפק בכך ש"לפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י (ועל-דרך-זה
 7 אדמו"ר הזקן) לא נחרב הבית כלל", שהרי בפועל ממש נמצאים אנו בחשכת הגלות!
 8 ויתירה מזה - גם רשב"י ואדמו"ר הזקן עצמם סבלו מקושי ושעבוד הגלות: רשב"י - שבגלל גזירת
 9 המלכות הוכרח להתחבא במערה י"ג שנה, ואדמו"ר הזקן - שישב במאסר כו'.
- 10 ולא עוד, אלא שקושי ושעבוד הגלות פעל עליו והוספה בתורתם באופן שבאין-ערוך: בנוגע לרשב"י
 11 - כמסופר בגמרא²³ שדווקא על-ידי צער המערה נוסף אצלו בידיעת התורה באופן שבאין-ערוך, עד
 12 שאמר לרבי פנחס בן יאיר "אשריך שראיתני בכך, שאילמלא לא ראיתני בכך לא מצאת בי כך". ובנוגע
 13 לאדמו"ר הזקן - כמבואר בשיחה הידועה של כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן²⁴ (ועל-דרך-זה בשיחותיו של
 14 כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁵) שעיקר הענין ד"פוצו מעינותיך חוצה" התחיל לאחרי פטרבורג, לאחרי צער
 15 המאסר כו'²⁶. וזוהי הסיבה שהוצרכו להצטער כו' - כדי שעל-ידי-זה יבואו לתכלית העילוי בתורתם.
- 16 ועל-דרך-זה בנוגע לכללות ענין הגלות, שההסברה היחידה, שעל-ידה מנחמים את ישראל על אריכות
 17 הגלות, היא - ירידה צורך עליה, ולכן ככל שתגדל הירידה, הרי זו הוכחה על גודל העילוי של הגאולה
 18 העתידה לבוא.
- 19 אבל אף-על-פי-כן, לאחרי כל הביאורים וההסברים כו' - נעשה ה"געוואלד געשריי": "עד מתי"? ...!
 20 כבר "כלו כל הקיצין" לאחרי ש"כלו כל הקיצין" (שנאמר בזמן הגמרא)²⁷, וכבר עברו עשירות שנים
 21 שומרעשים ביותר אודות ביאת משיח צדקנו, וכבר צעקו "עד מתי", "האנשים והנשים והטף", וכן כל יחיד
 22 בפני-עצמו, ואף-על-פי-כן משיח צדקנו עדיין לא בא - גם לא בסיומה של השנה שחלפה, שנת השמיטה,
 23 "שבת לה"²⁸, "במוצאי שביעית"²⁹.
- 24 זאת ועוד:
- 25 אפילו בהיותם בגלות מצרים - טענו בני ישראל (אודות הבטחת "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול"³⁰)
 26 "ולואי שנצא בעצמנו.. הוציאוני היום ואיני מבקש כלום"³¹, היינו, שמוותרים הם על ה"רכוש גדול"
 27 ובלבד שיצאו מהגלות תיכף ומיד.
- 28 ועל-אחת-כמה-וכמה לאחרי מעשינו ועבודתינו של כל בני ישראל במשך כל שנות הגלות - שישנו
 29 כבר ה"רכוש גדול" בריבוי מופלג ועצום כו' - בוודאי ובוודאי שצריכים לצאת כבר מהגלות תיכף ומיד.
 30 ובפשטות - שתיכף ומיד, "כהרף עין"³², ואפילו פחות מהשיעור ד"הרף עין", נמצא את עצמנו
 31 ("מ'כאפט זיך אז מ'געפינט זיך") בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בהר הקודש ובבית המקדש,
 32 ואז יקויים היעוד "וביום שמחתכם גו' ותקעתם גו'".

מ"מ, בנוגע לגילוי פנימיות התורה, התחיל עיקר הענין דיפוצו מעינותיך חוצה לאחרי פטרבורג.

(27) סנהדרין צז, ב.
 (28) בהר כה, ב. שם, ד.
 (29) פרש"י וילך לא, יו"ד.
 (30) לך לך טו, יד.
 (31) ברכות ט, סע"א ואילך.
 (32) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

(22) תקו"ז ת"ו בסופו. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 136 הערה 35. וש"נ.

(23) שבת לג, ב. וראה אגה"ק סכ"ו (קמג, א).
 (24) סה"ש תורת שלום ס"ע 112 ואילך.
 (25) ראה לקו"ד ח"א כא, ב ואילך. ועוד.
 (26) דאף שגם לפני"ז גדלה מעלתו של רבינו הזקן בלימוד התורה, עד כדי כך, שמכל תלמידי המגיד - מספר מיוחד (קדוש) של תלמידים - בחר המגיד ברבינו הזקן "להורות הלכה ברורה מתוך ומסיק אליבא דהלכתא הלכות בטעמיהן", חיבור השו"ע -

1 ו. ויש להוסיף, שלעתיד־לבוא יהיה העילוי של תקיעת שופר בשבת - "וביום שמחתכם (אלו
2 השבתות) גו' ותקעתם גו'" - לא רק בבית־המקדש, או בבית־דין מיוחד (דוגמת בית־דינו של הרי"ף, או
3 בית־דין שביבנה), אלא גם בכל מקום³³, גם בחוץ־לארץ, ואפילו ביחיד.
4 והמקור לזה בנגלה דתורה - פסק־דין הרמב"ם בסיום וחותרם ספר הי"ד:
5 אודות ימות המשיח - כותב הרמב"ם: "באותו הזמן.. לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'
6 בלבד, ולפיכך יהיו כל ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כפי כח האדם,
7 שנאמר³⁴ כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".
8 והנה, מכיון ש"יהיו כל ישראל חכמים גדולים וידעו דברים הסתומים וישיגו דעת בוראם כו'", הרי
9 בוודאי שתהיה אצלם שלימות הידיעה וההשגה גם בנגלה דתורה, פסקי הלכות, באופן נעלה יותר מכמו
10 שהיה בזמן 'בית שני', או אפילו 'בית ראשון'³⁵.
11 ונמצא, שבימות המשיח יהיה כל אחד ואחד מישראל בדרגת 'סמוך' איש מפי איש כו' עד משה
12 רבינו, ובמילא, יתקעו בשופר בשבת בכל מקום ומקום³⁶, כמו שתקעו בבית־דינו של הרי"ף ובבית־דין
13 שביבנה.
14 והעיקר - שמהדיבור בזה יומשך בפועל ממש, כאמור, בגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח
15 צדקנו.

*

17 ז. נוסף על האמור לעיל בקשר ובשייכות ליום השבת - ישנו גם כללות ענין שמחת בית השואבה,
18 ובמיוחד מעלת השמחה של ליל ג' דחג הסוכות:
19 בנוגע לכללות ענין שמחת בית השואבה - דובר לעיל³⁷ ששמחה אמיתית קשורה עם ענין של חידוש,
20 'פנים חדשות'. ובנידון־דין, יום השבת עצמו הוא ענין של 'פנים חדשות'³⁸, שעל־ידי־זה נוסף חידוש
21 בשמחה.
22 ובנוגע למעלת שמחת ליל ג' דחג הסוכות - הרי, מכיון ש"בתלת זימני הוי חזקה"³⁹, נמצא, שבליילה
23 הזו נפעל התוקף ד"חזקה" בשמחת בית השואבה, הן בנוגע לימי הסוכות עצמם, והן בנוגע לפעולתם
24 על כל השנה כולה.
25 ויש לקשר זה עם שיעור היומי ברמב"ם - שבו נזכר הענין ד"שלוש פעמים"⁴⁰.
26 ח. ונוסף לזה, ישנו גם העילוי שנוסף בשנה זו - 'שנת הקהל', "הקהל את העם האנשים והנשים
27 והטף"⁴¹, שעל־ידי־זה נוסף גם בשמחה, "ברוב עם", כמדובר לעיל⁴².
28 ובענין זה יש לימוד והוראה משיעור החומש היומי - ובהקדמה:
29 זה כבר משך זמן ש'מרעשים' אודות ענין "הקהל", וממשיכים 'להרעיש' שכל מה שעסקו בענין זה
30 עד עתה, אינו מספיק, וצריכים להוסיף יותר ויותר כו'.
31 ולכאורה, יכול לבוא מישהו ולטעון: כבר עסק בענין "הקהל" - ומה תובעים ורוצים ממנו עוד? !
32 בוודאי יודע הוא שאין להסתפק בכך ש"תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב"⁴³, היינו, שכל אחד

(37) שיחת יום ב' דחגה"ס ס"ב.

(38) טושר"ע אה"ע סימן סב ס"ח.

(39) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(40) הל' נזקי ממון רפ"ה.

(41) וילך לא, יב.

(42) שיחת ליל ב' דחגה"ס סכ"ב.

(43) כמ"ש בתחלת פרשת "וזאת הברכה" (לג, ד) - פרשת

השבוע, שעמה צריכים לחיות ("היום יום" ב' חשון).

(33) בכל מקום שישנה קדושת השבת.

(34) ישעי' יא, ט.

(35) שהיו בו כל החמשה דברים (ראה יומא כא, ב. ירושלמי

תענית פ"ב ה"א).

(36) וכל אחד ואחד, "לקטן ולגדול" (כלשון הרמב"ם

בהקדמתו לחיבורו), היינו, שגם אצל "קטן" יהי העילוי דסמוך

איש מפי איש כו', וגם אצל "גדול" לא יהי מקום לעניני חששות

וגזירות כו'.

1 ואחד מ"קהלת יעקב", מגדול ועד קטן⁴⁴, מקבל בירושה ("מורשה"⁴⁵) כל "תורת משה"⁴⁶ - מכיון
2 שצריכים לגלות ירושה זו שישתמשו בה בפועל ממש בחיי היום־יום, על־ידי פעולת החינוך לתורה
3 ומצוות, "חנוך לנער גו"⁴⁷, שעל־ידי־זה נתגלה רצונו האמיתי של כל אחד ואחד מישראל - ש"רוצה
4 להיות מישראל.. לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות"⁴⁸, וכתורת אדמו"ר הזקן⁴⁹ על הפסוק⁵⁰
5 "שמע ישראל גו' ה' אחד", שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד חס־ושלום מאלקות, ובאופן
6 שרצונו האמיתי פועל פעולתו בנוגע למעשה בפועל, בחיי היום־יום.

7 ואכן, השתדל לעסוק בזה בפועל ממש, ובמיוחד בקשר ל'שנת הקהל' - "הקהל את העם האנשים
8 והנשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת"⁴¹, שהקהל
9 אנשים נשים וטף⁵¹, ופעל עליהם להוסיף בעניני תורה ומצוות במעשה בפועל⁵².

10 ואם־כן - שואל הוא - מה רוצים ותובעים ממנו עוד פעם ועוד פעם?
11 והמענה לזה - בסיום שיעור היומי בחומש (בסוף פרשת "וזאת הברכה", סיום וחזרתם כל התורה
12 כולה) - "לעיני כל ישראל":

13 לאחרי כל מה שעשה ופעל בענין "הקהל", אומרים לו, שענין זה צריך להיות באופן ד"לעיני כל
14 ישראל", היינו, שכאשר מסתכלים עליו, רואים בגלוי שמהלך כאן "הקהל", "עס גייט ארום הקהל"!
15 רואים אמנם ציור־קומה של אדם, בעל רמ"ח אברים כו', לבוש בגדי יום־טוב ושבת, "א
16 יום־טוב־דיקער איד", "א שבת־דיקער איד",

17 ובפרט שניכר בו העילוי שנעשה על־ידי עבודתו בימים שלפני־זה, החל מהעבודה בחודש אלול, ח"י
18 אלול, ימי הסליחות, ראש־השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים, ארבעה הימים שבין יום הכיפורים
19 לסוכות, עד ליום השלישי של חג הסוכות⁵³,

20 אבל אף־על־פי־כן, עדיין תובעים ממנו להוסיף לעסוק ולהשתדל בענין "הקהל", עד כדי כך, שכאשר
21 מסתכלים עליו, לא רואים ענין אחר, מלבד ענין "הקהל", היינו, שניכר עליו בגלוי - "לעיני כל ישראל"
22 - שכל מציאותו היא המציאות של "הקהל"!

23 וזוהי 'אבן־הבוחן' בנוגע למדת התעסקותו ב"הקהל" - אם ענין זה הוא באופן ד"לעיני כל ישראל".
24 ט. והמעשה הוא העיקר⁵⁴:

25 בעמדנו בליל ג' דחג הסוכות - יש להוסיף בכל הענינים האמורים, הן בנוגע לשמחת בית השואבה,
26 והן בנוגע ל"הקהל" (שעל־ידי־זה נוסף גם בשמחת בית השואבה), ביתר שאת וביתר עוז, בתוקף
27 ד"חזקה".

28 ועוד ענין בזה - שהפעולה בכל ענינים אלו היא מתוך תענוג, כמודגש בקביעותו ביום השבת, ש"כל
29 מלאכתך עשויה"⁵⁵, וכל ענינו אינו אלא ענין התענוג, "וקראת לשבת עונג"⁵⁶.

(44) שהרי גם תינוק שיצא לאויר העולם יורש הכל (ראה נדה מג, סע"ב ואילך - במשנה. רמב"ם הל' נחלות ספ"א).
(45) רה סנהדרין נט, רע"א.
(46) כולל גם תורתם של האושפיזין: יעקב - "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל", ואדמו"ר הזקן - פנימיות התורה, כפי שנתגלה ונתבארה באופן של הבנה והשגה בתורת חסידות חב"ד (כולל גם - תורתם של רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו). שגם היא שייכת לכאן"א מישראל (כפתגם אדמו"ר הזקן (ראה אג"ק אדמו"ר מוהר"יי"צ ח"י ע' דש. וש"נ) שתורת החסידות אינה עבור חוג מסוים, אלא עבור כל ישראל ממש) - שהרי, כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני (נסמן בלקו"ש ח"י ט ע' 252).
(47) משלי כב, ו.
(48) רמב"ם הל' גירושין ספ"ב.
(49) "היום יום" כ"ה אלול. ובכ"מ.
(50) ואתחנן ו, ד.
(51) כולל גם קטני קטנים - ראה רמב"ן ואוה"ח עה"פ וילך לא, יג. הנסמן במכתב וא"ו תשרי שנה זו.
(52) גם בנוגע לקטנים - שהרי מעשה דקטן חשיב מעשה (רמב"ם הל' טומאת אוכלין ספ"ג. פי"ג ה"ד. פי"ד ה"ב. ועוד), משא"כ בנוגע לקטני קטנים ממש, עד לתינוק בן יומו, שלא שייך אצלם ענין של מעשה, כי אם, עצם הענין ד"הקהל" (ובאופן דפעולה נמשכת כו' כשיגדל).
(53) שבבעבודה דחג הסוכות גופא ישנו גם התוקף ד"חזקה", כנ"ל ס"ז.
(54) אבות פ"א מ"ז.
(55) מכילתא ופרש"י יתרו כ, ט. שו"ע אדה"ז או"ח הל' שבת שס"ו סכ"א.
(56) ישע"י נח, יג.

1 ובכל זה - כהוראת שיעור החומש היומי - באופן ד"לעיני כל ישראל", כאמור, שרואים בגלוי לעין
2 כל, שכל מציאותו היא "הקהל".

3 ויש להוסיף ולהדגיש שכל האמור הוא בכחו של כל אחד ואחד מישראל, כמו שכתב אדמו"ר הזקן
4 (ה"אושפיזא" בלילה הזה) ב"דף השער" של ספר התניא⁵⁷ "מיוסד על פסוק⁵⁸ כי קרוב אליך הדבר⁵⁹ מאד
5 בפיך ובלבך לעשותו, לבאר היטב איך הוא קרוב מאד", ומוסיף "בעזרת ה' יתברך", שישנו גם העזר
6 והסיוע ש"הקב"ה עוזרו"⁶⁰.

7 ועוד והוא העיקר - שתיכף ומיד זוכים לראות בגילוי, "לעיני כל ישראל", את הענין ד"הקהל את העם
8 האנשים והנשים והטף וגר⁶¹ אשר בשעריך" בפועל ממש ובתכלית השלימות - כאשר "קהל גדול ישובו
9 הנה"⁶², כולל - "הקיצו ורננו שוכני עפר"⁶³, החל מה"אושפיזין", ובראשם ה"אושפיזין" של יום זה -
10 יעקב ואדמו"ר הזקן.

*

12 י. בשיעור היומי ברמב"ם⁶⁴ יש לימוד והוראה נפלאה בנוגע לאהבת ישראל ואחדות ישראל - התוכן
13 ד"הקהל":

14 בשיעור היומי⁶⁵ - כותב הרמב"ם: "עשרה תנאים התנה יהושע⁶⁶ ובית־דינו בשעה שחלק את הארץ",
15 ומובן, שעשרה תנאים אלו הם בענינים הכי עיקריים וחשובים, שלכן בזמן וענין הכי חשוב של חלוקת
16 הארץ, מצא לנכון להתנות עשרה תנאים עיקריים אלו, שנקבעו על כל הזמנים וכל המקומות⁶⁷.

17 ואחד התנאים - "שכל התועה בין הכרמים וכיוצא בהן, מפסג ועולה מפסג ויורד עד שיצא לדרכו".
18 וצריך להבין:

19 (א) מה ראה יהושע להתנות (בין עשרה תנאים עיקריים) שהתועה בין הכרמים לא יצטרך לטרוח לילך
20 מסביב לכרם, אלא יוכל לנתק ולכרות את הזמורות המעכבות בדרך - הרי המדובר הוא אודות מניעת
21 טירחא קלה של "התועה בין הכרמים" (שיתעה עוד כמה רגעים עד שיחזור לדרך), ומהי החשיבות
22 הגדולה שבדבר, עד כדי עשיית תנאי בחלוקת הארץ?

23 (ב) היתכן שמניעת טירחא קלה זו תכריע את היזק כרמו של חברו, עד כדי כך, שלא זו בלבד שהתירו
24 לו לפסג ולעלות לפסג ולירד, אלא עוד זאת, שאינו חייב לשלם את הנזק שגרם לבעל הכרם⁶⁸?

והביאור בזה:

26 תנאי זה מדגיש עד כמה גדלה מעלתו וחשיבותו של יהודי - שכדי למנוע ממנו טירחא וצער מיותרים
27 (שיתעה בין הכרמים משך זמן נוסף), מצא יהושע לנכון להתנות מלכתחילה בעת חלוקת הארץ, "שכל
28 התועה בין הכרמים.. מפסג ועולה מפסג ויורד עד שיצא לדרכו", מבלי להתחשב בנזק שיגרם לבעל
29 הכרם, שהרי על תנאי זה נתחלקה הארץ.

(63) ישע"י כו, יט.

(64) נוסף על האמור לעיל (ס"ז) בענין התוקף ד"חזקה" -
שלוש פעמים.

(65) הל' נזקי ממון פ"ה ה"ג.

(66) להעיר גם מהשייכות לשיעור חומש היומי - "ויהושע בן
נון מלא רוח חכמה. . . וישמעו אליו בני ישראל ויעשו גו' "
(ברכה לר, ט).

(67) שהרי "תקנות אלו כולן נוהגות בכל מקום, אפילו בחוצה
לארץ" (שם ה"ה).

(68) ובפרט שכאשר "מפסג ועולה מפסג ויורד" יכול להנות
גם מהענבים, שלכן, מתחזקת יותר השאלה למה לא יתחייב
לשלם.

(57) ספר של בינונים, אשר "מדת הבינוני היא מדת כל אדם
ואחרי' כל אדם ימשוך" (תניא רפי"ד).

(58) נצבים ל, יד.

(59) "המצוה הזאת" (שבתתחלת הענין (שם, יא)) - באופן
גלוי (מראה באצבעו ואומר זאת), כמו "וזאת הברכה".

(60) ראה סוכה נב, רע"ב. וש"נ.

(61) "גורן" - בוא"ו המחבר, ויתירה מזה - וא"ו המוסיף,
מצד מעלת הגרים שיחוסם גדול יותר מהיחוס דבני, "בני
אברהם יצחק ויעקב", לפי שמתייחסים "למי שאמר והי' העולם"
(תשובת הרמב"ם - נדפסה ברמב"ם הוצאת שולזינגער (ג.י.
תש"ז) בהוספות לח"א סי"ט. תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ)
כרך ב סרצ"ג).

(62) ירמ' לא, ז.

- 1 ויש להוסיף בעומק יותר - שהתנאי בחלוקת ארץ ישראל, פועל גם על בני ישראל, שמצד רצונם
2 לעזור ליהודי התועה בין הכרמים, שלא יתעה משך זמן נוסף, נוחא להם שיפסג ועלה יפסג וירד, אף
3 שעל-ידי-זה ינזק הכרם.
- 4 ועל-פי-זה יומתק הטעם שאינו משלם הנזק - דלכאורה, אף שחלוקת הארץ היתה על תנאי זה, יש
5 סברא שהתועה בין הכרמים ישלם את הנזק⁶⁹ כדי שלא ינקפו לבו על הנזק שגרם לחבירו? והביאור,
6 על-פי האמור, שבעל הכרם רוצה וזופץ לעזור לתועה, וניחא לו שפסג ועלה כו', מכיון שעל-ידי-זה יצא
7 לדרכו, ולכן אין מקום שיקפנו לבו על הנזק שגרם לבעל הכרם, שהרי אדרבה, נזק זה נוח לבעל הכרם,
8 מכיון שעל-ידי-זה באה טובה ליהודי התועה בין הכרמים.
- 9 ומכאן למדים מוסר-השכל ב"לתקן הדעות"⁷⁰ - באיזו מדה צריכה להיות אהבת ישראל ואחדות
10 ישראל, עד כדי כך, שנזק לו שיוזק ממונו בשביל טובת הזולת. והעיקר - לא ה"מוסר-השכל", אלא
11 קיום הלימוד וההוראה במעשה בפועל, אשר אין צורך להאריך ולבאר בפרטיות כיצד מתבטא הדבר
12 בפועל ממש, שהרי מובן וגם פשוט הדבר לכל אחד ואחת, מגדול ועד קטן.
- 13 יא. ובאותיות פשוטות - בנוגע ל"שמחת בית השואבה" ו"הקהל":
- 14 כאשר 'מרעישים' אודות "שמחת בית השואבה" ו"הקהל" בלילה זה - יכול מישהו לחשוב: יש סדר
15 עדיפויות, לכל-לראש צריך לקדש על היין, לאכול סעודת שבת, "מצוה לענגו בעונג אכילה ושתייה"⁷¹,
16 וגם... לישון, "שינה בשבת תענוג"⁷², שהרי בענינים אלו מקיים מצוותו של הקב"ה, "וקראת לשבת עונג".
- 17 על כך באה ההוראה משיעור היומי ברמב"ם:
- 18 יהושע ובית-דינו היו עסוקים בענין הכי נעלה - חלוקת ארץ ישראל לכל בני ישראל, ואף-על-פי-כן
19 התפנו מחלוקת הארץ כדי להתנות תנאי לטובתו של יהודי התועה בין הכרמים!
- 20 ואם הדברים אמורים בנוגע לפעולתו של יהושע⁷³ ובית-דינו בחלוקת ארץ ישראל כולה -
21 על-אחת-כמה-זכמה כשמדובר אודות עבודתו של יהודי פרטי⁷⁴, שצריך להתפנות מעניניו, ובנידון-דין,
22 עונג שבת על-ידי אכילה ושתייה כו', בשביל טובתו של יהודי שהוא בבחינת "תועה בין הכרמים",
23 על-ידי-זה שמקהילים אותו ביחד עם כמה וכמה מישראל, "הקהל את העם האנשים והנשים והטף",
24 ופועלים עליו "לעשות את כל דברי התורה", החל מהענין שהזמן גרמא - שמחת בית השואבה.
- 25 ובפרטיות יותר - בדיוק הלשון "תועה בין הכרמים":
- 26 מחד גיסא, מדובר אודות יהודי שנמצא בדרגה נמוכה - "תועה" - ובלשון השייך ל"הקהל" - שאינו
27 במעלת "אנשים" או "נשים", כ"אם בדרגת "טף".
- 28 ולאידך גיסא, הרי הוא "תועה בין הכרמים" - לא במדבר שממה, ואפילו לא "בשבילין שבשדות"⁷⁵,
29 אלא "בין הכרמים"⁷⁶, החסרון היחיד הוא שאין זה כרמו, "כרמי שלי"⁷⁷, אלא כרמים של אחרים, והוא
30 "תועה בין הכרמים", במקום לילך לדרכו ועבודתו כו'.
- 31 ואף-על-פי-כן מניח יהושע ובית-דינו את חלוקת הארץ לכל ישראל, בשביל טובתו של "התועה בין
32 הכרמים" (בשני הקצוות הנ"ל).
- 33 ולהוסיף, שהוראה זו (להשתדל עבור טובתו של "התועה בין הכרמים") היא בהדגשה יתירה ליהודי
34 שזכה ללמוד ב'תומכי תמימים' (ויתירה מזה - ואפילו אם רק קיבל השפעה מיהודי שזכה ללמוד ב'תומכי

(74) כולל גם העבודה לעשות מד' אמותיו ארץ ישראל - כפתגם הידוע (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה) "עשה כאן ארץ ישראל".

(75) כלשון הרמב"ם בהלכה ד'.

(76) ע"ד מ"ש "באתי לגני", "לגנני" (שהש"ר רפ"ה). המשך

באתי לגני תש"י בתחלתו), מקום של תענוג.

(77) ל' הכתוב - שה"ש א, ו.

(69) אף שבעל הכרם אינו דורש (ואינו יכול לדורש) תשלום הנזק, כאמור, שעל תנאי זה קיבל את חלקו בארץ מלכתחילה.

(70) ראה רמב"ם הל' תמורה בסופן.

(71) שו"ע אדה"ז או"ח הל' שבת בתחלתן.

(72) נסמן בלקו"ש ח"יב ע' 254.

(73) המקבל דמשה רבינו, "פני משה כפני חמה, פני יהושע

כפני לבנה" (ב"ב עה, סע"א), שמילא מקומו בהנהגת בני (וראה לעיל הערה 66).

1 תמימים) - ד"קדושה לא זזה ממקומה⁷⁸ - שבוודאי ובוודאי צריך לנצל את הכחות המיוחדים שניתנו
 2 לו ביחד עם הציווי וההוראה להיות "נרות להאיר"⁷⁹, על-ידי שיפעל בענין "הקהל את העם האנשים
 3 והנשים והטף גו' למען ישמעו ולמען ילמדו גו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת", החל מהענין
 4 שהזמן גרמא, כאמור, שמחת בית השואבה.

*

6 יב. ישנו ענין נוסף השייך ליום השבת - המנהג בכל התועודות ביום השבת, לבאר פסוק בפרשת
 7 השבוע עם פירוש רש"י.

8 ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם בכל פרשיות התורה נוהג לבאר פסוק עם פירוש רש"י - בפרשת "וזאת
 9 הברכה", סיום וחותרם כל התורה כולה, על-אחת-כמה-וכמה.

10 ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו - שקורין פרשת "וזאת הברכה" במשך שלשה שבועות, שביניהם -
 11 השבת של יום הכיפורים, "שבת שבתון"⁸⁰, וכן השבת של חג הסוכות, עד לשמחת תורה (אף שאינו
 12 ביום השבת), הרי בוודאי שיש לקיים את המנהג ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י.

13 ובהתאם לכך, נתעכב על פירוש רש"י בפסוק השייך לשיעור של ערב שבת, ושייך גם ל"אושפיזא"
 14 של ליל ג' דחג הסוכות (יום השבת)⁸¹ - פירוש רש"י תמוה ומוקשה, לכאורה, עד כדי "קלאץ-קשיא",
 15 כדלקמן.

16 יג. על הפסוק⁸² "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב גו' אף שמיו יערפו טל" (בשיעור של ערב שבת)
 17 - מפרש רש"י:

18 "בטח בדד - כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף ולישב יחד
 19 מפני האויב".

20 "עין יעקב - כמו ועינו כעין הבדולח⁸³, כעין הברכה שבירכם יעקב, לא כבדד שאמר ירמיהו, בדד
 21 ישבת⁸⁴, אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב, והיה⁸⁵ אלקים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם".

22 "אף שמיו יערפו טל" - אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב, ויתנ⁸⁶ לך האלקים מטל השמים
 23 וגו'".

יד. וצריך להבין:

25 (א) מהו גודל העילוי ש"כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף
 26 ולישב יחד מפני האויב" - יותר מכל הברכות שלפני-זה, כולל ברכת גד (נצחון במלחמה), וברכת יהודה
 27 (גבורת ארי), וכיוצא בזה, שלכן נאמרה ברכה זו בסוף כל הברכות?

28 (ב) "לא כבדד שאמר ירמיהו, בדד ישבתי" - "בדד" דירמיהו, מאן דכר שמיה!?

29 (ג) "עין יעקב", כעין ברכות יעקב - כולל ריבוי ענינים, הן ריבוי הברכות שבירך יעקב את בניו, והן
 30 הברכות שנתברך יעקב על-ידי יצחק. ואם-כן, מדוע מביא רש"י את הברכה ד"והיה אלקים עמכם והשיב
 31 אתכם אל ארץ אבותיכם" דוקא?

32 (ד) "אף שמיו יערפו טל" - הוא בדוגמת "ויתן-לך האלקים מטל השמים" ב"ברכתו של יצחק". ואינו
 33 מובן: מדוע מוסיף רש"י תיבת "וגו'", דקאי על המשך ברכתו של יצחק (גם בפסוק שלאחר-זה), הרי
 34 לאחרי "אף שמיו יערפו טל" לא נזכר ענין נוסף דוגמת ברכתו של יצחק?

78 ראה ע"ח שער ד' פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. וראה
 אגה"ק ביאור לסי' ז"ך.
 79 ראה לקו"ש ח"ב ע' 484 ואילך. וש"נ.
 80 אחרי טז, לא. אמור כג, לב.
 81 באופן ד"כפלים לתושי" - ששייך לשני ימים.
 82 לג, כח.
 83 בהעלותך יא, ז.
 84 ירמי' טו, יז.
 85 ויחי מח, כא.
 86 תולדות כז, כח.

- 1 טו. ויש לומר הביאור בזה - בקיצור על-כל-פנים (מפני 'טירחא דציבורא'):
- 2 כאשר ה'בן חמש למקרא' מגיע לפסוק "וישכון ישראל בטח בדד" שבסיום כל הברכות - מתעוררת
- 3 אצלו שאלה פשוטה: מהו גודל העילוי ד"בדד" - "כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין
- 4 כו" - שלכן נאמרה ברכה זו בסיום כל הברכות, לאחרי הברכות הפרטיות של כל שבת ושבת בפני-עצמו,
- 5 להיותה ברכה הכי נעלית?!
- 6 וכדי לבאר את המעלה ד"בדד", שזוהי ברכה הכי נעלית - מביא רש"י ראייה מ"בדד שאמר ירמיהו".
- 7 ובהקדמה:
- 8 בהשקפה ראשונה, יכולים לטעות ולחשוב ש"בדד שאמר ירמיהו" קאי על "איכה ישבה בדד"⁸⁷. אבל
- 9 מובן וגם פשוט שלא שייך לומר כן, כי "וישכון ישראל בטח בדד" הוא תכלית העילוי של ברכת משה,
- 10 ולכן אין זה שייך כלל וכלל (אפילו לא בתור שלילת קא-סלקא-דעתך) ל"איכה ישבה בדד", דקאי על
- 11 החורבן!
- 12 [ובכלל, מה ענין "איכה ישבה בדד" לימינו אלו - הרי כבר "כלו כל הקיצין" (כנ"ל בארוכה), ותיכף
- 13 ומיד זוכים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו],
- 14 הכוונה היא, איפוא, ל"בדד שאמר ירמיהו - בדד ישבתי", שמפסוק זה למדים גודל העילוי ד"בדד"
- 15 (כדלקמן), שעל-פי-זה מובן גודל מעלת הברכה ד"וישכון ישראל בטח בדד", סוף כל הברכות.
- 16 טז. ביאור הענין:
- 17 "בדד ישבתי" - אמר ירמיהו בקשר ובשייכות לענין הנבואה: "מפני ידך בדד ישבתי", "מפני נבואה
- 18 הבאה לי מאתך"⁸⁸.
- 19 וענין זה בא בהמשך לפסוק שלפני-זה אודות גודל שמחתו על שזכה לענין הנבואה - "נמצאו דברך
- 20 ואוכלם ויהי דברך לי לששון ולשמחת לבבי כי נקרא שמך עלי ה' אלקי צבאות"⁸⁹, שלכן "לא ישבתי
- 21 בסוד משחקים ואעלוז מפני ידך בדד ישבתי"⁹⁰.
- 22 כלומר, "בדד שאמר ירמיהו, בדד ישבתי" הוא ענין למעליותא, עד לתכלית העילוי - שמתבודד משאר
- 23 בני האדם, מפני שהקב"ה נמצא יחד עמו ומגלה לו דברו, "גלה סודו אל עבדיו הנביאים"⁹¹.
- 24 יז. ויש להוסיף בזה - בנוגע למעלת נבואת ירמיהו:
- 25 מצינו במדרשי חז"ל קשר ושייכות בין ירמיהו למשה רבינו - "אתה מוצא כל מה שכתוב בזה כתוב
- 26 בזה כו"⁹², ועל-דרך-זה "אילו זכיתם הייתם קוראים בתורה (תורת משה) כו' ועכשיו כו' הרי אתם
- 27 קוראים כו"⁹³ (בנבואת ירמיהו), כפי שהולך ומפרט בנוגע לכל כ"ב אותיות התורה, הכוללות מציאות
- 28 הבריאה כולה.
- 29 ועד כדי כך גדלה מעלתו של ירמיהו, שמצינו בו חידוש שאין דוגמתו אצל שאר הנביאים, כולל גם
- 30 משה רבינו:
- 31 אמרו חז"ל "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גיבור עשיר כו"⁹⁴, "ובעל קומה"⁹⁵, "וכולן
- 32 ממשה"⁹⁴, והרי מובן וגם פשוט, שבצאתו לאויר העולם לא היו אצלו מעלות אלו⁹⁶ עד שנתגדל כו',
- 33 ורק אז השרה הקב"ה שכינתו עליו.

(94) נדרים לח, א. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ז.

(95) שבת צב, א.

(96) כמו: בעל קומה, עשר אמות (שבת ונדרים שם) - שבודאי לא נולד בגובה כזה (שהרי גם הענקים, כמו עוג מלך הבשן, אינם נולדים בגובה כזה), וכפי שמצינו בקרא שבהיותו בן ג' חדשים הניחוהו בתוך תיבה קטנה! ועד"ז "עשיר" - שהרי נתעשר מפסולתן של לוחות (נדרים שם), ועד"ז בנוגע לשאר המעלות.

(87) כבדפוס ראשון דרש"י - שמוסיף "איכה ישבה בדד".

(88) פרש"י עה"פ.

(89) שם טז"ז.

(90) וכמ"ש הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ז ה"ד) "כל הנביאים . יושבים שמחים וטובי לב ומתבודדים כו'".

(91) עמוס ג, ז.

(92) יל"ש ירמי' רמז רנו.

(93) פתיחתא דאיכ"ר יא.

שיחת ליל ג' דהג הסוכות (ליל שבת־קודש) ה'תשמ"ח

פט

- 1 ואילו בנוגע לירמיהו - מקרא מלא דיבר הכתוב⁹⁷ "בטרם אצרך בבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם
2 הקדשתיך נביא גו' נתתיך"⁹⁸, ללא הכנות כלל.
- 3 ונוסף לזה, "נביא לגוים נתתיך", היינו, לא רק לישראל אלא גם לאומות העולם, וכמו שכתוב בפסוקים
4 שלאחרי־זה⁹⁹ "ראה הפקדתיך היום על הגוים ועל הממלכות לנתוש ולנתוץ גו' לבנות ולנטוע"¹⁰⁰.
- 5 ויש לומר, שעילוי נבואת ירמיהו מרומז גם בשמו - אותיות "רם"¹⁰¹, ולא עוד, אלא שמהפכים גם
6 את ענין ה"מר"(ירמיהו מלשון מרירות¹⁰²) ל"רם" - אתהפכא חשוכא לנהורא¹⁰³.
- 7 יח. על־פי־זה מובן ש"בדד שאמר ירמיהו, בדד ישבתי" הוא למעליותא - בקשר למעלת הנבואה,
8 שלהיותו יחד עם הקב"ה, לכן "בדד ישבתי".
- 9 ומזה מובן גם גודל העילוי ד"וישכון ישראל בטח בדד" - "כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת
10 תאנתו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף ולישב יחד" - שזוהי ברכה הכי נעליית¹⁰⁴, שאינו זקוק לעזר וסיוע
11 של הזולת, דמכיון שנמצא עם הקב"ה (כמו שכתב רש"י בפסוק שלפני־זה¹⁰⁵ "והוא שהכח והגבורה
12 שלו, בעזרך"), יש לו את כל הענינים בתכלית השלימות, מבלי שיצטרך לשלימות שעל־ידי הזולת.
13 ליתר ביאור:
- 14 אמרו חכמינו ז"ל¹⁰⁶ "עתיד הקב"ה לעשות... חופות לכל צדיק וצדיק.. כל אחד ואחד נכוה מחופתו
15 של חבירו", כלומר, אף שהקב"ה עושה לו חופה, מכל־מקום "נכוה מחופתו של חבירו", בדוגמת הענין
16 ד"קנאת סופרים", שעל־ידי־זה "תרבה חכמה"¹⁰⁷, כי על־ידי הצער שלא זכה לחופה שזכה לה חבירו,
17 נעשה הענין ד"מן המיצר קראתי", שעל־ידי־זה "ענני במרחב"¹⁰⁸.
- 18 אמנם, תכלית השלימות היא - שלא שייך גם הענין ד"נכוה מחופתו של חבירו", שלילת הענין
19 ד"קנאת סופרים", על־ידי־זה שנמצא במעמד ומצב ד"בדד", "וישכון ישראל בטח בדד", "כל יחיד ויחיד
20 איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין, ואין צריכין להתאסף ולישב יחד", דמכיון שכל אחד ואחד נמצא
21 יחד עם הקב"ה (דוגמת דרגת הנבואה), יש לו מצד־עצמו תכלית השלימות, מבלי שיצטרך לשלימות
22 שעל־ידי הזולת¹⁰⁹.
- 23 יט. אמנם, רש"י כותב "לא כבדד שאמר ירמיהו", כי:
- 24 בנוגע לנבואת ירמיהו, הרי מכיון שנתערבו גם ענינים בלתי־רצויים כו', יש ב"בדד ישבתי" גם ענין
25 נוסף - "כי זעם מלאתני"⁸⁴, "יחידי ומשתומם באבילות, כי נבואת זעם מלאתני בחורבן ביתך"⁸⁸, היינו,
26 שה"בדד" הוא לא רק מצד מעלת הנבואה, אלא גם מפני היותה נבואת זעם.
- 27 [ומכאן למדים הוראה נוספת - שבנוגע לאמירת דברי־תוכחה כו', צריך להיות מעמד ומצב ד"בדד
28 ישבתי"¹¹⁰, ובשתיים: (א) אין למהר לומר דברי־תוכחה, ואדרבה, לכתחילה יש להשתדל להמנע מזה,
29 לישב בדד כו', אלא־אם־כן אין ברירה כו'. (ב) גם כשמוכרח לאמרם - צריכה להיות אמירתם באופן

אל הקצה ד"הקהל" למעליותא (נתבאר בארוכה בשיחת ליל ה'
דסוכות ס"ב ואילך).
105 (לג, כו.
106 ב"ב עה, א.
107 שם כא, סע"א. כב, רע"א. וראה אוה"ת ויצא ריח, ב
ואילך. וש"נ.
108 תהלים קיח, ה.
109 ומ"ש ש"אין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב"
- אין הכוונה רק בנוגע לשלילת אויב, אלא גם בנוגע לשאר
ענינים.
110 להעיר גם מפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שעניני חומרות
והידורים כו' צ"ל רק בנוגע לעצמו, ולא בנוגע לזולתו, ובסגנון
האמור - באופן ד"בדד".

97 ירמ' א, ה.
98 להעיר, שמצינו דוגמתו בשמשון - "נזיר אלקים יהי
הנער מן הבטן" (שופטים יג, ה), אבל שמשון הי' מהשופטים,
ולא מהנביאים.
99 שם, יו"ד.
100 לא רק ענין של שלילה, "לנתוש ולנתוץ", בנוגע לענינים
בלתי־רצויים, אלא גם - ובעיקר - בענין של חיוב, "לבנות
ולנטוע", שהרי "לא תוהו בראה לשבת יצרה" (ישעי' מה, יח).
101 פסיקתא ד"ר"כ (באבער) פי"ג. וראה יל"ש ירמ' רמז רנז.
סה"ש תש"ג ריש ע' 140.
102 ראה לקו"ש ח"ח ריש ע' 344. וש"נ.
103 ראה זח"א ד, א.
104 והשייכות ל"הקהל" - כי, כשנמצאים במצב ד"מפוזרין"
"בדד" (למעליותא), צ"ל המעבר מן הקצה דמעליותא ד"קהל",

- 1 ד"בדד", ביחיד דוקא, כדי שלא לביישו כו', כמו שכתב אדמו"ר הזקן ב'שולחן ערוך'¹¹¹ "כל המוכיח
2 את חבריו.. צריך להוכיחו בינו לבין עצמו (ולא ברבים).. בנחת ובלשון רכה כו'".
- 3 ומכיון שבנידון־דין מדובר רק אודות "בדד" למעלותא, שלימות הברכה - לכן "לא כבדד שאמר
4 ירמיהו". כלומר, הראיה מירמיהו היא רק בנוגע למעלה ד"בדד ישבתי" מצד ענין הנבואה, ותו לא מידי.
- 5 כ. וממשיך רש"י, "אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב, והיה אלקים עמכם והשיב אתכם אל ארץ
6 אבותיכם":
- 7 מכיון שבפסוק נאמר "וישכון ישראל בטח בדד עין יעקב", "כעין הברכה שברכם (הבטחה שהבטיחם)
8 יעקב" - יש למצוא גם אצל יעקב ענין שיש בו העילוי ד"בדד", ועל זה מביא רש"י את דברי יעקב
9 "והיה אלקים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם", שבזה מודגש העילוי ד"בדד"¹¹².
- 10 והביאור בזה:
- 11 ב"והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם" - יכולה להיות השבה כללית, על־דרך קודם שחלקו לשבטים
12 (ופשיטא - קודם שהתיישבו "איש תחת גפנו ותחת תאנתו") - היפך בתכלית ד"בדד".
- 13 אמנם, הבטחת יעקב זו (שכבר למדה ה'בן חמש') היא - חלק מדבריו ליוסף רק אודות קבורתו. כהמשך
14 פירוש רש"י¹¹³ "להתעסק בקבורתי", והרי ענין הקבורה (לאחרי אריכות ימים ושנים טובות, קמ"ז שני חיי
15 יעקב) הוא באופן ד"בדד". היינו, במערת המכפלה גופא - דוגמת "גפנו" ממש, שכן חלקו של יעקב במערת
16 המכפלה שייך אך ורק אליו בלבד, לא ליצחק ולא לאברהם, ואפילו לא באופן של שותפות, כ־אם
17 באופן ד"בדד".
- 18 כא. על־פי־זה יש לבאר גם מה שכתב רש"י בפירוש "אף שמיו יערפו טל", "אף ברכתו של יצחק..
19 ויתן־לך האלקים מטל השמים וגו'":
- 20 מכיון שלאחרי גודל העילוי ד"בטח בדד עין יעקב", "כעין הברכה שברכם יעקב", מוסיף הכתוב "אף
21 ברכתו של יצחק נוטפת על ברכתו של יעקב" - הרי, לא יתכן לומר שברכה זו כוללת רק "ויתן־לך האלקים
22 מטל השמים" ("אף שמיו יערפו טל"), ותו לא מידי.
- 23 ולכן, מוכרח רש"י להוסיף "וגו'", היינו, שכוונת משה בהזכירו "אף שמיו יערפו טל" היא - לכל
24 ברכתו של יצחק, לא רק ל"מטל השמים", אלא גם לכל פרטי הברכות בהמשך הכתובים.
- 25 ויש להאריך בכל זה, "ותן לחכם ויחכם עוד"¹¹⁴.
- 26 *
- 27 כב. ויהי־רצון שמאריכות הדיבור בכל זה - נזכה בקרוב ממש לקיום הברכה "וישכון ישראל בטח
28 בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש" גו', "איש תחת גפנו ותחת תאנתו".
- 29 ובזה נכללת המשכת ברכתיו של הקב"ה (לא רק בענינים המוכרחים ("דגן"), אלא) גם בעניני תענוג
30 ("תירוש"), "גפנו ותאנתו", הן ברוחניות והן בגשמיות גם יחד. ופשיטא, שלילת ענינים בלתי־רצויים -
31 "אין צריכים להתאסף ולישב יחדיו מפני האויב".
- 32 ויש להוסיף - בנוגע ל"נפלאות" שבפירוש רש"י¹¹⁵ - שרש"י מזכיר כאן שלילת ענין האויב, כדי
33 לרמז שישנו מציאותו של האויב, אלא שנתהפך מאויב למסייע, על־דרך מה שכתוב¹¹⁶ "ועמדו זרים ורעו
34 צאנכם ובני נכר אכריכם".

(114) משלי ט, ט.

(115) ראה של"ה במס' שבועות שלו (קפא, א). "היום יום"
כ"ט שבט.

(116) ישעי' סא, ה.

(111) או"ח סקניו ס"ח. חו"מ הל' אונאה וגניבת דעת ס"ל.

(112) משא"כ בכל שאר הברכות, ששייכות לשבת שלם,
משפחה שלימה, וכיו"ב, ולא באופן ד"בדד".

(113) יחי מה, כב.

כג. והמעשה הוא העיקר:

יש לצאת ולחגוג שמחת בית השואבה בפעם השלישית, ביתר שאת וביתר עוז, באופן של "חזקה".
 ובפרט מצד החידוש המיוחד בשנה זו - שנת "תשמח", לשון ציווי, שצריך להיות ענין השמחה, וגם לשון הבטחה, שבוודאי תהיה השמחה בהצלחה רבה, ועד לשלימות השמחה - כלשון הכתוב שמביא הרמב"ם בסוף הלכות לולב "והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'"¹¹⁷, היינו, שאצל כל אחד ואחת מישראל צריכה להיות השמחה בדוגמת דוד מלכא משיחא, סיום וחותם ה"אושפיזין" של חג הסוכות.
 [ולהעיר מהקשר והשייכות של דוד המלך לשמחת בית השואבה (הקשורה עם ניסוך המים) - כמו שכתוב¹¹⁸ "וישאו שלשת הגבורים במחנה פלשתים וישאבו מים.. וישאו ויביאו אל דוד ולא אבה לשותתם ויסך אותם לה", שזהו ענין ניסוך המים על גבי המזבח בחג הסוכות¹¹⁹].
 וכמדובר כמה פעמים - שמחה וריקודים גם ברשות-הרבים, עד שעושים "אויס רשות-הרבים"¹²⁰, מכיון שמהפכים את רשות-הרבים לרשות היחיד - יחידו של עולם¹²¹, ובפרט ביום השבת, שמצד עליית העולמות, נקל יותר לעשות מרשות-הרבים רשות-היחיד. וביתר עם זה, מובן וגם פשוט שצריך להזהר בכל ההגבלות הקשורות עם היציאה לרשות-הרבים ביום השבת.
 והעיקר - שתהיה שמחת לילה זה בהצלחה רבה ומופלגה, ועד שזוכים לשלימות השמחה - "שמחת עולם על ראשם"¹²², בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו במהרה בימינו ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין", אמן כן יהי רצון.

בס"ד. שיחת ליל ד' דחג הסוכות ה'תשמ"ח.

– לאחרי תפלת ערבית –

בלתי מוגה

א. בהמשך להמדובר בהתוועדויות בלילות שלפני-זה, באותו מקום, ובאותו המשך וענין ("שמחת בית השואבה" ו"הקהל") – הרי על-פי הציווי "מעלין בקודש"¹, צריך להיות עילוי והוספה מלילה ללילה.
 ומכיון שהציווי "מעלין בקודש" הוא הלכה בתורה, הרי ה"עליה בקודש" צריכה להיות באמיתיות, כלומר, שיש טיבה אמיתית שבגללה "מעלין בקודש".
 ויתירה מזה, שהסיבה "להעלות בקודש" היא באופן גלוי - כהוראת פרשת השבוע והיום: "וזאת הברכה", שמראה באצבעו ואומר "זאת" היא הסיבה האמיתית "להעלות בקודש" בלילה הזה, מכיון שנוסף דבר חדש, שלכן לא מספיק מעמדו ומצבו "בקודש" לפני-זה, אלא צריכה להיות הוספה ועליה "בקודש".
 ולא עוד, אלא שהדבר החדש שנוסף בלילה הזה הוא באופן ד"כפלים לתושיה" - הן בנוגע ל"שמחת בית השואבה", והן בנוגע ל"הקהל" (החידוש המיוחד בחג הסוכות בשנה זו), כדלקמן.
 ב. "שמחת בית השואבה":
 מהענינים העיקריים ב"שמחת בית השואבה" - "החזיל של בית השואבה"², "שהיו מחללין לרכות שמחה לבית השואבה"³, שזהו ענין עיקרי ב"שמחת בית השואבה", עד כדי כך, שמתחילין את השמחה

זאלן ווערן אויס פערד" (לקו"ד ח"א ל, א).

(121) ראה תניא ספ"ג.

(122) ישע"י לה, יו"ד. נא, יא.

(1) ברכות כח, א. ו"ש"ג.

(2) סוכה רפ"ה.

(3) פירש"י שם.

(117) ש"ב ו, טו.

(118) ש"ב כג, טז.

(119) רד"ק ורלב"ג עה"פ.

(120) להעיר גם מהסיפור הידוע אודות רבינו הזקן (האושפיזא

דיום זה) ור' אברהם המלאך – ע"ד הפתגם "מ'דארף שמיסן די

פערד אַז זיי זאָלן וויסן אז זיי זיינען פערד", או "אז די פערד

1 "במוצאי יום-טוב הראשון של חג"4 מפני "החליל" שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום-טוב"2, היינו
2 ש"החליל של בית השואבה" הוא לעיכובא.

3 ומוכן, שאף-על-פי שבזמן הגלות חוגגים "שמחת בית השואבה" גם בשבת ויום-טוב (מכיון
4 שבלאו-הכי אינה כתיקונה ובשלימותה כבזמן שבית-המקדש היה קיים), הרי השמחה היא ביתר שאת
5 וביתר עוז כשישנם גם "כלי זמר", בדוגמת "החליל של בית השואבה".

6 וזהו העילוי המיוחד שנתחדש בלילה הזה - מוצאי שבת - לגבי הלילות הקודמים, שבו ישנה האפשרות
7 הראשונה לחגוג את "שמחת בית השואבה" (בשנה זו) עם כלי זמר (כמדובר בארוכה בשנים שלפני-זהה⁵).
8 ויש להוסיף, שגם בנוגע לחידוש של כלי זמר ("החליל") יש עילוי ב"שמחת בית השואבה" בזמן
9 הגלות - כי:

10 "החליל של בית השואבה" בבית-המקדש הוא - התחלת השמחה (במוצאי יום-טוב), כלומר, שעכשיו
11 צריכים רק להתחיל את כללות ענין "שמחת בית השואבה", ואילו ה'כלי זמר' שב"שמחת בית השואבה"
12 בזמן הגלות - הם בהוספה לשמחה שהיתה כבר ביום-טוב (ושבת), כשנמצאים כבר בעיצומה של "שמחת
13 בית השואבה", לאחר החום וההתלהבות כו' ("מען איז שוין אנגעווארעמט") מהשמחה בלילות
14 שלפני-זה, ובמיוחד בשנה זו - שלוש לילות (שני לילות יום-טוב, וליל שבת), "בתלת זימני הוי חזקה"⁶.
15 ולאידך, ההוספה בלילה הזה מצד החידוש ה'כלי זמר' ("החליל") אינה הוספה סתם, אלא הוספה
16 שהיא בערך ל'עיקר', ויש לומר שההוספה היא גדולה יותר מהעיקר, כאמור ש"החליל של בית השואבה"
17 הוא ענין הכי עיקרי.

18 ג. ו"הקהל":

19 גם 'יום הקהל' היה "במוצאי יום-טוב הראשון של חג הסוכות"⁷, וכן "יום הקהל שחל להיות בשבת
20 מאחרין אותו לאחר השבת"⁸ ("הקהל מאחרין ולא מקדימין"⁹), כלומר, שדוחין למוצאי-שבת - לילה
21 זה¹⁰.

22 [ולהעיר, בתור מאמר מוסגר, שקביעות כזו, "יום הקהל שחל להיות בשבת", אינה יכולה להיות
23 על-פי החשבון, שהרי יום ב' דחג הסוכות ('יום הקהל') חל לעולם באותו יום שבו חל יום ב'
24 דראש-השנה, ומכיון שיום ב' דראש-השנה אינו חל בשבת (שהרי יום א' דראש-השנה אינו חל ביום
25 ששי - "לא אד"ו ראש"¹¹), לא יתכן שיום ב' דחג הסוכות יחול בשבת!

26 לכאורה יש לתרץ בפשטות, שקביעות כזו היתה יכולה להיות בזמן שהיו מקדשים על-פי הראיה¹².
27 אמנם, לשיטת רבי סעדיה גאון¹³ שגם בזמן שהיו מקדשים על-פי הראיה. עיקר הקביעות היא על-פי
28 החשבון - לא יתכן קביעות כזו גם בזמן שהיו מקדשים על-פי הראיה.

29 ואין כאן מקומו להאריך בזה, ו"תן לחכם ויחכם עוד"¹⁴.

30 והטעם ש"הקהל" צריך להיות במוצאי יום-טוב ובמוצאי שבת דוקא - מפני הענינים שאי-אפשר
31 לעשותם ביום-טוב ושבת, כולל - "תקיעת החצוצרות"⁸ (דוגמת "החליל"), "תוקעין בחצוצרות בכל
32 ירושלים כדי להקהיל את העם"¹⁵.

בהתאם לקביעות ד"הקהל" שחל בשבת.

(11) רמב"ם הל' קידוה"ח רפ"ז. טושו"ע אר"ח רסתכ"ח.

(12) ועדיין נשאלת השאלה על דברי האחרונים ששקו"ט

כנוגע לאופן ההנהגה ב"יום הקהל שחל להיות בשבת" בזמן הזה

(ראה קובץ הקהל - ירושלים תשל"ג).

(13) ראה אוצה"ג ביצה ד, ב. יסוד עולם שער ד פ"ו. ובארוכה

- תו"ש בא כרך יג פ"ג.

(14) משלי ט, ט.

(15) רמב"ם הל' חגיגה שם ה"ד.

(4) שם נא, סע"א - במשנה. רמב"ם הל' לולב פ"ח הי"ב.

(5) ראה מעייני הישועה ח"ב פ"א (ע' 57)

(6) ב"מ קו, רע"ב. וש"נ.

(7) סוטה מא, א - במשנה. רמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג.

(8) רמב"ם שם ה"ז.

(9) מגילה ה, א - במשנה.

(10) אף שבשנה זו חל "יום הקהל" (ב' דסוכות) ביום הששי.

וי"ל, שמכיון שבחול"ל ישנו גם יו"ט שני של גליות, נמצא

שהענין ד"הקהל" שייך רק במוצאי יו"ט שני, ולכן הרי זה

1 ונמצא, שגם בנוגע ל"הקהל" יש עילוי מיוחד בלילה הזה – מוצאי-שבת - שאז יכולה להיות "תקיעת
2 החצוצרות".

3 ד. על-פי-זה מובן החידוש הכפול בלילה הזה - הן בנוגע ל"שמחת בית השואבה" ("החליל") והן
4 בנוגע ל"הקהל" ("תקיעת החצוצרות") - בהוספה לגבי הלילות שלפני-זה.

5 ויש להוסיף ולקשר שני ענינים אלו – "שמחת בית השואבה" ו"הקהל" - שגם ענין "הקהל" צריך
6 להיות מתוך שמחה¹⁶, שהרי חיוב "הקהל" הוא בחג הסוכות - "זמן שמחתנו", היינו, לא רק יום-טוב
7 סתם, "מועדים לשמחה", אלא יום-טוב שכל ענינו הוא "זמן שמחתנו", ועד ש"שש שמחות כתיב בחג"¹⁷
8 (כמוזכר לעיל¹⁸). ולאידך, גם השמחה צריכה להיות באופן ד"הקהל", בפרסום הכי גדול.

9 ובנוגע לפועל - שלאחרי כל ה"שטורעם" בעניני "שמחת בית השואבה" ו"הקהל" בלילות שלפני-זה,
10 צריך להיות עילוי והוספה ביתר שאת וביתר עוז בלילה זה, שבו מתחילה שמחת בית השואבה ב"כלי
11 זמר" ("החליל"), ו"הקהל" בפרסום הכי גדול על-ידי התקיעה בחצוצרות.

12 ה. ויש להוסיף בפרטיות יותר - בנוגע ל"הקהל" (החידוש המיוחד בחג הסוכות בשנה זו) על-ידי
13 התקיעה בחצוצרות:

14 איתא בתוספתא¹⁹: "אותו היום (ד"הקהל") כהנים עומדים בגדרים ובפרצות (היינו מקומות של
15 פרהסיא) וחצוצרות של זהב בידיהם, תוקעין ומריעין ותוקעין. כל כהן שאין בידו חצוצרות, אומרין דומה
16 שאין כהן הוא.. בו ביום ראה רבי טרפון חיגר עומד ומתריע בחצוצרות, משם אמרו חיגר תוקע במקדש".
17 וכמה פרטים בדבר:

18 א) התקיעה בחצוצרות היא חובה על כל כהן וכהן בפרטיות – אף-על-פי שמלבדו ישנם עוד עשרות
19 כהנים ש"תוקעין ומריעין ותוקעין", כך שגם בלעדי התקיעה שלו בוודאי לא יחסר מאומה בפרסום הדבר.

20 ב) התקיעה בחצוצרות היא לא רק על-ידי הכהנים של 'בית אב' שעובדים ביום זה, ולא רק על-ידי
21 הכהנים של המשמר שעובדים בשבוע זה, אלא על-ידי כל הכהנים הנמצאים בירושלים, גם אם המשמר
22 שלהם הוא בזמן אחר, ויתירה מזה - אפילו כהן 'בעל מום' שאינו ראוי לעבודה כלל (לא רק להקרבת
23 קרבנות ממש, אלא גם לעבודות שהן הכנה להקרבה או עבודות הבאות לאחרי ובהמשך להקרבה) "תוקע
24 ומריע ותוקע", כאמור, שאפילו "חיגר עומד ומתריע בחצוצרות".

25 ג) התקיעה בחצוצרות הרי זה נוגע לכללות ענין הכהונה, עד כדי כך ש"כל כהן שאין בידו חצוצרות,
26 אומרין דומה שאין כהן הוא", כלומר, לא תתכן מציאות כזו שכהן אינו תוקע בחצוצרות, ולכן העובדה
27 "שאין בידו חצוצרות", מוכיחה "שאין כהן הוא"!

28 ו. ומכאן למדים הוראה בנוגע לאופן ההתעסקות בענין "הקהל" בזמן הזה.

29 ובקדמה:

30 אף-על-פי שהתקיעה בחצוצרות היתה על-ידי כהנים דוקא - הרי זה בדוגמת כל עניני העבודה
31 בבית-המקדש, שבזמן הזה נעשים (בעבודה הרוחנית) על-ידי כל אחד ואחד מישראל.

32 ולדוגמא: בעבודת הקרבנות - "תפילות כנגד תמידין תקנום"²⁰, היינו, שעבודת הקרבנות שהיתה
33 נעשית בבית-המקדש על-ידי כהנים תמימים דוקא, במשמר וביום המיוחד להם כו', נעשית בזמן הזה
34 על-ידי כל אחד ואחת מישראל, אנשים נשים וטף, מידי יום ביומו, הן בשחרית - כנגד תמיד של שחר,
35 והן במנחה - כנגד תמיד של בין הערביים, והן בערבית - כנגד איברים ופרדים כו'²¹, ובימים שבהם
36 מקריבים מוספים - גם תפילות המוספין, אשר על-ידי-זה נפעלת פעולת הקרבנות, ובוזה גופא - באופן

18 שיחת ליל א' דחגה"ס בתחילתה.

19 סוטה פ"ז ה"ח.

20 ברכות כו, ב.

21 ראה ברכות שם. שו"ע אדה"ז או"ח הל' תפילה רספ"ט.

16 להעיר גם מלשון הרמב"ם (שם ה"ו) בנוגע לחיוב שמיעת

הפרשיות מפי המלך – "לשמוע באימה ויראה (אבל ביחד עם

זה, גם) וגילה כו'", ענין השמחה.

17 יל"ש אמור, רמז תרנד בתחילתו.

1 ד"ונשלמה פרים שפתינו"²², היינו, שעל-ידי "שפתינו" (תפילה) נעשה ענין הקרבת ה"פרים"²³, מובחר
2 שבקרבות²⁴, באופן ד"ונשלמה", גם מלשון שלימות²⁵.

3 ומזה מובן גם בנוגע לכל המועדים, שכל פרטי הענינים שהיו בזמן שבית-המקדש היה קיים, ישנם
4 גם (ברוחניות הענינים) בזמן הזה²⁶, הן בנוגע לחג הפסח, הן בנוגע לחג השבועות, והן בנוגע לחג
5 הסוכות, ובחג הסוכות בשנה זו גם ענין "הקהל", כולל גם פעולת "תוקעין בחצוצרות.. כדי להקהיל את
6 העם", שהחיוב בזמן הזה הוא (לא רק לכהנים בלבד, אלא) על כל אחד ואחד מישראל, שצריך להודיע
7 ולהכריז ולפרסם ("האלטן אין איין שטורעמען") אודות הענין ד"הקהל את העם. האנשים והנשים והטף".

8 ז. ובפרטיות יותר - בכל פרטי הענינים האמורים לעיל:

9 (א) חובת הפרסום וההכרזה אודות "הקהל" מוטלת על כל אחד ואחד בפרטיות. כלומר, גם בהיותו ביחד
10 עם כל הציבור, אשר כולם עומדים ומריעים בחצוצרות שבידיהם, אינו יכול להשאר לעמוד מן הצד,
11 אלא גם הוא צריך ליטול בידו חצוצרה של זהב²⁷ ולתקוע ולהריע ולתקוע - להכריז אודות "הקהל".

12 (ב) חובת הפרסום וההכרזה אודות "הקהל" אינה תלויה בשלימות עבודתו בתורה ומצוות, כי גם
13 כאשר עבודתו בתורה ומצוות אינה בשלימות, עד כדי כך שהוא בדוגמת "חיגר", היינו, שאינו במעמד
14 ומצב ד"תמים תהיה עם הוי' אלקיך"²⁸, על-ידי שלימות העבודה בקיום רמ"ח מצוות-עשה כנגד רמ"ח
15 אברים, ושס"ה מצוות לא-תעשה כנגד שס"ה גידים²⁹, דמכיון ש"חיסר מצוה אחת או פגם בה, הרי נעשה
16 מחוסר אבר כו"³⁰ - אף-על-פי-כן, גם הוא יכול וחייב לפרסם ולהכריז אודות "הקהל", כאמור, שאפילו
17 "חיגר עומד ומתריע בחצוצרות".

18 (ג) הפרסום וההכרזה אודות "הקהל" הוא ענין הנוגע לכללות עבודתו, עד כדי כך ש"כל כהן שאין
19 בידו חצוצרות, אומרין דומה שאין כהן הוא",

20 כי תכלית בריאתו היא "לשמח את קונו"³¹, "לא בראו אלא לכבודו"³² - על-ידי-זה שמקיים "דבר הוי'
21 זו הלכה"³³, כולל גם "תקנות ומנהגות" שנתפשטו בישראל, שיש להם תוקף של מצוות-עשה ומצוות
22 לא-תעשה³⁴, ובנידון-דידן, הפעולה בעניני "הקהל",

23 [שהרי, אין צורך בהתפשטות גדולה יותר מזו שבמשך שלושה ימים (ד"הוי חזקה") מקהילים
24 בבית-הכנסת ובית-המדרש "מקדש מעט"³⁵, אנשים נשים וטף, ומעוררים "ליראה את ה' אלקיכם"³⁶, כפי
25 שכבר נפעל³⁷ אצל כמה וכמה, רובם ככולם, ויתירה מזה - "כל ישראל בחזקת כשרות"³⁸, והתקוה חזקה
26 שיפעל על כל משך הזמן שלאחרי-זה, "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה"³⁶],

27 ובמילא, אם אינו עוסק במילוי חובתו בפרסום והכרזה אודות "הקהל" - "אומרין, דומה שאין כהן
28 הוא"!

(28) שופטים יח, יג.

(29) ראה זח"א קע, ב.

(30) לקו"ת נצבים מה, ג.

(31) ראה משנה וברייתא סוף מס' קידושין.

(32) אבות ספ"ו.

(33) שבת קלח, ב.

(34) ראה רמב"ם ריש הל' ממרים.

(35) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

(36) וילך לא, יג.

(37) ואם אינו מרגיש, או שנדמה לו (מצד ה"מלך זקן וכסיל" שבחלל השמאלי שבלב) שלא נפעל אצלו "ליראה את ה'" - אין זה המצב לאמיתו, אלא שמרמה את עצמו, ובכגון-דא ידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש: "א קונין א נאר אפצונארן!"

(38) רמב"ם הל' קידוה"ח פ"ב ה"ב.

(22) הושע יד, ג (ובמפרשים שם). שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ב) סוס"א.

(23) להעיר גם מקרבנות החג - שבתחילה מקריבים הפרים (לאחרי הקרבת תמיד של שחר), ואח"כ האילים ואח"כ הכבשים (רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ט ה"ז).

(24) ראה חגיגה יג, ב. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פט"ז ה"ג.

(25) ראה לקו"ת פ' ראה ל, רע"ג. ובכ"מ.

(26) ואדרבה - בזמן הבית הי' צורך בפעולת ב"ד של מטה בקידוש ראש-חודש, כדי שידעו באיזה יום חל ט"ו בניסן וכיו"ב, משא"כ בזמן הזה שאין מקדשים ע"פ הראי', כ"אם ע"פ החשבון שחישב הלל (נכדו של הלל הזקן) בנוגע לכל המולדות דכל החדשים כו' - הרי, נקבע כבר מלמעלה שחודש האביב חל ביום פלוני, ועד"ז בנוגע לחג השבועות וחג הסוכות.

(27) שבוודאי נותנים לו מלמעלה (ככל הפירושים שבדבר), והראי' - שתובעים ממנו להשתמש בזה בעבודתו.

ח. ובאותיות פשוטות - בנוגע למעשה בפועל ממש:

1
2 לאחרי כל ה"שטורעם" בענין "הקהל" בשלושה לילות הראשונים, עד להוראת השיעור בחומש
3 אתמול, "לעיני כל ישראל", שכאשר מסתכלים עליו, רואים בגלוי שכל מציאותו היא "הקהל", "יהודי
4 של הקהל" ("א הקהל איד")³⁹ - הנה, כבוא מוצאי-שבת, צריך להיות "שטורעם" חדש לגמרי בענין
5 "הקהל", על-ידי התקיעה בחצוצרות, היינו, לא רק לאחוז החצוצרה בידו, ולא רק לתקוע תקיעה אחת,
6 אלא "לתקוע ולהריע ולתקוע", להודיע ולהכריז ולפרסם שעתה הוא הזמן שצריך להיות "הקהל את
7 העם, האנשים והנשים והטף".

8 לכאורה, יכול משהו לבוא ולטעון: מה רוצים ממנו?! הוא עומד מן הצד ואינו מבין מה קורה,
9 אצלו לא מתקבל הדבר, ועל-אחת-כמה-וכמה שאינו מבין לשם מה צריכים אותו, הרי מלבדו ישנם כבר
10 ריבוי אנשים שאוחזים בידיהם חצוצרות ו"תוקעין ומריעין ותוקעין", ומה יתוסף עוד על ידו?
11 ונוסף לזה, הרי הוא גם "זקן ואינו לפי כבודו": אין זה לפי כבודו, שלפתע, באמצע הלילה, יעמוד
12 לתקוע בחצוצרה... ולא עוד, אלא שיכריז בתקיעה זו שבאמצע הלילה אודות דבר הידוע ומפורסם לכל,
13 לאחרי שהרעישו כבר במשך שלושה ימים רצופים.

14 יתירה מזה: הוא כבר "הוריד את עצמו" להשתתף ב"שטורעם" של "הקהל" במשך שלושת הימים
15 שלפני-זה, אבל עכשיו הוא כבר עייף, ורוצה לנוח מעט, ובפרט שצריך לחשוב גם אודות 'מלוה מלכה',
16 נוסף לכך שצריך לעסוק בלימוד השיעורים בתורה, וכיוצא בזה.
17 על כך אומרים לו:

18 זה עתה התפללת ערבית, כנגד הקטר חלבים ואברים שלא הספיקו להקריב ביום. כלומר, עסקת
19 בעצמך בעבודה של כתינים, ואם-כן היתכן שעכשיו תתהלך במנוחה ובשלוה, ותדבר אודות כל ענינים
20 טובים שבעולם, ותהיה מוכן, אפילו, שאם ישאלו אותך, "תעשה טובה" ותשיב גם בנוגע ל"הקהל" -
21 היתכן, היכן היא החצוצרה של זהב?! ...

22 ולא יועיל התירוץ שיש לו את הספרים שמדברים אודות "חצוצרות של זהב", ויתירה מזה, יש לו
23 חצוצרה של זהב בכיס המעיל ("אין בוזים"), כנגד לבו... - לא יועילו כל ה'חכמות' ו'הסברות' כו',
24 מכיון שזוהי הלכה פשוטה וברורה שצריכים ליטול "חצוצרות של זהב בידיהם", והעיקר ש"תוקעין", ולא די
25 בתקיעה בלבד, אלא "תוקעין ומריעין ותוקעין".

26 וכאמור, שאינו יכול לצאת ידי-חובתו בתקיעה של אחרים, אביו ורבו, או בנו ונכדו כו', כי "כל כהן
27 שאין בידו⁴⁰ חצוצרות, אומרין: דומה שאין כהן הוא!"

28 וענין זה יכולים לבחון בפשטות - כי: בנוגע לימים שלפני-זה יכול לטעון שעוסק הוא בענין "הקהל",
29 ומדבר כו', בקרירות על-כל-פנים, או אפילו בחום והתלהבות כו'; אבל בנוגע למוצאי-שבת - הבחינה
30 היא - אם מחזיק בידו חצוצרות של זהב ותוקע ומריע ותוקע, ואם לאו חסו-שלום, "אומרין דומה שאין
31 כהן הוא".

*

32
33 ט. נהוג גם לקשר את הענין ד"הקהל" עם שיעורי היום בתורה, כפתגם אדמו"ר הזקן⁴¹ ש"צריכים
34 לחיות עם הזמן", עם פרשת השבוע, והיום - התחלת פרשת "וזאת הברכה" עד שני (ועל-דרך-זה בנוגע
35 לשיעור היומי ברמב"ם, כדלקמן סעיף ט"ז).

36 ועד"ז בנוגע ל"אושפיזין", אשר עם היות שהזכרת והזמנת ה"אושפיזין" בדיבור אינה מנהג חב"ד
37 (מאיזה טעם שיהיה), הרי רבותינו נשיאינו דיברו כמה פעמים אודות ה"אושפיזין", ובפרט כ"ק מו"ח

לפעולות התקיעה, שהוא בעצמו תוקע ומריע ותוקע.
(41) "היום יום" ב' חשוון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

(39) ראה שיחת ליל ג' דחגה"פ ס"ח.
(40) "בידו" - לא רק בנוגע לבעלות, חצוצרה שלו, אלא בנוגע

1 אדמו"ר נשיא דורנו, שדיבר והזכיר כמה פעמים אודות ה"אושפיזין", הן ה"אושפיזין" שבזוהר, והן
2 ה"אושפיזין" החסידיים, וצוה להדפיס ולפרסם כו', ובנידון-דידן, ה"אושפיזין" של היום - משה רבינו
3 ואדמו"ר האמצעי.

4 ובהקדמה - שכבר דובר בענינים אלו (הן בנוגע ל"אושפיזין", והן בנוגע לשיעור היומי בחומש)
5 בארוכה ובפרטיות בשנים שלפני-זה, וכבר נדפסו הדברים⁴², ולכן אין צורך לחזור על הדברים, כי-אם
6 למצוא את הקשר והשייכות לענין "הקהל", כדלקמן.

7 י. שיעור היומי בחומש:

8 בשיעור חומש היומי מודגש ענין "הקהל" - "ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי
9 ישראל"⁴³, היינו, שכל ישראל מתאספים יחדיו, "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף", לשמוע קריאת
10 הפרשיות מפי המלך - "ויהי בישורון מלך".

11 ומזה מובן גם בנוגע לפעולת "הקהל" בזמן הזה - על-ידי הגדול שבעם⁴⁴, או על-ידי כל אחד ואחד
12 מישראל⁴⁵ - שישנה נתינת-כח מיוחדת מצד שיעור חומש היומי (שבו צריכים "לחיות" ביום זה) "ויהי
13 בישורון מלך בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל", הן בנוגע לפעולת הגדול שבעם, שהוא דוגמת
14 המלך, והן בנוגע לעצם הענין ד"בהתאסף גו' יחד שבטי ישראל", שהרי "ברוב עם - הדרת מלך"⁴⁶
15 ("ויהי בישורון מלך"⁴⁷).

16 יא. ויש להוסיף בזה בפרטיות יותר, בנוגע לברכות דראובן ויהודה⁴⁸ - בכור שבשבטים, ומלך שבשבטים
17 - שבהמשך השיעור היומי⁴⁹:

18 כאשר יוצאים לעסוק בענין "הקהל", לגשת ליהודי ולומר לו: צא ורקוד, "הקהל" בעולם - יכול
19 לשאול: מי אתה להורות לי מה לעשות? והמענה לזה - בשיעור היומי - שכל אחד ואחד מישראל
20 מקבל "הברכה אשר ברך משה" לראובן ויהודה, היינו, שביום זה נתגלה אצלו בחינת ד"בכור" (ראובן)
21 שבו, שלכן מצווים לשמוע אליו⁵⁰, ויתירה מזה - שמתגלה אצלו בחינת ה"מלך" (יהודה) שבו, שאז
22 מודגש יותר הציווי לשמוע אליו - "שום תשים עליך מלך"⁵¹, "שתהא אימתו עליך"⁵².

23 ויש בזה מה שאין בזה:

24 קיום ציווי ה"מלך" ("יהודה") הוא מתוך ביטול אמיתי, שמתבטל ממציאותו לגמרי ("ער ווערט אויס
25 מציאות"), ולכן כדי שעבודתו תהיה כדבעי, בתוקף המתאים כו', צריכים להתחיל לפעול אצלו תנועה
26 הפכית - שלא יהיה כאסקופה הנדרסת חס-ושלום, כי-אם מציאות הכי חזקה ותקיפה, על-ידי-זה
27 שמשבירים לו שאין זה בסתירה לענין הביטול, אלא אדרבה - מכיון שאינו מציאות לעצמו, הרי כל
28 מציאותו היא מציאות המלך - "עבד מלך מלך"⁵³, ולכן הוא הולך בתוקף הכי גדול, תוקף המלכות,
29 לפרסם דבר המלך אודות הציווי "הקהל".

(נסמן בלקו"ש ח"ט ע' 367 הערה 41)) - צריך גם להקפיד את
אלו שיש לו השפעה עליהם, שהרי ביחס אליהם הרי הוא הגדול
או המלך.

46 משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו. וש"נ.
47 להעיר גם מהפירוש ש"ויהי בישורון מלך" קאי על מלך
מלכי המלכים הקב"ה (פירש"י עה"פ. וראה בהנסמן לקמן הערה
54).

48 לג, ו-ז.

49 ראה מעייני הישועה שם (ע' 270).

50 ראה כתובות קג, א. רמב"ם הל' ממרים ספ"ו. טושו"ע
י"ד סר"מ סכ"ב.

51 שופטים יז, טו.

52 סנהדרין כב, א - במשנה. וש"נ. רמב"ם הל' מלכים רפ"ב.

53 פירש"י עה"ת: לך-לך טז, יח. בהעלותך יב, ח. דברים א,
ז. וראה שבועות מז, ב.

42 מעייני הישועה (ח"ג פ"ד - אושפיזין דיום זה. ח"ה פ"ג
ע' 268 ואילך) - שיעור חומש דיום זה).

43 לג, ה.

44 ובפרט להדעות ("אלו ואלו דברי אלקים חיים") שהחיוב
ד"הקהל" הוא גם בזמן שאין מלך, ע"י הגדול שבעם (נסמן
בלקו"ש ח"ד ע' 189 הערה 20).

ולהעיר גם מדברי האברבנאל (וילך, שם): "מכאן נשאר
המנהג בימינו, שביום השמיני חג העצרת האחרון נקראים יום
שמחת תורה, שבו ביום אנו משלימים את התורה, עומד הגדול
שבקהל ומסיים אותה, והוא בעצמו קורא מבלי תורגמן פרשת
וזאת הברכה, לדמיון מעשה המלך בזמן האלקי ההוא" (אף
שמפשות הלשון משמע שכן הוא בכל שמח"ת, לאו דוקא בשנת
הקהל).

45 כי נוסף לכן שצריך להשתתף ב"הקהל", לבוא ביחד עם
כל הקהל (ובפרט להדעות שמצות-עשה על היחיד לבוא ולשמוע

1 וקיום ציווי ה"בכור" ("ראובן") הוא באופן שנשאר מציאותו בשלימות (ואין צורך לפעול עליו שלא
2 יהיה כאסקופה הנדרסת), אבל לאידך גיסא, יש צורך לפעול עליו ענין הביטול, לקיים כל ההוראות כפי
3 ששומע מה"בכור", היינו, לא באופן שעושה כפי שמתקבל אצלו, ומכיון ששמע מה"בכור" עושה גם
4 ענין זה "למחצה", "לשליש" ו"לרביע", ועל-כל-פנים באופן שאין זה חודר ונעשה המציאות שלו, אלא
5 שמקיים ענין זה כמו שמקיימים ציווי של מלך, בכל השלימות, עד שנעשה המציאות שלו ממש, כאמור
6 "עבד מלך מלך".

7 ונמצא, ש"בכור" ו"מלך" מבטאים את שלימות העבודה בשני הקצוות האמורים: "בכור" - מדגיש
8 את שלימות מציאותו של האדם העובד, שאז ממלא תפקידו בתוקף המתאים כו', ו"מלך" - מדגיש את
9 קיום הציווי בכל הפרטים ובכל השלימות, מצד ענין הביטול, אשר בצירוף שתי תכונות אלו, נעשית
10 פעולת "הקהל" בתכלית השלימות.

11 יב. ויש להוסיף ולקשר גם עם ה"אושפיזא" של היום - משה רבינו:

12 "ויהי בישראל מלך" - קאי (גם) על משה רבינו⁵⁴, שעל-ידו נעשה מעמד ומצב ד"בהתאסף ראשי עם,
13 יחד שבטי ישראל", "הקהל".

14 זאת ועוד:

15 ענינו של משה רבינו מודגש גם בפסוקים שלפני-זה - "וזאת הברכה אשר ברך משה"⁵⁵, "תורה צוה
16 לנו משה"⁵⁶.

17 וגם ענין זה משפיע ומוסיף בפעולות של "הקהל":

18 ובהקדמה - שלאחרי אריכות הביאור אודות גודל ה"שטורעם" בפעולות של "הקהל" בלילה הזה,
19 על-ידי תקיעה בחצוצרות כו' - נשאלת השאלה: מכיון שנמצאים בגלות, בין שבעים אומות, במעמד
20 ומצב ד"אתם המעט מכל העמים"⁵⁷ - מניין הכח לפעול את הענין ד"הקהל" ב"שטורעם" הכי גדול!

21 והמענה לזה - "וזאת הברכה אשר ברך משה", "תורה צוה לנו משה מדרשה קהלת יעקב": כל ענינו
22 של משה רבינו (ש"מסרם ליהושע" כו') נמשכים באופן של ירושה לכל אחד ואחת מ"קהלת יעקב". כולל
23 גם קטני קטנים, עד לתינוק שיצא זה-עתה לאויר העולם, שיש לו את כל התוקף של "יורש", ולהיותו
24 בן יחיד [כתורת הבעל-שם-טוב⁵⁸ שכל אחד ואחד מישראל הוא בנו יחידו של הקב"ה] - הרי הוא יורש
25 הכל. ולא עוד, אלא שירושה זו היא באופן גלוי לעין כל - "וזאת הברכה אשר ברך משה".

26 ומכיון שכן, אין פלא כלל שבכוחו של כל אחד ואחד מישראל לפעול את הענין של "הקהל"
27 ב"שטורעם" הכי גדול - מכיון שהוא יורש הכל ממש רבינו.

28 ובפרט שמשה רבינו אומר לו שאינו הולך לבד⁵⁹, אלא ביחד עם כל בני ישראל, כאמור, "יחד שבטי
29 ישראל".

30 ומזה מובן, שבליה זה יש נתינת-כח מיוחדת לפעולה בעניני "הקהל" גם מצד ה"אושפיזא" - משה
31 רבינו, הן מצד כח הירושה שמקבל כל אחד ואחד מישראל ממש רבינו, והן מצד הענין ד"ויהי בישראל
32 מלך", שעל-ידו נעשה מעמד ומצב ד"בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל".

33 יג. ועל-דרך-זה בנוגע ל"אושפיזא" החסידי - אדמו"ר האמצעי - שגם אצלו מודגש הענין ד"הקהל":

34 ידוע⁶⁰ שאדמו"ר האמצעי היה מתברך שכאשר שני אברכים נפגשים יחדיו, ידברו ביניהם אודות
35 ייחודא עילאה'.

58) כש"ט הוספות סקל"ג.

59) אף שגם אז יש לו בירושה את כל ענינו של משה רבינו.

60) סה"ש תש"ב ע' 104.

54) ראה רמב"ן וכלי יקר עה"פ. ועוד.

55) לג, א.

56) שם, ד.

57) ואתחנן ו, ז.

- 1 ובענין זה מודגש הקשר והשייכות ל"הקהל את העם גו' ליראה את ה' אלקיכם כל הימים":
- 2 התוכן דפגישת שני אברכים הוא - "הקהל את העם". ותוכן מטרת פגישתם, הדיבור אודות 'יחודא
- 3 עילאה', הוא - "ליראה את ה' אלקיכם כל הימים", שהרי 'יחודא עילאה' קשור עם 'יראה עילאה' ("ליראה
- 4 את ה'"), אשר להיותה בבחינת 'עילאה', עד לבחינת 'עילאה על כל עילאין' (כמבואר בהערה ל'תיקון
- 5 חצות' שב'סידור'⁶¹), הרי זה באופן תמידי, למעלה משינויי הזמן והמקום⁶², "כל הימים".
- 6 יד. ובפרטיות יותר:
- 7 דיבור אודות 'יחודא עילאה', פירושו, לא רק באופן של אמונה בלבד, אלא גם באופן של הבנה והשגה
- 8 כו', עד לאריכות הביאור וההסבר, בהתאם לחידוש במאמרי החסידות של אדמו"ר האמצעי - "רחובות
- 9 הנהר"⁶³.
- 10 והדיבור צריך להיות באופן של אברכים ("יונגע-לייט") - בכל ההתלהבות והמרץ, הכח והתוקף של
- 11 אברך צעיר, "בן שלושים לכח"⁶⁴, כלומר, מבלי להתחשב במספר שנותיו, אפילו אם הגיע כבר לגיל
- 12 זקנה, הרי להיותו שלוחו של הקב"ה, יש לו את כל הכח של אברך צעיר, כ"בן שלושים לכח", ועוד
- 13 יותר מזה.
- 14 וענין זה שייך לכל אחד ואחד - כל מי ששמע פתגם הנ"ל, אשר על-פי תורת הבעל-שם-טוב⁶⁵ הרי
- 15 זה הוראה בעבודתו - שכאשר שני אברכים (והוא - אחד מהם) נפגשים יחדיו, לא רק ב"שטיבל", או
- 16 בחדר הקדמי של הנשיא (כאדמו"ר האמצעי), או של המשפיע החסידי, אלא בכל מקום שנפגשים, עליהם
- 17 לדעת שתכלית ומטרת פגישתם ("הילכו שנים יחדיו בלתי אם נועדו"⁶⁶), היא - לדבר אודות 'יחודא
- 18 עילאה'.
- 19 ולאור שיטענו שעדיין לא הגיעו לדרגה של הבנה והשגה כו', ובפרט באופן ד"רחובות הנהר", בעניני
- 20 'יחודא עילאה' - הרי אדמו"ר האמצעי תבע לדבר אודות 'יחודא עילאה', כלומר, לאו דוקא לבוא למסקנת
- 21 הענין, או לתרץ שאלות וקושיות ו"רמיניהו"ס", כ"אם לדבר בענינים אלו, וענין זה שייך לכל אחד ואחד
- 22 - כל מי ששמע אודות אדמו"ר האמצעי, ובפרט אם אביו או המחנך ומשפיע שלו סיפר והסביר לו אודות
- 23 אדמו"ר האמצעי, תורתו וכו', שאז יכול וצריך ללמוד בהבנה והשגה לפי-ערכו, כל חד וחד לפום שיעורא
- 24 דיליה.
- 25 טו. ויש להוסיף ולהדגיש שענין זה שייך גם לנשים וטף - "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף גו'
- 26 ליראה את ה' אלקיכם כל הימים":
- 27 יראת ה', ועל-דרך-זה אמונת ה' ויחודו כו' (כולל גם 'יחודא עילאה') - הם משש המצוות ש"חיוכן
- 28 תמידי, לא יפסק מעל האדם אפילו רגע בכל ימיו.. סימנם שש⁶⁷ ערי מקלט תהיינה לכם"⁶⁸. ומכיון שכן,
- 29 הרי גם הנשים חייבות בלימוד עניני החסידות, כולל גם כפי שנתבאר במאמרי אדמו"ר האמצעי, כי
- 30 לימוד ענינים אלו נוגע (לא כל-כך לעבודת התפילה, בזמני התפילה כו', אלא בעיקר) לקיום מצוות יראת
- 31 ה' ואהבתו, אמונת ה' ויחודו כו', שחיוכן תמידי, כנ"ל.
- 32 ובלשון הרמב"ם⁶⁹ - הלכה ברורה - בנוגע לעבודה לשמה, עבודה מאהבה, אשר "על-פי הדעה תהיה
- 33 האהבה", שלכן "צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו כו'",
- 34 שאפילו בנוגע לנשים וקטנים, הרי אף שבתחילה "אין מלמדין אותם אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל
- 35 שכר", מכל-מקום "מגלים להם רז זה מעט מעט, ומרגילין אותם לענין זה בנחת, עד שישגוהו וידעוהו
- 36 ויעבדוהו מאהבה".

(65) "היום יום" ט' אייר. כש"ט הוספות סק"ז-קכט. וש"ג.

(66) עמוס ג, ג.

(67) מסעי לה, יג.

(68) אגרת המחבר בריש ס' החינוך.

(69) הל' תשובה בסופן.

(61) עם דא"ח - קנא, ג ואילך.

(62) משא"כ יחודא (ויראה) תתאה - להיותה בבחי' תתאה, יכול להיות בה שינוי כו' מצד שינויי הזמן והמקום.

(63) ראה "התמים" ח"ב ע' עת. לקוטי לוי"צ אגרות ע' שלד.

(64) אבות ספ"ה.

1 ויש להוסיף, שמצד חסרון ההבנה וההשגה (בשלימות) אצל נשים וקטנים, הרי מבחינה מסויימת
 2 מודגשת יותר שייכותם ל"יחודא עילאה" – על-דרך המבואר ב'תורה אור'⁷⁰ ש"המאור הוא בהתגלות, ולכן
 3 אפילו תינוקות יודעים שיש שם אלוהים מצוי כו', אף שאין בהם השגה ותפיסה איך ומה כו', ובלשון
 4 הידוע⁷¹: "אני מתפלל לדעת זה התינוק", שמכיון שאין לו ידיעה והשגה בעניני הספירות כו', אין צורך
 5 לשלול אצלו את הענין ד"אליו ולא למדותיו"⁷², מכיון שתפילתו היא - בפשטות - לעצמותו יתברך ממש,
 6 ועד שתיכף ומיד כשניעור משנתו, אומר כל ילד וילדה מישראל (שהגיעו לכלל דעת) "מודה אני לפניך",
 7 "לפניך" ממש, היינו, לעצמותו ומהותו יתברך - שלימות הענין ד"יחודא עילאה".

*

8 טז. נהוג גם להתעכב על השיעור היומי ברמב"ם:

9 לאחרי שהרמב"ם מבאר פרטי הדינים אודות אחריותו של האדם על ממונו, "כל נפש חיה שהיא
 10 ברשותו של אדם שהזיקה, הבעלים חייבין לשלם, שהרי ממונם הזיק"⁷³, והחילוק שבין תם למועד, "כל
 11 מועד משלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו, וכל תם משלם חצי נזק מגופו"⁷⁴ - ממשך הרמב"ם בתחילת
 12 השיעור היומי⁷⁵ ומבאר "איזהו מועד וכו'", ובהמשך הענין⁷⁶: "שור שהועד ונמכר או ניתן במתנה, חזר
 13 לתמותו, שהרשות שנשתנית - משנה דינו".

14 ולכאורה, דין זה דורש ביאור והסבר:

15 החילוק שבין תם למועד הוא – כמו שכתב לפני-זה⁷⁷ - ש"המשנה ועשה מעשה שאין דרך כל מינו
 16 לעשות כן תמיד, כגון שור שנגח או נשך, הוא הנקרא תם. וזה המשנה, אם הרגיל בשינויו פעמים רבות,
 17 נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו".

18 ובנידון-דין, מכיון שהועד, היינו, ש"הרגיל בשינויו פעמים רבות, (נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל
 19 בו" - היתכן, שבעקבות שינוי הבעלות על השור, ש"נמכר או ניתן במתנה", ישנתה טבעו של השור (שאינו
 20 מבין ואינו יודע אודות שינוי הבעלים...), שלאחרי ש"נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו", יחזור לתמותו,
 21 היינו, ש"אותו דבר שהרגיל בו" חוזר להיות אצלו דבר בלתי-רגיל?

22 בהשקפה ראשונה, עלה בדעתי שדין זה - "שהרשות שנשתנית משנה דינו" - הוא מצד בעלות התורה
 23 על מציאות העולם⁷⁸, כלומר, מכיון שכל חיוב הנזק אינו אלא מצד הבעלים של השור⁷⁹, קבעה התורה
 24 ש"הרשות שנשתנית משנה דינו", שחוזר לתמותו.

25 אמנם, כד דייקת שפיר, לא מסתבר לומר שאין הסברה שכלית לדין זה, כ"אם מצד בעלות התורה
 26 על העולם, באופן שלמעלה מגדרי הטבע כו' - כל זמן שאין הכרח גמור בדבר. ובפרט שבהלכות נזקי
 27 ממון עסקינן, שכללותן מהענינים והמצוות השכליות (כפי שמאריך אדמו"ר האמצעי⁸⁰ - ה"אושפיזא"
 28 בלילה הזה - בכיבור החילוק שבין חוקים למשפטים כו').

29 ולכן, נראה לבאר דין זה בהסברה פשוטה, על-פי טבע:

30 טבע רוב בני אדם ("התורה על הרוב תדבר"⁸¹) - לאו דוקא בני ישראל, אלא גם אינם-יהודים -
 31 שכאשר נכסים חדשים באים לרשותו של אדם, מתחיל להתנהג עמהם בסדר חדש ובשמירה חדשה כו',
 32 ללא כל נפקא-מינה כיצד התנהג ה'בעל-הבית' הקודם עם נכסים אלו.

(76) הלכה ו.

(77) פ"א ה"ד.

(78) ראה ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ.

(79) שהרי, "שור של הקדש שנגח . . . פטור", "וכן שור של

הקדש שהזיק פטור" (כמ"ש הרמב"ם בהמשך שיעור היומי - פ"ח ה"א-ד).

(80) ראה שער האמונה פ"ג. ועוד.

(81) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(70) וירא יד, ב.

(71) שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא בסהמ"צ להצ"צ שרש מצות

התפילה פ"ח.

(72) ספרי הובא ונת' בפרס ש"ל פ"ב. סידור (עם דא"ח)

שער הק"ש פה, ב.

(73) ה'ל' נזקי ממון רפ"א.

(74) שם ה"ו.

(75) ריש פ"ו.

- 1 ועל-אחת-כמה-וכמה בנידון-דידן, שאופן הנהגתו של 'בעל-הבית' הקודם, העדר השמירה הראויה
 2 כו', גרמה לשור להרגיל בשינוי פעמים רבות עד שנעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו - הרי בוודאי
 3 שה'בעל-הבית' החדש ישתדל להתנהג עם השור בשמירה מעולה, כדי שלא יזיק כו'.
- 4 ועל-פי-זה מובן בפשטות טעם הדין ד"שור שהועד ונמכר או ניתן במתנה, חזר לתמותו, שהרשות
 5 שנשתנית משנה דינו" - כי שינוי הבעלים מביא (בדרך כלל) לשינוי באופן ההנהגה עם השור, שמירה
 6 מעולה וכו', ולכן משתנה גם טבע השור, שחוזר לתמותו.
- 7 יז. ומענין לענין - בהמשך להאמור אודות קא-סלקא-דעתך בדברי הרמב"ם, אשר לאחרי העיון באה
 8 המסקנא באופן אחר - יש להעיר על תיקון במה שנתבאר בדברי הרמב"ם בסיום הלכות מקוואות וספר
 9 טהרה, שסיימו בימים האחרונים:
- 10 בסוף הלכות מקוואות - כותב הרמב"ם: "דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן,
 11 ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו, והרי הן מכלל החוקים. וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים
 12 הוא, שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים, אלא גזירת הכתוב היא.. ואף-על-פי-כן רמז יש בדבר,
 13 כשם שהמכוין לבו לטהר, כיון שטבל טהור ואף-על-פי שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר
 14 נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות
 15 והביא נפשו במי הדעת - טהור".
- 16 ועל זה העירותי כמה פעמים⁸² שלכאורה צריך להיות "והביא נפשו במי הדעת הטהור (היפך "דעות
 17 הרעות" שלפני-זה) טהור", שהרי הטבילה היא כדי לתקן "דעות הרעות", ולכן לא מספיק לומר "והביא
 18 נפשו במי הדעת" סתם, דמכיון שאין זה שולל את ה"דעות הרעות", העיקר חסר מן הספר, ועל כן צריך
 19 לומר ש"הביא נפשו במי הדעת הטהור" (שלילת "דעות הרעות"), שאז נעשה "טהור" (האדם). אלא
 20 שה'בחור הזעזער' (או המעתיק) שראה תיבת "טהור" פעמיים ("במי הדעת הטהור טהור") - השמיט אחד
 21 מהם, וכתב "במי הדעת טהור" (פעם אחת).
- 22 אמנם, שוב התבוננתי וראיתי, שאין צורך לדחוק ולומר שנפלה טעות בכל ההעתיקות ודפוסי הרמב"ם,
 23 אלא יכולים שפיר לקיים את הגירסא הקיימת, "והביא נפשו במי הדעת - טהור".
- 24 ובהקדמה:
- 25 ידוע גודל דיוקו של הרמב"ם בלשונו, גם בדקדוק (זכר ונקבה, יחיד ורבים, וכיוצא בזה),
 26 ועל-אחת-כמה-וכמה בהלכה אחת, שבוודאי לא ישנה מזכר לנקבה או מיחיד לרבים, וכיוצא בזה.
- 27 ובנידון-דידן, מכיון שבנוגע ל"מים" מביא הרמב"ם בהמשך ההלכה את לשון הכתוב "מים טהורים",
 28 לשון רבים, ובנוגע ל"דעת" כותב לפני-זה "דעות הרעות", לשון נקבה - הרי אילו בא לומר לשון של
 29 טהרה ביחס ל"מי הדעת", היה צריך לומר "מי הדעת הטהורים" (דקאי על ה'מים'), או "מי הדעת הטהורה"
 30 (דקאי על ה'דעת').
- 31 ונמצא, שמהלשון "מי הדעת - טהור" מוכח שהרמב"ם לא קאי על "מי הדעת", אלא על האדם, היינו,
 32 שהאדם ש"הביא נפשו במי הדעת - טהור".
- 33 והטעם שהרמב"ם אינו מדגיש את ענין הטהרה בנוגע ל"מי הדעת" (היפך "דעות הרעות") - יש לומר
 34 בפשטות, שהלשון "דעת" סתם קאי על "דעת" אמיתית, התורה⁸³, ולכן כשהרמב"ם כותב - בלשון צח
 35 וברור⁸⁴ - "והביא נפשו במי הדעת", אין צורך לפרש "מי הדעת הטהורים" או "מי הדעת הטהורה",
 36 מכיון ש"דעת" סתם⁸⁵ אינו אלא דעת של תורה.

82 (לקו"ש ח"ד ע' 1146 הערה 16. ח"י"ב ע' 188. ח"י"ד ע' "דעה את ה").

26 הערה 5. התוודעויות תשמ"ה ח"ב ע' 969. ועוד.

84 ראה הקדמת הכ"מ לספר הי"ד.

85 א"כ נתפרש להיפך - "דעות הרעות", וכיו"ב.

83 (83) ובלשון הכתוב שמביא הרמב"ם בסיום והותם ספרו -

יתירה מזה:

1
2 לא זו בלבד שאין צורך לפרש "הטהורים" או "הטהורה", אלא אדרבה - הרמב"ם מדייק שלא לפרש
3 "הטהורים" או "הטהורה" (אף שיכול להקל, לכאורה, בכירור הדברים), וכותב "והביא נפשו במי הדעת"
4 סתם - כי: אילו היה כותב "מי הדעת הטהורים" או "מי הדעת הטהורה", היה משמע שגם "דעות הרעות"
5 הם בגדר של "דעת", וכדי לשלול ולהדגיש ש"דעות הרעות" אינן בגדר של "דעת" כלל, כותב "הביא
6 נפשו במי הדעת" סתם, מכיון שהתואר "דעת" (לאמיתתו) אינו אלא בקדושה.
7 ויש להביא דוגמא לדבר:

8 בנוגע לטהרה מטומאות חמורות (טומאת מת וטומאת מצורע) שצריך להזות על-ידי אזוב - כותב
9 הרמב"ם⁸⁶: "כל אזוב שיש לו שם לווי פסול, והאזוב שקורין אותו אזוב ביחוד (כלומר, בלי תוספת שם
10 לווי) הוא הכשר".

11 ועל-דרך-זה יש לומר גם בנידון-דידן - ש"דעת" סתם, שאין לו שם לווי, הוא הדעת הכשר (האמיתי),
12 ולכן כש'הביא נפשו במי הדעת (ביחוד, ללא שם לווי) - טהור".

13 ועל-פי-זה מדוייקת שפיר הגירסא ברמב"ם, ואין צריך לתקן מאומה, ואדרבא - יש לתקן את ה'תיקון'
14 שרצו לעשות על-ידי הוספת "מי הדעת הטהור, טהור", ומכיון שנתפרסם הדבר, יש צורך לפרסם את
15 התיקון שבדבר, וכל המקדים בפרסום התיקון, הרי זה משובח.

16 [ומזה יש ללמוד שאפילו בדבר שהונח בשכל וסברא על יסוד כמה ראיות והוכחות כו' - יש לחזור
17 ולבחון מזמן לזמן, בעצמו או (ויותר טוב) על-ידי אחר, "עשה לך רב"⁸⁷, כדי להיות בטוח שהדבר
18 שנאמר או נכתב הוא נכון ואמיתי. ועל-דרך מה שכתב הרמב"ם בתשובותיו⁸⁸ "ראוי לחפש כו' ולבדוק
19 כו' וכל מי שימצא דבר ויודיעני, טובה יחשב כו'", כמדובר כמה פעמים].

20 יח. ונחזור לעניננו - המדובר לעיל בנוגע לשיעור היומי ברמב"ם - להוסיף ולבאר את הלימוד
21 וההוראה ב"לתקן הדעות"⁸⁹:

22 "שור" - קאי על הנפש הבהמית⁹⁰, שצריך לשמור עליה שלא תעשה דבר בלתי-רצוי חס-ושלום,
23 ואדרבה - שתעשה דברים שהם טוב וקדושה, ועד לתכלית השלימות - "ונשלמה פרים שפתינו", היינו,
24 שגם ה"פרים"(שור) הם באופן של שלימות.

25 אמנם, יכול להיות מצב שתמורת "ונשלמה פרים שפתינו" - עשה השור דבר בלתי-רצוי חס-ושלום,
26 ובלשון הרמב"ם המוזכר לעיל (סעיף יז) "טומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות", ויתירה
27 מזה, ש"הרגיל בשינויו פעמים רבות", עד ש"נעשה מועד לאותו הדבר שהרגיל בו", היינו, שהנהגה
28 הבלתי-רצויה נעשית אצלו כמו טבע.

29 ועל זה באה ההוראה מהשיעור היומי - שגם במצב כזה יכול לחזור לתמותו על-ידי שינוי הבעלות,
30 היינו, שמתחיל סדר חדש והנהגה חדשה כמו על-ידי בעלות חדשה, ואז אין נפקא-מינה כלל כיצד היה
31 המצב ברגע שלפני-זה, אלא הכל מתחיל מחדש (מאל"ף), כמו דבר שנברא זה עתה על-ידי הקב"ה באופן
32 ש"לא בראו אלא לכבודו"³², ולכן כל מעשה שאינו לכבודו של הקב"ה חס-ושלום, נחשב "מעשה שאין
33 דרך כל מינו לעשות כן", ואם עשאו חס-ושלום, "נקרא תם", מכיון שעשה היפך טבעו.

34 ואם הדברים אמורים בנוגע למצב בלתי-רצוי, היזק גשמי או רוחני, שאפילו לאחרי שהועד, יכול
35 לחזור לתמותו ולהתחיל סדר חדש - בנוגע ל"עליה בקודש" על-אחת-כמה-וכמה שיכול להתחיל סדר חדש,
36 באין-ערוך לגבי מעמדו ומצבו לפני-זה.

86 הלי פרה אדומה פי"א ה"ה. הלי' טומאת צרעת פי"א ה"א.

89 ראה רמב"ם הלי' תמורה בסופן.
90 ראה לקו"ת ויקרא ב, ד. קונטרס התפילה פ"ח. ועוד.

87 אבות פ"א מ"ו. מט"ז.

88 שו"ת הרמב"ם (ליפסיא) ס"ו ס"ט. מט.

- 1 יט. ועל-דרך-זה בענינו - בקשר ובשייכות לעניני "שמחת בית השואבה" ו"הקהל":
- 2 גם לאחרי הפעולה ב"שמחת בית השואבה" ו"הקהל" במשך שלושה ימים שלפני-זה, בכל
- 3 ה"שטורעם", עד ש"לא טעמנו טעם שינה"⁹¹, היינו, ששוכחים שיש טעם בשינה, ולכן לא יתכן שיפסיק
- 4 באמצע ההתעסקות בענין הכי טוב ונעים, כמו "שמחת בית השואבה" ו"הקהל" כדי לישון, מכיון שאינו
- 5 מרגיש טעם בשינה - הרי, בלילה הזה צריך להיות עילוי והוספה באיץ-ערוך, סדר חדש לגמרי, הן בנוגע
- 6 ל"שמחת בית השואבה" - על-ידי כלי זמר ("החליל"), והן בנוגע ל"הקהל" - "תוקעין בחצוצרות.. כדי
- 7 להקהיל את העם", כנ"ל בארוכה.
- 8 וכל זה - באופן שעושה זאת מצד טבעו, בהתאם לטבע בריאתו ש"לא בראו אלא לכבודו" (כנ"ל
- 9 סעיף יח), ולכן כשבא זמן "שמחת בית השואבה" ו"הקהל", הרי מצד טבעו גופו⁹² הולך ורץ לעסוק
- 10 בענינים אלו,
- 11 כולל גם בנוגע למוצאי-שבת הזה: "שמחת בית השואבה" - על-ידי כלי זמר, ו"הקהל" - על-ידי-זה
- 12 שנוטל חצוצרה של זהב, ותוקע ומריע ותוקע, ומכריז - בכוחו של המשלח, הקב"ה, "דבר ה' זו הלכה"⁹³
- 13 - "הקשיבו יהודים! נמצאים עכשיו בזמן סגולה שבו צריך להיות "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף..
- 14 ליראה את ה' אלקיכם כל הימים!"
- 15 ובפשטות - שכל אחד ואחד יכול, בכוחו של הקב"ה, לפעול את ענין "ליראה את ה' אלקיכם כל
- 16 הימים", בנוגע להזולת, ועל-אחת-כמה-זכמה בנוגע לעצמו, או בסדר הפוך, שהרי ישנם כאלו שקל להם
- 17 לפעול "ליראה את ה'" על הזולת מאשר על עצמם... ויבוא הענין מכל מקום, מלמעלה למטה או מלמטה
- 18 למעלה, העיקר שיומשך במעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר"⁹⁴.
- 19 כ. ויש להוסיף, שבנוגע לכל האמור לעיל יש הוראה ונתינת-כח מיוחדת ממש רבינו שבדורנו⁹⁵ - כ"ק
- 20 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:
- 21 נשיא דורנו, משה רבינו שבדורנו⁹⁶, דורש ותובע לעסוק בהפצת התורה והיהדות בכל מקום ומקום,
- 22 עד כדי כך, שאפילו בנוגע ל"מעיינות" פנימיות התורה, דורש ותובע נשיא דורנו ש"פוצו מעינותיך
- 23 חוצה", היינו, שאפילו ה"מעיינות" עצמם⁹⁷ צריכים להתפשט באופן של הפצה עד למקום ה"חוצה"⁹⁸.
- 24 ואם הדברים אמורים בנוגע ל"מעיינות" פנימיות התורה - בנוגע להלכה כפשוטה, כבנידון-דידן,
- 25 "תוקעין בחצוצרות.. כדי להקהיל את העם", על-אחד-כמה-זכמה שצריך להיות הפרסום וההפצה גם
- 26 ב"חוצה", ואין צורך בציווי מיוחד או עידוד מיוחד (שעל-ידי-זה פועלים ביאת משיח צדקנו), כי מצד
- 27 הציווי "ואהבת לרעך כמוך"⁹⁸, "כלל גדול בתורה"⁹⁹, חייבים לפרסם "דבר ה' זו הלכה" לכל יהודי
- 28 שיכולים להגיע אליו, גם אם מקומו ב"חוצה".
- 29 ולהעיר, שבענין זה יש מעלה יתירה בלילה הזה, מוצאי-שבת - כי על-ידי "כלי זמר" ו"חצוצרות",
- 30 שמתחילים להשתמש בהם בלילה הזה, מגיע הקול (של "שמחת בית השואבה" וההכרזה של "הקהל")
- 31 גם למרחוק - "חוצה".
- 32 זאת ועוד:
- 33 מכיון שבימינו אלו יכולים להשתמש (החל ממוצאי-שבת) גם בטלפון ורדיו - יכולים לפעול ב"שמחת
- 34 בית השואבה" ו"הקהל" אפילו במקום הכי רחוק בגשמיות, "חוצה" שאין מחוץ הימנו, בכל העולם כולו¹⁰⁰

95 ראה תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א). ב"ר פנ"ז, ז.
זח"ג רעג, א.
96 לא רק הנהח, כולל גם "רחובות הנהח" דאדמו"ר האמצעי,
ה"אושפיזא" בלילה הזה, אלא גם ה"מעייין" עצמו.
97 ראה לקו"ש חט"ו ע' 282 ואילך. ועוד.
98 קדושים יט, יח.
99 תו"כ ופירש"י עה"פ.
100 שהרי גלי האויר מתפשטים בכל העולם כולו, ועולה גם

91 סוכה נג, א.
92 ע"ד מארו"ל "אנא מחזק טיבו לראשי, דכד הוה מטוי למודים הוא כרע מגרמי" (ירושלמי ברכות פ"ב סה"ד - הובא בתור"ה עיון תפילה שבת קיח, סע"ב. ועוד).
93 אבות פ"א מ"ז.
94 נוסף על הנתינת-כח ממש רבינו ה"אושפיזא" בלילה הזה, שענינו מודגש גם בשיעור החומש היומי, "וזאת הברכה אשר ברך משה גו'", "ויהי בישורון מלך", כנ"ל בארוכה.

1 וכמדובר כמה פעמים אודות השימוש במכשירים אלו לעניני קדושה – במכלל-שכן וקל-וחומר
2 מהשימוש בהם עבור עניני העולם.

ובפשטות:

4 'ידע איניש בנפשיה' שמיד לאחרי הבדלה¹⁰¹ ממהר להתקשר בטלפון לסוחר שנמצא בקצוי תבל כדי
5 להרוויח שוה פרוטה (שיכול לקנות בה חיי נפשו¹⁰², באמרו שצריך להיות "משאו ומתנו באמונה"¹⁰³,
6 ולכן מכיון שיכול לטלפן מעבר לים עבור משאו ומתנו, היתכן שיאחד את ההתעסקות ב"משאו ומתנו
7 באמונה"?! ...)

8 על כך אומרים לו: משא ומתן של יהודי הוא באופן ש"מאמין בחי העולמים וזורע"¹⁰⁴, היינו, שגם
9 כאשר הולך לזרוע שדהו - מכיון שנסתיימה שנת השמיטה, ומתחיל סדר "שש"ש¹⁰⁵ שנים תזרע שדך ושש
10 שנים תזמור כרמך"¹⁰⁶- הרי הסיבה היחידה ש"זורע" היא, להיותו חדור באמונה בחי העולמים¹⁰⁷.

11 ופשוט, שהתעסקותו בזריעה, ועל-דרך-זה בשאר עניני העולם, "משאו ומתנו באמונה", כולל גם
12 השימוש בטלפון וכיוצא בזה, היא - "לשם שמים"¹⁰⁸. ומכיון שכן, בוודאי צריכים לנצל מכשירים אלו
13 לעניני קדושה ממש.

14 ובנידון-דין - "שמחת בית השואבה" ו"הקהל" - לנצל מכשירים אלו כדי להגיע גם ליהודי שנמצא
15 בקצוי תבל, "חוצה" בגשמיות, ועל-אחת-כמה-ברוחניות (אם יש עדיין, חסו-שולם, מציאות כזו
16 - לאחרי העבודה בחודש אלול, ח"י אלול, ימי הסליחות, ראש-השנה, עשרת ימי תשובה, יום הכיפורים,
17 ארבעה הימים שביין יום הכיפורים לסוכות, עד לשלושה ימים הראשונים דחג הסוכות, לאחרי כל
18 ה"שטורעם" בעניני "שמחת בית השואבה" ו"הקהל").

19 ועד שפועלים את הענין ד"הקהל את העם, האנשים והנשים והטף" אצל כל ישראל - "יחד שבטי
20 ישראל", כאמור, בכוחו של נשיא הדור, "ויהי בישורון מלך", שמאחד את כל אלו שהוא מלך ונשיא
21 עליהם, באופן שנעשים מציאות אחת - "הנשיא הוא הכל"¹⁰⁹.

22 כא. והמעשה הוא העיקר - הצלחה ב"שמחת בית השואבה" מתוך שמחה הכי גדולה, והצלחה הכי
23 מופלגה בתקיעה בחצוצרות של זהב, ובשניהם, באופן שפועלים בכל קצוי תבל.

ועוד - והוא העיקר - שעל-ידי-זה זוכים בקרוב ממש לקיום מצות "הקהל" כפשוטה:

25 ידוע ש"תכלית השלימות.. של ימות המשיח.. תלוי במעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות" (כמבואר
26 בתניא¹¹⁰, ובאריכות יותר - בדרושי אדמו"ר האמצעי¹¹¹, ה"אושפיזא" בלילה הזה), "כמו אדם שיש לו
27 תיבה מליאה אבנים טובות ומרגליות כו", אלא ש"הם סגורים בתיבה"¹¹², ולעתיד - בקרוב ממש -
28 פותחים את התיבה ומתגלים כל הענינים כו'.

29 אמנם, הענין ד"מעשינו ועבודתינו" הוא ענין כללי ביחס לכללות הזמן של ימות המשיח, ונוסף לזה,
30 ובפרטיות יותר, ישנו גם הענין ד"מדה ננגד מדה"¹¹³, היינו, שפעולה בענין מסויים ממהרת ומקרבת קיום
31 ענין זה בשלימותו, לעתיד-לבוא.

106) שהרי אינו יכול לעזוב שדהו וכרמו - היפך הענין ד"לא תהוהו בראה לשבת יצרה" (ישעי' מה, יח), כפשטות הענינים. וגם מצד פנימיות הענינים - צ"ל הענין דעבודת הביחורים בשום זמן כו'.

107) ראה לקו"ש חט"ו ע' 370. וש"ב.

108) אבות פ"ב מי"ב. רמב"ם הל' דעות ספ"ג.

109) פירש"י חוקת כא, כא.

110) ריש פל"ז.

111) ראה פירוש המילות (מהדו"ב) פקנ"ו. ועוד.

112) לקו"ת דברים א, ב. סה"מ תרכ"ז ס"ע תלג ואילך. ועוד.

113) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

השמימה, עד ללבנה, ולמעלה יותר כו', ומזה מובן גם בנוגע לרוחניות הענינים, ואדרבה - "נשתלשלו מהן" (לשון אדה"ז בתניא רפ"ג), תחילה ברוחניות, ומזה נשתלשל גם בגשמיות.

101) ועד שישנם כאלו שמרגישים שסוף-כל-סוף ("ער האט זיך קיים דערווארט"...), יכולים כבר לעשות "הבדלה", ולרוץ לטלפן בעניני המסחר.

102) ראה תניא פל"ז (מה, סע"ב).

103) יומא פו, א. רמב"ם הל' דעות ספ"ה. שו"ע אדה"ז אר"ח סקנ"ו ס"ב.

104) ירושלמי - הובא בתורה אמונת - שבת לא, א.

105) בהר כה, ג.

1 ובנוגע לעניננו, הרי על-ידי פעולת "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף" בכל ה"שטורעם", עד
 2 שפועלים בכל קצוי תבל - מתנהג גם הקב"ה ב"מדה כנגד מדה", "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
 3 והרחבה"¹¹⁴, "להקהיל את כל בני ישראל, "הקהל את העם, האנשים והנשים והטף", לבית-המקדש,
 4 "מקדש אדני- כוננו ידיך"¹¹⁵, "לשמוע קריאת הפרשיות ממלך המשיח, ובאופן שפועל "ליראה את ה'
 5 אלקיכם כל הימים" בתכלית השלימות, עד שנעשים מציאות אחת - "ישראל וקודשא-בריך-הוא כולא
 6 חד"¹¹⁶.

7 ו"כן תהיה לנו" - במהרה בימינו ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין"¹¹⁷, בפועל ממש, למטה מעשרה
 8 טפחים, אמן כן יהי רצון.

116 ראה זח"ג עג, א.
 117 מכילתא ופירש"י בא יב, מא. ועוד.

114 ברכה ג' דברהמ"ז.
 115 בשלח טו, יז ובפירש"י.

אגרות קודש

ב"ה, י"א תשרי, תשי"ט
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה למכתבו מט"ו אלול חדש הרחמים, בו כותב ע"ד מה שקרא בשיחה בהנוגע לענין
 פרוזובול, שענינו הוא מסירת שטרותיו לבית דין. ומביא פלוגתת רש"י ותוס' בזה.

ויעיין הלכות הלואה לרבנו הזקן בעל התניא - (פוסק בנסתר דתורה) - והשולחן ערוך - (פוסק
 בנגלה דתורה), בסעיף ל"ד, שזה שמש יסוד להאמור בשיחה, כאילו מסר שטרו לבית דין כו', ואפילו
 אין לו שטר כלל אלא חוב בע"פ, מועיל פרוזובול.

בהזדמנות זו אעוררו על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא, הידועים, אשר
 שמענו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר סגולה הם לכמה ענינים.

בברכה לבשו"ט ולחג שמח.

ב"ה, א' מ"ח, תש"כ
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ח תשרי עם המצורף אליו. ומובנת הפליאה והתמי' שהוא
 מדוכא וכו', בה בשעה אשר השגחה העליונה זיכתו והצליחתו לעבוד בעבודת הקדש, עניני צעירי
 אגו"ח ובנקודה הפנימית הפצת המעינות חוצה. והרי ידוע פסק תורתנו כל המקבל עליו וכו'. ויהי רצון
 שבקרוב ממש יבשר טוב בטוב הנראה והנגלה, בכל הענינים אודותם כותב.

והרי נמצאים אנו למחרתו של חדש השביעי, שכשמו - כל ימי החדש בכלל זה, ודרשו רז"ל
 שמושבע הוא בכל טוב, והוא חדש הכללי - שנמשכים עניניו על כל השנה, ובלבד שתהייה התומ"צ,
 הצנור והכלים להמשכת וקבלת ברכות והשפעות השי"ת. וק"ל.

בברכה לבשו"ט,

לקוטי שיחות חג הסוכות כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

26 אין הכוונה שהסוכה צריכה להיות "שלך", אלא
 27 שהמילה "לך" באה רק כדי "למעוטי" (=למעט)
 28 גזולה".

29 אבל אדמו"ר הזקן אומר בשולחן-ערוך⁷: "אף-על-
 30 פי שאמרה תורה חג הסוכות תעשה לך – משלך,
 31 כלומר, שתהא הסוכה שלך ולא של חבירך, אף-על-
 32 פי-כן יוצא אדם ידי חובתו בסוכה שאולה, דכיוון
 33 שנכנס לה ברשות הרי היא כשלו, ולא נאמר לך –
 34 משלך, אלא להוציא את הגזול". מכך אנו רואים
 35 בבירור, שגם לגבי סוכה אנו לומדים מן המילה "לך"
 36 שהיא צריכה להיות "שלך", אך למרות זאת אפשר
 37 לצאת ידי חובת המצוה על-ידי סוכה שאולה, מפני
 38 שהשאולה "הרי היא כשלו"⁸,

39 יש להבין: אם הסיבה לכך שאפשר לצאת ידי
 40 חובה בסוכה שאולה איננה מפני שהפסוק "כל
 41 האזרח..." מרבה את הסוכה ה"שאולה"⁹, אלא מפני
 42 ש"שאולה..." הרי היא כשלו¹⁰, מדוע לא יהא כשר גם
 43 לולב שאול מפני אותה סיבה, שהרי "שאולה..." הרי
 44 היא כשלו"?

ב.

התשובה: ההשאלה בסוכה היא באופן מושלם

45 לכאורה ניתן היה לענות על כך, שיש כאן הבדלים
 46 בהסבר למושג "שלו"¹¹. לגבי סוכה מגלה הפסוק "כל
 47 האזרח..." שדי בדרגה פחותה של "לך – משלך",
 48 שבה נכללת גם סוכה שאולה, למרות שאיננה שלו
 49 ממש¹². לעומת זאת לגבי הלולב אין פסוק כזה, ולכן

א.

קיום המצוות בלולב ובסוכה שאולים

1 נאמר בגמרא במסכת סוכה¹: "תניא רבי אליעזר
 2 אומר: כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום-טוב
 3 הראשון של חג בלולבו של חבירו, דכתיב²: ולקחתם
 4 לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים –
 5 משלכם, כך אין אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של
 6 חבירו, דכתיב³: חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים –
 7 משלך. וחכמים אומרים: אף-על-פי שאמרו אין אדם
 8 יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו,
 9 אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו, דכתיב⁴: כל
 10 האזרח בישראל ישבו בסוכות – מלמד שכל ישראל
 11 ראויים לישיב בסוכה אחת. ורבנן האי לך מאי דרשי
 12 ביה (=וכיצד דורשים חכמים את המילה "לך"?)
 13 מיבעי ליה למעוטי גזולה (=מלה זו באה, לדבריהם,
 14 כדי למעט סוכה "גזולה"), אבל שאולה – כתיב: כל
 15 האזרח".

16 ההלכה נקבעה כדברי חכמים, שלמרות שאין
 17 יוצאים ביום-טוב הראשון של חג הסוכות ידי חובת
 18 ארבעת המינים בארבעה מינים שאולים, "משום
 19 שבעיני (=משום שיש צורך שהמינים יהיו) לכם"⁵,
 20 בכל זאת לגבי סוכה שונה ההלכה, ואפשר לצאת ידי
 21 חובת המצוה על-ידי סוכה שאולה⁶.

22 במבט ראשון נראה, שהסיבה לדברי חכמים
 23 שיוצאים ידי חובת המצוה בסוכה שאולה היא, שמן
 24 הפסוק "כל האזרח בישראל", המלמד שכל ישראל
 25 ראויים לישיב בסוכה אחת, אנו רואים, שב"תעשה לך"

1 ומוחילא יוצאין י"ח בסוכת השותפים ובסוכה שאולה. וראה ריב"ש שם
 – ראה לקמן הערה 15.

2 ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

3 ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

4 ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

5 ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

6 ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

7 ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

8 ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

9 ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

10 ראה כפות תמרים לסוכה לא, א ד"ה ורבנן. ועוד.

1 כז, ב.

2 אמור כג, מ.

3 ראה טז, יג.

4 אמור שם, מב.

5 רמב"ם הל' לולב פ"ה ה"י. טוש"ע (ואדה"ז) או"ח סתרמ"ט ס"ב

(ס"א). סתרנ"ח ס"ג.

6 רמב"ם הל' סוכה פ"ה הכ"ה. טוש"ע שם סתרל"ז ס"ב (ולהעיר

ממכתבי תורה (להרגצובי) מכתב ב. ואכ"מ).

7 או"ח סתרל"ז ס"ג.

8 בפשטות מקורו דאדה"ז הוא מלבוש שם ס"ב, שכנראה מפרש כן

בפרש"י שם ד"ה כל האזרח. [ודלא כמו שמפרש המנ"ח (מצוה שכה

סק"ט) בפרש"י. וראה שו"ת הריב"ש שם ס"ג. שעת"א או"ח סתרמ"ב

סק"א]. ועפ"ז י"ל שבה מחולקים רש"י ותוס' (ד"ה כל האזרח שם),

דלדעת התוס' למדין מ"כל האזרח" שאין צריך לדין ד"לך משלך",

25 לפיכך ההשאלה היא באופן של "שלו ממש" –
26 "אדעתא דהכי (=במחשבה כזאת) השאילו"¹⁸.

ג.

ההסבר בפנימיות: שלושת הענינים שבראש-
השנה וביוה"כ

27 ויש להוסיף ולהסביר ענין זה לפי פנימיותם של
28 הדברים: מן הפסוק "כל האזרח..." לומדים ש"כל
29 ישראל ראויים לישב בסוכה אחת" – מפני המעלה
30 המיוחדת של הסוכה, מתאחדים כל ישראל למציאות
31 אחת, עד אשר "כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת".
32 ומסיבה זו גם סוכה שאולה היא "כשלו ממש",
33 כמוסבר להלן:

34 מוסבר בתורת החסידות¹⁹ על הפסוק²⁰ "בכסה
35 ליום חגנו", שהענינים אשר בראש-השנה וביום-
36 הכיפורים הם מוסתרים – "בכסה", מתגלים בחג
37 הסוכות – "ליום חגנו", לפי זה יובן ההבדל שבמושג
38 "לכם" בין סוכה ללולב. לשם כך יש להקדים ולהסביר
39 את הענינים שהם "בכסה" בראש-השנה ויום-
40 הכיפורים.

41 הוסבר כבר בהרחבה²¹, שבמהותם של ראש-השנה
42 ויום-הכיפורים יש שלושה ענינים, הנעלים זה מזה,
43 והם: א) המצוות של ימים אלו: בראש השנה – מצות
44 תקיעת שופר, וביום-הכיפורים – מצות התענית

1 המשמעות של "ולקחתם לכם – משלכם" היא האופן
2 המלא של המושג "שלכם", שבו איננו נכלל לולב
3 שאול.

4 אבל מלשונו של אדמו"ר הזקן בסעיף מאוחר
5 יותר¹³ מובן, שסוכה שאולה היא "שלו ממש", וכך הוא
6 אומר שם: "ואף-על-פי שבדיעבד יוצא בסוכה גזולה
7 העומדת בקרקע. מכל מקום לכתחילה אין לישב
8 בסוכה העומדת בקרקע של חברו מפני שאינה נקראת
9 שלו ממש, והתורה אמרה תעשה לך – משלך, ואינה
10 דומה לשאלה ממש, שהשאלה לו מדעתו, והרי היא
11 כשלו ממש". מכך אנו רואים שאין יוצאים ידי חובה
12 בסוכה שאולה מפני שאפשר לצאת ידי חובה גם כאשר
13 הסוכה איננה "שלו" ממש, אלא¹⁴, מפני שסוכה
14 שאולה היא אמנם כשלו ממש¹⁵, ושוב נשאלת, אפוא,
15 השאלה ששאלנו: מדוע אין המינים השאולים נכללים
16 ב"לכם" שאצל ארבעת המינים?

17 אך אפשר להסביר, שמן הפסוק "כל האזרח...",
18 אין לומדים שאפשר להסתפק גם בסוכה שאיננה ממש
19 "שלך", אלא להיפך, שבסוכה ישנו ענין מיוחד אשר
20 בגללו גם סוכה שאולה נעשית "שלו ממש"¹⁶. וההסבר
21 הפשוט לכך הוא: כיוון שחבירו משאל לו את הסוכה
22 באופן שהיא תהיה בדיוק כדירת הקבנע שלו של כל
23 השנה (שהרי זהו העיקר בענין הסוכה, לעומת הלולב¹⁷
24 וכדומה, אשר לגביו – "שלך" הוא תנאי צדדי בלבד),

16 בספר מכתב סופר סי' לה מבאר דכיון דגלי לן רחמנא מכל
האזרח דסוכה שאולה כשרה, א"כ ע"כ לך לאו אכל אדם מישראל פרטי
קאי אלא אכללות ישראל קאי לאפוקי משל נכרי והפקר והיינו טעמא
דיוצא בשאול כיון שיש לו בעלים ישראל לך קרינן ב' (ועיי"ש שטעמא
זה אין יוצא בסוכה שאולה מעכו"ם וכן שותפות עכו"ם).

ולא זכיתי להבין סברתו – דמה ענין בעלות דנלל ישראל, דציבור
– במצוה כסוכה, האם נחדש שצ"ל דיהודי (ע"ד ממושבותיכם תביאו)
דוקא!?

ואם נאמר – שמפני שיש בה קדושה אינה חלה בשל עכו"ם – הרי
בפרט בקדושת קרבן (שזוהי קדושת סוכה – למ"ד זה (ראה פרש"י סוכה
ט, א ד"ה על החגיגה. פרש"י ביצה ל, ב ד"ה לה' וד"ה על החגיגה.
שו"ע אדה"ז ר"ס תרלח. וראה אוה"ת סוכות (ע' איתשה) וש"ס) – ישנה
באו"ה. ומיעוטא דאו"ה בכיו"ב בקרא – הוא מ"ישראל" וכיו"ב, ולא
מלשון דבעלות וממנוא ("לך" וכיו"ב). ואם מפני שאינו יכול להקדיש
מה שאינו שלו – הרי משאילו, ומאי נפק"מ דישאל או דעכו"ם.

17 במנכ"ש מטלית שאולה (ראה שו"ע אדה"ז חאו"ח ס"ד ס"ו, ת.
ובקרא"א שם. וש"ס).

18 משא"כ בטלית שאולה (ראה בהמצויין בעהרה הקודמת. וראה
בהמצויין במאסף לכל המחנות סקל"א המתמצים זה).

19 סודר רלה, ב. ובכ"מ. וראה גם לקו"ת נצבים מת, סע"ב. ר"ה
נד, סע"ג ואילך.

20 תהלים פא, ד.

21 בהבא לקמן ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד שיחה לר"ה (ע' 124
ואילך) וליום הכפורים (ע' 130 ואילך).

משמע לכאורה שכל הדין ד"לך" הוא לא (החייב –) שצריך שיהי
"שלך", אלא (רק השלילה –) "לא של חבריך": משא"כ בלולב שצריך
שיהי "לכם משלכם" ממש (ראה אבני מלואים סכ"ח סקל"ג ד"ה אמנם.
מקור"ח סתמ"ח סק"ט. ועוד. ולהעיר משו"ת חת"ס או"ח סק"פ בסופו).
אבל מזה שכתב "הרי היא כשלו" ולא כתב דיוצאין י"ח בסוכה
שאולה כיון דכתיב כל האזרח (וכיו"ב) כנ"ל, ובפרט ממש בסעיף יא,
משמע כדלקמן בפנים.

13 שם סי"א.

14 ועפ"ז מובן מה שהוצרך לומר (סוכה לא, א) גבי סוכה גזולה
"קרקע אינה נגזלת וסוכה שאולה היא" – כי גם בסוכה צריך לדין שלו
ואצ"ל דלי' זה הוא "לאו דוקא" (כפפני"ש). וכן מדגיש אדה"ז שם
ס"ד "הרי הוא כשאל בידוי". וכן בסעיף הנ"ל "מפני שאינה נקראת שלו
ממש" משמע, דגם זה נקי "שלו" אלא שאי"ז שלו ממש, וראה אלי' רבה
סק"ד שמשגי על המג"א "אבל הכא בקרקע כיון דהוי כשאלה הוי כמו
לכם". ולהעיר מכפות תמרים סוכה לא, א.

15 עפ"ז אולי יש ליישב קושיית התוס' ד"ה ההוא (סוכה ט, א) למה
צריך קרא דלך למעוטי גזולה "תפיך לי" משום דהוה לי מצוה הבאה
בעבירה" (וראה מג"ח שם) – כי גם בסוכה צ"ל תעשה לך שיהי שלך
(וי"ל שזוהי כוונת רש"י שם ד"ה למעוטי), ואי"ז רק לימוד למעוטי גזולה
שגזול הוא פסול בסוכה. וראה שאג"א סצ"ט. ועפ"י כהנ"ל י"ל דתוס'
ורש"י לשיטתייהו אולי בדף כו, ב (הנ"ל הערה 8). וכן משמע מתוד"ה
מאי טעמא גיטין (נה, א) קרוב לסופו "בסוכה לא בעינן משלכם". אבל
מלי' פרש"י סוכה לא, א ד"ה ורבנן "יוצא אדם בסוכה שאינו שלו
בשאולה" אין לדייק כן, כי כוונתו רק להמציאות.

לאחר²³ שממליכים את הקדוש־ברוך־הוא, כי רק אז
אפשרי להישמע למלך, לחזור בתשובה על הפרת דברו
וכדומה.
אבל לפני קיום הענין של "תמליכוני עליכם", מהו
הדבר הגורם לישראל להרגיש בחסרון ענין המלוכה,
והמביא לידי כך שישראל מבקשים את הקדוש־ברוך־
הוא למלוך עליהם? הרגשה זו נובעת מכך שישראל
מאוחדים לגמרי עם אלקות, ואינם יכולים להיות²⁴,
ח"ו, ללא המלך.

ד.

רק בענין "תמליכוני" אין הבדלים בין יהודים

לפי האמור לעיל מובן, מדוע ישנם הבדלים בין
יהודי אחד לאחר באופן קיום המצוות, וכן בענין
התשובה, ואילו בענין של "תמליכוני עליכם" אין שום
הבדלים בין יהודי אחד לרעהו, כפי שרואים שבעת
הכתרת מלך בשר ודם שרויים שר גדול ואיש פשוט
באותה דרגת התבטלות כלפי המלך, ורק לאחר
ההכתרה, ולאחר שהמלך גוזר גזירות, קיימים הבדלים
בין הנתינים באופן קיום הגזירות, כמוסבר להלן:

קיום המצוות הוא סוג התקשרות, שבו היהודי הוא
מציאות נפרדת, המתקשרת לה'. לפיכך קיום המצוות
וקבלת העול שונים אצל כל יהודי בהתאם לדרגתו
כמציאות עצמאית.

עבודת התשובה היא קשר עמוק יותר, שאיננו
מתהווה על־ידי קיום המצוות, ולכן אין בה הבדל גדול
כל־כך בין יהודי אחד לאחר, כפי שרואים שתשובה
יכולה להיעשות גם על־ידי הרחוק²⁵ בלבד ו"בשעת
חדא וברגעא חדא"²⁶. אבל למרות זאת קיימים
הבדלים, כי בכל זאת זוהי תשובה בהתאם לעונות, או
תשובה לשורשו ולמקורו של היהודי, ובכל אלה אין
דומה יהודי אחד למשנהו.

לעומת זאת הענין של "תמליכוני עליכם" נובע מן
האיחוד המוחלט שבין ישראל לה', ולכן כשם שאי
אפשר להפריד בין ישראל לה', כך אי אפשר להפריד
ולהבדיל בין יהודי אחד לזולתו. בענין זה כל ישראל
הם כמציאות אחת²⁷, שאיננה נחלקת.

ומצוות התשובה והיודי. (ב) היותם מעשרת ימי תשובה
– שתשובה נעלית ממצוות, ולכן היא יכולה לתקן את
המצוות בעבודת קיום המצוות. (ג) המהות העצמותית
של ימים אלו, הנעלית מענין התשובה: בראש השנה
– בקשת ה' והעבודה של "תמליכוני עליכם"²²,
המלכת הקדוש־ברוך־הוא. וביום הכיפורים – הענין
שעיוצמו של יום־הכיפורים מכפר, שדרגת כפרה זו
נעלית מן הכפרה באמצעות התשובה.
שלושה ענינים אלו מבטאים את הדרכים השונות
להתקשרות של ישראל עם הקדוש־ברוך־הוא:

אופן אחד הוא, שישראל הם, כביכול, מציאות
עצמאית, אך הם מתקשרים לאלקות. באופן זה צריך
הקשר להיעשות באמצעות דבר ממש – באמצעות
קיום המצוות, כאשר ישראל מקבלים על עצמם עול
מלכות שמים ומקיימים את גזירות המלך.

יש גם אופן עמוק יותר – התקשרות פנימית של
ישראל עם ה', שאיננה תלויה בקיום המצוות.
התקשרות זו מתבטאת בענין התשובה, שאף כאשר
יהודי פרק, ח"ו, עול מלכות שמים, ועבר על ציווי ה',
הוא מצטער ומתחרט על כך ורוצה לתקן זאת – הוא
חוזר בתשובה.

דרך התקשרות זאת נעלית מן הקשר שבאמצעות
קיום המצוות, אך בכל זאת יש לה קשר לקיום
המצוות: החרטה שבחזרה בתשובה היא על אי־קיום
המצוות, ולכן הוא מחליט לקיים מכאן ולהבא את
גזירות המלך. יוצא אפוא, שגם התקשרות זו מתבטאת
בהחלטה להישמע לקדוש־ברוך־הוא. כלומר, עדיין
היהודי הוא מציאות בפני עצמה, המתקשרת ונכנעת
לקדוש־ברוך־הוא.

האופן הנעלה ביותר של ההתקשרות הוא – ישראל
וקודשא־ברוך־הוא כולא חד, איחוד מוחלט בין ישראל
לה'. התקשרות זאת מתבטאת בבקשת ה' ובעבודה של
"תמליכוני עליכם", כאשר ישראל מביאים לידי כך
שהקדוש־ברוך־הוא ימלוך עליהם:

ההתקשרות של ישראל לה' באמצעות תורה
ומצוות, או באמצעות תשובה, יכולה להיעשות רק

(25) ראה קדושין מט, ב.

(26) זח"א קכט, סע"א.

(27) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד: הוה מקטע קופד ומחת סכינא

לידיו תחזור ותמחי לידי. וראה תניא פל"ב. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת
ישראל. קונטרס אהבת ישראל.

(22) ר"ה טז, א. לד, ב.

(23) כמחז"ל כשיקבלו מלכותי אגזור עליהם (גזירות) (מכילתא יתרו

ג, א).

(24) ומטעם זה מבקש הקב"ה "אמרו לפני.. מלכותי כו' שתמליכוני

עליכם", כי הם כולא חד.

22 הסוכות – "ליום חגנו". מכך מובן, שלמרות שענינו
23 העיקרי של חג הסוכות הוא העיסוק במצוות, בכל זאת
24 מתבטאים בו בגלוי כל שלושת הענינים שנמנו לעיל,
25 הקיימים בראש-השנה וביום הכיפורים:

26 כשם שבראש-השנה וביום הכיפורים ישנה המהות
27 המיוחדת ליום זה, וכן ענין התשובה, כפי שרמזו
28 בדברי חז"ל³⁴ "עשרה ימים שבין ראש השנה ויום
29 הכיפורים", כלומר, ראש השנה ויום הכיפורים הם
30 חלק מעשרת ימי תשובה, ויחד עם זאת הם נעלים
31 מענין התשובה של כל עשרת הימים, ובנוסף לכך קיים
32 בהם ענין שלישי – מצות היום:

33 כך רואים בפסוקים גם לגבי סוכות: בתורה³⁵
34 מתואר החג – "בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה
35 חג הסוכות שבעת ימים לה'", "חג הסוכות תעשה לך
36 שבעת ימים"³⁶, ולגבי מצות הישיבה בסוכה כתוב:³⁷
37 "בסוכות תשבו שבעת ימים", ומכך מובן, שהמהות
38 המיוחדת של חג הסוכות היא מצות סוכה.

39 לגבי נטילת ארבעת המינים נאמר² "ולקחתם לכם
40 ביום הראשון פרי עץ הדר..." – את מצות נטילת
41 ארבעת המינים יש לקיים ביום הראשון של חג הסוכות.
42 מכאן מובן, שמצות ארבעת המינים איננה מהותו
43 העיקרית של היום הראשון של החג של סוכות³⁶.

44 ולאחר מצות ארבעת המינים³⁷ נאמר בהמשך
45 הפסוק "ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים" –
46 מצות השמחה בחג הסוכות³⁸.

47 לפי כל האמור לעיל מובן שבמהות העיקרית של
48 ענין הסוכה בא לידי גילוי הקשר העצמותי שבין

ה.

שלושת הענינים מתבטאים בשלושת החגים שבחודש תשרי

1 שלושת הענינים הללו נמצאים אמנם הן בראש-
2 השנה והן ביום-הכיפורים, כדלעיל, אך באופן כללי
3 ובגלוי קשור כל אחד מהם לאחד משלושת החגים
4 שבחודש תשרי: ראש-השנה, יום-הכיפורים וחג
5 הסוכות, כדלקמן:

6 בראש-השנה ניכר בגלוי שהוא ה"ראש" – זהו
7 הזמן שבו מכתירים את המלך, וכך כותב רס"ג²⁸,
8 שה"ענין הראשון" ב"(מצות היום ב)שופר" הוא הענין
9 של "ממליכין עלינו את הבורא"²⁹.

10 ביום הכיפורים ניכר בגלוי שהוא יום התשובה, יום
11 "קץ מחילה וסליחה"³⁰ לעובר על מצוות המלך.
12 יתר-על-כן: אפילו הענין של "עיצומו של יום"³¹,
13 המבטא את הקשר העצמותי בין ישראל לה', הנעלה
14 מן הקשר שבאמצעות התשובה, גם הוא קשור לענין
15 של "מנכר"³⁰, וכך הוא שמו של היום: יום הכיפורים.

16 בחג הסוכות עסוקים ישראל בגלוי בקיום המצוות:
17 סוכה, נטילת ארבעה מינים וכו'³² (מיד לאחר יום
18 הכיפורים)³³ ישראל "עסוקים במצוות", וכך הוא גם
19 שמו: חג הסוכות.

ו.

שלושת הענינים שבחג הסוכות

20 כל הענינים הנמצאים בראש-השנה וביום
21 הכיפורים באופן נסתר – בכסה – מתגלים בחג

(28) הובא באבודרהם "טעמי התקיעות".

(29) ראה לקו"ש [המתורגמן] ח"ד ע' 339 ואילך. בשיחה לר"ה שם.
ועוד.

(30) בנוסח תפלת נעילה. רמב"ם הל' תשובה פ"ב, ה"ז.

(31) רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"ג-ד.

(32) וראה ויק"ר פ"ל, ב: שבע מצות שבחג ואלו הן כו'.

(33) ראה ויק"ר שם, ז.

(34) ר"ה יח, א.

(35) אמור כג, לד.

(36) וכ"ה גם פרטי זמן המצוה: מצות ישיבת סוכה היא כל שבעת
הימים, ואופנה "תשבו כעין תדורו" אוכל ושותה וישן ויטייל ודר בסוכה
כל ד' הימים בין ביום ובין בלילה (סוכה כח, ב. טושו"ע סי' תרלט ס"א
וס"ב ואדה"ז ס"ד). משא"כ חיוב לולב הוא רק ביום הראשון. וגם
במקדש שנטולין כל שבעה (ראה ר"ה ל, א. סוכה מא, א), אי"ז קבוע

בכל שנה כמצות סוכה שהרי כשיום השבת חל להיות תוך ימי החג
נטולין רק ששה (שם מב, ב רמב"ם הלכות לולב פ"ז הי"ג ואילך). ואופן
קיומה – שנטולין אותה רק פעם אחת ביום*.

וכן בהתחלת החיוב: מצות סוכה מתחילה (קיומה בפועל) תיכף
בלילה ראשון, ולולב זמנו של הקיום בבוקר משתנג החמה (ולהעיר
שלפרש"י סוכה לג, סע"א ד"ה לולב. שם ע"ב ד"ה ה"ג – וזמן המצוה
הוא תיכף משקידש החג).

וראה בהנ"ל (ובהמבואר בפנים) לקו"ש חכ"ב ע' 123, 127 ואילך.
(37) ראה ירושלמי סוכה פ"ג הי"א. וברמב"ם שם הל' יג הביא הכתוב
"ושמחתם גו'" לענין נטילת לולב כל שבעה במקדש. וראה פרש"י סוכה
מג, ב ד"ה ולולב. ויק"ר פ"ל, ב. ובפ"ת ופי' מהרז"ו שם. וראה לקמן
הערה 44.

(38) ובפי' ראה טז, יד: ושמחת בחגך.

(* וגם "אנשי ירושלים" שלולבם בידם כו' (סוכה מא, ב) ובפרש"י שם "נטילתה ולקחתה מצוה היא" ונוד"ז בטושו"ע (ואדה"ז) או"ח ר"ס צו ור"ס תרנב. וראה רמב"ם
הל' תפלה פ"ה ה"ה) – הרי"ז רק "מצוה מן המובחר". "ומשגטל עברה כבר עיקר מצוה" (תוד"ה עובר בסופה – סוכה לט, א), ולהעיר מצפנ"ז הפלאה בהשמטות (נד,
ג) השלמה ג, ד). מכתבי תורה מכתב קנד. ועוד.

מלכתחילה "כולא חד", מציאות אחת. לכן קובעת
ההלכה, שסוכה שאולה "הרי היא כשלו", ואף יותר
מכך "כשלו ממש", כי אי אפשר להבדיל בין יהודי
אחד לזולתו, ולומר שהסוכה אינה "שלו", אלא של
מישהו אחר.

הדבר אינו כך, כאשר יהודי גוזל סוכה מרעהו.
במעשה זה הוא מתנגד וסותר לאחדות של הסוכה,
ויוצר פירוד בינו לבין הנגזול⁴⁰, ולכן אין הסוכה יכולה
להיקרא "שלו".

ט.

ההסבר לכך שולוב שאול איננו "כשלו"

אבל ענין זה קיים רק במצות סוכה, ואילו במצות
ארבעת המינים, מתבטאת אמנם גם־כן התאחדות בין
היהודים – מאגדים, כידוע⁴¹, את כל ארבעה סוגי
היהודים ביחד – אך ההתאחדות ביניהם היא באופן
שכל אחד נשאר סוג בפני עצמו גם לאחר האיחוד:
מצות ארבעת המינים מגלה את הכפרה של יום
הכיפורים. ולכן, כשם שבענין הכפרה יש הבדלים בין
יהודי אחד לשני (כי הכפרה בפועל נפעלת אצל כל
יהודי בהתאם אליו, למרות שהמהות העיקרית של
כפרה ותשובה נעלית מהתחלקות והבדלים), כך גם
האחדות של ארבעת המינים היא באופן שכל אחד
מהם נשאר סוג בפני עצמו.

לפיכך אי אפשר לומר לגבי ארבעת המינים
שהמינים השאולים הם "כשלו", כי כל יהודי נשאר
מציאות הנפרדת ממשנהו. לפי זה מובן, מדוע לגבי
הסוכה נאמר "לך" בלשון יחיד, ואילו לגבי ארבעת
המינים נלמדת ההלכה "שלכם" מן הכתוב "ולקחתם
לכם" בלשון רבים: בסוכה כל ישראל הם מציאות
אחת, "כגוף אחד"⁴², ואל גוף אחד מדברים בלשון
יחיד, אך אין הדבר כך לגבי ארבעת המינים, כי אז כל
אחד הוא מציאות נפרדת (אם כי הם מאוגדים) ולכן
הם רבים – "לכם".

למרות זאת קיימת האחדות גם בארבעת המינים –
מאגדים את כל ארבעת המינים ביחד⁴³.

1 ישראל לקדוש־ברוך־הוא באופן של "כולא חד" (קשר
2 המתבטא בענין של "תמליכוני עליכם" שבראש־
3 השנה): במצות לולב מתגלית ההתקשרות שבין ישראל
4 לה' באמצעות התשובה (הענין העיקרי של יום
5 הכיפורים): וההתקשרות בין ישראל לקדוש־ברוך־הוא
6 באמצעות קיום המצוות מתגלית במצות השמחה
7 שבחג הסוכות.

ז.

עניני חג הסוכות מקבילים לענינים שבראש־
השנה וביוה"כ

8 ההסבר לכך הוא:

9 כאמור, בענין של "תמליכוני עליכם" אין הבדלים
10 בין יהודי אחד למשנהו. ענין זה מתגלה בסוכות
11 במצות סוכה, שהרי "כל ישראל ראויים לישב בסוכה
12 אחת", ללא שום הבדל.

13 לגבי לולב, נאמר במדרש³⁹ על הפסוק "ולקחתם
14 לכם ביום הראשון" – במי הכתוב מדבר בישראל
15 ובעכו"ם שהקדוש־ברוך־הוא דן אותם ביום הכיפורים...
16 ואין אנו יודעין מי היה מנצח... אמר הקדוש־ברוך־הוא
17 טלו לולביכם בידכם שידעו הנל שאתם זכיתם בדין" –
18 כלומר, הכפרה של יום הכיפורים ניכרת ומתגלה
19 בסוכות במצות נטילת ארבעת המינים.

20 ומצות שמחת החג, שמחה של מצוה, היא גילוי
21 ההתקשרות שבין ישראל לה' באמצעות קיום המצוות,
22 המביאה את ישראל לידי שמחה במצוות ה'.

ח.

ההסבר לכך ש"סוכה שאולה הרי היא כשלו"

23 לפי המוסכר, יובן ההבדל בהלכה שהוזכרה לעיל
24 בין סוכה ללולב:

25 מצות הסוכה היא ה"גילוי" של "תמליכוני עליכם",
26 שישראל מאוחדים באיחוד גמור עם הקדוש־ברוך־
27 הוא, ולכן מובן, שלא ייתכנו הבדלים בין יהודי אחד
28 לאחר. כלומר, הכוונה ב"כל ישראל ראויים לישב
29 בסוכה אחת" היא, שמפני המעלה המיוחדת של
30 הסוכה, מאוחדים ישראל באיחוד מוחלט, באופן שהם

(39) תנחומא אמור יח. וראה ויק"ר שם, ב.

(40) עפ"ז יש לבאר מה שגזול הוא פסול גם בדפנות אף ששאר
הפסולים הוא רק בסכך (ראה כפות תמרים לא, א ד"ה מחלוקת. פמ"ג
(משב"ז) שם סק"ד. מנ"ח שם. וראה פתחי תשובה (ווילנא תרנ"ה) סי'
תרל. לקח טוב כלל יב בסופו) – כי גזול הוא היפך (דתדורו) – דירת
קבע, וגם היפך ד' כללות תוכן הסוכה.

(41) ויק"ר פ"ל, יב. וראה לקו"ש ח"ד שיחה לחגה"ס.

(42) טעמי המצות להאריז"פ' קדושים, הובא ונתבאר במצות אהבת
ישראל שם.

(43) נוסף על שבכאו"א מהם נרמז ענין האחדות (סידור רסד, ג ואילך.
המשך וככה תרל"ז פ"ז).

1 בנוסף לכך ישנו הענין השלישי של חג הסוכות,
 2 מצות השמחה, המבטאת את ההתקשרות בין ישראל
 3 לה' באמצעות המצוות. בענין זה ישנם ממש הבדלים
 4 בין הסוגים השונים של ישראל – "חסידים" 44 ואנשי

5 מעשה היו מרקדים" ו"כל העם האנשים והנשים כולם
 6 באין לראות ולשמוע" 45.
 (משיחת יום ב' דחגה"ס תשכ"ד)

44 משנה סוכה נא, א. רמב"ם הלכות לולב פ"ח הי"ד. וראה לקו"ש
 [המתורגם] ח"ז ע' 288 ואילך וש"נ שלדעת הרמב"ם ה"שמחה יתירה"
 שבמקדש (שם הי"ב) היא הוספה בשמחת החג עצמו.
 45 וכן שיעקר תוכן מצות החג היא מצות סוכה (כנ"ל בפנים
 ובערה 35) – י"ל שגם בסוכה ישנם כל ג' ענינים הנ"ל*: א) המוצה
 דישיבה בסוכה: ב) זה שספך הסוכה נעשה מענן הקטורת דיה"כ (וערת

ראש שער יוה"כ לו, ס"ע ואילך. אוה"ת סוכות ע' א'תשכב ואילך. וככה
 שם פפ"ד. ועוד; ג) הענין דכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת, גילוי
 בחי' תמליכוני כנ"ל. ולהעיר דספך בגימט' מאה כנגד מאה קולות
 שתוקעין ברה"פ (פע"ח שער חג הסוכות בסופו. מ"ח מסכת ימי מצוה
 וסוכה פ"ג, א. וככה שם ס"פ צג. וראה תורת לוי"צ ע' ג).

* ע"ד המבואר בלקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 126 ואילך. שכל ג' ענינים דרה"ה הם במצות היום דתק"ש, אלא שענין התשובה באה ברמו בתק"ש וענין התמליכוני הוא
 למעלה לגמרי ממצות שופר.

המשך ביאור למסכת סנהדרין ליום חמישי עמ' ב

משנה

1 ההורג נפש שלא בעדים ומתוך כך לא ניתן לבית דין להורגו, הרי
 2 הבית דין מכניסין אותו לפיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ
 3 – לחם ומים בצנימונים, ובדרך זו ממתים אותו.

גמרא

4 הגמרא מבררת את כוונת המשנה. מקשה הגמרא: כיון שהרג
 5 'שלא בעדים', מנא ידעין – כיצד אנו יודעים שהרג, ואיך
 6 מענישים אותו. האמוראים מתרצים שודאי היו עדים בדבר,
 7 ומבארים את דברי המשנה בכמה אופנים:
 8 א. אמר רב, מדובר בעיות מיוחדות, והיינו ששני העדים ראו את
 9 המעשה אך לא ראו אחד את השני, וכגון שאחד רואה מחלון זה
 10 ואחד מחלון אחר, ואף על פי שעדותם אמת ומקובלת לדיני
 11 ממונות, אבל בדיני נפשות גזירת הכתוב היא שלא להמית את
 12 הנידון על פי עדות זו (מכות א), ורק לגבי רוצח נאמרה ההלכה
 13 להכניסו לכיפה, כדי שלא ירבו הרוצחים.

14 ב. ושמואל אמר, מדובר שהרג בעדים אך שלא בהתראה, ולכן
 15 פטור הוא ממיתת בית דין, אלא שמכניסים אותו לכיפה.
 16 ג. ורב הקרא אמר בשם אבימי, מדובר בגזון דבזמן שהיו הבית דין
 17 חוקרים ובודקים את העדים איתפחוש – הוכחשו ב'בדיקות', שהן
 18 שאלות שאין עיקר העדות תלויה בהן, כגון מה היה לבוש הנהרג
 19 או ההורג, ולא איתפחוש ב'הקירות', שהן שאלות מעיקר העדות,
 20 כגון מתי הרג ובאיזה מקום. שמיצאנו שגם בשאלות שאינן מעיקר
 21 העדות היו בודקים את העדים, כדחתנן במשנה (לעיל מ). מעשה
 22 שאמרו העדים שהרג תחת תאנה ודבק אותם בן זפאי בעוקצי
 23 תאנים – האם זנבות הפירות היו דקים או עבים. ואף שמאחר
 24 שהוכחשו בבדיקות אין הנידון מתחייב מיתת בית דין, מכל מקום
 25 עדות אמת היא, ומכניסים אותו לכיפה.

26 שנינו במשנתנו: ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ.
 27 מבררת הגמרא: מאי שניא הקא דקתני – מדוע כאן במשנה שונים
 28 שדין כיפה מקיימים על ידי שנותנין לו לחם צר ומים לחץ, ומאי
 29 שניא הקא דקתני – ואילו לעיל לגבי מי שלקה ושנה, שנינו
 30 שמאכילין אותו שיעורין עד שיקריע. מתבקעת. אמר רב ששת ארדי
 31 וארדי – זה וזה נותנין לו, בתחילה כשמכניסים אותו לכיפה לחם צר
 32 ומים לחץ עד שיוקפון מעיניו – שיצטמצמו מעיו, ויהרר – ואחר כך
 33 מאכילין אותו שיעורין והם מתנפחים בתוך מעיו עד שיקריעו
 34 מתבקעת.

משנה

35 משנה זו עוסקת בדין אלו שאין מיתתן מסורה לבית דין, אלא

שקנאים פוגעים בהם.

36 הנוגב את תקפוה – כלי שרת שהיה במקדש, והמקלל כלפי מעלה
 37 בקוסם – בשם אדם העושה קסמים, והבועל ארמית – גויה
 38 בפרדיסא, והיינו בפני עשרה מישראל או יותר, קנאין פוגעין בו –
 39 המתקנאים קנאתו של מקום ממתים אותו בשעה שרואים את
 40 המעשה, והלכה למשה מסיני היא. וכן כהן ששמש – עבד אחד
 41 מעבודות המקדש כטוימא – כשהוא טמא אין אהיו הבהנים
 42 מביאין אותו לבית דין אלא פרחי כהונה – בחורים כהנים מוציאין
 43 אותו חוץ לעזרה כדי לא לטמאות את המקדש בטומאת מת,
 44 ומפציצין ופוצעים את מוחו בגזירין – מקלות.
 45 דין נוסף: וְ – אדם ששינו מורע אהרן ששמש – שעבד במקדש,
 46 שנאמר בו (במדבר יז) וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָתוֹ, נחלקו התנאים, מהי
 47 המיתה האמורה בו, רבי עקיבא אומר נידון בתנא, והקמים אומרים
 48 מומת בידי שמים.

גמרא

49 שנינו שהגונב את הקסוה פוגעים בו. שואלת הגמרא: מאי
 50 – מהו 'קסוה', אמר רב יהודה, קסוה הוא כלי שרת מסוים, וכן הוא
 51 אומר – וכן מוזכר כלי זה במקרא (במדבר יז) וְעַל שְׁלַחַן הַפָּנִים
 52 יִפְרְשׂוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְהָנְתוּ עָלָיו אֶת הַקְּעָרֹת וְאֶת הַכַּפֹּת וְאֶת הַמְּנַקְלוֹת
 53 וְאֵת קִשׁוֹת הַנֶּסֶף וְלָחֶם הַתְּמִיד עָלָיו יִהְיֶה. וקשורות, הם כלי זהב
 54 בצורה של קנה חלול החצוי לאורכו, ומניחים אותם על גבי לחם
 55 הפנים ועליהם מניחים לחם אחר, כך שיהיו מפרידים בין קומות
 56 לחם הפנים ותיכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו. וכן הוא הדין
 57 בשאר כלי שרת, שהגונבם, קנאים פוגעים בו.

58 הגמרא מבררת היכן מרומז עונש מיתה לגונב כלי שרת: והיא
 59 רמזא – היכן רמזו במקרא ששייך חיוב מיתה בגונב כלי שרת.
 60 משיבה הגמרא: וְלֹא יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּבֻלַּע אֶת הַקֶּדֶשׁ וְיָמְתוּ' (במדבר יז)
 61 כ, ויש לפרש 'בלע' כלשון גניבה, שהגנב מבליע ומחביא את
 62 החפץ.

63 שנינו במשנה: והמקלל בקוסם וכו' קנאין פוגעין בו.
 64 הגמרא מבררת מהו 'המקלל בקוסם': תני – שנה רב יוסף, המקלל
 65 בקוסם, הוא המגדף כלפי מעלה בשם אדם העושה קסמים, ואומר
 66 וְכֹה קוֹסֵם אֶת קוֹסְמוֹ, ו'קוסמו' היינו הקדוש ברוך הוא, שנותן
 67 קסמים האלו בלבנו. רבנן, וְאִתִּימָא – ויש אומרים שיקה פר מרי
 68 אַמְרֵי ו'אומרים', המקלל בקוסם, זה האומר כלפי חבירו יבחו קוסם
 69 לו – לחבירו ולקונו ולמקונו – ולמי שהוא שייך לו ולמי שנותן לו
 70 מטובותיו, והיינו כלפי מעלה.
 71 שנינו במשנה: והבועל ארמית.

72 הגמרא מבררת מהו עונשו של בועל ארמית אם לא המיתוהו
 73 קנאים: בעא מיניה – שאל ממנו רב כהנא מרב,

והוא מהב' עטרין⁵ דחסד וגבורה.
קבורה בקרקע שהוא ירידה למטה, הוא מעטרא
דחסד, שוב.

ושריפה באש מעטרא דגבורה, רצוא, בחי' אש.
וכמ"ש במ"א בס"ד בענין עדת קרח שהוא ע"ד
גבורות דתהו, והי' בהם⁶ נבלעים בקרקע⁷, ונשרפים.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד 80

צט

"בלע בן בעור" בגי' "ויקח קרח", רמז דקרח הי' מן
הבלועים ("בלע"), ומן השרופים ("בעור")
בל"ע ב"ן בעור⁸ הוא מספר ויק"ח⁹ קר"ח.
כי קרח הי' מן הבלועים, כמ"ש¹⁰ ותבלע אותם ואת
קרח, זהו בלע.
ומן השרופים¹¹ כדאיתא בסנהדרין דף ק"י¹², זהו
בעור¹³, וכמובן.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד 80

בראשית לו, לאילב: ואלה המלכים אשר מלכו בארץ
אדום לפני מלך-מלך לבני ישראל: וימלך באדום בלע
בן-בעור ושם עירו דנהבה:

צח

רמזים ד"איסורי הנאה" שרשו מ"בלע בן בעור", וזהו
הטעם (תמורה ג). יש איסורי הנאה שנקברים כנגד
"בלע", ואיסורי הנאה שנשרפים כנגד "בעור"

המלך הראשון בלע בן בעור הוא בחי' דעת¹ דתהו,
ידעת² פירושו יחוד וחיבור וכו', וכשיש הנאה מאכילה³
ושתי' הוא מצד הדעת, כי כשיודע את הדבר הוא נהנה
ממנו, והוא בחי' דעת דתיקון.
ואיסורי הנאה הוא מדעת דתהו בלע בן בעור.
והיינו מה שיש איסורי הנאה שנקברים, ואיסורי
הנאה שנשרפים כדאיתא בסוף תמורה⁴.
נקברים הוא מבחי' "בלע", בליעה בקרקע.
ונשרפים הוא מבחי' "בעור" הבערה באש.

(1) ראה תורת חיים פרשת יתרו עמוד ריד וז"ל: יש ג' מוחין בגלגלתא
הנקראים חב"ד כידוע, והנה מוח החכמה ומוח הבינה עומדים
בגלגלתא שניהם זה אצל זה ומוח הדעת עומד למולם ונגדם לצד
העורף שבראש כמבואר זה גם בספרי הטבע, והעורף הוא המכסה
למוח הדעת ומלבישו ומעלימו ונמצא מוח הדעת הוא עומד בין ב'
מוחין חו"ב ובין העורף כו', וידוע שהעורף הוא הנקרא אחוריים כי
הוא עומד מול הפנים שבראש ממש כמ"ש כי פנו אלי עורף ולא פנים
כו' וכידוע.

והנה ידוע בענין מקור שרש כל הקליפות שהן מז' מלכין קדמאין
דתהו שמתו כמ"ש ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני
מלך לבני כו', והרי ידוע דמלך הראשון שהוא בלע בן בעור
הוא בחי' הדעת שהוא מקור המדות ולהיותו מתפשט בקליפה נקרא
בלע לפי שמכסה ומסתיר בחי' מוח הדעת דקדושה והוא בחי' העורף
המכסה מוח הדעת כנ"ל, ובלע מלשון ולא יבאו לראות כבלע את
הקדש כו' מפני שמבליע ומעלים את אור הדעת דקדושה ונעשה
שרש המדות הרעות דקליפה למטה כו'.

כי הנה השכחה הוא היסח הדעת ובהיסח הדעת מן המדות ממילא
אין למדות חיות ואור מן השכל ונופלים בגסות והגשמה. וזהו השמר
לך פן תשכח את ה' כו' מפני שהשכחה שרש לכל הרע שבו מדות
לפי שהדעת הוא המתפשט במדות להחיותם כידוע ובהיסח הדעת
מהם ממילא יפול הנופל כו', וזהו ישראל לא יד"ע כו' הוי גוי חוטא
כו' וכמ"ש במ"א.

(2) ראה תניא פ"ג. והדעת הוא מלשון והאדם ידע את חוה מלשון
התקשרות והתחברות.

(3) עיין בפנים בתורת לוי יצחק שמבאר ד"אכילה" מצד חכמה,
ו"שת"י" מצד בינה (ראה זה"ק פרשת תצוה דף קפה. תורה אור
פרשת משפטים עה, ג. מובא לקמן סימן קיא הערה 6, ובילקוט לוי
יצחק עה"ת ח"א סימן קטז הערה 1). ובחי' דעת הוא כשיש הנאה
מאכילה ושת"י.

(4) לג, ב.

(5) מהב' עטרין (כתרים) דחסד וגבורה: בלקוטי לוי יצחק הערות
לזוהר שמות דברים מבאר הטעם דנק' עטרין" (כתרים), עטרא
דחסד, עטרא דגבורה וז"ל: "חסד וגבורה שדעת הם בחי' מקיף על
המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה נקראים עטרין,
עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרה הוא בבחי' מקיף, כי הם בבחי'
מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן".
(6) עדת קרח הבלועים (במדבר טז, לב), ומאתים וחמשים איש
השרופים (שם פסוק לה). ראה גם לעיל סימן צז. לקמן צט. ק.
(7) ראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 202 ואילך, טעם שקרח נענש
בשמים, בליעה ושריפה.
(8) בל"ע (102), + ב"ן (52), + בעור" (278) = 432, וכן ויק"ח
(124), + קר"ח (308) = 432. (וראה לעיל סימן צז שהוא גם גי' ב'
פעמים "גבורה").
(9) ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן לד, ד"ויקח קרח" (בלע
בן בעור) בגי' עדין נה"ר ג"ן — זה לעומת זה, ע"ש.
(10) במדבר כו, י.
(11) ראה ביאור בלקוטי שיחות חלק יח פרשת קרח (שיחה ג') עמוד
202, טעם שקרח נענש בשמים — שנשרף ונבלע ע"ש.
(12) סנהדרין קי, א. "במתניתא תנא קרח מן השרופין ומן הבלועין,
מן הבלועים דכתיב ותבלע אותם ואת קרח, מן השרופין דכתיב ואש
יצאה מאת ה' ותאכל את חמשים ומאתים איש וקרח בהדיהו".
[פרש"י וז"ל: מן הבלועים ומן השרופין ה', שנשרפה נשמתו וגוף
קיים ואח"כ נתגלגל עד מקום הבלועין ונבלע דכתיב בפרשת פנחס
(במדבר כו, י) ותבלע אותם ואת קרח עמהם. וקרח בהדיהו, מדכתיב
ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטרת וקרח ממקריבי
הקטרת הוה דכתיב חמשים ומאתים מחתות ואתה ואהרן איש
מחתות, א"נ ואת לרבות קרח עמהם.
ראה גם לעיל סימן צז. צח. לקמן ק.

1) חג המצות הוא שמחת הנפש ושמחת הגוף מזמן העבר, שהוא זמן חרותינו ממצרים שגאלנו וגאל את אבותינו, בגאולת הגוף מקושי השעבוד, וגאולת הנפש מטומאת מצרים.

ושמחת זמן ההוה, לפי שהוא בזמן האביב, אחר שעבר הסתיו והגשם חלף הלך לו, וכל מעשה הבריאה והטבע נתחדש, וכאלו עתה נברא עולם חדש, והוא דומה כאלו הי' תחיית המתים לכל מעשה הטבע, והוא שמחה לגוף ולנפש גם יחד לזמן ההוה.

ולזמן העתיד, שעתידי הקב"ה לעשות לנו ניסים ונפלאות בחודש הזה כמו שעשה לאבותינו בזמן הזה, כמ"ש כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות (מיכה ז), וגם בחג הזה עתיד להיות תחיית המתים, כמו שמח' הש"י את כל מעשה הטבע כמו כן עתיד הקב"ה להחיות את המתים בחג הזה, לכן אנו קוראים בשבת חוה"מ של פסח את ההפטורה של תחיית המתים (ביחזקאל לז).

2) חג השבועות שמחת העבר להנפש והגוף ביחד כי הוא זמן מתן תורתנו, שבו נתן לנו הקב"ה תורת אמת שהיא משיבת נפש, ונתנו לנו חיי עולם ואריכת ימים לגוף ולנפש בעוה"ז ובעוה"ב, וע"י התורה הבטיח לנו הש"י שנה"י ממלכת כהנים וגוי קדוש.

שמחת ההוה, שהוא חג הקציר בכורי קציר חטים, בזמן שהחטים והרבה מיני תבואה נתבכרו, וברכת ה' בבית ובשדה, והוא שמחה לגוף ולנפש.

ושמחת העתיד הוא, כי עוד עתיד הקב"ה לדבר עמנו פנים אל פנים, כמ"ש (ישעי' נד) וכל בניך למודי ה', ושעתיד להחזיר לנו את הנבואה כמ"ש (יואל ג) ונבאו בניכם ובנותיכם וגו', ועתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והצדיקים מראין עליו באצבע ויאמרו הוא אלקינו זה וגו', והקב"ה ישכון ביניהם כמ"ש (להלן כו) ונתתי משכני בתוכם, ומלאכי השרת ישאלו לישראל מה פעל אל.

3) וחג הסוכות יש בו שמחת הגוף והנפש מזמן העבר כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים והם ענני כבוד.

ושמחת ההוה שהוא בסוף הקיץ, בזמן שכל התבואות וכל הפירות כבר נתבשלו, לכן נקרא ג"כ חג האסיף, וזהו שאמר כאן באספכם את תבואת הארץ, שבזמן הזה יאספו כל התבואה וכל הפירות ויראו שברכת ה' איתם והוא שמחה גדולה לגוף ולנפש, ולכן אנו אומרים בו שהוא זמן שמחתנו, וכן הבטיח לנו הש"י והיית אך שמח.

ומזמן העתיד, כי עתיד הקב"ה להקים את סוכת דוד הנופלת, ולעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, וגם מפלת גוג ומגוג יהי' בחג הסוכות, ואז כל האלילים כליל יחלפו מן הארץ, ונשגב ה' לבדו, וכל העמים יכירו אז כי לה' המלוכה וביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד, ולכן כל הגוים עתידין לחוג את חג הסוכות ואז ישמח ה' במעשיו וישמח ישראל בעושיו ובני ציון יגילו במלכם, בשמחת הנפש ובשמחת הגוף, ב"ב אמן.

שמנה לחמנו

ביאור הטעם, דחג הסוכות יום ראשון ובאמצע חוה"מ ואח"כ שמיני עצרת, ופסח יום ראשון ושביעי חג (ובאמצע חוה"מ) – כנגד ענני הכבוד וחירות, ובימי הגלות, ולע"ל שיחזרו וכו', וחג השבועות יום א' – כנגד התורה דהוא נצחי

אלה מועדי ה'. ונראה ליתן טעם על מה דאמר רחמנא שפסח יהי' שבעה ימים וביום הראשון וביום השביעי יהי' חג, ועצרת יהי' רק יום אחד וחג הסוכות רק יום אחד, ושמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו, והימים שבאמצע פסח וסוכות הם חוה"מ ומותר במקצת מלאכה ואסור במקצת מלאכה.

ונראה הטעם, דהנה ידוע בפסח הוא יציאת מצרים שבו הי' חירות הגופות מעבדות, ועצרת הוא נתינת התורה, וסוכות הוא זכר לענני הכבוד שהקיפן הקב"ה.

ולזה בפסח שהוא זכרון לחירות הגוף ובעוננו נתבטל החירות והגלה אותנו ועתיד לגאלנו להשיב לחירות. וידוע שכל שבעה הוא סימן להקיף שלם, ולזה עושין יום ראשון ושביעי חג והאמצעים אינם חג, להורות אף שיש שמחה להחירות, יחזור ויתבטל, ואחר ההיקף שלם יחזור ויהי' עוד חג. ומבואר בספר יוסף לקח על מגילת אסתר שבשעת יציאת מצרים נתבטל מישראל שם עבדות לעולם, שבמצרים הי' עלינו שם עבדות שהיינו עבדים בחומר ובלבנים, ובשעת גאולת מצרים הי' מחסד הקב"ה שנתבטל מעלינו שם עבדים, שלא יקרא עלינו שום שם עבדות לעולם רק שם משועבדים.

ולזה הימים האמצעים המורה על ביטול החירות, מ"מ צריכים לנהוג בהם קצת יו"ט מפני שעכ"פ נגאלנו משם עבדים, וצריכין לעשות זכר קצת לעשות קצת יו"ט לזכר חסד שעשה הקב"ה עמנו שביטל מאתנו שם עבדים. ועצרת שהוא על נתינת התורה אשר כרת ברית אתנו שלא ימושו מפנינו ומפי זרעינו עד עולם, ולכך אינו אלא יום אחד.

וחג הסוכות אשר הוא זכר לענני הכבוד שג"כ נתבטל בעוננו, ולכך יום ראשון חג, ושבעה ימים אינם חג, וכיון שמ"מ מקיף אותנו השגחת והשפעת השי"ת שמשגיח עלינו כמשגיח מן החלונות וכמציץ מן החרכים ולכך צריכין לנהוג באותן ימים קצת יו"ט, ומה שעתידי לשוב עלינו היקף ענני כבוד לא ידמה כלל לאותן הראשונים כדכתיב (ירמי' לא) ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם וגו', ולזה שמיני רגל בפני עצמו כיון שלא ידמה להראשונים. נחלת יעקב

ביאור דרצה הקב"ה לזכות את ישראל שישמחו בחגיהם (פסח, שבועות, סוכות), בשמחת זמן העבר, וזמן ההוה, וזמן העתיד לבוא וכו'

רצה הקב"ה לזכות את ישראל שישמחו בחגיהם שמחת הנפש ושמחת הגוף, בשמחת זמן העבר, וזמן ההוה, וזמן העתיד, ע"כ נתן לנו שלשה חגים בשנה בשלשה זמנים מחולפים.

♦ יום ראשון י"א תשרי ♦

לג (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךָ מֹשֶׁה אֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְפָנָי מוֹתוֹ:
א וְדָא בִרְכָתָא דִּי בְרִיךְ מֹשֶׁה נְבִיא דְבִי זַת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדָם מוֹתָהּ:

כ"א - וְזֹאת הַבְּרָכָה • לְפָנָי מוֹתוֹ. (ספרי) סְמוּךְ לְמִיתוֹ - שְׁאֵם לֹא עֲכָשׁוּ, אִימְתִי?.

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ
מִהַר פָּאָרֹן וְאַתָּה מִרְבַּבְתָּ קֹדֶשׁ מִימִינוֹ אֵשׁ דַּת
לָמוֹ:
ב וַיֹּאמֶר יי מִסִּינַי אֲתַגְלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר
אֲתַחֲזִי לָנָא אֲתַגְלִי בְּגִבְרַתָּהּ מִטוּרָא דְפָאָרֹן
וְעַמָּה רַבַּבְתָּ קְדִישִׁין כְּתִב מִימִינָהּ מִגּוֹ אֲשַׁמָּא
אוּרִיתָא יְהִיב לָנָא:

מִהַר פָּאָרֹן • שְׁהִלְךְ שָׁם וּפְתַח לְבָנֵי יִשְׁמַעֲאֵל
שְׁיִקְבְּלוּהָ, וְלֹא רָצוּ. וְאַתָּה • לְיִשְׂרָאֵל (ספרי) • מִרְבַּבְתָּ
קֹדֶשׁ • וְעַמּוֹ מִקְצַת רַבְבוֹת מְלֹאכֵי קֹדֶשׁ וְלֹא כָלָם,
וְלֹא רַבָּם, וְלֹא כְדָרְךָ בְּשֵׁר־וֹדֵם שְׁמֹרָאָה כָּל כְּבוֹד
עָשְׂרוֹ וְתַפְאֲרָתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ. אֵשׁ דַּת • שְׁהִיתָה
כְּתוּבָה מְאֹד לְפָנָיו בְּאֵשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אֵשׁ לְכָנָה,
נִתֵּן לָהֶם בְּלוּחוֹת כְּתִב יָד יְמִינוֹ. דְּבַר אַחַר: "אֵשׁ
דַּת", בְּתַרְגוּמוֹ, שְׁנִתְּנָה לָהֶם מִתּוֹךְ הָאֵשׁ.

כ"א - וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינַי בָּא • פְּתַח תְּחִלָּה בְּשִׁבְחוֹ
שָׁל מְקוֹם, וְאַחַר־כֵּן פְּתַח בְּצַרְבֵיכֶם שָׁל יִשְׂרָאֵל,
וּבְשִׁבְחֵי שְׁפַתְחֵי בּוֹ יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרֹת זְכוֹת לְיִשְׂרָאֵל. וְכָל
זֶה דְרָךְ רָצוּי הוּא, כְּלוֹמֵר כְּדָאֵי הֵם אֱלוֹ שְׁתַּחֲוּל
עֲלֵיהֶם בְּרָכָה. מִסִּינַי בָּא • יֵצֵא לְקִרְאָתְכֶם כְּשִׁבְאוֹ
לְהַתִּיצֵב בְּתַחֲתֵית הַהָר, כְּחֻתֵּן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי
כְּלָהּ, שְׁנֵאמַר: (שְׁמוֹת יט) "לְקִרְאֵת הָאֱלֹהִים", לְמַדְנֵוּ
שְׁיֵצֵא כְּנֻגְדָם. וּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ • (ספרי) שְׁפַתְחֵי לְבָנֵי
עָשׂוּ שְׁיִקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא רָצוּ. הוֹפִיעַ • לָהֶם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יד פרשת וזאת הברכה - שמחת תורה)

שְׁנִתְּנָה בְּלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, הֲרִי אַז בְּאֵה הַשְּׁמִיחָה הָאֲמִתִּית
וְהַשְּׁלִימָה בְּלִמּוּד הָאֲדָם בְּתוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.
וְלִכְּוֹן לְאַחַר סִיּוּם הַתּוֹרָה "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", מִתְחִילִין
לְקִרְוֹת תַּכְף "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת
הָאָרֶץ", כִּי עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאֲדָם בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ
(וְעַל דְּרָךְ זֶה - בְּעֲבוּדַת הַבְּעֵלִית־שׂוּבָה שֶׁהִיא בְּכַח עֲצֻמוֹ
וּבְבַחֲנֵית הַתְּחַדְּשׁוֹת מִמֶּשׁ) נַעֲשֶׂה שְׂתַף לְהַקְבִּ"ה בְּמַעֲשֵׂה
בְּרֵאשִׁית שֶׁהוּא מוֹסִיף וּמְשַׁפֵּיעַ כְּבִיכּוֹל בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית
- כִּי שְׂתַפּוֹת בְּשִׁלְמוֹתָהּ הִיא כְּשִׁשְׁנֵיהֶם שְׂתַפִּים שׂוּיִם
לְגַמְרֵי. וְלִכְּוֹן הַצַּדִּיק שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא רַק לְגִלוֹת מֵהַכַּח אֵל
הַפֶּעַל (הַן הַכַּחוֹת שְׁלוֹן, וְהַן בְּדִירָה שְׁעוֹשָׂה בְּעוֹלָם) אֵין
הַ"שְׂתַפּוֹת" בְּשִׁלְמוֹתָהּ - שְׁהֲרִי הַקְבִּ"ה בּוֹרָא וּמַהֲוֶה מֵאֵין;
אֲבָל כְּשֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא בְּכַח עֲצֻמוֹ, הַבְּעֵלִית־שׂוּבָה שֶׁעֲבוּדָתוֹ
הִיא הַתְּחַדְּשׁוֹת מִמֶּשׁ בְּבִרְיָאָה, כְּנִ"ל, וְעַד שְׁעוֹשָׂה מְדַבֵּר
הַפְּכִי דְבַר הַרְצוּי - מְעוֹלָם דְּלֹא "הִנָּן לִיָּה" (לְהַקְבִּ"ה) עוֹשָׂה
עוֹלָם דְּ"הִנָּן לִיָּה", עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה דוּמָה לְבוֹרָא - שְׂתַף
בְּשִׁלְמוֹת לְהַקְבִּ"ה, וּבוֹרָא שְׁמִים וְאָרֶץ "חֲדָשִׁים" שְׁנִרְגַּשׁ
בְּהֵם שְׁ"ה' אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל מְלֹךְ וּמְלִכּוֹתוֹ בְּכַח מְשֻׁלָּה",
וּמְסִייעִין לְהָאֲדָם לְמַלְאוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ וְעֲבוּדָתוֹ בְּעוֹלָם.

בְּתַחֲלַת פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" מְדוּבָר בְּלוּחוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת:
"הַיּוֹ" מִסִּינַי בָּא גו'", וְעַל זֶה נֹאמַר "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה
מוֹרְשָׁה קַהֲלַת יַעֲקֹב", מוֹרְשָׁה לְשׁוֹן יְרוּשָׁה, הֵינּוּ שְׁנִיתְּנָהּ
וּבָאָה בְּרוּשָׁה, בְּדָרְךָ מִמִּילָא וְלֹא עַל יְדֵי עֲבוּדָה וְיִגִיעָה.
וְהַסִּיּוּם דְּפְרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה" (שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַחֲתוּם)
הוּא "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל", שְׁקָאֵי עַל שְׁבִירַת הַלוּחוֹת,
"שְׁנִשְׂאוּ לְבוֹ לְשִׁבּוֹר הַלוּחוֹת לְעֵינֵיהֶם, וְהִסְכִּימָה דַעַת
הַקְבִּ"ה לְדַעַתוֹ שְׁנֵאמַר אֲשֶׁר שְׁבַרְתָּ יִשְׂרָאֵל שְׂשִׁבְרַתָּ",
שְׁבִרָה מְרֻמָּז עֵילוּיִים שֶׁל הַלוּחוֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת לְגַבֵּי לוּחוֹת
הָרֵאשׁוֹנוֹת (שְׁלִכְוֹן אֲמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל שְׂשִׁבְרַתָּ), כִּי דוֹקָא עַל
יְדֵי שְׁנִשְׂאוֹ לְבוֹ לְשִׁבּוֹר אֶת הַלוּחוֹת לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, פְּעַל
בְּכָל יִשְׂרָאֵל (גַּם בְּאֵלוֹ שֶׁלֹא חָטְאוּ בְּעִגְלָה) עֲבוּדַת הַתְּשׁוּבָה
- עֲבוּדָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.
וְכֹאשֶׁר נִתְקַבְּלָה תְּשׁוּבָתְכֶם בְּמִילּוּאָה, אַז נִתֵּן לָהֶם הַקְבִּ"ה
אֶת הַלוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, שְׁבִרָה הִרְאָה לְעֵין כָּל שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ
קָבַל תְּשׁוּבָתְכֶם וְנִתְרַצָּה הַקְבִּ"ה לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב
שְׁלָם וְנִתֵּן לָהֶם לוּחוֹת שְׁנִיּוֹת, הֵינּוּ שְׁגַם בְּתוֹרָה תְּהִיָּה
הַעֲבוּדָה וְיִגִיעָה - לְמוּד הַתּוֹרָה בְּכַח עֲצֻמוֹ.
וְכֹאשֶׁר בָּאִים לְשִׁמְיַנְיַעֲצַרְתָּ לְאַחַר ז' יְמֵי הַסְּכוֹת, הַזְמַן
שְׁכָל הַהִמְשָׁכוֹת נִקְלָטוֹת בְּפְנִימִיּוֹת, וְגַם בְּחִינַת הַתּוֹרָה

א) אַף חֵבב עַמּוּם כָּל־קִדְשׁוֹ בְיַדְךָ וְהֵם תָּבוּ לְרַגְלְךָ יִשְׂא מַדְבְּרֹתֶיךָ:

ג אף חבבנון לשבטא פל קדישוהי בית ישראל בגבורא אפקנון ממצרים ואנון מדברין תחות ענגד נטלין על מימרך:

ו"אשמע את מדבר אלי", כמו 'מתדבר אלי', אף זה 'מדברתיך', מה שהיית מדבר להשמיעני לאמר להם. טיש פורפרליר'ש בלע"ז (צינע אונטערעדנוגען). ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על-פי דבריך, והמ"ם בו שמוש, משמשת לשון מן. דבר אחר: "אף חבב עמים", אף בשעת חבתן של האמות שהראית להם פנים שוחקות, ומסרת את ישראל בידם. כל-קדשיו בידך. כל צדיקיהם וטוביהם דבוקו בך ולא משו מאחריך, ואתה שומרם. והם תבו לרגלך. והם מתמצעים ומתפנסים לתחת צלך. ישא מדברתיך. מקבלים גזרותיך ודתותיך בשמחה, ואלה דבריהם.

ע"י אף חבב עמים. גם חבה יתרה חבב את השבטים, כל אחד ואחד קרוי 'עם', שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד לפאמר הקדוש-ברוך-הוא ליעקב: (בראשית לה) "גוי וקהל גוים יהיה ממך". כל-קדשיו בידך. נפשות הצדיקים גנוזות אתו, פענין שגאמר: (ש"א כח) "והיתה נפש אדני צרוורה בצרור החיים את ה' אליהך". והם תבו לרגלך. והם ראויים לכך, שהרי תכו עצמן לתוך תחתית החר לרגלך, בסיני. "תבו" לשון פעלו, התוכו לתוך מרגלותיך. ישא מדברתיך. נשאו עליהם על תורתך. מדברתיך. המ"ם בו קרוב ליסוד, כמו: (במדבר ז) "וישמע את הקול מדבר אלי", (יחזקאל ב)

ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

ד אורינתא יחב לנא משה מסרה ירתא לכנשת יעקב:

ע"י תורה. אשר צוה לנו משה, מורשה היא לקהלת יעקב, אחזנוה ולא נעזבנה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ליל שמחת תורה תש"ז, תשל"א)

התורה היא ירשה לכל יהודי, וההלכה לגבי ירשה היא שאין חשיבות לגיל, למעמד ולמצב של היורש - התורה מועברת לכל יהודי בירשה. ולפיכך, כאשר יש התחדשות ונוסף אור בתורה - בשמחת תורה, חלה אצל כל יהודי התחדשות ותוספת בהתנהגותו ובחיותו על-פי התורה. ולכן עקר השמחה בשמחת תורה מתבטאת דוקא בהקפות - לא על-ידי קריאה ולמוד בתורה, אלא דוקא על-ידי תנועות ופעולות מעשיות של ריקוד עם התורה עצמה - פי עקר השמחה בשמחת תורה איננה כל-כך על הבנתה, אלא בעקר על כך שהתורה היא "שהחנינו" - מחיה אותנו בכל עניינינו, עד לעשיה בפעל.

התורה היא "מימינו אש דת למו". ונאמר בספרי: "מה אש - כל המשתמש בו עושה בגופו רשם, אף בני אדם שעמלים בו ניכרים הם בין הבריות, כך תלמידי חכמים נכרים בהילוכם ובדבורם ובעטיפתם בשוק" (ויכפי שמפרש הרמב"ם את הפרטים שבכך). אף, לכאורה, מתעוררת השאלה מצד שני: אצל תלמידי חכמים, שהתחלת למוד התורה שוב היא אצלם באופן חדש לגמרי, מובן, שנגרמת התחדשות ותוספת הנפרת "בהילוכם ובדבורם...", אצל יהודים שאינם תלמידי חכמים, מהו החידוש שיש לתורתם בשמחת תורה עד-כדי-כך שהוא משפיע על כל ענייניהם, כדלעיל, עד אשר הם שמחים כל כך ומברכים ברכת שהחנינו? על כך מסביר בפרשתנו: "תורה צוה לנו משה מורשה..." -

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-שיחות כרך כט עמוד 229 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בחינת 'אשר' שהוא התענוג, נעשה קדשנו במצותיו, הינו שנשמות ישראל הם הם העושים את המצוות, וזהו מה שכתוב וזכרתם את כל מצוות הוי', ואחר כך כתיב ועשיתם את כל מצותי, הינו שישאל עושים מבחינת מצוות הוי' שיהיו מצוותי, והוא על-דרך הנ"ל שנשמות ישראל מחברים את התורה שלמעלה בהקב"ה ממש. וכל זה הוא בבחינת ישראל. אמנם, התורה היא מורשה קהלת יעקב, הינו, שגם הנשמות דבחינת יעקב, יו"ד עקב, שזהו כפי שהנשמות ירדה למטה, הנה גם נשמות דבחינת יעקב הם משפיעים בתורה.

וזהו תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, שהתורה היא מארסה לישראל, הינו שישאל הם משפיעים בתורה. ועל זה נאמר "מורשה קהלת יעקב", הינו, שענין זה שהנשמות הם משפיעים בתורה הוא לא רק בבחינת ישראל, אלא גם בבחינת יעקב, יו"ד עקב. דהנה, ישראל הוא בחינת 'לי ראש', אותיות 'אשר', ד'אשר' פרושו תענוג, והוא בחינת טהורה היא, שזהו כפי שהנשמות משרשות בבחינת התענוג. ובבחינה זו פשיטא שהנשמות הם משפיעים בתורה. וזהו גם מה שאומרים אשר קדשנו במצותיו, דמצד

משמעות לשון 'אחזניה' – בתורה

שפֿשְׁדָה אַחֲזָה אֶפִּילוּ כִּשְׁהַבְעָלִים מוֹכְרִים אוֹתָהּ, חוֹזְרֵת לָהֶם בַּיּוֹבֵל "בְּשָׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשְׁוּבוּ אִישׁ אֶל אַחֲזוֹתָו" דַּמְפִּינֵן שִׁשְׁדָה זוּ הִיא אַחֲזוֹתָם, לָכֵן קִשְׁרָה אֲלֵיהֶם בְּכָל מִצְבָּ.

כִּמוֹ כֵּן הַתּוֹרָה הִיא אַחֲזוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְקִשְׁרָה אֶתָם בְּקִשְׁרֵי תַמִּידִי, דָּגָם כִּשְׁנִמְצָאִים בֵּין הָאֲמוֹת, הַתּוֹרָה הִיא "מוֹרְשָׁה קַהֲלַת יַעֲקֹב" יְרוּשָׁה וְאַחֲזָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל. דָּזָה שְׁבָגִי יִשְׂרָאֵל קִשְׁרוּרִים לַתּוֹרָה בְּכָל מִצְבָּ בּוֹ יִהְיֶה (וְאַפִּילוּ בְּזָמַן שְׁבָגִי יִשְׂרָאֵל נִמְסְרוּ בְּיַדֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם), נוֹבַע מִקֶּף שֶׁהַתּוֹרָה הִיא "מוֹרְשָׁה קַהֲלַת יַעֲקֹב" יְרוּשָׁה וְאַחֲזָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב:

אַחֲזָנִיָּה וְלֹא נַעֲזָבָנָה (לג, ד. ובפירושו רש"י)

צִרִיף לְהִבִּין, מַהוּ הַלְשׁוֹן אַחֲזָה שֶׁפָּרַשׁ רַש"י לְגַבֵּי הַתּוֹרָה, דְּלִכְאוּרָה מִתְאִים יוֹתֵר לְכַתֵּב לְשׁוֹן שְׁמִיעָה, לְמוֹד, וְכִיּוֹצֵא בָּזָה, וְכִפִּי שִׁכְתָּבָה הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה בְּפִסְוִקִים שֶׁלְּפָנֶי-זֶה? גַּם צִרִיף לְהִבִּין הַשְׁיָכוּת בֵּין "מוֹרְשָׁה" - שֶׁהַתּוֹרָה הִיא יְרוּשָׁה, לָזָה שֶׁאַחֲזָנִיָּה וְלֹא נַעֲזָבָנָה, הֲרִי גַם אִם הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּמִתְנָה וְכִיּוֹצֵא בָּזָה, שִׁיף (לְכְאוּרָה) לומר אַחֲזָנִיָּה וְלֹא נַעֲזָבָנָה? וְגַם לומר שֶׁלְשׁוֹן "אַחֲזָנִיָּה" כָּאֵן אֵין מִשְׁמַעוֹ אַחֲזָה אֶלָּא אַחֲזָה, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא אַחֲזוֹתָם וִירְשָׁתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. דְּכִמוֹ

(ה) ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל: עמא פחדא שבטיא דישראל: אַתְּ רֵאשׁ, רְאוּיִין אֵלוֹ שְׂאֲבָרְכֶם. דְּכָר אַחֵר: "בְּהִתְאַסֵּף", בְּהִתְאַסֵּפִים יַחַד, בְּאַגְדָּה אַחַת וְשְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם - הוּא מִלְכָם, וְלֹא כְּשִׂישׁ מִחֻלְקַת בֵּינֵיהֶם.

וְיָחִי רְאוּבֵן לְחַיֵּי עֲלְמָא וּמוֹתָא תַנְיָנָא לֹא יָמוּת וְיִקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחְסָנְתָהוֹן בְּמַגְנֵי-הוֹן: שְׁנַאֲמַר: (בְּרֵאשִׁית ל"ה) "וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה, וַיְהִי בֶגֶן יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר", שְׁלֹא יֵצֵא מִן הַמַּגֵּן.

כִּשׁ"י • וַיְהִי • הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא. בִּישְׁרוֹן מִלְךְ • תַּמִּיד עַל מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם. בְּהִתְאַסֵּף • בְּכָל הַתְּאַסֵּף רֵאשֵׁי חֻשְׁבוֹן אֲסִיפְתָם. רֵאשֵׁי • כִּמוֹ (שְׁמוֹת ל) "כִּי-תִשָּׂא

וְיָחִי רְאוּבֵן לְחַיֵּי עֲלְמָא וּמוֹתָא תַנְיָנָא לֹא יָמוּת וְיִקְבְּלוּן בְּנוֹהֵי אַחְסָנְתָהוֹן בְּמַגְנֵי-הוֹן:

(ו) יחי ראובן ואל-ימת ויהי מתיו מספר: ס

שְׁנַאֲמַר: (בְּרֵאשִׁית ל"ה) "וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלָהָה, וַיְהִי בֶגֶן יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר", שְׁלֹא יֵצֵא מִן הַמַּגֵּן.

כִּשׁ"י • יָחִי רְאוּבֵן • בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאַל-יָמַת • לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁלֹא יִזְכַּר לוֹ מַעֲשֵׂה בְלָהָה. וַיְהִי מָתוּי מִסְפָּר • נִמְנִין בְּמַגֵּן שְׂאָר אַחֲיו, דְּגַמָּא הִיא זוֹ פְּעֻנְיָ

וְיָדָא לִיהוּדָה וְאָמַר קַבֵּל יְיָ צְלוֹתָהּ דִּיהוּדָה בְּמִסְפָּרָה (בְּאַגְחָא) לְקַרְבָּא וּלְעַמָּה תַתִּיבְנָה לְשָׁלֵם יְדוּהֵי יַעֲבֹדֵן לָהּ פְּרַעַנְתָּא מִסְּנֵאוּהֵי וְסַעִיד מִבְּעֵלֵי דְכְבוּדֵיהּ הָרִי לָהּ:

(ז) וזאת ליהודה ויאמר שמע יהוה קול יהודה ואל-עמו תביאנו ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה: פ

סַנְחַרִּיב. וְאַל-עַמּוֹ תְּבִיאֲנוּ • לְשְׁלוֹם מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה (סְפָרִים אַחֲרִים: מִן הַמִּלְחָמָה). יְדִיו רַב לוֹ • רִיבּוֹ רִיבּוֹ וַיִּנְקַמוּ נַקְמָתוֹ. וְעֶזֶר מִצְרָיו תִּהְיֶה • עַל יְהוֹשֻׁפֵט הַתְּפִלָּל, עַל מִלְחָמַת רְמוֹת גִּלְעָד: (דְּה"ב י"ח) "וַיִּזְעַק יְהוֹשֻׁפֵט, וַה' עֲזָרוֹ". דְּכָר אַחֵר: "שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה", (סְפָרִים) כָּאֵן רְמֹז בְּרַכָּה לְשִׁמְעוֹן מִתּוֹף בְּרֻכּוֹתָיו שֶׁל יְהוּדָה. וְאַף כְּשִׁחֲלָקוֹ אֲרָץ יִשְׂרָאֵל, נִטַּל שְׁמַעוֹן מִתּוֹף גּוֹרְלוֹ שֶׁל יְהוּדָה, שְׁנַאֲמַר: (יְרוּשָׁמֵי ט) "מִחֻבֵּל בְּגִי יְהוּדָה נִחַלַת בְּגִי שְׁמַעוֹן". [וּמִפְּנֵי מַה לֹּא יָדוּ לַרְבִּי בְּרַכָּה בְּפָנֵי עַמּוֹ? שֶׁהִיא בְּלָבּוֹ עֲלֵיו עַל

כִּשׁ"י • וְזֹאת לִיהוּדָה • (מִכּוֹת י"א) סְמִיךְ יְהוּדָה לְרְאוּבֵן, מִפְּנֵי שֶׁשְׁנֵיהֶם הוֹדוּ עַל קְלָקוֹל שְׁבִידָם, שְׁנַאֲמַר: (אִיוב טו) "אֲשֶׁר חִכְמִים יִגִּידוּ וְגו', לָהֶם לְבָדָם וְגו' וְלֹא עָבַר זֶר בְּתוֹכָם". (ב"ק צ"ב) וְעוֹד פָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁכָּל מ' שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, הָיוּ עֲצֻמוֹת יְהוּדָה מִתְּגַלְגָּלִין בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי נְדוּי שֶׁקָּבַל עָלָיו, שְׁנַאֲמַר: (בְּרֵאשִׁית מ"ד) "וְחֻטְאֵתִי לְאָבִי כָּל הַיָּמִים", אָמַר מֹשֶׁה: 'מִי גָרַם לְרְאוּבֵן שְׁיִוְדָה? יְהוּדָה וְכו'". שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה • תְּפִלַּת דָּוִד, וְשְׁלֵמָה, וְאַסָּא מִפְּנֵי הַכּוֹשִׁים, וְיְהוֹשֻׁפֵט מִפְּנֵי הָעַמּוֹנִים וְחֻזְקִיהָ מִפְּנֵי

מַה שֶׁעָשָׂה בְּשֵׁטִים, כֶּף כְּתוּב בְּאַגְדַּת תְּהִלִּים (מזמור צ"ג): •

♦ יום שני י"ב תשרי ♦

ח וּלְלוֹי אָמַר תַּמִּיא וְאוּרִיא אֲלַבְשָׁתָא לְגַבְר דְּאַשְׁתַּכַּח חֲסִידָא קְדָמָךְ דִּי גְּסִיתוּהֵי בְּנִסְתָּא וְהָדָה שְׁלִים בְּחַתּוּהֵי עַל מִי מִצִּוְתָא וְאַשְׁתַּכַּח מֵהֵימָן:

(ח) וּלְלוֹי אָמַר תַּמִּיךְ וְאוּרִיךְ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ אֲשֶׁר גְּסִיתוֹ בְּמִסְפָּה תְּרִיבָהוּ עַל-מִי מְרִיבָה:

דָּבַר אַחֵר: "תְּרִיבֵהוּ עַל מִי מְרִיבָה", נִסְתַּקְפֶּתָּ לֹו לְבֹא בְּעַלְיָלָה, אִם מֹשֶׁה אָמַר: (במדבר כ) "שִׁמְעוּ נָא הַמּוֹרִים", אַהֲרֹן וּמְרָסִים מָה עָשׂוּ?.

כ"ט - וְלֹלֹו אָמַר - וְעַל לֹו אָמַר - תִּמְיָךְ וְאוֹרִיךְ • כְּלָפִי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר • אֲשֶׁר נִסִּיתוּ בְּמִסָּה • שְׁלֹא נִתְלוֹנְנוּ עִם שְׂאָר הַמַּלְאִיִּים • תְּרִיבֵהוּ וְגו' • כְּתַרְגוּמוֹ.

ט דַּעַל אֲבוּהִי וְעַל אִמָּה לֹא רַחֵם כִּד חֲבוּ מִן דִּינָא וְצַפִּי אַחוּהִי וּבְנוּהִי לֹא נְסִיב אַרְי נְטִרוּ מְטַרַת מִימְרָךְ וּקְנִמְךָ לֹא אֲשַׁנְיִו:

(ט) הָאֲמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא תִפִּיר וְאֶת־בְּנָו לֹא יִדַע כִּי שְׁמֹרוּ אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ:

אָחַד מֵהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) "כָּל בְּנֵי לִוִּי". כִּי שְׁמֹרוּ אִמְרֹתֶיךָ • "לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֵרִים". וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ • בְּרִית מִלָּה, שְׁאוֹתִם שְׁנוּלְדוּ בְּמִדְבָּר שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִיץ וּמְלִין אֶת בְּנֵיהֶם (פְּסָרִים אַחֵרִים: אוֹתִם שְׁנוּלְדוּ בְּמִדְבָּר, שִׁשְׂרָאֵל לֹא מְלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְהֵם הָיוּ מוֹלִין) •

כ"ט - הָאֲמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רִאִיתִיו • כְּשִׁחַטְאוּ בְּעַגְל וְאִמְרֹתֵי: (שמות לב) "מִי לָה' אֵלִי", נֶאֱסַפּוּ אֵלֵי כָּל בְּנֵי לִוִּי, וְצִוִּיתִים לְהַרְג אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל, אוֹ אֶת אָחִיו מֵאִמּוֹ, אוֹ אֶת בֶּן בְּתוֹ, וְכֵן עָשׂוּ. וְאִי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ אָבִיו מִמֶּשׁ, וְאָחִיו מֵאָבִיו, וְכֵן בְּנָיו מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי לִוִּיִּים הֵם וּמִשְׁבֵּט לִוִּי לֹא חָטָא

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוֹטֵי שִׁיחוֹת ז' עַמ' 39)

וְרָאָה רַש"י בְּמִדְבָּר ג, יב (וְהַלִּוִּיִּים), שְׁלֹא עֲבָדוּ עֲבוּדַת אֱלֹהִים, נִבְחָרוּ תַּחֲתֵיהֶם (וּדְבָרִים י, ח (וּטְעִיתֶם בְּעַגְל, וּבְנֵי לִוִּי לֹא טָעוּ), שֶׁפָּרַשׁ עַל הַלִּוִּיִּים. אֲבָל בְּשִׁנְיָהֶם פָּרַשׁ הַטַּעַם דְּלֹא טָעוּ בְּעַגְל, וְלֹא שֶׁהִרְגוּ. וְאִין כָּאֵן מִקוּמוֹ.

נֶאֱסַפּוּ אֵלֵי כָּל בְּנֵי לִוִּי וְצִוִּיתִים לְהַרְג .. וְכֵן עָשׂוּ (רש"י לג, ט) רש"י כְּתַב בְּפִרְשַׁת תְּשָׁא (לב, כט) שֶׁהַכֹּהֲנִים זָכוּ לְכַהֲנֵה מִפְּנֵי שֶׁהִעֲנִישׁוּ אֶת עוֹבְדֵי הָעַגְל. וְלְכַאוּרָה, עַל כִּי זֶה הָרִי זֶה צָרִיךְ לְהִיזֹת בְּכָל שְׁבֵט לִוִּי, לֹא דִּוְקָא כְּהֵנִים.

יִשְׂרָאֵל אֵלֵינוּ דִּילְפִינוּ דִּינִיךָ לִיעֲקֹב וְאוֹרִיךְ לְיִשְׂרָאֵל יִשׁוּן קְטִרַת בּוֹסְמִין גְּדִמְךָ וּגְמִיר לְרַעוּא עַל מְדַבְּחָךְ:

(י) יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרַתֶךָ לְיִשְׂרָאֵל קְטוּרָה בְּאִפְךָ וּכְלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ:

כ"ט - יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ • רְאוּיִין אֵלֹו לְכָךְ • וּכְלִיל • עוֹלָה.

יֵא בְּרַךְ יי נְכֻסוּהִי וְקִרְבֵּן יְדוּהִי תִקְבַּל בְּרַעוּא תִּבְר כִּרְצָא דְסְנֹאוּהִי וּדְבַעְלֵי דְכְבוּהִי דְלֹא יִקוּמוּן:

(יא) בְּרַךְ יְהוָה חִילוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצָה מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוּ וּמִשְׁנֵאֵיו מִן־יְקוּמוּן: ם

חֲשֵׁמוֹנָאֵי וְאַלְעָזָר כְּנַגְד כְּמָה רְבִבוּת. לְכָךְ נֶאֱמַר: "בְּרַךְ ה' חִילוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצָה". וּמִשְׁנֵאֵיו מִן־יְקוּמוּן • מִחֵץ קָמְיוּ וּמִשְׁנֵאֵיו מִהִיזֹת לְהֵם תִּקוּמוּהוּ.

כ"ט - מִחֵץ מִתְנַיִם קָמְיוּ • מִחֵץ קָמְיוּ מִכַּת מִתְנַיִם, כְּעִנְיִן שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים טט) "וּמִתְנִיחֵם תְּמִיד הַמַּעַד", וְעַל הַמַּעוֹרְרִין עַל הַכְּהֵנָה אָמַר כֵּן. דָּבַר אַחֵר: רָאָה שְׁעִתִּידִין חֲשֵׁמוֹנָאֵי וּבְנָיו לְהַלְחֵם עִם עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים, וְהַתְּפַלֵּל עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהָיוּ מוֹעֲטִים: י"ב בְּנֵי

יִב לְבַנְיָמִן אָמַר רַחִימָא דִּי יִשְׂרָי לְרַחֲצֵן עֲלוּהִי יְהִי מְגֻן עֲלוּהִי כָּל יוֹמָא וּבְאַרְעָה תִּשְׂרִי שְׂכַנְתָּא:

(יב) לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁכֵּן לְבֵטַח עֲלָיו חֲפָף עֲלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שְׁכֵן: ם

לֹא שְׂרָתָה שְׂכִינָה בְּמִקוֹם אַחֵר. וּבֵינן כְּתָפָיו שְׁכֵן • בְּגִבְיָה אֲרִצוּ הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּנוּי, אֲלֹא שְׁנַמּוּךְ כ"ג אִמָּה מַעֲיִן עֵיטִס, וְשֵׁם הָיָה דַּעְתּוֹ שֶׁל דָּוִד לְכַוְנוֹתוֹ, כְּדֹאִיתָא ב'שְׁחִיטַת קִדְשִׁים': אֲמַרִי נַחְתִּי בֵּיה פּוֹרְתָא, מִשׁוּם דְּכִתִּיב: "וּבֵינן כְּתָפָיו שְׁכֵן", אִין לָךְ נֶאֱמַר בְּשׁוֹר יוֹתֵר מִכְּתָפָיו.

כ"ט - לְבַנְיָמִן אָמַר • לְפִי שֶׁבְּרַכַּת לִוִּי בְּעֲבוּדַת הַקְּרָבָנוֹת, וְשֶׁל בְּנֵימִין בְּכַנְיִן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּחֻלְקוֹ, סְמִכָן זֶה לְזֶה, וְסִמְךָ יוֹסֵף אַחֲרָיו שְׂאָף הוּא מִשְׁכֵּן שִׁילָה הָיָה בְּנוּי בְּחֻלְקוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם עח) "וַיִּמָּאֵס בְּאֵהָל יוֹסֵף וְגו'", וְלִפִּי שְׁבִית עוֹלָמִים חֲבִיב מִשִּׁילָה, לְכָךְ הִקְדִּים בְּנֵימִין לְיוֹסֵף. חֲפָף עֲלָיו • מְכַסֶּה אוֹתוֹ וּמְגֵן עֲלָיו. כָּל־הַיּוֹם • לְעוֹלָם. מִשְׁנַבְּחָהּ יְרוּשָׁלַיִם,

שבתוך כל יהודי: כשנפש האלקית שבו אינה בבחינת התנשאות והבדלה מנפשו הבהמית, גופו, והלקו בעולם, אלא היא מתעסקת אתם ומתלבשת בהם, בכדי לבררם ולזככם - נעשים כלם משכן ומקדש להשראת השכינה.

אמרי, נחתי ביה פורתא (רש"י לג, יב) בית המקדש אמור להאיר אור אלקי לכל העולם, עד לחלקו הכי נמוך. לכן לא היה גבוה לגמרי מן העולם, פי אז היה נעלה מפדי שיוכל להאיר לכל העולם; אלא נחתי ביה פורתא, ואז הוא שייך וקרוב לעולם. והוא הדין ל'מקדש' הפרטי

◆ יום שלישי י"ג תשרי ◆

יג וליוסף אמר מברכא מן קדם זי ארעה עבדא מגדנין משלא דשמיא מלעלא ומבועי עינן ויהומין דנגדן ממעמקי ארעא מלרע:

(יג) וליוסף אמר מברכת יהוה ארצו ממגד שמים מפל ומתהום רבצת תחת:

אותה מלמשה. אתה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה, מעין ברכתו של יעקב.

כ"ג < מברכת ה' ארצו • שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף. ממגד • לשון עדנים ומתק. ומתהום • שהתהום עולה ומלחלח

לעבד אותה! בארץ יש הכל, וכאשר יעבדו אותה - היא תתן כל טוב. ויש להוסיף, שארץ זו מברכת הן ברוח, "מגד שמים מטל", והן בגשם, "תהום רבצת תחת".

שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף (רש"י לג, יג) באחת הפעמים הנדירות שפבדוקדושת-מורי' וחקמי אדמו"ר דבר על עצמו, הוא אמר: ארצו של 'יוסף' מברכת בכל טוב. תנו נדכם ותסייעו

יד ועבדא מגדנין ועללן מיבול שמשא ועבדא מגדנין מריש ירח בירח:

(יד) וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים:

אחר: "גרש ירחים", שהארץ מגרשת ומוציאה מחדש לתדש.

כ"ג < וממגד תבואת שמש • שהיתה ארצו פתוחה לחמה, וממתקת הפרות. גרש ירחים • יש פרות שהלכנה מבשלתן, ואלו הן: קשואין ודלועין. דבר

טו ומריש טורי'א בכירי'א ומטוב רמן דלא פסקן:

(טו) ומראש הררי'קדם וממגד גבעות עולם:

גבעות עולם • גבעות העושות פרות לעולם ואינן פוסקות מעצר הגשמים.

כ"ג < ומראש הררי'קדם • ומברכת מראשית בשול הפרות, שהררי'ה מקדימין לכפר בשול פרותיהם. דבר אחר: מגיד שקדמה בריאתן לשאר הרים.

טז ומטוב ארעא ומלאה רעי לה דשכנתה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא יתן כל אליו לרישא דיוסף ולגניא פרישא דאחוהי:

(טז) וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו:

וכן כל "רצון" שבמקרא. תבואתה • ברכה זו לראש יוסף. נזיר אחיו • שהפרש מאחיו במכירתו.

כ"ג < ורצון שכני סנה • כמו שוכן סנה, ותהא ארצו מברכת מרצונו ונחת רוחו של הקדוש-ברוך-הוא הנגלה עלי תחלה בסנה. רצון • נחת רוח ופיוס,

יז רבא דכנוהי זינא לה וגבורן דאתעבידא לה מקדם תקפא ורומא דילה בגברתה עממיא קטל פחדא עד ספי ארעא ואנון רבוקא דבית אפרים ואנון אלפיא דבית מנשה:

(יז) בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים יגח יחדו אפסי'ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: ם

קַרְנֵי רֹאם. אַפְסֵי-אַרְץ. שְׁלִשִׁים וְאַחַד מְלָכִים. אֶפְשָׁר שֶׁכֶּלֶם מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל הָיוּ? אֵלֶּא אֵין לָךְ כָּל מְלָךְ וְשִׁלְטוֹן, שְׁלֵא קָנָה לוֹ פְּלִטְרִין וְאַחַזָּה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁחֲשׂוּבָה לְכֻלָּם הִיא, שְׁנֶאֱמַר: (ירמיה א) "נִחַלַת צְבִי צְבָאוֹת גּוֹיִם". וְהֵם רִבְבוֹת אֶפְרַיִם. אוֹתָם הִמְנַגְּחִים הֵם הַרְבָּבוֹת שֶׁהֵרַג יְהוֹשֻׁעַ שָׂבָא מֵאַפְרַיִם. וְהֵם אֲלֵפֵי מְנַשֶּׁה. הֵם הָאֲלֵפִים שֶׁהֵרַג גִּדְעוֹן בְּמִדְבָּר, שְׁנֶאֱמַר: (שופטים ח) "וְזָבַח וְצִלְמַנַּע בְּקִרְקֹר וְגו'".

כְּשִׁי «בְּכוֹר שׁוּרוֹ». יֵשׁ בְּכוֹר שֶׁהוּא לְשׁוֹן גְּדֻלָּה וּמְלֻכוֹת, שְׁנֶאֱמַר: (תהלים פט) "אַף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנַהּוּ", וְכֵן: (שמות ד) "בְּנֵי בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל". בְּכוֹר • מְלָךְ הַיּוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ. שׁוּרוֹ • שֶׁכַּחוּ קָשָׁה כְּשׁוֹר לְכַבֵּשׂ כְּמָה מְלָכִים. הֶדְר לוֹ • נִתּוֹן לוֹ, שְׁנֶאֱמַר: (במדבר כז) "וְנִתְּתָה מֵהַדְרֵךְ עָלָיו". וּמְרִנֵי רֹאם קַרְנָיו • שׁוֹר כַּחוּ קָשָׁה, וְאֵין קַרְנָיו נְאוֹת, אֲבָל רֹאם קַרְנָיו נְאוֹת וְאֵין כַּחוּ קָשָׁה, נִתֵּן לַיהוֹשֻׁעַ כַּחוּ שֶׁל שׁוֹר, וְיֹפִי

♦ יום רביעי י"ד תשרי ♦

יח וְלִזְבוּלָן אָמַר חֲדָי זְבוּלָן בְּמִפְקֵד לְאַגְחָא קַרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבָבְךָ וְיִשְׁשַׁכְר בְּמִהְבְּךָ לְמַעַבְד זְמַנֵי מוֹעֲדֵיָא בִירוּשָׁלַם:

(יח) וְלִזְבוּלָן אָמַר שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וְיִשְׁשַׁכְר בְּאַהֲלֶיךָ:

שֶׁל יִשְׁשַׁכְר, וְהֵם יוֹשְׁבֵים וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. לְפִיכָף הַקְּדִים זְבוּלוֹן לְיִשְׁשַׁכְר, שֶׁתּוֹרְתוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכְר עַל-יְדֵי זְבוּלוֹן הִיְתָה. שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ • הִצִּלַח בְּצִאתְךָ לְסַחֲוֹרָה. וְיִשְׁשַׁכְר • הִצִּלַח בִּישִׁיבַת אֶהֱלֶיךָ לְתוֹרָה, לִישָׁב וְלַעֲבֹד שָׁנִים וְלְקַבֵּעַ חֲדָשִׁים, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: (ד"א יב) "וּמִבְּנֵי יִשְׁשַׁכְר יוֹדְעֵי בִינָה לְעֵתִים... רְאִשֵׁיהֶם מְאִתִּים", רְאִשֵׁי סְנֵהֲדָרָאוֹת הָיוּ עוֹסְקִים בְּכָף, וְעַל-פִּי קְבִיעַת עֵתִיהֶם וְעִבוּרֵיהֶם.

כְּשִׁי «וְלִזְבוּלָן אָמַר • אֵלוֹ חֲמִשָּׁה שְׁבָטִים שֶׁבְרַךְ בְּאַחֲרוֹנָה: זְבוּלָן גֵּד דָן נִפְתְּלֵי וְאַשֶׁר – כִּפֵּל שְׁמוֹתֵיהֶם לְחֻזְקָם וְלְהַגְבִּירָם, לְפִי שֶׁהָיוּ חֲלָשִׁים שֶׁבְּכָל הַשְׁבָּטִים, הֵם הֵם שֶׁהוֹלִיךְ יוֹסֵף לְפָנָי פְּרָעָה, שְׁנֶאֱמַר: (בראשית מז) "וּמִקְצֵה אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה אָנָשִׁים", לְפִי שְׁנֶרְאִים חֲלָשִׁים וְלֹא יֵשִׁים אוֹתָם לוֹ שָׂרֵי מְלַחֲמָתוֹ. שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתְךָ וְיִשְׁשַׁכְר בְּאַהֲלֶיךָ • זְבוּלוֹן וְיִשְׁשַׁכְר עָשׂוּ שְׁתַּפּוּת: "זְבוּלָן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכֵּן", וְיוֹצֵא לְפָרְקַמְטָא בְּסִפְיָנוֹת וּמִשְׁתַּכֵּר וְנוֹתֵן לְחוּף פִּיּוֹ

יט שְׁבָטֵיָא דְיִשְׂרָאֵל לְטוֹר בֵּית מִקְדָּשָׁא יִתְפַּנְשׁוּן תַּמָּן יִכְסוּן נְכִסְתָּ קוּדְשִׁין לְרַעְוָא אַרְי נְכִסֵי עַמְמֵיָא יִכְלוּן וְסִימָא דְמִטְמָרָא בְּחֵלָא מִתְגַּלְיָא לְהוּן:

(יט) עַמִּים הִרְיָקְרָאוּ שֶׁם יוֹבְחוּ וּזְבַח־צֶדֶק כִּי שָׁפַע יָמִים יִנְקוּ וְשִׁפְנֵי טְמוּנֵי חוֹל: ׀

בְּכִיּוּרֵי (סְפָרִים אַחֲרִים: בְּסוּרֵי) אַרְזָא. דְּבָר אַחַר: "עַמִּים הִרְיָקְרָאוּ", עַל-יְדֵי פְּרַקְמְטָא שֶׁל זְבוּלוֹן, תַּגְרֵי עוֹבְדֵי-כוֹכָבִים בָּאִים אֶל אַרְצוֹ, וְהוּא עוֹמֵד עַל הַסֶּפֶר, וְהֵם אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְנִצְטַעְרָנוּ עַד כָּאן, גִּלְךָ עַד יְרוּשָׁלַם, וְנִרְאָה מַה יִּרְאֶתָה שֶׁל אִמָּה זוֹ וּמַה מַּעֲשִׂיהָ, וְהֵם רוֹאִים כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לְאֵלֶּה אֶחָד וְאוֹכְלִים מֵאֲכָל אֶחָד, לְפִי שֶׁהָעוֹבְדֵי-כוֹכָבִים, אֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה לֹא כְּאֱלֹהוֹת שֶׁל זֶה, וּמֵאֲכָלוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּמֵאֲכָלוֹ שֶׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים "אֵין אוֹמָה כְּשֶׁרָה כְּזוֹ, וּמִתְגַּדְרִין שָׁם, שְׁנֶאֱמַר: "שֶׁם יוֹבְחוּ וּזְבַח־צֶדֶק". כִּי שָׁפַע יָמִים יִנְקוּ • זְבוּלוֹן וְיִשְׁשַׁכְר הָיִם נוֹתֵן לָהֶם מְמוֹן בְּשָׁפַע.

כְּשִׁי «עַמִּים • שֶׁל שְׁבָטֵי יִשְׂרָאֵל. הִרְיָקְרָאוּ • לְהַר הַמּוֹרֵיָה אֶסְפוּ. כִּל אֶסִּיפָה עַל-יְדֵי קְרִיָּאָה הִיא, וְשֶׁם יוֹבְחוּ בְּרַגְלִים וּזְבַח־צֶדֶק. כִּי שָׁפַע יָמִים יִנְקוּ • יִשְׁשַׁכְר וְזְבוּלוֹן, וְיֵהָא לָהֶם פְּנָאֵי לְעֶסֶק בְּתוֹרָה. וְשִׁפְנֵי טְמוּנֵי חוֹל • (מגילה ה) כְּסוּי טְמוּנֵי חוֹל: טְרִית, וְחִלּוּזֵן וְזְכוּכִית לְבִנְיָה הַיּוֹצֵאִים מִן הַיָּם וּמִן הַחוּל, וּבְחֻלְקוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכְר וְזְבוּלוֹן הָיָה, כְּמוֹ שְׁאִמְרוּ בְּמִסְכַּת מְגִלָּה: (שופטים ה) "זְבוּלוֹן עִם חֲרָף נִפְשׁוּ לְמוֹת", מִשׁוּם ד'נִפְתְּלֵי עַל מְרוּמֵי שְׂדֵה", שֶׁהָיָה מִתְרַעַם זְבוּלוֹן עַל חֻלְקוֹ: לְאַחֵי נִתְּתָ שְׂדוֹת וּכְרָמִים וְכו'. וְשִׁפְנֵי • לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר: (מ"א ו) "וַיִּסְפַּן אֶת הַבַּיִת", (שם ז) "וְסִפּוֹן בְּאַרְזוֹ", וְתַרְגוּמוֹ: 'וּמִטְלַל

כ וּלְגַד אָמַר בְּרִיךְ אֶפְתִּי לְגַד כְּלִיתָא שְׂרִי וַיִּקְטוּל שְׁלִטוּנִין עִם מְלָכִין:

(כ) וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֵּד כְּלָבִיא שְׁכֵן וְטָרַף זְרוּע אַף-קַדְקוּד:

שיעור יומי ליום חמישי ט"ו תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לג – פרשת וזאת הברכה קיט

לספר צריכים להיות גבורים. וטרף זרוע אף-
קדקד • הרוגייהן היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע
במכה אחת.

כ"י • ברוך מרחיב גוד • מלמד שהיה תחומו של גוד
מרחיב והולך כלפי מזרח. כלביא שכן • לפי שהיה
סמוך לספר. לפיכך נמשל באריות, שכל הסמוכים

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ט עמוד 8 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טעם הקדמת בני גוד לבני יהודה – בכבוש הארץ

בורחים מפניו, וכפרוש ה' מצודות' על הפסוק "ואיבי תתה
לי ערף" "פי ינוסו ויהפכו לי ערף". מה שאין-כן בני גוד היו
הורגים אותם מייד, "חותכים הראש עם הזרוע במכה
אחת".

והנה במלחמת שבעה עממין נצטוו "לא תחיה כל נשמה",
ולכן היתה מעלה מיחדת בכבוש הארץ דוקא בבני גוד שהיו
הורגין אותם מייד. מה שאין-כן אצל יהודה שהיו בורחים,
שגם אם אחר-כך יתפסו, יהיה להם זמן להערים,
כהגבעונים בימי יהושע, וכהפנענים בימי מנשה (פירוש רש"י
נצבים כט, י). ומטעם זה פרש רש"י בפרשת דברים על
הפסוק "חלוצים תעברו לפני אחיכם": הם היו הולכים לפני
ישראל... לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם".

וטרף זרוע אף-קדקד:
הרוגייהם היו נפרין, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת
(לג, כ. ובפירוש רש"י)
בפסוק שלאחריו, "ויתא ראשי עם", פרש רש"י ששבוט גוד
היו הולכים לפני החלוץ בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים.
וצריך להבין, הרי בברכת יעקב לשבטים בפרשת ויחי,
נאמר בנוגע ליהודה "ידך בערף אויביך גו" גור אריה יהודה
גו" ומזה שנמשל לאריה - מלך שבחיות, משמע, שיהודה
היה החזק מבין השבטים, ומדוע אמר לבני גוד ללכת לפני
החלוץ בכבוש הארץ ולא לבני יהודה?
ויבן בהקדים החלוק בין יהודה לגוד, דעל יהודה נאמר
"ידך בערף אויביך" שפרושו שלרב גבורתו היו האויבים

כא ואתקבל בקדמתא דילה ארי תמן
באחסנתה משה ספרא רבא דישראל קביר
והוא נפק ועל ברשי עמא זכון קדם יי עבד
ודינוהי עם ישראל:

(כא) וירא ראשית לו בישם חלקת מחק ספון
ויתא ראשי עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו
עם-ישראל: ס

הם היו הולכים לפני החלוץ בכבוש הארץ, לפי
שהיו גבורים, וכן הוא אומר: (במדבר לב) "חלוצים
תעברו לפני אחיכם וגו'". צדקת ה' עשה •
שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבר את הירדן,
עד שפכשו וחלקו. דבר אחר: "ויתא", משה. "ראשי
עם". צדקת ה' עשה • על משה אמור.

כ"י • וירא ראשית לו • ראה ליתן לו חלק בארץ
סיחון ועוג, שהיא ראשית כבוש הארץ. בישם
חלקת מחק • פי ידע אשר שם בנחלתו חלקת
שדה קבורת מחק, והוא משה. ספון • אותה חלקה
ספונה וטמונה מפל ברעה, שנאמר: (לקמן לה) "ולא
ידע איש את קבורתו". ויתא • גוד. ראשי עם •

♦ יום חמישי ט"ו תשרי ♦

כב וילדן אמר דן תקיה כגור אריון ארעה
שתיא מן נחליא דנגדן מן מתנן:

(כב) וילדן אמר דן גור אריה יונק מן-הבשן:

ונלחמו עם לשם, שהיא פמיאס, והיא בצפונית
מזרחית, שהרי הירדן יוצא ממערב פמיאס, והוא
במזרחה של ארץ ישראל, ובא מהצפון לדרום וכלה
בקצה ים המלח, שהוא במזרח יהודה, שנטל בדרומה
של ארץ ישראל, כמו שמפרש בספר יהושע, והוא
שנאמר: (סו) "ויצא גבול בני דן מהם, ויעלו בני דן
וילחמו עם לשם וגו'", יצא גבולם מכל אותו הרוח
שהתחילו לנחל בו.

כ"י • דן גור אריה • אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך
מושלו באריות. יונק מן-הבשן • פתרגומו, שהיה
הירדן יוצא מחלקו ממערב פמיאס והיא לשם שהיא
בחלקו של דן, שנאמר: (יהושע ט) "ויקראו ללשם דן",
וזניקו וקלוחו מן הבשן. דבר אחר: מה זניק זה
יוצא מקום אחד ונחלק לשני מקומות, כך שבטו
של דן נטלו חלק בשני מקומות, תחלה נטלו בצפונית
מערבית, עקרון וסביבותיה, ולא ספקו להם, ויבאו

עטרת מרים

א הנה יום מיוחד לו בא ליהוה וחלק שללך ששללו הבבלים ממך מימות עולם ישוב לך וחלק בקרבך: ב עתה יפרש אוד ישוב להם שללם ואספתי את־כל־הגוים הם חיל גוג ומגוג אל־ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונשפסו יפילו הפתים ואנניהם ורמסו בגלגלים והנשים תשכבנה ואנסו ויצא חצי העיר בגולה ויתר העם החצי הנשאר לא יכרת מן־העיר ושאריו במקום: ג ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם להקם ולאדם ביום הלחמו ביום קרב כמו שנלחם עם מצרים ביום מלחמת ים־סוף (שמות יד): ד משל הוא, כאלו ועמדו רגליו של המקום ברוך הוא ביום־ההוא על־הר הזיתים אשר הוא על־פני ירושלם מקדם במזרחת ונבקעו הר הזיתים מחציו מזרחה וימה ממזרח למערב גיא גדולה מאד למען יניסו הגולים מיד השבאים ברוך הפקע ומש חצי החר צפונה לצד צפון וחציו נגבה לצד דרום: ה ונסתם או תנוסו מיד השבאים, ברוך גיא־הרי אשר בין ההרים שמשני צדי הנאי, כריגייע גיהררים אל מקום אצל ונסתם לשם פאשר נסתם נסו אבותיכם בימים האלה מפני הרעש הארץ שהיה בימי עזיה מלך־יהודה ובא ואו יהוה אלהי וכל המלאכים הקדושים להיות עמך בעזרתך לחום מול גוג: ו והיה ביום ההוא לא־יהיה אור יקרות בהיר, ולא יהיה וקפאון חשך כדבר הנקפה, רחוקא ליצלו, ישראל יהיו או נבוכים בדתתם ולא יבירו אם היא הכנה להשועה או לכליון: ז והיה הדבר הזה ויום־אחד הוא יודע הוא נודע ליהוה מתי יתה מיום הזה

עטרת מרים

אשר לא יהיה לא יום ולא־לילה כי לא ידעו מה הוא, הטובה אם רעה והיה לעת־ערב יהיה־אור או יבירו בטובת השועה: ח והיה ביום ההוא כשיבקע הר הזיתים מן המזרח למערב יצאו מים־חיים נובעים מירושלם חצים אל־הים הקדמוני וחצים אל־הים האחרון המערבי, ברוך אותה בקעה בקיץ ובחורף יהיה: ט והיה יהוה למלך על־כל־הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד שכל הגוים יעובו את אלהיהם נמצא שאין עמו אל נכר ושמו אחד שיהא שמו נזכר בפי כלם: י עם כי ירושלם הרים סביב לה יסוב ויפוד כל־הארץ להיות ארץ מישור כערבה מגבע לרמון העומדת מנגב ירושלם וראמה וחראה ירושלים גבוהה על הכל, וישבה תחתיה במקומה הראשון למישור מן שער בנימן עד־מקום שער הראשון ועוד התרחב מצפון לדרום עד־שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך שהיו עד עכשיו חוץ לעיר: יא וישבו בה עם השכינה וחרם לא יהיה־עוד לא יהיה בה שמותן ואברון וישבה ירושלם לבטח: יב וזאת פאופן זה תהיה המגפה אשר יגף יהוה את־כל־העמים אשר צבאו ימי על צבאם לצור על־ירושלם המק בשרו נפול ותמסת האברים והוא עמד על־רגליו ולא נפל למשקב ועיניו תמקנה בחריהו שחו וישבות שם ולשונו תמק בפייהם:

הפטרה ליו"ט ראשון של סוכות

זכריה פרק יד

יד א הנה יום־בא ליהוה וחלק שללך בקרבך: ב ואספתי את־כל־הגוים אל־ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונשפסו הפתים והנשים תשכבנה ויצא חצי העיר בגולה ויתר העם לא יכרת מן־העיר: ג ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם ביום הלחמו ביום קרב: ד ועמדו רגליו ביום־ההוא על־הר הזיתים אשר על־פני ירושלם מקדם ונבקעו הר הזיתים מחציו מזרחה וימה גיא גדולה מאד ומש חצי החר צפונה וחציו נגבה:

ה ונסתם גיא־הרי כריגייע גיהררים אל־אצל ונסתם פאשר נסתם מפני הרעש הארץ שהיה בימי עזיה מלך־יהודה ובא יהוה אלהי וכל המלאכים הקדושים להיות עמך בעזרתך לחום מול גוג: ו והיה ביום ההוא לא־יהיה אור יקרות בהיר, ולא יהיה וקפאון חשך כדבר הנקפה, רחוקא ליצלו, ישראל יהיו או נבוכים בדתתם ולא יבירו אם היא הכנה להשועה או לכליון: ז והיה הדבר הזה ויום־אחד הוא יודע הוא נודע ליהוה מתי יתה מיום הזה

ה ונסתם גיא־הרי כריגייע גיהררים אל־אצל ונסתם פאשר נסתם מפני הרעש הארץ שהיה בימי עזיה מלך־יהודה ובא יהוה אלהי וכל המלאכים הקדושים להיות עמך בעזרתך לחום מול גוג: ו והיה ביום ההוא לא־יהיה אור יקרות בהיר, ולא יהיה וקפאון חשך כדבר הנקפה, רחוקא ליצלו, ישראל יהיו או נבוכים בדתתם ולא יבירו אם היא הכנה להשועה או לכליון: ז והיה הדבר הזה ויום־אחד הוא יודע הוא נודע ליהוה מתי יתה מיום הזה

יקרות וקפאון: ז והיה יום־אחד הוא יודע ליהוה לא־יום ולא־לילה והיה לעת־ערב יהיה־אור: ח והיה ביום ההוא יצאו מים־חיים מירושלם חצים אל־הים הקדמוני וחצים אל־הים האחרון בקיץ ובחורף יהיה: ט והיה יהוה למלך על־כל־הארץ ביום ההוא יהיה יהוה אחד ושמו אחד: י יסוב כל־הארץ כערבה מגבע לרמון נגב ירושלם וראמה וישבה תחתיה למישור בנימן עד־מקום שער הראשון עד־שער הפנים ומגדל חננאל עד יקבי המלך: יא וישבו בה וחרם לא יהיה־עוד וישבה ירושלם לבטח: יב וזאת תהיה המגפה אשר יגף יהוה את־כל־העמים אשר צבאו על־ירושלם המק בשרו והוא עמד על־רגליו ועיניו תמקנה בחריהו ולשונו תמק בפייהם:

עטרת מרים

יג וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא תְהִיָּה מְהוּמַת־יְהוָה רַבָּה בָּהֶם לְעַרְבֵב דַּעְתָּם לְהַפְכֵם לְשִׁעוֹן וְהַחְזִיקוּ בְּאִשׁ יְחִזִּיק אִישׁ יָד רַעְהוּ לְעוֹרוֹ וּלְסַעְרוֹ, לַפְתָּה וְעִלְתָּה יָדוֹ שֶׁל הַעֲגוּר עַל־יַד רַעְהוּ לַחֲבוּתוֹ לְמַעַן יַעֲבֹד, כִּי בַעֲבוּר כַּלְבּוֹל הַדַּעַת אֵינוֹ מִכַּחַן בֵּין אוֹהֵב לְאוֹיֵב: יד וְגַם יִתֵּר הַעַם שֶׁל יְהוּדָה אֲשֶׁר

הַשָּׂאָר בִּירוּשָׁלַם תִּלְחָם בִּירוּשָׁלַם אַחַר שִׁירָאוֹ שֶׁחָמַם ה' אֶת הַגּוֹיִם לְכֹן וְאִסְפָּה חֵיל פְּלִי־הַגּוֹיִם סָבִיב כִּי כָאוּ לְמַלְחָמָה וְכִדְּם חֲמִדָה זָהָב וְכֶסֶף וּבְגָדִים לָרֵב מְאֹד: טו כְּמוֹ הַמַּגִּפָּה הַמְּאֹרָה לְמַעַלָּה (יר יב) הַמַּקֵּה בְּשָׂרוֹ וְגו' וְכֹן תְהִיָּה מִגַּפַת הַפּוֹסֵם הַפְּרֹד הַגָּמֹל וְהַחֲמֹר וְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמַּחֲנוֹת הַחֵמָה כְּמִגַּפַת הַזֹּאת: טז וְהָיָה כְּלִי־הַנּוֹתֵר מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים לְהִלָּחֵם עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ אֶל יְרוּשָׁלַם מִדֵּי שָׁנָה שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמִלְכָּה יְהוָה צְבָאוֹת וְלַחֵג בְּהַבָּאת קַרְבָּנוֹת אֶת־חֵג הַסְּפָכוֹת לְפִי שְׁבַחַת הַסְּפָכוֹת תְהִיָּה הַמַּגִּפָּה הַזֹּאת וּמַפְלַת גּוֹי, לְכֹן וְכָאוּ בְּכָל שָׁנָה לְהוֹיֹת לְכַרְזוֹן הַעַם שֶׁנִּשְׁעִישָׁה בַּיּוֹם הַהוּא: יז וְהָיָה אִם תִּמְצָא מִשְׁפָּחָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפָּחוֹת אֲמוֹת הָאָרֶץ אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמִלְכָּה יְהוָה צְבָאוֹת אוֹ לֹא עֲלִיהֶם יְהִיָּה לֹא יִרְדַּ הַעֲשָׂם לְגַדֵּל תְּבוּאָתָם, כִּי בְחַג הַסְּפָכוֹת נִגְרָוִים גִּשְׁמֵי שָׁנָה, וְכִזְוֹן שֶׁלֹּא כָאוּ וַיִּנְעַם מִהֶם הַעֲשָׂם: יח וְאִם־מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא־תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְיָרִיעַ וְלֹא עֲלִיהֶם יִרְדַּ הַעֲשָׂם כָּל הַשָּׂנִים כִּי הַיְלִוִם מִשְׁקָה שְׂדוֹתֵיהֶם, לְכֹן תְהִיָּה הַמַּקַּח הַבָּשָׂר הַמַּגִּפָּה שֶׁלָּהֶם, אֲשֶׁר יִגָּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם עַל אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֹו לְחַג אֶת־חֵג הַסְּפָכוֹת: יט זֹאת הַעֲוֹנָה שֶׁל הַמַּקַּח

עטרת מרים

הַבָּשָׂר תְהִיָּה נִמְלוֹל חַטָּאת מִצְרַיִם אֲבָל וְחַטָּאת פְּלִי־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֹו לְחַג אֶת־חֵג הַסְּפָכוֹת נִמְלוֹל חַטָּאתָם תְהִיָּה מִנְעִיַת הַעֲשָׂם: כ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה עַל־מִצְלוֹת הַגּוֹיִם מִהַבֵּה שֶׁבַעצֹאָרֵי הַפּוֹסֵם כָּאִלוֹ כְּתָבוּ עֲלֵיהֶם קֹדֶשׁ לַיהוָה כִּי יִקְרִישׁוּ אוֹתָם לַעֲשׂוֹת מִהֶם כְּלִי שִׁרָת כְּמוֹ סִירוֹת לְבִשְׁלֵי וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כְּמִזְרָקִים כְּסַפְּלִים שֶׁמִּקְבְּלִים בָּהֶם הַדָּם לְפָנָי הַמְזֻבָּחַ שֶׁהֵמָּה מִהַבֵּה: כא מְרוֹב זָכְחוּ שְׁלָמִים מִהַבָּאִים לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהָיָה כְּלִסְיֹר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וְכָאוּ כָל־הַיְזָבְחִים וְכָחִי שְׁלָמִים וְלִקְחוּ מִהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם מִכְּלִי שְׂאֵלָה אִם קֹדֶשִׁים הֵם, כִּי בָּלָם יִהְיוּ קֹדֶשִׁים וְלֹא־יְהִיָּה כְּנַעֲנֵי וְכַעֲבוּנִים מִכְּנֵי כְּנַעַן עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא כִּי יִדְוְלוּ הַגּוֹיִם וְתִגְדְּבוּ לְהוֹיֹת הֵם עוֹבְדֵי

יג וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא תְהִיָּה מְהוּמַת־יְהוָה רַבָּה בָּהֶם וְהַחְזִיקוּ אִישׁ יָד רַעְהוּ וְעִלְתָּה יָדוֹ עַל־יַד רַעְהוּ: יד וְגַם־יְהוּדָה תִּלְחָם בִּירוּשָׁלַם וְאִסְפָּה חֵיל פְּלִי־הַגּוֹיִם סָבִיב זָהָב וְכֶסֶף וּבְגָדִים לָרֵב מְאֹד: טו וְכֹן תְהִיָּה מִגַּפַת הַפּוֹסֵם הַפְּרֹד הַגָּמֹל וְהַחֲמֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּמַּחֲנוֹת הַחֵמָה כְּמִגַּפַת הַזֹּאת: טז וְהָיָה כְּלִי־הַנּוֹתֵר מִכָּל־הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל־יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדֵּי שָׁנָה שָׁנָה לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמִלְכָּה יְהוָה צְבָאוֹת וְלַחֵג אֶת־חֵג הַסְּפָכוֹת: יז וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפָּחוֹת הָאָרֶץ אֶל־יְרוּשָׁלַם לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְמִלְכָּה יְהוָה צְבָאוֹת וְלֹא עֲלִיהֶם יְהִיָּה הַעֲשָׂם: יח וְאִם־מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא־

הַפְּתִיחִים בְּבֵית ה':
ג וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים חֹדֶשׁ הַיָּשָׁר בְּחַג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ד וְכָאוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן: ה וַיַּעֲלוּ אֶת־הָאָרוֹן וְהוּא מִצִּיּוֹן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִבְּעֵזֶן וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בָּאֵהֶל וַיַּעֲלוּ הַעָלוּ

תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְלֹא עֲלִיהֶם תְהִיָּה הַמַּגִּפָּה אֲשֶׁר יִגָּף יְהוָה אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יַעֲלֹו לְחַג אֶת־חֵג הַסְּפָכוֹת: יט זֹאת תְהִיָּה חַטָּאת מִצְרַיִם וְחַטָּאת פְּלִי־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֹו לְחַג אֶת־חֵג הַסְּפָכוֹת: כ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה עַל־מִצְלוֹת הַפּוֹסֵם קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָיָה הַסִּירוֹת בְּבֵית יְהוָה כְּמִזְרָקִים לְפָנָי הַמְזֻבָּחַ: כא וְהָיָה כְּלִסְיֹר בִּירוּשָׁלַם וּבִיהוּדָה קֹדֶשׁ לַיהוָה צְבָאוֹת וְכָאוּ כָל־הַיְזָבְחִים וְלִקְחוּ מִהֶם וּבִשְׁלוּ בָהֶם וְלֹא־יְהִיָּה כְּנַעֲנֵי עוֹד בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא:

יום שישי ט"ז תשרי

הַפְטֵרָה לְיוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל סוֹכוֹת מַלְכִים א, ה

ח ג וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים בְּחַג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ד וַיִּכָּאוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאָרוֹן: ה וַיַּעֲלוּ אֶת־הָאָרוֹן וְהוּא מִצִּיּוֹן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כְּלֵי

עטרת מרים

ממצרים לא־בחרתי בעיר מפל שבטֵי ישראל לבנות בית להיות
שמי שם ואבחר בְּדוֹד להיות על־עמי ישראל שעל ידו בא ההבנה
לחזור בירושלים לבנות בה בית: יח וַיְהִי עִם־לֵבָב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת
לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד אָבִי יֵעַן אֲשֶׁר
הָיָה עִם־לִבְבְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת
לְשִׁמִּי הַטִּיבֹת טוֹב עֲשִׂיתָ בָּהֶן
וְלִבּוֹת תִּחְשַׁב כִּי הָיָה עִם־לִבְבְּךָ:
כ רק אִתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי
אִם־בְּנֶדֶךָ הֵיכָא מִחֻלְצִיד הוּא־
יִבְנֶה הַבַּיִת לְשִׁמִּי: כא וַיִּקַּם
יְהוָה אֶת־דָּכְרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר
וְאָקַם תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאָשַׁב
עַל־כַּפְּסֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה וְאָבְנָה הַבַּיִת לְשֵׁם יְהוָה

בְּנֶפְתֵי הַפְּרוּכִים: ח כִּי הַפְּרוּכִים פְּרָשִׁים בְּנָפִים אֶל־מְקוֹם הָאָרוֹן וַיִּסְפוּ
הַפְּרָכִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדִיּוֹ מִלְמַעְלָה: ט וַיֹּאדְרֹכוּ הַבָּדִים וַיִּרְאוּ רֹאשֵׁי
הַבָּדִים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יִרְאוּ הַחוּצָה וַיְהִיו שָׁם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה: י אין בְּאָרוֹן רֶק שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנַּח שָׁם מֹשֶׁה בַּחֲרֹב
אֲשֶׁר פָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יא וַיְהִי בְצֵאת
הַפְּתָנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַהֲעֵנָן מָלֵא אֶת־בַּיִת יְהוָה: יב וְלֹא־יִכְלוּ הַפְּתָנִים
לְעֹמֵד לְשֵׁרֵת מִפְּנֵי הָעֵנָן כִּבּוֹד־יְהוָה אֶת־בַּיִת יְהוָה: יג אַז אָמַר
שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשִׁפְן בְּעֶרְפֶּל: יד בְּנָה בְּנִיתִי בַיִת זָבֵל לָךְ מְכוֹן
לְשִׁבְתֶּךָ עוֹלָמִים: טו וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיְבָרֵךְ אֶת פְּלִקְתֵּל יִשְׂרָאֵל
וְכָל־קְתֵל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד: טז וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר
בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וַיְבַרְךָ מֵלֵא לֵאמֹר: יז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי
אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בַחַרְתִּי בְּעִיר מִפְּלֵ שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בַּיִת
לְהִיּוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדוֹד לְהִיּוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יח וַיְהִי עִם־לֵבָב
דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דָּוִד
אָבִי יֵעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְבְּךָ לְבָנוֹת בַּיִת לְשִׁמִּי הַטִּיבֹת כִּי הָיָה
עִם־לִבְבְּךָ: כ רק אִתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶדֶךָ הֵיכָא מִחֻלְצִיד
הוּא־יִבְנֶה הַבַּיִת לְשִׁמִּי: כא וַיִּקַּם יְהוָה אֶת־דָּכְרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וְאָקַם תַּחַת
דָּוִד אָבִי וְאָשַׁב עַל־כַּפְּסֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה וְאָבְנָה הַבַּיִת לְשֵׁם

עטרת מרים

אֲתָם הַפְּתָנִים וְהַלְוִיִּם הֵעִלוּ אֶת אֶהֱל מוֹעֵד וְכָלִי: ו וְהַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה
וְכָל־עַדֵת יִשְׂרָאֵל שִׁנְקֵהֶלוּ מֵעֲצָמָם, וְרֹאשֵׁי הָעָם וְהַזְּקֵנִים הַנוֹעֲדִים עָלָיו
לָקַח אֹתוֹ לִפְנֵי הָאָרוֹן הַיּוֹם מִזִּבְחֵי זָבָח וְבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ
וְלֹא יִמְנוּ מִרְבִּי: ז וַיִּבְנֹאוּ הַפְּתָנִים אֶת־אָרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מְקוֹמוֹ
אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים אֶל־תַּחַת בְּנֶפְתֵי
הַפְּרוּכִים שְׁעֵשֶׂה שְׁלֹמֹה, וְעַמְדוֹ
בְּאָרוֹן וְגִבְהַת הַפְּרוּכִים הָהֵם הָיָה עֲשֵׂה
אִמּוֹת: ח כִּי הַפְּרוּכִים שְׁעֵשֶׂה
מִתַּחֲלָה פְּרָשִׁים בְּנָפִים אֶל־מְקוֹם
עֲמִידַת הָאָרוֹן וַיִּסְפוּ הַפְּרָכִים
עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדִיּוֹ מִלְמַעְלָה:
ט וַיֹּאדְרֹכוּ מִשְׁכַּת הַבָּדִים לַחֲיוֹן כַּלְפֵי
הַמּוֹרָח וַיִּרְאוּ רֹאשֵׁי הַבָּדִים
בְּפִחְזֵת שִׁפְנֵי הַחֵמֶת בְּאִמּוֹת מְרַקְסִין
מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי לִפְנֵי הַדְּבִיר
בְּהִיּוֹם הַדּוּחָן וְכֹלְטִין בְּפִרְזֵת עֵינַי
שְׁנֵי רֵבִי אֲשֶׁה וְלֹא יִרְאוּ הַחוּצָה
וַיְהִיו שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה עַד אֲשֶׁר
נָגַו כִּימוֹ יִאֲשִׁירוּ: י אין בְּאָרוֹן רֶק
שְׁנֵי לַחֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הִנַּח
שָׁם מֹשֶׁה בַּחֲרֹב אֲשֶׁר פָּרַת
יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: יא וַיְהִי בְצֵאת
הַפְּתָנִים שְׁשֵׁשׁוֹ הָאָרוֹן מִן־הַקֹּדֶשׁ
וַהֲעֵנָן מָלֵא אֶת־בַּיִת יְהוָה:
יב וְלֹא־יִכְלוּ הַפְּתָנִים לְעֹמֵד
בַּחֲזֵק וּבְעֵזֶה לְשֵׁרֵת מִפְּנֵי הָעֵנָן
כִּי־מָלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בַּיִת
יְהוָה: יג אַז הִבְרֹאת הָעֵנָן אָמַר
שְׁלֹמֹה רוּחָה אֲנִי כִי בָּהֶן הַשְּׂכִינָה כִּי
יְהוָה אָמַר לְשִׁפְן בְּעֶרְפֶּל:
יד הוֹאִיל וּבָּהֶן הַשְּׂכִינָה בְּנֵת בְּנִיתִי
אִם כִּי בַיִת זָבֵל לָךְ וַיְהִי מְכוֹן
לְשִׁבְתֶּךָ כִּי עוֹלָמִים כִּי מַעֲמָה לֹא
תִשְׁקַח הַשְּׂכִינָה עוֹד בְּמְקוֹם אַחֵר:
טו וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו אֶל מוֹל
הָעָם וַיְבָרֵךְ אֶת פְּלִקְתֵּל יִשְׂרָאֵל
וְכָל־קְתֵל יִשְׂרָאֵל עֹמֵד כִּי אִין
יִשְׁכַּח בְּעֵזֶה: טז וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ
יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר
בְּפִיו אֶת דָּוִד אָבִי וַיְבַרְכּוּ בְכַת יְדוֹ
מֵלֵא לֵאמֹר: יז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר
הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל

עטרת מרים
אלהי ישראל: כב ואשם שם
הדביר מקום לארון אשר-שם
בה הארון ברית יהוה לוחות הברית

יהוה אלהי ישראל: כב ואשם שם מקום
לארון אשר-שם ברית יהוה אשר פרת
עם-אבותינו בהוציאו אתם מארץ מצרים:

עטרת מרים
אשר פרת עם-אבותינו בשה
שנתם בהוציאו אתם מארץ
מצרים:

(כו) מענה אלהי קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד:

כ"ו- מענה אלהי קדם • למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו פל בעלי זרוע שוכנים. זרעת עולם • סיחון ועוג ומלכי כנען, שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על-פרחם יחדו וזועו

כז מדור אלהא די מלקדמין במימרה מתעבד עלמא ותריך מקדמך סנאה ואמר שצי:

וכחם חלש מפניו. לעולם אימת הגבה על הנמוך, והוא שהכח והגבורה שלו בעזרה. ויגרש מפניך אויב • ויאמר לך 'השמד אותם'. מענה • פל תבה שצריכה למ"ד בתחלתה, הטיל לה ה"א בסופה.

(כח) וישפן ישראל בטח בדרך עין יעקב אל-ארץ דגן ותירוש אף-שמיו יערפו-טל:

כ"ח- בטח בדרך • פל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", מפזרין ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב. עין יעקב • כמו: (במדבר יא) 'ועינו פעין הבלח', פעין הברכה שברכם יעקב, לא כבדד שאמר 'רמיה: (דמיה טו) "בדד ישבתי", אלא פעין

כח ושרא ישראל לרחצן בלחודוהי פעין ברקתא דברכנון יעקב אבוהון לארעא עבדא עביר וחמר אף שמיא דעלויהון ישמשנון בטלא:

הבטחה שהבטיחם יעקב: "והיה אלהים עמכם, והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם". יערפו • יטיפו. אף שמיו יערפו-טל • אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב: (שם כז) 'ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'".

(כט) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה מגן עזרך ואשר-חרב גאותך ויפחשו איביך לך ואתה על-במותימו תדרוך:

כ"ט- אשריך ישראל • לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: 'מה לי לפרט לכם, כלל דבר: הפל שלכם'. אשריך ישראל מי כמוך • תשועתך בה אשר הוא מגן עזרך, (ואשר היא) חרב גאותך. ויפחשו

כט טיבך ישראל לית דכותך עמא דפרקנה (מז) גדם ?? תקיף בסעדה ודמן קדמוהי נצחן גבורתך וכדכונ סנאה לך ואת על פריקת צוארי מלכיהון תדרוך:

איביך לך • כגון הגבעונים שאמרו: "מארץ רחוקה באו עבדיך וגו'". ואתה על-במותימו תדרוך • פענן שנאמר: (שם י) 'שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה'".

♦ שבת קודש י"ז תשרי ♦

לד (א) ויעל משה מערכת מואב אל-הר נבו ראש הפסגה אשר על-פני ירחו ויראהו יהוה את-כל הארץ את-הגלעד עד-דן:

כ"א- מערכת מואב אל-הר נבו • כמה מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת. את-כל-הארץ • הראהו את כל ארץ ישראל בשלוותה, והמציקין העתידין להיות מציקין לה. עד-דן • הראהו בני דן עובדים

א וסלק משה ממישרא דמואב לטורא דנבו ריש רקתא די על אפי ירחו ואחזיה ?? ית פל ארעא ית גלעד עד דן:

עבודת כוכבים, שנאמר: (שופטים יח) 'ויקינו להם בני דן את הפסל', והראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו למושיע.

שיעור יומי לשבת קודש י"ז תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום - לד - פרשת וזאת הברכה קכה

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ האיזני, י"ג תשרי, ה'תשכ"ז)

(בעניני הרשות) זכה להשליחות לילך ולומר לאברהם יצחק ויעקב שהקב"ה קים את שבועתו: ובהקדים - שלכאורה אינו מובן: כיון שבני ישראל הם "מאמינים בני מאמינים", ועל-אחת כמה-זכמה אברהם אבינו שהיא "ראש למאמינים" - איך שיך לומר שיהיה ספק אצל אברהם בנוגע לקיום שבועתו של הקב"ה, שיצטרכו לשלח לומר לו שהקב"ה קים את השבועה?!

ובענין זה רואים נקדה נפלאה - שעל-ידי ענין הזריזות (בעניני הרשות) הגיע משה רבינו למדרגה נעלית יותר אפלו מאמונתו של אברהם אבינו.

ישנם החושבים שענין הזריזות צריך להיות רק בענין של מצוה, פלשון חז"ל: "זריזין מקדימין למצות", אבל בענין של רשות - "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" - לא נוגע ענין הזריזות.

ועל זה באה ההוראה מהנהגת משה רבינו בעליה להר נבו לראות את הארץ - שאף-על-פי שראיתו את הארץ לא היתה ענין של מצוה, כ"א דבר הרשות, מכל-מקום "ועל משה מערבות מואב אל הר נבו", "כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה אחת", שעשה זאת בזריזות כו', שמוה למדים שגם בעניני הרשות צריכה להיות ההנהגה באופן של זריזות.

ויש להוסיף בזה - על-פי האמור לעיל שבשכר הזריזות

ב ונת כל נפתלי ונת ארעא דאפרים ומנשה ונת כל ארעא דיהודה עד ימא מערבא:

(ב) וְאֵת כָּל־נַפְתָּלִי וְאֵת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת כָּל־אֶרֶץ יְהוּדָה עַד הַיַּם הָאֲחֵרוֹן:

יהודה • בשלוחתה ובחרכנה, והראהו מלכות בית דוד ונצחונם. עד הים האחרון • ארץ המערב בשלוחתה ובחרכנה. דבר אחר: אל תקרי "הים האחרון", אלא "היום האחרון", הראהו הקדוש-ברוך-הוא כל המארעות שעתידין ליארע לישראל עד שיהיו המתים.

כ"א וְאֵת כָּל־נַפְתָּלִי הִרְאֵהוּ אֶרְצוֹ בְּשִׁלּוּחַהּ וּבְחִרְכָּנָהּ, וְהִרְאֵהוּ דְבוּרָה וּבִרְקַמְדֵּשׁ נַפְתָּלִי נִלְחָמִים עִם סִיסְרָא וְחִילוּתָיו. וְאֵת־אֶרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה הִרְאֵהוּ אֶרְצָם בְּשִׁלּוּחַהּ וּבְחִרְכָּנָהּ, וְהִרְאֵהוּ יְהוֹשֻׁעַ נִלְחָם עִם מַלְכֵי כְנַעַן, שָׁבָא מֵאֶפְרַיִם, וַגְּדֵעוֹן שָׁבָא מִמְנַשֶּׁה, נִלְחָם עִם מִדְּיָן וְעַמְלָק. וְאֵת כָּל־אֶרֶץ

ג ונת דרומא ונת מישרא בקעתא דירחו קרתא דדקליא עד צער:

(ג) וְאֵת־הַנֶּגֶב וְאֵת־הַכְּפָר בְּקַעַת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד־צֹעַר:

המקדש, שנאמר: (מלכים א' ז') "ככפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה".

כ"א וְאֵת־הַנֶּגֶב אֶרֶץ הַדְּרוֹם. דְּבַר אַחֵר: מְעַרַת הַמְּכַפְלָה, שְׁנֵאמַר: (במדבר יג) "ויעלו בנגב, ויבא עד חברון". וְאֵת־הַכְּפָר • הִרְאֵהוּ שְׁלֹמֹה יוֹצֵק כְּלֵי בַּיִת

ד ואמר יי לה דא ארעא די קימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבניך אתננה אחזיתך בעיניך ולתמן לא תעבר:

(ד) וַיֹּאמֶר יְיָ לְהָ דָא אֶרְעָא דִּי קִימִית לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימַר לְבָנֶיךָ אֶתְנַנְנָה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְאֹמַר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנְנָה הִרְאִיתִיךָ בְּעֵינֶיךָ וְשָׁמָּה לֹא תֵעָבֵר:

הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ששמה לא תעבר, שאלולי כך, הייתי מקמך עד שתראה אותם בטועים וקבועים בה, ותלך ותגיד להם.

כ"א לְאֹמַר לְזֶרְעֶךָ אֶתְנַנְנָה הִרְאִיתִיךָ • כִּדִּי שְׁתַּלַּף וְתֹאמַר לְאַבְרָהָם, לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: 'שְׁבוּעָה שָׁנֵשְׁבַע לָכֶם הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, קִימָה', וְזֵהוּ "לְאֹמַר", לְכֹף

ה ומית תמן משה עבדא דיני בארעא דמואב על מימרא דיני:

(ה) וַיָּמַת שֵׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מוֹאָב עַל־פִּי יְהוָה:

ספר התורה חסר פלוס, והוא אומר (לעיל א): "לקוח את ספר התורה הזוה" אלא הקדוש-ברוך-הוא אומר, ומשה כותב בדמע. על-פי ה' • בנשיקה.

כ"א וַיָּמַת שֵׁם מֹשֶׁה • (בי"ב טו) אָפְשַׁר מֹשֶׁה מֵת, וּכְתִיב: "וַיָּמַת שֵׁם מֹשֶׁה"? אֵלָּא עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָף כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי מֵאִיר אֹמַר: אָפְשַׁר

(ו) וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּנֵי בְּאֵרֶץ מוֹאָב מוֹל בֵּית פְּעוֹר
 וְיִקְבֹּר יְתֵהּ בְּחֵילְתָא בְּאַרְעָא דְּמוֹאָב לְקַבֵּל
 בֵּית פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אֲנֹשׁ יֵת קְבֻרָתָהּ עַד
 יוֹמָא הַדִּין:
 ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה:

אותם עון אשמה, וכי אחרים משיאים אותם? אלא הם משיאים את עצמם. מול בית פעור. קברו היה מוכן שם מששת ימי בראשית, לכפר על מעשה פעור, וזה אחד מן הדברים שנבראו בערב שבת בין השמשות (אבות פ"ה).

כ"י - ויקבר אתו. הקדוש-ברוך-הוא בכבודו. (ספרי נשא) רבי ישמעאל אומר: הוא קבר את עצמו, וזהו אחד משלשה 'אתין שהיה רבי ישמעאל דורש בן. כיוצא בו (במדבר ו) "ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו", הוא מביא את עצמו. כיוצא בו (ויקרא כב) "והשיאו

(ז) וּמֹשֶׁה בֶן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא־כִהְתָּה
 עֵינָיו וְלֹא־נָס לַחַה:
 ומשה בן-מאה ועשרים שנה במתו לא-כהתה עינו ולא-נס לחה:

כ"י - לא-כהתה עינו. אף משמת. ולא-נס לחה. לחלוחית שבו, לא שלט בו רקבון ולא נהפך תאר פניו.

(ח) וַיִּכְפּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעֶרְבַת מוֹאָב
 שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּהְיוּ יָמֵי כֹהֵן אֶבְל מֹשֶׁה:
 ויכפו בני ישראל את-משה בערבת מואב שלשים יום ויהיו ימי כהן אבל משה:

לבעלה, נאמר: (במדבר ט) "כל בית ישראל", זכרים ונקבות.

כ"י - בני ישראל. הזכרים, אבל באהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כד ענף 255)

האמת. אהרן - מביא שלום לכל יהודי, גם אדם פנה שבשבילו מכרחים לשנות מן האמת. במשך חיי משה, כשהיה עסוק במלוי תפקידו, היה עסוק כלו בעבודה שלו, מדת האמת; אבל כאשר השלים שליחותו, הרגיש את מעלת הנהגת אהרן.

הזכרים, אבל באהרן. . . זכרים ונקבות (רש"י לד, ח) לכאורה, מדוע מזכירים בעת מיתת משה את החסרון שלו לגבי אהרן. ויש לומר: אהרן עשה שלום על-ידי ששנה קצת מן האמת. אך משה, שמדדתו אמת, אינו מסוגל לפעל בדרך זו. ויש בזה מה שאין בזה: משה - אינו נוטה מן

(ט) וַיְהִי־שֶׁעַ בֶּן־נֹחַן מֵלֵא רִיחַ חֲכָמָה פִּי־סִמְךָ מֹשֶׁה
 אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹהֵי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ
 כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
 ויהי-שע בן-נוח מלא ריח חכמה פי-סמך משה את-ידיו עליו וישמעו אלוהי בני-ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה את-משה:

(י) וְלֹא־קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ
 יְהוָה פָּנִים אֶל־פָּנִים:
 ולא-קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל-פנים:

(לב) "ועתה אעלה אל ה'", (במדבר ט) "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם".

כ"י - אשר ידעו ה' פנים אל-פנים. שהיה לבו גם בו ומדבר אליו בכל עת שרוצה, כענין שנאמר: (שמות

(יא) לְכַל־הָאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְהוָה
 לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכַל־עַבְדָּיו וּלְכַל־
 אֶרְצוֹ:
 לכל-האֲתֹת והמוֹפְתִים אשר שלחו יהוה לעשות בארץ מצרים לפרעה ולכל-עבדיו ולכל-ארצו:

יא לכל אתיא ומופתיא די שלחה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה:

שיעור יומי לשבת קודש י"ז תשרי ושנים מקרא ואחד תרגום – לד – פרשת וזאת הברכה קכו

יב ולכל ידא תקפתא ולכל חזונא רבא די עבד משה לעיני פל ישראל: חזק עשה משה לעיני פל ישראל: (יב) ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עבד משה לעיני פל ישראל:

ט) "וְאַשְׁבַּרְם לְעֵינֵיכֶם", וְהִסְפִּימָה דַעַת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְדַעַתוֹ, שְׁנֵאמַר: (לעיל ט) "אֲשֶׁר שִׁבְרַתְךָ", יִישַׁר כְּחֵד שִׁשְׁבְּרַתְךָ (שבת פז):

כ"י - ולכל היד החזקה • שקבל את התורה בלוחות בידיו. ולכל המורא הגדול • נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא. לעיני פל ישראל • שנסאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם, שנאמר: (לעיל

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כב עמ' כה)

בראשית ברא אלקים, פי תנאי התנה הקב"ה עם פל מעשה בראשית בעת הבריאה בנוגע לנסים (בראשית רבה ה, ה. ז"ב ח"ב קצה, ב. פירוש המשניות להרמב"ם ותוספות יום טוב אבות ה, ו).

לעיני פל ישראל יש לפרש את סמיכות התורה סופה לתחלתה, על פי מה שהקשו רז"ל (נדרים לט, ב) והכתיב אין פל חדש תחת השמש. וזהו המשך הפתובים: לכל האותות והמופתים . . . אשר עשה . . . (ואין זה חדש, כ"א)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק ל"ד עמוד 217 – מתוך 'קראת שבת')

מעלת משה בשבירת הלוחות

אמר לו עזין אינה אשתך . . . המלך זה הקב"ה, השפחות אלו ערב רב, והשופבין זה משה, ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל.

ולכל היד החזקה גוי אשר עשה משה לעיני פל ישראל:

לעיני פל ישראל – שנסאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם (לד, יב. ובפירוש רש"י)

ועל-פי זה מוכנת בפשטות מעלת משה בשבירת הלוחות, שמעלה זו נעלית יותר משאר מעלותיו הנזכרות בכתוב, שהרי מובן גדל ויקר ערך התורה בעיני משה רבנו, ובפרט שהוא זה שקבלה מיזד של הקב"ה, ואף-על-פי-כן פאשר ראה משה רבנו, הרועה הנאמן והאהוב ישראל, שיש מקום לחשוש שמציאותם של הלוחות יכולה לפגע בישראל חס-ושלום, לא הסס כלל ושברם מיזד כדי להציל את בני ישראל מהענש.

וצריך-עיון איך מתאים שלאחרי שהכתוב מספר על המעלות הגדולות והנפלאות של משה רבנו, יסיים ב"לעיני פל ישראל", שנסאו לבו לשבר הלוחות לעיניהם? ויש לומר על-פי המדרש (הובא ברש"י פרשת תשא לד, א): "משל למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם השפחות, מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע. עמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר, אם יאמר המלך להרגה,

מ"א פסוקים, גאוא"ל סימן. חסלת פרשת וזאת הברכה

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

<p>עטרת מרים</p> <p>וחיית השנה וכל-הרמש הרמש על-הארמה וכל האדם אשר על-פני הארמה ונהרסו ההרים ונפלו המדרגות הנעשים לעלות בחו על העליית וכל-חומה לארץ</p>	<p>הפטרה לשבת חול המועד סוכות</p> <p>יהוקאל פרק לח</p> <p>לח</p> <p>יח והיה ביום ההוא ביום גווא על-ארמת ישראל נאם אדני יהוה תעלה חמתי באפי: יט ובקנאתי באש-עברתי דברתי אם-לא ביום ההוא יהיה רעש גדול על ארמת ישראל: כ ורעשו מפני דגני הים ועוף השמים</p>	<p>עטרת מרים</p> <p>יח והיה ביום ההוא ביום בוא גווא על-ארמת ישראל נאם אדני יהוה תעלה חמתי באפי בגלל רשעתם ביום קדמונים: יט ובקנאתי בעבור קנאתי באש עברתי דברתי נשבע אני אם-לא ביום ההוא יהיה רעש גדול על ארמת ישראל: כ ורעשו רעשו מפני דגני הים ועוף השמים</p>
--	--	---

עטרת מרים

תפול הכל הוא ענין מליצה ויורה על גדל התורה: כא וקראתי עליו על גוג לכל־הרי אל כל מקום שהוא שם חרב נאם אדני יהוה חרב איש באחיו תהיה לגדל המהומה שתבוא בהם: כב ונשפטתי אתו אתנחם עמו בהביא עליו בדבר ובדם וגשם שוטף ואבני אלגביש אבני ברד.

עטרת מרים

אודיע אפרסם בתוך עמי ישראל ולא אחל ולא איה את־שם־קדשי עוד להיות מחלל וידעו הגוים כִּי־אני יהוה הקדוש שוכן בישראל: ח הגה באה הזמן ונהיתה עת השיעה נאם אדני יהוה הוא היום אשר דברתי ואו יתשם בפועל: ט ויצאו יְשֵׁבֵי עֲרֵי יִשְׂרָאֵל וצאו אל השלל ובערו וְהִשְׁקוּ ויסקו בידות

וְחֵית הַשָּׂדֶה וְכָל־הַרְמֵשׁ הַרְמֵשׁ עַל־הָאָדָמָה

וְכָל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאָדָמָה וְנִהְרָסוּ

הַהָרִים וְנִפְלוּ הַמִּדְבָּרוֹת וְכָל־חֻמֹּתַי לָאָרֶץ

תפול: כא וקראתי עליו לכל־הרי חרב נאם

אדני יהוה חרב איש באחיו תהיה:

כב ונשפטתי אתו בדבר ובדם וגשם שוטף

ואבני אלגביש איש וגפרית אמטיר עליו

ועל־אנפיו ועל־עמיו רבים אשר אתו:

כג והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי לעיני גוים

רבים וידעו כִּי־אני יהוה: לד ואאתה

בן־אדם הנבא על־גוג ואמרת פה אמר אדני

יהוה הנני אליך גוג נשיא ראש ממשד ותבל:

הכלים ההם שהם של עץ בנשק בכלי זון ומגן וצנה בקשת ובחצים ובמקל יד ובכרמח חנית ובערו בהם איש שבע שנים כי יהיו רבים כל פד: י ולא־ישאו עצים מן־השדה ולא יחטבו מן־היערים כי יסקו בכלי חזן כי בנשק יבערו־איש ושללו את־שלל־יהם אשר שללו אותם בימי הגולה ובזו את־בזויהם נאם אדני יהוה: יא והיה ביום ההוא אתן לגוג לאנשיו מקום־שם קבר קבר שם בישראל גני העברים כי אל קדמת למורה של הים כנרת, מרבים הפגרים מפלגת גוג והסמת היא חסמם ותסגרו את־העברים שמה כי לא ימצאו עוד מקום פנוי לעבור, וקברו שם את־גוג ואת־ כל־המונה וקראו אותו גיא הכזון

ב וּשְׂכַבְתִּיךָ וּשְׂשֹׁאתִיךָ וְהֵעֲלִיתִיךָ מִיַּרְדֵּנִי צָפוֹן וְהִבֵּאתִיךָ עַל־הָרֵי

ישראל: ג והפיתי קשתך מיד שמאלך וחציך מיד ימינך אפיל:

ד עַל־הָרֵי יִשְׂרָאֵל תִּפּוֹל אֶתָּה וְכָל־אֲנַפְיֶיךָ וְעַמִּים אֲשֶׁר אֵתָּךְ לְעֵיט צָפוֹר

כָּל־כְּנָף וְחֵית הַשָּׂדֶה נִתְתִּיךָ לְאֹכְלָהּ: ה עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה תִּפּוֹל כִּי אָנֹכִי

דַּבַּרְתִּי נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: ו וּשְׁלַחְתִּי־אִישׁ בְּמִגּוֹן וּבְיֹשְׁבֵי הָאָיִם לְבַטַּח

וּיְדַעוּ כִּי־אָנֹכִי יְהוִה: ז וְאֶת־שֵׁם קִדְשִׁי אֹדִיעַ בְּתוֹךְ עַמִּי יִשְׂרָאֵל

וְלֹא־אֲחַל אֶת־שֵׁם־קִדְשִׁי עוֹד וּיְדַעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אָנֹכִי יְהוִה קְדוֹשׁ בְּיִשְׂרָאֵל:

ח הַגָּה בָּאָה וְנִהְיִתָּה נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה הוּא הַיּוֹם אֲשֶׁר דַּבַּרְתִּי: ט וַיֵּצְאוּ

יֹשְׁבֵי עֲרֵי יִשְׂרָאֵל וּבְעָרוֹ וְהִשְׁקוּ בְּנִשְׁקָם וּמָגֵן וְצִנָּה בְּקִשְׁתָּם וּבְחֲצִיִּים וּבְמַקְלֵי יָד וּבְכַרְמֹחַ וּבְעָרוּ בְּהֵם

אִישׁ שֶׁבַע שָׁנִים: י וְלֹא־יִשְׂאוּ עֲצִים מִן־הַשָּׂדֶה וְלֹא יִחְטְבוּ מִן־הַיְעָרִים כִּי בְנִשְׁקָם יִבְעֲרוּ־אִישׁ וְשָׁלְלוּ

אֶת־שְׁלָלֵיהֶם וּבְזוּזוּ אֶת־בְּזוּיֵיהֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוִה: יא וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶתֵּן לְגוֹג מְקוֹם־שֵׁם קָבֵר

בְּיִשְׂרָאֵל גִּי הָעֲבָרִים קִדְמַת הַיָּם וְחִסְמַת הַיָּם אֶת־הָעֲבָרִים וּקְבְּרוּ שָׁם אֶת־גּוֹג וְאֶת־כָּל־הַמוֹנֵה

איש וגפרית אמטיר עליו ועל־ אנפיו ועל חיל צבאות עמו ועל־ עמיו רבים אשר אתו להקם ולאדם, וזה יחשב לזכות כי היה יודע שפשעו לו: כג והתגדלתי אתה מעדל והתקדשתי ומקדש ונודעתי ומפורסם לעיני גוים רבים וידעו הכל כִּי־אני יהוה ואין עוד זולתי: א ואתה בן־אדם הנבא שיחיתי לך נבואה פרטית ביחד על־גוג ואמרת פה אמר אדני יהוה הנני אפנה אליך גוג נשיא ראש ממשד ותבל שאחר מפלתו זאת ותחוק שנית ויאסף מהנתיני שנית על ורושלים: ב ושכבתוך אעיר לך להיות שוכב וששאתוך אפתה אותך להיות מורד והעליתך שנית מירפתי צפון מפוקד בצפון והבאותוך על־הרי ישראל: ג והפיתי אפה בקשתך מיד שמאלך כי מה מחזיקים את המשת וחציך מיד ימינך אפיל: ד על־הרי ישראל תפול אתה וכל־אנפך ועמיו אשר אתך לעיט לעופות הירוסים צפור כל פעל כנף גם הפלתי דורם וחית השדה נתתיך לאכלה: ה על־ פני השדה תפול במקום המלחמה כי אני דברתי וכן קום נאם אדני יהוה: ו ושלחתי־איש במגון גם במדינתו ובִּישְׁבֵי הָאָיִם המפורדים מפני אדם, וישבים לבטח ואו וידעו כִּי־אָנֹכִי יְהוִה: ז ואת־שם קדשי

עטרת מרים

גוג: יב וקברום בית ישראל למען טהר את הארץ לא בעבור כבודם, שבעה חדשים יתעסקו בקבורתם כי רבים יהיו: יג וקברו כל עם הארץ כלם יתעסקו בקבורתם והיה להם לשם שפחה וראו כלם כי הם נשמרים מות ואינם יראים מדרך ומפגפת, וזה יהיה יום הכבדי נאם אדני יהוה

שיתראה כבוד ה' והשנחתו הפרטת על ישראל ושמירתו אותם מפל פגע: יד ואנשי תמיד יבדילו וישאלו עברים שעברו תמיד בארץ לחקור על חללים פרי שיהיו מקברים את עם העברים ושבים בדרכים את הנגרים הנותרים על פני הארץ לטהרה. וזאת מקצה מסוף שבעה חדשים אחר שפיטו קבורת אנשי גוג בגיא המון גוג, או יחקרו ולחפש אחר החרוים שלא נהרגו

עטרת מרים

בגיא: טו ועברו העברים בארץ הולכי דרכים וראה עצם אדם ובנה אצלו ציון סימן שיפרשו מפני הולכי דרכים ועושי מחרות עד קברו אתו המקברים אל גיא המון גוג: טז כמו שהנני יהוה יקרא גיא המון גוג לזכרון ששם מקום קבורתם וגם שם עיר הסמוכה לאותו גיא תקרא המונה על שם המון גוג הנקברים פסוקו לה,

וְקָרָאוּ גַיָּא הַמּוֹן גּוֹג: יב וְקָבְרוּם בַּיַּת יִשְׂרָאֵל

לְמַעַן טַהַר אֶת־הָאָרֶץ שִׁבְעָה חֳדָשִׁים:

יג וְקָבְרוּ כָּל־עַם הָאָרֶץ וְהָיָה לָהֶם לְשֵׁם יוֹם הַכְּבֹדִי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: יד וְאֲנָשֵׁי תְמִיד יַבְדִּילוּ עֹבְרִים בְּאֶרֶץ מִקְבְּרִים אֶת הַנּוֹתְרִים עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ לְטַהֲרָהּ מִקְצֵה שִׁבְעַת־חֳדָשִׁים יַחְקְרוּ: טו וְעָבְרוּ הָעֹבְרִים בְּאֶרֶץ וְרָאָה עֵצָם אָדָם וּבְנָה אֲצֻלוֹ צִיּוֹן עַד קָבְרוּ אֹתוֹ הַמִּקְבְּרִים אֶל־גַּיָּא הַמּוֹן גּוֹג: טז וְגַם שֵׁם־עִיר הַמוֹנָה וְטַהְרוּ הָאָרֶץ:

יְבֹה וְטַהְרוּ הָאָרֶץ:

עטרת מרים

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אליהושע בן נון משרת משה לאמר: ב משה עבדי מת כי אלו הנה עיני מי לא יכלתם לעבור את הנהר כי עליו נגזר לכל עבדו ועתה קום עבר את הנהר הנה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג על כל מקום אשר תדרוך פריגולכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול בים מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר היתתי עם משה אהיה עמך לא ארפק לא אמת לך חלשה ולא אעזבך: ו חזק ואמץ בהנהגת העם פראי כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם

עטרת מרים

לתת להם: ז רק חזק ואמץ מאד בתורה לשמר לעשות ככל התורה אשר צוה משה עבדי כי לולא זאת, לא תועיל כלום בהנהגת העם פראי, אל תסור מפניו מספר התורה ימין ושמאל למען תשפיל תצליח בכל אשר תלך: ח לא ימוש ספר התורה הזה האמור במקרא שלפניו מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו פראי תצליח את דרכך ואז תשפיל: ט הלוא צויתוך חזק ואמץ במלחמה מול האויב אל תערץ

הפטרה לפרשת וזאת הברכה יהושע פרק א

א ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר

יהוה אליהושע בן נון משרת משה לאמר:

ב משה עבדי מת ועתה קום עבר את הנהר הנה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: ג כל מקום אשר תדרוך פריגולכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה: ד מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם: ה לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר היתתי עם משה אהיה עמך לא ארפק לא אמת לך חלשה ולא אעזבך: ו חזק ואמץ בתנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לעשות ככל התורה אשר צוה משה עבדי מפניו ימין ושמאל למען תשפיל בכל אשר תלך: ח לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו פראי תצליח את דרכך ואז תתחת פי עמך

עטרת מרים

וְאֵל־תַּחַת כִּי עָמְדָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדֶּה: י בַּיּוֹם שֶׁחָמוּ וְיָמֵי
כְּכִי אֵבֶל מֹשֶׁה וַיֵּצֵא יְהוֹשֻׁעַ אֶת־שִׁמְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ |
בְּקֶרֶב הַמַּחְנֶה וַצִּוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה מִיַּיִם מֵאֵבֶלִים
וְזִלְתִּי הַלָּחֶם, כִּי בִשְׂבָעָה בָּאֲדָר שָׁמַת מֹשֶׁה לָקֵטוּ מִן שֶׁהִסְתַּפְּקוּ בּוֹ עַד מֵ"ו בְּיָסֵן

כִּי בַעֲדָה | בְּסוּף שְׁלֹשֶׁת יָמִים
אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה
לְבֹאֵי לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם
לְרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי
וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה אָמַר
יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר עֲלֵיכֶם
לְזַכֹּר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה
אַתֶּכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם נַחַם
לָכֶם מְקוֹם מְנוּחָה וְנָתַן לָכֶם אֶת־
הָאָרֶץ הַזֹּאת: יד נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם
וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן
לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
תַּעֲבְרוּ חֲמוּשִׁים מִיַּיִם לִפְנֵי
אַחֵיכֶם כֹּל גְּבוּרֵי הַחִיל שְׂבָבֶם
עֲבְרוּ חֲלוּצִים וְעֹרַתֶם אוֹתָם:
טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | יוֹם ה'
מְקוֹם מְנוּחָה גַם לְאַחֵיכֶם כָּכֶם
וְיִרְשׁוּ גַם־הֵמָּה אֶת־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם
וְשָׂבְתֶם לְאָרֶץ יִרְשַׁתְּכֶם
וְיִרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אוֹ תַחֲוֹ בַּת מִבְּלִי
מַעֲרַעֵר אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם
מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן
מִזְרַח הַשָּׁמֶשׁ בְּעֶבֶר הַמִּזְרָח, הוֹאֵל
וַתִּקְנִימוּ הַתַּנָּאִי: טז וַיַּעֲזֹב אֶת־

עטרת מרים

יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתֶנּוּ נַעֲשֶׂה וְלֹא לְדַבַּר הַזֶּה שֶׁחִכְנוּ עָלָיו
מִצַּד הַיָּשָׁר, כִּי גַם וְאֵל־כָּל־אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדֶּה: יז כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ
אֶל־מֹשֶׁה בְּנֶשְׁמַע אֱלֹהֶיךָ רָק אִם יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר
הָיָה עִם־מֹשֶׁה וְלֹא זָאת לְדַבַּר, כִּי גַם: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה יִמְרוּד

אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ
לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת כִּדּוֹן מוֹרֵד
בְּמַלְכוּת רַק חֲזַק וְאַמְיָץ לַעֲשׂוֹשׁ
הַמוֹרְדִים וְלֹא לְמַחֹל עַל כְּבוֹדֶיךָ:

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְדֶּה: י וַיֵּצֵא יְהוֹשֻׁעַ
אֶת־שִׁמְרֵי הָעָם לֵאמֹר: יא עֲבְרוּ | בְּקֶרֶב

הַמַּחְנֶה וַצִּוּוּ אֶת־הָעָם לֵאמֹר הִכִּינוּ לָכֶם צִדָּה כִּי בַעֲדָה | שְׁלֹשֶׁת יָמִים
אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבֹאֵי לְרֶשֶׁת אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרֶשֶׁתָּהּ: יב וְלִרְאוּבֵנִי וְלִגְדֵי וְלַחֲצִי שִׁבְטֵי הַמְּנַשֶּׁה
אָמַר יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: יג זְכוּר אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה אַתֶּכֶם מֹשֶׁה
עַבְד־יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מְנִיחַ לָכֶם וְנָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת:
יד נְשִׁיכֶם טַפְּכֶם וּמִקְנֵיכֶם יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה בְּעֶבֶר
הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם תַּעֲבְרוּ חֲמוּשִׁים לִפְנֵי אַחֵיכֶם כֹּל גְּבוּרֵי הַחִיל וְעֹרַתֶם
אוֹתָם: טו עַד אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה | לְאַחֵיכֶם כָּכֶם וְיִרְשׁוּ גַם־הֵמָּה
אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם וְשָׂבְתֶם לְאָרֶץ יִרְשַׁתְּכֶם
וְיִרְשַׁתֶּם אוֹתָהּ אֲשֶׁר | נָתַן לָכֶם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרַח
הַשָּׁמֶשׁ: טז וַיַּעֲזֹב אֶת־יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתֶנּוּ נַעֲשֶׂה וְאֵל־כָּל־
אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְנוּ גִלְדֶּה: יז כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ אֶל־מֹשֶׁה בְּנֶשְׁמַע אֱלֹהֶיךָ רָק
יְהִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ כַּאֲשֶׁר הָיָה עִם־מֹשֶׁה: יח כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִמְרָה
אֶת־פִּיךָ וְלֹא־יִשְׁמַע אֶת־דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר־תִּצְוֶנּוּ יוֹמָת רַק חֲזַק וְאַמְיָץ:

אגרות קודש

ב"ה, ערב חג הסוכות, תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א עוסק בצ"צ וכו'
מוה"ר משה מאיר שי'

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו בו כותב ע"ד התיסדות ועד טהרת המשפחה בשכונת ברייטאן ביטש לבנין
מקוה כשרה, ומבקש שאבוא בדברי זירוז לבני מחנם שיחיו.

בשמחה הנני ממלא בקשתו, ומוסיג"פ הקול קורא שלי ובודאי בהשתדלות הנכונה יעזרם
השני"ת להוציא מחשבתם הטובה מהכח אל הפועל בהקדם האפשרי.

בברכת חג שמח.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי היו לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ד תשרי פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו</p>	<p>יום ראשון - י"א תשרי פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה</p>
<p>יום חמישי - ט"ו תשרי פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח</p>	<p>יום שני - י"ב תשרי פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח</p>
<p>יום שישי - ט"ז תשרי פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב</p>	<p>יום שלישי - י"ג תשרי פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא</p>
<p>שבת קודש - י"ז תשרי פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"א תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 262, ועוד זאת יתר... עד עמ' 264, כמ"ש במ"א.

1 באופן של הארה דהארה דהארה – במציאות של נברא – היא
 2 מְרָאָה – ההארה האלקית הבאה מ"מלכות דאצילות", מראה
 3 את פְּתָה ויְכַלְתָּה בְּיִסּוּד הָעֵפֶר הַנְּשָׂמִי בְּגִלּוֹי עֲצוּם, בְּיָתֵר
 4 עַז מְיֻסְדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים מְמַנּוּ, – מיסוד העפר, וכמו למשל
 5 יסודות אש, רוח ומים, וְגַם
 6 מְצַבָּא הַשְּׂמִימִים, שְׂאִין
 7 בְּכֻחָם ויְכַלְתָּם לְהוֹצִיא
 8 יֵשׁ מֵאִין תְּמִיד, בְּיִסּוּד
 9 הָעֵפֶר הַמְּצַמִּיחַ תְּמִיד
 10 יֵשׁ מֵאִין, הֵם עֲשָׂבִים
 11 וְאֵילָנוֹת – הצומחים
 12 מכוח הצומח הרוחני
 13 באופן של "יש מאין".
 14 שהרי גם אלה שצומחים
 15 על ידי זריעה ונטיעה,
 16 יסביר להלן, שזה כמו "יש
 17 מאין", שכן מה שזורעים
 18 נרקב כולו בארץ, הזריעה

19 משמשת כ"העלאת מ"ן" בלבד (התעוררות של כוח הצומח),
 20 ובמיוחד אלה שצומחים בלי זריעה ונטיעה כלל, (וְהַמְּזֵל הַמְּבַקֵּה
 21 וְאֹמֵר "גְּדֹל", – שחכמינו ז"ל⁴⁴ הרי אומרים שאין עשב למטה
 22 שאין לו מזל למעלה המכה בו ואומר לו גדל. הרי, שהצמיחה
 23 היא לא כולה מכוח הצומח שבארץ אלא מה"מזל" שברקיע בא
 24 ענין הצמיחה? אומר על כך רבנו חזקוני: הֲיֵינוּ לְאַחַר שֶׁכָּבַר צִמְחָה
 25 הָעֵשֶׂב, – שכבר נעשה מציאותו של "יש" (עשב), אלא שעליו
 26 לצמח ולגדול, ואילן שעושה פירות הרי צריך שיהיה בהם
 27 טעם, מתיקות או חמיצות, הרי זה בא מן המזל, וְאֵינוֹ אֹמֵר לֹא
 28 לְצִמְחָה מֵאִין לֵישׁ – שתהווה מציאות העשב או האילן, אֶלָּא
 29 מִקְטָן לְגֹדֵל, וְלִשְׂאֵת פְּרִי כָּל מִין וּמִין בְּפִרְטֵי פְּרִטְיוֹת. –
 30 שישנם אילנות המוציאים פירות מתוקים, וישנם אילנות
 31 המוציאים פירות חמוצים וכדומה, הרי זה בא מהמזל שברקיע.
 32 ב"אור התורה" פרשת במדבר⁴⁵ אומר ה"צמח צדק", שהמזל
 33 משפיע התעוררות בכוח הצומח שמתבטא בעשב או באילן
 34 שיצמיח, אך עצם הצמיחה הוא מכוח הצומח עצמו, ובמקום
 35 אחר ב"אור התורה"⁴⁶ מפרש ה"צמח צדק", שענין ה"הכאה" של
 36 המזל הוא, שבשעה שהמזל מאיר על העשב או האילן שאליו
 37 הוא שייך, משפיע הדבר בעשב או באילן המשכה לשרשו,
 38 ומהמשכה לשרשו הוא הולך וגדל יותר ויותר. אֶבֶל בְּמִרְם
 39 וְצִמְחָה – לְמִי יֹאמֵר כָּל מְזֵל וּמְזֵל לְכָל עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב בְּפִרְטֵי
 40 (פְּרִטְיוֹת) – הרי אומרים שהמזל "מכה בו" (בעשב), ואומר לו
 41 "גדל", וכשהעשב אינו קיים עדיין – למי הוא אומר גדל? אלא,
 42 כאמור, הכוונה היא לאחרי שהעשב כבר קיים במציאות של
 43 "יש", על הצמיחה מקטן לגדול וכו' על כך באה האמירה והכוח
 44 מהמזל. על כל פנים, צמיחת העשבים והאילנות היא מְהַבְּחָה

1 להלן יסביר רבנו חזקוני, שגם כפי שהארה האלקית באה
 2 במציאות של נברא, זה מתגלה דוקא בנברא כזה שבנבראים
 3 עצמם הוא מהיסוד הנמוך ביותר, יסוד העפר שלמטה מאש,
 4 רוח ומים, ובנברא המורכב בעיקר מיסוד העפר, כמו הארץ
 5 הגשמית – מתבטא בגילוי
 6 הכוח והיכולת שיש דוקא
 7 ב"עצמות אור אין-סוף"¹
 8 לזהות "יש מאין". כוח זה²
 9 הוא בעיקר ב"אור הסובב"³
 10 ומתגלה על ידי ה"קו"⁴
 11 דוקא, האור הפנימי, דבר⁵
 12 זה נראה בבירור במה⁶
 13 שהארץ⁷ מצמיחה,
 14 שצמיחת צמחים ואילנות⁸
 15 גשמיים מכוח הצומח⁹
 16 הרוחני שבארץ היא ענין¹⁰
 17 של "יש מאין", וכוח זה¹¹
 18 מגלה הארץ תמיד,
 19 שתמיד צומחים ממנה צמחים באופן של "יש מאין", (לא רק
 20 בששת ימי בראשית, כפי שזה היה בשאר המאמרות, כמו
 21 "ישרצו המים" וכדומה, שאז, בששת ימי בראשית, הוציאו
 22 המים מכוחם הרוחני ענין של נפש חיה שבא מהמים, אך לאחרי
 23 ששת ימי בראשית כבר באה נפש חיה אחת מהשניה, ואין זה
 24 באופן של "יש מאין", ואילו הארץ – מצמיחה תמיד צמחים
 25 באופן של "יש מאין") – הרי שבארץ ישנה המעלה, שלמרות
 26 שהיא "נברא" שהארה האלקית שבה הצטמצמה באופן של
 27 הארה דהארה דהארה (שאין היא המהות של אלקות ואפילו
 28 לא המציאות של אלקות, אלא מציאות של נברא גשמי כפי
 29 שזה בארץ), בכל זאת נראה על ידה הכוח האלקי של התהוות
 30 "יש מאין", מצד זה שיש בה גם מהאור ה"סובב כל עלמין" וגם
 31 מאור ה"קו" שעל-ידו מתגלה הכוח הסובב בענין של התהוות
 32 וחיות בנבראים. טעמו של דבר מדוע דבר זה מתגלה בארץ
 33 דוקא, יסביר רבנו חזקוני להלן, הוא מפני שהארץ היא היסוד
 34 הנמוך ביותר של העולם הגשמי, ובמקום הנמוך ביותר שבו
 35 יורדת ההארה האלקית, יש בו כוח מ"אור חור", המבטא
 36 בגילוי יותר את ה"עצם", מאור ומדריגה שלמעלה ממנה.
 37 ובלשון רבנו חזקוני:
 38 וְעוֹד זֹאת, יֵתֵר עַל כֵּן עַל כָּל הַנְּזַכֵּר לְעִיל⁴³, הָאֵרֶת דְּהָאֵרֶת
 39 דְּהָאֵרֶת, – כפי שהארה האלקית באה בנברא באופן של
 40 הארה דהארה דהארה, שאז הרי זה כבר שלא בגילוי, לא
 41 המהות של אלקות, ואפילו לא המציאות של אלקות, ובכל זאת
 42 כבר הוסיב לעיל שיש בה גם מה"קו" – האור הפנימי וגם
 43 מהאור ה"סובב כל עלמין", וְכָל הַנְּזַכֵּר לְעִיל – אור ה"קו"
 44 שבה, ו"אור הסובב" שבה – בהארה האלקית שכבר באה

43. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ב"הערות ותיקונים": צ"ע ה' והכוונה". 44. ב"ר פ"י, ו. 45. ע' קצו. 46. במדבר ע' תשפו.

47 – חכמה בינה ו"עיר-אנפין" ו"נוקבא" – ז"א (מדות) ומלכות, 48 דאצילות – מאיר באור חזר ממלכות דאצילות, ומלכות 49 דאצילות היא – לכן, בחינת כתר ממשלה למעלה, – בחשוב 50 הספרות מלמטה למעלה, מ"מלכות" לספרות העליונות, הרי 51 "מלכות" היא בחינה של

52 "כתר" – כנוצר לעיל 53 באגרת קודש זו, ו"נעוץ 54 תחלתו בסופן". – 55 שב"מלכות" הרי זה, 56 שה"תחילה" של "כתר" 57 שלמעלה מ"חכמה", 58 נמצאת ב"מלכות", וב"קו" 59 הרי זה, שה"תחילה" של 60 ה"קו" נעוצה בסוף של 61 "רגלי אדם קדמון", 62 המסתיימות במדריגות 63 התחתונות של עולם 64 ה"עשיה", ביסוד העפר; 65 וכיוון שה"קו" הרי ענינו 66 גילוי של "אור אין סוף" – 67 מתבטא לכן ביסוד העפר 68 יותר בגילוי הענין של "אין

69 סוף" בענין של "יש מאין", בענין של צמיחה, כפי שיסביר להלן. 70 וככה הוא בסיום ה"קו" דאור אין-סוף המסתיים בסיום 71 ה"אשר" דרגלי "אדם קדמון" – כפי שה"רגלים" והמדריגות 72 התחתונות של 'אדם קדמון' באות באור הפנימי בהתחלקות של 73 המדריגות, הרי בשעה שזה בא למדריגות האחרונות, שזה 74 בתחתית ה"עשיה", במדריגות האחרונות של עולם ה"עשיה", כפי 75 שזה יסוד העפר הגשמי, מאיר – ה"קו" בבחינה של "אור חזר", 76 ממשלה למעלה – מההארה דהארה דהארה שבעפר הגשמי, 77 לבחינת אור הנשמה דמלכות דמלכות דעשיה, – שבאור 78 הנשמה זו המדריגה האחרונה. שכן, "עשיה" היא הרי העולם 79 התחתון ביותר, ו"מלכות" היא הספירה האחרונה, וב"מלכות" 80 גופא, בעשר הספרות שבה, "מלכות דמלכות" היא האחרונה – 81 אך, כיוון שמדובר כאן בענין אור הנשמה, שהוא אלקות ממש, 82 מחיצוניות הכלים דמלכות דאצילות. – שכאמור לעיל הם 83 נעשים אור הנשמה לבריאה יצירה-עשיה – הרי במדריגת אור 84 הנשמה, שהיא האחרונה שבאור הנשמה – מאיר בה האור החזר 85 מהמדריגות האחרונות של "עשיה" (המדריגה האחרונה 86 שבנבראים). ונותן את הכוח לגלות כוח ה"אין סוף" בענין של "יש 87 מאין", של צמיחה, באופן תמידי.

88 ולפי מה שכתוב בספר הנגלות פירק ב, הובא בלקוטי 89 אמרים – בספר ה"תניא"⁴⁷, מתלבשת תחלה הארה זו של 90 ה"קו" דאור אין-סוף באור האצילות שבעשיה, וממנה 91 לבריאה ויצירה שבעשיה, ומתן לבחינת אור הנשמה 92 דמלכות דמלכות דעשיה, ועל-ידיה יש כח ועו בסיום

1 הצומח שבו, – שביסוד העפר שהוא – כוח הצומח הוא אין – 2 לא מציאות גשמית, ורוחני, ו – אילו הם – העשבים והאילנות, 3 הם נשמים. – הרי שזה ענין של "יש מאין", שכפי שהוסבר לעיל, 4 הרי הכוח ל"יש מאין" הוא דוקא ב"עצמות אין סוף" – וכוח זה

5 מתבטא ביסוד העפר 6 הגשמי. ואין זאת, – מה 7 שדוקא בארץ מתבטא 8 בגילוי כוח ה"אין סוף" של 9 "יש מאין", אין זה אלא 10 משום דרגלי "אדם" 11 קדמון" – ה"רגלים" של 12 אדם קדמון, מסתיימים 13 בתחתית – עולם ה" 14 עשיה, – ה"רגלים" 15 המדריגות האחרונות של 16 אדם קדמון" (של 17 המחשבה הקדומה 18 הכוללת בתוכה את כל 19 הנבראים מהעליונים 20 ביותר עד התחתונים 21 ביותר), מסתיימות 22 במדריגות התחתונות של

23 העולם התחתון ביותר, עולם ה"עשיה", והוא יסוד העפר שבעולם 24 ה"עשיה", ותחת רגלי – מתחת למדריגות האחרונות של 'אדם 25 קדמון, מאיר אור אין-סוף ברוח-הוא הסובב כל עלמין, – 26 היכן שמסתיים האור הפנימי שהוא בהגבלה ובהתחלקות 27 בעולמות, מאיר האור המקיף שלמעלה מעולמות, בלי הפסק 28 רב ביניהם, רק ענולי "אדם קדמון" – ה"עגולים" של 'אדם 29 קדמון, לבדו. – שהרי במחשבה הקדומה של 'אדם קדמון' ישנם 30 "יושר" ו"עגולים", אור פנימי ואור מקיף, הרי היכן שמסתיים 31 ה"יושר" והאור הפנימי של 'אדם קדמון' ונשארים רק העגולים 32 והמקיפים של 'אדם קדמון' (שגם העגולים של 'אדם קדמון' הרי 33 אינם ענין של "אין סוף" ממש כמו ה"אור אין סוף" ה"סובב כל 34 עלמין") – מאיר שם "אור אין סוף" ה"סובב כל עלמין, וגם ה"קו" 35 מאור אין-סוף המסתיים בסיום רגלי "אדם קדמון" – מאיר 36 ממשלה למעלה בבחינת "אור חזר", – "אור חזר" היינו – אור 37 שבשמיים למקום שמעבר לו אין הוא יכול להאיר, הוא מגיע 38 חזרה באור חזר ביתר חוזק וביתר אור מאשר האור הוא לפני 39 שמגיע לאותו מקום. וכפי שהדבר באור השמש, שהאור התחתון 40 הקרוב יותר לארץ חם יותר מאשר האור האמצעי (האור 41 שבאמצע, בין השמש לארץ). שכן, כאשר קרני השמש מגיעים 42 לארץ, שמעבר לה אין הם יכולים להגיע – הוא חזר באור חזר, 43 ולכן חם יותר למטה. כך הדבר ב"אור הקו" שענינו להאיר כל 44 הנבראים באור פנימי, הרי כאשר הוא מגיע למדריגות האחרונות 45 של המחשבה המקיפה כל העולמות והנבראים – הוא חזר באור 46 חזר, כמו ש – ה"קו", המלבש ב"אור אנפין" ו"אבא ואבא"

47. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פ"ו (בהגה), פ"ח. וראה ג"כ שם ספנ"א וספנ"ב".

1 הכלי המלכות המלכות דעשיה - המדריגה וספירה
 2 התחונה ביותר שב"עשיה", שביסוד העפר, והוא מאמר:
 3 "תדשא הארץ וכו'", - דשא - שממאמר זה בא הרי כוח
 4 הצומח, להיות פועל בקרב הארץ תמיד לעולם ועד
 5 (בחינת אינסוף, - שלא
 6 רק עצם פעולת הצמיחה

7 שהיא ענין של "יש מאין",
 8 בא מכוח ה"אין סוף",
 9 אלא גם האופן של
 10 להצמיח הוא פעולה
 11 תמידית, ומצד כוח זה,
 12 הוא יכול להצמיח תמיד
 13 בלי סוף, הרי שגם זה הוא
 14 הענין של "אין סוף", ולא
 15 בלבד בששת ימי
 16 בראשית, כמאמר:
 17 "ושרצו המים", ומאמר:
 18 "ותוצא הארץ נפש"
 19 תיה", - מאמרות אלה
 20 השפיעו רק בששת ימי
 21 בראשית, שאז הוציאו
 22 המים והארץ נפשות חיות
 23 באופן של "יש מאין",
 24 ואילו לאחר זה כבר באה
 25 נפש חיה אחת מהשניה
 26 שלא באופן של "יש"
 27 מאין, רק בששת ימי

28 בראשית בלבד השפיעו מאמרות אלה, שהמאמרות באים
 29 מהקב"ה המלכות המלכות דעשיה, שבו ימי בראשית
 30 האיר בעולם הנה הארה מאור אינסוף ב"חסד חנם", בלי
 31 העלאת "מין נוקבין" (כלל), - בלי שום התערורות מהמטה
 32 (מהמקבל). הנקראת "העלאת מין נוקבין", שהנוקבא (המקבל)
 33 מעלה ומעוררת בהתערורת שלה מלמטה - התערורות
 34 מלמעלה. הרי, הסדר אחרי ז' ימי בראשית, שמן ההכרח
 35 שתהיה העלאת מין והתערורות מלמטה כדי לעורר התערורות
 36 מלמעלה, אך, בימי בראשית האירה הארה מ"אור אין סוף"
 37 בחסד חנם, בלי העלאת מין כלל, ולכן השפיעו אז המאמרות
 38 "שרצו המים" ו"ותוצא הארץ" ענין של "יש מאין", ואילו כוח
 39 הצומח מהמאמר "תדשא הארץ" - משפיע תמיד, להצמיח
 40 עשבים ואילנות ופרות מאין - מכוח הצומח הרוחני, ליש -
 41 ל"יש" הגשמי, העשבים, האילנות והפירות, תמיד מדי שנה
 42 בשנה⁴⁸, שהוא - להצמיח תמיד מדי שנה בשנה, הוא מעין
 43 בחינת "אין סוף", - שהוא ענין אינסופי, לא מסתיים אף פעם

אגרת הקדש

הכוח בארץ להצמיח, שאם יתקנם עולם הנה רבבות
 שנים - יצמיחו מדי שנה בשנה. אלא שיש מהן -
 מהעשבים, מהאילנות ומהפירות, הבאים על ידי העלאת מין
 נוקבין, - שיש משהו המעורר את כוח הצומח שיצמיח, והם
 הזרעים והנמועים, -
 העשבים הנזרעים
 והאילנות הניטעים, הרי
 הזרעים הם "העלאת מין"
 לכוח הצומח, ואף על-
 פייבן - למרות שהם
 זרעים ונטועים, הם כמו
 יש מאין, שהגרעין
 הנמוע אין לו ערך כלל
 לנבי הפרי, וגם - אין לו
 שום ערך והשוואה, נגד
 כל האילן עם הענפים
 והעליו, - שבכך אין
 ההבדל כל כך באיכות
 כמו לגבי הפרי שיש בו
 טעם, ואילו לגרעין שנזרע
 אין טעם. אך, קיים הבדל
 גדול ואין השוואה
 בכמות, של האילן וענפיו
 ועליו לגבי הגרעין, הרי
 צמיחתם של הפירות ושל
 האילן היא ענין של "יש
 מאין", למרות שזה בא על

ידי זריעת הגרעין, וכן פניו זרעונים וירקות, וגם פניו
 תבואה להתהוות מאות גרעיני מנרעין אחר, הוא כמו יש
 מאין, ומכל שכן - לא גרעיני החטה שהם אותו מהות של
 הגרעין, אלא הקשין והשבלים. - שאינם אותה מהות ממש
 כמו הגרעין - הרי הם בודאי "יש מאין". והנה⁴⁹, הפרות ש -
 צומחים על ידי העלאת מין נוקבין, - התערורות מלמטה,
 היא הזריעה והנמויעה - הם משבחים מאד מאד מהעולים
 מאליהן מבח הצומח לבדו שבארץ, - בלי נטיעה זריעה,
 ומה נשכיל - בענין המשכות אורות עליונים - שיומשכו
 פ - עלמות אצילות בריאה יצירה עשיה - שהאורות
 הנמשכים על ידי "העלאת מין" (התערורות מלמטה) של עבודת
 האדם, יש בהם מעלה עליונה יותר מאשר האורות הנמשכים
 ב"אתערותא דלעילא" (בהתערורות מלמעלה) בלבד, בלי
 ההתערורות ועבודת האדם למטה, (שהוא תכלית בריאת
 האדם), - שעל ידי עבודתו יומשכו אורות נעלים יותר בכל
 העולמות, כמו שנתבאר במקום אחר.

48. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לאחרי אומרו "תמיד" מהו "מדי שנה בשנה" (מעין סתירה מזל"ז), משא"כ לעיל (קלב, סע"א): תמיד (וכן יהי') לעו - וכההמשך (בחי"א"ס). ויל"פ עפמ"שכ אגה"ק סו"ס יד: וז"ש תמיד כו' אעפ"כ אינה כו' אלא שבכל שנה ושנה כו'".
 49. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה - והנה - במ"מ - מה ענינו כאן? - וי"ל שהוא בהמשך להניל במעלת המצות מהסוף בכלל (ולחסים במעלות מצות מעשיות) - דאף בכל הענינים הנשפעים גם עתה "בחסד חנם" - כשנעשה ע"י מצוה ותפלת האדם הם משובחים מאד מאד. ולהעיר מלקו"ת במש"נ בשלילת טענת המרגלים טובה הארץ מאד מאד".

יום שני י"ב תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 264, ומזה יובן היטב... עד עמ' קלג, עוה"ב.

42 הפנימי שבעולמות – מאירה שם ההארה האלקית בְּכַחַיִּנַת
43 "אור חוֹר", – באור מחזק יותר מאשר במדריגות העליונות,
44 בְּנוֹכַר לְעֵיל. וְיֻכַּח הַיֵּטֵב בְּזֶה טוֹב טַעַם וְדַעַת, מֵה
45 שְׁמֵלָאכִים עֲלִיוֹנִים שְׁבַמְרַכְבָּה "פְּנֵי שׁוֹר" ו"פְּנֵי נֶשֶׁר"⁵³, –

46 שב"מרכבה, נְהַיִּים מְאֹד
47 וְנִזְוִיִּים וּמְסַתְפָּקִים

48 מְרוּחַ הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף
49 הָעוֹלָה אֵלֵיהֶם

50 מֵהַקְּרָבָנוֹת שֶׁעַל גְּבֵי
51 הַמַּיִמֹת, – כמו שכתוב⁵⁴:

52 "את קרבני לחמי לאשי",
53 כלומר, שהמלאכים

54 העליונים שהם בבחינה
55 של "אשי", הרי זה להם

56 לחם ומזון, וְכַדְקֻדֹק
57 לְשׁוֹן הַחֵדֶר הַקְּדוֹשׁ⁵⁵:

58 "וְאִתְּהֵינָן מִיִּסּוּדָא
59 וְעִקְרָא דִּילְהוֹן". – והם

60 נהנים מאד וניזונים ומסתפקים מרוח הבהמה והעוף
61 שלהם, כלומר,

62 שההמשכה הנמשכת
63 למלאכים על ידי ענין

64 הקרבנות היא מהיסוד
65 ומהעיקר שלהם –

66 משרשם – שכן, כאמור,
67 זה מ"האור החוזר" של

68 "אור אין-סוף". וְאִתְּרֵי
69 הַדְּבָרִים וְהָאֵמֶת הָאֱלֹהִים

70 – שהוסברו כאן, דַּעַת לְנִבּוֹן נִקְלָ לְהִבּוֹן, עֲלִיּוֹרֵי כָּל הַנּוֹכַר
71 לְעֵיל, נִדְּלָ מַעְלַת הַמַּצּוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, – מצוות הנעשות בדברים

72 גשמיים, על ידי האברים הגשמיים של האדם, אֲשֶׁר הֵן –
73 המצוות המעשיות, הן תְּכֵלִית יְרִידַת הַנְּשֻׁמוֹת לְעוֹלָם הָזֶה

74 הַנְּשָׁמִי, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב⁵⁶: "הַיּוֹם לְעֲשׂוֹתָם", – שהיום דוקא,
75 בעולם הזה, בעולם המעשה, יש לקיים מצוות מעשיות, הנעשות

76 בדברים גשמיים שהתהוותם היא דוקא מ"עצמות אור אין סוף",
77 ושיש בהם הכוח הנעלם שמצד "עצמות אור אין סוף", ועל ידי

78 המצוות שעושים בדברים אלה מתגלה הכוח הנעלם, וְיִפְה
79 שְׁעָה אַחַת בְּתִשְׁבּוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה מִכָּל חַיֵּי

80 הָעוֹלָם הַבָּא⁵⁷:
81 עַד כָּאֵן – אומרים מדפיסי אגרת הקודש, מְצַאֲנוּ מִכְּתַב־יְדוֹ

82 הַקְּדוֹשָׁה. – של רבנו הזקן (שכתב אגרת זו לפני הסתלקותו).

1 וְיִמָּזָה – ממה שהוסבר לעיל, שבתחתית העשיה (במדריגות
2 האחרונות של עולם ה"עשיה") מאיר אור מחזק יותר באופן של

3 "אור חוזר", מ"אור אין סוף" ה"טובב כל עלמין" ומאור ה"ק" –
4 הרי מזה יובן היטב בְּעֵינֵי סֵדֶר מְדֻרְגוֹת: דוּמָם צוּמַח חַי

5 מְדַבֵּר, שֶׁחֵן – כפי שזה
6 בא בארבעה היסודות

7 מהם מורכב כל נברא, הרי 1
8 הם בְּחִינַת: עֶפֶר – 2

9 (הנ"ל), מִיָּם אֲשֶׁר רוּחַ, 3
10 שְׁאֵף שֶׁחַיִּי הוּא לְמַעְלָה 4

11 מֵהַצּוּמָח⁵⁰, וְהַמְדַבֵּר 5
12 לְמַעְלָה מִחַיִּי – אֶף-עַל- 6

13 פִּירְוֹן – סוג חיי ניוון וחי 7
14 מֵהַצּוּמָח, וְהַמְדַבֵּר – 8

15 האדם, מְקַבֵּל חֵירוֹתוֹ 9
16 מִשְׂנֵינָהם, – מצומח ומחי, 10

17 וְגַם הַכְּמָה וְדַעַת, – 11
18 מקבל האדם מצומח ומחי, 12

19 שְׁ"אֵין תְּהִינּוּק יוֹדַע 13
20 לְקִרוֹת אֶפְא' וְאֶמְא' עַד 14

21 שִׁימַעַם טַעַם דִּין כו", – 15
22 כפי שהגמרא אומרת 16

23 בברכות⁵¹, וְ"עֲדִין לֹא 17
24 אֲכִילָנָא בְּשָׂרָא דְתוֹרָא 18

25 כו", – כפי שהגמרא 19
26 אומרת במס' בבא קמא⁵²

27 שרבא שאל שאלה אצל 20
28 רב נחמן, ענה לו למחרת

29 בסברא משופרת יותר, ואמר על כך, מה שלא אמרתי לך זאת
30 אתמול בערב, הרי זה מפני שאז עדיין לא אכלתי בשר שור, ולכן

31 דעתי לא היתה צלולה כל כך. הרי שבשר מן החי מוסיף בשכל
32 המדבר. שלכאורה לא מובן, מדוע יהיה החי זקוק לצומח

33 שלמטה ממנו, ומדוע יהיה המדבר זקוק לצומח ולחי שהם
34 למטה ממנו? אלא כפי שהוסבר לעיל יובן הדבר היטב, כִּי הוּא

35 בְּחִינַת "אור חוזר" מִמַּמְזָה לְמַעְלָה, – מהמדריגות התחתונות
36 לעליונות, מִתְּחִילֵת הָעֵשִׂיָה, – מהמדריגות התחתונות של

37 "עשיה", שְׁמַתְנַלִּית שָׁם – בתחתית העשיה, כִּתְרָ עוֹ, הָאֲרָה
38 הַתְּאֲרָה כו' – כלומר, הארה דהארה דהארה שישנה בעפר

39 הגשמי, מְאֹד אֵינְסוּף הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, – המקיף וסובב כל
40 העולמות בשווה, וּמִחַ"קוֹ" אֹדֵר אֵינְסוּף שְׁכֵסִיּוֹם "הַגְּלִי

41 הַיִּשְׁר" הַ"אָרֶם קְרָמִין" – המדריגות האחרונות של האור

50. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם בנוגע להתהוותו – ובכ"ז ניוון כו' [עפ"ז מובן דלא נזכר כאן עפר – דהכל הי' מן העפר. וי"ל שלכן גם לאחר שנתהווה זקוק וניזון ממנו"]". 51. מ, א. 52. עא, סע"א ואילך. 53. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל "ארי" סתם מן האש האוכל הקרבן אדם משברון ורעות רוח" רוח נשברה דאדם המקריב (אוה"ת שם)". 54. פינחס כח, ב. 55. ח"ג רמא, א. 56. ואתחנן ז, יא. עירובין כב, א. 57. אבות פ"ד מ"ז.

יום שלישי י"ג תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלג, כא. אד"ש כמשפט... עד עמ' 266, בכל יום.

1	בא. אגרת קודש זו כותב רבנו הזקן. לעורר את אלה שקיבלו על עצמם	לְהַתְנַדֵּב כְּלֵי נֶדֶר לְפָרְנֶסֶת אַחֵינוּ יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, מִדֵּי
2	לתת סכום כסף מסויים במשך השנה ל"כולל חב"ד", לתמוך בלומדי	שָׁנָה בְּשָׁנָה. – כפי הנראה רוצה רבנו הזקן להוסיף כאן, שלא
3	תורה ועוסקים בעבודת ה' בארץ ישראל.	רק את הסכומים שקבעו לתת בשנים קודמות יחלקו עתה
4	4 ההתעוררות היא, שלא יחכו לסוף השנה ויתנו אז את כל הסכום, אלא	במנות שבועיות או חדשיות, אלא גם אם עלה במחשבתו של
5	5 יחלקו את הכסף למנות	מִיִּשְׁהוּ לַתֵּת סִכּוּם גָּדוֹל
6	6 שבועיות או לפחות חדשיות.	יִוָּתֵר מֵאִשֶׁר בְּשָׁנִים
7	7 שכן, מלבד מעלת הזריות	הַקּוֹדְמוֹת, יִקִּיִּים גַּם הוּא
8	8 בכל מצוה בכלל ובצדקה	בַּקְּשָׁה זו לַתֵּת אֶת הַסִּכּוּם
9	9 ביחוד, ישנה מעלה נוספת	הַנוֹסֵף בְּמִנּוֹת שְׁבֻעִיּוֹת או
10	10 בנתינת סכום הכסף (שרוצים)	חֲדָשִׁיּוֹת. כִּי הֵנָּה, מִלְּבַד
11	11 לתת במשך השנה) במנות	הַיְדִיעַ לְכָל גְּדֹל מַעְלַת
12	12 מרובות, כפי שיסביר טעמו	הַזְרִיּוֹת בְּכָל הַמִּצְוֹת, –
13	13 של דבר.	שֵׁשׁ לַהּוֹדֵרוֹ בַּעֲשִׂיַת
14	14 מתחיל רבנו הזקן אגרתו זו	מִצְוָה לַעֲשׂוֹתָהּ מֵה
15	15 בברכה לבני ישראל הנקראים	שְׁמוּקֵדִים יִוָּתֵר, הַנִּנְאָמֵר
16	16 בכלל "אוהבי שמו" ¹ , מצד	וְנִשְׁנָה בְּדַבְרֵי רַז"ל:
17	17 האהבה שיש בבני ישראל	"לְעוֹלָם יִקְרִיִּים אֲדָם
18	18 להקדוש ברוך הוא, ובמיוחד	לְדַבֵּר מִצְוָה כו"ם,
19	19 אלה שנותנים לצדקה עבור	וְזִרְיוֹתֶיהָ דְאֶבְרָהִם
20	20 אלה שעוסקים בתורה	אֲבִינוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם –
21	21 ובעבודה בארץ ישראל –	זִרְיוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ
22	22 נקראים הם במיוחד "אוהבי	ב"עֲקִידָה", הִיא הַעֲוִמְדָת
23	23 שמו". שכן, ארץ ישראל היא	לְעַד, לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד
24	24 הרי ארץ אשר "עיני ה' אלקיך	עוֹלָם, כִּי הַעֲקִידָה עֲצֻמָּה
25	25 בה" ² , מאירה שם המשכה	– שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
26	26 פנימית משם הוי", ושם הוי"ו הוא הרי "שמו" המיוחד של הקדוש ברוך	זוֹכֵר תְּמִיד זְכוּתָהּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, אֵינָה נִחְשָׁבָה כְּלַבֵּן לְנִסְיוֹן
27	27 הוא.	גְּדוֹל לְעַרְף־מַעְלַת – וּמְדִירֵגַת אֲבָרְהָם אֲבִינוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם,
28	28 אַחַר דְּרִישַׁת שְׁלוֹמָם, כְּמִשְׁפַּט לְאוֹהְבֵי שְׁמוֹ, – של הקדוש	– זֶה טַעַם אֶחָד מֵדוּעַ אֵיךְ הַעֲקִידָה עֲצֻמָּה נִחְשָׁבַת לְנִסְיוֹן גָּדוֹל
29	29 ברוך הוא. אַל הַמִּתְנַדְּבִים בְּעַם, לַעֲשׂוֹת צְדָקָת ה' עִם	כְּלִיכֵךְ לִגְבֵי אַבְרָהָם אֲבִינוּ, מִצַּד מַעְלָתוֹ וּמְדִירֵגָתוֹ הַגְּדוּלוֹת,
30	30 אֲרִצּוֹ הַקְּדוּשָׁה, לַתֵּת מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה חֶק הַקְּצוּבֵי מַעוֹת	טַעַם שֵׁנִי, הוּא: בְּשָׁנָם – בְּלִקְחוֹנוּ גַּם בַּחֲשׁוֹן, כִּי ה' דִּבֶּר בּוֹ:
31	31 אֶרֶץ הַקֹּדֶשׁ, – לתמוך ביושבי ארץ הקודש, ארץ ישראל,	"קַח נָא אֶת בְּנֵךְ כו"ם ¹⁰ , – שִׁיחַק אֶת יִצְחָק לַעֲקִידָה, וְיָרִי –
32	32 תִּבְנֶה וְתִכְוֶנֶן בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, אֱלֹהֵי־הַטָּף מְלֵתִי, וְתוֹל	הִיוּ כְּמָה וְכְמָה קְדוּשִׁים שְׁמִסְרוּ נַפְשָׁם עַל קְדֻשַׁת ה' גַּם
33	33 כְּשֵׁל אֲמָרְתִּי, – כלומר, רבנו הזקן קורא ופונה אליהם – לְזַרְזוֹ	כִּי לֹא דִבֶּר ה' קָם; – כִּיצַד, אִיפּוּא, זֶה יִכּוֹל לְהִחַשֵּׁב לְנִסְיוֹן
34	34 לְזִרְזוּם, – בהתאם לביטוי ⁵ "אין מורזין אלא למורזין", וְלַחֲזוֹק	גָּדוֹל כְּלִיכֵךְ לִגְבֵי אַבְרָהָם אֲבִינוּ, בַּשְּׂעָה שֶׁהוּא נִצְטוּה עַל כֵּךְ
35	35 יְדִים רְפוּתִים, – כלומר, שברצון ובלב לא חסר; קיים הרצון	מִהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצֻמּוֹ? רַק – הַגְּדוּלוֹת שֶׁל הַעֲקִידָה הִיא
36	36 והרגש לתת ⁷ , אלא שהידיים רפות לעשות זאת בפועל. בְּמַתֵּן	בְּכֵךְ, שְׁאֲבָרְהֵם אֲבִינוּ עֲלִיּוֹת־הַשְּׁלוֹם עֲשֵׂה זֹאת בְּזִרְיוֹת
37	37 דְּמִים – מַעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – מִדֵּי שֶׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ, וּלְפָחוֹת	נִפְלְאוֹהָ, – "וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בְּבוֹקֵר" ¹¹ , וַיִּחְבּוֹשׁ אֶת חֲמוּרֵי ¹¹ ,
38	38 מִדֵּי הַדָּשׁ בְּחֲדָשׁוֹ, מְעַרְבּוֹ הַקְּצוּבֵי לְעַרְף־שָׁנָה, – יחלקו את	חֲבֵשׁ בַּעֲצֻמּוֹ אֶת הָאוֹכֵף שֶׁל הַחֲמוּר, וְלֹא צִוּוּה וְלֹא חִיכָה
39	39 הכסף המוקצב לכל השנה במנות שבועיות או לפחות במנות	שֶׁמִּישְׁהוּ אַחַר יַעֲשֵׂה זֹאת ¹² , לְהִרְאוֹת – גַּם לְאַחֲרִים, שְׁמַתָּתוֹ
40	40 חדשיות. וְכָל כֶּסֶף הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר עָלָה עַל לֵב אִישׁ	וְחִפְצוֹ – תַּעֲנוּגוֹ הַפְּנִימִי, לְמַלְאֵת רִצּוֹן קוֹנּוֹ וּלְעֲשׂוֹת נִחַת

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה לעיל באגה"ק ס"ה דע"י צדקה עביד שמה קדישא וצדקה ניתנת מחמת מדת החסד שפנימיותה אהבה". 2. עקב יא, יב. 3. ע"פ איוב טז, כב. 4. האזינו לב, ב. 5. מכות כג, א. 6. ספרי במדבר א. 6. ע"פ ישעי' לג, ה. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כהמשך שהמדובר באלה שעלה על לבם להתנדב כו'". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר דכתיוב (ישעי' בסופו) מדי שבת - הכוונה לשבת סוף השבוע ומדי חודש - לראש החודש". 9. נזיר כג, ב. ב"ק לח, ב. 10. וירא כב, ב. 11. שם, ג. 12. ראה פרש"י שם.

1 רוח לְיוֹצְרוֹ. – באחד ממאמריו, מ"ב בתמוז תש"ט¹³, מסביר
 2 כ"ק אדמו"ר מהור"צ נ"ע, שעבודת בעלי תשובה היא
 3 להשפיע גם על אחרים. בהתאם לכך יכולים לבאר, שכיוון
 4 שבענין העקידה היתה העבודה במהופך ממהותו של אברהם
 5 אבינו (שהרי אברהם הוא

6 מדת האהבה, והעקידה
 7 היתה ענין של גבורה),
 8 "עתה ידעתי כי ירא
 9 אלקים אתה"¹⁴, שזה על-
 10 דרך עבודת "בעל
 11 תשובה" המעמיד את
 12 עצמו במהות אחרת, לכן
 13 רצה אברהם אבינו

14 להראות גם לאחרים את שמחתו וענגו בקיום רצון הקדוש-
 15 ברוך-הוא בענין זה, וּמְמַנֵּנוּ – מאברהם אבינו – ובכוח שהוא
 16 העניק לבני ישראל בכל הדורות, לְמַדּוּ רַחֲמֵי לְקִיּוֹם כָּל
 17 הַמַּצּוֹת בְּכֻלָּן, – שיש לקיים כל מצוה בוריות, וּבִפְרָט
 18 מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה הַעוֹלָה עַל בְּלִנְחָה¹⁶, – בכך, שהיא הַמְּנַחֵה
 19 וּמַצִּילָה בַּפְּרוּתִיהָ – הניתנים בְּעוֹלָם הַיּוֹם¹⁷ מְכַל מִינֵי
 20 פְּרַעֲנוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת, פְּדָתֵיב: – כמו שכתוב¹⁸: "וּצְדָקָה
 21 תַצִּיל מָמוֹת", וְכַל-שֶׁשֶׁן – זה מציל מִשְׂאָר מִינֵי יְסוּרִים
 22 הַקְּלִים מָמוֹת – הרי כַּל-שֶׁשֶׁן שְׂטוֹב לָנוּ גַם בְּעוֹלָם הַיּוֹם

שנתי עבור ארץ הקודש, כל שבוע את החלק של השבוע, או
 לכל-הפחות כל חודש את החלק של החודש – מצד ענין
 הזריות. להלן מוסיף רבנו הזקן פרט ומעלה נוספים באי-
 לחכות עד סוף השנה: המעלה מתבטאת גם בזיכור הנפש הבא
 מצד העבודה של צדקה, שכל פעם שהוא נותן נתינה ועושה
 פעולה בעבודת הצדקה, הוא עושה כל פעם פעולה של זיכור
 הנפש, וגם בכך שהצדקה פועלת למעלה יחוד בספירות
 ובפרצופים עליונים – הרי בכל נתינה של צדקה הוא גורם
 מחדש את היחוד למעלה²⁰.

יום רביעי י"ד תשרי
מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 266, אך גם זאת... עד עמ' קלד, יבא שילה.

45 אַךְ גַם זֹאת מַצְאָנוּ רֵאִינוּ בְּעִבּוּדַת הַצְּדָקָה, – בענין העבודה
 46 שיהודי מתייגע כנגד טבע נפשו, לתת צדקה יותר מאשר
 47 מסתבר לו מצד טבע נפשו, כפי שהוסבר באגרת הקודש סימן
 48 י"ב ההבדל בין "מעשה הצדקה" ל"עבודת הצדקה", ש"מעשה
 49 הצדקה" היא נתינת
 50 הצדקה על דרך הרגיל,
 51 ואילו האופן הנעלה יותר
 52 ב"עבודת הצדקה" הוא
 53 כשנתינת הצדקה היא
 54 למעלה לגמרי מטבע
 55 נפשו ורגילותה, שהרי הוא מתייגע עם עצמו ביגיעה גדולה
 56 לתת יותר מאשר הוא רגיל לתת; הרי אפילו כשהסכום שהוא

נותן אינו למעלה לגמרי מרגילותו, אלא עצם נתינת הצדקה
 במנות רבות, לתת פעם ועוד פעם וכו', יש בכך משום ענין של
 עבודה – ראינו ומצאנו בעבודת הצדקה מַעֲלָה פְּרַעֲנוֹת גְּדוֹלָה
 וְנִפְלְאוֹת אֵין עֲרוֹךְ אֵלֶיהָ, – לא מעלה גדולה ונפלאה סתם,
 אלא מעלה שהמעלות
 האחרות אינן בהשוואה
 כלל אליה, לְהִיּוֹת מַעֲשֵׂה
 הַצְּדָקָה – נתינת הצדקה
 בפועל, לא ההתנדבות
 לכך, שיכולה להיות
 התנדבות חד-פעמית על כל השנה, אלא עצם המעשה של
 נתינת צדקה תהיה נְעִשִׂית בְּפַעְמִים רַבּוֹת, וְכָל הַמְרָבָה –

אגרת הקדש
אך גם זאת מצאנו ראינו בעבודת הצדקה מעלה
פרטיות גדולה ונפלאה אין ערוך אליה להיות
מעשה הצדקה נעשית בפעמים רבות וכל המרבה

13. סה"מ תש"ט ע' 184. 14. וירא שם, יב. וראה סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 642. 15. פסחים ד, א. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משהיה"א רפ"ב". 17. פאה פרק א' משנה א'. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה אגה"ק ס"ג". 18. משלי י, ב. 19. ר"ה טז, א. 20. על הסברה שכוננת רבנו הזקן בכך, שגם לא יתנו סכום גדול של צדקה בתחילת השנה, אלא לחלק לשבועות או לחדשים - כתב הרבי: "לפירוש זה מצוה אדה"ז לא ליתן כל הסכום בתשרי - כ"א רק חלק החדשי 1/12 ולעכב השאר, וליתן מדי חדש לא יותר מ-1/12 וכו'! וזה בא בהמשך לבי הפלאת הזריות! ופשיטא דכוונתו אך ורק - באם אינו בניגוד כלל לזריות וקדימת הנתינה. כן מובן שכ"ז בצדקה איוו שתהי' - ל"ד דאה"ק. וזיל בתר טעמי'. וכמדומה שנק' נוסף על פיה"מ - בתורת פס"ד בלבושי שרד הל' צדקה סק"ג סקרט"ו. הובא בר"ה להבין כו' כל פרוטה (להצ"צ, נדפס בפ"ע - עיי"ש בכהנ"ל בארוכה), וכנראה השייכות דבי הנ"ל לגביית כסף הכולל (ודכללות האגה"ק): המשלוח לאה"ק או - הי' ע"י שליח מדי שנה בשנה (וגובים היו זהובים בעיירות אחת בכוי"כ חדשים) (כמבואר בכ"כ מכו' רבותינו). ועפ"ז - מהי התועלת בנתינה מדי שבת בשבתו כו' להגבאי בכל עיר? וע"ז בא הבי' באגה"ק: (א) זריותו כו', (ב) רוב המעשה". עד כאן לשונו הקדוש של כ"ק אדמו"ר שליט"א.

44 צדקה, ולכן צע"ג שבפסוק אין אנו מוצאים המלים "פעולת
45 צדקה לחיים". דְּהִינוּ שְׁפַעְלָתָהּ וּסְגָלָתָהּ - של צדקה, היא
46 לְהַמְשִׁיךְ חַיִּים עֲלֵינוּם - האופן העליון יותר של חיים, מְחַיֵּי
47 הַחַיִּים אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא - להמשיך זאת לְאָרֶץ הַחַיִּים, -
48 ל"מלכות דאצילות"

49 הנקראת "ארץ החיים",
50 שהיא "ארץ", המדריגה
51 התחתונה ביותר בספירות,
52 וממנה באים ה"חיים" לכל
53 הנבראים, נוצרים ונעשים
54 - ימשיכו בה מ"ז"א
55 (מדות) דאצילות" שהיא
56 המדריגה האחרונה של
57 "עולמות אין סוף",
58 וה"חיים" של ז"א ומדות
59 דאצילות הם בחינה של
60 "חיי החיים", היא "שְׂכִינֵת
61 עֲנִינוּ", - הבנת חוק
62 וחיות נבראים, שְׁעָלֶיךָ
63 נֶאֱמַר²⁵: "וְאַתָּה מְחַיֶּה
64 אֶת כָּל־

65 הנבראים, אתה" מוסב על "מלכות דאצילות", האותיות מאל"ף
66 עד תי"ו עם ה' המוצאות שהן מקור האותיות, שזו המלה "אתה":
67 א' ת' ו²⁶, וְהִיא סֵפֶת דְּדוּד הַנּוֹפֵלֶת עַד עָפָר, - שבזמן הגלות,
68 השכינה שנקראת "סוכת דוד" היא בגלות ובירידה עד עפר²⁷,
69 וְכִמְאֹמַר רַ' ל²⁸: "נָלוּ לְאָדָם - הגלות האחרונה שלנו, שְׂכִינָה
70 עִמָּהֶם - בגלות, כו", - הרי כיוון שזו הגלות האחרונה
71 והתחתונה - ירדה השכינה עד למדריגות התחתונות ביותר -
72 עד עפר, ועל ידי צדקה ממשיכים לשכינה מחיי החיים אין־סוף
73 ברוך־הוא, כִּי בְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְמָא - על ידי התעוררות
74 האדם למטה, לְהַחְיֵית רִוַח שְׁפָלִים" - עניים, דְלִית לֵיהּ
75 מְגַרְמִיָּה כְּלוּם - שאין להם משל עצמם כלום, נעשה
76 על־ידיה אַתְעֲרוּתָא דְלַעֲלָא, - התעוררות ופעולה למעלה,
77 להמשיך חיים מ"חיי החיים" ל"מלכות דאצילות" שבספירות
78 היא בחינה וספירה ש"לית לה מגרמה כלום", שאין לה משל
79 עצמה כלום, היא רק מקבלת משאר הספירות, וְכִפְרָט
80 בְּהַתְנַדָּב עִם לְחַיִּוֹת יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ הַחַיִּים מִמֶּש, - יושבי
81 "ארץ ישראל" שלמטה שהיא מכוונת כנגד "ארץ החיים"
82 שלמעלה²⁹ - הרי הצדקה שנותנים להחזקת העוסקים בתורה
83 ועבודה בארץ ישראל, יש על־ידיה המשכה מיוחדת במינה
84 מחיי החיים ל"מלכות דאצילות" ול"שכינה", וְדִי לְמִבְּיָן. וְכָל
85 מִשְׁכִּיל עַל דְּבַר גְּדוּל וְנִפְלְאָא כְּזֶה - שעל ידי מעשה הצדקה
86 ממשיכים חיים עליונים מ"אין סוף" ברוך־הוא לשכינה

1 ונותן את הצדקה במנות רבות, הָרִי זֶה מִשְׁכַּת, וְלֹא כְּפַעַם
2 אַחַת וְכַבֵּת אַחַת, - לתת את כל הסכום בפעם אחת, גַּם כִּי
3 הַסֵּף הַכּוֹלֵל אֶחָד הוּא, - בכל זאת מעלה גדולה ונפלאה
4 שאין ערוך לה בנתינת הסכום במנות רבות, כְּמוֹ שְׂכַתָּב
5 הַרְמַב"ם ז"ל בְּפִירוּשׁ
6 הַמְשֻׁנָּה²¹ שְׁשֵׁנו חֲכָמִים
7 ז"ל²²: "וְהַכֵּל לְפִי רֵב
8 הַמְעֻשָׁה" - שהרמב"ם
9 בפירושו המשניות שלו
10 מפרש ומדייק שזה לא
11 "לפי גדול המעשה" אלא
12 "לפי רוב המעשה" -
13 שהמעשה הטוב נעשה
14 בפעמים רבות. והרמב"ם
15 מפרש, למשל כשאחד
16 יתנדב לתת אלף²³ זהובים
17 בבת אחת, הרי זה אמנם
18 מעשה גדול, אך אין זה
19 נעשה כל כך קנין בנפש,
20 מאשר כשהוא נותן אלף
21 הזהובים באלף פעמים.

22 שכן, על ידי כל נתינה נעשה הדבר יותר קנין הנפש, קנין וחיכוך
23 בנפשו.
24 להלן יסביר רבנו הזקן, שמלבד החיכוך שנעשה בנפשו על ידי
25 נתינת הצדקה בפעמים רבות, נעשה על ידי כל נתינה יחוד עליון
26 למעלה, וְהִנֵּה, מְלַבֵּד כִּי הַרְמַב"ם ז"ל פֶּאֶר הַיִּטֵּב מְעֻמּוֹ
27 וְנִמְוִקוּ, - מדוע יש מעלה גדולה בנתינת הסכום בפעמים
28 מרובות, כְּדִי לְזַבֵּךְ הַנֶּפֶשׁ עַל־יְדֵי רַבֵּי הַמְעֻשָׁה, - על ידי
29 עשיית המעשה הטוב בפעמים רבות - הרי לבד זאת, הִנֵּה מְקַרָּא
30 מְלֵא דְבַר הַכְּתוּב: "פְּעֻלַת צְדָקָה לְחַיִּים", - הרבי מצייץ
31 ב"הערות ותיקונים" שבסוף ה"תניא", לעיין בפסוקים במשלי י,
32 טז, שם כתוב "פעולת צדיק לחיים" (לא המלה "צדקה" כ"י"אם
33 המלה "צדיק") ובמשלי יא, יא, שם כתוב "כן צדקה לחיים", שם
34 אכן כתוב "צדקה לחיים", אבל המלה המקדימה היא לא "פעולת
35 צדקה" כי אם "כן צדקה", והרבי אומר שם ב"הערות ותיקונים":
36 "וצע"ג", שכן, בשני הפסוקים לא כתוב הלשון "פעולת צדקה
37 לחיים", שרבנו הזקן מביא כמקרא מלא "פעולת צדקה לחיים".
38 כפי הנראה אין הרבי רוצה להסתפק במה שיכולים לפרש
39 ש"פעולת צדיק", היא צדקה, וכשהפסוק אומר ש"פעולת צדיק
40 לחיים" הכוונה שהפעולה של צדקה (על־דרך כמו "צדיק ה'
41 צדקות אהב"²⁴) לחיים - כפי הנראה, הרבי אינו רוצה להסתפק
42 בכך, שהרי, כשאומרים "מקרא מלא דיבר הכתוב", צריך הדבר
43 להיות בפירוש בפסוק, בלי ההוספה שפעולתו של צדיק היא

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובקיצור - הדין - הלי' דעות פ"א ה"ד". 22. אבות פ"ג משנה ט"ו. 23. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בצ"צ שם הביא גירסת הרע"ב מאה". 24. תהלים יא, ז. 25. נחמ"ט, ו. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לעיל שהיהוה"א ספי"ב". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובפרט שבעקבות משיחא - עיין אגה"ק סוס"ט". 28. מגילה כט, א (לפי גירסת העין יעקב), הובא לעיל ח"א ספ"ז. 29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אגה"ק סוס"ח".

18 במנות רבות, לזכר הנפש, – בדברים אלה של הרמב"ם מרומז
 19 הענין מה שנעשה למעלה היחוד העליון, כנודע מזהר
 20 הקדוש³⁰ דשכינה נקראת "נפש", כי היא – השכינה, היא
 21 חיינו ונפשנו, וכתוב: –
 22 וכתוב³¹: "כי שחה לעפר
 23 נפשנו". – כלומר,
 24 השכינה שירדה עד מטה
 25 מטה – בגלות. ולכן
 26 אמרו רבותינו ו"ל³²:
 27 "גדולה צדקה,
 28 שמקרכת את הנאלה",
 29 – גאולת השכינה
 30 מהגלות, להקימה מעפר
 31 מעט מעט, – על ידי
 32 נתינת צדקה כל פעם
 33 מקימים יותר את השכינה שנפלה בגלות, "עד כי יבא
 34 שילה"³³. – שאז תהיה הקימה השלימה של השכינה.

1 שנמצאת בגלות, ימצא טוב מעם ודעת, כמה גדולים דברי
 2 חכמים ו"ל שאמרו: "הכל לפי רוב המעשה", דהיינו
 3 מעשה הצדקה הנעשה בפעמים רבות, להמשיך חיים
 4 עליונים, – מחיי החיים
 5 "אין סוף" ברוך הוא,
 6 ליחוד – ולפעול יחוד
 7 עליון – של קודשא-
 8 בריך הוא ושכינתו (של
 9 הקדוש ברוך הוא
 10 ושכינתו) פעמים רבות.
 11 – אשר בכל נתינה –
 12 מייחדים יחוד עליון באופן
 13 של המשכה מקודשא-
 14 בריך הוא (הקב"ה) ו"אין
 15 סוף" – לשכינתו
 16 (לשכינתו) עד למטה במדריגות התחתונות ביותר, והיינו נמי
 17 – וזה גם כעין מה שכתב הרמב"ם: – במעלת נתינת צדקה

אגרת הקדש

גדולים דברי חכמים ו"ל שאמרו הכל לפי רוב המעשה
 דהיינו מעשה הצדקה הנעשה בפעמים רבות להמשיך
 חיים עליונים ליחוד יחוד עליון פעמים רבות. והיינו
 נמי כעין מ"ש הרמב"ם לזכר הנפש כנודע מזהר
 דשכינה נקראת נפש כי היא חיינו ונפשנו וכתוב כי
 שחה לעפר נפשנו. ולכן ארו"ל גדולה צדקה שמקרכת
 את הגאולה להקימה מעפר מעט מעט עד כי
 יבא שילה:

יום חמישי ט"ו תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, כב אהובי אחיי... עד עמ' קלד, בפרש"י.

57 זמני הנסיעה אליו, והוא גזור "קנסות" על אלה שלא יתנהגו כפי
 58 התקנות, וגם מאיים ביציאה מהמדינה.
 59 אולם, כדאי לציין, שהחסידים הראשונים היו אומרים, שמה שאנו
 60 רואים "מעשה רב" שאכן שואלים מהרביים עצות בענינים גשמיים,
 61 והרביים עונים – הרי זה
 62 מפני שרבונו הזקן בעצמו
 63 "התיר" זאת ברשימה שכתב
 64 "קרוב לזמן הסתלקותו"
 65 (נדפסה ב"אגרות קודש" שם,
 66 סימן סה), אודות המעלה של
 67 "קירוב הדעת ועצת מרחוק
 68 בכל עניני ב"ב וכו'".
 69 אהובי, אחי ורעי!
 70 מאהבה מסתרת – בא
 71 אני אליכם בתוכחה

35 כב. באגרת הבאה (סימן כ"ב) מתאונן רבנו הזקן על מה שחסידים
 36 מטרידים אותו בשאלות אודות עצות בענינים גשמיים, פרנסה וכדומה,
 37 ומסביר שמתן עצות בענינים גשמיים, שייך רק לנביאים ולא לחכמי
 38 התורה. ומסיים באריכות הביאור כיצד יש לקבל יסורים גשמיים,
 39 שיתווסף עליהם ביראת
 40 שמים ובאהבת ה'.
 41 ליתר הבנת אגרת זו, כדאי
 42 להעתיק תחילתה וסופה של
 43 אגרת שלא נדפסה ב"תניא",
 44 אלא נדפסה ב"אגרות קודש" –
 45 אדמו"ר הזקן ("קד"ת תש"מ)
 46 סימן כד.
 47 בתחילת אותה אגרת קובע
 48 רבנו הזקן זמנים קבועים בהם
 49 יכולים להיכנס אליו

אגרת הקדש

כב אהובי אחי ורעי מאהבה מסותרת
 תוכחת מגולה לכו נא ונוכחה
 זכרו ימות עולם בינו שנות דור ודור ההיתה כזאת
 מימות עולם ואיה איפוא מצאתם מנהג זה באחד
 מכל ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים להיות
 מנהג ותיקון לשאול בעצה גשמיות כדת מה לעשות
 בעניני העולם הגשמי אף לגדולי חכמי ישראל
 הראשונים כתנאים ואמוראים אשר כל רו לא אנם

72 מגולה. לכו נא ונוכחה! – בואו ונתדבר בינו. וזכרו ימות
 73 עולם, בינו שנות דור ודור, ההיתה כזאת מימות עולם,
 74 ואיה איפוא מצאתם מנהג זה – שיפרשו להלן, באחד מכל
 75 ספרי חכמי ישראל הראשונים והאחרונים, להיות מנהג
 76 ותיקון לשאל בעצה גשמיות, כדת מה לעשות בעניני
 77 העולם הגשמי, אף – לא, לגדולי חכמי ישראל הראשונים
 78 כתנאים ואמוראים, אשר כל רו לא אנם לה, – ששום

50 ל"יחידות", ולאחר מכן הוא מתבטא בביטויים חריפים כנגד מה ששואלים
 51 אותו עצות בענינים גשמיים, בטענו, בגודל הענווה שלו, שזה מבלבל
 52 אותו בעניני תורה, ובהביאו ראיה ממש רבנו שחכמינו ו"ל אומרים:
 53 "וכי תעלה על דעתך שמושה רבנו עליו השלום יושב ודן כל היום כולו
 54 – תורתו מתי נעשית".
 55 בהמשך לכך בא חלק האגרת שנדפס כאן ב"תניא", ולאחר מכן מסיים
 56 רבנו הזקן, שמן ההכרח לשמור על התקנות של זמני הקבלה ל"יחידות"

30. ראה ז"ח רות פד, א. 31. תהלים מד, כו. 32. ב"ב י, א. 33. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הסיום הבלתי רגיל "עד כי יבא שילה" (ראה פל"ו ובכ"מ) מובן ע"פ זח"א (רלו, ב) עה"פ: באתר אחרא כו' באתר אחרא כו' ושכנתא תקום כו'". 1. שבת י, א. 2. ראה חולין נט, א.

25 ה"קץ", כך אין בכוח אף אחד לדעת הענינים של פרנסה. ומה
26 שכתוב בישעיהו: "יועץ וְחכם חרשים", - הרי שחכם
27 (בחכמת התורה) הוא גם "יועץ", מונח שמשמשים בו על
28 נתינת עצה בענינים גשמיים, וכן מה שאמרו רבותינו ז"ל:

29 - בנוגע למי שעוסק
30 בתורה לשמה: "ונהנין
31 ממנו עצה ותושיה" -
32 הרי מובן מהפסוק
33 ומאמר רבותינו ז"ל
34 שתלמיד חכם הלומד
35 תורה יש בכוחו לתת
36 עצות, הינו גדברי
37 תורה, - דוקא, הנקרא
38 "תושיה"ו, - וא"כ עצה
39 ותושיה היינו - עצות
40 בעניני תורה, כמאמר
41 רבותינו ז"ל: "יועץ" -
42 "זה שיודע לעבר שנים
43 - על ידי הוספת חודש
44 לשנה, חודש אדר, וְלִקְבֹּעַ

45 חדשים - מתי ראש חודש, כו", שסוד העבור - לעבר שנים
46 וחדשים, קרוי 'עצה' ו'סוד' בלשון תורה, כדאיתא - כפי
47 שהגמרא אומרת בפנהרין דף פו, עין שם בפרוש רש"י: -
48 שם כתוב במפורש ש"יועץ" ו"עצה" קשורים בסוד העיבור.

1 סוד לא נעלם מהם, ונהירין להון שבילין דרקיע, - והיו
2 בהירים ומאירים להם הדרכים שבשמים, כ"אם לנביאים
3 ממש, אשר היו לפנים בישראל, כשמואל - הנביא, הנקרא
4 הרואה, אשר הלך אליו שאול לדרש ה' - על ידו, על דבר

5 האתונות שנאבדו
6 לאביו. - מדוע, אכן, לא

7 שאלו את התנאים
8 והאמוראים גם אודות
9 ענינים גשמיים? - מסביר
10 רבנו חזקן: כי באמת, כל
11 עניני אדם, לבד מדברי
12 תורה ויראת שמים -
13 אינם משגים, רק
14 בנבואה, - ככתוב:
15 "ולא לקחמים - מגיע,
16 להם", - כלומר, כל
17 הענינים הגשמיים,
18 כמאמר רבותינו ז"ל:
19 "הכל בידי שמים, חוץ
20 מיראת שמים, ו -

21 חכמינו ז"ל אומרים: "שבועה דברים מכסים כו" - מדיעת
22 האדם, ומהם: אין אדם יודע כמה משתפר כו' ומלכות בית
23 דוד מתי תקור כו", - כשיבוא המשיח, הנה השון - פרנסה
24 גשמית וקץ ביאת המשיח, זה לזה. - כשם שאין אף אחד יודע

יום שישי ט"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קלד, אך האמת אנדי... עד עמ' 268, ואחור ח"ו.

67 בצער הגוף חסד ושלום ה' ירחם, ואין יכולין לקבל ללל,
68 - צער ויסורים, עד ש - הצער מעבירים על דעתם, לכתת
69 רגליהם מעיר לעיר, לשאל עצות מרחוק, - מהו אכן הטעם
70 שהקדוש ברוך הוא נותן יסורים, ואין יש להתייחס על-פי

71 תורה לבעיות החיים
72 הגשמיים - אם הדרך היא
73 לא לבקש עצות על כך
74 אצל תלמידי חכמים
75 וצדיקים? ממשיך רבנו
76 חזקן ומסביר: אלה
77 המתהלכים לבקש עצות
78 איך להיפטר מהצרות
79 הגשמיות, אין דרכם
80 הדרך הנכונה על-פי
81 תורה. שכן, בעשותם כך -
82 ולא שעו אל ה' לשוב

83 אליו פרוח נמוכה והכנעת הגוף, לקבל תוכחתו באהבה,
84 "כי - הרי, דוקא את אשר יאהב ה' וכו'": - יוכיח¹² - מכאן,

49 אך האמת אנדי לשומעים לי, כי אהבה מקלקלת
50 השורה, והנה היא - האהבה היא כסות עינים שלא
51 לראות האמת, מרב אהבתם לחיי הגוף - שבגלל כך באים
52 חסידים לבקש עצות בענינים גשמיים, כפי שיפרש להלן;
53 בינתיים מציין רבנו חזקן,

54 שלא מדובר כאן חסד
55 ושלום על אהבת הגוף
56 סתם, אלא הכוונה היא
57 אכן: לשם שמים, -
58 רוצים בחיי גוף טובים,
59 לשם שמים, לעבד בו -
60 עם הגוף, את ה', ברשפי
61 אש ושלחבת גדולה
62 מאהבת נפשם את ה',
63 - הרי למרות שזה אכן
64 לשם שמים, אך כיוון שהם

אגרת הקדש

14 אך האמת אנדי לשומעים לי כי אהבה מקלקלת
15 השורה והנה היא כסות עינים שלא לראות
16 האמת מרוב אהבתם לחיי הגוף לש"ש לעבוד בו את
17 ה' ברשפי אש ושלחבת גדולה מאהבת נפשם את
18 ה' וע"כ היטב חרה להם בצער הגוף ח"ו ה' ירחם
19 ואין יכולין לקבל כלל עד שמעבירים על דעתם לכתת
20 רגליהם מעיר לעיר לשאול עצות מרחוק ולא שעו
21 אל ה' לשוב אליו ברוח נמוכה והכנעת הגוף לקבל
22 תוכחתו באהבה כי את אשר יאהב ה' וכו':

65 כל כך שקועים בזה, עד שיש להם גם אהבה לחיי הגוף, אהבה
66 כזו המפריעה לסדר, הרי במילא - ועל בן היטב תרה להם

3. ראה ברכות נח, ב. 4. שמואל א' פרק ט. 5. קהלת ט, יא. 6. ברכות לג, ב. 7. פסחים נד, ב. 8. ג. 9. אבות רפ"ו. 10. סנהדרין כו, ב. ובכ"מ. 11. ב"ר פניה, ח. 12. משלי ג, יב.

40 שְׂאוּמְרִים: - בשמונה-עשרה, "כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְתָּ לָנוּ
41 תּוֹרַת חַיִּים כּו' - לְעֵשׂוֹת בָּהּ - וְעַל יְדֵהּ, רְצוֹנוֹ, וְעַל זֶה
42 נִאֲמַר: "בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים, וְרְצוֹנוֹ כּו'". מִה־שְּׂאוּמְרֵי
43 לְעֻבְדֵי גְלוּלִים, - לאומות העולם, מִשְׁפִּיעַ חַיִּי גּוֹפֵס¹⁴ שְׁלֵא
44 בְּרָצוֹן וְחִשְׁקָה וְחִפְצֵיָהּ,
45 לְכַד נְקָרָאִים "אֱלֹהִים
46 אַחֲרֵיהֶם", שְׂיוֹנְקִים - אֵת
47 מִבְּחִינַת
48 "אַחֲרֵיהֶם". - לֹא בִרְצוֹן
49 הַפְּנִימִי, אֲלֵא בִרְצוֹן
50 הַחִיצוֹנִי, כְּפִי שֶׁהוֹסֵבֵר
51 בְּפֶרֶק כ"ב בְּחֵלֶק הָרֵאשׁוֹן
52 שֶׁל סֵפֶר ה'תניא',
53 שִׁבְעֵה שְׁנוֹתָיִם דְּבַר
54 לִיָּדִיד, מִסְתַּכְלִים יִשְׂרָאֵל
55 בְּפָנָיו כְּשֶׁנּוֹתְנִים לוֹ. שְׂכָן,
56 כִּיּוֹן שִׁבְנֶשׁ זֶה בֵּא
57 מִהַפְּנִים וּמִהַרְצוֹן הַפְּנִימִי
58 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ, כִּךְ גַּם בְּגוֹף
59 מִתְבַּטֵּא הַדְּבַר עַל יְדֵי
60 הַהִסְתַּכְלוּת בּוֹ בְּפָנָיִם,
61 וְאֵילּוֹ כְּשֶׁנּוֹתְנִים דְּבַר

אגרת הקדש
7 **וּכְמוֹ אֵב רַחֲמָן חֲכֵם וְצַדִּיק הַמְכָּה בְּנוֹ שְׂאוֹן לְבָן**
8 **חֲכֵם לְהַפּוֹךְ עוֹרָף לְנוֹס לְמִצּוֹא לוֹ עוֹזְרָה אוֹ**
9 **אֶפֶּילוּ מְלִיץ יוֹשֵׁר לְפָנָיו אֲבִיו הַרְחֵמֵן וְהַצַּדִּיק וְחַסִּיד**
10 **רַק לְהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל יְחִוּוּ פְּנִימוֹ עִם אֲבִיו פְּנִים בְּפָנָיִם**
11 **לְסַבּוֹל הַכְּאוֹתָיו בְּאֵהָבָה לְטוֹב לוֹ כֹּל הַיּוֹמִים. וְהִנֵּה**
12 **לְמַעַלָּה בְּחַיִּי פְּנִים הוּא הַרְצוֹן וְהַחֶשֶׁק אֲשֶׁר אֲבִינוּ**
13 **שִׁבְשָׂמִים מִשְׁפִּיעַ לְבָנָיו כֹּל טוֹב עוֹלָמִים וְחַיִּים נֶפֶשׁ**
14 **וְגוֹף בְּאֵהָבָה וְרְצוֹן חִשְׁקָה וְחִפְצֵהָ ע"י תּוֹרַת חַיִּים**
15 **שֶׁהִיא רְצוֹנוֹ יִת' אֲשֶׁר נִתַּן לָנוּ כִּמ"ש כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ**
16 **נִתַּת לָנוּ תּוֹרַת חַיִּים כּו' לְעֵשׂוֹת בָּהּ רְצוֹנוֹ וְע"ז נִאֲמַר**
17 **בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וְרְצוֹנוֹ כּו'. מִשֵּׁא"כ לְעו"ג מִשְׁפִּיעַ**
18 **חַיִּי גּוֹפֵס שְׁלֵא בִרְצוֹן וְחִשְׁקָה וְחִפְצֵהָ לְכַד נְק' אֱלֹהִים**
19 **אַחֲרֵיהֶם שְׂיוֹנְקִים מִבְּחִי' אַחֲוֵרִיִּים וְכִךְ הוּא בְּאֵדָם הַרְצוֹן**
20 **וְהַחֶשֶׁק הוּא בְּחַיִּי פְּנִים וְאֵם אֵינוֹ מִקְבֵּל בְּאֵהָבָה**
21 **וְרְצוֹן כְּאֵלּוֹ הוֹפֵךְ עוֹרָף וְאַחֲוֵר ח"ו.**

לשונא - מפנים את הפנים ממנו. שכן כיוון שבנפש, הפנים, פנימיות הרצון הפנימי, מופנים ממנו, והנתינה היא רק ברצון החיצוני איזה טעם שהוא, אבל לא שרוצים לתת לו באמת, הרי כשם שבנפש, הפנים, הרצון הפנימי, מופנה ממנו, משתקף הדבר גם בגוף, שהפנים מופנים בשעה שנותנים לו ההשפעה. כך גם כאן - השפעת חיי הגוף לאומות העולם ניתנת רק ברצון החיצוני, בחינת "אחוריים" (הניגוד ל"פנים"), והם נקראים "אלהים אחרים". על-כּל-פנים יוצא, שבחינת "פנים" למעלה היא ההשפעה הניתנת לבני ישראל ברצון הפנימי של הקדוש ברוך הוא. וכך הוא באדם, הרצון והחשק - הרצון הפנימי של האדם, הוא פְּחִינַת "פְּנִינִים", - וכשאוֹמְרִים שְׂרִיף לְהִיּוֹת "פְּנִינִים בְּפָנָיִם" מהאדם להקדוש-ברוך-הוא, הכוונה היא לקבל ברצון וחשק (ברצון פנימי) מה שניתן לו מה"פנים" שלמעלה (מהפנימיות שלמעלה). ובענינו הכוונה שיש לקבל התוכחה של הקדוש-ברוך-הוא (שהתבטאה ביסורים גשמיים) ברצון פנימי. וְאֵם אֵינוֹ מִקְבֵּל - התוכחה, בְּאֵהָבָה וְרְצוֹן - כְּאֵלּוֹ הוֹפֵךְ עוֹרָף וְאַחֲוֵר, חֶסֶד וְשְׁלוֹם.

1 שבמקום להתהלך ולחפש עצות איך להיפטר מעונשים גשמיים,
2 על האדם לחזור בתשובה, שהרי העונשים סימן הם שהקדוש-
3 ברוך-הוא רוצה שאותו יהודי יעשה תשובה, ויתירה מזו, על
4 יהודי להיות שבע רצון מך, שכן יש לו הזכות, שדוקא אותו
5 בחר ה' לעוררו לתשובה,
6 כביטוי לאהבתו המיוחדת
7 של הקדוש-ברוך-הוא
8 אליו.
9 וְכִמוֹ אֵב רַחֲמָן חֲכֵם
10 וְצַדִּיק הַמְכָּה בְּנוֹ שְׂאוֹן
11 לְבָן חֲכֵם לְהַפּוֹךְ עוֹרָף
12 לְנוֹס, לְמִצּוֹא לוֹ עוֹזְרָה,
13 אוֹ אֶפֶּילוּ - לֹא, מְלִיץ
14 יִשְׂרָאֵל, לְפָנָיו אֲבִיו הַרְחֵמֵן
15 וְהַצַּדִּיק וְחַסִּיד, - הַרְבִּי
16 הַרְי"צ נ"ע הַעִיר בְּאַחַת
17 מִשְׁחִיּוֹתָיו¹³: כְּשֶׁרַבְּנוּ הִזְקִין
18 מִדְּבַר בְּפֶעַם הָרֵאשׁוֹנָה
19 אֹדוֹת אֲבִי הַמַּעֲנִישׁ אֵת
20 בְּנוֹ וּמְכָה אוֹתוֹ, אֵין הוּא
21 מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתוֹאֵר "חַסִּיד",
22 וְרַק לְאַחַר מִכֵּן, כִּשְׁהוּא

23 מדבר אודות "מליץ יושר", שם הוא משתמש בתואר זה. שכן,
24 אב המכה את בנו, הוא אכן רחמן וצדיק וחכם, אבל לא חסיד,
25 כי חסיד אינו מכה: על-כּל-פנים רואים אנו, שאם הבן הוא חכם
26 - לא ינוס לחפש לו עזרה או מליץ יושר, רַק לְהִיּוֹת "יִשְׂרָאֵל יְחִוּוּ
27 פְּנִימוֹ" - לֹא עִם הָעוֹרֵף שֶׁלוֹ, אֲלֵא עִם הַפְּנִינִים שֶׁלוֹ, עִם אֲבִיו
28 - פְּנִינִים בְּפָנָיִם, - פְּנִינִים כְּנֹגֵד פְּנִינִים, לְסַבּוֹל הַכְּאוֹתָיו בְּאֵהָבָה,
29 לְטוֹב לוֹ כֹּל הַיּוֹמִים. וְהִנֵּה, לְמַעַלָּה פְּחִינַת "פְּנִינִים" -
30 שֶׁלְּמַדְנֵנוּ לְעֵיל, שֶׁמִּצְדּוֹ שֶׁל יְהוּדִי צָרִיךְ לְהִיּוֹת לְמַעַלָּה הָאוֹפֵן
31 וְהַבְּחִינָה שֶׁל "יִשְׂרָאֵל יְחִוּוּ פְּנִימוֹ", ו"פְּנִינִים בְּפָנָיִם", הַהִיפֵךְ מִהַחֲזֵר
32 הָעוֹרֵף, אֲלֵא לְחִזּוֹת בְּאֲבִינוּ שִׁבְשָׂמִים פְּנִינִים אֵל פְּנִינֵינוּ, הַרִי
33 הַבְּחִינָה שֶׁל "פְּנִינִים" לְמַעַלָּה הוּא הַרְצוֹן וְהַחֶשֶׁק, אֲשֶׁר אֲבִינוּ
34 שִׁבְשָׂמִים מִשְׁפִּיעַ לְבָנָיו כֹּל טוֹב עוֹלָמִים - גַּם הָעוֹלָם הַרוּחָנִי
35 וְגַם הָעוֹלָם הַגְּשָׁמִי, וְחַיִּי נֶפֶשׁ וְגוֹף, - הַרִי כֹל זֶה הוּא מִשְׁפִּיעַ,
36 בְּאֵהָבָה וְרְצוֹן, חִשְׁקָה וְחִפְצֵהָ, עַל-יְדֵי תּוֹרַת חַיִּים -
37 שְׂחִיָּא - הַתּוֹרָה הִיא, רְצוֹנוֹ וְחֶשֶׁק - אֲשֶׁר נִתַּן לָנוּ, -
38 הַשְּׁפֵעָה כּוּן, שֶׁהִיא בְּאֵהָבָה וְרְצוֹן וְכו', הִיא הַנְּקִרָאֵת בְּחִינַת
39 "פְּנִינִים", הַשְּׁפֵעָה הַבְּאֵהָ מִהַפְּנִינִים וּפְנִימִיּוֹת הַרְצוֹן שֶׁלְּמַעַלָּה, כְּמוֹ

יום שבת קודש י"ז תשרי

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 268, ועצה היעוצה לקבל... עד עמ' קלה, גס"ו:

83 באהבה, היא עצת ה'
84 כפי חכמינו ז"ל:
85 "לפשפש במעשיו", -
86 כפי שהגמרא¹⁵ אומרת:

אגרת הקדש

ועצה היעוצה

לקבל באהבה היא עצת ה' בפי חז"ל לפשפש במעשיו

79 וְעֵצָה הַיְעוּצָה לְקַבֵּל -
80 הַיְסוּרִים, בְּאֵהָבָה, -
81 שִׁיחִיהָ בְּכוּחוֹ שֶׁל אָדָם¹⁶
82 לְקַבֵּל אֵת הַיְסוּרִים¹⁷

13. ראה סה"ש תש"ד ע' 15. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דלכאורה כן הוא גם בחיי נפשם. ראה ח"א פכ"ב וספ"ג".
15. ברכות ה, א.

1 "אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו", אחרי
 2 אלה ממעשיו שיש לעשות תשובה עליהם, ויעשה תשובה,
 3 וימצא לו עונות הצריכין מרוק וסורים, ויראה לעון גדול
 4 אהבתו - של הקדוש ברוך הוא, אליו, - אהבה המקלקלת
 5 השורה, במשל מלך
 6 גדול ונורא הרוחץ
 7 בכבודו ובעצמו צואת
 8 בנו יחידו, מרב¹⁶
 9 אהבתו, - לבנו, שהרי זו
 10 חריגה מהסדר, שאכן
 11 המלך עצמו רוחץ ומנקה
 12 את הצואה, רק אהבתו
 13 הרבה של המלך אל בנו
 14 יחידו מקלקלת את
 15 השורה, שהוא עצמו
 16 רוחץ את צואתו. כך יש
 17 לראות אהבתו הגדולה
 18 של הקדוש-ברוך-הוא
 19 אליו - בנקותו ועוונותיו
 20 על ידי יסורים. כמו
 21 שכתוב¹⁷: "אם רחץ ה'¹⁸ צואת פנות ציון כו', ברוח
 22 משפט¹⁹ כו"²⁰. וכמים הפנים אל פנים, - כשמתכלים
 23 עם הפנים במים, משתקפים במים אותם פנים, כך הרי גם לב
 24 האדם לאדם, לב האדם למטה לאדם העליון - ללמעלה,
 25 התעורר אהבה בלב כל משכיל ומבין יקר מהות
 26 אהבת ה' אל התחתונים, - לאלה הנמצאים בתחתיות
 27 העולם הזה, אשר היא - אהבתו של הקדוש ברוך הוא, יקרה
 28 ומוזנה מכל חיי העולמים כלם, - העולמות הרוחניים

והגשמיים, כמו שכתוב²¹: "מה יקר חסדך וכו'", - וכן
 כתוב²²: "כי טוב חסדך מחיים כו'", כי חסדך שהוא
 בחינת אהבה, - פנימיות החסד היא אהבה, "אהבת עולם
 אהבתך על כן משכתיך חסד", מאהבה בא חסד, הוא חיי
 החיים שנקבל העולמות,
 כמו שאומרים: -
 בשמונה-עשרה, "מכלכל
 חיים בחסד". - הרי
 שחסד ואהבה הם המזון
 והחיים של החיים. ואז -
 כשיבין את אהבתו
 הגדולה של הקדוש-
 ברוך-הוא אליו,
 המתבטאת ביסורים - וזה
 יעורר בו אהבה להקדוש-
 ברוך-הוא, לקבל את
 היסורים באהבה, אז -
 "גם ה' יתן הטוב", -
 מה שטוב גם בגלוי, טוב
 הנראה והנגלה, שרואים
 בעיני בשר שזה טוב, ויאר פניו אליו, - שהפנים והפנימיות
 שלמעלה יהיו באופן שיהיו נראים בפנים, וטוב לאדם למטה,
 בחינת אהבה מגלה, אשר היתה תחלה מלבשת
 ומסתרת בתוכה מגלה, - הבאה מאהבה מסותרת, הרי
 זה יבוא באהבה גלויה ובחסדים גלויים, ויתמתקו הגבורות
 בשרשן, - שבשורש הרי הגבורות הן טוב, אלא שהן יורדות
 למטה בענין של גבורות ויסורים - הרי הגבורות יתמתקו
 בשרשן, ויתבטלו הדינין נצח-סלה-ועד:

16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע דבנמשל כ' גדול (איכות?) ובמשל רוב (כמות?)". 17. ישעי' ד, ד. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב - את". 19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מש' הכולל ליה"ר דביעור חמץ". 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וראה פרש"י שם". 21. תהלים לו, ח. 22. שם סג, ד.

אגרות קודש

ב"ה, אור ליידי תשרי, תשי"ב

ברוקלין.

להגביר השלום, ולאחד ולקרב הלבבות של כאו"א זל"ז, ולהתחזק בבטחון - אשר בודאי הוא רק כמש"נ כי מנסה ה"א אתכם. וכשמבחינים שזהו רק נסיון - בטל לגמרי - ומתגלה פי הפנימי דהניל - מנסה (ומגביר) ה"א אתכם למע' מכל העלמות והסתרים עד כדי לדעת (ולהתקשר בקשר אמיץ וחזק מאוד) גילוי פני' (לקוי'ת פי ראה יט, ב ואילך) והטוב דלמעלה נעשה טוב נראה ונגלה למטה ג"כ הטוב לנו - בגו"ר גם יחד, שמחתנו (לי רבים).

יום ראשון

יום ראשון

יא תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: כא. אד"ש . . . 266 בכל יום.

במוצאי יוהכ"פ תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – ע"פ מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו, אליו לא למדותיו, דער פרדס זאגט אליו איז אורות המתלבשים בכלים דע"ס דאצילות, דער רבי דער בעש"ט זאגט אליו איז דער אלקות וואָס אין כלים דע"ס דאצילות, דער פירוש הפשוט איז: אליו עצמות א"ס וואָס עס איז בא יעדען פשוט'ן אידען בידיעה עצמית דורך אמונה פשוטה, און דאָס איז קרובים אליו און בכל קראנו אליו עצמות א"ס און עצמות הנשמה, תפלה באמונה פשוטה איז מחבר עצמות הנשמה מיט עצמות א"ס, אז עצמות א"ס זאָל זיין דער רופא חולים און מברך השנים.

במוצאי יום הכפורים תקנ"ו בליאזנא אמר רבינו הזקן תורה ברבים – כנהוג אז דרושים קצרים – על פסוק "מי כה' אלקינו בכל קראנו אליו", אליו לא למדותיו. ה'פרדס' אומר: "אליו" הם האורות המתלבשים בכלים דע"ס ספירות דאצילות; הרבי הבעל-שם-טוב אומר: "אליו" הוא האלקות שבכלים דע"ס ספירות דאצילות; הפרוש הפשוט הוא: "אליו" – עצמות אין-סוף שבידיעה עצמית של כל יהודי פשוט – על ידי אמונה פשוטה – וזהו 'קרובים אליו', ו'בכל קראנו אליו' – עצמות אין-סוף ועצמות הנשמה; תפלה באמונה פשוטה מחברת את עצמות הנשמה עם עצמות אין-סוף, שעצמות אין-סוף יהיה הרופא חולים ומברך השנים.

יום שני

יום שני

יב תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שני עם פירש"י.
תהלים: סו"סח.
תניא: אך גם . . . יבא שילה

ברית פרוטה לתעמולה ועבודה במועצות חכמה ובקרוב הדעת שאינה חוזרת ריקם.

יום שלישי

יום שלישי

יג תשרי

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: כב. אהוביי . . . בפירש"י.

הסתלקות אדמו"ר מהר"ש – תרמ"ג – ומנוחתו כבוד בליובאוויטש.
תחלת אגרת סימן כב וסופה – לא בא בדפוס באגרת הקדש. (נדפס בקובץ 'התמים' חוברת שנייה).

יום
רביעי

יום רביעי

יד תשרי, ערב חה"ס

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: אך האמת . . . יאהב ה' וכו'.

ערוב תבשילין.

אין מוסיפין על שתי ערבות, מזה-שאיין-בן בהדסים.

מהדרים לאגוד הלולב בספה ובערב יום טוב. על הלולב שתי כריכות - ומשתדלים ששתייהם תהיינה
מכסות בהדסים וערבות, גם כריכה העליונה במועט על-כל-פנים - ומלבד זה שלש כריכות שבהם אוגד
הדסים והערבות עם הלולב, שלש אלו במשך טפח אחד.

יום
חמישי

יום חמישי

טו תשרי, א דחג הסוכות

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ברכה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: וכמו אב . . . הדינין נס"ו.

בשנותנים ה' מינים לאחר לברך עליהם, אומרים בפרוש שהוא במתנה על מנת להחזיר, ובפרט ביום
ראשון. והוא תועלת לנותן ולמקבל. הורה אדוני אבי מורי ורבי [הרשב"ב] שיתחילו ברכת שהתינו בשהלולב
בידו אחת והאחרוג בשניה.

הפסוקים כי אמרת גו' - רק בהושענא רבה.

גם ביום מברכים "לישב בספה" אחר קדוש ולא אחר המוציא.

ההנהגה בעת ברכת פהנים (פנזכר לעיל יום ב' דחג השבועות), אנו יודעים על-ידי-זה שרפנו
הזקן היה לוקח את ה"צמח צדק" קדם חתנתו תחת טליתו לנשיאת כפים.

יום
שישי

יום שישי

טז תשרי, ב דחג הסוכות [בחול"ל]

ה'תש"ד

בקדוש הלילה: שהתינו, ואחר-כך לישב בספה. במתנה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שיעורים. חומש: ברכה, ששי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: אהובי . . . או"נ מלו"נ.

הצ"צ סיפר: תקס"ט האבען מיר געהערט פון זיידען דעם זעקסטען מאל דעם
ושאבתם מים - הראשון - פון לקו"ת, און עס איז געווען ע"ד ווי די גמרא זאגט
(ירוש' סוכה פ"ה ה"א) שמשם שואבים. יונה האט מקבל געווען בשמחת בית השואבה
גילוי הנבואה, מיר האבען מקבל געווען עד אין סוף, דער סוף איז אז משיח וועט
קומען, שנעוץ תחלתן בסופן.

ה"צמח צדק" ספר: בשנת תקס"ט שמענו מהסבא [אדמו"ר הזקן] בפעם הששית את [המאמר]
"ושאבתם מים" - הראשון - שב"לקוטי תורה", וזה היה בדומה למה שהגמרא אומרת
(ירושלמי סכה פרק ה' הלכה א') שמשם שואבים. יונה [הנביא] קבל בשמחת בית השואבה את
גילוי הנבואה, אנו קבלנו עד אין-סוף, הסוף הוא שמשית יבוא, שנעוץ תחלתן בסופן.

גם בשמחה ובצחלה.
שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵשֶׁת חַיִל, מְזֻמּוֹר לְדוֹר, דָּא הִיא סְעִידְתָּא, וַיְתֵן לָךְ - אוֹמְרִים בְּלַחֲשׁ.
בְּמוֹסָף - "וּמְנַחֲתֶם וְנִסְכֵיהֶם" אַחֲרֵי פְסוּקֵי כָּל יוֹם וַיּוֹם. בְּשַׁבָּת אֵין אוֹמְרִים הוֹשְׁעֵנוּת.

שיעורים. חומש: ברכה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"פז.

תנאי: כג. בגזירת . . . קלו כלל.

על-ידי העבודה דנסיונות מתגלה בחינת יחידה שבנפש, כמאמר "חבוקה ודבוקה בך" -
התקשרות הנשמה באלקות, ועל-ידי-זה - "טוענת עלך" - בקיום התורה ומצות במסירת נפש,
הנה - "יחידה ליחודך" - שמתגלה בחינת יחידה שבנפש, דעל-ידי התגלות זו נהפך יחידה
שבנפש הבהמית לאלקות, שהוא ענין התקף בקיום התורה ומצות בחיות פנימי, ובהרגש תענוג
גדול והנאה מרבה בעבודת ה', ובכל עניני העולם הן ולאן שוין אצלו בהשואה אמתית, כי נלקח
ממנו התענוג וטוב טעם שבענינים הגשמיים.

אגרות קודש

ב"ה, י"ח תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח א"א נ"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה דוד אברהם שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי"א תשרי...

לפלא שאינו מזכיר במכתביו האחרונים, אם נפגש עוה"פ באותם הקרובים שי' שפגשם מאז
בכפר חב"ד ושפעל עליהם יחס - קירוב לחב"ד אף שחסר אצלם - מצות בפועל. הרי תקותי חזקה
שמצליח בפעולה ומזמן לזמן - בהוספה בכמות ובאיכות, וימלא עדי"ז במכתבו הבא, ומבלי לחכות עד
שיהי' איזה ענין שנדמה יהי' לו שעוד פעם נמצא במצור וכו'.

בודאי מנצל השפעתו בהנוגע להכתות בס מורה ובהנוגע בתוככי המושב, שבשני המקומות גם
יחד בודאי עוסק במרץ גדול, שהרי הענין חשוב למאד. אף שמוכן ששונה אופן הפעולה, ז.א. שבהכתה
הפעולה היא בתוכן תפקידם, משא"כ בהנוגע לתושבי המקום, יש להתבונן ולשער מראש תגובת
השוחט וכו' שבמקום, וכן להזהר מלתת מקום לעלילה שמזניחים ענין ההוראה לתלמידים בשביל
תעמולה בין המבוגרים, והכל לפי תנאי המקום והאישים. ובטח יתייעץ עם עוד מאנ"ש הנמצאים שם
ויודעים תנאי המקום. מובן שגם ההתייעצות צ"ל באופן חשאי, וק"ל, וד"ל.

בברכת הצלחה במלאכתו מלאכת שמים ובפ"ש סגל המורים-ות שי'.

מפני קדושת המועד לא בא כ"ק אדמו"ר שליט"א על החתום, והנני חותם בשמו,

א. קווינט

המזכיר

הציווי 'אנכי ה' אלקיך' נכלל במנין המצוות? יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"ח

ויאדירי: "כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונות העולם... שיעשה אותה לשמה מאהבה – הנה זכה בה לחיי העולם הבא". וכיון שיש הרבה מצוות "אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהן על מתכונתה ושלמותה".

ונראה שהרמב"ם למד זאת מכך שרק מצוות עשה אחת נאמרה מפי הגבורה ("אנכי... מפי הגבורה שמענו"), ולכן בקיום מצוה אחת כראוי זוכה לחיי העולם הבא, כדעת רבי יוחנן שבעשיית מצוה אחת ניצול מגיהינום.

וזהו היא שיטת הרמב"ם שהציווי 'אנכי...' היא 'מצוות עשה' מתרי"ג המצוות, ומצוה אחת זו בחר הקב"ה להשמיעה לישראל ולכן בקיום מצוה אחת כראוי זכה לחיי העולם הבא (כרבי יוחנן). אבל בעל ה'הלכות גדולות' סובר ש'אנכי...' אינו ממנין המצוות, ואם כך אין כאן רמז למעלת קיום מצוה אחת, כי אכן אין להסתפק במצוה אחת אלא צריך לקיים את כולן ואין לשייר אף מצוה (כר"ש לקיש).

(תולדות יעקב יוסף יתרו, ח)

הלכות יסודי התורה פרק א, הלכה ו: וידיעת דברך זה - מצוות עשה, שְׁנֵאמַר: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ.

ובספר המצוות (מ"ע א) הביא הרמב"ם ראייה שהציווי "אנכי ה' אלקיך" הוא מצוות עשה, מדברי הגמרא (מכות כג, ב) ש'אנכי' ולא יהיה לך' מפי הגבורה שמענו.

והרמב"ן (בהשגותיו שם) הביא את דעת בעל 'הלכות גדולות' ש"אנכי ה' אלקיך" אינו נמנה במנין המצוות, כי תרי"ג המצוות הן "גזירותיו יתעלה שגזר עלינו לעשות או מנענו שלא נעשה, אבל האמונה במציאותו יתעלה... הוא העיקר והשורש שממנו נולדו המצוות – לא ימנה בחשבונן".

והנה, לדעת ריש לקיש (סנהדרין ק"א, א), המשייר אפילו מצוה אחת מלשמרה נידון בגיהינום, ורבי יוחנן סובר שגם המקיים מצוה אחת בלבד ניצול מגיהינום.

ויש לבאר זאת על פי פירוש הרמב"ם למשנה (מכות כג, ב), "רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה

'יהרג ואל יעבור' בשעת השמד יום שני י"ב תשרי ה'תשע"ח

אלישע את עצמו להניח תפילין? ובהכרח לומר שלדעת הרמב"ם, בעת גזירת שמד, גם במצוות עשה 'יהרג ואל יעבור'.

אך ה'כסף משנה' הביא את דברי ה'נמוקי יוסף' (סנהדרין עב, ב) ש"אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך, רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה, כדי שיראו העם ולמדו ליראה את השם". ולפי זה יתכן שגם הרמב"ם סובר שבמצוות 'עשה' 'יעבור ואל יהרג ואלישע סיכן את נפשו להניח תפילין כדי "שיראו העם ולמדו ליראה את השם ולאהבו בכל לבם".

והקשה ה'כסף משנה': לפי הדעה שאם אנסוהו לבטל מצוות עשה 'יעבור ואל יהרג', מדוע מסר רבי חנינא בן תרדיון את נפשו לעסוק בתורה (עבודה זרה יז, ב)?

ומבאר ה'מנחת חינוך' (מ' רצו ס"ק יב): כאשר האנס כופה על היהודי לבטל את המצוה, הרי ביד האנס למנוע ממנו את קיום המצוה, וכיון שביין כך לא יקיים את המצוה מה טעם למסור את הנפש, אבל רבי חנינא בן תרדיון עסק בתורה ברבים, כי כאשר הרומיים לא היו לנגדו היה יכול לעסוק בתורה אף שבכך הוא מסכן את חייו (כשיידע הרב), וכאשר המצוה מתקיימת הרי היא דוחה את סיכון הנפש.

הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה ג: בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵד, וְהוּא בְּשֵׁנֵי עֵמֶד מִלֶּךָ רָשָׁע בְּנִבְכּוֹךְ נֹאמַר וְחִבְרָיו וְיָגֹד שְׂמֵד עַל יִשְׂרָאֵל לְבַטֵּל דָּתָם... יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר, אֲפִלּוּ עַל אַחַת מִשְּׂאָר מִצְוֹת.

כתבו ראשונים (רמב"ן, ר"ן ועוד, שבת מט א) כי זה שאמרו שבשעת גזירת שמד יהרג ואל יעבור הוא רק כשאנסו אותו לעבור על מצוות 'לא תעשה' (בקום ועשה) אבל כשאנסו לבטל מצוות 'עשה', יעבור ואל יהרג, כי אינו עושה מעשה בידים או משום שבלאו הכי אפשר לבטלו מקיום המצוה בעל כורחו (על ידי מאסר וכדומה).

והקשה הר"ן: אם כן, מדוע 'אלישע בעל כנפים' הניח תפילין בעת שמלכות רומי גזרה עונש מוות על כך (שבת שם) והרי תפילין היא מצוות עשה? ותירץ: אף שאינו מחויב, רשאי למסור נפשו על קיום המצוה, כי "מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה בשעת הגזירה מוחזקת בידם ומקבלים עליה שכן הרבה".

ולפי זה הקשה ה'לחם משנה': לדעת הרמב"ם (להלן ה"ד), "כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר, הרי זה מתחייב בנפשו", היינו שאינו רשאי למסור נפשו. ואם כן, חוזרת הקושיא מדוע סיכן

יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"ח הכרעה הלכתית משמים

בדברי רבותינו הראשונים מצאנו כמה פעמים שהסתייעו בגילוי מן השמים להוכחת דבריהם. למשל, כתב הראב"ד (הלכות בית הבחירה ו, יד): "כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו". ואחד הראשונים אף היה שואל בקביעות שאלות בהלכה מהשמים

הלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה ד: או שְׂאמַר בְּרִין מְדִינַי תּוֹרַת שְׁח' צֹוה לוֹ שְׁחַדִּין כֶּף הוּא וְהִלְכָה בְּדַבְרֵי פְּלוּנֵי - הָרִי זֶה נְבִיא שְׂקָר, וְחִנְקֵם... שְׁחָרֵי פֶּא לְהַכְחִישׁ תּוֹרַת שְׂאמְרָה: "לא פְּשָׁמִים (היא).

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קמו

ודברי הרמב"ם נאמרו רק כאשר הנביא מביע מלכתחילה קביעה הלכתית ולא כהכרעה במחלוקת קיימת. ויש שכתבו כי הנביא נחשב נביא שקר רק כאשר טוען שנאמרה לו הלכה משמים כדי להודיעה לעם בתור ציווי וחובה, וכדיוק לשון הרמב"ם 'שה' צווה לו שהדין כך', אך אם יאמר 'שה' אמר לו שהדין כך' אין זה בהכרח שקר, כי יתכן שתגיע הודעה הלכתית משמים כפי שמצאנו לגבי הבת-קול, אך לא יתכן שההודעה הזו תחייב לעשות כדבריו, כי התורה 'לא בשמים היא' אלא ניתנה לנו כדי שנכריע על פי הבנתנו וגם אם נמסרה הודעה משמים, עלינו להכריע בעצמינו האם לפסוק על פיה או לא (סדר משנה).

והתשובות עליהן נקבצו בספר מיוחד - 'שו"ת מן השמים' (ראה שם הגדולים להחיד"א א, י, רכז). ולכאורה, כיצד הדברים מתיישבים עם המבואר בהלכה זו שאין להסתייע בראיות מן השמים כהוכחה הלכתית? וכתב החיד"א (שם) כי יתכן שראשונים אלו חולקים על הרמב"ם וסוברים שניתן להסתמך על ראיה משמים כהכרעה הלכתית, שהרי מצאנו בגמרא (יבמות יד, ב) שחכמי ישראל הסתפקו האם לקבוע הלכה כדברי בית הלל או כדברי בית שמאי עד שיצאה בת קול משמים שהלכה כבית הלל. אך הוסיף וכתב כי יתכן ואין כאן מחלוקת וגם הרמב"ם יודה שכאשר חכמי ישראל נחלקו בדיון מסוים ולא הגיעו להכרעה ניתן להסתמך על סימן משמים כדי להכריע ביניהם,

יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"ח

ענווה וחכמה

בעבודתו לכל העולמות "וגם המלאכים ניזונים על ידי תורתו ותפילתו". וידיעה על כך תגרום שעבודתו תהיה בשמחה ובשלימות אך אם מרוב ענווה ושפילות לא יכיר בערך עבודתו, תהיה לכך השפעה שלילית על עבודתו. וכדי לקבוע מתי להתנהג בענווה ושפילות ומתי להימנע ממנה, יש לנהוג כהוראת חז"ל (אבות ב, יב) "כל מעשיך יהיו לשם שמים", היינו שכל פעולה הן של מצוה והן של רשות צריכה להיות ללא שום כוונה לתועלת אישית, וכך יוכל להשכיל ולקבוע מתי להשפיל עצמו ומתי לא. זוהי המידה הבינונית, שהנהוג לפיה נקרא חכם, אבל מי שלא הגיע לדרגה זו שכל מעשיו לשם שמים, אסור לו לנהוג בבינוניות אלא יתרחק עד הקצה האחר "ותהיה רוחו נמוכה למאד" (להלן פ"ב ה"א).

(תולדות יעקב יוסף, עקב מצוה והלכת ברכיו)

הלכות דעות, פרק א הלכה ד-ה: **כָּל אִדָּם שֶׁדַּעוֹתָיו בְּלֵן דְּעוֹת בִּינוּנִיּוֹת מְמַצְעוֹת, נִקְרָא חָכֵם... מִי שֶׁיִּתְרַחַק מִנִּבְחַ הַלֵּב עַד תִּקְצֶה הָאֲחֵרוֹן, וְיִהְיֶה שֶׁפֶל רוּחַ בְּיֹתֵר - נִקְרָא חֲסִיד... וְאִם נִתְרַחַק עַד הָאֲמֻצֶּע פֶּלְבֵד, וְיִהְיֶה עָנוּ - נִקְרָא חָכֵם.** הקשה ה'לחם משנה': כאן כותב הרמב"ם שדרך הממוצע גם במידת הענווה היא דרך החכמים, ומי שהוא "שפל רוח ביותר – נקרא חסיד", וזו הנהגה של 'לפנים משורת הדין', ואילו להלן (פ"ב ה"א) הוא כותב שבמידת הגאווה אסור לנהוג כמידה בינונית, אלא צריך להתרחק "עד הקצה האחרון"! ומבאר בעל ה'תולדות':

כדבריו שענווה בדרך ממוצעת היא "דרך החכמים", מתכוין הרמב"ם שאין ללכת בה בקו אחיד אלא יש להשכיל ולנהוג בחכמה: לפעמים יש להיות שפל רוח ביותר ולפעמים נחוצה הכרה בכוחותיו. לדוגמה: יהודי עובד ה' משפיע

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"ח

האם מותר להתענות?

ויש ליישב על פי דיוק לשון הרמב"ם "אלו שמתעניין תמיד אינן בדרך טובה". כלומר, רק הנהוג להתענות בקביעות אין זו דרך טובה, אך העושה כן באופן חד-פעמי למטרה מסוימת, כגון כתשובה על חטא או מחמת צרה, הרי זו דרך טובה וכפי שכתב הרמב"ם בהלכות תעניות (פ"א ה"ט) כי כשם שמצוה על הציבור להתענות בעת צרה, כך מצוה גם על היחיד (ק"ן אורה תענית שם). ויש שחילקו בין סוגי האנשים: מי שהיה רשע רשאי להתענות אף ימים רבים כדי לכפר על עוונותיו, אך לאדם כשר אין רשות לענות את נפשו ללא סיבה (אוצר המלך, ה"ד). אך אדמו"ר הזקן כותב (אגרת התשובה פ"א) כי אדם חלש שעלול לבוא לידי חולי מפני התענית נקרא חוטא אף כשמתענה על עבירות שבידו ורק לאדם חזק ובריא שריבוי הצומות אינו מזיק לו כלל, מותר להתענות. ולכן בזמנינו שבני אדם אינם חזקים דיים להתענות בקביעות, אסור להרבות בתעניות.

הלכות דעות פרק ג, הלכה א: **אִלּוּ שֶׁמִתְעַנֵּין תָּמִיד - אֵינָן בְּדֶרֶךְ טוֹבָה, וְאִסְרוּ חֲכָמִים שְׂיֵהָא אִדָּם מִסַּנְף עֲצָמוּ בְּתַעֲנִית.**

מקורו של הרמב"ם בדברי הגמרא (תענית יא, א), "אמר שמואל: כל היושב בתענית נראה חוטא". והתוספות (שם) הקשו שהדברים סותרים לדברי שמואל עצמו (ב"ק צא, ב): "החובל בעצמו רשאי" ופירשו בגמרא כי מדובר באדם השרוי בתענית, הרי שיותר להתענות? ותירצו כי אין סתירה בין הדברים, שכן בתענית יש גם צד חיובי וגם צד שלילי ולמעשה החיוב גובר על השלילה ולכן מותר לנהוג כן, אך מכל מקום מאחר ויש בזה גם צד של חטא, צריך כפרה על כך. דוגמא לדבר מדין תענית חלום בשבת שאע"פ שהיא מותרת ומועילה שיקרעו לו את גזר דינו, מכל מקום יש בה גם צד חטא משום שמבטל את מצות עונג שבת, ולכן צריך לשוב ולהתענות בחול ככפרה על כך. אך מדברי הרמב"ם נראה שהתענית אסורה לחלוטין, ולפי זה חזרת קושיית התוספות למקומה!

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"ח

חומרת המקבל לשון הרע

גזר שאול להרוג את כוהני נוב (שמואל א, כא - כב) . ועל מעשה זה נענשו שניהם, אך דואג שהיה המספר נהרג לבדו, ואילו שאול שקיבל את הלשון הרע נהרג עם שלושת בניו במלחמת פלשתים בגלבוע (שם, לא, ו).

ובספר 'עבודת המלך' העיר שאין זו ראייה מוחלטת, כי במדרש (ויקרא רבה כו, ז) נאמר על שאול "על חמש חטאות נהרג אותו צדיק". ואם כן, מניין שעונשו החמור של שאול היה בגלל היותו מקבל לשון הרע ולא בגלל שאר החטאים.

וה'עיון יעקב' (ערכין טו, ב) כתב שחומר המקבל לשון הרע נלמד מדברי הגמרא (שבת נו, ב) שדוד קיבל לשון הרע על מפיבושת ולכן "נחלקה מלכות בית דוד... עבדו ישראל עבודה זרה... וגלינו מארצנו". ומכך שהגמרא תולה את העונשים החמורים בדוד שקיבל לשון הרע, ולא באדם שסיפר לו, משמע שהעבירה של המקבל חמורה יותר.

הלכות דעות פרק ז, הלכה ג: ועוד אמרו חכמים: 'שלישה לשון הרע הורגת - האומר, והמקבל, וזה שאומרים עליו; והמקבל, יותר מן האומר'.

וכך נאמר במדרש (דברים רבה ה, י), "למה נקרא שמו של לשון הרע לשון שלישי - שהוא הורג שלושה, האומר והמקבל ומי שנאמר עליו. מנין - דואג שאמרו ושאול שקיבלו ונוב עיר הכהנים שנאמר עליהם".

והרמב"ם הוסיף ש"המקבלו - יתר מן האומר". ופירש הסמ"ג (לארין י) שהמקבל לשון הרע נענש יותר מהאומר.

וכתב ב'כנסת הגדולה' (לשונות הרמב"ם) שמקור הדברים הוא, שכן מוכח מסיפור המעשה של שאול ודואג האדומי: כאשר דוד ברח משאול שרצה להורגו, הגיע דוד לנוב עיר הכהנים ושם סיפק לו אחימלך כהן נוב מזון וצידה לדרך. וכאשר דואג האדומי סיפר לשאול על הסיוע שניתן לדרך,

'תורתך קבע ומלאכתך עראי' - ביודע כל התורה שבת קודש י"ז תשרי ה'תשע"ח

(ב) שדורש 'ודברת בס' (דברים ו, ז) - "עשה אותך קבע ואל תעשם עראי".

וזהו שכתב הרמב"ם כאן שקיום מצוות תלמוד תורה כדאורי הוא באופן של "עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי", אף אם למד כבר את התורה כולה, והעושה מלאכתו קבע כדי לקנות עושר אינו מקיים 'לא ימוש... והגית'.

אמנם, מה שכתב הרמב"ם כאן "דרכה של תורה, פת במלח תאכל... וחיי צער תחיה" אינו חובה אלא למי שרוצה "להיות מוכתר בכתרה של תורה", "אבל מי שאינו רוצה להיות מוכתר, רק לקיים מצוות עשה... שהן חובה" יכול לעסוק במלאכה "כדי צרכו לדי מחסורו" באופן של "תורתך קבע ומלאכתך עראי", כי לא מצאנו "שחייבה תורה לסבול חיי צער", כמו שכתבו התוספות (בבא קמא ט, ב. ד"ה אילימא) ש"אין צריך לבזבז כל ממונו לקנות אתרוג, אפילו לא ימצא בפת והוא מצוה עוברת, ואפילו שלישי ביתו משמע דלא מחייב, ואמרינן נמי המבזבז אל יבזבז יותר מחומש".

(שולחן ערוך אדה"ו הל' ת"ת, פ"ג, ק"א א)

הלכות תלמוד תורה פרק ג, הלכות וז: מי ששפאז לבו לקיים מצוה זו פראוי... לא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר... אלא עשה תורתך קבע, ומלאכתך עראי.

בתלמוד תורה יש שתי מצוות: א. "ולמדתם אותם..." (דברים ה, א) היא מצוות ידיעת התורה, כי "התלמוד מצד עצמו הוא גם כן מצוות עשה אף אם לא היה מביא לידי מעשה" (הל' תלמוד תורה לאדה"ו פ"ד ה"ב) . ב. "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך, והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח), "ואפילו מי שלמד כבר כל התורה כולה... חייב לקיים 'והגית בו יומם ולילה' ממש" (שם פ"ג ה"ז).

והנה, לדעת רשב"י (מנחות צט, ב) אם למד כבר את כל התורה יכול לעשות מלאכתו קבע ותורתו עראי, ולקיים 'והגית בו יומם ולילה' בקריאת שמע שחרית וערבית. ולדעת רבי ישמעאל, "הנהגה בהן מנהג דרך ארץ" (שאם תבוא לידי צורך הבירות סופך ליבטל מדברי תורה - רש"י ברכות לה, ב) ומכל מקום חייב לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי, כדברי רבי אחא (יומא יט,

אגרות קודש

ב"ה, ערב חה"ס תשרי, תש"כ
ברוקלין.

למסור לכל אנשי בתוככי כל ישראל ברכות זמן שמחתנו, ובהתחלתו מבצע ארבע מנינים באופן דופרצת לכל ארבע הסוגים דבני ישראל, לאחד אותם ולהלהיבם לתורה ומצוות ופנימיותם, כהוראת רבן של כל ישראל הבעש"ט, שנכנסנו בשנת המאתים להילולא שלו, ויפוצו מעינותיו חוצה וייתו מר מלכא משיחא. חג שמח ולבשרות משמחות,

מנחם שניאורסאהן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א תשרי - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קמט
מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"א י"ז תשרי תשע"ח

שם³ מצוי ראשון⁴, והוא ממציא⁵ כל נמצא. וכל²
הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם, לא נמצאו³
אלא מאמת המצאו⁶.

(2) המחקריות. רבינו ז"ל התכוון להתחיל חיבורו בשם המיוחד על דרך: "שויתי ה' לנגדי תמיד", ורמזו בארבעת ראשי התיבות הראשונות. (3) אין פירושו כאן כיחס המקום: שם ולא פה, אלא שימוש לשון רגיל בערבית הוא, לחייב או לשלול מציאותו של איזה דבר: יש שם, אין שם; ורבינו העביר אותו מלשון ערב ללשון עבר (רבי שמואל אבן-תיבון בפתחתו למורה-נבוכים). (4) נמצא ראשון שהוא קדמון לכל דבר אחר שבעולם וגם לזמן, כלומר: שאין לו תחילה וראשית. (5) בורא הכל יש מאין. (6) ממקור מציאותו האמיתית, הנצחית, נובעת ומתקיימת כל המציאות.

ב. ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי - אין דבר אחר יכול להמצאות⁷.

(7) כי המצוי הראשון אינו רק ממציא הנמצאים ובוראם, אלא גם מחיה את כולם ומקיים, הוא סיבת קיומם - ולפיכך לא יוכלו להתקיים אף רגע בלעדיו.

ג. ואם יעלה על הדעת, שאין כל הנמצאים מלבדו מצויים - הוא לבדו יהיה מצוי, ולא יבטל הוא לבטולם⁸; שכל הנמצאים צריכין לו, והוא, ברוב הוא, אינו צריך להם ולא לאחד מהם, לפיכך אין אמתתו באמתת⁹ אחד מהם.

(8) שהרי מציאותו היא מציאות עצמית, בלתי תלויה באחרים כמציאות שאר הנמצאים שהיא תלויה בו, במצוי הראשון - ולכן קיומו נצחי ולא יחדל מהיות אפילו כשכל הנמצאים ייבטלו והיו כלא היו. (9) מציאותם של שאר הנמצאים אינה מוכרחת, שהרי תלויים הם באחרים, בסיבה שסיבה למציאותם - ולפיכך הם רק אפשרי המציאות: אפשר שיתקיימו ואפשר שלא יתקיימו; אבל המצוי הראשון והקדמון לכל דבר שאין סיבה למציאותו, אמיתת מציאותו היא הכרחית - ולפיכך הוא מחוייב המציאות, ואי-אפשר שלא ימצא.

ד. הוא שהנביא אומר: "וה' אלהים אמת"¹⁰ - הוא לבדו האמת, ואין לאחר אמת באמתתו. והוא שהתורה אומרת: "אין עוד מלבדו", כלומר: אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו¹¹.

(10) וכדברי חז"ל על הפסוק הזה: "מהו 'אמת' שהוא אלוקים חיים ומלך עולם" (ירושלמי, ברכות פרק א, הלכה ה). (11) זולתו אין בכל המציאות מצוי נצחי וקיים כמותו.

ה. המצוי הזה הוא אלהי העולם, אדון כל הארץ. והוא המנהיג הגלגל¹² ככח שאין לו קץ ותכלית¹³,

יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"ח

משך הסדר לידעיה וצדקתה לישרי-לב ספר ראשון והוא ספר המדע הלכותיו חמש. וזה סדרן: א. הלכות יסודי התורה. ב. הלכות דעות. ג. הלכות תלמוד תורה. ד. הלכות עבודת כוכבים ומזלות וחקות העובדי כוכבים ומזלות. ה. הלכות תשובה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"משוך חסדך ליודעך וצדקתך לישרי לב".

האדמו"ר המהר"ש מציין שהמשנה מתחילה במ"ם פתוחה ("מאימתי קוראים את שמע כו") ומסיימת במ"ם סתומה ("...ה' יברך את עמו בשלום" (מאמר פתוח ומאמר סגור). ובנוסף, המשנה פותחת ומסיימת גם באותו העניין, שתחילתה בכניסת הכהנים שהם המברכים את ישראל בשלום, ומסיימת בה' יברך את עמו בשלום.

בשני הדברים הנ"ל דומה ספר הי"ד החזקה שהוא מקבץ לתורה שבע"פ כולה" למשנה, שבה נתבאר ענייני התורה שבע"פ.

האחד, שמתחיל במ"ם פתוחה - "משוך חסדך ליודעך", ומסיים במ"ם סתומה - "כמים לים מכסים". והשני, שגם הי"ד החזקה מתחיל ומסיים באותו ענין שבתחילתו: "לידע שיש שם מצוי ראשון.. שכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", וסימונו: "לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד ... ומלאה הארץ דעה את ה'...".

(על-פי י"ן מלכות ספר המדע סימן א)

הלכות יסודי התורה¹

יש בכללן עשר מצות: שש מצות עשה, וארבע מצות לא-תעשה, וזהו פרטן: א) לידע שיש שם אלוהי. ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה אחר זולתי ה'. ג) ליחדו. ד) לאהבו. ה) ליראה ממנו. ו) לקדש שמו. ז) שלא לחלל שמו. ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהם. ט) לשמע מן הנביא המדבר בשמו. י) שלא לנסותו.

ובאר כל המצות האלו בפרקים אלו:

(1) המצוות הנכללות בהלכות הללו, הן עיקרי התורה ויסודותיה.

פרק ראשון

(1) שיש מצוי ראשון, הוא אלוקי עולם אדון כל הארץ; שאינו גוף, ושהוא אחד ואין שני לו.

1 א. יסוד היסודות ועמוד החכמות² - לידע שיש

ועומק. (22) דברים הניתנים להימנות. (23) בהלכה זו הוכיח הרמב"ם ז"ל במופת הגיוני את אחדותו המוחלטת של המצוי הראשון, הקדוש-ברוך-הוא: שהרי אם נאמר [=ח"ו], למשל, שיש שני אלוקות שווים במציאות ובמעלה ואין אחד עילה לשני - אז בהכרח יתחייב שהם גופים; שאם לא כן, במה יהיו נפרדים זה מזה להימנות בתור שניים? הלא כל הדברים הנמנים נבדלים זה מזה על ידי איזה שינוי, על ידי איזה מאורע ומקרה שיש בזה מה שאין בזה. למשל, שתי מטבעות יצוקות ביציקה אחת והן שוות בכל זו לזו, בכל זאת נפרדות הן אחת מחברתה על ידי מקרה המקום, שכל אחת תופסת לעצמה מקום מיוחד. ויש בהן, איפוא, שינוי מקומי המבדיל ביניהן - ושינויים או מקרים כאלה יחולו רק בגופים. ומאחר שכבר הוכח למעלה (הלכה ה) על ידי תנועת הגלגל הנצחית, שמניעו ומסבבו בלי קץ ותכלית אינו גוף ואין בו, איפוא, משיגי הגוף, שינויים ומקרים גופניים - ממילא יתחייב מזה, שהוא אחד ואין שני לו. (24) השווה פירוש המשנה לרבינו (סנהדרין פרק י', היסוד השני).

ח. הרי מפרש בתורה ובנביאים²⁵, שאין הקדוש-ברוך-הוא גוף וגויה, שנאמר: "כי ה' אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת", והגוף לא יהיה לה אלהים אחרים על פניו, וכופר בעקר¹⁸, שתהיה העקר הגדול שהפליג¹⁹ תלוי בו.

(25) אחרי שהוכיח במופת הגיוני שהקדוש-ברוך-הוא אינו גוף, הוא מחזר כאן להביא ראייה להוכחתו גם מהתנ"ך.

ט. אם-כן, מהו זה שכתוב בתורה: "ותחת רגליו"; "כתובים באצבע אלהים"; "נד ה'"; "עניי ה'"; "אזני ה'", וכיוצא בדברים האלו²⁶? הכל לפי דעתן של בני-אדם הוא, שאינן מפריין אלא הגופות²⁷, ודברה תורה פלשון בני-אדם²⁸. והכל פנויים הן, שנאמר: "אם שנותי ברק חרבי" - וכי חרב לשלו, ובחרב הוא הורג? אלא משל, והכל משל. ראיה לדבר זה שנביא אחד אומר שראה הקדוש ברוך הוא: "לבושה פתלג חור", ואחד ראהו חמוץ בגדים מבצרה; משה רבנו עצמו ראהו על הסם בגבור עושה מלחמה²⁹, ובסיני - פשליתי-צבור עטוף³⁰. לומר, שאין לו דמות וצורה³¹, אלא הכל במראה הנבואה ובמחנה. ואמתת הדבר³² אין דעתו של אדם מכין, ולא יכולה להשיגו ולחקרו. וזה שאמר הכתוב: "החקר אלוה תמצא, אם עד תכלית שדי תמצא".

(26) הלא כל אלה אברי גוף הם? (27) כדברי רבינו (מורה-נבוכים חלק א, כו): "כי לא ישיגו ההמון בתחילת מחשבתם מציאות כי אם לגשם בלבד, לדבר שיש לו גוף; וכל מה שאין לו גוף או אינו נמצא בגוף - אינו לדעתם נמצא." (28) (ברכות לא.) כדי שיבינו לדבריה מדברת

1 בכת שאין לו הפסק¹⁴; שהגלגל סובב תמיד, ואי
2 אפשר שישב בלא מסבב¹⁵; והוא, ברוף הוא,
3 המסבב אותו בלא יד ובלא גוף¹⁶.

(12) כמו: המנהיג את הגלגל. חסרה פה מלת הפעול "את", כמנהג לשון המשנה וסגנונה, הוא הגלגל העליון המקיף את כל שאר הגלגלים, ובסיבובו התמידי מסבב הוא גם אותם והם מקיימים בזה את העולם. על הגלגלים ידובר להלן בפרק ג. (13) בחזק. (14) בזמן והתמדה. (15) שהרי הגלגל הוא גוף, וכל גוף אינו מתנועע מעצמו בלי כוח מניע אחר זולתו. (16) שאלמלי היה גוף שיש לו קץ ותכלית, לא היה הגלגל סובב תמיד בלי קץ וסוף. ועוד: אלמלי היה מניע הגלגל גוף, היה מתנועע גם הוא יחד עם הגלגל המניע על ידו, שהרי כלל הוא שאין גוף מניע מבלי שיתנועע גם הוא (מורה-נבוכים חלק ב, הקדמה ט). והיות שכל מתנועע צריך למניע אשר יסבב תנועתו - אם כן אין לדבר סוף! אלא על כורתך אתה אומר: שהמצוי הראשון המניע את הגלגל - אינו גוף (השווה מורה-נבוכים חלק ב, א).

4 ו. וידעת דבר זה - מצות עשה, שנאמר: "אנכי ה'
5 אלהיך"¹⁷. וכל המעלה על דעתו שלש שם אלוה
6 אחר חוץ מזה, עובר בלא-תעשה, שנאמר: "לא
7 יהיה לה אלהים אחרים על פניו", וכופר בעקר¹⁸,
8 שתהיה העקר הגדול שהפליג¹⁹ תלוי בו.

(17) (מכות כד.), כלומר: אנוכי ה' מחייב המציאות, ולפיכך - אנוכי גם "אלוקיך", ועליך להכיר באלקותי ולעבדני. (18) בעיקרו של עולם, בהקדוש-ברוך-הוא. (19) מציאות אלוקים ואחדותו הוא עיקר גדול, והכופר בו - כופר בכל.

9 ז. אלוה זה אחד הוא ואינו שנים, ולא יתר על
10 שנים, אלא אחד שאין פירושו אחד מן האחדים
11 הנמצאים בעולם; לא אחד כמין שהוא כולל
12 אחדים הרבה²⁰. ולא אחד כגוף, שהוא נחלק
13 למחלקות ולקצוות²¹; אלא יחוד, שאין יחוד אחר
14 כמותו בעולם. אלו היו אלהות הרבה, היו גופין
15 וגויות, מפני שאין הנמנים²² השוין במציאותן
16 נפרדין זה מזה, אלא במארעין שיארעו בגופות
17 והגויות. ואלו היה היוצר גוף וגויה, היה לו קץ
18 ותכלית, שאי אפשר להיות גוף שאין לו קץ; וכל
19 שיש לגופו קץ ותכלית, יש לכחו קץ וסוף.
20 ואלהינו, ברוף שמו, הואיל וכחו אין לו קץ ואינו
21 פוסק, שהרי הגלגל סובב תמיד - אין פחו פח גוף;
22 והואיל ואינו גוף, לא יארעו לו מארעות הגופות
23 כדי שיהא נחלק ונפרד מאחר. לפיכך אי אפשר
24 שיהיה אלא אחד²³. וידעת דבר זה - מצות עשה,
25 שנאמר: "ה' אלהינו ה' אחד"²⁴.

(20) מין האדם, למשל, כולל אישים רבים. (21) גוף האדם מורכב מחלקים שונים: חומר וצורה, אברים שונים פנימיים וחיצוניים. וכן כל גוף גשמי אחר יש לו קצוות: אורך רוחב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א תשרי - ספר המדע - הלכות יסודי התורה קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 כַּעַס וְלֹא שְׂחֹק, וְלֹא שְׂמֵחָה וְלֹא עֲצָבוֹת, וְלֹא
28 שְׂתִיקָה וְלֹא דְבוּר פְּדֻבּוֹר פְּנֵי אָדָם. וְכָף אָמְרוֹ
29 חֻקִּים³⁹: אֵין לְמַעְלָה, לֹא יְשִׁיבָה וְלֹא עֲמִידָה⁴⁰,
30 וְלֹא עֲרָף וְלֹא עֲפוּי⁴¹.

34 לא הרכבה ולא הפרדה. כל המקרים והפעולות המנויים
כאן הם משיגי הגוף. ולא ישיגו, איפוא, את המצוי הראשון
שאינו גוף. (35) שהרי קדמון הוא לכל דבר וגם לזמן,
כאשר כבר אמרנו; וכמו שאין לו תחילה וראשית, כך אין
לו סוף ותכלית. (36) שהם תוספת לגוף האדם; והמצוי
הראשון שאינו גוף ואינו מורכב אין לו שום תוספת - אלא
הוא והחיים מהות אחת היא. (37) שהיא תוספת על
מהותו; אבל הוא לא כן: הוא - החכמה, והחכמה - הוא.
(38) לפי נוסח אוקספורד. שם פעולה בהפעיל משורש קוץ
אחי קוץ, והוראתו: יקיצה משינה. ברוב הדפוסים הנוסח:
הקיצה - שם פעולה שנגזר בטעות משם הפועל הקיץ:
אשבעה בהקיץ תמונתך (תהלים יז, א). עיין בדברי רש"י
(בבא בתרא י). (39) (חגיגה טו). (40) בגמרא שלנו חסר
"ולא עמידה". ורש"י בפירושו מעיר: "ולא עמידה" לא
גרסינן. (41) הרמב"ם בפירושו למשנה (סנהדרין פרק י'
פירש: "לא ערף ולא עפוי" - לא פירוד ולא חיבור. "עורף"
הוא סמל הפירוד, ו"עפוי" מלשון: ועפו בכתף פלשתים
(ישעיה יא, יד), שפירושו: יתחברו (עיין שם). ויש
מפרשים: "עפוי" משורש: עפה. שפירושו: סבוב והתגלגל,
אופנים לא עפו (מדמדש-רכה, יתרו), וכה פירושו: לא עורף
- הבכל צדדיהם יש רק פנים (רש"י, חגיגה טו). ולא עפוי
- ולא סבוב, על דרך: לא יסבו בלכתן, איש אל עבר פניו
לכו (יחזקאל א, ט), ולדעת רש"י: עפוי - לשון עייפות.

31 יב. והואיל והתקבר בן הוא - פל התקברים הללו
32 וכפיצא בהן, ששנאמרו בתורה ובדברי הנביאים, הפל
33 משל ומליצה הן; פמו ששנאמר: "יושב בשמים
34 ישחק", "כעסוני בהבליהם", "באשר שש ה'",
35 וכפיצא בהן; על הפל אמרו חקמים: דברה תורה
36 פלשון פני-אדם. וכן הוא אומר: "האתי הם
37 מקעיסים", הרי הוא אומר: "אני ה' לא שניתי",
38 ואלו היה פעמים פועס ופעמים שמת, היה
39 משתנה⁴². וכל התקברים האלו אינן מצויין אלא
40 לגופים האפלים, השפלים, שכני בתי חמר, אשר
41 בעפר יסודם⁴³. אכל הוא, ברוך הוא, יתברך
42 ויתרומם על כל זה.

(42) "מלך בשר ודם כשהוא בכעס אינו ברצון; אבל
הקדוש-ברוך-הוא אינו כן, אלא גם כשהוא בכעס הוא
ברצון" (מדרש שוחר טוב, פרק ב). (43) (איוב ד, ט).

פרק שני

(1) שמצוה לאהוב את ה'; שכל הברואים מחולקים לשלושה
חלקים; ראשי פרקים על מעשה מרכבה.

א. האל הנכבד והנורא הזה, מצוה לאהבו וליראה⁴³

התורה בכינויים ובציורי דיבור הלקוחים מתוך חיי האדם
וסביבתו. וזוהי כוונת חז"ל במאמרם: "אשריהם צדיקים
הנביאים שהם מדמים הצורה ליצורה, אלא אין משמיעים
לאוזן - אלא מה שהיא יכולה לשמוע, ואין מראים לעין -
אלא מה שהיא יכולה לראות (מדרש "שוחר טוב" פרק א).
(29) (מכילתא בשלח). (30) (ראש השנה יז:). (31) מכיוון
שלכל אחד הוא נגלה בצורה ודמות אחרת, אות הוא שאין
לו צורה ודמות כל עיקר, והכל רק במחזה. (32) מהותו
האמתית של הקדוש-ברוך-הוא תעלומה היא, ולא יגיע
האדם לעולם לחקר תכליתה.

1 י. מהו זה שבקש משה רבנו להשיג פשאמר:
2 "הראני נא את כבודך" ? - בקש לידע אמתת המצאו
3 של הקדוש-ברוך-הוא, עד שיהיה ידוע בלבבו פמו
4 ידיעת אחד מן האנשים, שראה פניו ונחזקה צורתו
5 בלבבו, שנמצא אותו האיש נפרד בדעתו משאר
6 האנשים. כך בקש משה רבנו להיות מציאות
7 הקדוש-ברוך-הוא נפרדת בלבבו משאר מציאות
8 הנמצאים, עד שידע אמתת המצאו פאשר היא.
9 והשיבו ברוך הוא, שאין פח בדעת האדם החי,
10 שהוא מחבר מגוף ונפש, להשיג אמתת דבר זה על
11 בריו. והודיעו ברוך הוא, מה שלא ידע אדם לפניו
12 ולא ידע לאחוריו, עד שהשיג מאמתת המצאו דבר,
13 שנפרד הקדוש-ברוך-הוא בדעתו משאר הנמצאים,
14 פמו שיפרד אחד מן האנשים שראה אחוריו והשיג
15 כל גופו ומלבושו בדעתו משאר גופי האנשים. ועל
16 דבר זה רמז הכתוב ואמר: "וראית את אחרי, ופני
17 לא יראו"³³.

(33) תוכן הלכה זו הוא: ביקש משה רבינו להכיר לדעת את
מהותו של הקדוש-ברוך-הוא לאמתה כאשר היא, עד כדי
כך שיוכל להבדיל בין מציאותו למציאות שאר הנמצאים,
כמו שיכיר אדם את רעהו שהסתכל בפניו ונתרשמה צורתו
בויכרונו היטב שלא יחליפהו באיש אחר. על זה קיבל משה
רבינו תשובה: "וראית את אחורי, ופני לא יראו", כלומר:
הקשית לשאול. אמנם, תשיג את מהותי יותר מהקודמים
לפניך והבאים אחרך, אבל גם כן אך את מקצתה ולא כולה
- "כי לא יראני האדם וחי": אדם חי, המחובר מגוף ונפש,
אין כוח בדעתו להשיג מהותי כאשר היא (עיין שמונה
פרקים פרק ז; מורה נבוכים חלק א, נד).

18 יא. וכיון שנתברר שאינו גוף וגויה, יתברר שלא
19 יארע לו אחד ממארעות הגופות - לא תבור ולא
20 פרווד³⁴, לא מקום ולא מדה, לא עליה ולא ירידה,
21 ולא ימין ולא שמאל, ולא פנים ולא אחור, ולא
22 ישיבה ולא עמידה; ואינו מצוי בזמן³⁵ עד שיהיה
23 לו ראשית ואחרית ומגן שנים; ואינו משתנה,
24 שאין לו דבר שיגרום לו שנוי; ואין לו לא מות ולא
25 חיים, פחיי הגוף החיים³⁶; ולא סכלות ולא חכמה,
26 פחכמת האיש החכם³⁷; לא שנה ולא הקיצה³⁸, ולא

10) מתהווים, ונפרדים תמיד ליסודות שמהם נתהוו. 11) הם ארבעת סוגי היצורים שעל כדור הארץ: דומם, צומח, חי, מדבר. ומנויים פה בסדר מהופך, מלמעלה למטה. 12) שהם בני חלוף, ההווים ונפסדים תמיד - אלא בני-קיימא הם ואינם משתנים. 13) נפרדות ונפשטות מכל חומר, ונבדלות הן אחת מחברתה ע"י מעלתן (עיין להלן, הלכה ה). ורבינו ז"ל בספרו (מו"נ ח"ב, י) מבאר את מאמר המדרש (ב"ר פרק סח), ש"המלאך הוא שלישו של עולם", על-פי שיטתו כאן, שהעולם נחלק לשלושה חלקים - ועולם המלאכים הוא, איפוא, שלישי העולם.

ד. ומהו זה שהנביאים אומרים, שראו המלאך אש ובעל כנפים?¹⁴ הכל במראה הנבואה ודרך חידה, לומר שאינו גוף, ואינו כבד בגופות הפכדים;¹⁵ כמו שנגאמר: "כי ה' אלהיך אש אכלה הוא", ואינו אש, אלא מַשֵּׁל; וכמו שנגאמר: "עשה מלאכיו רוחות".¹⁶

14) והלא המלאך הוא צורה בלי גולם, אי-גופני, ואיך יתואר כאש ובעל כנפים שהם גופים מורכבים? (15) כמים או עפר, אלא קלים הם כאש ורוח. אבל כל זה הוא רק דרך משל וחידה לשבר את האוזן, ולאמיתו של דבר - הם צורות נפרדות ואינם גופנים כל עיקר (השווה מו"נ ח"א, מט). 16) וסופו של הפסוק: "משרתיו אש לוחט": פעם אש, ופעם רוח - לומר לך: שאינם לא זה ולא זה, אלא הכל לפי כח הדמיון של הנבואה (מעשה רוקח).

ה. ובמה יפרדו?¹⁷ הצורות זו מזו, והרי אינן גופינן?¹⁸ לפי שאינן שוין במציאותן, אלא כל אחד מהן למטה ממעלתו של חברו, והוא מצוי מִפְחוּ, זה למעלה מזה;¹⁹ והכל נמצאים מִפְחוּ של הקדוש-ברוך-הוא וטובו. וזהו שרמזו שלמה בַּחֲכָמָתוֹ וְאָמַר: "כי גבה מעל גבה שמר".²⁰

17) במקום: תִּפְרְדָּנָה, על-דרך לשון המשנה: הנשואות יתארו והארוסות יינשאו (יבמות מא). ואולי, מפני שהמכוון ב"צורות" הם המלאכים, על כן משמשים בהן זכר ונקבה בערבוביא. 18) ושינויים גופניים לא יחולו בהם - במה, איפוא, ייפרדו המלאכים שיהיו ניכרים ונבדלים זה מזה? (19) הם נפרדים במציאותם ובטיב מעלתם: שכל אחד הוא עלול לשני שממעל לו ומצוי מכוחו (עיין למעלה פ"א, ה"ז): וכולם יחד נמצאים מכוח אמיתות מציאותו של המצוי הראשון. 20) כלומר: עולם הגלגלים שומר על העולם השפל, עולם היסודות שיסודותיו יתקיימו: עליהם, על הגלגלים, שומר עולם המלאכים שהם עילתם וצורתם. וממעל לכולם - הקדוש-ברוך-הוא, שהוא עילת העילות וצורת העולם.

ו. זה שאמרנו: 'למטה ממעלתו של חברו, אינה מעלת מקום, כמו אדם שיושב למעלה מחברו; אלא כמו שאמרין בשני חכמים שאחד גדול מחברו בחכמה, שהוא למעלה ממעלתו של זה; וכמו שאמרין בעלה, שהיא למעלה מן העולל'.

1 אותו, שנגאמר: "וְאֶהְיֶה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ", ונגאמר: 2 אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא."

ב. והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים והגדולים, ויראה מהן חכמתו, שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אוהב ומשבח ומפארו ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול. כמו שאמר דוד: "צמאה נפשי לאלהים לאל חי". וכשמחשב בדברים האלו עצמן,² מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ויפחד, וידע שהוא כריה קטנה, שפלה, אפלה, עומדת בדת קלה, מעוטה לפני תמים דעות,³ כמו שאמר דוד: "כי אראה שמיה מעשה אצבעותיך - מה אנוש פי תזכרנו". ולפי הדברים האלו,⁴ אני מבאר קללים גדולים ממעשה רבון העולמים, כדי שיהיו פתח למבין לאהב את השם; כמו שאמרו חכמים⁵ בענין אהבה, שמתוך כך⁶ אתה מפיר את מי שאמר והיה העולם.

2) ומעריך לעומתם את אפסות האדם ומך ערכו. מיד הוא נסוג אחור מתוך רגש של נחיתות ופחיתות, כמו שהוא הולך ומבאר. 3) הכוונה לאלהים, סמל שליומות הדעת. ובמקרא: תמים דעים (איוב לו, טז). 4) האמורים בענין, שמתוך הסתכלות והתבוננות בנפלאות תמים דעים, באים לידי אהבתו ויראתו. 5) 'ספרי', ואתחנן. 6) מתוך עיון והתבוננות בתורת ה' ומצוותיה.

ג. כל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו נחלק לשלשה חלקים:⁷ מהן ברואים, שהן מחברים מגלם⁸ וצורה,⁹ והם הוים ונפסדים¹⁰ תמיד, כמו גופות האדם והבהמה והצמחים והמתכות.¹¹ ומהן ברואים, שהן מחברים מגלם וצורה, אבל אינן משתנין מגוף לגוף ומצורה לצורה כמו הראשונים, אלא צורתן קבועה לעולם בגלמם ואינן משתנין כמו אלו, והם הגלגלים והפוככים שבהן. ואין גלמם פשאר גלמים¹² ולא צורתם פשאר צורות. ומהן ברואים - צורה בלא גלם כלל, והם המלאכים, שהמלאכים אינם גוף וגויה, אלא צורות נפרדות זו מזו.¹³

7) עולם השפל, זהו העולם שלנו. עולם הגלגלים והכוכבים. ועולם המלאכים, כמו שהוא הולך ומבאר. 8) חומר, כמו: גולמי כלי עץ (כלים יב, ז), חומר מחוסר צורה ותבנית. 9) היא נפש החומר ועצמותו, אשר בה יתעצם החומר ויבדל משאינו מינו. למשל: השכל הוא צורת האדם, כי בו יתעצם ויתייחד למין מיוחד, מין "מדבר", ונבדל בזה משאר בעלי החיים. ולפיכך נקרא אדם המחוסר שכל - גולם. ונבדלת "צורה" מ"תבנית", שזו האחרונה היא צורה גשמית, חיצונית ונראית לעינים, כמו: תבנית יד, בעוד ש"צורה" היא רוחנית מופשטת, ומושגת רק בשכל.

30 שְׁהִיא. וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּדַעַה שֶׁהִיא חוּץ מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ
 31 שְׂאֵנוּ יוֹדְעִין; שְׂאֵין אָנוּ וְדַעְתָּנוּ אֶחָד²⁸. אַבְל הַבּוֹרָא
 32 יִתְבָּרֵךְ, הוּא וְדַעְתּוֹ וְחֵייו אֶחָד מִכָּל צַד וּמִכָּל פֶּנֶה
 33 וּבְכָל דְרָךְ יְחוּד. שְׂאֲלֻמְלִי הִיָּה חֵי בְחַיִּים יוֹדֵעַ
 34 בְּדַעַה חוּץ מִמֶּנּוּ - הֵיוּ שֵׁם אֱלֹהוֹת הַרְבֵּה: הוּא
 35 וְחֵייו וְדַעְתּוֹ; וְאֵין הַדְּבָר כֵּן, אֲלֵא אֶחָד מִכָּל צַד
 36 וּמִכָּל פֶּנֶה וּבְכָל דְרָךְ יְחוּד. נִמְצְאָתָּ אַתָּה אוֹמֵר: הוּא
 37 הַיּוֹדֵעַ, וְהוּא הַיְדוּעַ, וְהוּא הַדַּעַה עֲצָמָה - הַכֹּל
 38 אֶחָד. וְדָבָר זֶה אֵין פֶּחַ בְּפִה לְאִמְרוֹ, וְלֹא בְּאֵזֶן
 39 לְשִׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֶב הָאָדָם לְהַפִּירוֹ עַל פְּרִי²⁹. וּלְפִיכֶךָ
 40 אוֹמֵר: "חֵי פְרַעַה"³⁰ "וְחֵי נִפְשָׁךְ", וְאֵין אוֹמֵר "חֵי
 41 ה'", אֲלֵא "חֵי ה'"³¹ - שְׂאֵין הַבּוֹרָא וְחֵייו שְׁנַיִם,
 42 כְּמוֹ חֵי הַגּוֹפִים הַחַיִּים אוֹ כְּחֵי הַמַּלְאָכִים. לְפִיכֶךָ
 43 אֵינוֹ מְפִיר הַבְּרוּאִים יוֹדְעֵם מִחֻמַּת הַבְּרוּאִים, כְּמוֹ
 44 שְׂאֵנוּ יוֹדְעִין אוֹתָם, אֲלֵא מִחֻמַּת עֲצָמוֹ יְדַעֵם. לְפִיכֶךָ
 45 מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ עֲצָמוֹ, יוֹדֵעַ הַכֹּל, שֶׁהַכֹּל נִסְמָךְ לוֹ
 46 בְּהִוְיָתוֹ³².

28) לא הרי ידיעת הבורא כהרי ידיעת האדם. ידיעת האדם באה אליו מחוצה לו על-ידי נסיונות חיים, לימוד והתבוננות. ועל-ידי תוספת של ידיעות חדשות שהוא רוכש לו בכל פעם. עצמותו מתחדשת ומשתנית, ואינה היום מה שהיתה אתמול. נמצא, כי האדם היודע, והידוע - היא הידיעה שרכש לו, והדעה - הוא השכל שאמצעותו רכש לו ידיעתו - שלושה המה. לא כן הבורא, שידיעתו אינה באה מחוצה לו, אלא מחמת עצמו היא, ולפיכך - הוא היודע, והוא הידוע, והוא הדעה עצמה. (29) שכשם שמהות מציאותו בלתי מושגת, כך גם חייו ודעתו בלתי מושגים. (30) בסמיכות, כמו: בחיי-פרעה, סומך ונסמך, כי פרעה וחיי - שנים הם: גווייתו וחיו. (31) כמו: אלהים חיים, כלומר: הוא החיים, והחיים הוא. הוא מקור החיים. ולכן אין לנו אלא שְׂאֵנוֹמֵר: הוא חי ולא בחיים, ויודע ולא בדעה, כלומר: לא בחיים ולא בדעת שהם נוספים על מהותו (הריטב"א). (32) סדר הכרתנו הוא מן העלול אל העילה: אברהם אבינו הכיר את הבורא על ידי הסתכלות בנפלאות הבריאה, וקרא: בירה נפלאה כזו - אדון יש לה! אבל הקב"ה שהוא העילה הראשונה, הוא יודע הכל מחמת עצמו, ולכן אין דבר נעלם ממנו. משל למה הדבר דומה? לאומן שיער כלי עם מנגנון פלאים. כל העובר עליו מסתכל ומתבונן בו עד שבא עד תכונתו ויודע אותו. ומה בין ידיעת המסתכל בכלי לידיעת האומן העושה את הכלי? בעוד שהמסתכל נמשך אחר הכלי, האומן - הכלי נמשך אחריו, שהוא יודע אותו מעצמו עוד בטרם שעשהו (השווה מו"נ ח"ג, בא).

47 יֵא. דְבָרִים אֵלוֹ שְׂאֵמְרָנוּ בְּעֵנֵינוּ זֶה בְּשֵׁנֵי פְרָקִים אֵלוֹ
 48 - כְּמוֹ טַפָּה מִן הַיָּם הֵם מִמָּה שְׂצָרִיךְ לְבָאָר בְּעֵנֵינוּ
 49 זֶה. וּבְאִוֵר כָּל הַעֲקָרִים שֶׁבְּשֵׁנֵי פְרָקִים אֵלוֹ, הוּא
 50 הַנִּקְרָא 'מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה'³³.

33) על שם המרכבה שראה יחזקאל כשנגלו לו מראות

1 ז. שְׁנוֵי שְׁמוֹת הַמַּלְאָכִים - עַל שֵׁם מַעֲלָתָם הוּא.
 2 וּלְפִיכֶךָ נִקְרָאִים 'חֵיֹת הַקִּדְשׁ', וְהֵם לְמַעַלָּה מִן
 3 הַכֹּל, וְאוֹפְנִים וְאֲרָאִים וְחַשְׁמָלִים וְשֹׁרְפִים
 4 וּמַלְאָכִים וְאֱלֹהִים וּבְנֵי אֱלֹהִים וְכוּרֻכִים וְאִישִׁים -
 5 כָּל אֵלוֹ עֲשָׂרָה הַשְּׁמוֹת²¹ שְׁנִקְרָאוּ בְּהֵן הַמַּלְאָכִים,
 6 עַל שֵׁם עֲשָׂרָה מַעֲלוֹת שֶׁלָּהֶן הֵן. וּמַעַלָּה שְׂאֵין לְמַעַלָּה
 7 מִמֶּנָּה, אֲלֵא מַעֲלַת הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, הִיא מַעֲלַת
 8 הַצּוּרָה שְׁנִקְרָאת חֵיֹת; לְפִיכֶךָ נִאָּמַר בְּנִבְיָאָה, שֶׁהֵן
 9 תַּחַת כְּסֵא הַכְּבוֹד. וּמַעַלָּה עֲשִׁירִית הִיא מַעֲלַת
 10 הַצּוּרָה שְׁנִקְרָאת 'אִישִׁים', וְהֵם הַמַּלְאָכִים הַמְדַבְּרִים
 11 עִם הַנְּבִיאִים וְנִרְאִים לָהֶם כְּמִרְאֵה הַנְּבִיָּאָה; לְפִיכֶךָ
 12 נִקְרָאוּ אִישִׁים, שֶׁמַּעֲלָתָם קְרוּבָה לְמַעֲלַת דַּעַת בְּנֵי-
 13 אָדָם.

21) עשרת המלאכים הללו לשמותם בצוותא חדא, נזכרים גם בזוהר (שמות, בא) ורק בשינוי סדר.

14 ח. וְכָל הַצּוּרוֹת הָאֵלוֹ חַיִּים וּמְפִירִין אֶת הַבּוֹרָא
 15 יוֹדְעִים אוֹתוֹ דַּעַה גְּדוּלָּה עַד לְמֵאד - כָּל צוּרָה
 16 וְצוּרָה לְפִי מַעֲלָתָה, לֹא לְפִי גְדוּלוֹ²². אֲפִלוּ מַעַלָּה
 17 הָרָאשׁוֹנָה²³ אֵינָה יְכוּלָּה לְהַשִּׁיג אֶמְתַּת הַבּוֹרָא כְּמוֹ
 18 שֶׁהוּא, אֲלֵא דַעְתָּה קְצָרָה לְהַשִּׁיג וְלִידַע; אַבְל מִשְׁגַּת
 19 יוֹדַעַת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁמִּשְׁגַּת וְיודַעַת צוּרָה שֶׁלְמַטָּה
 20 מִמֶּנָּה. וְכֵן כָּל מַעַלָּה וּמַעַלָּה, עַד מַעַלָּה עֲשִׁירִית.
 21 גַּם הִיא יוֹדַעַת הַבּוֹרָא דַּעַה, שְׂאֵין פֶּחַ בְּנֵי הָאָדָם
 22 הַמְחַבְּרִים מְגַלֵּם וְצוּרָה יְכוּל לְהַשִּׁיג וְלִידַע כְּמוֹתָה.
 23 וְהַכֹּל אֵינֶן יוֹדְעִין הַבּוֹרָא כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ עֲצָמוֹ²⁴.

22) כל אחת מהצורות, מכירה את הבורא לא לפי גדלו האמיתי, אלא לפי מעלתה היא ולפי כח השגתה בלבד. ויש סוברים שהנוסח הנכון הוא: "לפי מעלתה ולפי גדלה". וכן מוכח הדבר לקמן בפרק ג, ה"ט (הגהות האדר"ת). (23) חיות הקודש. ואמרו חז"ל: "והחיות עומדות אצל כסא כבודו, ואינן יודעות מקום כבודו" (פרקי דרבי אליעזר, פרק ד). כמו כן: "לא יראני האדם וחי". מהו וחי? אמר רבי עקיבא: אף החיות הנושאות את הכסא, אינן רואות את הכבוד (במדבר רבה, סוף פרשת נשא). (24) כמו: את עצמו, שרק ידיעתו שלימה ואמיתית.

24 ט. כָּל הַנִּמְצְאִים חוּץ מִן הַבּוֹרָא, מְצוּרָה
 25 הָרָאשׁוֹנָה²⁵ עַד יְתוֹשׁ קָטָן שֶׁיְהִיָּה בְּטַבּוֹר הָאֲרָץ²⁶ -
 26 הַכֹּל מִפְּנֵי אֶמְתַּתוֹ נִמְצָאוּ. וְלְפִי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ עֲצָמוֹ
 27 וּמְפִיר גְדוּלָּתוֹ וְתַפְאָרְתוֹ וְאֶמְתַּתוֹ, הוּא יוֹדֵעַ הַכֹּל,
 28 וְאֵין דְּבָר נִעְלָם מִמֶּנּוּ²⁷.

25) חיות הקודש. (26) בכדור הארץ. כל נקודה שבכדור, הוא טבורו ומרכזו. (27) גם הבנאי יודע על-פי התכנית שתיכנן ברוחו - עוד בטרם גשתו אל המלאכה - את צורת הבנין לכל מוצאיו ומובאיו, ומכל-שכן הבורא יתברך.

29) הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְפִיר אֶמְתוֹ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ כְּמוֹ

תשעה הם (מו"נ ח"ב, ט). וכדאי להעיר שרבים מקשים על שיטת רבינו מגמרא מפורשת (חגיגה יב:), שרק שני רקיעים הם, שנאמר: הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים (דברים י, יד). אולם קושיא זו, כבר הרגיש בה רבינו והקדים במו"נ (שם) ואמר: שחכמי התלמוד מנו את כדורי הכוכבים לרקיע אחד, ואת הגלגל המקיף שאין בו כוכבים כלל - חשבו לרקיע השני, ואין שום סתירה מדבריהם לשיטתו. (3 חגיגה יב:). הרמב"ם ז"ל מונה בזה את הגלגלים מלמטה למעלה, ולכן הסדר שלהם מהופך מזה שאנו רגילים בו לפי הספרות התלמודית (רש"י, שבת קכט: . פרקי דרבי אליעזר פרק ו): שצ"ם חנכ"ל, שסידורם מלמעלה למטה. שבעה כוכבי לכת אלה, קבועים בשבעת הגלגלים התחתונים, וכל אחד מקיף את כדור הארץ לפי תנועת הגלגל שלו. בגלגל השמיני, קבועים שאר הכוכבים והם מפוזרים על פני כל הגלגל הזה, הנקרא: "גלגל המזלות", ונראים לעינינו כלילה. הגלגל התשיעי הוא הגלגל היומי, המקיף את כדור הארץ במשך עשרים וארבע שעות. ובהילוכו המהיר הוא מקיף את כל הגלגלים, ולמרות תנועותיהם המיוחדות לכל אחד מהם, הוא מניעם עמו "תנועת החלק בכל". ובעוד שכל הגלגלים הפנימיים מקיפים את הארץ ממערב למזרח, מקיף הגלגל התשיעי את הארץ ממזרח למערב, ונראה כאילו הוא חוזר למערב, ומכאן שמו: "גלגל החוזר".

ב. פל גלגל וגלגל משמונה הגלגלים שבהן הכוכבים נחלק לגלגלים הרבה, זה למעלה מזה, כמו גלדי בצלים - מהן גלגלים סוככים ממערב למזרח, ומהן סוככים ממזרח למערב, כמו הגלגל התשיעי, החוזר ממזרח למערב. וכלם אין ביניהם מקום פנוי.⁵

4) כקליפות הבצלים המקיפות ומונחות אחת על גבי חברתה ומדובקות זו בזו, ואין שום חלל ריק ביניהן (והשווה מו"נ ח"א, עב). 5) כי לו היה שם מקום פנוי, לא היה קשר אורגני ביניהם.

ג. פל הגלגלים אינן, לא קלים ולא כבדים, ואין להם, לא עין אדם⁷ ולא עין שחר ולא שאר עינות. וזה שאנו רואין אותם פעין התכלת - למראית העין בלבד הוא, לפי גבה האויר. וכן אין להם, לא טעם ולא ריח, לפי שאין אלו המארעין מצויין אלא בגופות שלמטה מהן.⁸

6) כי מהות גולמם וחומרם, אינו ממהות החומר שלנו. 7) צבע, מראה אדום, ולכן מין זכר. וריבוי: עינות, על משקל לילות. 8) שלמטה מגלגל הירח, כלומר: בכדור שלנו.

ד. פל הגלגלים האלו המקיפין את העולם הן עגלין כדור⁹, והארץ תלויה באמצע. ויש למקצת מן הכוכבים גלגלים קטנים, שהן קבועים בהן. ואין אותם הגלגלים מקיפין את הארץ, אלא גלגל קטן שאינו מקיף קבוע בגלגל הגדול המקיף.¹⁰

אלוקים (יחזקאל א). ואף-על-פי שהשם "מרכבה" לא נזכר בפירוש בכל המראה, אולם נקרא כך בפי חכמינו, מפני שראה במראה מתחת לכסא הכבוד ארבע חיות - וזוהי דמות מרכבה, כמו שנאמר: ותצא מרכבה ממזרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה (מלכים-א י, כט). ללמדך, שסתם שם "מרכבה" נאמר על קיבוץ של ארבעה אישים (מו"נ ח"א, ע).

יב. צו חכמים הראשונים³⁴, שלא לדרש בדברים אלו אלא לאיש אחד בלבד, והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו; ואחר-כך מוסרין לו ראשי הפרקים ומודיעין אותו שמין³⁵ מן הדבר, והוא מבין מדעתו ויודע סוף הדבר ועמקו. ודברים אלו דברים עמקים הם עד למאד, ואין כל דעת ודעת ראויה לסבולן³⁶. ועליהם אמר שלמה בהקמתו דרף משל: "פכשים ללבושך" - כך אמרו חכמים³⁷ בפרוש משל זה: דברים שהן פכשונו³⁸ של עולם, יהיו ללבושך, פלומר: לך לבדך, ואל תדרש אותם ברבים; ועליהם אמר: "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"; ועליהם אמר: "דבש וחרלב תחת לשונך" - כך פרושו חכמים³⁹ הראשונים: דברים שהן פדבש וחרלב, יהיו תחת לשונך⁴⁰.

34) חגיגה יא: (35) מעט מזער, קצת. 36) כמסופר (חגיגה יד:) שמארבעה חכמים שנכנסו ל"פרדס" - רק אחד, רבי עקיבא, יצא בשלום - והשאר נפגעו וניזוקו. 37) שם, יג. 38) דברי סוד כבושים ונסתרים, כגון: המסתורין האלוהי ורוי הבריאה. "כבשים ללבושך" - בשין ימנית. 39) שם. 40) מ"מ ומ"ב המתוקים כדבש ליודעי חן, יהיו גנוזים תחת לשונך ולא תפרסמם ברבים.

פרק שלישי

1) שמות הגלגלים, מנינם וסידור הילוכם; ד' היסודות, מהותם וסידורם.

א. הגלגלים הם הנקראים שמים ורקיע וזבול וערבות, והם תשעה² גלגלים: גלגל הקרוב ממנו הוא גלגל המרח³. והשני שלמעלה ממנו, הוא גלגל שבו הכוכב הנקרא כוכב. וגלגל שלישי שלמעלה ממנו, שבו נגה. וגלגל רביעי, שבו חמה. וגלגל חמישי, שבו מאדים. וגלגל ששי, שבו פוכב צדק. וגלגל שביעי, שבו שבת. וגלגל שמיני, שבו שאר פל הכוכבים שנראים ברקיע. וגלגל תשיעי, הוא גלגל החוזר בכל יום מן המזרח למערב, והוא המקיף ומסבב את הכל. וזה שתראה פל הכוכבים פאלו הם פלם בגלגל אחד, ואף-על-פי שיש בהן זה למעלה מזה - מפני שהגלגלים טהורים וזכים פכוכיית וכספיר, לפיכך נראים הכוכבים שפגלגל השמיני מתחת גלגל הראשון.

2) מנין הגלגלים, קיבל הרמב"ם מתוכני זמנו, שהוכיחו כי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"א תשרי – ספר המדע – הלכות יסודי התורה קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

15 אַרְיָה, בְּתוּלָה, מֵאֲזַנִּים, עֲקֵרְב, קִשְׁת, גְּדִי, דְּלִי, 16 דָּגִים.

15 הגלגל התשיעי נחלק לשלוש מאות וששים מעלות, והשמש מקיפה את הארץ ביום אחד מהלך שהוא קרוב למעלה אחת, וחלק זה ילכו הכוכבים שבגלגל השמיני בתקופה של שבעים שנה בקירוב.

17 ז. גִּלְגַּל הַתְּשִׁיעִי עֲצָמוּ אֵין בּוֹ, לֹא חִלְקָה וְלֹא צוּרָה 18 מִכָּל הַצּוּרוֹת הָאֵלוּ וְלֹא כוֹכָב; אֵלָא בְּחִבּוּר 19 הַפּוֹכְכִים שֶׁבְּגִלְגַּל הַשְּׁמִינִי הוּא שְׂרָאָה בְּכוֹכְבִים 20 גְּדוּלִים שְׁבוּ תְּבִנִית הַצּוּרוֹת הָאֵלוּ אוֹ קְרוּב מֵהֵן. 21 וְאֵלוּ הַשְּׁנַיִם-עֶשְׂרֵי צוּרוֹת לֹא הָיוּ מְכוּוֹנוֹת פְּנֵי אֹתָן 22 הַחִלְקִים אֵלָא בְּזִמְנֵי הַמַּבּוּל, שְׂאָז הָעָלוּ לָהֶן שְׁמוֹת 23 אֵלוּ. אֲבָל בְּזִמְנֵי הַזֶּה כָּכָר סָבְבוּ מְעַט, לְפִי שְׁפָל 24 הַפּוֹכְכִים שֶׁבְּגִלְגַּל שְׁמִינִי, פְּלִם סוֹכְבִים, כְּמוֹ הַשְּׁמֶשׁ 25 וְהַיָּרֵחַ, אֵלָא שֶׁהֵן סוֹכְבִין בְּכַדְרוֹת; וְחֵלֶק שְׂרִיתָהֶלֶךְ 26 הַשְּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ¹⁶ כְּנִגְדוֹ בְּיוֹם אֶחָד, וְלֵךְ כְּנִגְדוֹ כָּל 27 פּוֹכָב מֵהֵן בְּקְרוּב מִשְׁבָּעִים שָׁנָה.

16) כמעט בכל הדפוסים, הנוסחא כאן: "השמש והירח". ותמוהה היא מאד, שהרי אין מהלך השמש והירח שוה: שהשמש מקיפה את הארץ במשך שס"ה יום, והירח מקיף את הארץ במשך כ"ט יום, שתיים-עשרה שעות ותשצ"ג חלקים. וכבר תמהו המפרשים על זה (עיין "חזון נחום"). אבל בנוסחא אוקספורד הוצאת חיימזון, אין תיבת "והירח", ונכונה היא. שיטת הגלגלים המוצעת בזה והידועה בשם: גיאוצנטרית, שהארץ היא מרכז כל העולם כולו, היתה שלטת כל ימי הביניים עד קופרניקוס (73-1403 לחורבן בית שני), אבי השיטה ההליוצנטרית, שלפיה השמש היא מרכז הבריאה.

28 ח. כָּל הַפּוֹכְכִים הַנִּרְאִים, יֵשׁ מֵהֵן פּוֹכְכִים קְטָנִים, 29 שֶׁהָאָרֶץ גְּדוּלָה מֵאֶחָד מֵהֵן, וְיֵשׁ מֵהֵן פּוֹכְכִים 30 גְּדוּלִים, שְׁפָל אֶחָד מֵהֵן גְּדוּל מִן הָאָרֶץ כְּמֵה 31 פְּעָמִים. וְהָאָרֶץ גְּדוּלָה מִן הַיָּרֵחַ כְּמוֹ אַרְבָּעִים 32 פְּעָמִים. וְהַשְּׁמֶשׁ גְּדוּלָה מִן הָאָרֶץ כְּמוֹ מֵאָה וְשִׁבְעִים 33 פְּעָמִים. נִמְצָא הַיָּרֵחַ - אֶחָד מִשְׁשֵׁת אֲלָפִים וּשְׁמוֹנֶה 34 מֵאוֹת מִן הַשְּׁמֶשׁ בְּקְרוּב. וְאֵין כָּל הַפּוֹכְכִים פּוֹכָב 35 גְּדוּל מִן הַשְּׁמֶשׁ, וְלֹא קָטָן מִפּוֹכָב שֶׁבְּגִלְגַּל הַשְּׁנַיִ.

36 ט. כָּל הַפּוֹכְכִים וְהַגְּלִגְלִים כְּלָן, בְּעֵלֵי נַפְשׁ וְדַעָה 37 וְהַשְּׁפָל הֵם¹⁷, וְהֵם חַיִּים וְעוֹמְדִים וּמְכִירִין אֶת מִי 38 שְׂאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי גְּדוּלוֹ וּלְפִי 39 מַעְלָתוֹ מִשְׁבָּחִים וּמְפָאָרִים לְיוֹצְרֵם כְּמוֹ הַמְּלֹאכִים. 40 וְכֵשׁ שֶׁמְכִירִין הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּף מְכִירִין אֶת 41 עֲצָמָן, וּמְכִירִין אֶת הַמְּלֹאכִים שֶׁלְּמַעְלָה מֵהֵן. וְדַעַת 42 הַפּוֹכְכִים וְהַגְּלִגְלִים מְעוּטָה מְדַעַת הַמְּלֹאכִים 43 וְגְדוּלָה מְדַעַת בְּנֵי-אָדָם.

17) תנועתם הסיבובית של הגלגלים, המתנועעים תמיד בלי

9) חכמינו ז"ל אמרו: "אין מרובע מששת ימי בראשית" (ירושלמי, שבועות פ"ג, ה"ח). 10) קבוע בגוף הגלגל המקיף, ולא בחללו. כדי לבאר את תנועת כוכבי הלכת, שפעמים ממהרים תנועתם ופעמים מאטים אותה, הוכרח התוכן תלמי, יוצר השיטה "מרכזיות הארץ", לשער כי אחדים מכוכבי הלכת יש להם מרכזים נוספים משלהם ואין הארץ מרכזם. אלה נקראים: "יוצאי מרכז", וקטנים הם מגלגלי מרכזי הארץ. וכן שיער שישנם "גלגלי הקפה", הנקראים: אפיציקלים, שמעגלם הקטן הוא מסלול הכוכב. והוא קבוע בתוך המעגל הגדול, המשמש לו מרכז. "גלגלי הקפה" אלה אינם מקיפים את העולם בכלל (השווה מו"נ ח"א, עב).

1 ה. מִסְפָּר כָּל הַגְּלִגְלִים הַמְּקִיפִין אֶת כָּל הָעוֹלָם - 2 שְׁמוֹנֶה-עֶשְׂרִים¹¹; וּמִסְפָּר הַגְּלִגְלִים הַקְּטָנִים שְׂאֵינָן 3 מְקִיפִין - שְׁמוֹנֶה¹². וּמִמְהֵלֶךְ הַפּוֹכְכִים וְיָדִיעַת שְׁעוֹר 4 סְבִיבָתָן כָּל יוֹם וּבְכָל שָׁעָה, וּמִנְטוּתָן מְרוּחַ דְרוֹם 5 לְרוּחַ צָפוֹן וּמְרוּחַ צָפוֹן לְרוּחַ דְרוֹם¹³, וּמִגְבָּהָן מֵעַל 6 הָאָרֶץ וּקְרִיבָתָן, יוֹדַע מִסְפָּר כָּל אֵלוּ הַגְּלִגְלִים וְצוּרַת 7 הַלִּיכָתָן וְדַרְךְ הַקְּפָתָן. וְזוֹ הִיא חֻמַּת חִשְׁבוֹן 8 תְּקוּפוֹת וּמְזוּלוֹת¹⁴, וּסְפָרִים רַבִּים חִבְרוּ בָהֶן חֻמֵי 9 וְזוֹ.

11) בספרו (מו"נ, שם) יאמר רבינו: מספר הגלגלים המקיפים את כל העולם, אי אפשר שיהא פחות משמונה-עשר, אבל אפשר שמספרם יעלה יותר. והמפרש "שם טוב" יבאר שם, שלכל אחד מהכוכבים: שבתאי, צדק, מאדים, כוכב ולבנה - יש גלגל "יוצא מרכז" - הרי עשרה. והכוכבים: חמה, נוגה, לכל אחד מהם שני גלגלים "יוצאי מרכז" - הרי ששה. הוסיף עליהם את גלגל המזלות וגלגל המקיף - הרי שמונה-עשר. 12) הם גלגלי הקפה. 13) לקו המשווה. 14) שחז"ל חייבו אותנו ללמוד לדעת חכמה זו ולחשב חשבונותיה (שבת עה.). בסמכם את דבריהם על הכתוב: כי היא חכמתם ובינתכם לעיני העמים (דברים ד, ו). תקופה - שם משורש: קוף אחי נקף. ופירושו: הקף וסיבוב. גלגול זמן: ויהיה לתקופת הימים (שמואל-א, א, כ). וכאן ענינו: חשבון הילוך השמש והירח. מזלות - משורש: נזל-הלך, ונזכרים במקרא (מלכים-ב כג, ה) והם שתיים-עשרה קבוצות כוכבים המהוות בהרכבן תמונות מתמונות שונות בדמות: טלה, שור וכו' כדלהלן (הלכה ו). ואמרו חז"ל (ברכות לב:): אמר הקב"ה לכנסת ישראל: בתי, שנים-עשר מזלות בראתי ברקיע. ובפרקי דרבי אליעזר פ"ו, מונה שמונתם כסדר הערוך פה בהלכה ו. וכן מנויים הם במדרש מגילת אסתר על הפסוק: בחודש הראשון הוא חודש ניסן (מגילת אסתר פ"ג, א).

10 ו. גִּלְגַּל הַתְּשִׁיעִי¹⁵, שְׁהוּא מְקִיף אֶת הַכָּל, חִלְקוּהוּ 11 הַחֻמִּים הַקְּדוּמוֹנִים לְשְׁנַיִם-עֶשְׂרֵי חִלְקִים; כָּל חֵלֶק 12 וְחֵלֶק הָעָלוּ לוֹ שֵׁם, עַל שֵׁם צוּרָה זֹו שְׂתִרְאָה בּוֹ מִן 13 הַפּוֹכְכִים שֶׁלְּמַטָּה מִמֶּנּוּ, שֶׁהֵם מְכוּוֹנִים תַּחְתּוּי, וְהֵם 14 הַמְּזוּלוֹת שֶׁשְׁמוֹתֵם: טְלָה, שׁוֹר, תְּאוּמִים, סְרָטוֹן,

יום שני י"ב תשרי ה'תשע"ח

פָּרָק רְבִיעִי

1) כל הנבראים למטה מן הרקיע מורכבים מארבעת היסודות; נפש האדם וצורתו; מה בין מעשה בראשית למעשה מרכבה.

א. אַרְבַּעַה גופים הֵלְלוּ, שֶׁהֵם אֵשׁ וְרוּחַ וּמַיִם וְאָרֶז, 26
הֵם יְסוּדוֹת פֶּלַח הַנְּבִרָאִים לְמִטָּה מִן הָרָקִיעַ. וְכֹל 27
שִׁיְהִיָּה מְאָדָם וּמִבְהֵמָה וְעוֹף וְרֶמֶשׂ וְדָג וְצִמָּח 28
וּמִתְכַּת וְאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, וְשָׂאֵר אֲבָנֵי כִנּוֹן, 29
וְהָרִים וְגוֹשֵׁי עֶפֶר - הִפֵּל גְּלִמְזוֹן מִחֶבֶר מֵאַרְבַּעַה 30
יְסוּדוֹת הֵלְלוּ. נִמְצְאוּ פֶּלַח הַגּוֹפִים שֶׁלְמִטָּה מִן 31
הָרָקִיעַ, חוּץ מֵאַרְבַּעַה² יְסוּדוֹת הָאֵלוּ, מִחֶבְרִים 32
מִגְלָם וְצוּרָה, וְגִלְמָם שֶׁלְהֵם מִחֶבֶר מֵאַרְבַּעַה יְסוּדוֹת 33
הָאֵלוּ. אֲבָל פֶּלַח אֶחָד מֵאַרְבַּעַה הַיְסוּדוֹת אֵינוֹ מִחֶבֶר 34
אֶלָּא מִגְלָם וְצוּרָה בְּלָבָד. 35

2) הריטב"א בפירושו לארבעה פרקים אלה אומר: "כל הגופים" - לא דווקא, שהרי יש גופים המורכבים רק משני יסודות, כגון: עשן, מורכב רק מאש ועפר; אבק - מעפר ורוח; אש - ממים ורוח.

ב. דָּרָף הָאֵשׁ וְהָרוּחַ לְהִיּוֹת מִהֶלְכֶם מִמִּטָּה, מִטְּבוּרֵי³ 36
הָאָרֶז, לְמַעַלָּה פְּלִפִּי הָרָקִיעַ. וְדָרָף הַמַּיִם וְהָאָרֶז 37
לְהִיּוֹת מִהֶלְכֶם מִתַּחַת הָרָקִיעַ לְמִטָּה עַד לְאֲמָצֵעַ; 38
שֶׁאֲמָצֵעַ הָרָקִיעַ הוּא הַמִּטָּה שֶׁאֵין לְמִטָּה מִמֶּנּוּ.⁴ 39
וְאֵין הַלּוּכָם, לֹא בְדַעְתָּם וְלֹא בְחֶפְזָם⁵, אֶלָּא מִנְהַג 40
שֶׁנִּקְבַּע בְּהֵן וְטַבַּע⁶ שֶׁנִּטְבַּע בְּהֵן. טַבַּע הָאֵשׁ - חֵם 41
וְיָבֵשׁ, וְהוּא קָל מִפְּלֶם. וְהָרוּחַ - חֵם וְלַח. וְהַמַּיִם - 42
קָרִים וְלַחִים. וְהָאָרֶז - יָבֵשׁ וְקָרָה, וְהִיא כְּבֵדָה 43
מִפְּלֶם, וְהַמַּיִם קָלִים מִמֶּנּוּ, לְפִיכָף נִמְצְאִים לְמַעַלָּה 44
עַל הָאָרֶז. וְהָרוּחַ קָל מִן הַמַּיִם, לְפִיכָף הוּא מֵרַחֵף 45
עַל־פְּנֵי הַמַּיִם. וְהָאֵשׁ קָל מִן הָרוּחַ. וּמִפְּנֵי שֶׁהֵם 46
יְסוּדוֹת לְכֹל גּוֹפִים שֶׁתַּחַת הָרָקִיעַ, יִמְצָא פֶּלַח גּוֹף 47
וְגוֹף מְאָדָם וּבְהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף וְדָג וְצִמָּח וּמִתְכַּת 48
וְאֲבָן, גְּלִמְזוֹ מִחֶבֶר מֵאֵשׁ וְרוּחַ וּמַיִם וְעֶפֶר. וְאַרְבַּעַתָּן 49
יִתְעַרְבוּ בְּיַחַד, וְיִשְׁתַּנוּ פֶּלַח אֶחָד מֵהֵם בְּעַת הָעָרוּב, 50
עַד שֶׁיִּמְצָא הַמְּחַבֵּר מֵאַרְבַּעַתָּן אֵינוֹ דוֹמֵה לְאֶחָד מֵהֵן 51
כִּשְׁהוּא לְבִדּוֹ. וְאֵין בְּמַעְרַב מֵהֵן אֶפְלוּ חֵלֶק אֶחָד 52
שֶׁהוּא אֵשׁ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אוֹ מַיִם בְּפָנֵי עֲצָמָן אוֹ אָרֶז 53
בְּפָנֵי עֲצָמָה אוֹ רוּחַ בְּפָנֵי עֲצָמָה, אֶלָּא הִפֵּל נִשְׁתַּנוּ 54
וְנִעְשׂוּ גּוֹף⁷ אֶחָד. וְכֹל גּוֹף וְגוֹף הַמְּחַבֵּר מֵאַרְבַּעַתָּן, 55
יִמְצָא בּוֹ קָר וְחֵם, לַח וְיָבֵשׁ פְּאֶחָד. אֲבָל יֵשׁ מֵהֵם 56
גּוֹפִים, שִׁיְהִיָּה בְּהֵם חֻזְקָה⁸ מִיְסוּד הָאֵשׁ, כְּמוֹ בְּעַלֵּי 57
נֶפֶשׁ חַיָּה, לְפִיכָף יִרְאֶה בְּהֵם חֵם וְיֵשׁ מֵהֵן 58
גּוֹפִין שִׁיְהִיָּה בְּהֵן חֻזְקָה מִיְסוּד הָאָרֶז, כְּמוֹ הָאֲבָנִים, 59
לְפִיכָף יִרְאֶה בְּהֵם הֵיבֵשׁ הַרְבֵּה. וְיֵשׁ מֵהֵן גּוֹפִין, 60

הרף ולא ינוחו, מוכיחה - לדעת רבינו - שהם בעלי-חיים ובני דעה והשכל (עיין מורה-נבוכים ח"ב, ד).

1. בְּרָא הָאֵל לְמִטָּה מִגְּלָל הַיָּרֵחַ גְּלָם אֶחָד, שֶׁאֵינוֹ 1
כְּגִלְמֵי הַגְּלָלִים¹⁸. וּבְרָא אַרְבַּע צוּרוֹת לְגִלְמֵי זֶה, 2
וְאֵין צוּרָת הַגְּלָלִים, וְנִקְבַּע פֶּלַח צוּרָה וְצוּרָה 3
בְּמִקְצַת גְּלָם זֶה. צוּרָה רֵאשׁוֹנָה - צוּרָת הָאֵשׁ, 4
נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַת גְּלָם זֶה, וְנִהְיָה מְשֻׁנֵּהן גּוֹף הָאֵשׁ. 5
וְצוּרָה שְׁנִיָּה - צוּרָת הָרוּחַ, נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַתוֹ, וְנִהְיָה 6
מְשֻׁנֵּהן גּוֹף הָרוּחַ. וְצוּרָה שְׁלִישִׁית - צוּרָת הַמַּיִם, 7
נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַתוֹ, וְנִהְיָה מְשֻׁנֵּהם גּוֹף הַמַּיִם. וְצוּרָה 8
רְבִיעִית - צוּרָת הָאָרֶז, נִתְחַבְּרָה בְּמִקְצַתוֹ, וְנִהְיָה 9
מְשֻׁנֵּהם גּוֹף הָאָרֶז. נִמְצָא לְמִטָּה מִן הָרָקִיעַ אַרְבַּעַה 10
גּוֹפִין¹⁹ מִחֻלְקִין²⁰, זֶה לְמַעַלָּה מִזֶּה, וְכֹל אֶחָד וְאֶחָד 11
מִקְיָף אֶת שֶׁלְמִטָּה מִמֶּנּוּ מִכָּל רִחוּחֵתָיו כְּמוֹ גְּלָל. 12
הַגּוֹף הָרֵאשׁוֹן, הַסְּמוּךְ לְגְּלָל הַיָּרֵחַ, הוּא גּוֹף הָאֵשׁ. 13
לְמִטָּה מִמֶּנּוּ - גּוֹף הָרוּחַ. לְמִטָּה מִמֶּנּוּ - גּוֹף הַמַּיִם. 14
לְמִטָּה מִמֶּנּוּ - גּוֹף הָאָרֶז. וְאֵין בִּינֵיהֶם מְקוּם פְּנוּי 15
בְּלֹא גּוֹף פְּלָל. 16

18) כלומר: חומר שפל-ערך, שאינו מגיע למדרגת חומר הגלגלים. 19) במדבר-רבה, יד. אלה הם ארבעת היסודות הטבעיים: אש, רוח, מים, עפר (ארמ"ע), שמהם הורכב העולם השפל וכל אשר בו, ונקרא על כן: עולם היסודות. 20) כמו: מחולקים.

יא. אַרְבַּעַה גופות האלו אינם בעלי נפש ואינם יודעים ולא מפירים, אלא פגופים מתים²¹. ויש לכל אחד ואחד מהם מנהג²², שאינו יודעו, ולא משיגו, ואינו יכול לשנותו. וזה שאמר דוד: "הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהמות, אש וברד שלג וקיסור"²³; ויבאור ענין הדברים: הללוהו בגי-אדם, מגבורותיו שתראו פאש ובברד ובשאר בריאים שתראו למטה מן הרקיע, שגבורתם תמיד נפרת לקטן ולגדול²⁴.

21) להם אין תנועה סיבובית כמו גלגלים, אלא המנוחה היא מנהגם וטבעם: ואם יכריחם איזה כח חיצוני לעזוב מקום מנוחתם ולהתנועע, אזי בסור הכח המכריח, ישובו תיכף בקו ישר למקומם. למשל: אבן שהיא מיסוד העפר, כשהיא נזרקת למעלה, תשוב תיכף למטה ליסודה, עפר הארץ. וכן שאר היסודות - וזה אות שאין בהם רוח חיים (מו"נ ח"ב, ו). וכן אמרו חז"ל (בראשית-רבה פ"ב): "והארץ היתה תהו ובהו" - ישבה לה הארץ תוהו ובוהו, שוממת ודואגת על רוע מזלה, ואמרה: "העליונים והתחתונים נבראו בבת אחת, העליונים חיים והתחתונים מתים." (22) טבע המיוחד לו, סגולה. (23) אם גופים מתים הם, איך יהללוהו, הרי לא המתים יהללו יי? (24) בני אדם יהללוהו כשיראו גבורותיו בברואים ובכל תופעות הטבע.

36 יִשְׁתַּנֶּה מְרוּחַ לְאֵשׁ, וְכֵן בֵּין כָּל אֶחָד וְחֵבְרוּ יִמְצֵא
37 הַשְּׁנוּי בֵּין אֲרַבְעָתָן, וְחֻזְרוֹת חֲלִילָה לְעוֹלָם.

(12) מלשון הכתוב: פור התפוררה ארץ (ישעיה כד, יט).
(13) מתנודפים ונעשים רוח. מלשון: ימאסו כמו מים (תהלים נח, ח). (14) מלשון: סע מתחולל (ירמיה כג, יט).
(15) מתכווץ ומצטמצם. (16) מלשון: כונס כנד מי הים (תהלים לג, ז). (17) יסוד המים.

38 ו. וְשְׁנוּי זֶה יְהִיָּה בְּסִבְיַת הַגְּלָגֶלֶת¹⁸, וּמִסְבִּיבָתוֹ
39 יִתְחַבְּרוּ אֲרַבְעָתָן וְיִהְיֶה מִהֵן שְׁאָר גְּלָמֵי בְּנֵי-אָדָם
40 וְנִפְשׁ חַיָּה, צִמְח וְאֶבֶן וּמִתְכַתֵּת. וְהָאֵל נוֹתֵן לְכָל גֵּלֶם
41 וְגֵלֶם צוּרָה רְאוּיָה לוֹ, עַל-יְדֵי מְלֶאֶךָ הַעֲשִׂירִי, שֶׁהִיא
42 הַצּוּרָה הַנִּקְרָאת 'אִישִׁים'¹⁹.

(18) על ידי סיכוב הגלגלים והשפעתם מתמזגים היסודות, ומהם מתהווים כל יצורי מטה: דומם, צומח, חי, מדבר.
(19) כמבואר למעלה (פרק ב, הלכה ז).

43 ז. לְעוֹלָם אֵין אֶתָּה רוּאָה גֵּלֶם בְּלֹא צוּרָה אוֹ צוּרָה
44 בְּלֹא גֵלֶם, אֲלֹא לֵב הָאָדָם²⁰ הוּא שֶׁמְחַלֵּק גּוּף
45 הַנִּמְצָא בְּדַעְתּוֹ, וְיודֵעַ שֶׁהוּא מְחַבֵּר מִגֵּלֶם וְצוּרָה;
46 וְיודֵעַ שִׁישׁ שֵׁם גּוּפִים שֶׁגֵּלְמָם מְחַבֵּר מִאֲרַבְעַת
47 הַיְסוּדוֹת, וְגוּפִים שֶׁגֵּלְמָם פְּשוּט וְאֵינוֹ מְחַבֵּר רַק
48 מִגֵּלֶם אֶחָד²¹. וְהַצּוּרוֹת שֶׁאֵין לָהֶם גֵּלֶם²² אֵינָן נְרֵאִין
49 לְעֵין, אֲלֹא בְּעֵין הַלֵּב²³ הֵן יְדוּעִין, כְּמוֹ שֶׁיְדַעְנוּ אֲדוּן
50 הַכָּל בְּלֹא רְאוּתָ עֵין.

(20) תבונת אדם. (21) כגון: גולם הגלגלים.
(22) המלאכים, הצורות הנפרדות. (23) דרך השאלה.
כלומר: בכח השכל והבינה שבליבו משיג האדם את הצורות הבלתי נראות לעין הפשוטה, עין הבשר.

51 ח. נִפְשׁ כָּל בְּשָׂר הִיא צוּרָתוֹ²⁴ שֶׁנֶּתַן לוֹ הָאֵל;
52 וְהַדַּעַת הַיְתֵרָה הַמְּצוּיָה בְּנִפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם, הִיא צוּרַת
53 הָאָדָם הַשְּׁלֵם בְּדַעְתּוֹ. וְעַל צוּרָה זוֹ נֹאמַר בַּתּוֹרָה:
54 "וַנַּעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ"²⁵, כְּלוֹמֵר, שֶׁתְּהִיָּה
55 לוֹ צוּרָה הַיּוֹדַעַת וּמְשַׁנֶּת הַדַּעוֹת שֶׁאֵין לָהֶם גֵּלֶם,
56 כְּמוֹ הַמְּלֹאכִים, שֶׁהֵם צוּרָה בְּלֹא גֵלֶם, עַד שִׁידְמָה
57 לָהֵן. וְאֵינוֹ אוֹמְרָם²⁶ עַל צוּרָה זוֹ הַנִּפְרָת לְעֵינֵינוּ,
58 שֶׁהִיא הַפֶּה וְהַחֹטֶם וְהַלְּסָתוֹת וְשְׁאָר רִשְׁם הַגּוּף, שֶׁזוֹ
59 'תֵּאֲרָ' שְׁמָה; וְאֵינָה הַנִּפְשׁ הַמְּצוּיָה לְכָל נִפְשׁ חַיָּה,
60 שְׂבָה אוֹכֵל וְשׂוֹתָה וּמוֹלִיד וּמְרַגֵּשׁ וּמְהַרְהֵר; אֲלֹא
61 הַדַּעַת, שֶׁהִיא צוּרַת הַנִּפְשׁ²⁷, וּבְצוּרַת הַנִּפְשׁ הַכְּתוּב
62 מִדְּבַר: "בְּצַלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ". וּפְעָמִים רַבּוֹת תִּקְרָא
63 זֹאת הַצּוּרָה נִפְשׁ וְרוּחַ²⁸. וּלְפִיכָּךְ צָרִיף לְהַזְהִיר
64 בְּשִׁמּוֹתָן, שֶׁלֹּא יִטְעֶה אָדָם בָּהֶן, וְכָל שֵׁם וְשֵׁם וְלִמָּד
65 מִעֲנִינָו²⁹.

(24) שבה הוא נבדל מסוג ה"צומח". (25) הרוחניים.
כלומר: ניתן בו בינה ודעת להשיג דברים מופשטים, וידמה לנו, יושבי מרום (מורה נבוכים חלק א, א).

1 שִׁיחִיָּה בָּהֶם חֻזְקָה מִיְסוּד הַמַּיִם, לְפִיכָּךְ יִרְאָה בָּהֶם
2 הַלֵּחַ יִתֵּר. וְעַל הַדְּרָךְ הַזֶּה יִמְצֵא גּוּף חֵם יִתֵּר מִגּוּף
3 אַחֵר חֵם, וְגוּף יָבֵשׁ יִתֵּר מִגּוּף אַחֵר יָבֵשׁ; וְכֵן יִמְצֵאוּ
4 גּוּפִים, שִׁיִּרְאָה בָּהֶן הַקָּר בְּלִבָּד, וְגוּפִים יִרְאָה בָּהֶן
5 הַלֵּחַ בְּלִבָּד, וְגוּפִים יִרְאָה בָּהֶן הַקָּר וְהַיָּבֵשׁ כְּאֶחָד
6 בְּשׂוּהָ, אוֹ הַקָּר וְהַלֵּחַ כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ, אוֹ הַחֵם וְהַיָּבֵשׁ
7 כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ, אוֹ הַחֵם וְהַלֵּחַ כְּאֶחָד בְּשׂוּהָ - לְפִי רֵב
8 הַיְסוּד שֶׁהִיָּה בְּעַקֵּר הַתְּעַרְבֻת, יִרְאָה מַעֲשֵׂה אוֹתוֹ
9 הַיְסוּד וְטַבְעוֹ בְּגוּף הַמְּעַרְבֵב.

(3) ממרכז הארץ. דבר כדורי, כל נקודה שבו - הוא מרכזו.
(4) כדור הארץ הנמצא במרכזו של גלגל הרקיע - הוא המטה שאין למטה הימנו. (5) כהילוך הכוכבים והגלגלים שהם בעלי דעה ורצון. (6) תכונה וסגולה תולדתית שאין בה רצון. (7) על ידי הערכוב נשתנו היסודות כל כך עד שאינם ניכרים עוד. (8) תוקף, חלק יותר גדול.

10 ג. וְכָל הַמְּחַבֵּר מִאֲרַבְעָה יְסוּדוֹת אֵלּוּ הוּא נִפְרָד
11 בְּסוּף: יֵשׁ שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחַר יָמִים אֶחָדִים, וְיֵשׁ
12 שֶׁהוּא נִפְרָד לְאַחַר שָׁנִים רַבּוֹת. וְכָל שֶׁנִּתְחַבֵּר מֵהֶם,
13 אֵי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִפְרָד לָהֵן. אֲפִלוּ הַזֶּהָב וְהָאָדָם⁹ אֵי
14 אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִפְסַד וְיִחְזֹר לְיְסוּדוֹתָיו, וְיָשׁוּב מִקְצָתוֹ
15 לְאֵשׁ וּמִקְצָתוֹ לְמַיִם וּמִקְצָתוֹ לְרוּחַ וּמִקְצָתוֹ לְאֶרֶץ.

(9) שהם חמרים קשים ביותר. אודם - אחת מאבני החושן.

16 ד. הוֹאִיל וְכָל הַנִּפְסָד יִפְרָד לְיְסוּדוֹת אֵלּוּ - לָמָּה
17 נֹאמַר לְאָדָם: "וְאֵל עֶפֶר תָּשׁוּב"? לְפִי שְׂרֵב בְּנִינּוֹ
18 מִן הָעֶפֶר. וְלֹא כָּל הַנִּפְסָד כְּשִׁיפְסַד מִיָּד יִחְזֹר
19 לְאֲרַבְעָה הַיְסוּדוֹת, אֲלֹא יִפְסַד וְיִחְזֹר לְדָבָר אַחֵר,
20 וְדָבָר אַחֵר לְדָבָר אַחֵר¹⁰, וְסוּף הַדְּבָרִים יִחְזֹר
21 לְיְסוּדוֹת; וְנִמְצְאוּ כָּל הַדְּבָרִים חוּזְרִין חֲלִילָה¹¹.

(10) פושטים צורה ולובשים צורה אחרת. (11) סובבים וחוזרים וסובבים במעגל אין קץ, חלילה - תואר-הפועל משורש חלל, אחי חול; ומזה השם: מחול - רקידה במעגל.

22 ה. אֲרַבְעָה יְסוּדוֹת הָאֵלוּ מְשַׁתְּבִים זֶה לָזֶה תָּמִיד בְּכָל
23 יוֹם וּבְכָל שָׁעָה, מְקַצְתֵן, לֹא כָּל גּוּפָן. מִיָּצֵד? מְקַצְתֵן
24 הָאֶרֶץ הַקְּרוּבָה מִן הַמַּיִם מְשַׁתְּבִית וּמְתַפְּרֶרֶת¹²
25 וְנִעֲשִׂית מַיִם. וְכֵן מְקַצְתֵן הַמַּיִם הַסְּמוּכִים לְרוּחַ
26 מְשַׁתְּבִין וּמְתַמְּסְמִין¹³ וְהוֹיֵן רוּחַ. וְכֵן הַרוּחַ, מְקַצְתוֹ
27 הַסְּמוּף לְאֵשׁ מְשַׁתְּבָה וּמְתַחַלְלֵל¹⁴ וְנִעֲשֵׂה אֵשׁ. וְכֵן
28 הָאֵשׁ, מְקַצְתָּה הַסְּמוּף לְרוּחַ מְתַחַלְלֵל, מְשַׁתְּבָה
29 וּמְתַפְּנֵס¹⁵ וְנִעֲשֵׂה רוּחַ. וְכֵן הַרוּחַ, מְקַצְתוֹ הַסְּמוּף
30 לְמַיִם מְשַׁתְּבָה וּמְתַפְּנֵס¹⁶ וְנִעֲשֵׂה מַיִם. וְכֵן הַמַּיִם¹⁷,
31 מְקַצְתוֹ הַסְּמוּף לְאֶרֶץ מְשַׁתְּבָה וּמְתַפְּנֵס וְנִעֲשֵׂה אֶרֶץ.
32 וְשְׁנוּי זֶה - מַעֲט מַעֲט, וְלְפִי אֶרֶץ הַיָּמִים. וְאֵין כָּל
33 הַיְסוּד מְשַׁתְּבָה, עַד שִׁיעֲשֵׂה כָּל הַמַּיִם רוּחַ אוֹ כָּל
34 הַרוּחַ אֵשׁ, שְׂאֵי אֶפְשָׁר שִׁיִּפְטַל אֶחָד מִן הַיְסוּדוֹת
35 הָאֲרַבְעָה; אֲלֹא מְקַצְתֵן יִשְׁתְּבָה מֵאֵשׁ לְרוּחַ, וּמְקַצְתֵן

22 דוֹרְשִׁים בּוֹ, אֲלֵאֲמֹרֶיךָ הִיָּה חֶכֶם וּמְבִין מִדַּעְתּוֹ,
23 מוֹסְרִין לוֹ רְאֵשֵׁי הַפְּרָקִים; וְעִנְיָן מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית
24 מִלְּמַדִּין אוֹתוֹ לִיְחִיד אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוּ מְבִין אוֹתוֹ
25 מִדַּעְתּוֹ, וּמוֹדִיעִים אוֹתוֹ כֹּל מֵה שְׁיָכוּל לִידַע
26 מִדְּבָרִים אֲלוֹ. וְלָמָּה אֵין מִלְּמַדִּין אוֹתוֹ לְרַבִּים? לְפִי
27 שְׁאִין כֹּל אָדָם יֵשׁ לוֹ דַּעַת רַחֲבָה לְהַשִּׁיג פְּרוּשׁ
28 וּבְאוּר כֹּל הַדְּבָרִים עַל בְּרִיָּן.³⁶

36 לפיכך מלמדים אותם רק ליחידי סגולה זכי לב וגדולי מחשבה.

29 יב. בְּזִמְן שְׁאָדָם מִתְבּוֹנֵן בְּדְבָרִים הָאֵלוֹ, וּמְפִיר כֹּל
30 הַבְּרוּאִים מִמְּלֵאָךְ וּגְלַגֵּל וְאָדָם פִּיּוּצָא בּוֹ, וַיִּרְאֶה
31 חֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא כֹּל הַיְצוּרִים וְכֹל
32 הַבְּרוּאִים - מוֹסִיף אֶהְבֵּה לְמָקוֹם, וְתַצְמָא נִפְשׁוֹ
33 וַיִּכְמֶה³⁷ בְּשָׂרוֹ לְאַהֲבַת הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא³⁸, וַיִּירָא
34 וַיִּפְחַד מִשְׁכָּלוֹתוֹ וְדִלּוֹתוֹ וְקָלוֹתוֹ, כְּשִׁיעֲרִיף עֲצָמוֹ
35 לְאַחַד מֵהַגּוֹפּוֹת הַקְּדוּשִׁים הַגְּדוּלִים³⁹; וְכֹל־שֶׁכֶן
36 לְאַחַת מֵהַצּוּרוֹת הַטְּהוֹרוֹת, הַנִּפְרָדוֹת מִן הַגְּלָמִים,
37 שֶׁלֹּא נִתְחַבְּרוּ בְּגִלְמֵם כְּלָל⁴⁰; וַיִּמְצָא עֲצָמוֹ שֶׁהוּא
38 כְּכֵלִי מְלֵא בּוֹשָׁה וְכִלְמָה, רִיק וְחֶסֶר.

37 ישחוקק תשוקה גדולה, מלשון: כְּמָה לַךְ בְּשָׂרִי (תהלים סג, ב). 38 ואהבתו לאלוקים תאלצהו להיות "משכיל דורש אלוקים", כדי להכירו לדעת יותר ויותר; ועל ידי זה ישתלם במעלת המידות ובמעלות השכליות - והיא תכלית הנרצה העליונה של אדם להגיע בזה לחיי נצחים (עיין פירושו למשנה, סנהדרין פרק י). 39 הגלגלים. 40 המלאכים.

39 יג. וְעִנְיָנִי אַרְבַּעַת פְּרָקִים אֵלוֹ שֶׁבְּחַמֵּשׁ מִצְוֹת
40 הָאֵלוֹ⁴¹, הֵם שֶׁחֲכָמִים הִרְאִישׁוּנִים קוֹרְאִין אוֹתוֹ
41 'פְּרָדָס'⁴², כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ: אַרְבַּעַת נִכְסוֹ לְפְרָדָס⁴³;
42 וְאֶף־עַל־פִּי שְׁגִדוּלֵי יִשְׂרָאֵל הֵיוּ וְחֲכָמִים גְּדוּלִים
43 הֵיוּ, לֹא כֻלָּם הִיָּה בְּהֵן פֶּחַ לִידַע וְלְהַשִּׁיג כֹּל הַדְּבָרִים
44 עַל בְּרִיָּן⁴⁴. וְאֲנִי אוֹמֵר, שְׁאִין רְאוּי לְטַלֵּל בְּפְרָדָס,
45 אֲלֵא מִי שֶׁנִּתְמַלֵּא כְּרוֹסוֹ לְחֵם וּבִשָּׂר; וְלָחֵם וּבִשָּׂר⁴⁵
46 הוּא - לִידַע הָאֶסוּר וְהַמְּתָר, וְכִיּוּצָא בְּהֵם מִשְׁאָר
47 הַמִּצְוֹת. וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁדְּבָרִים אֵלוֹ 'דְּבָר קֶטַן' קָרְאוּ
48 אוֹתָן חֲכָמִים, שֶׁהֵרִי אָמְרוּ חֲכָמִים⁴⁶: דְּבָר גְּדוּל -
49 מַעֲשֵׂה מְרַפְּבָה, וְדְבָר קֶטַן - הַיּוֹת⁴⁷ דַּבְּרֵי וּרְבָא;
50 אֶף־עַל־פִּי־כֵן רְאוּיִן הֵן לְהַקְדִּימָן, שֶׁהֵן מִיִּשְׁבִּין
51 דַּעְתּוֹ⁴⁸ שֶׁל אָדָם תַּחֲלָה; וְעוֹד, שֶׁהֵם הַטּוֹבָה הַגְּדוּלָּה
52 שֶׁהַפְּעִיעַ הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְיִשׁוּב הָעוֹלָם הַזֶּה,
53 כְּדֵי לְנַחֵל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְאֶפְשָׁר שִׁידַעֵם הַכֹּל,
54 קֶטַן וְגְדוּל, אִישׁ וְאִשָּׁה, בַּעַל לֵב רַחֵב וּבַעַל לֵב
55 קָצָר.

41 (א) לידע שיש שם אלוהי; (ב) שאחד הוא ואין זולתו; (ג) לייחדו; (ד) לאהבו; (ה) ליראה ממנו. 42 גן נחמד;

26 "בצלמנו". 27 החיונית. 28 כגון: גם בלא דעת נפש לא טוב (משלי יט, ב); והרוח תשוב אל האלוקים (קהלת יב, ז). 29 כי לפעמים תבאנה "נפש ורוח" במובן הנפש החיונית היורדת היא למטה (קהלת ג, כא), לפיכך מזהיר רבינו להיזהר בשמות אלה שלא לערבבם ולא לטעות בהם, אלא ללמדם מעניינם: מתוך הנושא הנידון תוגדר מהותם.

1 ט. אֵין צוּרַת הַנִּפְשׁ הַזֹּאת מִחֻבְּרַת מִן הַיְסוּדוֹת כְּדֵי
2 שֶׁתִּפְרָד לָהֶם, וְאִינָה מִכַּח הַנִּשְׁמָה³⁰ עַד שֶׁתִּהְיֶה
3 צְרִיכָה לְנִשְׁמָה, כְּמוֹ שֶׁהַנִּשְׁמָה צְרִיכָה לַגּוּף; אֲלֵא
4 מֵאֵת ה' מִן הַשְּׂמִים הִיא. לְפִיכֵךְ כְּשִׁיפְרַד הַגְּלָם,
5 שֶׁהוּא מִחֻבְּרַת מִן הַיְסוּדוֹת, וְתֵאבֵד הַנִּשְׁמָה³¹, מִפְּנֵי
6 שְׁאִינָה מְצוּיָה אֲלֵא עִם הַגּוּף, וְצְרִיכָה לַגּוּף כְּכֹל
7 מַעֲשִׂיָה - לֹא תִכְרַת הַצּוּרָה הַזֹּאת, לְפִי שְׁאִינָה
8 צְרִיכָה לְנִשְׁמָה כְּמַעֲשִׂיָה, אֲלֵא יוֹדַעַת וּמְשַׁגֵּת הַדַּעוֹת
9 הַפְּרוּדוֹת מִן הַגְּלָמִים, וַיּוֹדַעַת בּוֹרָא הַכֹּל וְעוֹמְדַת
10 לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. הוּא שְׁאָמַר שֶׁלֹּמָה
11 בְּחֻכְמָתוֹ: "וַיִּשָּׁב הַעֶפְרַיִם עַל הָאֶרֶץ כְּשֶׁהִיָּה, וְהָרוּחַ
12 תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה".

30 היא הנפש החיונית נחלת כל חי למינהו, כמו: כל אשר נשמת רוח חיים באפיו (בראשית ז, כב). רצונו לומר: הנשמה ההיא היודעת דעת עליון אינה מסוג אותה הנשמה, הנפש החיונית הצריכה לגוף, שעם מותו תאבד גם היא עימו - אלא מאת ה' היא והיא צורת האדם שאינה תלויה לא בגוף ולא בנפש החיונית, והיא קיימת גם אחרי מות האדם (עיין בפירושו למשנה, סנהדרין פרק י). 31 היא הנפש החיונית נחלת כל חי למינהו, כמו: כל אשר נשמת רוח חיים באפיו (בראשית ז, כב). רצונו לומר: הנשמה ההיא היודעת דעת עליון אינה מסוג אותה הנשמה, הנפש החיונית הצריכה לגוף, שעם מותו תאבד גם היא עימו - אלא מאת ה' היא והיא צורת האדם שאינה תלויה לא בגוף ולא בנפש החיונית, והיא קיימת גם אחרי מות האדם (עיין בפירושו למשנה, סנהדרין פרק י).

13 י. כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ שֶׁדְּבָרָנוּ בְּעִנְיָן זֶה, כְּמוֹ מְדַלֵּי³²
14 הֵם וְדְבָרִים עֲמָקִים הֵם; אֲבָל אֵינֶם בְּעִנְיָן עֲמָק פְּרָק
15 רְאִישׁוֹן וְשֵׁנִי³³. וּבְאוּר כֹּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים שֶׁבְּפְרָק
16 שְׁלִישִׁי וְרִבְעִי, הוּא הַנִּקְרָא 'מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית'³⁴. וְכֵךְ
17 צוּר הַחֲכָמִים הִרְאִישׁוּנִים³⁵ - שְׁאִין דוֹרְשִׁין גַּם
18 בְּדְבָרִים הָאֵלוֹ בְּרַבִּים, אֲלֵא לְאָדָם אֶחָד מוֹדִיעִין
19 דְּבָרִים אֵלוֹ וּמִלְּמַדִּין אוֹתוֹ.

32 מעט מזעיר, כטיפת מים הנופלת מדלי מלא, כלומר: מעט מזעיר הם לעומת כל מה שיש לדבר בעניין נשגב זה. 33 העוסקים במעשה מרכבה. 34 תורת הטבע ורזי היצירה המוצעת בצורת "ראשי פרקים" בפרשה הראשונה של ספר "בראשית". 35 (חגיגה יא:).

20 יא. וּמָה בֵּין עִנְיָן מַעֲשֵׂה מְרַפְּבָה לְעִנְיָן מַעֲשֵׂה
21 בְּרֵאשִׁית? שְׁעִנְיָן מַעֲשֵׂה מְרַפְּבָה, אֲפִלּוּ לְאַחַד אֵין

12 שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת אֵלוֹ, אִם יֹאמַר לוֹ: עֲבַר עַל אַחַת מֵהֶן
 13 אוֹ תִהְרַג! - יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?⁷
 14 בְּזִמְנֵי שֶׁהַעֹבֵד כּוֹכְבִים מִתְפַּנֵּן לְהִנָּאת עֲצָמוֹ, כְּגוֹן
 15 שֶׁאֲנָסוֹ לְבָנוֹת לוֹ בֵּיתוֹ בְּשִׁבְתּוֹ אוֹ לְבִשְׁלוֹ תַבְּשִׁילוֹ,
 16 אוֹ אֲנָס אִשָּׁה⁸ לְכַעֲלָהּ וְכִיּוֹצֵא בָּזָה. אֲבָל אִם נִתְפַּנֵּן
 17 לְהַעֲבִירוֹ עַל הַמְצֻוֹת בְּלִבָּד - אִם הִיא בֵּינוֹ לְבִין
 18 עֲצָמוֹ וְאִין שָׁם עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל⁹, יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג;
 19 וְאִם אֲנָסוֹ לְהַעֲבִירוֹ בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל - יִהְרַג וְאֵל
 20 יַעֲבֹר, וְאִפְלוּ לֹא נִתְפַּנֵּן לְהַעֲבִירוֹ אֲלֵא עַל מְצֻוֹה
 21 מִשְׁאָר מְצֻוֹת בְּלִבָּד.

(6) שיעבור ולא ייהרג. (7) שיש לחלק בין שלוש עבירות
 אלו לשאר העבירות שבתורה. (8) באשה פנויה ידובר פה,
 כי אשת איש בכלל "גילוי ערויות" היא. (9) כי אין פרהסיא
 פחות מעשרה בני אדם (סנהדרין עד, ב).

22 ג. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּם¹⁰ - שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַגְּזֵרָה¹¹;
 23 אֲבָל בְּשַׁעַת הַגְּזֵרָה, וְהוּא שְׁיַעֲמֵד מִלֶּךְ רָשָׁע
 24 כְּנֹכַח־דְּנָצֵר וְחֻבְרִינִי, וְיִגְזֹר גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל לְבִטֹּל
 25 דָּתָם אוֹ מְצֻוֹה מִן הַמְצֻוֹת - יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר, אִפְלוּ
 26 עַל אַחַת מִשְׁאָר מְצֻוֹת, בֵּין גָּאֲנָס בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, בֵּין
 27 גָּאֲנָס בֵּינוֹ לְבִין עוֹבְדֵי כּוֹכְבִים.

(10) שיש לחלק בין עבירה לעבירה, ובין עשרה ופחות
 מעשרה. (11) רדיפות וגזירות דתיות (שם).

28 ד. כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג! וְנִהְרַג וְלֹא
 29 עֲבַר - הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ. וְכָל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ:
 30 יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר! וְנִהְרַג וְלֹא עֲבַר - הָרִי זֶה קִדְּשׁ אֶת
 31 הַשָּׁם; וְאִם הִיא בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה קִדְּשׁ
 32 אֶת הַשָּׁם בְּרַבִּים, כְּדִנְיָאֵל, חֲנַנְיָהּ, מִישָׁאֵל וְעִזְרִיָּה,
 33 וְרַבִּי עֲקִיבָא וְחֻבְרִינִי¹². וְאֵלוֹ הֵן הַרוֹגֵי מַלְכוּת, שְׂאִין
 34 מַעֲלָה עַל מַעֲלַתֶּן¹³, וְעִלְיָהּ נֶאֱמַר: "כִּי עֲלִיךָ הַרְגָנוּ
 35 כָּל הַיּוֹם"¹⁴, נִחְשְׁבָנוּ כְּצֶאֱזַן טַבַּח¹⁵; וְעִלְיָהּ נֶאֱמַר:
 36 "אִסְפוּ לִי חֲסִידֵי, כְּרַתִּי בְרִיתִי עֲלֵי זִבְחִי". וְכָל מִי
 37 שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: יִהְרַג וְאֵל יַעֲבֹר! וְעֲבַר וְלֹא נִהְרַג - הָרִי
 38 זֶה מַחְלֵל אֶת הַשָּׁם; וְאִם הִיא בְּעֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי
 39 זֶה חָלַל אֶת הַשָּׁם בְּרַבִּים, וּבִטֹּל מְצֻוֹת עֲשָׂה, שְׁהִיא
 40 קִדְּוֵשׁ הַשָּׁם, וְעֲבַר עַל מְצֻוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁהִיא חֲלוּל
 41 הַשָּׁם. וְאִף-עַל-פִּי-כֵן, מִפְּנֵי שֶׁעֲבַר בְּאֲנָס, אִין מִלְקִין
 42 אוֹתוֹ; וְאִין צְרִיף לִזְמַר שְׂאִין מִמִּיתִין אוֹתוֹ בֵּית-דִּין,
 43 אִפְלוּ הֵרַג בְּאֲנָס; שְׂאִין מִלְקִין וּמִמִּיתִין אֲלֵא לְעוֹבֵר
 44 בְּרִצּוֹנוֹ, וּבְעֵדִים וְהִתְרָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּנוֹתֵן מִזְרַעוֹ
 45 לְמַלְךְ: "וְנִתְתִי"¹⁶ אֲנִי אֶת פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא; מִפִּי
 46 הַשְּׂמוּעָה¹⁷ לְמַדוֹ: 'הוּא'¹⁸ - לֹא אֲנוֹס, וְלֹא שׁוֹגֵג,
 47 וְלֹא מְטָעָה; וּמָה אִם עֹבֵדֵת כּוֹכְבִים, שְׁהִיא חֲמוּרָה
 48 מִן הַכֹּל, הַעֹבֵד אוֹתָהּ בְּאֲנָס אֵינוֹ חַיֵּב כְּרַת¹⁹, וְאִין
 49 צְרִיף לִזְמַר מִיתָת בֵּין-דִּין²⁰ - קַל-וְחֹמֶר לְשֶׁאֵר מְצֻוֹת
 50 הָאֲמוּרוֹת בְּתוֹרָה; וּבְעֵרִיוֹת הוּא אוֹמֵר: "וְלִנְעָרָה לֹא

כינוי הוא לגן שמים, גן של המסתורין האלוהי. ויודעי ח"ן,
 המה בעלי המסתורין וה"מקובלים" בדורות הבאים, מצאו
 בו מקום להתגדר בו; וגם מצאו בו נוטריקון נאה מתאים
 לשיטתם: פשט, רמז, דרוש, סוד. (43) (חגיגה יד:): נכנסו
 לטייל בו ולחזות בנועם ה' על ידי התבוננות במעשה-
 מרכבה ובמעשה-בראשית. (44) וכולם ניזוקו חוץ מאחד.
 (45) וכן אמרו חז"ל: כל משען לחם (ישעיה ג, ב) - אלו
 בעלי תלמוד (חגיגה יד). כמו כן אמרו: דברי תורה - כל
 ההוגה בהם טועם טעם בשר (עירובין כא:). (46) (סוכה
 כח:). (47) השקלא-וטריא בתלמוד; הקושיות והאיבעיות
 שאביי ורבא עסקו בהם. ולמה נקרא "דבר קטן"? כי ביחס
 למעשה-מרכבה שנושאו הוא הקדוש-ברוך-הוא בכבודו
 ובעצמו, עוסק התלמוד במצוות ה' ומשפטיו. (48) וכן
 אמרו חז"ל על התנאים, שהם "מיישבי העולם" (סוטה
 כב:).

פָּרֶק חֲמִישִׁי

(1) שכל בית ישראל מצויים על קידוש השם; מתי לעבור
 ולא להייהרג, ומהו חילול ה'.

1 א. כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל² מְצֻיִן עַל קִדְּוֵשׁ הַשָּׁם הַגְּדוֹל
 2 הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְדְּשִׁיתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל".
 3 וּמִזְהַרִּין שְׁלֹא לְחַלְלוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת
 4 שֵׁם קְדֹשִׁי". מִיָּצֵד? כְּשִׁיעֵמֵד עוֹבֵד כּוֹכְבִים וְיֶאֱנָס
 5 אֶת יִשְׂרָאֵל לְעַבֵּר עַל אַחַת מִמְצֻוֹת הָאֲמוּרוֹת
 6 בְּתוֹרָה אוֹ יִהְרָגְנוּ - יַעֲבֹר וְאֵל יִהְרַג, שֶׁנֶּאֱמַר
 7 בְּמְצֻוֹת: "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאֱדָם וְחִי בָהֶם" - וְחִי
 8 בָהֶם, וְלֹא שְׂמִימוֹת בָּהֶם⁴. וְאִם מֵת וְלֹא עֲבַר - הָרִי
 9 זֶה מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ⁵.

(2) לרבות גם נשים, שגם הן מצוות על קידוש השם,
 כמבואר במסכת סנהדרין (עד, ב). (3) למסור את הנפש על
 תורת ה' ודתו, שעל-ידי-זה מתקדש שמו יתעלה (תורת
 כהנים, אמור). וכדאי להביא בזה דברי רבינו על מצות
 "קידוש השם" (ספר המצוות, ט): כשגזר נבוכדנצר הרשע
 להשתחוות לצלם. כמסופר בספר דניאל, השתחוה לו כל
 המון בית ישראל ולא היה שם ביניהם מקדש שם שמים,
 כי פחדו לנפשם והעטו חרפה על כל ישראל. עד שבאו
 דניאל, חנניה, מישאל ועזריה וקידשו שם שמים ברבים,
 והסירו את החרפה מעל עמם. ונתקיימו אז דברי ישעיה
 הנביא, שאמר: לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו,
 כי בראותו ילדיו... יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב
 ואת אלהי ישראל יעריצו (ישעיה כט, כג). (4) יומא פה,
 ב. (5) חייב ליתן את הדין על שמסר נפשו חינוס. רבינו
 סובר: "יעבור ואל ייהרג" שאמרו רבותינו, פירושו - מחויב
 לעבור, כדי שלא ייהרג. אבל רבים מגדולי הראשונים
 חולקים עליו בזה, וסבורים שאם נהרג ולא עבר - צדקה
 תיחשב לו, ולדעתם "יעבור ולא ייהרג" רשות היא ולא
 חובה (עיי' עבודה זרה כז, ב ב'תוספות' דיבור-המתחיל
 יכול אפילו).

10 ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאֵר מְצֻוֹת, חוּץ
 11 מִעֹבֵדֵת כּוֹכְבִים וְגִלְוֵי עֵרִיוֹת וּשְׁפִיכַת דָּמִים. אֲבָל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא ימסרוהו בידם, שידל רבי יהושע את האיש בדברים לצאת אליהם ולעזוב את העיר, כדי שלא לסכן את חיי תושביה. הלה הסכים, יצא ונמסר על-ידם רבי יהושע למלכות. ואליהו הנביא שהיה רגיל תמיד אצל רבי יהושע בן-לוי לא נגלה מאז אליו עוד. והיה רבי יהושע מצטער מאד, וישב בתענית עד שנתגלה אליו אליהו ואמר לו: וכי למסורות ולמלשינים אני נגלה?! אמר רבי יהושע: הלא משנה מפורשת היא, שכגון זה מותר? (תוספתא, תרומות פ"ז). אמר לו אליהו: וכי משנת חסידים היא?

ו. פֶּעֶנֶן שְׁאֲמְרוּ בְּאַנְסִין²⁹, כִּף אֲמְרוּ בְּחֻלָּאִים. 17
פִּיצַד? מִי שְׁחָלָה וְנָטָה לְמוֹת, וְאֲמְרוּ הֲרוֹפְאִים, 18
שְׁרִפּוֹאָתוֹ בְּדָבָר פְּלוּנִי מְאֹסְרִין שְׁבִתוֹרָה - עוֹשִׁין. 19
וּמִתְרַפְּאִין בְּכָל אֲסוּרִין³⁰ שְׁבִתוֹרָה בְּמָקוֹם סִפְנָה, 20
חוּץ מִעֲבוֹדַת פּוֹכְבֵּים³¹ וְגִלּוֹי עֲרִיזוֹת³² וּשְׁפִיכַת 21
דָּמִים³³, שְׁאֲפֵלוּ בְּמָקוֹם סִפְנָה אֵין מִתְרַפְּאִין בְּהֵן³⁴. 22
וְאִם עֶבֶר וְנִתְרַפָּא - עוֹנְשִׁין אוֹתוֹ בֵּית־דִּין עֲנֵשׁ 23
הֲרָאוּ לֵי³⁵. 24

29) שיש חילוק בין עבודה-זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, לשאר עבירות. (30) אפילו באיסורי הנאה. (31) כגון: שהרופאים אמרו לו שאם ישתה את המים, או יאכל העלים מאותה עבודה-זרה - יירפא. (32) עיין לקמן הלכה ט. (33) כגון: אשה המקשה לילד וחייה בסכנה - אם הוולד הוציא כבר את ראשו, שוב אין נוגעים בו כדי להציל את חיי אמו (אהלות פ"ז, מ"ו). (34) פסחים כה, א. וכן אמרו (עבודה זרה כז, ב): לא ישא ויתן אדם עם המינים, ואין מתרפאים מהם, אפילו לחיי שעה. מעשה בבן-דמא, בן אחותו של רבי ישמעאל, שהכישו נחש, ובא יעקב איש כפר סכניא לרפאותו, ולא הניחו רבי ישמעאל. ואמר לו: רבי ישמעאל אחי, הנח לו ואירפא ממנו ואני אביא לך מקרא מן התורה שהוא מותר (וחי בהם) - ולא שימות בהם). ולא הפסיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו ומת. קרא עליו רבי ישמעאל: אשריך, בן-דמא, שגופך טהור ויצתה נשמתך בטהרה ולא עברת על דברי חבריך וכו'. (35) שהרי איש לא אנסו לכו. ואם מחמת חליו - מי יערוב לו שתהיה לו לרפואה? ואולי יירפא גם בלעדיה. ולפיכך אין זה דומה לאנוס, שנאמר למעלה (ה"ד) שאין עונשים אותו - כי שם אנוס ודאי (מעשה רוקח).

ז. וּמִנֵּין שְׁאֲפֵלוּ בְּמָקוֹם סִפְנָת נִפְשוֹת אֵין עוֹבְרִין 25
עַל אַחַת מִשְׁלֵשׁ עֲבֻרוֹת אֵלוֹ? שְׁנֵאמַר: "וְאֶהְבֵּת אֶת 26
ה' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" - 27
אֲפֵלוּ הוּא נוֹטֵל אֶת נַפְשְׁךָ. וְהַרְיַגַת אָדָם נִפְשׁ מִיִּשְׂרָאֵל 28
לְרַפְּאֵת נִפְשׁ אַחֶרֶת, אוּ לְהַצִּיל אָדָם מִיַּד אֲנָסִים³⁶ - 29
דָּבָר שְׁהִדְעַת נוֹטָה לֵי³⁷ הוּא, שְׁאֵין מְאֹבְדִין נִפְשׁ 30
מִפְּנֵי נִפְשׁ³⁸. וְעֲרִיזוֹת הוֹקְשׁוּ לְנִפְשׁוֹת, שְׁנֵאמַר: "כִּי 31
בְּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רַעְיוֹ וּרְצָחוֹ נִפְשׁ, כֵּן הִדְבָּר 32
הַזֶּה". 33

(36) איש זרוע, חמסן. (37) השכל הישר מחייב זאת. (38) כמו שאמרו חכמינו (פסחים כה:): מה חזית דדמא

1 תַּעֲשֶׂה דְבָר²¹. אֲבָל²² אִם יָכוֹל לְמַלֵּט נַפְשׁוֹ וְלִבְרַחַ 2
מִתַּחַת יַד הַמֶּלֶךְ הַרְשָׁע, וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה - הִנֵּה הוּא 3
פְּכָלָב שָׁב עַל קְאוֹ²³, וְהוּא נִקְרָא עוֹבֵד עֲבוֹדַת 4
פּוֹכְבֵּים בְּמִזִּיד²⁴, וְהוּא נִטְרָד מִן הָעוֹלָם הַבָּא וְיוֹרֵד 5
לְמַדְרַגָּה הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁל גֵּיהֶנֶם.

(12) בבבא-בתרא י', ב. (13) כמו שאמרו חז"ל: הרוגי מלכות - אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם (שם). (14) גיטין נז, ב. (15) אלו רבי עקיבא וחבריו שמסרו עצמם לשחיטה על דברי תורה (סנהדרין קי:). (16) נוסח זה היה גם בספר "היד החזקה" שלפני בעל "מעשה רוקח". וברוב הדפוסים מובא כאן הפסוק: "ונתתי את פני באיש ההוא" - ותמוה הוא, שהרי אין פסוק כזה נזכר כלל בנותן מזרעו למולך. (17) כל דבר שקיבלוהו חז"ל מסיני, ויש לו גם אסמכתא בקרא, קוראו רבינו: "מפי השמועה", מה-שאיך-כן "קבלה" שאין לו אסמכתא בקרא ("יד מלאכי"). (18) "ההוא" - משמע, כשהאיש העובר את העבירה הוא בהווייתו, כמו שהוא: בדעתו ובהכרתו הברורה, והמעשה שהוא מוציא אל הפועל נעשה ברצונו והסכמתו - להוציא את השוגג מאליו, או את המוטעה על-ידי אחרים. וכן להוציא את האנוס שעושה מתוך הכרח שמכריחים אותו ולא ברצונו (תורת כהנים' קדושים. זבחים קח:). (19) כשעבדוהו במזיד, אבל בלי עדים והתראה. (20) בעדים והתראה. (21) כי אנוסה היא, כמו שמפרש הפסוק והולך: "כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש, כן הדבר הזה", ואונס רחמנא פטריה (ע"ז נד.). (22) בכתב-יד ברלין, וכן באוקספורד, חסרה כל הפסיקה הזאת, ולכן היקפונה בסוגריים. אולם מעין זה נמצא ב"אגרת השמד" להרמב"ם. (23) מלשון הכתוב (משלי כו, יא). (24) כי מה שהיה תחילה באונס, נעשה לבסוף ברצון (כתובות נא, ב. ביאור הגר"א, שו"ע יו"ד סי' קנו, ס"ק כ).

ה. נִשִּׁים שְׁאֲמְרוּ לָהֶם עוֹבְדֵי כּוֹכְבֵּים: תָּנוּ לָנוּ אַחַת 6
מִכֵּן וְנִטְמָא אוֹתָהּ, וְאִם לֹאוּ, נִטְמָא אֶת פְּלִכְן - 7
יִטְמָאוּ כָלָךְ, וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נִפְשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל²⁵. 8
וְכֵן אִם אֲמְרוּ לָהֶם עוֹבְדֵי כּוֹכְבֵּים: תָּנוּ לָנוּ אַחַד 9
מִמֶּם וְנַהַרְגֵנּוּ, וְאִם לֹאוּ, נַהַרְג פְּלִכְם - ! יַהַרְגוּ כָלָם, 10
וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נִפְשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל. וְאִם יַחֲדוּהוּ²⁶ 11
לָהֶם וְאֲמְרוּ: תָּנוּ לָנוּ פְּלוּנִי, אוּ נַהַרְג אֶת פְּלִכְם! - 12
אִם הִיָּה מַחִיב מִיתָה פְּשָׁעֵךְ בְּן-בְּכִרִי²⁷, יִתְנוּ אוֹתוֹ 13
לָהֶם, וְאֵין מוֹרִין לָהֶם כֵּן לְכַתְחָלָה²⁸; וְאִם אֵינוֹ חַיֵּב 14
מִיתָה - יַהַרְגוּ כָלָךְ, וְאֵל יִמְסְרוּ לָהֶם נִפְשׁ אַחַת 15
מִיִּשְׂרָאֵל. 16

(25) לפי שאין דוחים נפש מפני נפש (תרומות פ"ח, מ"ב. ירושלמי, שם ה"ד). (26) שנקבו בשמו של אחד מהם, ודרשו כי ימסרוהו לידם. (27) שנתחייב מיתה על שמרד במלכות (שמואל-ב, פרק כ). (28) שאין זו ממידת חסידים, כמסופר (ירושלמי, תרומות פ"ח, ה"ד) על אחד שנתחייב מיתה למלכות, וברח ללוד אצל רבי יהושע בן-לוי והתחבא שם. כשהקיפו חילות המלך את העיר ואיימו להחריבה אם

שום תועלת והנאה. כגון שבועת שקר, שנשבע שאכל ולא אכל. השווה 'ספר המצוות' ל"ת, סג. 47) בפרהסיא. 48) כנחשון בן-עמינדב נשיא שבט יהודה, שבכטחוונו בה' קפץ לתוך הים תחילה, בעוד שאחרים היו מדיינים זה עם זה, וקידש שם שמים (סוטה לו.). 49) כדברי חז"ל (שם, לו.): 'יוסף שקידש שם שמים בסתר, הוסיפו לו אות אחת על שמו, שנאמר: עדות ביהוסף (תהלים פא, ו).

יא. ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול השם, והוא - שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפרסם בחסידות, דברים שהבריות מרננים⁵⁰ אחריו בשבילם, ואף-על-פי שאינן עברות⁵¹ - הרי זה חלל את השם, כגון שלקח, ואינו נותן דמי המקח לאלתר⁵², והוא שיש לו, ונמצאו המוכרים תובעין⁵³ והוא מקיפין⁵⁴; או שירבה בשחוק או באכילה ושתיה אצל עמי הארץ וביניהן⁵⁵; או שדבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות, אלא בעל קטטה וכעס; וכיוצא בדברים האלו - הכל לפי גדלו של חכם, צריך שיידקדק⁵⁶ על עצמו ויעשה לפנים משורת הדין⁵⁷. וכן אם דקדק החכם על עצמו, והיה דבורו בנחת⁵⁸ עם הבריות ודעתו מערבת⁵⁹ עמיהם, ומקבלם בסבר פנים יפות, ונעלב מהם ואינו עולבם; מקבד להן, ואפלו למקלין⁶⁰ לו, ונושא ונותן באמונה, ולא ירבה באריחות⁶¹ עמי הארץ וישיבתן, ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה, עטוף בציצת, מקתיר בתפלין, ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין; והוא⁶², שלא יתרחק⁶³ הרבה ולא ישתומם, עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאפיינים למעשיו - הרי זה קדש את השם, ועליו הכתוב אומר: "ויאמר לי עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר".

50) מדברים בגנותו. 51) לגבי אחרים, שאינם מבני עלייה. 52) על אחר, תיכף. 53) לפי גירסת הגמרא שלנו, משמע: כשאין תובעים אותו יש חילול השם, וזהו ההיפך ממה שכתב רבינו כאן (עיין יומא פו.). וכבר הרגיש בזה הכסף-משנה. והנה נתברר שבש"ס, כתיב אוקספורד, הגירסא כדברי רבינו כאן, והובאה גם ב"דקדוקי סופרים". 54) הוא מסבבם ומטריחם לבוא בכל פעם ב"לך ושוב": והרואים זאת אומרים שהוא גוזל אותם ואינו רוצה לפרוע. 55) בכיתם ועמהם: אבל להסב עמם על שולחנו בביתו - מותר. 56) יקפיד ויחמיר על עצמו. 57) מעבר החוק והמנהג לצד היותור, למשל: צדק ומשפט - זוהי "שורת הדין", חסד ורחמים - "לפנים משורת הדין". 58) יומא פו, א. 59) איש רעים להתרועע ומקובל על הבריות. 60) למזלזלים בכבודו ונוהגים בו קלות ראש (דא"ז, פרק ו). 61) שם משפט מהפועל ארץ, ופירושו: ואינו מרבה אצלם באכסניא. ויש קוראים: אריחות, ריבוי מן אריחה - ארוחה - סעודה. 62) ובלבד. 63) יותר מדי לקיצוניות, ויהא כאיש שומם שאינו מן הישוב המעורר תמהון

דידך סומק טפי - למה תראה דמך יותר אדום מדם אחרים, וחייך יותר יקרים מחיי אחרים, אולי להיפך? ורש"י ז"ל מפרש שם: פיקוח נפש דוחה אמנם כל עבירות שבתורה, מפני חיבת נפשו של איש ישראלי, אבל במקום שסוף סוף תאבד נפש מישראל, והעבירה תהיה עשויה - אין שם דין של "פיקוח נפש", כי מי יאמר שנפשו חביבה לפני המקום יותר משל זה, אולי להיפך?

ח. במה דברים אמורים, שאין מתרפאין בשאר אסורים אלא במקום סכנה? בזמן שהן דרף הנאתן³⁹, כגון שמאכילין את החולה שקצים ורמשים או חמץ בפסח, או שמאכילין אותו ביום-הכפורים. אבל שלא דרף הנאתן, כגון שעושין לו רטיה⁴⁰ או מלוגמא⁴¹ מחמץ או מערלה; או שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מערב עם אסורי מאכל, שהרי אין בהן הנאה לחך - הרי זה מתר, ואפלו שלא במקום סכנה⁴²; חוץ מפלאי הפך ובשר בחלב, שהן אסורין אפלו שלא דרף הנאתן⁴³; לפיכך אין מתרפאין מהן אפלו שלא דרף הנאתן, אלא במקום סכנה.

39) כל האיסורים שבתורה שנאמרו בלשון אכילה, כגון איסור אכילת חזיר, שכתוב בו: ומבשרם לא תאכלו (ויקרא יא, ח), אין לוקים עליהם אלא כשאוכלים אותם דרך אכילתם, וזוהו דרך הנאתם: אבל איסורים שלא נזכרה בהם לשון אכילה, כגון: בשר בחלב וכלאי הכרם - אסורים בין דרך הנאתם ובין שלא כדרך הנאתם, ומתרפאים בהם רק במקום סכנה. 40) תחבושת על מכה לרככה. 41) תחבושת לחה על מכה לחממה. 42) פסחים כה, ב. 43) שם כד, ב.

ט. מי שנתן עיניו באשה, וחלה ונטה למות, ואמרו הרופאים: אין לו רפואה עד שתבעל לו! - ימות ואל תבעל לו, אפלו היתה פנויה. ואפלו לדבר עמה מאחורי הגדר, אין מורין לו בכך, וימות, ולא יורו לדבר עמה מאחורי הגדר; שלא יהו בנות ישראל הפקר, ויבואו בדברים אלו לפרץ בעריות⁴⁴.

44) סנהדרין עה, א.

י. כל העובר מדעתו, בלא אנס, על אחת מפל מצות האמורות בתורה בשאט⁴⁵ נפש, להקעים⁴⁶ - הרי זה מחלל את השם, ולפיכך נאמר בשבועת שקר: "וחללת את שם אלהיך אני ה'"; ואם עבר בעשרה מישראל⁴⁷ - הרי זה חלל את השם ברבים. וכן כל הפורש מעברה או עשה מצוה, לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבורא⁴⁸ ברוף הוא, פמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו⁴⁹ - הרי זה מקדש את השם.

45) בזלזול וקלות ראש. 46) להכעיס את ה', כביכול, ולהרעים את הבריות בסביבתו, בעוד שלו לעצמו אין בזה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משם היה, ושני שמות אלה שמות קודש הם בפני עצמם. (12) כשמלכתחילה התכוון לכתוב יה, שיש בו שתי קדושות: קדושה עצמית וגם קדושת מקצת שם המפורש. (13) הפר"ח גורס: "ועוד, מפני שזה השם מקצת" וכו'. וגירסת הרדב"ז היא: כתב אל מאלהים, 'וה' משם היה - אינו נמחק, ואין צורך לומר 'יה' שהוא שם בפני עצמו. ו'מפני שזה השם מקצת שם המפורש" חוזר אל 'וה' שברישא (תשובת הרדב"ז חלק ה, ג"א קכא) (14) שבועות לה, ב מפני שהן כשלעצמן אין בהן שום צד של קדושה.

ה. שְׁאֵר הַפְּנוּיִין שֶׁמְשַׁבְּחִין בְּהֵן אֶת הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-23
הוא, כְּגוֹן חֲנוּן וְרַחוּם, הַגְּדוֹל, הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, 24
הַנְּאֻמָּן, קִנְיָא וְחֵזֶק וְכִיּוּצָא בְּהֵן - הָרִי הֵן כְּשֶׁאֵר 25
כַּתְּבִיבֵי הַקְּדוֹשׁ וְיִמְתֵּר לְמַחְקָן. 26

(15) זוהי נוסחת אקספורד וכתב-יד ברלין. ונוסחת רוב הדפוסים היא: "כשאר כתבי הקודש", ותמוהה היא מאד, שהרי כתבי הקודש אינם נמחקים, כמבואר לקמן בפרקנו (הלכה ח). ולפי גירסתנו, ביאור הדברים כך הוא: שאר הכינויים... הרי הם כשאר דברי הקודש, כלומר: כדברי כתבי-הקודש שנכתבו שלא במקומם שמוטרים במחיקה, מפני שקדושתם העיקרית פקעה מהם (עבודת המלך).

ו. כָּלִי שֶׁהָיָה שָׁם כְּתוּב עָלָיו - קוֹצֵץ אֶת מְקוֹם הַשֵּׁם 27
וְגוֹנְזוֹ; 16; וְאֶפְלוּ הָיָה הַשֵּׁם כְּתוּב 17 בְּכָלִי מִתְּכֹת או 28
בְּכָלִי זְכוּכִית 18, וְהַתִּיף הַכָּלִי - הָרִי זֶה לִוְקָה 19; אֵלָא 29
חֻתְמָה אֶת מְקוֹמוֹ וְגוֹנְזוּ. וְכֵן אִם הָיָה שָׁם כְּתוּב עַל 30
בְּשָׂרוֹ, הָרִי זֶה לֹא יִרְחֵץ וְלֹא יִסוּף 20 וְלֹא יַעֲמֵד 31
בְּמְקוֹם הַטְּנֵפֶת 21; נִזְדַּמְנָה לוֹ טְבִילָה שֶׁל מַצּוּה - 32
כֹּרֶף עָלָיו גְּמִי 22 וְטוּבֵל; וְאִם לֹא מָצָא גְמִי - מְסַבֵּב 33
בְּבִגְדָיו; וְלֹא יִהְיֶה 23, כְּדִי שֶׁלֹּא יִחַץ 24; שֶׁלֹּא אָמְרוּ 34
לְכַרְף עָלָיו, אֵלָא מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר לַעֲמֵד בְּפְנֵי הַשֵּׁם 35
כְּשֶׁהוּא עֲרֵם 25. 36

(16) ערכין ו, א שאסור ליהנות מאותו החלק שהשם נתון עליו. (17) ולא כתוב. ואף-על-פי שלענין הרבה דברים, כגון לענין גט, אין החקיקה נחשבת לכתובה והגט פסול, שנאמר בגט: "וכתב", ולא 'חקק' (גיטין כ.), אבל לענין מחיקת השם נחשבת החקיקה ככתובה, ואין השם החקוק נמחק. (18) שאפשר לומר שאין קדושה בשם זה, מפני ש"שלא במקומו" הוא, שהרי מקום השם אינו אלא על גבי נייר או על גבי קלף. (19) שאי-אפשר להתיק את הכלי מבלי למחוק גם את השם החקוק בו, והרי זה כמחיקה בידים ממש. ובכתב-יד ברלין, הגירסא: "היה השם חקוק... אינו לוקה". שכנראה סובר כי סוף-סוף גרמא בעלמא היא ולא מחיקה בידים ממש ואין לוקים על כגון זה (שבת קכ:). (20) כי בשפשוף וסיכה יש מחיקה ישירה. (21) משום: ולא יראה כך ערות דבר (דברים כג, טו). (22) גמא, סוף הגדל על שפת הנחל. קנה וסוף קמלו (ישעיה יט, ו), מתורגמים: קני וגומא. (23) ולא ידביק בחזקה את הגמי לבשרו. (24) שלא יבדיל, שלא יעשה בזה חציצה החוצצת בין הגוף הטובל והמים המטהרים. (25) כלומר: כל עצמה של

והשתוממות אצל הבריות, על-דרך הכתוב: אל תתחכם יותר, למה תשומם (קהלת ז, טז).

פָּרֶק שְׁשִׁי

(1) שאסור למחוק את השמות הקדושים; ואלו שמות מותרים במחיקה.

1 א. כָּל הַמְּאֻבְּדֵי שֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת הַקְּדוֹשִׁים,
2 הַטְּהוּרִים, שֶׁנִּקְרָא בָהֶם הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא - לִוְקָה
3 מִן הַתּוֹרָה 3; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר בְּעִבּוּדַת פּוֹכְכֵים:
4 "וְאִבְדַתְּ אֶת שְׁמִם מִן הַמְּקוֹם הַהוּא - לֹא תַעֲשֶׂוּן
5 כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם".

(2) המוחק (מכות כב.). (3) מלקות מדאורייתא, שהן ארבעים מלקיות חסר אחת. וכמו מיתת בית-דין, כך גם עונש מלקות אינו אלא בעדים והתראה.

6 ב. וְשִׁבְעָה 4 שְׁמוֹת הֵם: הַשֵּׁם הַנִּכְתָּב יו"ד ה"א
7 וְא"ו ה"א, וְהוּא הַשֵּׁם הַמְּפָרֵשׁ, או הַנִּכְתָּב אֲדָנִי,
8 וְאֵל, אֱלוֹהִי, וְאֱלֹהִים, וְאֱלֹהֵי, וְשִׁדִּי, וְצִבְאוֹת - כָּל
9 הַמוֹחֵק אֶפְלוּ אוֹת אֶחָת 6 מִשְׁבְּעָה אֵלּוּ, לִוְקָה.

(4) שבועות לה, א. שם המפורש ושם אדנות חשובים כאחד, הואיל ושניהם נקראים: אדני. (5) כנוסחת אוקספורד. וכן מנו חז"ל במסכת שבועות (שם), את השם "אהיה" בין השמות שאינם נמחקים. וברוב הדפוסים, נמצא "אלוהי" במקום "אהיה". (6) רבי ישמעאל אומר: מנין למוחק את אחת מן השם שהוא בלא-תעשה וכו' (ספרי, ראה).

10 ג. כָּל הַנִּטְפָּל לְשֵׁם מִלְּפָנָיו, מִתֵּר לְמַחְקוֹ; כְּגוֹן
11 לְמַ"ד מִלִּיהוָה וְיִבִּי"ת מִבְּאֱלֹהִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן,
12 אֵינֶן פְּקֻדֹשֶׁת הַשֵּׁם. וְכָל הַנִּטְפָּל לְשֵׁם מֵאֲחֵרָיו, כְּגוֹן
13 ה' שֶׁל 'אֱלֹהֵיךְ' וְיָכֶם שֶׁל 'אֱלֹהֵיכֶם' וְכִיּוּצָא בְּהֵן,
14 אֵינֶם נִמְחָקִים, וְהָרִי הֵם כְּשֶׁאֵר אוֹתֵיית שֶׁל שֵׁם,
15 מִפְּנֵי שֶׁהֵשֵׁם מְקֻדָּשׁ 8; וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ
16 וְאֲסוּר לְמַחְקֵם - הַמוֹחֵק אֵלּוּ הָאוֹתֵיית הַנִּטְפָּלוֹת,
17 אֵינֶן לִוְקָה 9, אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִפְּת מְרֻדוֹת 10.

(7) שבועות לה, ב. (8) קדושת השם שלפניהן, מתפשטת ועוברת גם עליהן. (9) מלקות דאורייתא. (10) מלקות מדברי סופרים שאין לה קצבה, אלא לפי ראות עיני בית-הדין וכפי צורך השעה. ורש"י ז"ל פירש: מכת מרדות - רידי תוכחת שלא יהא רגיל בכך, ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו (חולין קמא:). מרדות - מלשון מרד ומעל. על שמרד בדברי חכמים (הערוך). ולדעת רש"י, מלשון רידי וייסור, שרודים ומייסרים אותו.

18 ד. כְּתַב אֶל"ף לְמַ"ד מִבְּאֱלֹהִים, יו"ד ה"א
19 מִלִּיהוָה 11 - אֵינֶן נִמְחָקִים. וְאֵין צָרִיף לִוְמַר 'יְהִי 12,
20 שֶׁהוּא שֵׁם בְּפְנֵי עֲצֻמּוֹ 13, מִפְּנֵי שֶׁזֶה הַשֵּׁם מְקַצֵּת שֵׁם
21 הַמְּפָרֵשׁ הוּא. אֲבָל הַפּוֹתֵב שִׁינֵן דְּל"ת מִשְׁדִּי,
22 צָד"י בִּי"ת מִצִּבְאוֹת', הָרִי זֶה נִמְחָק 14.

(11) רצה לכתוב אלהים, ולא הספיק וכתב רק אל, וכן יה

25 השמות האמורים במיכה⁴¹ - חל. כל השמות
26 האמורים בנבות⁴² - קדש. כל שלמה' האמור
27 בשיר-השירים - קדש⁴³, וְהָרִי הוּא פֶּשֶׁאֲרַהּ הַפְּנוּיִין⁴⁴,
28 חוץ מזה: "הָאֵלֶּף לָהּ שְׁלֹמֹה". כל מְלֻכֵי־א⁴⁵
29 האמור בַּדְּנִיָּאל⁴⁶ - חל, חוץ מזה: "אֲנִת מְלֻכָּא
30 מְלָךְ⁴⁷ מְלֻכֵי־א", וְהָרִי הוּא פֶּשֶׁאֲרַהּ הַפְּנוּיִין.

38) לא כדעת הסוברים שזה "שם חול", וְשָׁאֵל הַמְּלָאָךְ
ההולך באמצע מכוונים דברי אברהם, אלא כדעת רבי
אלעזר המודעי (שבועות לה:), שאברהם פנה בזה לה'
בבקשה להמתין לו עד שיכניס את אורחיו. (39) לוט פנה
בזה אל ה' שבידו להמית ולהחיות, ושיעור הכתוב כך הוא:
ויאמר לוט אליהם, אל המלאכים: "אל-נא יהיה כדברכם
שאמרתם אלי להימלט ההרה". ומעתה הוא פונה אל ה':
אדוני! הנה נא מצא עבדך חן וגו' (רש"י, שם), או כפירוש
הריטב"א: "ויאמר לוט אליהם" - בפניהם, והדיבור כולו
לה'. (40) שופטים פרק כ. (41) שם, יד"ח. (42) מלכים
א, פרק כא. (43) כוונתו להקב"ה שהשלום שלו.
(44) הכתובים במקומם שאסור למחקם (עבודת המלך).
(45) כלומר: כל 'מלך', דאילו 'מלכיא' חול הוא תמיד, וגם
פה. (46) בדברי דניאל גופו, דאילו בספר דניאל יש עוד
'מלך' שהוא קודש (דניאל ד, לד). (47) ושיעור הכתוב כך
הוא: אנת, מלכא נבוכדנצר, מלך מלכיא, שהוא אלהא
דשמיא מלכותא חסנא וגו' (רש"י, שבועות שם).

יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) מעלת הנבואה, ומיהו הזוכה לה; ההבדל בין נבואת
משה רבינו לנבואת שאר הנביאים.

31 א. מִיִּסְדֵי הַדָּת - לִידַע שְׁהָאֵל מְנַבֵּא² אֵת בְּנֵי
32 הָאָדָם. וְאֵין הַנְּבוּאָה חֻלָּה³ אֲלָא עַל חֶכֶם גְּדוֹל
33 בְּחֻכְמָה, גְּבוּר בְּמַדוּתֵיהּ, וְלֹא יְהֵא יִצְרוּ מִתְגַּבֵּר עָלָיו
34 בְּדַבְרֵי בְּעוֹלָם, אֲלָא הוּא מִתְגַּבֵּר בְּדַעְתּוֹ עַל יִצְרוֹ
35 תְּמִיד⁵, וְהוּא בַּעַל דְּעָה רַחְבָּה, נְכוֹנָה⁶ עַד מְאֹד. אָדָם
36 שְׁהוּא מְמַלָּא בְּכָל הַמַּדּוֹת הָאֵלוּ, שְׁלֵם בְּגוּפוֹ⁷ -
37 קְשִׁיפְנָס לְפָרְדָס⁸, וְיִמְשֵׁף בְּאוֹתָן הַעֲנִינִים הַגְּדוֹלִים
38 הַרְחוֹקִים⁹, וְתַהֲיָה לוֹ דְּעָה נְכוֹנָה לְהִבִּין וְלְהַשִּׁיג,
39 וְהוּא מִתְקַדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ, וּפּוֹרֵשׁ מְדַרְכֵי כָּל־ל¹⁰ הָעָם
40 הַהוֹלְכִים בְּמַחְשְׁבֵי הַזְּמַן, וְהוֹלֵךְ וּמְרִזֵּי¹¹ עֲצָמוֹ,
41 וּמְלַמֵּד נַפְשׁוֹ שְׁלֹא תַהֲיָה לוֹ מִחְשְׁבָה כָּל־ל בְּאֶחָד
42 מְדַבְּרִים בְּטָלִים¹² וְלֹא מִהֲבָלֵי הַזְּמַן וְתַחְבּוּלוֹתֵיהּ¹³;
43 אֲלָא דַעְתּוֹ פְּנוּיָה¹⁴ תְּמִיד לְמַעְלָה, קְשׁוּרָה תַּחַת
44 הַכְּסָא¹⁵ לְהִבִּין בְּאוֹתָן הַצְּרוּרֹת הַקְּדוּשׁוֹת, הַשְּׁהוּרוֹת,
45 וּמִסְתַּבֵּל בְּחֻכְמָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּלָה,
46 מְצוּרָה רַאשׁוֹנָה¹⁶ עַד טְבוּר הָאָרֶץ, וְיוֹדַע מִהָרִץ¹⁷
47 גְּדוֹל - מִיָּד רוּחַ הַקְּדוּשׁ שׁוֹרָה עָלָיו. וּבְעַת שְׁתַּנּוּחַ
48 עָלָיו הָרוּחַ, תִּתְעַרֵּב נַפְשׁוֹ בְּמַעְלַת הַמְּלָאָכִים

הכריכה בגמי לא באה אלא משום: "ולא יראה בך ערות
דבר": ולמחיקה - שמה ייכנסו המים כשלא יהיה וימחקו
את השם - אין אנו חוששים, כי גרמא בעלמא הוא.

1 ז. הַסּוֹתֵר אֶפְלוֹ אֶכְּן אַחַת דְּרַף הַשְּׁתַּתְּהָ²⁶ מִן הַמְּזוּבָּח
2 או מן ההיכל או מִשְׁאֵר הַעֲזָרָה - לֹוּקָה²⁷, שְׁנַאֲמַר
3 בְּעִבּוּדַת כּוֹכְבִים: "כִּי אֵת מְזוּבְּחָתֶם תִּתְּצוּן", וְכַתּוּב:
4 "לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם". וְכֵן הַשׁוֹרֵף עֲצֵי
5 הַקְּדֵשׁ דְּרַף הַשְּׁתַּתְּהָ - לֹוּקָה, שְׁנַאֲמַר: "וְאֲשִׁיחֶם
6 תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ", וְכַתּוּב: "לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה'
7 אֱלֹהֵיכֶם".

(26) שלא על-מנת לבנות. (27) 'ספרי', פרשת ראה.

8 ח. כְּתָבִי הַקְּדֵשׁ²⁸ כְּלֵן, וּפְרוּשֵׁיהּ²⁹ וּבִאֲוִרֵיהּ³⁰,
9 אֲסוּר לְשַׂרְפָּם או לְאִבְדָם בִּיד³¹; וְהַמְּאֲבָדֵן בִּיד,
10 מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת³². בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
11 בְּכַתְבֵי הַקְּדֵשׁ שְׁכַתְּכֶם יִשְׂרָאֵל בְּקִדְשָׁהּ; אֲבָל
12 אֲפִיקוּרוֹס³³ יִשְׂרָאֵל שְׁפַתְּב סִפְר־תּוֹרָה - שׁוֹרְפִין
13 אוֹתוֹ עִם הָאֲזְכָּרוֹת שְׁבוּ, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ מְאֲמִין בְּקִדְשַׁת
14 הַשֵּׁם וְלֹא כְּתָבוּ לְשִׁמוֹ, אֲלָא שְׁהוּא מַעְלָה בְּדַעְתּוֹ
15 שְׁזָה בְּשִׂאֵר הַדְּבָרִים³⁴; וְהוֹאִיל וְדַעְתּוֹ כֵּן, לֹא
16 נִתְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם. וּמְצוּה לְשַׂרְפוֹ³⁵, כִּדִּי שְׁלֹא לְהַנִּיחַ שֵׁם
17 לְאֲפִיקוּרוֹסִים וְלֹא לְמַעֲשִׂיהֶם. אֲבָל עוֹבֵד כּוֹכְבִים
18 שְׁפַתְּב אֵת הַשֵּׁם - גּוֹזְזִין³⁶ אוֹתוֹ. וְכֵן כְּתָבִי הַקְּדֵשׁ
19 שְׁבַלְיָ³⁷ או שְׁפַתְּכֶן עוֹבֵד כּוֹכְבִים, יִגְזּוּ.

28) כתבי הקודש - מן הראוי לנקד כְּתָבִי, שהרי הקמץ
שמתחת לתי"ו הוא יסודו ואינו משתנה גם בסמיכות, כמו:
כתב-הדת (אסתר ד, ח). אולם מפני שהצורה כְּתָבִי נשתרשה
כבר ושגורה בפי כל יודי, וכמעט שנתקדשה על ידי
תפילת האזכרה "אב הרחמים" שאומרים בשבת, על כן
החזקנו בה. (29) תרגומיהם. (30) ביאורי עניניהם.
(31) ממש, באופן ישיר ולכתחילה. וכן במסכת שבת קטו,
א: "וכי מותר לאבדו ביד?" (32) מלקות מדברי סופרים.
ובכתבי-הקודש שאין בהם אזכרות ידובר. אולם עיין ב'ספר
המצוות' ל"ת, סה). (33) ישראל הכופר בתורה מן השמים
ומבזה תלמידי-חכמים (סנהדרין צט:). אפיקורוס - על שם
הפילוסוף היווני אפיקור שחי כארבע מאות שנה לפני חורבן
בית שני (חב"ש) שכפר בעיקר והורה שאין השארת הנפש,
וכי הנאת העולם ותענוגיו הם עיקר החיים ותכליתם.
(34) כדברי ספרות בעלמא. (35) כדברי רבי טרפון: אקפח
את בני, שאם יבואו לידי שאני אשורף אותם ואת האזכרות
שבהם (שבת קטו). (36) לא קוראים ולא שורפים אותו
(גיטין מה:). (37) שבת צ, א.

20 ט. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמוּרִים בְּאִבְרָהֶם - קְדֵשׁ; אֵף זֶה
21 שְׁנַאֲמַר: "אֲדֹנָי, אִם נָא מְצֵאתִי חֵן³⁸ בְּעֵינֶיךָ", הָרִי
22 הוּא קְדֵשׁ. כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֲמוּרִים בְּלוֹט - חַל, חוּץ
23 מִזֶּה: "אֵל נָא אֲדֹנָי³⁹, הִנֵּה נָא מְצָא עֲבָדְךָ חֵן". כָּל
24 הַשְּׁמוֹת הָאֲמוּרִים בְּגִבְעַת בְּנִימִין⁴⁰ - קְדֵשׁ. כָּל

18 בְּמִרְאָה הַנְּבוּאָה וַיִּדַע מָה הוּא. כְּמוֹ הַסֵּלֶם שֶׁרָאָה
19 יַעֲקֹב אָבִינוּ, וּמַלְאָכִים עֹלָיִם וַיּוֹרְדִים בּוֹ²⁴, וְהוּא
20 הָיָה מְשֻׁל לְמַלְכֵיחוֹת וְשֶׁעֲבֹדוֹ²⁵; וְכִמוֹ הַחַיּוֹת שֶׁרָאָה
21 יַחְזִקְאֵל²⁶, וְהַסִּיר נְפוּחַ וּמִקָּל שֶׁקָּד שֶׁרָאָה יִרְמְיָה,
22 וְהַמְגִלָּה שֶׁרָאָה יַחְזִקְאֵל וְהָאִיפָה שֶׁרָאָה זְכַרְיָה²⁷, וְכֵן
23 שָׂאֵר הַנְּבִיאִים. מֵהֶם אוֹמְרִים הַמְּשֻׁל וּפְתָרוֹנוֹ, כְּמוֹ
24 אֱלוֹ²⁸; וַיֵּשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים הַפְתָּרוֹן בְּלֶבֶד; וּפְעָמִים
25 אוֹמְרִים הַמְּשֻׁל בְּלֶבֶד בְּלֹא פְתָרוֹן, כְּמִקְצַת דְּבָרֵי
26 יַחְזִקְאֵל וְזַכַּרְיָה; וְכֵלֶן כְּמִשְׁלַל וְדָרָךְ חִידָה הֵם
27 מִתְנַבְּאִים.

(24) (בראשית כח, יב). (25) (בראשית-רבה, סח).
(26) (יחזקאל ב-ג). (27) (זכריה ה, ו). (28) שהזכרונם.
ד. כָּל הַנְּבִיאִים אֵין מִתְנַבְּאִין בְּכָל עֵת שִׁירְצוֹ, אֲלֵא
28 מְכֻוֹנִים²⁹ דַּעְתָּם, וַיּוֹשְׁבִים שְׂמַחִים וְטוֹבֵי-לֵב
29 וּמִתְבַּדְּדִים³⁰; שֶׁאֵין הַנְּבוּאָה שׁוֹרָה, לֹא מֵתוֹךְ
30 עֲצֻבוֹת וְלֹא מֵתוֹךְ עֲצָלוֹת, אֲלֵא מֵתוֹךְ שְׂמִחָה³¹.
31 לְפִיכָךְ בְּנֵי הַנְּבִיאִים, לְפָנֵיהֶם נִגְלַל וְתָף וְחִלִּיל וְכִנּוּר,
32 וְהֵם מְבַקְּשִׁים הַנְּבוּאָה³². וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִמָּה
33 מִתְנַבְּאִים", כְּלוֹמֵר: מְהֵלְכִין בְּדָרָךְ הַנְּבוּאָה³³ עַד
34 שִׁינְבְּאוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָתָּה אוֹמֵר: פְּלוֹנֵי מִתְגַּדְּלוּ!³⁴

(29) הם מרכזים את דעתם ומייחדים אותה עם העניין
המבוקש. (30) יושבים בודד. ובהתבודדותם הם מתדבקים
על ידי הסתכלות פנימית בשכל העליון. (31) (שבת ל:)
וזהו הסיבה - יאמר רבינו - שפסקה הנבואה בישראל מאז
הלכו בגולה בימי החורבן, לרגל הדיכאון והעצבות המקנת
בלב להיותם עבדים מסורים בידי סכלים המצערים
ומדכאים אותנו, כעניין הכתוב: מלכה ושריה בגויים אין
תורה, גם נביאיה לא מצאו חזון מה' (איכה ב, ט); כי כל
זה משפיע על הכוח המדמה. והיא הסיבה גם כן שתשוב
אלינו הנבואה בימות המשיח, כשימלא שחוק פינו (מורה
נבוכים חלק ב, לו). (32) השראה עליונה ממעל.
(33) מתאמצים ומשתדלים להיות מסוגלים לקבל את שפע
הנבואה. (34) משתדל להיות גדול; הולך הלוך וגדול,
אבל לא הגיע עדיין אל התכלית הנרצה.

ה. אֵלוֹ שֶׁהֵם מְבַקְּשִׁין לְהַתְנַבֵּא, הֵם הַנְּקָרָאִים 'בְּנֵי
36 הַנְּבִיאִים'. וְאֵף-עַל-פִּי שְׂמִיכּוֹנִים דַּעְתָּם³⁵ - אֶפְשָׁר
37 שֶׁתְּשַׁרְהַ שְׂכִינָה עֲלֵיהֶן וְאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תְשַׁרְהַ³⁶.

(35) משתדלים להגיע לנבואה על ידי הכשרה והכנה קודמת.
(36) כמו שאמרו חז"ל: ראויו הוא שתשרה עליו שכינה, אלא
שאינו דורו זכאי לכך (סנהדרין יא.). ורבינו בספרו (מורה
נבוכים חלק ב, לב) אומר: שלוש דעות בנבואה: הראשונה
- היא דעת הפתאים המאמינים, כי כל איש, אם חכם או
סכל, מלומד או בער, אם אך יש בו קצת ממידת החסידות
ותיקון המידות יכול להיות נביא כשיבחר בו ה' להשרות
עליו שכינתו. השנייה - היא דעת הפילוסופים האומרים, כי
הנבואה היא שלימות טבעית, ואם האדם מושלם בכל
המעלות השכליות והמידותיות וחונן גם בכוח המדמה

1 הַנְּקָרָאִים 'אִישִׁים'¹⁸, וַיְהַפֵּךְ לְאִישׁ אַחֵר, וַיְבִין
2 בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ כְּמוֹת שֶׁהָיָה¹⁹, אֲלֵא שֶׁנִּתְעַלָּה עַל
3 מַעְלַת שָׂאֵר בְּנֵי-אָדָם הַחֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
4 בְּשָׂאוֹל: "וְהַתְנַבֵּית עִמָּם וְנִהְפַכְתָּ לְאִישׁ אַחֵר".

(2) משרה עליהם רוח קדשו ונותן להם שפע נבואתו.
(השווה מ"ת, הלכות תשובה פרק ג, הלכה ח). (3) (גדרים
לח.). (4) התרומיות. (5) מושל ברוחו וכובש את יצרו.
(6) הגיונית וישרה. השווה שמונה פרקים להרמב"ם (פרק ז).
שם מונה רבינו בין הסגולות המכשירות לנבואה גם
"עשיר", כלומר: השמח בחלקו ואינו מצטער על מה שאין
לו. (7) ויחד עם המעלות השכליות והמידותיות גם בריא
ושלם בגופו, שחמרו ומזגו הם בתכלית השווי ללא כל
הפרעה. כי מכאובים וייסורים משפיעים לרעה על הכוח
המדמה הנחוץ לסגולת הנבואה ומונעים את האדם מהידיבק
בשכל העליון, כדברי חכמינו: אין הנבואה שורה לא מתוך
עצבות וכו' (שבת ל:). (8) לעסוק במעשה-מרכבה
ובמעשה-בראשית. (9) הנשגבים מדעת בני-אדם פשוטים.
(10) ומתרחק מהמון העם ההולך בחושך בעיניים עצומות,
אחרי תעתועי הזמן. (11) מעיר ומעורר. (12) כגון: אהבת
הניצוח וכבוד מדומה. (13) רדיפה אחרי קניינים מדומים
וחיי מותרות המושכים ליבות בני-אדם ומעבירים אותם על
דעתם. (14) מְכֻוֹנֵת. (15) כסא הכבוד. (16) "חיות
הקודש", שהיא למעלה מכל שאר הצורות. עיין למעלה
(פרק ב, הלכה ז). (17) על ידי הסתכלותו בהן מכיר הוא
ויודע גדלו של הקדוש-ברוך-הוא, בבחינת: השמים
מספרים כבוד א-ל (תהילים יט, א). (18) היא הצורה
העשירית התחתונה, הקרובה למעלת דעת בני-אדם, והם
המדברים עם הנביאים ונראים להם במראה הנבואה. עיין
למעלה (פרק ב, הלכה ז). (19) קודם לכן בטרם שנחה
עליו הרוח.

5 ב. הַנְּבִיאִים - מַעְלֹת מַעְלֹת הֵן. כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בַּחֲקָמָה
6 חֲכָם גְּדוֹל מִחֲבָרוֹ, כֵּךְ בְּנְבוּאָה - נְבִיא גְּדוֹל
7 מִנְּבִיא²⁰. וְכֵלֶן אֵין רוֹאִין מִרְאָה הַנְּבוּאָה אֲלֵא
8 בְּחֹלֶם, בְּחִזְיוֹן לִילָה, אוֹ בַיּוֹם, אַחֵר שֶׁתִּפְּל עֲלֵיהֶן
9 תְּרַדְמָה²¹, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּמִרְאָה אֱלֹוֹ אֶתְוַדַּע,
10 בְּחֹלֶם אֲדַבֵּר בּוֹ". וְכֵלֶן כְּשֶׁמִּתְנַבְּאִים, אֶבְרִיחֶן
11 מִדְּעֻזְעִין, וְכֵחַ הַגּוֹף כְּשֵׁל, וְעֵשְׂתוֹנוֹתֵיהֶם
12 מִתְטַרְפוֹת²², וְתִשָּׂאֵר הַדַּעַת פְּנוּיָה²³ לְהִבִּין מָה
13 שֶׁתְּרָאָה; כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם: "וְהִנֵּה אֵימָה
14 חֲשִׁכָה גְדֹלָה נִפְלֵת עָלָיו"; וְכִמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּדִנְיָאֵל:
15 "וְהוֹדִי נִהַפֵּךְ עָלַי לְמִשְׁחִית וְלֹא עֲצַרְתִּי כְּחִ".

(20) כמו שאמרו (פסיקתא זוטרותא, בהעלותך): "ושאר כל
הנביאים, כל אחד ואחד לפי כוחו". (21) על הדברים
שבהלכה זו ושלאחריה השווה (מורה נבוכים חלק ב,
מא-מה). (22) מחשבותיהם ומערכי ליבם מתבלבלות.
(23) צרופה ונקייה מכל סיגי הגופניות.

16 ג. הַדְּבָרִים שֶׁמוֹדִיעִים לְנְבִיא מִרְאָה הַנְּבוּאָה, דָּרָךְ
17 מְשֻׁל מוֹדִיעִין לוֹ, וּמִיָּד יַחְקֵק בְּלֶבֶד פְתָרוֹן הַמְּשֻׁל

37) באספקלרייה שאינה מאירה, כלומר: במראה מעורפלת ומטושטשת. (38) באספקלרייה מאירה. (39) נבהלים מפחד החיזיון, מלשון: נמוגו כל יושבי כנען (שמות טו, טו). (40) שנאמר: עימדו ואשמעה מה יצוה ה' (במדבר ט, ח), ואמרו חז"ל: אשרי ילוד אשה שכך היה מובטח, שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עימו (ספרי, בהעלותך). על ארבעה הבדלים אלו שבין נבואת משה לנבואת שאר הנביאים, השווה פירוש המשנה לרבינו (סנהדרין פרק י, יסוד שביעי). (41) כמבואר למעלה (הלכה ד). (42) לביתם ולחיי משפחתם כמקודם.

35 ז. הנביא, אֶפְשֵׁר שֶׁתְּהִיָּה נְבוּאָתוֹ לְעֲצָמוֹ בְּלִבּוֹ, 36 לְהִרְחִיב לְבוֹ וּלְהוֹסִיף דַּעְתּוֹ, עַד שְׂיַדַּע מִה שֶׁלֹּא 37 הִיָּה יוֹדֵעַ מֵאוֹתָן הַדְּבָרִים הַגְּדוֹלִים. וְאֶפְשֵׁר שֶׁיִּשְׁלַח 38 לְעַם מַעֲמֵי הָאָרֶץ אוֹ לְאֲנָשֵׁי עִיר אוֹ מִמְלָכָה, לְכוֹנֵן 39 אוֹתָם וּלְהוֹדִיעֵם מִה יַעֲשֶׂוּ, אוֹ לְמַנְעֵם מִמַּעֲשִׂים 40 הָרָעִים שֶׁיִּבְדִּיעֵהֶם. וּכְשֶׁמְשַׁלְּחִים אוֹתוֹ, נוֹתֵינִן לוֹ אוֹת 41 וּמוֹפֵת, כִּדִּי שְׂיַדַּעוּ הָעַם שֶׁהָאֵל שֶׁלָּחוּ בְּאֵמֶת⁴³. וְלֹא 42 כָּל הַעוֹשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת מְאֻמְיָנִים לֹא⁴⁴ שֶׁהוּא נְבִיא⁴⁵, 43 אֲלֵא אָדָם שֶׁהֵינּוּ יוֹדְעִים בּוֹ מִתְחַלְתּוֹ שֶׁהוּא רָאוּי 44 לְנְבוּאָה בְּחֻקְמָתוֹ וּבְמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְעַלָּה בְּהֵן עַל כָּל 45 בְּנֵי-גִילּוֹ, וְהִיָּה מְהִלָּף בְּדַרְכֵי הַנְּבוּאָה, בְּקִדְשָׁתָהּ 46 וּבְפִרְשׁוּתָהּ, וְאַחֲרֵיכֵן בָּא וַעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת וְאָמַר 47 שֶׁהָאֵל שֶׁלָּחוּ - מַצְוָה לְשַׁמֵּעַ מִמֶּנּוּ⁴⁶, שֶׁנֶּאֱמַר: 48 "אֵלֹהֵי תִשְׁמַעוּן". וְאֶפְשֵׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹת וּמוֹפֵת וְאֵינּוּ 49 נְבִיא, וְזֶה הָאוֹת יִשְׁלוֹ דְּבָרִים בְּגוֹ⁴⁷, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן 50 מַצְוָה לְשַׁמֵּעַ לוֹ, הוֹאִיל וְאָדָם גְּדוֹל וְחָכֵם וְרָאוּי 51 לְנְבוּאָה [הוּא], מַעֲמִידִים אוֹתוֹ עַל חֻזְקָתוֹ⁴⁸, שֶׁבִּכְךָ 52 נִצְטַיֵּנוּ. כְּמוֹ שֶׁנֶּצְטַיֵּנוּ לְחַתֵּךְ אֶת הַדִּין עַל-פִּי שְׁנֵי 53 עֵדִים כְּשֵׁרִים, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁאֶפְשֵׁר שֶׁהַעִידוּ בְּשֶׁקֶר 54 - הוֹאִיל וּכְשֵׁרִים הֵם אֲצִלְנוּ, מַעֲמִידִין אוֹתָן עַל 55 כְּשֵׁרוֹתָן⁴⁹. וּבְדְבָרִים הָאֵלֹהֵי וּכְיוֹצֵא בְּהֵן נֶאֱמַר: 56 "הַנְּסֻתָּרֹת לֹה' אֲלֵהֵינוּ, וְהַנְּגַלְתָּ לָנוּ וּלְבְנֵינוּ", 57 וְנֶאֱמַר: "כִּי הָאָדָם יִרְאֶה לְעֵינָיִם וְה' יִרְאֶה לְלִבָּב".

(43) וכן אמרו (ירושלמי, סנהדרין פרק י"א, הלכה ו): "והנביא שנתנבא בתחילה, אם נתן אות - שומעין לו; ואם לא - אין שומעין לו." (44) נוסחה אחרת: "אותו". (45) אם ראינו שאינו ראוי לנבואה מצד מיעוט חכמתו ופחיתות מידותיו - אין במופתיו ממש. (46) ודווקא כשהוא מזהיר על שמירת התורה או בדבר הרשות, אבל לעבור על מצוה ממצוות התורה לפי שעה - אין לשמוע אלא למי שהוחזק כבר לנביא, כמו אליהו בהר הכרמל. עיין למטה (פרק ט, הלכה ג). (47) יש כאן דברים מסותרים שצריך לתת להם לב (רש"י, כתובות קיא.); ואפשר שהאות נעשה בלהטים ואחיות עיניים. אולם זהו רק בטרם שנבדק; אבל כשבדקו אותו לא פעם ונמצאו דבריו מכוונים, הרי זה נביא אמת כמבואר לקמן (פרק י, הלכה ב). (48) שהוא נביא אמת. (49) סתם אדם, כל זמן שאין מלעזיזים עליו - בחזקת כשר הוא.

הדרוש - אז בהכרח הוא נביא ואי אפשר שלא יינבא. הדעה השלישית - היא דעת תורתנו ועיקר אמונתנו. היא מסכימה בכל לדעת הפילוסופים בנוגע להכשרה הרוחנית, אבל היא חולקת עליה בזה, שעם כל הכשרתו אין הכרח עדיין שיהיה לנביא והכל תלוי ברצון ה'. הלא ברוך בן נריה, תלמידו של ירמיה הנביא היה מוכן ומוכשר לכך וה' מנע ממנו שפע נבואתו, והוא קובל ומתאונן: ואני יגעתי באנחתי ומנוחה לא מצאתי (ירמיה מה, ג) ואין מנוחה אלא נבואה, שנאמר: "ותנח עליהם הרוח". וה' השיב לו ביד ירמיה: הנה אשר בניתי אני הורס ואתה מבקש לך גדולות? (שם, ה). אם אין כרח אין רואה! אין הנביאים מתנבאים אלא בזכות ישראל (מכילתא, בא). הא למדת שהנבואה תלויה ברצון ה', ואינה דבר טבעי כדעת הפילוסופים.

1 ו. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁאֶמְרֵנוּ הֵם דְּרָף נְבוּאָה לְכָל 2 הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים, חוּץ מִמֹּשֶׁה רַבְּנּוּ, 3 רַבֵּן שֶׁל כָּל הַנְּבִיאִים. וְיִמָּה הַפְּרָשׁ יֵשׁ בֵּין נְבוּאָת 4 מֹשֶׁה לְשֶׁאֵר כָּל הַנְּבִיאִים? שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים בְּחֻלּוֹם אוֹ 5 בְּמִרְאָה; וּמֹשֶׁה רַבְּנּוּ מִתְנַבֵּא וְהוּא עֵר וְעוֹמֵד, 6 שֶׁנֶּאֱמַר: "וּכְבֹּא מֹשֶׁה אֶל אֱהֵל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ 7 וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהִים". כָּל הַנְּבִיאִים - 8 עַל-יְדֵי מִלְאָךְ, לְפִיכֵף רוּאִים מִה שֶׁהֵם רוּאִים בְּמִשְׁלַ 9 וְחִידָה³⁷; מֹשֶׁה רַבְּנּוּ - לֹא עַל-יְדֵי מִלְאָךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: 10 "פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ"; וְנֶאֱמַר: "וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה 11 פְּנִים אֶל פְּנִים"; וְנֶאֱמַר: "וַתִּמְנַח ה' יְבִיט"; 12 כְּלוֹמֵר, שֶׁאֵין שֵׁם מִשְׁלַ, אֲלֵא רוּאָה הַדְּבַר עַל בְּרִיו, 13 בְּלֹא חִידָה וּבְלֹא מִשְׁלַ; הוּא שֶׁהַתּוֹרָה מְעִידָה עָלָיו: 14 "בְּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת", שֶׁאֵינּוּ מִתְנַבֵּא בְּחִידָה, אֲלֵא 15 בְּמִרְאָה, שֶׁרוּאָה הַדְּבַר עַל בְּרִיו³⁸. כָּל הַנְּבִיאִים 16 יִרְאִים וְנִבְהָלִים וּמִתְמוּגְגִין³⁹, וּמֹשֶׁה רַבְּנּוּ אֵינּוּ כֵן; 17 הוּא שֶׁהַפְּתוּב אֹמֵר: "כֹּפֵּאֶשׁ יִדְבַר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ", 18 כְּלוֹמֵר: כְּמוֹ שֶׁאֵין אָדָם נִבְהָל לְשַׁמֵּעַ דְּבָרֵי חֲבֵרוֹ, 19 כִּף הִיָּה כֹחַ בְּדַעְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנּוּ לְהִבִּין דְּבָרֵי 20 הַנְּבוּאָה, וְהוּא עוֹמֵד עַל עֲמָדוֹ שְׁלֹם. כָּל הַנְּבִיאִים 21 אֵין מִתְנַבֵּאִים כְּכָל עַת שִׁרְצוּ; מֹשֶׁה רַבְּנּוּ אֵינּוּ כֵן, 22 אֲלֵא כָּל זְמַן שֶׁיִּתְפַּיֵּן⁴⁰, רוּחַ הַקֹּדֶשׁ לוֹבִשְׁתּוֹ וְנְבוּאָה 23 שׁוֹרָה עָלָיו; וְאֵינּוּ צָרִיף לְכוֹן דַּעְתּוֹ וְלִהְיוֹדֵמֵן⁴¹ לֵה, 24 שֶׁהִרִי הוּא מְכוֹן וּמְזֻמֵן וְעוֹמֵד כְּמִלְאָכֵי הַשָּׁרָת. 25 לְפִיכֵף מִתְנַבֵּא כְּכָל עַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֲמָדוֹ וְאֶשְׁמַעֲהּ 26 מִה יַצְוֶה ה' לָכֵם". וּבְזֶה הַבְּטִיחוֹ הָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: 27 "לֵךְ אֹמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֵם לְאֶהֱלִיכֶם, וְאַתָּה פֶּה עֲמָד 28 עֲמָדִי". הָא לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל הַנְּבִיאִים, כְּשֶׁהַנְּבוּאָה 29 מִסְתַּלֶּקֶת מֵהֶם חוֹזְרִים לְאֶהֱלֵם⁴², שֶׁהוּא צָרִכֵי הַגּוֹף, 30 כָּלֵם כְּשֶׁאֵר הָעַם, לְפִיכֵף אֵין פּוֹרְשִׁין מִנְּשׁוֹתֵיהֶם; 31 וּמֹשֶׁה רַבְּנּוּ לֹא חִזַּר לְאֶהֱלוֹ הָרִאשׁוֹן, לְפִיכֵף פֶּרֶשׁ 32 מִן הָאִשָּׁה לְעוֹלָם וּמִן הַדּוּמָה לוֹ, וְנִקְשְׁרָה דַּעְתּוֹ 33 לְצִוּר הַעוֹלָמִים, וְלֹא נִסְתַּלַּק מֵעָלָיו הַהוֹד לְעוֹלָם, 34 וְקָרַן עוֹר פְּנָיו וְנִתְקַדַּשׁ כְּמִלְאָכִים.

פָּרָק שְׁמִינִי

35 בְּרוּךְ-הוּא¹, שְׁאַלּוּ הָאוֹתוֹת אֵינָן אֵלָא עַד שְׁיַצְאוּ
 36 מִמְצָרִים, וְאַחַר שְׁיַצְאוּ וְנַעֲמְדוּ עַל הַהָר הַזֶּה, יִסְתַּלַּק
 37 הַרְהוֹר שְׁמֵהֶרְהַרֵּינּוּ אַחֲרָיִךְ, שְׁאַנִּי נוֹתֵן לָךְ כָּאֵן אוֹת,
 38 שְׁיַדְעוּ שְׁאַנִּי שְׁלַחְתִּיךָ בְּאֶמֶת מִתְחַלֶּה, וְלֹא יִשְׁאַר
 39 בְּלִבָּם הַרְהוֹר. וְהוּא שֶׁהַכְּתוּב אוֹמֵר: "וְזֶה לָךְ הָאוֹת
 40 כִּי אֲנִי שְׁלַחְתִּיךָ, בְּהוֹצִיאֶיךָ אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם
 41 תַעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הַהָר הַזֶּה"¹⁰. נִמְצְאָתָה
 42 אוֹמֵר, שְׁפָל נָבִיא שְׁיַעֲמֹד אַחַר מֹשֶׁה רַבְּנּוּ, אֵינּוּ אֲנִי
 43 מֵאֲמִינִים בּוֹ מִפְּנֵי הָאוֹת לְבִדּוֹ, כְּדִי שְׁנֹאמֵר: אִם
 44 יַעֲשֶׂה אוֹת, נִשְׁמַע לוֹ לְכָל מָה שְׁיֹאמֵר! אֵלָא מִפְּנֵי
 45 הַמְצָוָה, שְׁצִוָּה מֹשֶׁה בְּתוֹרָה וְאָמַר: אִם נָתַן אוֹת,
 46 אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן! כְּמוֹ שְׁצִוָּנוּ לְהַתִּיר הַדְּבָר עַל-פִּי
 47 שְׁנַיִם עֲדִים, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאִין אֲנִי יוֹדְעִין אִם הֵעִידוּ
 48 אֶמֶת אִם שֶׁקֶר, כִּף מְצִוָּה לְשִׁמְעַ מְזֶה הַנְּבִיא,
 49 אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין אֲנִי יוֹדְעִים אִם הָאוֹת אֶמֶת, אוֹ
 50 בְּכַשְׁוֹף וְלֹא.

(8 כנוסחת אוקספורד. וברוב הדפוסים: "שהם והוא עדים בדבר", ונהיר יותר הנוסח שקבענו. 9) לבסוף, כדי לאמצו ולעודדו שיואיל לקבל את שליחותו. (10) דברי הרמב"ם ז"ל פה תמוהים, שהרי הוא מבאר את הענין הנידון על-פי הכתובים שלא כסדרם: הלא על "מעמד הר סיני" הודיע ה' למשה בראשית התגלותו אליו ובתחילת נבואתו, וכאן משמע שאן לבסוף הודיע לו על זה, אחרי שראה שהוא משמט ומסרב ללכת? והמפרשים מתחבטים בזה (עין לחם-משנה, שאלות ותשובות רלב"ח, סימן נא). ויש ליישב זאת על-פי הכלל הידוע של חז"ל: "אין מוקדם ומאוחר בתורה" ("משרת משה"). וכן גם סברת מארנ"ח שהובאה ב"מעשה רוקח", שלדעת רבינו ז"ל: מה שכתוב בתחילה "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון וגו'" צריך להיות בסוף, מפני שהיא תכלית כל הדברים: ומה שבא אחריו הוא רק ביאור הענין וסיפור גלגול הדברים איך היה.

51 ג. לפיכך אם עָמַד הַנְּבִיא וְעָשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים
 52 גְּדוֹלִים, וּבִקֵּשׁ לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנּוּ -
 53 אֵינּוּ שׁוֹמְעִין לוֹ¹¹, וְאֲנִי יוֹדְעִין בְּבִאוּר¹², שְׁאוֹתֵךְ
 54 הָאוֹתוֹת בְּלֹט וְכַשְׁוֹף הֵן; לְפִי שְׁנְבוּאָת¹³ מֹשֶׁה רַבְּנּוּ
 55 אֵינָה עַל-פִּי הָאוֹתוֹת, כְּדִי שְׁנַעֲרֹף אוֹתוֹת זֶה¹⁴
 56 לְאוֹתוֹת זֶה, אֵלָא בְּעֵינֵינוּ רְאִינוּהָ וּבְאֲזַנֵּינוּ שְׁמַעְנוּהָ
 57 כְּמוֹ שְׁשִׁמְעָה הוּא. הֲאֵל לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה? לְעֲדִים
 58 שֶׁהֵעִידוּ לְאָדָם עַל דְּבַר שְׂרָאָה בְּעֵינֵינוּ, שְׁאִינוּ כְּמוֹ
 59 שְׂרָאָה; שְׁאִינוּ שׁוֹמְעֵי לָהֶן, אֵלָא יוֹדְעֵי כְּדוֹאֵי שֶׁהֵן
 60 עֲדֵי שֶׁקֶר. לְפִיכָךְ אֶמְרָה תּוֹרָה, שְׁאִם כָּא הָאוֹת
 61 וְהַמוֹפְתִים, "לֹא תִשְׁמַע אֶל דְּבַרֵי הַנְּבִיא הַהוּא", שֶׁהָרִי
 62 זֶה כָּא אֵלֶיךָ בָּאוֹת וּמוֹפְתִים לְהַכְחִישׁ מָה שְׂרָאִית
 63 בְּעֵינֶיךָ, וְהוֹאִיל וְאֵינּוּ אֲנִי מֵאֲמִינִים בְּמוֹפְתֵי אֵלָא
 64 מִפְּנֵי הַמְצָוָה שְׁצִוָּנוּ מֹשֶׁה - הֵיאֵךְ נִקְבַּל מֵאוֹת זֶה,
 65 שְׁבֹא לְהַכְחִישׁ נְבוּאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה שְׂרָאִינוּ וְשְׁשִׁמְעָנוּ.

1 (1) האותות שעשה משה לפי הצורך עשאו, ולא כדי שיאמינו בו על ידם.

2 א. משה רבנו, לא האמינו בו ישראל מפני האותות
 3 שעשה², שהמאמין על-פי האותות, יש בלבם דפי,
 4 שאפשר שיעשה האות בלעדי⁴ וכשוף. אלא כל
 5 האותות שעשה משה במדבר, לפי הצורך⁵ עשאו,
 6 לא להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע
 7 את המצרים - קרע את היים והצילין⁶ בתוכו;
 8 צרכנו⁷ למזון - הוריד לנו את המן; צמאו - בקע
 9 להן את האבן; כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן
 10 הארץ; וכן שאר כל האותות. ובמה האמינו בו?
 11 במעמד הר-סיני, שעיינו ראו ולא זר, ואזנינו
 12 שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא
 13 נגש אל הערפל והקול מדבר אליו, ואנו שומעים:
 14 משה, משה, לך אמר להן כף וכן! וכן הוא אומר:
 15 "פנים בפנים דבר ה' עמכם"; ונאמר: "לא את
 16 אבותינו פרת ה' את הברית הזאת". ומנין שמעמד
 17 הר-סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת,
 18 שאין בו דפי? שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב
 19 הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כף יאמינו
 20 לעולם"; מפלל, שקדם דבר זה לא האמינו בו
 21 נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש
 22 אחריה הרהור ומחשבה.

(2) להם במצרים. (3) פקוק ודחיה, משום חשש של זיוף ואחיות עינים. דופי - שם נגזר משורש דפה אחי הדף-גף, ופירושו: מגרעת, אי-אמון, כמו: בכך-אמך תתן דופי (תהלים ג, כ). (4) יחיד, מן בלטיהם (שמות ז, כ). (5) לצורך השעה ולצרכם עשאו ולא כדי שיאמינו בו. (השווה הקדמת רבנו לפירוש המשנה). (6) טיבע אותם במצולות היים. (7) כך הנוסחא בדפוס "מגדל עוז", והסכים עמה בעל "מעשה רוקח". ונוסחת רוב הדפוסים: "צרכנו למזון" אינה מתאימה למשפטי המאמר, שכולם בגוף שלישי.

23 ב. נמצאו אלו ששלח להן הם העדים על נבואתו
 24 שהיא אמת, ואינו צריך לעשות להן אות אחר,
 25 שהם והוא עדים בדבר⁸, משני עדים שראו דבר
 26 אחד בחד, שכל אחד מהן עד לחברו שהוא אומר
 27 אמת, ואין אחד מהן צריך להביא ראיה לחברו; כף
 28 משה רבנו, כל ישראל עדים לו אחר מעמד
 29 הר-סיני, ואינו צריך לעשות להם אות. וזהו שאמר
 30 לו הקדוש-ברוך-הוא בתחלת נבואתו, בעת שנתן לו
 31 האותות לעשותן במצרים ואמר לו "ושמעו לקולך"
 32 - ידע משה רבנו, שהמאמין על-פי האותות יש
 33 בלבבו דפי ומרהר ומחשב, והיה נשמט מלידך
 34 ואמר: "והן לא נאמינו לך"; עד שהודיעו הקדוש-

30 אֶל דְּבָרֵי הַנְּבִיאָא אֲשֶׁר יִדְבֵּר בְּשְׁמִי, אֲנֹכִי אֶדְרֹשׁ
31 מְעֻמוֹ.

7) כלפי מייסדי הנצרות והאסלאם, הדברים מכוונים. השווה "אגרת תימן". 8) הנביא מלאכי בתחילת הבית השני, שהיה אחרון הנביאים. 9) שמואל-א, טו. 10) מלכים-ב ו, כב. 11) ישעיה כב, יא. השווה דברי רבינו בהקדמתו לפירוש המשנה. 12) שימות קודם זמנו, ואין נפשו נכרתת מחיי העולם הבא, בניגוד לעונש "כרת" שגם נפשו תיכרת (ברטנורא, סנהדרין פ"ט, מ"ו). ולפי רש"י: מיתה בידי שמים - ימיו נקצרים ואינו הולך ערירי: וכרת - נוסף על קיצור ימיו הוא הולך גם ערירי (שבת כה.).

32 ג. וכן נביא שְׁעֵבֵר עַל דְּבָרֵי עֲצֻמוֹ¹³, וְהַכּוֹבֵשׁ
33 נְבוֹאָתוֹ¹⁴ - חֵיב מִיתָה בְיַדִּי שְׁמַיִם; וּבְשִׁלְשֶׁתָּן¹⁵
34 נֹאמֵר: "אֲנֹכִי אֶדְרֹשׁ מְעֻמוֹ"¹⁶. וְכֵן אִם יֹאמֵר לָנוּ
35 הַנְּבִיאָא, שְׂנוֹדַע לָנוּ שֶׁהוּא נְבִיא, לְעֵבֵר עַל אַחַת מִכָּל
36 מִצְוֹת הָאֲמֻרוֹת בְּתוֹרָה, או עַל מִצְוֹת הַרְבָּה, בֵּין
37 קְלוֹת בֵּין חֲמֻרוֹת, לְפִי שְׁעָה¹⁷ - מִצְוָה לְשֹׁמֵעַ לֹא¹⁸.
38 וְכֵן לְמַדְנֵנוּ מִחֻקִּים רְאִשׁוֹנִים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה: כָּפַל
39 אִם יֹאמֵר לָךְ הַנְּבִיאָא: עֵבֵר עַל דְּבָרֵי תוֹרָה! כְּאֵלֶיהוּ
40 בְּהַר הַפְּרָמֶל¹⁹ - שְׁמַע לֹ, חוּץ מְעַבְדֵת פּוֹכְבִים²⁰.
41 וְהוּא שְׁפִיחָה הַדְּבָר לְפִי שְׁעָה, כְּגוֹן אֵלֶיהוּ בְּהַר
42 הַפְּרָמֶל, שֶׁהַקְּרִיב עוֹלָה בַחוּץ, וִירוּשָׁלַיִם נִבְחָרַת
43 לְכָף²¹, וְהַמְקָרִיב בַּחוּץ חֵיב כֶּרֶת. וּמִפְּנֵי שֶׁהוּא
44 נְבִיא²², מִצְוָה לְשֹׁמֵעַ לֹ, וְגַם בְּזָה נֹאמֵר: "אֵלֶי
45 תִּשְׁמָעוּן". וְאֵלֶי שְׁאֵלוּ אֶת אֵלֶיהוּ וְאָמְרוּ לוֹ: הֵיאֵךְ
46 נִעְקָר מֵהַ שְׁפָתוֹב בְּתוֹרָה: "פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ כָּכָל
47 מְקוֹם?" הֵיךְ אוֹמֵר: לֹא נֹאמֵר אֶלָּא הַמְקָרִיב בַּחוּץ
48 לְעוֹלָם, חֵיב כֶּרֶת, כְּמוֹ שְׁעָה מִשָּׁה; אֲבָל אֲנִי אֶקְרִיב
49 הַיּוֹם בַּחוּץ בְּדָבָר ה' ²³, פְּדִי לְהַכְחִישׁ נְבִיאֵי הַבַּעַל.
50 וְעַל הַדְּרָךְ הַזֶּה, אִם צִוּוּ כָּל הַנְּבִיאִים לְעֵבֵר לְפִי
51 שְׁעָה - מִצְוָה לְשֹׁמֵעַ לָהֶם. וְאִם אָמְרוּ, שֶׁהַדְּבָר נִעְקָר
52 לְעוֹלָם - מִיתָתוֹ בַּחֲנֻקָּה²⁴; שֶׁהַתּוֹרָה אָמְרָה: "לָנוּ
53 וְלִבְנֵינוּ עַד עוֹלָם".

13) כגון: עידו הנביא, שאכל לחם בבית-אל למרות שנצטוו שלא לאכול, שנאמר בו: יען כי מרית את פי ה' ולא שמרת את המצוה אשר צוה ה' (מלכים-א יג, כא). 14) כגון: יונה בן אמית. 15) א - העובר על דברי הנביא. ב - הנביא העובר על דברי עצמו. ג - הכובש נבואתו. 16) שמשמעו: מיתה בידי שמים. ושלשתם, ממקרא זה נלמדים (סנהדרין פ"ט). 17) הוראת שעה ולא לתמיד. 18) יבמות ז, ב. 19) מלכים-א, פרק יח. 20) שאף בהוראת שעה ולשעה קלה אין שומעים לו (סנהדרין ז, ב). ואמרו שם: "אפילו אם מעמיד לך חמה באמצע הרקיע - אל תשמע לו": ואין לחשוש לאותותיו, הוא שאמר הכתוב: כי מנסה ד' אלהיכם אתכם (דברים יג, ד). 21) אף-על-פי שרק ירושלים נועדה לכך. 22) אלא מפני שהחזק כבר לנביא. 23) ככתוב: ובדברך עשיתי (מלכים-א יח, לו) ולא

11) סנהדרין ז, א. ואין להקשות מקיום אותותיו - כי מנסה ה' אתכם (מ"ו ח"ג, כד). 12) בבירור. 13) אמיתת נבואתו. 14) אותות נביא זה לעומת אותות משה רבינו.

פָּרָק תְּשִׁיעִי

1) שאין נביא רשאי לחדש מצוה, ולא לגרוע ממניין המצוות.

1 א. דְּבָר פְּרוּר וּמְפָרֵשׁ בְּתוֹרָה, שֶׁהִיא² מִצְוָה עוֹמֶדֶת
2 לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים; אֵין לָהּ, לֹא שְׁנוּי וְלֹא
3 גְּרֵעוֹן וְלֹא תוֹסֶפֶת, שְׁנֹאמֵר: "אַתְּ כָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר
4 אֲנֹכִי מִצְוָה אֲתָכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת, לֹא תוֹסֵף
5 עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ"; וְנֹאמֵר: "וְהַנְּגַלֵּת לָנוּ
6 וְלִבְנֵינוּ עַד עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה
7 הַזֹּאת". הֵיא לְמַדְתָּ, שֶׁכָּל דְּבָרֵי תוֹרָה מְצִוּין אֲנִי
8 לַעֲשׂוֹתָן עַד עוֹלָם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "חֻקַּת עוֹלָם
9 לְדוֹרֵיתְכֶם", וְנֹאמֵר: "לֹא בְּשָׁמַיִם הִיא"³. הֵיא לְמַדְתָּ,
10 שְׁאֵין נְבִיא רְשָׁאֵי לְחַדֵּשׁ דְּבָר מֵעַתָּה. לְפִיכָף אִם
11 יַעֲמֵד אִישׁ - בֵּין מִן הָאֲמוֹת, בֵּין מִיִּשְׂרָאֵל - וַיַּעֲשֶׂה
12 אוֹת וּמוֹפֵת וַיֹּאמֵר, שֶׁה' שְׁלַחוּ לְהוֹסִיף מִצְוָה אוֹ
13 לְגַרֵּעַ מִצְוָה, או לְפָרֵשׁ בְּמִצְוָה מִן הַמִּצְוֹת פְּרוּשׁ
14 שְׁלֹא שְׁמַעְנֵנוּ מִמֶּשָׁה; או שְׁאֹמֵר, שְׁאוֹתָן הַמִּצְוֹת
15 שְׁנִצְטִוּוּ בְּהֵן יִשְׂרָאֵל אֵינָן לְעוֹלָם וְלְדוֹרֵי דוֹרוֹת,
16 אֶלָּא מִצְוֹת לְפִי זְמַן הַיּוֹם⁵ - הֵרִי זֶה נְבִיא שְׁקָר, שֶׁהִרִי
17 כָּא לְהַכְחִישׁ נְבוֹאָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה; וּמִיתָתוֹ בַּחֲנֻקָּה⁶, עַל
18 שֶׁהִזִּיד לְדַבֵּר בְּשֵׁם ה' אֲשֶׁר לֹא צִוָּהוּ. שֶׁהוּא, בְּרוּךְ
19 שְׁמוֹ, צִוָּה לְמִשָּׁה, שֶׁהַמִּצְוָה הַזֹּאת לָנוּ וְלִבְנֵינוּ עַד
20 עוֹלָם, וְלֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְבֵּב.

2) שהתורה היא מצוה לדורות עולם (השווה להלן הלכות תשובה פ"ג, ה"ח). 3) כבר ניתנה תורה מסיני, ואין אנו משגיחים בכת-קול, וכל-שכן נביא מתנבא (ב"מ נט:). וכן אמרו חז"ל: ג' אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה. אמרו לו ליהושע: שאל (בשמים)! אמר להם: לא בשמים היא (תמורה טז). 4) מגילה ב, ב. 5) לפי שעתן, ועם חילוף הזמנים חלפו גם הן. 6) דכתיב: ומת הנביא ההוא (דברים יח, כ), וכל מיתה האמורה בתורה סתם - בחנק (סנהדרין פ"ט:).

21 ב. אִם-כֵּן, לָמָּה נֹאמֵר בְּתוֹרָה: "נְבִיא אֶקִים לָהֶם
22 מְקָרֵב אַחֲיָהֶם כְּמוֹךָ"? - לֹא לַעֲשׂוֹת דָּת הוּא כָּא⁷,
23 אֶלָּא לְצוּוֹת עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וְלַהֲזַהִיר הָעַם שְׁלֹא
24 יַעֲבְרוּ עָלֶיהָ, כְּמוֹ שְׁאֹמֵר הָאֲחֵרוֹן שְׁבָהֶם⁸: "זָכְרוּ
25 תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי"; וְכֵן אִם צִוּוּ בְּדְבָרֵי הָרִשׁוּת,
26 כְּגוֹן: לָכֵן לְמַקּוֹם פְּלוּנִי אוֹ אֶל תִּלְכוּ; עֲשׂוּ מַלְחָמָה
27 הַיּוֹם⁹ אוֹ אֶל תַּעֲשׂוּ¹⁰; בְּנֵנוּ הוֹמָה זֹ אוֹ אֶל תִּבְנוּהָ¹¹
28 - מִצְוָה לְשֹׁמֵעַ לֹ, וְהַעוֹבֵר עַל דְּבָרָיו - חֵיב מִיתָה
29 בְיַדִּי שְׁמַיִם¹², שְׁנֹאמֵר: "וְהִיָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע

21 לְהִיטּוֹת בְּעוֹלָם, וַיֹּאמְרוּ דְבָרָיו, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי תֹאמַר
22 בְּלִבְכֶם, אֵיכָה נִדְעֶה אֶת הַדְּבָר וְגו'". לְפִיכֶם, פְּשִׁיכּוֹא
23 אָדָם הָרְאוּי לְנִבְיָאָה² בְּמִלְאָכוֹת הַשָּׁם, וְלֹא יָבֹא
24 לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרְעַ, אֲלֵא לְעַבֵּד אֶת ה' בְּמַצּוֹת
25 הַתּוֹרָה - אֵין אוֹמְרִים לוֹ: קָרַע לָנוּ הַיָּם אוֹ הַחַיָּה
26 מֵת וְכִיִּיצָא בְּאֵלוֹ, וְאַחֲר־כֵּן נֹאמְרִין בְּךָ! אֲלֵא
27 אוֹמְרִים לוֹ: אִם נָבִיא אַתָּה, אָמַר דְּבָרִים הַעֲתִידִים
28 לְהִיטּוֹת! וְהוּא אוֹמֵר, וְאָנוּ מְחַפְּסִים לְרֹאוֹת הַיָּבֹאוֹ
29 דְּבָרָיו אִם לֹא יָבֹאוּ. וְאֶפְלוּ נִפְל דְּבָר קָטָן - בְּיַדְע
30 שְׁהוּא נָבִיא שְׁקָר³; וְאִם כֹּה דְבָרָיו כָּלָם - יִהְיֶה
31 בְּעֵינֵינוּ נֹאמָן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו.. כו".

האותות שעשה משה רבינו, אינם הלוכחת אמיתות התורה אלא הלוכחה שנשלח על ידי הקב"ה, וכיון שכותב שאין הנביא שיעמוד לנו צריך לעשות אות שה' שלחו, הביא הדוגמא מהאותות של משה רבינו שנעשו לשם הלוכחת שליחותו.

(על"פ י"ג לק"ש חזק"כ עמוד 95)

2) איש סגולה מוכתר בכל המעלות וראוי לקבל שפע נבואה, כמפורש למעלה (פרק ז, הלכה א). (3) ירמיה אמר אל חנניה נביא השקר: לכן... השנה אתה מת (ירמיה כח, טז). וכתוב אחריו: וימת חנניה הנביא בשנה ההיא בחורש השביעי (שם, יז). הא כיצד? אם "בחורש השביעי", אין "בשנה ההיא", ואם "בשנה ההיא", אין "החורש השביעי", שהרי תשרי נמנה כבר לשנה אחרת החדשה? אלא מלמד שמת בערב ראש-השנה וציווה את בניו ואת בני ביתו להסתיר את הדבר ושיציאוהו אחרי ראש-השנה, בשביל לעשות נבואתו של ירמיה שקר (ירושלמי, סנהדרין יא, הלכה ה). הא למדת, שאם נפל פרט אחד מדברי הנביא נקרא: "נביא שקר".

32 ב. ובוֹדְקִין אוֹתוֹ פְּעָמִים הַרְבֵּה⁴ - אִם נִמְצְאוּ דְבָרָיו
33 נֹאמְרִים כָּלָן, הָרִי זֶה נָבִיא אֱמֶת; כִּמּוֹ שְׁנֹאֲמַר
34 בְּשִׂמוֹאֵל: "וַיִּדַע כָּל יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד בְּאֵר שָׁבַע, כִּי
35 נֹאמָן שְׂמוֹאֵל לְנָבִיא לֵה".

4) סתם רבינו ולא פירש כמה פעמים; ולדעת בעל "טורי אבן"; שלוש פעמים, שכן משה רבינו בתחילת שליחותו למצרים נתן לו הקדוש-ברוך-הוא שלושה אותות לעשותם לפני פרעה ולפני בני ישראל שיהא מוחזק בעיניהם לנביא אמת ואיש אלוקים.

36 ג. וְהֵלֵא הַמַּעֲוֹנָנִים וְהַקּוֹסְמִים אוֹמְרִים מֵה שְׁעֵתִיד
37 לְהִיטּוֹת, וְהֵא הַפְּרִשׁ יֵשׁ בֵּין הַנְּבִיא וּבֵינָם? אֲלֵא
38 שְׁהַמַּעֲוֹנָנִים וְהַקּוֹסְמִים וְכִיִּיצָא בְּהֶן, מְקַצֵּת דְּבָרֵיהֶם
39 מִתְקַיְמִין וּמְקַצֵּתִין אֵין מִתְקַיְמִין, כְּעֵינֵן שְׁנֹאֲמַר:
40 "יַעֲמִדוּ נָא וַיִּוְשִׁיעַ הַכָּרִי שְׁמִים הַחֲזִים בְּפוֹכְכִים,
41 מוֹדִיעִים לְחַדְשִׁים מֵאֲשֶׁר יָבֹאוּ עָלֶיךָ" - מֵאֲשֶׁר⁵

מלבי עשיתי מה שעשיתי (ויקרא-רבה כב). וכן (ירושלמי מגילה פ"א. ה"א) אמר ר' שמלאי: "ובדברך עשיתי" – הקדוש-ברוך-הוא אמר לו. (24) הוריות ד, ב.

1 ד. וְכֵן אִם עָקַר דְּבָר מְדַבְּרִים שְׁלִמְדָנוּ מִפִּי
2 הַשְּׂמוּעָה²⁵, אוֹ שְׁאֲמַר בְּדִין מְדִינֵי תּוֹרָה, שְׁה' צָוָה
3 לוֹ שְׁהִידִין כֶּן הוּא וְהִלְכָה בְּדַבְּרֵי פְלוֹנֵי - הָרִי זֶה
4 נָבִיא הַשְּׁקָר²⁶ וַיִּחַנֵּק, אֶף-עַל-פִּי שְׁעָשָׂה אוֹת; שְׁהָרִי
5 כָּא לְהַכְחִישׁ הַתּוֹרָה, שְׁאֲמָרָה: "לֹא בְּשָׂמִים הִיא".
6 אֲבָל לְפִי שְׁעָה, שׁוֹמְעִין לוֹ כִּפְל.

25) כגון: איסור אכילה ושתייה ביום הכיפורים שאינו מפורש בתורה, אלא מפי השמועה למדו שעניו נפש האמור ביום זה: ועניתם את נפשותיכם (ויקרא כג, כז), הוא צום. ורבינו בהקדמתו למשנה, יאמר: כגון שאמר: וקצותה את כפה (דברים כה, יב) היא כריתת יד ממש ולא קנס שקונסים את המבייש, כמו שבא בקבלה (בבא-קמא כח.), ויסמוך הדבר ההוא לנבואה ויאמר, שהקב"ה אמר לו שהדברים כפשוטם – נביא שקר הוא ויהרג. (26) כי בדברים שבעינין וסברא, אין נביא עדיף מחכם. ואלף נביאים כאלהיה ואלישע, ואלף חכמים ואחד – הלכה כחכמים, שנאמר: אחרי רבים להטות (שמות כג, ב). ולא הרשנו הקדוש-ברוך-הוא ללמוד מן הנביאים אלא מן החכמים אנשי הסברות והדעות. לא אמר: ובאת אל הנביא אשר יהיה בימים ההם, אלא "ובאת אל הכהנים הלוויים ואל השופט וגו'" (רבינו בהקדמתו למשנה).

7 ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֵׁאֵר מַצּוֹת, אֲבָל
8 בְּעֵבֹדֶת כּוֹכְבִים, אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאֶפְלוּ לְפִי שְׁעָה;
9 וְאֶפְלוּ עֲשָׂה אוֹתוֹת וּמוֹפְתִים גְּדוֹלִים וְאֲמַר, שְׁה'
10 צָוָהוּ שְׁתַּעַבְדוּ עֲבֹדֶת כּוֹכְבִים הַיּוֹם בְּלִבְךָ, אוֹ בְּשְׁעָה
11 זוֹ בְּלִבְךָ - הָרִי זֶה דְּבָר סָרָה עַל ה'; וְעַל זֶה צָוָה
12 הַקְּתוּב וְאָמַר: "וּבֹא הָאוֹת וְהַמוֹפְתִים... לֹא תִשְׁמַע אֶל
13 דְּבָרֵי הַנְּבִיא הַהוּא... כִּי דְבָר סָרָה עַל ה'
14 אֲלֵהִיכֶם"²⁷, שְׁהָרִי כָּא לְהַכְחִישׁ נְבוּאוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה;
15 וּלְפִיכֶם נִדְעֶה בְּוֹדָאֵי שְׁהוּא נָבִיא שְׁקָר, וְכָל מֵה
16 שְׁעָשָׂה בְּלֹט וְכִשּׁוּף עֲשָׂה, וַיִּחַנֵּק.

27) ולא לשים לב לאותותיו שעשה, אפשר שבלט עשאים. ועוד: השכל המכזיב את עדותו, יותר נאמן מן העין הרואה אותותיו – והרי כבר נתבאר לבעלי השכל שאין לעבוד זולתי ה' ממציא כל הנמצאים (שם).

יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"ח

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) איזה אות יעשה הנביא כדי שיאמינו בו.

17 א. כָּל נָבִיא שְׁיַעֲמֵד-לָנוּ וַיֹּאמַר שְׁה' שְׁלַחוּ, אֵינוּ
18 צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹת כְּאֶחָד מֵאוֹתוֹת מֹשֶׁה רַבְּנּוּ אוֹ
19 כְּאוֹתוֹת אֱלֹהֵי וְאֱלִישֶׁע, שְׁיֵשׁ בָּהֶם שְׁנוֵי מְנַהֲגוֹ שֶׁל
20 עוֹלָם; אֲלֵא הָאוֹת שְׁלוֹ - שְׁיֹאמַר דְּבָרִים הַעֲתִידִים

39 אָבֵל אִם לֹא יַעֲמְדוּ דְבָרֶיךָ, יִנְדַע שְׂאֵתָה נִבְיֵא שְׁקָר !
 40 שְׂנֵאֲמָר: "אִךְ שְׁמַע נָא אֶת הַדְּבָר הַזֶּה וְגו', הַנְּבִיא
 41 אֲשֶׁר [יִנְבֵּא] [יִדְבֵּר] שְׁלוֹם, כִּבְּא דְבַר הַנְּבִיא יִנְדַע
 42 הַנְּבִיא אֲשֶׁר שְׁלַחוּ ה' בְּאֲמַתּוֹ."

(9 יונה, פרק ג.) 10 שקיבל ארכה והוספה חמש-עשרה שנה, אחרי זה שאמר לו הנביא: צוו לביתך, כי מת אתה ולא תחיה (ישעיה, לח.) 11 (ברכות ז.) ואין לשאול מיעקב אבינו שכתוב אצלו: "ויירא וייצר לו", אחרי שהבטיחו ה' ואמר לו: ושמתוך בכל אשר תלך (בראשית כח, טו) - כי דברים שבין הקדוש-ברוך-הוא ובין הנביא בתור איש פרטי, ייתכן שה' יינחם גם לרעה, כדברי חז"ל: נתיירא יעקב שמא יגרום החטא (ברכות ד.); אבל כשהקדוש-ברוך-הוא אמר לנביא להבטיח את בני-אדם בבשורה טובה, אז לא יינחם שוב לרעה (הקדמת רבינו לספר המשנה). 12 פיסקה זו עד "וזה מפורש במסכת שבת", חסרה היא בכתב-יד אברבנאל וברלין, ובנוסח אוקספורד גם כן איננה. כנראה שהיא השגת איזה משיג על הרמב"ם; והפיסקה האחרונה "וזה מפורש במסכת שבת" תוכיח, שהרי אין דרכו של רבינו לציין את המקורות לדבריו. ולדעת הרב הגאון ר' ראובן מרגליות יש כאן השגת הראב"ד, והיא מתחילה מן "אלא בחורבן ראשון". ראשי התיבות: א"א (אמר אברהם) שבהם מתחילות כל השגותיו של הראב"ד על הרמב"ם, נסתלפו ומהן נתהוותה המלה "אלא". ונהירים דבריו. 13 מפני שמידת הדין קטרגה עליהם על שלא מיחו ברשעים. 14 (נה.) 15 כי לפעמים יינחם ה' על הרעה שדיבר לעשות. וכן אמרו חז"ל: "אמר לו ירמיה לחנניה, אני מתנבא לרעה ואיני יכול ליתן סימן לדברי, שהקדוש-ברוך-הוא אומר להביא רעה ומתנחם; ואתה מתנבא לטובה, אתה הוא שצריך ליתן סימן לדברך" (ירושלמי, סנהדרין יא, הלכה ה.) ובמדרש תנחומא (וירא, אות יג), מפרשים הדברים באריכות.

43 ה. נְבִיא שֶׁהֵעִיד לֹו נְבִיא אַחֵר שֶׁהוּא נְבִיא - הָרִי
 44 הוּא בְּחֻזְקָת נְבִיא, וְאִין זֶה הַשְּׁנֵי צָרִיךְ חֻקְיָהּ;
 45 שֶׁהִרִי מִשֶּׁה רַבְּנוּ הֵעִיד לִיהוֹשֻׁעַ, וְהָאֲמִינוּ בֹו כֹל
 46 יִשְׂרָאֵל קִדְּם שְׁמִיעֵשָׁה אוֹת; וְכֵן לְדוֹרוֹת. נְבִיא
 47 שְׁנוּדָעָה נְבוּאָתוֹ, וְהָאֲמִינוּ בְּדְבָרָיו פְּעַם אַחֵר פְּעַם,
 48 או שֶׁהֵעִיד לֹו נְבִיא, וְהִנֵּה הוֹלֵךְ בְּדְרָכֵי הַנְּבוּאָה¹⁶ -
 49 אֲסוּר לְחַשֵּׁב אַחֲרָיו וּלְהַרְהֵר בְּנְבוּאָתוֹ שְׂמָא אֵינִה
 50 אֲמַת, וְאֲסוּר לְנַסּוֹתוֹ יוֹתֵר מִדִּי¹⁷, וְלֹא נִהְיָ הוֹלְכִים
 51 וּמְנַסִּים לְעוֹלָם, שְׂנֵאֲמָר: "לֹא תִנְסוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם
 52 בְּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בְּמִסָּה", שְׂאֲמָרוּ: "הִישׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ
 53 אִם אֵין"; אֲלֹא מֵאַחֵר שְׁנוּדָע שָׁהָ נְבִיא, יֵאֲמִינוּ
 54 וְיִדְעוּ כִי ה' בְּקִרְבָּם, וְלֹא יִהְרָהוּ וְלֹא יִחְשְׁבוּ
 55 אַחֲרָיו, כְּעִנְיָן שְׂנֵאֲמָר: "וְיִדְעוּ כִי נְבִיא הִנֵּה
 56 בְּתוֹכֶם."

16 כמנהגם של הנביאים שהוחזקו לנביאי אמת. 17 כי אחרי שנתאמת כנביא ה', אז מי שמנסה אותו כאילו מנסה הוא את ה', ולא ייתכן לעבוד את ה' על דרך הספק

1 וְלֹא כֹל אֲשֶׁר; וְאֲפֹשֶׁר שְׁלֹא יִתְקִים מִדְּבָרֵיהֶם כְּלוֹם,
 2 אֲלֹא יִטְעוּ כִּכְלָם, כְּעִנְיָן שְׂנֵאֲמָר: "מִפֶּר אֶתוֹת בְּדִים
 3 וְקוֹסְמִים יְהוֹלֵל"; אָבֵל הַנְּבִיא, כֹּל דְּבָרָיו קִמְיָן,
 4 שְׂנֵאֲמָר: "כִּי לֹא יִפֹּל מִדְּבַר ה' אֲרָצָה"; וְכֵן הוּא
 5 אוֹמֵר: "הַנְּבִיא אֲשֶׁר אֶתוֹ חֵלוֹם יִסְפֵּר חֵלוֹם וְאֲשֶׁר
 6 דְּבָרֵי אֶתוֹ יִדְבַר דְּבָרֵי אֲמַת, מֵה לְתַבְּנָן אֶת הַכֶּר נָאִם
 7 ה'"; כְּלוֹמֵר, שְׁדְּבָרֵי הַקּוֹסְמִים וְהַחֲלוֹמוֹת כְּתַבְּנָן
 8 שְׁנִתְעַרְבּ בֹו מַעֲט בֶּר; וְדַבֵּר ה', כְּפֶר שְׂאִין בֹו תַבְּנָן
 9 כֹּל. וּבְדְבַר הַזֶּה הַפְּתוּב הַבְּטִיחַ וְאָמַר, שְׂאוֹתָן
 10 הַדְּבָרִים שְׁמוֹדִיעִין הַמְעוֹנְנִים וְהַקּוֹסְמִים לְאֲמוֹת
 11 וּמְכַזְּבִין, הַנְּבִיא יוֹדִיעַ לְכֶם דְּבָרֵי אֲמַת, וְאִין אַתֶּם
 12 צָרִיכִין לְמַעוֹנָן וְקוֹסִם וְכִיּוֹצֵא בֹו, שְׂנֵאֲמָר: "לֹא
 13 יִמְצֵא כֶּךָ מַעֲבִיר כְּנוֹ וּבִתּוֹ כְּאֵשׁ וְגו', כִּי הַגּוֹיִם
 14 הָאֵלֶּה וְגו'", וְאָמַר: "נְבִיא מְקַרְבֵּךְ מֵאַחֲיָךְ וְגו'".
 15 הָא לְמַדְתָּ, שְׂאִין הַנְּבִיא עוֹמֵד לְנוּ, אֲלֹא לְהוֹדִיעֵנוּ
 16 דְּבָרִים הַעֲתִידִים לְהִיֹּת בְּעוֹלָם מִשְׁבַּע וְרַעַב,
 17 מִלְחָמָה וְשְׁלוֹם וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן; וְאֲפִלוּ צָרְכֵי יְחִיד
 18 מוֹדִיעַ לֹו, כְּשִׂאוֹל, שְׂאֲבָדָה לֹו אֲבָדָה, וְהַלֵּךְ לְנְבִיא
 19 לְהוֹדִיעֵנוּ מְקוֹמָה⁸. וְכִיּוֹצֵא בְּאֵלֵי הַדְּבָרִים הוּא
 20 שְׂיֵאמַר הַנְּבִיא, לֹא שְׁמִיעֵשָׁה דַת אַחֲרַת או יוֹסִיף
 21 מַצְוָה או יִגְרַע.

(5 בראשית-רבה, פה) מ-החלקי שבראש התיבה מגיד, כי רק חלק מדבריהם מתקיים ולא כולם. 6 כמותם האצטגוניים המצפצפים והמהגים, שצופים ואינם יודעים מה צופים (סוטה יב.). 7 כמאמרם: "שמה תאמר: להם יש במה לשאול, ולי אין לי - תלמוד לומר: ואתה לא כן נתן ה'... נביא מקרבך... אקים לך" (ספרי, שופטים). 8 (שמאל-א, פרק ט).

22 ד. דְּבָרֵי הַפְּרַעְנוֹת שֶׁהִנְבִיא אוֹמֵר, כְּגוֹן שְׂיֵאמַר:
 23 פְּלוֹנֵי יְמוֹת, או שְׁנֵה פְּלוֹנֵית רַעַב או מִלְחָמָה,
 24 וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים אֵלוֹ - אִם לֹא יַעֲמְדוּ דְבָרָיו, אִין בְּזָה
 25 הַכְּחָשָׁה לְנְבוּאָתוֹ, וְאִין אוֹמְרִים: הִנֵּה דְבַר וְלֹא כֹא !
 26 שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֲרָךְ אִפְסִים וְרַב חֶסֶד וְנַחֵם עַל
 27 הָרָעָה; וְאֲפֹשֶׁר שְׁעֵשׂוּ תְשׁוּבָה וְנִסְלַח לָהֶם כְּאֲנָשִׁי
 28 גִּינְיָה⁹, או שֶׁתִּלָּה לָהֶם בְּחֻקְיָהּ¹⁰. אָבֵל אִם הַבְּטִיחַ
 29 עַל טוֹבָה וְאָמַר שִׁיְהִיָּה כְּךָ וְכָךְ, וְלֹא כְּאֵה הַטּוֹבָה
 30 שְׂאֲמַר - בִּידוּעַ שֶׁהוּא נְבִיא שְׁקָר; שְׁכֹּל דְּבַר טוֹבָה
 31 שְׁיִגְדוּר הָאֵל, אֲפִלוּ עַל תְּנֵא, אִינוּ חוֹזְרִין; וְלֹא
 32 מְצִינֵינוּ¹² שְׁחֹזר בְּדְבַר טוֹבָה, אֲלֹא בְּחֻרְבָן רֵאשׁוֹן,
 33 כְּשֶׁהַבְּטִיחַ לְצַדִּיקִים שְׁלֹא יְמוֹתוֹ עִם הָרָשָׁעִים, וְחֹזֵר
 34 בְּדְבָרָיו¹³; וְזֶה מִפְּרֵשׁ בְּמַסְכַּת שְׁפַת¹⁴. הָא לְמַדְתָּ,
 35 שְׁבְּדְבָרֵי הַטּוֹבָה בְּלִבְד יִבְחֵן הַנְּבִיא. הוּא שְׁיִרְמִיָּהוּ
 36 אָמַר בְּתְשׁוּבָתוֹ לְחַנְּנִיָּה בֶּן עֲזוּרָה, כְּשֶׁהִיָּה יִרְמִיָּה
 37 מִתְּנַבֵּא לְרָעָה וְחַנְּנִיָּה לְטוֹבָה, אָמַר לוֹ לְחַנְּנִיָּה: אִם
 38 לֹא יַעֲמְדוּ דְבָרֵי, אִין בְּזָה רְאֵיָה שְׂאֲנִי נְבִיא שְׁקָר¹⁵;

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ישעיה לב, ה), ופירושו: ותן בממונו המרבה לפזר יותר מכפי מיסת ידו, ולו גם לדברים שבצדקה, בעוד ש"המאבד כל ממונו" דלעיל הוא המבזבז ממונו לדברים שאין בו מועיל (לחם-משנה). (11 פחדן, מוג'לב. 12) המחרך נפשו ומוסר עצמו לסכנות.

28 ב. ויש בין כל דעה ודעה רחוקה ממנה בקצה
29 האחר¹³ דעות בינוניות¹⁴, זו רחוקה מזו. וכל
30 הדעות, יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת בריתו
31 לפי טבע גופו; ויש מהן דעות, שטבעו של אדם
32 זה מכונן¹⁵ ועתיד לקבל אותם במהרה יותר משאר
33 הדעות. ויש מהן, שאינן לאדם מתחלת בריתו, אלא
34 למד אותם מאחרים¹⁶, או שנפנה להן מעצמו לפי
35 מתשבה שעלתה בלבו; או ששמע, שזו הדעה
36 טובה לו ובה ראוי לילך, והנהיג עצמו בה עד
37 שנקבעה בלבו.

13 כמו הדעות הקיצוניות האלה שמנה רבינו כאן בהלכה הקודמת. (14) ממוצעות, הנמצאות בין שני הקצוות האלה, שגם הן רחוקות אחת מחברתה לפי נטייתן לצד זה או לצד זה. (15) מותאם. (16) כמו שאמרו חכמינו: הרבה שכנים הרעים עושים (סוטה ז).

38 ג. שתי קצוות הרחוקות זו מזו שפכל דעה ודעה
39 אינן דרך טובה, ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא
40 ללמדן לעצמו. ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן
41 או מוכן לאחת מהן, או שפכר למד אחת מהן ונהג
42 בה - יחזיר עצמו למוטב וילך בדרך הטובים, והיא
43 הדרך הישרה.

44 ד. הדרך הישרה היא מדה בינונית שפכל דעה
45 ודעה מפל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה
46 שהיא רחוקה משתי הקצוות¹⁷ רחוק שנה, ואינה
47 קרובה, לא לזו ולא לזו. לפיכך צווי חכמים
48 הראשונים¹⁸, שיהא אדם שם¹⁹ דעותיו תמיד ומשער
49 אותם ומכונן אותם בדרך האמצעית, פדי שיהא שלם
50 בגופו²⁰. פיצד? לא יהא בעל חמה נוח לכעס, ולא
51 כמת שאינו מרגיש, אלא בינוני. לא יכעס, אלא על
52 דבר גדול שראוי לכעס עליו, פדי שלא יעשה
53 פיוצא בו פעם אחרת. וכן לא יתאוה אלא לדברים
54 שהגוף צריך להן ואי אפשר לחיות בזולתן, כענין
55 שנאמר: "צדיק אכל לשבע נפשו". וכן לא יהיה
56 עמל בעסקו, אלא להשיג דבר שצריך לו לחיי-
57 שעה, כענין שנאמר: "טוב מעט לצדיק". ולא
58 יקפץ ידו ביותר, ולא יפזר ממונו; אלא נותן צדקה
59 כפי מסת ידו, ומלוה כראוי²¹ למי שצריך. ולא יהא
60 מהולל²² ושחוק, ולא עצב ואונן²³, אלא שמח כל
61 ימיו בנחת²⁴, בסבך פנים יפות. וכן שאר דעותיו.
62 ודרך זו היא דרך החכמים²⁵. כל אדם שדעותיו
63 דעות בינוניות, ממצעות, נקרא חכם.

והפקפוק ובבקשת אותות ומופתים (הרמב"ן על התורה, דברים ו, טז).

הלכות דעות

1 יש בכללן אחת-עשרה מצות. חמש מצות עשה,
2 ויש מצות לא תעשה. וזהו פרטן: א) להדמות
3 בדרךיו. ב) להדבק בידועיו. ג) לאהב את רעים.
4 ד) לאהב את הגרים. ה) שלא לשנא אחים. ו)
5 להוכיח. ז) שלא להלבין פנים. ח) שלא לענות
6 אמללים. ט) שלא להלף רכיל. י) שלא לנקם. יא)
7 שלא לנטר.

8 ובאור כל המצות האלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) יש באדם דעות מדיעות שונות, ושהמוצעת היא הטובה; כיצד להשיגה.

10 א. דעות? הרבה יש לכל אחד ואחד מבני-אדם, וזו
11 משנה מזו², ורחוקה ממנה ביותר. יש אדם, שהוא
12 בעל חמה, כועס תמיד; ויש אדם, שדעתו מישבת
13 עליו ואינו כועס כלל; ואם יכעס, יכעס פעם מעט
14 בכמה שנים. ויש אדם, שהוא גבה-לב ביותר, ויש
15 שהוא שפל-רוח ביותר. ויש שהוא בעל תאוה, לא
16 תשבע נפשו מהלף בתאוה; ויש שהוא בעל לב
17 טהור מאד, ולא יתאוה אפלו לדברים מעטים
18 שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש רחבה⁴, שלא
19 תשבע נפשו מפל ממון העולם, כענין שנאמר:
20 "אהב כסף לא ישבע כסף"; ויש מקצר נפשו⁵,
21 שדיו אפלו דבר מעט שלא יספיק לו, ולא ירדף
22 להשיג כל צרכו. ויש שהוא מסגף עצמו ברעב,
23 וקובץ על ידו⁶, ואינו אוכל פרוטה משלו, אלא
24 בצער גדול; ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו
25 לדעתו. ועל דרכים אלו שאר כל הדעות, כגון
26 מהולל⁷ ואונן⁸, ורכיל⁹ ושוע¹⁰, ואכזרי ורחמן,
27 ורף-לכב¹¹ ואמיץ-לב¹², וכיוצא בהן.

(2) מידות, תכונות נפש מוסריות, כלשון המשנה: ארבע מידות בדעות - נוח לכעוס וכו' (אבות פרק ה, יא). (3) כדברי חז"ל: כשם שאין פרצופיהם שוים זה לזה, כך אין דעתם שוה (תנחומא, פנחס י'). וכעין זה גם במסכת ברכות נח, א. (4) השואפת לבלוע הכל. מלשון: לכן הרחיבה שאול נפשה (ישעיה ה, יד). (5) מחסר את נפשו, מצמצם צרכיו עד לאפס. מלשון: ותקצר נפשו (שופטים טז, טז). (6) חושך מפיו ומרעוב נפשו, ובלבד שיצרף פרוטה לפרוטה. (7) אוהב שחוק ומהתלות תמיד ורודף תענוגים והוללות, מלשון: לשחוק אמרתי - מהולל (קהלת ב, ב). (8) בעל מרה שחורה: עצוב רוח ומתאונן תמיד. (9) קמצן רע עין, שעינו צרה באחרים: וה"מסגף עצמו ברעב" דלעיל, עינו צרה גם בו בעצמו, ומקמץ אף לנפשו (לחם-משנה). (10) ההיפך של "כילי", כמו שנאמר: ולכילי לא יאמר שוע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י"ד תשרי – ספר המדע – הלכות דעות קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

האחרון. שפלות-הרוח מן הקצה הראשון, הגאותנות. לפיכך החסידים המקפידים ומחמירים על עצמם להתנהג לפני משורת הדין, עוזבים על-פי רוב את "שביל הזהב" ומטים עצמם פעם לקצה הראשון ופעם לקצה האחרון – הכל לפי מהות ה"דעה". וכן מספר לנו התלמוד (ב"מ ל:), שרבי ישמעאל ברבי יוסי היה עוסק במצות "פריקה וטעינה", אף-על-פי שמצד הדין היה פטור מזה משום "זקן ואינה לפי כבודו", אבל הוא עשה זאת לפני משורת הדין. (29) כאן סוף הלכה ה' (לפי נוסח קושטא, רסט).

14 ו. כִּן לְמַדוּ בְּפִרְוֹשׁ מִצְוַה זֹאת: מֵה הוּא נִקְרָא חֲנוּן, 15 אִף אֵתָה הָיָה חֲנוּן; מֵה הוּא נִקְרָא רַחוּם, אִף אֵתָה 16 הָיָה רַחוּם; מֵה הוּא נִקְרָא קְדוֹשׁ, אִף אֵתָה הָיָה 17 קְדוֹשׁ. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה קָרְאוּ הַנְּבִיאִים לְאֵל בְּכָל אוֹתָן 18 הַפְּנוּיִין: 'אֲרָךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד', 'צְדִיק וְיִשְׂרָאֵל', 19 'תְּמִים', 'גְּבוּר וְחֶזֶק', וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - לְהוֹדִיעַ שֶׁהֵן 20 דְרָכִים טוֹבִים וְיִשְׂרָאֵל, וְחֵיב אָדָם לְהִנְהִיג עֲצֻמוֹ בָּהֶן 21 וְלְהַדְמוֹת אֵלָיו כְּפִי כְחוֹ.

(30) של "והלכת בדרכיו" (ספרי" עקב. שבת קלג, ב). (השווה גם מו"נ ח"א, נד).

22 ז. וְכִיּוֹצֵא יִרְגִיל אָדָם עֲצֻמוֹ בְּדַעוֹת אֵלָיו עַד שִׁיקְבְּעוּ 23 בו? יַעֲשֶׂה וְיִשְׁלַשׁ³¹ בְּמַעֲשֵׂים שְׁעוֹשֶׂה עַל-פִּי 24 הַדַּעוֹת הָאֲמֻצְעִיּוֹת, וְיַחֲזֹר בָּהֶם תָּמִיד, עַד שִׁיְהִיוּ 25 מַעֲשֵׂיהֶם קָלִים עָלָיו, וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם טְרַח עָלָיו, 26 וְיִקְבְּעוּ הַדַּעוֹת בְּנַפְשׁוֹ. וְלִפִּי שֶׁהַשְּׂמוֹת הָאֵלּוּ נִקְרָא 27 בָּהֶן הַיּוֹצֵר, וְהֵם הַדֶּרֶךְ הַפְּנוּיִת שֶׁאֲנִי חֵיבִין לְלַכֵּת 28 בָּהֶן - נִקְרָאת דֶּרֶךְ זֶה "דֶּרֶךְ ה'". וְהִיא שְׁלֵמָה אֲבִרָהּם 29 אֲבִינוּ לְבָנָיו, שְׁנֵאֲמַר: "כִּי יִדְעִיתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה 30 וְגו'". וְהַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ זֶה, מְבִיא טוֹבָה וְכִרְבָּה לְעַצְמוֹ, 31 שְׁנֵאֲמַר: "לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל אֲבִרָהּם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר 32 עָלָיו".

(31) מקור הלכה זו (אבות פ"ג, יט) "והכל לפי רוב המעשה". לדעת רבינו (שם) בפירושו, נקנות המעלות לא לפי גודל המעשה אלא לפי רוב מספר המעשים, וכה דבריו בקירוב: כשיתן אדם אשר ידבנו לכו נדבה של אלף זהובים בבת אחת, לא תעלה בידו מידת הנדיבות במעשה הגדול היחידי הזה, כמו שתעלה בידי זה שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים – מפני שזה האחרון כפל מעשה הנדיבות אלף פעמים והגיע לו בזה קנין נפש חזק מאד, בעוד שהראשון נפשו התעוררה פעם אחת ולא יספה.

פֶּרֶק שֵׁנִי

(1) לפעמים הדעה הקיצונית היא הטובה.

33 א. חוֹלֵי הַגּוֹף טוֹעֲמִים הֵמָּר מְתוֹק וּמְתוֹק מֵר. וְיֵשׁ 34 מִן הַחוֹלִים מִי שֶׁמִּתְאָוֶה וְתֹאב לְמֵאֲכָלוֹת שְׂאִינָן 35 רְאוּיִין לְאֲכִילָה, כְּגוֹן הָעֶפֶר וְהַפָּחַם, וְשׂוֹנֵא 36 הַמֵּאֲכָלוֹת הַטּוֹבִים, כְּגוֹן הַפֶּת וְהַבָּשָׂר - הַפֶּל לְפִי רַב 37 הַחֲלִי. כִּן בְּגֵי-אָדָם שֶׁנִּפְשׁוֹתֵיהֶם חוֹלוֹת, מִתְאָוִים

(17) כלומר: שהיא נמצאת בתוך בדיוק, וזהו "שביל הזהב" ששיבחוהו החכמים בכל העתים. וכדברי חכמינו (ירושלמי, חגיגה פ"ב, ה"א): התורה הזו דומה לשני שבילים: אחד של אור ואחד של שלג. היטה בזה – מת באור, היטה בזו – מת בשלג. מה יעשה? – יהלך באמצע. לכל מידה שבאדם יש שתי קצוות: ראשון ואחרון. הראשון – הוא הצד החיובי, צד התוספת: והאחרון – הוא הצד השלילי, צד החסרון. למשל: הפזרנות-השועות היא – הקצה הראשון, הצד החיובי במידת נתינת הצדקה, כשהנותן נותן יותר מכפי יכלתו. והקמצנות-הכילות היא – הקצה האחרון, הצד השלילי והחסרון, כשהנותן קופץ ידו ללא רחמים. שתי קצוות אלה רעים הם גם יחד, ורק הדרך הממוצעת בין שתי הקצוות הללו, מידת הנדיבות – היא המשובחת ובה ידבק האדם. וכן בשאר כל המידות. (השווה שמונה פרקים להרמב"ם, פרק ד). קצוות – מן קצוה ננסתעפה מן קצה-קצו, ומשמש זכר ונקבה. (18) המתואר חסר ה' הידיעה, כדרך לשון המשנה, כמו: כנסת הגדולה. (19) מעריך דעותיו ושוקלן. מחשב דרכו (סוטה ה:). (20) בכתב-יד אברבנאל ובאוקספורד, המלה "גבוה" איננה. (21) בשטר ועדים (ב"מ עה:). (22) קיצוני לצד החיובי. (23) קיצוני לצד השלילי. (24) בינוני. (25) כאן סוף הלכה ד' (על-פי דפוס קושטא, רסט).

1 ה. וְכִיּוֹצֵא יִרְגִיל אָדָם עֲצֻמוֹ בְּדַעוֹת אֵלָיו עַד שִׁיקְבְּעוּ 2 בּו? יַעֲשֶׂה וְיִשְׁלַשׁ³¹ בְּמַעֲשֵׂים שְׁעוֹשֶׂה עַל-פִּי 3 הַדַּעוֹת הָאֲמֻצְעִיּוֹת, וְיַחֲזֹר בָּהֶם תָּמִיד, עַד שִׁיְהִיוּ 4 מַעֲשֵׂיהֶם קָלִים עָלָיו, וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם טְרַח עָלָיו, 5 וְיִקְבְּעוּ הַדַּעוֹת בְּנַפְשׁוֹ. וְלִפִּי שֶׁהַשְּׂמוֹת הָאֵלּוּ נִקְרָא 6 בָּהֶן הַיּוֹצֵר, וְהֵם הַדֶּרֶךְ הַפְּנוּיִת שֶׁאֲנִי חֵיבִין לְלַכֵּת 7 בָּהֶן - נִקְרָאת דֶּרֶךְ זֶה "דֶּרֶךְ ה'". וְהִיא שְׁלֵמָה אֲבִרָהּם 8 אֲבִינוּ לְבָנָיו, שְׁנֵאֲמַר: "כִּי יִדְעִיתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה 9 וְגו'". וְהַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ זֶה, מְבִיא טוֹבָה וְכִרְבָּה לְעַצְמוֹ, 10 שְׁנֵאֲמַר: "לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל אֲבִרָהּם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר 11 עָלָיו". 12 ה. וְכִיּוֹצֵא יִרְגִיל אָדָם עֲצֻמוֹ בְּדַעוֹת אֵלָיו עַד שִׁיקְבְּעוּ 13 בּו? יַעֲשֶׂה וְיִשְׁלַשׁ³¹ בְּמַעֲשֵׂים שְׁעוֹשֶׂה עַל-פִּי הַדַּעוֹת הָאֲמֻצְעִיּוֹת, וְיַחֲזֹר בָּהֶם תָּמִיד, עַד שִׁיְהִיוּ מַעֲשֵׂיהֶם קָלִים עָלָיו, וְלֹא יִהְיֶה בָּהֶם טְרַח עָלָיו, וְיִקְבְּעוּ הַדַּעוֹת בְּנַפְשׁוֹ. וְלִפִּי שֶׁהַשְּׂמוֹת הָאֵלּוּ נִקְרָא בָּהֶן הַיּוֹצֵר, וְהֵם הַדֶּרֶךְ הַפְּנוּיִת שֶׁאֲנִי חֵיבִין לְלַכֵּת בָּהֶן - נִקְרָאת דֶּרֶךְ זֶה "דֶּרֶךְ ה'". וְהִיא שְׁלֵמָה אֲבִרָהּם אֲבִינוּ לְבָנָיו, שְׁנֵאֲמַר: "כִּי יִדְעִיתוּ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְנֶה וְגו'". וְהַהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ זֶה, מְבִיא טוֹבָה וְכִרְבָּה לְעַצְמוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "לְמַעַן הִבִּיא ה' עַל אֲבִרָהּם אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו".

~ נקודות משיחות קודש ~
"שנאמר והלכת בדרכיו"

הפירוש ב"והלכת בדרכיו" הוא גם ללכת בשליחותו של הקב"ה, והרי "שלוחו של אדם (אדמה לעליון) כמותו", וממילא הציווי "והלכת בדרכיו" הוא שכל יהודי יכול וצריך להדמות להקב"ה.

(על-פי לקו"ש חלק ר"ג עמוד 280)

(26) שבת קכא, ב. (27) לשם סייג והרחקה. (28) כי לא כל המידות שוות: אצל האחת – הקצה הראשון, החיובי הוא יותר טוב מן האחרון. ואצל האחרת – טוב האחרון השלילי מן הראשון. למשל: במידת הנדיבות – טוב יותר הקצה הראשון: הפזרנות. השועות מן הקצה האחרון, הקמצנות והכילות: ובמידת אהבת-כבוד – טוב יותר הקצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

33 ה' אֲלֵהֶיךָ". וְעוֹד אָמְרוּ: "בְּשִׁמְתָא מָאן דְּאִית בֵּה
34 גִּסְתוּת הַרוּחַ"⁹, וְאֶפְלוּ מִקְצָתָהּ. וְכֵן הִפְעֵס - מִדָּה
35 רָצָה הִיא עַד לְמָאד, וְרֵאוּי לְאָדָם שְׁיִתְרַחֵק מִמֶּנָּה
36 עַד הַקְצָה הָאֲחֵר, וְיִלְמַד עֲצָמוּ שְׂלָא יִכְעֵס¹⁰, וְאֶפְלוּ
37 עַל דְּבַר שְׂרֵאוּי לְכַעַס עֲלָיו. וְאִם רָצָה לְהִטִּיל אִימָה
38 עַל בְּנָיו וּבְנֵי-בֵיתוֹ, אוֹ עַל הַצְּבוּר אִם הִיָּה פְּרָנְס,
39 וְרָצָה לְכַעַס עֲלֵיהֶם פְּדִי שְׁיִחְזְרוּ לְמוּטָב - יִרְאֶה
40 עֲצָמוּ בַּפְּנֵיהֶם שֶׁהוּא כּוֹעֵס, פְּדִי לִיסְרָם, וְתִהְיֶה
41 דַּעְתּוֹ מִיִּשְׁבֵּת בֵּינוּ לְבֵין עֲצָמוּ, פְּאָדָם שֶׁהוּא מְדַמֶּה¹¹
42 כּוֹעֵס בְּשַׁעַת כְּעֵסוֹ, וְהוּא אֵינוֹ כּוֹעֵס. אָמְרוּ חֲכָמִים
43 הֵרָאוּשׁוּנִים: "כָּל הַפּוֹעֵס, כָּאֵלוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָת
44 כּוֹכָבִים"¹²; וְאָמְרוּ, שֶׁכָּל הַפּוֹעֵס - אִם חָכֵם הוּא,
45 חֲקָתוֹ מִסְתַּלְקֶת מִמֶּנּוּ¹³, וְאִם נָבִיא הוּא, נְבוּאָתוֹ
46 מִסְתַּלְקֶת מִמֶּנּוּ. וּבְעֲלֵי כַעַס אֵין חֵייהֶם חַיִּים¹⁴.
47 לְפִיכָף צָוִי לְהִתְרַחֵק מִן הַכַּעַס, עַד שְׁיִנְהִיג עֲצָמוּ
48 שְׂלָא יִרְגִישׁ אֶפְלוּ לְדַבְרִים הַמְכַעֲסִים, וְזוֹ הִיא
49 הַדְרָף הַטּוֹבָה. וְדָרָף הַצְּדִיקִים - הֵן עֲלוּבִין וְאֵינָן
50 עוֹלְבִין, שׁוֹמְעִים חֲרַפְתָּם וְאֵינָם מְשִׁיבִין, עוֹשִׂין
51 מֵאֲהָבָה וּשְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִים¹⁵; וְעֲלֵיהֶם הַכְּתוּב אוֹמֵר: 16
52 "וְאֵהָבִיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בַּגְּבֻרָתוֹ"¹⁶.

(7 אבות פ"ד, ד. 8 סוטה ד, ב. 9 שם, ה, א. בחרם
יהא מי שיש בו גאווה. 10) וכן אמרו (תענית ד.) על
צורבא מרבנן העלול לכעוס, מפני שתורתו ורתחת בו
ומרתחתה אותו - שעליו להתרחק מן הכעס ולהרגיל את
עצמו להתנהג בנחת ובמתנות, שנאמר: והסר כעס מלבך
(קהלת יא, י). 11) מעמיד פנים של כועס ואינו כועס
(שבת קה, ב). ויש סוברים: מדמה. 12) וזהו, בראשית ב,
טז. וזה לשונו: "והא אוקמוה, שכל הכועס כאילו עובד
עבודה זרה. והגאון ר' חיים הלר מעיר שבתשובת הרשב"ש
סימן ש"ע הובא מאמר זה כלשונו ממסכת נדרים כב, א.
וכנראה היתה כך הנוסחה לפני רבותינו הראשונים ז"ל.
הנוסחה בתלמוד שלפנינו היא: "כל הכועס - כל מיני
גיהנום שולטים בו". 13) פסחים טו, ב. 14) שם, קיג,
ב. 15) יומא כג, א. גיטין לו, ב. 16) גם השמש היה מן
העלובים ואינם עלובים, כשהירח בא לפני הקב"ה והציע
שיקטין אחד מהם, מפני שאין שני מלכים מתמשים בכתר
אחד. ולבסוף יצא השמש בגבורתו כגבור מנצח באורו
הגדול (מהרי"ף על "עין-יעקב", שם).

53 ד. לְעוֹלָם יִרְבֶּה אָדָם בְּשִׂיתִיקָה, וְלֹא יִדְבַר אֱלֹא אוֹ
54 בְּדַבַּר חֲקָמָה¹⁷, אוֹ בְּדַבְרִים שְׁצָרִיף לָהֶם לְחַיֵּי גוּפוֹ.
55 אָמְרוּ עַל רַב, תַּלְמִיד רַבְּנּוֹ הַקְּדוֹשׁ, שְׂלָא שָׁח שִׂיחָה
56 כְּטִלָּה כָּל יְמֵיו¹⁸ - וְזוֹ הִיא שִׂיחַת רַב כָּל אָדָם.
57 וְאֶפְלוּ בְּצָרְכֵי הַגּוֹף לֹא יִרְבֶּה אָדָם דְּבָרִים. וְעַל זֶה
58 צָוִי חֲכָמִים וְאָמְרוּ¹⁹: "כָּל הַמְרַבֵּה דְּבָרִים מְבִיא
59 חֲטָא", וְאָמְרוּ: "לֹא מְצֵאתִי לְגוֹף טוֹב, אֱלֹא
60 שְׂתִיקָה". וְכֵן בְּדַבְרֵי תוֹרָה וּבְדַבְרֵי חֲקָמָה יִהְיוּ דְּבָרֵי
61 הָאָדָם מְעֻטִּים וְעוֹנֵינֵיהֶם²⁰ מְרַבִּים. וְהוּא שְׁצָוִי

1 וְאוֹהֲבִים הַדְּעוֹת הַרְעוֹת, וְשׁוֹנְאִים הַדְּרָף הַטּוֹבָה
2 וּמִתְעַצְלִים לְלַכֵּת בֵּהּ, וְהִיא כְּבֹדָה עֲלֵיהֶם לְמָאד לְפִי
3 חֲלָיִם². וְכֵן יִשְׁעִיחוּ אוֹמֵר בְּאֲנָשִׁים הַלְלוּ: "הוּי
4 הָאֲמָרִים לְרַע טוֹב וְלְטוֹב רַע, שְׂמִים חֲשֵׁף לְאוֹר וְאוֹר
5 לְחֲשֵׁף, שְׂמִים מֵר לְמִתּוֹק וּמִתּוֹק לְמֵר"; וְעֲלֵיהֶם
6 נֶאֱמַר: "הַעֲזוּבִים אֲרָחוֹת יִשָּׁר לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי חֲשֵׁף".
7 וְמָה הִיא תְּקִנַּת חוֹלֵי הַנְּפֻשׁוֹת? יִלְכוּ אֲצֵל הַחֲכָמִים,
8 שֶׁהֵן רוֹפְאֵי הַנְּפֻשׁוֹת, וְיִרְפְּאוּ חֲלָיִם בְּדַעְוֹת שְׂמִלְמַדִּין
9 אוֹתָם, עַד שְׁיִחְזְרוּם לְדָרָף הַטּוֹבָה³. וְהַמְפִּירִים
10 בְּדַעְוֹת הַרְעוֹת שְׂלָהֶם וְאֵינָם הוֹלְכִים אֲצֵל הַחֲכָמִים
11 לְרַפָּא אוֹתָם, עֲלֵיהֶם אָמַר שְׁלֹמֹה: "חֲכָמָה וּמוֹסָר
12 אָוִילִים בְּזוֹ".

(2) השווה דברי רבינו (ב"שמונה-פרקים, פ"ג).
(3) כמסופר בירושלמי (תענית פרק א, הלכה א) על אחד
שחטא בלשונו (ברכילות ולשון-הרע, כפירוש גליון הש"ס
שם) ושלחוהו לרבי חנינא (שהיה רופא נפשות) לרפואתו.
אמר לו רבי חנינא: חזור בך ועסוק בתורה - ורפא לך,
שנאמר: מרפא לשון עץ החיים (משלי טו, ד), ואין עץ חיים
- אלא תורה.

13 ב. וְכִיצַד הִיא רְפוּאָתָם? מִי שֶׁהוּא בְּעַל חֲמָה,
14 אוֹמְרִים לוֹ לְהִנְהִיג עֲצָמוּ, שְׂאִם הִכָּה וְקָלַל לֹא יִרְגִישׁ
15 כָּלָל; וְיִלְךָ בְּדָרָף זוֹ זְמַן מְרַבָּה, עַד שְׁתַּעֲקַר הַחֲמָה
16 מִלְּבוֹ. וְאִם הִיָּה גְבַה-לֵב - יִנְהִיג עֲצָמוּ בְּבִזְיוֹן הַרְבָּה,
17 וְיִשָּׁב לְמִטָּה מִן הַפֶּל, וְיִלְבַּשׁ בְּלוּיֵי סַחְבוֹת הַמְּבִזוֹת
18 אֶת לִבְשֵׁיהֶם, וְכִיּוֹצֵא בְּדַבְרֵים אֵלוֹ, עַד שְׁיַעֲקֹר גְּבַה
19 הַלֵּב מִמֶּנּוּ וְיִחְזֹר לְדָרָף הָאֲמֻצְעִית, שֶׁהוּא דְרָף
20 הַטּוֹבָה⁴. וְלְכַשְׁיִחְזֹר לְדָרָף הָאֲמֻצְעִית, לֵלֵךְ בֵּה כָּל
21 יְמָיו. וְעַל קוֹ זֶה⁵ יַעֲשֶׂה בְּשֵׁאֵר כָּל הַדְּעוֹת: אִם הִיָּה
22 רְחוּק לְקַצָּה הָאֶחָד - יִרְחִיק עֲצָמוּ לְקַצָּה הַשְּׁנִי⁶ וְיִנְהִיג
23 בוֹ זְמַן רַב, עַד שְׁיִחְזֹר בוֹ לְדָרָף הַטּוֹבָה, וְהִיא מִדָּה
24 בִּינּוּנִית שֶׁכָּבֵל דַּעָה וְדַעָה.

(4) משל מה הדבר דומה? לחפץ שנתכופף ונתעקם,
וכשרוצים לתקנו ולהעמידו על מתכונתו, כופפים אותו לצד
שכנגד, ואז הוא מתיישר וחוזר לתיקונו. (5) על אופן זה,
על-פי השיטה הזאת. (6) כמו שאמרו חכמינו על מלוי-
בריבית: מאימתי היא חזרתם, (להיות כשרים לעדות)? -
משקירעו את שטריהם ולא ילוו עוד בריבית אפילו לנכרים
(סנהדרין כה:).

25 ג. וְיִשׁ דַּעְוֹת שְׂאָסוּר לוֹ לְאָדָם לְנִהַג בֵּהן בְּבִינּוּנִית,
26 אֱלֹא יִתְרַחֵק מִן הַקַּצָּה הָאֶחָד עַד הַקַּצָּה הָאֲחֵר,
27 וְהוּא גְבַה לֵב, שְׂאֵין דְרָף הַטּוֹבָה, שְׂיִהְיֶה אָדָם עֲנּוּ
28 בְּלִבָּה, אֱלֹא שְׂיִהְיֶה שְׂפַל-רוּחַ וְתִהְיֶה רוּחוֹ נְמוּכָה
29 לְמָאד. וְלְפִיכָף נֶאֱמַר בְּמִשָּׁה רַבְּנּוּ "עֲנּוּ מָאד", וְלֹא
30 נֶאֱמַר "עֲנּוּ" בְּלִבָּה. וְלְפִיכָף צָוִי חֲכָמִים⁷: "מָאד
31 מָאד הֵיוּ שְׂפַל-רוּחַ". וְעוֹד אָמְרוּ⁸, שֶׁכָּל הַמְּגַבִּיהַ
32 לְבוֹ, כְּפַר בַּעֲקֹר, שְׁנֶאֱמַר: "וְרַם לְבָבְךָ, וּשְׂכַחַת אֶת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 בעל נפש רחבה³², נבהל להון, ולא עצב ויבטל
 2 ממלאכה³³; אלא בעל עין טובה, ממעט בעסק³⁴
 3 ועוסק בתורה. ואותו המעט שהוא חלקו, ישמח
 4 בו³⁵. ולא יהיה בעל קטטה, ולא בעל קנאה, ולא
 5 בעל תאוה, ולא רודף אחר הכבוד. כן אמרו
 6 חכמים³⁶: "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את
 7 האדם מן העולם". קללו של דבר: זלף במדה
 8 הבינונית שפכל דעה ודעה, עד שיהיו כל דעותיו
 9 מכוונות באמצעות. והוא ששלמה אמר: "פילס³⁷
 10 מעגל רגלך, וכל דרכיך יפנו".
 11

1 חכמים ואמרו: "לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך
 2 קצרה"²¹. אבל אם היו הדברים מרבין והענין מועט
 3 - הרי זו סבלות, ועל זה נאמר: "כי בא החלום ברב
 4 ענין, וקול פסיל ברב דברים".

17) כמאמר ז"ל: "כל פטטיא בישין, ופטטיא דאורייתא
 טבין" (ירושלמי, ברכות פ"ט, ה"ה) - כל הפטפוטים רעים
 הם, רק פטפוטים בדברי תורה טובים. (18) יומא יט, ב.
 ב"תשובות הגאונים" בסוף ספר "נהרות דמשק" קע"ח,
 מנויים עשרה דברי חסידות שרב נהג בהם, וזו אחת מהם
 (הגהת הרד"ל). וראוי לציין שגם בפירושו למשנה (אבות
 פ"א, יז) מייחס רבינו ז"ל מידה זו לרב. (19) שם.
 (20) התוכן שלהם. (21) פסחים ג, ב - ולא באריכות לשון
 המטרידה ומבלבלת.

5 ה. סיג לחכמה - שת"קה²². לפיכך לא ימרה להשיב
 6 ולא ירבה לדבר; וילמד לתלמידים בשובה ונחת,
 7 בלא צעקה ובלא אריכות לשון. הוא שאמר שלמה:
 8 "דברי חכמים בנחת נשמעים".

(22) אבות ג, יג.

9 ו. אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופתוי.
 10 ולא יהיה אחד בפה ואחד בלב²³, אלא תוכו ככר²⁴,
 11 והענין שפלב הוא הדבר שפפה. ואסור לגנב דעת
 12 הבריות, ואפלו דעת הנכרי. כיצד? לא ימכר לנכרי
 13 בשר נבלה במקום בשר שחוטטה, ולא מנעל של
 14 מתה²⁵ במקום מנעל של שחוטטה. ולא יסרהב²⁶
 15 בחברו שיאכל אצלו, והוא יודע שאינו אוכל; ולא
 16 ירבה לו בתקרבת²⁷, והוא יודע שאינו מקבל; ולא
 17 יפתח לו חביות שהוא צריך לפתחן למכרן, כדי
 18 לפתותו, שבשביל כבודו פתח, וכן כל פיוצא בו.
 19 ואפלו מלה אחת של פתוי ושל גנבת דעת - אסור,
 20 אלא שפת אמת, ורוח נכון, ולב טהור מפל עמל
 21 והוות²⁸.

23) כדברי חכמינו ז"ל: שלושה, הקב"ה שונאם: המדבר
 אחד בפה ואחד בלב וכו' (פסחים קיד:). (24) פנימיותו
 כחיצוניותו: כפיו כן לבו, (יומא עב:). וכן אמרו ב"אבות
 דרבי נתן", פרק כח: "היא סתור עליך כגלוי". (25) נעל
 מעור בהמה שמתה אינה כל-כך חזקה כנעל של בריאה
 שנשחטה. ועוד, משום חשש סכנה, שמא מחמת נשיכת
 נחש מתה והארס נבלע בעור (חולין צד:). (26) לא יפצר
 בו מאד, שיש בזה משום "גניבת דעת". (27) מנחה
 ודורון: "כיבוד" שמכבדים בו את האורחים (שם).
 (28) נכלים ומעשי תרמית.

22 ז. לא יהא אדם בעל שחוק ומהתלות, ולא עצל
 23 ואונן, אלא שמח²⁹. כן אמרו חכמים³⁰: "שחוק
 24 וקלות-ראש מרגילין את האדם לערוה". וצוה, שלא
 25 יהא אדם פרוץ בצחוק, ולא עצב ומתאבל, אלא
 26 מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות³¹. וכן לא יהיה

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"ח

פרק שלישי

1) שלא יהא האדם פרוש יותר ממה שהפרישתו התורה.

א. שמא יאמר אדם: הואיל והקנאה והתאוה
 2 והכבוד וכיוצא בהם, דרך רעה הן, ומוציאים את
 3 האדם מן העולם - אפרש מהן ביותר ואתרחק לצד
 4 האחרון²¹! עד שלא יאכל בשר, ולא ישתה יין, ולא
 5 ישא אשה, ולא ילשב בדינה נאה, ולא ילפש
 6 מלבוש נאה, אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן,
 7 כגון פהני עובדי-כוכבים - גם זה דרך רעה היא
 8 ואסור לילך בה. המהלך בדרך זו נקרא חוטא;
 9 שהרי הוא אומר בנזיר: "וכפר עליו מאשר חטא
 10 על הנפש" - אמרו חכמים³: ומה אם נזיר, שלא
 11 פרש אלא מן היין, צריך פפרה; המונע עצמו מפל
 12 דבר ודבר, על אחת פמה וכמה. לפיכך צוה
 13 חכמים, שלא ימנע אדם עצמו, אלא מדברים
 14 שמנעתו התורה בלבד; ולא יהא אוסר עצמו
 15 בנדרים ובשבועות על דברים המתירים. כן אמרו
 16 חכמים⁴: "לא דייך מה שאסרה תורה, אלא שאתה
 17 אוסר עליך דברים אחרים!" ובקלל הזה - אלו
 18 שמתענין תמיד, אינן בדרך טובה. ואסרו חכמים⁵
 19 שיהא אדם מסגף עצמו בתענית. ועל כל הדברים
 20 האלו וכיוצא בהן צוה שלמה ואמר: "אל תהי
 21 צדיק הרבה ואל תתחכם יותר, למה תשומם"⁶.

2) לצד הצמצום והשלילה, כמבואר למעלה (פרק א, הלכה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

39 יוכל לעבד את ה' והוא חולה - נמצאת שנה שלו
40 עבודה למקום ברוך הוא. ועל ענין זה צוה חכמים
41 ואמרו: "וכל מעשיך יהיו לשם שמם"¹³; והוא
42 שאמר שלמה בחכמתו: "בכל דרכיך דעהו¹⁴ והוא
43 יניח ארחתך".

(11) וישיכל. (12) בכונה, במחשבה תחילה. (13) (אבות פרק ב, יב). וכך אמרו על הלל (ביצה טז). שכל מעשיו היו לשם-שמים. וכשהיה הולך למרחץ היה אומר לתלמידיו: הנני הולך לקיים מצוה (ויקרא-רבה, לד). על מאמר זה: "וכל מעשיך יהיו לשם-שמים", שהוא מועט המחזיק את המרובה יאמר רבינו בהקדמתו למסכת אבות ("שמונה פרקים" פרק ה): "כשתבחן מאמר זה, שבקוצר מלים הביע ענין גדול ועצום שחכירים שלמים חיברו בו ולא השלימהו - תדע שנאמר בכוח אלוקי בלי ספק". (14) איזוהי פרשה קטנה, שכל גופי תורה תלויים בה? - "בכל דרכיך דעהו" (ברכות סג).

פרק רביעי

(1) באיזה דרך ישכון אור הבריאות; כמה דברים צריך שיהיו בעיר שידור בה תלמיד חכם.

44 א. הואיל והיות הגוף בריא ושלם, מדרבי השם
45 הוא, שהרי אי אפשר שיכין או ידע דבר מדיעת
46 הבורא והוא חולה - לפיכך צריך להרחיק אדם
47 עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג עצמו
48 בדברים המברין והמחלימים, ואלו הן: לעולם לא
49 יאכל אדם אלא כשהוא רעב², ולא ישתה אלא
50 כשהוא צמא. ואל ישהא נקביו³ אפלו רגע אחד,
51 אלא כל-זמן שצריך להשתין⁴ או להסך את רגליו⁵,
52 יעמד מיד.

(2) ברכות סב, ב. (3) כמאמרם ז"ל (מכות טז): המשהה נקביו, עובר משום: "אל תשקצו את נפשתיכם" (ויקרא יא, מג). ונוסף על זה הוא מביא על עצמו חליים רעים ומתחייב בנפשו (הלכות מאכלות אסורות פרק יז, הלכה לא). וכן אמרו (שבת לג:): "מרובים ממותי חלי מעיים מנופחי רעב". (4) נקבים קטנים. (5) נקבים גדולים.

53 ב. לא יאכל אדם עד שתתמלא כרסו⁶, אלא יפחת
54 כמו רביע⁷ משבעתו. ולא ישתה מים בתוך המזון,
55 אלא מעט, ומזוגג⁸ ביין. וכשתחיל המזון להתעפל⁹
56 במעיו, שותה מה שהוא צריך לשתות. ולא ירבה
57 לשתות¹⁰ מים, ואפלו כשיתעפל המזון. ולא יאכל
58 עד שיבדק עצמו יפה יפה, שמא יהיה צריך
59 לנקביו¹¹. לא יאכל אדם עד שילך קדם אכילה¹²,
60 עד שתחיל גופו לחם, או יעשה מלאכה, או יתנגע
61 ביגע¹³ אחר. כללו של דבר: יענה גופו ויגיע כל
62 יום בבקר, עד שתחיל גופו לחם¹⁴, וישקט מעט
63 עד שתתישב נפשו¹⁵, ואוכל. ואם רחץ בתמין אחר
64 שיגע, הרי זה טוב¹⁶, ואחר-כך שוהה מעט ואוכל.

(ה). (3) (תענית יא.). (4) (ירושלמי, נדרים פרק ט, הלכה א.). (5) אמר שמואל: היושב בתענית נקרא: חוטא (תענית יא.). (6) למה תהיה כאיש משומם שעולמו חרב עליו?

1 ב. צריך האדם, שיכון לבו וכל מעשיו כלם לידע
2 את השם⁷ ברוך הוא בלבד. ויהיה שבתו וקומו
3 ודבורו, הכל לעמת זה הדבר⁸. כיצד? כשישא ויתן,
4 או יעשה מלאכה לטל שבר - לא יהיה בלבו לקבץ
5 ממון בלבד, אלא יעשה דברים האלו כדי שימצא
6 דברים שהגוף צריך להם, מאכילה ושתיה ושיבת
7 בית ונשיאת אשה. וכן כשיאכל וישתה ויבעל, לא
8 ישים בלבו לעשות דברים האלו כדי להנות בלבד,
9 עד שנמצא שאינו אוכל ושותה אלא המתוק לחך,
10 ויבעל כדי להנות; אלא ישים על לבו, שיאכל
11 וישתה כדי להברות גופו ואיבריו בלבד. לפיכך לא
12 יאכל כל שהחך מתאנה, ככלב וחמור, אלא יאכל
13 דברים המועילים לגוף, אם מרים אם מתוקים; ולא
14 יאכל דברים הרעים לגוף, אף-על-פי שהם מתוקים
15 לחך. כיצד? מי שהיה כשרו חם, לא יאכל בשר
16 ולא דבש, ולא ישתה יין, כענין שאמר שלמה
17 המלך דרך משל: "אכל דבש הרבות לא טוב".
18 ושותה מי העלשין⁹, אף-על-פי שהוא מר; שנמצא
19 אוכל ושותה דרך רפואה בלבד, כדי שיבריא ויעמד
20 שלם, הואיל ואי אפשר לאדם להיות אלא באכילה
21 ושתיה. וכן כשיבעל, לא יבעל אלא כדי להברות
22 גופו, וכדי לקיים את הוצאתו¹⁰. לפיכך אינו בועל
23 כל-זמן שיתאנה, אלא כל עת שידע שהוא צריך
24 להוציא שכבת-זרע, כמו דרך הרפואה או לקיים את
25 הוצאתו.

(7) בורא העולם ומנהיגו. (8) הכל מכוון כאמצעי להשגת התכלית: ידיעת הבורא. (9) מין צמח שמשורשיו הקלויים באש יעשו מין חומר לשתיה ברותחים (ציקורי בלע"ז) ונזכר במשנה (כלאיים פרק א, משנה ב). (10) קיום המין האנושי.

26 ג. המנהיג עצמו על-פי הרפואה - אם שם על לבו,
27 שיהיה כל גופו ואיבריו שלמים בלבד, ושיהיו לו
28 בנים עושין מלאכתו ועמלין לצרפו, אין זו דרך
29 טובה; אלא ישים על לבו, שיהא גופו שלם וחזק,
30 כדי שתהיה נפשו ישרה לידע את ה'; שאי אפשר
31 שיכין וישתפכל¹¹ בחכמות, והוא רעב וחולה או אחד
32 מאבריו פואב; וישים על לבו, שיהיה לו בן, אוילי
33 יהיה חכם וגדול בישראל. נמצא המהלך בדרך זו
34 כל ימיו, עובד את השם תמיד, אפלו בשעה שנושא
35 ונותן, ואפלו בשעה שבוועל, מפני שמחשבתו בכל
36 כדי שימצא צרכיו, עד שיהיה גופו שלם לעבד את
37 ה'. ואפלו בשעה שהוא ישן - אם ישן לדעת¹² כדי
38 שתנוח דעתו עליו וינחם גופו, כדי שלא יחלה, ולא

16 ו. דְּבָרִים הַמְשֻׁלְשָׁלִין²⁵ אֶת בְּנֵי-מַעֲסִים, כְּגוֹן עֲנָבִים
 17 וְתֹאנִים וְתוֹתִים²⁶ וְאַגְסִים וְאַבְטִיחִים²⁷ וּמִינֵי
 18 הַקְּשׁוּאִים וּמִינֵי מְלֻפְפוֹנוֹת²⁸ - אוֹכֵל אוֹתָם הֶאֱדָם
 19 בַּתְּחִלָּה קָדָם²⁹ אֲכִילָה, וְלֹא יַעֲרַבֵם עִם הַמְּזוּז, אֲלֵא
 20 שׁוֹהָה מְעַט עַד שִׁיֵּצְאוּ מִבֶּטֶן הָעֵלְיוֹן, וְאוֹכֵל מְזוּזוֹ.
 21 וְדְבָרִים שְׂמָאֲמָצִין³⁰ אֶת בְּנֵי-מַעֲסִים, כְּגוֹן רְמוּנִים
 22 וּפְרִישִׁים³¹ וְתַפּוּחִים וְקִרוֹשׁוֹמוֹלִין³², אוֹכֵל אוֹתָן
 23 תִּקַּף לְמְזוּזוֹ, וְלֹא יִרְבֶּה לְאָכֵל מֵהֶן.

(25) המרפים את הקיבה. (26) פרי עץ שעלים שלו ניתנים למאכל לתולעי המשי, ונקרא בלע"ז (מויל בעערבויים). (27) וואססער מעלאנע בלע"ז. (28) צוקער מעלאנע. (29) כתובות י, ב. (30) ההיפך של משלשלים. (31) הם חבושים, ונקראים בערבית ספרגל, ובלע"ז: קיטען, ונוכרים במשנה (כלאים פ"א, מ"ד). (32) מין אגס קטן, ונזכר (שם).

24 ז. כְּשִׁירְצָה אָדָם לְאָכֵל בְּשֵׁר-עוֹף וּבְשֵׁר-בְּהֵמָה
 25 כְּאֶחָד, אוֹכֵל בַּתְּחִלָּה בְּשֵׁר הָעוֹף; וְכֵן בִּיצִים וּבְשֵׁר-
 26 עוֹף - אוֹכֵל בַּתְּחִלָּה בִּיצִים; בְּשֵׁר בְּהֵמָה דָּקָה וּבְשֵׁר
 27 בְּהֵמָה גְּסָה - אוֹכֵל בַּתְּחִלָּה בְּשֵׁר דָּקָה. לְעוֹלָם יִקְדִּים
 28 אָדָם דָּבַר הַקָּל, וּמֵאַחַר הַכָּבֵד³³.

(33) כי הכבד מאחר להתעכל, בעוד שהקל מתעכל מיד - לפיכך יקדים את הקל שימחר לצאת מן הבטן העליון (פר"ח).

29 ח. בַּיְמוֹת הַחֲמָה אוֹכֵל מֵאֲכָלִים הַקָּרִים, וְלֹא יִרְבֶּה
 30 בַּתְּבָלִים³⁴, וְאוֹכֵל אֶת הַחֲמִין³⁵. וּבַיְמוֹת הַגְּשָׁמִים
 31 אוֹכֵל מֵאֲכָלִים הַחֲמִים³⁶, וּמְרַבֶּה בַּתְּבָלִים, וְאוֹכֵל
 32 מְעַט מִן הַחֲרָדֵל וּמִן הַחֲלִיתִית³⁷. וְעַל הַדָּבָר זֶה הוֹלֵךְ
 33 וְעוֹשֶׂה בַּמְּקוֹמוֹת הַקָּרִים וּבַמְּקוֹמוֹת הַחֲמִים, כָּכֵל
 34 מְקוֹם וּמְקוֹם - הִרְאוּ לֹו.

(34) תבלין. מיני ירקות וסממנים אחרים לתיקון תבשילים ולהטבת טעם המאכלים, והם מחממים. (35) טובל בו את פתו. כתוב: וטבלת פתך בחומץ (רות ב, י), ואמרו (שבת קיג:): "מכאן שהחומץ יפה לשרב". ודווקא "אוכל", אבל השתייה מזיקה. (36) עירובין נו, ב. (37) מיני תבלין חריפים ומחממים, ונזכרים במסכת ברכות מ, א ושבת קמ, א, ועל החרדל אמרו (ברכות שם): "הרגיל בחרדל אחת לשלשים יום - מונע חליים מתוך ביתו. אבל לא בכל יום, מפני שהוא מחליש את הלב". את החלתית אוכלים רק בארצות הקרות.

35 ט. יֵשׁ מֵאֲכָלוֹת שֶׁהֵם רְעִים בְּיֹתֵר עַד מָאֵד, וְרִאוּ
 36 לְאָדָם שֶׁלֹא לְאָכְלָן לְעוֹלָם, כְּגוֹן הַדְּגָיִם הַגְּדוֹלִים,
 37 הַמְּלוּחָחִים הַיִּשְׁנִים, וְהַגְּבִינָה הַמְּלוּחָחַה הַיִּשְׁנָה,
 38 וְהַכְּמִיזִין וּפְטָרִיּוֹת, וְהַבְּשֵׁר הַמְּלִיחִים³⁸ הַיִּשְׁן, וְיִין
 39 מְגִתוֹ³⁹, וְתַבְשִׁיל שֶׁשָּׂהָה עַד שֶׁנֶּדַף רִיחוֹ, וְכֵן פֶּל
 40 מֵאֲכָל שְׂרִיחוֹ רַע אוֹ מֵר בְּיֹתֵר - הֲרִי אֵלָיו לְגוֹף כְּמוֹ
 41 סַם-הַמָּוֶת. וְיֵשׁ מֵאֲכָלוֹת שֶׁהֵן רְעִים, אֲבָל אֵינָן כְּמוֹ

(6) גיטין ע, א. (7) אמר אליהו רבי נתן: אכול שלישי ושתה שלישי והנח שלישי, ולכשתכעס תעמוד על מלואך (שם). וסבור רבינו, כי שלישי מילוי הכרס הוא רביע משבעתו של אדם (עבודת המלך). (8) כדי לשרות את המאכל (ברכות מב:). ורש"י אומר שם: "ולא היו רגילים לשתות בתוך הסעודה אלא מעט". (9) וכמה שיעור עיכול? כל זמן שיצמא מחמת אכילתו (שם, נג:): ואמרו: כשתצמא - שתה! (שם, סב:). (10) שכן אמרו: כל מי ששתייתו מרובה על אכילתו - עצמותיו שרופות (גדה כד:). (11) (שבת פב:): "הנצרך לנקביו ואוכל, דומה לתנור שהסיקוהו על גב אפרו - זוהי תחילת ריח זוהמא". (12) ברכות, כג, ב. (13) בדבר מייגע אחר, כגון: התעלמות ונוסח דפוס קושטא: "עד שיתייגע ואוכל", וכן גם בדפוס מנטובה. (14) שלוש זיעות יפות לגוף... וזיעת מלאכה אחת מהן (אבות דרבי נתן, פרק מא): וכרב ששת שהיה אומר: "גדולה מלאכה שמחממת את בעליה" (גיטין סז:). (15) ינוח ויינפש. (16) נכנס ומזיע, יוצא ומשתטף (שבת מ). נמצא, שהשטיפה יפה אחר הזיעה.

1 ג. לְעוֹלָם כְּשִׁיאֲכֵל אָדָם, יֵשֵׁב בַּמְּקוֹמוֹ⁴⁰ אוֹ יֵטֵה עַל
 2 שְׂמָאלוֹ⁴¹. וְלֹא יִהְיֶה וְלֹא יִרְכַּב וְלֹא יִיגַע וְלֹא יִזְעַע
 3 גּוֹפוֹ וְלֹא יִטִּיל, עַד שִׁתְּעַבֵּל הַמְּזוּז שְׂבִמְעִיו. וְכֵן
 4 הַמְּטִיל אַחַר אֲכִילָתוֹ אוֹ שִׁיגַע, הֲרִי זֶה מְבִיא עַל
 5 עֲצָמוֹ חֲלָאִים⁴² רְעִים וְקָשִׁים.

(17) גיטין ע, א. (18) ברכות מו, ב "והסיבת ימין - לאו שמה הסיבה" (פסחים קח:). (19) תענית י, ב.

6 ד. הַיּוֹם וְהַלֵּילָה - עֲשָׂרִים-וָאַרְבַּע שְׁעוֹת. דִּי לוֹ
 7 לְאָדָם לִישֵׁן שְׁלִשִׁין, שֶׁהוּא שְׂמוֹנֶה⁴⁰ שְׁעוֹת, וְיִהְיֶה
 8 בְּסוּף⁴¹ הַלֵּילָה, כְּדִי שִׁתְּהִיֶה מִתְחַלֵּת שְׁנָתוֹ עַד
 9 שִׁתְּעַלֶּה הַשָּׁמֶשׁ שְׂמוֹנֶה שְׁעוֹת, וְנִמְצָא עוֹמֵד מִמְּשֵׁתוֹ
 10 קָדָם שִׁתְּעַלֶּה הַשָּׁמֶשׁ.

(20) וזכר לדבר: ישנתי אז ינוח לי (איוב ג, יג). "אז" בגימטריא: שמונה ("בית הבחירה" לרבי מנחם המאירי, מסכת אבות פ"ו, מ"ו: שו"ע או"ח, "מגן אברהם" סי' רלט). וב"מעשה ורוקח" הספרדי מובא מאמר חז"ל, ששבע שעות הן שינת כל אדם, ואינו מציין מקורו. (21) לפי שהשינה בסוף הלילה יפה לגוף, כמבואר במסכת ברכות סב, ב: שינה בעמוד השחר כאיטמא לפרזלא - כהשחזה לברזל שמחדרת אותו (פר"ח).

11 ה. לֹא יִישֵׁן אָדָם, לֹא עַל פְּנָיו וְלֹא עַל עַרְפוֹ, אֲלֵא
 12 עַל צַדוֹ⁴²; בַּתְּחִלָּת הַלֵּילָה עַל צַד שְׂמָאלוֹ⁴³, וּבְסוּף
 13 הַלֵּילָה עַל צַד יְמִין. וְלֹא יִישֵׁן סְמוּךְ לְאֲכִילָה, אֲלֵא
 14 מִתַּיִן אַחַר אֲכִילָה כְּמוֹ שֶׁלֵּשׁ אוֹ אַרְבַּע שְׁעוֹת. וְלֹא
 15 יִישֵׁן בֵּינֵם⁴⁴.

(22) ברכות יג, ב. (23) כדי שיהא הכבד שהוא בימין על האצטומא, ויחממהו להחיש עיכול המזון (פר"ח). (24) כוונת רבינו לשינה קבועה (מעשה ורוקח). ואמרו (סוכה כו:), שדוד המלך היה ישן ביום שינה ארעית, כדי ששים נשימות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 אָבֵל קָדָם שְׁיִתְּבַשְׁלוּ כָּל-צָרְכָן, הָרִי הֵן כְּחֶרְבוֹת
25 לַגּוֹף. וְכֵן הַחֲרוּבִים רָעִים לְעוֹלָם. וְכָל הַפְּרוֹת
26 הַחֲמוּצִין - רָעִים, וְאִין אוֹכְלִין מֵהֶן אֲלֵא מְעַט
27 בַּיּוֹם הַחֲמָה, וּבִמְקוֹמוֹת הַחֲמָים. וְהַתְּאֵנִים⁵³
28 וְהַעֲנָבִים וְהַשְּׂקָדִים, לְעוֹלָם טוֹבִים - בֵּין רְטִבִּין, בֵּין
29 יְבִשִּׁין; וְאוֹכֵל אֲדָם מֵהֶם כָּל צָרְכוֹ; וְלֹא יִתְמַיֵּד
30 אֲכִילָתָם, אַף-עַל-פִּי שֶׁהֵם טוֹבִים מִכָּל פְּרֵי הָאֵילָנוֹת.

(53) ואמרו חז"ל (מדרש קהלת ה, י'): "התאנה טובה למאכל ויפה לעינים ומוסיפה חכמה".

31 יב. הַדְּבִשׁ וְהַיֵּין - רַע לְקַטְנִים וְיִפֶּה לְזָקְנִים,
32 וְכָל-שֶׁשֶׁן בַּיּוֹם הַגֶּשְׁמִים. וְצָרִיף אֲדָם לְאָכֵל בַּיּוֹם
33 הַחֲמָה שְׁנֵי שְׁלִישֵׁי מָה שֶׁהוּא אוֹכֵל בַּיּוֹם הַגֶּשְׁמִים.

34 יג. לְעוֹלָם יִשְׁתַּדֵּל אֲדָם, שְׂיִהְיֶה מְעִיז רְפִיץ⁵⁴ כָּל
35 יָמָיו, וְיִהְיֶה קָרוֹב לְשִׁלְשׁוּל⁵⁵ מְעַט. וְזֶה כָּלֵל גְּדוֹל
36 בְּרִפּוּאָה: כָּל-זֶמַן שֶׁהָרַעִי⁵⁶ נִמְנָע אוֹ יוֹצֵא בְּקִשֵׁי -
37 חֲלָאִים רָעִים בָּאִים. וּבִמְהַר יִרְפֶּה אֲדָם מְעִיז אִם
38 יִתְאַמְצֵז מְעַט? אִם הֵיךְ בְּחֹרֵר - יֵאָכֵל בְּבִקְרָה
39 מְלוּחִים⁵⁷ שְׁלוּקִים⁵⁸ מִתְּבַלֵּין בְּשֶׁמֶן-זַיִת וּבְמוֹרִיס
40 וּבְמִלּוּחַ בְּלֹא פֶת; אוֹ יִשְׁתֶּה מִי-שֶׁלֶק שֶׁל תְּרֵדִין⁵⁹ אוֹ
41 כְּרוֹב, בְּשֶׁמֶן-זַיִת וּמוֹרִיס וּמְלוּחַ. וְאִם הֵיךְ זָקֵן -
42 יִשְׁתֶּה דְּבִשׁ מְזוּג בְּמִים חֲמָים בְּבִקְרָה, וְיִשְׁתֶּה כְּמוֹ
43 אַרְבַּע שְׁעוֹת, וְאַחֲרֵיכֵן יֵאָכֵל סְעוּדָתוֹ. וְיַעֲשֶׂה כֵּן
44 יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבַּעַת יָמִים, אִם צָרִיף לְכָף,
45 עַד שִׁירְפוּ מְעִיז.

(54) ולפיכך אומרים בברכת "אשר יצר": רופא כל בשר, מפני שהיציאה היא רפואת כל הגוף (רש"י, ברכות ס:).
(55) כתובות י, ב: דיברו חכמינו שם בשבחם של התמרים, מפני שהם מרפים את הקיבה. (56) צואה. (57) צמחים מלוחים בטעמם: הקוטפים מלוח עלי שיח (איוב ל, ד).
ובלע"ז נקרא: מאלווע. (58) מבושלים הרבה. (59) תרד - ירק שקורין בלע"ז: שפינאט. ומים ששלקו בהם תרדין - יפים לקיבה שנתאמצה.

46 יד. וְעוֹד כָּלֵל אַחַר אֲמָרוֹ בְּבְרִיאֹת הַגּוֹף: כָּל-זֶמַן
47 שֶׁאֲדָם מִתְעַמֵּל וְיִגַּע הַרְבֵּה, וְאִינוֹ שׁוֹבֵעֵץ⁶⁰, וּמְעִיז
48 רְפִיץ - אִין חֲלִי בָּא עָלָיו וְכַחוֹ מִתְחַזֵּק, וְאֶפְלוֹ אוֹכֵל
49 מֵאֲכֹלוֹת הָרָעִים.

(60) שאינו ממלא כרסו ופוחת רביע משבעתו, כמבואר למעלה בפרקנו (הלכה ב).

50 טו. וְכָל מִי שֶׁהוּא יוֹשֵׁב לְבִטָּח וְאִינוֹ מִתְעַמֵּל, אוֹ
51 מִי שֶׁמְשַׁהָּא נְקִבּוֹ, אוֹ מִי שֶׁמְעִיז קֶשֶׁן - אֶפְלוֹ אֲכֵל
52 מֵאֲכֹלוֹת טוֹבִים וְשֶׁמֶר עֲצָמוֹ עַל-פִּי הַרְפּוּאָה - כָּל
53 יָמָיו יִהְיֶה מְכֹאָבִים וְכַחוֹ תִּשָּׁשׁ. וְאֲכִילָה גְּסָה⁶¹ לַגּוֹף
54 כָּל אֲדָם - כְּמוֹ סֶם-הַמּוֹת, וְהוּא עֶקֶר לְכָל הַחֲלָאִים.
55 וְרֵב הַחֲלָאִים שְׁבָאִים עַל הָאֲדָם אִינֵם אֲלֵא אוֹ מִפְּנֵי

1 הַרְאֻשׁוֹנִים לְרַע. לְפִיכֵךְ רָאוּי לְאָדָם שְׁלֵא לְאָכֵל מֵהֶן
2 אֲלֵא מְעַט, וְאַחַר יָמִים הַרְבֵּה; וְלֹא יִרְגִיל עֲצָמוֹ
3 לְהִיּוֹת מְזוּנֹן מֵהֶם, אוֹ לְאָכֵלְן עִם מְזוּנֹן תְּמִיד, כְּגוֹן:
4 דְּגִים גְּדוֹלִים, וּגְבִינָה, וְחֶלֶב שֶׁשָּׁהָ אַחַר שְׁנַחֲלָב
5 עֲשָׂרִים-וְאַרְבַּע שְׁעוֹת⁴⁰, וּבִשְׂרָר שְׂרִים גְּדוֹלִים⁴¹
6 וְהַתְּשִׁים גְּדוֹלִים, וְהַפּוֹל וְהַעֲדָשִׁים וְהַסְּפִירִים⁴², וְלַחֵם
7 שְׁעוּרִים⁴³ וְלַחֵם מְצוֹת, וְהַפְּרוּב⁴⁴ וְהַחֲצִיר
8 וְהַבְּצָלִים⁴⁵ וְהַשּׁוּמִים⁴⁶ וְהַתְּרֵדֵל וְהַצְּנוֹן - כָּל אֵלוֹ
9 מֵאֲכֹלִים רָעִים הֵם, אִין רָאוּי לְאָדָם לְאָכֵל מֵאֵלוֹ
10 אֲלֵא מְעַט עַד מְאֹד, וּבַיּוֹם הַגֶּשְׁמִים; אֲכֵל בַּיּוֹם
11 הַחֲמָה לֹא יֵאָכֵל מֵהֶן כָּלֵל. וְהַפּוֹל וְהַעֲדָשִׁים בְּלִבָּר,
12 אִין רָאוּי לְאָכֵלְן, לֹא בַּיּוֹם הַחֲמָה וְלֹא בַּיּוֹם
13 הַגֶּשְׁמִים. וְהַדְּלוּעִין⁴⁷, אוֹכְלִין מֵהֶן בַּיּוֹם הַחֲמָה.

(38) בבא בתרא עד, ב. (39) ששמריו עדיין מעורבים בתוכו. עד ארבעים ימים נקרא: יין מגיתו (עדויות פ"ו, מ"א). (40) כמו שאמרו (פסחים מב.): שכתח החבלי מטמטם את הלב משום נסיוב החלב, כלומר: שנתישן החלב ונתקלקל ונעשה נסיוב (מאלקען בלע"ז). (41) ע"ז כט, א. (42) מין קטנית הנקרא בלע"ז: נאהיט, ונזכר במשנה (כלאים פ"א, מ"א). (43) קידושין סב, א. (44) רבינו עוסק פה בכרוב חי, כי כרוב מבושל מנו חכמינו בין הדברים המרפאים את החולים (ע"ז כט). (45) בצלים קשים לגוף כחרבות (קידושין סב). (46) אמרו חז"ל (ספרי, בהעלותך): המן היה משתנה לכל דבר מאכל שהם רוצים, חוץ מחמשת המינים המנויים בפסוק: זכרנו את הדגה... את הקישואים, ואת האבטיחים, ואת החציר, ואת הבצלים, ואת השומים (במדבר יא, ה). (47) קירביס בלע"ז. בעודם רכים טובים הם, והחולים מתבלים בהם את פתם. וכשהם קשים, מזיקים הם כמלאך המוות (נדרים מט).

14 י. וַיֵּשׁ מֵאֲכֹלוֹת שֶׁהֵם רָעִים, וְאִינֵן כְּמוֹ אֵלוֹ, וְהֵם:
15 עוֹף הַמַּיִם⁴⁸, וּבְגִי-יוֹנָה הַקַּטְנִים, וְהַתְּמָרִים, וְלַחֵם
16 קְלוּי⁴⁹ בְּשֶׁמֶן, אוֹ לַחֵם שְׁנוּלֹשׁ בְּשֶׁמֶן, וְהַסֵּלֶת שְׁנַפּוֹ
17 אוֹתָהּ כָּל-צָרְפָה, עַד שְׁלֵא נִשְׁאַרָה כֶּה רִיחַ מְרֻסָּן⁵⁰,
18 וְהַצִּיר⁵¹ וְהַמוֹרִיס⁵² - אִין רָאוּי לְהַרְבּוֹת מֵאֲכֹלוֹת
19 אֵלוֹ. וְאֲדָם שֶׁהוּא חָסֵם וְכוֹבֵשׁ אֶת יָצְרוֹ, וְלֹא יִמְשֹׁךְ
20 אַחַר תְּאֻתוֹ, וְלֹא יֵאָכֵל מִן הַנְּזָפְרִים כְּלוּם, אֲלֵא אִם
21 נִצְרָךְ לָהֶם לְרִפּוּאָה - הָרִי זֶה גְבוּר.

(48) ברווזים וכיו"ב. (49) לחם אפוי מקמח שנעשה מקליות שנתייבשו בתנור (רש"י, ויקרא כג, יד).
(50) טובים גסים, ונזכר במסכת פסחים פ"ב, מ"ז. ומתאים לתורת הרפואה החדשה שמתהללים בה בני הדור ולא הרגישו בדברים שיצאו מפי זקן (עבודת המלך). (51) מין היוצא מדגים או ממאכלים אחרים כבושים ומלוחים.
(52) שמנונית היוצאת מדגים כבושים (נדרים נא:).

22 יא. לְעוֹלָם יִמְנַע אֲדָם עֲצָמוֹ מִפְּרִירוֹת הָאֵילָנוֹת; וְלֹא
23 יִרְבֶּה מֵהֶן, וְאֶפְלוֹ יְבִשִּׁין, וְאִין צָרִיף לִזְמַר רְטִבִּים.

33 אֶלָּא אִם יִהְיֶה צָרִיף לוֹ בְּיֹתֵר⁷⁵. וְלֹא יִקְיֹז, לֹא
34 בְּיָמֹת הַחֲמָה וְלֹא בְּיָמֹת הַגְּשָׁמִים, אֶלָּא מְעַט בְּיָמֵי
35 נִסְן וּמְעַט בְּיָמֵי תְּשֵׁרִי. וּמֵאַחַר הַמָּשִׁים שָׁנָה⁷⁶, לֹא
36 יִקְיֹז כָּלֵל. וְלֹא יִקְיֹז אָדָם דָּם, וַיִּכְנַס לְמֶרְחֵץ בּוֹ
37 בְּיָוֶם⁷⁷, וְלֹא יִקְיֹז וַיֵּצֵא לְדֶרֶךְ, וְלֹא בְּיָוֶם שְׂבִיבָא מִן
38 הַדֶּרֶךְ. וַיֵּאכַל וַיִּשְׁתֶּה בְּיָוֶם הַהֶקְנָה פְּחוֹת מִמָּה שֶׁהוּא
39 רְגִיל. וַיִּנּוּחַ בְּיָוֶם הַהֶקְנָה⁷⁸, וְלֹא יִיגַע וְלֹא יִתְעַמֵּל
40 וְלֹא יִטִּיל.

74 להוציא מותרות דם מן הגוף על ידי עלוקות או קרני
דאומנא (באנקעס בלע"ז) שמהדקים על הצואר, או על
הכתפיים לשם רפואה (גיטין ע.). (75) לפי שההקזה היא
משמנות הדברים שאמרו עליהם חז"ל: מיעוטם יפה
ורביבויים קשה (שם). (76) "ובין הפרקים ימעט" - אמרו
חכמינו (שבת כטס:), ופירש רבינו חננאל שם: הגיע
לחמשים שנה - ימעט. (77) גיטין ע, א. (78) שם.

41 יט. שִׁכְבַת-זָרַע הִיא פֶּחַ הַגּוֹף וְחִיּוֹ וּמֵאוֹר הָעֵינַיִם.
42 וְכָל זְמַן שֶׁתֵּצֵא בְּיֹתֵר, הַגּוֹף כֹּלֵה וְכֹחוֹ כֹּלֵה וְחִיּוֹ
43 אוֹבְדִים. הוּא שֶׁאֲמַר שְׁלֵמָה בְּחֻמְתּוֹ: "אַל תִּתֵּן
44 לְנָשִׁים חֵילֶךְ". כָּל הַשְּׂטוֹף בְּבַעֲלִיָּה, זְקָנָה קוֹפְצָת⁷⁹
45 עָלָיו, וְכֹחוֹ תִשָּׁשׁ⁸⁰, וְעֵינָיו פְּחוֹת, וְרִיחַ רַע נוֹדֵף
46 מִפִּיּו וּמִשְׁחִיּוֹ⁸¹, וְשַׁעַר רֹאשׁוֹ וְגַבּוֹת עֵינָיו וְרִיטֵי⁸²
47 עֵינָיו נוֹשְׂרוֹת, וְשַׁעַר זְקָנּוֹ וְשְׁחִיּוֹ וְשַׁעַר רְגְלָיו רַבָּה;
48 שְׁנֵי נוֹפְלוֹת, וְהַרְבֵּה כְּאֵבִים חוּץ מֵאֵלוֹ בְּאֵים עָלָיו.
49 אֲמָרוּ חֲכָמֵי הַרְוֹפָאִים: אֶחָד מֵאֵלֶּף מֵת בְּשֶׂאֵר
50 חֲלָאִים, וְהָאֵלֶּף - מֵרַב הַתְּשָׁמִישׁ. לְפִיכֶן צָרִיף אָדָם
51 לְהִזְהָר בְּדָבָר זֶה, אִם רָצָה לְחַיּוֹת בְּטוֹבָה. וְלֹא יִבְעַל,
52 אֶלָּא כְּשִׁמְצָא גּוֹפוֹ בְּרִיא וְחֹזֵק בְּיֹתֵר, וְהוּא
53 מִתְקַשֶּׁה הַרְבֵּה שְׁלֵא לְדַעְתּוֹ, וּמִפְּסִיחַ עֲצָמוֹ לְדָבָר
54 אַחֵר, וְהַקְּשׁוּי בּוֹ כְּשֶׁהִיָּה, וַיִּמְצָא כְּכֹד מִמֶּתַנְיֹו
55 וְלִמְטָה, וּכְאֵלוֹ חוּטֵי הַבֵּיצִים נִמְשָׁכִים וּבָשָׂרוֹ חֵם -
56 זֶה צָרִיף לְבַעַל, וְרֹפְאָה לוֹ שִׁיבְעַל. לֹא יִבְעַל אָדָם
57 וְהוּא שָׁבַע, וְלֹא רָעַב, אֶלָּא אַחֵר שִׁיתְעַבֵּל הַמְּזוֹן
58 שְׂבִמְעִיּוֹ⁸³. וַיִּבְדֵּק נִקְבָּיו קֹדָם בְּעִילָה וְלֵאחֵר בְּעִילָה.
59 וְלֹא יִבְעַל מְעַמֵּד וְלֹא מִיֹּשֵׁב, וְלֹא בְּבֵית-הַמֶּרְחֵץ,
60 וְלֹא בְּיָוֶם שְׂפִינְס לְמֶרְחֵץ, וְלֹא בְּיָוֶם הַקְּנָה, וְלֹא
61 בְּיָוֶם יֵצִיאָה לְדֶרֶךְ אוֹ בֵּיאָה מִן הַדֶּרֶךְ, לֹא לְפָנֵיהֶם
62 וְלֹא לְאַחֲרֵיהֶם⁸⁴.

79) שבת קנב, א. (80) מתמעט, הולך הלוך וחלש.
81) השקע שמתחת לאצילי הידים. (82) עפעפי עיניו.
83) מקור הלכה זו נמצא במסכת נדרים כ, ב. ועיין לקמן
(פ"ה, ה"ד). (84) מקור כל אלה במסכת גיטין ע, א.

63 כ. כָּל הַמְּנַהֵג עֲצָמוֹ בְּדָרְכִים אֵלוֹ שֶׁהוֹרִינוֹ⁸⁵ - אֲנִי
64 עָרַב לוֹ, שְׂאִינוֹ כָּא לְיָדֵי חֲלִי כָּל יָמָיו, עַד שִׁזְקִין
65 הַרְבֵּה וְיָמוֹת, וְאִינוֹ צָרִיף לְרֹפֵא, וְיִהְיֶה גּוֹפוֹ שְׁלֵם
66 וְעוֹמֵד עַל בְּרִיּוֹ כָּל יָמָיו. אֶלָּא-אִם-כֵּן הָיָה גּוֹפוֹ רַע⁸⁶
67 מִתְחַלֵּת בְּרִיתּוֹ, אוֹ אִם הָיָה רְגִיל בְּמִנְהַג מִן

1 מֵאֲכָלִים רָעִים, אוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַלֵּא⁶² בְּטָנוֹ וְאוֹכֵל
2 אֲכִילָה גְּסָה, אֶפְלוֹ מִמֵּאֲכָלִים טוֹבִים. הוּא שֶׁשְׁלֵמָה
3 אָמַר בְּחֻמְתּוֹ: "שֹׁמֵר פִּיּוֹ וּלְשׁוֹנוֹ, שֹׁמֵר מִצְּרוֹת
4 נַפְשׁוֹ"; כְּלוּמַר - שׁוֹמֵר פִּיּוֹ מֵאֲכָל מֵאֲכָל רַע אוֹ
5 מִלְּשַׁבְע⁶³, וּלְשׁוֹנוֹ מִלְּדַבֵּר אֶלָּא בְּצָרְכָיו⁶⁴.

61) אכילה יותר מכדי שבעה. (62) "ממלא כריסו - מגדל
חליים" (ברכות לב.). (63) באכילה גסה. וכן פירש גם
הראב"ע שם. (64) החיוניים, ולא דברים בטלים.

6 ט.ז. דֶּרֶךְ הַרְחִיצָה - שְׂפִינְס אָדָם לְמֶרְחֵץ מִשְׁבְּעָה
7 יָמִים לְשַׁבְעָה יָמִים. וְלֹא יִכְנַס סְמוּךְ לְאֲכִילָה, וְלֹא
8 כְּשֶׁהוּא רָעַב, אֶלָּא כְּשִׁיתְחִיל הַמְּזוֹן לְהִתְעַבֵּל. וְרוֹחֵץ
9 כָּל גּוֹפוֹ בְּחַמִּין, שְׂאִין הַגּוֹף נִכְוָה בְּהֵן; וְרֹאשׁוֹ
10 בְּלִבָּד - בְּחַמִּין שֶׁהַגּוֹף נִכְוָה בְּהֵן. וְאַחֲרֵיכֶן יִרְחֹץ
11 גּוֹפוֹ בְּכוֹשֵׁרִין⁶⁵, וְאַחֲרֵיכֶן בְּכוֹשֵׁרִין מִן הַפּוֹשְׂרִין,
12 עַד שִׁירְחֵץ בְּצוּנָן⁶⁶. וְלֹא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ מִיָּם, לֹא
13 פּוֹשְׂרִין וְלֹא צוּנָן. וְלֹא יִרְחֹץ בְּצוּנָן בְּיָמֹת הַגְּשָׁמִים.
14 וְלֹא יִרְחֹץ עַד שְׁזִיזַע וַיִּפְרֹף⁶⁷ כָּל גּוֹפוֹ. וְלֹא יִצְרִיף
15 בְּמֶרְחֵץ, אֶלָּא כְּשִׁזְזִיעַ וַיִּפְרֹף גּוֹפוֹ, יִשְׁתַּטֵּף וַיֵּצֵא.
16 וּבּוֹדֵק עֲצָמוֹ קֹדָם שְׂפִינְס לְמֶרְחֵץ וְאַחֵר שִׂיבָא, שְׂמָא
17 יְהֵא צָרִיף לְנִקְבָּיו. וְכֵן בּוֹדֵק אָדָם עֲצָמוֹ תָּמִיד קֹדָם
18 אֲכִילָה וְאַחֵר אֲכִילָה, וְקֹדָם בְּעִילָה וְאַחֵר בְּעִילָה,
19 וְקֹדָם שְׂיִיגַע וְיִתְעַמֵּל וְאַחֵר שְׂיִיגַע וְיִתְעַמֵּל, וְקֹדָם
20 שְׂיִישֵׁן (וְאַחֵר שְׂיִישֵׁן). וּבְשַׁעֲרוֹ⁶⁸ הַכָּל - עֲשֶׂרָה.

65) לא חמים ולא קרים. (66) קרים "רחץ בחמין ולא
נשתטף בצונן, דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו
לצונן", ומפרש רש"י: שהם מחזיקים את הברזל (שבת
מא.). (67) יעסה וישפוף. (68) מספר כל הבדיקות יחד.
סימן בעלמא נקט לזכרון. ונוסח אוקספורד: "וקודם שישן
וכש"עור - הכל עשרה".

21 יז. כְּשִׂיבָא אָדָם מִן הַמֶּרְחֵץ, יִלְבַּשׁ בְּגָדָיו וַיִּכְסֶּה
22 רֹאשׁוֹ בְּבֵית הַחִיצוֹן, כְּדִי שְׁלֵא תִשְׁלַט בּוֹ רוּחַ
23 קָרָה⁶⁹; וְאֶפְלוֹ בְּיָמֹת הַחֲמָה צָרִיף לְהִזְהָר. וַיִּשְׁהָא⁷⁰
24 אַחֵר שִׂיבָא עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב נִפְשׁוֹ וַיִּנּוּחַ גּוֹפוֹ וְתַסּוּר
25 הַחֲמִימוֹת, וְאַחֲרֵיכֶן יֵאכַל. וְאִם יִשֵּׁן מְעַט כְּשִׂיבָא
26 מִן הַמֶּרְחֵץ קֹדָם אֲכִילָה - הָרִי זֶה יָפָה מְאֹד. וְלֹא
27 יִשְׁתֶּה מִיָּם קָרִים⁷¹ בְּצֵאתוֹ מִן הַמֶּרְחֵץ, וְאִין צָרִיף
28 לִזְמַר שְׁלֵא יִשְׁתֶּה בְּמֶרְחֵץ. וְאִם צָמָא כְּשִׂיבָא מִן
29 הַמֶּרְחֵץ, וְאִינוֹ כָּוֹל לְמַנַּע עֲצָמוֹ - יַעֲרַב הַמַּיִם בֵּינָן
30 אוֹ בְּדִבְשׁ⁷² וַיִּשְׁתֶּה. וְאִם סָף בְּשִׁמְן בְּמֶרְחֵץ בְּיָמֹת
31 הַגְּשָׁמִים אַחֵר שִׁישְׁתַּטֵּף - הָרִי זֶה טוֹב⁷³.

69) שלא יצטנן. (70) ימתין. (71) אלא חמין, כמאמר
חז"ל: "רחץ בחמין ולא שתה מהם, דומה לתנור שהסיקוהו
מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים" (שבת מא, א), שאינו מועיל
כלום. (72) שם קמ, א. (73) "רחץ ולא סך דומה למים
על גבי חבית" (שם, מא.).

32 יח. לֹא יִרְגִיל אָדָם לְהַקְיִי⁷⁴ דָּם תָּמִיד, וְלֹא יִקְיֹז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 המנהגות הרעים⁸⁷ מתחלת מולדתו, או אם תבא
2 מפת דבר או מפת בצורת⁸⁸ לעולם.
- 85 עד כמה רפויה היתה ידיעת הדקדוק בדורו של הרמב"ם, מעידה השאלה התמימה שהביאו לפניו בדבר קריאת המילה: "הורינו", אם בחירק או בצירה. והוא בענוותנות השיב להם, בלי הערה מצדו, שצריכים לקרוא: הורינו (תשובות הרמב"ם, פ"ג). (86 חלש מטבעו, מלידה. (87 המחלישים את כוחות האדם הנוהג בהם. (88 רעבון הבא מחוסר גשמים: ובשנת בצורת לא ידאג (ירמיה יז, ח).
- 3 כא. וְכָל הַמְּנַהֲגוֹת הַטּוֹבִים הָאֵלוּ שְׁאֲמַרְנוּ, אֵין
4 רְאוּי לְנַהֵג בָּהֶן אֲלֵא הַבְּרִיא; אֲכָל הַחֹלֶה, או מִי
5 שְׁאֵחָד מֵאֲבָרָיו חֹלֶה, או מִי שֶׁנֶּהֱגַ מְנַהֵג רַע שְׁנִים
6 רְבוֹת - יֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶם דְּרָכִים אַחֲרִים וְהַנְּהֻגוֹת
7 כְּפִי חֲלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסֵפֶר הַרְפּוּאוֹת. וְשְׁנוּי
8 וְסֵת⁸⁹ - תְּחִלַּת חֲלֵי.
- 89 אורח חיים, הרגל ומנהג קבוע. "שינוי וסת תחילת חולי מעיים" (כתובות קי:).
- 9 כב. כָּל מְקוֹם שְׁאֵין בוֹ רוּפָא - אֶחָד הַבְּרִיא וְאֶחָד
10 הַחֹלֶה, אֵין רְאוּי לוֹ לְזוּז מִכָּל הַדְּרָכִים הָאֵלוּ
11 שְׁנֵאֲמַרְוּ בְּפֶרֶק זֶה, שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן לְאַחֲרִית טוֹבָה
12 מְבִיא.
- 13 כג. כָּל עִיר שְׁאֵין בָּהּ עֶשְׂרֵה דְּבָרִים הָאֵלוּ, אֵין
14 תְּלַמְּדֵי-חֶכֶם⁹⁰ רְשָׁא לְדוֹר בְּתוֹכָהּ, וְאֵלוּ הֵן: רוּפָא,
15 וְאֶמְוִן⁹¹, וּבֵית-הַמִּרְחָץ, וּבֵית-הַכֶּסֶף, וּמִים מְצוּיִין,
16 כְּגוֹן נְהַר וּמַעְיָן, וּבֵית-הַכְּנֶסֶת, וּמְלַמֵּד תִּינוּקוֹת,
17 וְלִבְרָר⁹², וּגְבֵיאֵי-צָדִיקָה, וּבֵית-דִּין מְפִים וְחוֹבְשִׁים⁹³.
- 90 סנהדרין יז, ב. (91 מקיז דם. (92 סופר לכתוב ספרים. (93 אוסרים את הפושעים בבית הסוהר. ראוי להעיר כי בגמרא שלנו, הנוסחא: "מכים ועונשים". אולם ב"דקדוקי סופרים" הנוסחא: "וחובשים" במקום "ועונשים".
- פרק חמישי
- 1) התנהגות תלמיד חכם; שיהא ניכר במעשיו, בדיבורו, ובמשאו ומתנו.
- 18 א. כִּשְׁם שֶׁהֶחֱכֵם נִכָּר בְּחֻמְתּוֹ וּבְדַעוּתּוֹ, וְהוּא
19 מְבַדֵּל בָּהֶם מִשְׂאֵר הָעַם, כִּי צְרִיף שְׂיִהְיֶה נִכָּר
20 בְּמַעֲשָׂיו - בְּמֵאֲכָלוֹ וּבְמִשְׁקָהוּ, וּבְכַעֲלָתּוֹ, וּבְעַשְׂוֹת
21 צְרָקוֹ², וּבְדַבְּרוֹ³, וּבְהַלּוֹכוֹ, וּבְמַלְבוּשׁוֹ, וּבְכַלְכּוֹל
22 דְּבָרָיו, וּבְמִשְׂאוֹ וּבְמִתְנוּ⁵. וְיִהְיֶה כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלוּ
23 נְאִים וּמְתַקְנִים בְּיֹתֵר. כִּיצַד? תְּלַמְּדֵי-חֶכֶם לֹא יִהְיֶה
24 גְּרָרָן⁶, אֲלֵא אוֹכֵל מֵאֲכָל הָרְאוּי לְהַבְרוֹת גּוֹפוֹ, וְלֹא
25 יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ אֲכִילָה גְּסָה⁷, וְלֹא יִהְיֶה רוֹדֵף לְמִלְאֵת
26 בְּטָנוֹ, כְּאֵלוֹ שְׂמֵתִמְלֵאִין מִמֵּאֲכָל וּמִשְׂתֵּה עַד שֶׁתִּפְחַח
27 כְּרִסָּם⁸; וְעַלֵּיהֶם מִפְּרֵשׁ בְּקַבְּלָהּ⁹: "זוֹרִיתִי פֶּרֶשׁ¹⁰ עַל
- 28 פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם" - אָמְרוּ חֲכָמִים¹¹: אֵלוּ כְּנִי-
29 אָדָם שְׂאוּכְלִין וְשׁוֹתִין וְעוֹשִׂין כָּל יְמֵיהֶם פְּחָגִים¹²,
30 וְהֵם הָאוֹמְרִים: "אֲכֹל וְשָׂתוּ כִּי מִחַר נְמוּת", וְזֶהוּ
31 מֵאֲכָל הָרְשָׁעִים¹³. וְשִׁלְחָנוֹת אֵלוּ הֵם שֶׁנֶּהֱגַ הַפְּתוּב
32 וְאָמַר: "כִּי כָּל שִׁלְחָנוֹת מְלָאוּ קִיא צוּאָה¹⁴, בְּלִי
33 מְקוֹם"¹⁵. אֲכָל הַחֶכֶם אֵינוֹ אוֹכֵל אֲלֵא תְּבִשִׁיל אֶחָד
34 אוֹ שְׁנִים, וְאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּדֵי תִיּוֹ וְדִיּוֹ. הוּא שְׁאָמַר
35 שְׁלֵמָה: "צְדִיק אֲכָל לְשֶׁבַע נִפְשׁוֹ".
- 2) ביציאתו לנכביו (ברכות סב.). (3) שהיא בנחת ובמתנות. וכן אמרו: מעקימת שפתיך ניכר שתלמיד חכם אתה (מעילה יז:). (4) הנהלת עניניו וסידורם, מלשון: יכלכל דבריו במשפט (תהלים קיב, ה). (5) בעסקיו ובמשלה ידו: בהליכותיו עם הבריות. (6) זולל וסובא הלהוט אחרי אכילה ושתייה, ואינו מבחין בין טוב לרע לבריאות גופו. (7) יותר מכדי שבעתו. (8) בטנס צבה ומתבקעת. (9) דברי נביאים וכתובים: בניגוד לחמשה חומשי תורה הנקראים: תורה, או "דברי תורה", כמו: "דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן" (ב"ק ב:). (10) מה שנפרש ויוצא מן המעיים, צואה. (11) שבת קנא, ב. (12) שאין להם תכלית אחרת בחיים, כאילו רק לכך נוצרו. (13) שאכילתם אינה אצלם אמצעי לאיזו מטרה חשובה, כמבואר למעלה (פ"ג, ה"ג) - אלא תכלית לעצמה. (14) קיא ממעל וצואה מתחת (ראב"ע). (15) לא יהא מלוכלך.
- 36 ב. כִּשְׂהַחֶכֶם אוֹכֵל מְעַט זֶה הָרְאוּי לוֹ, לֹא יֵאָכְלֵנוּ
37 אֲלֵא בְּבִיתוֹ עַל שִׁלְחָנוֹ. וְלֹא יֵאָכֵל בְּחֻמְתּוֹ וְלֹא
38 בְּשׁוּק¹⁶, אֲלֵא מִפְּנֵי צְרִף גְּדוֹל, כְּדֵי שְׂלֵא יִתְגַּנֵּה בְּפָנָיו
39 הַבְּרִיּוֹת¹⁷. וְלֹא יֵאָכֵל אֲצֵל עַמֵּי-הָאֲרָץ¹⁸, וְלֹא עַל
40 אוֹתָן הַשִּׁלְחָנוֹת, הַמְּלָאִים קִיא צוּאָה. וְלֹא יִרְבֶּה
41 סְעוּדוֹתָיו בְּכָל מְקוֹם, וְאִפְלוֹ עִם הַחֲכָמִים¹⁹. וְלֹא
42 יֵאָכֵל בְּסְעוּדוֹת שְׂיֵשׁ בָּהֶן קְבוּץ הַרְבֵּה²⁰. וְאֵין רְאוּי
43 לוֹ לְאָכֵל מִשָּׁל אַחֲרִים. אֲלֵא בְּסְעוּדָה שֶׁל מְצוּהָ
44 בְּלֶבֶד, כְּגוֹן סְעוּדַת אַרוּסִין וְנִשְׂוֹאִין; וְהוּא²¹, שְׂיִהְיֶה
45 תְּלַמְּדֵי-חֶכֶם שְׁנֵשֵׂא בֵּת תְּלַמְּדֵי-חֶכֶם. וְהַצְּדִיקִים
46 וְהַחֲסִידִים הָרְאשׁוֹנִים לֹא אֲכָלוּ מִסְּעוּדָה שְׂאֵינָה
47 שְׁלֵחָן²².
- 16) שאין שבתו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק (ירושלמי, מעשרות פ"ג, ה"ב). ואף-על-פי שחז"ל אמרו לגבי כל אדם: האוכל בשוק דומה לכלב (קידושין מ:), זהו רק בסעודת קבע, אבל אכילת ארעי אינה גנאי אלא לתלמיד חכם בלבד. (רבינו-תם, ב'תוספות' שם דיבור-המתחיל: ויש אומרים). (17) ולא יחלל כבוד התורה. (18) ברכות מג, ב. (19) פסחים מט, א. (20) שם, שאינו יודע מי הם המסובים ועם מי הוא יסב. (21) ואם אז רק... (22) אמרו על רבי פנחס בן יאיר, שמיום שעמד על דעתו לא בצע על פרוסה שאינה שלו (חולין ז:).
- ג. כִּשְׂהַחֶכֶם שׁוֹתֵה יַיִן, אֵינוֹ שׁוֹתֵה אֲלֵא כְּדֵי לְשִׂרּוֹת
אֲכִילָה שְׁבִמְעוּיו²³. וְכָל הַמִּשְׁתַּכֵּר, הָרִי זֶה חוּטָא²⁴

26 וְכָל הַנּוֹהֵג בְּמִנְהַגוֹת שְׁאֵר הָעַם הַהוֹלְכִים בְּחֻשְׁךָ⁴² -
27 יִהְיוּ לוֹ בָּנִים כְּמוֹ אוֹתָם הָעַם.

(41) ואינם יודעים דרך צניעות. (42) דרך ארץ זוטא פ"ה.
28 ו. צניעות גדולה⁴³ נוהגים תלמידי-חכמים בעצמן.
29 לא יתבזו, ולא יתגלו ראשון⁴⁴ ולא גופן. ואפלו
30 בשעה שיבגס לבית-הכסא, יהא צנוע, ולא יגלה
31 בגדיו עד שישב⁴⁵. ולא יקנח בימיו⁴⁶. ויתרחק מפל
32 אדם⁴⁷. ויבגס חדר לפניו מחדר, מערה לפניו מן
33 המערה⁴⁸, ונפנה. ואם נפנה אחורי הגדר - יתרחק
34 כדי שלא ישמע חברו קולו אם נתעטש. ואם נפנה
35 בבקעה - ירחיק כדי שלא יראה חברו פרועו⁴⁹.
36 ולא ידבר כשהוא נפנה, אפלו לצרף גדול⁵⁰. וכדרך
37 שנוהג צניעות ביום בבית-הכסא, כך נוהג בלילה.
38 ולעולם ילמד אדם עצמו להפנות שחירת⁵¹
39 וערבית⁵² בלבד, כדי שלא יתרחק⁵³.

(43) קידושין ל, א. יסופר שם, שרבי חייא בר אבא מצא את
רבי יהושע בן לוי מוליך את בנו לבית-הכנסת, ומפני שלא
היה לו פנאי להתעטף בסדרו עטיפה הוגנת לו, שם על
ראשו כיסוי ארעי ובלבד שלא ילך בגילוי ראש. (44) שב
וגלה - כסה וקום (תמיד כז. 45) (46) ברכות סב, א.
47 שם. רש"י, הוריות יג, ב. (48) כמו שכתוב: ויבא
אל-גדרות הצאן... ושם מערה ויבא שאול להסך (שמואל-א
כד, ג). תנא: גדר לפניו מן גדר, ומערה לפניו מן מערה
(ברכות סב:). (49) גופו המגולה (שם). (50) "קבלה
דבית הכסא - צניעות ושתיקה" (שם, סב:). (51) בבוקר
השכם לפני אור היום. (52) משחשכה. (53) שלא יצטרך
להתרחק מן הדרך, כי בשעות אלה אין עוברים ושבים
מצויים בשוק. ובעיר שאין שם בתי-כבוד, כמו בבבל שהיו
שם חכמי הגמרא, ידובר פה. ויש גורסים: "שלא יתרחק",
כלומר: צריך אדם לווסת את קיבתו ולהיפנות שחרית
וערבית, כדי שלא יבוא ליד עצירות ויצטרך לדחוק את
עצמו.

40 ז. תלמידי-חכם לא יהא צועק וצווח בשעת דבורו
41 כבהמות וחיות. ולא יגביה קולו ביותר, אלא דבורו
42 בנחת עם כל הבריות⁵⁴. וכשידבר בנחת, יזהר שלא
43 יתרחק⁵⁵ עד שיראה כדברי גסי-הרוח⁵⁶. ומקדים
44 שלום לכל האדם⁵⁷, כדי שתהא רווחן נוחה הימנו.
45 ודן את כל האדם לכף-זכות. מספר בשבח חברו⁵⁸,
46 ולא בגנותו כלל⁵⁹. אוהב שלום ורודף שלום⁶⁰. אם
47 רואה שדברים מועילים ונשמעים - אומר, ואם לאו
48 - שותק⁶¹. ביצד? לא יראה חברו בשעת כעסו⁶²;
49 ולא ישאל לו על נדרו בשעה שגדר⁶³, עד שתתקרב
50 דעתו וינח; ולא ינחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו,
51 מפני שהוא בהול עד שיקברהו⁶⁴, וכן כל פיוצא
52 באלו. ולא יראה לחברו בשעת קלקלתו⁶⁵, אלא
53 יעלים עיניו ממנו. ולא ישנה בדבורו, ולא יוסיף
54 ולא יגרע, אלא בדברי שלום וכיוצא בהן⁶⁶. כללו

1 ומגנה, ומפסיד חקמתו. ואם נשתפר בפני עמי-
2 הארץ, הרי זה חלל את השם²⁵. ואסור לשחות יין
3 בצערים²⁶, ואפלו מעט, אלא אם היה בכלל
4 האכילה; שהשתיה שהיא בכלל האכילה אינה
5 משפרת²⁷. ואין נזהרין אלא מיין שלאחר המזון.

(23) לרכבה שתהא נוחה להתעכל (כתובות ה:). (24) כי
השכרות מביאה לידי חטא, כמאמרם: "לא תרווי ולא
תחטא" (ברכות ט:). אמר רב יהודה: האי צורבא מרבנן
דמרווי, קרינן ביה: נזם זהב באף חזיר (משלי יא, כב). ולא
עוד, אלא שמחלל שם-שמים (זוהר, בראשית יט, לג).
והשווה דברי רבינו (הלכות סנהדרין פרק כה, ה"ד).
(25) כי מבזה הוא בזה כבוד התורה ולומדיה. (26) אבות
פ"ג, י. (27) ירושלמי, פסחים פ"ג, ה"ו.

6 ד. אף-על-פי שאשתו של אדם מתרת לו תמיד -
7 ראוי לו לתלמידי-חכם שיינהיג עצמו בקדושה²⁸, ולא
8 יהא מצוי אצל אשתו פתנגול²⁹, אלא מלילי-שבת
9 ללילי-שבת³⁰, אם יש בו פת. וכשהוא מספר עמה
10 - לא יספר בתחלת הלילה, כשהוא שבע ובטנו
11 מלא, ולא בסוף הלילה כשהוא רעב, אלא באמצע
12 הלילה, כשיתעבל המזון שבמעיו³¹. ולא יקל
13 ראשו³² ביותר, ולא ינבל את פיו בדברי הבאי,
14 ואפלו בינו לבינה. הרי הוא אומר בקבלה³³:
15 "ומגיד לאדם מה שח"ו" - אמרו חכמים³⁴: אפלו
16 שיחה קלה שבין אדם לאשתו עתיד לתן עליה את
17 הדין. ולא יהיו שניהם, לא שפורים³⁵ ולא עצלונים
18 ולא עצבנים³⁶, ולא אחד מהן. ולא תהיה ישנה³⁷.
19 ולא יאנס אותה והיא אינה רוצה³⁸, אלא ברצון
20 שניהם וכשמחתם. יספר וישחק מעט עמה, כדי
21 שתתישב נפשה³⁹, ויכעל בבושה ולא בעזות ויפרש
22 מיד⁴⁰.

(28) שבועות יח, ב. (29) ברכות כב, א. ובספרי אריסטו
כתוב, שהתנגול אינו משיע תאוותו לעולם (הגהות על
ה"ד-החזקה", דפוס מנטובה). (30) "אשר פרוי יתן
בעתו" - זוהי עונת תלמידי-חכם מערב-שבת לערב-שבת
(כתובות סב:). (31) נדרים כ, ב. עיין למעלה (פ"ד, הלכה
יט). (32) לא יתנהג בקלות ראש. (33) מבואר למעלה
(ה"א). (34) חגיגה ה, ב. (35) שמתוך שכרותם אין דעתו
עליה, וכן אין דעתה עליו (נדרים כ:). (36) שכן אמרו:
חייב אדם לשמח את אשתו לדבר מצוה (פסחים עב:).
נוסתנו הוא על-פי אברבנאל ודפוס מנטובה. ובדפוסים
אחרים: עצבנים. (37) מסכת כלה. ומדברי ה'תוספות' (נדה
יב. ד"ה: "בין ישניות") נראה, שנוסחה זו היתה גם במסכת
נדרים כ, ב. הערת הגאון ר' ישעיה פיק. (38) עירובין ק,
ב. (39) חגיגה ה, ב. (40) נדרים כ, ב.

23 ה. כל הנוהג מנהג זה - לא די לו שקדש נפשו
24 וטהר עצמו ותקן דעותיו, אלא שאם היו לו פנים,
25 יהיו נאים ובישנים, ראויין לחכמה ולחסידות⁴¹.

28 שְׁיַעֲמֵד בְּדַבְּרוֹ וְלֹא יִשְׁנֶהוּ. וְאִם נִתְחַיְבוּ לוֹ אַחֲרַיִם
29 בְּדִין - מֵאַרְיֵה וּמוֹחֵל לָהֶם, וּמְלִנָּה וְחוֹנֵן. וְלֹא יֵרֵד
30 לְתוֹךְ אֲמִנוֹת חֲבֵרֵי¹⁰⁶, וְלֹא יֵצֵר לְאֹדָם לְעוֹלָם¹⁰⁷
31 בְּחַיָּיו. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: יִהְיֶה מִן הַנְּרֻדִּים וְלֹא מִן
32 הַרוֹדְפִים, מִן הַנְּעֻלָּבִים וְלֹא מִן הַעוֹלָבִים, וְאֹדָם
33 שְׁעוֹשֶׂה כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֹו וְכַיּוֹצֵא בָהֶן עֲלֵיו¹⁰⁸
34 הַפְּתוּב אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדֵי אֲתָה, יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
35 בְּךָ אֲתַפְּאֵר."

(99 יומא פו, א. 100) מחמיר על עצמו ומותר משלו (מגילה כח.). אמרו על רבי נחוניא בן הקנה, שהאריך ימים בגלל מדותיו הטובות, ואחת מהן – שהיה "ותרן בממונו". (101 יומא פו, א ואינו לוקח בהקפה כשיש לו כסף לשלם. עיין (מ"ת, הלכות יסודי התורה פ"ה, הלכה יא.) 102 כי רש ירוע כי ערב זר (משלי יא, ז.) 103 המקבל פקדונות לשמירה (יבמות טז.). ויש מפרשים: "קבלן" הוא גם כן מסוג "ערב", וההבדל ביניהם: ערב – זה האומר למלוה: הלווה – ואני אתן, אז אין רשות למלוה לתבוע ממנו אלא אם-כן תבע קודם מן הלווה, וזה אינו פורע. וקבלן – הוא זה האומר: "תן לו – ואני אתן לך", ואז הרשות ביד המלוה להיפרע ממנו מלכתחילה (מ"ת, הלכות מלוה ולווה פרק כה, ה"ה). 104 שלא יופיע כמורשה מטעם המלוה לגבות חובו ולדון עם הלווה, וכן אמרו: ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו (יחזקאל יח, יח) – זהו הבא בהרשאה (שבועות לא.), ופירש רש"י שם: כי הוא "מתעבר על ריב לא לו": ושמו הראשון נוח לו יותר לפשרה. והראב"ד העיד (מ"ת, הלכות שלוחין ושותפין פ"ג, ה"ה), שאם היה בעל דינו בעיר אחרת – מציל ממון חבירו הוא, ומצוה קעביד. וכן כתב הכסף-משנה שאם הלווה קשה ואינו רוצה לשלם – מותר למנות מורשה. 105 שמצד הדין, אין מעשה "מקח וממכר" נגמר בדברים בעלמא, וכל אחד יכול לחזור בו. אבל תלמיד-חכם צריך לדקדק על עצמו ולעמוד בדיבורו (שאלתות של"ו, פ' ויחי.) 106 סנהדרין פא, א להתחרות עמו במשלח ידו ולהסיג את גבולו. 107 מכילתא, פרשת משפטים. לא בגוף ולא בממון, וכל-שכן באונאת דברים (בבא-מציעא נט:): "כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה" – הצועק על אונאת דברים אין השער ננעל בפניו, לפי שצער הלב הוא וקרוב להוריד דמעות (רש"י), ורואה ה' בצרת נפשו ויריב ריבו. 108 יומא פו, א.

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) להתרחק מאנשי רשע ולהתחבר לישירי-לב; אהבת הבריות; הזהירות ביתומים ובאלמנות.
א. דֶּרֶךְ בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם² לְהִיטֵב נַמְשֵׁךְ בְּדַעוֹתָיו³⁶ וּבְמַעֲשָׂיו אַחַר רַעְיוֹ וְחֲבָרָיו, וְנוֹהֵג בְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי מְדִינָתוֹ.³⁷ לְפִיכֶךָ צָרִיךְ אָדָם לְהִתְחַבֵּר לְצַדִּיקִים וְלֵישָׁב אֶצֶל הַחֲכָמִים תָּמִיד, כְּדֵי שְׁיִלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם; וְיִתְרַחֵק מִן הַרְשָׁעִים הַהוֹלְכִים בַּחֲשָׁךְ, כְּדֵי שֶׁלֹּא

מכפי יכלתו. והגמרא מסיימת שם: "שהם תלויים בו, והוא תלוי במי שאמר והיה העולם."

1 יֹא. דֶּרֶךְ בְּעַל־דַּעְהָ⁹¹, שְׁיִקְבַע לוֹ אָדָם מְלֵאכָה
2 הַמְּפָרְנֶסֶת אוֹתוֹ תַחֲלָה, וְאַחֲרֵיכֶּךָ יִקְנֶה בֵּית-דִּירָה,
3 וְאַחֲרֵיכֶּךָ יִשָּׂא אִשָּׁה; שְׁנֹאֲמַר: "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר
4 נָטַע פָּרִם וְלֹא חָלְלוֹ", "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית
5 חֲדָשׁ וְלֹא חֲנָכוֹ"⁹², "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה
6 וְלֹא לָקַחָהּ". אֲבָל הַטְּפִשִׁין, מִתְחִילִין לִשָּׂא אִשָּׁה,
7 וְאַחֲרֵיכֶּךָ אִם תִּמְצָא יָדוֹ, יִקְנֶה בֵּית, וְאַחֲרֵיכֶּךָ
8 בְּסוֹף יָמָיו, יִחְזֹר לְבִקֵּשׁ אֲמִנוֹת, אוֹ יִתְפָּרְנֶס מִן
9 הַצְּדִיקָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּקָלְלוֹת: "אִשָּׁה תֹארְשִׁי",
10 "בֵּית תִּבְנֶה", "כֶּרֶם תִּטְעֵ", כְּלוֹמַר: יִהְיֶה מַעֲשִׂיךָ
11 הַפּוֹכֵיחַ⁹³, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִצְלַח אֶת דְּרָכֶיךָ. וּבִבְרָכָה
12 הוּא אוֹמֵר: "וַיְהִי דוֹד לְכָל דְּרָכָיו מִשְׁפִּיל וְהִ'
13 עֲמוֹ".

91 בעלי שכל והגיון בריא. 92 רבינו מסתמך על הסדר שבדברי השוטרים אל העם היוצא למלחמה, ומביא משם ראייה לשיטתו ב"דרך החיים של בעלי דעה": כרם, בית, אשה – ותמוה הדבר, הלא השוטרים הקדימו בית לכרם? ליישב סתירה זו הביא בעל "מעשה רוקח" תירוץ חריף בשם מהר"י אדרכי, והוא: השוטרים מדברים על "חילול הכרם", שחל בשנה הרביעית לנטיעתו וכבר הגיעה שעתו לחללו, אבל "נטיעת הכרם" היתה באמת לפני בנין ביתו. 93 פסיקתא זוטרתי.

14 יב. וְאָסוּר לוֹ לְאֹדָם לְהַפְקִיר אוֹ לְהַקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו,
15 וְיִטְרִיחַ עַל הַבְּרִיּוֹת⁹⁴. וְלֹא יִמְכֹר שְׂדֵה וְיִקְנֶה בֵּית⁹⁵,
16 וְלֹא בֵּית וְיִקְנֶה מִטְּלָטְלִין, אוֹ יַעֲשֶׂה סְחוּרָה בְּדָמֵי
17 בֵּיתוֹ. אֲבָל מוֹכֵר הוּא מִטְּלָטְלִין וְקוֹנֶה שְׂדֵה. כָּלְלוּ
18 שֶׁל דָּבָר: יִשִּׁים מִגְּמָתוֹ לְהַצְלִיחַ נִכְסָיו וְלְהַחֲלוֹף
19 הַקְּלָה בְּקִיָּם⁹⁶; וְלֹא תִהְיֶה כּוֹנְנוֹ לְהִנּוֹת מְעַט לְפִי
20 שְׂעָה⁹⁷, אוֹ לְהִנּוֹת מְעַט וְיִפְסִיד הַרְבֵּה⁹⁸.

94 ויפול למשא על הבריות (ערכין פ"ח, מ"ד).
95 'תורת כהנים', (בהר.) 96 כגון: מטלטלין בבית, ושניהם – בשדה, כי שדה הוא נכס הקיים ועומד: אינו נגנב, אינו נשרף ואינו נהרס (כתובות עט. גיטין נב.).
97 כדרך קלי דעת שאינם רואים את הנולד. 98 ולא להתקטט ולאבד הוננו, כמאמרם: מי שהניח לו אביו מעות ורוצה לאבדן – ילבש בגדי פשתן וישתמש בכלי זכוכית לבנה (ב"מ ט:). נוסחתנו היא כנוסחת כתב-יד אברבנאל. ונוסחת רוב הדפוסים היא: "או ליהנות מעט ויפסיד הרבה".

21 יג. מִשָּׂאוֹ וּמִתְנוֹ שֶׁל תְּלַמִּיד-חֶכֶם - בְּאֲמַת
22 וּבְאֲמוֹנָה⁹⁹. אוֹמֵר עַל לֹא לֹא וְעַל הֵן הֵן. מְדַקְדֵּק
23 עַל עֲצָמוֹ בְּחֻשְׁבוֹן, וְנוֹתֵן וּמְוֹתֵר לְאֲחֵרִים¹⁰⁰ כְּשִׁינֵחַ
24 מִהֵן, וְלֹא יְדַקְדֵּק עֲלֵיהֶן. וְנוֹתֵן דָּמֵי הַמִּקָּח
25 לְאֲלֵתָר¹⁰¹; וְאִינוֹ נַעֲשֶׂה, לֹא עָרֵב¹⁰² וְלֹא קִבְּלוֹ¹⁰³
26 וְלֹא יָבֵא בְּהַרְשָׂאָה¹⁰⁴ מִחֵיב עֲצָמוֹ בְּדָבָרֵי מִקָּח
27 וּמִמְכָּר בְּמִקּוֹם שֶׁלֹּא חִיבָה אוֹתוֹ תוֹרָה¹⁰⁵, כְּדֵי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

להמציא להם שכר, והם פנויים לעסוק בתורה (כתובות ק"א:; רש"י). (10) וכי אפשר לומר כן, והלא אש אוכלה הוא? אלא הידבק בחכמים ובתלמידים ומעלה אני עליך כאילו נדבקת בו (ספרי, עקב מט). (11) (אבות פרק א, ד).

ג. מצוה על כל אדם לאהב את כל אהד ואהד מישראל כגופו, שגאמר: "ואהבת לרעך כמוך". לפיכך צריך לספר בשבחו, ולחוס על ממונו, באשר הוא חס על ממון עצמו¹² ורוצה בכבוד עצמו. והמתכבד בקלון חברו, אין לו חלק לעולם הבא¹³. (12) (שם פרק ב, משנה י"ב). (13) (ירושלמי, חגיגה פרק ב, הלכה א).

ד. אהבת הגר שפא ונכנס תחת כנפי השכינה - שתי מצות עשה: אחת, מפני שהוא בכלל רעים¹⁴, ואחת, מפני שהוא גר, והתורה אמרה: "ואהבתם את הגר" - צוה על אהבת הגר כמו שצוה על אהבת עצמו, שגאמר: "ואהבת את ה' אלהיך". הקדוש-ברוך-הוא בעצמו אהב גרים, שגאמר: "ואהב גר". (14) והתורה ציוותה על אהבתם, כמבואר בהלכה הקודמת.

ה. כל השונא אהד מישראל בלבד¹⁵, עובר בלא-תעשה, שגאמר: "לא תשנא את אחיך בלבבך". ואין לוקין על לאו זה, לפי שאין בו מעשה¹⁶. ולא הזהירה תורה אלא על שנאה שבלב, אבל המפה את חברו והמתרפו - אף-על-פי שאינו רשאי¹⁷, אינו עובר משום "לא תשנא".

(15) כלומר: שנאתו שמורה בליבו ולא באה לידי גילוי. (16) (מכות טז). (17) שהרי הזהירה התורה: ארבעים יכנו לא יוסיף (דברים כה, ב); וכן הזהירה: לא תקלל חרש (ויקרא יט, יד), אבל על "לא תשנא" אינו עובר, מפני ששנאתו גלויה ואינה שנאה שבלב (ערכין טז:).

ו. כשיחטא איש לאיש, לא ישטמנו וישתק¹⁸, כמו שגאמר ברשעים: "ולא דבר אבשלום את אמנון מאומה למרע ועד טוב, פי שגא אבשלום את אמנון"; אלא מצוה עליו להודיעו ולומר לו: למה עשית לי כן וכן, ולמה חטאת לי בדבר פלוני? שגאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך". ואם חזר ובקש ממנו למחל לו, צריך למחל. ולא יהא המוחל אכזרי, שגאמר: "וייתפלל אברהם אל האלהים"¹⁹.

(18) משטמה חשאית, ויעמיד פנים כאילו לא נפל ביניהם. בהלכה הקודמת דיבר רבינו על שנאת חנם וכאן על שנאה הבאה בעקב החטא, שחבירו חטא כנגדו. (19) אף על פי שאבימלך חטא כנגדו לא נמנע למחול לו, וגם התפלל בעדו (בבא קמא צב).

ז. הרוצה חברו שחטא או שהלך בדרך לא טובה - מצוה להחזירו למוטב²⁰ ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים, שגאמר: "הוכח תוכיח

1 ללמד ממעשיהם. הוא ששלמה אומר: "הולך את חכמים יחכם⁴, ורעה כסילים ירוע"⁵; ואומר: "אשרי האיש וגו'". וכן אם היה במדינה שמנהגותיה רעים ואין אנשיה הולכים בדרך ישרה - לך למקום שאנשיה צדיקים ונהגים בדרך טובים. ואם היו כל המדינות שהוא יודעם ושומע שמועתן נהגים בדרך לא טובה, כמו זמנו; או שאינו יכול ללכת למדינה שמנהגותיה טובים, מפני הגיסות או מפני החלי - ישב לבדו יחידי, פענן שגאמר: "ישב בדרך וידם". ואם היו רעים וחטאים, שאין מניחין אותו לישוב במדינה, אלא-אם-כן נתערב עמהן ונהג במנהגם הרע - יצא למערות ולתוחים ולמדברות, ואל ינהיג עצמו בדרך חטאים, פענן שגאמר: "מי יתגני במדבר מלון ארחים".

(2) מטבעו של אדם. (3) אנשי עירו, מדינה - פירושה אצל רבינו על פי רוב: עיר, כבלשון ערב. המשל אומר: "עלת לקרייה, הלך בנימוסיה" - כשנכנסת לאיזו עיר, עליך להתנהג כמנהג אנשי העיר (בראשית-רבה, מח). (4) למה הדבר דומה? למי שנכנס לבתי המרקחים, אף על פי שלא לקח ולא נתן כלום, מכל מקום לקח ריח טוב והוציא עימו - כך כל מי שהולך עם צדיקים לוקח מדרכיהם וממעשיהם הטובים (פרקי דרבי אליעזר, כה). (5) למה הדבר דומה? לאדם שנכנס לתוך הבורסקי (בית עיבוד עורות). אף על פי שלא לקח ולא נתן כלום, מכל מקום ריח רע קלט והוציא עימו (שם). (6) כלשון הכתוב: ויתחבא העם במערות ובתוחים (שמואל-א יג, א). תוחים מן חוץ, כמו שורים מן שור. ופירוש תוחים - מקום קבוצת קוצים (רש"י, שם). וכן יאמר רבינו גם ב"אגרת השמד", שכל הדר בין הכופרים שהוא כמותם, ומסתמך על דברי דוד שאמר: כי גרשוני מהסתפח... לך עבוד אלוהים אחרים (שמואל-א כו, יט). וכי מי אמר לו לעבוד עבודה זרה? אלא שקולה דירתו בין נכרים כאילו עבד אלוהים אחרים.

ב. מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם כדי ללמד ממעשיהם, פענן שגאמר: "ובו תדבק" - וכי אפשר לאדם להדבק בשכינה? אלא כן אמרו חכמים⁷ בפרוש מצוה זו: הדבק בחכמים ותלמידיהם. לפיכך צריך אדם להשתדל, שישא בתלמיד-חכם, וישא בתו לתלמיד-חכם, ולאכל ולשתות עם תלמידי-חכמים⁸, ולעשות פרקמטיא⁹ לתלמיד-חכם, ולהתחבר להן בכל מיני חבור, שגאמר: "ולדבקה בו"¹⁰. וכן צוה חכמים ואמרו: "והוי מתאבק בעפר רגליהם ושותה בצמא את דברייהם"¹¹.

(7) (ספרי, עקב; כתובות ק"א:). (8) כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה, כאילו נהנה מזיו השכינה (ברכות סד). (9) מתעסק בממון תלמידי חכמים כדי

ט. מי שחטא עליו חבירו, ולא רצה להוכיחו ולא
 לדבר לו כלום, מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר³⁷,
 או שהיתה דעתו משבשת³⁸ ומחל לו בלבד ולא
 שטמו ולא הוכיחו - הרי זו מדת חסידות³⁹. לא
 הקפידה תורה אלא על המשטמה⁴⁰.

(37) ואין זה לפי כבודו לבוא איתו בדברים. (38) מטורפת
 ובלתי שפויה, שאינו נתפס על מעשיו. (39) מר זוטרא
 כשהיה עולה על מיטתו בערב היה אומר: "יסלח ה' לכל
 אלה שציערוני" (מגילה כח.). (40) שהיא שנאה כבושה
 בלב. כמו שנאמר: וישטום עשיו את יעקב, וכתוב אחריו:
 ויאמר עשיו בליבו... (בראשית כז, מא).

י. חיב אדם להזהר ביהומים ואלמנות, מפני שגפושן
 שפלה למאד ורוחם נמוכה, אף-על-פי שהן בעלי
 ממוץ. אפלו אלמנתו של מלך⁴¹ ויתומיו, מזהרים
 אנו עליהן, שנאמר: "כל אלמנה ויתום לא תענון".
 והיאך נוהגין עמהן? לא ידבר אליהם אלא רבות,
 ולא ינהג בהן אלא מנהג פבד, ולא יכאיב גופם
 בעבודה, ולפס בדברים קשים⁴², ויחוס על ממונם
 יותר מממוץ עצמו⁴³. כל המקניטן או מקעיסן, או
 הכאיב לפס, או רדה⁴⁴ בהן, או אבד ממונן - הרי
 זה עובר בלא-תעשה; וכל-שכן המכה אותם או
 המקללן. ולא זו, אף-על-פי שאין לוקין עליו⁴⁵ -
 הרי ענישו מפרש בתורה: "וחרה אפי והרגתי אתכם
 בחרב" - ברית כרת להן מי שאמר והיה העולם,
 שפל-זמן שהם צועקים מחמס הם נענים, שנאמר:
 "פי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו". במה
 דברים אמורים? בזמן שענה אותן לצרף עצמו,
 אבל ענה אותם הרב כדי ללמדן תורה או אמונות,
 או להוליכן בדרך ישרה - הרי זה מותר⁴⁶. ואף-על-
 פי-כן, לא ינהג בהן מנהג כל אדם, אלא יעשה
 להם הפרש, וינהלם בנחת וברחמים גדולים וכבוד,
 שנאמר: "פי ה' יריב ריבם"⁴⁷. אחד יתום מאב,
 אחד יתום מאם⁴⁸. ועד אימתי נקראים יתומים לענין
 זה? עד שלא יהיו צריכין לאדם גדול להסמך
 עליו⁴⁹ ולאמן⁵⁰ ולהטפל בהן, אלא יהיה עושה כל
 צרכי עצמו לעצמו כשאר כל הגדולים⁵¹.

(41) מכילתא דרשב"י. (42) כי די להם קושי גורלם וצרת
 נפשם. (43) כמסופר (ברכת יח:), אבי שמואל היה שומר
 את כסף היתומים שהיו מפקידים בידו בתוך שלו, את שלו
 נתן ממעל ומתחת ואת של היתומים נתן באמצע - שאם
 יירקבו או ייגנבו, יירקבו וייגנבו משלו: העלינונים
 והתחתונים, ולא משל היתומים אשר באמצע. (44) שיעבד
 אותם ושלט בהם בחזקה. (45) דברי רבינו בזה תמוהים:
 הלא בין הדברים הנמנים כאן שעוברים עליהם בלא-תעשה
 נמצא גם "המכה אותם" וזהו "לא שיש בו מעשה", ומדוע
 אומר רבינו: "אף על פי שאין לוקים עליו"? ולכן מפרשים
 כאן: שאם היכה אותם לא די לו עונש מלקות, מפני שעונש

את עמיתך". המוכיח את חבירו - בין בדברים שבינו
 לבינו²¹, בין בדברים שבינו לבין המקום²² - צריך
 להוכיחו בינו לבין עצמו²³. וידבר לו בנחת ובבלישון
 רבה, ויודיעו שאינו אומר לו אלא לטובתו, להביאו
 לחיי העולם הבא. אם קבל ממנו - מוטב, ואם לאו
 - יוכיחנו פעם שנייה ושלישית. וכן תמיד, חיב אדם
 להוכיחו עד שפנה²⁴ החוטא ויאמר לו: איני
 שומע! וכל שאפשר בידו למחות²⁵ ואינו מוחה,
 הוא נתפשט²⁶ בעון אלו, בין שאפשר לו למחות
 בהם²⁷.

(20) כגון: עלי הכהן שחשב את חנה לשיכורה הוכיחה
 ואמר: עד מתי תשתכרין? (שמואל-א א, יד). "מכאן לרואה
 בחבירו דבר שאינו הגון שצריך להוכיחו" (ברכות לא.).
 (21) בין המוכיח וזה שחטא כנגדו. (22) הקדוש-ברוך-הוא,
 ונקרא כן - כי הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו.
 (23) שלא להלביץ פניו בפני אחרים (ערכין טז:).
 (24) וכן אמרו (תנחומא, תזריע): שמידת הדין קטרגה
 לפני הקדוש-ברוך-הוא על הצדיקים שלא מיחו בבני דורם
 בזמן חורבן בית ראשון: "היה להם להתבזות ולסכול
 הכאות, כדברי הנביא: גוי נתתי למכים ולחיי למורטים"
 (ישעיה נ, 1). (25) שהוא בעל השפעה ודבריו נשמעים.
 (26) נענש, כמו שנענשו הצדיקים בימי חורבן בית ראשון על
 שלא מיחו באנשי דורם (שבת נה:). (27) ואפשר שהיה
 מחזירים למוטב אלמלי הוכיחם.

ח. המוכיח את חבירו תחלה²⁸, לא ידבר לו קשות
 עד שיכלימו, שנאמר: "ולא תשא עליו חטא". פך
 אמרו חכמים²⁹: יכול אתה מוכיחו ופניו
 משתנות³⁰? תלמוד לומר: "ולא תשא עליו
 חטא"³¹; מבאן שאסור לאדם להכלים את ישראל,
 וכל-שכן ברבים. אף-על-פי שהמכלים את חבירו
 אינו לוקה³² עליו - עון גדול הוא. פך אמרו
 חכמים³³: "המלביץ פני חבירו ברבים, אין לו חלק
 לעולם הבא". לפיכך צריך אדם להזהר, שלא לביש
 חבירו ברבים, בין קטן³⁴ בין גדול. ולא יקרא לו
 בשם³⁵ שהוא בוש ממנו, ולא יספר לפניו דבר
 שהוא בוש ממנו³⁶. במה דברים אמורים? בדברים
 שבין אדם לחבירו, אבל בדברי שמים, אם לא חזר
 בו בסתר - מכלימין אותו ברבים, ומפרסמים חטאו,
 ומחזרפים אותו בפניו, ומבזין ומקללין אותו, עד
 שיחזר למוטב, כמו שעשו כל הנביאים בישראל.

(28) בפעם הראשונה. (29) (ערכין טז:). (30) מאדימות
 ומלבינות מתוך בושה שביישתו בדברי תוכחתך.
 (31) תוכחה כזו שלא תהא בה חטא של הלבנת פנים (שם).
 (32) שהרי לאו שאין בו מעשה הוא, כאמור לעיל (הלכה ה).
 (33) (אבות פרק ג, יא). (34) (בבא קמא פו.). (35) כינוי
 (בבא מציעא נח:). (36) כגון: אם היה בעל תשובה, אל
 יאמר לו: זכור מעשיך הראשונים!

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מזה ומוכר לזה. (8) שאמר עליך. (9) וגם אין בדברים משום גנות כלפי הנאמר עליו, אבל כיון שהדברים מכוונים כלפי המקבל, עלולים הם לפעמים לגרום שגאה ביניהם. (10) גם בדברי דואג האדומי לא היה דבר שקר ולא דבר גנאי כלפי אחימלך הכהן, שהרי אחימלך עצמו לא רק שהודה בכל, אלא גם חשב לו לצדקה כל מה שעשה לדוד, כי על כן חתן המלך הוא – ובכל זאת נחתם שמו לדראון, מפני שדבריו היו מכוונים כלפי שאול שהיה נוגע בדבר וגרם בזה לשפיכות דמים. (11) "לא תלך רכיל". (12) עווננו גדול מאד, וזהו הנקרא: "מספר לשון-הרע", שאין דרכו בכך ואין זאת קביעות אצלו, אלא מקרה של רפיון רוחני. (13) ועווננו גדול מעוון השניים הקודמים. (14) והוא הגרוע מכולם, מפני שקביעות היא אצלו ודרכו בכך: לישב ולדבר באחרים, לילך ולספר ולהזיק.

17 ג. אָמְרו חֲכָמִים¹⁵: שְׁלֹשׁ עֲבֻרוֹת נִפְרָעִין מִן הָאָדָם
18 בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא: עֲבוּדָת
19 כּוֹכָבִים, וְגִלּוֹי עֲרִיזוֹת, וְשִׁפְכוֹת דָּמִים, וְלִשׁוֹן הָרַע
20 כְּנֶגֶד כָּלֵם. וְעוֹד אָמְרו חֲכָמִים¹⁶: כָּל הַמְּסַפֵּר בְּלִשׁוֹן
21 הָרַע, כְּאִלּוּ כּוֹפֵר בְּעֵקֶר¹⁷, שְׁנֹאמֵר: "אֲשֶׁר אָמְרו
22 לְלִשְׁנֵנוּ נִגְבֵּיר שְׁפָתֵינוּ אֲתָנוּ מִי אֶדְוֶן לָנוּ". וְעוֹד
23 אָמְרו חֲכָמִים¹⁸: שְׁלֹשָׁה לִשׁוֹן הָרַע הוֹרְגֵת: הָאוֹמֵר,
24 וְהַמְקַבֵּל, וְזֶה שְׁאוֹמֵר עָלָיו¹⁹; וְהַמְקַבֵּל – יוֹתֵר מִן
25 הָאוֹמֵר²⁰.

(15) ירושלמי, פאה פ"א, ה"א. (16) שם. (17) בהקדוש-
ברוך-הוא, שהוא עיקרו של עולם: בוראו ומקיימו.
(18) ערכין טו, ב. (19) המקבל הורג את האומר: גואלי
הדם של האומר ההורגים את המקבל: וגואלי דם שניהם
הורגים את המספר (רש"י, שם). וכן מסופר במדרש-רבה
(פ' אמור) על אחד שהיו לו שלוש בנות, ואחת מהן מספרת
לשון-הרע היתה, ונהרגו על ידה שלש נפשות: אביה, חמיה,
ולאחרונה גם היא בעצמה. (20) שכן אמרו (שבת נו.)
"אלמלא קיבל דוד לשון-הרע (מציבא על מפיבושת) לא
נחלקה מלכות בית דוד, ולא עבדו ישראל עבודת-זרה ולא
גלינו מארצנו" – הרי תלו חמיינו את הקולר בדוד המקבל
ולא בציבא המספר. אמנם מתוך דברי רבינו (אבות פ"א,
יז) נראה, שמאמר חז"ל זה היה לפניו כלשונו, אולם בגמרא
שלנו הוא חסר.

26 ד. וַיֵּשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲבָק²¹ לִשׁוֹן הָרַע. פִּיּוּד? מִי
27 יֹאמֵר לְפָלוּנִי, שְׂיִהְיֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא עֲתֵה²²? אִו
28 שְׂיֹאמֵר: שֶׁתְּקוּ מִפְּלוּנִי – אֵינִי רוֹצֵה לְהוֹדִיעַ מָה
29 אֵרַע וּמָה הִיָּה; וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים הָאֵלֵּו. וְכָל הַמְּסַפֵּר
30 בְּטוֹבֵת חֲבָרוּ בְּפִנֵי שׁוֹנְאִיו²³, הֲרִי זֶה אֲבָק לִשׁוֹן
31 הָרַע, שֶׁזֶה גוֹרֵם לָהֶם שְׂיִסְפְּרוּ בְּגִנוּתוֹ. וְעַל זֶה הֶעֱנִין
32 אָמֵר שְׁלֵמָה: "מְבָרַךְ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּבִקְרֵי הַשֶּׁפֶם,
33 קָלְלָה תַחֲשֵׁב לוֹ", שְׁמַתוֹף טוֹבָתוֹ בָּא לִיְדֵי רַעְתּוֹ.
34 וְכֵן הַמְּסַפֵּר בְּלִשׁוֹן הָרַע דֶּרֶךְ שְׁחוֹק²⁴ וְדֶרֶךְ קְלוּת-
35 רֵאשׁ, כְּלוֹמֵר, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר בְּשִׁנְאָה. הוּא שְׁשֵׁלְמָה
36 אָמֵר בְּחֻמְתּוֹ: "כְּמִתְלַהֲלֵה²⁵ הִלְיָה זְקִים חֲצִים

יותר חמור צפוי לו, והוא המפורש בתורה: "וחרה אפי" וגו', וכמו שאמרו (מכות יג.): לאו הניתן לאזהרת מיתת בית-דין, אין לוקין עליו. וכן מפורשים הדברים (ב"ספר המצוות" לא-תעשה רנו). (46) (מכילתא דרשב"י). (47) ישנם דפוסים שבהם מובא הפסוק (משלי כג, יא) "כי גואלם חזק הוא-יריב את ריבם, ובפסוק שלפני זה כתוב: "ובשדי יתומים אל-תבוא". אך ברוב הדפוסים מובא כאן הפסוק: כי ה' יריב ריבם (משלי כב, כג); אבל שם לא ידובר כלל מיתומים. (48) (מכילתא דרשב"י). (49) בפרנסתם. (50) לגדלם ולחנכם, מלשון: ויהי אומן את הדסה (אסתר ב, ז). (51) (מכילתא דרשב"י).

פָּרֶק שְׁבִיעִי

(1) רכילות ולשון הרע; נקימה ונטירה.

1 א. הַמְּרַגֵּל בְּחֵבְרוֹ, עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׁנֹאמֵר:
2 "לֹא תִלַּךְ רְכִיל³ בְּעַמִּיךָ". וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִין לֹקִין
3 עַל דְּבָר⁴ זֶה – עוֹן גְּדוֹל הוּא, וְגוֹרֵם לְהִרְגַּ נְפְשוֹת
4 רַבּוֹת מִשְׁאֵל; לְכֶף נִסְמָךְ לוֹ: "וְלֹא תַעֲמֵד עַל דָּם
5 רֵעֶךָ"⁵. צֹא וְלִמַּד מָה אֵרַע לְדוֹאֵג הָאֲדוֹמִי.

(2) האורב לחבירו, לדבריו ולמעשיו, כדי להביא דיבתו רעה אל אחרים. לשון: וירגל בעבדך אל אדוני (שמואל-ב יט, יח). (3) כמו: רגיל בחילוף אותיות גיכ"ק. ופירוש הכתוב: לא תהיה מרגל הרוגל על לשונו ומביא דיבת איש אל רעהו, כאותו רוכל המטעין דבריו של זה לזה ודבריו של זה לזה (ירושלמי, פאה פ"א, הלכה א). (4) מפני שהוא לאו שאין בו מעשה (מכות טז): וגם מפני שהוא לאו שבכללות: שאזהרות על כל מיני לשון-הרע כוללות בו כדלקמן – ואין לוקין על לאו שבכללות (פסחים מא:). (5) ללמד שהרכילות מביאה לידי שפיכות דמים, וכל ההולך רכיל כאילו שופך דמים (מסכת דרך-ארץ, פרק א). (6) שעל-ידו חרבה נוב ונהרגו שמונים וחמשה כהנים נושאי אפוד בד (שמואל-א, כב). בהלכה זו מדבר רבינו על כל מיני לשון-הרע בדרך כלל וכוללם יחד בשתי המלים הראשונות: "המרגל בחבירו": מכאן ואילך הוא דן על כל אלה בפרוטרוט, והוא הולך ופורט ארבע מדריגות בלשון-הרע, אחת גרועה מחברתה, ואלו הן: א) רכיל. ב) מספר לשון הרע. ג) מוציא שם רע. ד) בעל לשון הרע.

6 ב. אֵי-יָהוּ רְכִיל? זֶה שְׂטוּעֵן דְּבָרִים, וְהוֹלֵךְ מִזֶּה
7 לְזֶה⁷ וְאוֹמֵר: כֶּף אָמֵר פְּלוּנִי! כֶּף וְכֶף שְׂמַעְתִּי עַל
8 פְּלוּנִי⁸! אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא אָמֵת⁹, הֲרִי זֶה מַחְרִיב אֶת
9 הָעוֹלָם¹⁰. יֵשׁ עוֹן גְּדוֹל מִזֶּה עַד מָאֵד, וְהוּא בְּכָלֵל
10 לְאוֹ זֶה¹¹, וְהוּא – לִשׁוֹן הָרַע; וְהוּא, הַמְּסַפֵּר בְּגִנוּת
11 חֲבָרוּ, אֶף-עַל-פִּי שְׂאוֹמֵר אָמֵת¹². אֲבָל הָאוֹמֵר שְׁקֵר,
12 נִקְרָא מוֹצִיא שֵׁם רַע עַל חֲבָרוֹ¹³. אֲבָל בְּעַל לִשׁוֹן
13 הָרַע¹⁴, זֶה שְׂיֹשֵׁב וְאוֹמֵר: כֶּף וְכֶף עֲשֶׂה פְּלוּנִי! וְכֶף
14 וְכֶף הִיו אֲבוֹתָיו! וְכֶף וְכֶף שְׂמַעְתִּי עָלָיו! וְאוֹמֵר
15 דְּבָרִים שֶׁל גְּנָאי – עַל זֶה אָמֵר הַכְּתוּב: "יִכְרַת ה'
16 כָּל שְׂפָתֵי חֲלָקוֹת, לִשׁוֹן מְדַבְּרַת גְּדוּלוֹת".

(7) ירושלמי, פאה פ"א, ה"א. כרוכל המחזור בעיירות, קונה

היתה לדבר בגנותו של רבי שמעון בן-יוחאי (שבת לג:).
 כבר אמרו חכמינו (יומא ד:): מנין לאומר דבר לחבירו
 שהוא ב"בל יאמר" עד שיאמר לו: לך אמור! שנאמר:
 וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא א, א) – לא יאמר
 הדברים אלא-אם-כן נתן לו רשות (רש"י, שם). (31) שאין
 בהם דברי גנאי, אבל עלולים הם לפעמים לגרום הזיק,
 ונאמרו על ידי בעליהם עצמם הנוגעים בדבר. (32) שהרי
 בזה שאמרם לפני שלשה, גילה דעתו שלא איכפת לו ואינו
 חושש לפרסומם. ואם האומר מזהיר שלא לומר – אפילו
 אמר בפני רבים יש בו משום לשון הרע, וכמו שסיפרו חז"ל
 (סנהדרין לא:): מעשה בתלמיד שסיפר שנאמר בבית-
 המדרש לפני עשרים ושתים שנה, והוציאוהו רבי אמי
 מבית-המדרש, כי אמר: מגלה סוד הוא זה. וכתוב: הולך
 רכיל מגלה סוד (משלי יא, יג). (33) כלומר: רק כשהוא
 מספר בדרך מקרה והזדמנות אין בזה משום לשון-הרע,
 אבל לא כשהוא מתכוון לתת פרסום לדבר. ואם יש בהם
 דברי גנות, אסור לשומעים לספרם לאחרים, למרות זאת
 שנאמרו על ידי הבעלים ולפני רבים (עבודת המלך).

- 14 ו. פֶּלֶאֱלוּ הֵם בְּעַלְי לְשׁוֹן הָרַע, שְׂאָסוּר לְדוֹר
 15 בְּשִׁכּוֹנָתָם³⁴, וְכָל-שִׁפְזָן לִישָׁב עִמָּהֶם וְלִשְׁמַע
 16 דְּבָרֵיהֶם³⁵. וְלֹא נִחַתָּם גְּזֵר־דִּין עַל אַבּוֹתֵינוּ בְּמִדְבָּר³⁶,
 17 אֲלֵא עַל לְשׁוֹן הָרַע לְבָד³⁷.

(34) תנחומא, פרשת קרח ד. (35) המספר לשון-הרע, אמר
 הקב"ה: אין אני והוא יכולים להורו בעולם (ערכין טו:).
 (36) שיתמו כולם במדבר, ולא יזכו להיכנס לארץ (שם).
 (37) שהוציאו המרגלים דיבת הארץ, ובני-ישראל קיבלו
 אותה מהם. לא ניקדנו כאחרים "לשון-הרע" בסמיכות, כי
 אם בשם ותואר זכר: לשון הרע – מפני שכך הוא שגור בפי
 העם. ו"לשון" משמש זכר ונקבה, כמו: לשוני תהגה צדקך
 (תהלים לה, כח): ולשוני אם יגהה רמיה (איוב כז, ד). וכן
 עין הרע (אבות ב, טז), שכך הורגל בפני העם. ומה שנוגע
 לשם המתואר המחוסר ה-הידיעה – כך דרכה של לשון
 המשנה, שראשיתה אנו מוצאים כבר במקרא, כמו: יום
 הששי (בראשית א, לא): שבע פרות הטובות (שם מא, כו):
 ויבא עד בור הגדול (שמואל-א יט, כב).

- 18 ז. הַנּוֹקֵם מִחֲבָרוֹ, עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שְׂנֵאֲמַר: "לֹא
 19 תִּקֵּם". וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוֹ לֹקֵה עֲלוּי³⁸ - דַּעַה רַעְיָה³⁹
 20 הִיא עַד מָאֵד. אֲלֵא רָאוּי לוֹ לְאָדָם לְהִיטֵת מַעֲבִיר עַל
 21 מִדּוֹתָיו⁴⁰ עַל כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם, שֶׁהִפֵּל אֲצֵל
 22 הַמִּבְּיָנִים⁴¹ דְּבָרֵי הַבַּיִת וְהַבְּאִי⁴², וְאִינֵן פְּדֵי לְנֶקֶם
 23 עֲלֵיהֶם. פִּיצֵד הִיא הַנְּקִימָה⁴³? אָמַר לוֹ חֲבָרוֹ:
 24 הַשְּׂאִילֵנִי קִרְדָּמָה! אָמַר לוֹ: אֵינִי מִשְׂאִילָה! לְמַחַר
 25 צָרִיף לְשֵׁאל מִמֶּנּוּ, אָמַר לוֹ חֲבָרוֹ: הַשְּׂאִילֵנִי
 26 קִרְדָּמָה! אָמַר לוֹ: אֵינִי מִשְׂאִילָה, כְּדֶרֶךְ שְׂלֵא
 27 הַשְּׂאִילֵנִי כְּשִׂשְׂאֵלְתִי מִמֶּה - ! הָרִי זֶה נוֹקֵם; אֲלֵא
 28 כְּשִׂבּוֹא לוֹ לְשֵׁאל, יִתֵּן בְּלֵב שְׁלֹם, וְלֹא יִגְמַל לוֹ
 29 כְּאֲשֶׁר גָּמְלוּ, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ. וְכֵן אָמַר דּוֹד
 30 בְּדַעוֹתָיו הַטּוֹבוֹת: "אִם גְּמַלְתִּי שׁוֹלְמֵי רַע"⁴⁴ וְאֶחָלְצָה
 31 וְגו'.

- 1 וְמוֹת, וְאָמַר הֲלֹא מִשְׁחָק אֵנִי". וְכֵן הַמְּסַפֵּר לְשׁוֹן
 2 הָרַע דֶּרֶךְ רַמְאוֹת²⁶; וְהוּא, שְׂיִסְפֵּר לְתַמּוֹ²⁷ כְּאֵלוֹ אֵינוֹ
 3 יוֹדֵעַ שְׂדָבָר זֶה שְׂדָבָר לְשׁוֹן הָרַע הוּא; אֲלֵא
 4 כְּשִׂמְחִיו²⁸ בְּיָדוֹ, אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ שְׂדָבָר זֶה לְשׁוֹן
 5 הָרַע, אוֹ שְׂאֵלוֹ מִעֲשִׂיו שֶׁל פְּלוֹנִי!

(21) מעין לשון-הרע ולא לשון-הרע ממש, כמו אבק שהוא
 כעין עפר ולא עפר ממש. עד כאן דיבר רבינו באבות
 הנוזקים של לשון-הרע, ופה הוא מדבר על תולדותיהם.
 (22) מי פילל שפלונני יגיע למה שהוא כיום?! הדברים
 סתומים ומתפרשים בפנים שונים: לשבח ולגנאי. זהו מעין
 לשון-הרע. ולשון הרע-ממש הוא כשהמספר מדבר גלויות
 באופן ברור לכל, כמבואר בפירושו של רבינו (אבות פ"א,
 יז). (23) ב"ב קס, א: דווקא "בפני שונאיו", דאילו בפני
 אוהבים – מותר, שהרי מצינו שחכמינו היו מספרים בשבח
 חבריהם ותלמידיהם (אבות פ"ב, מ"ה. גיטין טו). ובגמרא
 (ב"ב, שם) אין המלים: "בפני שונאיו" והיא תוספת של
 רבינו. (24) כשרה אמנו שאמרה בדרך צחוק: ואדוני זקן,
 וכדי להטיל שלום בינה ובין אברהם, צריך היה הקדוש-
 ברוך-הוא, כביכול, לשנות ואמר: "ואני זקנתי" (ירושלמי,
 פאה פ"א, הלכה א). (25) משתטה (ראב"ע), עושה
 מעשים מתוך השתובבות וקלות ראש. (26) (שם) יוספר:
 חבורה של העיר ציפורי נגטיסה לעבודת המלך, ואיש
 ושמו יוחנן השתמט ולא בא לעבודה. אחד מן החבורה
 שעניו היתה צרה בו, התחכם ואמר לחבירו: לא נבקר היום
 את ר' יוחנן? מיד הרגישו ביוחנן הנעדר – זהו אבק
 לשון-הרע דרך רמאות. (27) מיתמם ומתחפש כמסיה לפי
 תומו בלי כל כוונה להרע למי שהוא. (28) כשמוכיחים
 אותו, או כשאין נותנים לו לדבר.

- 6 ה. אֶחָד הַמְּסַפֵּר בְּלְשׁוֹן הָרַע בְּפִנֵּי חֲבָרוֹ²⁹ אוֹ שְׂלֵא
 7 בְּפִנֵּי; וְהַמְּסַפֵּר דְּבָרִים שְׂגוֹרָמִים³⁰, אִם נִשְׁמָעוּ אִישׁ
 8 מִפִּי אִישׁ, לְהִזִּיק חֲבָרוֹ כְּגוֹפּוֹ אוֹ כְּמִמוֹנּוֹ, וְאֶפְלוּ
 9 לְהַצִּיר לוֹ אוֹ לְהַפְחִידוֹ - הָרִי זֶה לְשׁוֹן הָרַע. וְאִם
 10 נִאֲמָרוּ דְּבָרִים אֵלוֹ³¹ בְּפִנֵּי שְׂלֵשָׁה - כְּבָר נִשְׁמָע הַדְּבָר
 11 וְנֹדַע. וְאִם סִפֵּר הַדְּבָר אֶחָד מִן הַשְּׂלֵשָׁה פְּעַם
 12 אַחֲרָת, אֵין בּוֹ מְשׁוּם לְשׁוֹן הָרַע³²; וְהוּא, שְׂלֵא
 13 יִתְפַּנֵּן לְהַעֲבִיר הַקּוֹל וּלְגַלּוֹתוֹ יוֹתֵר³³.

(29) שנוסף על לשון-הרע, יש כאן משום עזות מצח (ערכין
 טו:). ואף-על-פי שרובא חולק שם על אביו, וסובר ש"כל
 דבר הנאמר בפני בעליו שאליו מכוון הדבר – אין בו משום
 לשון הרע", פסק רבינו כאביו משום שברייתא מפורשת
 מסייעתו, והיא: "ומה מרים שלא דיברה בגנותו של משה
 בפניו – נענשה, המדבר בגנותו של חבירו בפניו –
 על-אחת-כמה וכמה!" (תורת כהנים, ויקרא יד).
 (30) שהדברים כשהם לעצמם אין בהם משום גנות, אלא
 יכולים להיות גורמים לנזקים, כמו המעשה בר' יהודה בן
 גרים שסיפר לפני תלמידיו דברי רבי שמעון בן-יוחאי כלפי
 מלכות רומי. הדברים הגיעו לאזני המלכות, ורבי שמעון
 בן-יוחאי ובנו אליעזר הוכרחו לברוח ולהתחבא שנים רבות.
 ור' יהודה בן גרים גם נענש על זה, אף-על-פי שכוונתו לא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

6) ומכיון שהאשה פטורה מללמוד כמו שאמרנו למעלה, פטורה היא גם מללמד (קידושין כט:).

19 ב. כְּשֶׁם שְׁחִיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ, כִּף הוּא חִיב לְלַמֵּד אֶת בֶּן-בְּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיכֶם וּלְבְנֵי בְנֵיכֶם". וְלֹא בְנוֹ וּבֶן-בְּנוֹ בְּלֶבֶד, אֲלֵא מִצְוָה עַל כָּל חָכָם וְחָכָם מִיִּשְׂרָאֵל לְלַמֵּד אֶת הַתְּלָמִידִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינָן בְּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׁנַּנְתֶּם לְבְנֵיכֶם" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁷ לְמַדּוֹ: 'בְּנֵיכֶם' אֵלּוּ תְּלָמִידֵיכֶם⁸, שֶׁהַתְּלָמִידִים קְרוּיִין בְּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּצְאוּ בְנֵי הַנְּבִיאִים". אִם-כֵּן, לָמָּה נִצְטָוָה עַל בְּנוֹ וְעַל בֶּן-בְּנוֹ?⁹ לְהַקְדִּים בְּנוֹ לְבֶן-בְּנוֹ, וּבֶן-בְּנוֹ לְבֶן חֲבֵרוֹ.

7) "שמועה" היא הלכה מסורה בקבלה, ויש לה אסמכתא בקרא. ראה ביאורנו (הלכות יסודי התורה פ"ה, ה"ד).
8) 'ספרי', ואתחנן. 9) בצו מיוחד, הלא גם הם בכלל.

28 ג. וְחִיב לְשַׁפֵּר מְלַמֵּד לְבְנוֹ לְלַמְדוֹ, וְאֵינוֹ חִיב לְלַמֵּד בֶּן-חֲבֵרוֹ, אֲלֵא בְּחֻמָּם¹¹. מִי שֶׁלֹּא לָמַד אָבִיו, חִיב לְלַמֵּד¹² אֶת עַצְמוֹ בְּשִׁפְיָרִי¹³, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹתָם". וְכֵן אֵתָּה מוֹצֵא בְּכָל מְקוֹם¹⁴, שֶׁהַתְּלָמִיד קוֹדֵם לַמַּעֲשֵׂה, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּלָמִיד מְבִיא לַיָּדִי מַעֲשֵׂה, וְאֵין הַמַּעֲשֵׂה מְבִיא לַיָּדִי תְּלָמִיד¹⁵.

10) כלומר: בשני דברים נבדל בן-חבירו מבנו ובן-בנו: א) בדין קדימה, ב) בתשלום שכר לימוד. כי ללמד את בן-חבירו נתחייב רק בגופו אבל לא בממונו. ואם הוא גופו, אינו יכול ללמד אותו אינו מחוייב לשכור לו מלמד, מה שאינו כן בבנו ובבן-בנו. 11) כאן סוף הלכה ב', לפי דפוס מנטובה. וכן הנוסחא גם ב"מעשה ורוקח". 12) קידושין כט, ב. 13) כשיבוא לידי בינה והכרה. 14) אחר שלימד אותנו רבינו מן "ולמדתם אותם", שהבן חייב ללמד את עצמו, הוא חוזר ומלמד אותנו ממה שכתוב בסמוך אחריו: "ושמרתם לעשותם", ש"המעשה" הוא תמיד אחר ה"תלמוד", והוא אומר: וכן אתה מוצא בכל מקום ש"התלמוד קודם למעשה", ולא דווקא כאן מתוך מקרא זה (קידושין מ:). ואחר שכבר גדל וחיייב לעשות – חייב הוא ללמוד, ואינו יכול לומר: "כבר גדלתי ונתחייבתי במצוות, לכן אטפל רק במעשה ולא בלימוד" – אלא עליו ללמוד קודם כדי שידע מה לעשות, כמו שאמרו: ולא עם הארץ חסיד ("מרכבת המשנה, בשם רבי חיים ויטל). 15) קידושין מ, ב.

35 ד. הִיָּה הוּא רוֹצֵה לְלַמֵּד תּוֹרָה, וַיֵּש-לוֹ בֶן לְלַמֵּד תּוֹרָה¹⁶ - הוּא קוֹדֵם לְבְנוֹ¹⁷. וְאִם הָיָה בְנוֹ נְכוּן וּמְשֻׁפֵּל לְהַבִּין מֵה שֶׁיִּלְמַד יוֹתֵר מִמֶּנּוּ - בְּנוֹ קוֹדֵם¹⁸. וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁבְנוֹ קוֹדֵם, לֹא יִבְטַל הוּא¹⁹, שֶׁכְּשֶׁם שֶׁמִּצְוָה עָלָיו לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ, כִּף הוּא מִצְוָה לְלַמֵּד עַצְמוֹ.

16) ואחד מהם צריך לדאוג למזונות ולפרנסת שניהם.

38) מפני שלאו שאין בו מעשה הוא. 39) מידה רעה. 40) כמו: אין מעבירין על האוכלין (ב"מ, כג.). מניח את מידותיו והולך לו, כלומר: הוא מוותר על שלו ואינו מקפיד לשלם לחבירו המצערו כמעשהו: מידה כנגד מידה. (השווה רש"י, ר"ה יז.) 41) החכמים המבינים את העולם והחיים לאמיתם. 42) דברים בטלים. 43) יומא כג, א. 44) וכי שילמתי למרעים לי כמעשיהם? אדרבה, חילצתי מצרה את שונאי חנם.

1 ח. וְכֵן כָּל הַנוֹטֵר לְאַחַד מִיִּשְׂרָאֵל, עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ". בִּיצַד הִיא הַנְּטִירָה⁴⁵? רְאוּבֵן שֶׁאָמַר לְשִׁמְעוֹן: הַשְּׂפָרָה⁴⁶ לִי בֵּית זֶה, אוֹ הַשְּׂאִילָנִי שׁוּר זֶה! וְלֹא רָצָה שִׁמְעוֹן. לִימִים בָּא שִׁמְעוֹן לְרְאוּבֵן לְשָׂאֵל מִמֶּנּוּ אוֹ לְשַׁפֵּר מִמֶּנּוּ, וְאָמַר לוֹ רְאוּבֵן: הֵא לָךְ, הַרְיֵנִי מִשְׂאִילָךְ! וְאֵינוֹ בְּמוֹתָךְ, לֹא אֲשַׁלֵּם לָךְ כְּמַעֲשֵׂיךָ! - הַעוֹשֵׂה בְּזָה, עוֹבֵר בְּ"לֹא תִטֹּר"; אֲלֵא יִמְחָה הַדָּבָר מִלְּבוֹ וְלֹא יִטְרְנוּ, שֶׁכָּל-זִמְן שֶׁהוּא נוֹטֵר אֶת הַדָּבָר וְזוֹכְרוֹ - שִׁמָּא יָבֵא לְנֶקֶם. לְפִיכָךְ הַקְּפִידָה תּוֹרָה עַל הַנְּטִירָה, עַד שֶׁיִּמְחָה הָעוֹן מִלְּבוֹ וְלֹא יִזְכְּרוּ כָּל-ל. וְזוֹ הִיא הַדְּעָה הַנְּכוּנָה⁴⁷, שֶׁאֲפָשֵׁר שִׁיתְקַים בָּהּ לְשׁוֹב הָאָרֶץ וּמִשָּׂאֵם וּמִתַּנָּם שֶׁל בְּנֵי-אָדָם זֶה עִם זֶה.

45) יומא כג, א. 46) על-פי דפוס וילנא. והגירסא שברוב הדפוסים: "שכור ל"י" בלתי נכונה וגם בלתי מובנת. 47) המידה הנכונה של ויתור וסליחה ללא נקימה ונטירה, שבלעדיה אי-אפשר לחיים חברתיים הגונים.

הַלְכוֹת תְּלָמוּד תּוֹרָה

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶהוּ פְּרָטֵן: א) לְלַמֵּד תּוֹרָה. ב) לְכַבֵּד מְלַמְדֵיךָ וַיּוֹדְעֶיךָ. וּבְאֹר שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רֵאשׁוֹן

1) מי הוא החייב ללמוד וללמד; אם מותר ללמד בשכר, לשלש זמן הלימוד.

14 א. נְשִׁים² וְעַבְדִּים³ וְקַטְנִים⁴ פְּטוּרִים מִתְּלָמוּד תּוֹרָה. אֲבָל קָטָן, אָבִיו חִיב לְלַמְדוֹ⁵ תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלַמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם". וְאֵין הָאִשָּׁה חִיבָת לְלַמֵּד אֶת בְּנָהּ; שֶׁכָּל הַחִיב לְלַמֵּד, חִיב לְלַמְד⁶.

2) שנאמר: ולמדתם אותם את "בניכם" – ולא בנותיכם. והואיל ואחרים אינם מצווים עליהן, פטורות גם הן מללמד את עצמן (קידושין כט:). 3) "אסור לאדם שילמד את עבדו תורה" (כתובות כח.). 4) בכתב-יד אוקספורד, המלה "וקטנים" איננה, וגם בעל "מגדל עוז" אינו גורס אותה. והטעם מובן: שהרי "קטן" שאינו בר דעת פטור מכל המצוות, והוא-הדין מתלמוד תורה. 5) "כשהתינוק מתחיל לדבר – אביו מלמדו תורה" (ספרי, עקב).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי ט"ז תשרי – ספר המדע – הלכות תלמוד תורה קפז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוראה. (29) כנוסח אוקספורד ומנטובה. ונוסח רוב הדפוסים: "ילמדו", ודחוק הוא. (30) בכורות כט, א. (31) שיאמר: כשם שלמדתי בשכר, כך אלמד בשכר. (32) שם. וראוי להעיר בזה: אף-על-פי שכתב רבינו, שאין האב חייב ללמד את בנו בשכר אלא תורה שבכתב בלבד, במה דברים אמורים? כשמצבו הכספי דחוק. אבל כשאפשר לו, חייב ללמדו בשכר גם משנה, תלמוד, הלכות ואגדות (הגהות מיימוניות. ושו"ע י"ד סי' רמה, סעיף ו).

(17) שם, כט, ב. (18) "אם בנו זריז וממולה ותלמודו מתקיים בידו – בנו קודמו" (שם). (19) וחייב הוא לקבוע עתים לתורה בשעת הפנאי.

1 ה. לעולם²⁰ ילמד אדם תורה ואחר-כך ישא אשה, 2 שאם נשא אשה תחלה, אין דעתו פנויה ללמד. ואם 3 היתה יצרו מתגבר עליו, עד שנמצא שאין לבו פנוי 4 - ישא ואחר-כך ילמד תורה²¹.

23 ח. כל איש מיישראל חייב³³ בתלמוד תורה - בין עני 24 בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורי³⁴, בין 25 פחור בין שהיה זקן גדול שתשש³⁵ פחו; ואפלו היה 26 עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, 27 ואפלו בעל אשה ובנים³⁶ - חייב לקבוע לו זמן 28 לתלמוד תורה ביום ובליילה³⁷, שנאמר: "והגית בו 29 יומם ולילה".

(20) שם, ואפילו כשהוא למעלה משמונה-עשרה שנה ("מרכבת המשנה" בשם רבי חיים ויטל). (21) קידושין, שם.

5 ו. מאימתי אביו חייב ללמדו תורה? משיתחיל 6 לדבר, מלמדו: "תורה צוה לנו משה" ו"שמע 7 ישראל"²², ואחר-כך מלמדו מעט מעט, פסוקים 8 פסוקים, עד שהיה בן שש או בן שבע, הפל לפי 9 ברי²³, ומוליכו אצל מלמד התינוקות²⁴.

(33) יומא לה, ב. (34) שסובל מפגעי הזמן: או ידוע חולי, כמאמרם ז"ל: "חש בכל גופו – יעסוק בתורה" (עירובין נד.). (35) לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית-המדרש וכו' (שבת פג.). (36) ש"ר חיים בצוארו", שנאמר: שחורות כעורב (שיר-השירים ה, ט), ואמרו חז"ל: במי אתה מוצא דברי תורה? – במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ובני-ביתו כעורב (עירובין כב.). (37) מנחות צט, ב.

(22) כנוסח אוקספורד. ובשאר הדפוסים: ו"שמע ישראל". ומקור הלכה זו (ספרי, עקב: סוכה מב.). (23) לפי בריאות גופו והתפתחות שכלו: הבריא כשהוא בן-שש, והחלש – בן-שבע (ב"ב כא.). ומה שאמרו (אבות פ"ה, כא): בן-חמש למקרא - הכוונה למה שהאב מלמדו בביתו. (24) בבא-בתרא כא, א.

30 ט. גדולי חכמי ישראל, היו מהן חוטבי עצים³⁸, 31 ומהן שואבי מים, ומהן סומים⁴⁰, ואף-על-פי-כן 32 היו עוסקים בתלמוד תורה ביום ובליילה, והם מקלל 33 מעתיקי השמועה⁴¹ איש מפני איש מפני משה רבנו.

10 ז. היה מנהג²⁵ המדינה לקח מלמד התינוקות שָכָר, 11 נותן לו שָכָרו. וחייב ללמדו בשָכָר, עד שיקרא תורה 12 שבכתב פלח²⁶. מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב 13 בשָכָר, מתר ללמד בשָכָר²⁷; אבל תורה שבעל-פה, 14 אסור ללמדה בשָכָר, שנאמר: "ראה למדתי אתכם 15 חקים ומשפטים פאשר צוני ה' וגו'" - מה אני 16 בחנם למדתי, אף אתם למדתם בחנם ממני; וכן 17 כשתלמדו לדורות, למדו בחנם, כמו שילמדתם 18 ממני²⁸. לא מצא מי שילמדו בחנם, ילמד²⁹ 19 בשָכָר³⁰, שנאמר: "אמת קנה"; וכול ילמד לאחרים 20 בשָכָר³¹ תלמוד לומר: "ואל תמפר", הא למדת, 21 שאסור לו ללמד בשָכָר, אף-על-פי שילמדו רבו 22 בשָכָר³².

(38) הכסף-משנה מפרש כאן: כגון הלל, ומציין מקורו (יומא לה): אולם לא נזכר שם שהלל היה חוטב עצים. גם רבינו ז"ל עצמו בפירוש המשנה (אבות פ"ד, ה) כותב: "וכבר ידעת שהלל היה חוטב עצים" וכו', אבל לא גילה את המקור של ידיעה זו. אכן באבות דרבי נתן (פרק ו) יסופר – לא על הלל, אלא על רבי עקיבא – שבכל יום היה מביא חבילה של עצים, חציה היה מוכר וכו'. (39) כגון רב הונא (כתובות קה.). (40) רב יוסף ורב ששת (פסחים קטז.). (41) בעלי המסורת שקיבלו את התורה שבעל-פה, ומסורה לדורות הבאים. "מעתיקי השמועה", כמו: מקבלי השמועה (ר' שמואל אבן-תיבון בפירוש המילים). ואמנם כל אלה שמנינו כאן, היו בעלי קבלה: רבן יוחנן בן-זכאי קיבל מהלל, רבה ורב יוסף קיבלו מרב הונא, אביי ורבא קיבלו מרב יוסף.

(25) מן הדין, מותר ליקח שכר לימוד בעד תורה שבכתב, אלא היו מקומות שהחמירו על עצמם שלא ליקח שכר גם בעד לימוד זה, לפיכך מדגיש רבינו ואומר: "היה מנהג המדינה", לפי שתלוי במנהג המקום. (26) גם נביאים וכתובים בכלל. (27) נדרים לו, א. והטעם: לפי ששכר זה שמקבלים בעד תורה שבכתב, אינו שכר לימוד אלא שכר שימור, באשר ילדים שבגיל המקרא זקוקים לשמירה. מה-שאינ-כן ילדים בגיל המשנה, תורה שבעל-פה, שכבר גדלו ואינם זקוקים שוב לשמירת רבם המלמדם. (28) שם. ומה שנוהגים עכשיו לקבל שכר לימוד גם על תורה שבעל-פה, מפני שאינו אלא "שכר בטלה", שהרב המלמד התבטל משאר מלאכות שיתפרנס מהן, והתמסר למלאכת

34 י. עד אימתי חייב ללמד תורה? עד יום מותו⁴², 35 שנאמר: "ופן יסורו מלבבך פל ימי חייך". וכל-זמן 36 שלא יצטק בלמוד, הוא שוכח⁴³.

(42) שבת פג, ב. (43) אבות דרבי נתן, פ' כד. וכך אמרו (חגיגה טו.): "דברי תורה קשה לקנותם ככלי זהב ונוח לאבדם ככלי זכוכית".

37 יא. וחייב לשלש את זמן⁴⁴ למידתו: שליש בתורה

55) נצטווה. על-דרך ועשת את התבואה (ויקרא כה, כא).
 56) קידושין לא, א. שהמצווה דואר ומצטער שמא לא יקיים
 חובתו כהלכה. לא כן מי שאינו מצווה, ולפום צערא –
 אגרא. 57) סוטה כ, א. 58) אין דעתן מסוגלת לרדת
 לסוף דעתם של עניני תורה ולהבינם לאמינם, והן מארות
 אותם לפי רוחן. 59) סוטה כא, ב. 60) דברים בטלים
 וחסרי טעם, מלשון: היאכל תפל מבלי מלח (איוב ו, ו).
 רבינו פוסק כרבי אליעזר: אבל דעתו של בן עזאי היא,
 שחייב אדם ללמד את בתו תורה. 61) נדרים לה, ב: "אבל
 מלמד הוא את בנו ובנותיו (של המורד הנאה) מקרא" –
 הרי שהמלמד את האשה תורה שבכתב, אינו כמלמדה
 תפלות (הגרא, י"ד סי' רמו, ס"ק כה).

יום ש"ק י"ז תשרי ה'תשע"ח

פרק שני

1) הושבת מלמדי תינוקות בכל עיר ועיר; מתי ייבטלו
 התינוקות מלימודם; מספר התלמידים אצל מלמד אחד.

א. מושיבין² מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה,
 ובכל פלך³ ופלך, ובכל עיר ועיר. וכל עיר שאין בה
 תינוקות של בית רבן, מחרימין⁴ את אנשי העיר, עד
 שמושיבין מלמדי תינוקות; ואם לא הושיבו –
 מחרימין⁵ את העיר; שאין העולם מתקיים, אלא
 בהבל⁶ פיהם של תינוקות של בית רבן.

2) (בבא בתרא כא.) "התקין יהושע בן-גמלא (שהיה כהן
 גדול בימי בית שני) שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות" וכו'.
 3) גליל. חלק של מדינה, כמו: שר פלך המצפה (נחמיה ג,
 טו). חמש או שש עיירות מקובצות במקום אחד נקראות:
 פלך ("הערוך"). 4) (שבת קט"ז:). מחרימין - לשון חרם
 ונידוי: שלא להיכנס לתוך העיר. ושלא לבוא בברית עם
 תושביה וכיוצא באלו. 5) בנוסח אוקספורד, מחריבים.
 6) בזכות האד היוצא מפיהם בשעה שהם לומדים תורה.
 "שאינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא"
 (שם).

ב. מכניסין את התינוקות להתלמד, כפן שש כפן
 שבע, לפי פח הפן ובנין גופו⁷. ופחות מכן שש,
 אין מכניסין אותו⁸. ומכה אותן המלמד להטיל
 עליהם אימה⁹; ואינו מכה אותם מפת אויב, מפת
 אכזרי. לפיכך לא יכה אותם בשוטים ולא
 במקלות¹⁰, אלא ברצועה קטנה¹¹. ויושב ומלמדן
 כל היום פלו ומקצת מן הלילה¹², כדי להנחין ללמד
 ביום ובלילה. ולא יבטלו התינוקות כלל, חוץ
 מערבי שבתות וימים טובים בסוף¹³ הימים, ובנימים
 טובים¹⁴. אבל בשבת, אין קורין פתחלה¹⁵, אבל
 שוין בראשון¹⁶. ואין מבטלין התינוקות, ואפלו
 לבנין בית המקדש¹⁷.

7) (בבא בתרא כא.), כמבואר למעלה (פרק א, הלכה ו).
 8) (שם; כתובות נ). ומה שאמרו (אבות פרק ה, כא):

1 שִׁבְכָתָב, וְשָׁלִישׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבְעַל-פֶּה, וְשָׁלִישׁ - יְבִין
 2 וְיִשְׁפִיל אַחֲרֵית דְּבַר מְרֵאשִׁיתוֹ, וְיוֹצֵיא דְּבַר מְדַבֵּר,
 3 וְיִדְמָה דְּבַר לְדָבָר, וְיִבִין בַּמִּדּוֹת⁴⁵ שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת
 4 בָּהֶן, עַד שֶׁיֵּדַע הַיֵּאֵף הוּא עֵקֶר הַמִּדּוֹת, וְהַיֵּאֵף יוֹצֵיא
 5 הָאֲסוּר וְהַמְתָּר, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מְדַבְּרִים שֶׁלֹּמֵד מִפִּי
 6 הַשְּׂמוּעָה; וְעִנְיָן זֶה הוּא הַנִּקְרָא גְּמָרָא⁴⁶.

44) בכל יום, כמבואר בסמוך הלכה יב. ולא כדעת רש"י
 המפרש (קידושין ל.): "לשלש לימודו" – לחלק אותו לימי
 השבוע: שני ימים למקרא, שני ימים למשנה, ושני ימים
 לגמרא. ור"ת פירוש (שם, ב'תוספות): שאנו סומכים על
 אמרם (סנהדרין כד): בבל – "בלולה במקרא, במשנה
 ובגמרא": ובלמוד ש"ס בבלי אנו יוצאים ידי חובתנו.
 45) הם כללי ההגיון התלמודי: "ג מידות דרבי ישמעאל,
 ול"ב מידות דרבי יוסי הגלילי. 46) נוסח אוקספורד.
 וברוב הדפוסים: גמרא.

7 יב. כִּיצַד? הִנֵּה בַעַל אֲמָנוּת, וְהִנֵּה עוֹסֵק בְּמִלְאכְתּוֹ
 8 שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת בַּיּוֹם, וּבַתּוֹרָה תִּשַׁע - אוֹתָן הַתִּשַׁע, קוֹרֵא
 9 בְּשֵׁלֶשׁ מְהֵן בַּתּוֹרָה שִׁבְכָתָב, וּבְשֵׁלֶשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבְעַל-
 10 פֶּה, וּבְשֵׁלֶשׁ⁴⁷ אַחֲרוֹת מִתְּבוּגָן בְּדַעְתּוֹ לְהִבִּין דְּבַר
 11 מְדַבְּרִי⁴⁸. וְדַבְּרֵי קִפְלָה⁴⁹ - בְּכָלֵל תּוֹרָה שִׁבְכָתָב הֵן,
 12 וּפְרוּשָׁן - בְּכָלֵל תּוֹרָה שֶׁבְעַל-פֶּה; וְהַעֲנִינִים
 13 הַנִּקְרָאִים 'פְּרֻדִּים'⁵⁰ - בְּכָלֵל הַגְּמָרָא הֵן. בְּמָה דְּבָרִים
 14 אֲמֹרִים⁵¹? בַּתְּחִלַּת תְּלִמּוּדוֹ שֶׁל אָדָם; אֲבָל כְּשֵׁיגִדִיל
 15 בַּחֲכָמָה, וְלֹא יֵהָא צְרִיף, לֹא לְלַמֵּד תּוֹרָה שִׁבְכָתָב,
 16 וְלֹא לַעֲסֹק תְּמִיד בַּתּוֹרָה שֶׁבְעַל-פֶּה - יִקְרָא בְּעֵתֵים⁵²
 17 מְזַמְנִים תּוֹרָה שִׁבְכָתָב וְדַבְּרֵי הַשְּׂמוּעָה⁵³, כְּדִי שֶׁלֹּא
 18 יִשְׁפַח דְּבַר מְדַבְּרֵי דִיגְיֵי-תּוֹרָה, וְיִפְנֶה פֶל יָמָיו
 19 לַגְּמָרָא⁵⁴ בְּלִבָּד, לְפִי רַחֵב שֵׁישׁ בְּלִפּוֹ וְיִשׁוּב דַּעְתּוֹ.

47) כנוסח אוקספורד: וברוב הדפוסים: "שלש אחרות".
 48) זהו עיקר לימוד הגמרא. 49) נביאים וכתובים
 (קידושין מט.). 50) חכמה אלהית ותורת הטבע, כמבואר
 למעלה (הל' יסודי התורה פ"ד, הל' יג). 51) שצריכים
 לשלש זמן הלימוד. 52) שעות מסוימות: מזמן לזמן.
 53) תורה שבעל-פה, משנה ותוספתא וכיו"ב. 54) מפני
 שהוא מכיל מכל הלימודים וכוללם יחד.

20 יג. אִשָּׁה שֶׁלְמַדָּה תּוֹרָה, יִשְׁלָה שְׂכָר, אֲבָל אִינוּ
 21 בְּשִׂכָר הָאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִצְטְוִית⁵⁵; וְכָל הָעוֹשֶׂה
 22 דְּבַר שְׂאִינוּ מַצְוָה עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ, אֵין שְׂכָרוֹ בְּשִׂכָר
 23 הַמַּצְוָה שֶׁעָשָׂה, אֲלֵא פְחוֹת מִמֶּנּוּ⁵⁶. וְאֶף-עַל-פִּי
 24 שִׁישְׁלָה שְׂכָר - צִוּוּ חֲכָמִים⁵⁷, שֶׁלֹּא יִלְמַד אָדָם אֶת
 25 בֵּתוֹ תּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁרַב הַנְּשִׂים אֵין דַּעְתָּן מְכוֹנֶת
 26 לְהַתְּלַמֵּד⁵⁸, אֲלֵא הֵן מוֹצִיאֹת דְּבָרֵי-תּוֹרָה לְדַבְּרֵי
 27 הַבָּאִי, לְפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתָּן. אָמְרוּ חֲכָמִים⁵⁹: "כָּל
 28 הַמְּלַמֵּד אֶת בֵּתוֹ תּוֹרָה, כְּאֵלוֹ לְמַדָּה תְּפִלוֹת"⁶⁰. בְּמָה
 29 דְּבָרִים אֲמֹרִים? בַּתּוֹרָה שֶׁבְעַל-פֶּה, אֲבָל תּוֹרָה
 30 שִׁבְכָתָב, לֹא יִלְמַד אוֹתָהּ לְכַתְּחָלָה; וְאִם לְמַדָּה, אִינוּ
 31 כְּמִלְמַדָּה תְּפִלוֹת⁶¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ז תשרי - ספר המדע - הלכות תלמוד תורה קפט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יורא בהרוג את רבו כי לא דיקדק עימו בלימודו ובאשמתו נשתבש, וקרא עליו: "ארור עושה מלאכת ה' רמיה!" (22) שיש בו יראת שמים ויראת חטא. (23) מרבה בקריאה עמהם. (24) מדייק ומקפיד שיבינו כל דבר על בוריו.

ד. ומי שאין לו אשה, לא ילמד תינוקות²⁵, מפני אמותיהם, הנאות אצל בניהם. וכל²⁶ אשה לא תלמד תינוקות²⁷, מפני אבותיהם, שהם באים אצל הבנים.

(25) קידושין פב. במעונו הפרטי ההלכה מדברת. (26) בנוסחת אוקספורד "וכן". (27) במעונה הפרטי.

ה. עשרים וחתמשה תינוקות למדים אצל מלמד אחד. והיו יותר על עשרים וחתמשה, עד ארבעים - מושביבין עמו אחר לסייעו²⁸ בלמודם; והיו יותר על ארבעים²⁹ - מעמידין להם שני מלמדי תינוקות.

(28) להיות לו לעזר בעבודתו. ועוזר זה נקרא בתלמוד: "ריש דוכנא", ראש הספסל שעליו יושבים התלמידים. ותפקידו לפי רש"י: שומע עם התינוקות מפי המלמד וחוזר ומשגירו בפי התינוקות (בבא בתרא כא.). (29) ולדעת הרא"ש: עד ארבעים מספיק מלמד אחד בלי סיוע; מארבעים עד חמישים מושיבים אחר לסייע, וכשהם חמישים - מושיבים להם שניים (הגהות מיימוניות).

ו. מוליכין את הקטן ממלמד למלמד אחר, שהוא מהיר³⁰ ממנו, בין במקרא בין בדקדוק. במה דברים אמורים? כשהיו שניהם בעיר אחת, ולא היה הנזהר מפסיק ביניהם; אצל מעיר לעיר, או מצד הנזהר לצדו אפלו באותה העיר - אין מוליכין את הקטן, אלא אם-פן היה בגן ברין³¹ על-גבי הנזהר, בגין שאינו ראוי³² לפל במהרה.

(30) בבא בתרא, שם. שהוא מחונן בכישרונות הוראה יותר מן הראשון בשני המקצועות. (31) גשר רחב וחזק. (32) רעוע ועלול לנפול. פן יקראנו אסון.

ז. אחד מבני מבוי³³ שבקש להעשות מלמד, אפלו אחד מבני החצר - אין יכולין שכתבו למחות בידו³⁴. וכן מלמד תינוקות, שפא חברו ופתח בית למלמד תינוקות בצדו, כדי שכתבו תינוקות אחרים לו, או כדי שכתבו למלמד תינוקות של זה אצל זה - אינו יכול למחות בידו³⁵, שגאמר: "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויגדיר"³⁶.

(33) מלשון: מבוא העיר (שופטים א, כד). רחוב צדדי הפתוח לרשות הרבים והרבה חצרות פתוחות לתוכו. (34) ולומר: כי קול התינוקות מפריע מנוחת דיורי החצר. (35) בטענה של הסגת גבול. (36) ועל ידי ההתחרות שביניהם תרבה הדעת של התלמידים, כי "קנאת סופרים תרבה חכמה". אבל באומנות אחרת אסור לאחד לרדת לאומנות חברו ולהפוך בחררתו (שם).

"בן-חמש למקרא" - היינו בילד בריא גמור ומפותח בדעת; או שכוונתם לאותם הפסוקים שאביו מלמדו מעט ומגלגל עימו עוד בטרם שהגיע לגיל הלימוד (הגהות מיימוניות). (9) (שם) למען ישמעו בקולו ויטו אוזן קשבת ללימודים. (10) שיש בזה משום אכזריות וגם סכנה. (11) שיכהו מכה קלה שלא יזוק. (12) (תענית לא.): "מכאן ואילך (מחמישה-עשר באב שהימים הולכים וקצרים והלילות נעשים ארוכים) דמוסיף - יוסיף" (מי שיוסיף את הלילות על הימים לעסוק בתורה, יוסיף חיים על חייו). וכן במדרש-רבה (שמות, פרשה מז) על הפסוק: ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה (שמות לד, כח) אמרו: לכך התקינו שיהיו המשינים (המלמדים משנה לתלמידים) יושבים בבוקר ובערב, לקיים מה שנאמר: לא ימוש ספר התורה הזה מפין והגית בו יומם ולילה (יהושע א, ח). (13) מאחר חצות היום (סוכה כח.). אמרו על רבן יוחנן בן-זכאי, שמימיו לא אמר: הגיעה עת לעמוד מבית-המדרש חוץ מערבי שבתות וימים טובים (כגירסת רבינו חננאל). (14) שיתענגו וישמחו שמחת יום-טוב, כמו שאמרו: חייב אדם לשמח בנוי ובני ביתו ברגל (פסחים קט.). (15) מה שלא קראו עוד מימיהם, שטורח הוא להם ומצער אותם (גדרים לז.). (16) אבל חוזרים על מה שקראו כבר פעם קודם השבת, ואפילו חזרה ראשונה (שם). (17) (שבת קיט:).

ג. מלמד התינוקות, שהוא מניח התינוקות¹⁸ ויוצא, או שהוא עושה מלאכה אחרת עמהן¹⁹, או שהוא מתרשל בלמודן²⁰ - הרי זה בכלל "ארור עושה מלאכת ה' רמיה"²¹. לפיכך אין ראוי להושיב מלמד, אלא פעל יראה²², מהיר לקרות²³ ולדקדק²⁴.

(18) בשעת לימודם (בבא בתרא ח:). (19) בשעה שהוא מלמד אותם עוסק הוא גם במלאכה אחרת ואין עיניו וליבו פנויים ונתונים כליל לתלמידים. וכמו שאמרו בתוספתא (בבא מציעא, פרק ד): המושיב את חברו בחנות למחצית שכר - אם היה אומן אל יעשה מלאכתו, לפי שאין עיניו על החנות, וכל שכן במלאכת שמים. ויש מפרשים: כשהוא עושה מלאכה בביתו אפילו אחרי לימודו עם התלמידים. המלאכה מחלישה או כוחותיו ואינו יכול אחר כך למלא חובתו כלפי התלמידים. וכמו שאמרו (ירושלמי, דמאי פרק ז, הלכה ג): לא יעשה בתוך שלו בלילה וישכיר עצמו ביום, מפני שהוא ממעט במלאכתו של בעל הבית. רבי יוחנן מצא פעם מלמד תינוקות בשעת לימודו כשהוא חלש, אמר לו: מה זה? אמר לו: צם אני. אמר לו: אסור לך, ומה, אם מלאכתו של בשר ודם אסור - מלאכתו של הקדוש-ברוך-הוא לא כל שכן! (20) ואינו משתדל להסבירם שיבינו כל דבר לאשורו ולא ישתבשו. (21) (בבא בתרא כא:). מסופר שם: דוד שאל את יואב למה הרג באדום רק את הזכרים ולא גם את הנקבות, ככתוב: כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום (מלכים-א יא, טז). ענה יואב: מפני שכתוב בתורה: מזה תמחה זכר עמלק (דברים כה, יט). תמה דוד ושאל: הלא זכר כתוב? רצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק עֲשִׂיּוֹ

שהתלמוד קודם למעשה! (ירושלמי, פסחים פ"ג, ה"ז).
 12) כגון קבורת מת מצוה - יעשה ואחר כך ילמד (שם;
 מ"ק ט:).

1) שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות; כיצד יתנהג מי שרוצה ללמוד תורה ולזכות בכיתה.

ה. תחלת דינו של אדם, אינו נדון אלא על התלמוד¹³, ואחר-כך על שאר מעשיו. לפיכך אמרו חכמים¹⁴: לעולם יעסק אדם בתורה, בין לשמה¹⁵, בין שלא לשמה¹⁶, שמתוך שלא לשמה בא לשמה¹⁷.

א. בשלשה כתרים² נכתרו ישראל: פתח תורה, וכתר פהנה, וכתר מלכות. פתח פהנה - זכה בו אהרן, שנאמר: "והיתה לו ויזרעו אחרי ברית פהנת עולם". פתח מלכות - זכה בו דוד, שנאמר: "זרעו לעולם יהיה וכסאו פשמש נגדי". פתח תורה - הרי מנח ועומד ומוכן לכל ישראל, שנאמר: "תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב" - כל מי שירצה, יבוא ויטל. שמה תאמר, שאותם הכתרים גדולים מפתח תורה - הרי הוא אומר: "בי מלכים ומלכוכו³ ורוזנים יחוקקו צדק, בי שרים ישרו"; הן למדת, שפתח תורה גדול משניהם⁴.

13) לעתיד לבוא טובעים אותו ונפרעים ממנו קודם כל על עוון ביטול תורה (קידושין מ:). 14) (פסחים נ:). 15) לשם התורה גופא, בתור תכלית לעצמה. 16) בתור אמצעי לשם תכלית אחרת, כגון שיקראוהו: "רבי" וכיו"ב. 17) אבל מי שלומד על מנת לקנטר ולקפח אחרים בתורתו - נוח לו שלא נברא (ברכות יז:).

2) (אבר"נ פ' מא; יומא עב:); ושם בנוסח אחר: "שלשה ימים הם: של מזבח, ושל ארון, ושל שלחן. של מזבח - זכה אהרן ונטלו; של שלחן וסמל המלכות) - זכה דוד ונטלו; של ארון (סמל כתר-תורה) - עדיין מונח הוא; כל הרוצה ליקח - יבוא ויקח". 3) התורה אומרת מקרא זה: וגדול הממליך מן המלך (רש"י, שם). 4) וכן הובא בילקוט משלי ח' מאמר ה"ספרי": "כל עצמם של שני כתרים הללו: כתר-כהונה וכתר-מלכות, אינם אלא מכוחה של תורה".

ו. מי שנשא לבו לקיים מצוה¹⁸ זו פראוי ולהיות מכתר בכתר-תורה - לא יסיח דעתו¹⁹ לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העשור והקבוד כאחת²⁰. כך היא דרבה של תורה²¹: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה - ובתורה אתה עמל. ולא עליך הדבר לגמור²², ולא אתה בן-חורין לפטל ממנה. ואם הרבית תורה, הרבית שכר, והשכר לפי הצער²³.

ב. אמרו חכמים: ממזר תלמיד-הכם קודם⁵ לכהן גדול עם הארץ, שנאמר: "יקרה היא מפנינים" - מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים⁶.

18) של לימוד התורה. 19) מלימוד התורה והתעסקות בה. 20) (עירובין נה:). "לא תימצא בסחרנים ולא בתגרים". 21) (אבות פ"ו, ד). רק מי שמסתפק במועט ואינו רוודף אחרי מותרות וחי רווחה - זוכה לכתר תורה. 22) (שם פ"ב, טז). כי "לא שרוך הקב"ה לגמור את כולה כדי שתפסיד שרוך אם לא תגמרנה (ברטנורא); העיקר הוא שלא תיבטל ממנה. 23) לפום צערא - אגרא (שם פ"ה, כג).

5) להחיותו, לפדותו וכיו"ב (הוריות יג:; ירוש', שם פ"ג, ה"ה). 6) לקודש הקדשים ביוה"כ. מדרש זה מיוסד על הכתיב: "מפנינים" (אור שמח).

ז. שמה תאמר: עד שאקבץ ממון אחר ואקרא²⁴! עד שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי, ואחזר ואקרא! - אם תעלה מחשבה זו על לבך, אין אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם²⁵; אלא עשה תורתך קבע²⁶ ומלאכתך עראי, ולא תאמר: לכשאפנה אשנה! שמה לא תפנה²⁷.

ג. אין לך מצוה בכל המצוות פלן, שהיא שקולה⁷ כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות פלן⁸, שהתלמוד מביא לידי מעשה⁹; לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום¹⁰.

24) לעת עתה איבטל ממנה כדי שאקיימנה אחר כך מעושר. 25) שאם בטלת ממנה לא בנקל תחזור אליה, כי לקיבוץ ממון ורכישת קנינים אין גבולות. 26) בכל העתים ובכל המצבים. 27) (שם פ"ב, ד).

7) שתוכל להשתוות. 8) (פאה פ"א, מ"א). 9) (קידושין מ:). 10) ואם בא אחד להימלך אם ילמד תחילה או יעסוק במעשה, אומרים לו: למד תחילה - לפי שאין עם-הארץ חסיד (תוספות, שם).

ח. פתוב בתורה: "לא בשמים היא", "ולא מעבר לים היא"; "לא בשמים היא" - לא בגסי הרוח היא מצויה, ולא במהלכי מעבר לים²⁸ היא. לפיכך אמרו חכמים²⁹: לא כל המרבה בסחורה מחפים, וצווי חכמים³⁰: הוי ממצע בעסק³¹, ועסק בתורה.

ד. היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה - אם אפשר למצוה להעשות על-ידי אחרים, לא יפסיק תלמודו¹¹; ואם לאו¹² - יעשה המצוה ויתחזר לתלמודו.

11) יסופר על ר' אבהו מן קסרין ששלח את בנו ללמוד תורה בטבריה. באו ואמרו לו: בנך גומל חסדים הוא, מטפל הוא במתים ועוסק בקבורתם. שלח לו אביו: המבלי אין קברים בקסרין שלחתיך לטבריה? כבר נמנו וגמרו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ז תשרי - ספר המדע - הלכות תלמוד תורה קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28) בתגרים היורדים באניות סוחר (עירובין נה.).
29) (שם פ"ב, ה.) (30) (שם פ"ד, י.) (31) בדרך ארץ ובמשא ומתן.

יא. מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו⁴⁴, ומדת הסיידים הראשונים היא; וכן זוכה לכל פבור וטובה שבעולם הזה ולעולם הבא, שנאמר: "יגיע פפיהו כי תאכל, אשריהו וטוב לה" - "אשריהו" בעולם הזה, "וטוב לה" לעולם הבא, שכלו טוב⁴⁵.

44) (ברכות ח.) "גדול הנהגה מיגיע כפו יותר מרא-שמים".
45) (שם).

יב. אין דברי-תורה מתקיימין במי שמרפה⁴⁶ עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עדון⁴⁷ ומתוך אכילה ושתייה; אלא במי שממית עצמו עליהן⁴⁸, ומצער גופו תמיד⁴⁹, ולא יתן שנה לעיניו⁵⁰ ולעפעפיו תנומה. אמרו חכמים⁵¹ דרף רמז: "זאת התורה אדם פי ימות באהל" - אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי חכמים⁵². וכן אמר שלמה בחכמתו: "התרפית, ביום צרה צר כחכה"⁵³; ועוד אמר: "אף חכמתי עמדה לי" - חכמה שלמדתי באף⁵⁴, היא עמדה לי. אמרו חכמים⁵⁵: ברית פרותה, שכל היגע בתורתו בבית-המדרש⁵⁶, לא במהרה הוא משבח; וכל היגע בתלמודו בצנעה⁵⁷, מחפים, שנאמר: "יאת צנועים חכמה"; וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקיים בידו; אבל הקורא בלחש, במהרה הוא שוכח⁵⁸.

46) מתרשל (עירובין נד.). אמר רבי אלעזר: מאי דכתיב: לוחות אבן? - אם אדם משים עצמו, את לחייו כאבן זו שאינה נמחית (מדריסת רגלי בני-אדם, כך לחייו אינן נלאין מלחזור על לימודו וללמד לאחרים, רש"י) - תלמודו מתקיים בידו; ואם לאו, אין תלמודו מתקיים בידו. 47) פינוק והתענות. "לא תימצא תורה במי שמחיה עצמו עליה" (סנהדרין קיא.). וכן בתנחומא (נח, אות ג): לא תימצא תורה שבעל-פה אצל מי שמבקש עונג העולם, תאוה וכבוד וגדולה בעולם הזה, שנאמר: לא תמצא בארץ החיים (איוב כח, יג). וכי בארץ המתים תימצא? - אלא במי שמחיה עצמו עליה. 48) (ברכות ג:). 49) (שם) כי מיץ חלב יוציא חמאה (משלי ל, לג). "במי אתה מוצא חמאה של תורה? - במי שמקיא חלב שינק משדי אמו". 50) (כתובות סב.). 51) (ברכות ג:). 52) נוסח אוקספורד; ונוסח רוב הדפוסים: "החכמים". 53) (שם, ג:). אמרו: "כל המרפה עצמו מדברי תורה אין בו כח לעמוד ביום צרה". 54) בכעס שרבי כעס עלי וסטר על לחיי (קהלת-רבה פ"ב). 55) (ירושלמי, ברכות פ"ה, ה"א). 56) וכל-שכן בבית-המדרש המיוחד לתלמוד-תורה, בעוד שביית-הכנסת עיקרו לתפילה. כך הוא נוסח אוקספורד, קושטא; וכן גם בירושלמי. בשאר הדפוסים: "בית-המדרש". 57) לא בשוק, ולא בקולי קולות

ט. דברי-תורה נמשלו כמים, שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים", לומר לה: מה מים אינם מתפנסין במקום מדרון³², אלא נזחלין מעלי ומתקבצים במקום אשכנז³³; כך דברי-תורה אינם נמצאים בגסי-הרוח³⁴, ולא בלב כל גבה-לב, אלא בדפא ושפל-רוח, שמתאבק בעפר רגלי החכמים, ומסיר התאוות ותענוגי הזמן³⁵ מלבו, ועושה מלאכה בכל יום מעט פדי חיייו³⁶, אם לא היה לו מה יאכל, ושאר יומו ולילו עוסק בתורה.

32) (תענית ז.) מדרון - מורד, שיפוע. 33) שקע במקום שטוח למקוה מים ("הערוך"). 34) גאוותנים. 35) (עירובין נד.) "אם אדם משים עצמו כחיה זו שדורסת ואוכלת - תלמודו מתקיים בידו". ופירש רש"י: "שאינו מקפיד על תענוגים ואוכל בשר בלא תבלין, כאותה חיה הדורסת ואוכלת מיד לאחר הריגתה; וכן שאר עינוגים". 36) (ברכות לה:) "דורות הראשונים עשו תורתם קבע ומלאכתם ארעי - זו וזו נתקיימו בידם; דורות האחרונים שעשו מלאכתם קבע ותורתם עראי - זו וזו לא נתקיימו בידם".

י. כל המשים על לבו שיעסק בתורה, ולא יעשה מלאכה, ויתפרנס מן הצדקה - הרי זה חלל את השם, וכן את התורה, וכמה מאור הדת, וגרם רעה לעצמו, ונטל חזיו מן העולם הבא³⁷, לפי שאסור להנות מדברי-תורה בעולם הזה³⁸. אמרו חכמים³⁹: "כל הנהגה מדברי-תורה, נטל חזיו מן העולם". ועוד צוה ואמר⁴⁰: "אל תעשה עטרה להתגדל בהן ולא קרדם לחפר בהן". ועוד צוה ואמר⁴¹: "אהב את המלאכה ושנא את הרפנות"; "וכל תורה שאין עמה מלאכה⁴², סופה בטלה וגוורת עון", וסוף אדם זה, שיהא מלסטם את הבריות⁴³.

37) כלומר: אין לו חלק לעולם הבא, כי כבר אכלו בעולם הזה. 38) (גדרים סב.). רבינו ז"ל בפירושו לאבות (פ"ד, ה) מדבר קשות נגד שכר הרבנים העושים תורתם אומנותם וקרדם לחפור בה - שזהו בניגוד למוסר התורה ודברי חכמינו הראשונים. וה"כסף משנה" כאן טוען נגד רבינו ומוכיח בהוכחות שונות שמוטל עלינו לתמוך בתלמידי-חכמים שיתמסרו לתורה ולתעודה רמה: להיות רבנים ודיינים בישראל - שאם אין גדיים אין תישים. ואם פרנסתם לא תהא מצויה ובטוחה ולא יוכלו לעסוק בעסק התורה כראוי מתוך הרחבת הדעת - אז תשתכח חסו-שלום תורה מישראל. וכבר נפסקה ההלכה (בשו"ע, יורה דעה סימן רמו) וכן נוהגים בכל מקומות שבני-ישראל נמצאים שם לפרנס בכבוד את רבם שלא יצטרך לעסוק במלאכה בפני הבריות ותתבוזה התורה בפני ההמון. 39) (אבות פ"ד, ה.) 40) (שם) (41) (שם פ"א, י.) 42) (אבות פ"ב, ב.)

30 נותן לְכִסִּיל כְּבוֹד - אֵין כְּבוֹד אֱלָא תוֹרָה⁸, שְׁנֵאמַר: 31
 31 "כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחֵלוּ". וְכֵן הָרַב שְׁאִינוּ הוֹלֵךְ בְּדַרְךְ 32
 32 טוֹבָה - אַף-עַל-פִּי שְׁחָכְם גְּדוֹל הוּא וְכָל הָעַם 33
 33 צְרִיכִין לוֹ, אֵין מִתְלַמְּדִין⁹ מִמֶּנּוּ, עַד שׁוּבוּ לְמוֹטָב, 34
 34 שְׁנֵאמַר: "כִּי שִׁפְתָי כֹּהֵן יִשְׁמְרוּ דַעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ 35
 35 מִפִּיהוּ, כִּי מִלֶּאֱפֶי ה' צָבָאוֹת הוּא" - אָמְרוּ חֲכָמִים¹⁰: 36
 36 אִם הָרַב דּוֹמֵה לְמִלְאָף ה' צָבָאוֹת, תוֹרָה יִבְקָשׁוּ 37
 37 מִפִּיהוּ; אִם לָאוּ, אַל יִבְקָשׁוּ תוֹרָה מִפִּיהוּ.

(2) (תענית ז. ט.) 3) שאין אנו יודעים אם הוא הגון או לא. שהיה רבן גמליאל (ברכות כח.), מכריז: "כל תלמיד שאין תוכו כבוד, אל ייכנס לבית המדרש" והעמיד שומר על פתח בית המדרש לבדוק את התלמידים - אבל חבריו לא הסכימו עמו וסילקוהו לשומר הפתח, באמרם: כל עוד שהתלמיד אינו מוחזק ל"אינו הגון", אסור לדחותו ולרחקו מבית המדרש. (4) לדעת אם היטיב דרכו. (5) חולין קלג.). (6) מרקוריוס או מרקור - שם אליל, שהיו עובדים אותו בזריקת אבנים לפניו, כמבואר (סנהדרין ס, עב. ע"ז ג.). (7) ערימת אבנים שנצברה ע"י רגימה. (8) ופירושו: הנותן לכסיל כבוד, כלומר: תורה, כאילו זרק צרור אבן אל תוך המרגמה שנרגמה לכבוד ע"י מרקוליס. (9) "מ"ק יז.). (10) (שם).

38 ב. פִּיצַד מְלַמְּדִים? הָרַב יוֹשֵׁב פְּרָאשׁ, וְהַתְּלַמְּדִים 39
 39 מְקַפִּים לְפָנָיו פְּעֻטָרָה, כְּדִי שִׁיחִיו כְּלֵם רואים הָרַב¹¹ 40
 40 וְשׁוֹמְעִים דְּבָרָיו. וְלֹא יוֹשֵׁב הָרַב עַל הַפֶּסֶא וְתְלַמְּדִיו 41
 41 עַל הַקְּרָקַע, אֱלָא אוֹ הַפֶּל עַל הָאֶרֶץ, אוֹ הַפֶּל עַל 42
 42 הַפֶּסֶאוֹת¹². וְכִרְאשׁוֹנָה הִיָּה הָרַב יוֹשֵׁב¹³, וְהַתְּלַמְּדִים 43
 43 עוֹמְדִים. וּמְקַדֵּם חֲרָפֵן פִּית שְׁנִי¹⁴, נִהְגוּ הַפֶּל לְלַמֵּד 44
 44 לְתַלְמִידִים וְהֵם יוֹשְׁבִים.

(11) (כריתות ו.): כשתשבו לפני רבכם תראו את פניו, שנאמר: והיו עיניך רואות את מוריך (ישעיה ל, כ.). (12) (מגילה כא.) "מנין לרב שלא ישב על גבי המיטה וישנה לתלמידו על גבי הקרקע? (אלא או שניהם על גבי המיטה, או שניהם על גבי הקרקע, רש"י) שנאמר: ואתה פה עמוד עמדי (דברים ה, כח.). (13) (שם) "מימות משה רבינו עד רבן גמליאל (הזקן, כגירסת הב"ח) לא היו לומדין תורה אלא מעומד". ואף על פי שלא נזכר פה בפירוש שהרב היה יושב לפני תלמידיו בשעת לימודו, הרי מצינו זה בכמה מקומות: "נסתלק אהרן וישב לשמאל משה" (עירובין נד:); "דוד הוה יתיב אארעא והוה מתני להו לרבנן" (מ"ק טז:). (14) משמת רבן גמליאל הזקן שהיה בסוף בית שני והוא אבי אביו של רבן גמליאל דיבנה. וזהו ששנינו (סוטה פ"ט, ט"ו): "משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה" - שעד שמת הוא היתה בריאות בעולם והיו לומדים מעומד; ומשמת באה תשות כח לעולם והתחילו ללמוד מיושב, וזהו: "בטל כבוד התורה" (ברטנורא).

45 ג. אִם הִיָּה מְלַמֵּד מִפִּיו לְתַלְמִידִים, מְלַמֵּד; וְאִם 46
 46 הִיָּה מְלַמֵּד עַל-פִּי מְתַרְגֵּם¹⁵ - [הַמְתַּרְגֵּם] עוֹמֵד פִּינוּ 47
 47 וּבֵין הַתְּלַמְּדִים, וְהָרַב אוֹמֵר לְמַתְרָגִם, וְהַמְתַּרְגֵּם

(ירושלמי, ברכות פ"ה, ה"א; מ"ק טז.). (58) (עירובין נד.).

1 י.ג. אַף-עַל-פִּי שְׁמַעוֹה לְלַמֵּד בְּיוֹם וּבְלַיְלָה - אֵין 2
 2 אָדָם לְמַד רַב חֲכָמָתוֹ, אֱלָא בְּלַיְלָה⁵⁹. לְפִיכֶךָ מִי 3
 3 שְׂרָצָה לְזוֹפוֹת בְּכֶתֶר הַתּוֹרָה, יוֹזֵהר בְּכָל לַיְלוֹתָיו, וְלֹא 4
 4 יֵאָבֵד אֶפְלוֹ אֶחָד מֵהֶן בְּשָׁנָה וְאֶכִּילָה וְשִׁתִּיָּה וְשִׁיחָה 5
 5 וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֱלָא בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וּדְבָרֵי חֲכָמָה. 6
 6 אָמְרוּ חֲכָמִים⁶⁰: אֵין רִנָּה שֶׁל תּוֹרָה אֱלָא בְּלַיְלָה, 7
 7 שְׁנֵאמַר: "קוֹמִי רַנִּי בְּלַיְלָה". וְכָל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה 8
 8 בְּלַיְלָה, חוּט שֶׁל חֶסֶד נִמְשָׁךְ עָלָיו בְּיוֹם⁶¹, שְׁנֵאמַר: 9
 9 "יוֹמָם יֵצֵה ה' חֶסֶדוֹ, וּבְלַיְלָה שִׁירָה עִמִּי תַפְלָה 10
 10 לְאֵל חַיִּי". וְכָל בֵּית, שְׁאִין נִשְׁמָעִים בּוֹ דְּבָרֵי-תּוֹרָה 11
 11 בְּלַיְלָה, אֵשׁ אוֹכֵלֶת⁶², שְׁנֵאמַר: "כָּל חֲשָׁף טָמוֹן 12
 12 לְצַפּוֹנָיו, תִּאֶכְלֶהוּ אֵשׁ לֹא נִפְחָ" ⁶³. "כִּי דָבַר ה' 13
 13 בְּדָה" - זֶה שֶׁלֹּא הַשְׁגִּיתָ עַל דְּבָרֵי-תּוֹרָה כֹּל עֲקָרָה⁶⁴. 14
 14 וְכֵן כָּל שְׂאֵפְשֵׁר לוֹ לְעַסֵּק בְּתוֹרָה וְאִינוּ עוֹסֵק, אוֹ 15
 15 שְׂקָרָא וְשָׁנָה וּפְרַשׁ⁶⁵ לְהַכְלִי עוֹלָם, וְהַגִּיתָ תְּלַמְּדוֹ 16
 16 וּוְנָחוּ - הָרִי זֶה בְּכָלֵל "בוֹזֵה דְּבַר ה'". אָמְרוּ 17
 17 חֲכָמִים⁶⁶: כֹּל הַמְּבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מְעַשֵּׂר, סוֹפּוֹ 18
 18 לְבַטְלָה מְעַנִּי; וְכָל הַמְּקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מְעַנִּי, סוֹפּוֹ 19
 19 לְקַנְיָמָה מְעַשֵּׂר. וְעַנְיָן זֶה מְפָרֵשׁ הוּא בְּתוֹרָה - הָרִי 20
 20 הוּא אוֹמֵר: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ 21
 21 בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לִבָּב מְרַב כָּל, וְעֲבַדְתָּ אֶת אֱיִבֶיךָ"; 22
 22 וְאוֹמֵר: "לְמַעַן עֲנִתְךָ⁶⁷ לְהִטְבֵּךְ בְּאַחֲרֵיתֶךָ".

(59) (שם, סה.) "לא איברא סהרא אלא לגירסא", כי במנוחת הלילה יכולים להתרכז ולהתמסר ללימוד ללא הפרעה. (60) (שמות-רבה, פ' מז.). (61) הוא מוצא חן בעיני אלהים ואדם (ע"ז ג:). (62) (סנהדרין צב.). (63) ופירושו לפי רש"י שם: כל לילה צפון ונחבא ממצפוני (מסתרי) התורה: שאין דברי תורה נשמעים באותו בית - בגלל זה תאכלהו אש של גיהנום שאינה צריכה ניפוח. (64) שאינו מתחשב עמהם ואינו שם אליהם לב כלל (סנהדרין צט.). (65) קרא מקרא ושנה תורה שבעל-פה ולבסוף נתרחק וזנה לימודי ה'. (66) (אבות פ"ד, ט.). (67) מי שמתענה ולומד תורה מעוני - סופו לקיימה מעושר ומרוב כל.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) שאין מלמדים לתלמיד שאינו הגון; סדר לימוד הרב לתלמידים ואופן ישיבתם; ההתנהגות בבית המדרש; שני תלמידיו ששאלו כאחת, למי עונים תחילה?

23 א. אֵין מְלַמְּדִין תּוֹרָה, אֱלָא לְתַלְמִיד הַגּוֹן², נֶאֱמַר 24
 24 בְּמַעֲשָׂיו, אוֹ לְתַם³. אֲבָל אִם הִיָּה הוֹלֵךְ בְּדַרְךְ לֹא 25
 25 טוֹבָה, מְחַזְרִין אוֹתוֹ לְמוֹטָב, וּמְנַהִיגִין אוֹתוֹ בְּדַרְךְ 26
 26 יִשְׂרָאֵל, וּבוֹדְקִין⁴ אוֹתוֹ, וְאַחֲרֵיכֶן מְכַנְיִסִין אוֹתוֹ 27
 27 לְבֵית-הַמְּדֻרָשׁ וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ. אָמְרוּ חֲכָמִים⁵: כֹּל 28
 28 הַשּׁוֹנֵה לְתַלְמִיד שְׁאִינוּ הַגּוֹן, פְּאֵלוּ זֶרֶק אֶבֶן 29
 29 לְמַרְקוּלִיס⁶, שְׁנֵאמַר: "כְּצֻרוֹר אֶבֶן בְּמַרְגְּמָה⁷, כֵּן

1 מְשַׁמֵּיעַ לְכָל הַתְּלָמִידִים. וּבְשֶׁהֵן שׁוֹאֲלִין לְמַתְרַגֵּם,
2 הוּא שׁוֹאֵל לְרַב, וְהָרַב מְשִׁיב לְמַתְרַגֵּם, וְהַמְתַּרְגֵּם
3 מְשִׁיב לְשׁוֹאֵל. וְלֹא יִגְבִּיחַ הָרַב קוֹלוֹ¹⁶ יוֹתֵר מִקּוֹל
4 הַמְתַּרְגֵּם, וְלֹא יִגְבִּיחַ הַמְתַּרְגֵּם קוֹלוֹ בַּעַת שֶׁשׁוֹאֲלִין¹⁷
5 אֶת הָרַב יוֹתֵר מִקּוֹל הָרַב. אִין הַמְתַּרְגֵּם רְשָׁאי, לֹא
6 לַפְּחוֹת וְלֹא לְהוֹסִיף וְלֹא לְשַׁנּוֹת, אֲלֵא-אִם-כֵּן הִיָּה
7 הַמְתַּרְגֵּם אֲבִיו¹⁸ שֶׁל חֵכֶם אוֹ רַבּוֹ. אוֹמְרֵי הָרַב
8 לְמַתְרַגֵּם: 'כִּף אָמַר לִי רַבִּי!' אוֹ 'כִּף אָמַר לִי אָבִי
9 מְרִי!' וְכִשְׁאוֹמְרֵי²⁰ הַמְתַּרְגֵּם הַדְּבָרִים לָעַם, אוֹמְרֵי
10 בְּשֵׁם הַחֵכֶם, וּמְזַכֵּיר שְׁמוֹ שֶׁל אָבִי הָרַב אוֹ שֶׁל רַבּוֹ,
11 וְאוֹמְרֵי: 'כִּף אָמַר רַבְּנָא פְּלוֹנִי! אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא
12 הִזְכִּיר הָרַב שְׁמוֹ שֶׁל חֵכֶם, שֶׁאֲסוּר לְקָרוֹת לְרַבּוֹ אוֹ
13 לְאָבִיו בְּשִׁמּוֹ'²¹.

(27) (ברכות סג): "כל המנבל עצמו על דברי תורה - סופו להתנשא". ופירש רש"י: ששואל כל ספקותיו ואף על פי שיש בהם שחבריו מלעיגים עליו. (28) (אבות פ"ב, ה). (29) כלומר: לעוררם ולזרום. (30) (כתובות קג:). (31) הטל עליהם אימה. (32) זלזול בעצמו. (33) "כל תלמיד-חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר (מחמת פחד) - תכוינה" (שבת ל:).

35 ו. אִין שׁוֹאֲלִין אֶת הָרַב כְּשִׁיכְנֵס לְמַדְרֵשׁ, עַד
36 שֶׁתִּנְשֵׁב דַּעְתּוֹ עָלָיו³⁴. וְאִין הַתְּלָמִיד שׁוֹאֵל
37 כְּשִׁיכְנֵס, עַד שֶׁתִּנְשֵׁב וַיְנוּחַ³⁵. וְאִין שׁוֹאֲלִין שְׁנַיִם
38 כְּאֶחָד³⁶. וְאִין שׁוֹאֲלִין אֶת הָרַב מֵעַנְיָן אַחֵר, אֲלֵא
39 מֵאוֹתוֹ הַעֲנִין שֶׁהֵן עֲסוּקִין בוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּשֵּׁשׁ³⁷.
40 וַיֵּשׁ לְרַב לְהַטְעוֹת³⁸ אֶת הַתְּלָמִידִים בְּשִׁאֲלוֹתָיו
41 וּבְמַעֲשֵׂימָם³⁹ שְׁעוֹשֶׂה בְּפִנְיֵהֶם, כְּדִי לְחַדְדֵן, וּכְדִי
42 שְׂיַדַּע אִם זוֹכְרִים הֵם מָה שֶׁלְּמַדְם אוֹ אִינֵם זוֹכְרִים.
43 וְאִין צְרִיף לוֹמַר, שֶׁיִּשְׁ-לוֹ רְשׁוֹת לְשֶׁאֵל אוֹתָם בְּעַנְיָן
44 אַחֵר שֶׁאִין עוֹסְקִין בוֹ, כְּדִי לְזַרְזֵם⁴⁰.

(34) (תוספתא, סנהדרין פ"ז). (35) שלא תהא שאלתו מבוהלת ושלא כענין. (36) שאין בזה משום נימוס ודרך-ארץ. ועוד: שני קולות אינם נשמעים. (37) (שבת ג:). (38) להוליך שולל, כמו שאנו מוצאים: "לא אמרה רבי עקיבא, אלא אלא לחדד בה התלמידים (עירובין יג), כדי לידע אם ישיבו על דבריו. ורש"י פירש: שישמו לבם לתורה ויאמרו פלפול מלבם". (39) כגון רבה, שבדק בפני אביו תלמידו את הושט מבחוק, אף על פי שאין בודקים ושט אלא מבפנים, כדי לראות אם ירגיש אביו בדבר (חולין מג:). (40) לעורר התענינותם.

45 ז. אִין שׁוֹאֲלִין⁴¹ מְעַמְד וְאִין מְשִׁיבִין מְעַמְד⁴², וְלֹא
46 מְגַבֵּוֹה וְלֹא מְרַחֵק, וְלֹא מְאַחֲזִין⁴³ הַזְּקָנִים. וְאִין
47 שׁוֹאֲלִין הָרַב, אֲלֵא בְּעַנְיָן שֶׁהֵן קוֹרְיִין⁴⁴ בוֹ. וְאִין
48 שׁוֹאֲלִין, אֲלֵא מִיָּרְאָה⁴⁵. וְלֹא יִשְׁאֵל בְּעַנְיָן יוֹתֵר
49 מִשְׁלֵשׁ הַלְּכוֹת.

(41) המקור לכל הדינים שבהלכה זו הוא (תוספתא, סנהדרין פרק ז).

(15) זהו המתורגמן שהיה עומד לפני החכם הדורש. החכם לוחש לו בלשון עברית, והוא מתרגם לרבים בלשון שהם שומעים (רש"י, יומא כ:). (16) (ברכות מה:). (17) אבל בעת שהוא משמיע הדברים לפני הקהל ודאי מותר לו להגביה קולו, שהרי זה תפקידו להשמיע דברי הרב הנאמרים בלחשיה ולהסבירם. והטעם, שאין המתרגם מגביה קולו בעת ששואל ושואין הרב מגביה קולו יותר מן המתרגם - כדי לחלוק כבוד זה לזה (מעשה רוקח). (18) (ירושלמי, מגילה פ"ד, ה"י). (19) כנוסח אוקספורד. ונוסח אחר: אומר. (20) כנוסח אוקספורד. ונוסח אחר: וכשאומר. (21) (קידושין ל:).

14 ד. הָרַב שֶׁלְּמַד וְלֹא הִבִּינוּ הַתְּלָמִידִים - לֹא יִכְעַס²²
15 עָלֵיהֶם וְיִרְגַּז, אֲלֵא חוֹזֵר וְשׁוֹנֶה הַדְּבָר אֶפְלוּ בְּמָה
16 פְּעַמִּים²³, עַד שֶׁיִּבְנִינוּ עִמָּךְ הַחֻלְקָה. וְכֵן לֹא יֹאמַר
17 הַתְּלָמִיד: הַבְּנֵי! וְהוּא לֹא הִבִּין²⁴, אֲלֵא חוֹזֵר
18 וְשׁוֹאֵל אֶפְלוּ בְּמָה פְּעַמִּים²⁵. וְאִם כְּעַס עָלָיו רַבּוֹ
19 וְרַגְזוֹ, יֹאמַר לוֹ: רַבִּי, תּוֹרָה הִיא, וְלִלְמַד אֲנִי צְרִיף²⁶,
20 וְדַעְתִּי קַצְרָה!

(22) ולא הקפדן מלמד (אבות פ"ב, ה). וכן אמרו במסכת (סופרים פ' טז): "פנים שוחקות להלכה, פנים מסבירות לאגדה". (23) (עירובין נד:). רבי עקיבא אומר: מניין שחייב אדם לשנות לתלמידו עד שילמדנו? - שנאמר: ולמדה את בני-ישראל (דברים לא, יט). ומניין עד שתהא סדורה בפניהם? - שנאמר: שימה בפיהם (שם). (24) שהוא בוש לומר את האמת. ועל כגון זה אמרו: ולא הביישן למד (אבות ב, ה). (25) (דא"ז פ"ב) "ואם שנו לך ולא שמעת, אל תבוש לומר: שנו לי!" (26) (מגילה כח). מסופר שם: שרבי שאל את ר' יהושע בן-קרח: רבי, במה הארכת ימים? אמר לו: קצת בחיי? כלומר: חיי עליך למשא, מה לך ולאריכות ימי? אמר לו: רבי, תורה היא וללמוד אני צריך, רצוני לדעת במה זכית לכן. רואים אנו מזה, שבמקום תורה אין משגיחים על רוגזו של הרב.

21 ה. לֹא יְהִי הַתְּלָמִיד בּוֹשׁ מִחֻבְרָיו, שֶׁלְּמַדוֹ מִפְּעַם
22 רֵאשׁוֹנָה אוֹ שְׁנִיָּה, וְהוּא לֹא לְמַד אֲלֵא אַחֵר בְּמָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(נדרים לו:). (51) אחת מי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן. (52) גם היא מי"ג המידות, אלא בעוד ש"קל וחומר" אדם דן מעצמו על פי סברא, אין אדם דן "גזירה שוה" מעצמו אלא אם כן קיבלה מרבו (סוכה לא, רש"י, דיבור המתחיל: לא מקשינן). ולפיכך "גזירה שוה" שהיא בקבלה, אין לחשוש שמא ישכחנה: אבל "קל וחומר" שהיא רק מסברא ויש לחוש לשכחה - לכן נזקקין לה תחילה (פרי"ח). (53) כשהרב אמר איזה חידוש משיבים עליו התלמידים בכיקורת וניתוח. כמו שאמרו: שתי תשובות בדבר (קידושין ה:). (54) בשתי שאלות ששתייהן למעשה ואין אחת עדיפה מחברתה (עיי' לעיל עמוד קא, הערה י). (55) הרשות בידו לבכר את מי שהוא רוצה על פני השני.

מתוך ישיבה היא תמיד מיושבת ומתוקנת יותר ממתוך עמידה. (43) הזקנים יושבים קרוב לרב בשורה הראשונה, ולכן על השואל היושב מאחריהם לצאת ולעמוד לפנייהם כדי שיראוהו גם הם בשעת הדיון. (44) כבר הזהיר רבינו על זה בהלכה הקודמת, אלא שם אמר שלא ישאל את הרב רק באותו נושא שלומדים: שאם לומדים דיני שבת אל ישאלנו בדיני יום-טוב; ופה הוא אומר, שאפילו באותו נושא עצמו אין שואלים אלא בענין שהם למדים, כלומר: שאם עסוקים בדיני הוצאה מרשות לרשות אל ישאלנו: חבית שנשברה, מה תקנה יעשו בשבת? אף אם שהכל מדיני שבת (כסף-משנה). (45) ולא בקלות-ראש (תנחומא, בעלותך אות יא).

- ט. אין ישנים⁵⁶ בבית-המדרש. וְכַל הַמְתַּנְמָנִם
בבית-המדרש, חֲכָמָתוֹ נַעֲשִׂית קְרָעִים קְרָעִים⁵⁷; וְכֵן
אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻכְמָתוֹ: "וְקָרְעִים תִּלְבִּישׁ נִמְמָה". וְאִין
מְשִׁיחִין בְּבֵית-הַמְדָּרֶשׁ, אֶלָּא בְּדַבְרֵי-תוֹרָה בְּלֻבָּד.
אָפְלוּ מִי שֶׁנִּתְעַטֵּשׁ, אִין אֹמְרִים לוֹ 'רְפוּאָה'⁵⁸
בְּבֵית-הַמְדָּרֶשׁ, וְאִין צְרִיף לֹאמַר שְׂאָר הַדְּבָרִים⁵⁹.
וְקִדְשֵׁת בֵּית-הַמְדָּרֶשׁ חֲמוּרָה⁶⁰ מְקֻדְשֵׁת בְּתֵי-כְּנִסְיֹת.

(56) (סוכה כח:). (57) הוא שוכח תלמודו ואינו נזכר אלא לסירוגין (רש"י, סנהדרין עא:), כלומר: ידיעותיו לקויות ואין בהן שלימות ובהירות. (58) גם בימינו נוהגים מטעם נימוס ודרך-ארץ לומר לאיש שנעטש אסותא! מרפא! רפואה! ו"של בית רבן גמליאל לא היו אומרים: "מרפא!" בבית-המדרש - משום ביטול בית-המדרש" (ברכות נג:). (59) שאין בהם לא תורה ולא דרך-ארץ. (60) בית-המדרש, עיקר יסודו ותעודתו היה להרכיב בו תורה - כאשר יעיד עליו שמו - אבל היו גם מתפללים בו: ובית-הכנסת מיוחד רק לתפילה. וגדול הבית שמגדלים בו תורה, מבית שמגדלים בו תפילה (מגילה כז:). ולכן אומרים בבית-הכנסת: רפואה! מה שאין כן בבית-המדרש.

- ח. שְׁנַיִם שֶׁשְׂאֵלוּ - שְׂאֵל אֶחָד בְּעֵנְיָן⁴⁶, וְשְׂאֵל אֶחָד
שְׂאֵל בְּעֵנְיָן - נִזְקָקִין לְעֵנְיָן; מַעֲשֵׂה⁴⁷ וְשְׂאִינוּ מַעֲשֵׂה
- נִזְקָקִין לְמַעֲשֵׂה; הִלְכָה⁴⁸ וּמְדָרֶשׁ⁴⁹ - נִזְקָקִין
לְהִלְכָה; מְדָרֶשׁ וְאַגְדָּה⁵⁰ - נִזְקָקִין לְמְדָרֶשׁ; אַגְדָּה
וְקַל-וַחֲמוּר⁵¹ - נִזְקָקִין לְקַל-וַחֲמוּר; קַל-וַחֲמוּר וְגִזְרָה⁵²
שְׁוֵה - נִזְקָקִין לְקַל-וַחֲמוּר. הֵיוּ הַשְׂוֹאֲלִין שְׁנַיִם, אֶחָד
חָכֵם וְאֶחָד תִּלְמִיד - נִזְקָקִין לְחָכֵם; תִּלְמִיד וְעַם-
הָאָרֶץ - נִזְקָקִין לְתִלְמִיד; שְׁנֵי חָכָמִים, שְׁנֵי
תִּלְמִידִים, שְׁנֵי עַמֵּי-הָאָרֶץ; שְׂאֵלוּ שְׁנֵי חָכָמִים בְּשֵׁתִי
הַלְכוֹת אוֹ בְּשֵׁתִי הַשְׁוֹבֹת⁵³ אוֹ בְּשֵׁתִי שְׂאֵלוֹת⁵⁴ שְׁנֵי
מַעֲשִׂים - הַרְשֹׁת בֵּיד הַמְתַּרְגֵּם מַעֲתָה⁵⁵.

(46) ונוסחא אחרינא: בענין. כששואלים בהלכות פסח שלשים יום לפני הפסח - זהו שואל כענין (רבינו נסים, מגילה). (47) שאלה שהיא אקטואלית: שצריכים לדעת כעת מה לעשות ואיך להתנהג, קודמת לשאלה שהיא רק להלכה, תיאורטית. (48) שנאמרה למשה מסיני. (49) כגון: מכילתא, ספרא וספרי שהם מדרשי הלכה מתוך הפסוקים שבתורה. (50) שיחות אמרי חכמה, והגייוני לב סומכים על המקרא ואין בהם ענין לדינים. עיי' הרא"ש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"א תשרי תשע"ח

יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"ח

מצוות עשה

נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂאִינוּ מְדַבֵּר
אֶלָּא בְּפִסְוֵלֵי הַמְקַדְּשִׁין שִׁיפְדוּ. (פד) לְהִיּוֹת הַתְּמוּרָה
קֹדֶשׁ, שְׁנֹאמַר: "וְהִיָּה הוּא וְתְמוּרָתוֹ יִהְיֶה קֹדֶשׁ".
(פח) לְאָכַל שְׂגִירֵי מְנוּחֹת, שְׁנֹאמַר: "וְהַנּוֹתֵרֶת
מִמֶּנָּה, יֹאכְלוּ אֶהְרֵן וּבְנָיו". (פט) לְאָכַל בֶּשֶׂר חֲטָאֵת
וְאֶשֶׁם, שְׁנֹאמַר: "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם". (צ)
לְשַׂרְף בֶּשֶׂר קֹדֶשׁ שְׁנֹטְמָא, שְׁנֹאמַר: "וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר
יָגַע בְּכָל טָמְא". (צא) לְשַׂרְף נוֹתֵר, שְׁנֹאמַר:
"וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׂר הַזֶּבַח - בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּאֵשׁ יִשָּׂרֵף".
(צב) לְגַדֵּל הַנְּזִיר שְׁעָרוֹ, שְׁנֹאמַר: "גִּדְל פְּרַע שְׁעַר

... (פד) לְהַקְרִיב כָּל הַקְּרָבָנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה,
שְׁנֹאמַר: "וְשֵׁם תַעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֲנִכִי מִצִּוְיָךְ". (פה)
לְהַטְפִּיל בְּהַבְּאֵת הַקְּרָבָנוֹת מַחֲוֶצָה לְאֶרֶץ לְבַיִת
הַבְּחִירָה, שְׁנֹאמַר: "וְיָק קֹדֶשֶׁךְ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ,
וּנְדָרֶיךָ, תִּשָּׂא וּבֹאֲת"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׂאִינוּ
מְדַבֵּר אֶלָּא בְּקִדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ. (פו) לְפַדּוֹת קֹדְשִׁים
בְּעֵלֵי מוּמִים וְיִהְיֶה מְתָרִים, שְׁנֹאמַר: "וְיָק בְּכָל אוֹת

- 1 ראשו". (צג) לגלח הנזיר שערו על קרבנותיו
2 במלאת ימי נזרו, או בתוך ימי נזרו אם נטמא,
3 שְׁנֵאֲמַר: "וכי ימות מת עליו". (צד) לקים אדם כל
4 מה שיוציא בשפתיו, מקרבן או צדקה וכיוצא בהם,
5 שְׁנֵאֲמַר: "מוצא שפתיך, תשמר ועשית". (צה)
6 לדון בהפרת נדרים בכל הדינים האמורין בתורה.
7 (צו) להיות כל הנוגע בנבלה טמא, שְׁנֵאֲמַר: "וכי
8 ימות מן הבהמה". (צז) להיות שמנה שרצים
9 מטמאין, שְׁנֵאֲמַר: "וזה לכם הטמא". (צח) להיות
10 האכלין מטמאין, שְׁנֵאֲמַר: "מכל האכל אשר
11 יאכל". (צט) להיות הנדה טמאה ומטמאה
12 לאחרים. (ק) להיות היולדת טמאה פנדה. (קא)
13 להיות המצרע טמא ומטמא. (קב) להיות פגד מנגע
14 טמא ומטמא. (קג) להיות בית מנגע מטמא. (קד)
15 להיות הזב מטמא. (קה) להיות שכבת זרע מטמאה.
16 (קו) להיות הזבה מטמאה. (קז) להיות המת
17 מטמא. (קח) להיות מי נדה מטמאין לאדם טהור,
18 ומטהרין לאדם טמא מטמאת מת בלבד. וכל אלו
19 הדינין של טמאין אלו, רב משפטי כל טמאה
20 וטמאה מהן מבאר בתורה שבכתב. (קט) להיות
21 הטהרה מפל הטמאות בטבילה במי מקוה, שְׁנֵאֲמַר:
22 "ורחץ במים את כל בשרו"; למדו מפי השמועה,
23 שרחיצה זו במים שכל גופו עולה בהן בבת אחת.
24 (קי) להיות הטהרה מן הצרעת, בין צרעת אדם בין
25 צרעת בית, בעץ ארו ואזוב ושני תולעת ושתי
26 צפרים ומים חיים, שְׁנֵאֲמַר: "זאת תהיה תורת
27 המצרע". (קיב) להיות המצרע מגלח את כל שערו,
28 שְׁנֵאֲמַר: "והיה ביום השביעי, יגלח את כל שערו".
29 (קיג) להיות המצרע ידוע לכל בדרים האמורים
30 בו: "בגדיו יהיו פרמים, וראשו יהיה פרוע, ועל
31 שפם יעטה; וטמא טמא, יקרא". וכן כל שאר
32 הטמאים צריכין להודיע את עצמן. (קיג) לעשות
33 פרה אדמה להיות אפרה מוכן, שְׁנֵאֲמַר: "והיתה
34 לעדת בני ישראל". (קיד) להיות מעריך אדם נותן
35 דמים הקצובין בפרשה, שְׁנֵאֲמַר: "איש כי יפלא
36 נדר". (קטו) להיות מעריך בהמה טמאה נותן
37 דמיה, שְׁנֵאֲמַר: "והעמיד את הבהמה". (קטז)
38 להיות מעריך ביתו נותן פערך הפהן, שְׁנֵאֲמַר:
39 "והעריכו הפהן". (קיז) להיות מקדיש שדהו נותן
40 פערך הקצוב בפרשה, שְׁנֵאֲמַר: "והיה ערךך כפי
41 זרעו". (קיח) לשלם השוגג במעילה מה שמעל לה'
42 ולהוסיף חמש, שְׁנֵאֲמַר: "ואת אשר חטא מן הקדש
43 ישלם". (קיט) להיות גטע רבעי קדש, שְׁנֵאֲמַר:
44 "יהיה כל פריו קדש הלולים". (קכ) להניח פאה.
45 (קכא) להניח לקט. (קכב) להניח עמר השכחה.
46 (קכג) להניח עוללות בפרם. (קכד) להניח פרט
- הפרם. לפי שבכל אלו נאמר: "לעני ולגר תעזב
אתם"; וזהו מצות עשה שלהם. (קכה) להביא
בפורים לבית הבחירה, שְׁנֵאֲמַר: "ראשית פפורי
אדמתך". (קכו) להפריש תרומה גדולה לפהן,
שְׁנֵאֲמַר: "ראשית דגנה תתן לו". (קכז) להפריש
מעשר דגן ללויים, שְׁנֵאֲמַר: "וכל מעשר הארץ
וגו'". (קכח) להפריש מעשר שני להאכל לבעליו
בירושלים, שְׁנֵאֲמַר: "עשר תעשר"; מפי השמועה
למדו, שהוא מעשר שני. (קכט) להיות הלויים
מפרישין מעשר מן המעשר שלקחו מישוראל
ונותנין אותו לפנהנים, שְׁנֵאֲמַר: "ואל הלויים תדבר".
(קל) להפריש מעשר עני תחת מעשר שני בשלישית
ובששית בשבוע, שְׁנֵאֲמַר: "מקצה שלש שנים,
תוציא את כל מעשר תבואתך". (קלא) להתודות
ודוי מעשר, שְׁנֵאֲמַר: "ואמרת לפני ה' אלהיך,
בערתי הקדש". (קלב) לקרות על הבפורים,
שְׁנֵאֲמַר: "וענית ואמרת לפני ה' אלהיך". (קלג)
להפריש חלה לפהן, שְׁנֵאֲמַר: "ראשית ערסתכם -
חלה, תרימו תרומה". (קלד) להשמיט קרקע,
שְׁנֵאֲמַר: "והשביעת תשקטנה ונטשתה". (קלה)
לשבות מעבודת הארץ, שְׁנֵאֲמַר: "בחריש ובקציר
תשבת". (קלו) לקדש שנת יובל בשביטה כשמיטה,
שְׁנֵאֲמַר: "וקדשתם את שנת החמישים שנה". (קלז)
לתקע בשופר בשנת היובל, שְׁנֵאֲמַר: "והעברת
שופר תרועה". (קלח) לתן גאלה לארץ בשנת
היובל, שְׁנֵאֲמַר: "ויבכל ארץ אחוזתכם, גאלה תתנו
לארץ". (קלט) להיות גאלת פתי ערי חומה עד
שנה, שְׁנֵאֲמַר: "ואיש, כי ימכר בית מושב עיר
חומה". (קמ) למנות שני יובל שנים ושמיים,
שְׁנֵאֲמַר: "וספרת לך שבע וגו'". (קמא) להשמיט
כספים בשביעית, שְׁנֵאֲמַר: "שמוט כל בעל משה
ידו". (קמב) לנגש לנכרי, שְׁנֵאֲמַר: "את הנכרי
תגש, ואשר יהיה לך את אחיך תשמט נדך". (קמג)
לתן מן הבהמה לפהן הזרוע והלחיים והקבה,
שְׁנֵאֲמַר: "ונתן לפהן הזרוע". (קמד) לתן ראשית
הגז לפהן, שְׁנֵאֲמַר: "וראשית גז צאנה - תתן לו".
(קמה) לדון בדיני חרמים, מהם לה' ומהם לפהן,
שְׁנֵאֲמַר: "אף כל (ה) חרם אשר יחרם". (קמו)
לשחט בהמה חיה ועוף ואמר כף יאכל בשרם,
שְׁנֵאֲמַר: "וזבחת מבקרך ומצאנך". (קמז) לכסות
דם חיה ועוף, שְׁנֵאֲמַר: "ושפף את דמו, וכסהו
בעפר". (קמח) לשלח אם צפור מן הקן, שְׁנֵאֲמַר:
"שלח תשלח את האם". (קמט) לבדק בסימני
בהמה, שְׁנֵאֲמַר: "זאת החיה אשר תאכלו". (קנ)
לבדק בסימני העוף עד שיכדיל בין טמא לטהור,
שְׁנֵאֲמַר: "כל צפור". (קנא) לבדק בסימני חגבים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "והוא עד, או ראה או ידע". (קעט) לחקר העדים
 2 הרבה, שנאמר: "וידרשת וחקרת ושאלת, היטב".
 3 (קפ) לעשות לעדים זוממין כמו שזממו לעשות,
 4 שנאמר: "ועשיתם לו כאשר זמם". (קפא) לערף
 5 את העגלה כמצותה, שנאמר: "וערפו שם את
 6 העגלה בנחל". (קפב) להכין שש ערי מקלט,
 7 שנאמר: "תכין לך הדרך, ושלשת". (קפג) לתת
 8 ללויים ערים לשבת, וגם הן קולטות, שנאמר:
 9 "ונתנו ללויים ערים". (קפד) לעשות מעקה,
 10 שנאמר: "ועשית מעקה לגגך". (קפה) לאבד
 11 עבודה זרה וכל משמשיה, שנאמר: "אבד תאבדון
 12 וגו'". (קפו) להרג אנשי עיר הנדחת ולשרף את
 13 העיר, שנאמר: "ושרפת באש את העיר ואת כל
 14 שללה". (קפז) לאבד שבעה עממים מארץ ישראל,
 15 שנאמר: "החרם תחרימם". (קפח) להכרית זרעו
 16 של עמלק, שנאמר: "תמחה את זכר עמלק".
 17 (קפט) לזכר מה שעשה לנו עמלק תדיר, שנאמר:
 18 "זכור את אשר עשה לך עמלק". (קצ) לעשות
 19 במלחמת הרשות במשפט הכתוב בתורה, שנאמר:
 20 "כי תקרב אל עיר". (קצא) למשח כהן למלחמה,
 21 שנאמר: "והיה כקרבכם אל המלחמה, ונגש הכהן
 22 ודבר אל העם". (קצב) להתקין יד במחנה, שנאמר:
 23 "ויד תהיה לך מחוץ למחנה". (קצג) להתקין יתד,
 24 שנאמר: "ויתד תהיה לך על אונך". (קצד) להשיב
 את הגזל, שנאמר: "והשיב את הגזלה אשר גזל".
 (קצה) לתן צדקה, שנאמר: "פתח תפתח את ידך".
 (קצו) להעניק לעבד עברי, שנאמר: "העניק תעניק
 לו"; וכן אמה עבריה. (קצז) להלוות לעני,
 שנאמר: "אם כסף תלוה את עמי"; "אם זה אינו
 רשות אלא מצוה, שנאמר: "והעבט תעביטנו".
 (קצח) להלוות לנכרי ברבית, שנאמר: "לנכרי
 תשיף"; מפני השמועה למדו, שזו מצוה עשה.
 (קצט) להשיב המשפון לבעליו, שנאמר: "השב
 תשיב לו את העבוט". (ר) לתן שכר שכיר בזמנו,
 שנאמר: "ביומו תתן שכרו". (רא) להיות השכיר
 אוכל בזמן שכירותו, שנאמר: "פי תבא בכרם
 רעך", "פי תבא בקמת רעך". (רב) לעזוב מעל חברו
 או מעל בהמתו, שנאמר: "עזב תעזב עמו". (רג)
 להקים המשא על הבהמה, שנאמר: "הקים תקים
 עמו". (רד) להשיב האבדה, שנאמר: "השב
 תשיבם לאחיקך". (רה) להוכיח החוטא, שנאמר:
 "הוכח תוכיח את עמיתך". (רו) לאהב כל אדם
 מבני ברית, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". (רי)
 לאהב את הגר, שנאמר: "ואהבתם את הגר". (ריז)
 לצדק המאזנים עם המשקלות, שנאמר: "מאזני
 צדק אבני צדק". (רט) לכבד החכמים, שנאמר:

1 לידע טהור מן הטמא, שנאמר: "אשר לו פרעים".
 2 (קנב) לבדק בסימני דגים, שנאמר: "את זה תאכלו
 3 מפל אשר במים". (קנג) לקדש חדשים ולחשב
 4 שנים וחדשים בבית דין בלבד, שנאמר: "החדש
 5 הזה לכם ראש חדשים". (קנד) לשבות בשבת,
 6 שנאמר: "וביום השביעי תשבת". (קנה) לקדש
 7 שבת, שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו".
 8 (קנו) לבער חמץ, שנאמר: "ביום הראשון תשבותו
 9 שאור מבתכם". (קנז) לספור ביציאת מצרים בלילה
 10 הראשון של חג המצות, שנאמר: "והגדת לבנך
 11 ביום ההוא". (קנח) לאכל מצה בליל זה, שנאמר:
 12 "בערב תאכלו מצות". (קנט) לשבות בראשון של
 13 פסח, שנאמר: "וביום הראשון, מקרא קדש". (קס)
 14 לשבות בשביעי בו, שנאמר: "וביום השביעי,
 15 מקרא קדש". (קסא) לספור מקצירת העמר מ"ט
 16 יום, שנאמר: "וספרתם לכם ממחרת השבת".
 17 (קסב) לשבות ביום החמשים, שנאמר: "וקראתם
 18 בעצם היום הזה, מקרא קדש". (קסג) לשבות
 19 בראשון של חדש השביעי, שנאמר: "באחד לחדש,
 20 יהיה לכם שבתון". (קסד) להתענות בעשירי בו,
 21 שנאמר: "ובעשור לחדש תענו את נפשתיכם".
 22 (קסה) לשבות ביום הצום, שנאמר: "שבת
 23 שבתון". (קסו) לשבות בראשון של חג הסופות,
 24 שנאמר: "ביום הראשון, מקרא קדש".

יום שני י"ב תשרי ה'תשע"ח

(קסז) לשבות בשמיני של חג, שנאמר: "וביום
 השמיני מקרא קדש". (קסח) לישב בפסח שבעת
 ימים, שנאמר: "בפסות תשבו שבעת ימים". (קסט)
 לטל לולב, שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון,
 פרי עץ הדר כפת תמרים". (קע) לשמע קול שופר
 בראש השנה, שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם".
 (קעא) לתן מחצית השקל בכל שנה ושנה, שנאמר:
 "זה יתנו כל העבר על הפקדים". (קעב) לשמע
 מפל נביא שיהא בכל דור ודור, אם לא יוסיף ולא
 יגרע, שנאמר: "אליו תשמעו". (קעג) למנות
 מלך, שנאמר: "שום תשים עליך מלך". (קעד)
 לשמע מפל בית דין הגדול שיעמדו להם לישראל,
 שנאמר: "ועל המשפט אשר יאמרו לך - תעשה".
 (קעה) לנטות אחרי רבים, אם תהיה מחלקת בין
 הסנהדרין בדינין, שנאמר: "אחרי רבים - להטות".
 (קעו) למנות שופטים ושוטרים בכל קהל וקהל
 מישראל, שנאמר: "שפטים ושטרים תתן לך".
 (קעז) להשוות בין בעלי דינין בשעה שעומדין
 בדין, שנאמר: "בצדק תשפט עמיתך". (קעח)
 להעיד בבית דין למי שיש לו עדות, שנאמר:

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

46 קוֹצִים". (רמב) לְדוֹן בְּדִין שׁוֹמֵר חַנּוּם, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי
47 יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ פֶסֶף אוֹ כְּלִים". (רמג) לְדוֹן בְּדִין
48 נוֹשֵׂא שֶׁכֶר וְשׂוֹכֵר, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ
49 חֲמוֹר אוֹ שׂוֹר". (רמד) לְדוֹן בְּדִין הַשּׂוֹאֵל, שְׁנֹאֲמַר:
50 "וְכִי יִשְׂאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ". (רמה) לְדוֹן בְּדִין
51 מִקָּח וּמִמְכָר, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָר
52 לְעַמִּיתְךָ". (רמו) לְדוֹן בְּדִין טוֹעֵן וְנִטְעֵן, שְׁנֹאֲמַר:
53 "עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע". (רמז) לְהַצִּיל הַנֶּרְדָּף וְאֶפְלוּ
54 בְּנֶפֶשׁ הַרוֹדֵף, שְׁנֹאֲמַר: "וְקִצְצָתָהּ אֶת כַּפֶּה". (רמח)
55 לְדוֹן בְּדִינֵי נְחֻלּוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "אִישׁ כִּי יָמוּת, וּבֶן אֵין
56 לוֹ וְהִיתָה לְבָנָי יִשְׂרָאֵל".

~ נקודות משיחות קודש ~

מצוות עשה רט"ז

"למול את הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו".
אבל בספר המצוות כתב "שציוונו למול את הבן, והוא
אמרו ית' לאברהם המול לכם כל זכר", ולכאורה הוא
סתירה ל"עיקר הגדול" שכתב בפיה"מ (חולין סוף פרק ז')
"וישים על לבך העיקר הגדול, שכל מה שאנו מרחיקים או
עושים היום אין אנו עושים אלא במצוות הקב"ה ע"י משה
רבינו ע"ה לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו, כגון אין
אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל את עצמו ואנשי
ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו
שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה".

ומדוע לא כתב בפירוש המשניות כמו שכתב כאן שטעם
המצוה הוא ציווי התורה כפי שנאמר מסיני: "למול את
הבן, שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו", והיאך
תיושב הסתירה בין פיה"מ ל"ספר המצוות", ובין "ספר
המצוות" ל"מניין המצוות" כאן.

והביאור: במצוות מילה יש שני פרטים: האחד הוא פעולת
המילה שעליה נצטוונו על-ידי מרע"ה בסני, והאחר הוא
תוכנה - להכניס את הבן בברית שכרת הקב"ה עם אאע"ה.
"ספר המצוות" אינו ספר הלכה אלא ביאור תוכן המצוות
תוך תיאור קצר של המצוה ומקורה בתשוב"כ והדינים
בתושבע"פ. מכיון שתוכן המצוה הוא להכניס את הנימול
בבריתו של אאע"ה, ועיקר פרשת מילה היא הפסוקים
שנאמרו באברהם ומשם נתבאר רוב פרטי המצוה, לכן
מדגיש שהמצוה היתה לאברהם.

משא"כ בספר הי"ד החזקה שהוא ספר "הלכות הלכות",
מביא הרמב"ם את המקור לציווי המעשי של המצוה ולא
את תכנה. מקור החיוב על פעולת המילה הוא לפי
שנצטוונו בסני, והוא כאמור בפירוש המשניות שהמצוות
שאנו מקיימים הן משום שכך נצטוונו בסני.

(על-פי לקו"ש חלק ל' עמוד 53)

1 "מִפְּנֵי שִׂיכָה תְּקוּם". (רי) לְכַבֵּד אָב וְאִם, שְׁנֹאֲמַר:
2 "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ". (ריא) לְיִרְאָה מֵאָב וְאִם,
3 שְׁנֹאֲמַר: "אִישׁ, אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ". (ריב) לְפָרוֹת
4 וְלִרְבוֹת, שְׁנֹאֲמַר: "פְּרוּ וּרְבוּ". (ריג) לְכַעַל
5 בְּקִדּוּשֵׁינוּ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָא
6 אֵלֶיהָ". (ריד) לְשַׂמַּח חַתָּן אֶת אִשְׁתּוֹ שָׁנָה אַחַת,
7 שְׁנֹאֲמַר: "גָּמְלֵי יְהִי לְבִיתוֹ שָׁנָה אַחַת וְגו'". (רטו)
8 לְמוֹל אֶת הַבֵּן, שְׁנֹאֲמַר: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר
9 עֲרֻלָּתוֹ". (רטז) לְיָבֵם אֶשֶׁת אָח, שְׁנֹאֲמַר: "יִבְמָה
10 יָבֵא עָלֶיהָ". (ריז) לְחַלֵּץ לְיָבֵם, שְׁנֹאֲמַר: "וְחָלְצָהּ
11 וַעֲלֶה מֵעַל רִגְלוֹ". (ריח) לְשֵׂא אוֹנֵס אֶת אֲנוּסָתוֹ,
12 שְׁנֹאֲמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה". (ריט) לְיֹשֵׁב מוֹצֵיא
13 שֵׁם רַע עִם אִשְׁתּוֹ כֹּל יָמָיו, שְׁנֹאֲמַר: "וְלוֹ תִהְיֶה
14 לְאִשָּׁה, לֹא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ כֹּל יָמָיו". (רכ) לְדוֹן
15 בְּמִפְתָּהּ בְּחַמְשִׁים שְׁקָל עִם שָׂרָר דִּינִין, שְׁנֹאֲמַר:
16 "וְכִי יִפְתָּהּ". (רכא) לְעִשׂוֹת לִיפַת תְּאֵר בְּכַתּוּב,
17 שְׁנֹאֲמַר: "וְרֵאִיתָ בְּשִׂכְיָהּ אֶשֶׁת יִפַת תְּאֵר". (רכב)
18 לְגַרֵשׁ בְּשִׁטָּר, שְׁנֹאֲמַר: "וְכַתּוּב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתוֹת וְנָתַן
19 בְּיָדָהּ". (רכג) לְעִשׂוֹת לְשׁוֹטָה כְּתוּרָה, שְׁנֹאֲמַר:
20 "וְעִשָּׂה לָהּ הַכֶּהֱן, אֶת כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת". (רכד)
21 לְהַלְקוֹת הַרְשָׁעִים, שְׁנֹאֲמַר: "וְהַפִּילוּ הַשּׁוֹפֵט
22 וְהַכֹּהֵן". (רכה) לְהַגְלוֹת רוֹצֵחַ בְּשָׁגָה, שְׁנֹאֲמַר:
23 "וְיֹשֵׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֶּהֱן". (רכו) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין
24 הוֹרְגִין בְּסִיף, שְׁנֹאֲמַר: "גָּלָם יִגָּלָם". (רכז) לְהִיּוֹת
25 בֵּית דִּין הוֹרְגִין בְּחֶנֶק, שְׁנֹאֲמַר: "מוֹת יָמוּת"
26 [וְיָמוּת] הַנֶּאֱפָף וְהַנֶּאֱפָת". (רכח) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין
27 שׁוֹרְפִין בָּאֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהַן".
28 (רכט) לְהִיּוֹת בֵּית דִּין סוֹקְלִין בְּאֶבְנִים, שְׁנֹאֲמַר:
29 "וּסְקַלְתֶּם אֹתָם". (רל) לְתַלּוֹת מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב תְּלִיָּה,
30 שְׁנֹאֲמַר: "וְהִלִּיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ". (רלא) לְקַבֵּר הַנֶּהַרְג
31 בְּיוֹמוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי קָבַר תִּקְבְּרוּנוּ בַּיּוֹם הַהוּא".
32 (רלב) לְדוֹן בְּעֵבֶד עֵבְרִי כְּהִלְכוּתוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי
33 תִקְנֶה עֶבֶד עֵבְרִי". (רלג) לְיַעַד אָמָה עֵבְרִיָּה,
34 שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר לוֹ יַעֲדָה...". (רלד) לְבָנּוּ יַעֲדָנָה".
35 (רלה) לְפָדוֹת אָמָה עֵבְרִיָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְהַפְּדָה".
36 (רלה) לְעֵבֶד בְּעֵבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, שְׁנֹאֲמַר: "לְעוֹלָם,
37 בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ". (רלו) לְהִיּוֹת הַחֹבֵל מְשַׁלֵּם מְמוֹן,
38 שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יִרְיֹבֵן אֲנָשִׁים, וְהִכָּה אִישׁ". (רלז)
39 לְדוֹן בְּנֻזְקֵי בְּהֵמָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יִגַּף שׂוֹר אִישׁ אֶת
40 שׂוֹר רֵעֵהוּ". (רלה) לְדוֹן בְּנֻזְקֵי הַבּוֹר, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי
41 יִפְתַּח אִישׁ בּוֹר". (רלט) לְדוֹן בְּנֻזְקֵי מִיָּמִין אוֹ
42 מִמִּיתָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְכִי יִגְנֹב", "אִם בְּמַחְתָּרָתָהּ",
43 "וְגוֹנֵב אִישׁ וּמְכָרוֹ". (רמ) לְדוֹן בְּנֻזְקֵי הַבְּעֵר,
44 שְׁנֹאֲמַר: "כִּי יִבְעֵר אִישׁ שְׂדֵה אוֹ כְּרִם". (רמא) לְדוֹן
45 בְּנֻזְקֵי הָאֵשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי תִצַּא אֵשׁ, וּמִצָּאָהּ

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

מ"ע רמ"ח. "שיצונו לדון בדיני נחלות, שנאמר ואיש כי ימות וכן אין לו".

ולכאורה, ההוכחה שצריך לדון בדיני נחלות היא מהמשך הכתוב: "והעברתם את נחלתו כו'", אבל מהמילים שציטט הרמב"ם אין שום הוכחה לכאורה שצריך לדון בדיני נחלות. ועוד צריך להבין, מדוע מסיים הרמב"ם את מניין מצוות-עשה במצוה זו דווקא. והביאור הוא: זה שסיים הרמב"ם במצוה זו, הוא על-דרך הסבר המפרשים במאמר המשנה האחרונה "עתידי הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות כו" שהתנא בא הודיע תשלום השכר ללומדים ומקיימים את הכתוב בששה סדרי משנה שהוא הגמול שיתן להם הקב"ה.

פרשת נחלות נכתבה בתורה כהמשך לחלוקת הארץ שנחלקה בשלושה אופנים: א. ירושת הארץ. ב. חלוקה ע"פ היגיון "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט כו"'. ג. בגורל - "אך בגורל תחלק את הארץ".

עם ישראל קיבל את ארץ ישראל משום שהיא נחלתו של הקב"ה - "אמר הקב"ה: יבואו ישראל שבאו לחלקי, וינחלו את הארץ שבאה לחלקי", ונתינת הארץ לישראל היא ביטוי לקשר של ישראל עם הקב"ה, וכשם שהקשר של ישראל עם הקב"ה הוא בשלושה "אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו", כך גם נתינת הארץ היא בשלושה אופנים: חלק, גורל וירושה.

ההבדל שבין חלק וגורל, הוא כמו ההבדל שבין מכר ומתנה. מכר תלוי ברצון הלוקח לשלם על הדבר הנמכר, ומתנה היא מצד הנותן ותלויה ברצונו. כך גם בקשר של ישראל עם הקב"ה, ישנה נחלה שהיא השכר שישיראל מקבלים תמורת עבודתם בעולם באעתדל"ת, אבל ישנן גם המשכיות וההשפעות המגיעות לישראל באתעדל"ע מצד "גורלנו", היינו מצד הבחירה של הקב"ה בישראל.

אעפ"כ גם במתנה מורגשת מציאות המקבל, שאין אדם נותן אם אין למי לתת, ומוכרח שתהיה מציאות המקבל. האופן היחידי בו הנותן והמקבל הופכים למציאות אחת הוא בירושה, אז עומד היורש במקום המוריש, והיורש אינו מציאות חדשה המקבל נכסים מהמוריש, אלא בלשון הכתוב "תחת אבותיך יהיו בניך", והיורש הופך לעצם המוריש, ובדרך ממילא מקבל את הבעלות על נכסי המוריש.

זהו החידוש והמעלה שב'ירושנתנו' על 'חלקנו' ו'גורלנו'. 'חלקנו' הוא הקשר עם הקב"ה כמו שצמצם את עצמו עד כדי כך שעבודת הנבראים תופסת מקום אצלו, וחשובים לפניו ליתן שכר בגין עבודתם. 'גורלנו' הוא מה שבחר בנו, והגם שבחר בנו בבחירה אמיתית ולא רק מצד המעלה

הגלויה של ישראל, מכל-מקום הרי הבוחר בחר במציאות שאינה הוא כביכול. משא"כ באופן התקשרותם של ישראל ב'ירושנתנו' הם אחד לגמרי עם הקב"ה, היורש עומד במקום המוריש, היינו שישראל הם מציאות אחת עם הקב"ה.

לכן מנה הרמב"ם מצוות נחלה בסוף המניין של מצוות-עשה, כי יש בו גם הודעת השכר (כמו בפירוש על המשנה האחרונה בעוקצין כדלעיל) והשכר האמיתי שינתן לעתיד-לבוא לישראל המקיימים כל המצוות הוא התאחדות גמורה עם הקב"ה עד שאין ניכרת כאן מציאות של ישראל כלל כי הם חלק מהקב"ה ממש.

בזה יובן מדוע ציטט הרמב"ם במניין מצוות נחלות את המילים "...ובן אין לו", כי שלימות הירושה וההענקה מלמעלה היא באופן שאין מציאות של בן, וכל מציאותו היא מציאות האב, ומכיוון שאין כאן מציאות הבן כלל - ציטט מהפסוק רק את המילים "ובן אין לו".

(על"פ דק"ו"ש חלק כ"ח עמוד 174)

יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"ח

מצוות לא תעשה

- 1 (א) מצוה ראשונה ממצוות לא תעשה, שלא לעלות
- 2 במחשבה שיש אלוה זולתי ה', שנאמר: "לא יהיה
- 3 לך אלהים אחרים על פני". (ב) שלא לעשות פסל,
- 4 לא יעשה בידו ולא יעשו לו אחרים, שנאמר: "לא
- 5 תעשה לך פסל". (ג) שלא לעשות עבודה זרה
- 6 אפלו לאחרים, שנאמר: "ואלהי מסכה, לא תעשו
- 7 לכם". (ד) שלא לעשות צורות לנואי, ואף על פי
- 8 שאין עובדין אותן, שנאמר: "לא תעשון אתי". (ה)
- 9 שלא להשתחוות לעבודה זרה, ואף על פי שאין
- 10 דרך עבודתה השתחויה, שנאמר: "לא תשתחוה
- 11 להם". (ו) שלא לעבד עבודה זרה בדברים שדרפיה
- 12 להעבד בהם, שנאמר: "ולא תעבדם". (ז) שלא
- 13 להעביר בנו למלך, שנאמר: "ומזרעך לא תתן
- 14 להעביר למלך". (ח) שלא לעשות מעשה אוב,
- 15 שנאמר: "אל תפנו אל האבת". (ט) שלא לעשות
- 16 מעשה ידעוני, שנאמר: "ואל הידענים". (י) שלא
- 17 לפנות אחר עבודה זרה, שנאמר: "אל תפנו אל
- 18 האלילים". (יא) שלא להקים מצבה, שנאמר: "ולא
- 19 תקים לך מצבה". (יב) שלא לתן אבן משפית,
- 20 שנאמר: "ואבן משפית לא תתנו בארצכם". (יג)
- 21 שלא לטע אילן במקדש, שנאמר: "לא תטע לך
- 22 אשרה, כל עץ". (יד) שלא ליטבע בעבודה זרה
- 23 לעובדיה, ולא משביעין אותן בה, שנאמר: "וישם
- 24 אלהים אחרים לא תזכירו, לא ישמע על פיך". (טו)

47 "לא תתגודדו"; וגדידא ושריטה אחת היא. (מו) 47
 48 שלא לשכן בארץ מצרים לעולם, שנאמר: "לא 48
 49 תספון לשוב בדרך הזה עוד". (מז) שלא לתור אחר 49
 50 מחשבות הלב ויראת העינים, שנאמר: "ולא תתורו 50
 51 אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". (מח) שלא לכתר 51
 52 ברית לשבעה עממין, שנאמר: "לא תכרת להם 52
 53 ברית". (מט) שלא להחיות אדם משבעה עממין, 53
 54 שנאמר: "לא תחיה כל נשמה". (נ) שלא להון על 54
 55 עובדי עבודה זרה, שנאמר: "ולא תחנם". (נא) 55
 56 שלא להושיב עובדי עבודה זרה בארצנו, שנאמר: 56
 57 "לא ישבו בארץך". (נב) שלא להתחתן בעובדי 57
 58 עבודה זרה, שנאמר: "ולא תחתן בם". (נג) שלא 58
 59 ישא עמוני ומואבי פת ישראל לעולם, שנאמר: 59
 60 "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'". (נד) שלא 60
 61 להרחיק זרע עשו מן הקהל אלא עד שלשה דורות, 61
 62 שנאמר: "לא תתעב אדמי". (נה) שלא להרחיק 62
 63 מצרי מלבוא בקהל אלא עד שלשה דורות, שנאמר: 63
 64 "לא תתעב מצרי". (נו) שלא לקרא שלום לעמון 64
 65 ומואב בתחלה בשעת מלחמה כשאר הגוים, 65
 66 שנאמר: "לא תדרש שלומם וטובתם". (נז) שלא 66
 67 להשחית אילני מאכל, וכן כל שיש בו השחתה 67
 68 אסור, שנאמר: "לא תשחית את עצה". (נח) שלא 68
 69 ייראו אנשי המלחמה ולא יפחדו מאויביהם בשעת 69
 70 מלחמה, שנאמר: "לא תערץ מפניהם", "לא 70
 71 תיראום". (נט) שלא יסור מלכבנו מעשה עמלק 71
 72 הרע שעשה לנו, שנאמר: "לא תשכח". (ס) שאנו 72
 73 מזהרין על ברפת השם, שנאמר: "אלהים, לא 73
 74 תקלל", ונאמר בענש: "ונקב שם ה', מות יומת". 74
 75 וזה הפלל: כל שענש עליו הכתוב פרת או מיתת 75
 76 בית דין, הרי זו מצות לא תעשה - חוץ מן המילה 76
 77 ופסח, שהן בכרת, והן מצוות עשה. (סא) שלא 77
 78 לעבר על שבועת בטוי, שנאמר: "ולא תשבעו 78
 79 בשמי לשקר". (סב) שלא ישבע לשוא, שנאמר: 79
 80 "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא". (סג) שלא 80
 81 לחלל את שם הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ולא 81
 82 תחללו את שם קדשי". (סד) שלא לנסות את דבר 82
 83 ה', שנאמר: "לא תנסו את ה' אלהיכם". (סה) 83
 84 שלא לאבד בית המקדש, או פתי פנסיות, או פתי 84
 85 מדרשות; וכן אין מוחקין את השמות המקדשין, 85
 86 ואין מאבדים כתבי הקדש, שנאמר: "אבד תאבדון 86
 87 לא תעשון פן לה' אלהיכם". (סו) שלא לזין הצלוב 87
 88 על העץ, שנאמר: "לא תלין נבלתו על העץ". (סז) 88
 89 שלא להשבית שמירה סביב למקדש, שנאמר: 89
 90 "ושמרתם את משמרתי". (סח) שלא יפגס כהן 90
 91 להיכל בכל עת, שנאמר: "ואל יבא בכל עת אל 91
 92 הקדש". (סט) שלא יפגס כהן בעל מום מן המזבח

1 שלא להדיח בני ישראל אחר עבודה זרה, שנאמר: 1
 2 "ולא ישמע על פיד"; זו אזהרה למדיח. (טז) שלא 2
 3 להסית אדם מישראל אחר עבודה זרה, שנאמר 3
 4 במסית: "ולא יוספו לעשות". (יז) שלא לאהב 4
 5 המסית, שנאמר: "לא תאבה לו". (יח) שלא לעזב 5
 6 השנאה למסית, שנאמר: "לא תשמע אליו". (יט) 6
 7 שלא להציל המסית, אלא עומד על דמו, שנאמר: 7
 8 "לא תחוס עינך עליו". (כ) שלא ילמד המוסת 8
 9 זכות על המסית, שנאמר: "לא תחמל". (כא) שלא 9
 10 שתק המוסת מללמד חובה על המסית, אם ידע לו 10
 11 חובה, שנאמר: "ולא תכסה עליו". (כב) שלא 11
 12 ליהנות בצפוי נעבד, שנאמר: "לא תחמד כסף וזהב 12
 13 עליהם". (כג) שלא לבנות עיר הנדחת לכמות 13
 14 שהיתה, שנאמר: "לא תבנה עוד". (כד) שלא 14
 15 ליהנות בממון עיר הנדחת, שנאמר: "ולא ידבק 15
 16 בדרך מאומה מן החרם". (כה) שלא ליהנות 16
 17 בעבודה זרה ובכל משמשיה ובתקרבת שלה ובזין 17
 18 שנתנסף לה, שנאמר: "ולא תביא תועבה אל 18
 19 ביתך". (כו) שלא להתנבא בשמה, שנאמר: "ואשר 19
 20 ידבר בשם אלהים אחרים". (כז) שלא להתנבא 20
 21 בשקר, שנאמר: "אשר יזיד לדבר דבר בשמי, את 21
 22 אשר לא צויתיו". (כח) שלא לשמע למתנבא בשם 22
 23 עבודה זרה, שנאמר: "לא תשמע אל דברי הנביא". 23
 24 (כט) שלא נמנע מהריגת נביא השקר ולא נירא 24
 25 ממנו, שנאמר: "לא תגור ממנו". (ל) שלא ללכת 25
 26 בחקות עובדי עבודה זרה ולא במנהגותם, שנאמר: 26
 27 "ולא תלכו בחקות הגוי". (לא) שלא לקסם, 27
 28 שנאמר: "לא ימצא בך קסם קסמים". (לב) שלא 28
 29 לעונן, שנאמר: "לא תעוננו". (לג) שלא לנחש, 29
 30 שנאמר: "לא תנחשו". (לד) שלא לכשף, שנאמר: 30
 31 "לא ימצא בך וגו' ומכשף". (לה) שלא לחבר 31
 32 חבר, שנאמר: "והכר חבר". (לו) שלא לשאל 32
 33 באוב, שנאמר: "ושואל אוב". (לז) שלא לשאל 33
 34 בידעוני, שנאמר: "וידעני". (לח) שלא לשאל 34
 35 בחלום מן המתים, שנאמר: "ודורש אל המתים". 35
 36 (לט) שלא תעדה אשה עדי איש, שנאמר: "לא 36
 37 יהיה כלי גבר על אשה". (מ) שלא יעדה איש עדי 37
 38 אשה, שנאמר: "לא ילבש גבר שמלת אשה". (מא) 38
 39 שלא לכתב בגוף עובדי עבודה זרה, שנאמר: 39
 40 "ויכתבת קעקע, לא תתנו בכם". (מב) שלא ללבש 40
 41 שעטנז כמו שלובשין פמרי עבודה זרה, שנאמר: 41
 42 "לא תלבש שעטנז". (מג) שלא להקיף פאת ראש 42
 43 כפמרי עבודה זרה, שנאמר: "ולא תקיפו פאת 43
 44 ראשכם". (מד) שלא להשחית כל הזקן בעובדי 44
 45 עבודה זרה, שנאמר: "ולא תשחית את פאת זקנך". 45
 46 (מה) שלא להתגודד בעובדי עבודה זרה, שנאמר:

47 יְהִיֶּה בּוֹ מוֹם"; ; זֶהוּ מוֹם עוֹבֵר. (צו) שְׁלֹא לְהִקְרִיב
 48 בְּעַל מוֹם מִיַּד הַגּוֹיִם, שְׁנֹאֲמַר: "וּמִיַּד בֶּן נֹכַר, לֹא
 49 תִּקְרָבוּ". (צו) שְׁלֹא יִתֵּן מוֹם בְּקַדְשֵׁים, שְׁנֹאֲמַר:
 50 "מוֹם לֹא יִהְיֶה בּוֹ"; כְּלוּמַר, לֹא תִתֵּן בּוֹ מוֹם. (צח)
 51 שְׁלֹא לְהִקְרִיב שְׂאֹר אוֹ דְבַשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי כֹל
 52 שְׂאֹר וְכֹל דְּבַשׁ, לֹא תִקְטִירוּ". (צט) שְׁלֹא לְהִקְרִיב
 53 תְּפַל, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹהֶיךָ".
 54 (ק) שְׁלֹא לְהִקְרִיב אֶתְנָן וּמַחֲרִי, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִבִּיא
 55 אֶתְנָן זֹנֶה וּמַחֲרִי כָּלֵב". (קא) שְׁלֹא לִשְׁחַט אוֹתוֹ
 56 וְאֵת בְּנוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "אֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ, לֹא תִשְׁחַטוּ בַּיּוֹם
 57 אֶחָד". (קב) שְׁלֹא לִתֵּן שְׂמֵן זֵית בְּמִנְחַת חוּטָא,
 58 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִשִּׁים עֲלֶיהָ שְׂמֵן". (קג) שְׁלֹא לִתֵּן
 59 עֲלֶיהָ לְבוֹנָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִתֵּן עֲלֶיהָ לְבֹנָה". (קד)
 60 שְׁלֹא יִתֵּן שְׂמֵן בְּמִנְחַת שׁוּטָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִצַּק
 61 עֲלָיו שְׂמֵן". (קה) שְׁלֹא יִתֵּן עֲלָיו לְבוֹנָה, שְׁנֹאֲמַר:
 62 "וְלֹא יִתֵּן עֲלָיו לְבֹנָה". (קו) שְׁלֹא לְהַמִּיר אֶת
 63 הַקְּדָשִׁים, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִחְלִיפוּנּוּ, וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ".
 64 (קז) שְׁלֹא לְשַׁנּוֹת הַקְּדָשִׁים מִקְּרָבָן לְקְרָבָן, שְׁנֹאֲמַר
 65 בַּבְּכוֹר: "לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ"; כְּלוּמַר, לֹא
 66 יִקְדִּישׁוּ לְקְרָבָן אַחֵר. (קח) שְׁלֹא לְפַדּוֹת בְּכוֹר
 67 בַּהֶמָּה טְהוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר: "אֵךְ בְּכוֹר שׁוֹר וְגֹ' לֹא
 68 תִפְדֶּה". (קט) שְׁלֹא לְמַכּוֹר מַעֲשֵׂר בַּהֶמָּה, שְׁנֹאֲמַר:
 69 "לֹא יִגְאֹל". (קי) שְׁלֹא לְמַכּוֹר שׂוּדָה הַחֶרֶם, שְׁנֹאֲמַר:
 70 "לֹא יִמְכֹּר". (קיא) שְׁלֹא לְפַדּוֹת שׂוּדָה הַחֶרֶם,
 71 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִגְאֹל". (קיב) שְׁלֹא יִבְדִּיל רֹאשׁ
 72 חֲטָאת הָעוֹף, שְׁנֹאֲמַר: "וּמִלֵּק אֶת רֹאשׁוֹ מִמוּל
 73 עֲרֻפוֹ". (קיג) שְׁלֹא לְעַבֵּד בְּקַדְשֵׁים, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
 74 תַעֲבֹד בְּכֹר שׁוֹרֶךְ". (קיד) שְׁלֹא לְגַזּוֹ אֶת הַקְּדָשִׁים,
 75 שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִגַּז בְּכוֹר צֹאֲנֶךָ". (קטו) שְׁלֹא יִשְׁחַט
 76 הַפֶּסַח וְהַחֲמִץ קָיָם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִשְׁחַט עַל חֲמִץ
 77 דָּם זָבָחִי". (קטז) שְׁלֹא לְהַנִּיחַ אֲמוּרֵי הַפֶּסַח עַד
 78 שִׁיפְסְלוּ בְלִינָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִלִּין חֵלֶב חֲגִי עַד
 79 בִּקְרִי". (קיז) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבְּשֵׂר הַפֶּסַח, שְׁנֹאֲמַר:
 80 "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרִי". (קיח) שְׁלֹא לְהוֹתִיר
 81 מִחֲגִיגַת אֲרֻבַּעָה עֶשֶׂר לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא
 82 יִלִּין מִן הַבְּשָׂר"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ, שְׁבַכְשֵׁר
 83 חֲגִיגַת אֲרֻבַּעָה עֶשֶׂר הַפְּתוּכִי מְדַבֵּר, וְזֶה שְׁנֹאֲמַר
 84 "לְבַקְרִי" - לְבַקְרוֹ שֶׁל יוֹם שְׁנֵי שָׁל הַפֶּסַח, שֶׁהוּא
 85 שְׁלִישִׁי לְשַׁחֲטָהּ. (קיט) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבְּשֵׂר פֶּסַח
 86 שְׁנֵי עַד בִּקְרִי, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִשְׂאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרִי".
 87 (קכ) שְׁלֹא לְהוֹתִיר מִבְּשֵׂר הַתּוֹרָה עַד בִּקְרִי, שְׁנֹאֲמַר:
 88 "וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בִּקְרִי"; וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר
 89 קְדָשִׁים, שֶׁאֵין מְנִיחִין אוֹתָן לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָן.
 90 (קכא) שְׁלֹא לְשַׁבֵּר עֶצֶם בְּפֶסַח, שְׁנֹאֲמַר: "וְעֶצֶם,
 91 לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ". (קכב) שְׁלֹא לְשַׁבֵּר עֶצֶם בְּפֶסַח שְׁנֵי,
 92 שְׁנֹאֲמַר: "וְעֶצֶם, לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ".

1 וְלִפְנֵים, שְׁנֹאֲמַר: "אֵךְ אֶל הַפְּרֻקָּת לֹא יָבֵא". (ע)
 2 שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם, שְׁנֹאֲמַר: "אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ
 3 מוֹם". (עא) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם עוֹבֵר, שְׁנֹאֲמַר:
 4 "כֹּל אִישׁ אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא יִקְרַב". (עב) שְׁלֹא
 5 יִתְעַסְקוּ הַלְוִיִּם בְּעַבֹדֹת הַפְּהֵנִים וְלֹא הַפְּהֵנִים
 6 בְּעַבֹדֹת הַלְוִיִּם, שְׁנֹאֲמַר בְּלוִיִּם: "אֶל כָּל הַקְּדָשׁ
 7 וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ גַם הֵם גַּם אֲתֵם". (עג) שְׁלֹא
 8 יִכַּנֵּס לְמַקְדָּשׁ וְלֹא יוֹרֶה בַּתּוֹרָה שְׁתֵּי יָיִן, שְׁנֹאֲמַר:
 9 "יָיִן וְשִׁכָר אֶל תִּשְׁתֶּן בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד",
 10 וְנֹאֲמַר: "וְלֹהֲרוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". (עד) שְׁלֹא
 11 יַעֲבֹד הַזֵּר בְּמַקְדָּשׁ, שְׁנֹאֲמַר: "וְזָר לֹא יִקְרַב אֲלֵיכֶם".
 12 (עה) שְׁלֹא יַעֲבֹד כֶּהֵן טָמֵא, שְׁנֹאֲמַר: "וְיִזְנוּרוּ
 13 מִקְּדָשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל". (עו) שְׁלֹא יַעֲבֹד כֶּהֵן טָבוֹל יוֹם
 14 עַד שִׁיעָרִיב שְׂמֻשׁוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִחְלְלוּ". (עז)
 15 שְׁלֹא יִכַּנֵּס כֶּהֵן טָמֵא לְעֹזְרָה, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִטְמְאוּ
 16 אֶת מִחְנֵיהֶם"; זֶה מַחְנֵה שְׂכִינָה. (עח) שְׁלֹא יִכַּנֵּס
 17 טָמֵא לְמַחְנֵה לְוִיָּה, שְׁכַנְגָדוֹ לְדוֹרוֹת הַר הַבַּיִת,
 18 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמִּחְנֵה"; זֶה מַחְנֵה
 19 לְוִיָּה. (עט) שְׁלֹא לְבַנּוֹת אֲבָנֵי מִזְבֵּחַ גְּזִית, שְׁנֹאֲמַר:
 20 "לֹא תִבְנֶה אֶתְהֵן גְּזִית". (פ) שְׁלֹא לְפַסֵּעַ עַל
 21 הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעְלוֹת עַל מִזְבְּחִי".
 22 (פא) שְׁלֹא לְהַקְטִיר וְלְהִקְרִיב בְּמִזְבֵּחַ הַזֶּהָב,
 23 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תַעֲלוּ עֲלָיו קִטְרֹת זָרָה". (פב) שְׁלֹא
 24 לְכַבּוֹת אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֹאֲמַר: "אֵשׁ, תְּמִיד תּוֹקֵד עַל
 25 הַמִּזְבֵּחַ - לֹא תִכְפֶּה". (פג) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בְּמַתְכַּנֵּת
 26 שְׂמֵן הַמִּשְׁחָה, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְמַתְכַּנְתּוֹ לֹא תַעֲשׂוּ".
 27 (פד) שְׁלֹא לְסוֹף בְּשְׂמֵן הַמִּשְׁחָה זֵר, שְׁנֹאֲמַר: "עַל
 28 בְּשֵׂר אָדָם לֹא יִסָּךְ". (פה) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בְּמַתְכַּנֵּת
 29 הַקִּטְרֹת, שְׁנֹאֲמַר: "וּבְמַתְכַּנְתָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ". (פו)
 30 שְׁלֹא לְהוֹצִיא בְּדֵי הָאָרוֹן, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִסּוּרוּ
 31 מִמֶּנּוּ". (פז) שְׁלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֹד,
 32 שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֹד". (פח) שְׁלֹא
 33 יִקְרַע הַמַּעֲוֵל, שְׁנֹאֲמַר: "כִּפִּי תִחְרָא יִהְיֶה לוֹ - לֹא
 34 יִקְרַע". (פט) שְׁלֹא לְהַעֲלוֹת קְדָשִׁים בַּחוּץ, שְׁנֹאֲמַר:
 35 "הַשְּׂמֵר לָךְ, כִּי פֶן תַּעֲלֶה עֲלֶיךָ...". (צ) שְׁלֹא לִשְׁחַט
 36 קְדָשִׁים בַּחוּץ, שְׁנֹאֲמַר: "אִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ
 37 כֶּשֶׁב וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הִבִּיאוּ וְנִכְרַת". (צא)
 38 שְׁלֹא לְהִקְדִּישׁ בְּעַלֵּי מוּמִיִּן לְמִזְבֵּחַ, שְׁנֹאֲמַר: "כֹּל
 39 אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם, לֹא תִקְרָבוּ"; זֶהוּ אֲסוּר הַקְּדָשׁוֹ. (צב)
 40 שְׁלֹא לִשְׁחַט בְּעַלֵּי מוּמִיִּן לְשֵׁם קְרָבָן, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא
 41 תִקְרָבוּ אֵלָה לְה'". (צג) שְׁלֹא לְזוֹרֵק דָּם בְּעַלֵּי מוּמִיִּן
 42 לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֹאֲמַר בְּעַלֵּי מוּמִיִּן: "לֹא תִקְרָבוּ
 43 לְה'"; וְזֶהוּ אֲסוּר זְרִיקַת דָּמָם. (צד) שְׁלֹא לְהַקְטִיר
 44 אֲמוּרֵי בְעַלֵּי מוּמִיִּן, שְׁנֹאֲמַר: "וְאִשָּׁה לֹא תִתְנוּ
 45 מֵהֶם". (צה) שְׁלֹא לְהִקְרִיב בְּעַל מוֹם עוֹבֵר,
 46 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִזְבַּח לְה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׁה, אֲשֶׁר

יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"ח

לירושלים, שְׁנֵאֲמַר: "לא תוכל וגו' ובכורות". 46
 (קמה) שלא יאכלו הכהנים חטאת ואֵשׁם חוץ 47
 לעֲזָרָה, שְׁנֵאֲמַר: "לא תוכל וגו' בקֶרֶךְ וְצֹאֲנֶךָ"; 48
 מפי השמועה לְמָדוּ, שֶׁלֹּא בֹא הַכֹּתוּב אֵלָא לְאֶסֶר 49
 בְּשֵׁר חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת חוץ לעֲזָרָה, לְפִי שֶׁכֵּל דָּבָר 50
 שֵׁיֵאֱכַל חוץ לְמָקוֹם אֲכִילָתוֹ - "לא תוכל לֵאכֹל 51
 בְּשַׁעֲרֵיךָ" אֶקְרָא בו. (קמו) שֶׁלֹּא לֵאכֹל בְּשֵׁר 52
 הַעוֹלָה, שְׁנֵאֲמַר: "לא תוכל וגו' וּנְדָרֶיךָ אֲשֶׁר 53
 תִּדְרֹר"; פְּלוּמָר, לֹא תוּכַל לֵאכֹל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְרֹר. וְזוֹ 54
 הִיא אֲזֵהָרָה שֶׁל כָּל מוֹעֵל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִן הַקֹּדְשִׁים 55
 הָאֲסוּרִין לִיהֲנוֹת מֵהֶן; וְאִם נִהְיָה, מְעַל. (קמז) שֶׁלֹּא 56
 לֵאכֹל בְּשֵׁר קֹדְשִׁים קָלִים קִדְּם זְרִיקַת דָּמִים, 57
 שְׁנֵאֲמַר: "לא תוכל וגו' וּנְדָבְתֶיךָ"; פְּלוּמָר, לֹא 58
 תוּכַל לֵאכֹל נְדָבְתֶיךָ עַד שִׁיִּזְרַק דָּמָם. (קמח) שֶׁלֹּא 59
 יֵאֱכַל זֶר בְּשֵׁר קֹדְשֵׁי קֹדְשִׁים, שְׁנֵאֲמַר: "וְזֶר לֹא 60
 יֵאֱכַל, כִּי קִדֵּשׁ הֵם". (קמט) שֶׁלֹּא יֵאֱכַל כֹּהֵן בְּפוּרִים 61
 קִדְּם הַנִּחָה בְּעֲזָרָה, שְׁנֵאֲמַר: "לא תוכל... וּתְרוּמַת 62
 נֶדֶךְ"; אֵלּוּ הַבְּפוּרִים. (קנ) שֶׁלֹּא לֵאכֹל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי 63
 בְּטִמְאָה וְאֶפְלוּ בִירוּשָׁלַיִם, עַד שִׁיִּפְדֶּה, שְׁנֵאֲמַר: 64
 "לא בערתי מִמֶּנּוּ בְּטִמְאָה". (קנא) שֶׁלֹּא לֵאכֹל מֵעֶשֶׂר 65
 שְׁנֵי בְּאֲנִינּוֹת, שְׁנֵאֲמַר: "לא אֲכַלְתִּי בְּאֲנֵי מִמֶּנּוּ". 66
 (קנב) שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא דָּמֵי מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי בַדְּבָרִים שְׂאִין 67
 בָּהֶם אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה, שְׁנֵאֲמַר: "וְלֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ 68
 לְמַת"; וְכֵן שֶׁהוּא חוץ לְצִרְכֵי הַגּוֹף הַחַי, "נִתְּתִי 69
 מִמֶּנּוּ לְמַת" אֶקְרָא בו. (קנג) שֶׁלֹּא לֵאכֹל הַטְּבָל; 70
 וְהַטְּבָל, הוּא דָּבָר שֶׁגִּדּוּלְיוֹ מִן הָאֶרֶץ הַחַיִּב בְּתְרוּמוֹת 71
 וּמֵעֲשָׂרוֹת, שֶׁלֹּא הוֹצִיאָו מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה', שְׁנֵאֲמַר: 72
 "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יִרְיֻמוּ 73
 לָהּ"; פְּלוּמָר, דְּבָרִים שֶׁהֵם עֲתִידִין לְהִירֹם אוֹתָן 74
 לָהּ, לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתָן חַל וְיֵאֱכָלוּ אוֹתָן בְּטַבְּלָן. (קנד) 75
 שֶׁלֹּא לְהַקְדִּים תְרוּמָה לְבַפּוּרִים, וְלֹא מֵעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן 76
 לְתְרוּמָה, וְלֹא מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי לְרֵאשׁוֹן, אֵלָא מוֹצִיאִין עַל 77
 הַסֵּדֶר: בְּפוּרִים תְּחִלָּה, וְאַחַר כֶּן תְרוּמָה גְדוּלָה, 78
 וְאַחַר כֶּן מֵעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן, וְאַחַר כֶּן מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי; 79
 שְׁנֵאֲמַר: "מִלְּאֲתָךְ וְדַמְעָךָ לֹא תֵּאָחֵר", לֹא תֵּאָחֵר 80
 דָּבָר הָרְאוּי לְהַקְדִּימוֹ. (קנה) שֶׁלֹּא לְאַחַר הַנְּדָרִים 81
 וְהַנְּדָבוֹת שְׁנֵדֵר וְשְׁנַדֵּב, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תֵּאָחֵר 82
 לְשִׁלְמוֹ". (קנו) שֶׁלֹּא לְעֹלוֹת לְחֹג בְּלֹא קֶרְבָּן, 83
 שְׁנֵאֲמַר: "וְלֹא יִרְאוּ פְנֵי רִיקָם". (קנז) שֶׁלֹּא לְעֵבֶר 84
 עַל דְּבָרִים שְׂאֶסֶר אֲדָם עַל נַפְשׁוֹ, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא יַחַל 85
 דְּבָרוֹ". (קנח) שֶׁלֹּא יִקַּח כֹּהֵן זֹנֶה, שְׁנֵאֲמַר: "אִשָּׁה 86
 זֹנֶה וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ". (קנט) שֶׁלֹּא יִקַּח כֹּהֵן חֲלָלָה, 87
 שְׁנֵאֲמַר: "וַחֲלָלָה לֹא יִקְחוּ". (קס) שֶׁלֹּא יִקַּח 88
 גְרוּשָׁה, שְׁנֵאֲמַר: "וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִשָּׁה לֹא יִקְחוּ". 89
 (קסא) שֶׁלֹּא יִקַּח כֹּהֵן גְדוּל אֶלְמֶנָה, שְׁנֵאֲמַר: 90
 "אֶלְמֶנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנֶה, אֶת אֵלֶּה לֹא יִקַּח". 91

1 (קכג) שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח מִן הַחֲבוּרָה,
 2 שְׁנֵאֲמַר: "לא תוציא מן הבית". (קכד) שֶׁלֹּא
 3 לְעֲשׂוֹת שִׁירֵי מְנַחֵת חֲמִץ, שְׁנֵאֲמַר: "לא תאפה
 4 חֲמִץ, חֲלָקָם". (קכה) שֶׁלֹּא לֵאכֹל בְּשֵׁר הַפֶּסַח נָא
 5 וּמִבְּשֵׁל, שְׁנֵאֲמַר: "אל תאכלו מִמֶּנּוּ נָא, וּבְשֵׁל
 6 מִבְּשֵׁל". (קכו) שֶׁלֹּא לְהֵאֱכִיל בְּשֵׁר פֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב,
 7 שְׁנֵאֲמַר: "תּוֹשֵׁב וְשִׁכִּיר, לֹא יֵאֱכַל בו". (קכז) שֶׁלֹּא
 8 יֵאֱכַל הָעֶרֶל בְּשֵׁר פֶּסַח, שְׁנֵאֲמַר: "וְכֵל עֶרֶל, לֹא
 9 יֵאֱכַל בו". (קכח) שֶׁלֹּא לְהֵאֱכִיל בְּשֵׁר הַפֶּסַח
 10 לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁתַּמְדוּ, שְׁנֵאֲמַר: "כָּל בֶּן נָכָר, לֹא יֵאֱכַל
 11 בו"; פְּלוּמָר, יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּלְוָה לְבָנָיו נָכָר וְעַבְד עֲבוּדָה
 12 זָרָה כְּמוֹתָם, לֹא יֵאֱכַל בו. (קכט) שֶׁלֹּא יֵאֱכַל אָדָם
 13 שֶׁנִּשְׁטַמָּא קֹדְשִׁים, שְׁנֵאֲמַר: "וְהִנֵּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל בְּשֵׁר
 14 מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה', וְטִמְאַתּוֹ עֲלָיו". (קל)
 15 שֶׁלֹּא לֵאכֹל מִן הַקֹּדְשִׁים שֶׁנִּשְׁטַמָּאוּ, שְׁנֵאֲמַר:
 16 "וְהַבְּשֵׁר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טִמְאָה, לֹא יֵאֱכַל". (קלא)
 17 שֶׁלֹּא לֵאכֹל נוֹתֵר, שְׁנֵאֲמַר: "וְאֲכָלְיוֹ עֲזוּנו יִשָּׂא
 18 וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַחַיָּא". (קלב) שֶׁלֹּא לֵאכֹל פְּגוּל,
 19 שְׁנֵאֲמַר: "הַמְקַרִּיב אֹתוֹ לֹא יִחַשֵׁב לוֹ, פְּגוּל יִהְיֶה;
 20 וְהִנֵּפֶשׁ הָאֲכִילָת מִמֶּנּוּ, עֲוֹנָה תִּשָּׂא"; וְהוּא בְּכֹרֶת.
 21 (קלג) שֶׁלֹּא יֵאֱכַל זֶר תְרוּמוֹת, שְׁנֵאֲמַר: "וְכֵל זֶר, לֹא
 22 יֵאֱכַל קֹדֶשׁ". (קלד) שֶׁלֹּא יֵאֱכַל אֶפְלוּ תּוֹשֵׁב כֹּהֵן
 23 וְשִׁכִּירוֹ תְרוּמָה, שְׁנֵאֲמַר: "תּוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשִׁכִּיר, לֹא
 24 יֵאֱכַל קֹדֶשׁ". (קלה) שֶׁלֹּא יֵאֱכַל עֶרֶל תְרוּמָה, וְהוּא
 25 הַדִּין לְשֹׂאֵר קֹדְשִׁים. וְדָבָר זֶה לְמָדוּ הַכֹּתוּב מִן
 26 הַפֶּסַח בְּגִזְרָה שְׁנֵיהֶם, וְאִינוּ בְּפוּרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה; וּמִפִּי
 27 הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שְׂאֶסֶר עֶרֶל בְּקֹדְשִׁים - מִגּוּפֵי
 28 תּוֹרָה, וְאִינוּ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. (קלו) שֶׁלֹּא יֵאֱכַל כֹּהֵן
 29 טִמְאָה תְרוּמָה, שְׁנֵאֲמַר: "אִישׁ מִזְרַעְךָ וְגו' בְּקֹדְשִׁים
 30 לֹא יֵאֱכַל". (קלז) שֶׁלֹּא תֹאכַל חֲלָלָה קֹדֶשׁ, לֹא
 31 תְרוּמוֹת וְלֹא חֻזָּה וְשׁוֹק, שְׁנֵאֲמַר: "וּבֵת כֹּהֵן - כִּי
 32 תִּהְיֶה לְאִישׁ זֶר, הִיא בְּתְרוּמַת הַקֹּדְשִׁים לֹא תֹאכַל".
 33 (קלח) שֶׁלֹּא תֹאכַל מְנַחֵת כֹּהֵן, שְׁנֵאֲמַר: "וְכֵל מְנַחֵת
 34 כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה, לֹא תֹאכַל". (קלט) שֶׁלֹּא לֵאכֹל
 35 בְּשֵׁר חֲטָאוֹת הַנֶּעֱשׂוֹת בְּפָנִים, שְׁנֵאֲמַר: "וְכֵל חֲטָאת
 36 אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָה". (קמ) שֶׁלֹּא לֵאכֹל פְּסוּלֵי
 37 הַמְקֻדְשִׁין שֶׁהִטֵּל בָּהֶם מוּם כְּכּוֹנֶה, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא
 38 תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה"; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁבְּפְסוּלֵי
 39 הַמְקֻדְשִׁין שֶׁהִטֵּל בָּהֶם מוּם הַפְּתוּב מְדַבֵּר. (קמא)
 40 שֶׁלֹּא לֵאכֹל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל דָּגָן חוץ לִירוּשָׁלַיִם,
 41 שְׁנֵאֲמַר: "לא תוכל לֵאכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ, מֵעֶשֶׂר דִּגְגָן".
 42 (קמב) שֶׁלֹּא לֵאכֹל מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל תִּירוּשׁ חוץ
 43 לִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאֲמַר: "תִּירִשְׁךָ". (קמג) שֶׁלֹּא לֵאכֹל
 44 מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי שֶׁל יְצֵהָר חוץ לִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאֲמַר:
 45 "וְיִצְהָרְךָ". (קמד) שֶׁלֹּא לֵאכֹל בְּכוֹר תָּמִים חוץ

- 1 (קסב) שלא יבעל כהן גדול אלמנה, ואפלו בלא
 2 קדושין, מפני שמחללה, שנאמר: "לא יחלל
 3 זרעו"; הרי הוא מזוהר שלא לחלל פשרה. (קסג)
 4 שלא יכנס כהן למקדש פרוע ראש, שנאמר:
 5 "ראשיכם אל תפרעו". (קסד) שלא יכנס כהן
 6 למקדש קרוע בגדים, שנאמר: "ובגדיכם לא
 7 תפרמו". (קסה) שלא יצא כהן מן העזרה בשעת
 8 עבודה, שנאמר: "וימפתח אהל מועד לא תצאו".
 9 (קסו) שלא יטמא כהן הדיוט לשאר מתים,
 10 שנאמר: "לנפש לא יטמא". (קסז) שלא יטמא כהן
 11 גדול ואפלו לקרוביו, שנאמר: "לאביו ולאמו לא
 12 יטמא". (קסח) שלא יכנס כהן גדול עם מת,
 13 שנאמר: "ועל כל נפש מת, לא יבא"; כך למדו
 14 מפי השמועה, שהוא חיב בכל יבוא וחיב בכל
 15 יטמא. (קסט) שלא יקח שבט לוי חלק בארץ
 16 ישראל, שנאמר: "ונחלה לא יהיה לו". (קע)
 17 יקח שבט לוי חלק בבדה בשעת כפוש הארץ,
 18 שנאמר: "לא יהיה לכהנים הלויים חלק ונחלה".
 19 (קעא) שלא לעשות קרחה על מת, שנאמר: "לא
 20 תשימו קרחה בין עיניכם - למת". (קעב) שלא
 21 לאכל בהמה טמאה, שנאמר: "אף את זה לא
 22 תאכלו ממעלי הגרה". (קעג) שלא לאכל דג טמא,
 23 שנאמר: "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו".
 24 (קעד) שלא לאכל עוף טמא, שנאמר: "ואת אלה
 25 תשקצו מן העוף, לא יאכלו". (קעה) שלא לאכל
 26 שרץ העוף, שנאמר: "כל שרץ העוף, טמא הוא
 27 לכם, לא יאכלו". (קעו) שלא לאכל שרץ הארץ,
 28 שנאמר: "וכל השרץ השרץ על הארץ - שקץ הוא,
 29 לא יאכל". (קעז) שלא לאכל רמש הארץ, שנאמר:
 30 "ולא תטמאו את נפשתיכם, בכל השרץ הרמש על
 31 הארץ". (קעח) שלא לאכל תולעת הפרות פשתא
 32 לאויר, שנאמר: "לכל השרץ השרץ על הארץ - לא
 33 תאכלום". (קעט) שלא לאכל שרץ המים, שנאמר:
 34 "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ".
 35 (קפ) שלא לאכל מתה, שנאמר: "לא תאכלו כל
 36 נבלה". (קפא) שלא לאכל טרפה, שנאמר: "ויבשר
 37 בשדה טרפה לא תאכלו". (קפב) שלא לאכל אבר
 38 מן החי, שנאמר: "ולא תאכל הנפש עם הבשר".
 39 (קפג) שלא לאכל גיד הנשה, שנאמר: "על פן לא
 40 יאכלו בני ישראל את גיד הנשה". (קפד) שלא
 41 לאכל דם, שנאמר: "וכל דם, לא תאכלו". (קפה)
 42 שלא לאכל חלב, שנאמר: "כל חלב שור וכשב ועז
 43 - לא תאכלו". (קפו) שלא לבשל בשר בחלב,
 44 שנאמר: "לא תבשל גדי בחלב אמו". (קפז) שלא
 45 לאכל בשר בחלב, שנאמר "לא תבשל גדי" פעם
 46 שניה; כך למדו מפי השמועה, שאחד לאסור בשול
- ואחד לאסור אכילה. (קפח) שלא לאכל בשר שור
 הנסקל, שנאמר: "ולא יאכל את בשרו". (קפט)
 שלא לאכל פת תבואה חדשה קדם הפסח, שנאמר:
 "ולחם וגו' לא תאכלו". (קצ) שלא לאכל קלי מן
 החדש, שנאמר: "וקלי לא תאכלו". (קצא) שלא
 לאכל פרמל מן החדש, שנאמר: "וכרמל לא
 תאכלו". (קצב) שלא לאכל ערלה, שנאמר: "שלוש
 שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל". (קצג) שלא
 לאכל פלאי הפרם, שנאמר: "פן תקדש המלאה
 הזרע אשר תזרע, ותבואת הפרם"; זה הוא אסור
 אכילה. (קצד) שלא לשותת יין נסוף, שנאמר:
 "אשר חלב זבחימו יאכלו, וישתו יין נסיכם".
 (קצה) שלא לאכל ולשותת דרך זולל וסובא,
 שנאמר: "פגנו זה זולל וסבא". (קצו) שלא לאכל
 ביום הצום, שנאמר: "פי כל הנפש אשר לא
 תענה". (קצז) שלא לאכל חמץ בפסח, שנאמר:
 "ולא יאכל חמץ". (קצח) שלא לאכל תערובת
 חמץ, שנאמר: "כל מחמצת, לא תאכלו". (קצט)
 שלא לאכל חמץ אחר חצות יום ארבעה עשר,
 שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ". (ר) שלא יראה
 חמץ, שנאמר: "לא יראה לך חמץ". (רא) שלא
 ימצא חמץ, שנאמר: "שאור, לא ימצא בבתים".
 (רב) שלא ישתה הנזיר יין, ולא דבר שנתערב בו
 יין וטעמו כטעם יין, שנאמר: "וכל משרת
 ענבים"; ואפלו החמץ היין או דבר שנתערב בו
 היין, הרי זה אסור עליו, שנאמר: "חמץ יין וחמץ
 שכר לא ישתה". (רג) שלא יאכל ענבים לחים,
 שנאמר: "וענבים לחים". (רד) שלא יאכל ענבים
 יבשים, שנאמר: "ויבשים לא יאכל". (רה) שלא
 יאכל חרצנים, שנאמר: "מחרצנים לא יאכל".
 (רו) שלא יאכל זוגין, שנאמר: "ועד זג - לא
 יאכל". (רי) שלא יטמא הנזיר למת, שנאמר:
 "לאביו ולאמו לא יטמא". (ריא) שלא יפגס באהל
 המת, שנאמר: "על נפש מת, לא יבא". (ריב) שלא
 יגלח הנזיר, שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו".
 (ריג) שלא לקצר כל השדה, שנאמר: "לא תכלה
 פאת שדה לקצור". (ריא) שלא ללקט השבלים
 הנופלות בשעת קצירה, שנאמר: "ולקט קצירך, לא
 תלקט". (ריב) שלא לבצר עוללות הפרם, שנאמר:
 "וכרמך לא תעולל". (ריג) שלא ללקט פרט הפרם,
 שנאמר: "ויפרט פרמך לא תלקט". (ריד) שלא לקח
 עמר השכחה, שנאמר: "לא תשוב לקחתו"; וכן כל
 האילנות, שנאמר: "לא תפאר אחריו". (רטו) שלא
 לזרע פלאי זרעים, שנאמר: "שדה לא תזרע
 פלאים". (רטז) שלא לזרע תבואה או ירק בפרם,
 שנאמר: "לא תזרע פרמך פלאים". (ריז) שלא

אתך". (רלט) שלא ימשכן בעל חובו בפרוע, 47
 שנאמר: "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו". (רמ) 48
 שלא למנוע העבוט מבעליו העני בעת שהוא צריך 49
 לו, שנאמר: "לא תשכב בעבטו"; כלומר, לא 50
 תשכב ועבטו עמך, אלא השיכנו לו בלילה, הואיל 51
 והוא צריך לו בלילה. (רמא) שלא למשכן 52
 האלמנה, שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה". 53
 (רמב) שלא לחבל פלים שעושים בהם אכל נפש, 54
 שנאמר: "לא יחבל רחים ורכב". (רמג) שלא לגנב 55
 נפש מישראל, שנאמר: "לא תגנב"; זו גנבת נפש. 56
 (רמד) שלא לגנב קמון, שנאמר: "לא תגנבו"; זו 57
 גנבת קמון. 58

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"ח

(רמה) שלא לגזל, שנאמר: "לא תגזל". (רמו) 59
 שלא להסיג גבולות, שנאמר: "לא תסיג גבול 60
 רעך". (רמז) שלא לעשק, שנאמר: "לא תעשק את 61
 רעך". (רמח) שלא לכחש בממון חברו, שנאמר: 62
 "ולא תכחשו". (רמט) שלא ליטע על פנינת 63
 ממון חברו, שנאמר: "ולא תשקר"; כלומר, לא 64
 תטע על פנינת ממון שיש לחברך בידך. (רנ) שלא 65
 יונה במקח וממכר, שנאמר: "אל תונו איש את 66
 אחיו". (רנא) שלא יונה בדברים, שנאמר: "ולא 67
 תונו איש את עמיתו"; זו אונאת דברים. (רנב) 68
 שלא להונות את הגר בדברים, שנאמר: "וגר לא 69
 תונה". (רנג) שלא להונות את הגר במקח וממכר, 70
 שנאמר: "ולא תלחצנו". (רנד) שלא להחזיר עבד 71
 שברח לארץ ישראל לאדוניו שפחוצה לארץ, 72
 שנאמר: "לא תסגיר עבד אל אדניו". (רנה) שלא 73
 להונות עבד זה, שנאמר: "עמך ישב בקרנך במקום 74
 אשר יבחר בשוב לו, לא תוננו". (רנו) שלא לענות 75
 יתום ואלמנה, שנאמר: "כל אלמנה ויתום, לא 76
 תענון". (רנז) שלא לעבד בעבד עברי עבודת עבד, 77
 שנאמר: "לא תעבד בו עבדת עבד". (רנח) שלא 78
 למכר אותו ממכרת עבד, שנאמר: "לא ימכרו 79
 ממכרת עבד". (רנט) שלא לעבד בעבד עברי בפרך, 80
 שנאמר: "לא תרדה בו בפרך". (רס) שלא להניח 81
 הגוי לעבד בעבד עברי הנמכר לו בפרך, שנאמר: 82
 "לא ירדנו בפרך לעיניך". (רסא) שלא למכר אמה 83
 עבריה לאחר, שנאמר: "לא ימשל למכרה". (רסב) 84
 שלא למנע מאמה עבריה היעודה שאר פסות 85
 ועונה, שנאמר: "שארף פסותה ועונתה, לא יגרע"; 86
 והוא הדין לשאר הנשים. (רסג) שלא למכר אשת 87
 יפת תאר להיות שפחה, שנאמר: "לא תמכרנה". 88
 (רסד) שלא לכבש אשת יפת תאר להיות שפחה, 89
 שנאמר: "לא תתעמר בה". (רסה) שלא לחמד, 90

להרביע בהמה מין בשאינו מינו, שנאמר: "בהמתך 1
 לא תרביע פלאים". (ריח) שלא יעשה מלאכה בשני 2
 מיני בהמה באחד, שנאמר: "לא תחרש בשור 3
 ובחמור יחדו". (ריט) שלא לחסם בהמה בשעת 4
 מלאכה בדבר שאוכלת ממנו ונהנית, שנאמר: "לא 5
 תחסם שור בדישו". (רכ) שלא לעבד אדמה 6
 בשביעית, שנאמר: "שדך לא תזרע". (רכא) שלא 7
 לעבד אילן בשביעית, שנאמר: "וכרמך לא תזמר". 8
 (רכב) שלא לקצר ספיחי שביעית בדרך שקוצרין 9
 בשאר השנים, שנאמר: "את ספיח קצירך לא 10
 תקצור". (רכג) שלא לאסוף פרות האילן בשביעית 11
 בדרך שאוספין בכל שנה ושנה, שנאמר: "ואת 12
 ענבי זיורך לא תבצר". (רכד) שלא לעבד בשנת 13
 יובל בין אדמה בין אילן, שנאמר: "לא תזרעו". 14
 (רכה) שלא לקצר ספיחי יובל בשאר השנים, 15
 שנאמר בו: "לא תקצרו את ספיחיה". (רכו) שלא 16
 לאסוף פרות יובל באספת שאר שנים, שנאמר בו: 17
 "ולא תבצרו את זוריה". (רכז) שלא למכר שדה 18
 בארץ ישראל לצמיתות, שנאמר: "והארץ, לא 19
 תמכר לצמיתות". (רכח) שלא לשנות מגרש הלויים 20
 ושדותיהם, שנאמר: "ושדה מגרש עריהם, לא 21
 ימכר"; מפי השמועה למדו, שזו אזהרה שלא 22
 ישתנה. (רכט) שלא לעזב את הלויים, שנאמר: 23
 "השמר לך, פן תעזב את הלוי"; אלא נותנין להם 24
 מתנותיהם ומשפוחים אותם בהן בכל רגל ורגל. 25
 (רל) שלא יתבע הלואה שעברה עליה שביעית, 26
 שנאמר: "לא יגש את רעהו". (רלא) שלא ימנע 27
 מלהלות לעני מפני השמטה, שנאמר: "השמר לך, 28
 פן יהיה דבר". זה הפלל - כל מקום שנאמר 29
 'השמר' או 'פן' או 'אל', אינו אלא מצות לא 30
 תעשה. (רלב) שלא ימנע מלהחיות לעני ומלתן לו 31
 מה שהוא צריך, שנאמר: "לא תאמץ את לבךך". 32
 נמצא: הנותן צדקה - עושה מצות עשה; והמעלים 33
 עיניו מן הצדקה - יתר על שבטל עשה, עבר על 34
 לא תעשה. (רלג) שלא לשלח עבד עברי ריקם 35
 בשיצא חפשי, שנאמר: "לא תשלחנו ריקם". 36
 (רלד) שלא יתבע העני בחובו פשידע שהוא עני, 37
 ולא יצר לו, שנאמר: "לא תהיה לו פנשה". (רלה) 38
 שלא להלות ברבית לישראל, שנאמר: "את בספך 39
 - לא תתן לו בנשך". (רלו) שלא ללות ברבית, 40
 שנאמר: "לא תשיף לאחריך"; פך למדו מפי 41
 השמועה, שזו אזהרה ללוה, שלא ינשך למלוה. 42
 (רלז) שלא להשית יד בין לזה ומלוה ברבית, ולא 43
 להיות ערב, ולא עד, ולא לכתב שטר ביניהם, 44
 שנאמר: "לא תשימוץ עליו נשך". (רלח) שלא 45
 לאחר פעלת שכיר, שנאמר: "לא תלין פעלת שכיר 46

- 1 שְׁנֵאמֶר: "לא תחמד אֶשֶׁת רֵעֶךָ". (רסו) שְׁלֹא
 2 לְהִתְאָוֹת, שְׁנֵאמֶר: "לא תתאוה בית רֵעֶךָ". (רסז)
 3 שְׁלֹא יֵאָכֵל הַשְּׂכִיר שְׁלֹא בְשַׁעַת גְּמַר מְלָאכָה מִן
 4 הַמְּחַבֵּר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בוֹ, שְׁנֵאמֶר: "וְחִרְמַשׁ לֹא
 5 תִּגְיֶף". (רסח) שְׁלֹא יִקַּח הַשְּׂכִיר יָתֵר עַל אֲכִילָתוֹ,
 6 שְׁנֵאמֶר: "וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים פִּנְפֻשֶׁף שְׂבָעֶךָ; וְאֵל כְּלִיךָ,
 7 לֹא תִתֵּן". (רסט) שְׁלֹא יִתְעַלֵּם מִן הָאֲבֵדָה, שְׁנֵאמֶר:
 8 "לֹא תִיכַל לְהִתְעַלֵּם". (רע) שְׁלֹא לְהֵנִיחַ בְּהֵמָה
 9 רוֹבֵצַת תַּחַת מִשְׁאֵה בְּדָרְךָ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִרְאֶה
 10 חֲמוֹר אַחִיד". (רעא) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת עוֹל בְּמִדָּה,
 11 שְׁנֵאמֶר: "לֹא תַעֲשֵׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
 12 לְמַדּוֹ, שֶׁהַפְּתוּב מְזַהֵיר: לֹא תַעֲשֵׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט
 13 הַמִּדָּה. (רעב) שְׁלֹא לְהִיֹּת אֲצִלְנוּ אֶבֶן וְאֶבֶן אִיפָה
 14 וְאִיפָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִהְיֶה לָךְ בְּבִיתְךָ וְגו'". (רעג)
 15 שְׁלֹא לַעֲוֹל הַמִּשְׁפָּט, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תַעֲשֵׂוּ עוֹל
 16 בַּמִּשְׁפָּט". (רעד) שְׁלֹא לִקַּח שַׂחַד, שְׁנֵאמֶר:
 17 "וְשַׂחַד, לֹא תִקַּח". (רעה) שְׁלֹא לְכַבֵּד גְּדוֹל בְּדִין,
 18 שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִהְדַּר פְּנֵי גְדוֹל". (רעו) שְׁלֹא יִירָא
 19 הַדִּין בְּדִין מֵאָדָם רַע, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִגּוּרוּ מִפְּנֵי
 20 אִישׁ". (רעז) שְׁלֹא לְרַחֵם עַל עֲנֵי בְּדִין, שְׁנֵאמֶר:
 21 "וְדַל, לֹא תִהְדַּר בְּרִיבוֹ". (רעה) שְׁלֹא לְהִטּוֹת
 22 מִשְׁפַּט אָדָם חוּטֵא, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט
 23 אֲבִינֶךָ"; זֶה אֲבִיוֹן בְּמִצְוֹת. (רעט) שְׁלֹא לְרַחֵם עַל
 24 הַמִּזִּיק בְּדֵינֵי קִנְסוֹת, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תַחֹס עֵינֶיךָ".
 25 (רפ) שְׁלֹא לְהִטּוֹת מִשְׁפַּט גֵּרִים וְיִתּוּמִים, שְׁנֵאמֶר:
 26 "לֹא תִטֶּה מִשְׁפַּט גֵּר יְתוּם". (רפא) שְׁלֹא לְשַׁמַּע
 27 מֵאֶחָד מִבְּעֲלֵי דֵינָיו וְאִין חִבְרוּ עִמּוֹ, שְׁנֵאמֶר: "לֹא
 28 תִשָּׂא שְׁמַע שׂוֹא". (רפב) שְׁלֹא לְנַטּוֹת אַחֲרֵי רַבִּים
 29 בְּדַבְרֵי נִפְשׁוֹת, אִם הָיוּ הַמְּחַיְבִין יוֹתֵר עַל הַמְּזַכִּין
 30 אֶחָד, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִהְיֶה אַחֲרֵי רַבִּים לְרַעַת".
 31 (רפג) שְׁלֹא יִלְמַד חוֹבָה מִי שְׁלֵמַד זְכוֹת תַּחֲלָה בְּדֵינֵי
 32 נִפְשׁוֹת, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תַעֲנֶה עַל רַב, לְנִטְתָּ". (רפד)
 33 שְׁלֹא לְמַנּוֹת בְּדֵינָיו אָדָם שְׂאִינוּ חָכֵם בְּדֵינֵי תוֹרָה,
 34 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חָכֵם בְּחֻכְמוֹת אַחֲרוֹת, שְׁנֵאמֶר:
 35 "לֹא תִפְּרֹו פְּנִים בַּמִּשְׁפָּט". (רפה) שְׁלֹא לְהַעֲדִי
 36 בְּשִׁקְרָה, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַף עַד שִׁקְרָה". (רפו)
 37 שְׁלֹא יַעֲדִי בַּעַל עֲבָרָה, שְׁנֵאמֶר: "אֵל תִּשֶׁת יָדְךָ עִם
 38 רָשָׁע, לְהִיֹּת עַד חֲמָס". (רפז) שְׁלֹא יַעֲדִי קְרוֹב,
 39 שְׁנֵאמֶר: "לֹא יוֹמַתוּ אֲבוֹת עַל בָּנִים"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה
 40 לְמַדּוֹ, שְׁלֹא יוֹמַתוּ אֲבוֹת בַּעֲדוֹת בָּנִים, וְהוּא הַדִּין
 41 לְשִׁאָר קְרוֹבִים. (רפח) שְׁלֹא לְכַרֵּת הַדִּין עַל פִּי עַד
 42 אֶחָד, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ". (רפט)
 43 שְׁלֹא לְהַרְגֵּ נֶקִי, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִרְצַח". (רצ) שְׁלֹא
 44 לְחַתֵּךְ הַדִּין בְּאִמְדַּת הַדַּעַת, עַד שִׁירָאוּ שְׁנֵי עַדִּים גּוֹפּוֹ
 45 שֶׁל דָּבָר, שְׁנֵאמֶר: "וְנָקִי וְצַדִּיק אֵל תִּהְרַג". (רצא)
 46 שְׁלֹא יוֹרֶה הָעַד בְּדִין שֶׁהַעֲדִי בוֹ בְּדֵינֵי נִפְשׁוֹת,
- 47 שְׁנֵאמֶר: "וְעַד אֶחָד, לֹא יַעֲנֶה בְּנִפְשׁוֹ". (רצב) שְׁלֹא
 48 לְהַרְגֵּ מַחֲבִיב הַרִיגָה קִדְּם שִׁיעֲמַד בְּדִין, שְׁנֵאמֶר:
 49 "וְלֹא יָמוּת הַרְצִיחַ, עַד עֲמַדּוֹ לְפָנֵי הָעֵדָה". (רצג)
 50 שְׁלֹא לְחֹסֵם עַל הַרֹדֶף, אֲלֵא הוֹרִיגִין אוֹתוֹ קִדְּם
 51 שִׁיגִיעַ לְנִדְרֵךְ וְיִהְרַגְנוּ אוּ יִגְלֶה עֲרוֹתוֹ, שְׁנֵאמֶר:
 52 "וְקִצְתָה אֵת פִּפְּהָ, לֹא תַחֹס עֵינֶיךָ". (רצד) שְׁלֹא
 53 לַעֲנֹשׁ הָאֲנוּס, שְׁנֵאמֶר: "וְלִפְעָמָה לֹא תַעֲשֶׂה דְבָר".
 54 (רצה) שְׁלֹא לִקַּח כֶּפֶר מִן הַרֹצֵחַ, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא
 55 תִקְחוּ כֶּפֶר לְנִפְשׁ רֹצֵחַ". (רצו) שְׁלֹא לִקַּח כֶּפֶר
 56 בְּגִלוֹת רֹצֵחַ בְּשִׁנְגָה, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִקְחוּ כֶּפֶר,
 57 לְנוֹס אֶל עִיר מִקְּלוֹטוֹ". (רצז) שְׁלֹא לַעֲמַד עַל הַדָּם,
 58 שְׁנֵאמֶר: "לֹא תַעֲמַד עַל דָּם רֵעֶךָ". (רצח) שְׁלֹא
 59 לְהֵנִיחַ מִכְּשׁוֹל, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבִיתְךָ".
 60 (רצט) שְׁלֹא לְהַכְשִׁיל תָּם בְּדָרְךָ, שְׁנֵאמֶר: "וְלִפְנֵי
 61 עוֹר, לֹא תִתֵּן מִכְּשָׁל". (ש) שְׁלֹא לְהוֹסִיף בְּמִלְקוֹת
 62 הַמְּחַיְבִים מִלְקוֹת, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יוֹסִיף; פֶּן יוֹסִיף".
 63 (שא) שְׁלֹא לְרַגֵּל, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִלְךָ רַכִּיל בְּעַמִּיךָ".
 64 (שב) שְׁלֹא לְשַׂנֵּא בָּלֵב, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִשְׂנֵא אֵת
 65 אַחִיד בְּלִבְךָ". (שג) שְׁלֹא לְהַלְבִּין פְּנֵי אָדָם
 66 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמֶר: "הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֵת עַמִּיתְךָ, וְלֹא
 67 תִשָּׂא עֲלֵיו חֲטָא". (שד) שְׁלֹא לְנַקֵּם, שְׁנֵאמֶר: "לֹא
 68 תִקֵּם". (שה) שְׁלֹא לְנַטֵּר, שְׁנֵאמֶר: "וְלֹא תִטֹּר".
 69 (שו) שְׁלֹא לִקַּח אִם עַל הַבָּנִים, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִקַּח
 70 הָאִם עַל הַבָּנִים". (שז) שְׁלֹא לְגַלֵּחַ שְׁעַר הַנֶּתֶק,
 71 שְׁנֵאמֶר: "וְאֵת הַנֶּתֶק לֹא יִגְלַח". (שח) שְׁלֹא לְתַלֵּשׁ
 72 סִימְנֵי צִרְעַת, שְׁנֵאמֶר: "הַשֹּׁמֵר בִּנְגַע הַצִּרְעַת".
 73 (שט) שְׁלֹא לַעֲבֹד וְלִזְרֹעַ בְּנַחַל אֵיתָן, שְׁנֵאמֶר:
 74 "אֲשֶׁר לֹא יַעֲבֹד בוֹ, וְלֹא יִזְרַע". (שי) שְׁלֹא לְהַחֲיוֹת
 75 מִכְּשָׁף, שְׁנֵאמֶר: "מִכְּשָׁפָה לֹא תַחִיָּה". (שיא) שְׁלֹא
 76 יִתְחַיְבֵּ תַתֵּן בְּדָבָר מִצְּרִי צְבוּר פֶּל שְׁנָתוֹ, כְּגוֹן צָבָא
 77 וְשִׁמִּירַת הַחוּמָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן, שְׁנֵאמֶר: "לֹא יִצָּא
 78 בְּצָבָא, וְלֹא יַעֲבֹר עָלָיו לְכָל דְּבָר". (שיב) שְׁלֹא
 79 לְהַמְרוֹת עַל פִּי בֵּית דִּין, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִסּוּר מִכָּל
 80 הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ". (שיג) שְׁלֹא לְהוֹסִיף עַל
 81 מִצְוֹת הַתּוֹרָה, בֵּין תּוֹרָה שְׂבַכְתָּב בֵּין בְּפִרוּשָׁה
 82 שְׂקַבְלוּ עַל פִּיהָ, שְׁנֵאמֶר: "אֵת כָּל הַדְּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי
 83 מְצִוֶּה אֲתָכֶם - אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת; לֹא תִסֹּף עָלָיו".
 84 (שיד) שְׁלֹא לְגַרֵעַ מִכָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמֶר:
 85 "וְלֹא תִגְרַע מִמֵּנֵי". (שטו) שְׁלֹא לְקַלֵּל הַדִּין,
 86 שְׁנֵאמֶר: "אֲלֵהִים לֹא תִקְלַל". (שטז) שְׁלֹא לְקַלֵּל
 87 הַנְּשִׂיא, וְהוּא הַמְּלָךְ אוּ רֹאשׁ יִשִּׁיבַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
 88 שְׁנֵאמֶר: "וְנִשְׂיֵא בְעַמֶּךָ, לֹא תֹאֵר". (שיז) שְׁלֹא
 89 לְקַלֵּל אֶחָד מִשְׂאָר יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמֶר: "לֹא תִקְלַל
 90 חֵרֶשׁ". (שיח) שְׁלֹא לְקַלֵּל אָב וְאִם, שְׁנֵאמֶר:
 91 "וּמִקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ, מוֹת יוֹמַת". (שיט) שְׁלֹא
 92 לְהַכּוֹת אָב וְאִם, שְׁנֵאמֶר: "וּמִכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ, מוֹת

47 בַּנְדַת טְמֵאָתָהּ - לֹא תִקְרַב. (שמז) שְׁלֹא לְגִלוֹת
 48 עֲרוֹת אִשָּׁת אִישׁ, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵל אִשָּׁת עֲמִיתְךָ - לֹא
 49 תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְזָרַע". (שמח) שְׁלֹא לְשָׁכַב עִם בְּהֵמָה,
 50 שְׁנֹאֲמַר: "וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְזָרַע".
 51 (שמט) שְׁלֹא תָבִיא אִשָּׁה בְּהֵמָה עֲלֶיהָ, שְׁנֹאֲמַר:
 52 "וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לְפָנַי בְּהֵמָה לְרַבְעָה". (שנ) שְׁלֹא
 53 לְשָׁכַב עִם זָכָר, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵת זָכָר - לֹא תִשָּׁכַב".
 54 (שנא) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת הָאֵב עֲצָמוֹ, שְׁנֹאֲמַר:
 55 "עֲרוֹת אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה". (שנב) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת
 56 אַחֵי הָאֵב עֲצָמוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת אַחֵי אֲבִיךָ לֹא
 57 תִגְלֶה". (שנג) שְׁלֹא לִקְרַב לְעֲרִיּוֹת בְּדָרְכִים הַמְּבִיאִין
 58 לְיַדֵּי גְלוֹי עֲרוֹה, כְּגוֹן חֲבוּק וְנִשְׁוּק וְרִמְזֵה וְקִפְצֵה,
 59 שְׁנֹאֲמַר: "אֵל כָּל שְׂאָר בְּשָׂרוֹ, לֹא תִקְרְבוּ לְגִלוֹת
 60 עֲרוֹה"; מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׁזוֹ אֲזַהֶרֶה לְקִרְבָּה
 61 הַמְּבִיאָה לְיַדֵּי גְלוֹי עֲרוֹה. (שנד) שְׁלֹא יִשָּׂא מִמְּזוֹר
 62 בֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יָבֵא מִמְּזוֹר בְּקֹהֶל ה'".
 63 (שנה) שְׁלֹא תִהְיֶה קְדֻשָּׁה, וְהִיא הַנִּבְעָלֶת בְּלֹא פְתִיבָה
 64 וְקִדּוּשִׁין, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִהְיֶה קְדֻשָּׁה". (שנו) שְׁלֹא
 65 יִחְזִיר הַמְּגֵרֵשׁ גְּרוּשָׁתוֹ אַחֵר שְׁנֹשְׂאָתוֹ לְאַחֵר, שְׁנֹאֲמַר:
 66 "לֹא יוּכַל בַּעֲלָה הַרְאִשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְחָה לְשׁוֹב
 67 לְקַחְתָּהּ". (שנז) שְׁלֹא תִנְשֵׂא הַיְכֹמָה לְאִישׁ זָר חוּץ
 68 מִיְכֹמָה, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִהְיֶה אִשָּׁת הַמֵּת". (שנה)
 69 שְׁלֹא יִגְרֵשׁ הָאוֹנֵס אֲנוּסוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יוּכַל
 70 שִׁלְחָה כָּל יְמֵיו". (שנט) שְׁלֹא יִגְרֵשׁ מוֹצִיא שֵׁם רַע
 71 אֶת אִשְׁתּוֹ, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "לֹא יוּכַל לְשִׁלְחָה כָּל
 72 יְמָיו". (שס) שְׁלֹא יִקַּח סָרִיס בֵּת יִשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֲמַר:
 73 "לֹא יָבֵא פְצוּעַ דְּכָא". (שסא) שְׁלֹא לְסָרֵס זָכָר מִכָּל
 74 הַמִּינִין, לֹא אָדָם וְלֹא בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, שְׁנֹאֲמַר:
 75 "וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ". (שסב) שְׁלֹא לְמַנּוֹת עַל
 76 יִשְׂרָאֵל אִישׁ מִקְּהֵל גֵּרִים, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תוּכַל לְתַת
 77 עֲלֶיךָ אִישׁ נְכַרִּי". (שסג) שְׁלֹא יִרְבֶּה הַמְּלֶלֶךְ סוֹסִים,
 78 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים". (שסד) שְׁלֹא יִרְבֶּה
 79 הַמְּלֶלֶךְ נְשִׁים, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא יִרְבֶּה לוֹ נְשִׁים".
 80 (שסה) שְׁלֹא יִרְבֶּה לוֹ הַמְּלֶלֶךְ כֶּסֶף וְזָהָב, שְׁנֹאֲמַר:
 81 "וְכֶסֶף וְזָהָב, לֹא יִרְבֶּה לוֹ מְאֹד".
 82 אֵלוּ הֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת שְׁנֹאֲמָרוּ לוֹ
 83 לְמֹשֶׁה בְּסִינַי, הֵן וּכְלִלוֹתֵיהֶן וּפְרֻטוֹתֵיהֶן וְדִקְדוּקֵיהֶן;
 84 וְכֹל אוֹתָן הַכְּלָלוֹת וְהַדְּקוּקִין וְהַבְּאוּרִין שֶׁל כָּל
 85 מִצְוָה וּמִצְוָה, הִיא תוֹרָה שְׁבַעַל פִּה שְׁקִבְלוּ בֵּית דִּין
 86 מִפִּי בֵּית דִּין. וַיֵּשׁ מִצְוֹת אַחֲרוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ אַחֵר
 87 מִתֵּן תוֹרָה, וְקִבְעוּ אוֹתָן נְבִיאִים וְחֻכְמִים, וּפְשָׁטוּ
 88 בְּכָל יִשְׂרָאֵל - כְּגוֹן מִקְרָא מְגִלָּה, וְגַר חֲנֻכָּה, וְתַעֲנִית
 89 תְּשַׁעָּה בָּאֵב, וְיָדִים, וְעֲרוֹבִין. וַיֵּשׁ לְכָל מִצְוָה וּמִצְוָה
 90 מֵאֵלּוּ פְּרוּשִׁין וְדִקְדוּקִין; וְהַכֵּל יִתְבָּאָר בַּחֲבוּר זֶה.
 91 כָּל אֵלוּ הַמִּצְוֹת שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ - חֲכִיבִין אֲנִי לְקַבְּלָם
 92 וְלִשְׁמָרָם, שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר וְכוּ";

1 יוֹמֵת". (שכ) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּשַׁבָּת, שְׁנֹאֲמַר:
 2 "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֹאכָה". (שכא) שְׁלֹא לְהִלָּךְ חוּץ
 3 לְתַחוּם מְדִינָה כְּהוֹלְכֵי דְרָכִים בְּשַׁבָּת, שְׁנֹאֲמַר: "אֵל
 4 יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ". (שכב) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ בְּשַׁבָּת,
 5 שְׁנֹאֲמַר: "לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ כָּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם". (שכג)
 6 שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, שְׁנֹאֲמַר:
 7 "כָּל מְלֹאכָה לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם". (שכד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
 8 מְלֹאכָה בְּשַׁבְּעֵי שֶׁל פֶּסַח, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "כָּל מְלֹאכָה
 9 לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם". (שכה) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בַּחֲג
 10 הַשְּׁבִיעוֹת, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "כָּל מְלֹאכָת עֲבֹדָה לֹא
 11 תַעֲשׂוּ". (שכו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּאֶחָד לַחֲדָשׁ
 12 הַשְּׁבִיעֵי, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "כָּל מְלֹאכָת עֲבֹדָה לֹא
 13 תַעֲשׂוּ". (שכז) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּיוֹם
 14 הַכַּפּוּרִים, שְׁנֹאֲמַר בּוֹ: "וְכָל מְלֹאכָה לֹא תַעֲשׂוּ".
 15 (שכח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג,
 16 שְׁנֹאֲמַר: "כָּל מְלֹאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ". (שכט)
 17 שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלֹאכָה בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי שֶׁל חַג, שְׁנֹאֲמַר
 18 בּוֹ: "כָּל מְלֹאכָת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ". (של) שְׁלֹא
 19 לְגִלוֹת עֲרוֹת אֵם, שְׁנֹאֲמַר: "אִמְךָ הִיא, לֹא תִגְלֶה
 20 עֲרוֹתָהּ". (שלא) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחֵת, שְׁנֹאֲמַר:
 21 "עֲרוֹת אַחֲוֹתֶיךָ לֹא תִגְלֶה". (שלב) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת
 22 אִשָּׁת אָב, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת אִשָּׁת אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה".
 23 (שלג) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחֲוֹתוֹ מִן הָאֵב אוֹ מִן
 24 הָאֵם, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת בֵּת אִשָּׁת אֲבִיךָ מוֹלְדֵת אֲבִיךָ,
 25 אַחֲוֹתֶיךָ הִיא - לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ". (שלד) שְׁלֹא
 26 לְגִלוֹת עֲרוֹת בֵּת הַבֶּן, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת בֵּת בְּנֶיךָ".
 27 (שלה) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת בֵּת הַבֵּת, שְׁנֹאֲמַר: "אוֹ
 28 בֵּת בִּתְךָ, לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתוֹ". (שלו) שְׁלֹא לְגִלוֹת
 29 עֲרוֹת הַבֵּת; וְלָמָּה לֹא נִתְפָּרֵשׁהּ בַּתוֹרָה? מִפְּנֵי שְׂאֵסֵר
 30 בֵּת הַבֵּת, שֶׁתֵּק מִן הַבֵּת; וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ,
 31 שְׂאֵסוּר הַבֵּת מְגוּפֵי תוֹרָה, כְּשֶׁאָר עֲרִיּוֹת. (שלו)
 32 שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת
 33 אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה". (שלה) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת
 34 אִשָּׁה וּבֵת בְּנָה, שְׁנֹאֲמַר: "אֵת בֵּת בְּנָה". (שלט)
 35 שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁה וּבֵת בִּתָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵת
 36 בֵּת בִּתָּה לֹא תִקַּח". (שמ) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחֵת
 37 הָאֵם, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת אַחֵת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה".
 38 (שמא) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחֵת הָאֵב, שְׁנֹאֲמַר:
 39 "עֲרוֹת אַחֵת אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה". (שמב) שְׁלֹא לְגִלוֹת
 40 עֲרוֹת אִשָּׁת אַחֵי הָאֵב, שְׁנֹאֲמַר: "אֵל אִשְׁתּוֹ לֹא
 41 תִקְרַב, דִּדְתָךְ הִיא". (שמג) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁת
 42 הַבֶּן, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת כִּלְתֶיךָ, לֹא תִגְלֶה". (שמד)
 43 שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אִשָּׁת אַח, שְׁנֹאֲמַר: "עֲרוֹת אִשָּׁת
 44 אֲבִיךָ לֹא תִגְלֶה". (שמה) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת אַחֵת
 45 אִשְׁתּוֹ, שְׁנֹאֲמַר: "וְאִשָּׁה אֵל אַחֲתָהּ לֹא תִקַּח".
 46 (שמז) שְׁלֹא לְגִלוֹת עֲרוֹת נְדִיָּה, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵל אִשָּׁה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 **ספר ששי** - אכלל בו מצוות שיתחייב אדם בהן
 2 מי שאסר עצמו בדברים - כגון שבועות ונדורים.
 3 וקראתי שם ספר זה, 'ספר הפלאה'.
 4 **ספר שביעי** - אכלל בו מצוות שהם בזרע הארץ
 5 - כגון שמטין ויובלות, ומעשרות ותרומות, ושאר
 6 מצוות הנגללין עמהן מענינם. וקראתי שם ספר זה,
 7 'ספר זרעים'.
 8 **ספר שמיני** - אכלל בו מצוות שהם בכנין מקדש
 9 וקרבת צבור התמידין. וקראתי שם ספר זה, 'ספר
 10 עבודה'.
 11 **ספר תשיעי** - אכלל בו מצוות שהן בקרבת
 12 היחיד. וקראתי שם ספר זה, 'ספר קרבת'.
 13 **ספר עשירי** - אכלל בו מצוות שהן בטוהרות
 14 וטמאות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר טהרה'.
 15 **ספר אחד עשר** - אכלל בו מצוות שבין אדם
 16 לחברו, ויש בהן הזק תחלה במקומו או בגוף.
 17 וקראתי שם ספר זה, 'ספר נזיקין'.
 18 **ספר שנים עשר** - אכלל בו מצוות מכירה וקניה.
 19 וקראתי שם ספר זה, 'ספר קנין'.
 20 **ספר שלשה עשר** - אכלל בו מצוות שבין אדם
 21 לחברו, בשאר דינין שאין בתחלתן הזק - כגון
 22 שומרין, ובעלי חובות, וטענות וכפירות. וקראתי
 23 שם ספר זה, 'ספר משפטים'.
 24 **ספר ארבעה עשר** - אכלל בו מצוות שהן מסורין
 25 לסנהדרין - כגון מיתות בית דין, וקבלת עדות, ודין
 26 המלך ומלחמות. וקראתי שם ספר זה, 'ספר
 27 שופטים'.
 28 וזה הוא חלוקת הלכות של חבור זה לפי עניני
 29 הספרים, וחלוקת המצוות לפי עניני ההלכות.
 30 ועתה אתחיל לבאר כל משפטי מצוה ומצוה וכל
 31 הדינים הנקללים עמה מענינה על סדר ההלכות
 32 בעזרת אל שדי.

ספר המדע

1 הלכותיו חמש, וזה הוא סדורן: הלכות יסודי
 2 התורה, הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות
 3 עבודה זרה וחקות הגוים, הלכות תשובה.
 4 **הלכות יסודי התורה**. יש בכללן עשר מצוות -
 5 שש מצוות עשה, וארבע מצוות לא תעשה; וזה
 6 הוא פסוק: (א) לידע שיש שם אלוה; (ב) שלא
 7 יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי ה'; (ג)
 8 ליחדו; (ד) לאהבו; (ה) ליראה ממנו; (ו) לקדשו;
 9 (ז) שלא לחלל שמו; (ח) שלא לאבד דברים
 10 שנקרא שמו עליהן; (ט) לשמע מן הנביא המדבר
 11 בשמו; (י) שלא לנסותו.

1 ואינן תוספת על מצוות התורה. ועל מה הזהירה
 2 תורה, "לא תסף עליו ולא תגרע ממנו"? שלא יהיה
 3 נביא רשאי למדש דבר, ולומר שהקדוש ברוך הוא
 4 צוהו במצוה זו להוסיפה למצוות התורה, או לחסר
 5 אחת מאלו השש מאות ושש עשרה מצוות. אבל
 6 אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן
 7 מצוה דרך תקנה, או דרך הוראה, או דרך גזרה -
 8 אין זו תוספת; שהרי לא אמרו שהקדוש ברוך הוא
 9 צוה לעשות ערוכ או לקרות המגלה בעונתה. ואלו
 10 אמרו כן, היו מוסיפין על התורה. אלא כך אנו
 11 אומרים, שהנביאים עם בית דין תקנו וצוו לקרות
 12 המגלה בעונתה כדי להזכיר שבחיו של הקדוש
 13 ברוך הוא ותשובות שעשה לנו, והיה קרוב לשונו
 14 כדי לברכו ולהללו, וכדי להודיע לדורות הבאים
 15 שאמת מה שהבטיחנו בתורה, שנאמר: "ומי גוי
 16 גדול, אשר לו אלהים קרבים אליו". ועל דרך זו
 17 היא כל מצוה ומצוה שהיא מדברי סופרים, בין
 18 עשה ובין לא תעשה.

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"ח

וראיתי לחלק חבור זה לארבעה עשר ספרים:

1 **ספר ראשון** - אכלל בו כל המצוות שהן עקר דת
 2 משה רבנו, וצריך להודיע אותם תחלת הכל - כגון
 3 יחוד שמו ברוך הוא, ואסור עבודה זרה. וקראתי
 4 שם ספר זה, 'ספר המדע'.
 5 **ספר שני** - אכלל בו המצוות שהן תדירות,
 6 שנצטוונו בהן כדי לאהב את המקום ולזכרו תמיד
 7 - כגון קריאת שמע, ותפלה, ותפלין, וברכות;
 8 ומילה בכלל, לפי שהוא אות בכשרנו להזכיר תמיד
 9 בשעה שאין שם לא תפלין ולא ציצית וכיוצא בהן.
 10 וקראתי שם ספר זה, 'ספר אהבה'.
 11 **ספר שלישי** - אכלל בו כל המצוות שהן בזמנים
 12 ידועים - כגון שבת, ומועדות. וקראתי שם ספר זה,
 13 'ספר זמנים'.
 14 **ספר רביעי** - אכלל בו המצוות של בעילה - כגון
 15 קדושין וגרושין, ויבום וחליצה. וקראתי שם ספר
 16 זה, 'ספר נשים'.
 17 **ספר חמישי** - אכלל בו מצוות של ביאות
 18 אסורות, ומצוות של מאכלות אסורות - לפי שבשני
 19 ענינים האלו קדשנו המקום והבדילנו מן האמות,
 20 בעריות ובמאכלות אסורות, ובשניהם נאמר:
 21 "ואבדל אתכם מן העמים", "אשר הבדלתי אתכם
 22 מן העמים". וקראתי שם ספר זה, 'ספר קדשה'.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

מצות ידיעת ה'.

שיטת הרמב"ם היא, שמצות ידיעת ה' אינה רק ידיעה כללית על הימצאות ה' או אמונה בקיומו אלא שהיא חובת האדם ללמוד ולהתבונן בגדלות ה' כפי יכולתו והשגתו, שיטתו זו מוכחת מכמה מקומות:

א: מצות ידיעת ה' מופיעה גם בתחילת מנין המצוות וגם בפתיחת הל' יסודי התורה, אבל בהל' יסוה"ת הקדים לה הרמב"ם חמש הלכות המבארות כמה וכמה פרטים בתיאור ה"מצוי ראשון", ורק בהלכה ו' כתב "וידיעת דבר זה מצות-עשה, שנאמר אנכי ה' אלקיך" כי כדי לקיים את המצוה צריכים ללמוד ולדעת כמה וכמה עניינים הנוגעים ל"מצוי ראשון".

ב: מלשון הרמב"ם שכתב: "לידע שיש שם אלוהה" ו"לידע שיש שם מצוי ראשון", וכך גם במצות אחדות ה', מסיים "וידיעת דבר זה מ"ע", ולא כתב והאמנת דבר זה. כי המצוה היא על ידיעה שכלית ולא רק על אמונה במציאות ה'. לכן גם לא הסתפק בחמש ההלכות הנ"ל אלא האריך בשאר ההלכות שעד סוף הפרק בפירוט עניינים הנוגעים לידיעת ה', כי זה נוגע לחיוב שהוא "לידע", כיון שרק כאשר יודעים את השקו"ט בעניינים אלה, ועכ"פ את הידיעות והחקירות והבחינות היסודיות, אזי יוצאים ידי חובת המצוה - "לידע את ה'".

ג: מקורו של הרמב"ם הוא מהזוהר, ועל כן נכתב בהקבלה מדוייקת ללשונו: "וידעתם כי אני ה' אלקיכם וגו' פקודא דא קדמאה דכל פקודין (יסוד היסודות)...למנדע ליה לקוב"ה (לידע שיש שם מצוי ראשון) דאית שליטא עילאה דאיהו ריבון עלמא וברא עלמין כולהו שמיא וארעא וכל חיליהון (והוא ממציא כל נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם כו)". והלא גם הזוהר מביא כל הנ"ל על הפסוק "וידעתם כי אני כו'", ועליו אמר החיוב "למנדע ל"י לקוב"ה", ומכאן גם מקור שיטתו של הרמב"ם שחיוב המצוה הוא לידע כל הפרטים במצוי הראשון ולא רק להאמין.

ד: בתחילת פרק שני מהל' יסוה"ת, כתב אודות מצות אהבת ה': "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ - מיד הוא אורב כו'. ואח"כ במשך שלושה פרקים מפרט הרמב"ם את "מעשיו וברואיו הנפלאים" בפרק אחד על המלאכים, ובשני הפרקים שלאחריו על מעשה בראשית. ולכאורה, ספר הי"ד הוא ספר "הלכות הלכות", ומדוע כתב הרמב"ם את כל הפרטים הנ"ל. אלא שחייבים לומר שעניינים אלו הם לא להתבוננות שעל-ידה מגיעים אחרי

זמן לאהבת ה' ויראתו אלא שהם חלק ממצות ידיעת ה'. לכן הביא הרמב"ם את ה"כללים הגדולים ממעשה רבון העולמים", כיון שידיעתם היא חלק ממצות ידיעת ה'.

(על-פי לקו"ש חלק ו"א עמוד 279)

הלכות ידעות. יש בכללן אחת עשרה מצוות - חמש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזוה הוא פּרָטֵן: (א) להדמות בדרךיו; (ב) להדבק ביוֹדְעֵיו; (ג) לאַהֵב אֶת הַרְעִים; (ד) לאַהֵב אֶת הַגֵּרִים; (ה) שְׁלֹא לִשְׁנֹא אֲחִים; (ו) להִזְכִּיחַ; (ז) שְׁלֹא לְהִלְבִּין פָּנִים; (ח) שְׁלֹא לַעֲנוֹת אֶמְלִלִין; (ט) שְׁלֹא לִילֵף רְכִיל; (י) שְׁלֹא לְנַקֵּם; (יא) שְׁלֹא לְנִטֹר. **הלכות תלמוד תורה.** יש בכללן שתי מצוות - (א) לְלַמֵּד תוֹרָה; (ב) לְכַבֵּד מְלַמְדֵיהָ וְיוֹדְעֵיהָ.

הלכות עבודה זרה וחקות הגוים. יש בכללן אחת וּחֲמִשִּׁים מִצְוֹת - שתי מצוות עשה, וחֲשֵׁע וְאַרְבָּעִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וזוה הוא פּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לִפְנוֹת אַחֵר עֲבוּדָה זָרָה; (ב) שְׁלֹא לְתוֹר אַחֵר הַרְהוֹר הַלֵּב וְרֵאֵית הָעֵינַיִם; (ג) שְׁלֹא לְגַדֵּף; (ד) שְׁלֹא יַעֲבֹד אוֹתָהּ פְּדִיף עֲבוּדָתָהּ; (ה) שְׁלֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ; (ו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל לַעֲצָמוֹ; (ז) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת פֶּסֶל אֲפִלּוֹ לְאַחֲרִים; (ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת צוּרוֹת לְנוֹאֵי; (ט) שְׁלֹא לְהַדְיִיחַ אַחֲרִים אַחֲרֵיהָ; (י) לְשַׂרְף עֵיר הַנְּדַחַת; (יא) שְׁלֹא לְבַנּוֹתָהּ; (יב) שְׁלֹא לִיהַנּוֹת מִפֶּל מְמוֹנָהּ; (יג) שְׁלֹא לְהִסִּית לְעִבְדָּהּ; (יד) שְׁלֹא לְאַהֵב הַמִּסִּית; (טו) שְׁלֹא לַעֲזֹב שְׁנֵאתָהּ; (טז) שְׁלֹא לְהַצִּילוֹ; (יז) שְׁלֹא לְלַמֵּד עֲלֵיו זְכוּת; (יח) שְׁלֹא יִמְנַע מִלְלַמֵּד עֲלֵיו חוֹבָהּ; (יט) שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא בְשִׁמָּהּ; (כ) שְׁלֹא לְשַׁמַּע מִן הַמַּתְנַבֵּא בְשִׁמָּהּ; (כא) שְׁלֹא לְהַתְנַבֵּא בְשִׁקֵּר, וְאַפִּלּוֹ בְשֵׁם ה'; (כב) שְׁלֹא לְגוֹר מְהַרְיֵגַת נְבִיא שִׁקֵּר; (כג) שְׁלֹא לְשַׁבַּע בְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה; (כד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת אוֹב; (כה) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת יִדְעוֹנֵי; (כו) שְׁלֹא לְהַעֲבִיר לְמַלְאָךְ; (כז) שְׁלֹא לְהִקְיִם מַצֵּבָהּ; (כח) שְׁלֹא לְהַשְׁתַּחֲוֹת עַל אֶבֶן מִשְׁפָּת; (כט) שְׁלֹא לְשַׁע אֲשֶׁרָהּ; (ל) לְאַבֵּד עֲבוּדָה זָרָה וְכֹל הַנֶּעֱשֶׂה בְשִׁבְלָהּ; (לא) שְׁלֹא לִיהַנּוֹת בְּעֲבוּדָה זָרָה וּבְכֹל מִשְׁמִשְׁיָהּ; (לב) שְׁלֹא לִיהַנּוֹת בְּצַפּוּי נַעֲבָד; (לג) שְׁלֹא לְכַרַת בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה; (לד) שְׁלֹא לְהִזֵּן עֲלֵיהֶם; (לה) שְׁלֹא יִשְׁבוּ בְּאַרְצָנוּ; (לו) שְׁלֹא לְנַהוֹג בְּמִנְהַגוֹתֵיהֶם וּבְמִלְבוּשָׁם; (לז) שְׁלֹא לְנַחֵשׁ; (לח) שְׁלֹא לְקַסֵּם; (לט) שְׁלֹא לַעֲזוֹן; (מ) שְׁלֹא לְחַבֵּר חֶבֶר; (מא) שְׁלֹא לְדַרֵּשׁ אֶל הַמֵּתִים; (מב) שְׁלֹא לְשַׁאֵל בְּאוֹב; (מג) שְׁלֹא לְשַׁאֵל בְּיִדְעוֹנֵי; (מד) שְׁלֹא לְכַשֵּׁף; (מה) שְׁלֹא לְהַקִּיף פֶּאֶת רֹאשׁ; (מו) שְׁלֹא לְהַשְׁחִית פֶּאֶת זֶקֶן; (מז) שְׁלֹא

46 **הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר.** יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת
47 - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
48 הוּא פְּרָטָן: (א) לְשִׁבַת בּו מְלֹאכָה; (ב) שְׁלֹא
49 לַעֲשׂוֹת בּו מְלֹאכָה; (ג) לְהִתְעַנּוֹת בּו; (ד) שְׁלֹא
50 לֶאֱכֹל וּלְשַׁתּוֹת בּו.

51 **הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים
52 עֶשְׂרֵה מִצְוֹת - שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא
53 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשִׁבַת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל
54 פֶּסַח; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו מְלֹאכָה; (ג) לְשִׁבַת
55 בְּשִׁבְעֵי שֶׁל פֶּסַח; (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו מְלֹאכָה;
56 (ה) לְשִׁבַת בְּיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת; (ו) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו
57 מְלֹאכָה; (ז) לְשִׁבַת בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה; (ח) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
58 בּו מְלֹאכָה; (ט) לְשִׁבַת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג; (י) שְׁלֹא
59 לַעֲשׂוֹת בּו מְלֹאכָה; (יא) לְשִׁבַת בְּשִׁמְיֵי שֶׁל חַג;
60 (יב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו מְלֹאכָה.

61 **הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֶה מִצְוֹת -
62 שְׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה
63 הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֲמֵץ בְּיוֹם אַרְבַּעַת עֶשֶׂר
64 מִחֲצוֹת הַיּוֹם וּלְמַעַלָּה; (ב) לְהִשְׁבִּית שְׂאֹר מֵאַרְבַּעַת
65 עֶשֶׂר; (ג) שְׁלֹא לֶאֱכֹל חֲמֵץ כֹּל שְׁבָעָה; (ד) שְׁלֹא
66 לֶאֱכֹל תַּעֲרַבַת חֲמֵץ כֹּל שְׁבָעָה; (ה) שְׁלֹא יִרְאֶה חֲמֵץ
67 כֹּל שְׁבָעָה; (ו) שְׁלֹא יִמְצֵא חֲמֵץ כֹּל שְׁבָעָה; (ז)
68 לֶאֱכֹל מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח; (ח) לְסַפֵּר בִּיצֵיֹאת מִצְרוֹם
69 בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה.

70 **הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ
71 מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְשִׁמֵּעַ קוֹל שׁוֹפָר
72 בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי; (ב) לֵישֵׁב בְּסִפָּה שְׁבַעַת יְמֵי הַחַג;
73 (ג) לְטַל לוּלָב בְּמִקְדָּשׁ כֹּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחַג.

74 **הַלְכוֹת שְׁקָלִים.** מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְתַן כֹּל
75 אִישׁ מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל כֹּל שָׁנָה וְשָׁנָה.

76 **הַלְכוֹת קְדוּשׁ הַחֹדֶשׁ.** מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא
77 לְחַשֵּׁב וּלְיַדַע וּלְקַבֵּעַ חֲדָשִׁים בְּאִיזָה יוֹם הוּא תְּחִלַּת
78 כֹּל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ מִחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה.

79 **הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת.** מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְהִתְעַנּוֹת
80 וּלְזַעַק לְפָנָי ה' כְּכֹל עַת צָרָה גְּדוֹלָה שְׁתַּבּוֹא עַל
81 הַצִּבּוֹר.

82 **הַלְכוֹת מַגְלָה וְחֲנֻפָּה.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי מִצְוֹת
83 עֲשֵׂה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאֵינָן מִן הַמִּנְיָן.
84 נִמְצְאוּ כֹל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָ זֶה, חֲמֵשׁ
85 וּשְׁלֹשִׁים - תִּשְׁעַת עֶשְׂרֵה מִהֶן מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ
86 עֶשְׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְיֵשׁ בּו שְׁלֹשׁ מִצְוֹת
87 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.

סֵפֶר נְשִׁים

88
89 **הַלְכוֹתֵיו חֲמֵשׁ,** וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת אִישׁוֹת,
90 הַלְכוֹת גְּרוּשִׁין, הַלְכוֹת יְבוּם וְחֻלִּיצָה, הַלְכוֹת נִעְרָה
91 בְּתוּלָה, הַלְכוֹת שׁוֹטָה.

1 **יַעֲדָה אִישׁ עֲדֵי אִשָּׁה;** (מח) שְׁלֹא תַעֲדָה אִשָּׁה עֲדֵי
2 אִישׁ; (מט) שְׁלֹא לְכַתֵּב קַעֲקַע; (נ) שְׁלֹא לְהִתְגַּדֵּד;
3 (נא) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת קְרָחָה עַל מַת.

4 **הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה.** מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שְׂיִשׁוּב
5 הַחוּטָא מִחֻטָּאוֹ לְפָנָי ה', וְיִתְוַדָּה.

6 נִמְצְאוּ כֹל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָ זֶה, חֲמֵשׁ
7 וְשְׁבָעִים - שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מֵהֶם מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשְׁעַת
8 וְחֲמִשִּׁים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר אֶהָבָה

10 **הַלְכוֹתֵיו שֵׁשׁ,** וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת קְרִית שְׁמַע,
11 הַלְכוֹת תַּפְּלָה וּבִרְכַת פְּהַנִּים, הַלְכוֹת תַּפְּלִין וּמְזוּזָה
12 וְסִפְר תוֹרָה, הַלְכוֹת צִיצִית, הַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת, הַלְכוֹת
13 מִלָּה.

14 **הַלְכוֹת קְרִית שְׁמַע.** מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא
15 לְקַרֵּת קְרִית שְׁמַע פְּעַמִּים בְּיוֹם.

16 **הַלְכוֹת תַּפְּלָה וּבִרְכַת פְּהַנִּים.** יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּי
17 מִצְוֹת עֲשֵׂה: (א) לְעַבֵּד אֶת ה' בְּתַפְּלָה כְּכֹל יוֹם;
18 (ב) לְבָרֵךְ פְּהַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל כְּכֹל יוֹם.

19 **הַלְכוֹת תַּפְּלִין וּמְזוּזָה וְסִפְר תוֹרָה.** יֵשׁ בְּכֻלָּן
20 חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהִיּוֹת
21 תַּפְּלִין עַל הָרֵאשׁ; (ב) לְקַשֵּׁר עַל הַיָּד; (ג) לְקַבֵּעַ
22 מְזוּזָה בְּפִתְחֵי הַשְּׁעָרִים; (ד) לְכַתֵּב כֹּל אִישׁ סִפְר
23 תוֹרָה לְעַצְמוֹ; (ה) לְכַתֵּב הַמִּלֶּךְ סִפְר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ,
24 כְּדֵי שִׁיחֶיהָ לוֹ שְׁנֵי סִפְרֵי תוֹרָה.

25 **הַלְכוֹת צִיצִית.** מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לַעֲשׂוֹת
26 צִיצִית עַל פְּנֵפֵי הַפְּסוֹת.

27 **הַלְכוֹת בְּרֻכּוֹת.** מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְבָרֵךְ אֶת
28 שְׁמוֹ אַחַר אֲכִילָה.

29 **הַלְכוֹת מִלָּה.** מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְמוֹל אֶת
30 הַזְּכָרִים בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי.

31 נִמְצְאוּ כֹל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרָ זֶה, אַחַת עֶשְׂרֵה
32 מִצְוֹת עֲשֵׂה.

סֵפֶר זְמַנִּים

34 **הַלְכוֹתֵיו עֶשֶׂר,** וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁבַת,
35 הַלְכוֹת עֲרוּבִין, הַלְכוֹת שְׁבִיתַת עֶשׂוֹר, הַלְכוֹת שְׁבִיתַת
36 יוֹם טוֹב, הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה, הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה
37 וְלוּלָב, הַלְכוֹת שְׁקָלִים, הַלְכוֹת קְדוּשׁ הַחֹדֶשׁ, הַלְכוֹת
38 תַּעֲנִיּוֹת, הַלְכוֹת מַגְלָה וְחֲנֻפָּה.

39 **הַלְכוֹת שְׁבַת.** יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי
40 מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא
41 פְּרָטָן: (א) לְשִׁבַת בְּשִׁבְעֵי; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת בּו
42 מְלֹאכָה; (ג) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ בְּשַׁבַּת; (ד) שְׁלֹא לְצַאת
43 חוּץ לְגִבּוֹל בְּשַׁבַּת; (ה) לְקַדֵּשׁ הַיּוֹם בְּזִכְרִיהָ.

44 **הַלְכוֹת עֲרוּבִין.** מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא מִדְּבָרֵי
45 סוֹפְרִים וְאֵינָה מִן הַמִּנְיָן.

זכר; (כ) שלא לגלות ערות אב; (כא) שלא לגלות
 ערות אחי האב; (כב) שלא לבעל אשת איש; (כג)
 שלא לבעל גדה; (כד) שלא להתחתן בגוים; (כה)
 שלא יבוא עמוני ומואבי בקהל; (כו) שלא להרחיק
 דור שלישי מצרי מלבוא בקהל; (כז) שלא להרחיק
 דור שלישי אדומי מלבוא בקהל; (כח) שלא יבוא
 ממזר בקהל; (כט) שלא יבוא סריס בקהל; (ל)
 שלא לסרס זכר, אפלו בהמה חייה ועוף; (לא) שלא
 ישא כהן גדול אלמנה; (לב) שלא יבעל כהן גדול
 אלמנה, אפלו בלא קדושין; (לג) שישא כהן גדול
 בתולה בנערותה; (לד) שלא ישא כהן גרושה;
 (לה) שלא ישא זונה; (לו) שלא ישא חללה; (לז)
 שלא יקרב אדם לאחת מכל העריות, ואפלו שלא
 בעל.

הלכות מאכלות אסורות. יש בכללן שמונה
 ועשרים מצוות - ארבע מצוות עשה, וארבע
 ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א)
 לבדק בסימני בהמה וחייה, להבדיל בין טמאה
 לטהורה; (ב) לבדק בסימני העוף, להבדיל בין
 טמא לטהור; (ג) לבדק בסימני דגים, להבדיל בין
 טמא לטהור; (ד) לבדק בסימני חגבים, להבדיל בין
 טמא לטהור; (ה) שלא לאכל בהמה וחייה טמאה;
 (ו) שלא לאכל עוף טמא; (ז) שלא לאכל דגים
 טמאים; (ח) שלא לאכל שרץ העוף; (ט) שלא
 לאכל שרץ הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ;
 (יא) שלא לאכל תולעת הפרות כשתצא לארץ; (יב)
 שלא לאכל שרץ המים; (יג) שלא לאכל נבלה;
 (יד) שלא ליהנות בשור הנסקל; (טו) שלא לאכל
 טרפה; (טז) שלא לאכל אבר מן החי; (יז) שלא
 לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב בהמה טהורה;
 (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא לאכל בשר
 בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא לאכל לחם
 תבואה חדש; (כג) שלא לאכל קלי מן החדש;
 (כד) שלא לאכל פרמל מן החדש; (כה) שלא
 לאכל ערלה; (כו) שלא לאכל פלאי הפרם; (כז)
 שלא לאכל טבל; (כח) שלא לשתות יין נסוף.

הלכות שחיטה. יש בכללן חמש מצוות - שלש
 מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא
 פרטן: (א) לשחט, ואחר כך יאכל; (ב) שלא
 לשחט אותו ואת בנו ביום אחד; (ג) לכפות דם
 חייה ועוף; (ד) שלא לקח האם על הבנים; (ה)
 לשלח האם, אם לקחה על הבנים.
 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבועים -
 מהן תשע מצוות עשה, ושתיים מצוות לא
 תעשה.

הלכות אישות. יש בכללן ארבע מצוות - שתי
 מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא
 פרטן: (א) לשא אשה בכתבה וקדושין; (ב) שלא
 תבעל אשה בלא כתבה וקדושין; (ג) שלא ימנע
 שאר פסות ועונה; (ד) לפרות ולרבות ממנה.
הלכות גרושין. יש בכללן שתי מצוות - (א)
 מצוות עשה, והוא שיגרש המגרש בספר; (ב) שלא
 יחזיר גרושתו משנשאת.
הלכות יבום וחליצה. יש בכללן שלש מצוות -
 שתי מצוות עשה, ואחת מצוות לא תעשה; וזה הוא
 פרטן: (א) ליבם; (ב) לחלץ; (ג) שלא תנשא יבמה
 לאיש זר עד שתסור רשות היבם מעליה.
הלכות נערה בתולה. יש בכללן חמש מצוות -
 שלש מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה
 הוא פרטן: (א) לקנס המפתה; (ב) שישא האונס
 אנוסתו; (ג) שלא יגרש האונס; (ד) שתשב אשת
 מוציא שם רע פחת בעלה לעולם; (ה) שלא יגרש
 מוציא שם רע את אשתו.
הלכות שוטה. יש בכללן שלש מצוות - (א)
 מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא
 פרטן: (א) לעשות לשוטה כתורת הקנאות הסדורה
 בתורה; (ב) שלא לתן שמן על קרבנה; (ג) שלא
 לתן עליו לבונה.
 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, שבע עשרה
 - מהן תשע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא
 תעשה.

יום ש"ק י"ז תשרי ה'תשע"ח

ספר קדשה

הלכותיו שלש, וזה הוא סדרן: הלכות אסורי
 ביאה, הלכות מאכלות אסורות, הלכות שחיטה.
הלכות אסורי ביאה. יש בכללן שבע ושלושים
 מצוות - אחת מצוות עשה, ושש ושלושים מצוות לא
 תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לבא על האם;
 (ב) שלא לבא על אשת אב; (ג) שלא לבעל אחות;
 (ד) שלא לבעל בת אשת אב; (ה) שלא לבעל בת
 הבן; (ו) שלא לבעל בת; (ז) שלא לבעל בת הבת;
 (ח) שלא לשא אשה ובתה; (ט) שלא לשא אשה
 ובת בנה; (י) שלא לשא אשה ובת בתה; (יא) שלא
 לבעל אחות אב; (יב) שלא לבעל אחות אם; (יג)
 שלא לבעל אשת אחי האב; (יד) שלא לבעל אשת
 הבן; (טו) שלא לבעל אשת אח; (טז) שלא לבעל
 אחות אשתו; (יז) שלא לשכב עם בהמה; (יח)
 שלא תביא אשה בהמה עליה; (יט) שלא לשכב עם

ספר הפלאה

מְצוֹת - שְׁבַע מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; 46
 וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַנִּיחַ פֶּאֶה; (ב) שְׁלֹא יִכְלֶה 47
 הַפֶּאֶה; (ג) לְהַנִּיחַ לֶקֶט; (ד) שְׁלֹא יִלְקֹט הַלֶּקֶט; 48
 (ה) לְעֹזֵב עוֹלָלוֹת בְּכֶרֶם; (ו) שְׁלֹא יַעֲוִלֵל הַכֶּרֶם; 49
 (ז) לְעֹזֵב פֶּרֶט הַכֶּרֶם; (ח) שְׁלֹא יִלְקֹט פֶּרֶט הַכֶּרֶם; 50
 (ט) לְהַנִּיחַ הַשְּׂכָחָה; (י) שְׁלֹא יִשׁוּב לְקַחַת הַשְּׂכָחָה; 51
 (יא) לְהַפְרִישׁ מֵעֵשֶׂר לְעֹנִיִּים; (יב) לִתֵּן צְדָקָה בְּמִסַּת 52
 יָד; (יג) שְׁלֹא יֵאמָץ לִכְבוֹ עַל הָעֹנִי. 53

הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֵה מְצוֹת - 54
 שְׁתֵּים מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה 55
 הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְדוּלָה; (ב) 56
 לְהַפְרִישׁ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר; (ג) שְׁלֹא יִקְדִּים תְּרוּמוֹת 57
 וּמַעֲשָׂרוֹת זֶה לְזֶה, אֶלֶּא יַפְרִישׁ עַל הַסֵּדֶר; (ד) שְׁלֹא 58
 יֵאָכֵל זֶר תְּרוּמָה; (ה) שְׁלֹא יֵאָכֵל אֶפְלוֹ תוֹשֵׁב כְּהֵן 59
 אוֹ שְׂכִירוֹ תְּרוּמָה; (ו) שְׁלֹא יֵאָכֵל עֶרֶל תְּרוּמָה; (ז) 60
 שְׁלֹא יֵאָכֵל כְּהֵן טָמֵא תְּרוּמָה; (ח) שְׁלֹא תֵאָכֵל 61
 חֻלְלָה תְּרוּמָה, וְלֹא מִן הַמּוֹרָם מִן הַקְּדוּשִׁים. 62

הַלְכוֹת מַעֲשֵׂר. מְצוֹת עֲשֵׂה אַחַת - וְהִיא לְהַפְרִישׁ 63
 מֵעֵשֶׂר רֵאשׁוֹן בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מִשְׁנֵי הַזְּרִיעָה, וְלִתְנוֹ 64
 לְלוּיִם. 65

הַלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְנֹטַע רְבָעִי. יֵשׁ בְּכֻלָּן תִּשְׁעַ 66
 מְצוֹת - שְׁלֹשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ מְצוֹת לֹא 67
 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) לְהַפְרִישׁ מֵעֵשֶׂר שְׁנֵי; 68
 (ב) שְׁלֹא לְהוֹצִיא דָמָיו בְּשֵׂאֵר צְרָכֵי הָאָדָם, חוּץ 69
 מֵאֲכִילָה וּשְׂתִיָּה וְסִיכָה; (ג) שְׁלֹא לְאָכְלוּ בְטָמְאָה; 70
 (ד) שְׁלֹא לְאָכְלוּ בְּאִינְנוּת; (ה) שְׁלֹא לְאָכֵל מֵעֵשֶׂר 71
 שְׁנֵי שֶׁל דָּגָן חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ו) שְׁלֹא לְאָכֵל מֵעֵשֶׂר 72
 תִּירוּשׁ חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ז) שְׁלֹא לְאָכֵל מֵעֵשֶׂר יֵצֵהָ 73
 חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ח) לְהִיּוֹת נֹטַע רְבָעִי פְלוֹ קֹדֶשׁ, 74
 וְדִינוֹ לְהֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם לְבַעֲלָיו כִּמְעֵשֶׂר שְׁנֵי לְכָל 75
 דָּבָר; (ט) לְהַתּוֹדוֹת וְדוּי הַמַּעֲשֵׂר. 76

הַלְכוֹת בְּפוּרִים עִם שְׂאֵר מִתְּנוֹת כְּהֵנָה 77
שֶׁבַּגְּבוּלִין. יֵשׁ בְּכֻלָּן תִּשְׁעַ מְצוֹת - שְׁמוֹנֵה מְצוֹת 78
 עֲשֵׂה, וְאַחַת מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) 79
 לְהַפְרִישׁ בְּפוּרִים וּלְהַעֲלוֹתָן לְמִקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֹא יֵאָכֵל 80
 כְּהֵן בְּפוּרִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם; (ג) לְקָרוֹת עֲלֵיהֶן; 81
 (ד) לְהַפְרִישׁ חֲלָה לְכַהֵן; (ה) לְתַת זְרוּעַ וּלְחִיִּים 82
 וּקְבָה לְכַהֵן; (ו) לִתֵּן לוֹ רֵאשִׁית הַגִּזּוֹ; (ז) לְפָדוֹת 83
 בְּכוֹר הַבֵּן וְלַתּת פְּדִיוֹנוֹ לְכַהֵן; (ח) לְפָדוֹת פֶּטֶר 84
 חֲמוֹר וְלַתּת פְּדִיוֹנוֹ לְכַהֵן; (ט) לְעֶרֶף פֶּטֶר חֲמוֹר, 85
 אִם לֹא רָצָה לְפָדוֹתוֹ. 86

הַלְכוֹת שְׂמִטָּה וְיוֹבֵל. יֵשׁ בְּכֻלָּן עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים 87
 מְצוֹת - תִּשְׁעַ מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ עֲשָׂרָה מְצוֹת לֹא 88
 תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁתִּשְׁבַּת הָאָרֶץ 89
 מִמְּלֶאכָה בְּשִׁבְעִיעִית; (ב) שְׁלֹא יַעֲבֹד עֲבוֹדַת הָאָרֶץ 90
 בְּשָׁנָה זוֹ; (ג) שְׁלֹא יַעֲבֹד עֲבוֹדַת הָאֵילָן בְּשָׁנָה זוֹ; 91

1 הַלְכוֹתָיו אַרְבַּע, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת, 2
 הַלְכוֹת נְדָרִים, הַלְכוֹת נְזִירוֹת, הַלְכוֹת עֲרִכִין 3
 וְחֲרָמִים. 4

הַלְכוֹת שְׁבוּעוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מְצוֹת - אַחַת 5
 מְצוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא 6
 פְּרָטָן: (א) שְׁלֹא לִישָׁבַע בְּשֵׁמוֹ לְשִׁקָּר; (ב) שְׁלֹא 7
 לִשְׂאֵא אֶת שְׁמוֹ לְשׂוּא; (ג) שְׁלֹא לְכַפֵּר בְּפִקְדוֹן; (ד) 8
 שְׁלֹא לִישָׁבַע עַל כְּפִירַת מָמוֹן; (ה) לִישָׁבַע בְּשֵׁמוֹ 9
 בְּאֶמֶת. 10

הַלְכוֹת נְדָרִים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מְצוֹת - שְׁתֵּים 11
 מְצוֹת עֲשֵׂה, וְאַחַת מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא 12
 פְּרָטָן: (א) שְׁיִשְׁמַר מוֹצָא שְׁפָתָיו וְיַעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנָדָר; 13
 (ב) שְׁלֹא יַחַל דְּבָרוֹ; (ג) שְׁיִוְפֵר הַנְּדָר אוֹ הַשְּׁבוּעָה, 14
 וְזֶה הוּא הַפֶּר נְדָרִים הַמְּפֹרָשׁ בְּתוֹרָה שְׁבַבְתָּב. 15

הַלְכוֹת נְזִירוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן עֲשָׂר מְצוֹת - שְׁתֵּים 16
 מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֵה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא 17
 פְּרָטָן: (א) שְׁיִגְדֵּל הַנְּזִיר פְּרַע; (ב) שְׁלֹא יִגְלַח שְׁעָרוֹ 18
 כֹּל יְמֵי נְזוֹ; (ג) שְׁלֹא יִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן וְלֹא תַעֲרַכֵּת 19
 יַיִן, וְאֶפְלוֹ חֲמִץ שְׁלֵהָן; (ד) שְׁלֹא יֵאָכֵל עֲנָבִים 20
 לְחַיִּים; (ה) שְׁלֹא יֵאָכֵל צְמוֹקִין; (ו) שְׁלֹא יֵאָכֵל 21
 חֲרָצִינִים; (ז) שְׁלֹא יֵאָכֵל זִגִין; (ח) שְׁלֹא יִפְנֶס לְאַהֵל 22
 הַמֵּת; (ט) שְׁלֹא יִטְמֵא לְמֵתִים; (י) שְׁיִגְלַח עַל 23
 הַקְּרָבֹנוֹת, כְּשִׁישְׁלִים נְזִירוֹתוֹ אוֹ כְּשִׁיטְמָא. 24

הַלְכוֹת עֲרִכִין וְחֲרָמִים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁבַע מְצוֹת 25
 - חֲמֵשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּים מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה 26
 הוּא פְּרָטָן: (א) לְדוֹן בְּעֲרִכֵי אָדָם כִּאֲשֶׁר מְפֹרָשׁ 27
 בְּתוֹרָה, וְזֶה הוּא דִין עֲרִכֵי אָדָם; (ב) דִין עֲרִכֵי 28
 בְּהֵמָה; (ג) דִין עֲרִכֵי בְּתִים; (ד) דִין עֲרִכֵי שְׂדוֹת; 29
 (ה) דִין מַחְרִים נְכִסִּיו; (ו) שְׁלֹא יִמְכֹר חֲרָם; (ז) 30
 שְׁלֹא יִגָּאֵל חֲרָם. 31

נִמְצְאוּ כֹל הַמְצוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵי זֶה, חֲמֵשׁ 32
 וְעֲשָׂרִים - עֲשָׂר מִהֵן מְצוֹת עֲשֵׂה, וְחֲמֵשׁ עֲשָׂרָה 33
 מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. 34

ספר זרעים

35 הַלְכוֹתָיו שְׁבַע, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הַלְכוֹת כְּלָאִים, 36
 הַלְכוֹת מִתְּנוֹת עֹנִיִּים, הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת, הַלְכוֹת 37
 מַעֲשָׂרוֹת, הַלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְנֹטַע רְבָעִי, הַלְכוֹת 38
 בְּפוּרִים וּשְׂאֵר מִתְּנוֹת כְּהֵנָה, הַלְכוֹת שְׂמִטָּה וְיוֹבֵל. 39
הַלְכוֹת כְּלָאִים. יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; 40
 וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א) שְׁלֹא לְזַרְעַ זְרָעִים כְּלָאִים; (ב) 41
 שְׁלֹא לְזַרְעַ תְּבוּאָה אוֹ יָרֵק בְּכֶרֶם; (ג) שְׁלֹא לְהַרְבִּיעַ 42
 בְּהֵמָה כְּלָאִים; (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת מְלֶאכָה בְּכֻלָּאֵי 43
 בְּהֵמָה כְּאֶחָד; (ה) שְׁלֹא לְלַפֵּשׁ כְּלָאִים. 44
הַלְכוֹת מִתְּנוֹת עֹנִיִּים. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ עֲשָׂרָה 45

מְצוֹת - שְׁתֵּי מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁלֹשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא יִכְנַס כֶּהֵן שְׂכֹר לַמִּקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֹא יִכְנַס לוֹ כֶּהֵן פְּרוּעַ רֹאשׁ; (ג) שְׁלֹא יִכְנַס לוֹ כֶּהֵן קְרוּעַ בְּגָדִים; (ד) שְׁלֹא יִכְנַס כֶּהֵן בְּכָל עֵת אֶל הַהֵיכָל; (ה) שְׁלֹא יֵצֵא כֶּהֵן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת עֲבוּדָה; (ו) לְשַׁלַּח טְמֵאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ז) שְׁלֹא יִכְנַס טְמֵא לַמִּקְדָּשׁ; (ח) שְׁלֹא יִכְנַס טְמֵא לְהֵר הַבַּיִת; (ט) שְׁלֹא יִשְׁמַשׁ טְמֵא; (י) שְׁלֹא יִשְׁמַשׁ טְבוּל יוֹם; (יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו וְרַגְלָיו; (יב) שְׁלֹא יִכְנַס בְּעַל מוֹם לְהֵיכָל וְלַמִּזְבֵּחַ; (יג) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם; (יד) שְׁלֹא יַעֲבֹד בְּעַל מוֹם עוֹבֵר; (טו) שְׁלֹא יַעֲבֹד זָר.

הַלְכוֹת אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מְצוֹת - אַרְבַּע מְצוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשְׂרֵי מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְהַקְרִיב כָּל הַקְּרִבָּנוֹת תְּמִימִים; (ב) שְׁלֹא לְהַקְדִּישׁ בְּעַל מוֹם לַמִּזְבֵּחַ; (ג) שְׁלֹא יִשְׁחַט; (ד) שְׁלֹא יִזְרַק דָּמוֹ; (ה) שְׁלֹא יִקְטִיר חֶלְבוֹ; (ו) שְׁלֹא יִקְרִיב בְּעַל מוֹם עוֹבֵר; (ז) שְׁלֹא יִקְרִיב בְּעַל מוֹם, אֲפִלּוּ בַקְּרִבָּנוֹת הַגּוֹיִם; (ח) שְׁלֹא יִטִּיל מוֹם בַּקְּדָשִׁים; (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁים; (י) לְהַקְרִיב מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלְּאָה. וְקֹדֶם זְמַן זֶה הוּא הַנִּקְרָא מְחַסֵּר זְמַן, וְאֵין מְקַרְבִּין אוֹתוֹ; (יא) שְׁלֹא לְהַקְרִיב אֲתָנָן וּמַחֲרִיר; (יב) שְׁלֹא לְהַקְטִיר שְׂאֹר וּדְבַשׁ; (יג) לְמַלַּח כָּל הַקְּרִבָּנוֹת; (יד) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית מִלַּח מֵעַל הַקְּרִבָּנוֹת.

הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת. יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים מְצוֹת - עֶשְׂרֵי מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁלֹשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לַעֲשׂוֹת הָעוֹלָה כְּמַעֲשֵׂי הַפְּתוּבִים עַל הַסֵּדֶר; (ב) שְׁלֹא לֶאֱכַל בֶּשֶׂר הָעוֹלָה; (ג) סֵדֶר הַחֲטָאת; (ד) שְׁלֹא לֶאֱכַל מִבְּשַׂר הַחֲטָאת הַפְּנִימִית; (ה) שְׁלֹא יַבְדִּיל בַּחֲטָאת הָעוֹף; (ו) סֵדֶר הָאֶשֶׁם; (ז) שְׂאִיכְלוּ הַכֹּהֲנִים בֶּשֶׂר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים בַּמִּקְדָּשׁ; (ח) שְׁלֹא יֵאָכְלוּ חוּץ לְעֹזְרָה; (ט) שְׁלֹא יֵאָכְל זָר מִקְדְּשֵׁי קִדְשִׁים; (י) סֵדֶר הַשְּׁלָמִים; (יא) שְׁלֹא לֶאֱכַל בֶּשֶׂר קִדְשִׁים קְלִיִּם קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים; (יב) לַעֲשׂוֹת כָּל מִנְחָה כְּסֵדֶר מַעֲשֵׂי הַפְּתוּבִים בַּתּוֹרָה; (יג) שְׁלֹא יֵשִׁים שְׂמֹן עַל מִנְחַת חוּטָא; (יד) שְׁלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ לְבוֹנָה; (טו) שְׁלֹא תֵאָכַל מִנְחַת כֶּהֵן; (טז) שְׁלֹא תֵאָכַף מִנְחַת חֲמִץ; (יז) שְׂאִיכְלוּ הַכֹּהֲנִים שְׂגָרֵי מִנְחוֹת; (יח) שְׂבִיבָא כָּל נִדְרָיו וְנִדְבוֹתָיו כְּרִגְלֵי שְׂפָגַע בּוֹ; (יט) שְׁלֹא יֵאָחַר נִדְרָיו וְנִדְבוֹתָיו וּשְׂאָר דְּבָרִים שֶׁהוּא חַיֵּב כֶּהֵן; (כ) לְהַקְרִיב כָּל הַקְּרִבָּנוֹת בְּבֵית הַבְּחִירָה; (כא) לְהַבִּיא קִדְשֵׁי חוּצָה לְאֶרֶץ לְבַיִת הַבְּחִירָה; (כב) שְׁלֹא לִשְׁחַט קְרִבָּנוֹת חוּץ לְעֹזְרָה; (כג) שְׁלֹא לְהַקְרִיב קְרָבָן חוּץ לְעֹזְרָה.

(ד) שְׁלֹא יִקְצַר הַסְּפִיחַ כְּנֶגֶד הַקּוֹצְרִים; (ה) שְׁלֹא יִקְצַר הַנְּזִירִים כְּנֶגֶד הַבוֹצְרִים; (ו) שְׂשִׁמִּיט מֵהַשְּׂוֹעִיָּה אֶרֶץ; (ז) שְׂשִׁמִּיט כָּל הַלְּוָאָתוֹ; (ח) שְׁלֹא יִגַּשׁ וְלֹא יִתְבַּע הַלְּוָה; (ט) שְׁלֹא יִמְנַע מִלְּהִלוֹת קֹדֶם הַשְּׂמִטָּה כְּדֵי שְׁלֹא יֵאָבֵד מְמוֹנוֹ; (י) לְסַפֵּר שָׁנִים שְׁבַע שָׁבַע; (יא) לְקַדֵּשׁ שְׁנַת חַמְשִׁים; (יב) לְתַקַּע בְּשׂוֹפָר בַּעֲשִׂירֵי לְתַשְׂרֵי כְּדֵי לְצַאת עַבְדִּים חִפְשִׁים; (יג) שְׁלֹא תַעֲבֹד אֲדָמָה בְּשָׁנָה זוֹ; (יד) שְׁלֹא יִקְצַר סְפִיחֶיהָ כְּנֶגֶד הַקּוֹצְרִים; (טו) שְׁלֹא יִקְצַר נְזִירֶיהָ כְּנֶגֶד הַבוֹצְרִים; (טז) לִתֵּן גְּאֻלָּה לְאֶרֶץ בְּשָׁנָה זוֹ, וְהוּא דִּין שְׂדֵה אַחֲזָה וּשְׂדֵה מַקְנָה; (יז) שְׁלֹא תִמְכַּר הָאֶרֶץ לְצִמְיֹתוֹת; (יח) דִּין בְּתֵי עָרֵי חוֹמָה; (יט) שְׁלֹא יִנְחַל כָּל שָׁבֵט לְוֵי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא נוֹתְנִים לָהֶם עָרִים מִתְּנָה לְשִׁבְתָּהּ; (כ) שְׁלֹא יִקַּח שָׁבֵט לְוֵי חֵלֶק בַּבְּזָה; (כא) לִתֵּן לְלוֹיִם עָרִים לְשִׁבְתָּהּ וּמִגְרָשֵׁיהֶם; (כב) שְׁלֹא יִמְכַר מִגְרָשׁ עָרֵיהֶם, אֲלֵא גּוֹאֲלִים לְעוֹלָם בֵּין לְפָנֵי הַיֵּיכָל בֵּין לְאַחַר הַיֵּיכָל. נִמְצְאוּ כָּל הַמְצוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, שְׁבַע וְשִׁשִּׁים - מֵהֶם שְׁלֹשִׁים מְצוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁבַּע וְשְׁלֹשִׁים מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

סֵפֶר עֲבוּדָה

הַלְכוֹתָיו תִּשַׁע, וְזֶה הוּא סֵדוּרָן: הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה, הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְהָעוֹבְדִים בּוֹ, הַלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ, הַלְכוֹת אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ, הַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרִבָּנוֹת, הַלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסָפִין, הַלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, הַלְכוֹת עֲבוּדַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, הַלְכוֹת מַעֲוִלָּה.

הַלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה. יֵשׁ בְּכֻלָּן שֵׁשׁ מְצוֹת - שְׁלֹשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁלֹשׁ מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְבַנּוֹת מִקְדָּשׁ; (ב) שְׁלֹא לְבַנּוֹת הַמִּזְבֵּחַ גְּזִית; (ג) שְׁלֹא לַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת עָלָיו; (ד) לְיִרְאָה מִן הַמִּקְדָּשׁ; (ה) לְשַׁמֵּר אֶת הַמִּקְדָּשׁ סָבִיב; (ו) שְׁלֹא לְהַשְׁבִּית שְׂמִירַת הַמִּקְדָּשׁ.

הַלְכוֹת כְּלֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָעוֹבְדִים בּוֹ. יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מְצוֹת עֲשֵׂה - שֵׁשׁ מְצוֹת עֲשֵׂה, וּשְׂמוֹנֶה מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לַעֲשׂוֹת שְׂמֹן הַמִּשְׁחָה; (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהוּ; (ג) שְׁלֹא לְסוֹף מִמֶּנּוּ; (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמַתְכַּנֵּת הַקְּטָרֶת; (ה) שְׁלֹא לְהַקְטִיר עַל מִזְבֵּחַ הַקְּטָרֶת חוּץ מִן הַקְּטָרֶת; (ו) לְשַׂאת הָאָרוֹן עַל הַכֶּתֶף; (ז) שְׁלֹא יִסּוּרוּ הַיָּדַיִם מִמֶּנּוּ; (ח) שְׂעִיבַד הַלְוִי בַּמִּקְדָּשׁ; (ט) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמִלְאֶת חֶבְרוֹ בַּמִּקְדָּשׁ; (י) לְקַדֵּשׁ הַכֶּהֵן לְעֲבוּדָה; (יא) שְׂוִיָּהוּ כָּל הַמִּשְׁמְרוֹת שְׂוִוֹת כְּרִגְלִים; (יב) לְלַבֵּשׁ בְּגָדֵי כְהֵנָה לְעֲבוּדָה; (יג) שְׁלֹא יִקְרַע הַמַּעֲוִל; (יד) שְׁלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד. **הַלְכוֹת בֵּיאַת הַמִּקְדָּשׁ.** יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ עֲשָׂרֵה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46 הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר; (ו) לאכל
47 בשר פסח שני על מצה ומרור בליל חמשה עשר
48 לחדש השני; (ז) שלא יאכל נא ומבשל; (ח) שלא
49 יוצא מבשר הפסח חוץ לחבורה; (ט) שלא יאכל
50 ממנו משמיד; (י) שלא יאכל ממנו לתושב או
51 שכיר; (יא) שלא יאכל ממנו ערל; (יב) שלא ישבר
52 בו עצם; (יג) שלא ישבר עצם בפסח שני; (יד)
53 שלא ישאיר ממנו לבקר; (טו) שלא ישאיר מפסח
54 שני לבקר; (טז) שלא ישאיר מבשר חגיגת יום
55 ארבעה עשר עד יום שלישי.

56 הלכות חגיגה. יש בכללן שש מצוות - ארבע
57 מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא
58 פּרָטָן: (א) להראות את פני ה'; (ב) להג בשלשה
59 רגלים; (ג) לשמח ברגלים; (ד) שלא יראה ריקם;
60 (ה) שלא יעזב לוי מלשמחו ולתן לו מתנותיו
61 ברגלים; (ו) להקהיל את העם בחג הסוכות במוצאי
62 שמיטה.

63 הלכות בכורות. יש בכללן חמש מצוות - שתי
64 מצוות עשה, ושלוש מצוות לא תעשה; וזה הוא
65 פּרָטָן: (א) להפריש בכורות; (ב) שלא יאכל בכור
66 תמים חוץ לירושלים; (ג) שלא יפדה הבכור; (ד)
67 להפריש מעשר בהמה; (ה) שלא יגאל מעשר
68 בהמה. וכללתי המעשר עם הבכור - לפי שמעשה
69 שניהם אחד, והכתוב כללו עמו, שנאמר: "ואת
70 דמם תזרק" - מפי השמועה למדו, שזה דם מעשר
71 ודם בכור.

72 הלכות שגגות. יש בכללן חמש מצוות עשה; וזה
73 הוא פּרָטָן: (א) שיקריב הניחד קרבן חטאת קבועה
74 על שגגתו; (ב) שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם
75 חטא אם לא חטא עד שיודע לו ויביא חטאתו, וזה
76 הוא הנקרא 'אשם תלוי'; (ג) שיקריב אשם השוגג
77 במעילה או החוטא בגזלה או בשפחה חרופה או
78 שפפר בפקדון, וזה הוא הנקרא 'אשם ודאי'; (ד)
79 שיקריב החוטא קרבן על עברות ידועות, אם היה
80 עשיר בהמה, ואם היה עני עוף או עשירית האיפה,
81 וזה הוא הנקרא 'קרבן עולה ויורד'; (ה) שיקריבו
82 הסנהדרין קרבן, אם טעו והורו שלא כהלכה באחת
83 מן החמורות.

84 הלכות מחסרי פפרה. יש בכללן ארבע מצוות
85 עשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) שתקריב הזבה פשתטהר
86 קרבן; (ב) שתקריב היולדת פשתטהר קרבן; (ג)
87 שיקריב הזב פשיטהר קרבן; (ד) שיקריב המצרע
88 לפשיטהר קרבן. ואחר שיקריבו קרבנותיהן, תגמר
89 טהרתן.

90 הלכות תמורה. יש בכללן שלש מצוות - אחת
91 מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא

1 הלכות תמידין ומוספין. יש בכללן תשע עשרה
2 מצוות - שמונה עשרה מצוות עשה, ואחת מצוות
3 לא תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) להקריב שני
4 כבשים בכל יום עולות; (ב) להדליק אש על
5 המזבח בכל יום; (ג) שלא לכבותה; (ד) להרים את
6 הדשן בכל יום; (ה) להקטיר קטרת בכל יום; (ו)
7 להדליק גרות בכל יום; (ז) שיקריב בהן גדול מנחה
8 בכל יום, והיא הנקראת 'חבתין'; (ח) להוסיף שני
9 כבשים עולות בשבת; (ט) לעשות לחם הפנים; (י)
10 מוסף ראשי חדשים; (יא) מוסף הפסח; (יב)
11 להקריב עמר התנופה; (יג) לספור כל איש ואיש
12 שבועה שבועות מיום הקרבת העמר; (יד) מוסף
13 עצרת; (טו) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הפאות
14 בגלל הלחם ביום עצרת; (טז) מוסף ראש השנה;
15 (יז) מוסף יום צום; (יח) מוסף החג; (יט) מוסף
16 שמיני עצרת.

17 הלכות פסולי המקדשין. יש בכללן שמונה
18 מצוות - שתי מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה;
19 וזה הוא פּרָטָן: (א) שלא לאכל קדשים שנפסלו או
20 שהטל בהם מום; (ב) שלא לאכל פגול; (ג) שלא
21 יתיר קדשים לאחר זמנם; (ד) שלא יאכל נותר;
22 (ה) שלא יאכל קדשים שנטמאו; (ו) שלא יאכל
23 אדם שנטמא הקדשים; (ז) לשרף את הנותר; (ח)
24 לשרף את הטמא.

25 הלכות עבודת יום הכפורים. מצוות עשה אחת
26 - והיא שיעשה מעשה יום הכפורים כלן על הסדר
27 כמו שכתוב בפרשת אחרי מות, הקרבנות והודוין
28 ושלות השעיר ושאר העבודה.

29 הלכות מעילה. יש בכללן שלש מצוות - אחת
30 מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא
31 פּרָטָן: (א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חמש
32 וקרבן, וזה הוא דין המועל; (ב) שלא לעבד
33 בקדשים; (ג) שלא לגזו הקדשים.

34 נמצאו כל המצוות הנכללות בספר זה, מאה ושלוש
35 - מהן שבע וארבעים מצוות עשה, ושש וחמשים
36 מצוות לא תעשה.

ספר הקרבנות

38 הלכותיו שש, וזה הוא סדורן: הלכות קרבן פסח,
39 הלכות חגיגה, הלכות בכורות, הלכות שגגות,
40 הלכות מחסרי פפרה, הלכות תמורה.

41 הלכות קרבן פסח. יש בכללן שש עשרה מצוות
42 - ארבע מצוות עשה, ושתי מצוות לא
43 תעשה; וזה הוא פּרָטָן: (א) לשחט הפסח בזמנו;
44 (ב) שלא לזבח אותו על החמץ; (ג) שלא תלין
45 אמוריו; (ד) לשחט פסח שני; (ה) לאכל בשר

1 פָּרָטָן: (א) שְׁלֵא יִמִיר; (ב) שְׁתַּהֲיֶה הַתְּמוּרָה קִדְשׁ, נִמְצְאוּ כָּל הַמִּצְוֹת הַנִּקְלָלוֹת בְּסֵפֶר זֶה, תִּשַׁע 4
 2 אִם הַמִּיר; (ג) שְׁלֵא יִשְׁנֶה הַקִּדְשִׁים מִקִּדְשָׁה וְשִׁלְשִׁים - עֲשָׂרִים מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְתִשַׁע עֲשָׂרֵה מִצְוֹת 5
 3 לְקִדְשָׁה. לְקִדְשָׁה. 6

שיעורי רמב"ם ספר המצוות - י"א-י"ז תשרי תשע"ח

יום שני י"ב תשרי ה'תשע"ח

מצות עשה ג. ד. ט.

הַמִּצְוָה הַשְּׁלִישִׁית — הִיא הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ עַל 40
 אֲהַבְתּוּ יְתַעֲלֶה, וְהוּא: שֶׁנִּתְּבוּנָן וְנִסְתַּכַּל בְּמִצְוֹתָיו וְצִוּוּנוּ 41
 וּפְעֻלֹתָיו, כְּדִי שֶׁנִּשְׁיַגְהוּ וְנִתְעַנֵּג בְּהַשְׁגָּתוֹ תְּכַלִּית הַתְּעַנּוּג 42
 — וְזוֹהִי תְּכַלִּית הָאֲהָבָה הַמִּצְוָה. וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (דברים ו, 43
 ו) "לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (שם ו, ה) יוֹדֵעַ 44
 אֲנִי כִּי־צַד אֶהֱבֶה אֶת-הַמִּקּוֹם? תִּלְמוּד לומר: "וְהָיָה הַדְּבָרִים 45
 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶיךָ הַיּוֹם עַל-לְבָבְךָ" — שֶׁמִּתּוֹךְ כִּף 46
 אֲתָה מִפִּיר מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הַעוֹלָם". הִנֵּה בְּאָרְנוּ לָךְ, 47
 שְׁעַל-יָדֶי הַהִתְבּוֹנְנוֹת תְּבוֹא לִידֵי הַשְּׁנָה, וְיִמְצָא לָךְ 48
 הַתְּעַנּוּג וְתִבּוֹא הָאֲהָבָה בְּהִכָּרְתָּ. וְכִבְּרָ אֶמְרוּ, שֶׁמִּצְוָה זֹאת 49
 כּוֹלֵלֶת גַּם-כֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר אֶת כָּל-בְּנֵי הָאָדָם לַעֲבוֹדָתוֹ יְתַעֲלֶה 50
 וְלֶאֱמוּנָהּ בּוֹ, שֶׁכֵּן אִם אֲתָה אוֹהֵב אֶת-מִי-שֶׁהוּא, תִּהְיֶה לְלִנּוֹ 51
 וְתִשְׁבַּחְנוּ וְתִקְרָא בְּנֵי-אָדָם לְאֲהַבְתּוֹ — וְזֶה עַל דְּרָךְ 52
 הַמִּשָּׁל — כִּף אִם תִּאָּהֵב אֶת-ה' בְּאֲמַת בְּמָה שֶׁהִגִּיעַ לָךְ 53
 מִהַשְּׁגַת אֲמִתּוֹתוֹ, הָרִי שֶׁאֲתָה בְּלִי סִפְק תִּקְרָא אֶת- 54
 הַפְּתָאִים וְהַסִּכְלִים לִידְעִית הָאֲמַת שֶׁאֲתָה כִּבְר יוֹדֵעַ. 55
 וְלִשׁוֹן סִפְרֵי (שם): "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה'" — אֲהַבְהוּ עַל 56
 הַבְּרִיּוֹת כְּאֲבָרָהּ אֲבִיךָ, שֶׁנֶּאֱמַר "וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ 57
 בְּחַרְוֶן" (בראשית יב, ה) כְּלוֹמַר: כְּמוֹ שֶׁאֲבָרְהֶם, לִפִּי שֶׁהָיָה 58
 אוֹהֵב — כְּמוֹ שֶׁהִעִיד הַתְּנוּב: "וְרַע אֲבָרְהֶם אֲהַבִּי" 59
 (ישעיה מא, ח) קָרָא בְּעֵצֶם הַשְּׁגָתוֹ אֶת-בְּנֵי הָאָדָם לְאֵמוּנָהּ 60
 מִרַב אֲהַבְתּוֹ, כִּף תִּאָּהֵבְהוּ עַד שֶׁתִּקְרָא בְּנֵי הָאָדָם אֲלֵיוֹ. 61
 הַמִּצְוָה הַרְבִּיעִית — הִיא הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְקַבֵּעַ 62
 בְּדַעְתָּנוּ יְרָאתוֹ יְתַעֲלֶה וּמוֹרָאוֹ, וְכַל הָיָה שֶׁאֲנַנִּים 63
 וּבּוֹטְחִים (שְׁלוּם וּשְׁקִטִים בְּלִי שׁוּם דַּאגָּה עַל הַחֲטָאִים). — 64
 אֲלֵא נְחוּשׁ לְבִיאַת עֲנִשׁוֹ בְּכָל-עֵת, וְזֶהוּ אֶמְרוּ יְתַעֲלֶה: 65
 "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא" (דברים ו, יג). וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדָרִין 66
 (נו). אֶמְרוּ בְּדִרְךָ שֶׁקָּלָא וְטְרִיא עַל דְּבָרָיו יְתַעֲלֶה: "וְנִקְבַּ 67
 שְׁם-ה' מוֹת יוֹמָת" (ויקרא כד, טז): וְאִימָא פְּרוּשִׁי (אמור, 68
 אולי, שִׁנוּקֵב" שִׁפְסוּק, הַכוּוּנָה בּוּזָה לְהוּגָה אֶת שֵׁם הַשֵּׁם 69
 בַּמְּפּוֹרֵשׁ), דְּכָתִיב: (ודוגמָה לְכַך) "אֲשֶׁר נִקְבוּ בְּשֵׁמוֹת" 70
 (במדבר א, יז) וְאֲזַהֲרֶתָּה מִן "אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא"? — 71
 כְּלוֹמַר: זֶה שֶׁנֶּאֱמַר "וְנִקְבַּ שְׁם-ה'" הוּא שֶׁיִּזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם 72
 בְּלִבְד בְּלִי שִׁיבְרָךְ. וְאִם תִּאָּמַר: אֵיזָה עוֹן יֵשׁ בְּזָה? נֹאמַר, 73
 (שְׁהוּא עוֹבֵר עַל "אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא" מִפְּנֵי) שֶׁהוּא מְאָבֵד 74

יום ראשון י"א תשרי ה'תשע"ח

מצות עשה א. מצות לא תעשה א.

מצות עשה ב.

הַמִּצְוָה הַרְּאִשׁוֹנָה — הִיא הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בִּידְעִית 7
 [בְּהֶאֱמַנְתָּ] הָאֱלֹקוֹת, וְהוּא: שֶׁנִּדְעַע שִׁישׁ שָׁם עַלֶּה וְסָבֵה וְהוּא 8
 הַפּוֹעֵל לְכָל-הַנִּמְצָאִים, וְזֶהוּ אֶמְרוּ יְתַעֲלֶה: "אֲנִכִּי ה' 9
 אֱלֹהֶיךָ" (שמות כ, ב. דברים ה, ו) וּבִסּוּף גְּמָרָא מְכוֹת (בג. 10
 אֶמְרוּ: "תְּרִי"ג מִצְוֹת נֶאֱמְרוּ לוֹ לְמַשָּׁה בְּסִינַי. מֵאִי קָרָא? 11
 תּוֹרָה צְוָה-לְנוּ מִשָּׁה (דברים לג, ד) — כְּלוֹמַר: מִנֵּינָן 12
 תִּוְרָה, וְהִקְשׁוּ עַל זֶה וְאֶמְרוּ: "תּוֹרָה בְּגִמְטְרִיא הִכִּי הָיָה? 13
 שֶׁשׁ מֵאוֹת וְחֵד סְרִי הָיָה!". (שְׁהִי תִוְרָה בְּגִמְטְרִיא תִרִי"א 14
 וְלֹא תִרִי"ג) וּבִקָּה הַתְּשׁוּבָה: "אֲנִכִּי ה' אֱלֹהֶיךָ" וְ"לֹא יְהִיָּה 15
 לָךְ" מִפִּי הַגְּבוּרָה (הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא) שֶׁמְעוּם" (ולֹא מִפִּי מִשָּׁה) 16
 הִנֵּה נִתְּבָרָר לָךְ, שֶׁאֲנִכִּי ה' מְכַלֵּל תְּרִי"ג מִצְוֹת, וְהוּא הַצְּוִי 17
 לִידַע, כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ. 18
 הַרְּאִשׁוֹנָה מִמִּצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה — הִיא הָאֲזַהֲרָה 19
 שֶׁהַזְּהָרָנוּ מִלְּהַעֲלוֹת עַל דַּעְתָּנוּ אֲלֵהוֹת לְזוּלָתוֹ יְתַעֲלֶה, 20
 וְהוּא אֶמְרוּ — יְתַרְוֶם מִלְּחִס לֹא אֶמְרִיה (ארבע מִלִּים 21
 אֵלֶּה הֵם כַּעֵין מֵאֵמֶר הַמוֹסַגֵּר כִּינן שֶׁאֵמֶר "וְהוּא אוֹמְרוּ", הַסְּתִיג 22
 מִיד מִמוּשַׁג אִמְרִיה כַּפְּשׁוּטוֹ בִּיחַס לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא) "לֹא-יְהִיָּה 23
 לָךְ אֲלֵהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי" (שמות כ, ג). וְכִבְּרָ נִתְּבָרָר בְּסוּף 24
 מְכוֹת (בג): שְׁלֹאוֹ זֶה הוּא מְכַלֵּל תְּרִי"ג מִצְוֹת, וְהוּא אֶמְרָם 25
 שָׁם: "שֶׁשׁ מֵאוֹת וְשִׁלֵּשׁ עֲשָׂרֵה מִצְוֹת נֶאֱמְרוּ לוֹ לְמַשָּׁה 26
 בְּסִינַי וְגו'", כְּמוֹ שֶׁבְּאָרְנוּ בְּמִצְוָה הַרְּאִשׁוֹנָה מִמִּצְוֹת עֲשֵׂה. 27
 הַמִּצְוָה הַשְּׁנִיָּה — הִיא הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ בִּידְעִית 28
 הַיְחוּד, וְהוּא: שֶׁנִּדְעַע שְׁפוּעֵל (בּוֹרָא) הַמִּצְיָאוֹת וְסָכְרוֹ 29
 הַרְּאִשׁוֹנָה הוּא אֶחָד, וְהוּא אֶמְרוּ יְתַעֲלֶה: "שִׁמַּע יִשְׂרָאֵל 30
 ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד" (דברים ו, ד). וְכִרַב הַמְּדוּרְשׁוֹת תִּמְצָא 31
 שֶׁהֵם אוֹמְרִים: "עַל-מִנְתָּ לִּיחַד אֶת-שְׁמִי, עַל-מִנְתָּ לִּיחַדְנִי" 32
 וְהִרְבָּה כְּגוֹן זֶה. כְּוִנְתָּם בְּדָבָר זֶה: שְׁלֵא הוֹצִיאֲנוּ מִבֵּית 33
 עֲבָדִים וְלֹא עֲשֵׂה עִמָּנוּ מִה-שֶׁעֲשֵׂה בְּעִשִׂית חֶסֶד וְהִטְבָּה, 34
 אֲלֵא בְּתַנְאִי שֶׁנִּקְבַּע בְּדַעְתָּנוּ שֶׁהוּא אֶחָד, לִפִּי שֶׁאֲנִי 35
 מִחֲבָבִים בְּכָף. וְכִהְרַבָּה מִקּוֹמוֹת אוֹמְרִים (חַכְמִים) מִצְוֹת 36
 יְחוּד, וְקוֹרְאִים לְמִצְוָה זֹאת גַּם 'מְלָכוֹת שְׁמִים', כִּי אוֹמְרִים 37
 —) מִתְּבַטְּאִים עַל פְּעוּלָה מוֹסִימִית, שֶׁנַּעֲשִׂית: כְּדִי לְקַבֵּל עֲלֵיוֹ 38
 עַל מְלָכוֹת שְׁמִים, כְּלוֹמַר הַהוֹדָאָה בִּיחוּד וְהֶאֱמוּנָהּ בּוֹ. 39

מתוך מהדורת חזק

46 לך, (מזה שדנו בגמרא אם גם בן נח נצטווה על זה, ואם זה
47 נכלל בכלל ב"שבע מצוות בני נח" אם לא, משמע) שְׁהִיא
48 מְכַלל מִסְפַּר הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן חֻבָּה עַל יִשְׂרָאֵל, וְהֵבִיאוּ
49 רַבְּנֵיהֶם עַל מִצְוָה זוּ מִמָּה שֶׁנֶּאֱמָר: (ויקרא כב, לב)
50 "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּחוּף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל". וְכִבֵּר נִתְבָּאֵר דִּינֵי מִצְוָה
51 זוּ בְּפֶרֶק ז' מִסְנֵהֶרֶין.

יום שלישי י"ג תשרי ה'תשע"ח

מצות לא תעשה סג. סה.

מצות עשה קעב.

52 הַמִּצְוָה הַסֵּ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ עַל חִלּוּל הַשֵּׁם,
53 וְהוּא הַפָּךְ קְדוּשַׁת ה' שֶׁאֵנוּ מְצִיִּים בוֹ, וְשֶׁקָּדַם בְּאוּרוֹ
54 (שכבר נתבאר) בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה הַתְּשִׁיעִית, וְהוּא אָמְרוּ
55 יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי" (ויקרא כב, לב). וְעוֹן
56 זֶה נֶחֱלַק לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים: שְׁנַיִם עַל הַכֶּלֶל וְאֶחָד עַל
57 הַיְחִידִים (שבעם). הַחֲלָק הַכֶּלְלִי הֵרָאשׁוֹן — הוּא: שֶׁכָּל־
58 מִי שֶׁדָּרָשׁוּ מִמֶּנּוּ לַעֲבֹר עַל אַחַת מִן־הַמִּצְוֹת בְּשַׁעַת
59 הַשְּׂמֵד (— הַגּוֹרָה צוּי הַמֶּלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל לְבַטֵּל אַחַת מִן
60 הַמִּצְוֹת — כְּדִי לְהַעֲבִיר עַל (חֶלֶק) דַּתְּ), אִם הֵאֱנֵס מִתְּכַוֵּן
61 לְהַעֲבִיר (שִׁיעֵבֹר עַל צִוּוֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא) בֵּין בְּמִצְוֹת
62 קְלוֹת בֵּין בְּמִצְוֹת חֲמֹרוֹת. אוֹ מִי שֶׁדָּרָשׁוּ מִמֶּנּוּ לַעֲבֹר עַל
63 עֲבוּדָה זָרָה אוֹ גְלוּי עֲרִיּוֹת אוֹ שְׁפִיכוֹת דָּמִים וְאֶפְלוּ שְׂאֵל
64 בְּשַׁעַת הַשְּׂמֵד — הֵרִי זֶה חֵיב לְמִסּוֹר נַפְשׁוֹ וְיִהְיֶה וְאֵל
65 יַעֲבֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה הַתְּשִׁיעִית. וְאִם עֵבֵר
66 וְלֹא נִהְיֶה — הֵרִי זֶה חֶלֶל אֶת־הַשֵּׁם וְעֵבֵר עַל לֹא זֶה.
67 וְאִם הִיָּה זֶה בְּרַבִּים — כְּלוּמֹר: בְּמַעֲמַד עֲשֵׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל
68 — הֵרִי זֶה חֶלֶל אֶת־הַשֵּׁם בְּרַבִּים וְעֵבֵר עַל אָמְרוּ יִתְעַלֶּה
69 "וְלֹא תַחֲלִלוּ אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי" וְעוֹנוֹ חֲמֹר מְאֹד; אֲבָל אֵינוֹ
70 לוֹקֵה מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָנוּס, לְפִי שֶׁאֵין בֵּית דִּין רִשְׁאֵי לְקַיֵּם
71 עֲנֵשׁ מִלְּקוּת אוֹ מִיתָה אֲלֵא עַל מִזִּיד בְּרָצוֹן בְּעֵדִים
72 וְהַתְּרָאָה. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (י. יג) בְּנוֹתָן מִזְרַעוֹ לְמַלְךְ: "וְיִשְׁמְתִי
73 אֹנִי אֶת־פְּנֵי בְּאִישׁ הַהוּא" (שם כ, ה), אָמְרוּ: "הַהוּא
74 (כְּלוּמֹר, לִכֵּן נֹאמַר בְּאִישׁ הַהוּא" לֹמַר שֶׁרַק לְאִישׁ הַהוּא
75 שְׁעָלֵיו מְדַבֵּר הַכְּתוּב שֶׁהוּא —) לֹא אָנוּס וְלֹא שׁוֹגֵג וְלֹא
76 מְטַעֵה". הֵנָּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה בְּאֲנָס אֵינוֹ
77 חֵיב בְּרַת, כֹּל־שֶׁבֶן מִיתַת בֵּית דִּין, אֲבָל עֵבֵר עַל חִלּוּל
78 הַשֵּׁם. וְהַחֲלָק הַשְּׁנַיִ הַכֶּלְלִי — גַּם־כֵּן שִׁיעֵשֶׂה הָאָדָם
79 עֲבָרָה שֶׁאֵין בָּהּ תַּאֲוָה וְלֹא הִנָּאָה, אֲלֵא מְרָאָה בְּמַעֲשָׂיו
80 הַזְּלוּלִים וְהַתְּפַקְרוּת (בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה) — הֵרִי גַם זֶה מְחַלֵּל
81 שֵׁם שָׁמַיִם וְלוֹקֵה, וְלִפְיֶכֶף אָמְרוּ: "וְלֹא־תִשְׁבַּעוּ בְּשֵׁמי
82 לְשַׁקֵּר וְחִלְלַתְּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ" (שם יט, יב), לְפִי שֶׁזֶה
83 מְרָאָה עַל הַזְּלוּל בְּצוּוֵי הַזֶּה, וְאֵין הִנָּאָה גּוֹפְנִית בְּכֹךְ.
84 וְהַחֲלָק שֶׁעַל הַיְחִידִים (שבעם) — הוּא: שִׁיעֵשֶׂה אָדָם
85 דְּרֹעַ בְּחִסְדוֹת וּבִישָׁר אֵיזָה מַעֲשֵׂה הַנְּרָאָה לְהַמּוֹן שֶׁהוּא
86 עֲבָרָה וְשֶׁכֶּגוֹן מַעֲשֵׂה זֶה אֵין רְאוּי לְאוֹתוֹ חֲסִיד לַעֲשׂוֹתוֹ,

1 אֶת־הַיְרָאָה. כִּי מִיִּרְאַת ה' הוּא, שְׂאֵל יִזְכֵּר שְׁמוֹ לְבִטְלָה.
2 וְהִיָּתָה הַתְּשׁוּבָה עַל שְׂאֵלָה זוֹ וְדַחֲתָה דְבָר זֶה בְּכֹךְ
3 שֶׁאָמְרוּ: "חֲדָא — דְּבַעֲיָנָא שֵׁם בְּשֵׁם, וְלִכְאֵ", כְּלוּמֹר
4 (טַעַם רֵאשׁוֹן שֶׁאֵי אִפְשָׁר לֹמַר כֵּן, הוּא מְשׁוּם שִׁישׁ דִּין
5 שֶׁהַמְגִדֵּף אֵינוֹ חַיִּיב עַד) שֶׁיִּכְרֹךְ אֶת־הַשֵּׁם בְּשֵׁם, כְּמוֹ
6 שֶׁאָמְרוּ "יִכָּה יוֹסִי אֶת־יוֹסִי" (כְּלוּמֹר, עַד שִׁזְכִּיר שֵׁם הַשֵּׁם
7 וְיִקְלָלוּ בְּשֵׁם הַשֵּׁם, כְּגוֹן יִכָּה פְלוֹנִי אֶת פְלוֹנִי, אוֹ יִקְלָל שֵׁם פְלוֹנִי
8 אֶת שֵׁם פְלוֹנִי, וְהוֹכִיר שֵׁם יוֹסִי רַק לְדוֹגְמָה). וְעוֹד, "אֲזַהְרַת
9 עֲשֵׂה הִיא, וְכֹל־אֲזַהְרַת עֲשֵׂה לֹא שְׂמָה אֲזַהְרָה". כְּלוּמֹר:
10 זֶה שֶׁאָמְרָת "אֲזַהְרַתָּה מִן אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ תִּירָא" לֹא
11 תִּכְוֵן, לְפִי שֶׁזֶה צוּוֵי — וְהוּא מִצְוֹת עֲשֵׂה — וְאֵין
12 מְזַהֲרִין בְּעֲשֵׂה. הֵנָּה נִתְבָּאֵר שֶׁזֶה שֶׁנֶּאֱמָר "אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ
13 תִּירָא" — מִצְוֹת עֲשֵׂה.

14 הַמִּצְוָה הַתְּשִׁיעִית — הַצּוּוֵי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ עַל קְדוּשַׁת
15 הַשֵּׁם, וְהוּא אָמְרוּ: "וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּחוּף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ויקרא
16 כב, לב). וְעוֹנֵן מִצְוָה זוֹ: שֶׁאֵנוּ מְצִיִּים לְפָרְסָם דַּת אָמַת זוֹ
17 בְּרַבִּים, וְשְׂאֵל נִירָא בְּכֹךְ מְהֻזָּק שׁוּם מִזִּיק, עַד שֶׁאֶפְלוּ
18 יְבֹא אֲלֵינוּ אָנָּס עָרִיץ (שְׁלִיט תְּקִיף וְגַבּוּר) וְיִקְרָא אוֹתָנוּ
19 לְכַפּוֹר בוֹ יִתְעַלֶּה — לֹא נִשְׁמַע לוֹ, אֲלֵא נִמְסַר אֶת־עַצְמָנוּ
20 לְמִוֹת הַבְּהִלְט; וְלֹא נִתֵּן לוֹ לְחֻשָׁב שֶׁכְּפָרְנוּ, אִף שֶׁלְּבָנוּ
21 מְאֻמֵּין בוֹ יִתְעַלֶּה. (שֶׁאֶפְלוּ לְמִרְאִית עֵין בְּלַבַּד אֲסוּר לְכַפּוֹר
22 בְּקְדוּשַׁת בְּרוּךְ הוּא) וְזוֹ הִיא מִצְוֹת קְדוּשַׁת הַשֵּׁם שֶׁנֶּצְטוּי בָּהּ
23 כֹּל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, כְּלוּמֹר: שֶׁנִּמְסַר אֶת־עַצְמָנוּ לְמוֹת בִּיַּד
24 הָעָרִיץ עַל אֶהְבַּתוֹ יִתְעַלֶּה וְהֵאֱמוּנָה בִּיְחִידוֹ, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ
25 חֲנֻנְיָה מִישָׂאֵל וְעִזְרִיָּה בִּימֵי נְבוּכַדְנֶאֱצַר הַרְשַׁע בְּשֶׁהִכְרִית
26 לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְצִלְמֵם, וְהַשְׁתַּחֲוֹת כֹּל־בְּנֵי אָדָם וְיִשְׂרָאֵל בְּכֻלָּם,
27 וְלֹא הִיָּה שֵׁם מְקַדֵּשׁ שֵׁם שָׁמַיִם. וְהִיָּה בְּכֹךְ חֲרַפָּה גְדוּלָּה
28 לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֲבָדָה מִכֻּלָּם מִצְוָה זוֹ, וְלֹא הִיָּה שֵׁם מִי שֶׁמְקַיֵּם
29 אוֹתָהּ אֲלֵא הַכֵּל פְּתוּדוֹ (דֵּינֵיא ג). וְאֵין מִצְוָה זוֹ נִוְהַגַּת אֲלֵא
30 בְּכֶגוֹן אוֹתוֹ הַמַּעֲמַד הַעֲצוּם שֶׁבּוֹ פְּתוּדוֹ כֹּל־בְּאֵי הָעוֹלָם,
31 וְהִיָּה חוּבָה לְפָרְסָם יְחִידוֹ וְלַהֲכַרְזוֹ עָלָיו בְּאוֹתָהּ הַעֵת.
32 וְכִבֵּר הַבְּטִיחַ ה' עַל־יְדֵי יִשְׁעָהּ, שְׂאֵל תִּהְיֶה חֲרַפַּת
33 יִשְׂרָאֵל גְּמוּרָה בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲמַד, וְשִׁיּוּפִיעוּ בָּהֶם בְּחוּרִים
34 בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲמַד הַקָּשָׁה, שְׂאֵל יִרְתִּיעֵם הַמְּנוֹת, וְיִפְקִירוּ דַמָּם
35 וְיִפְרְסִמוּ אֶת־הֵאֱמוּנָה וְיִקְדְּשׁוּ אֶת־ה' בְּרַבִּים, כְּמוֹ שֶׁצּוּוּ
36 יִתְעַלֶּה עַל־יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנוֹ, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא־עַתָּה יְבוֹשׁ
37 יַעֲקֹב וְלֹא עַתָּה פָּנָיו יִחְוָרוּ. כִּי בְּרֵאתוֹ לְדַדְּיו מַעֲשֵׂה יְדֵי
38 בְּקִרְבוֹ יִקְדִּישׁוּ שְׁמִי וְהַקְּדִישׁוּ אֶת־קְדוּשַׁת יַעֲקֹב וְאֶת־אֱלֹהֵי
39 יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ" (ישעיה כט, כב-כג). וְלִשׁוֹן סִפְרָא (אֲמוּר ט,
40 ה'): "עַל־מִנְת כֹּךְ הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם —
41 עַל־מִנְת שֶׁתְּקַדְּשׁוּ אֶת־שְׁמֵי בְּרַבִּים". וּבִגְמָרָא סְנֵהֶרֶין
42 (לג): אָמְרוּ: "בֶּן־נֹחַ מִצְוָה עַל קְדוּשַׁת הַשֵּׁם, אוֹ אֵינוֹ
43 מִצְוָה? תָּא שְׁמַע (בֹּא נִשְׁמַע, תְּשׁוּבָה לְשֵׁאלָה): שְׁבַע מִצְוֹת
44 נִצְטוּוּ בְּנֵי נֹחַ. וְאֵי אֵיִתָּא (וְאִם תֹּאמַר שֶׁנִּצְטוּוּ גַם עַל קְדוּשַׁת
45 הַשֵּׁם) — תְּמַנְיָא הוּוּ" (יש שְׁמוּנָה וְלֹא שֶׁבַע)!. הֵנָּה נִתְבָּאֵר

1 יִשְׁמַע (זה הכובש נבואתו)”. וכבר נתבארו דיני מצוה זו
46 47 בסוף סנהדרין (סוף פרק אלו הן הנחנקין).

יום רביעי י"ד תשרי ה'תשע"ח

מצות לא תעשה סד.

מצות עשה ח. ו. רו.

48 המצוה הס"ד — האזהרה שהזהרנו שלא לנסות
49 הבטחותיו ואיומיו ותעלה, שנגביאיו מבטיחים לנו או
50 מאימים בהם עלינו, על דרך שנשטיל בהם ספק אחר
51 שידענו אמתת נבואת המודיעים (כלומר אחרי שהוברר
52 אצלנו שהוא נביא אמיתי). והוא אמרו: "לא תנסו את-ה'
53 אלהיכם בפאשר נסיתם במסה" (דברים ו, טז).

54 המצוה השמינית — הצווי שנגצטוינו להדמות לו
55 ותברך פפי יכלתנו, והוא אמרו: "והלכת בדרךיו" (דברים
56 כח, ט), וכבר כפל צווי זה ואמר: "ללכת בכל-דרךיו"
57 (שם יא, כב) וקא בפרוש ענין זה: "מה הקדוש-ברוך-הוא
58 נקרא רחום — אף אתה יהיה רחום; הקדוש-ברוך-הוא
59 נקרא חנון — אף אתה יהיה חנון; הקדוש-ברוך-הוא
60 נקרא צדיק — אף אתה יהיה צדיק; הקדוש-ברוך-הוא
61 נקרא חסיד — אף אתה יהיה חסיד" — זהו לשון ספרי
62 (שם). וכבר כפל צווי זה בלשון אחר ואמר: "אחרי ה'
63 אלהיכם תלכו" (שם יג, ה), וגם בפרושו בא (בטוטה יד.),
64 שענינו להתדמות למעשים הטובים ולמדות הנכבדות
65 שבהם מתאר תעלה על דרך המשל — תעלה על הכל
66 עלוי רב (שהקדוש ברוך הוא מרומם מכל התארים האמורים,
67 ואין משתמשים בכל התארים האלו אלא דרך משל).

68 המצוה הששית — הצווי שנגצטוינו להתערב בין
69 החכמים ולהתחבר אתם ולהתמיד ולשבת עמם
70 ולהשתתף עמם בכל-דרך מדרגי ההשתתפות: במאכל
71 ומשתה ומקח וממקרי, פדי שנגיע בקף להדמות
72 למעשיהם ולהאמין בבעות האמתיות מדרביהם, והוא
73 אמרו ותעלה: "ולדבקה-בו" (דברים יא, כב) וכבר נכפל
74 גם הצווי הזה, ואמר: "ובו תדבק" (שם י, כ). וקא
75 הפרוש: "ולדבקה בו" — הדבק בתקמים ותלמידיהם.
76 זהו לשון הספרי (שם). וכן הביאו ראיה על החובה לשא
77 בת תלמידי חכמים ולהשיא בתו לתלמיד חכם ולהנות
78 תלמידי חכמים ולהתעסק עמם ממה-שנגאמר "ובו
79 תדבק". אמרו (כתובות קיא): "וכי אפשר לו לאדם
80 להדבק בשכינה, והא כתיב: "כי ה' אלהיך אש אכלה
81 הוא" (שם ד, כד)? אלא פל-המשיא בתו לתלמיד חכם"
82 וכו'.

83 המצוה ה'רו"ו — הצווי שנגצטוינו לאהוב זה-את-זה
84 כמו שאנו אוהבים את-עצמנו, שתהיה תמלתי ואהבתי
85 (לכל אחד ואחד מישראל) כאהבתי ותמלתי לעצמי במקומו

1 אף-על-פי שהוא מעשה מתר — הרי זה חלל את-השם,
2 והוא אקמם (יומא פו.). "היכי דמי (כיצד יתואר) חלול
3 השם: (אמר רב) כגון אנה דשקלאנא בשרא מבי טבחא ולא
4 יהיבנא דמי לאלתר. (אם אקנה בשר ולא אשלם מיד, משום
5 שכשאני מאחר לפרוע אומרים שאני גולן ולומדים ממני לזלזל
6 בגול) רבי פלוני אמר: כגון אנה דמסגינא (אם אלך) ארבע
7 אמות בלא תורה ובלא תפלין". וכבר נכפל לאו זה
8 ואמר: "ולא תחלל את-שם אלהיך אני ה'" (שם יח, כא).
9 וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפסחים (כה) ובסוף יומא
10 (פו-פב.).

11 המצוה הס"ה — האזהרה שהזהרנו שלא לנתון
12 את-בתי עבודת ה' ותעלה או להשחית את-ספרי הנבואה
13 או למחוק את-השמות הקדושים וכיוצא בזה. ולשון
14 הלאו שבא בענין זה הוא אמרו: "לא-תעשון כן לה'
15 אלהיכם" (שם יב, ד). אחר שבכר הקדים את-הצווי לאבד
16 עבודה וזה ולהשמיד שמה ולנתון את-מזבחותיה
17 לגמרי, הזהיר ואמר: "לא-תעשון כן לה' אלהיכם".
18 וכל-העובר על איזה דבר מזה, כגון שיהרס משהו
19 מן-ההיכל והמזבח וכיוצא בהם, או שימחק שם משמות
20 ה' — לוקה. ובסוף מכות (כב). נתבאר בלשון הגמרא,
21 שהשורף צצי הקדש — לוקה. אמרו: "ואזהרתיה מהקא
22 (האזהרה נלמדת מכאן): מן ואשריהם תשרפון באש,
23 לא-תעשון כן לה' אלהיכם" (שם). וכן נתבאר שם
24 שהמוחק את-השם — לוקה. אמרו: "ואזהרתיה מהקא:
25 ואבדתם את-שמם, לא-תעשון כן לה'". וכבר נתבארו
26 דיני מצוה זו בפרק ד' משבועות.

27 המצוה הקע"ב — הצווי שנגצטוינו להשמע לכל-
28 נביא מן-הנביאים עליהם השלום ולקיים כל מה-שיצוה,
29 אפלו יצוה נגד מצוה, או כמה מצות מן המצוות האלו,
30 ובלבד שיהא זה לפי שעה; אבל לא שינציח תוספת או
31 גרעון (שיצוה לגרוע או להוסיף על מצוות התורה לעולם),
32 כמו שבארנו בהקדמת חבורנו בפרוש המשנה. והקטוב
33 שבו נאמר צווי זה הוא אמרו ותעלה: "אליו תשמעון"
34 (דברים יח, טו). ולשון ספרי (שם): "אליו תשמעון —
35 אפלו אמר לך לעבור על אחת מכל-מצות האמורות
36 בתורה לפי שעה, שמע לו". והעובר על מצוה זו חייב
37 מיתה בידי שמים, וזהו אמרו ותעלה: "והיה האיש אשר
38 לא-ישמע אל-דברי אשר ידבר (הנביא) בשמי אנכי אדרש
39 מעמו" (שם, יט). וכבר נתבאר בסנהדרין (פט): "שלא
40 מיתתם בידי שמים: העובר על דברי הנביא, ונביא שעבר
41 על דברי עצמו, והכובש נבואתו" (שנצטוו מהקדוש ברוך
42 הוא להתנבאות ולא ניבא), וכלם (נלמדו —) ממה שנגאמר:
43 "אשר לא-ישמע אל-דברי אנכי אדרש מעמו = מיתה
44 בידי שמים", אמרו: "קרי ביה: לא-ישמע (זה העובר על
45 דברי הנביא), לא-ישמע (זה העובר על דברי עצמו), לא-

מתוך מהדורת חזק

41 ארבעה ותמשה פעמים, חזור והוכח? תלמוד לומר: 42 הוכח תוכיח. יכול אף אתה מוכיחו ופניו משתנות? 43 (כלומר, שמוטר לך להוכיח אותו אפילו באופן שהוא מתבייש, 44 כגון בפני רבים וכדו') תלמוד לומר: ולא תשא עליו חטא". 45 (שם תעשה כן תשא אתה חטא בסבתו). וכבר בארו 46 חכמים, שמצוה זו חובה על כל אדם אפילו מן הקטן 47 לגדול הרי הוא חובב להוכיח, ואפילו קלל וזלזל אל ירפו 48 ידיו ואל יסתלק מלהוכיח עד אשר יבה, כמו שבארו 49 מעתיקי השמועה (מוסרי התורה שבעל פה) ואמרו (ערכין 50 טז): עד הכאה. ויש למצוה זו תנאים והלכות, ונתבאר 51 במקומות מפורים בתלמוד.

52 **המצוה הש"ג** — האזהרה שהזהרנו שלא לבייש 53 זה את זה, ועון זה הוא שקוראים אותו: מלבין פני 54 חברו ברבים, והאזהרה שבאה בזה הוא אמרו: "הוכח 55 תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא" (שם, יז). 56 ובספרא (שם) אמרו: "מנין אם הוכחתו אפילו ארבע 57 וחמש פעמים, חזור והוכח? תלמוד לומר: ולא תשא 58 עליו חטא". אכל פשט הכתוב הרי הוא מזהיר, שלא 59 תחשוב לו עון בלבד, ושלא תזכרהו.

יום שישי ט"ז תשרי ה'תשע"ח

מצות לא תעשה רנו. שא. דש. שה.

60 **המצוה הרנ"ו** — האזהרה שהזהרנו מלהכביר 61 (להתאכזר) על היתומים והאלמנות, והוא אמרו ותעלה: 62 "כל אלמנה ויתום לא תענון" (שמות כב, כא). לאו זה 63 כולל שלא לכבד עליהם לא בדבור ולא במעשה, אלא 64 דבר עמהם דברים רכים ונוחים ביותר, ויתעסק עמהם 65 בדרך הטובה ביותר, ויתחסס אליהם ביחס טוב ביותר 66 ויתפונן להפליג (להרבות) בכל זה. ומי שלא נזהר באחד 67 מכל אלו — הרי עובר על לאו זה. וכבר באר ותעלה 68 ענש העובר על לאו זה והוא אמרו ותעלה: "וחרה אפי 69 וחרגתי אתכם וגו'" (שם, כג).

70 **המצוה הש"א** — האזהרה שהזהרנו על הרכילות, 71 והוא אמרו ותעלה: "לא תלף רכיל בעמיתך" (ויקרא יט, 72 טז). אמרו (ספרא קדושי ד, ה): לא תהא רף דברים לזה 73 וקשה לזה. דבר אחר: לא תהא פרוכל מטעין דברים 74 והולף. ובקלל לאו זה האזהרה על הוצאת שם רע 75 (כתובות מו).

76 **המצוה הד"ש** — האזהרה שהזהרנו מלנקום זה 77 מזה, והוא: כגון שעשה הוא מקדם איזה מעשה, ואז 78 לא נחיד מלבקשו עד שנגמלהו כפעלו הרע, או נצטרנו 79 כמו שצער אותנו. והזיר ה' מקד ואמר: "לא תקם" (שם, 80 יח). ולשון ספרא (שם, י): "עד היכן פחה של נקימה? 81 אמר לו: השאילני מגלף, ולא השאילו. למחר אמר לו:

1 וגופו וכל-מה שיש לו ומה-שהוא חפץ. וכל מה-שארצה 2 לעצמי, ארצה לו כמוהו; וכל-מה שלא ארצה לעצמי או 3 לידדי, לא ארצה בשבילו כמוהו. והוא אמרו ותעלה: 4 "ואהבת לרעך כמוך" (שם, יח).

יום חמישי ט"ו תשרי ה'תשע"ח

מצות עשה רז. מצות לא תעשה שב.

מצות עשה רה. מצות לא תעשה שג.

5 **המצוה הר"ז** — הצווי שנוצטונו לאהב את הגרים, 6 והוא אמרו ותעלה: "ואהבתם את הגר" (דברים י, ט). 7 ורצה-על-פי שהוא נכלל בענין זה במה-שכולל כל-ישראל 8 באמרו "ואהבת לרעך כמוך", לפי שהגר הזה הוא גר צדק 9 (שהוא בישראל לכל דבר) — אכל מפני שנקנס דת הוסיף 10 לו ה' אהבה, ויחד לו מצוה נוספת, כמו שעשה באזהרה 11 על אונאתו (לצער), שאמר: "ולא תונו איש את עמיתו" 12 (ויקרא כה, יז). ואמר אחר כך: "וגר לא תונה" (שמות כב, 13 כ). ונתבאר בגמרא (בבא מציעא טז) שחייבים על אונאת 14 הגר משום "ולא תונו איש את עמיתו" ומשום "וגר לא 15 תונה". כך גם-כן נתחייבנו לאהבו משום "ואהבת לרעך 16 כמוך" ומשום "ואהבתם את הגר". וזה פשוט ואין בו 17 נסתר (דברים נסתיים), ואיני יודע אחד ממי שמנה את 18 המצוות שזה נעלם ממנו. וכרוב המדרשות בארו שה' צונו 19 על הגר כמו שצונו על עצמו ותעלה, והוא אמרו "ואהבת 20 את ה' אלהיך" (דברים ו, ה). ואמר "ואהבתם את הגר".

21 **המצוה הש"ב** — האזהרה שהזהרנו מלשנוא זה- 22 את זה, והוא אמרו: "לא תשנא את אחיך בלבבך" 23 (ויקרא יט, יז). ולשון ספרא (ד, ח): "לא אמרתי אלא 24 שנאה שהיא בלב, אבל אם גלה לו את השנאה, וידע זה 25 שהוא שונאו — אינו עובר על לאו זה; אבל עובר הוא 26 על 'לא תקם ולא תטר'" (שם, יח). ועובר גם על עשה 27 והוא אמרו: "ואהבת לרעך כמוך" (שם). אבל שנאת 28 הלב — עון חמור מן הכל.

29 **המצוה הר"ה** — הצווי שנוצטונו למחות בעושה 30 עברה או במי שרוצה לעשותה, ולהזהירו על כך בדברים 31 ולהוכיחו. ואל יאמר אדם: "אני לא אחטא: ואם יחטא 32 וזולתי — זה ענינו עם ה'", — זה נגד התורה, אלא אנו 33 מצוים שלא לעבור ולא נניח לזולתנו מאמתנו לעבור. 34 ומי שרוצה לעבור — חובה על כל אדם להוכיחו 35 ולמנועו, ורצה-על-פי שלא נתקמה עליו עדות המחכת 36 לקים ענש. והוא אמרו ותעלה: "הוכח תוכיח את 37 עמיתך" (ויקרא יט, יז). גם נכלל במצוה זו שנתרעם זה על 38 זה, אם הרענו זה לזה, ואל נטור לו או נשמור לו חטא, 39 אלא נצטונו להתרעם עליו בדברים, כדי שלא ישאר 40 בלב כלום, ולשון ספרא (שם): "מנין אם הוכחתו אפילו

- 1 השאילני קרדמך, אָמר לוֹ: אֵינִי מִשְׁאֵלְךָ כְּדָרְךָ שְׁלֵא
2 הַשְּׂאֵלְתִנִּי מִגְּלָךְ — לְכָךְ נֶאֱמַר: לֹא-תִקַּם. וְעַל הַמְּשָׁל
3 הַזֶּה הִקְשׁ בְּכָל-הָעֲנָנִים.
- 4 הַמְצָוָה הַשְּׁ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְנִטּוֹר וְאִף
5 עַל פִּי שְׁלֵא נִקְוֶם, וְהוּא: שֶׁנִּשְׁמָר אֶת הַחֲטָא שֶׁחֲטָא לָנוּ
6 הַחֲטָא וְנִזְכָּרְנוּ לוֹ, וְהוּא אָמְרוּ יַתְעַלָּה: "לֹא-תִקַּם
7 וְלֹא-תִטּוֹר". וְלִשׁוֹן סִפְרָא (שֵׁם, יא): "עַד הֵיכֵן כְּתוּב שֶׁל
8 נְטִירָה? אָמַר לוֹ הַשְּׂאֵלְנִי מִגְּלָךְ, וְלֹא הַשְּׂאֵלְנוּ. לְמַחֵר
9 אָמַר לוֹ: הַשְּׂאֵלְנִי קִרְדְּמָךְ, אָמַר לוֹ: הִילָךְ (הִנֵּה לְךָ), אֵינִי
10 כְּמוֹתְךָ שְׁלֵא הַשְּׂאֵלְתִנִּי מִגְּלָךְ — לְכָךְ נֶאֱמַר: 'לֹא-
11 תִטּוֹר'."
- 12 **יום ש"ק י"ז תשרי ה'תשע"ח**
מצות עשה יא.
הַמְצָוָה הַי"א — הִיא הַצְּוִי שֶׁנֶּצְטַוֵּינוּ לְלַמֵּד

אגרות קודש

בי"ה, כ"ה תשרי, תש"כ
ברוקלין.
שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל ז"ע מכתבו מכ"ח אלול (שכנראה הלך בדואר הרגיל).

ובמ"ש אודות סדר זמנים שלו, מובן שצריך תקון מעיקרא, כוונתי פשוטה, שיתחיל להרבות בלימוד התורה בפועל, ומובטחים רז"ל על דבריהם ופס"ד, שהמקיים את התורה מעוני (בזמן) סופה לקיימה מעושר (בזמן). והרי מובן זה ג"כ מדברי רז"ל במשנתם, שכל המקבל עליו עול תורה מעבירן ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, שהודגש בזה הענין **זעול** תורה דוקא, ולא כשיש הרבה זמן והרבה חשק וכו' והאריכות בזה אך למותר.

תקותי ששומר על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים וכן שומר הקביעות בלימוד תורת החסידות שמוזכר נוסף על הלימוד ביום הש"ק, ובפרט ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל שאז בש"ק ההכרח בלימוד פנימיות התורה (שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות).

ולהודעתו ממצב זוגתו תחי', השי"ת ימלא ימי הריונה כשורה ובנקל ותלד זחוי"ק בעתה ובזמנה כשורה ובקל.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

נ.ב. תקותי, אף שאינו מזכיר עד"ז, שזוגתו תחי' מנצלת כשרונותי להפצת היהדות המסורתית וענייני ובפרט בשטח החינוך שחוננה בזה מהשגחה העליונה בכשרון מיוחד כפי שראתה בפועל בעבר.

ישעיה פרק מח טז-כב

טז קרבו אלי שמעו-זאת לא מראש בפתח דפתי מעת היותה שם אני ועתה אדני יהוה שלחני ורוחו: (פ) ז פה-אמר יהוה גאלך קדוש ישראל אני יהוה אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך: יח לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים: יט ויהי כחול זרעך וצאצאי מעיך כמעטיו לא-יכרת ולא-ישמד שמו מלפני: (ס) כ צאו מפבל ברחו מפשדים בקול רנה הגידו השמיעו זאת הוציאוה עד-קצה הארץ אמרו גאל יהוה עבדו יעקב: כא ולא צמאו בחרבות הוליכם מים מצור הייל למו ויבקע-צור ויזבו מים: כב אין שלום אמר יהוה לרשעים: (פ)

ישעיה פרק מט א-ב

א שמעו איים אלי והקשיבו לאמים מרחוק יהוה מבטן קראני ממעי אמי הזכיר שמי: ב וישם פל פחרב חדה בצל ידו החביאני וישמיני לחץ ברור באשפתו הסתיירני:

רש"י

על מפלת בבל וגאולתכם לא מראש באתר דברתי אותה מעת היות שגור הקב"ה להביא שם הייתי לומד (ס"א למדת) שמשעת הגזירה הקב"ה מעמיד הנביא שעתיד להנבא על הדבר בסוף פמליא של מעלה ואע"פ שעדיין אינו נוצר: (יט) כמעותיו של ים כדגי הים לרוב: (כב) לרשעים. לנבוכדנצר וזרעו: (א) מבטן קראני. משאני בבטן עלתה לפניו במחשבה להיות שמי ישעי' להנבא ישועו' ונחמו: (ב) וישם פי כחרב חדה. להוכיח את הרשעים ולהתנבאו' עליהם פורענות: בצל ידו החביאני. שלא יוכלו להרע לי: לחץ ברור. ממורט קלי"ר בלע"ז: באשפתו. כלי נרתק החצים שקורין קוייכר"א בלע"ז:

(טז) מעת היותה שם אני. מעידן דאיתפרשו עממיא מדחלתי תמן אנא קריבתיה לאברהם אבוכון לפולחני: ועתה ה' אלהים שלחני ורוחו. אמר נביא וכען ה' אלקים שלחני ומימריה עירובי דברים מי שאמר זה לא אמר זה, ומדרש אגדה רבי תנחומא פירש שמעו זאת תורת משה שנא' בה זאת התורה לא מראש באתר דברתי בסיני והנביא אומר מעת היות' לאותו דבר שהוא אומר שם אני, ולמדנו מכאן שכל הנביאי' עמדו בסיני ועת' שלחני להנבא אליהם ואף לשון זה ישנו עירוב דברים לא מראש באתר דברתי אמרה שכינה מעת היותה שם אני אומר הנביא ויש לפתור שלא יהו עירובי דברים קרבו אלי שמעו זאת שאני מתנבא לכם

מצודת דוד

(טז) שמעו זאת. האמור למטה: לא מראש וכו'. ר"ל מפלת סנחריב שהיתה ראשונה לא דברתייה באתר אלא בגלוי כי מעת היות הגזרה היא הייתי שם לקבל הנבואה ונתפרסמה על ידי: ועתה. הנה עתה שלחני ה' ומלאכו ר"ל ע"י מלאכו באה עלי הנבואה להשמיע עוד חדשות והיא מפלת בבל: (יז) מלמדך להועיל. אני הוא המלמד אותך להיות לך לתועלת: מדריךך. המנהיג אותך בדרך אשר תלך: (יח) לוא הקשבת. אם הקשבת למצותי היה אז נמשך שלומך כמי הנהר הייתי עושה עמך צדקות מרובות וגדולות כגלי הים: (יט) וצאצאי מעיך. כפל הדבר במ"ש: כמעותיו. כצאצאי מעי הים ועל הדגים יאמר בדרך השאלה כאילו הים ילדם: לא יכרת. ר"ל אע"פ שלא הקשבת למצותי עכ"ז לא יכרת שם וזרעך מכל

מצודת ציון
(טז) ורוחו. ומלאכו וכן ורוח על פני יחלוף (איוב ה):
(יז) להועיל. מלשון תועלת: מדריךך. מלשון דרך:
(יח) לוא. הוא כמו אם, וכן לו החייתם אותה (שופטים ח):
הקשבת. ענין שמיעה: (יט) מעיך. כמו בטנך: כמעותיו. מלשון מעיים ור"ל בטן: ישמד. ענין כליון: (כ) ברחו. ענין מהירות ההליכה ועם היה מבלי פחד: (כא) בחרבות. מלשון חורבה ושממון: הזיל. מל' הזלה ונטיפה: ויזובו. מלשון זובה ונטיפה כמו זב עמקך (ירמיה מ"ט):
(כב) חדה. חדודה ושנונה: החבאני. מלשון מחבואה ומסתור: ברור. נקי מן החלודה: באשפתו. כן נקרא נרתק החצים כמו עליו תרנה אשפה (איוב ל"ט):

וכל: (כ) צאו מבבל. כי אמר לך צאו מבבל: ברחו. מהרו ללכת מכשדים: הגידו וכו'. אמרו זאת הבשורה: הוציאוה. הוציאו קול הבשורה להיות נשמע עד קצה הארץ: עבדו יעקב. את עבדו יעקב: (כא) ולא צמאו. לא יצמאו בדרך עם כי יוליך אותם במקומות חרות ושוממות כי יטיף להם מים מן הצור וימצאו לרות צמאונם: ויבקע צור. כפל הדבר במ"ש: (כב) אין שלום וכו'. זאת הטובה תהיה לישראל אבל להבבליים הרשעים אין שלום אמר ה' עליהם וכאומר ולזה ישלח כורש את ישראל מהגולה וישמיד את הבבליים כי כן גזירת המקום:

(א) שמעו איים. יושבי איי הים: מרחוק. היושבים מרחוק: מבטן קראני. מעת היותי בבטן אמי קרא שמי ישעיה לרמוז שאנבא ישועות: ממעי וכו'. כפל הדבר במ"ש: (ב) כחרב חדה. להוכיח את הרשעים ולנבאות עליהן פורעניות: החביאני. לבל יוכלו להרע לי: לחץ ברור. להוכיח ולנבאות וכו' וכפל הדבר במ"ש: באשפתו הסתיירני. ר"ל היה לי למחסה מן הרשעים ולפי שהמשיל עצמו לחץ אמר לשון הנופל בחצים:

איוב פרק לב גיד

ג ובשְׁלֹשֶׁת רַעִיּוֹ הָרָה אָפוּ עַל אֲשֶׁר לֹא־מָצְאוּ מַעֲנֵה וַיִּרְשָׁעוּ אֶת־אִיּוֹב: ד וְאֵלֵיהּ חֲכָה אֶת־אִיּוֹב בְּדַבְרֵים פִּי זָקֵנִים־הֶמָּה מִמֶּנּוּ לַיָּמִים: ה וַיֵּרָא אֵלֵיהּוּא פִּי אֵין מַעֲנֵה בְּפִי שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר אָפוּ: ו וַיַּעַן | אֵלֵיהּוּא בֶן־בְּרַכְאֵל הַבּוּזִי וַיֹּאמֶר צִעִיר אֲנִי לַיָּמִים וְאַתֶּם יוֹשִׁיעִים עַלְפָּן וְחַלְתִּי וְאֵיךְ | מַחֲוֹת דַּעֲי אֶתְכֶם: ז אִמְרַתִּי יָמִים יִדְבְּרוּ וְרַב שָׁנִים יִדְעוּ חֲכָמָה: ח אֲכֵן רֹחִי־הִיא בְּאֲנָשׁ וְנִשְׁמַת שְׁדֵי תְבוּנִים: ט לֹא־רַבִּים יַחַכְמוּ וְזָקֵנִים יִבְיֵנוּ מִשְׁפָּט: י לָכֵן אִמְרַתִּי שְׁמַע־לִי אַחֲוָה דַּעֲי אֶת־אֲנִי: יא הֵן הוֹחַלְתִּי לְדַבְרֵיכֶם אֲזִין עַד־תְּבוֹנָתֵיכֶם עַד־תַּחְקִרוּן מַלְיָן: יב וְעַדִּיכֶם אֶתְבוֹנֶנּוּ וְהִנֵּה אֵין לְאִיּוֹב מוֹכִיחַ עוֹנָה אֲמַרְיוֹ מִפֶּם: יג פֶּן־תֵּאמְרוּ מִצְאָנוּ חֲכָמָה אֵל יִדְפְּנוּ לֹא־אִישׁ: יד וְלֹא־עָרַךְ אֵלַי מַלְיָן וּבְאִמְרֵיכֶם לֹא אֲשִׁיבֵנוּ:

רש"י

יראתי: (ח) אכן רוח היא באנוש. החכמה ולא ע"י ימים וזקנה אלא רוח המקום הוא: (יב) ועדיכם אתבונו. התבוונתי בכם וראיתי כי אין מוכיח לאיוב: (יג) פן תאמרו מצאנו חכמה. בשתיקותינו שלא להקניטו עוד: כי אל ידפנו ולא איש. לא היה לכם למעט כבוד המקום בכך: (יד) ולא ערך אלי מלין. קבלה היא או שלא ערך אלי מלין: ובאמריכם לא אשיבנו. לא באותן אמרים שהשיבותם לו הייתי משיבו:

(ג) וירשעו את איוב. זה אחד מן המקראות שתקנו סופרים את לשון הכתוב וירשעו כלפי המקום בשתיקותם היה לו לכתוב אלא שכינה הכתוב וכן וימירו את כבודם בתכנית שור כבודי היה לו לכתוב אלא שכינה הכתוב וכן ואל אראה ברעתי (במדבר יא) ברעתם היה לו לכתוב אלא שכינה הכתוב וכן הרבה מקומות בספרי ובמסורת הגדולה: (ד) חכה. המתין: כי זקנים חמה ממנו לימים. האחרים לכן חדל לו עד ששתקו הם, (מענה אליהו): (ו) וחלתי.

מצודת ציון

(ד) חכה. המתין כמו לכן חכו לי (צפניה א): (ו) וחלתי. ענין אימה ופחד והוא מל' דחלתי בחלוף הזי"ן בדל"ת וכן ימי נדעכו (לעיל י) שהוא מלשון נדעכו בדל"ת: מחות. מלהגיד כמו ואחותי באזניכם (לעיל יב): (יא) הוחלתי. ענין המתנה כמו ויחל עוד (בראשית ח): אזיין. אקשיב באזני: (יב) ועדיכם. ואליכם כמו תגע עדיך (לעיל ד): (יג) ידפנו. ענין כתישה ודחיה כמו עלה נדף (ויקרא כו): (יד) ערך. סדר:

מצודת דוד

(ג) רעיו. של איוב: לא מצאו. לא השכילו למצוא מענה על דברי איוב: וירשעו את איוב. הוא תיקון סופרים והוא כנוי אל המקום ור"ל כמה שלא מצאו מענה הרשעו דין שמים, ובלא תקון יאמר שבמה שלא השיבו גרמו לאיוב שירשע עוד יותר להרבות בתלונה כי יחשוב שרעיו הודו לו: (ד) ואליהו חכה. עד כה המתין מלהשיב את איוב בדברים השמורים בלבו מאז החל להתלונן וזהו לפי ששלשת הרע"י ההם היו זקני' ממנו למספר ימים ולא רצה להשיב אמרי' לפנייהם וכאשר יאמר למטה: (ה) וירא. כאשר ראה אשר אין מענה בפיהם אז חרה אפו גם עליהם ולא המתין עוד: (ו) צעיר אני. כאומר דעו מה ששתקתי עד הנה לא הי' בעבור כי לא ידעתי מה להשיב ועתה למדתי מה מדבריכם לא כן הוא כי התשובה נכונה בפי מאז אבל על כי אני צעיר לימים ואתם זקנים על כן יראתי מלהגיד דעתי לכם: (ז) אמרתי. כי אמרתי כמו שמרבית הימים ילמדו הדבור להילד היולד כן רוב השנים יודעו חכמה לבעליהן כי לפי רוב השנים ירבו בחקירה והשתדלות העיון ולזה אמרתי מה ידעתי אשר לא ידעו המה ובעבור זה חלתי אמרי כי יראתי פן אהיה לבז: (ח) אכן. באמת וראה אני עתה כי רוח השכלי אשר היא באנוש היא המלמדת חכמה הנער יהיה או זקן: ונשמתי. הנשמה הבאה משדי היא המבינה את כולם כנער כזקן והוא כפל ענין במ"ש: (ט) לא רבים. ולכן לא ימצאו בעולם חכמים רבים אף כי רבים המה אשר שוקדים בעיון החכמה והשתדלות החקירה כי אין הדבור תלוי כ"א ברוח השכלי ומעט המה אשר קנו אותה: וזקנים. מלת לא משמשת בשנים לומר לא זקנים יבינו משפט החכמה עם כי יאריכו ימי השתדלותם והשקדת חקירותם: (י) לכן. הואיל והחכמה תלויה ברוח האדם לכן אמרתי לאיוב שמעה לי אגיד דעתי אף אני עם כי אני צעיר לימים כי אולי הוכנה רוחי ביותר: (יא) הן הוחלתי. הנה כבר שמרתי דרכי המוסר כי הוחלתי עד אשמע דבריכם והייתי מאזין אמרים עד התמו דברי תבוונותיכם עד תשלימו לחקור אמרים והוא כפל ענין במ"ש: (יב) ועדיכם. ואל דבריכם הייתי מתבונן והנה אין מי בכם מברר אמרים לאיוב אין אחד מכם עונה אמרים ראויים לו כאומר הנה לא שמעתי זולתי קול אמרים אבל אין בהם ממש: (יג) פן תאמרו. פן תחשבו לומר הנה מצאנו תשובה מושכלת ומוחכמת לומר לו שיש בידו עון רב אחר שהאל היה בעוכריו והוא ידפנו ולא איש כמוני ולא חשוד קב"ה דעביד דינא בלא דינא כאומר הנה באמת לא בחכמה דברתם כי אין זה תשובה הראויה לו להשתיק המיית לבבו הואיל והוא יודע בעצמו שאין בידו עון רב והנה קצר בדבר המובן מאליו: (יד) ולא ערך אלי מלין. כאומר עכ"ז לא יחשוב איוב שהדין עמדו כי כל הטענות אשר ערך למול דבריכם מסיפור יושר דרכו וכשרון הנהגתו הנה כל אלה לא ערך אלי ר"ל אין מה בהם לדחות אמרי כי לא אשיב לו כאמריכם לומר שבא לו בעבור מרבית פשעו לשיוכל לדחותם בסיפור יושר דרכו:

מַה־מְשַׁלְשֵׁל דְּפָנוֹת מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, אִם גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים – פְּסוּלָה; מְלַמְטָה לְמַעְלָה, אִם גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ עֶשְׂרֵה טַפְחִים – פְּשֻׁרָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: בְּשֵׁם שְׂמֹלְמֻטָּה לְמַעְלָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים, כִּד מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה עֶשְׂרֵה טַפְחִים. הִרְחִיק אֶת הַסְּכָף מִן הַדְּפָנוֹת שְׁלֹשָׁה טַפְחִים – פְּסוּלָה.
 י בֵּית שְׁנַפְחָת וְסָפֵף עַל גְּבִיּוֹ, אִם יֵשׁ מִן הַכֶּתֶל לַסְּכָף אַרְבַּע אַמּוֹת – פְּסוּלָה. וְכֵן חֲצַר שֶׁהִיא מְקַפֶּת אַכְסְרָה. סָפֵף גְּדוּלָה, שֶׁהִקְיֹפֶה בְּדָבָר שְׂאִין מְסַכְכִּים בוֹ, אִם יֵשׁ תַּחְתּוּי אַרְבַּע אַמּוֹת – פְּסוּלָה.
 יא הַעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ כְּמִין צְרִיף, אוֹ שֶׁמְסַכֶּה לְכַתֵּל – רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהּ גַּג, וְחֻכְמִים מְכַשְׂרִין.

פירוש ברטנורא

ט **המשלשל**. מוריד. שהתחיל לארוג הדפנות סמוך לסכך ואורג וכו' כלפי מטה: שלשה טפחים פסולה. היינו שיעור שיוזקק הנדי בבת אחת ויכנס, דאמרן דבכהאי גוונא אינה מחיצה: כיון שהגיע לעשרה כשרה. ואפי' אינו מניעות לסכך ומפלגות ממנו הרבה: רבי יוסי אומר בשם שמלמטה למעלה. דיו בארית עשרה: כך מלמעלה למטה. ואפילו גבוהות מן הארץ הרבה. דסבר מחיצה תלויה מתרת. ואין הלכה כר' יוסי: הרחיק את הסיכוף. לאו גבוהה קאמר, אלא ברוחב, שהניח אויר בין דופן לסכך, באורך הסוכה או ברחבה:
 י **בית שנפחת**. גג באמצעו, והדפנות רחוקות מן הסכך כשר: אם יש מן הכותל לסכך כשר ארבע אמות פסולה. פחות מכאן כשרה. דהלכה למשה מסיני דאמרין דופן עקומה עד ד' אמות, ורואים תקרת הבית כאילו נעקם ראש הדופן וכו' עד הסכך הכשר. ולא יישן תחתיה: וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה. וסיכך באוירה של חצר, רחוק מכותלי האכסדרה. ואכסדרה הוא מקום מוקף מג' מחיצות: סוכה גדולה. כל שאילו יגמול הסכך פסול, ישאר בה שבעה טפחים על שבעה טפחים סכך כשר. זו היא סוכה גדולה: שהקיפה בדבר שאין מסככין בו. דוקא מן הצד אמרין שאין סכך פסול פוסל אלא בארבע אמות, משום טעמא דדופן עקומה. אבל באמצע הסוכה פוסל בארבעה טפחים. ואויר שאין שם סכך כלל בין באמצע בין מן הצד, פוסל בג' טפחים:
 יא **כמו צריף**. שאין לה גג, וראשי הדפנות נוגעות זו בזו מלמעלה [כות] ומתרחבים והולכים מלמטה: או שפמכה. שהמה ראשי הקנים על הכותל והולכים בשפוע למטה לארץ: מפני שאין לה גג. אינו ניכר מהו גג ומהו כותל. דאהל משופע לאו שמיא אהל אלא א"כ יש לו גג מפה. והלכה כר' אליעזר:

משניות מבוארות – קהתי

פְּסוּלָה – הסוכה. אבל אם יש פחות מארבע אמות, הסוכה כשרה, שרואים את מה שנשאר מן התקרה כאילו הוא המשך לדופן שנתעקמה, כמו שיבארנו לעיל. **וְכֵן חֲצַר שֶׁהִיא מְקַפֶּת אַכְסְרָה** – בניין עמודים המקורה בתקרה, הבנוי לפני הבתים שבשלשת הצדדים של החצר; המסכך באוויר החצר, ונמצא כתלי הבתים הם הדפנות הסוכה, אלא שתקרת האכסדרה מפסיקה בין הכתלים ובין הסכך, אם תקרת האכסדרה רחבה פחות מארבע אמות, הסוכה כשרה מטעם "דופן עקומה", אבל אם היא רחבה ארבע אמות, הסוכה פסולה. **סָפֵף גְּדוּלָה** – שיש בה לכל הפחות שבעה על שבעה טפחים סכך כשר באמצע, **שֶׁהִקְיֹפֶה בְּדָבָר שְׂאִין מְסַכְכִּים בוֹ** – שבין הסכך הכשר לבין הדפנות נתנו דבר שפסול לסכך בו, **אִם יֵשׁ תַּחְתּוּי** – תחת הסכך הפסול, היינו מן הדופן עד הסכך הכשר – **אַרְבַּע אַמּוֹת**, הסוכה **פְּסוּלָה** – כדון הבית שנפחת. בגמרא מבואר, שהמשנה באה להשיענו אותה דין בדרך של "לא זו אף זו" בשלש דוגמאות שונות: א. בבית שנפחת. שהכתלים והתקרה מאותו בית הם; ב. בחצר המוקפת אכסדרה. שכתלי הבתים משמשים כדפנות הסוכה, ואילו התקרה המפסיקה בין הסכך לדפנות משל האכסדרה היא; בשני הדברים הללו הפסול בדבר המפסיק הוא משום "תעשה" ולא מן העשו ולא משום סכך פסול. ג. בסוכה גדולה. שהקיפה בסכך פסול. – בכל אלו אין הסוכה פסולה אלא כשיש בדבר המפסיק בין הסכך לדפנות ארבע אמות, אבל בפחות מארבע אמות, הסוכה כשרה מטעם "דופן עקומה".

י ו ס ו

ב א ו ר מ ש נ ה י א

הַעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ כְּמִין צְרִיף – ששתי דפנות הסוכה נוגעות זו בזו מלמעלה, בצורת משולש, כזה: Δ ונמצא שאין לה גג, והדפנות (כולן או בחלקן העליון) משמשות גם כסכך, או שֶׁמְסַכְכֶה לְכַתֵּל – שהיטה את הסכך על הכותל, והוא יורד בשיפוע עד לארץ, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל**, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהּ גַּג – שלא ניכר מהו גג ומהו כותל, ואוהל משופע אין שמו אוהל אלא אם כן יש לו גג טפח (רשי"י; ברטנורא). **וְחֻכְמִים מְכַשְׂרִין** – בגמרא מובאת ברייתא, שבה נישנה להיפך: רבי אליעזר מכשיר וחזמניו פוסלין. ואמנם ההלכה היא שסוכה שאין לה גג פסולה (רמב"ם הל' סוכה ד. ז). **מִחֻצְלַת קְנִים גְּדוּלָה, עֲשָׂאָה לְשִׁיבָה** – אם עשאה בפירוש לשם שכיבה, מְקַבְּלַת טְמָאָה –

י ו ס ו ר א ש ו ן

ב א ו ר מ ש נ ה ט

משנה זו דנה בדפנות הסוכה שאינן מגיעות למטה עד לארץ או למעלה עד לסכך. **הַמְשַׁלְשֵׁל דְּפָנוֹת מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה** – כלומר שהתחיל לעשות את הדפנות למעלה סמוך לסכך, והמשיך בעשיית הדפנות מלמעלה למטה, ולא הגיע עד לארץ, **אִם גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים** – אם הדפנות גבוהות מן הארץ שלשה טפחים, **פְּסוּלָה** – הסוכה, שכל מחיצה כזו שהגדיים בוקעים בה, אינה מחיצה. ברם, אם אינן גבוהות מן הארץ שלשה טפחים הסוכה כשרה, שכל פחות משלשה הרי הוא כלבוד (כמחובר לארץ). **מְלַמְטָה לְמַעְלָה** – העושה את הדפנות מלמטה למעלה, **אִם גְּבוּהָה מִן הָאָרֶץ עֶשְׂרֵה טַפְחִים** – אם גובה הדפנות הוא עשרה טפחים, אף על פי שלא הגיע עד לסכך, **פְּשֻׁרָה** – הסוכה. **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: כִּשֵׁם שְׂמֹלְמֻטָּה לְמַעְלָה עֶשְׂרֵה טַפְחִים** – די שיהא גובה הדפנות עשרה טפחים, **כִּד מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה עֶשְׂרֵה טַפְחִים** – אם גובה הדפנות עשרה טפחים, הסוכה כשרה, אפילו הן גבוהות מהארץ שלשה טפחים או יותר, שלדעת רבי יוסי מחיצה תלויה מתרת בסוכה. ואין הלכה כרבי יוסי. **הִרְחִיק אֶת הַסְּכָף מִן הַדְּפָנוֹת שְׁלֹשָׁה טַפְחִים** – כלומר אפילו עשה דפנות שלמות מן הארץ עד גובה הסיכוף אלא שיש ריווח של שלשה טפחים בין הדופן לסכך באורך הסוכה או ברוחבה, **פְּסוּלָה** – הסוכה, שאויר פוסל מן הצד אפילו בשלשה טפחים.

ב א ו ר מ ש נ ה י

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאם בין הסכך לדפנות מפסיק אוויר של שלשה טפחים, הסוכה פסולה, באה משנתנו ללמד שאם מפסיק ביניהם סכך פסול, אין הוא פוסל אלא בארבע אמות, אבל בפחות מארבע אמות הסוכה כשרה, שרואים את הדופן כאילו היא עקומה, כלומר שהסכך הפסול הוא כאילו המשכה של הדופן. וזהו הלכה למשה מסיני. שמכשירים על סמך "דופן עקומה" עד ארבע אמות. ברם, אם יש סכך פסול באמצע הסיכוף, הרי הוא פוסל את הסוכה בארבעה טפחים לכבוד (גמרא).
בֵּית שְׁנַפְחָת – גגו באמצעו ונפלה שם תקרתו, **וְסָפֵף עַל גְּבִיּוֹ** – על המקום שנפחת, ונמצא מה שנשאר מן התקרה מפסיק בין הסכך לבין כתלי הבית, שהם עכשיו דפנות הסוכה, וכגון שהתקרה פסולה משום "תעשה ולא מן העשוי"; **אִם יֵשׁ מִן הַכֶּתֶל לַסְּכָף אַרְבַּע אַמּוֹת** – שתקרה ברוחב של ארבע אמות מפסיקה בין הכותל לסכך,

מחצלת קנים גדולה, עשאה לשכיבה – מקבלת טמאה ואין מסככין בה; לספוד – מסככין בה ואינה מקבלת טמאה. רבי אליעזר אומר: אחת קטנה ואחת גדולה, עשאה לשכיבה – מקבלת טמאה ואין מסככין בה; לספוד – מסככין בה ואינה מקבלת טמאה.

פ ר ק ש נ י

א הישן תחת המטה בפספה לא יצא ידי חובתו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: נוֹהֲגִין הֵינּוּ, שֶׁהֵינּוּ יֹשְׁנִים תַּחַת הַמֶּטֶה בַּפְּנֵי הַזְּקָנִים, וְלֹא אָמְרוּ לָנוּ דָּבָר. אָמַר רַבִּי שְׁמוּעוֹן: מַעֲשֵׂה בְּטָבִי עֲבָדוֹ שֶׁל רַבִּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה יוֹשֵׁן תַּחַת הַמֶּטֶה, וְאָמַר לָהֶן רַבִּן גַּמְלִיאֵל לְזָקְנָיו: רְאִיתֶם מָכִי עֲבָדִי, שֶׁהוּא תִלְמִיד חָכֵם וְיוֹדֵעַ שְׁעֲבָדִים פְּטוּרִין מִן הַסֶּפֶד; לְפִיכָךְ יוֹשֵׁן הוּא תַּחַת הַמֶּטֶה. וּלְפִי דִרְכָּנוּ לְמַדְנֵנוּ, שֶׁהֵישֵׁן תַּחַת הַמֶּטֶה לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

ב הסומך ספתו בכרעי המטה – פשרה. רבי יהודה אומר: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה – פסולה.

פירוש ברטנורא

מחצלת של קנים וכו'. במחצלת קטנה כולי עלמא לא פליגי דסתמא לשכיבה ואין מסככין בה. כי פליגי בגדולה, תנא קמא סבר סתם גדולה לסיכך עבידא וסתם קטנה לשכיבה. והכי קאמר מחצלת גדולה סתמא לסיכך, ואם פירש שעשאה לשכיבה מקבלת טמאה ואין מסככין בה. ולסיכך מסככים בה, הכי קאמר, ומחצלת קטנה סתמא לשכיבה, ואם פירש שיהא לסיכך מסככין בה: רבי אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה. סתמן לשכיבה. ועשאה לשכיבה דקאמר, כלומר עשויות הן מתחלתן סתמא לשכיבה, הלכך אף הגדולה מקבלת טמאה ואין מסככין בה. ואם פירש שהיא לסיכך מסככין בה. ואין הלכה כרבי אליעזר:

ב א הישן. לא יצא ידי חובתו. ובלבד שתהא המטה גבוה עשרה טפחים, דאז היא חשובה אהל ונמצא אהל מפסיק בינו לבין הסוכה. ועיקר מצות סוכה, אכילה, שתייה, שניה: נוהגים היינו כו'. דקסבר לא אתי אהל עראי ומבטל אהל קבע. ואין הלכה כרבי יהודה: עבדים פטורים מן הסוכה. דמצות עשה שהומן גרמא נשים פטורות, וכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה: ולפי דרכנו למדנו. אע"פ שלא אמר אלא לשיחת חולין בעלמא, שהיה משתבח בעבדו, למדנו שהישן תחת המטה כו'.

ב רבי יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה. רבי יהודה למעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעיני, ואין הלכה כר' יהודה: מדובלת.

משניות מבוארות – קהתי

במצוות (עיי' ברכות א, ז), שְׁהִיָּה לִשְׁן תַּחַת הַמֶּטֶה – בסוכה, וְאָמַר לָהֶן רַבִּן גַּמְלִיאֵל לְזָקְנָיו: רְאִיתֶם מָכִי עֲבָדִי, שֶׁהוּא תִלְמִיד חָכֵם וְיוֹדֵעַ שְׁעֲבָדִים פְּטוּרִין מִן הַסֶּפֶד – כדון הנשים, שפטורות הן ממצוות עשה שהזמן גרמן, שאין עבדים כנענים חייבים אלא במצוות שהנשים חייבות בהן, לְפִיכָךְ יוֹשֵׁן הוּא תַּחַת הַמֶּטֶה – ומבואר בגמרא, שנהג כך כדי לשמוע דברי חכמים. וּלְפִי דִרְכָּנוּ לְמַדְנֵנוּ – אף על פי שלא אמר דברים אלו לשם לימוד אלא כשיחת חולין סתם, שבא לשבח את עבדו טבי שתלמידי חכם הוא, מכל מקום למדנו דרך אגב משיחתו זו, שֶׁהֵישֵׁן תַּחַת הַמֶּטֶה לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ – בגמרא מבואר, שאף רבי שמעון סובר כרבי יהודה שסוכה דירת קבע היא, אלא שלדעתו אף אוהל עראי בא ומבטל אוהל קבע, הלכך הביא ראייה משיחתו של רבן גמליאל, שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו. אגב ראייה זו אמרו בגמרא: מניין שאפילו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד? שנאמר (תהילים א, ג): "ועלה לא יבול".

שכלי המיוחד לשכיבה הוא, וְאִין מְסַכְכִין בָּהּ – כמו ששינונו לעיל (משנה ד). שאין מסככין בדבר המקבל טמאה, לְסִפּוּדָּהּ – בגמרא מבואר, שכאן מדובר במחצלת קנים קטנה, שסתמה עשויה היא לשכיבה, ולכן דין כלי עליה ומקבלת טמאה ואין מסככים בה; ובא התנא להשמיענו, שאם עשאה בפירוש לסיכך, מְסַכְכִין בָּהּ וְאִינָהּ מְקַבֶּלֶת טִמְאָה – אבל מחצלת קנים גדולה קשה היא וסתמה לסיכך עשויה, הלכך אינה מקבלת טמאה ומסככים בה. וזהו ששינונו לעיל, שדווקא אם עשאה בפירוש לשכיבה, הריהי מקבלת טמאה ואין מסככין בה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר: אַחַת קִטְנָה וְאַחַת גְּדוּלָּה – בין מחצלת קטנה בין מחצלת גדולה, עֲשָׂאָה לְשִׁכְיָהּ – כלומר אם עשאה סתם, עשאה לשכיבה (גמרא), ולכן היא מְקַבֶּלֶת טִמְאָה וְאִין מְסַכְכִין בָּהּ – דעת רבי אליעזר היא שאף מחצלת גדולה סתמה לשכיבה עשויה; ברם, אם עשאה בפירוש לְסִפּוּדָּהּ, מְסַכְכִין בָּהּ וְאִינָהּ מְקַבֶּלֶת טִמְאָה – שהואיל ולא נעשתה לשכיבה אלא לסיכך, אין עליה דין כלי, ולכן אינה מקבלת טמאה ומסככין בה.

י ו ס ל י ש י
ב א ו ר מ ש נ ה א

הסומך ספתו בכרעי המטה – אף על פי שאם מזוים את המיטה זה עמה כל הסוכה, או (לפי פירוש הרמב"ם) כשמזוים את כרעי המיטה ממקומם נופל הסכך, מכל מקום כְּשֶׁרָה – הסוכה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִם אֵינָה יְכוּלָה לְעֻמּוּד בַּפְּנֵי עֲצָמָה – אם הסוכה נסמכת כולה על כרעי המיטה, שאם מטלטלים את המיטה, הסוכה מיטלטלת עמה (או הסכך נופל), ונמצא שאין הסוכה יכולה לעמוד בפני עצמה, פְּסוּלָה – הסוכה; רבי יהודה הולך לשיטתו, שהסוכה צריכה להיות דירת קבע, וזו הואיל ואינה קבועה, הרי היא פסולה. יש מפרשים, שרבי יהודה אינו בא לחלוק על תנא קמא, אלא לפרש את דבריו, שלא אמר תנא קמא שהסוכה כשרה אלא כשהיא נסמכת על עמודים נוספים, באופן שאם תינטל המיטה, תישאר הסוכה במקומה, אבל אם היא נסמכת על כרעי המיטה בלבד, באופן שאינה יכולה לעמוד בפני עצמה, הרי היא פסולה (הרא"ש). סָפָה הַמְדַבְּלָת

ב א ו ר מ ש נ ה א

עיקר המצווה של ישיבה בסוכה – אכילה ושתייה ושינה. משנתנו דנה בישן תחת המיטה בסוכה, כגון שאין מקום לכל בני הבית לישון בסוכה. הֵישֵׁן תַּחַת הַמֶּטֶה בַּסֶּפֶד לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ – בגמרא מבואר, שמדובר כאן במיטה שהיא גבוהה עשרה טפחים, והרי היא כאוהל המפסיק בין הישן תחתיו לבין הסוכה, הלכך לא יצא ידי חובתו. ויש מבארים הטעם, שהואיל והמיטה גבוהה עשרה טפחים שהוא שיעור סוכה, הרי זה סוכה בתוך סוכה, ולפיכך הישן תחתיה לא יצא ידי חובתו (הר"י; הרא"ש; הרמב"ם). אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: נוֹהֲגִין הֵינּוּ, שֶׁהֵינּוּ יֹשְׁנִים תַּחַת הַמֶּטֶה בַּפְּנֵי הַזְּקָנִים – החכמים, וְלֹא אָמְרוּ לָנוּ דָּבָר – כלומר שלדעת רבי יהודה מותר לישון תחת המיטה בסוכה, שהולך הוא לשיטתו, שהסוכה דירת קבע היא, וכיון שהמיטה אוהל עראי הוא, שהרי מטלטלים אותה ממקום למקום אין אוהל עראי בא ומבטל אוהל קבע. ואין הלכה כרבי יהודה. אָמַר רַבִּי שְׁמוּעוֹן: מַעֲשֵׂה בְּטָבִי עֲבָדוֹ שֶׁל רַבִּן גַּמְלִיאֵל – שהיה מרדק

סֶכֶה הַמְדַבְּלֶלֶת, וְשִׁצְלָתָהּ מְרֻבָּה מַחְמַתָּה – בְּשֶׁרָה. הַמְעַבָּה בְּמִין בֵּית, אֵף עַל פִּי שְׁאִין הַכּוֹכְבִים נִרְאִים מִתּוֹכָהּ – בְּשֶׁרָה.

ג. הַעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בְּרֹאשׁ הַעֲגֻלָּה אוֹ בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה – בְּשֶׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. בְּרֹאשׁ הָאֵילָן אוֹ עַל גְּבִי גָמֵל – בְּשֶׁרָה, וְאִין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. שְׁתֵּים בְּאֵילָן וְאַחַת בְּיַד אָדָם, אוֹ שְׁתֵּים בְּיַד אָדָם וְאַחַת בְּאֵילָן – בְּשֶׁרָה, וְאִין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. שְׁלֹשׁ בְּיַד אָדָם וְאַחַת בְּאֵילָן – בְּשֶׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שֶׁנִּטַּל הָאֵילָן וְיִכּוֹלָה לַעֲמוּד בְּפָנָי עֲצָמָה – בְּשֶׁרָה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב.

ד. הַעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְהָאֵילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ – בְּשֶׁרָה. שְׁלוּחֵי מִצְוָה פְּטוּרִין מִן הַסְּפָה. חוֹלִין וּמוֹשְׁמֵשִׂיהֶן

פירוש ברטנורא

שלא השכיב הקנים יחד זה אצל זה, אלא קנה עולה וקנה יורד ומתוך כך חמתה מרובה מצלתה, ואשמעינן מתניתין דאמרין רואים כאילו היו מושכבים בשוה ואם או צלחה מרובה כשירה:

ג. **בראש העגולה**. אע"ג דמטלטלה ולא קביעי: **בראש הספינה**. שבים, שהרוח שולטת שם ועוקרתה: **בשרה**. דרירה קרינא ביה. והוא שתהא יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה: ועולין לה ביום טוב. אידי דבעי למתני סיפא אין עולין, תנא רישא עולין: **בראש האילן**. תיקן מושבו בראשו ועשה שם מחיצות וסכך: **בשרה**. בחולו של מועד: ואין עולין לה ביום טוב. הגזר רבנן דאין עולין באילן ואין משתמשין בו שמא יתלוש: **שתים באילן**. סמך קרקע הסוכה רובה באילן, ועשה סוכיה בראש האילן שתי דפנות ואחת עשה כרד אדם בארץ ומכך קרקעית הסוכה באמצע הרופן שעשה בארץ, והגביה הרופן ממנה ומעלה עשרה: או שתים בידי אדם ואחת באילן. הואיל ואם ינטל תפול קרקעית הסוכה, שאין יכולה לעמוד בסמיכת שתים שבארץ, אין עולין לה ביום טוב, דמשתמש באילן:

ד. **והאילנות דפנות לה כשירה**. והוא שהאילנות עבים וחזקים ולא אולי ואתו ברוח מצויה. וצריך נמי למלאות בין הענפים בתבן וקש שלא תזיז הרוח, שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה: **שלוחי מצוה פטורים**. שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. ולא בלבד בשעה שעוסקין במצוה

משניות מבוארות – קהתי

עשויה באילן, **בשרה**, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב – לפי שהסוכה עומדת בפני עצמה בשלש הדפנות העשויות בידי אדם ואין צורך בדופן שבאילן. **זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שֶׁנִּטַּל הָאֵילָן וְיִכּוֹלָה הַסּוּכָה לַעֲמוּד בְּפָנָי עֲצָמָה** – על ידי הדפנות העשויות בידי אדם, **בשרה** – הסוכה, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב – יש מפרשים ש"זה הכלל" בא לרבות, שאם אפילו שתי דפנות עשויות בידי אדם, אלא שהן מקבילות ואף כשינטל האילן יכולה הסוכה לעמוד, עולין לה ביום טוב (הר"ן). בארנו את הסיפא – "שתים באילן" וכו' – שהכוונה היא לדפנות, וכן פירשו רש"י והרמב"ם. ומה שנקט התנא לשון "עליה" ("ואין עולין לה ביום טוב"), אף על פי שאין כאן עליה, לפי שרגילים היו לעשות את הסוכות על גגותיהם, ולכן קורא התנא את הכניסה לסוכה בלשון "עליה" (רש"י שבת קנ"ד. ב.) ויש מפרשים, שמדובר במשנתנו בקרקעית הסוכה, שבחלקה היא על האילן ובחלקה היא נסמכת על מוטות הקבועים בארץ בידי אדם, וזה ששינוי "שתים בידי אדם ואחת באילן", או שתים באילן ואחת בידי אדם", היינו שמשני צדדיה הסמוכים נסמכת קרקעית הסוכה על מוטות בארץ שנעשו בידי אדם, ומצד אחד נסמכת היא על האילן, או להיפך, שהואיל ואילו ינטל האילן לא תהא יכולה לעמוד, אין עולין לה ביום טוב, שהרי הסוכה נסמכת על האילן, ואין עולים באילן ביום טוב (הר"ן ורש"י סוכה כ"ב. ב.).

דעת יש מפרשים שהבאנו בדה"ע ועולין לה היא לשיטת הר"ן בפירוש משנתנו.

י ו ס ר ב י נ י

ב א ו ר מ ש נ ה ד

הַעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְהָאֵילָנוֹת דְּפָנוֹת לָהּ – אבל לא סמך את הסכך עליהן, אלא על מוטות, **בשרה** – ואין חוששים שמא יבוא להשתמש ביום טוב באילנות להניח עליהן חפציו (גמרא). בגמרא מבואר, שאין סוכה זו כשרה אלא אם כן האילנות היו חזקים, או שקשרם וחיוקם, עד שלא תהא הרוח המצויה מנידה אותם, ואף בין האמירים מילא בתבן ובקש וקשר אותם, כדי שלא תניד אותם הרוח, שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה. **שְׁלוּחֵי מִצְוָה** – כגון הטולכים בדרך להקביל פני רבם או לפדות שבוים וכיוצא בהם, **פְּטוּרִין מִן הַסְּפָה** – שהעוסק במצוה פטור מן המצוה האחרת; ואפילו בשעת חנייתם בלילה או ביום פטורים מלטרוח אחר סוכה (רש"י); וכותב המ"רדכי", לפי שכשנחמם וישנים בלילה בהנאה יכולים לעסוק למחר יותר, והרי זה בכלל העוסק במצוה. ויש כותבים: כל העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת אם צריך לטרוח אחר האחרת, אבל אם יכול לעשות שתיהן כאחת בלא

– בגמרא מפרשים: המדובלת – המבולבלת, כלומר שאין ענפי הסכך מסודרים יפה זה על יד זה, אלא ענף עולה וענף יורד, ומתוך כך חמתה מרובה מצלתה, אבל אילו היו מסודרים זה אצל זה היתה צילתה מרובה, וכגון שאין בין הענף העולה והענף היורד שלשה טפחים, וְשִׁצְלָתָהּ מְרֻבָּה מַחְמַתָּה – וכן סוכה שצילתה מרובה מחמתה, אף על פי שהסכך שלה דליל וקלוש, **בשרה** – הסוכה; ויש מפרשים (בגמרא): המדובלת – המדולדלת, הינו שהסכך שלה דליל; ולפי פירוש זה גורסים במשנתנו: סוכה המדובלת שצלתה (כלא וא"י) מרובה מחמתה. כלומר שמדובר כאן בסוכה אחת, שהסכך שלה קלוש, אלא שמכל מקום צלתה מרובה מחמתה. **הַמְעַבָּה בְּמִין בֵּית** – סוכה שהסכך שלה עבה כעין תקרת הבית, **אף על פי שְׁאִין הַכּוֹכְבִים נִרְאִים מִתּוֹכָהּ, בשרה** – מאכן למדים אמנם, שלכתחילה ראוי שלא יהא הסכך עבה ביותר, כדי שיהו הכוכבים נראים מתוכה (עיין גמרא).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

הַעוֹשֶׂה סִכְתּוֹ בְּרֹאשׁ הַעֲגֻלָּה – אף על פי שהיא מיטלטלת ואינה קבועה, או **בְּרֹאשׁ הַסְּפִינָה** – שבים, שהרוח שולטת שם ויכולה לעקרה, **בשרה** – בגמרא מבואר, שמדובר בסוכה שיכולה לעמוד ברוח מצויה של היבשה, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של הים, הסוכה כשרה, שמכל מקום דירת עראי היא, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב – פסיקה זו מיותרת היא, אלא הואיל ובסיפא נישנה "ואין עולין לה ביום טוב". נקט התנא כאן: "ועולין לה ביום טוב". **בְּרֹאשׁ הָאֵילָן** – העושה סוכתו בראש האילן, או **עַל גְּבִי גָמֵל, בשרה** – בחולו של מועד, וְאִין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב – לפי שאסור לעלות באילן ביום טוב, ולא על גבי בהמה (עיין ביצה ה. ב.). **שְׁתֵּים בְּאֵילָן** – היו שתי דפנות באילן, כגון שהסכך נסמך בשני צדדים על האילן, וְאַחַת בְּיַד אָדָם – ודופן אחת עשויה בידי אדם על הארץ, או **שְׁתֵּים בְּיַד אָדָם** – שתי דפנות עשויות בידי אדם, וְאַחַת בְּאֵילָן – ודופן אחת באילן, והסכך נסמך עליה, **בשרה**, וְאִין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב – כלומר אין נכנסים לסוכה זו ביום טוב, מפני שרגילים היו להניח חפציהם על הסכך, ונמצאו משתמשים באילן ביום טוב (רש"י שבת קנ"ד. ב.). **שְׁלֹשׁ בְּיַד אָדָם** – היו שלש דפנות עשויות בידי אדם, וְאַחַת בְּאֵילָן – ודופן רביעית

פְּטוּרִין מִן הַסֶּפֶה. אוֹכְלֵין וְשׁוֹתֵין עֲרָאֵי לְסֶפֶה.

הַ מַּעֲשֵׂה וְהִבְיָאוּ לוֹ לָרֶבֶן יוֹחֲנָן בֶּן זְבַאי לְטַעוֹם אֶת הַתְּבַשִּׁיל, וְלָרֶבֶן גַּמְלִיאֵל שְׁתֵּי כוֹתְבוֹת וְדָלִי שֶׁל מַיִם, וְאָמְרוּ: הַעֲלוֹם לְסֶפֶה. וּבִשְׁנֵתָנּוּ לוֹ לְרַבִּי צְדוֹק אֶכְל פָּחוֹת מִכִּבְיָצָה, נָטְלוּ בַמַּפָּה וְאָכְלוּ חוּץ לְסֶפֶה וְלֹא בִּרְדָּה אַחֲרָיו.

וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֲרַבַּע עֲשָׂרָה סְעוּדוֹת חֵיב אָדָם לְאָכּוֹל בְּסֶפֶה, אַחַת בַּיּוֹם וְאַחַת בַּלַּיְלָה. וְחֻכְמָיִם אוֹמְרִים: אֵינן לְדַבֵּר קֶצְבָה, חוּץ מִלִּילֵי יוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן שֶׁל הַחַג בְּלַבָּב. וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: מִי שֶׁלֹּא אָכַל לִילֵי יוֹם

פירוש ברטנורא

פטורים, אלא אפילו בשעה שאין עסוקים בה, כגון הולך להקביל פני רבו או לפדיון שבוים פטור אף בשעת הנייתו: חולין ומשמשיהו פטורים. ואפילו בחוליו כל דהו. והאי דשרי לבטל מצות עשה של תורה מפני חוליו כל דהו, ומצטער מפני ריח רע או מפני פשפשים ופרעושים שהוא פטור, וכן הולכי דרכים ושומרי גנות ופרדסים דפטורי להו רבנן מן הסוכה, טעמא הוי משום דכתוב (ויקרא כ"ג) בסכות תשבו, כעין תדורו, וכל היכא דאית ליה מידי שמפני אותו דבר היה יוצא מדירתו יכול נמי לצאת מסוכתו. אבל העושה סוכתו מתחלה במקום הראוי להצטער באכילה או בשינה, כגון במקום שמתירא בו מפני לסטים בשינה ואין מתירא מפני הגנבים או ליסטים באכילה, אפילו באכילה לא יצא ידי חובתו באותה סוכה, הואיל ואינה ראויה לעשות בו כל צרכו אכילה ושתיה ושינה, דהא כעין תדורו כענין והא לא הוי כעין דירה: **אוכלים ושותים עראי**. דבר מועט להסיר רעבונו, ודעתו לסעוד אחר כן: **ה** ואמרו העולם לסוכה. ולא מן הדין, אלא שהחמירו על עצמן. ושמענין מינה שהחמירו על עצמו שלא לאכול אפילו אכילת עראי חוץ לסוכה, הרי זה משוכח: **אוכל פחות מכביצה** [נטלו במפה]. משום נטילת ידים, ומשום כרוכי נטל פחות מכביצה. דאלו משום סוכה הא אמרין אוכלים אכילת עראי חוץ לסוכה ואפילו יותר מכביצה:

ו ארבע עשרה סעודות. ב' סעודות בכל יום ויום הימים: אין לדבר קצבה. אם רצה לאכול לא יאכל חוץ לסוכה. רצה להתענות יתענה ואין נוקטין לו: חוץ מלילי יום הראשון. דלפינן חמשה עשר מחג המצות, מה אכילת מצה לילה הראשון חובה, מכאן ואילך רשות, אף סוכה כן: ישלים

משניות מבוארות – קהתי

המשנה במעשה של רבי צדוק "אוכל פחות מכביצה" הוא משום נטילת ידים וברכת המזון, שאילו נתנו לו אוכל כביצה היה חייב בנטילת ידים וברכת המזון, אבל משום סוכה, הרי שנינו במשנה הקודמת: אוכלים ושותים עראי חוץ לסוכה, ואמרו בגמרא: אפילו כביצה. מכל מקום נמצאנו למדים מרבי צדוק, שאכילת עראי מותרת חוץ לסוכה בלא שום פקפוק ונדנדוד עבירה, וכל שאינו רוצה להחמיר על עצמו, רשאי הוא, ואינו נחשב כמי שאינו מדקדק במצוות (הר"ן; המאירי).

י ו ם ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ו

רבי אליעזר אומר: ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בפסחה – כל יום שתי סעודות, אחת ביום ואחת בלילה – בשבעת ימי החג. בגמרא מבואר טעמו, שנאמר (ויקרא כג, מב): "בסוכות תשבו".

ודרשו: תשבו כעין תדורו, ומכאן למד רבי אליעזר: מה דירה אדם אוכל בה סעודה אחת ביום וסעודה אחת בלילה, אף בסוכה כן. **וחכמים אומרים: אין לדבר קצבה** – אלא כל אימת שהוא רוצה לאכול, לא יאכל חוץ לסוכה; ואמנם אף חכמים דורשים: תשבו כעין תדורו, אלא שהם למדים מכאן, שאין קצבה לסעודות האדם בסוכתו, כשם שאין קצבה לסעודות האדם בדירתו, אלא אם הוא רוצה אוכל, ואם אינו רוצה אינו אוכל; **חוץ מלילי יום טוב ראשון של החג בלבד** – שהוא חייב לאכול סעודה בסוכה, והטעם הוא שלמדים חג הסוכות מחג המצות בגזירה שווה "חמשה עשר, חמשה עשר", שכן בחג הסוכות נאמר (ויקרא כג, לד): "בחמשה עשר יום לחודש השביעי הזה חג הסוכות", ובחג המצות נאמר (שם טו, ו): "ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות", מה להלן לילה הראשון חובה, שנאמר (שמות יב, יח): "בערב תאכלו מצות", אף כאן לילה הראשון חובה, כלומר שרק בלילה הראשון של החג חובה לאכול סעודה בסוכה, אבל בשאר הימים אם רוצה לאכול אוכל בסוכה, ואם אינו רוצה לאכול סעודת קבע, אינו חייב לאכול בשביל לקיים מצוות ישיבה בסוכה. **ועוד אמר רבי אליעזר: מי שלא אכל לילי יום טוב הראשון** – של סוכות, לשלים בלילי יום טוב האחרון – יאכל בליל שמיני עצרת סעודה נוספת כנגד הסעודה שלא אכל בליל יום טוב הראשון, אף על פי שאוכלה חוץ לסוכה. **וחכמים אומרים: אין לדבר תשלומין** – אין תשלומים לסעודת

טורח, יעשה שתיהן (הר"ן; הרמ"א). **חולין** – אפילו חולים שאין בהם סכנה, כמבואר בבבליהא בגמרא: "אפילו חש בעיניו ואפילו חש בראשו", **ומשמשיהו** – והמשמשים את החולים, **פטורין מן הספה** – שנאמר (ויקרא כג, מב): "בסוכות תשבו", ודרשו: תשבו כעין תדורו; וכשם שאדם נוהג בדירתו, שאינו יושב במקום שמזיק לו או מצטער בו, אף לגבי הסוכה כך, שאם מחמת מיעושו אינו יכול לישב בסוכה הרי הוא פטור מן הסוכה. **אוכלין ושותין עראי חוץ לספה** – היינו דבר מועט להסיר רעבונו, ובגמרא מבואר: כשיעור ביצה, שהוא אוכל הנאכל בבליעה אחת. וכתוב הרמב"ם: "מותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה, ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משוכח" (הל' סוכה ו, ו). ויש סוברים, שגם יין ושאר משקאות מותר לשתות חוץ לסוכה (עיי' אורח חיים הל' סוכה, סימן תרלס, טע"ג ב).

ב א ו ר מ ש נ ה ה

משנתנו מביאה מעשה, כדי להשמינו, שהרוצה להחמיר על עצמו שלא לאכול ולא לשתות אפילו עראי חוץ לסוכה רשאי הוא להחמיר, ואין בזה משום יוהרה; וכבר הבאנו לעיל דברי הרמב"ם, שמי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משוכח.

מעשה והביאו לו לרבן יוחנן בן זבאי לטעום את התבשיל – בחג הסוכות, **ולרבן גמליאל** – הביאו בחג הסוכות, **שתי כותבות תמרות, ודלי של מים** – שמן הדיון לא היו צריכים לסוכה, שהרי אכילת עראי היא, אלא שהם החמירו על עצמם, **ואמרו: העולם לספה** – ומכאן, שכל המחמיר על עצמו שלא לאכול אפילו אכילת עראי חוץ לסוכה, הרי זה משוכח. **ובשנתנו לו לרבי צדוק אכל פחות מכביצה** – מאכל שהיה פחות מכביצה, **נטלו במפה** – נטל את המאכל במפה, כדי לאכול בלא נטילת ידים; יש מפרשים, שאמנם חולין פחות מכביצה אינם צריכים נטילת ידים, אלא שרבי צדוק כהן היה, והיה אוכל חולין על טהרת התרומה, וידים שניות הן ופוסלות את התרומה, הלכך נטל את האוכל במפה, **ואכלו חוץ לספה** – כדין אכילת עראי, ולא החמיר על עצמו, **ולא ברך אתריו** – ברכת המזון, שסובר הוא כרבי יהודה (ברכות ז, ב), שאין חייבים בברכת המזון אלא כשאוכלים כשיעור ביצה (אכילה שיש בה כדי שביעה). ברם, לפני האכילה צריך לברך אפילו בכל שהוא, שהרי מכל מקום נהנה, ואסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה. בגמרא מבואר, שמה שנקטה

טוב הראשון, ישלים בלילי יום טוב האחרון. והכמים אומרים: אין לדבר תשלומין, על זה נאמר (קהלת א, טו): "מענות לא יוכל לתקן, והסרון לא יוכל להמנות".

ז מי שהיה ראשו ורבו בפספה, ושלחנו בתוך הבית – בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין. אמרו להן בית הלל לבית שמאי: לא כך היה מעשה, שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורני, ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורבו בפספה ושלחנו בתוך הבית, ולא אמרו לו דבר? אמרו להן בית שמאי: משם ראיה? אף הם אמרו לו: אם בן היית נוהג, לא קיימת מצות ספה מימיה. ח נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הפספה. קטן שאינו צריך לאמו – חיב בפספה. מעשה וילדה פלתו של שמאי הזקן, ופחת את המעויבה וספק על גבי המטה בשביל הקטן.

פירוש ברטנורא

בלילי יו"ט האחרון. כליל שמיני עצרת. ואין הלכה כר"א בשתיקן; הכל פוסלין. והלכה כר"ש. בין בסוכה גדולה והוא יושב על פתח הסוכה ושלחנו בתוך הבית, בין בסוכה קטנה שאינה מחוקת ראשו ורובו ושלחנו, חכל אסור, גזירה שמא ימשך אחר שולחנו;

ח נשים ועבדים וקטנים כו'. דאמר קרא (ויקרא כ"ג) כל האורח בישראל, להוציא את הנשים, דאע"ג דחייבות באכילת מצה ליל ראשון של פסח אין חייבות בסוכה ליל ראשון של חג; קטן שאינו צריך לאמו. כל שנעזר משנתו ואינו קורא אימא אימא הוי א"צ לאמו וחייב ופחות מכאן פטור. וכן הלכה. ודוקא שקורא ושונה ואינו שותק עד שתבא אמו אליו הוא דנקרא צריך לאמו, אבל קורא פעם אחת ושותק לאו צריך לאמו הוא;

משניות מבוארות – קהתי

אינו אלא בסוכה גדולה, אבל בסוכה קטנה הטעם הוא משום שאין עליה שם דירה כלל, ועל כך אמרו בגמרא: "הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלוחנו". כלומר שבסוכה קטנה שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלוחנו, אמנם הלכה כדברי בית שמאי, שהיא פסולה, אבל בסוכה גדולה הלכה כדברי בית הלל, שאין גזורים בה שמא ימשך אחר שולחנו (תוספות). אמרו להן בית הלל לבית שמאי: לא כך היה מעשה, שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורני, ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורבו בפספה ושלחנו בתוך הבית, ולא אמרו לו דבר? – והרי ראייה לדברינו שיצא ידי חובתו. אמרו להן בית שמאי – לבית הלל: משם ראיה? – לדבריכם? אף הם אמרו לו: אם בן היית נוהג, לא קיימת מצות ספה מימיה – כלומר לא קיימת מצוות סוכה כראוי וכמצוות חכמים (הור"ן).

החובה של ליל יום טוב הראשון. על זה נאמר: "מענות לא יוכל לתקן, והסרון לא יוכל להמנות" – והלכה כחכמים.

בגמרא שואלים על דברי רבי אליעזר בספיפא: והלא רבי אליעזר אמר, שארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה? ומתרגמים: חזר בו רבי אליעזר.

על שאלה ותשובה זו יש פירושים אחרים. לפי רש"י השאלה היא: והאיל ובליל שמיני עצרת אינו אוכל בסוכה, שהרי אם יאכל בסוכה יעבור על "בל תוסיף", אם כן כיצד יכול הוא להשלים מחוץ לסוכה סעודה שהיה חייב בה בסוכה. והתירוק הוא: חזר בו רבי אליעזר ממה שאמר שחייב אדם לאכול ארבע עשרה סעודות בסוכה, והסכים לדעתם של חכמים, שאין לזכור קצבה חוץ מליל יום טוב הראשון, אלא שנחלקו במי שלא אכל בליל יום טוב הראשון, שלדעת רבי אליעזר יש לה תשלומין. כמו שיש תשלומין לקרבנות יום ראשון אף ביום טוב האחרון (עיין מהרש"א). ולדעת חכמים אין לה תשלומין (עיין תוספות שמקשים על רש"י ומפרשים את התירוק בדרך אחרת).

ויש מפרשים, ששאלת הגמרא היא: והלא לדעת רבי אליעזר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה, ואם כן היה לו לומר: "מי שחיסר אחת מסעודותיו... ולמה נקט "מי שלא אכל לילי יום טוב הראשון"? על כך תירצו, שחזר בו רבי אליעזר והסכים לדעת חכמים, שאין חובה אלא בלילי יום טוב הראשון, וחדש בזה לומר, שאם לא אכל סעודת חובה זו, ישלים בלילי יום טוב האחרון (המאירי).

באור משנה ז

מי שהיה ראשו ורבו בפספה, ושלחנו בתוך הבית – רש"י מפרש: "דרך סעודתם בהסיבה היתה על מיטות, ומסובים על צד שמאלם, ואין אוכלים זקופים ויושבים כמונו, לפיכך הוצרך (התנא) לומר: ראשו ורובו" (סוכה ב, ב), בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין – מסקנת הגמרא היא (סוכה ג, א), שבית שמאי ובית הלל נחלקו כאן בין בסוכה גדולה בין בסוכה קטנה, וכך שנויה משנתנו: מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית – כלומר שהסוכה אמנם גדולה היא, אלא שהוא יושב על פתחה ואוכל על שולחנו שבתוך הבית, בית שמאי אומרים: לא יצא ידי חובתו, ובית הלל אומרים: יצא. ושאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו בלבד – בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. טעם המחלוקת מבואר בגמרא, שבית שמאי גזורים שמא ימשך אחר שולחנו, ובית הלל אינם גזורים. ואמרו בגמרא: "הלכה, צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלוחנו". ומכאן יש מבארים, שבין בסוכה גדולה ובין בסוכה קטנה טעמם של בית שמאי הוא משום גזירה שמא ימשך אחר שולחנו, ולכן הלכה כבית שמאי בשתיקן (הרי"ף; ה"תב"ם). ויש סוברים, שהטעם "שמא ימשך אחר שולחנו"

י ו ס ש י

באור משנה ח

נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הפספה – בברייתא בגמרא מבואר הטעם שנשים פטורות מן הסוכה, משום שנאמר (ויקרא כג, חב): "כל האורח בישראל ישבו בסוכות" ודרשו: האורח – להוציא את הנשים. ברם, לפי מסקנת הגמרא הלכה למשה מסיני היא, ואין הדרשה אלא אסמכתא בלבד. ואף על פי שבלאו הכי הרי נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן, מכל מקום הוצרכה גם הדרשה או ההלכה, לפי שאפשר היה לחייבן בסוכה משום "תשבו כעין תדורו", מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו; או שהיינו למדים בגזירה שווה "חמשה-עשר, חמשה-עשר" מחג המצות, מה להלן נשים חייבות, אף כאן נשים חייבות, לפיכך באה הדרשה או ההלכה להשמיענו, שפטורות הן מן הסוכה; ונבדו. היינו עבדים כנענים, דינם כנשים, שפטורים הם מן המצוות שהנשים פטורות מהן; וקטנים – לפי שאינם בני חיוב. קטן שאינו צריך לאמו – שתשפל בו, שאין הוא כרוך אחריה; בגמרא מבואר: "כל שניעזר משנתו ואינו קורא אמא אמא" כלומר שאינו קורא ושונה עד שתבוא אליו, אלא קורא ושותק (רש"י), חיב בפספה – כדי לחנכו במצוות. מעשה וילדה פלתו של שמאי הזקן, ופחת את המעויבה – שבר מקצת מן התקרה כנגד מיטת כלתו, וספק על גבי המטה – הניח שם סכך, בשביל הקטן – שנולד, שלדעת בית שמאי כל קטן חייבים להושיבו בסוכה. יש

ט כָּל שֶׁבַעַת הַיָּמִים אָדָם עוֹשֶׂה סִכְתּוֹ קֶבַע וּבִיתוֹ עָרָאִי. יָרְדוּ גִשְׁמִים, מְאַיְמְתִי מִתֵּר לְפָנֹת? מִשְׁתַּסְּרַח הַמִּקְפָּה. מוֹשְׁלוֹ מוֹשֵׁל: לְמָה הַדְּבָר דּוֹמָה? לְעֶבֶד שֶׁבָּא לְמוֹזַג בּוֹס לְרַבּוֹ, וְשִׁפְךָ לוֹ קִיתוֹן עַל פְּנָיו.

פ ר ק ש ל י ש י

א לֹלֶב הַגְּזוּל וְהִיבֵשׁ – פְּסוּל. שֶׁל אֲשֶׁרָה וְשֶׁל עֵיר הַנִּדְחָת – פְּסוּל. נִקְטָם רֵאשׁוֹ, נִפְרָצוּ עֲלוֹיו – פְּסוּל. נִפְרְדּוּ עֲלוֹיו – פְּשֵׁר; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יֵאגְדְּנוּ מִלְמַעְלָה. צִנִּי הַר הַבְּרִזָּל – פְּשֵׁרוֹת. לֹלֶב שֵׁשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים כְּדִי לִנְעֻנֵעַ בּוֹ – כֶּשֶׁר.

ב הַדָּם הַגְּזוּל וְהִיבֵשׁ – פְּסוּל. שֶׁל אֲשֶׁרָה וְשֶׁל עֵיר הַנִּדְחָת – פְּסוּל. נִקְטָם רֵאשׁוֹ, נִפְרָצוּ עֲלוֹיו אוֹ שֶׁהָיוּ עֲנָבָיו

פירוש ברטנורא

ט **סוכתו קבע**. שאם יש לו כלים נאים ומצעות נאות מעלן לסוכה: **משתסרה המקפה**. משתקלקל המקפה. כל תבשיל שאינו לא רך ולא קשה אלא קפוי קרוי מקפה. ורוב בני אדם מואסין תבשיל כזה, ובמעט מים מתקלקל לגמרי. ומקפה של גריסין של פול היא ממהרת להתקלקל בנשמים יותר משאר מקפות, ואם ירדו נשמים עד שאילו היה לפניו מקפה של גריסין היתה מתקלקלת, מותר לפנות מיד: **ושפך לו**. רבו קיתון על פניו של עבד, כלומר אי אפשר בשמושך. אף כאן נשמים הללו מראין שאין הקב"ה מקבל מעשיהם ברצון:

ג א לולב הגזול פסול. דכתיב ולקחתם לכם, משלכם. ולאחר יאוש בעלים נהי דשלו הוא שקונה אותו ביאוש, מכל מקום הוי מצוה הבאה בעבירה: **והיבש פסול**. דבכולהו בעינן הדר וליכא: **של אשריה**. אילן הנעבד: **ושל עיר הנדחת פסול**. דלשרפה קא. ולולב בעי שיעור, והני כיון דלשריפה קיימי אין שיעורן קיים: **נקטם ראשו פסול**. דלא הוי הדר: **נפרצו עליו**. ואינן מחוברין אלא ע"י אנדה: **נפרדו עליו**. מחוברים הן בשדרה, אלא שלמעלה הן נפרדין לכאן ולכאן כענפי אילן: **יאגדנו מלמעלה**. אם נפרדו עליו יאגדם שיהיו עולים עם השדרה כאשר לולבים. ואין הלכה כר"י: **ציני הר הברזל**. יש דקלים שולובין שלהן עליהן קצרים מאד ואין עולין על אורך השדרה. אם הן ארוכין כל כך עד שראשו של זה מגיע לצד עקרו של זה כשרים: **כל לולב שיש בו שלשה טפחים**. כנגד אורך ההרס ומטפ יותר, כדי לנענע בו, דלולב בעי לנענעי כדלקמן: **כדי לנענע בו**. תני, וכדי לנענע בו, דהיינו טפח יותר על שלשה טפחים:

משניות מבוארות – קהתי

משום שנאמר: "ולקחתם לכם". ודרשו: לכם – משלכם, ולא הגזול. ואפילו לאחר שנתייאשו הבעלים, שנמצא הלולב שלו, שקנה אותו ביאוש, מכל מקום פסול מדרבנן, שמצווה הנעשית בדבר הגזול היא מצווה הבאה בעבירה; ולולב היבש פסול. לפי שאינו הדר, ולמידים בהיקש מאתרוג, שגם בשאר המינים צריך הדר. **של אשריה** – לולב של אילן שעובדים אותו לשם עבודה זרה, שדינו בשריפה, **ושל עיר הנדחת** – עיר ישראל שרוב אנשיה הודחו לעבוד עבודה זרה, שנאמר

בה (דברים יג, טז-יז): "הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב... ושרפת באש את העיר ואת כל שללה", **פסול** – לפי שהלולב צריך

שיעור, ולולב של אשריה ושל עיר הנדחת הואיל והוא עומד לשריפה,

הרי זה כאילו אין שיעורו קיים, שהעומד לשריפה הוי הוא כשרוף;

נקטם ראשו – נקצץ ראשו של הלולב, ונמצא שאינו הדר, או

נפרצו עליו – יש מפרשים שנתלשו העלים מן השדרה לגמרי ואגדם

עמה (רש"י; ברטנורא); ויש מפרשים, שנתלשו העלים מן השדרה,

ועדיין תלויים בה (הר"י); ויש מבארים, שנחלקו העלים לארכם כדרך

שחوتכים אותם לעשות מהם סלים (הראב"ד), **פסול** – הלולב. **נפרדו**

עליו – זה מזה, כענפי הדקל, **פשר** – למצוות לולב. **רבי יהודה**

אומר: **יאגדנו מלמעלה** – אם נפרדו העלים, אין הלולב כשר

אלא אם כן יאגדם עם שדרת הלולב. ואין הלכה כרבי יהודה. **ציני הר**

הברזל – לולבים הגדלים בהר הברזל (יש סוברים שהוא מקום ליד

האינון. ולפי הגמרא הוא בגיא בן הנם). ויש מפרשים: דקלים קשים

הגדלים בהרים, שעליהם קצרים מאד, וגם אינם גדלים לכל אורך

שדרת הלולב, **פשרות** – ובגמרא אמרו: "לא שנו אלא שראשו של זה

מגיע לצד עיקרו של זה (ראשו של זה מגיע לצד עיקרו של זה, פסול".

לולב שיש בו שלשה טפחים – כשיעור ההרס, **כדי לנענע**

בו – בגמרא מגיחים כאן: "וכדי לנענע בו". כלומר שיש בלולב שלשה

טפחים, באופן שההרס והערכה מכסים אותו, ועוד טפח נוסף כדי

לנענע בו, שכן מצווה לנענע בלולב, **פשר** – למצוות לולב.

באור משנה ב

משנתנו עוסקת בדיני הדס. וכבר הזכרנו, שהדס הוא עץ שעליו חופים את עצו; וכל שיוצאים משלו שלשה טפחים או יותר בכל וקן כעניול אחד בשווה הוא הדס הכשר למצוות ארבעת המינים.

מבארים, ששמאי מחמיר לחייב בחינוך אפילו קטן הצריך לאמו, כיון שאפשר וראוי לכך; שכן הדין בכל מצווה לחייבו בחינוך בזמן שאפשר וראוי לכך; והכמים סוברים, שהואיל ואמו פטורה מן הסוכה, לפיכך כל שהוא צריך לה אינו ראוי לחינוך סוכה (הר"ז).

המהרש"ל מפרש: בשביל הקטן שבביל שהיה להם גם כן בן קטן כבן חמש ולא היה יכול לפרוש מאמו (עיין "יחמת שלמה" על יבמות טו, א; ועיין רש"י במסכת סוכה כח, א).

באור משנה ט

כל שבעת הימים – של חג הסוכות, **אדם עושה סכתו קבע**

וביתו עראי – שיהא עיקר דירתו בסוכה. בבירייתא בגמרא מבואר:

"מיצד? היו לו כלים נאים, מעלן לסוכה; מצעות נאות – מעלן לסוכה;

אוכל ושותה ומטייל בסוכה ומשנן בסוכה". **ירדו גשמים, מאימתי**

מתר לפנות – את הכלים מן הסוכה ולצאת מתוכה? **משתסרר**

המקפה – משיתקלקל התבשיל מטיפות הגשמים שנכנסו לתוכו

(מקפה) – תבשיל סמין, מעין דייסה). **מושלו מושל**: **למה הדבר**

דומה – כשיורדים גשמים בחג וצריכים לצאת מן הסוכה, למה זה

דומה? **לעבד שבא למוזג פוס לרבו, ושפך לו קיתון על**

פניו – ושפך לו רבו את המשקה שבקיתון על פניו, כמי שאומר:

איני רוצה בשימושך, כך הגשמים היורדים בחג הסוכות מראים שאין

מעשיהם של ישראל רצויים לפני הקב"ה.

שבת קודש

באור משנה א

כתוב בפרשת חג הסוכות (ויקרא כג, מ): "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ

הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל, ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת

ימים", וכתוב הרמב"ם: "פרי עץ הדר" – היינו אתרוג (עיין גמרא סוכה לה, א):

"נפות תמרים" הן חרות של דקל כשיצמחו קודם שיתפרדו העלים שלהם לכאן

ולכאן אלא כשיהיה כמו שרביט, והוא הנקרא "לולב"; "ענף עץ עבות" הוא ההרס

שעליו חופין את עצו; "ערבי נחל" אינן כל דבר הגדל על הנחל אלא מין ידוע

הוא הנקרא "ערבי נחל", עלה שלו משוך כנחל ופיו חלק וקנה שלו אדום, וזה

הוא הנקרא ערבה, ורוב מין זה גדל על הנחלים, לכך נאמר "ערבי נחל"... וכל

הדברים האלו מפי השמועה ממש רבנו תנפרשו. – ארבעה מינים אלו מצווה

אחת הן, ומעבדין זה את זה, וכולן נקראין "מצוות לולב" (ה"ל לולב ז, א-ה). –

פרק זה עוסק בהלכות ארבעת המינים. משנתנו פותחת בדיני הלולב. **לולב הגזול והיבש, פסול** – בגמרא מבואר, שגולב הגזול פסול.

מְרֻבּוֹת מְעַלְיוֹ – פְּסוּל; וְאִם מְעַטָּן – פֶּשֶׁר. וְאִין מְמַעְטִין בְּיוֹם טוֹב.

פירוש ברטנורא

ב נקטם ראשו פסול. ולית הלכתא כסתם מתניתין, אלא כרבי טרפון דאמר לקמן אפילו שלשתן קטומין כשרים: ענביו. פרי יש בו שדומה לענבים: מרובות מעליו פסול. לא שנו אלא שחורות או אדומות, אבל ירוקות מינא דהרס הוא וכשר: ואין ממעטין אותן ביו"ט. דה"ל מתקן:

משניות מבוארות – קהתי

הַדָּס הַגָּזוּל וְהַיָּבֵשׁ, פְּסוּל – מהטעם שבארנו בלולב (במשנה הקודמת): **שֶׁל אֲשֶׁרָה וְשֶׁל עֵיר הַגְּדִיחַת, פְּסוּל** – כמו שבארנו כבר בלולב, **נֶקְטָם רֵאשׁוֹ** – ראש הברד (הענף). ונפקע הדרו; **נִפְרָצוּ עֲלָיו** – נשרו רוב העלים שלו; ויש מפרשים: נסדקו רוב עליו; **אוֹ שְׁהָיוּ עֲנָבָיו מְרֻבּוֹת מְעַלְיוֹ** – פרי ההדס הוא כעין ענבים קטנים, ואם היו ענביו של הדס מרובים מהעלים שבו, **פְּסוּל** – בענין "הדס

שענביו מרובים מעליו" מבואר בגמרא, שדווקא כשענביו הם שחורים או אדומים, ההדס פסול, לפי שאינו הדר, אבל כשענביו הם ירוקים, הואיל והם כמראה הדס, כשר. **וְאִם מְעַטָּן** – שתלש מקצת ענביו, שלא יהיו מרובים מעליו, **פֶּשֶׁר** – ההדס. **וְאִין מְמַעְטִין בְּיוֹם טוֹב** – אסור לתלוש ענבים מההדס ביום טוב, לפי שנראה כמתקן כלי ביום טוב.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מא' חוהמ"ס, ומובן שמה שכותב שמתירא לקבל עליו להיות חסיד חבד"י, מפני שהיא מטלת עול כבד של לימוד חסידות וכו',

כמה תשובות בדבר, והעיקריות שבהן,

(א) אין זה הטלת עול חדש, לאחרי שכאז"א בכל יום מקבל עליו פעמים עומ"ש ועול מצות באמירת קריאת שמע, וכדבר משנה (ברכות פרק ב' משנה ב') והרי לימוד זה, חלק הוא מעול המצות, ולאחרי שמקבלים העול בכלל, הרי הכלל מורכב מפרטים.

(ב) עול האמור אינו כבד, כיון שלימוד תורת החסידות, כמו לימוד כל חלקי התורה, הרי הוא בהליכה מן הקל אל הכבד,

(ג) ובהמשך הליכה זו, כשמכירים יותר תוכן תורה זו, העמקות שבה וביחד עם זה הבהירות, מתרבה החשק ללמדה, והתענוג בהשגת הענינים ששני אלו מהפכים ענין עול לענין של רצון וחשק,

וידוע הסיפור ע"ד רבנו הזקן בעל התניא, שבתחלת פרסומו את תורתו, תורת חב"ד במדינת רייסיין וליטא, עבר דרך שקלאוו, מבצר המנגדים אז לתורה זו ועניני, ועלה על הבימה בבית הכנסת הגדול שם, ובקול נגון כדרכו בקדש, הקריא הכתוב: טעמו וראו כי טוב ה', פארזוכט און זעהט ווי ה' (יתברך) איז גוט, ובהיות דבריו יוצאין מן הלב חוצב להבות אש, נכנסו ללב השומעים, וכמסופר מחסיד לחסיד דור אחר דור עד לדורינו זה, "זיינען עם נאכגעלאפטן צענדליגער יונגע לייט", שעסקו אחרי כן בלימוד תורת החסידות, ובמשך הזמן נעשו לעמודי עדת החסידים.

החשש הנוסף שלו, שע"י לימוד החסידות לא יוכל להתרכז כ"כ בחקירותיו,

הנה בידו להקדיש ללימוד זה [ובתקופה הראשונה, זה יספיק] עכ"פ זמנו הפנוי מחקירות אלו.

ומה שכופל הנני זה כמה פעמים, ע"ד לימוד זה ונחיצותו, מפני שמצווה כאז"א מאתנו על הנהגה האמורה, כיון שאמרו חז"ל בכגון דא עד מאה פעמים.

המשך בעמוד הבא

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ונהר יוצא מעדן – סימן לדבר שגן עדן שותה מן הגשמים תחילה, דכתיב "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן" וגו'. **הנא מתמצית בית כור** – כלי שמשקין במימיו בית כור יכולין להשקות בתמציתו שיעור זריעת תרקב, שהוא אחד מששים בבית כור. והכי נמי, עולם אחד מששים בגן עדן, ודי לו בתמצית העננים המשקין את הגן. גן לפני כל העולם כולו כעדן לגן.

נמצא כל העולם בכיסוי קדרה – הקטן כנגד הקדרה: אל תראו עצמכם – שיש לכם חטים הרבה. ולא הלכו אלא בשביל דבר זה, שלא להתראות בפני בני עשו, שהיו צעורים ורעבים. **תרגזו עליכם הדרך** – תתעו. **לישרף באש** – דכתיב "והנה סוסי אש", וכתוב בההוא עניינא "הלוך ודבר", ואהכי כתביה, לאשמועינן דאי לא שהיו הולכין בעומקה של הלכה – לא [היו ניצולין]. **הא למגרים** – מבעי ליה באורחא, אבל במלתא דמבעי ליה לעיוני – לא.

ותרגזו עליכם הדרך - תתעו ותתעכו בדרך, ורצה שיזדרזו לבשר לאביהם על קיומו. מקשה הגמרא: **איני** – האמנם כך הוא שאין ללמוד בדרך מחשש שיטעה בדרכו, והאמר רבי אלעאי בר ברכיה, **שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך ואין ביניהן שיחה של דברי תורה, ראויין הם לישרף, שנאמר בפרידתו של אליהו מאלישע כאשר עלה השמימה (מלכים ב' ב' יא) 'ויהי המה הזלבים (הולך) (הלוף) ודבר והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם, ויעל אליהו בסערה השמים', ומכך שהדגיש הכתוב שדיברו בהליכתם יש לדייק, מעמא דאיכא דיבור - הטעם שניצלו מרכב וסוסי האש ולא נשרפו הוא משום שעסקו בדברי תורה, הא ליכא דיבור ראויין לישרף - אך אילו לא היו מדברים בדברי תורה היו נשרפים. וכיצד יתכן שיוסף ציוה עליהם להמנע מדברי תורה. משיבה הגמרא: **לא קשיא, הא למיגרים** - החיוב לעסוק בדברי תורה בדרך הוא בלימוד של חזרה ושנינו על דברים שנלמדו, שאינו מצריך עיון גדול, **הא לעיוני** - ומה שציום יוסף הוא להימנע מעיון מעמיק הדורש ריכוז רב ועלול לגרום לטעות בדרך.**

דף ט ע"ב: **אמר רבי יהושע בן לוי, כל העולם כולו מתמצית - משיוורי המים של גן עדן הוא שותה, שנאמר (בראשית ב' י) 'ונהר יוצא מעדן וגו' להשקות את הגן, וכשם שהגן שהוא אחד משישים מעדן שותה מהנותר בהשקאת העדן, כך העולם שהוא אחד משישים בגן (כמבואר להלן) שותה מתמצית השקאת הגן.**

הגמרא מביאה ברייתא שמבואר בה מהו שיעור תמצית: **תנא, מתמצית בית כור** - משיוורי כלי של מים, שיש בהם כדי השקאת שדה שזרעו בה כור חטים שהוא שלושים סאה, **שותה תרקב** - אפשר להשקות מתמצית זו מקום זריעת חצי סאה, שהיא אחד משישים בכור. הרי לנו שתמצית היא אחד חלקי שישים.

ומביאה הגמרא ברייתא במידת העולם ביחס לגן עדן: **תנו רבנן, ארץ מצרים הויא ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, ושיעור זה הוא אחד מששים בשיעור מידת ארץ כוש. וכוש היא אחד מששים בעולם כולו, וכל העולם כולו הוא אחד מששים בגן עדן, וגן עדן הוא אחד מששים לעדן עצמו, ועדן הוא אחד מששים לגיהנם, נמצא שאין כל העולם כולו אלא בכיסוי קדרה לגיהנם. ויש אומרים שגיהנם אין לה שיעור, ויש אומרים שעדן אין לה שיעור.**

ממשיכה הברייתא: אם אותו אדם שהגיע לעיר שמתענים בה, **שכח שמוטל עליו לצום עם בני העיר, ואכל ושתה, אל יתראה בפני הצבור, לפי שנראה כחתן בין אבלים, ויתקנאו בו. וכן אל ינהיג עידונין בעצמו** לומר הואיל ואכלתי אגמור סעודתי, אלא מיד כשזוכר יפסיק. **שנאמר (בראשית מב א-ב) 'וירא יעקב כי יש שבר במצרים, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו וגו' רדו שמה ושרו לנו משם'. ומבארת הגמרא: אמר להם יעקב לבניו, אף שיש לכם עדיין חטים הרבה, אל תראו עצמכם כפי מצבכם שאתם שבעין ואינכם זקוקים לחזר אחר מזון, לא בפני עשו ולא בפני ישמעאל, כדי שלא יתקנאו בכם, אלא רדו אף אתם למצרים.**

אגב שהזכר ציווי יעקב לבניו כששלחם למצרים, הגמרא מבארת אף את דברי יוסף לאחיו כששלחם לבשר לאביהם על קיומו: נאמר בפסוק (שם מה כד) 'וישלח את אחיו וילכו, ויאמר אליהם אל תרגזו בדרך'. **אמר רבי אלעאי, כך אמר להם יוסף לאחיו, אל תתעסקו בלכתכם בדרך הלקכה, שמא מתוך כך לא תשימו לבכם ותרגזו עליכם הדרך** - תתעו ותתעכו

המשך מעמוד הקודם

ויהי רצון אשר מתאים לנקודת מכתבי הכללי לראש השנה דהשתא יראה את המניעות להאמור כמו שהן, זאת אומרת, קטנות ביותר, ואשר החלטה בתוקף הדעת בכיוון הנ"ל בכחה לבטל כליל.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

30 הכפיתה, ונמצא שהכפיתה לא היתה במקום שסיבת המיתה
31 קיימת, ואין זה אלא גרמא.
32 הגמרא דנה באופן נוסף של מיתה בדרך של 'מצמצם'. אומרת
33 הגמרא: **אִתְּמַר, כְּפָה עָלוּ** – על חבירו הישן יגית, והתמלאה
34 הגיגית בהבל מחמת נשימתו ומת, ו**פָּרַע עָלוּ מְעוּזָה** – או שפתח
35 עליו בשנתו את תקרת הבית, ונכנס הקור והצטנן ומת, נחלקו בזה
36 **רְבָא וְרַבִּי זִירָא, חַד אִמְרֵי חֵיִב**, משום שבשעת כפיית הגיגית או
37 פריעת המעויבה החלה סיבת המיתה, והרי זה כהריגה על ידי חץ,
38 שהורג זמן מה לאחר זריקתו. ו**חַד אִמְרֵי פְטוּר**, משום שלא היתה
39 סיבת המיתה קיימת בשעת כפיית הגיגית או פתיחת המעויבה,
40 אלא הגיעה רק לאחר זמן, והרי זה גרמא.
41 הגמרא מבררת איזה אמורא סבר שמצמצם באופן זה פטור.
42 אומרת הגמרא: **תַּסְתֵּיִם** – תברר ותוכיח, **דְּרָבָא** הוא האמורא
43 **דְּאִמְרֵי** שהכופה גיגית או פורע מעויבה על אדם ישן **פְטוּר**. **דְּאִמְרֵי**
44 **רְבָא**, **כְּפָתוּ** לחבירו ו**מַתְּ פְּרָעֵב פְּטוּר** הכופת, ומוכח מדין זה, שרבא
45 סובר שכל כפייתו במקום שאין סיבת המיתה קיימת אינה מחייבת.
46 שואלת הגמרא: מה ההכרח שרבא הוא הפוטר, **אֲדַרְבֵּה** – הרי
47 אפשר לומר להיפך, **תַּסְתֵּיִם דְּרַבִּי זִירָא** הוא **דְּאִמְרֵי פְטוּר** ולא רבא,
48 **דְּאִמְרֵי רַבִּי זִירָא, הָאֵי מֵאֵן דְּעֵיִלֵּיהּ לְחַבְרִיהּ כְּבִיתָא דְּשִׁישָׁא** – מי
49 שהכניס את חבירו לבית של שיש שהוא אטום ביותר ואין ההבל
50 יכול לצאת משם, ו**אֲדַרְלִיק לִיהּ שְׂרָנָא** – והדליק לו נר בבית, ו**מַתְּ**
51 **מַהְבֵּל הֵנַר, חֵיִב**. ומדייקת הגמרא: **מְעַמָּא** – הטעם שחייב רבי
52 זירא, הוא משום **דְּאֲדַרְלִיק לִיהּ שְׂרָנָא**, ובזה זימן את המיתה, **הָא** –
53 אבל אם **לֹא אֲדַרְלִיק לִיהּ שְׂרָנָא**, **לֹא** היה מתחייב על הכנסתו, על
54 אף שגרם שימעט את האויר על ידי ההבל שמוציא בנשימתו. ואם
55 כן מוכח שרבי זירא פוטר בכפיית גיגית על אדם ישן. דוחה
56 הגמרא: **אִמְרֵי, הָתֵם** – שם, בהכנסת חבירו לבית של שיש, אם לא
57 הדליק את הנר הוא פטור, משום **שְׂבָלָא שְׂרָנָא**, **לֹא מְתַחֵל כֻּלָּל**
58 **הַבְּלָא** – ההבל ההורג

1 אם כן, ב**נְקִיָּן** שיש בהם צד חמור, **שְׁהֵי עֲשָׂה** (יחייבו) **כְּהֵן** על שוֹנֵג
2 **כְּעַל מוֹיֵד וְעַל אוֹנֵס כְּעַל רְצוֹן, אֵינִי דִין שְׁחֵיב כְּהֵן אֶת הַמְצַמְצָם**.
3 **רַב אֶהָא כִּר רַב פּוֹטֵר** את המזיק על ידי צמצום. **אִמְרֵי רַב מְשֻׁרְשָׁא,**
4 **מֵאֵי מְעַמָּא דְּאִבּוּהּ דְּרָבָא דְּפוֹטֵר** – מדו טעמו של אבי אבא ורב
5 אחאן שפוטר מוזיק על ידי צמצום, משום **דְּאִמְרֵי קְרָא**, בפסוק ממנו
6 התרבה (לעיל עה) חיוב המצמצם (במדרב לה כא), **אוֹ בְּאִיבָה הִכְהוּ**
7 **בְּיָדוֹ וְיָמַת מוֹת יוֹמַת הַמָּכָה רוֹצֵחַ הוּא**, ויש לדרוש, שדווקא **כְּרוֹצֵחַ**
8 **הוּא דְּחֵיִב לֵן** – לימדנו התורה לחייב אף ב**מְצַמְצָם**, אבל ב**נְקִיָּן**,
9 **לֹא חֵיִב לֵן מְצַמְצָם**.
10 הגמרא דנה באופנים שונים של רציחה בדרך של מצמצם. אומרת
11 הגמרא: **אִמְרֵי רְבָא, כְּפָתוּ** לחבירו, ומנע ממנו לאכול עד ש**מַתְּ**
12 **כְּרָעֵב, פְּטוּר** הכופת, משום שבשעת הכפיתה לא היתה סיבת
13 המיתה קיימת, אלא רק לאחר זמן התגבר הרעב ומת, ואין זה
14 אלא גרמא, ולכך אין דינו מסור לבית דין אלא לשמים.
15 מביאה הגמרא אופן נוסף: **וְאִמְרֵי רְבָא, כְּפָתוּ** לחבירו **כְּהָמָה** –
16 במקום שחמה זורחת ומחממת ויש בחומה בכדי להמית, ו**מַתְּ**, או
17 שכפתו לחבירו **כְּצִינָה** – במקום קר שיש בצינה בכדי להמית, ו**מַתְּ**,
18 **חֵיִב** הכופת, משום שצמצמו במקום שסיבת המיתה כבר קיימת,
19 ומנע ממנו את האפשרות להציל את עצמו. אמנם אם כפתו
20 במקום שאין שם חמה או צינה, אלא שסוף **הָמָה לְבֵא** לשם, או
21 **סוֹף צִינָה לְבֵא** לשם, **פְטוּר** הכופת, משום שאין סיבת המיתה
22 קיימת בשעת הכפיתה, ואין זה אלא גרמא.
23 מביאה הגמרא אופן נוסף: **כְּפָתוּ** לחבירו **לְפָנֵי אָרִי**
24 ואכלו ומת, **פְטוּר** הכופת, משום שאף ללא הכפיתה לא היה יכול
25 הנהרג להציל את עצמו. אבל אם כפתו **לְפָנֵי יְתוּשִׁין** ועקצוהו ומת,
26 **חֵיִב** הכופת, משום שמחמת הכפיתה לא היה יכול להציל את
27 עצמו. **רַב אִשִּׁי אִמְרֵי, אִפְּיֵלוּ** כפתו **לְפָנֵי יְתוּשִׁין** ומת, נמי **פְטוּר**
28 הכופת, משום שאפשר **שְׁהֵי אֲזִילֵי** – שיתושים אלו שהיו כאן
29 בשעת הכפיתה הלכו, ו**הֵנִי שְׁהוּיָקוּ, אֲתוּ** – באו רק לאחר זמן

אגרות קודש

ב"ה, י"ב תשרי, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מלפני ראש השנה, שנתקבל בימים שאין הזמן גרמא לענות בענין הדורש עיון,
ואתו רוב הסליחה על עכוב המענה,

בו כתב ע"ד עבודתו ומשרתו בקדש ב... וע"ד הקישוים שיש לו וכו' וכאילו בספק עומד האם
להמשיך בעבודה שם, או שיעתיק מושבו לעיר אחרת וכו',

ודעתי ברורה [מיוסדת ע"פ ששמענו כ"פ בכגון דא מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ
זי"ע] אשר עליו להמשיך בקדש במקומו עתה, ובפרט שהרי כבר נראית הזזה לטובה, ולא רק הזזה
אלא גם שינוי ממשי, ומחזק עוד פשיטות האמורה שנשענתו משם עלולה להרוס ולבטל כל ההישגים
דעד עתה. ובודאי שימצאו כמה שיפרשו הנסיעה מהתם - כנסיגה ובריחה מן המערכה, ובודאי
לדכוותי ידוע טבע בעלי בתים ופסקי בע"ב (עיין סמ"ע ונתיבות המשפט שו"ע חלק חושן משפט ס"ג
סעיף ד') וחזק יהי בטחונו, אשר סו"ס יצליח להעמיד הקהלה על מכונה הראוי, וכמאמר חז"ל (בזהר
ובמדרש): **אני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ומצותיו,**

והרי נכנסנו ז"ע בשנה חדשה שהיא שנה תמימה, שנה ועיבורה, שנת השמיטה אשר עליי נאמר
שבת לה', (יעוין בפירוש הרמב"ן שם).

כבוד ובברכת הצלחה בכל האמור לבשו"ט ולחג שמח.

1 נוקן עשה בו אונם כרצון. היכא רעביד בידים ואפי' ישן כדיליף בב"ב (דף כו):
2 פצע תחת פצע לחייב על השוגג כמזיד וכו': רב אחא פוטרי. דגרמא בעלמא הוא
3 דשמשא קטליה: מות יומת המכה וכו'. סיפיה דקרא דלעיל או באיבה דרבינן
4 מצמצם וכתבי רוצח הוא מיעוטא למעוטי נוקן: כפתו ומת ברעב. דבשעה

5 שכפתו אין כאן דבר הירגה והרעב בא
6 מאילו והולך וחוק לאחר זמן כל שעה ולא
7 דמי לצמצם במים ובאור ההורג מומונ: 1
8 סוף חמה לבא לבא. כלומר אם לא היה
9 שם חמה בשעה שכפתו אבל סוף לבא כאן
10 וזה לא יכול לעמוד וסופו למות פטור שלא
11 היה ההורג מומונ להירגה וגרמא הוא ואין
12 דינו מסור לבית דין אלא לשמים: כפתו
13 לפני ארי פטור. דאי נמי לא היה כפות לא
14 היה יכול להציג עצמו מן הארי. בבבליה
15 גרסינן אמר רבא: הני אולי והני אתו. ולא
16 מת על ידי יתושים הראשונים שהיו מוכנים
17 שם שכמה כתות עברו עליו: כפה עליו
18 גניית ומת בהבלא: או שפרע עליו מעיובה.
19 וזה היה ישן ונכנסה שם הצינה פטור
20 שההורג בא לאחר זמן: כביתא דשישא.
21 שסתום ביותר ואחר הבל האור והנר יכול
22 לצאת ממנו: טעמא דאדליק ליה שרנא.
23 שזמן את ההורג: הא לא אדליק ליה שרנא.
24 ומת בהבל פיו דומיא דכפה עליו יגית
25 פטור:

בשעתיה

שקלקל דפרץ למאן דפטר בתנא מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שבר אלמא ס"ד דהאי מקשה אפילו בתנא שבר שחייב על
האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שבר לפיכך בשבר חייב אבל בתנא פטור דהוי כעין גניבה.

1 **בנזקין** לא חייב לן מצמצם. משמע דמחייבי טפי ברוצח מנזקין ואם כן מדפטרין לקמן ברוצח תריס כ"ש בנזקין וכן משמע בשלהי כיצד הרגל (ב"ק דף כו: ושם) דפטרין ורק
2 כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות אפילו קודם וסילקן וא"ת הא אמרין בריש הכונס (שם דף נה: ושם) הפורץ גדר בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם חייב דיני
3 שמים ופרץ היכי דמי אי בכותל בריא דיני אדם נמי ליחייב ומאי קושיא הא דמאי לתריס דפטור ונראה לפרש דאבותל קאי ולהכי פריך דיני אדם נמי ליחייב אבותל ויש ספרים
4 שכתבו בהדיא אבותל ורעד דתנן התם הוציאה ליסטים הללטיס חייבין מוקמין בגמרא דהבישוח במקל ש"מ דבלאו הכשה לא מחייבי אע"פ שפרצה לטטים ומיהו יש לדחות
5 דמתניתין להתחייב בנוקיה איירי אבל אאבידה דבהמה מחייבי וא"ת למאי דפרישית דקאי אבותל לישני דפטור מדיני אדם קאי אבהמה ו"ל דלא שייך למיתני פטור מדיני אדם
6 אם היה שום חיוב (לא) בבהמה (ולא) [ואו] בכותל אבל כשמתרץ בכותל רעוע אע"ג דאין דומה שיתחייב דיני שמים אבותל שהוא רעוע כי"כ שיכול ליפול ברוח מצויה או אפי'
7 ברוח שאינה מצויה מ"מ שייך למיתני חייב דיני שמים כיון שיש דבר שהוא חייב בו כגון הבהמה והשתא אתי שפיר דנטק בפני בהמת חבירו ולא נטק הפורץ גדר של חבירו דמשום
8 בהמה נטק לה ומיהו בסוף הסוגיא דאקמור מהו דתימא כיון דלמיסתר קאי מאי עבד משמע דחייב דיני שמים קאי נמי אבותל ומצי לפרש דה"ק כלומר למיסתר ולמפיל קאי אי נמי
9 הכי קאמר כיון דלמיסתר קאי שהבעלים מצווין לסותרו שלא יפול על בני אדם ס"ד דכל שחוקה במצוה זכה ואין לו להניח מלסותר בשביל בהמת חבירו ובדיני שמים נמי לא
10 מחייבי מקמי"ל אי נמי חייב דיני שמים קאי נמי אבותל שחוקה במצוה הוא עד שידענו לו פועלים לתקן:

1 **כפתו** ומת ברעב. אפי' היה רעב כבר בשעה שכפתו כיון דאם לא היה מתחוק עליו הרעב לא היה מת הוה ליה סוף רעב לבא דלא חייב לכפתו בחמה שכבר נפלה עליו חמה
2 שראוי למות בה: **סוף** חמה לבא בו. דלא רבי רחמנא מצמצם אלא במקום שהתחיל בו הדיוק כבר ומיהו אם כפתו בפנים והביאו במקום סוף חמה לבא וסוף צנה לבא
3 נראה דחייב למי' אשו משום חציו דלענן מיתה נמי מחייבין באשו משום חציו כדמוכח בכיצד הרגל (שם דף כב. ושם) ואין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר למקרב הדבר אצל
4 האש כדמוכח בריש הכונס (שם דף נז. ושם) דפריך אי דנטא ניהליה ברוח מצויה דיני אדם נמי ליחייב וההיא דאשקיל עליה בידקא דימא דבסמוך אפילו כפתו והביאו שם ואח"כ
5 אשקיל פטור דמיא לורק חץ ותריס בידו דאפילו הוא קודם וסילקן פטור וא"ת וההיא דהשך בו את הנחש דפטור למי' דמצמצם מקיא אמאי פטור לפי מה שפירש בפרק כיצד הרגל
6 (שם ד' כג: ושם) דבשעתא דפי פרה ששם ידו לתוך פי הנחש והשך ליחייב משום אשו דרזאי הנחש יקיא את הארס ו"ל דשאני התם שעדיין אין הארס בעולם ומיהו קשה ההיא
7 דרוק צורו למעלה דבסמוך דמשמע דאי לא אזלא לצרדין אלא לתחת פטור אמאי ליחייב מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דחייב משום אשו
8 אי בהדי דאולי קאי מוקי כדאיתא בב"ק ד"ק (ו' 1) ושמן אינו מצוי כאן שפתול לתחת ממש ולא תזיל כלל לצרדין ומיהו זה ודאי קשה דמשמע דלצרדין נמי לא מחייב אלא
9 משום כחו דפריך אי כחו הוא תזיל לעיל ורוק לומר כח כחוש הוא וצריך לומר דהיינו למי' אשו משום ממונו והא דתנן בפ"ב דחולין (דף לא.) נפלה סכין מידו ושחט שחיטתו
10 פסולה ודיק טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשריה כמאן כרבי נתן דלא בני כונה קשה נפלה נמי ליהוי כי הפילה למי' אשו משום חציו אם לא חנקל בשחיטה ולא מסתבר להלק
11 כיון דאפילו מיתה גמרינן ממנון אלא נראה דאיתא ההיא סוגיא כמ"ד אשו משום ממונו ומיהו קשה דאי לתחת לאו כחו הוא מאי שנא מהא דתנן באלו הן הגולין (מכות דף ז.)
12 היה מושך במעגלה ונפלה עליו והרגתו פטור משום דשלא כדרך ירידתו והשתא תיפוק ליה דלאו כחו הוא ו"ל דשאני התם דמתוך שמושך למעלה נופל יותר למרחוק עד
13 ייש לפרש דכלל הני דסוף חמה וצנה וארי לבא ורק צורו למעלה ונפל לתחת אפילו כפתו והביאו שם פטור דמי לכח כחו ואש נמי שלא המיתה אלא ברוח מצויה פטור ממייתה
14 אלא דלענן ממון חייב נוק שלם ולא דמי לחצי נוק צרות אע"ג דכח כחו הוא דהא אשו נמי חייב משום ממונו כדמוכח בפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כג. ושם) דמצי דאית ליה משום
15 חציו אית ליה נמי משום ממונו:

1 **כפתו** לפני ארי פטור. אין חילוק בין יתושין לארי אלא משום דסתם ארי עדיין לא התחיל לחבול בו שאם פפץ כבר עליו הארי לא היה יכול להתעסק לכפתו אבל סתם יתושין
2 כבר התחילו ליפול עליו ואע"ג דהני אולי והני אתו קסבר לא שנא: **כפה** עליו יגית בו. לא דמי לסוף חמה לבא לסוף צנה לבא דהתם ליכא חמה וצנה כלל ולא
3 מתחיל ביה בשעתיה ולא דמי נמי לכפתו בחמה וצנה דהתם כבר אתו עליה מקודם חמה וצנה שיש בהן כדי להמית אבל הכא ליכא אלא הולך ומתחוק עליו ודמי לכפתו ברעב
4 שכבר יש רעב מעט ותמיד מתחוק ואם תאמר מאי שנא פרע מעיובה מתריס ובידקא דימא בכח שני ויש לומר דהכא חייב טפי כדמסקי דמתחיל ביה בשעתיה:

1 בפרק המניח היה בעל חבית ראשון ובעל קורה אחרון נשברה חבית בקורה חייב ואם
2 עמד בעל חבית פטור ובשלהי השוכר את האומנין (ב"מ דף פב: ושם) המעביד חבית
3 ממקום למקום ושיברה רבי יהודה אומר שומר חנם יטעם וכו' מדפטרין שומר חנם ולא
4 מחייב מטעם אדם המזיק ש"מ דבאונס שהוא כעין גניבה ואבידה מיפטר ולכן מחייב
5 שומר שבר וא"ת הא שלחו כיצד הרגל (ב"ק דף

6 כז.) מחייבים נפל מן הגג ברוח שאינה מצויה
7 אף על גב דרוח שאינה מצויה הוי כעין גניבה
8 ואבידה כדאמר בפרק שור שנגח ד' (שם דף
9 מה.) גבי ד' שנכנסו תחת הבעלים הרגו מועדין
10 בהרגין ומשלמין את הכופר חייב לשלם דמי
11 שור לבעליו חוץ משומר חנם ומוקף לה דנטריה
12 שמירה פחותה דשומר חנם כלתה שמירתו
13 והנך אחרני לא כלתה שמירתן ודייק כמאן אי
14 כרבי יהודה דאמר שוכר כנושא שוכר יתני
15 וכולן במועד פטורים מן הכופר פירוש משום
16 דמועד סגי ליה בשמירה פחותה לרבי יהודה
17 היינו דלת שיכולה לעמוד ברוח מצויה ואינה
18 יכולה לעמוד ברוח שאינה מצויה כדמוכח
19 בריש הכונס (שם דף נה.) ומדמחייבין נושא
20 שוכר ופטרינן שומר חנם ש"מ דרוח שאינה
21 מצויה הוי כעין גניבה ואבידה גפי' מחייבין
22 ביה אדם המזיק כדפרישית ו"ל דרוח שאינה
23 מצויה הוי כעין אבידה ומחייבין ביה המזיק
24 ונתקל לרבי יהודה הוי כעין גניבה דפטרין ביה
25 אדם המזיק כדאמר בהשואל (ב"מ דף צד:)
26 דגניבה קרובה לאונס ואבידה קרובה לפשיעה
27 ולענין שוכר מחייבי תריהו וכן מוכח
28 בהגול קמא (ב"ק דף צט: ושם) גבי טבח אונקן
29 שקלקל דפרץ למאן דפטר בתנא מברייתא דקתני נתן בהמה לטבח וניבלה חייב מפני שהוא כנושא שבר אלמא ס"ד דהאי מקשה אפילו בתנא שבר שחייב על
30 האבידה ומשני אימא מפני שהוא נושא שבר לפיכך בשבר חייב אבל בתנא פטור דהוי כעין גניבה.

1 **בנזקין** לא חייב לן מצמצם. משמע דמחייבי טפי ברוצח מנזקין ואם כן מדפטרין לקמן ברוצח תריס כ"ש בנזקין וכן משמע בשלהי כיצד הרגל (ב"ק דף כו: ושם) דפטרין ורק
2 כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות אפילו קודם וסילקן וא"ת הא אמרין בריש הכונס (שם דף נה: ושם) הפורץ גדר בפני בהמת חבירו פטור מדיני אדם חייב דיני
3 שמים ופרץ היכי דמי אי בכותל בריא דיני אדם נמי ליחייב ומאי קושיא הא דמאי לתריס דפטור ונראה לפרש דאבותל קאי ולהכי פריך דיני אדם נמי ליחייב אבותל ויש ספרים
4 שכתבו בהדיא אבותל ורעד דתנן התם הוציאה ליסטים הללטיס חייבין מוקמין בגמרא דהבישוח במקל ש"מ דבלאו הכשה לא מחייבי אע"פ שפרצה לטטים ומיהו יש לדחות
5 דמתניתין להתחייב בנוקיה איירי אבל אאבידה דבהמה מחייבי וא"ת למאי דפרישית דקאי אבותל לישני דפטור מדיני אדם קאי אבהמה ו"ל דלא שייך למיתני פטור מדיני אדם
6 אם היה שום חיוב (לא) בבהמה (ולא) [ואו] בכותל אבל כשמתרץ בכותל רעוע אע"ג דאין דומה שיתחייב דיני שמים אבותל שהוא רעוע כי"כ שיכול ליפול ברוח מצויה או אפי'
7 ברוח שאינה מצויה מ"מ שייך למיתני חייב דיני שמים כיון שיש דבר שהוא חייב בו כגון הבהמה והשתא אתי שפיר דנטק בפני בהמת חבירו ולא נטק הפורץ גדר של חבירו דמשום
8 בהמה נטק לה ומיהו בסוף הסוגיא דאקמור מהו דתימא כיון דלמיסתר קאי מאי עבד משמע דחייב דיני שמים קאי נמי אבותל ומצי לפרש דה"ק כלומר למיסתר ולמפיל קאי אי נמי
9 הכי קאמר כיון דלמיסתר קאי שהבעלים מצווין לסותרו שלא יפול על בני אדם ס"ד דכל שחוקה במצוה זכה ואין לו להניח מלסותר בשביל בהמת חבירו ובדיני שמים נמי לא
10 מחייבי מקמי"ל אי נמי חייב דיני שמים קאי נמי אבותל שחוקה במצוה הוא עד שידענו לו פועלים לתקן:

1 **כפתו** ומת ברעב. אפי' היה רעב כבר בשעה שכפתו כיון דאם לא היה מתחוק עליו הרעב לא היה מת הוה ליה סוף רעב לבא דלא חייב לכפתו בחמה שכבר נפלה עליו חמה
2 שראוי למות בה: **סוף** חמה לבא בו. דלא רבי רחמנא מצמצם אלא במקום שהתחיל בו הדיוק כבר ומיהו אם כפתו בפנים והביאו במקום סוף חמה לבא וסוף צנה לבא
3 נראה דחייב למי' אשו משום חציו דלענן מיתה נמי מחייבין באשו משום חציו כדמוכח בכיצד הרגל (שם דף כב. ושם) ואין חילוק בין מקרב האש אצל הדבר למקרב הדבר אצל
4 האש כדמוכח בריש הכונס (שם דף נז. ושם) דפריך אי דנטא ניהליה ברוח מצויה דיני אדם נמי ליחייב וההיא דאשקיל עליה בידקא דימא דבסמוך אפילו כפתו והביאו שם ואח"כ
5 אשקיל פטור דמיא לורק חץ ותריס בידו דאפילו הוא קודם וסילקן פטור וא"ת וההיא דהשך בו את הנחש דפטור למי' דמצמצם מקיא אמאי פטור לפי מה שפירש בפרק כיצד הרגל
6 (שם ד' כג: ושם) דבשעתא דפי פרה ששם ידו לתוך פי הנחש והשך ליחייב משום אשו דרזאי הנחש יקיא את הארס ו"ל דשאני התם שעדיין אין הארס בעולם ומיהו קשה ההיא
7 דרוק צורו למעלה דבסמוך דמשמע דאי לא אזלא לצרדין אלא לתחת פטור אמאי ליחייב מידי דהוה אאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דחייב משום אשו
8 אי בהדי דאולי קאי מוקי כדאיתא בב"ק ד"ק (ו' 1) ושמן אינו מצוי כאן שפתול לתחת ממש ולא תזיל כלל לצרדין ומיהו זה ודאי קשה דמשמע דלצרדין נמי לא מחייב אלא
9 משום כחו דפריך אי כחו הוא תזיל לעיל ורוק לומר כח כחוש הוא וצריך לומר דהיינו למי' אשו משום ממונו והא דתנן בפ"ב דחולין (דף לא.) נפלה סכין מידו ושחט שחיטתו
10 פסולה ודיק טעמא דנפלה הא הפילה הוא כשריה כמאן כרבי נתן דלא בני כונה קשה נפלה נמי ליהוי כי הפילה למי' אשו משום חציו אם לא חנקל בשחיטה ולא מסתבר להלק
11 כיון דאפילו מיתה גמרינן ממנון אלא נראה דאיתא ההיא סוגיא כמ"ד אשו משום ממונו ומיהו קשה דאי לתחת לאו כחו הוא מאי שנא מהא דתנן באלו הן הגולין (מכות דף ז.)
12 היה מושך במעגלה ונפלה עליו והרגתו פטור משום דשלא כדרך ירידתו והשתא תיפוק ליה דלאו כחו הוא ו"ל דשאני התם דמתוך שמושך למעלה נופל יותר למרחוק עד
13 ייש לפרש דכלל הני דסוף חמה וצנה וארי לבא ורק צורו למעלה ונפל לתחת אפילו כפתו והביאו שם פטור דמי לכח כחו ואש נמי שלא המיתה אלא ברוח מצויה פטור ממייתה
14 אלא דלענן ממון חייב נוק שלם ולא דמי לחצי נוק צרות אע"ג דכח כחו הוא דהא אשו נמי חייב משום ממונו כדמוכח בפרק כיצד הרגל (ב"ק דף כג. ושם) דמצי דאית ליה משום
15 חציו אית ליה נמי משום ממונו:

1 **כפתו** לפני ארי פטור. אין חילוק בין יתושין לארי אלא משום דסתם ארי עדיין לא התחיל לחבול בו שאם פפץ כבר עליו הארי לא היה יכול להתעסק לכפתו אבל סתם יתושין
2 כבר התחילו ליפול עליו ואע"ג דהני אולי והני אתו קסבר לא שנא: **כפה** עליו יגית בו. לא דמי לסוף חמה לבא לסוף צנה לבא דהתם ליכא חמה וצנה כלל ולא
3 מתחיל ביה בשעתיה ולא דמי נמי לכפתו בחמה וצנה דהתם כבר אתו עליה מקודם חמה וצנה שיש בהן כדי להמית אבל הכא ליכא אלא הולך ומתחוק עליו ודמי לכפתו ברעב
4 שכבר יש רעב מעט ותמיד מתחוק ואם תאמר מאי שנא פרע מעיובה מתריס ובידקא דימא בכח שני ויש לומר דהכא חייב טפי כדמסקי דמתחיל ביה בשעתיה:

1 **סַתֵּם** משחקין בכדור כמה דעילוי כו'. לא מסתבר לפרש כלל לענין חיוב מיתה במיד
 2 דאי קאי גברא תוך ארבע אמות ואתרו ביה וקיבל עליו התראה אמאי פטור הא
 3 ודאי מתכוין הוא אלא נראה כלשון ראשון שפירש בקונטרס דלענין גלות איירי
 4 כדרדשנין שליה כיצד הרגל (ב'ק' ד' כו: ושם) ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתיים
 5 ורוק ארבע והוא היין נתכוין לזרוק ד' ורוק ב'

6 **בְּשַׁעֲתֵיהּ. הָכֵא, בְּלֹא שְׂרָנָא נְמוּ, מִתְחִיל הַבְּלֵא**
 7 **בְּשַׁעֲתֵיהּ: (סִימָן, סוּלָם, תְּרִי"ס, סְמִנָּן, בְּפֹתִ"ל).**
 8 **אָמַר רָבָא, דְּחָפּוּ לְבוֹד, וְסוּלָם בְּבוֹד, וְבֵא אַחַר**
 9 **וְסִילְקוֹ, וְאִפִּילוּ הוּא קָדָם וְסִילְקוֹ, פְּטוּר, דְּבַעֲדֵינָא**
 10 **דְּשַׁרְיֵיהּ, יוֹכֵל לַעֲלוֹת הוּא. וְאָמַר רָבָא, זֶרֶק בּוֹ חֵין,**
 11 **וְתָרִים בְּיָדוֹ, וְבֵא אַחַר וְנִטְלוּ, וְאִפִּילוּ הוּא קָדָם**
 12 **וְנִטְלוּ, פְּטוּר, דְּבַעֲדֵינָא דְּשַׁרְיֵיהּ בֵּיהּ, מִיִּפְסַק פִּיִּסְקִיהּ**
 13 **גִּירֵיהּ. וְאָמַר רָבָא, זֶרֶק בּוֹ חֵין, וְסְמִנָּן בְּיָדוֹ, וְבֵא**
 14 **אַחַר וְפִיִּירָן, וְאִפִּילוּ הוּא קָדָם וְפִיִּירָן, פְּטוּר, דְּבַעֲדֵינָא**
 15 **דְּשַׁדָּא בֵּיהּ, וְכֹל לְהִתְרַפְּאוֹת הָוָה. אָמַר רַב אִשִּׁי,**
 16 **הַלְפָּד אִפִּילוּ סְמִנָּן בְּשׂוּק. אָמַר לִיהּ רַב אֶחָא בְּרִיהּ**
 17 **דְּרָבָא לְרַב אִשִּׁי, נִזְדַּמְנָו לֹו סְמִנָּן, מַהוּ. אָמַר לִיהּ,**
 18 **הָרִי יֵצֵא מִבֵּית דִּין זָפֵאי. וְאָמַר רָבָא, זֶרֶק צְרוּר**
 19 **בְּפֹתֵל, וְהָוֵרָה לְאַחֲזֵרְיָהּ וְהָרְגָה, חַיִּיב. וְתַנָּא תוּנָא,**
 20 **בְּגוֹן אֵלוּ הַמְשַׁחֲקִין בְּכַדוֹר, שְׁהָרְגוּ בְּמִוִיד, נִהְרָגִין.**
 21 **בְּשׂוּגָא, גּוֹלִין, בְּשׂוּגָא גּוֹלִין, פְּשִׁטָּא. בְּמִוִיד נִהְרָגִין,**
 22 **אִיצְטְרִיךְ לִיהּ. מַהוּ דְּתִימָא, הִתְרַאֲת סַפֵּק הִיא,**
 23 **מִי יִימַר דְּהִדְרָה, קָא מוֹשְׁמַע לָן. תֵּיגִי רַב תַּחֲלִיפָא**
 24 **בַּר מַעֲרָבָא קְמִיהּ דְּרַבִּי אֶבְרָה, בְּגוֹן אֵלוּ הַמְשַׁחֲקִין**
 25 **בְּכַדוֹר, שְׁהָרְגוּ, תוֹךְ אֶרְבַּע אַמּוֹת, פְּטוּר. חוּץ לְאַרְבַּע**
 26 **אַמּוֹת, חַיִּיב. אָמַר לִיהּ רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי, הִיכִי דְמִי.**
 27 **אִי דְקָא נִיחָא לִיהּ, אִפִּילוּ פּוֹרְתָא נְמוּ. אִי דְלֵא נִיחָא**
 28 **לִיהּ, אִפִּילוּ טוֹבָא נְמוּ לֵא. אָמַר לִיהּ, סַתֵּם מוֹשְׁחִין**
 29 **בְּכַדוֹר, בְּמָה (דְּעִיילִי מְפִי) מִינָהּ נִיחָא לִיהּ. לְמִימְרָא,**
 30 **דְּכִי הָאִי גּוֹנוֹנָא בְּחוּ הוּא, וְרַמְיָנְהּ, הַמְקַדֵּשׁ וְנִפְל**
 31 **קִידוּשׁ עַל יָדוֹ אוֹ עַל הַצֵּד, וְאַחַר קֵךְ נִפְל לְשׂוֹקְתָ,**
 32 **פְּסוּל. הָכֵא בְּמֵאי עֲסָקִינוּ, בְּשׂוֹתָת. הָא שְׁמַע, מַחֲטָ**
 33 **[שְׁהִיא] נִתְּוָה עַל הַחֶרֶס, וְהָוָה עֲלֵיהּ, סַפֵּק עַל**
 34 **הַמַּחֲטָ הָוָה, סַפֵּק עַל הַחֶרֶס הָוָה, וּמִיצָה עֲלֵיהּ,**
 35 **הָוָתָו [פְּסוּלָה]. אָמַר רַב חִינָנָא בַּר יְהוֹדָה מוֹשְׁמֵיהּ**
 36 **דְּרַב, מִצָּא אִיתְמַר. אָמַר רַב פְּפָא, הָאִי מֵאֵן דְּפַתְיָהּ**
 37 **לְחַבְרֵיהּ, וְאַשְׁקִיל עֲלֵיהּ בִּידְקָא דְמֵיאַ, גִּירֵי דִירֵיהּ**
 38 **הוּא וּמִחַיִּיב. הֵינִי מִיָּלִי, בְּכַח רֵאשׁוֹן. אֶבֶל בְּכַח שְׁנִי,**
 39 **גְּרָמָא בְּעֶלְמָא הוּא. וְאָמַר רַב פְּפָא, זֶרֶק צְרוּר לְמַעְלָה, וְהִלְכֵהּ לְעַדְדִין וְהָרְגָה, חַיִּיב. אָמַר**
 40 **לִיהּ מַר בַּר רַב אִשִּׁי לְרַב פְּפָא, מֵאי טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּכַחוּ הוּא. אִי בְּחוּ, תִּיזִיל לְעִיל.**

1 בשעתיה. מיד בשעת כפייה מתחיל ואח"כ הולך חזק; ואפילו הוא. הדרוק עצמו:
 2 קרב וסלקו. קודם נפילתו של זה פטור. בעידנא דשרייה יבול לעלות הוא. ופטור
 3 על הדחייה ומשום סלוק לא מצית לחיוביה דגרמא בעלמא הוא: ואפילו הוא
 4 קרב. הזורק את החץ ורץ לאחר זריקת החץ קודם שיגיע החץ לחבירו ונטל התיירס
 5 הימנו. סמנין. הראויין לרפאותו. בידו. של
 6 הרג: הלכך. כיון דאם יש שם סמנין הראויין
 7 לרפאותו בידו פטרת ליה אפי' אינם בידו
 8 אלא שמצויין בשוק לבנות בשעת זריקה
 9 הרי אלו כאלו הן בידו ופטור ואפילו לא
 10 נמצאו לאחר מכאן. נודמנו לו סמנין.
 11 למוכה אחר המכה ולא קנאן ולא ריפא
 12 עצמו: מהו. מי אמרינן הרי היה יכול
 13 להתרפאות או דילמא כיון דבשעת זריקה
 14 לא היו סמנין מיחייב דהא מכת מות הוא:
 15 הרי יצא מכ"ד זכאי. כלומר הואיל וקודם
 16 עמדו בדין נמצאו לו זכות אלו לנו לחייבו: וזק
 17 צירור כבותר. ונתכוין להרוג את חבירו וזק
 18 צירור והכה כבותר בכח חזורה מבחו
 19 לאחור: והרגו חייב דהא נמי כחו הוא: כגון
 20 אלו המשחקין בכדור שחרגו. גליכי
 21 תינוקות להכות הכדור כבותר בכח ד'
 22 שתחזור לאחוריה הרבה ולאחר שזורק הוא
 23 רץ וחבירו אוזרו את הכדור ומכה אותו בה
 24 אם יכול לכונן ההוא דזק כבותר אשמעינן
 25 תנא דאם נתכוין שתחרוג את חבירו
 26 בחזרתה לאחוריה ויש בו כדי להמית חייב
 27 כגון אלו המשחקין בכדור שחרגו תוך ד'
 28 אמות פטורין. אם היה המוכה עומד בתוך
 29 ארבע אמות של כותל ולא הספיקה לחזור
 30 ד' אמות עד שמצאוהו והרגו פטור הזורק
 31 מגלות: חין לד' אמות חייב. גלות: אי דניחא
 32 ליה. (שלא) שתחזור יותר: אפי' פורתא נמי.
 33 ליחייב גלות דהא הרג בשוגג וטעמא ליבא
 34 למפטרניה: ואי לא ניחא ליה. שתחזור כ'
 35 כר: אפי' מוכא נמי. יותר מד' אמות ליפטר
 36 דלא נתקיימת מחשבתו דאמר מר (מכות דף
 37 ז') ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתיים
 38 וזק ד' אלמא כיון דלא ניחא ליה דניזיל לא:
 39 סתם משחקין בכדור כמה דעילוי. ומקריב
 40 לכותרל בשעת שזורקין מינח נידא ליה כדי
 41 שתחזור הרבה הלכך בצייר מד' אמות לא
 42 ניחא ליה דתיזיל אית דמפרשי האי חייביק
 43 ופטורין ממיתה וכגון שדותרו בו: דבי האי
 44 גיונא. שחורה לאחוריה מכה זריקתו חשיב
 45 להו כחו: המקדש. מי חטאת באפר נתנית
 46 אפר על המים קרי קידוש כרתנן במסכת
 47 פרה (פרק ו' מ"ב) (הרי קודש) עץ על המים:
 48 ואח"כ נפל לשוקת. אבן חלולה שהמים
 49 נכנסין בו מן המעין דרך נקב שפופרת דכתיב
 50 (במדבר יט) מים חיים אל כלי שתהא חיותן
 51 בכלי וקא ס"ד דהאי נפל דקתני כגון שנפל על ידו בכח או על הצד כלומר על צד הכלי ומשם ניתו בכח לשוקת וקתני דפסול: בשותת. לא ניתו מכה נפילה ראשונה
 52 אלא מעצמו חזר ושתת לשוקת שותת כמו (ברכות דף כב') מים שותתין על ברכיו קול"ר בלע"ז שאינו ניתו למרוחק אלא נופל ויורד כנגדו: והוה עליה. ונתכוון
 53 להוות עליה לטהרה מנמנא מת והזויה נראת: עליה אבל ספק על המחט נפל ההויה כשיצאת מידו ספק על החרס הוה תחלה: ומוצה עליה. כלומר מן החרס חזרה
 54 ונתוה עליה וקתני פסולה אלמא לאו כחו היא: מצא אתמר. לאו לשון מצוי דהוה התוה קתני אלא לשון מציאה כלומר ההוואה נמצאת עליה ואין ידוע אם בתחלה
 55 הוה עליה או חזר מכה היתנו או שמא לא זה ולא זה אלא על החרס הוה והויה מדרון והלכה ההוואה על המחט דליכא כחו כלל: דכפתיה. קשר ידיו ורגליו על שפת
 56 היס: ואשקיל עליה בידקא דמיא. הפנה את מרוצת המים עליו: גיריה דיריה הוא. הן הן חציו והרי הוא כוורכו בו חץ וכדמפרש ואזיל שהמים באים בכח ראשון עליו
 57 מיד כגון שהנתוה סמך לשפת היס והשפה מדרון: בכח ראשון. כשפינה להם דרך לצד זה מיד נפלו עליו דהווי כחו: אבל בכח שני. שהניחו רחוק קצת ולא נפלו המים
 58 מיד בצאתו מגדרותיהן עליו אלא לאחר מכאן הלכו על המקום שהוא שם גרמא הוא ולא מכחו: והלכה לצדין. דרך נפילתה שלא נפלה כנגדו אלא כשיאה חזרת
 59 לארץ היתה מתרחקת לצדין אבל אם נפלה נוכחה והרגה פטור דלאו כחו הוא אלא היא חזרת לארץ מאליה: תיזיל לעיל. דהא כלפי מעלה זרקה כנגדו ולא לצדיק:
 60 ואי

1 כי הבא דסתם משחקין בכדור מתכוין שתלך
 2 חץ לד' אמות ולא תוך ד' אמות ומידו קשה אי
 3 למפטרניה מגלות קאמר פרט למתכוין לזרוק ב'
 4 חוק ד' הא דאמרינן בריש אלו הן הגולין (מכות
 5 ד' ז: ושם) אם הפתע בלא איבה פרט לשונא
 6 בלא צדיה פרט למתכוין לצד זה והלכה לצד
 7 אחר ואשר לא צדה פרט למתכוין לזרוק שתיים
 8 חוק ארבע והשתא מקרא דואשר לא צדה
 9 דכתיב ברישא בפרשת ואלה המשפטים מוקמי
 10 בלא צדיה דפרשת ואלה מסעי הוה ליה
 11 למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתכוין לצד
 12 זה והלכה לצד אחר ולא נתכוין לזרוק לצד
 13 הנרצח ובשלהו כיצד הרגל (ב'ק' ד' כו: ושם)
 14 פירש בקונטרס לשון אחר דחייב גלות וכן נראה
 15 לר"ת ולא לגמרי כפירושו דפירש פרט לנתכוין
 16 לזרוק ב' חוק ד' דלא הווי בכלל כי יורד דכתיב
 17 בתריה אלא פרט דלא הווי בכלל מכה איש ומת
 18 דכתיב לעיל מנייה ולהאי פי' לא מתקמא
 19 שמועתין לענין גלות אלא לענין חיוב מיתה
 20 כלשון שני שבקונטרס וא"ת אמאי איצטרך
 21 לחייב גלות לנתכוין לזרוק ב' חוק ד' מהיכא
 22 ס"ד דפורט לנתכוין דהאי לא ארא
 23 דפשיטא דשוגג פטור ממיתה ו"ל דהוה פטרין
 24 ליה מבלא צדיה כמו נתכוין לצד זה והלכה
 25 לצד אחר ועוד יש לפרש דלעולם נתכוין לזרוק
 26 ב' חוק ד' פטור מגלות ולא קשיא מיד מהיאי
 27 המכות דלהכי נקט ברישא לצד זה משום
 28 הדתחיל לדרוש קרא דבלא צדיה ברישא
 29 והתנא רצה להזכיר הפשוט יותר תחלה וא"ת
 30 ואמאי איצטרך בפרק אלו הן הגולין (מכות ד'
 31 ז: ושם) (מבשוגגה) לפטור נתכוין להרוג בהמה
 32 והרג את האדם הא על כרחך היינו או נתכוין
 33 לזרוק לצד זה והלכה לצד אחר או נתכוין
 34 לזרוק ב' חוק ד' ו"ל דהתם היו האדם והבהמה
 35 זה אצל זה אי נמי כסבור בהמה ומצא אדם
 36 ומידו תימה את דפליגי רבי רבנא בריש אלו הן
 37 הגולין (שם) בגשמת הברזל מקתו ומן העץ
 38 המתבקע דמרי מחייב בהאי ומרי מחייב בהאי
 39 אמאי חייב האו חזר כמו נתכוין לזרוק ב' חוק ד'
 40 שנתכוון לבקעת עצים שלפניו והלך למרוחק:
 41 בגוסס

59 אבל אם עמד הוין לְאַרְבַּע אַמוֹת, תְּיִיב הוּרְק גְלוֹת.
 60 הגמרא דנה בדברי רב תחליפא: אָמַר לִיה (וְשַׁאל) דְּבִינָא לְרַב אַשִּׁי,
 61 הֵיכִי דְמִי. אִי דְקָא נִיחָא לִיה – אַם הִיא רְצוּנוּ שֶׁל הוּרְק שִׁיחוּר
 62 הַכְדוּר הִרְבָּה מִכַּח זְרִיקְתּוֹ, אַם כֵּן אֲפִילוּ אַם חוֹר הַכְדוּר פּוֹרְקָא –
 63 מִרְחַק מוּעֵט, נְמִי אִין טַעַם לְפוֹטְרוֹ לְגַמְרִי שֶׁהִי תִּכּוּיִן לְכַךְ
 64 שִׁיחוּר אֵלֶּא שֶׁלֹּא תִּכּוּיִן לְהַרְגוֹ וּמְשוּם כֵּךְ יֵשׁ לְחִיבּוֹ גְלוֹת כִּכֵּל
 65 רֹצַח בְּשַׁגְגָּה. וְאִי דְלֵא נִיחָא לִיה – וְאִם לֹא הִיא רְצוּנוּ שִׁיחוּר
 66 הַכְדוּר הִרְבָּה מִכַּח זְרִיקְתּוֹ, אַם כֵּן אֲפִילוּ אַם חוֹר הַכְדוּר מִזְבָּא –
 67 מִרְחַק רַב, נְמִי לֹא – גַם בְּאוֹפֵן זֶה יֵשׁ לְפוֹטְרוֹ מְגֻלוֹת, שֶׁהִי לֹא
 68 תִּתְקַיְמָה מִחֻשְׁבָּתוֹ. עוֹנָה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה – הַשִּׁיב רַב אַשִּׁי
 69 לְרַבִּינָא, לְעוֹלָם, יֵשׁ לְהַעֲמִיד בְּאוֹפֵן שׁוֹרֵק סַתְּם, וְכִתְּבִי מִשְׁחָקִין
 70 בְּכַדוּר, בְּכֹה (דְּעִיָּלוּ לְפִי) מִיָּנַח נִיחָא לִיה – עוֹמְדִים כַּמָּה שְׂיֹתֵר
 71 סְמוּךְ לְכוֹתֵל כְּדִי שִׁיחוּר הַכְדוּר לְמִרְחַק רַב יוֹתֵר, וְהִי הִיתָה
 72 דַּעֲתוֹ שֶׁל הוּרְק שִׁיחוּר הַכְדוּר יוֹתֵר מֵאַרְבַּע אַמוֹת מִהַכוֹתֵל.
 73 וְלִכֵּן, אַם הִנְהַרְג עֵמֵד אַבְרַע אַתּוֹת שֶׁל הַכוֹתֵל, הִי לֹא תִּכּוּיִן
 74 הוּרְק לְזִרוּק לְמִקּוּם שַׁעֲמַד הִנְהַרְג, וְהוּא פְטוּר מְגֻלוֹת. אַבֵּל אַם
 75 עֵמֵד הִנְהַרְג מִחוּץ לְאַרְבַּע אַמוֹת שֶׁל הַכוֹתֵל, הִי תִּתְקַיְמָה
 76 מִחֻשְׁבָּת הוּרְק, אֵלֶּא שֶׁחִיב גְלוֹת כִּיּוֹן שֶׁלֹּא תִּכּוּיִן לְהַרְגוֹ.
 77 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: לְמִימְרָא – הָאֵם נִיתֵן לְמוֹר, דְּכִי הָאִי גְּוִוְנָא – שְׂאוּפֵן
 78 זֶה שֶׁל זְרִיקַת כְּדוּר עַל כּוֹתֵל וְהַחֲזַרְתּוֹ לְאַחֲרוּיִו בְּחֹזֵל שֶׁל הוּרְק
 79 הוּא, וְיִמְנִיחָהּ, שְׂנִינָה בְּמִשְׁנָה (פְּרָה פ"ז מ"א), הַתְּקַנְשׁ מִי חֲסֻטָּא
 80 בְּנִתְיַת אַפְרַע עַל הַמַּיִם, וְנִפְלַל מֵאַפְרַח הַקִּידוּשׁ עַל יָדוֹ אוֹ עַל הַגָּדֵל שֶׁל
 81 הַכֵּל, וְאַחֲרַיִךְ כִּךְ נִפְלַל לְשׁוֹקֵת, פְּסוּל – הַמַּיִם פְּסוּלִים לְהוֹאֵה, מְשׁוּם
 82 שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה הַקִּידוּשׁ בְּכַח אֲדָם. וּמוֹכַח, שִׁמִּים שְׂנִיתוֹ מִהִיד אִינֵם
 83 נַחֲשִׁיבִים כְּאִילוֹ בְּאוֹ מִכַּח מִי שֶׁהַפִּילֵם עַל הַיָּד. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא:
 84 הֵבָא בְּמֵאָה עֶקְמִין, בְּשׁוֹתֵת – בְּאוֹפֵן שֶׁהַמַּיִם לֹא נִיתּוּ בְּכַח מִיּוֹד
 85 לְשׁוֹקֵת אֵלֶּא נִפְלוּ מֵעַצְמָם, וּבְאוֹפֵן זֶה אִינוֹ נַחֲשִׁב מְכוּחַ.
 86 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהוֹכִיחַ לְגַבִּי תִּתּוּה הָאֵם הִיא נַחֲשִׁבַת כַּכּוּחַ.
 87 אוֹמֵר הַגְּמָרָא: תָּא שְׂמַע, שְׂנִינָה בְּמִשְׁנָה (פְּרָה פ"ב מ"ב), מִתְּחַטָּה הַטְּמֵאָה
 88 טוֹמְאוֹת מֵת, (שְׁחִיחַ) [שְׁחִיחַ] תְּנוּחָה עַל הַחֶרֶס, וְהוּוּ עֲלֵיהָ – עַל
 89 הַמַּחֲט, בְּכַדֵּי לְטַהֲרָה, וְנִרְאִית עֲלֵיהָ הַהוֹאֵה, אֵלֶּא שֶׁלֹּא רְאִינוּ
 90 שֶׁהוּוּ עַל הַמַּחֲט, וְכִפְּסֵי הָאֵם עַל הַמַּחֲט הָיָה וְהוֹעִילָה הוֹאֵתוֹ, כִּפְּסֵי
 91 הָאֵם עַל הַחֶרֶס הָיָה, וְכִפְּסֵי עֲלֵיהָ – וּמִן הַחֶרֶס חוֹרוֹ הַמַּיִם וְנִיתּוֹ עַל
 92 הַמַּחֲט, וְלֹא הוֹעִילָה הַהוֹאֵה שֶׁהִי לֹא בְּאוֹ הַמַּיִם עַל הַמַּחֲט מִכַּח
 93 הַהוֹאֵה, מִחֻשְׁבָּת סִפְק זֶה הוֹאֵתוֹ (פְּסוּל) [כִּפְּסוּלָה]. וּמוֹכַח מִדְּבַרֵּי
 94 הַמִּשְׁנָה, שֶׁהַמַּיִם שְׂנִיתוֹ מִהַחֲרֵס עַל הַמַּחֲט, אִינֵם נַחֲשִׁבִים כְּהוֹאֵה
 95 מְכוּחַ. דּוּחַח הַגְּמָרָא: אָמַר רַב חִינְנָא בְּרַב יְהוּדָה מִשְׁמֵיהּ דְּרַב, אִין
 96 הַכּוּנָה שְׂנִיתוֹ הַמַּיִם לְמוֹת, אֵלֶּא מְצֵא אִתְּמוֹר (וְנִאֲמַר) מִלְּשׁוֹן
 97 מְצִיאָה, כְּלוּמַר, שִׁישׁ לְהַסְתַּפֵּק שְׂמֵא הוּוּ עַל הַחֶרֶס וּמִשֵּׁם נִשְׁפְּכוּ
 98 הַמַּיִם מֵעַצְמָם לְמַחֲט, וְכִךְ מְצֵאָה. וּבְאוֹפֵן זֶה וְדֵאִי אִינוֹ נַחֲשִׁב
 99 שְׂבֵאוֹ הַמַּיִם עַל הַמַּחֲט מְכוּחַ, וְהוֹאֵתוֹ פְּסוּלָה מִסְּפַק.
 100 הַגְּמָרָא דְנָה בְּאוּפֵינִים שׁוֹנִים שֶׁל רְצִיחָה: אָמַר רַב פְּפָא, הָאִי מֵאָה
 101 דְּכִפְּתִיחָה לְתַכְרִיחָה – אֲדָם שֶׁקֶשֶׁר אֶת חֲבִירוֹ עַל שֵׁפֶת הַיָּם, וְאֲשַׁקֵּל
 102 עֲלֵיהָ בִּדְקָא דְמֵאָה – וְהִפְנֵה עֲלֵיוֹ אֶת דֶּרֶךְ מְרוּצַת הַמַּיִם, יְנִידֵי יְדִידָה
 103 הוּוּ – הִי הַמַּיִם כַּחֲפֵז שֶׁהַשְּׁלִיךְ, וְיִמְתִּיב כִּכֵּל רֹצַח. וּמוֹסִיפָה
 104 הַגְּמָרָא: וְהִנֵּי מִיָּלֵא, מִשְׁנַפְּלוּ עֲלֵיוֹ הַמַּיִם בְּכַח רֵאשׁוֹן, כְּלוּמַר, מִיּוֹד
 105 לְאַחַר שֶׁהוֹסְטוּ מִמְּקוֹמָם, אֲבָל אַם נִפְלוּ בְּכַח שְׂנִי, כְּלוּמַר, שֶׁהִיא
 106 בְּמִרְחַק מִשֵּׁפֶת הַיָּם, וְלֹא נִפְלוּ עֲלֵיוֹ מִיּוֹד בְּצִאתָן מִמְּקוֹמָם אֵלֶּא
 107 הִלְכוּ מֵעַט עַל הַמְּקוֹם שֶׁהוּא שֵׁם קוֹדֵם נִפְלִיתָם, גְּרַמָּא בְּעֵלְמָא הוּוּ,
 108 וּפְטוּר.
 109 אוֹפֵן נוֹסֵף: וְאָמַר רַב פְּפָא, וְרַב צְרוּר וְאִבּוֹן לְמַעְלָה, וְהִלְכָה וְנִפְלְחוּ
 110 לְצַדִּיָּן וְהִרְגָה אֶת הַעוֹמֵד שָׁם, תְּיִיב הוּרְק. אָמַר לִיה מַר בְּרַב אַשִּׁי
 111 לְרַב פְּפָא, מֵאָה מְעֻטָּא – מִפּה הַטַּעַם שֶׁהוּרְק חִיב. הַשִּׁיב לֹא רַב פְּפָא:
 112 הוּרְק חִיב מְשׁוּם דְּנִפְלִית הַצְּרוּר בְּחֹזֵל הוּוּ, וְהִי זֶה כְּאִילוֹ זֶרֶק עַל
 113 הִנְהַרְג. חוֹר מַר בְּרַב אַשִּׁי וְהַקְּשָׁה: אִי בְּחֹזֵל – אַם אֲכַן בְּאֵה מִכַּח
 114 הַצְּרוּר מִכַּח הוּרְקָה, תִּיּוֹל לְעֵיל – הִיא לֹא לְהַמְשִׁיךְ בְּמַעוֹפָה כְּלַפֵּי
 115 מַעְלָה.

1 בְּשַׁעֲתִיחָה – בְּשַׁעֲתִיחָה לְבֵית, אַבֵּל הֵבָא בְּכַפִּיית יְגִיטָה, בְּלֵא
 2 שְׂרִינָא נְמִי, מִתְחִיל לְהַצְטַבֵּר תְּבִלָּא בְּשַׁעֲתִיחָה – מִיּוֹד בְּשַׁעֲתִיחָה,
 3 וְלִכֵּן חִיב הַכּוּפָה, שֶׁהִי הַמִּיתָה הִיא מִחֻשְׁבָּת הַכַּפִּייתָה. אוֹלַם רַב
 4 פְטַר אָף בְּרַעַב שֶׁמִּגְבַּר מוֹמַת הַכַּפִּייתָה, כִּיּוֹן שֶׁשׁוֹבֵר שְׂאִין לְחִיב
 5 אֵלֶּא אַם סִיבַת הַמִּיתָה מוֹמַנַת בְּאוּפֵן גְּמוּר.
 6 הַגְּמָרָא דְנָה בְּחִיּוֹב מִיתָה בְּאוּפֵינִים שׁוֹנִים שֶׁל רְצִיחָה: (סִימָן, סוּלָם,
 7 תְּרִי"ם, סְפִינָי, וְכָא אַחַר שְׁנִיתֵן לְעֵלוֹת עַל יָדוֹ, וְכָא אַחַר וְסִימָן
 8 שְׂדַחְפָּה הַחֵץ, כּוֹלָם אַחַר שְׁנִיתֵן לְעֵלוֹת עַל יָדוֹ, וְכָא אַחַר וְסִימָן
 9 לְסוֹלָם לְאַחַר הוֹדִיפָה וּבְכַךְ מִנַּע מִהַנְדַּחֵף לְצֵאת מִהַבּוּר וּמֵת
 10 מִהַמַּיִם שֶׁבְּבוּר, וְאֲפִילוּ הוּוּ עֲצֻמוֹ (וְהוֹדוּחָן) קָדָם וְסִימָן לְסוֹלָם
 11 לְאַחַר שְׂדַחֵף קוֹדֵם שֶׁנִּפְלַח חֲבִירוֹ לְבוּר, פְּטוּר הוֹדוּחָן, מְשׁוּם
 12 דְּכַדְעִידָא דְשְׂרִיחָה – בּוֹמֵן שְׂדַחֵף, וְכּוֹל לְעֵלוֹת הוּוּ – הִיא בִּיד הַנְּדַחֵף
 13 לְעֵלוֹת מִהַבּוּר, וְאִין הַדְּחִיפָה נַחֲשִׁבַת כְּמַעֲשֵׂה הַמְּמִיתָה.
 14 אוֹפֵן נוֹסֵף: וְאָמַר רַבָּא, וְרַב בּוֹ חֵץ, וְהִיא לְחֲבִירוֹ תְּרִיס בְּיָדוֹ לְהַצִּילוֹ
 15 מִפְּגִיעַת הַחֵץ, וְכָא אַחַר שְׁנִיתֵן הוּרְקָה וְנִפְלְחוּ לְתִרִיס וּפְגַע בּוֹ הַחֵץ
 16 וְהַרְגוּ, וְאֲפִילוּ אַם הוּוּ עֲצֻמוֹ קָדָם וְנִפְלְחוּ לְתִרִיס מִיּוֹד חֲבִירוֹ וּמֵת,
 17 פְּטוּר הוּרְק, מְשׁוּם דְּכַדְעִידָא דְשְׂרִיחָה בִּיה – בּוֹמֵן זְרִיקַת הַחֵץ
 18 בְּחֲבִירוֹ, מִיִּפְסַק פְּסִיקָה גְּרִיחָה – הִיא דְבַר הַחוּצָץ בֵּין הַחֵץ לְנַהַרְג,
 19 וְאִין זְרִיקַת הַחֵץ נַחֲשִׁבַת כְּמַעֲשֵׂה הַרְאוּי הַמְּמִיתָה.
 20 אוֹפֵן נוֹסֵף: וְאָמַר רַבָּא, וְרַב בּוֹ חֵץ, וְהִי לְחֲבִירוֹ סְפִינָן בְּיָדוֹ וְיִכּוּל
 21 לְהַתְרַפָּא בְּהֵם מִמַּכַּת הַחֵץ, וְכָא אַחַר וְיִפְרִין, וּבְכַךְ נִמְנַעָה רְפוּאָתוֹ
 22 וּמֵת, וְאֲפִילוּ אַם הוּוּ עֲצֻמוֹ קָדָם וְיִפְרִין לְאַחַר זְרִיקַת הַחֵץ, פְּטוּר
 23 הוּרְק, מְשׁוּם דְּכַדְעִידָא דְשְׂרִיחָה בִּיה, וְכּוֹל לְהַתְרַפָּאוֹת מְהֵן – הִיא
 24 חֲבִירוֹ יִכּוּל לְהַתְרַפָּאוֹת מִהַמַּכָּה, וְלֹא הִיתָה הוּרְקָה מַעֲשֵׂה הַרְאוּי
 25 לְהַמִּיתָה.
 26 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דִּין הַעוֹלָה מִדְּבַרֵּי רַבָּא: אָמַר רַב אַשִּׁי, הַלְּבָב – כִּיּוֹן
 27 שֶׁהוּרְק פְטוּר אַם הִיתָה רְפוּאָה מוֹמַנַת בְּשַׁעֲתִיחָה הוּרְקָה, יֵשׁ
 28 לְפוֹטְרוֹ אֲפִילוּ אַם הִי סְפִינָן בְּשׁוֹק וְלֹא בִידוֹ, וְאָף אַם לְאַחַר
 29 פְּגִיעַת הַחֵץ לֹא נִמְצְאוּ סְמִינֵי בְּשׁוֹק, מְשׁוּם שֶׁהִי מוֹמַנִים בְּשַׁעֲתִיחָה
 30 הוּרְקָה, מְשׁוּם לִיה רַב אַחָא סְמִינֵי דְרַבָּא, לְשִׁיתַךְ שֶׁהוּרְק
 31 פְטוּר אַם הִי סְמִינֵי בְּשׁוֹק, אַם רַק לְאַחַר פְּגִיעַת הַחֵץ נִפְדְּמֵנוּ לוֹ
 32 סְפִינָן, וְלֹא רִיפָא אֶת עֲצֻמוֹ בְּהֵם וּמֵת, מְהֵן דִּינוֹ שֶׁל הוּרְק, הָאֵם
 33 הוּוּ פְטוּר שֶׁהִי בִיד הִנְהַרְג לְרַפָּא אֶת עֲצֻמוֹ, אוֹ שֶׁהוּוּ חִיב
 34 מְשׁוּם שֶׁבְּשַׁעֲתִיחָה הוּרְקָה לֹא הִיתָה רְפוּאָה מוֹמַנַת. אָמַר לִיה, כִּיּוֹן
 35 שֶׁקוֹדֵם שַׁעֲמַד הוּרְק בְּדִין הִיא יִכּוּל הִנְהַרְג לְרַפָּא אֶת עֲצֻמוֹ, הִי
 36 שְׂאֵם הִי דְנִים בְּשַׁעֲתִיחָה שֶׁהִי סְמִינֵי לְפָנֵי הִנְהַרְג, הִיא הוּרְק וְיִצֵּא
 37 זְכָא בְּדִין, מְשׁוּם כֵּךְ אָף עֵתָה יֵצֵא הוּרְק מִפִּית דִּין כְּשֶׁהוּוּ וְכָא.
 38 אוֹפֵן נוֹסֵף: וְאָמַר רַבָּא, וְרַב בְּחוּקָה צְרוּר כְּפוֹתֵל, וְהוּוּ הַצְּרוּר
 39 לְאַחֲרוּיָהּ וְהָרָה, תְּיִיב הוּרְק, כִּיּוֹן שֶׁמְכוּחוֹ בְּאֵה הַמִּיתָה. וְהִנָּה תוֹנָא
 40 – וְכֵן שְׂנִינָה בְּרִייתָא, גְּזוּן אֵלוֹ מִשְׁשַׁחֲקִין בְּכַדוּר – שׁוֹרְקִים אֶת
 41 הַכְדוּר כְּכוֹתֵל בְּכַח חוֹזוֹר לְאַחֲרוּיִו הִרְבָּה וְחֲבִירוֹ אוּחוֹ בְּכַדוּר
 42 וּמִכַּח אוֹתוֹ בְּהַ, שְׁהִרְגוּ עַל יָדֵי הַכְדוּר, כְּלוּמַר, שׁוֹרֵק אֶחָד מֵהֵם
 43 בְּכַח וְהַרְג הַכְדוּר בְּחוֹרְתוֹ, אַם הַרְגוּ בְּמִיּוֹד, וּבְאוּפֵן שֶׁהַתְּכוּיִן הוּרְק
 44 שֶׁבַחֲרוֹת הַכְדוּר לְאַחֲרוּיִו יִהְרַג מִי שִׁפְגַע בּוֹ הַכְדוּר, נְהָרְגוּ, אַבֵּל
 45 אַם הַרְגוּ בְּשׁוֹנָה, שֶׁלֹּא תִּכּוּיִן הוּרְק לְהַרְגוֹ, גְּזוּן – הוּרְק שֶׁהַרְג
 46 גּוֹלָה לְעִיר מִקְּלוֹט.
 47 שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: לְשַׁם מַה הַשְּׂמִיעֵנוּ הַתְּנָא שֶׁשְׂוֹנָה גְּזוּלִין, הִי
 48 פְּשִׁיטָא שְׂגוּלִים כִּכֵּל רֹצַח בְּשַׁגְגָּה. עוֹנָה הַגְּמָרָא: דִּין זֶה שֶׁמְמִיד
 49 נְהָרְגוּ, אִימְרָה לִיה – נִצְרַח הַתְּנָא לְהַשְּׂמִיעֵנוּ, מְשׁוּם דְּמְהוּ דְּתִימָא
 50 – שְׂמֵא תֵּאמַר שֶׁהַתְּרָאָה שֶׁהַתְּרֵוֹ עֵדִים קוֹדֵם הוּרְקָה שְׂאֵם יִהְרַג
 51 יִתְחַיֵּב מִיתָה, הַתְּרָאָה כִּפְּסֵי הִיא, מְשׁוּם שִׁישׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּשַׁעֲתִיחָה
 52 הוּרְקָה, מִי יִמְרֵי דְהִרְדָּה – מִנֵּן לִנּוּ שְׁבוּדָאֵי יַחוּר הַכְדוּר לְאַחֲרוּיִו
 53 וּפְגַע בְּאֲדָם שַׁעֲמוּד שָׁם, וְאִם כֵּן, אִין לְחִיבִי מִיתָה בְּהַתְּרָאָה זֶה, קָא
 54 מְשַׁמְעֵן לָן שֶׁהִיא הַתְּרָאָה וְדֵאִי מְחַיֵּיב מִיתָה.
 55 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְדוֹן בְּדִין מִשְׁחַק בְּכַדוּר: תְּיִיב רַב תְּחַלִּיפָא בְּרַב
 56 מְעַרְבָא קְמִיחָה דְרַבֵּי אַבְהוֹ – לְפָנֵי רַבֵּי אַבְהוֹ, גְּזוּן אֵלוֹ מִשְׁשַׁחֲקִין
 57 בְּכַדוּר, שְׁהִרְגוּ בְּחוֹרְתֵי הַכְדוּר מִכַּח זְרִיקְתָם, אַם עֵמֵד הִנְהַרְג תוֹךְ
 58 אַרְבַּע אַמוֹת שֶׁל הַכוֹתֵל וּפְגַע בּוֹ הַכְדוּר וְהַרְגוּ, פְּטוּר הוּרְק מְגֻלוֹת,

62 שְׁלֵא בִפְנֵי בֵּית דִּין, אלא בפני עדים, פְּטוּר. ומפרש רבא: בִּפְנֵי בֵּית
 63 דִּין חַיִּב, דְּכִתְּבִי (דברים יג) וְיִבְעַרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ. אבל שְׁלֵא בִּפְנֵי בֵּית
 64 דִּין, אלא בפני עדים, פְּטוּר, דְּהוּא לֵה עֵדוֹת זו עֵדוֹת שְׂאֵי אֵתָה כְּבוֹל
 65 לְהוֹמִיָה.
 66 שואלת הגמרא: הָא תו – מה שהשמיע רבא דין טריפה שרבע לָמָה
 67 לֵי, תִּינּוּ תָךְ – הלא שוה זה לטריפה שרצח, וכבר השמיע דינו
 68 קודם. משיבה הגמרא: לא משום כך כפל רבא את דבריו, אלא
 69 הָרוֹבֵעַ אֵת הַטְּרִיפָה אֵיצְמִרְבָּא לֵיךְ להשמיע שוה חייב, מהו
 70 דְּתִמְא לִיהוּ פְּמָאן – שמא תאמרו שהוא כמי דְּמִשְׁמַשׁ מֵת וְלִכְן
 71 לִפְטוּר, קָא מְשַׁמַּע לָן שלא. דְּעִיקַר אִיסוּר עֵרִוֹת מְשׁוּם תְּנַאָה הוּא,
 72 וְהָא וְהַרְבּוּעַ טְרִיפָה אֵית לִיה וְיֵיש לֹן תְּנַאָה, וְלִכְן לַעֲנִין זֶה טְרִיפָה
 73 כְּחֵי.
 74 דין נוסף: וְאָמַר רַבָּא, עֵדִים שֶׁעִידוּ בְּטְרִיפָה לְחֵיבו מִיתָה, וְלֵאחַר
 75 מִכְּן חֲזוּמָא, אֵין נְהָרְגִין, כִּי לא זממו אלא על אדם שהוא כהרוג. עָדֵי
 76 – עדים שהם עצמם שְׁהֵנִידו שְׁהֵנִידו לחייב אדם מיתה והזוּמָא,
 77 נְהָרְגִין, שְׁהֵרִי כְּתוּב (דברים יג) וְיִבְעַרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ.
 78 רב אשי חולק על רבא: רַב אֲשֵי אָמַר, אֲפִילוּ עָדֵי – עדים שהם
 79 טְרִיפָה שְׁהוּזוּמָא, אֵין נְהָרְגִין, לְפִי שְׂאֵינָן בּוֹזְמִי וּזְמִינָן – לפי שאלו
 80 המעידים נגדם, אֵין עֵדוֹתָם עֵדוֹת, כִּי אֵי אֲפֻשֵׁר לְהוּזוּמָה, מְשׁוּם
 81 שְׁלֵא בֵּאוּ לְהַרְגוּ אלא אנשים שהם טריפה.
 82 דין נוסף: וְאָמַר רַבָּא, שׁוֹר שְׁהוּא טְרִיפָה, שְׁהָרַג אָדָם, חַיִּב סְקִילָה,
 83 וְשׁוֹר שְׁלֵ אָדָם טְרִיפָה שְׁהָרַג, פְּטוּר, וְמֵאֵי מְעַמָּא שְׁפִטוּר, דְּאָמַר קְרָא
 84 (שמות כא טו) 'הַשׁוֹר יִסְקַל וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוּמָת', לְלַמַּד שְׁכָל הַיָּכָא דְקָרִינָא
 85 בֵּיה 'וְגַם בְּעֵלְיוֹ יוּמָת' – באופן ששייך לדון על מיתת בעל השור,
 86 קָרִינָן בֵּיה – יש לקיים 'הַשׁוֹר יִסְקַל', וְכָל הַיָּכָא דְלֵא קָרִינָן בֵּיה 'וְגַם
 87 בְּעֵלְיוֹ יוּמָת', לֵא קָרִינָן בֵּיה 'הַשׁוֹר יִסְקַל'. וכאן שבעל השור הוא
 88 טריפה, ואם הרג נפש אינו נהרג על פי עדים, כן שורו שהרג, אינו
 89 נסקל.
 90 רב אשי חולק על רבא: רַב אֲשֵי אָמַר, לא רק שורו של טריפה
 91 פטור, אלא אֲפִילוּ שׁוֹר שְׁהוּא טְרִיפָה נְמִי וְגַם כּוֹן שְׁהָרַג, פְּטוּר.
 92 ושואל: מֵאֵי מְעַמָּא שְׁפִטוּר. ומשיב: בֵּינָן דְּאֵילוּ בְּעֵלִים הִיָּה טְרִיפָה
 93 וְהַרְג, הוּוּ פְּטוּרֵי – הִיָּה פטור, גַּם שׁוֹר שְׁהוּא טְרִיפָה נְמִי פְּטוּר,
 94 שְׁמִיתָת הַשׁוֹר הוֹקֵשָׁה לְמִיתָת הַבְּעֵלִים.
 95 שנינו במשנתנו, יִשְׁפָּה בּוֹ אֵת הַכֶּלֶב וְכו'. פטור. הַשִּׁיךְ בּוֹ אֵת
 96 הַנַּחֲשׁ, רַבִּי יְהוּדָה מְחַיִּיב וְחַכְמַיִם פּוֹטְרִין.
 97 מבאר הגמרא: אָמַר רַב אָמַר, בְּרַ יַעֲקֹב, בְּשֶׁתְּמַצָּא לִימֵר –
 98 כְּשֶׁתְּדַקֵּד בְּדַבְרֵי הַתְּנַאִים, תִּמְצָא שְׁלִדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה, הַמְחַיִּיב אֵת
 99 הָאָדָם שֶׁהַשִּׁיךְ נָחַשׁ בַּחֲבִירוֹ, אָרַם נָחַשׁ בֵּין שִׁינָיו הוּא עוֹמֵד,
 100 וכשֶׁאָדָם נוֹעֵץ שִׁינֵי הַנַּחֲשׁ בַּחֲבִירוֹ וְהָאֵרֶס שֶׁבֵּהן הוֹרֵג, אֵין זֶה
 101 'גְּרָמָא' אלא כמי שתוקע סכין בבטנו, לְפִיכָד הַמְכַיֵּשׁ, דִּינוּ בְּפִיָּיה.
 102 כְּדִין רֹצֵחַ, וְנָחַשׁ פְּטוּר, מְשׁוּם שֶׁהָאֵרֶס יֵצֵא בְּלֵא כּוֹנֵת הַנַּחֲשׁ.
 103 וְלְדָבְרֵי חֲקָמַיִם, הַפּוֹטְרִים אֵת הַמְכַיֵּשׁ, אָרַם נָחַשׁ אֵינוֹ עוֹמֵד בֵּין
 104 שִׁינָיו אלא מְעַמָּא הוּא מְקִיא בְּשַׁעַת נִשְׁכֵיהּ, לְפִיכָד נָחַשׁ בְּפִיָּיה,
 105 כְּדִין שׁוֹר שֶׁהִמִּית, וְהַמְכַיֵּשׁ פְּטוּר, שְׁלֵא הוּא גִמַר אֵת הַרְצִיחָה אלא
 106 רַק גִּרַם שֶׁנַּחֲשׁ יִקְיָא אֵרֶס וְיִהַרְגֵנָּה.

משנה

107 הַמְכָּה אֵת חֲבִירוֹ, בֵּין בְּאֶבֶן בֵּין בְּאֶנְרוּף, וְאִמְדוּהוּ לְמִיתָה – וְהַתְּבוֹנָנוּ
 108 הַבֵּית הַדִּין בְּמַכְתּוֹ וְשִׁיעֵרוֹ שִׁימוֹת, וְאַחַר כֵּךְ הִיָּקַל – הוֹטֵב מִצְבו
 109 מִמָּה שֶׁהָיָה בַתְּחִילָה, וְאִמְדוּהוּ שִׁיחִיה, וְלֵאחַר מְבָאן הַכְּבִיד הַחֲזִיל
 110 וְמָת, הַדִּין שֶׁהוֹרֵצַח חַיִּב, שֶׁנִּרְאָה שֶׁמֵת מִחַמַּת הַמָּכָה, אֵלוֹ הֵם
 111 דַּבְרֵי חַכְמַיִם. רַבִּי נְחֵמְיָה אָמַר, פְּטוּר מְשׁוּם שֶׁרְגָלִים לְדָבָר –
 112 הַדְּבָרִים מוֹכִיחִים שְׁלֵא מֵת מִחַמַּת מַכָּה זוֹ, שֶׁהִרֵי הִיָּקַל בִּינַתִּיִּים.

נמרא

113 מקור לדברי התנאים: תִּנּוּ רַבָּנָן בְּבִרְיָתָא, אֵת הַדְּרָשָׁה הוּוּ דְרַבִּי רַבִּי
 114 נְחֵמְיָה, נֵאמַר (שמות כא יח) 'כִּי יִרְבִּין אֲנָשִׁים וְהָבָה אִישׁ אֵת רֵעֵהוּ
 115 בְּאֶבֶן אוּ בְּאֶנְרָף וְלֵא יָמוֹת וְנָפַל לְמַשְׁכָּב, אִם יָקוּם וְהִתְלַחַף בַּחַיִּין

1 הַשִּׁיב רַב פַּפַּא: וְאֵלֵא מַה בְּרַצוֹנָךְ לומַר, שֶׁאֵין הַנְּפִילָה מַכְחו כְּלָל,
 2 אִי לֵאוּ בַחוּ הוּא, אִם כֵּן, תִּיָּוֵל לְתַתָּה – הִיָּה לֵה לִפּוֹל כְּנֵגַד מִקּוּם
 3 הוֹרִיקָה וְלֵא לִלְכַת לְצַדִּידִים.
 4 מַסִּיקָה הַגְּמָרָא: אֵלֵא עַל כְּרַחֵךְ יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁהִלִּיכַת הָאֵבֶן הִיָּה מַכַּח
 5 הוֹרִיקָה, אֵלֵא שֶׁאֵינָה מְמַשִּׁיבָה לַעֲלוֹת כִּיֹּן שֶׁנַּחֲלַשׁ כַּח הוֹרִיקָה,
 6 אֵבֶל עֵדִינן בְּחַ פְּחֵי פְּחֵי הַשׁוֹרֵק הוּא הַגּוֹרֵם לְאֵבֶן לִפּוֹל בְּצַדִּידִים,
 7 וְחֵיב הוֹרֵק.
 8 הַגְּמָרָא דְנָה בְּעִנֵּין רְצִיחַת אָדָם הַנוֹטָה לְמוֹת: תִּנּוּ רַבָּנָן בְּבִרְיָתָא,
 9 אָדָם שֶׁהִכּוּהוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בְּעֲשָׂרָה מְקֻלּוֹת, וְמָת, הַדִּין שֶׁבֵּין
 10 שֶׁהִכּוּהוּ בְּכַת אַחַת, בֵּין בְּזֶה אַחַר זֶה, כּוֹלֵם פְּטוּרִין, אֵלוֹ הֵם דַּבְרֵי
 11 חַכְמַיִם. רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא אָמַר, בּוֹה אַחַר זֶה, הָאֲחֵרִין חַיִּב, וְאִף
 12 שֶׁגַם בְּלַעֲדֵיהּ זֶה הוּא גּוֹסֵס, חַיִּב, מִפְּנֵי שֶׁקָּרַב אֵת מִיתָתוֹ.
 13 מְקוּר דַּבְרֵי הַתְּנַאִים: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְשִׁנְיָהּ מִקְרָא אָחַד דְרַבִּי שְׁוֹ,
 14 שֶׁנֵּאמַר (ויקרא כד יז) 'וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת', רַבָּנָן סְבָרֵי
 15 שֶׁמִּשְׁמַעוֹת 'כָּל נֶפֶשׁ', שֶׁאֵין הוֹרֵצַח חַיִּב עַד דְּאֵיבָא בְּנֵרְצַח כָּל
 16 הַנֶּפֶשׁ, אֵבֶל לא אִם כְּבַר נִיטֵל חֵלֶק מִנְּפֻשׁוֹ וְנַעֲשֵׂה גּוֹסֵס. וְרַבִּי יְהוּדָה
 17 בֵּן בְּתִירָא סְבָר שֶׁמִּשְׁמַעוֹת 'כָּל נֶפֶשׁ', שְׁחִיב אִף אִם נִיטֵל כָּל דְּהוּא
 18 'כֹּל שֶׁהוּא' מִהַנֶּפֶשׁ, וְכַגּוֹן הוֹרַג גּוֹסֵס.
 19 רבא מְצַמְצֵם אֵת מַחְלוֹקַת הַתְּנַאִים: אָמַר רַבָּא, תְּכַל מוֹדִים בְּהוֹרָג
 20 אֵת הַטְּרִיפָה – אָדָם עִם פְּגִיעָה קִשָּׁה בְּגוּפוֹ וְסוּפוֹ לְמוֹת, שְׁהוּא
 21 פְּטוּר, מְשׁוּם שֶׁטְרִיפָה נַחֲשׁ כַּהֲרוּג. וְכֵן בְּהוֹרָג גּוֹסֵם – הַנוֹטָה לְמוֹת
 22 בְּיַד שְׂמִיָם, שְׁלֵא כְּהוּדָה אֵלֵא חֵלָה מֵאֲלִילוֹ, שְׁהוּא חַיִּב, כִּי מִקְצַת
 23 הַנֶּפֶשׁ שִׁישׁ בּוֹ וּזֶה הִיָּה כֵל הַנֶּפֶשׁ שֶׁלּוֹ, הוֹרֵצַח נָטַל אֵת כּוֹלָהּ. לֵא
 24 נְחֵלְקוּ אֵלֵא לְגוֹסֵם בְּיַד אָדָם, כְּגוֹן זֶה שֶׁהִכּוּהוּ הָרַאשׁוֹנִים וְבֵא אַחַר
 25 הַדְּמִיתוֹ. מֵר מְדַמֵּי לִיָּה – רַבָּנָן מְדַמִּים אוֹתוֹ לְטְרִיפָה, שְׁהוּא כְּמַת
 26 וְהוֹרוּגוֹ פְּטוּר, וְמַר – רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא חַיִּב לִיָּה לְגוֹסֵם בְּיַד
 27 שְׂמִיָם שְׁהוּא כְּחֵי וְהוֹרוּגוֹ חַיִּב.
 28 הַגְּמָרָא מְבַרַּרַת לְמוֹת לֵא קִיבְלוֹ אֵחַד אֵת סַבְרַת חֲבִירוֹ. שׁוֹאֲלַת
 29 הַגְּמָרָא: מֵאֵן וְהַמְדַמֵּי מִיָּה לְטְרִיפָה, מֵאֵי מְעַמָּא לֵא מְדַמֵּי לִיָּה לְגוֹסֵם
 30 בְּיַד שְׂמִיָם. וּמְשִׁיבָה: גּוֹסֵם בְּיַד שְׂמִיָם, לֵא אֵיתְעָבִיד בֵּיה מְעַשָּׂה –
 31 לֵא נַעֲשֵׂה בּוֹ מְעַשָּׂה, אֵלֵא חֵלָה מֵאֲלִילוֹ, וְלִכְן מִקְצַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁבּוֹ זֶה
 32 הִיָּה כֵל הַנֶּפֶשׁ שֶׁלּוֹ וְהַנוֹטָלָה חַיִּב, אֵבֶל הָאֵי – גּוֹסֵס בְּיַד אָדָם
 33 אֵיתְעָבִיד בֵּיה מְעַשָּׂה עַל יַדִּי הָרַאשׁוֹן, שְׁהוּא נָטַל מִקְצַת נֶפֶשׁוֹ,
 34 וְהַשֵּׁנִי אֵינוֹ נִיטֵל אֵלֵא אֵת הַחֵלֶק הַנּוֹתֵר. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: וְמֵאֵן
 35 הַמְדַמֵּי לִיָּה לְגוֹסֵם בְּיַד שְׂמִיָם, מֵאֵי מְעַמָּא לֵא מְדַמֵּי לִיָּה לְטְרִיפָה.
 36 וּמְשִׁיבָה: טְרִיפָה, מְחַתְּבֵי סִימָנִים – נַחְתְּכוּ הוֹוֶשֵׁת אוּ הַקְּנָה, שֶׁהֵם
 37 סִימְנֵי חַיִּוֹת, וְכוּרֵר שְׁלֵא יְחִידָה, אֵבֶל הָאֵ – גּוֹסֵס בְּיַד אָדָם לֵא
 38 מְחַתְּבֵי סִימָנִים, וְאֵין הַדְּבַר בְּרוּר שִׁימוֹת, שִׁישׁ מִיעוּט גּוֹסֵסִים
 39 שְׁחִיבִים.
 40 בְּרִייתָא בְּעִנֵּין זֶה: תִּנּוּ תְנַאִי קְמִיָה – שְׁנֵה תֵנַא לְפָנֵי דְרַבִּי שְׁשֵׁת. נֵאמַר
 41 (ויקרא כד יז) 'וְאִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ אָדָם מוֹת יוּמָת', 'כֹּל נֶפֶשׁ' מִשְׁמַע
 42 כֹּל שֶׁהוּא מִהַנֶּפֶשׁ, לְחַיִּבֵא – לְרַבּוֹת הַמְכָּה אֵת חֲבִירוֹ וְאֵין בּוֹ – אֵין
 43 בְּמַכָּה זֶה בְּרִי לְהִמִּית, וְכֵא אַחַר וְהִמִּיתוֹ שְׁהוּא חַיִּב, מִקְשָׁה רַב
 44 שֶׁשֶׁת: אִם בְּהַכָּאת הָרַאשׁוֹן אֵין בּוֹ בְּרִי לְהִמִּית, שְׁשִׁימָא שֶׁאֲחֵרִין
 45 חַיִּב, שֶׁהִרֵי הַרַג אָדָם שֶׁלֵם. אֵלֵא כֵךְ יֵשׁ לְשַׁנוֹת אֵת הַבְּרִייתָא, אִם
 46 יֵשׁ בּוֹ בְּרִי לְהִמִּית, וְהִרֵי הַמוֹכָה גּוֹסֵס, וְכֵא אֵת וְהִמִּיתוֹ, שְׁהוּא חַיִּב.
 47 וְקָתְמָא – בְּרִייתָא זֶה שֶׁנִּשְׁנַתָּה בַּסֵּת (שְׁלֵא נִתְפָּרֵשׁ מִי שֶׁנֵּאמַר) הִיָּה
 48 כְּדַעַת פְּרָבִי יְהוּדָה בֵּן בְּתִירָא, הַסּוֹבֵר שֶׁהוֹרַג אֵת הַגּוֹסֵס בְּיַד אָדָם
 49 חַיִּב.
 50 רבא מְבִיא כְּמַה דִּינִים הַנוֹגְעִים לְטְרִיפָה: אָמַר רַבָּא, הַהוֹרָג אֵת
 51 הַטְּרִיפָה פְּטוּר, שְׁהוּא כַּהֲרוּג. וְטְרִיפָה שְׁהָרַג בְּרִיא בִּפְנֵי בֵּית דִּין שֶׁל
 52 כִּ"ג דִּינִים חַיִּב, וְאִם הִרַג שְׁלֵא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, אֵלֵא בִּפְנֵי עֵדִים,
 53 פְּטוּר. וּמְפָרֵשׁ רַבָּא: הִרַג בִּפְנֵי בֵּית דִּין (מֵאֵי מְעַמָּא) חַיִּב, דְּכִתְּבִי
 54 (דברים יג) וְיִבְעַרְתָּ הָרַע מִקִּרְבְּךָ, וְהִרֵי רֵאוּהוּ הַבֵּית דִּין שֶׁרַצַּח. הִרַג
 55 שְׁלֵא בִּפְנֵי בֵּית דִּין, אֵלֵא בְּפָנֵי עֵדִים, פְּטוּר, דְּהוּוּא לֵה – שֶׁהִרֵי עֵדוֹת
 56 זֶה הִיָּה עֵדוֹת שְׂאֵי אֵתָה כְּבוֹל לְהוֹמִיָה, שֶׁאִם יוֹזְמוּ הָעֵדִים, לֵא נוֹכַל
 57 לְקַיֵּם 'עֲשִׂיתֶם לוֹ כְּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו' (דברים יט ט), שְׁכִינֵן
 58 שֶׁזְּמָמוּ לְהַרְגוֹ אָדָם שְׁהוּא כְּבַר כַּהֲרוּג, לֵא יְהִיּוּ נַהֲרָגִים, וְכָל עֵדוֹת
 59 שְׂאֵי אֵתָה כְּבוֹל לְהוֹמִיָה, לֵא שְׁמָה עֵדוֹת.
 60 דִּין נוסף: וְאָמַר רַבָּא, הָרוֹבֵעַ מִבְּשֶׁכַב וְכוּר אֵת הָאָדָם שְׁהוּא טְרִיפָה,
 61 חַיִּב מִיתָה. וְטְרִיפָה שְׁרַבַּע, דּוּקָא אִם רַבַּע בִּפְנֵי בֵּית דִּין, חַיִּב, אֵבֶל

1 אי לאו כחו תיזיל לתחת. תפול מיד כנגדה ולא לצדדין: אלא כח כחוש הוא.
2 אינו כחו חזק אלא קצת כחו כי כאן והאי דלא אזלה לעיל משום שכלה כח חזק
3 הוריקה והאבן חזרת לארץ אבל עדיין הולכת היא ממקצת כחו: ח"ג ר' יהודה בן
4 בתירא אומר בזה אחר זה האחרון חייב וכו': עד דאיכא כל נפש. וכיון דמתחילה

5 סייעו הראשונים בהריגתו ליכא כולה נפש
6 במכת האחרון: כל דהוא נפש. אפי' מקצתה
7 ומיהו היכא דהכחו בבת אחת לא קטלינן
8 לכלהו דאיש כי יכה אמר רחמנא ולא שנים
9 שהכוחו: הכל מודים בהורג את אדם
10 טריפה. כגון נקב הוושט או קרום המוח:
11 שהוא פטור. מדלא אפילונו ביה שמע מינה
12 כיון דניכרים תחית סמינן חיותו גברא
13 קטילא חשיב ליה: גנוסם בידי שמים. ובא
14 אחר והרגו הכל מודים שחייב דלא
15 איתעביד ביה מעשה ברישא והרי הוא כחי:
16 גנוסם בידי אדם. כגון זה שקרוב למות
17 מחמת המכות אלא לא עשאוהו הראשונים
18 טריפה: מחתרי סמינן. סימן חיותא: כל נפש
19 להביא וכו'. דמשמע כל דהוא נפש: שהוא
20 חיבי. הלאחרון: ובערת הרע. והרי ראוהו
21 רוצח: שלא בפני כ"ח. ואתה בא לחייבו על
22 פי עדים פטור דאין עדותן עדות דהויא עדות
23 שאי אתה יכול להזימה לקיים בה דין הומה
24 שאם הוומו אין נהרגין דגברא קטילא בעו
25 למיקטל: את הטריפה. אדם טריפה ורבעו
26 בחירו במשכב וכו': חייב. דהא איכא הנאה:
27 כמאן דמשמש מת. רובע את המת: והא
28 אית ליה הנאה. אבל רובע את המת ליכא
29 הנאה שעבר חמימותו ולחלחלו ונצטנן:
30 עדי טריפה. שדן עצמן טריפה: שהוומו
31 נהרגין. דכתיב ובערת הרע מקרבך: לפי
32 שאינן בוזומי וזומין. בדין וזומי וזומין
33 אותם שהיומם ואמרו להם באותה שעה
34 עמנו הייתם אם היו באין שנים אחרים
35 וזומינן אותם לומר היאך אתם זומינן את
36 אלו והרי אתם עמנו הייתם במקום פלוני אין
37 הוומינן שנמצאו עכשיו וזומינן נהרגין
38 משום דגברא קטילא בעי למיקטל הלכך כי
39 לא אתזמו נמי לא מקטלי הנך טריפה
40 אפמייהו דהוויא לה עדות שאי אתה יכול
41 להזימה ולא מקטלי ולרבא כיון עדות
42 וזומינן חרוש הוא אע"ג דהוי עדות שאי
43 אתה יכול להזימה מקטלי: וזומי וזומין.
44 המזומין את הראשונים כשהן נעשו וזומינן
45 הוו להו וזומינן של וזומינן קמאי כל עדות
46 וזומם קרו וזומי של נדון כדאמרין וזומי בת
47 כדן באלו דן הנתנן (לקמן דף פד): וגם
48 בעליו יומת. כלו' כמיתת בעלים (בסנהדרין
49 דף ב.) כך מיתת השור ולהא מילתא נמי
50 מקשינן להו דכיון דאילו קטיל מריה שלא
51 בביד לא מקטיל על פי עדים כדאמרין
52 לעיל שורו נמי לא מקטיל: כיון דאילו הוו
53 בעלים טריפה. דכוותה לא הוי מקטילי שור
54 טריפה נמי לא מקטיל דהא למיתת בעלים
55 הוקש: שיסה. גיריה: השיך. שאחו הנחש
56 והוליכו והשיך הנחש בבשרו: בין שינוי עומד. והרי הוא כחוש דלאו גרמא הוא שהרי כלי משחיתו בידו: מכיש כסיף. כדן רוצח: מעצמו מקיא. בנשיכחו
57 וכשהשיכו זה עדיין אין בו כדי להמית לפיכך גרמא בעלמא הוא אף על פי שיודע שסופו להקיא מיהו לא מכוונו מיתת: לפיכך נחש בסקילה. כדן שור שהמית דכל
58 בהמה ודחי כשהו ליה אלא שדבר הכתוב בהוה: מתני' ואמרוהו למיתת. בית דין אבל אמרוהו תחילה לחיים אפילו לרבנן פטור כדלקמן: והיקל ממה שדוהו. וחזרו
59 ואמרוהו לחיים: שרגלים לרבי. שלא מת מחמת מכה זו שהרי היקל:

1 בגנוסם בידי אדם. תימה אותו שעשאו גוסס אמאי פטור הא רוב גוססין למיתה
2 ואמרין בריש בן סורר (לעיל דף טט) דהולכין בידיני נפשות אחר הרוב
3 והמכה בחירו ואמרוהו למיתה ומת מי לא מייחבי והא נמי אמור למיתה הוא ו"ל דכיון
4 שהקילה עליו תורה שהוכשין אותו כדאמרין בסמוך ואע"פ שאמרוהו למיתה אין
5 הורגין כל זמן שהוא חי ויזמני נמי דאמרין
6 למיתה וחי אף על גב דרובא מייתי הלכך כיון
7 שבא אחר והרגו פטור ותרע דהא אשכחן גוסס
8 בידי שמים ונחשב כחי לחייב את ההורג אע"ג
9 דרוב גוססין למיתה הלכך אין לתמוה בגוסס
10 בידי אדם אם נחשבנו כחי לפטור מי שעשאו
11 גוסס.

12 מר מדמי ליה לטריפה וכו'. אף על גב דקריא
13 קא דרשי איצטרך ליה להני טעמי:
14 התורג את הטריפה פטור. אפי' למי' טריפה
15 חיה דסופו שימות בחבלה זו ותרע
16 דהא רבא אית ליה טריפה חיה בפרק קמא
17 דתמורה (דף יא: ושם) ומיהו נראה דהתם גרסין
18 רבה בר פלוגתיה של רב תסדא ועוד דסברתיה
19 הפוכה בפרק קמא דבכורות (דף ג: ושם):
20 בפני בית דין חייב. כגון דראוהו ביום שדנין
21 על הטריפה דאי ראוהו בלילה בעי
22 עדות כדמוכח בהחובל (ביק ד' ז: ושם) וכיון
23 דבעי עדות בעינן עדות שאתה יכול להזימה
24 שור טריפה שהרג חייב. אע"ג דבשילוח פרק
25 ד' ה' (שם דף מד:) פטרינן לרבי שמעון שור
26 שנתכין להרוג את זה והרג את זה מטעם
27 דכמיתת בעלים כך מיתת השור לא דמי דהתם
28 הטעם שוה לשניהם אבל הכא באדם שייך
29 לפטור מטעם עדות שאי אתה יכול להזימה
30 ובשור לא שייך דאם הוומו עדים משלמים דמי
31 שור טריפה לבעלים:

מגדף
1 **בפני בית דין**, פטור. **בפני בית דין** (מאי טעמא) חייב, דכתיב 'ובערת הרע מקרבך'. **שלא בפני**
2 **בית דין**, פטור, דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה,
3 **לא שמה עדות**. ואמר רבא, הרובע את הטריפה, חייב. טריפה שרבע, בפני בית דין, חייב. **שלא**
4 **בפני בית דין**, פטור. **בפני בית דין** חייב, דכתיב 'ובערת הרע מקרבך'. **שלא בפני בית דין**, פטור,
5 **דהויא לה עדות שאי אתה יכול להזימה**. הא תו, למה לי, תיגוהו. הרובע את הטריפה,
6 איצטריקא ליה. מהו דתימא, ליהו כמאן דמשמש מת וליפטור, קא משמע לן דמשום תנאה
7 הוא, והא אית ליה תנאה. ואמר רבא, עדים שהעידו בטריפה והוומו, אין נהרגין. עדי טריפה
8 שהוומו, נהרגין. רב אשי אמר, אפילו עדי טריפה שהוומו, אין נהרגין, לפי שאינן בוזומי וזומין.
9 ואמר רבא, שור טריפה שהרג, חייב. ושור של אדם טריפה שהרג, פטור. מאי טעמא, אמר קרא
10 'השור יסקל וגם בעליו יומת', כל היכא דקרינא ביה 'וגם בעליו יומת', קרינא ביה 'השור יסקל'.
11 וכל היכא דלא קרינא ביה 'וגם בעליו יומת', לא קרינא ביה 'השור יסקל'. רב אשי אמר, אפילו
12 שור טריפה נמו שהרג, פטור. מאי טעמא, פין דאילו בעלים הוו פטורי, שור נמי פטור: שיסה
13 בו את הכלב וכו': אמר רב אחא בר יעקב, כשתמצא לומר לדברי רבי יהודה, ארם נחש, בין
14 שינוי הוא עומד. לפיכך מביש כסיף, ונחש פטור. לדברי חכמים, ארם נחש, מעצמו הוא מקיא.
15 לפיכך נחש בסקילה, והמביש פטור: **משננה המפה את חבירו**, בין באבן בין באגרוף, ואמרוהו
16 למיתה, והיקל ממה שהיתה, ולאחר מפאן הכבוד ומת, חייב. רבי נחמיה אומר, פטור, שרגלים
17 לדבר: **גמרא** תנו רבנן, את זו דרש רבי נחמיה, 'אם יקום והתהלך בחיזן
18 על

19 והוליכו והשיך הנחש בבשרו: בין שינוי עומד. והרי הוא כחוש דלאו גרמא הוא שהרי כלי משחיתו בידו: מכיש כסיף. כדן רוצח: מעצמו מקיא. בנשיכחו
20 וכשהשיכו זה עדיין אין בו כדי להמית לפיכך גרמא בעלמא הוא אף על פי שיודע שסופו להקיא מיהו לא מכוונו מיתת: לפיכך נחש בסקילה. כדן שור שהמית דכל
21 בהמה ודחי כשהו ליה אלא שדבר הכתוב בהוה: מתני' ואמרוהו למיתת. בית דין אבל אמרוהו תחילה לחיים אפילו לרבנן פטור כדלקמן: והיקל ממה שדוהו. וחזרו
22 ואמרוהו לחיים: שרגלים לרבי. שלא מת מחמת מכה זו שהרי היקל:

מגדף הוראת שעה היתה. איכא למאן דאמר לקמן (דף פ) מקושש נמי הוראת שעה היתה:
לא היה יודע באיזו מיתה. ואע"ג דמיתה סתם חנק היא מתוך הסברה היה מדמה לעובר עבודה זרה דבסקילה דמהלל שבת בפרהסיא ככופר בעיקר דכופר במעשה בראשית:

גמ' על משענתו. מתרגמינן על בורייה שנתרפא לגמרי ונשען על כחו: וכי תעלה על דעתך. למה לי למימר ונקח המכה ממיתה: **אלא** זה שאמרוהו. מתחילה למיתה ובא הכתוב ללמדך שאם יקום מן המשכב והתהלך בחוץ ואמרוהו למשענת חיים ונקח המכה ואפי' מת לאחר מכן שחזר והכבד: **ורבנן** האי ונקח המכה מלמד שחובשין אותו. אם אמרוהו למיתה חובשין את המכה שלא יברח עד שנראה אם ימות אם לא להכי אתי ונקח המכה דמשמע לכשיקום ונקח מכלל דעד השתא חבוש הוא: יליף ממקושש. דכתיב (במדבר טו) ויניחו אותו במשמר: מקושש בר קטלא הוא. פשיטא ליה למשה דבר קטלא הוא כדאייתי לקמן בברייתא יודע היה משה רבינו שהמקושש במיתה שהרי כבר נאמר בתורה מחללה מות יומת אהרן לא היה יודע באיזו מיתה יומת רבנן סבירא להו כמאן דאמר לא בעינן שיודיעוהו בהתראתו באיזה מיתה נהרג: דלא היה יודע אי בר קטלא הוא אי לא. כדמפרש לקמן אבל מגדף לא נאמר בו אלא לפרש וכו': הוראת שעה היתה. אי לא כתב בחישה דהכא מחבישה דההם לא היה גמרינן דהוראת שעה היתה שהרי לא נצטוו מתחילה על אותה חבישה ומעצמם עשו דכיון דלא נאמר בו מיתה מתחילה מה ספק היה להם להטיל עליו ספק מיתה ולחבושה כדתנאי. סייעתא להא דאמר לעיל מקושש לא נסתפקו עליו אלא באיזה מיתה יומת אבל מגדף לא היו יודעין שהיה חייב מיתה: מה יעשה לו. משמע בר עשייה הוא אבל לא היו יודעין מהו לפרוש להם. ולא כתוב מה יעשה משמע כל דינו היו צריכין לפרש להם: בשלמא לר' נחמיה. דאמר ונקח המכה לאמרוהו למיתה והקל חזרו והכבדו אתה הויתו דכתיבי תרי קראי יתרא לאומדנא דאם בא ללמדנו שהחובל בחבירו חייב בריפוי ושבט כדמסיק שבתו יתן וגו' נכתוב והכה את רעהו באבן או באגרוף ונפל למשכב שבתו יתן ורפא ירפא ולא ימות יתירא הוא למדרש וכן אם יקום והתהלך בחוץ: חד אמרוהו למיתה וחיה. דלא יתימא הואיל ויצא מב"ד חייב נקטליה

בשלמא לרבי נחמיה היינו דכתיב תרי אומדני כו'. ולא לפטרו ממיתה איצטריך כדקאמרין לעיל וכי ס"ד שזה מהלך וזה נהרג אלא אתא קרא לאשמעינן דמשלם ריפוי ושבט ואע"ג דיני ממונות מחזירין בין לזכות בין לחובה (לעיל דף לב.) דסלקא דעתך כיון דאמרוהו למיתה פטור דהא משמאי הוא דרחימו עליה ומיהו קשה את דקאמרין לעיל ורבנן האי ונקח המכה מאי דרשי ביה הא בין רבנן ר' נחמיה אית להו תרי אומדני וכי היכי דמוקי ר"ה ל' נחמיה לתרי אומדני דידיה מוקמי ליה נמי רבנן לתרי אומדני דידהו לאמרוהו לחיים ומת דמשמע הכא דלרבנן בעי קרא וש לומר דקשיא ליה משום דנוקה המכה אאם יקום כתיב דאיירי באמרוהו למיתה וחיה:
וחד אמרוהו לחיים ומת. פירש בקונטרס דבשניהם משלם ממון וקצת קשה אמרוהו לחיים ומת ליהוי כחבישי מיתות שוגגין דפטורין דהא דפטור ממיתה לא מן הדין אלא משום דיצא מבית דין וכאי:

למיתה, והקל ממה שתייה. **אלא** לרבנן, תרי אומדני למה לי. חד, אמרוהו למיתה, וחיה. וחד, אמרוהו לחיים ומת. ורבי נחמיה, אמרוהו לחיים ומת, לא צריך קרא, שהרי יצא מבית דין ופאי. תנו רבנן, הפכה את חבירו ואמרוהו למיתה, והיה פוטרין אותו. אמרוהו למיתה, והקל ממה שתייה, אומדני אותו אומד שני לממון, ואם לאחר פן הכביד ומת, הלך אחר אומד האמצעי, דכרי רבי נחמיה. וחכמים אומרים, אין אומד אחר אומד. תניא אידך, אמרוהו למיתה, אומדני אותו לחיים. לחיים, אין אומדני אותו למיתה. אמרוהו למיתה, והקל ממה שתייה, אומדני אותו לממון, ואם לאחר פן הכביד ומת, משלם נוק וצער לזירשים. מאימתי משלם, משעשה שהכהו, וסתמא פרבי נחמיה: **משנח** נתפניו להרוג את הבהמה והרג את האדם, לעובר פוכבים והרג את ישראל, לנפלים והרג את בן קיימא, פטור. נתפניו להכותו על מתניו, ולא היה בה פדי להמתו על מתניו, והלכה לה על לבו, והיה בה פדי להמתו על לבו, ומת, פטור. נתפניו להכותו על לבו, והיה

דהדר חיי חס רחמנא עליה להכי אתא ולא ימות כלומר והכה איש וגו' ולא ימות כמה שאמרוהו אלא נפל למשכב שבתו יתן ממון ולא מיתה או אם יקום והתהלך בחוץ לאחר שאמרוהו למיתה ונקח המכה אפילו חזר והכביד ומת: **אלא** לרבנן. דאמרי לחבישה אתא תרי אומדני למה לי לכתוב ולא ימות ונפל למשכב ונקח המכה שבתו יתן ושמעין מינה אמרוהו למיתה וחיה ממון יתן ולא מיתה ומונקה המכה יתירא שמעינן דכשיבורר לנו שלא ימות הוא ונקח המכה מכלל דעד השתא חבוש הוא: חד אמרוהו למיתה וחיה וחד אמרוהו לחיים ומת. ואיפכא דרש להו ולא ימות דרשי ליה לאמרוהו לחיים ומת והכי משמע ולא ימות אם אמרוהו תחלה שלא ימות אפי' מת לאחר מכן שבתו יתן ורפא ירפא יתן האומד שאמרוהו למה חלו עולה ושבטו ורפואתו שכך היו אומדנין אותו כשהיה נאמד לחיים ואם אמרוהו למיתה ואח"כ יקום והתהלך בחוץ שלא מן שבתו יתן אבל אמרוהו מתחילה למיתה ויצא מב"ד חייב וסוף דבר מת אפי' שהקל באמצע לא פטריה רחמנא: שהרי **יצא מב"ד** זכאי. והא נפקא לן מצידק אל תהרוג בפרק אחד דיני ממונות (לעיל דף לג.) מנין ליוצא מב"ד זכאי ואמר אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו שנאמר וצדיק אל תהרוג: **פוטרין** אותו. ממתה ונותן חמשה דברים: **אומד** שני לממון. כמה ראוי לשכב מחולי זה ולכמה יעלה שבתו ורפואתו: **אומד** האמצעי. היינו אומד שני: **אין אומד אחר אומד**. לחשב כיוצא מב"ד זכאי ולהפטר אם לאחר מכן הכביד ומת אלא בטר מעשה דהשתא אולינן דהואיל והכביד ומת חייב המכה מיתה: **אמרוהו למיתה אומדני** אותו לחיים. אם ראינו שזקל ולא אמרינן הואיל ויצא מב"ד חייב הרי זה יורג: **לחיים אין אומדני** אותו למיתה. לומר טעמו באומד ראשון ולחייבו לזה שהרי יצא מב"ד זכאי ואמרין מחמת חולי אחר שבא עליו הכבידה המכה: **נותן** נוק וצער לזירשין. והוא הדין לרפוי ושבט דהא בטר אומד האמצעי אולינן ולכולהו אמרוהו אלא לאו אורחיה דתנא למחשב כרוכלא: **אימתי משלם**. וכלומר) מאיזו שעה אומדנין אותו כשהקל: **משעה** שהכהו. אומדנין כמה היה יפה קודם הכאה וכמה היה יפה אחר הכאה ולא אמרינן הואיל ועד השתא לא אמדינן (וליה) אלא למיתה והשתא הוא דאמדינן ליה לממון נאמדיה כדקא' השתא והרי הוקל ומפסדינן ליה לניוק: ו**סתמא** כרבי נחמיה. והך סתמא כרבי נחמיה מוכחא דפטר ליה ממיתה אף על פי שהכביד ומת: **מתני'** נתפניו להרוג את הבהמה. היה עומד אדם אצל בהמה ונתכוין להרוג בהמה והרג אדם פטור משום דכי אתרו ביה התראת ספק הוא אף על פי שקבל עליו התראת שאומר להם יודע אני שהוא בן ברית ועל מנת כן אני עושה שאם אהרגנו אני אתחייב מיתה פטור דשמאי לא יהרגנו: **אנפלים** לא מייחייב. דכמו דקטיל דמו:

59 מתרצת הגמרא: חד – היתור השני שכתוב 'אם יקום והתהלך
60 בחוץ על משענתו', ללמד שאם אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ וְחָתָה, המכה פטור
61 ממייתה וחייב ממון כדן חובל בחבירו. וחד – והיתור הראשון,
62 שכתוב 'לא ימות', ללמד שאם אָמְדוּהוּ לְחַיִּים וְמָתָה, פטור ממייתה,
63 אלא יתן דמי שבת וריפוי, כפי שאמדוהו תחילה.
64 מקור לאמדוהו לחיים ומת לפי רבי נחמיה: ורַבִּי נְחֻמְיָה, שדורש
65 את שני היתורים באופן אחר, סובר שלענין אָמְדוּהוּ לְחַיִּים וְמָתָה, לא
66 צָרִיךְ קְרָא, שְׁהָרִי כשאמדוהו שלא ימות, יצאה המכה מבית דין וְכָאִי,
67 ולמדנו לעיל (א) שכל שיצא מבית דין זכאי, אין מחזירים אותו
68 לדונו לחובה, שנאמר (שמות כג) 'וְצִדִּיק אֵל תִּהְיֶה' וגו'.
69 הגמרא מביאה ברייתא השונה את מחלוקתם של רבי נחמיה
70 וחכמים: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, הַמִּכָּה אֶת חֲבִירוֹ וְאָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ, וְחָתָה –
71 ונתרפא לגמרי, פּוֹטְרִין אוֹתוֹ לדברי הכל. אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ, וְחָתָה
72 מִמָּה שְׁהָרִי ונאמד לחיים, הדין שאוּמְדִין אוֹתוֹ אֹמֵד שְׁנֵי לְמֻמּוֹן,
73 כמה ראוי הוא לשכב מחולי זה, וכמה יעלה שבתו ורפואתו, וְכָאִי
74 לְאַחַר כֵּן הַכְּבִיד וְמָתָה, אין המכה חייב מיתה אלא אֲחֵר אֹמֵד
75 הַמַּצְעֵי, שאמדוהו לממון, ומשלם כדן חובל בחבירו, אלו הם
76 דְבָרֵי רַבִּי נְחֻמְיָה, וְחֲקִמִים אוּמְרִים, אִין אוּמֵד אַחַר אוּמֵד – אין
77 האומד השני (שאמדוהו בשעה שהוקל חוליו) מוציא מכלל
78 האומד הראשון (שאמדוהו למיתה) להחשיבו כיוצא מבית דין
79 זכאי, אלא הרי הוא בחזקת האומד הראשון עד שיתרפא לגמרי,
80 ואם מת מתוך חוליו, המכה חייב מיתה.
81 ברייתא נוספת בענין זה: תַּנּוּ אֵינְךָ – שנינו בברייתא אחרת,
82 אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ ואחר כך היקל, אוּמְדִין אוֹתוֹ לְחַיִּים, ופוטרים את
83 המכה ממייתה. ואם אמדוהו לְחַיִּים, ואחר כך הכביד ומת, אִין
84 אוּמְדִין אוֹתוֹ לְמִיתָהּ – אין סותרים את הדין לומר, טעינו באומד
85 הראשון ויש לחייב את המכה, שהרי כבר יצא מבית דין זכאי. ואם
86 אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ וְחָתָה מִמָּה שְׁהָרִי ונאמד לחיים, הדין שאוּמְדִין אוֹתוֹ
87 אֹמֵד שְׁנֵי לְמֻמּוֹן, וְכָאִי כֵּן הַכְּבִיד וְמָתָה, אין המכה חייב מיתה
88 אלא מִשְׁלֵם נֶזֶק וְצַעַר וכמו כן ריפוי שבת ובושת ליוֹרְשֵׁים, וכמו
89 שאמדוהו באומד השני. שואלת הברייתא: מֵאֵימְתֵי מִשְׁלֵם – לפי
90 איזו שעה משערים את דמי הנזק. ומשיבה: מִשְׁעָה שְׁהָרִי, כלומר
91 אומדים כמה היה שוה קודם ההכאה, וכמה היה שוה מיד
92 לאחריה, ונותן את ההפרש. ואין אומרים שכיון שבשעה שמיד
93 לאחר ההכאה לא היה דינו להיאמד לממון, לא נשער את הנזק
94 אלא לפי מה שהוא עכשיו, שכבר הוקל חוליו. אומרת הגמרא:
95 וְסִתְמָא – וברייתא זו שנשתנה בסתם היא פְּרִיזֵי נְחֻמְיָה, הסובר
96 שאמדוהו למיתה והיקל ושוב הכביד ומת, פטור.

משנה

97 משנה זו דנה על האופנים בהם הרציחה נעשית בדרך שונה
98 מכוונת הרצח.
99 זרק אבן ונתפזרין לְהַרוֹג אֶת הַבְּהֵמָה וְהָרַג אֶת הָאָדָם שעמד על ידה,
100 או נתכוין לְהַרוֹג עוֹבֵד בּוֹקְבִים וְהָרַג אֶת יִשְׂרָאֵל שעמד על ידו, או
101 נתכוין לְנַפְלִים – וולדות שנולדו עם מום, ואינם יכולים לחיות,
102 וְהָרַג אֶת כֵּן קְרִימָא – אדם בריא. בכל אלו פְּטוּר, והטעם שאף אל
103 פי שהתרו בו, ואמרו אל תרוק בבהמה ואו בגוי או בנפלים, שמו
104 תהרוג אדם שעומד בצדה ותתחייב מיתה, ואמר על מנת כן אני
105 עושה שאם אהרגנו אהרָה, התראת ספק היא, שהרי בשעת
106 הוריקה אינו מבורר שאכן יפגע באדם, ואינה נקראת התראת.
107 וכן זרק אבן בחבירו ונתפזרין לְהַפּוֹתוֹ בה על מַתְנֵיוֹ, וְלֹא הָיָה כֵּה
108 באבן גודל כְּדֵי לְהַמִּיתוֹ על ידי הכאתה על מַתְנֵיוֹ, וְהִלְכָה לָהּ עַל
109 לְבֹ, וְהָיָה כֵּה כְּדֵי לְהַמִּיתוֹ אם תכה על לְבֹ, וְמָתָה, פְּטוּר, שאף על
110 פי שהתרו בו שמוא תפגע האבן בלבו ותהרגנו, התראת ספק היא,
111 ואינה התראת.
112 המשנה מביאה דינים נוספים: זרק אבן ונתפזרין לְהַפּוֹתוֹ בה על לְבֹ,

1 עַל מִשְׁעָנְתוֹ יִנְקָה הַמִּכָּה' וגו', אם המוכה חי, למה הוצרך הכתוב
2 לפטור את המכה ולומר 'יִנְקָה הַמִּכָּה', וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהָיָה
3 נתרפא ומהלך בפיו וזה נִחְרָה, אֵלָּא שהפסוק מדבר בזה שֶׁאָמְדוּהוּ
4 לְמִיתָהּ, ואחר כך הִקַּל מִמָּה שְׁהָרִי, ואמדוהו שיחיה, והוה שכתוב
5 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו', וְלֹא אַחַר כֵּה הַכְּבִיד וְמָתָה, ועל
6 זה נאמר 'יִנְקָה הַמִּכָּה', והיינו שְׁהוּא פְּטוּר.
7 מקשה הגמרא: וְרַבֵּנּוּ, הֲאִי 'יִנְקָה הַמִּכָּה' מֵאִי דְרָשִׁי בִּיה – מה דרשו
8 בו. מתרצת הגמרא: מְלַמֵּד שֶׁאֵם אַמְדוּהוּ לְמִיתָהּ חוֹבְשִׁין אוֹתוֹ –
9 את המכה בבית הסוהר שלא יברח עד שנראה אם ימות המוכה
10 או לא, והוה שכתוב 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו', והיינו
11 כשיתרפא לגמרי, או 'יִנְקָה הַמִּכָּה', כלומר ישתחרר מבית הסוהר.
12 שואלת הגמרא: וְרַבִּי נְחֻמְיָה דִּין תְּכִיּוּשָׁה כִּנְנָא לִיה. משיבה הגמרא:
13 יִלְיָי – למד כן מִקּוּשְׁשׁ, וכנאמר (במדבר טו לב, לד) 'וַיִּהְיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
14 בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְשָׁשׁ עֵצִים בַּיּוֹם הַשֶּׁבֶת וגו', וַיִּנְיְחוּ אוֹתוֹ
15 בַּמִּשְׁמֶר כִּי פָרַשׁ מֵהָ יַעֲשֶׂה לוֹ, ומכאן ששכאשר ממתנינים
16 לבירור הדין מדיני נפשות, יש לחבוש את הנידון.
17 מקשה הגמרא: וְרַבֵּנּוּ, נִמְי לְלִפִּי – שילמדו גם הם מִקּוּשְׁשׁ.
18 מתרצת הגמרא: מְקוּשְׁשׁ ידוע היה דבר קְטָלָא הוּא – שהוא חייב
19 מיתה, שנאמר (שמות לא ד) 'מִחֲקָלֶיהָ מוֹת יוּמָת' וגו', וּמִשָּׁה לֹא הָיָה
20 יָדַע קְטָלֶיהָ כְּמֵאָ – אלא שמשעה לא ידע באיזו מיתה לדונו, וכיון
21 שודאי חייב מיתה חבשוהו, לְאַפְסוּקֵי הֲאִי – ואין ללמוד מכך לגבי
22 המכה את חבירו דְלֹא יִדְעִין אִי בַר קְטָלָא הוּא אִי לֹא בַר קְטָלָא
23 הוּא, שאולי דוקא באופן נלמד דין חבישה ברוצח.
24 באופן שיש צד שהוא פטור.
25 ודאי שגם רבי נחמיה מודה שלא ניתן ללמוד ממקושש וכן'ל,
26 ולכן מבארת הגמרא: וְרַבִּי נְחֻמְיָה יִלְיָי דִּין הַחֲבִישָׁה מְמַנְדָּה,
27 שכתוב בו (ויקרא כד יא-יב) 'וַיִּבֶקֶן בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרָאֵלִית אֶת הַשֵּׁם
28 וַיִּקְלַל וַיְבִיאוּ אוֹתוֹ אֶל מִשָּׁה וגו' וַיִּנְיְחוּהוּ בַּמִּשְׁמֶר לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל פִּי
29 ה', דְלֹא תָהוּ יָדַע אִי – שלא ידעו אם בַר קְטָלָא הוּא או פטור, וְאִף
30 על פי כן חבשוהו, ומכאן נלמד דין חבישה ברוצח.
31 מבארת הגמרא: וְרַבֵּנּוּ סוֹבְרִים שאין ללמוד משם ואלא מ'ונקה
32 המכה', משום שחבישת הַמְּנַדָּה לא היתה מן הדין אלא הוֹרְאָתָה
33 שְׁעָה הֵיחָה – משה הורה לעשות כן מדעת עצמו.
34 הדברים שנאמרו לעיל הם כְּדִתְנִינָא בברייתא, וְיָדַע הָיָה מִשָּׁה רַבִּינוּ
35 שְׁהַמְּקוּשְׁשׁ מִמִּיתָהּ, שְׁנֵאמַר (שמות לד ד) 'מִחֲקָלֶיהָ מוֹת יוּמָת' וגו',
36 אֵלָּא לֹא הָיָה יָדַע בְּאִיזוֹ מִיתָהּ נִחְרָה, שְׁנֵאמַר (במדבר טו לד) 'וַיִּנְיְחוּ אוֹתוֹ
37 בַּמִּשְׁמֶר כִּי לֹא פָרַשׁ וגו' מה יעשה לו', ומשמע שברור היה שצריך
38 לעשות בו דבר, אלא שלא ידעו מן לעשות. אֲבָל מְנַדָּה, לֹא נֵאמַר
39 בּוֹ אֵלָּא (ויקרא כד יב) 'וַיִּנְיְחוּהוּ בַּמִּשְׁמֶר לְפָרֵשׁ לָהֶם עַל פִּי ה', ולא
40 כתוב 'לפרוש להם מה יעשה לו', ומשמע שכל עיקר דינו היה
41 צריך לפרש להם, שְׁלֹא הָיָה מִשָּׁה יָדַע אִם הוּא כֵּן מִיתָהּ כֵּל עֵינְךָ
42 אִם לֹא.
43 נאמר (שמות כג יח-יט) 'וְכִי יִרְיֹבן אֲנָשִׁים וְהִקָּה אִישׁ אֶת רַעְהוּ בְּאֶבֶן
44 או בְּאֶגְרֹף וְלֹא יָמוּתוּ וְנָפַל לְמִשְׁכָּב, ואם יקום והתהלך בחוץ על
45 מִשְׁעָנְתוֹ יִנְקָה הַמִּכָּה רְקוּ שְׁבָתוֹ יָתֵן וְרַפְּאָה יִרְפְּאוּ. מה שכתוב 'ולא
46 ימות', וכן 'אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה' הם
47 שני יתורים, לדרוש על דינים של 'אומדנא', שאמדוהו לדבר אחד
48 ואירע אחרת, וכדלהלן. מבררת הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי נְחֻמְיָה,
49 היינו דְּכַתְּבֵי תְרֵי אוּמְדֵינֵי – מיושב שנכתבו שני יתורים, חד –
50 היתור הראשון ('ולא ימות'), ללמד שאם אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ, ולא מת
51 אלא הָיָה יְחִין, המכה פטור ממייתה, ואין אומרים שכיון שהכהו
52 מכה שעמד למות מחמתה, הרי הוא רוצח וחייב מיתה, ומה שלא
53 מת המוכה, אין זה אלא משום שהקדוש ברוך הוא חמל עליו, וְחַד
54 – והיתור השני ('אם יקום') וגו' ללמד שאם אָמְדוּהוּ לְמִיתָהּ, וְחָתָה
55 מִמָּה שְׁהָרִי, המכה פטור אפילו אם הכביד ומת לאחר מכן. שואלת
56 הגמרא: אֵלָּא לְרַבֵּנּוּ, שאינם דורשים לפטור באמדוהו למיתה
57 והיקל ומת, תְּרֵי אוּמְדֵינֵי לְמָה לִי – מה הם שני דיני 'האומדנא'
58 שאנו למדים משני היתורים.

54 מַעְמָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן, שאינו חייב עד שיהרוג את מי שהתכוין אליו.
 55 משיבה הגמרא: אָמַר קָרָא (דברים יט יא) 'כִּי יִהְיֶה אִישׁ שָׂנֵא לְרַעְהוּ
 56 וְאָרַב לוֹ וְקָם עָלָיו וְהִכּוּהוּ נֶפֶשׁ וְמוֹת' וגו', וְאָרַב לוֹ מִיּוֹתָר, ובא
 57 ללמד שאינו חייב עַד שִׁיתְּבַוּוֹן לוֹ – לנרצח.
 58 מבררת הגמרא: וְדַבְּרָן שְׁחֹלְקִים עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן, מה דורשים משם.
 59 אָמְרֵי דְבֵי רַבִּי אַבְבֵּית מִדְרָשׁוּ שֶׁל רַבִּי נַחֲמָן, וְאָרַב לוֹ, פָּרֵט לְזוֹרֵק אֶבֶן
 60 לְגַז – לתוך חבורה של בני אדם, נכרים וישראלים, ונתכוין להרוג
 61 את מי שידמין לו והרג ישראל, פטור.
 62 הגמרא מבררת מה טיבה של חבורה זו: הֵיכִי דְפָּי – כיצד מדובר,
 63 אֲלִימָא דְאִיבָא – אם נאמר שיש שם תְּשֻׁעָה בּוֹתִים – גוים וְאֶחָד
 64 יִשְׂרָאֵל בִּינֵיהֶן, מדוע הוצרכו ללמוד שהוא פטור מפסוק, תִּפְּוֹק
 65 לִיה – הלא גם בלא זה אפשר ללמוד כן, משום דְרִיבָא בּוֹתִים נִינְהוּ
 66 – משום שרוב החבורה גוים הם, ומאחר שהולכים אחר הרוב,
 67 נחשב כמתכוין להרוג גוי והרג ישראל, שהוא פטור, אִי נָפִי –
 68 ואפילו אם תאמר שמדובר בַּלְגָּא וְפִלְגָּא – שחצי מבני החבורה
 69 הם גוים וחצי ישראל, עדיין גם בלא הפסוק יש לפוטרו, שכאשר
 70 באים לדון האם נחשב שכונתו היתה להרוג ישראל או להרוג גוי,
 71 אין הדבר מוכרע לא לכאן ולא לכאן, שהרי מחצה על מחצה הם,
 72 והרי זה ספק וְפָּסַק נְפֻשׁוֹת לְהַקֵּל כִּמְו שְׁלִמְנוּ מִזְכָּתוֹב (ממדרג לה
 73 כה) וְהִצִּילוּ הָעֵדָה, ויש לדנוג כמתכוין להרוג גוי והרג ישראל
 74 שהוא פטור.
 75 מסיקה הגמרא: לֹא צְרִיבָא – לא נצרך הפסוק ללמד שהזורק אבן
 76 לתוך החבורה פטור, אלא באופן דְאִיבָא – שיש בחבורה זו תְּשֻׁעָה
 77 וְיִשְׂרָאֵל וְבוֹתֵי אֶחָד בִּינֵיהֶן, שלכאורה היה לנו לחייבו, כי מאחר
 78 שהולכים אחר הרוב, נחשב כמתכוין להרוג ישראל, והזורק
 79 הפסוק להשמיע שפטור ואין הולכים בזה אחר הרוב, משום דְהָהּ
 80 לִיה – שהרי בּוֹתֵי קְבוּעָה הוּא בְּמִקְוֵהוּ, וְכָל קְבוּעָה, אף על פי שהוא
 81 מיעוט, בְּמַחְצָה עַל מַחְצָה דְפָּי, ודנים כאילו יש מחצה גוים ומחצה
 82 ישראל, והרי הוא פטור כדון ספק נפשות להקל.
 83 הגמרא מבררת פירוש המקראות בפרשת משפטים לפי שיטת רבי
 84 שמעון. מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְדַבְּרָן, דְאָמְרֵי – שאמרו במשנתנו
 85 שנתבונן לְהַרוֹג אֶת זֶה – ישראל אחד, וְהַרְג אֶת זֶה – ישראל אחר,
 86 חָיִב מִיתָה כְּדִין רֹצֵחַ, לפי דבריהם מיושב דְבַתִּיב – מה שכתוב
 87 (שמות כא כב) 'כִּי יִצְוֶה אִנְשִׁים וְנִגְפּוּ אִשָּׁה חַרָּה, וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,
 88 בְּמַצּוֹת שְׁבִמִיתָה – במריבה על מנת להרוג הַתְּבוּב מְדַבֵּר, שרצו
 89 להרוג אחד את חברו, דְבַתִּיב – שהרי כתוב בפסוק הבא (שם כא
 90 כג) 'וְאִם אֶסְוִן יְהִיֶּה יְנַתְּתָה נְפֶשׁ תַּחַת נְפֶשׁ, ופירושו, שאם על ידי
 91 נגיפת האשה יהיה אסון, כלומר שהאשה תמות, יתן המכה את
 92 נפשו תחת נפשה, והיינו שיענש במיתה. ומוכח שמריבה זו היתה
 93 על דעת להרוג את חברו, שאם לא כן מדוע ענש במיתה, הלא
 94 שוגג הוא, אמנם כשנתכוין להרוג, חייב, אף על פי שנתכוין להרוג
 95 את חברו (כמו שכתוב 'כִּי יִצְוֶה אִנְשִׁים') והרג אשה.
 96 הגמרא מסיימת את קושייתה: אֲלֵא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר בְּמִשְׁנַתֵּינוּ
 97 שנתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור, הֵאֵי – פסוק זה שכתוב
 98 (שם) 'וְנַתְּתָה נְפֶשׁ תַּחַת נְפֶשׁ, מֵאִי עֵבֵד לִיה – כיצד מתפרש לדעתו,
 99 הרי אין לפרש כפשוטו, שחייב מיתה, כי מדובר שנתכוין לאיש
 100 והרג אשה, שפטור לרבי שמעון.
 101 מתרצת הגמרא: הַכוּנָה בְּמָה שְׁכּוּב וְנַתְּתָה נְפֶשׁ תַּחַת נְפֶשׁ,
 102 שיתן קְמוֹן תַּחַת נֶפֶשׁ הַאֲשֶׁה, והיינו שיתן לְיוֹרֵשׁ הַאֲשֶׁה את דְּמֵיהּ.
 103 כפי שהיתה יכולה להמכר בשוק אם היתה שפחה כנענית. וְכִדְרַבִּי
 104 – וכדברי רבי, דְתִנְיָא בְּרִייתָא, רַבִּי אֹמְרֵי 'נַתְּתָה נְפֶשׁ תַּחַת נְפֶשׁ',
 105 אין נתינה זו אלא נתינת קְמוֹן. ומוכיח רבי דרך שאלה ותשובה:
 106 אֲתָה אֹמְרֵי שִׁיתָן קְמוֹן, אִי אִינוּ כֵן, אֲלֵא שִׁיתָן נְפֶשׁ מְפֶשׁ, והיינו
 107 שיענש בעונש מיתה, הרי תשובתו, שְׁנַאֲמַרְהָ 'נְתִיבָה' לְמַפְשָׁה –
 108 בפסוק מאוחר יותר, שכתוב (שמות כא כג) 'וְאִם אֶסְוִן יְהִיֶּה יְנַתְּתָה'
 109 נְפֶשׁ תַּחַת נְפֶשׁ, וְנַאֲמַרְהָ

1 וְהָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית אִם תִּכְהַ עַל לְבוֹ, וְהִלְכָה לָהּ עַל מַתְּנֵיהּ, וְלֹא
 2 הָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית בְּהַכָּאתָהּ עַל מַתְּנֵיהּ, וְמָתָה, פְּטוּר, שאף על פי
 3 שנתכוין למכת מיתה, מלבד זאת יש דין שיכנו מכה הראויה
 4 להמית, וכיון שמכה זו לא היתה ראויה להמית, נחשב שלא הוא
 5 הרגו.
 6 נתבונן לְהַכּוֹת אֶת הַגְּדוֹל – אדם גדול, וְלֹא הָיָה כִּהְיֶה בָּהּ בִּאֵבָן כְּרִי
 7 לְהַמִּית אֶת הַגְּדוֹל, וְהִלְכָה לָהּ עַל הַקָּמָן שְׁעַמַּד עַל יָדוֹ, וְהָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי
 8 הַלְּמִית אֶת הַקָּמָן, וְמָתָה, פְּטוּר, שאף על פי שהתרו בו שמה תפגע
 9 הבאן בקטן ותהרגנו, התראת ספק היא, ואינה התראה.
 10 נתבונן לְהַכּוֹת אֶת הַקָּטָן, וְהָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית אֶת הַקָּטָן, וְהִלְכָה לָהּ
 11 עַל הַגְּדוֹל שְׁעַמַּד עַל יַד הַקָּטָן, וְלֹא הָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית אֶת הַגְּדוֹל,
 12 וְמָתָה, פְּטוּר, שהרי הכה מכה שאינה ראויה להמית.
 13 המשנה מביאה אופנים בהם הרוצח חייב, אף על פי שהרציחה
 14 נעשתה בדרך שונה מכוונתו: אֶבֶל נַתְּבִוּוֹן לְהַכּוֹת עַל מַתְּנֵיהּ, וְהָיָה
 15 כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית בְּהַכָּאתָהּ עַל מַתְּנֵיהּ וְכַל שֶׁכֵּן שְׁהִיָּה בַּהּ כְּדִי לְהַמִּית
 16 אִם תִּכְהַ עַל לְבוֹ, וְהִלְכָה לָהּ עַל לְבוֹ, וְמָתָה, חָיִב.
 17 נתבונן לְהַכּוֹת אֶת הַגְּדוֹל, וְהָיָה כִּהְיֶה בְּיָדֵי הַלְּמִית אֶת הַגְּדוֹל וְהִתְרוּ בוֹ
 18 עֲלָיו, וְהִלְכָה לָהּ עַל הַקָּמָן שְׁעַמַּד עַל יַד הַגְּדוֹל, וְמָתָה, חָיִב.
 19 רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי, אֲפִילוּ אִם נַתְּבִוּוֹן לְהַרוֹג אֶת זֶה – את רַאבוּבִי וְהַרְג
 20 אֶת זֶה – את שמעון, הרי הוא פְּטוּר.

גמרא

21 מבררת הגמרא: רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲהִיָּא – על איזו בבא במשנה אמר את
 22 דבריו. אֲלִימָא – אם נאמר שדבריו נאמרו, אֲסִיפָא – על סוף דברי
 23 תנא קמא, שאם נתכוין להכות את הגדול והרג קטן חייב, ומבואר
 24 שאפילו נתכוין לזה והרג את זה חייב, ובא רבי שמעון לחלוק
 25 שהוא פטור, אם כן רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹשֵׁר מִיַּעֲבֵי לִיה – היה לתנא
 26 שסידר את המשנה לקצר בלשונו ולומר 'ורבי שמעון פטור'. אֲלֵא
 27 רבי שמעון דיבר אֲרִישָׁא – על הרישא של המשנה, שנאמר בה,
 28 נַתְּבִוּוֹן לְהַרוֹג אֶת הַקָּטָן וְהַרְג אֶת הַקָּטָן, לְזַבְדַּ בּוֹכְבִים וְהַרְג אֶת
 29 יִשְׂרָאֵל, לְנַפְלִים וְהַרְג אֶת כָּל כְּנִיזָא, פְּטוּר, הֵא – ומשמע שאם
 30 נַתְּבִוּוֹן לְהַרוֹג אֶת זֶה – אדם בן ברית, והתרו בו עליו, וְהַרְג אֶת זֶה
 31 – אדם אחר כמדהו, חָיִב, שהרי התכוין לכן ברית והתרו בו
 32 התראת ודאי, וגם הרג בן ברית. ורַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק עַל זֶה וְאֹמְרֵי
 33 אֲפִילוּ נַתְּבִוּוֹן לְהַרוֹג אֶת זֶה – אדם בן ברית, וְהַרְג אֶת זֶה – אדם
 34 אחר כמדהו, הרי זו פְּטוּר.
 35 בירור בשיטת רבי שמעון: זה שְׁפִיטָא שאם קָאֵי – עומדים רַאבוּבִי
 36 וְשְׁמַעוֹן אחד על יד השני, וְאָמַר הַרוֹצֵחַ, אֲנִי לְרַאבוּבִי קָא מִיבְּוִנָא
 37 לְשְׁמַעוֹן לֹא קָא מִיבְּוִנָא – אני מתכוין להרוג את רַאבוּבִי ולא את
 38 שמעון, הֵינֵן פְּלוּגְתֵיהוּ – זו היא המחלוקת השנויה במשנתנו,
 39 שחכמים מחייבים ורבי שמעון פטור. אבל יש לברר כשאָמַר
 40 הַרוֹצֵחַ, לְהַרְג מִינֵיהוּ – הריני מתכוין להרוג את מי שידמין מבין
 41 שניהם, והלכה הבאן והרגה את רַאבוּבִי, מֵאִי, האם כיון שנתקיימה
 42 כוונתו במה שנהרג רַאבוּבִי, נחשב שהרג את מי שהתכוין אליו
 43 וחייב, או מאחר שלא התכוין אליו בדווקא, ואף אם שמעון היה
 44 זה שנהרג גם כן היה נוח לו, אין זה נקרא שמתכוין אליו, ופטור
 45 לרבי שמעון, אִי נָפִי – כמו כן יש להסתפק באופן שְׁכִבְוִי הִיָּה
 46 הַרוֹצֵחַ שאדם זה שבא להרוג רַאבוּבִי הוּא, וְנִמְצָא שהוא שְׁמַעוֹן,
 47 מֵאִי, האם כיון שהתכוין לגוף הזה, נקרא מתכוין וחייב, או כיון
 48 שלאדם הזה (שמעון) לא התכוין פטור רבי שמעון.
 49 פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַעַי דְתִנְיָא בְּרִייתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרֵי אִינוּ
 50 חָיִב עַד שְׁאִמְרֵי לְפָלוּנִי אִי מַתְּבִוּוֹן, ואותו פלוני הרג. ומשמע
 51 שצריך שייחד כוונתו לאדם מסוים, אבל אם התכוין לאחד משנים
 52 או שהתכוין לגוף שהרג אך לא לאותו אדם, פטור.
 53 הגמרא מבררת את מקור דברי רבי שמעון. שואלת הגמרא: מֵאִי

והיה בה כדי להמית על לבו. האבן הזאת אם תכה על לב ראייה להרוג אבל על המתנים אין בה כדי להמית פטור דרתרי בעינן שיהא מתכוין למכת מיתה ושיכנו מכת מיתה דאם לא נתכוין למכת מיתה התראת ספק היא דהתרו בו אל תזרוק דשמא תלך על לבו: **נמו' אי נימי אסיפא**. דקאמר ת"ק נתכוון להכות את הגדול והלכה לה על הקטן ומת חייב אלמא נתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב: ר"ש פומר

מביעי ליה. דהא בהדיא קאמר לה ת"ק ולמה ליה לר' שמעון למחרד פרושא ומאי אפילו: הא נתכוון להרוג את זה. והתרו בו עליו דהתראת ודאי הוא והרג את זה חייב דאיכא התראה על בן ברית והרי מתכוון לבן ברית והרגו ור"ש אומר וכו' והאי דשביק רבי שמעון לסיפא בהדיא ומחרד אדוקיא דרישא דלא דאימנא ר"ש פומר אכולהו ואפילו נתכוון על מתניו והלכה לו על לבו אמר אחד מינייהו. קא מיכוונא ולא איכפת ליה מינייהו: מאי. לר"ש מקרי ליה מיתכוון לו ומיחייב או דילמא כיון דאי אולא אאיךר השבך' ליה להאי הוה נמי נידא ליה לאו מתכוון הוה: אי נמי. להכות לא הגוף הוה אבל כסבור הוה שווא ראובן ונמצא שמתכוון מי אמרינן כיון דלהאי גופא אייתכוון מתכוון הוא לו או דילמא כיון דלהאי גברא לא איכוון פטר ליה ר' שמעון: עד שיאמר לפלוני אני מתכוין. ואותו פלוני הרג וכו' אמר אחד מינייהו לא ייחד אותו וכן כסבור ראובן ונמצא שמעון לא זהו פלוני שמתכוון לו: וארבי' לו. קרא יתירא הוה נתכות כי יהיה איש שונא לרעהו וקם עליו: ורבנן. דפליגי עליה דרבי שמעון מאי ררשי ביה: אמרי דבי רבי נאי פרט לזרוק אבן לגו. לתוך חבורה של בני אדם גוים וישראלים אבל נתכוין לישראל זה והרג את חברו לא אתא קרא למעט: תיפוק ליה וכו'. ולמה לי קרא: אי נמי פלגא ופלגא. למה לי קרא למפטריה הא כיון דמצי למימר לגוים קא מתכוונא אית לך למפטריה משום דספק נפשות להקל ומחזילו העדה (וימא ד' פד'): לא צריכא וכו'. ואשמעינן קרא דפטור משום דהוה רב גוי קבוע פחות וליפנין מתאי קרא דכל קבוע לא פחות מלהית נדון כמחצה על מחצה והוי ספק נפשות להקל ומהכא נפקא לן בכל דוכתי דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי והא ליכא למילף מיניה כרובא דמי דהא מהכא תיתי לן דילמא האי דפטר ליה להאי משום דספק נפשות להקל ולא משום דחשבי' ליה כרובא אבל מחצה על מחצה ילפינן מיניה דאי לאו כמחצה על מחצה דמי לא הוה ליה ספק נפשות להקל ואמאי פטור הא רובא דישראל נינהו ורבנן אית ליה נתכוון לזה והרג את זה חייב: כמצינו שכמיתה הכתוב מרביב. שהיה מתכוון להרוג את חברו: דכתיב ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש. ואי לא נתכוון להרוג היאך מקטיל וכו' אייתכוון מיהא חייב אף על גב דלא נתכוון אלא לחבירו דהא כתיב וכו' יצאו אנשים וגו': ממון. דמי האשה יתן ליורשה:

א"נ פלגא ופלגא כו'. תימה אליבא דמאן קא מסיק הכי אי אליבא דמאן דאמר (מכות דף טו) התראת ספק לאו שמה התראה בלאו טעמא דספק נפשות להקל פטרינן ליה מטעמא דלאו שמה התראה אפילו סבירא לן דספיקא להחמיר ואי אליבא דמ"ד התראת ספק שמה התראה היכי פטרינן ליה הכא אם נמצא שישראל הרג הא מחייבין ליה בחכה את זה וחור והכה את זה ואף על גב דספק הוה ובגוונר שאמרו לו אל תותיר וי"ל דשאני התם שידע ברבור שיכא לידי ודאי איסור אם יותיר או אם יכה שניהם משום הכי שמה התראה אבל הכא בזרוק אבן לגו אינו יודע שיכא לידי ודאי איסור שאינו יודע את מי יכה:

ובל קבוע כמחצה על מחצה דמי. מהכא נפקא לן בכל דוכתי כדאימא פ"ק דכתובות (ד' טו. ושם) ותימא ר"ש דלית ליה דך דרשה מנא ליה ואין לומר משום דמסקינן ר"ש כרבי דיליף נתינה נתינה ואיתר ליה וארבי לו לכל קבוע דאבתי לתנא דבי חזקיה אליבא דר"ש קשה מנא ליה כל קבוע ועוד כיון דפטר ר"ש אפילו בכלום ישראלים עד שיאמר לפלוני אני מתכוון לא שייך למדרשה כלל וי"ל דלוי לפרש לר"ש בתשעה ישראלים וחד גוי ואמר לאותו שעומד שם אני מתכוין דמפטר מטעם כל קבוע מוארבו לו וכי האי גוונא אם כולם ישראלים חייב (זה הדבור שייך לקמן ע"כ) **ומפקא** מדרבנן. תימה דבפרק אלו נערות (כתובות דף לה. ושם) דס"ד מעיקרא דפליגי רבי יוחנן ור"ש לקיש בחייבי מיתות שוגגין אי פטרינן מן התשלומין אי לא ופרקי' מי איכא למיד' חייבין והתנא דבי חזקיה וכו' ומתוך קושיא זו מוקי פלוגתא בחייבי מלקות שוגגין ומאי קושיא הא איכא הכא תנאי דלית להו תנא דבי חזקיה וי"ל דהא דפליגי עליי לאו משום דלית להו היקשא לענין ממון אחר דבהדי' מיתה כגון זרק חץ ביסבת מתחלת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכותו דאמר התם באלו נערות (דף לא). דפטור או לדמי ולדות דבהדי' מיתה דאשה אבל לענין דמי הנהרג דוקא פליגי משום דגלי רחמנא ונתתה נפש וגו' ממון ומיהו קרא דבריש הנתנין לקמן (דף פד) משום דאיכא תנאי דלית להו היקשא אלא דקאמר ותימא למאן דאית ליה תנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה היקשא למה לי וי"ל דהיינו תנא דברייתא דרבי חגא מדרומא דפרק ד' ויה' (ב"ק דף מב. ושם) דררשי אנשים כי נתכוונו זה לזה אע"פ שיש אסון באשה יענשו אלמא לית ליה ומ"מ בכתובות חשיב ברייתא דחזקיה עיקר טפי משום דחזקיה בריה דר' היא ושונה ברייתות של אבוי כדאמרין כל ברייתא דלא מיתניא רבי חייא וכו' ועי"ל דבכתובות (דף לה. ושם) פריך לר' יוחנן דקים ליה דאית ליה ברייתא דחזקיה דלעיל בההוא פירקא (דף לב) תנא התם הבא על אחותו יש לה קס ופריך ממתניתין דאלו הן הלוקין הבא על אחותו וק"ל דאינו לוקה ומשלם ומשני ר' יוחנן ב"ל דאלו אחריו ביה וקתני סיפא בא על בתו אין לה קנס מפני שמתנתו מיתה ב"ד והא דלא מוהיב מדרבי יוחנן גופיה לפי שצריך להקשות מתוך הדיוק ומקשה בפשיטות הלשון מברייתא דחזקיה וא"ת וכיון דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומדרבנן ונתתה נפש וגו' במאי מוקי ליה לא בממון ולא מבייתא

אחותרו וק"ל דאינו לוקה ומשלם ומשני ר' יוחנן ב"ל דאלו אחריו ביה וקתני סיפא בא על בתו אין לה קנס מפני שמתנתו מיתה ב"ד והא דלא מוהיב מדרבי יוחנן גופיה לפי שצריך להקשות מתוך הדיוק ומקשה בפשיטות הלשון מברייתא דחזקיה וא"ת וכיון דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ומדרבנן ונתתה נפש וגו' במאי מוקי ליה לא בממון ולא מבייתא ונתתה נפש תחת נפש. ואי לא נתכוון להרוג את זה והרג את זה דהא פשיטא דבהכי איירי שמתכוין לחבירו דכתיב וכו' יצאו אנשים ומיהו קשה לן לעיל לר"ש הא ונתתה נפש תחת נפש מאי עביד ליה ואי מיתוקם קרא בנתכוון לאותו עצמו שחרג מאי קשיא ליה וצריך לומר דהאי חש"י לא דחק כולי האי אבל חזקיה על כרחיה מוקי לה ביה וד"ק אמר בלומר דין אסון שמתכוון לאשה ונתתה נפש תחת נפש והשתא סדיה דקרא דין אסון וירשיה אסון ממש דלא יהיה אסון לאו ביה אסון איירי דבכל ענין שיש אסון פטור לחזקיה ממומן אלא לאו יהיה אסון כלל קאמר:

נתינה

מכה אדם ומכה בהמה. תימה דבריש פ' הנחנקין (לקמן פד) מוקי להאי קרא במכה

אביו ומה שייך בו לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה ויש לומר דהיקישא לאו מדהוא קרא נפקא אלא מקרא לדלעל מיניה ואיש כי יכה כל נפש אדם וכתבי בתריה מכה נפש בהמה ישלמנה דההוא בררצח כתיב כדאימא בפ' יוצא דופן (גדה דף מד: ושם) ואע"ג דלפי גירסא אחת דבריש החובל (ב"ק דף

פג) משמע דההוא קרא בחובל בחבירו איירי

ליתא לההיא גירסא כדפרישית שם ומיהו בפרק

הנחנקין (לקמן ד' פד): משמע דמקרא דמיתוקם

במכה אביו הוי היקישא דתנא דבי חזקיה ועוד

משמע בפרק אלו נערות (כתובות ד' לה: ושם)

דמכה אדם הוי היקישא דקאמר ולתנא דבי

חזקיה ממאי דבחול כתיב דילמא בשבת כתיב

דבמכה בהמה גופיה איכא לפלוגי ומשני לא

ס"ד כתיב מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם

יומת משמע דמכה אביו הוי היקישא וצ"ל

דאף על גב דמעיקרא בעי לאוקמי קרא במכה

אביו משום דלא כתב ביה ומת היינו משום

דצריכין למדרש מיניה חבורה במכה אביו אבל

במסקנא דנפקא לן חבורה באם אינו ענין מנפש

בהמה מיתוקם מכה אדם בררצח אע"ג דלא

כתיב ביה ומת ומיהו קשה בדמסקנא נמי מפק

מיניה התם דמותר להקזי דם לאביו וצ"ל

דמיירי בין במכה אביו בין במכה חבירו במכה

אביו מדכתיב הכאה סתם ולא כתיב ומת

ובמכה חבירו דבר הלמד מענינו דומיא דקרא

לדלעל מיניה דמיירי בררצח ולצדדין מיירי

לענין חבירו במיתה ולענין אביו בחבורה

בעלמא וכיון דבבולחו איירי קרא גמרינן שפיר

ממכה בהמה.

בין שוגג למזיד. בשלשה עיניו ממון איירי

תנא דבי חזקיה דבין שוגג למזיד מיירי

בממון אחר בהדי מיתה ונפקא לן מינה דחייבי

מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין משום דלא

חלקת דאחבי מייתי לה בסוף המניח (ב"ק דף

לה: ושם) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לה:)

ולענין זה לכ"ע אית להו היקישא דבי חזקיה

כדמוכח באלו נערות (שם) דפריך ומי איכא

למיד דחייבי מיתות שוגגין חייבין וכו' אבל בין

מתוכין לשייך מתוכין לאו בממון אחר בהדי

מיתה איירי דמשוגג נפקא וק"ו הוא אלא לפטור

מדמי הנחה ולאפוקי מרביי דררש בתנאי

להרוג את זה והרג את זה ונתתה נפש ממון

והשתא קמ"ל תנא דבי חזקיה דכמו נתוכין

להרוג את זה והרג את שמתוכין פטור ה"ג שאן

מתוכין דאחבי מייתי לה בשמעתין ובין דרך

ירידה גתא לאשמעינן דכמו דרך עלייה דלא

נתנה שגגתא לכפרה דלא שקלינן מיניה ממונא

ולפטריה הכי נמי דרך ירידה אע"ג דנתנה

שגגתו לכפרה ולפטור מיד נמי איצטריך ויש

טועין לומר להפך לפטור שוגג דרך עלייה כמו

דרך ירידה אבל באלו נערות מוכחא סוגיא כמו

שפירשתי בשמעתין דלא יהיה אסוק: בשור

שלא נגמר דינו כו'. והשתא לרבנן כולן פטורין

משום דאין גומרין דינו של שור אלא בפניו ור'

יהודה סבר כונסין אותן לכיפה והקשה ר' יצחק

ב"ר מרדכי דבפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

הזוחל בפרק התערבות (מנחות ד' ע' ושם) תנן כל

ב'תנינה' למעלה, מה להלן, ממון, אף פאן, ממון.

אמר רבא, האי דתנא דבי חזקיה, מפקא מדרבנן,

ומפקא מדרבנן. דתנא דבי חזקיה, 'מכה אדם'

ו'מכה בהמה', מה מכה בהמה, לא חלקת בה בין

שוגג למזיד, בין מתכוין לשאינו מתכוין, בין דרך

ירידה לדרך עלייה, לפוטרו ממון, אלא לחייבו ממון.

אף מכה אדם, לא תחלוק בו בין שוגג למזיד,

בין מתכוין לשאינו מתכוין, בין דרך ירידה לדרך

עלייה, לחייבו ממון, אלא לפוטרו ממון. מאי, שאין

מתכוין. אילומא, שאין מתכוין כלל, היינו שוגג. אלא

פשיטא, שאין מתכוין לזה אלא לזה, וקתני לחייבו

ממון, אלא לפוטרו ממון. ואי בר קטלא הוא, מאי

איצטריך למיפטרין ממון. אלא לאו שמע מינה, לאו

בר קטלא הוא ולא בר ממונא הוא: משנה רוצח

שנתערב באחרים, כולן פטורין. רבי יהודה אומר,

כונסין אותן לכיפה. כל חייבי מיתות שנתערבו זה

בזה, נידונין בסקילה. הנסקלין בנשרפין, רבי שמעון

אומר, נידונין בסקילה, שהשריפה המורה. וחכמים

אומרים, נידונין בשריפה, שהסקילה המורה. אמר

להן רבי שמעון, אילו לא היתה שריפה המורה,

לא נתנה לכת כהן שזנתה. אמרו לו, אילו לא

היתה סקילה המורה, לא נתנה למגדף ולעובד

עבודת פוקבים. הנהרגין בנחנקין, רבי שמעון אומר

בסיף, וחכמים אומרים בהנק: גמרא מאן אחרים,

אילומא אחרים, פשרים, פשיטא. ותו, בהא לימא

רבי יהודה, כונסין אותן לכיפה. (סימן בשר"ק)

אמר רבי אבהו, אמר שמואל, הכא ברוצח שלא

נגמר דינו, שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינו,

עסקינן. רבנן סברי, אין גומרין דינו של אדם אלא

בפניו, הלכך כולן פטורין. ורבי יהודה, מיפטרניהו

לגמרי נמי לא, כיון דרוצחין ניהו. הלכך כונסין

אותן לכיפה. ריש לקיש אומר, באדם, דכולי עלמא

לא פליגי דפטורי. אבל הכא, בשור שלא נגמר

דינו, שנתערב בשרים אחרים שנגמר דינו, קמיפלגי.

רבנן סברי, כמותת בעלים כך מיתת השור, ואין

גומרין דינו של שור אלא בפניו, הלכך כולן פטורין.

ורבי יהודה סבר, כונסין אותן לכיפה. אמר רבא,

א

נתנה למעלה. גבי לא יהיה אסוק ונתן בפלילים (שמות כא) דמי ולדות: והא דתנא

דבי חזקיה מפקא מרבי רובנן. דרבנן מחייבי ליה מיתה לנתכין להרוג את זה

והרג את זה ורבי מחייב ליה ממון ואילו לתנא דבי חזקיה לא מחייב ממון ולא

מיתה: מכה אדם ומכה בהמה. לכך חוקשו בהאי קרא מכה בהמה ישלמנה ומכה

אדם יומת ומשמע בבמה חייב ממון ובאדם

פטור מממון דכתיב בהמה ישלמנה ולא

אדם והקיש לך הכתוב פטור תשלומין של

אדם לחיוב תשלומין של בהמה מה להלן

לא חלקת בין מתכוין לקמן מפרש ואזיל מאי

היא: דרך עלייה. לא שייך למתני גבי בהמה

אלא משום דבאדם אשכחן ביה חילוק

דכורג בשוגג דרך ירידה חייב גלות אבל

דרך עלייה בהרימו את ידו פטור מגלות

דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימת דרך

נפילה בעיניו: לפוטרו ממון. כלומר לא

חלקת בו שום צד להפטר מן תשלומין אלא

בכל צדדין הוא דמחייב דרבינן כל נוקן

בב"ק (דף כו:) מצצע תחת מצע לחייב על

השוגג כמדי ועל האונס כרצון ומכה בהמה

נוק הוא: אף מכה אדם. אין דין פטור

תשלומין הכתוב בו חלוק לשום צד שנתחייב

ממון אלא כל שעה פטור מממון בין בשוגג

ואין נתכוון דפטור ממיתה בין במזיד ונתכוון

דחייב מיתה: אלא לפטור. אלמא פטור

מממון לתנא דבי חזקיה וממיתה נמי שמע

מינה דפטר ליה מדאצטריך למפטריה

מתשלומין כדמפרש ואזיל ואי בר קטלא נמי

אצטריך למפטריה: מתני' שנתערב באחרים.

בגמרא מפרש הך אחרים מאן ניהו: כונסין

אותן לכיפה. ושם מאבילין אותן שעורים

עד שנתבקע כריסן כדנתי לקמן בפירקין (דף

פא:): נדונין בקלה. מאחר שנתערבו ואי

אתה מכיר מי המחויב את החמורה ומי

המחויב את הקלה א' אתה רשאי להחמיר

עליו למושכו למיתה חמורה שלא נתחייב

בה אלא ידונו בקלה שישנה בכלל החמורה:

הנסקלין בנשרפין. אע"ג דרובא דהני

נשרפין כדקתני נסקלין בנשרפין משמע חד

נסקל שנתערב בנשרפין טובא אפילו הכי

לר' שמעון ידונו כולן בסקילה מפני

השריפה חמורה: לא נתנה למגדף ולעובד

עבודה זרה. שפושטין ידן בעיקר: לא נתנה

לכת כהן שזנתה. שעבירתה חמורה

שמחללת את אביה כדאמר בארבע מיתות

(לעיל דף נב). שנהוגין בו חול: בסיף. שחנק

חמור: וחכמים אומרים בחנק. סייף חמור

וטעמא מפרש בארבע מיתות: נמ' אלא

כפניו. כיון דאין מכירין אותו לא הויא בפניו

וכיון דרוצח הוא. שהרי קבלו העדיות

ונשאו ונתנו דברו: דפשיי. הואיל ואיכא

חד דלא נגמר דינו אין לך ראייה לזכות

גדולה מזו ורחמנא אמר והצילו העדה

(במדבר לה):

א

א

א

א

א

א

א

א

א

48 מאבילים אותם שעורים עד שכריסם נבקעת ומתים.
 49 דין נוסף מאותו הענין: כל חייבי מיתות שנתעברו זה בזה, נידונין
 50 כולם במיתה הקלה מבין המסופקות, שכיון שאין הדבר ידוע, לא
 51 ניתן להחמיר עליו כי שמו אינו מחויב במיתה החמורה, אבל ניתן
 52 לדנו בקלה, משום שהיא בכלל חמורה.
 53 אם נתערבו הנסקלין בנשרפין, רבי שמעון אומר, נידונין כולם
 54 בסקילה משום שהשריפה חמורה מסקילה, ויש לדנו במיתה
 55 הקלה. והקמים אומרים, נידונין בשריפה משום שהסקילה חמורה
 56 יותר משריפה ואין לדון בה מספק.
 57 התנאים מביאים ראיות לדבריהם: אמר להן רבי שמעון לחכמים,
 58 הרי התורה חילקה בדין נערה מאורסה שזינתה, שאם היא בת
 59 ישראל חייבת סקילה, ואם היא בת כהן חייבת שריפה, וטעם
 60 החילוק, משום שעבירת בת כהן חמורה יותר מאחר שהיא
 61 מחללת את אביה, ואילו לא היתה שריפה חמורה מסקילה לא נתנה
 62 לבת כהן שזינתה. אמרו לו חכמים לרבי שמעון, אילו לא היתה
 63 סקילה חמורה משאר המיתות, לא נתנה למנהג – 'מברך' את השם
 64 ולעקוב עבודת בוכבים, שהם פושטים יד בעיקר וראויים למיתה
 65 החמורה ביותר.
 66 ואם נתערבו הנחרצין – הנידונים בסיף בנחרצין, רבי שמעון אומר
 67 ידונו את כולם בסיף, שהיא מיתה קלה יותר מחנק, והקמים
 68 אומרים ידונו את כולם בנחנק, שחנק קל מסיף.

גמרא

69 הגמרא מבררת מהי הכוונה במה ששינו 'רוצח שנתערב באחרים
 70 כולן פטורין' וכו'. שואלת הגמרא: מאן – מי הם 'אחרים', אילימא
 71 – אם נאמר שאחרים, היינו בשרים, פשיטא שלאחר שנתערב
 72 בהם רוצח כולם פטורים, ותו קהא לטא רבי יהודה – ועוד, וכי
 73 באופן זה היה אומר רבי יהודה שפונסין אותן לכיפה כדי שימותו
 74 שם.
 75 (סימן לשמות האמוראים המתרצים להלן קושיא זו, בשר"ק)
 76 מתרץ שמואל: אמר רבי אבהו אמר שמואל, הקא ברוצח שהעידו
 77 עליו, אך עדיין לא נגמר דינו שנתעבר ברוצחים אחרים שנגמר דינו
 78 עסקינו, רבנן סברי כיון שאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו, וכאן
 79 שאין מכירים אותו נחשב כאינו בפניו, ואי אפשר לגמור את דינו,
 80 הלכך בולן פטורין. ורבי יהודה סובר שמכל מקום מיפטרניהו לנמרי
 81 נמי לא – להותירם בחיים גם כן אי אפשר ביון דכולם רוצחין וניהו
 82 ו'הם, הלכך פונסין אותן לכיפה ומתים שם.
 83 ריש לקיש מתרץ באופן אחר: ריש לקיש אמר, באדם, דכולי עלמא
 84 לא פליגי דפטורין – לדברי הכל פטורים. אבל הקא במשנה בשור
 85 שהרג אדם שלא נגמר דינו להיסקל שנתעבר בשוריים אחרים שנגמר
 86 דינו להיסקל קמיפליגי – נחלקו, שרבנן סברי שכיון שלמדנו (לעיל טו.)
 87 שקמיתת בעליה קד מיתת השור, והרי אם בעליו היה רוצח לא היו
 88 גומרים דינו אלא בפניו, וכמו כן אין גומרין דינו של שור אלא בפניו
 89 של שור, הלכך כאן שהם מעורבים ואי אפשר לגמור את דינו בולן
 90 פטורין, ורבי יהודה סבר, שמאחר וכולם הרגו אנשים, צריך
 91 להורגם משום 'זבערת הרע מקרבך', ולכן פונסין אותן לכיפה
 92 שימותו שם ברעב.
 93 רבא דוחה את שני התירוצים הקודמים: אמר רבא,

1 'נתניה' למעלה, שכתוב (שם כא בב) וכי יצאו אנשים ונגפו אשה הרה
 2 ויצאו לדיקה ולא יהיה אסון ענוש יענש באשר ישית עליו בעל
 3 האשה ונתן בפללים, ויש לדרוש, מה להלן, בפסוק ונתן בפללים,
 4 ענינה נתינת קמון, אף בא, בפסוק ונתתה נפש תחת נפש, היא
 5 נתינת קמון.
 6 הגמרא מביאה שיטה שלישית, לפיה המתכוון לזה והרג את זה
 7 פטור גם ממיתה וגם מממון: אמר רבא, האי דתנא דבי חזקיה –
 8 ברייתא זו ששנה התנא בבית מדרשו של חזקיה, מפקא 'מוציאה'
 9 מדרבי – אינה כדברי רבי המחייב ממון, ומפקא מדרבנן – ואינה
 10 כדברי רבנן המחייבים מיתה. דתנא דבי חזקיה, נאמר (ויקרא כד כא)
 11 'ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת', ומשמע שדוקא מכה
 12 בהמה ומתה חייב ממון (וכדין מדיק ממון חבירו), אבל מכה אדם
 13 ומת, אינו משלם ממון, ומלבד משמעות זו יש להקיש 'מכה אדם'
 14 ו'מכה בהמה', ללמד שבכל האופנים שהמוזק בהמה חייב ממון,
 15 ההורג אדם פטור מממון, ודיינו, מה מכה בהמה לא חלקת בה בין
 16 אופן שהזיק אותה בשוגג לאופן שהזיק בכוונה, וכן אין חילוק בין
 17 שהיה מתכוון להכותה לשאינו מתכוון, וכמו כן אין חילוק בין
 18 שהכה את הבהמה בדרך ירידה, וכגון שהרים גרון למעלה ואחר
 19 כך הורידו למטה בכח ופגע בהמה, לכה אותו בדרך עלייה –
 20 בעת הרמת הגרון, שאין בכל אלו המקרים חילוק לפטורו מקמון,
 21 אלא כולם שוים לחיבו קמון, וכמו שלמדנו (ב"ק כה) מהנאמר (שמות
 22 כא כה) 'פצע תחת פצע', לחייב אדם המזיק על השוגג כמזיד ועל
 23 האונס כרצון. ומכך נלמד, שאף מכה אדם והרגו, שפטרתו הותרה
 24 מתשלומי ממון, לא תחלוק בו בפטור זה בין הרג בשוגג להרג
 25 בכוונה, שכמו שההורג במזיד פטור מחיובי ממון הבאים אליו
 26 בשעת הרציחה, כן הדין בהורג בשוגג, וכן אין לחלק בזה בין
 27 מתכוון לשאין מתכוון, ובין ההורג במזיד בדרך ירידה, כגון בהורדת
 28 הגרון, לבין ההורג במזיד בדרך עלייה – בהרמת הגרון, שאף על פי
 29 שמצאנו חילוק זה ברוצח בשוגג, שבהמה בדרך ירידה ניתן לכפרת
 30 גלות, רוצח במזיד אינו מתכפר (בבבמון) אפילו אם הרג בדרך
 31 ירידה. ובכל אלו המקרים אין חילוק לחיבו קמון, אלא כולם שווים
 32 לפטורו מקמון.
 33 המגרא ממשיכה ומבררת: מאי שאין מתכוון' האמור בברייתא,
 34 אילימא – אם נאמר שאין מתכוון להרוג כלל, אם כן היינו שוגג,
 35 וכבר הוזכר לפני כן שהוא פטור, אלא פשיטא שהפירוש, שאין
 36 מתכוון לזה – לישראל שהרגו אלא לזה – לישראל אחר. וקתני
 37 לגבי שאין לחיבו קמון, והם דמי ההורג, אלא יש לפטורו מקמון
 38 זה. ממשכיה הגמרא, ואי בר קטלא הוא – ואם המתכוון לזה והרג
 39 את זה חייב מיתה, מאי איצטרך למיפטרין קמון – מדוע הוצרך
 40 הכתוב לפטורו מממון, הלא דין ידוע הוא שאינו מת ומשלם, אלא
 41 לאו שמע מינה – אלא ודאי שלפי תנא דברי חזקיה, המתכוון
 42 להרוג את זה והרג את זה לאו בר קטלא הוא ולא בר קמוןא הוא,
 43 וזה שלא כרבנן שחייבוהו מיתה ולא כרבי שחייבו ממון.

משנה

44 משנה זו עוסקת בדיני חייבי מיתות שנתערבו באחרים.
 45 רוצח שנתעבר באחרים, בולן פטורין. רבי יהודה אומר, פונסין אותן
 46 לכיפה – חדר צר כפי קומת האדם ואינו יכול לשכב בו, ומאבילים
 47 אותם לחם ומים בצמיצום עד שיתקטנו מעיהם, ואחר כך

אגרות קודש

[בין כסא לעשור תשי"א]

...אמינת העולה לתורה חזק חוי"נ - לא חשיב הפסק כי הוא שייך לקריאת הסיום (ראה שו"ע
 אדה"ז סק"ז סי' טו). וגם הוא אומר, כי נוסחא שלנו היא ונתחזק...

30 מהתערבות הזו נתערב בקבוצה נוספת של ולדות מותרים, בּוֹנֵין
 31 אוֹתָן – את כולם לְבִישָׁה, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִבֵּיאִין
 32 אוֹתָן לְבֵית דִּין וְסוֹקְלִין אוֹתָן כְּדֵי שְׁתַּתְקִיִּים הַסְקִילָה בְּמַחְוִיב בַּהּ.
 33 וּמְבֹאֵר שְׁתַּנָּא קְמָא שֶׁל הַבְּרִייתָא נַחֲלַק עִם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי
 34 שְׁמַעוֹן בְּאוֹתָהּ הַמַּחְלֻקָּת שֶׁנַּחֲלָקוּ בַּהּ חַכְמִים וְרַבִּי יְהוּדָה
 35 בְּמִשְׁנֵתֵינוּ לְפִי דַעַת רַבָּא.
 36 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֵת דְּבַרֵּי הַבְּרִייתָא שֶׁהוּבָאָה לְעִיל: אָמַר מַר –
 37 נֹאמַר בְּבִרְייתָא, אִם עַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה יְלָדָה וְיֻלְּדָה מוֹתֵר, וּמִשְׁמַע
 38 שְׁמַדוּבֵר בְּכָל הָאוֹפְנִים, בֵּין שְׁנַתְעַבְרָה אַחֲרֵי הַנְּגִיחָה וּבֵין
 39 שְׁנַתְעַבְרָה לְפָנֶיהָ, וְאָף עַל גַּב רַבִּי נִגְחָה הוֹת מַיְעַבְרָה – וְאָף עַל פִּי
 40 שְׁבִשְׁעָה שְׁנַגְחָה הִיתָה מְעוּבְרַת מְכַל מְקוּם הוֹלֵד מוֹתֵר, וְקִשְׁוָה,
 41 וְהָאֵמַר רַבָּא – הֲלֹא אָמַר רַבָּא, וְלָד הַבְּהֵמָה הַנּוֹגַחַת שֶׁהִרְגָה אָדָם,
 42 אָף בְּמְקוֹם שֶׁאֵי אִפְשָׁר לְדוֹנֵם לְסְקִילָה, וְכַגּוֹן שְׁנַגְחָה עַל פִּי עַד
 43 אַחַד, עַל כָּל פְּנִים אָסוּר הוֹלֵד בְּהַקְרָבָה לְמוֹצָת, מִשּׁוּם שְׁהִיא וְיֻלְּדָה
 44 נִגְחָה יַחְדָּיו, וְכַמוֹ כֵּן וְלָד הַבְּהֵמָה הַנִּגְרָבְעָת עַל יַד אָדָם, אָסוּר לְמוֹצָת,
 45 מִשּׁוּם שְׁהִיא וְיֻלְּדָה נִרְבָּעוּ. וְעַל כִּרְחֹךְ לְדְבַרֵּי רַבָּא, בְּמְקוֹם שֶׁשִּׁשׁ שְׁנֵי
 46 עֵדִים דְּבַדְּר, וְלָד הַנּוֹגַחַת יִהְיֶה אָסוּר אָף לְהַדְיוֹט כְּדִין שׁוֹר הַנְּסַקֵּל,
 47 אִפִּילוּ אִם נוֹלֵד לְפָנֶי שְׁנַגְמַר דִּין אָמוּ לְהַסְקֵל, וּבְבִרְייתָא מוֹכַח
 48 לְהַפְּרָךְ.
 49 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֵימָא – אָמַר וּבֹאֵר אֵת הַבְּרִייתָא בְּאוֹפֵן הַבָּא, אִם
 50 בְּפֶרֶק זְמַן שְׁבִין הַנְּגִיחָה וְעַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה גַם עֵיפְרָה גַם יְלָדָה,
 51 וְיֻלְּדָה מוֹתֵר, שְׁהֵי לֹא הִיָּה הוֹלֵד בְּשַׁעַת הַנְּגִיחָה, וְאִם מִשְׁנַגְמַר
 52 דִּינָה וְנֹאסְרָה בְּהַנָּאָה עֵיפְרָה וְיֻלְּדָה, וְיֻלְּדָה אָסוּר מִשּׁוּם שְׁנוֹצֵר מִן
 53 הָאִיסוּר.
 54 הַגְּמָרָא דוּחָה פִּירוּשׁ זֶה: הַנִּיחָא – הַדְּבַר מִיּוֹשֵׁב לְמָאן דְּאָמַר זֶה וְזֶה
 55 גִּזְרֵם אָסוּר – לְשִׁיתָה הַסּוֹבֵר שׁוֹלֵד הַנוֹצֵר עַל יַד זָכַר וְנִקְבָּה שֶׁאִחַד
 56 מֵהֶם אָסוּר וְהַשְּׁנֵי מוֹתֵר, הֵרִי הוּא אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁאִחַד הַגּוֹרְמִים
 57 לְהוֹוִיתוּ אָסוּר.

1 אֵי הָבִי – אִם כֵּן, שְׁמַדוּבֵר בְּשׁוּוֹרִים אִו בְּרוּצָה יְדוּעָה שְׁנַתְעַרְב
 2 בְּרוּצָחִים אַחֲרֵים, קִשְׁוָה, הֵינִי דְקָתְנִי עֲלָה – הֵרִי שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא
 3 שְׁבֹאָה כְּהוֹסְפָה לְמִשְׁנָה זֶה, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַה שְׁנִינוּ שֶׁאִם נִתְעַרְב
 4 רוּצָח בְּאַחֲרִים כּוֹלֵם פְּטוּרִים, דִּין זֶה נֹאמַר אֶפִּילוּ בְּאוֹפֵן שֶׁאֵבָא
 5 הַלְּפָתָא, הִידוּעָה בְּחִסְדוֹתוֹ, בְּיִנְיָהוּ. וּמוֹכַח שְׁמַדוּבֵר בְּאַנְשִׁים וְלֹא
 6 בְּשׁוּוֹרִים, כְּפִי שְׁפִירֵשׁ רִישׁ לְקִישׁ, וְכֵן נִדְחוּ דְבַרֵּי שְׁמוּאֵל שֶׁהַעֲמִיד
 7 בְּרוּצָה שְׁלֹא נִגְמַר דִּינוּ שְׁנַתְעַרְב בְּרוּצָחִים שְׁנַגְמַר דִּינָם, שֶׁאִם כֵּן,
 8 אִיזוּ תוֹסֵפֶת חִידוּשׁ יֵשׁ בְּאוֹפֵן שֶׁאֵבָא חֲלַפְתָּא הוּא אַחַד מֵהֶם, וְהֵלֵא
 9 גַם עֲלֵיו הַעִידוּ שְׂרַצָּה.
 10 רַבָּא מִתְרַץ אֵת הַמִּשְׁנָה בְּאוֹפֵן הָרְאוּ לְפִי דַעַתוֹ: אֵלָּא אָמַר רַבָּא,
 11 הָבִי קְאָמַר, שְׁנִים שְׁהִיו עוֹמְדִין וְיוֹצֵא חֵין מִבְּיַנְיָהֶם וְהֵרִי, כִּיּוֹן שֶׁאִינוּ
 12 מְבֹרָר מִי זֶרֶק אֵת הַחֵץ, שְׁנִיָּהֶם פְּטוּרִין, וְעַל זֶה שְׁנִינוּ בְּבִרְייתָא,
 13 אָמַר רַבִּי יוֹסִי, פּוֹטְרִים אֵת שְׁנֵיהֶם אִפִּילוּ אִם אָבָא חֲלַפְתָּא בְּיִנְיָהוּ,
 14 וְאָף עַל פִּי שְׁכוֹלֵם יוֹדְעִים שֶׁאֵבָא חֲלַפְתָּא חֲסִיד וְלֹא זֶרֶק אֵת הַחֵץ,
 15 מְכַל מְקוֹם אֵין לְחִיבִים אֵת הַשְּׁנֵי מְכַח סְבֵרָא זֶה, אֵלָּא שְׁנֵיהֶם בְּחוֹקֵת
 16 סַפֵּק וּפְטוּרִים. מִמְשִׁיכָה הַמִּשְׁנָה: וְשׁוֹר שֶׁהִרְגָה אָדָם וְנִגְמַר דִּינוּ
 17 לְהַסְקֵל, שְׁנַתְעַרְב בְּשׁוּוֹרִין אַחֲרֵים מְעַלְיָא וְטוֹבִים שֶׁלֹּא הִרְגוּ
 18 אַנְשִׁים כָּלָל, סוֹקְלִין אוֹתָן – אֵת כּוֹלֵם, שְׁהֵרִי בֵּין כֵּךְ כּוֹלֵם נֹאסְרוּ
 19 בְּהַנָּאָה מְסַפֵּק, וְאֵין בְּעֵלִיהֶם מְפַסְדִּים כְּלוּם, אִם כֵּן יֵשׁ לְסוֹקֵלֵם
 20 כְּדֵי שְׁתַּתְקִיִּים מִצּוֹת סְקִילָה בְּשׁוֹר הַמַּחְוִיב בַּהּ, וְרַבִּי יְהוּדָה אָמַר,
 21 אֵין חִיבִים לְסוֹקֵלֵם וְלַהֲטֵרִיחַ אֵת הַבֵּית דִּין בְּכֵךְ, אֵלָּא בּוֹנֵין אוֹתָן
 22 לְבִישָׁה וְהֵם מְתִים שֶׁם בְּרַעַב.
 23 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא, בַּהּ מוֹכַח שֶׁאֵבָא קִימַת מַחְלֻקַּת תְּנֵאִים
 24 אוֹדוֹת שׁוֹר שְׁנַגְמַר דִּינוּ שְׁנַתְעַרְב בְּשׁוּוֹרִים אַחֲרֵים, וְכְדַבְּרֵי רַבָּא:
 25 וְהַתֵּנִיא בְּבִרְייתָא. פְּרָה שֶׁהִמִּיתָה אָדָם וְאָחַר כֵּךְ יְלָדָה, דִּינָה שֶׁל
 26 הַפְּרָה לְהִסְקֵל, וּבְנוּגַע לְוֹלֵד, תְּלוּי הַדְּבַר, אִם עַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה
 27 יְלָדָה, וְיֻלְּדָה מוֹתֵר בְּהַנָּאָה, שֶׁאֵין דִּינוּ כְּדִין אָמוּ, וְאִם מִשְׁנַגְמַר דִּינָה
 28 יְלָדָה, וְיֻלְּדָה אָסוּר בְּהַנָּאָה כְּדִין אָמוּ. וְאִם נִתְעַרְב הוֹלֵד הָאָסוּר
 29 בְּאַחֲרֵים – בּוֹלְדוֹת מוֹתֵרִים, וְאַחֲרֵים בְּאַחֲרֵים – וְאַחַר כֵּךְ אַחַד

אגרות קודש

ב"ה, י"ח תשרי, תשי"ט
 ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים
 שמעון גד ש"י

שלום וברכה!

במענה למכתבו, בו כותב אודות האסיפה, ע"ד פעולה להתעוררות אחי"י הספרדים אשר
 באה"ק ת"ו לעניני יהדות תורה ומצות, ושואל ע"ד כתבת רבנים וכו'.

והנה ידועה דעת תורתנו תורת חיים בהנוגע להצלחת עניני קדושה, להתחיל באופן דראשיתך
 מצער [וכדיוק הבעש"ט, שאז] אחריתך ישגא מאד. שמזה מובן שאין עתה להתעסק בעשיית פרסום
 ולרכוש כתבת רבנים וכו', כ"א ללכת צעד אחר צעד, ובהליכה זו עצמה יתבררו כמה פרטים ואופני
 פעולות והכשרון לזה, ואז יוכלו להחליט בהנוגע לשאלותינו וכו'.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

1 אי הכי הא דתני עלה וכו'. בין לרש לקיש בין לשמואל קא מותיב אי הכי דהני
2 אחרים דמתני' דרוצחים קאמר והאי רוצח שנתערב בהוכר ולבסוף נתערב קאמר
3 הא דתני עלה בברייתא הכי רוצח שנתערב באחרים כולן פטורין אמר רבי יוסי
4 אפילו אבא חלפתא בנידון כולן פטורין מאי אפילו דקאמר ר' יוסי: אלא אמר
5 רבא. בשלא הוכר לבית דין קאמר כגון

6 **אִי הָכִי, הֵיִינוּ דְקָתְנִי עֲלֵהּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אָפִילוּ
7 אָבָא חֲלַפְתָּא, בִּינְיָהוּן. אָלָא אָמַר רַבָּא, הָכִי קָאָמַר,
8 שְׁנַיִם שְׁהָיוּ עוֹמְדִין, וַיִּצָּא חֵץ מִבִּינֵיהֶם וְהָרָג, שְׁנֵיהֶם
9 פְּטוּרִין. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי, אָפִילוּ אָבָא חֲלַפְתָּא בִּינְיָהוּן.
10 וְשׁוֹר שְׁנַגְמַר דִּינוֹ, שְׁנַתְעַרְב בְּשׁוֹרֵין אַחֲרֵים מְעֻלְיָא,
11 סוֹקְלִין אוֹתָן. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, בּוֹנְסִין אוֹתָן לְכִיפָה.
12 וְהַתְנַאי, פְּרָה שְׁהִמִּיתָה וְאָחַר כֶּךָ יִלְדָה, אִם עַד שְׁלֹא
13 נִגְמַר דִּינָה יִלְדָה, וְוֹלְדָה מוֹתֵר. אִם מְשַׁנְגַּמַר דִּינָה
14 יִלְדָה, וְוֹלְדָה אָסוּר. נִתְעַרְב בְּאַחֲרִים, וְאַחֲרֵים בְּאַחֲרֵים,
15 בּוֹנְסִין אוֹתָן לְכִיפָה. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר,
16 מְכַיָּאִין אוֹתָן לְבֵית דִּין וְסוֹקְלִין אוֹתָן. אָמַר מַר, אִם
17 עַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה יִלְדָה, וְוֹלְדָה מוֹתֵר, וְאָף עַל גַּב
18 דְכִי נִגְחָה, הָוֹת מֵעֵפְרָה. וְהָאֵמַר רַבָּא, וְלָד הַגּוֹנְחָה,
19 אָסוּר, הִיא וְוֹלְדָה נִגְחָה. וְלָד הַנְּרַבְעָה, אָסוּר, הִיא
20 וְוֹלְדָה נְרַבְעוּ. אִימָא, אִם עַד שְׁלֹא נִגְמַר דִּינָה, עֵיבְרָה
21 וְוֹלְדָה אָסוּר. הַנִּיחָא לְמָאן דְאָמַר, זֶה וְזֶה גוֹרָם, אָסוּר.
22 אלא**

23 משום דלא נגמר דינו עמה דאי בשלא בא לב"ד מאי איריא ולדה אפילו אמו נמי
24 אם לא נגמר דינה לא מיתסרא וכי איצטרך תנא למיתני מותר הכי אשמעינן
25 דאין זקוק להביאה לב"ד קאמר ותיובתא דרבא: אימא אם עד שלא נגמר דינה
26 עיברה וילדה. והיינו בין גניחה לגמר דין דלא הוה ולד לא בשעת גניחה ולא
27 בשעת גמר דין ולא נוצר מן האיסור דאבתי אימיה הוה שריא ולדה מותר: אם
28 משננמר דינה עיברה וילדה. גדול מן האיסור אסור א"ע. דלא הוה בשעת גניחה
29 ולא בשעת גמר דין: הניחא למאן דאמר. פלוגתא הוא בתמורה (דף לא). מאי
30 איכא

1 הקבוע למזבח כדאי' התם אבל בעלמא אמרינן הניכבשניהו דניינין ומטעם זה היה
2 אומר רבינו תם הנראה להחיר דרוסת הזאב ברוב דמעשים בכל יום וזאבים טורפין שה
3 מן העדר דרועה מציל בהמה ושרינן לה א"ע. דבעלי חיים חשיבי וכן ברוב עופות
4 דורסין אווזין ותרגולין ומותרין והיכא דנתערב ברובא דחייבין דפטרין אפילו ניידי ולא
5 אמרינן כל דפריש מרובא פריש לאו פטורין
6 דמיתשרו בהנאה קאמר רבא פטורין דלא
7 אמרוהו בי דינא להורגם דלא מיתת בעלים כן
8 מיתת השור ועוד דלא ליתי לאיחלופי בארם
9 דבארם כולי עלמא לא פליגי דפטירי תדע
10 דלרבי יהודה אמאי כונסין אותן לכיפה ועבדי
11 צער בעלי חיים ומקלקל חצירו וכיפתו אדרבה
12 ליערפינהו בקופין וליקבירנהו אלא ודאי אתי
13 לאיחלופי בארם ועבדי היכרא וכן לרבנן עבדו
14 היכרא דפטרינן להו ולא חיישינן לתקלה אבל
15 במתני' דזבחים חיישינן לתקלה טפי דאיכא
16 כמה ספק איסורין לפי שהן מוקדשין כגון רבב
17 על גבי תשור ובא בחירו רבב (קדושין דף גה)
18 וסמיכה על גבי ראש גדי ותלה וחלב מוקדשין
19 על גבי מכתו דשרי בשור הנסקל לפי שאינו
20 דרך הגאווה (פסחים דף כד) ועוד דאיכא איסור
21 מעילה דהוה מבעילה במיתה הלכך כולן
22 ימותו ואל תתמה כיון דאיסורי הנאה ניהו הני
23 דשמעתין אמאי לא תקינו בהו רבנן מיתה
24 ויקוקו להורגו וכי יוקוקו ב"ד להורג כל איסורי
25 הנאה הרי הזאב והארי דמוקי לה ר"ל והוא
26 שהמיתו ואסורין בתנאה ולא תקינו להו מיתה
27 אלא אמרו כל הקודם להורגן זכה ופריך רבא
28 היינו דקתני עלה אפילו אבא חלפתא בנידון

29 אלא אמר רבא שנים כו' ואפילו אבא חלפתא דלא תלינן ביה שהרג אבל בשוורים אותן
30 שיש לתלות בהן שהרגו חייבין ומשום ובערת הרע מקרבך ועוד אמר ר"ה דשור הנסקל
31 אינו נאסר מחיים ופי' דכולהו ההיא שמעתא דמשמע שנאמר סקול יסקל איני יודע
32 שהיא נבילה ונבילה אסורה באכילה מוחכת כן וסוגיא דפ"ב דקדושין (דף נוג.) כל צפור
33 טהרה לרבות את המשולחת וזה אשר לא תאכל לרבות את השחוטתה ופריך ואיפוך
34 אנא ומשני לרבות בעלי חיים אסורין פירוש שלא יהו מותרין כששוחטן בר מאלו
35 שעומדין והוקצו למצותן ולכך אין לאסור משולחת לומר דחל עליה איסורא לאחר
36 שילוח לישטח ולאוסרה באכילה כדון שאר עופות טמאין דתניב בקרא ופריך (הזא)
37 רובע ונרבע דאיסורו מחיים פי' דמחיים אסור לשוחטן ולהקריבן לגבה ומשני הני מילי לגבהו אבל להחיות שרי והרי רובע נרבע בעדים דמחיים אסורי דמחיים חל עליהן האיסור

38 לישטח ואם שחטן אסורין אף אני אביא משולחת ומשני רוב בעלי חיים קאמרינן ואם כן דאין שור הנסקל נאסר כל זמן שהוא חי שור שלא נגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים
39 שנגמר דינם כולם פטורין ומותרין בגיהה ועבודה ואין כאן עינוי הדין כיון דפטורין מסקילה מיהא לכשישחטו או ימותו יהו אסורין בהנאה והא דאומר שלחי פרק ד' (יה' דף קמז.)
40 (ושם) דשור שנגמר דינו מכרו אינו מכור אפילו לרדיא היינו משום דאסור לענות דינו ומצהה לטוקלו ועד דאין לו מכר (ואין) לו בעלים והלוקח אין יכול לזכות בו יותר משאר אדם
41 אבל כי לא נגמר דינו מכרו מכור לשחיטה אי נמי לרדיא דמצי לערוקי לאנגמא וכי שחט ליה לאחר שנגמר דינו אסור באכילה כן נראה לר"ת וקשה דבשלהי פ"ק דערכין (דף ז:)
42 משמע דשור הנסקל נאסר מחיים גבי האשה שמתה נהנין בשערה דמפרש התם זו מיתתה אסרתה וזו גמר דינה אסרתה ויש לפרש גמר דינה כלומר מחיים חל עליה איסורא שאסורה
43 אפילו שחטה דעבדה כעין כשר וזו מיתתה אסרתה ואין עליה שום איסור מחיים ויש ראיה דלא נאסר מחיים מהא דהניא במרובה (ביק' דף עא.) (ושם) ובפרק אלו נערות (כתובות
44 דף לג.) גב שור הנסקל וטבוו משלם תשלומי ארבעה וחמשה דברי רבי מאיר ואמאי הא ליתיה במכירה וקאמר ריש לקיש התם במרובה כל שישנו בטביחה ישנו במכירה וכל
45 שאינו בטביחה וכו' והוא הדין דכל שאינו במכירה אינו בטביחה אבל אי שרי בהנאה ניהא שיכול למכור לרכוב עליו עד בית הסקילה או לזינות בו מעט עד אותה שעה או אם
46 היו בית דין מתעצלין בסקילה ומיהו מה שאומר ר"ת דאין לו מכר ואין לו בעלים זה לא יתכן ומה שדפסק ר"ת בעוד שיש בו שה אחד ספק דרוסה דשרינן מטעם דכל דפריש מרובא
47 פריש לא יתכן דיש לאסור גזירה שמא יקח מן הקבוע אלא היכא דפריש מאליו כגון בנמצא ביד גוי אבל אם נאסר בתערובת ופירש לא אמרינן מרובא פריש ואם יש בעדר ספק
48 דרוסה אפילו אחד בריבוא ימותו כולן תדע דטבעת של ע"ז שנתערבה בריבוא כולן אסורות ובפרישה אחת מן פליגי רב ושמואל אי אסרת או לא אבל בההיא גופא לא פליגי
49 דכ"ע מודו דאסירא וכל איסורי הנאה שפירשו מתערבות אסורין ולא אמרינן מרובא פריש וטעמא גזירה שמא יקח מן הקבוע ל"ש חולין ל"ש קדשים ומיהו יש ליישב דברי ר"ת
50 דשאני ב"ח כיון דאפשר ע"י ניכבשניהו וניינין וא"ת ואמאי תנן ימותו לימא ירעו עד שישתאבו שריי כמה קדשים אמרינן בהו ירעו ולא חיישינן לתקלה ובסיפא אמר ברובע ונרבע
51 ירעו ולכשיסתאבו יפדם וישחטם ויאכלו מטעם כל דפריש מרובא פריש וי"ל דלא עבדינן תקנה ברעיהא כיון דלאחר רעיהא נמי לא משתרי אלא מטעם כל דפריש: ו**אחריים**
52 באחרים כו'. הכא אין לחוש אי גרס הכי דאסר ספק ספיקא דהך ברייתא כר' יהודה אתיא אב' התערבות (ובחים דף עז.) (ושם) מסקינן דר' יהודה אסר ספק ספיקא אפילו בשבא
53 איסורין אבל במתני' דכל הצלמים (ע"ז מטז) ערלה (פ"ג מ"ו) לא גרסינן ואחרות באחרות מדפריך בפ' התערבות על שמואל דאסר ספק ספיקא מבריתא שמתרת ולא משבח
54 דקאי בשמואל אלא רבי יהודה ויש מפרש דמייירי שנתערבו כל האחרים באחרים דליכא אלא חד ספיקא וגרס נמי התם ואחרות באחרות וכו' מה לי נתערב בפעם אחת מה לי ב'
55 פעמים איצטרך משום דאיכא תרי רובי כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף טו.) דבעי רוב העיר ורוב סיעה ושרינן אפילו בעיר קטנה ואין הולכים אחר רוב העיר גרידתא אפילו גדולה
56 באנטוכיא:

יהי רצון שתשוב ירושלים בקרוב ממש ליעודה ותפקידה וכהבטחת נביא הגאולה ישעי' אשר ממנה תצא תורה ודבר השם.
ממבקר ערב חג הסוכות ה'תשד"מ

36 נאמר למשה מפי הגבורה, ואין לומדים משם לדורות.
 37 שנינו במשנה: נתערבו הנסקלין בנשרפין, רבי שמעון אומר נידונין
 38 בסקילה שהשריפה חמורה, וחכמים אמרים נידונין בשריפה
 39 שהסקילה חמורה.
 40 הגמרא מביאה נידון בגירסת המשנה: פתני ליה רב יחזקאל לרמי
 41 בריה – רב יחזקאל היה שונה משנה זו לרמי בנו באופן הבא,
 42 הנשרפין שנתערבו בנסקליו, רבי שמעון אומר, ידונו כולם בסקילה
 43 משום שהשריפה חמורה יותר מסקילה, ובתערובת הדין הוא
 44 שכולם נידונים בקלה.
 45 רב יהודה, בנו השני של רב יחזקאל, מתקן את דברי אביו: אומר
 46 ליה רב יהודה, אבא, לא תיתנייה הכי – אל תשנה לו כך, שלפי
 47 גירסתך 'הנשרפין בנסקליו' משמע שמייעוט נשרפים נתערבו ברוב
 48 נסקלים, ואם כן קשה, מאי איריא – מדוע נקט רבי שמעון שהטעם
 49 לדונם בסקילה משום שהשריפה חמורה, תיפזק ליה – הלא אף אם
 50 השריפה והסקילה היו שקולות, היינו דנים בסקילה משום דרוכה
 51 נסקליו נינהו, ויש ללכת אחר הרוב. רב יחזקאל שואל את רב
 52 יהודה בנו: אלא היכי אתנייה – אלא איך אשנה לו. משיב לו רב
 53 יהודה: הנסקליו שנתערבו בנשרפין, אף על פי שהנשרפים מרובים,
 54 רבי שמעון אומר ידונו כולם בסקילה משום שהשריפה חמורה, ואין
 55 אתה רשאי למשוך את הקלים ולדונם בחמורה אחר הרוב.
 56 מקשה רב יחזקאל: אי הכי איתא סיפא – אם נשנה כך ושמדובר
 57 ברוב נשרפים יקשה מהסיפא, 'וחכמים אומרים ידונו בשריפה
 58 שהסקילה חמורה, ומדוע הוצרכו לנמק את דבריהם בכך
 59 שהסקילה חמורה, תיפזק ליה – והלא אף אם הסקילה והשריפה
 60 היו שקולות היינו דנים בשריפה משום דרוכה נשרפין נינהו ויש
 61 ללכת אחר הרוב.
 62 משיב רב יהודה: התם רבנן הוא דקאמרו ליה לרבי שמעון לדידך
 63 דאמרת שריפה חמורה לא סקילה חמורה – מה שאמרו חכמים
 64 'שהסקילה חמורה' אין זה נתינת טעם לעיקר דבריהם, אלא כך
 65 אמרו, ידונו כולם בשריפה משום שכן הוא הרוב, ומה שאתה
 66 אומר שצריך ללכת אחר המיעוט משום שהשריפה חמורה ואין
 67 אנו רשאים למשוך את הקלים למיתה החמורה, אין הדבר כן,
 68 שאין השריפה חמורה אלא קלה היא.
 69 שמואל, רבו של רב יהודה, מלמדו שהדרך בה הוא פונה אל אביו,
 70 אינה נכונה: אומר ליה שמואל לרב יהודה, שינא – מחודד בתלמוד,

1 אלא למאן דאמר יה ויה גורם מותר – לשיטת הסובר שכאשר אחד
 2 הגורמים להוותו מותר והשני אסור, הוולד מותר, מאי אבא
 3 למימר – איך תבאר הברייתא, הלא כשנוצר לאחר גמר הדין
 4 ואינו נאסר אלא משום שנוצר מאיסורו, אף על פי שאמו אסורה
 5 בהנאה הזכר מותר הוא, ושניהם גרמו לו שיבוא לעולם, ומדוע
 6 הוא אסור.
 7 רבינא מפרש את הברייתא באופן אחר: אלא אומר רבינא, איתא אם
 8 בפרק זמן שבין הנגיחה ועד שלא נגמר דינה עיברה וגם ילדה, וילדה
 9 מותר, ואם בפרק זמן זה שמהנגיחה ועד שלא נגמר דינה עיברה,
 10 וגמרו את דינה להיסקל בהיותה מעוברת, ומשננמר דינה ילדה,
 11 וילדה אסור, והטעם, משום שעובר כרף אמו הוא, כלומר כאחד
 12 מאבריה וחלק ממנה, ובגמר דינה נאסר יחד עמה.
 13 אין אדם נענש באחד מעונשי בית דין עד שיתרו בו בשעת
 14 העבירה, ויאמרו אל תעשה כן שזו עבירה היא וחיבי אתה עליה
 15 עונש פלוני, וצריך שיקבל עליו ההתראה ויאמר, על מנת כן אני
 16 עושה. הגמרא דנה, האם מוכח ממשנתנו שהמותר לעונש
 17 החמור, נחשב כמותרת לעונש הקל יותר.
 18 שנינו במשנה: פל תייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונים בקלה.
 19 מדייקת הגמרא: שמע מינה, מותרת לדרך המור הוי מותרת לדרך
 20 קל, שאם לא כן, כיצד דנים את כולם במיתה הקלה, והרי אלו
 21 שנתחייבו מיתה חמורה אינם מותרים לקלה, ואי אפשר לדונם
 22 בה, והיה צריך אם כן לפטור את כולם מספק.
 23 רבי ירמיה דוחה את הראיה: אומר רבי ירמיה, הכא במאי עסקינן,
 24 כגון שהתירו בו סתם, שיתחייב מיתת בית דין אם יעבור עבירה,
 25 ולא פירשו איוז מיתה. והאי תנא הוא – ומשנתנו סוברת כשיטת
 26 תנא קמא בברייתא דלהלן, שאין צריך להזכיר שם המיתה, דתנא
 27 בברייתא, המסית אינו צריך התראה, ושאר תייבי מיתות שפותרת
 28 אין מיתין אותן אלא בעדה – בסנהדרין של עשרים ושלושה
 29 דינים, ועדים, והתראה, ועד שיודעוהו בהתראתו שהוא חייב מיתה
 30 בית דין, רבי יהודה אומר, עד שיודעוהו פאזיה מיתה הוא נהרג.
 31 ומפרשת הגמרא את טעם דבריהם: תנא קמא איהו – למד שאין
 32 צריך להתרות במיתה מסויימת ממש, שהמוציאים אותו לא
 33 התרו בו שם מיתתו, שהרי לא ידעו עדיין באיזו מיתה דינו, ורבי
 34 יהודה אומר, לעולם צריך להתרות במיתה מסויימת, ומקושש
 35 שנידון למיתה אף שלא התרו בו בהכלה, הוהאית שעה היתה – כך

אגרות קודש

ב"ה, י"א תשרי, תשי"ט
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך, נתקבל מכתבו מדי תשרי,

ובמ"ש אודות מטולטלת, ומעתיק בזה שידוע כו' - כשאני לעצמי איני מאמין בכל הענין, בכל זה, לא שמענו ולא ראינו אינו ראוי, ולכן עליו לפנות לרב מורה הוראה, והוא יורהו אם מותר הדבר ע"פ שו"ע, וכמדומה כבר כתבתי לו, שלמה לו לחפש דרכים חדשים וענינים חדשים, בה בשעה שדרך סלולה היא דרך התורה והמצוה, וכלל גדול בזה בכל דרכיך דעהו, שבוה נכלל כל עניני האדם כמבואר ברמב"ם ונפסק להלכה בטור שו"ע או"ח סי' רל"א, והלואי שינצל כל זמנו הפנוי ללימוד התורה בכלל ובוה גם לימוד פנימיות התורה, שבימינו נתגלתה בתורת החסידות.

בברכה לבשו"ט וחג שמח,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
 מזכיר

58 הגמרא דוחה את הקושיא של רב נחמן בר יצחק: **אם כן** שעבר רק
 59 על עבירות שדינן בסקילה **מאי קא משמע לן** - מה משמענו
 60 **יחזקאל הנביא**, הלא פשוט שדינו בסקילה. הגמרא מנסה להשיב:
 61 **דילמא תורה קא מותר** - שמא באמת אין כל חידוש בדבריו, אלא
 62 חזרו להזהיר את ישראל על משפטי התורה. הגמרא דוחה תשובה
 63 זו: **אם כן איבעי ליה לאהדרה כי ירכי דאיהדרה משה רבינו** - אם
 64 כן היה לו לחזור על מצוות התורה ודלא שחזר משה רבינו בספר
 65 דברים, שאמר את הדברים בפירושו כדל בפרומ.

66 הגמרא מביאה את מדרש הפסוקים הנוספים באותה הפרשה: **דרש**
 67 **רב אחא ברבי חנינא, מאי דכתבי** - מהו שכתוב (יחזקאל יח ו) **אֶל**
 68 **הקרים לא אכל, פירוש הדבר, שלא אכל בוכות אבותיו** - שהיה
 69 צדיק גמור ולא הוצרך לזכות האבות, אברהם יצחק ויעקב,
 70 שנמשלו להרים גבוהים, ומה שכתוב **ועניו לא נשא אל גלגלי בית**
 71 **ישראל**, פירושו **שלא הלך בקומה יקופה** אלא בהכנעה ובכפיפות
 72 מאימת השכינה, ומה שכתוב **ואת אשת רעהו לא מימא**, היינו
 73 **שלא ירד לאומנות חבירו** - שלא קיפח את פרנסתו של חבירו על
 74 ידי התחרות, ומה שכתוב **ואל אשה נדה לא קירב**, היינו **שלא נהנה**
 75 **מקופה של צדקה** - שלא נטל מכספי צדקה, וכתבי - ועל אדם כזה
 76 כתוב (שם יח ט) **צדיק הוא חיה יחיה בעולם הזה ובעולם הבא**.

77 מספרת הגמרא: **בשעה רבן גמליאל מיניע למקרא הנה היה בוכה**
 78 **ואמר, מאן דעביד לכולהו** - מי שמקיים את כל הדברים המוזכרים
 79 בפסוק, הוא דחי - הוא זה שיחיה, **פתרא מינייהו לא** - אבל קיים
 80 אחד מהם בלבד, אינו מספיק בשביל שיחיה. **אמר ליה רבי עקיבא,**
 81 **אלא מעתה לפי דעתך**, שאתה דורש את משמעות הלשון אף
 82 כשהוא נגד הסברא, אם כן מה שכתוב בסיום האזהרות על
 83 העירות (מקרא יח כד) **אל תמאז בקל אלה וגו'**, הכי נמי **בכוליהו אין**
 84 **פתרא מינייהו לא** - וכי גם בזה נפרש כמשמעות הפשוטה של
 85 הלשון, שהכתוב מזהיר לא לעבור על כל אלה העבירות ביחד,
 86 אבל על עבירה אחת אינו מקפיד. **שלא ודאי**, כיון שאין הדעת
 87 מניחה לפרש כן, אין הכוונה **אלא** שעליה **אמרו פתח מכל אלה,**
 88 **הכי נמי** - וכמו כן יש לפרש בעניינינו, שגם אם לא נתקיימו בו כל
 89 המעלות המוזכרות, מספיק **פתח מכל אלה** כדי שיאמר עליו
 90 **צדיק הוא חיה יחיה**.

91 שנינו במשנתנו: **עבר עבירה שנתחייב שתי מיתות**, נידון בחמורה,
 92 רבי יוסי אומר, נידון בזיקה הראשונה שבאה עליו.

93 שיטת רבי יוסי שדבר שיהיה אסור משום אסור אחד, אין חל עליו
 94 אסור נוסף. הגמרא מביאה ברייתא שמבטלת את דבריו: **הניא**
 95 **בברייתא, כיצד** - מזה הדוגמא שעליה **אמר רבי יוסי** במשנתנו
 96 **נידון בזיקה ראשונה הפאה עליו** - נענש רק על אותו אסור
 97 שהזקק תחילה להיזהר בו ולפרוש ממנו, אבל לא באיסור הבא
 98 אליו אחרון אף על פי שהוא חמור יותר. משיבה הברייתא: כגון
 99 אדם שנשא בת אלמנה ונאסרה עליו אמה משום **הפאה**, ואחר כך
 100 נישאת אמה ונעשית **אשת איש**, ובא עליה, נידון **בפומתו** - נענש
 101 על איסור חמותו שקדם לאיסור אשת איש, והרי הוא בשריפה.
 102 אבל אם היה להיפרך, שקודם היתה **אשת איש** ואחר כך נשא את
 103 בתה ונעשית בכך **חמותו**, ובא עליה, נידון **באשת איש**, כיון שבשעה
 104 שנשא את בתה כבר היתה זו אסורה עליו משום אשת איש, שוב
 105 לא חל איסור חמותו על איסור אשת איש, ואינו נידון אלא בתנאי
 106 כדן בא על אשת איש.

107 רב אדא בר אבהו מקשה על דברי הברייתא: **אמר ליה רב אדא**
 108 **בר אבהו לרבא, מדוע אמרו שאם היתה חמותו ונעשית אשת איש**
 109 **נידון בפומתו בלבד, לידון נמי באיסור** - והרי ראוי שיהיה נידון גם
 110 על איסור אשת איש, **דחא** - שהרי **אמר רבי אבהו** ביבמות (לכז) אף
 111 שחולק רבי יוסי במשנתנו וסובר שאין איסור חל על איסור, **מודה**
 112 **רבי יוסי באיסור מוסף** - באופן שהאיסור השני מוסיף ומחדש
 113 דבר שלא היה באיסור הראשון, וכגון כאן, שמתחילה כשהיתה
 114 אלמנה והיתה אסורה לו רק משום חמותו היתה מותרת לכל
 115 אדם, וכשנעשית אשת איש נוסף בה איסור לכל העולם, באופן זה
 116 מודה רבי יוסי שאיסור חל על איסור, שמתוך שחל עליה איסור
 117 אשת איש להיפרך על כל העולם, חל גם לגביו, ונוסף לאיסור
 118 חמותו שהיה לפניו כן.

1 **לא תימא ליה לאבוי קבי** - אל תאמר לאבויך כך ואבא אל תשנה
 2 כך וכו', שנמצאת מודיעו בפירוש שהוא טועה והוא מתבייש
 3 ומצטער, **דתימא בברייתא, הרי שהיה אבוי עובר על דברי תורה, לא**
 4 **יאמר לו, אבא עברת על דברי תורה, אלא אומר לו אבא כך כתבי**
 5 **בתורה**. הגמרא מבינה שכונת הברייתא היא שיש לה תמיכה, וכי כך
 6 כתוב בתורה, ולכן מקשה: **סוף סוף היינו קף** - גם באופן זה הוא
 7 מביישו, שאומר לו וכי יפה אתה עושה. מותרת הגמרא: **אלא**
 8 **כונת הברייתא שאומר לו, אבא, מקרא כתוב בתורה קף וכך**
 9 **(הוא)**, והוא עצמו ישים על לבו על מה זה מזכירו. וכן רב יהודה,
 10 לא היה לו לומר לאבוי אל תשנה כך, אלא יכרם דברי המשנה,
 11 הנסקלין בנשרפין וכו'.

משנה

12 משנה זו מבארת את דינו של המחויב בשתי מיתות בית דין. מי
 13 שעבר על שתי עבירות שונות ונתחייב על ידי כך בשתי מיתות בית
 14 דין, נידון **בפתחה** מבניניהן. מי שעבר עבירה אחת שנתחייב עליה
 15 שתי מיתות, וכגון הבא על חמותו והיא אשת איש, שעל אשת איש
 16 נענשים בתנאי חל חמותו בשריפה. נידון **בפתחה**, והיינו בשריפה.
 17 אלו הם דברי חכמים. **רבי יוסי אומר**, אינו נידון אלא בזיקה
 18 **הראשונה שבאה עליו** - באותו איסור שהזקק תחילה להיזהר בו
 19 ולפרוש ממנו.

גמרא

20 הגמרא מבארת באיזה אופן הוצרכה המשנה להשמיע שמי
 21 שנתחייב בשתי מיתות נידון בחמורה. שואלת הגמרא: **פשיטא**
 22 **שאם עבר שתיים ידונו אותו בחמורה ולא בקלה, אלא איתגורר**
 23 **אתגור** - וכי תעלה על דעתך שיהיה נשבר בכך שהוסיף לעבור
 24 גם עבירה קלה, שעל ידי זה יהיה נידון בקלה.
 25 **אמר רבא, הלא במאי עסקינן** - כאן במשנה במה מדובר, **גזון**
 26 **שעבר עבירה קלה ונאמר דינו על עבירה קלה וחזר ועבר עבירה**
 27 **חמורה, סלקא דעתך אמינא** - שבזה היה מקום לומר, **דכיון דנגמר**
 28 **דינו לעבירה קלה, האי גבירא קטילא הוא** - הרי הוא כאדם הרג.
 29 ואין יכול לחל עליו חיוב מיתה נוסף, **קא משמע לן** שאין אומרים
 30 כן, אלא דנים אותו על העבירה השנייה להיענש כדינה.

31 הגמרא מבררת את המקור לדין של המשנה: **באמיניא** - שאל
 32 ממנו (אבוה) **[אחיה] דרב יוסף בר הקא מרבה בר גהו, מנא ה**
 33 **מילתא דאמור רבן** - מהו המקור לדבר זה שאמרו חכמים, שמי
 34 **שנתחייב שתי מיתות בית דין, אף על פי שנגמר דינו לקלה תחילה**
 35 **ורק אחר כך עבר על החמורה, נידון בחמורה**.

36 משיב רבה בר נתן: **דכתבי** - כתוב בספר יחזקאל (יח יי) **והוליד בן**
 37 **פריץ שופך דם וגו'** **אל תהרהר אכל ואת אשת רעהו מנא וגו'**, **ואל**
 38 **הגלגלים נשא עינו**, וביאור הפסוקים, **והוליד בן פריץ שופך דם,**
 39 היינו רוצח שהוא נידון **בסיף, את אשת רעהו מימא**, זו **אשת איש**
 40 **שבא עליה ודינו בפתח, ואל הגלגלים נשא עינו**, זו **עבודת בוכבים**
 41 **שדינה בסקילה**, הרי שרשע זה עבר על כמה עבירות ונתחייב
 42 בסיף, חנק וסקילה, וכתבי - ומבואר משפטו בהמשך הפסוק (שם
 43 יח ג) **מות יופת דמיו בו יהיה** והיינו שנידון בסקילה, ככל מי
 44 שכתוב בו **דמיהם בם**, והיא המיתה החמורה מבין שלושת
 45 המיתות שנתחייב בהן, ועל כרחך מדובר באופן שכבר נגמר דינו
 46 קודם לכן למיתה קלה, שאם לא כן אין הפסוק צריך להשמיע
 47 שנידון בחמורה.

48 רב נחמן בר יצחק מקשה, שאפשר לפרש את הפסוק באופן אחר,
 49 כך שלא תהיה משם ראייה: **מתקופה לה** - מקשה **רב נחמן בר יצחק,**
 50 **אימא בוליה בסקילה** - והרי יש לפרש שאין מדובר בפסוק אלא
 51 בעבירות שעונשן בסקילה, וכך הוא הפירוש, **והוליד בן פריץ**
 52 **שופך דם, זה בן סודר ומודה נידון בסקילה, ונקרא שופך דם**
 53 **משום שסופו להיות רוצח, אשת רעהו מימא**, זו **נערה בפתחה**
 54 **דבא** עליה נידון בסקילה, **ואל הגלגלים נשא עינו**, זו **עבודת**
 55 **בוכבים** דינה בסקילה, וכיון שכל העבירות שעבר דינן בסקילה,
 56 לכן ממייתים אותו בסקילה, אבל אם היה נגמר דינו לפני כן למיתה
 57 קלה, יתכן שהיה נידון במיתה הראשונה שבה נגמר דינו.

לא תימא ליה לאבך הכי. להודיעו בהדיא שהוא טועה משום דמכסף ומצטער: אלא אמור לו אבא כך כתוב בתורה. קס"ד בתמיהה קאמר וכי כך כתיב בתורה: סוף סוף היינו חך. דמביישו ואומר וכי יפה אתה עושה: אלא. בניחותא אומר לו מקרא האמור בתורה ואומר לו אבי מקרא כך וכך כתוב בתורה והוא עצמו ישים על לבו על מה זה מכיורו והכי נמי אין לך

לומר לאבך לא תתנייה הכי: מתני' עבר עבירה שיש בה שתי מיתות. כגון חמורו והיא אשת איש: כו' בויקה הראשונה. בגמרא מפרש לה: גמ' פשיטא. דבחמורה נדון שהרי אף בה נחתיב דהכי סליק אדעתך לידון בקלה וכי אתגורי אתגרי כמה שעבר שתי עבירות אילו לא עבר אלא על החמורה היה נדון בה ועכשיו שהוסיף לעבור עמה עבירה אחרת נדון בקלה: אמר רבא. ודאי אי מקמי דתאן לקמן עבדינן, לתרייהו לא איצטרך לאשמועינן כי איצטרך למתנייה כגון דנגמר דינו תחלה לקלה סד"א וכו': מנא הא מילתא וכו'. ואע"ג דנגמר דינו לקלה: כסקילה. דכל דמיהם הם כסקילה דהיא חמורה ואי קלא נגמר דינו קודם ליה לא איצטרך דלא לאשמועינן: בן סורר ומורה. וקרי ליה שופך דם על שם שסופו לשפוך כדאמר' (לעיל דף עב). שעומד בפרשת דרכים וכו': דאהרריה משה. במשנה תורה: אל ההרים לא אבל. סיפיה דקרא צדיק הוא חיה יחיה לומר זה צדיק גמור וע"כ משום דלא עביד הני לאו צדיק הוא אם עבר עבירות אחרות אלא לאו כמשמעוניה מדריש: אל ההרים לא אבל. שלא נצטרך לזכות אבותיו מתוך שהוא חסדי. שלא נהנה מקופה של צדיקה. שהוא דבר גנאי לאדם הגון: בויקה הראשון: באותו איסור שהחוקק זה תחלה לחזור זה ולפרש ממנו הוא נדון אבל לא באיסור הבא עליו אחרון אע"פ שהוא חמור דקסבר ר' יוסי אין איסור חל על איסור ואפי' חמור על הקל הלכך אין כאן שתי מיתות: חמורו ונעשית אשת איש. כגון נשא בת אלמנה ואסרה אמה משום חמורו ואחר כך נשאת ונאסרה עליו משום אשת איש נדון בחמורה בשריפה דהיא קדמה אבל אם דיתה אשת איש ונעשית חמורו הואיל כשנשא בתה כבר דיתה זו אסרה עליו משום אשת איש תו לא חיל אסור חמורו אסור אשת איש ואינו נדון אלא בחנק: דאמר ר' אבהו. ביבמות ב' ד' אהין: מודה ר' יוסי באסור מוסיף. ומדשר דבר על האסור הזאת לאסור בה דבר חדש (או) לאסרה על מי שלא דיתה אסורה עליו מתחלה כגון הכא כשהיתה אלמנה והיא חמורו דיתה אסורה לו משום חמורו ומותרת לכל אדם כשנעשית אשת איש הוסיף בה השם הזה איסור אסרה לאחר העלם וכי האי גונא מודה ר' יוסי דאסור חל על אסור מגו דחיל אבולא עלמא שהיתה מותרת לא עדי עכשיו חיל נמי אהאי ואע"פ שאסורה לו ועומדת:

אמר

לידון נמי, ואיסור אשת איש, דהא אמר רבי אבהו, מודה רבי יוסי באיסור מוסיף.

דלא ידעינן אי טריפה היה אי שלם היה ועוד י"ל דהוה ליה קבוע וכל קבוע במחצה על מחצה דמי ופטור מדאורייתא דספק נפשות להקל וכו' ניכבשניה ונימא כל דפריש אי אתה רשאי למושבו להחמיר עליו ועוד גזירה שמא יקח מן הקבוע והא דפריך בגמ' תיפוק ליה דרובא נסקלין ניהו ד"פ לכל הפחות לא גרע משום דרובא נסקלין.

איתגורי

איתגורי (כתובות לב.) דיליף מחובל בחבירו דכל היבא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי ופריך מה לחובל בחבירו שכן חייב בו' דברים ואי ממונא קולא הוא שכן הותר מכללו בב"ד והשתא איך יתכן לומר דקולא הוא אם כן איתגורי איתגור וי"ל שדאני התם משום דחס רחמנא אהפסד ממונו של חבירו: ונגמר דינו לעבירה קלה וכו'. תימה ואמאי נדון בחמורה הא הואיל לה עדות שאי אתה יכול להזימה דאי מיתומי חסדי בתראי לא מיקטלי כיון דבלאו סהדותיהו גבא רבא קטלא הוא כדמוכח בפ"ק דמכות (דף ה.) גבי באו שנים ואמרו אחד בשבא נגמר דינו של פלוני וכו' וי"ל דהכא מיירי כגון דחך עבירה שניה עבר בפני ב"ד דאפילו בעדות שאי אתה יכול להזימה מתייבין ליה לעיל בשריפה משום ובערת הירע ועוד יש לומר כיון דאי מיתומי קמאי או מיתבכשי מהני סהדותיהו דבתראי עדות שאתה יכול להזימה קרינן ביה:

וכתיב

דמיו בו יזיה בסקילה. מכאן קשה לפי' הקונט' דבריש איהו נשך (ב"מ סא: ושם) דאמר'י' הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים דכתיב הבא בשנך נתי ופירש שם כקונטרס דדמיו בו יזיה משמע דמים ששפך שהעני את חבירו ומת ברעב עליו ישובו ולא יתכן כלל דהא לסקילה אתיא הבא בשמתנן ובאוב ידועני דכתיב דמיהם הם ובכמה דוכתי כולם לסקילה אתין ונראה דדריש מדכתיב הבא והוליד בן פריץ וגו' ובכלל הספרים גרסי בפ"ק דתמורה (דף ה) וסמך ליה והוליד בן פריץ:

נדון

ביקה ראשונה. לאו מילתא דפסיקא היא דהא חמורו ונעשית אשת אב איסור מוסיף הוא אי אית ליה אחין ולמאן דאמר סקילה חמורה נידון באשת אב: לידון נמי באיסורא ואשת איש. לענין קרבן קא פריך שיתחייב ב' טאות בשוגג אי נמי אם התרו בו משום אשת איש ולא התרו בו משום חמורו ורבה מהדר ליה בדמוידי איידי ובהתרו בו משום שניהם: דאמר רבי אבהו מודה ר' יוסי באיסור מוסיף. אע"ג דבפ"ד אהין (יבמות דף לב: ושם) משמע דלא קיימא לבסוף מ"מ אמת הוא כדא"י בפרק אמרו לו (ברכות דף יד: ושם: שייך לע"ב) אפילו תימא רבי שמעון בן גמליאל קסבר עבירות מחזקות. תימה דבסוף פרק הבא על יבמתו (יבמות סד: ושם) אמרינן נשואין ומלקות כרבי משום דסתם לן תנא כוותיה דמי שלקה ושנה בו' וי"ל דרב יוסף דהתם סבר מלקות מחזקות ואע"ג דאשכחן תנא דאית ליה עבירות מחזקות כברייתא דבסמך דקתני התרו בו ושתק התרו בו והרכין ראשו דהתם מלקות ליכא מכל מקום משמע ליה דמתני' סברה מלקות מחזקות מתקני מי שלקה אי נמי קסבר כיפה צריכה התראה ועד דמוזק בתרי או בתלת אין מתרחין בו לכיפה הלכך אם איתא דבתלת זימני הויא חזוק עדי

רביעית אין כונסין אותו לכיפה כדמוכח בסמוך וקצת תימה אמאי מתרחין בו לכיפה בשניה לר' ובשלישית לרשב"ג שאם יעבור אחר כך ייחא מוחזק ויכניסוהו לכיפה ויש לומר דאין מחייבו כיפה עדי שיחא מוחזק לעבור בהתראת מלקות הלכך אי מתרחין ביה אכיפה לחודה לא סגי בהכי ואי מתרחין ביה אמלקות ואכיפה הא לא עבדינן ביה תרת: ומר

1 אַמר ליה אדא כרי בתרי קמלי קמלת ליה. בתמיהה אמת שחלו שתייהן עליו ועבירה שיש בה שתי מיתות הוא נדון בחמורה והיאך אתה בא לדנון אף באשת איש וכי
2 תהרגנו שתי פעמים וכי חייל אשת איש אחמותו לרבי יוסי לענין שוגג הוא ולהחייב שתי חטאות: **מתני'** מי שלקה ושנה. שלקה שתי פעמים על שתי עבירות: **גמ'**
3 של ברייתו. לאו שיש בו כרת והתרו בו למלקות: **דנברא** בר קמלא הוא. בידי שמים יכרתוהו: וקרובי הוא דלא מקרב קמלא. עדין לא נתקרבה מיתתו: **דמוותר נפשיה.**
4 דמפקי עצמו לעבירות: של כרת אהו. שעבר אותה עבירה עצמה שלש פעמים על השתים לוקה ובשלישית יכנסוהו לכיפה: **דרבן שמעון.** ביבמות נשאת לראשון ומת
5 לשני ומת לשלישי הנשא לרביעי לא הנשא
6 דעד תלתא זימנין לא היה מוחזק לקבור
7 את בעוליה: **ליפא** פתניתין. דבשתי מלקות
8 מחזקת ליה רשע ובעי כיפה דלא כרבן
9 שמעון בן גמליאל: **עבירות מחזיקות.** אותו
10 בחזקת רשע הוא ובהתראה ולא מלקות
11 הלכך בשלישי כונסין אותו לכיפה דהא
12 איתחוק ליה בשלש עבירות: **מיתבי.**
13 לרבינא דמהדר לאוקומה למתני' כרבן
14 שמעון בן גמליאל מדפליג אבא שאול ואמר
15 כר' שמעון בן גמליאל מכלל דת"ק לאו
16 כרשב"ג: **ומר סבר** לא הוחזק עד שילקה
17 שלש מלקות. וכיון דלקי על השלישית
18 אע"ג דאיתחוק השתא רשע לא מעיילין
19 ליה לכיפה דבתרי דיני לא דיינין ליה: התרו
20 בו ושתק. שהתיר עצמו במקבל התראה
21 ומיהו לא התיר עצמו למלקות בהדיא וכן
22 בהרכין בראשו ורמו שהוא מקבלה אע"פ
23 דלא לקי בהתראות כי הני דלא התיר עצמו
24 למלקות מ"מ התראות נינהו להחזיקו רשע
25 ופעם ראשונה מתרין ביה ושבקין ליה וכן
26 בעבירה שניה ושבקין ליה ובשלישית
27 מתרין ביה למלקות וכונסין אותו לכיפה
28 עליה שהתיר הוחזק רשע בשלש עבירות' של
29 התראת מלקות: **אבא שאול** אומר וכו'. והא
30 הכא מלקות ליכא דלא התיר עצמו למלקות
31 שהרי שתק דנימא טעמא בדאבא שאול
32 משום דמלקות מחזיקות לו הוחזק עד
33 שילקה וכיון דלקה על השלישית לא עייל
34 ליה לכיפה: **במאי** קא מפילגי. והא לא
35 לרבינא מוהיב דהא לדידן נמי קשיא
36 דבפלוגתא דרבי ורשב"ג לא מעיני
37 לאוקומה דהא ע"כ עבירות מחזיקות סבירא
38 להו דהא אין כאן מלקות ואמאי בעי אבא
39 שאול רביעית: **אמר רבינא.** בין הכא בין
40 במתניתין קמייאת בכיפה צריכה התראה
41 קא מפילגי דכולי עולמא כרשב"ג ולא
42 הוחזק עד שלש עבירות של התראת מלקות
43 מקובלות או בפיו או בשתיקה או בהרכנת
44 ראש וקמפילגי בכיפה אי צריכה התראה
45 ת"ק סבר כיון שהוחזק רשע על שלש
46 התראות של מלקות כונסין אותו לכיפה
47 ואע"פ שלא הותרה על כך ואבא שאול סבר
48 על ג' התראות של מלקות הוחזק רשע ולא
49 על השתים ומהשתא בעינן עבירה רביעית
50 להתרות בו אם תעבור תנכס לכיפה: **מלא**
51 קומתו. גובה: **והיכא רמיזא.** דהאי הלכה למשה מסיני היא הך עונש דכיפה ומיהו היכא רמיזא מקצת: **תמות רשע** רעה. מי שהוחזק רשע תמיתתו רעתו אלמא מוחזק
52 רשע בר מיתה הוא: **כמצודה רעה.** אידי דאירי הכא ריש לקיש בהאי קרא מיינתין לאידך דרשא דר"ל: **מאי** מצודה רעה חכה. אמרי' בלע"ז שהוא רע וחלש וקטן ואוחז
53 בו דגים גדולים פתאום ואני רואה ואני דומה לנאחז ברשותו ע"י מארב ותחבולות: **מתני'** **שלא** בעדים. שאלה ניתן לב"ד להרגו: **לחם ציר.** לקמן בעי מאי אנא בכיפה
54 קמייאת: **גמ'** **מנא** ידעינן. הואיל וליכא עדות. **בדעות** מיוחדת. דשנים מעידין עליו ועדותן שאלה אמת אלמא שאלה שמתו מסורה לב"ד כגון שנים רואין אותו אחד מלחן זה
55 ואחד מחלון זה דאמר במסכת מכות (דף ה) דלא מיקטל עליה ומיהו הכא תנינן דעיל לכיפה אבל על פי עד א' מוציא דבה בעלמא הוא: **בעוקצי** **תאנים.** בדיקות יתירא
56 הוא ונהי דבן זכאי פטר ליה בההוא הכחשה מקטלא מיהו עדות אמת הוא ועייל לכיפה: **מעייניה.** בני מעיה: **והדר** מאכילין אותו **שעורין.** שנופחין בתוך מעיו ומתוך
57 שהוקטן מעייו הוא נבקע: **מתני'** **הקסוה.** מפרש בגמרא: ארמית. בת גוי: **קנאין** **פונעין** בו. בני אדם כשרין המתקנאין קנאות של מקום פוגעין בו בשעה שרואין את
58 המעשה אבל לאחר מיכן אין מיתתו מסורה לבית דין והלכה למשה מסיני הוא: **פונעין.** ממתין כומו לך ופגע בו (מלכא א ב) גיירין. פקעין אשעל"ש בלע"ז: **גמ'** **והיכא**
59 **רמיזא.** ושייכא בה מיתה: **כבלע** את הקרש. לשון גבגב שמבלעין ומחביאין רומם בעלמא הוא ולא מקרא נפק דיעקר קרא בליים כתוב שהוזהרו שלא לראות בסלוק
60 מסעות בשעת יכנסתם שלחן ובעי מנסין הארון והמזבחות כמו שכתוב שם ובא אהין בנסעם והורידו: **יכא** **קוסם** את **קוסמו.** יכא **קוסמו.** ומקלל כלפי
61 מעלה בקוסם יכא הקוסם זה את קוסמו היינו כלפי מעלה שנותן קוסמים האלו בלבו (קסבר המקלל דקא מחשב ליה) האי קוסם בעיניו שהוא ריש ויש בו כח לקלל כפי
62 יכחו קוסם. מקלל את חבריו ואומר יכחו הקוסם הזה: לו ולקונו ולמקונו. דהיינו כלפי מעלה שהוא קונה את העולם ומקנה לבריותיו את טוב:

1 **ומר** סבר מלקות מחזקות. פי' ביוגטוס לא
2 הוחזק עד שילקה ג' מלקות וכיון דלקה
3 על השלישית אע"ג דהשתא איתחוק רשע לא
4 מעיילין ליה לכיפה דבתרי דיני לא דיינין ליה
5 ועל חנם דחק לפרש כן דמלקות מחזיקות היינו
6 שאין מתייסר אע"פ שהלקוהו ב' וג' פעמים
7 ואינו נמנע מלעבור שוב לא יתייסר:
8 **נש"ז**
9 **לה** נפשיה, מקרבינן ליה לקמליה עילויה. **אמר** ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, **תא**
10 **אסברא** לך, **במלקות** של **פרת** אחת. **אבל** של **שתיים** ושל **שלוש** פירות, **איפסדי** הוא **דקא**
11 **מעים**, ולא **מוותר** **בפול** האי: מי **שילקה** ו**שנה**: **שנה**, אף על גב דלא **שילש**. **ליפא**, **מתניתין**
12 **דלא** **קרנן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **דאי** **רבן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **הא** **אמר**, **עד** **תלת** **זימני** **לא** **הויא**
13 **חוקה**. **אמר** **רבינא**, **אפילו** **תימא** **רבן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **קסבר**, **עבירות** **מחזיקות**. **מיתבי**,
14 **עבר** **עבירה** **שיש** **בה** **מלקות**, **פעם** **ראשונה** **ושנה**, **מלקן** **אותו**. **ושלישית**, **פונסין** **אותו**
15 **לכיפה**. **אבא** **שאול** **אומר**, **אף** **בשלישית**, **מלקן** **אותו**. **ברביעית**, **פונסין** **אותו** **לכיפה**. **מאי**
16 **לאו**, **דכולי** **עלמא**, **מלקות** **מחזיקות**. **ובפלוגתא** **דרבי** **ורבן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **קמפילגי**. **לא**,
17 **דכולי** **עלמא** **אית** **להו** **דרבן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **והכא**, **בהא** **קא** **מפילגי**. **דמר** **סבר**, **עבירות**
18 **מחזיקות**. **ומר** **סבר**, **מלקות** **מחזיקות**. **והדתניא**, **התרו** **בו** **ושתק**, **התרו** **בו** **והרפין** **ראשו**, **פעם**
19 **ראשונה** **ושנה**, **מתרין** **בו**. **שלישית**, **פונסין** **אותו** **לכיפה**. **אבא** **שאול** **אומר**, **אף** **בשלישית**,
20 **מתרין** **בו**. **ברביעית**, **פונסין** **אותו** **לכיפה**. **והתם**, **מלקות** **ליפא**. **במאי** **קמפילגי**? **אמר** **רבינא**,
21 **בכיפה** **צריכה** **התראה**, **קמפילגי**. **ומאי** **כיפה**? **אמר** **רב** **היהודה**, **מלא** **קומתו**. **והיכא** **רמיזא**?
22 **אמר** **ריש** **לקיש**, **תמות** **רשע** **רעה**. **ואמר** **ריש** **לקיש**, **מאי** **דכתיב** **פי** **גם** **לא** **ידע** **האדם**
23 **את** **עתו** **פדגים** **שנאחזים** **במצודה** **רעה**. **מאי** **מצודה** **רעה**? **אמר** **ריש** **לקיש** **כפה**: **משנה**
24 **ההורג** **נפש** **שלא** **בעדים**, **מכניסין** **אותו** **לכיפה**, **ומאכילין** **אותו** **לחם** **צר** **ומים** **לחץ**: **גמרא**
25 **מנא** **ידעינן**? **אמר** **רב**, **בערות** **מיוחדת**. **ושמואל** **אמר**, **שלא** **בהתראה**. **ורב** **הסדא**, **אמר**
26 **אבימי**, **בגון** **דאיתכחוש** **בבדיקות**, **ולא** **איתכחוש** **בחקירות**. **כדתנן**, **מעשה** **וברך** **בן** **זבאי**
27 **בעוקצי** **תאנים**: **ומאכילין** **אותו** **לחם** **צר** **ומים** **לחץ**: **מאי** **שנא** **הכא**. **דקתני** **נוהגין** **לו** **לחם**
28 **צר** **ומים** **לחץ**, **ומאי** **שנא** **התם**, **דקתני** **מאכילין** **אותו** **שעורין** **עד** **שפריסו** **מתפקעת**. **אמר**
29 **רב** **ששת**, **אידי** **ואידי**, **נוהגין** **לו** **לחם** **צר** **ומים** **לחץ** **עד** **שיוקטן** **מעיינו**. **והדר**, **מאכילין** **אותו**
30 **שעורין** **עד** **שפריסו** **מתפקעת**: **משנה** **הגוזב** **את** **הקסוה**, **והמקלל** **פקוסם**, **והבועל** **ארמית**,
31 **קנאין** **פונעין** **בו**. **פתן** **ששמש** **בטומאה**, **אין** **אחיו** **הפנהים** **מביאין** **אותו** **לבית** **דיון**, **אלא**
32 **פרחי** **כהנה** **מוציאין** **אותו** **חיון** **לעזרה**, **ומפציעין** **את** **מוחו** **בגזרין**. **זר** **ששמש** **במקדש**, **רבי**
33 **עקיבא** **אומר**, **בחקן**. **והכמים** **אומרים**, **בידי** **שמים**: **גמרא** **מאי** **קסוה**? **אמר** **רב** **היהודה**,
34 **כלי** **שרת**. **וכן** **הוא** **אומר**, **את** **קשות** **הקסד**. **והיכא** **רמיזא**, **ולא** **יבאו** **לראות** **כבלע** **את**
35 **הקדש** **ומתו**: **והמקלל** **פקוסם**: **תני** **רב** **יוסף**, **יפה** **קוסם** **את** **קוסמו**. **רבנן**, **ואיתמא** **רבה**
בר **מרי** **אמרי**, **יפהו** **קוסם** **לו** **ולקונו** **ולמקונו**: **והבועל** **ארמית**: **בעא** **מינה** **רב** **פנהא** **מרב**,
לא

1 **ומר** סבר מלקות מחזקות. פי' ביוגטוס לא
2 הוחזק עד שילקה ג' מלקות וכיון דלקה
3 על השלישית אע"ג דהשתא איתחוק רשע לא
4 מעיילין ליה לכיפה דבתרי דיני לא דיינין ליה
5 ועל חנם דחק לפרש כן דמלקות מחזיקות היינו
6 שאין מתייסר אע"פ שהלקוהו ב' וג' פעמים
7 ואינו נמנע מלעבור שוב לא יתייסר:
8 **נש"ז**
9 **לה** נפשיה, מקרבינן ליה לקמליה עילויה. **אמר** ליה רבי יעקב לרבי ירמיה בר תחליפא, **תא**
10 **אסברא** לך, **במלקות** של **פרת** אחת. **אבל** של **שתיים** ושל **שלוש** פירות, **איפסדי** הוא **דקא**
11 **מעים**, ולא **מוותר** **בפול** האי: מי **שילקה** ו**שנה**: **שנה**, אף על גב דלא **שילש**. **ליפא**, **מתניתין**
12 **דלא** **קרנן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **דאי** **רבן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **הא** **אמר**, **עד** **תלת** **זימני** **לא** **הויא**
13 **חוקה**. **אמר** **רבינא**, **אפילו** **תימא** **רבן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **קסבר**, **עבירות** **מחזיקות**. **מיתבי**,
14 **עבר** **עבירה** **שיש** **בה** **מלקות**, **פעם** **ראשונה** **ושנה**, **מלקן** **אותו**. **ושלישית**, **פונסין** **אותו**
15 **לכיפה**. **אבא** **שאול** **אומר**, **אף** **בשלישית**, **מלקן** **אותו**. **ברביעית**, **פונסין** **אותו** **לכיפה**. **מאי**
16 **לאו**, **דכולי** **עלמא**, **מלקות** **מחזיקות**. **ובפלוגתא** **דרבי** **ורבן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **קמפילגי**. **לא**,
17 **דכולי** **עלמא** **אית** **להו** **דרבן** **שמעון** **בן** **גמליאל**, **והכא**, **בהא** **קא** **מפילגי**. **דמר** **סבר**, **עבירות**
18 **מחזיקות**. **ומר** **סבר**, **מלקות** **מחזיקות**. **והדתניא**, **התרו** **בו** **ושתק**, **התרו** **בו** **והרפין** **ראשו**, **פעם**
19 **ראשונה** **ושנה**, **מתרין** **בו**. **שלישית**, **פונסין** **אותו** **לכיפה**. **אבא** **שאול** **אומר**, **אף** **בשלישית**,
20 **מתרין** **בו**. **ברביעית**, **פונסין** **אותו** **לכיפה**. **והתם**, **מלקות** **ליפא**. **במאי** **קמפילגי**? **אמר** **רבינא**,
21 **בכיפה** **צריכה** **התראה**, **קמפילגי**. **ומאי** **כיפה**? **אמר** **רב** **היהודה**, **מלא** **קומתו**. **והיכא** **רמיזא**?
22 **אמר** **ריש** **לקיש**, **תמות** **רשע** **רעה**. **ואמר** **ריש** **לקיש**, **מאי** **דכתיב** **פי** **גם** **לא** **ידע** **האדם**
23 **את** **עתו** **פדגים** **שנאחזים** **במצודה** **רעה**. **מאי** **מצודה** **רעה**? **אמר** **ריש** **לקיש** **כפה**: **משנה**
24 **ההורג** **נפש** **שלא** **בעדים**, **מכניסין** **אותו** **לכיפה**, **ומאכילין** **אותו** **לחם** **צר** **ומים** **לחץ**: **גמרא**
25 **מנא** **ידעינן**? **אמר** **רב**, **בערות** **מיוחדת**. **ושמואל** **אמר**, **שלא** **בהתראה**. **ורב** **הסדא**, **אמר**
26 **אבימי**, **בגון** **דאיתכחוש** **בבדיקות**, **ולא** **איתכחוש** **בחקירות**. **כדתנן**, **מעשה** **וברך** **בן** **זבאי**
27 **בעוקצי** **תאנים**: **ומאכילין** **אותו** **לחם** **צר** **ומים** **לחץ**: **מאי** **שנא** **הכא**. **דקתני** **נוהגין** **לו** **לחם**
28 **צר** **ומים** **לחץ**, **ומאי** **שנא** **התם**, **דקתני** **מאכילין** **אותו** **שעורין** **עד** **שפריסו** **מתפקעת**. **אמר**
29 **רב** **ששת**, **אידי** **ואידי**, **נוהגין** **לו** **לחם** **צר** **ומים** **לחץ** **עד** **שיוקטן** **מעיינו**. **והדר**, **מאכילין** **אותו**
30 **שעורין** **עד** **שפריסו** **מתפקעת**: **משנה** **הגוזב** **את** **הקסוה**, **והמקלל** **פקוסם**, **והבועל** **ארמית**,
31 **קנאין** **פונעין** **בו**. **פתן** **ששמש** **בטומאה**, **אין** **אחיו** **הפנהים** **מביאין** **אותו** **לבית** **דיון**, **אלא**
32 **פרחי** **כהנה** **מוציאין** **אותו** **חיון** **לעזרה**, **ומפציעין** **את** **מוחו** **בגזרין**. **זר** **ששמש** **במקדש**, **רבי**
33 **עקיבא** **אומר**, **בחקן**. **והכמים** **אומרים**, **בידי** **שמים**: **גמרא** **מאי** **קסוה**? **אמר** **רב** **היהודה**,
34 **כלי** **שרת**. **וכן** **הוא** **אומר**, **את** **קשות** **הקסד**. **והיכא** **רמיזא**, **ולא** **יבאו** **לראות** **כבלע** **את**
35 **הקדש** **ומתו**: **והמקלל** **פקוסם**: **תני** **רב** **יוסף**, **יפה** **קוסם** **את** **קוסמו**. **רבנן**, **ואיתמא** **רבה**
בר **מרי** **אמרי**, **יפהו** **קוסם** **לו** **ולקונו** **ולמקונו**: **והבועל** **ארמית**: **בעא** **מינה** **רב** **פנהא** **מרב**,
לא

מִלְקֵין אוֹתוֹ, וּבפֶעַם הַשְּׁלִישִׁית שֶׁעָבַר אִין מַלְקִים אֵלָא בּוֹנְסִין אוֹתוֹ
 לְכִיפָה. אָבָא שְׂאוּל אוֹמֵר, אַף בְּשְׁלִישִׁית מִלְקֵין אוֹתוֹ, וּרְק בּפֶעַם
 הַרְבִּיעִית שֶׁעָבַר בּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכִיפָה. וּמִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מָאִי לָאוּ – וְכִי
 אִין הַדְּבַר דְּכוּלֵי עֲלָמָא – שֶׁלְדַבְרֵי הַכֵּל מִלְקִיּוֹת מְחִיּוֹקוֹת – הַדְּבַר
 הַמְּחִיּוֹק אוֹתוֹ לְרִשְׁעֵי הַן הַמְּלֻקוֹת, שֶׁעַל יְדֵי שְׁלֵקָה פֻּעַמִּים אוֹ
 שְׁלוֹשׁ וְאִינוּ מְתִיִּסֵר אֵלָא מְמַשִּׁיךְ לַעֲבוּר מוּחֹק הוּא לְרִשְׁעֵי
 הַמוּפְקָר לַעֲבִירוֹת, וְהַתְּנָאִים שֶׁל הַבְּרִייתָא בְּגַלְיָא – בַּמְּחֻלְקוֹת
 דְּרַבִּי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קָמִיפְלְגִי – נַחֲלֵקוּ, תְּנָא קָמָא סוֹבֵר
 כְּרַבִּי שֶׁהַחֻזְקָה הִיא בְּשֵׁתֵי פֻּעַמִּים, וְכִיּוֹן שְׁלֵקָה פֻּעַמִּים וְעֵבֵר שׁוֹב,
 הִרִי הוּא מוּחֹק לְרִשְׁעֵי וְכוֹנְסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה, וְאָבָא שְׂאוּל סוֹבֵר
 כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְלִכְּן אִין כּוֹנְסִים לְכִיפָה עַד שִׁלְקָה שְׁלוֹשׁ
 פֻּעַמִּים וְיַעֲבוּר שׁוֹב. וּלְפִי זֶה, מְשַׁנְתֵּינוּ הַתּוֹאֲמָת לְדַבְרֵי תְּנָא קָמָא
 שֶׁל הַבְּרִייתָא, הִיא כְּרַבִּי וְלֹא כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.
 מִתְּרִץ רַבִּינָא: לֹא זֶה הַמְּחֻלְקוֹת בְּבְרִייתָא, אֵלָא דְּכוּלֵי עֲלָמָא אִית
 לְהוּ וְיֵישׁ לְהֵם סְבֵרְתוֹן דְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהַחֻזְקָה הִיא
 בְּשְׁלוֹשׁ פֻּעַמִּים, וְהָכָא בְּהָא קָא מִיפְלְגִי – וְכַאֲן בְּבְרִייתָא בּוּזָה נַחֲלֵקוּ,
 דְּמָר – תְּנָא קָמָא קָבֵר עֲבִירוֹת מְחִיּוֹקוֹת וְאִינוּ תְּלוֹי בַּמְּלֻקוֹת כֻּלָּל,
 וְכִיּוֹן שֶׁעָבַר פֶּעַם שְׁלִישִׁית הַחֻזְקָה לְרִשְׁעֵי וְכוֹנְסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה, וְיָמָר
 – וְאָבָא שְׂאוּל קָבֵר מִלְקִיּוֹת מְחִיּוֹקוֹת – הַדְּבַר הַמְּחִיּוֹק אוֹתוֹ לְרִשְׁעֵי
 הַן הַמְּלֻקוֹת, שֶׁעַל יְדֵי שְׁלֵקָה שְׁלוֹשׁ פֻּעַמִּים וּבְכֹל פֶּעַם לֹא הִתִּיִּסֵר
 עַל יְדֵי הַמְּלֻקוֹת אֵלָא הַמְּשִׁיךְ לַעֲבוּר, וְעֵבֵר גַּם בּפֶעַם רַבִּיעִית,
 מוּחֹק הוּא לְרִשְׁעֵי.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא וּמִתְקַשָּׁה בְּבִיאורָה: וְהִתְדַנְיָא בְּבְרִייתָא,
 הִתְרוּ בּוּ שְׁלֹא יַעֲבוּר עֵבִירָה וְיֵישׁ בַּה כְּרֵתוֹ וְשֹׂאֵם יַעֲבוּר יִתְחַיֵּב
 מִלְקוֹת, וְשִׁתְקֵי וְהִרְאָה עֲצֻמוֹ מִמְּקַבֵּל הַהִתְרָאָה אֵלָא שְׁלֹא אָמַר
 בְּפִירוּשׁ שֶׁעַל מִנֵּת כֵּן הוּא עוֹשֶׂה, וְכֵן אִם הִתְרוּ בּוּ וְהִרְבִּין רֵאשׁוּ
 וְרִמּוּ בְּכַךְ שֶׁמְקַבֵּל אֵת הַהִתְרָאָה, אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ לֹקֵחַ בַּהֲתֵרָאוֹת
 אֵלּוּ מִשּׁוּם שְׁלֹא הִתִּיר עֲצֻמוֹ לְמֻלְקוֹת, מִכֵּל מְקוּם הַתְּרָאוֹת הַן
 לְקַבּוּעַ שֶׁהוּא מוּיָד גְּמוּר לְהַחֲזִיקוֹ רִשְׁעֵי, וְלִכְּן בּפֶּעַם רֵאשׁוּנָה וְשִׁנְיָה
 מְתַרְיִן בּוּ וּמְנַיְחִים אוֹתוֹ לֹלָא עוֹנֵשׁ, אֲבָל בְּשְׁלִישִׁית מְתַרִּים בּוּ
 לְמֻלְקוֹת, וְכִשְׁיַעֲבוּר בּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכִיפָה, מִשּׁוּם שֶׁהַחֻזְקָה רִשְׁעֵי
 בְּשְׁלוֹשׁ עֵבִירוֹת שֶׁל הַתְּרָאוֹת מִלְקוֹת. אָבָא שְׂאוּל אוֹמֵר, אַף
 בְּשְׁלִישִׁית מְתַרְיִן בּוּ שִׁתְחַיֵּב מִלְקוֹת וּמְנַיְחִים אוֹתוֹ, וּרְק כְּשִׁיעֲבוּר
 בְּרַבִּיעִית בּוֹנְסִין אוֹתוֹ לְכִיפָה. הַגְּמָרָא מִתְקַשָּׁה בְּדַבְרֵי הַבְּרִייתָא:
 וְהִתְקַם בְּבְרִייתָא מִלְקוֹת לְיָמָא וְאִין, וּמוֹכַח שְׁלֹא הַמְּלֻקוֹת
 מְחִיּוֹקוֹת אֵלָא הַעֲבִירוֹת מְחִיּוֹקוֹת, וּלְפִי זֶה קִשָּׁה בְּמָאִי קָמִיפְלְגִי –
 בְּמָה נַחֲלֵקוּ, וּמְדוּעַ סוֹבֵר אָבָא שְׂאוּל שְׂאִין כּוֹנְסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה עַד
 שִׁיעֲבוּר אַרְבַּע פֻּעַמִּים.
 אָמַר רַבִּינָא, תְּנָא קָמָא וְאָבָא שְׂאוּל בְּבְרִייתָא זֶה וְכֵן בְּבְרִייתָא
 שֶׁהוּבָאָה לְעִיל בְּכִיפָה צְרִיכָה הִתְרָאָה קָמִיפְלְגִי – נַחֲלֵקוּ הָאֵם צְרִיךְ
 הַתְּרָאָה מִיּוֹחֶדֶת לְכִיפָה, לְתַנָּא קָמָא כִּיּוֹן שֶׁהוּחֹזֵק רִשְׁעֵי עַל שְׁלוֹשׁ
 הַתְּרָאוֹת שֶׁל מִלְקוֹת, כּוֹנְסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה. וְלֹאָבָא שְׂאוּל עֵדִיין אִי
 אִפְשָׁר לְהַכְּנִיסוֹ לְכִיפָה, שֶׁהִרִי לֹא הִתְרוּ בּוּ לְכִיפָה אֵלָא לְמֻלְקוֹת,
 וְצְרִיךְ עֵבִירָה רַבִּיעִית שִׁיתְרוּ בּוּ, אִם תַּעֲבוּר תִּינְכֵס לְכִיפָה.
 הַגְּמָרָא מְבִרַרֵת כִּיצַד עוֹשִׂיהַ הַכִּיפָה. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא: וּמָאִי וְיִזְמִיין
 כִּיפָה. אָמַר רַב יְהוֹזֵה, כִּיפָה הוּא מְקוּם שְׁגוּבָהוּ מְלֹא קוֹמְתוֹ – קוֹמַת
 הָאָדָם בְּלַבָּד.
 הַגְּמָרָא מְבִרַרֵת הִיכֵן מְרוֹמּוֹ בְּתוֹרָה דִּין כִּיפָה. שׁוֹאֲלַת הַגְּמָרָא:
 וְהִיכָא רְמִינָא – הִיכֵן רְמוּזוֹ בְּמִקְרָא עוֹנֵשׁ כִּיפָה. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ,
 הַדְּבַר רְמוּזוֹ בְּמָה שְׂבֹאֲמַר (תְּהִלָּה ל' טו) 'בְּיָמָא דְּרִישׁוֹתָא דְּרִישׁוֹתָא דְּרִישׁוֹתָא', שְׂמִי
 שֶׁהוּחֹזֵק רִשְׁעֵי, תְּמִיתָהוּ רֵעֵתוֹ שֶׁעֲשָׂה. וְנִשְׁמַע מְכַךְ, שֶׁהַמוּחֹזֵק רִשְׁעֵי
 חַיִּיב מִיתָה הוּא.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּדֶרֶךְ אַגֵּב עוֹד דְּרִשָּׁה שֶׁל רִישׁ לְקִישׁ: וְאָמַר רִישׁ
 לְקִישׁ, מָאִי דְּקָתִיב (קְהֵלֶת ט' יב) 'בִּי [גַם] לֹא יָדַע הָאָדָם אֵת עֵתוֹ בְּיָמָיו
 שְׂנֵאֲחִים מְצוּדָה רְעָה וְכַצְּפָרִים הָאֲחֻזוֹת בְּפָה, בְּהֵם יוֹקֵשִׁים בְּנֵי
 הָאָדָם לְעַת רְעָה בְּשִׁתְּפוּל עֲלֵיהֶם פְּתָאֵם, מָאִי מְצוּדָה רְעָה, אָמַר
 רִישׁ לְקִישׁ זֶה תְּכָה שֶׁל דְּגִים מַחֲט בְּצוֹרֵת וּוּ, שֶׁהִיא רְעָה וְחֻלְשָׁה
 וּמְכֹל מְקוּם אֵף דָּג גְּדוֹל נֹאחֻז בַּה.

מִתְרִץ רַבָּא: אָמַר לֵיהּ, אָבָא גְרִי וְבִנְיָ, בְּתֵרֵי קָמְלֵי קָמְלֵת לֵיהּ – וְכִי
 תַהֲרַגְנּוּ בְּשֵׁתֵי מִיתוֹת, אִמַּת כְּדַבְּרֵךְ שֶׁחֲלוּ שְׁנֵי אִיסוּרִים, וְיֵשׁ לְדוּנּוּ
 בְּמִיתָה הַחֲמוּרָה.
מְשַׁנָּה
 מְשַׁנָּה זֶה וְהַבָּאָה אַחֲרֶיהָ עוֹסְקוֹת בְּדִין מְחִיבֵי מִיתָה עַל יְדֵי הַכְּנֵסָה
 לְכִיפָה.
 מִי שְׁלָקָה וְשָׁנָה בַּמְּלֻקוֹת, כְּלוֹמֵר לָקַח פֶּעַם שְׁנִיָּה מִשּׁוּם שֶׁעָבַר שׁוֹב,
 כְּשֶׁעוֹבֵר פֶּעַם שְׁלִישִׁית אִין מַלְקִים אוֹתוֹ, אֵלָא בֵּית דִּין מְכַנְּסִין
 אוֹתוֹ לְכִיפָה – חֲדָר קָטָן, וּמְאִכִּילִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִין עַד שְׁפָרְסוּ
 מִתְּבַפְּקֵת וּמֵת.

גְּמָרָא

הַגְּמָרָא תְּמַהָה עַל חוֹמֵר הַדִּין: וְכִי מְשוּם דְּלָקָה וְשָׁנָה בֵּית דִּין בּוֹנְסִין
 אוֹתוֹ לְכִיפָה.
 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי רְיָמָה אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקִישׁ, הָכָא
 בְּמִשְׁנָה בְּמִלְקִיּוֹת שְׁלֹשׁ בְּרִיּוֹת עֲקָבִינוּ, כְּלוֹמֵר בַּמְּלֻקוֹת הַבָּאוֹת
 כְּעוֹנֵשׁ עַל עֵבִירוֹת שֵׁישׁ בְּהֵם חַיּוּב כְּרֵת, וְהִנְבְּרָא בְּרִי קָמְלָא הוּא –
 שְׂאֵדָם זֶה חַיּוּב מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם, וְקְרוּבֵי הוּא דֵּלָא מִיְקָרֵב קָמְלָה
 – אֵלָא שְׁעִדִּין לֹא נִתְקַרְבָה מִיתָתוֹ, וְכִיּוֹן דְּקָא מוּתָר לַה נְפִשָׁה –
 וְכִיּוֹן שֶׁהוּא מְפָקֵר אֵת עֲצֻמוֹ לַעֲבוּר עַל אִיסוּרִים וְלֹא לְהִיזְהַר בְּהֵם
 כֻּלָּל, מְקָרְבִינוּ לֵיהּ לְקָמְלִיהּ עֲלוּיָהּ – בֵּית דִּין מְקַרְבִּים אֵלֵיוֹ אֵת
 מִיתָתוֹ עַל יְדֵי הַכְּנֵסָתוֹ לְכִיפָה.
 הַגְּמָרָא מְבִרַרֵת בְּאִיזָה אֹפֶן חַיִּיב כִּיפָה: אָמַר לֵיהּ רַבִּי יַעֲקֹב דְּרַבִּי
 רְיָמָה בְּרִי תְּחִלְפָא, תָּא אִסְבְּרָא לָךְ – בּוּא וְאָבָאָר לָךְ. דְּבַרֵי הַמְּשַׁנָּה
 לֹא נֹאמְרוּ אֵלָא בְּמִלְקִיּוֹת שְׁלֹשׁ בְּרֵת אַחַת, שֶׁעָבַר עַל אוֹתוֹ אִיסוּר
 כְּרֵת שְׁלוֹשׁ פֻּעַמִּים, אֲכָל עַל עֵבִירוֹת שׁוֹנוֹת שְׁלֹשׁ שְׁתַּיִם וְשֶׁל שְׁלֹשׁ
 בְּרִיּוֹת אִין מְכַנְּסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה, דְּאִיסוּרֵי הוּא דְּקָא מְעָרִים וְלֹא
 מוּתָר בּוּלֵי הָאִי – מִשּׁוּם שֶׁעֲשָׂה כֵּן בְּשִׁבִיל לְטַעוּם מְכֹל הָאִיסוּרִים,
 וְלֹא מִשּׁוּם שֶׁהַפְּקִיר אֵת עֲצֻמוֹ מְכֹל וְכֹל לַעֲבוּר עֵבִירוֹת.
 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵינוּ: מִי שְׁלָקָה וְשָׁנָה בֵּית דִּין מְכַנְּסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה וְכוּ'.
 הַטַּעַם לְכַךְ שְׂאִין מְכַנְּסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה עַד שִׁיעֲבוּר וִילְקָה כְּמָה
 פֻּעַמִּים, מְפָנִי שְׂרַק עַל יְדֵי זֶה אִדָם מוּחֹק לְרִשְׁעֵי הַמוּפְקָר לַעֲבִירוֹת.
 וּבְכֹלֹת נַחֲלֵקוּ הַתְּנָאִים לְגַבֵּי דִין 'חֻזְקָה' (בְּמַת טו), רַבִּי סוֹבֵר
 שֶׁהִיא עַל יְדֵי חוֹרֵת הַמְּאוּרַע שְׁתֵּי פֻּעַמִּים וְרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
 סוֹבֵר שֶׁאִינָה אֵלָא אַחֲרֵי שְׁלוֹשׁ פֻּעַמִּים. סוּגִייתָנוּ דְּנָה בְּאִיזוֹ שִׁטָּה
 נֹאמְרָה מְשַׁנְתֵּינוּ. הַגְּמָרָא מְבִינָה, שֶׁהַדְּבַר הַמְּחִיּוֹק אוֹתוֹ לְרִשְׁעֵי,
 אִינוּ עֲצֵם הַעֲבִירָה, אֵלָא הַמְּלֻקוֹת, שֶׁעַל יְדֵי שְׁלֵקָה פֻּעַמִּים אוֹ
 שְׁלוֹשׁ וּבְכֹל פֶּעַם לֹא הִתִּיִּסֵר עַל יְדֵי הַמְּלֻקוֹת אֵלָא חוֹר לַעֲבוּר
 שׁוֹב, מוּחֹק לְרִשְׁעֵי שְׂאִינוּ מְתִיִּסֵר עַל יְדֵי הַעוֹנֵשׁ וְאִין דְּבַר מוֹנַע
 מִמְּנוּ לְמַלְאוֹת אֵת רְצוֹנוֹ.
 מְדִיּוּקַת הַגְּמָרָא: מִלְשׁוֹן הַמְּשַׁנָּה 'לָקַח וְשָׁנָה' מְבֹאֵר, שְׂכִיּוֹן שְׁלֵקָה
 פֶּעַם שְׁנִיָּה וְלֹא הִתִּיִּסֵר וְחוֹזֵר לַעֲבוּר עֵבִירָה מוּחֹק הוּא לְרִשְׁעֵי,
 וְאָף עַל גַּב דְּלֹא שְׁלֹשׁ – שְׁלֹא לָקַח שְׁלוֹשׁ פֻּעַמִּים. לְיָמָא – לְכַאוּרָה
 יֵשׁ לוֹמֵר מִתּוֹךְ כֵּךְ דְּמִתְנִיתִין דְּלֹא כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דְּאִי כְּרַבֵּן
 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הָא אָמַר עַד תִּלֵּת יִזְמִנֵי לֹא הוּיָא חֻזְקָה – הֵלָא
 דְּעֵתוֹ (בְּמַת טו) שְׂאִין חֻזְקָה בְּפִחוֹת מִשְׁלוֹשׁ פֻּעַמִּים. אֵלָא מְשַׁנְתֵּינוּ
 כְּשִׁיטַת רַבִּי, שֶׁבְּשֵׁתֵי פֻּעַמִּים הִרִי זֶה חֻזְקָה.
 רַבִּינָא מְבֹאֵר מְשַׁנְתֵּינוּ מְתִיִּשְׁבַת אֹף לְשִׁיטַת רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
 גַּמְלִיאֵל: אָמַר רַבִּינָא, אִפִּילוּ תִימָא וְתַמָּארוֹן כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
 הִיא, וְהַטַּעַם שֶׁאַחֲרֵי שְׁלֵקָה פֻּעַמִּים וּמְמַשִּׁיךְ לַעֲבוּר שׁוֹב כְּבֵר הוּא
 מוּחֹק לְרִשְׁעֵי מִשּׁוּם דְּקָבֵר שְׁעִבְרִיּוֹת עֲצֻמוֹ מְחִיּוֹקוֹת אוֹתוֹ בַּחֻזְקַת
 רִשְׁעֵי, וְלֹא הַמְּלֻקוֹת. וְכִיּוֹן שֶׁעָבַר שְׁלוֹשׁ פֻּעַמִּים, הִרִי הוּא מוּחֹק
 לְרִשְׁעֵי וְכוֹנְסִים אוֹתוֹ לְכִיפָה.
 הַגְּמָרָא מוֹנֵסָה לְדַחוֹת אֵת דְּבַרֵי רַבִּינָא: מִיתִיב – הַקְּשׁוּ עַל רַבִּינָא,
 שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא, עֵבֵר עֲבִירָה שְׁשֵׁשׁ בְּהַ מִלְקוֹת, פֶּעַם רֵאשׁוּנָה וְשִׁנְיָה

55 ואינה דומה לאשת ישראל כלל, ואין לומר שמתוך שיבוא עליה
 56 יבוא אף על אשת איש ישראלית. ואךד – ורב דימי, הסובר שגורו
 57 משום אשת איש, טעמו דנשיהו ודאי לא מיפקרי – שאין גוים
 58 נותנים לנשיהם לנהוג בהפקרות והרי הן מיוחדות לבעליהן
 59 ודומות לאשת איש שבישראל.
 60 הגמרא מביאה הלכות מדיני הקנאים הפוגעים בבעל ארמית:
 61 אַמְר רב הֲסֵדָא, הֲפֵא לִימְלָךְ – לשאלו בבית דין, הנה פלוני בועל
 62 גויה, האלך ואהרגנו, אִין מוֹרִין לוּ שיהרגנו, שלא נאמרה הלכה זו
 63 אלא למקנא מעצמו ואינו נמלך. אִיתְמַר נְמִי אַמְר רַבָּה בַר בַּר הֲנֵה
 64 אַמְר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲפֵא לִימְלָךְ אִין מוֹרִין לוּ, וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׂאֵם פִּירֵשׁ
 65 זְמַרִי מֵהֵאשָׁה וְהִרְגֵי פְנֵחָם, נִהְרַג עֲלֵיו כְּרוּצָה, מִשׁוּם שְׂלֵא נֵאמְרָה
 66 הַלְכָה זו אלא בשעת המעשה. ועוד, שֵׁאֵם נִהְפֵךְ זְמַרִי וְהִרְגֵי לְפִנְחָם
 67 אף שלא פירש מהאשה, אִין נִהְרַג עֲלֵיו כְּרוּצָה. שְׁהִירֵי פִנְחָס וְיִרְחֵף
 68 הוּא, מִפְּנֵי שֶׁאֵין עֲלֵיו חַיִּיב לְהִרְגֵי אֵת זְמַרִי אֵלָא רְשׁוּת בְּלַבַּד,
 69 וְמוֹתֵר לְזַמְרֵי לְהַצִּיל אֵת עַצְמוּ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל הַרֹדֵף.
 70 הגמרא מאריכה בתיאור המעשה של זמרי ופנחס: אחרי שחטאו
 71 ישראל בשיטים בבנות מואב ונצמדו לבעל פעור, נאמר למשה
 72 להרוג את החוטאים. כתוב בהמשך (שם כה ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל
 73 שׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' הֲרֹגוּ אִישׁ אֶנְשֵׁי הַנְּצַמִּים לְבַעַל פְּעוֹר. כִּיֹּן
 74 שִׁשְׁמַעְו הַחוֹטֵאִים שִׁיעֶשׂוּ בָהֶם כַּךְ, הֲלָךְ שְׂכַמּוֹ שֶׁל שְׁמַעוֹן אֵצֶל זְמַרִי
 75 בֶּן פְּלוֹא, הוּא שְׁלומֵיאל בן צורִישֵׁי נְשִׂיא שְׁבַטִם, אַמְרוּ לוּ, הֵן
 76 דַּעֲיִן אוֹתוֹנוּ בְּדֵינֵי נַפְשׁוֹת, וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְשׁוֹתֵק. מַה עֲשֵׂה, עֲמִד וְקִבְּצֵן
 77 עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע אֲלָף מִיִּשְׂרָאֵל מִבְּנֵי שְׁבַט, וְהִלָּךְ אֵצֶל עֲמִד בַּת צוֹר
 78 מֶלֶךְ מִדִּין, אַמְר לָהּ, הַשְׁמִיעֵי לִי לְתַשְׁמִישׁ, אַמְרָה לוּ, בַּת מֶלֶךְ אֲנִי
 79 וְכֹן צִוֵּה לִי אֲבִי, לֹא תִשְׁמַעֵי אֵלָא לְגִדּוֹל שְׁבָחָם, כְּלוֹמַר לְמַשָּׁה. אַמְר
 80 לָהּ זְמַרִי, אַף הוּא וְזַמְרִין נְשִׂיא שְׁבַטִי הוּא, וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׁהוּא גִדּוֹל
 81 מִמֶּנּוּ וְנִמְשָׁהוּ, שְׁהוּא שְׁנֵי לְבָטָן, שׁוֹמְרֵי מִשְׁבַּט שִׁמְעוֹן הוּא הַבֵּן
 82 הַשְּׂנִי שֶׁל יַעֲקֹב, וְהוּא – מִשָּׁה שְׁבַא מִשְׁבַּט לוי שְׁלִישִׁי לְבָטָן.
 83 הַסְכִּימָה לוּ. תַּפְשִׁיחַ בְּבִלְוִירְתָּהּ וְהִבְיָאָה אֵצֶל מִשָּׁה, אַמְר לוּ לְמַשָּׁה,
 84 בֶּן עֶשְׂרִים, זו אֲסוּרָה אוּ מוֹרְטָת, וְאֵם תֹּאמַר אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ שֶׁנֶּם
 85 הִיא מְדִינַת מִי הַתִּירָה לָךְ. הַכְּנִיסָה לְתוֹךְ אֹהֶל וְבֹא עֲלֶיהָ. וְתַעֲלֶמְהָ
 86 מִמֶּנּוּ – מִמַּשָּׁה הַלְכָה שְׁנֵאמְרָה לוּ בְּסִינֵי שְׁהַבְעֵל אֲרַמִּית קְנֵאִים
 87 פּוֹגְעִים בּוּ, נַעֲו פוֹלֵם בְּכִבְיָהּ לְפִי שְׁנִתְרַפּוּ יְדֵי מִשָּׁה וְיָדֵי צַדִּיקִים
 88 שְׁעַמּוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְיִזְכְּרוּ דְבָרֵי (במדבר כה ה) וְהִמָּה בּוֹכִים פְּתַח
 89 אֹהֶל מוֹעֵד.
 90 וְכַתִּיב (שם כה ה) וַיִּרְא פְּנֵחָם בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מֵתוֹךְ
 91 הַעֲדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ, מַה רָאָה, אַמְר רַב, רָאָה מַעֲשֵׂה וְנִזְכַּר הַלְכָה,
 92 אַמְר לוּ פִּנְחַס לְמַשָּׁה, אַחִי אֲבִי אָבָא, לֹא כָּה לִימְדֵנִי בְּרִדְתָּךְ מֵתֵר
 93 סִינֵי, הַבּוֹעֵל אֲרַמִּית קְנֵאִין פּוֹגְעִין בּוּ. אַמְר לוּ, קְרִינָא דְאַיְיִרְתָּא אִיהוּ
 94 לִיְהוּי פְּרוּוֹנְקָא – הַמְקַרֵּא אֵת אֲגַרְתּוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, הוּא יְהִידָה הַשְּׁלִיחַ
 95 לְקִיָּים אֵת הַכְּתוּב בּוֹ, כְּלוֹמַר כִּיֹּן שְׁאַתָּה נּוֹכְרַת מֵהַהַלְכָה, לָךְ
 96 רֵאוּ לְקִיָּימָה.
 97 פִּירוּשִׁים נּוֹסְפִים לַיִּצְרָא פְּנֵחָס: וְשְׁמוּאֵל אַמְר, רָאָה וְנִזְכַּר מַה
 98 שְׁכָתוּב (משלי כא ל) 'אִין חֲכָמָה וְאִין תְּבוּנָה וְאִין עֲצָה נִגַּד ה"ן, כֹּל
 99 מִקּוֹם שֵׁישׁ חִילוֹל הַשֵּׁם אִין חוֹלְקִין כְּבוֹד לָרֵב, לְפִיכָךְ הִלָּךְ פִּנְחַס
 100 וְהִרְגֵי אֵת זְמַרִי, וְאֵף שְׁהִיא כְּחוֹרַת הַלְכָה בְּפִנֵי מִשָּׁה רַבּוּ, לֹא
 101 הִמְתִּין פִּנְחַס לִיטוֹל, כְּדֵי שְׁלֹא יִרְאוּ הַרְוֵאִים וְיִלְמְדוּ לְהַתִּיר גּוֹיָה.
 102 רַבִּי יִצְחָק אַמְר בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר, רָאָה שְׂבַא מִלְּאָה וְהַשְׁחִית עַמָּם,
 103 וְהוֹדְרוּ לְהִרְגֵי אֵת זְמַרִי כְּדֵי שִׁתְעַצֵּר הַמִּגְפָּה.
 104 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְדְרוּשׁ: וַיִּרְא פְּנֵחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן
 105 וַיִּקָּם מֵתוֹךְ הַעֲדָה וַיִּקַּח רֹמַח בְּיָדוֹ, הִרִי שְׁעַד עֲכַשְׂיו לֹא הִיָּה בִידוֹ,
 106 מִיָּכֵן שְׂאִין נִכְנָסִין כְּכָל יוֹיִן לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. מְמַשִּׁיכָה הַגְּמָרָא: שְׁלָף
 107 שְׁנָנָה – הַבְּרוּל שְׁבַרָשׁ הַעֵץ שֶׁל רֹמַח וְהִנְיָחָה כְּפֹאֲנֵקְלוּ –
 108 בְּמַלְבוּשׁוֹ, וְהָיָה

1 אם לא פגעו בו קנאיו, מהו אינשיה רב לנמריה – שכח רב מה
 2 שלמד מרבו בדבר זה. אקריהויה לרב פהנא בהלמיה – הקריאו לרב
 3 כהנא בחלום (מלאכי ב יא) 'בגדה יהודה ותועבה נעשתה בישראל
 4 וכירושלים כי הלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר, אהא
 5 – בא לפני רב ואמר ליה, הכי אקריון – כך הקריאו לי. אדקריה רב
 6 לנמריה – נזכר רב את משנתו, 'בגדה יהודה, זו עבודת כוכבים, וכן
 7 הוא אומר (ירמיהו ג ג) 'אכן בגדה אשה מרעה [בן] בגדתם בי בית
 8 ישראל ואני ה', הרי שעבודת כוכבים מכונה בשם 'בגידה'.
 9 'ותועבה נעשתה בישראל וכירושלים' זה משכב זכור, וכן הוא אומר
 10 במקום אחר וקורא למשכב זכור 'תועבה', ואת זכר לא תשכב
 11 משכבי אשה תועבה היא' (ויקרא יח כב). 'כי הלל יהודה קדש ה' זו
 12 זונה, וכן הוא אומר (דברים כג יג) 'לא יהיה קדש' ותהיה קדשה מננות
 13 ישראל', שאשה פנויה המופקרת לזנות נקראת 'קדשה' לפי
 14 שמחללת את קדושתה. 'ובעל בת אל נכר' זה הפא על הפותית
 15 וגייהו. וכתוב בתריה – וכתוב אחרי (מלאכי ב יג) מהו עונשו של בא
 16 על הגויה. 'קרת ה' לאיש אשר יעשה ער ועונה (מלאכי) [מאחלי]
 17 יעקב ומגיש מנחה לח' צבאות, שאם תלמדו חכם הוא, לא יהיה לו
 18 ער בהקמים – בן הריף להבין ולהורות, ועונה תלמידים – בן
 19 שמישים כהלכה לתלמידים, ואם פהן הוא, לא יהיה לו בן מגיש
 20 מנחה לח' צבאות. ועונש זה, שלא יהיו לו בנים טובים, בא בנוסף
 21 לכך שהוא עצמו בכרת.
 22 דורשת הגמרא: אמר רבי חייה בר אביה, כל הפא על הפותית
 23 כבאילו מתהתן בעבודת כוכבים – כאילו נעשה חתנו של אל אחר,
 24 דכתיב (מלאכי ב יא) 'ובעל בת אל נכר, ויש להבין וכן פת יש לו לאל
 25 נכר. אלא זה הפא על הפותית שנקראת 'בת אל נכר', והבא עליה
 26 נעשה חתן ל'אביה'.
 27 דרשה נוספת של רבי חייה בן אביה: ואמר רבי חייה בר אביה,
 28 כתוב על גלגלתו של יהוסיפס, ואת ועוד אחרת, כלומר נקמה זאת
 29 נעשתה בו שמת ולא בא לקבורה, ועוד נקמה אחרת תיעשה בו.
 30 מספרת הגמרא: זקינו [סבון] דרבי פרידא, והוא רבי חייה בר
 31 אביה, אשבת ההוא גולגלתא דתות פרידא – מצא אותה גולגולת
 32 שהיתה מושלכת בשערי ירושלים, והוה כתוב עילויה – והיה כתוב
 33 עליה, ואת ועוד אחרת. קברה, והדר נבנו – ובצבצה ויצאה
 34 מקבורתה, קברה שוב והדר נבנו. אמר, האי גולגלתא של יהוסיפס,
 35 דכתיב ביה (ירמיהו כב ט) 'קבורת המוד יקבר סחוב והשליך מקלחא
 36 לשערי ירושלים'. אמר לעצמו, מלכא הוא ולא אורח ארעא לבוין
 37 – הרי מלך הוא, ואין זו דרך ארץ שאני את עצמותי בבזיון,
 38 שקלה כרבה כשיראי ואותריה בסופתא – טל את הגולגולת, כרכה
 39 בבגדי משי והניחה בארגו בביתו. לאחר זמן אתאי דביתיה הותיה
 40 – באה אשתו ראתה גולגולת בארגו ותמהה. נפקת אמרה להו
 41 לשיבבתהא – יצאה וסיפרה לשכנותיה. אמרי לה האי דאיתתא
 42 כפיתתא היא דלא קא מנשי לה – אמרו לה, זו גולגלתה של אשתו
 43 הראשונה, שאינה נשכחת מלבו. שנתתא לתנורא וקלתה – הסיקה
 44 תנור ושרפה את הגולגולת. כי אתא – כשבא רבי חייה בר אביה
 45 וראה זאת, אמר, היינו דכתיב עילויה – זהו שהיה כתוב על
 46 הגולגולת ואת ועוד אחרת, שהנקמה האחרת שעתידה היתה
 47 לבוא עליה, היא שתישרף באש.
 48 איסורים נוספים שיש בבא על הגויה: כי אתא – כשבא רב דימי
 49 מארץ ישראל לבלב, אמר, פית דינו של השמונאי נזרו, הפא על
 50 הפותית חייב עליה מלקות משום נשא' – נדה, שפחה, גויה, אשת
 51 איש, ולוקה מכות מדרות ארבע פעמים. כי אתא רבין אמר, לא
 52 משום נשא' אזור אלא משום נשא', כלומר נדה, שפחה, זונה, זונה,
 53 שאם הוא כהן לוקה גם משום זונה מהרבנן, אבל משום אישות לית
 54 לחו ו'לא גזרו'. שאשת גוי מופקרת היא ואינה מיוחדת לבעלה

לא זו בלבד שמתבטלים הזדונות, אלא יתירה מזה, שהם עצמם נהפכים לזכויות.

1 זנש"ז וזנה אם הוא כהן. ואירך נשייהו לא מפקרי. ולא מחייבי משום זונה הקשה
2 ה"ר משה מפונטויד"א מהא דאמר פרק הבא על יבמותו (יבמות סא. ושם) אן
3 זונה אלא גיורת ומשחררת וכ"ש גייה וי"ל דכיון דכתיב זונה לא יקח לא מחייב משום
4 זונה אלא אם כן יש בה ליקוחין כגון גיורת דתפסי קדושיה אבל גייה לא ועוד משמע
5 קרא דאיירי בהדיא דשריא לישראל ואסירה

6 לכתן לאפקי גייה דאסרה לתרווייהו ומייהו
7 קשה דבפרק כל האסורין (בתמורה כט. ושם)
8 קאמר רבא בבבא בתבא הבא על גייה לוקח עליה
9 משום זונה מדאורייתא ודוחק הוא לאוקמי
10 שמעתא דהבא כאבי ועוד קשה דבפ' עשרה
11 יוחסין (קדושין דף עח.) פליגי רבי יהודה ורבי
12 יוסי ור"ש בגיורת לכתן ואפי' לרבי שמעון לא
13 שרי אלא בתגירה פחותה מבת שלש שנורשי
14 בתוליה בישראל אבל גייה לא ונראה לפרש
15 דרך שמעתא במשמרת שלא בעלה ואפילו
16 אינה משומרת לא לקי מדאורייתא מספיקא
17 אבל ודאי בעולה לוקח מדאורייתא כרבא
18 בתמורה והדיא דקדושין א"ע דמדאורייתא
19 אסרה לבן משום זונה מיתסרה אלא גיורת
20 הכתוב וכן משמע בירושלמי פרק בתרא
21 דקדושין דא"ר יעקב רבי אידי בשם רבי הורשה
22 בן לוי מעשה במשפחה בדרום שהיו קורין עליה
23 ערער ושלא רבי את ר' רומנסו לבודקה ומצא
24 שנתגיירה וקנתה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד
25 החכירה רבי לכהונה רב הושעיא אמר כרבי
26 שמעון חכירה א"ר זעירא דברי הכל הוא
27 דא"ר זעירא בשם רב אדא בר אחיה ר' יוחנן מנו
28 בה בשם רב ר' אבהו בשם ר' יוחנן ולד בוגרת
29 כשר שהיא בלא תעשה ובא מכח עשה והוא
30 אשה בתולה יקח ולא בוגרת כל לא תעשה
31 הבא מכח עשה עשה הוא ודכותיה כי אם
32 בתולה מעניו ולא גיורת כל לא תעשה הבא
33 מכח עשה עשה משמע מהחם הבא עליה דליבא
34 מלקוח והוצרכו חכמים לדור כדי לחייבו
35 מלקוח ומייהו סוגיא דידן משמע דעובדא
36 דירושל' משום זונה דמיית לה בפ' הבא על
37 יבמותו ובעי למשע מינה דהלכה כר"ש ודחי
38 שאני התם הואיל ואינסב אינסב לא רב ורבי
39 יוחנן דאמרי בוגרת ומוכח עת' לא ישא ואם
40 נשא נשוי ומסיק שבטמא הוה סופה להיות
41 בעולה תחתיה הבא סופה להיות זונה תחתיו
42 וצ"ל זונה לאו דחוקא:

הירצק
1 זנש"ז וזנה אם הוא כהן. ואירך נשייהו לא מפקרי. ולא מחייבי משום זונה הקשה
2 ה"ר משה מפונטויד"א מהא דאמר פרק הבא על יבמותו (יבמות סא. ושם) אן
3 זונה אלא גיורת ומשחררת וכ"ש גייה וי"ל דכיון דכתיב זונה לא יקח לא מחייב משום
4 זונה אלא אם כן יש בה ליקוחין כגון גיורת דתפסי קדושיה אבל גייה לא ועוד משמע
5 קרא דאיירי בהדיא דשריא לישראל ואסירה
6 לכתן לאפקי גייה דאסרה לתרווייהו ומייהו
7 קשה דבפרק כל האסורין (בתמורה כט. ושם)
8 קאמר רבא בבבא בתבא הבא על גייה לוקח עליה
9 משום זונה מדאורייתא ודוחק הוא לאוקמי
10 שמעתא דהבא כאבי ועוד קשה דבפ' עשרה
11 יוחסין (קדושין דף עח.) פליגי רבי יהודה ורבי
12 יוסי ור"ש בגיורת לכתן ואפי' לרבי שמעון לא
13 שרי אלא בתגירה פחותה מבת שלש שנורשי
14 בתוליה בישראל אבל גייה לא ונראה לפרש
15 דרך שמעתא במשמרת שלא בעלה ואפילו
16 אינה משומרת לא לקי מדאורייתא מספיקא
17 אבל ודאי בעולה לוקח מדאורייתא כרבא
18 בתמורה והדיא דקדושין א"ע דמדאורייתא
19 אסרה לבן משום זונה מיתסרה אלא גיורת
20 הכתוב וכן משמע בירושלמי פרק בתרא
21 דקדושין דא"ר יעקב רבי אידי בשם רבי הורשה
22 בן לוי מעשה במשפחה בדרום שהיו קורין עליה
23 ערער ושלא רבי את ר' רומנסו לבודקה ומצא
24 שנתגיירה וקנתה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד
25 החכירה רבי לכהונה רב הושעיא אמר כרבי
26 שמעון חכירה א"ר זעירא דברי הכל הוא
27 דא"ר זעירא בשם רב אדא בר אחיה ר' יוחנן מנו
28 בה בשם רב ר' אבהו בשם ר' יוחנן ולד בוגרת
29 כשר שהיא בלא תעשה ובא מכח עשה והוא
30 אשה בתולה יקח ולא בוגרת כל לא תעשה
31 הבא מכח עשה עשה הוא ודכותיה כי אם
32 בתולה מעניו ולא גיורת כל לא תעשה הבא
33 מכח עשה עשה משמע מהחם הבא עליה דליבא
34 מלקוח והוצרכו חכמים לדור כדי לחייבו
35 מלקוח ומייהו סוגיא דידן משמע דעובדא
36 דירושל' משום זונה דמיית לה בפ' הבא על
37 יבמותו ובעי למשע מינה דהלכה כר"ש ודחי
38 שאני התם הואיל ואינסב אינסב לא רב ורבי
39 יוחנן דאמרי בוגרת ומוכח עת' לא ישא ואם
40 נשא נשוי ומסיק שבטמא הוה סופה להיות
41 בעולה תחתיה הבא סופה להיות זונה תחתיו
42 וצ"ל זונה לאו דחוקא:

1 זנש"ז וזנה אם הוא כהן. ואירך נשייהו לא מפקרי. ולא מחייבי משום זונה הקשה
2 ה"ר משה מפונטויד"א מהא דאמר פרק הבא על יבמותו (יבמות סא. ושם) אן
3 זונה אלא גיורת ומשחררת וכ"ש גייה וי"ל דכיון דכתיב זונה לא יקח לא מחייב משום
4 זונה אלא אם כן יש בה ליקוחין כגון גיורת דתפסי קדושיה אבל גייה לא ועוד משמע
5 קרא דאיירי בהדיא דשריא לישראל ואסירה
6 לכתן לאפקי גייה דאסרה לתרווייהו ומייהו
7 קשה דבפרק כל האסורין (בתמורה כט. ושם)
8 קאמר רבא בבבא בתבא הבא על גייה לוקח עליה
9 משום זונה מדאורייתא ודוחק הוא לאוקמי
10 שמעתא דהבא כאבי ועוד קשה דבפ' עשרה
11 יוחסין (קדושין דף עח.) פליגי רבי יהודה ורבי
12 יוסי ור"ש בגיורת לכתן ואפי' לרבי שמעון לא
13 שרי אלא בתגירה פחותה מבת שלש שנורשי
14 בתוליה בישראל אבל גייה לא ונראה לפרש
15 דרך שמעתא במשמרת שלא בעלה ואפילו
16 אינה משומרת לא לקי מדאורייתא מספיקא
17 אבל ודאי בעולה לוקח מדאורייתא כרבא
18 בתמורה והדיא דקדושין א"ע דמדאורייתא
19 אסרה לבן משום זונה מיתסרה אלא גיורת
20 הכתוב וכן משמע בירושלמי פרק בתרא
21 דקדושין דא"ר יעקב רבי אידי בשם רבי הורשה
22 בן לוי מעשה במשפחה בדרום שהיו קורין עליה
23 ערער ושלא רבי את ר' רומנסו לבודקה ומצא
24 שנתגיירה וקנתה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד
25 החכירה רבי לכהונה רב הושעיא אמר כרבי
26 שמעון חכירה א"ר זעירא דברי הכל הוא
27 דא"ר זעירא בשם רב אדא בר אחיה ר' יוחנן מנו
28 בה בשם רב ר' אבהו בשם ר' יוחנן ולד בוגרת
29 כשר שהיא בלא תעשה ובא מכח עשה והוא
30 אשה בתולה יקח ולא בוגרת כל לא תעשה
31 הבא מכח עשה עשה הוא ודכותיה כי אם
32 בתולה מעניו ולא גיורת כל לא תעשה הבא
33 מכח עשה עשה משמע מהחם הבא עליה דליבא
34 מלקוח והוצרכו חכמים לדור כדי לחייבו
35 מלקוח ומייהו סוגיא דידן משמע דעובדא
36 דירושל' משום זונה דמיית לה בפ' הבא על
37 יבמותו ובעי למשע מינה דהלכה כר"ש ודחי
38 שאני התם הואיל ואינסב אינסב לא רב ורבי
39 יוחנן דאמרי בוגרת ומוכח עת' לא ישא ואם
40 נשא נשוי ומסיק שבטמא הוה סופה להיות
41 בעולה תחתיה הבא סופה להיות זונה תחתיו
42 וצ"ל זונה לאו דחוקא:

1 לא פגעו בו קנאין מהו. מה עונש בדבר. אנשייה רב לגמריה. שכח מה שגמר
2 מרבו דבבר זה ולא ידע להשיבה וכן הוא אומר ואת זכר וגו'. סיפיה דקרא תועבה
3 היא: זונה. מופקרת ואפי' ישראלית: קדש. מפקיר קדושתו והולך לרדוף זונתו
4 קדשה מחוללת קדושתה וכן קדש מחלל קדושתה: כתוב על גלגלתו של יהויקים.
5 משום ר' חייא בר אבויה נקט לה: זאת ועוד

6 אחרת. נקמה בעיית בה כבר ועוד אחרת
7 תעשה בה: וקיננו דר' פרידא. הוא ר' חייא
8 בר אבויה ודכי אמרי' בחלק: נבון. בצבצה
9 ויצאה מקבורתה: קבורת חמור. מושלך
10 ברחובות: כספמא. ארגו: לשיכבתהא.
11 לשכנותיה: דלא קא מנשי לה. אינה נשכבת
12 מלבה: שגרתה לתנורא. הסיקה את התנור:
13 חייב עליה. כלומר נענש בה משום כל אלה:
14 נדה. אע"פ שדמ גייה כדמ בהמה מכל מקום
15 מיאוס וחילול לקדושת השם הוא: שפחה.
16 שהיא כשפחה אצלו שכנסת ישראל גבירה
17 נקראת: נוייה. לא תתחתן עם כי יסיר וגו' כל
18 המסירות את הלב במשמע ומייהו לאו דלא
19 תתחתן לרא דאורייתא דדרך תחנות משמע
20 ובתי דינא זכא שחמונאי גזרו דלפרוש מינה
21 משום כל הני א"א. ולא ממש קדושין לית
22 להו ומייהו לא"א דמיא חייב לפרוש הימנה
23 שלא ידא רגיל באשת איש: אבל אישות אין
24 להם. סתמם גייה מופקרת ואינה מיוחדת
25 בעלה ולא דמיא לא"א: אמר רב הסדא.
26 קנאי הבא לימלך בבית דין ובעשת מעשה
27 אם יפגע בו אין מוריים לו שלא נאמרה אלא
28 למקנא מעצמו ואינו נמלך: ולא עוד אלא
29 שאם פירש זמרי. מן האשה והרגו פנחס
30 אחר כן נהרג עליו שלא נאמרה הלכה דא
31 אלא בשעת מעשה: זמרי. הוא שלומיאלי:
32 נשיא שבט. שמעון כדלקמן: שמעון. שני
33 לבטן לז' שלישי לבטן: בת יתרו מי התירה
34 לך. משה קודם מתן תורה נשא ובשנתה
35 תורה כולן בני נח היו ונבנסו לכלל מצות
36 והדיא עמדם וגרים רבים של ערב רב:
37 ונתעלמה ממנו הלכה. שנאמר לו בסני
38 הבעל גייה וכו': אחי אבי אבא. היינו משה
39 שהיה אחי אבי אבי אחר: פרונוקא. שות:
40 שמואל אמר מאי וירא ראה שאין חכמה.
41 כלומר נכח פסוק אין חכמה ואין תבונה נגד
42 ה' שכל מקום שיש חילול השם אין חולקין
43 כבוד לרב לפיכך הורה פנחס הלכה כפני
44 רבו ולא המתין ליטול רשות ממשה שלא
45 יראו הוראים לילמדו להתיר את גייה: ויקם
46 ויקח. מחלל דעד השתא לאו בידו הוה:
47 העדה. סנהדרין שהיו יושבים ודינן כדכתיב
48 קח את כל ראשי ואמרי' בפר' ד' (לעיל לה).
49 חלק להם בתי דינן לדונם דיני נפשות על
50 עון פעור: שלף שגנה. שלף הברזל שבראש
51 העץ של רומח: אונקלי. מבלבוש:
נשען

1 לא פגעו בו קנאין מהו. מה עונש בדבר. אנשייה רב לגמריה. שכח מה שגמר
2 מרבו דבבר זה ולא ידע להשיבה וכן הוא אומר ואת זכר וגו'. סיפיה דקרא תועבה
3 היא: זונה. מופקרת ואפי' ישראלית: קדש. מפקיר קדושתו והולך לרדוף זונתו
4 קדשה מחוללת קדושתה וכן קדש מחלל קדושתה: כתוב על גלגלתו של יהויקים.
5 משום ר' חייא בר אבויה נקט לה: זאת ועוד
6 אחרת. נקמה בעיית בה כבר ועוד אחרת
7 תעשה בה: וקיננו דר' פרידא. הוא ר' חייא
8 בר אבויה ודכי אמרי' בחלק: נבון. בצבצה
9 ויצאה מקבורתה: קבורת חמור. מושלך
10 ברחובות: כספמא. ארגו: לשיכבתהא.
11 לשכנותיה: דלא קא מנשי לה. אינה נשכבת
12 מלבה: שגרתה לתנורא. הסיקה את התנור:
13 חייב עליה. כלומר נענש בה משום כל אלה:
14 נדה. אע"פ שדמ גייה כדמ בהמה מכל מקום
15 מיאוס וחילול לקדושת השם הוא: שפחה.
16 שהיא כשפחה אצלו שכנסת ישראל גבירה
17 נקראת: נוייה. לא תתחתן עם כי יסיר וגו' כל
18 המסירות את הלב במשמע ומייהו לאו דלא
19 תתחתן לרא דאורייתא דדרך תחנות משמע
20 ובתי דינא זכא שחמונאי גזרו דלפרוש מינה
21 משום כל הני א"א. ולא ממש קדושין לית
22 להו ומייהו לא"א דמיא חייב לפרוש הימנה
23 שלא ידא רגיל באשת איש: אבל אישות אין
24 להם. סתמם גייה מופקרת ואינה מיוחדת
25 בעלה ולא דמיא לא"א: אמר רב הסדא.
26 קנאי הבא לימלך בבית דין ובעשת מעשה
27 אם יפגע בו אין מוריים לו שלא נאמרה אלא
28 למקנא מעצמו ואינו נמלך: ולא עוד אלא
29 שאם פירש זמרי. מן האשה והרגו פנחס
30 אחר כן נהרג עליו שלא נאמרה הלכה דא
31 אלא בשעת מעשה: זמרי. הוא שלומיאלי:
32 נשיא שבט. שמעון כדלקמן: שמעון. שני
33 לבטן לז' שלישי לבטן: בת יתרו מי התירה
34 לך. משה קודם מתן תורה נשא ובשנתה
35 תורה כולן בני נח היו ונבנסו לכלל מצות
36 והדיא עמדם וגרים רבים של ערב רב:
37 ונתעלמה ממנו הלכה. שנאמר לו בסני
38 הבעל גייה וכו': אחי אבי אבא. היינו משה
39 שהיה אחי אבי אבי אחר: פרונוקא. שות:
40 שמואל אמר מאי וירא ראה שאין חכמה.
41 כלומר נכח פסוק אין חכמה ואין תבונה נגד
42 ה' שכל מקום שיש חילול השם אין חולקין
43 כבוד לרב לפיכך הורה פנחס הלכה כפני
44 רבו ולא המתין ליטול רשות ממשה שלא
45 יראו הוראים לילמדו להתיר את גייה: ויקם
46 ויקח. מחלל דעד השתא לאו בידו הוה:
47 העדה. סנהדרין שהיו יושבים ודינן כדכתיב
48 קח את כל ראשי ואמרי' בפר' ד' (לעיל לה).
49 חלק להם בתי דינן לדונם דיני נפשות על
50 עון פעור: שלף שגנה. שלף הברזל שבראש
51 העץ של רומח: אונקלי. מבלבוש:
נשען

היוצק והבולל. הא דלא חשיב מולק משום דפטור מולק נפקא לן בפרק השוחט והמעלה (ובחים דף קו. ושם) מדרכת אשר ישחט על השוחט הוא חייב ולא על המולק אבל כל הני דהכא נפקא לן בפ' בתרא דובחים (דף קטו: ושם) מדרכת אשר יעלה מה העלאה שהיא גמר עבודה וכו' והולכה לא חשיב משום דאפשר לבטלה לשחוט בצד המזבח ולרוקן ומיהו קשיא ליתני

נותן שמן ופתילה במנורה שיש אחריה הדלקה ופטורי בהו זר בפ' ב' דיזמא (ד' כד. ושם) מהאי טעמא דיש אחריה עבודה ומזהרלק גופה לא קשה דלאו עבודה היא כדאמר התם: המולח והמנף והמגיש. לא דק דתנופה והגשה קודמת למליחה כדתיבא הגיף והגיף קמץ ומלא והקטיר ועוד אמרין בהוקמץ רבה וכו' ס"ד שור קרב אצל המזבח גבי לא מלא והיינו משום שהיתה המליחה אחר התנופה והגשה: ולא

המושקף. ואחר, שבא מלאך והשחית בעם. בא והקטן לפני המקום, אמר לפניו, רבוננו של עולם, על אלו ופלו ועשרים וארבעה אלף מישראל, שנאמר ויהיו הפתים במצפה ארבעה ועשרים אלף. והיינו דכתיב ויעמד פנחס ויפלל, אמר רבי אלעזר, ויתפלל לא נאמר, אלא ויפלל, מלאך בבבול שעשה פלילות עם קונו. בקשו מלאכי השרת לדחפו, אמר להן, הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא. משיב חימה בן משיב חימה הוא. התחילו שכתים מבין אותו, ראייתם בן פוטי זה, שפיטם אבי אמו, עגלים לעבודת פוכבים, והרג נשיא שבט מישראל. בא הפתוב ויחשו לפנחס בן אלעזר בן אהרן הפהן! אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, הקדם לו שלום, שנאמר לכן אמור הנינו נתן לו את בריתי שלום. וראויה פפרה זו, שתהא מכפרת והולכת לעולם. אמר רב נחמן, אמר רב, מאי דכתיב וזויר מתנים או תיש וימלך אלקים עמו. ארבע מאות ועשרים וארבע בעילות בעל אותו רשע אותו היום, והמתין לו פנחס עד שתשש כחו, והוא אינו יודע, שפולך אלקים עמו. במתניתא תנא, ששים, עד שעששה פביצה המוורת, והיא היתה פפרוגה מלאה מים. אמר רב פהנא, ומושבכה בית סאה. תני רב יוסף, קבר שלה אמה. אמר רב ששת, לא פובי שמה, אלא שוילנאי בת צור שמה, ולמה נקרא שמה פובי, שפובה באביה. דבר אחר, פובי, שאמרה לאביה, בוס בי עם זה. והיינו דאמרי אינשי, בין קני לאורבני, שוילנאי מאי בעניא. בהדי קלפי דקני, שוילנאי מאי בעניא, גפתה לאמה. אמר רבי יוחנן, חמשה שמות יש לו. זמרי, וכן סלוא, ושאו, וכן הפנענית, ושלומיאל בן צורי שדי. זמרי, על שעששה פביצה המוורת. בן סלוא, על שהסליא עונות של מושפחתו. שאול, על שהשאייל עצמו לדבר עבודה. בן הפנענית, על שעששה מעשה פנען. ומה שבו, שלומיאל בן צורי שדי שמו: כהן ששימש בטומאה: בעא מיניה רב אחא בר הונא מרב ששת, כהן ששימש בטומאה, חייב מיתה בידי שמים או אין חייב מיתה בידי שמים. אמר ליה, תניתיה, כהן ששימש בטומאה, אין אחיו הפהנים מביאין אותו לבית דין, אלא פירחי פהונה מוציאין אותו חזן לעזרה, ופוצעין את מוחו בגיזרין. ואי סלקא דעתך, מתייב בידי שמים, לישפקיה דליקטול בידי שמים. אלא מאי, אינו חייב, מי איפא מידי דרממנא פטריה, ואנן ניקום וניקטול ליה. ולא, והתנן, מי שלקה ושנה, בית דין מכניסין אותו לכיפה. רחמנא פטריה, ואנן קמלינן ליה. האמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש, במלקות של פריחות עסקינן, דנברא בר קטלא הוא. והא, גונב את הקספה. האמר רב יהודה, בכלי שרת עסקינן, ורמיזא לא יבואו לראות פבלע את הקדש ומתו! והא, המקלל [בקוסם]. הא תני רב יוסף, יפה קוסם את קוסמו, דמיתחו פמברך את השם. והא, בועל ארמיות. הא אקרויה לרב פהנא פחלמיה, ואדרפריה רב לגמריה. איתבייה, היוצק והבולל והפוחת, המולח, המניף, המגיש, והמסדר את השולחן, המטיב את הנרות, והקמין, והמקבל דמים בחוץ, פטור, ואין תיבין עליהן

נשען והולך על מקלו. על העץ לבדו בלי הברול שלא יהיו מכירים בו בני שבטו שלהרוג הוא בא: היכן מציינו כו'. כלומר אתם מפקירים עצמכם אחר בנות מואב אני למד לא אעשה כמותכם וכי שבט שלי גדול משלכם שאהיה פרוש וטהור יותר מכולכם כיון ששמענו בן אמרו הניחו לו ליכנס לקובה שאף הוא רוצה כמותנו: צרכיו. תשמשי: התירו פרושין את

הדבר. דאי מותר לעשות בן שהרי פנחס עשה כמותו בן אמרו העומדים שם כשראו שבנסב: שהיה לו לפרוש. מן האשה ושוב אין ניתן להורג: לדבר. ולעוק לאנשי שבטו לסייעו: שבון בוכרותו וננקבותה. וראו אותם דבוקים זה בזה וידעו שניתן רשות לקנאי לפגוע בו ולא יאמרו שנאה היתה בלבו עליו: שלא נשטמו. בפרוש זה מהו עד שראו שהרגם בדין: והנביא את המשקוף. והוציאן נדבקים ולא הוצרך להשפיל הרומח וישמטו: ואחר שבא מלאך והשחית, והוטרדו בני שבטו ולא הרגו לפנחס: פלילות. ריב: בן קנאי. משבט לוי שקינא במעשה דינה דכתיב (בראשית לד) הכוונה יעשה את אחותו: בן משיב חמה. אהרן במעשה דקרח דכתיב כי יצא הקץ ובתיב ויתן את הקטורת: אבי אמו. יתרו דאלעזר אבי פנחס לקח מבנות יתרו דכתיב ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטילא לו לאשה ומפרש באגדה פוטילא זה יתרו שפיטם עגלים לעבודה וזה ואמרו בסוטה פוטילא זה בנו של יוסף שפפטס ביצור ומשנינן אי אבדה דאימיה מיתרו אמה דאימיה מיוסף אי אבדה דאימיה מיוסף אימיה דאימיה מיתרו דיקא נמי דכתיב פוטילא ולא פוטאל: וראויה פפרה זו. שעשה פנחס: שתהא מכפרת לעולם. דכתיב (במדבר כה) לברית כהונת עולם תחת אשר קנא לאלהיו וכפר: ד' מאות וכו'. וזויר בגימטריא הכי הו: מתנים. לשון המתנה: או תיש. עד שתשש כחו: אלקים עמו. שכל הקמות שלו: ופנחס לא היה יודע, שהקדוש ב"ה ששמו מלך אלקים עמו שלא היה צריך להמתין שיתשש כחו ונראה בעיני שהתיבה הזאת לשון ערב וכל פתיחת תיבותיהן אל: ששים. וכן לדבר רמו במקרא: שנעשה. ביצים שלו כביצים מחרות שהוקלש ונתבלבל שכבת זרע שבתוכו מרוב בעילות: והיא נתמלאה. שכבת זרע כערוגה מלאה מים: מושבה. מקום מושבה שהיתה רחבה ביותר: וקבר. שלה. פתיחת רחמה: שכובה באביה. שצוה אליה אל תשמעי אלא לגדול שבחס: בוס בי עם זה. שחוט אותם ע"י: והיינו דאמרי אינשי. על שם כובי אמרם דבר זה: בין קני לאורבני. מקום יחוד: אוריבני. ערבה דקה הגדלה בין האנגנים אשטוינאי בלע"ז: מאי בעי. דאי משום זנות הלכה לשם: בהדי קלפי דקני. קליפות הקנים: שוילנאי מאי בעניא. דאי משום זנות הלכה שם: גפתה לאמה. הנאיפה אמה כלומר הוציאה שם גפייתה על אמה שכיון שזינתה קורין אותה זונה בת זונה: הסליא. גרם שיכור ויספרו לשון לא תסולה (איוב כה) המסולאים בפו (איכה ד) שהיו מעריכין עצמן בפו ואת זה ואת משפחתו סלו בניאופים ל"א גרם לחפש ולדקדק אחר עונם לשון מסלסל בשערו (נויר דף ג.) מעשה ננען. זמא כדאמרין בערבי ססחים (דף קיג.) ה' דברים צוה כנען את בניו ואהבו את הומו: הא אקרויה לרב כהנא כחלמיה. יכרת וגו' אלמא בר כרת הוא: היוצק. שמן על מנחה: והבולל. בשמן: והפוחת. פתים לאחר אפייתה כהן נמחת מחבת ומרחשת תנור שהן באות אפיות: והמניפה והמנישה. בקרן מערבית דרומית כנגד חדרה של קרן כדאמרי' בסוטה בפ' ב' (ד' יב) והמסדר שלחן (לוחם הפנים: כחון, אם עשה אחת מאלו בחוץ: פטור. דלא חייב כרת אלא שחט דכתיב (ויקרא א) שחט וגו' ומעלה דכתיב (שם) אשר יעלה עולה חורק דאחרבי מדם שפך בחד' (דף לד.) וכל הני דיש אחריה עבודה אמעיש בפ' בתרא דובחים (דף קטו)

מה העלאה מיוחדת שהוא גמר עבודה אף על שהוא גמר עבודה:

62 בְּאֵבֶיךָ, שְׂצִיחָה עֲלֶיךָ אֵל תִּשְׁמַעֵנִי אֲלֵא לַגְּדוֹל שְׁבַחָהּ, וְהִיא
 63 נִשְׁמַעָה לְזַמְרִי. דְּבַר אַחֵר, כְּזִבְיָהּ, מִשּׁוֹם שְׂאֵמְרָה לְאֵבֶיךָ, בּוֹס וְשִׁחוּט
 64 בִּי עִם זֶה, כְּלוֹמַר הַכְשִׁילִם עַל יָדִי, וְיִתְחַיִּבוּ כְּלִיָּהּ. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא:
 65 וְהִינֵנו דְּאֵמְרֵי אִינְשֵׁי – וְזוֹ הַאִמְרָה עַל אִשָּׁה הַחֲשׂוּדָה בְּנוֹתָ, בִּין קִנֵּי
 66 לְאִדְרֵינָהּ שְׂוִילָנָא מְאִי פְּעִיָּא – מִה מַּחְפֶּשֶׁת שְׂוִילָנָא בִּין קִנֵּי הָעֶרְבָה
 67 וְהוּא מְקוּם יְחֻדָּה, בְּהַר קְלִפֵּי דְקִנֵּי – בְּתוֹךְ קְלִיפּוֹת הַקְּנִים שְׂוִילָנָא
 68 מְאִי פְּעִיָּא, הֲלֵא פְּתַתָּה לְאֵפְסָה – הַנְּאִיפָה אֶת אַמְתָּה, כְּלוֹמַר הוֹצִיאָה
 69 שֵׁם יִנְאוּף עַל אַמְתָּה, שְׂכִינָן שְׂוִינְתָה קוֹרָאִים אוֹתָהּ זוֹנָה בַּת זוֹנָה.
 70 הַגְּמָרָא מְבַאֵרָת שְׁמוֹת נוֹסְפִים שְׁהִיו לְזַמְרֵי: אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, הַמְּשַׁח
 71 שְׁמוֹת יֵשׁ לֹ, א. וְזָרִי, ב. וְכֵן כְּלוּלָהּ, ג. וְשִׂאוּלָהּ, ד. וְכֵן הַכְּנַעְנִית הִיא.
 72 וְשְׂלֹמִיָּאֵל בֶּן צוּרִי שְׂרִי. וּמְדוּעַ נִקְרָא בְּשֵׁמוֹת אֵלֹהִים, וְזָרִי, עַל שֶׁנֶּעְשְׂתָה
 73 כְּבִיצָה הַמְּזוּנָת מְרֻבָּה בְּעִילוֹת. בֶּן כְּלוּלָהּ, עַל שֶׁהִסְתַּלֵּא – גֵּרָם שִׁיכּוֹר
 74 וְיִסְפְּרוּ עֲזוֹנוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ. שִׂאוּל, עַל שֶׁהִשְׂאִיל עֲצָמוֹ לְדָבָר עֲבִידָה.
 75 בֶּן הַכְּנַעְנִית, עַל שֶׁנֶּעְשְׂתָה מְעַשֶׂה כְּנַעֲנִי שְׁהוּא זִימָה. וְזֶה שֵׁמוֹ הָאֵמִיתִי,
 76 שְׂלֹמִיָּאֵל בֶּן צוּרִי שְׂרִי שְׂמוֹ.
 77 שְׂנִינָה בְּמִשְׁנַתֵּנוּ (לְעֵיל אֵס): בְּהֵן שְׂשִׁימָשׁ וְעַבְדּ בְּמִקְדָּשׁ בְּטוֹמְאָה
 78 וְכוּ' פּוֹצְעִים אֶת מוֹחּוֹ בְּגוֹזְרִין.
 79 הַגְּמָרָא מְבַרְרָת אִם חַיִּיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִיָּם: בְּעָא מִינָהּ – שֶׁאֵל מִמְנָה
 80 רַב אֶחָא רַב הוֹנָא מְרַב שְׂשֵׁת, בְּהֵן שְׂשִׁימָשׁ בְּטוֹמְאָה חַיִּיב מִיתָה בִּידֵי
 81 שְׂמִיָּם אוֹ אֵין חַיִּיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִיָּם.
 82 אֵמֶר לִיהִ, תְּנִיתוּהָ בְּמִשְׁנָה, בְּהֵן שְׂשִׁימָשׁ בְּטוֹמְאָה אֵין אֶחָיו הַכְּהֵנִים
 83 מְכִיבִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין אֶלָּא פִּירְחֵי בְּהוֹנָה מוֹצִיאִין אוֹתוֹ הוֹיֵן לְעוֹרָה
 84 וְפוֹצְעִין אֶת מוֹחּוֹ מִינְדְּרִין, וְאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ מְחִיב בִּידֵי שְׂמִיָּם,
 85 לִישְׁבְּקִיָּה דְלִיקְטוּל – הֲלֵא יֵשׁ לְהִנְיָחוֹ וַיְמוֹת בִּידֵי שְׂמִיָּם. אֲלֵא מוֹכַח
 86 שְׂאִינוּ חַיִּיב מִיתָה בִּידֵי שְׂמִיָּם.
 87 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֶלָּא מְאִי, אִינוּ חַיִּיב, אִם כֵּן קִשָּׁה, מִי אֵיבָא מִיָּדִי
 88 דְרַבְּקִמָּא פְּטִירָה – וְכִי יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהַתּוֹרָה פְּטָרָה מִמִּיתָה וְאֵינָן נִיקוּם
 89 וְנִיקְטוּל לִיהִ – וְאֵינוּ נִהְרָגוּ.
 90 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְהוֹכִיחַ שִׁישׁ עֲבִירוֹת שֶׁהַתּוֹרָה פְּטָרָה וְאֵנְהוּ
 91 הוֹרְגִים: וְכִי לֹא מִצְּאֵנוּ דְּבָרִים כְּאַלְהֵי, וְהִתְנַן (לְעֵיל אֵס) מִי שְׂלִקְתָּ וְשָׁנָה
 92 בֵּית דִּין מְכַנְּסִין אוֹתוֹ לְפִיפָּה, הֲרִי לָךְ דְּרַבְּקִמָּא פְּטִירָה וְאֵינָן קְטִילִין
 93 לִיהִ. דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָאֵמֶר רַבִּי יְרֵמְיָה אֵמֶר רִישׁ לְקִישׁ, כֵּאֵן בְּמִלְּקוֹת
 94 שְׁל בְּרִיתוֹת עֲסָקִינוּ, דְּנִקְרָא בְּרַבְּקִמָּא הוּא – שֶׁהוֹעֵבֵר מוֹחִיב מִיתָה
 95 בִּידֵי שְׂמִיָּם הוּא. וְעֵדִיין לֹא מִצְּאֵנוּ שֶׁהַתּוֹרָה פְּטָרָה מִמִּיתָה וְאֵנְהוּ
 96 הוֹרְגִים.
 97 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְהוֹכִיחַ שׁוֹב: וְהָא זֹנְבָה אֶת הַקְּסָנָה, שֶׁהַקְּנָאִים פּוֹגְעִים
 98 בּוּ (שֵׁם). דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָאֵמֶר רַב הַיְהוּדָה, כֵּאֵן כְּבִילֵי שְׂרַת עֲסָקִינוּ,
 99 שְׁקִסְדוֹ הוּא אַחַד מִבְּהֵלִים שְׁהִיו בְּמִקְדָּשׁ. וְהִימָיו חַיִּיב מִיתָתוֹ, לֹא
 100 יָבֹאוּ לְרֵאוֹת כְּכַלְעֵ אֶת הַקֶּדֶשׁ וְזִמְתוּ (בְּמִדְבָר כַּה ד), וְכִיּוֹן שֶׁמִּצְּאֵנוּ רִמּוֹ
 101 מִיתָה בְּמִקְרָא, אֵינָן לְתַמּוּהָ עַל כֵּךְ שֶׁהוֹרְגִים אוֹתוֹ.
 102 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְהוֹכִיחַ שׁוֹב: וְהָא הַמְּקַלֵּל (אֶת הַקּוֹסֵם) [בְּקוֹסֵם],
 103 שֶׁהַקְּנָאִים פּוֹגְעִים בּוּ (שֵׁם). דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָא תִּנֵּי רַב יוֹסֵף מְדוּבָר
 104 בְּאוֹמַר יָבָה קוֹסֵם – אִדָּם הָעוֹשֶׂה קְסָמִים אֶת קוֹסְמוֹ, וְקוֹסְמוֹ/וֹ
 105 כּוֹנְנוֹ לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁלִפֵי דַעְתּוֹ הוּא הַנּוֹתֵן קְסָמִים לְבָבוֹ שֶׁל
 106 הַקּוֹסֵם. דְּמִיתּוּ – שְׁנֵאוּהָ זֶה כְּמִבְרָךְ אֶת הַשֵּׁם שֶׁהוּא חַיִּיב מִיתָה,
 107 וְאֵינָן לְתַמּוּהָ שֶׁהוֹרְגִים אוֹתוֹ.
 108 הַגְּמָרָא מְנַסָּה לְהוֹכִיחַ שׁוֹב: וְהָא בּוֹעֵל אֶרְמִית, שֶׁהַקְּנָאִים פּוֹגְעִים
 109 בּוּ (לְעֵיל אֵס). דּוּחָה הַגְּמָרָא: הָא אֶקְרִיָּהּ – הֲלֵא הַקְּרִיאָה לְרַב בְּהֵנָּה
 110 בְּחִלְמִיָּה (בְּחַלְמוֹנוֹ) פְּטוּק הַרוֹמֵנוֹ עַל זֶה, וְאֶקְרִיָּהּ רַב לְזִמְרָה –
 111 וְזִמְרוֹךְ כֵּךְ נֹזֵכֵר רַב אֶת תְּלַמּוּדוֹ שִׁישׁ לְדְרוּשׁ מִשֵּׁם שְׁבוּעַל אֶרְמִית
 112 חַיִּיב כְּרַת (מְבַאֵר לְעֵיל פַּב).
 113 אִף שֶׁלֹּא מִצְּאֵנוּ הוֹכָחָה לְרַב שֶׁשֶׁת שִׁישׁ שֶׁהַתּוֹרָה פְּטָרָה וְאֵינוּ
 114 הוֹרְגִים, עֵדִיין לֹא נִדְחוּ דְּבָרֵינוּ. הַגְּמָרָא מְבַיָּא רֵאדָה לְסַתּוֹר אֶת
 115 דְּבָרֵינוּ: אִיתִיבִיהִ, שְׂנִינָה בְּמִשְׁנָה (וּבְחִים קִיב): הִיּוֹצֵק שְׂמֵן עַל מְנַחָה,
 116 וְהַבּוֹלֵל אוֹתָהּ בְּשֵׁמֶן, וְהַפּוֹתָת – מְפּוֹרְרָה, הַמּוֹלֵחַ אוֹתָהּ, הַמְּנִיף
 117 אוֹתָהּ, הַמְּנִישׁ אוֹתָהּ לְמוֹזָבָה, וְהַמְּסַדֵּר אֶת הַשּׁוֹלֵתֵן בְּלַחַם הַפְּנִים,
 118 הַמְּסַיֵּב אֶת הַנְּרוֹת – מְנַקֵּה אֶת הַזּוֹכִיכִים שֶׁל הַמְּנוֹרָה, וְהַקּוֹמֵץ מִן
 119 הַמְּנַחָה, וְהַמְּקַבֵּל דְּמִים בְּשַׁחֲטֵת הַקְּרַבְנוֹת, אִם עָשָׂה אַחַד מֵאלוֹ
 120 בְּחוּץ לְמִקְדָּשׁ פְּטוּר מִכְּרַת מִשּׁוֹם שְׂאִינָם גֵּמַר הָעֲבוּדָה. מְמַשְׁכִּיחָה
 121 הַמְּשַׁנָּה: וְאֵין תְּחִיבֵין עֲלֵיהֵן

1 נֶשְׁעוֹן וְהוֹלֵךְ עַל מְקוֹלוֹ שֶׁל הַרוֹמָנִים, כְּלוֹמַר עַל הָעֵץ לְבָדוֹ לֹא
 2 הִבְרִז, כְּדִי שֶׁלֹּא יִכִּירוּ בְּנֵי שְׁבֻטוֹ שֶׁל זְמִירֵי שֶׁלְהוֹרוֹג בָּא. וְכִיּוֹן
 3 שֶׁהִנֵּי אֶצֶל שְׂבָמוֹ שֶׁל שְׂמֵעוֹן, אֵמֶר, הִיבֵן מְצִינּוֹ שְׂשִׁבְמוֹ שֶׁל לֹי גְדוֹל
 4 מְשִׁל שְׂמֵעוֹן, כְּלוֹמַר אֲתָם מְפַקְרִים עֲצָמְכֶם אַחֵר בְּנוֹת מוֹאָב, וְאֵינוּ
 5 לְמָה לֹא אַעֲשֶׂה כְּמוֹתְכֶם, וְכִי שְׁבֻטֵי גְדוֹל מְשַׁלְכֶם שֶׁאִיְהִי פְרוּשׁ
 6 שְׁהוֹר יוֹתֵר מְכּוֹלְכֶם. אֵמֶר, תִּנְיָחוּ לֹי לְהַכְנֵס לְאַהֵל שְׂאֵף הוּא רֹצֵחַ
 7 כְּמוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת אֶקְרִי – תִּשְׁמַעֵנִי נְגָבָם. אִמְרוּ הָעוֹמְדִים שָׁם, הַתִּירוּ
 8 פְּרוֹשֵׁין אֶת הַדְּבָר – וְדַאי מוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כֵּן שֶׁהִרִי פִנְחָס שְׁהוּא פְרוּשׁ
 9 וְצָדִיק עָשָׂה כְּמוֹנוֹ.
 10 אֵמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׂשֶׁה נְסִים נֶעֱשׂוּ לֹי בְּפִנְחָס, אַחַד שְׁהִיָּה לֹי לְזַמְרֵי
 11 לְפָרוֹשׁ מִן הָאִשָּׁה וְשׁוֹב אֵינָן יִתְּן לְהוֹרוֹג וְלֹא פִירֵשׁ. וְאַחַד שְׁהִיָּה לֹי
 12 לְזָרִי – לְזַעֲקוֹ לְאִנְשֵׁי שְׁבֻטוֹ שִׁסִּיעֵוּהוּ וְלֹא דְבַר. וְאַחַד שְׂכּוּן
 13 לְהַכְנִיס הַרוֹמָנִים בְּקִבְרוֹתָיו שֶׁל אִישׁ וּבְנִקְבּוֹתָהּ שֶׁל אִשָּׁה, וְכִשְׁהוֹצִיאִים
 14 רֵאוּם אוֹתָם דְּבוֹקִים זֶה בָּזֶה וַיְדַעוּ שֶׁלֹּא לְחַיִּנֵם הָרָגָם. וְאַחַד שֶׁלֹּא
 15 נֶשְׁבְּמוּ וְנִפְלְחוּ מִן הַרוֹמָנִים, וְעַל יָדֵי הוּא הִיוּ פּוֹרְשִׁים זֶה מִזֶּה וְלֹא הִיוּ
 16 רוֹאִים שֶׁהָרָגָם בְּיָדוֹ. וְאַחַד שְׂבָמָא מְלָאָה וְהַקְּבִיָּה אֶת הַמְּשַׁקּוֹף שֶׁל
 17 הָאֵהֶל, וְלֹא הוֹצִרָךְ לְהַשְׁפִּיל הַרוֹמָנִים בְּכַדֵי הַלְּוֹצִיאִים שֶׁאֵזוּ הִיוּ
 18 נּוֹפְלִים מִמְנָה. וְאַחַד שְׂבָמָא מְלָאָה וְהַשְׁחִיתָ כְּעַם הַדְּוֹטְרָדוֹ בְּנֵי שְׁבֻטוֹ
 19 שֶׁל זְמִירֵי וְלֹא הִרְגוּ אֶת פִּנְחָס.
 20 כְּשֶׁרָאָה פִּנְחָס כִּי הִמְלִיךְ מִבְּקָשׁ לְכַלּוֹת רַבִּים בַּעַם, בָּא וְהִקְטִין לְפָנָיו
 21 הַמְּקוֹם – הִפִּילֵם בְּכַח עַל הַקְּרָע לְפָנָיו לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵמֶר
 22 לְפָנָיו, רְבוּנֵי שֶׁל עוֹלָם, וְכִי יֵשׁ חֲטָאָה שֶׁל אֱלֹהֵי רַאוּי שִׁפְלוֹ עֲשִׂרְתָּ
 23 וְאַרְבַּעַת אֶלֶף מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂנֵאֵמֶר (בְּמִדְבָר כַּה ט) וְהִיוּ הַמֵּתִים בְּמִסְפָּה
 24 אֶרְבַּעַת וְעֶשְׂרִים אֶלֶף. וְהִינֵנו דְּבָרְתֵיב – וְהִינֵנו שְׂמַצְאֵנוּ בְּסִפְרֵי תִהִלִּים
 25 רִמּוֹ לְטַעֲנָה זֶה בְּכִיכּוֹל שְׂאֵמֶר פִּנְחָס, שְׂנֵאֵמֶר (תְּהִלִּים קו ל) וְיַעֲמֵד
 26 פְּנֵהֶם וְיַפְלֵל וְתַעֲצֵר הַמַּגְפָּה, וְאֵמֶר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְיִתְפַּלֵּל לֹא נֵאֵמֶר,
 27 אֶלָּא וְיַפְלֵל, מְלַמֵּד כְּבִיכּוֹל שֶׁעָשָׂה פְּלִילוֹת – רִיב עִם קוֹנוֹ וְבֹא אֵלָיו
 28 דְּבָרִים הַנְּרָאִים כְּסִירוֹנֵיהֶם עַל הַנְּהַגְתּוֹ. כְּשִׁנְשׂוּ מְלָאֲכֵי הַשְּׂרַת לְדַחְפוֹ
 29 – לְפָגוּעַ בְּפִנְחָס, לְפִי שֶׁדִּיבַר בְּלִשׁוֹן קִשָּׁה כְּכַפִּי מַעֲלָה. אֵמֶר לָהֵן
 30 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, תִּנְיָחוּ לֹי, קְנָאֵי בֶן קְנָאֵי הוּא – כֵּן לְשֶׁבֶט לֹי הוּא,
 31 וְלֹי הִיָּה קְנָאֵי, שְׂקִינָא בְּמַעֲשֵׂה יְדֵינָהּ, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹ (בְּרַאשֵׁית לֹד א)
 32 'הַכּוֹזְנָה יַעֲשֶׂה אֶת אֶחָתוֹנוּ, מְשִׁיב חַיְמָה בֶּן מְשִׁיב חַיְמָה הוּא – בֶּן
 33 בְּנוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הוּא, שֶׁהִשִּׁיב חַרוֹן אַף בְּמַעֲשֵׂה שֶׁל קְרַח, כְּמוֹ שְׂכַתּוֹ
 34 (בְּמִדְבָר ז' אֵי"ב) 'בִּי יָצָא הַקֶּחָץ מִלְּפָנָיו ה' הַחֵל הַנֶּגֶף, וַיִּקַּח אֶהָרֹן וְגו'
 35 וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיִּכְפַּר עַל הָעָם.
 36 אַחֲרַי שֶׁפִּנְחָס הִרְגָה אֶת זְמִירֵי הַתִּתְּלוֹ שְׂבָמִים מְכִיבֵין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים
 37 רֵאִיבָם בֶּן שְׂמִיָּה זֶה, שְׂשִׁימָשׁ אֲבִי אִמּוֹ, וְהוּא יִתְרוֹ, עֲגָלִים לְעַבְדוֹת
 38 כּוֹכְבִים, וְהָרָג נְטִיאָה שְׂבָמֵי מִיִּשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁהִיוּ מוֹזְלוֹלִים בּוֹ בָּא הַכְּתוּב
 39 וְיַחֲסוּ פְנֵיהֶם בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהָרֹן הַכֹּהֵן' (בְּמִדְבָר כַּה יא). אֵמֶר לֹי הַקְּדוּשׁ
 40 בְּרוּךְ הוּא לְמַשְׁחֵה, הַקְּדָם לֹי שְׁלוֹם בְּשִׁמִּי, שְׂנֵאֵמֶר (שֵׁם כַּה יב) 'לָבָן אֵמֶר
 41 הִנֵּנוּ נוֹתֵן לֹי אֶת בְּרִיתִי שְׁלוֹם', וְכַאֲדָם הָאוֹמֵר לְחַבִּירוֹ חֵן חוֹן לָךְ עַל
 42 הַטּוֹבָה שֶׁעָשִׂיתָ לִּי, וְרֵאוּהָ בְּפִתָּה זֶה שֶׁעָשָׂה פִּנְחָס שְׂתֵּהָא מְכַפֶּרֶת
 43 וְהוֹלֵכֶת לְעוֹלָם כְּמוֹ שְׂכַתּוֹ (שֵׁם כַּה יג) 'בְּרִית כְּהֵנָּה עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר
 44 קָנָא לְאַלְהֵיו וַיִּכְפַּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.
 45 אֵמֶר רַב נַחְמָן אֵמֶר רַב, מְאִי דְבָרְתֵיב (מְשַׁלֵּי לֹא) 'זְרוּרֵי מְתָנִים אוֹ תִישׁ
 46 וְיִלְךְ אֶלְקוּם עִמּוֹ'. זְרוּרֵי בְּגִימָטְרִיא אַרְבַּע מֵאוֹת עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע,
 47 'מֵתָנִים' יֵשׁ לְדְרוּשׁ כְּלִשׁוֹן הַמֵּתָנָה, וְתִישׁ' כְּלִשׁוֹן הַתְּשֵׁה, וְ'אֶלְקוּם'
 48 הוּא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאֵינָן מִי שִׁיכּוֹל לְקוֹם וְלַעֲמוֹד נִגְדוֹ. וְלִפִּי
 49 זֶה נִדְרַשׁ הַמְּקָרָא, שֶׁאַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע בְּעִילוֹת כְּעַל אוֹתוֹ
 50 רֶשַׁע – זְמִירֵי אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהַמֵּתִין לֹי פְּנֵהֶם עַד שֶׁתִּשָּׂשׁ בְּהוֹ, וְהוּא אִינוּ
 51 יוֹדֵעַ, שְׂמִלְךָ אֶלְקוּם עִמּוֹ – שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹמֵד לְעוֹרְתוֹ, וְלֹא
 52 הִיָּה צָרִיךְ לְהַתְּמִין שִׁיתֶּשׁ כַּח. בְּמִתְּנִיָּה תֵּנָּה – שְׁנֵה הַתְּנָה
 53 בְּבִרְיָתָא, שְׁבַע שְׂשִׁים בְּעִילוֹת עַד שֶׁנֶּעְשְׂתָה כְּבִיצָה הַמְּזוּרָת – נַעֲשׂוּ
 54 בְּצִיץ כְּבִיצָה שִׁישְׁבָה עֲלֶיהָ תְּרַנְגוּלוֹת זִמְן רַב וְנַעֲכְרָה, כֵּךְ נִתְבַּלְבַּל
 55 שְׂכַתּוֹ זְרַעוֹ מְרֻבָּה בְּעִילוֹת, וְהִיא – כּוֹבֵי הִתְהָה מְלֵאָה שְׂכַתּוֹ זְרַע
 56 כְּעִירוֹהָ מְלֵאָה מִיּוֹם. אֵמֶר רַב בְּהֵנָּה, וּמוֹשְׁבָה – מְקוֹם מוֹשְׁבָה הִיָּה
 57 גְּבוּרֵל בֵּית כֶּהָה – חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה. תִּנֵּי רַב יוֹסֵף, קִבְרֵי שְׂלֵה
 58 – פְּתִיחַת רַחֲמָה בְּגוּדֵל אֶמָּה.
 59 הַגְּמָרָא מְבַרְרָת עַל שֵׁם מִה נִקְרָאָה 'כּוֹבֵי': כְּתוּב (בְּמִדְבָר כַּה טו) 'וְשֵׁם
 60 הָאִשָּׁה הַמְּכַחַה הַמְּזוּנָת כְּזִבְיָהּ בַּת צוּר', אֵמֶר רַב שְׂשֵׁת, לֹא כְּזִבְיָהּ שְׂמָה
 61 אֶלָּא שְׂוִילָנָא בַּת צוּר שְׂמָהּ, וְלִמָּה נִקְרָא שְׂמָהּ כְּזִבְיָהּ, לְפִי שְׂכּוֹזָה

57 תרומות, שעדיין לא הורמו אלא עתידים להיות מורמים, ובא
58 להזהיר בזה על אכילת טבל. ויולף – ולומדים גזירה שוה 'חילול
59 חילול' מטמא שאכל תרומה, שבטבל כתוב 'ולא יחללו', ובטמא
60 שאכל תרומה כתוב (שם בב ט) 'ומתו בו כי יחללו', מה להלן בטמא
61 שאכל תרומה עונשו כמיתה, אף כן באוכל טבל, עונשו כמיתה.
62 שואלת הגמרא: ויולף – מדוע לא נלמד טבל בגזירה שוה 'חילול
63 חילול' מנותר – מהאוכל בשר קדשים שעבר זמן אכילתו, וגם בו
64 נאמרה לשון חילול 'ואכליו עונו ישא פי אֵת קדש ה' חלל ונכרתה
65 הנפש ההוא מעמיה' (ויקרא ט ח), ונלמד מה 'להלן' באוכל נותר
66 עונשו כְּכֶרֶת, אף כן באוכל טבל עונשו כְּכֶרֶת, ולא במיתה בידי
67 שמים כמו שלמדנו לעיל.
68 משיבה הגמרא: מִסְתַּבְּרָא יותר שטמא שאכל תרומה הוה ליה
69 לְמִילָף – יש ללמוד דין טבל ולא מנותר, שכן מצאנו כמה דמיונות
70 בין הטמא שאכל תרומה לבין האוכל טבל, ואלו הם: א. תְּרוּמָה –
71 שני האיסורים תלויים בתרומה. זה אוכל תרומה בטומאה, וגם
72 ענין טבל אינו אלא תערובת פירות חולין עם תרומה שעדיין לא
73 הופרשה משם. ב. חוּצָה לְאַרְצָא – גם תרומה וגם טבל אינם נוהגים
74 אלא בארץ ישראל בלבד, אבל נותר נוהג בכל מקום. ג. הוֹתֵרָה –
75 גם טמא באכילת תרומה וגם איסור טבל, יש להם היתר, שטמא
76 על ידי שיטבול במקוה יהיה מותר בתרומה, וכן טבל יש היתר
77 לאיסורו על ידי הפרשת תרומות ומעשרות, אבל נותר אין לו
78 היתר לגיורם. ד. כְּרִבְּסֵי – המילה 'חילול', שממנה באים ללמוד
79 את העולות שוה, כתובה בין בתרומה ובין בטבל לשון רבים
80 ובתרומה 'יחללו' (ויקרא ט ט), ובטבל 'יחללו' (ויקרא ט ט), אבל
81 בנותר כתובה היא בלשון יחיד 'יחלל' (ויקרא ט ח), ה. פִּירוֹת –
82 תרומה וטבל שניהם בפירות, אמנם נותר אינו אלא בבשר. ו. פְּטוּל
83 – שחט על מנת לאכול לאחר הזמן הקצוב לקרבן, ופסל בכך את
84 הקרבן. ובענין זה דומים תרומה וטבל שבשניהם אין נוהג דין זה,
85 אלא בקדשים בלבד. ז. וְנוֹתֵר – קדשים שנפסלו על ידי שעבר זמן
86 אכילתם, גם דין זה אינו נוהג בתרומה וטבל אלא בקדשים.
87 מקשה הגמרא: אֲדַרְבֵּהּ מְנוֹתֵר הוה ליה לְמִילָף, שכן מצאנו כמה
88 דמיונות בין טבל לנותר, ואלו הם: א. שניהם ענינים פְּטוּל אוֹכֵל –
89 פטול של המאכל, אך באיסור תרומה בטומאה אין האיסור אלא
90 משום טומאת הגוף של הכהן. ב. אף אחד מהם אין לו הֵיתֵר
91 בַּמִּקְוָה, כתרומה המתורת לכהן לאחר שטבל.
92 משיבה הגמרא: הֵנָּה פְּטוּל – דמיונות לטמא שאכל תרומה יתרים
93 על דמיונות לאוכל נותר, לכן יש ללמוד גזירה שוה מתרומה ולא
94 מנותר. רְבִינָא אָמַר, יש טעם אחר להעדיף את הגזירה שוה מטמא
95 שאכל תרומה, שהחילול רְבִיבִים מְחִילוּל רְבִיבִים עֲדִיף – שבתרומה
96 ובטבל המילה 'חילול' כתובה בלשון רבים, והוא דמיון בעצם
97 הגזירה שוה.
98 הגמרא ממשיכה לברר את דברי הבריייתא: וְכֵהָן טַמָּא שְׂאֵבֵל
99 תְּרוּמָה מְנוֹתֵר מְנַלְן שְׂחִיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. משיבה הגמרא:
100 דְּאָמַר שְׂמוּאֵל, מְנַיִן לְכֵהָן טַמָּא שְׂאֵבֵל תְּרוּמָה מְנוֹתֵר שְׂחִיב מִיתָה
101 בִּידֵי שָׁמַיִם, דְּכֶרֶתִּיב (ויקרא ט ט) 'וְשָׂמְרוּ אֶת מִשְׁמֵרֹתָי וְלֹא יִשְׂאוּ עֲלֵיו
102 הַטָּמָא וְגו' ומתו בו כי יחללו', והוא פסוק בסיום הפרשה (ויקרא ט ט)
103 דִּטְי המזהירה כהנים טמאים על אכילת תרומה.
104 הגמרא מבארת דין כהן טמא בתרומה טמאה. אומרת הגמרא:
105 מדברי שמואל 'מנין לכהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא
106 במיתה' וכו' יש לדייק, מְנוֹתֵר אין – שדווקא על תרומה טהורה
107 חייב כהן טמא, אבל על טמאה לא חייב אפילו אם אכלה בטומאת
108 הגוף, וכדָּאָמַר שְׂמוּאֵל אָמַר רְבִי אֶלְעָזָר, מְנַיִן לְכֵהָן טַמָּא שְׂאֵבֵל
109 תְּרוּמָה טַמָּאָה שְׂאִינוּ כְּמִיתָה, שְׂנַאֲמַר בענין העונש על אכילת
110 תרומה בטומאת הגוף (ויקרא ט ט) 'ומתו בו כי יחללוהו', שהאוכל
111 תרומה בטומאה מחלל את קדושתה,

1 לֹא מְשׁוּם יָרוּת – זר [שאינו כהן] שעשה אחת מהן במקדש, אינו
2 חייב מיתה בידי שמים, משום שיש אחריהן עבודה אחרת, וְלֹא
3 מְשׁוּם טוּמְאָה – כהן שעשאן בהיותו טמא אינו חייב, שכל דבר
4 שזר אינו חייב עליו אף כהן טמא אינו חייב, וְלֹא מְשׁוּם מְחֻסָּר
5 בְּגָדִים – כהן שעבד עבודות אלו בפחות מארבע בגדים הכתובים
6 בו אינו חייב מיתה בידי שמים, וְלֹא מְשׁוּם רְחִיץ יָדַיִם וְרַגְלָיִם – כהן
7 שלא קידש את ידיו ורגליו על ידי רחיצתם מכלל, ועבד אחת
8 מעבודות אלו, אינו חייב מיתה בידי שמים.
9 ומדיקת הגמרא: דווקא עבודות אלו, אם עשאן בטומאה אינו
10 חייב, הָא מְקַטְרֵי – אבל המקטיר את קומץ המנחה על המזבח,
11 שהוא גמר עבודת המנחה, חָיִיב אִם הִיָּה טַמָּא. טַמָּא לֹא – וכי אין
12 חיוב זה חיוב מיתה, ומוכח שכהן ששימש בטומאה חייב מיתה,
13 ולא כדברי רב ששת.
14 מתרצת הגמרא: לֹא, אם הקטיר בטומאה אינו חייב מיתה אלא
15 מְקַטְרֵי בְּאֹהֲרָה, שנאמר (ויקרא ט ט) 'ולא יחללו'. הגמרא מקשה
16 על תירוץ זה: אֵלֶּא לִפִּי דְּבִרְיָךְ, שהמשנה עוסקת בחיוב 'לאו', אם
17 כן הוה, שגם הוא מוזכר שם, נְמִי לְאֹהֲרָה בלבד ולא למיתה. וְהִתְקַיֵּיב
18 – והלא כתוב (במדבר יח ז) 'וְהִיָּרֵךְ תְּקַרֵּב יוֹמֶת'. הגמרא דוחה קושיא
19 זו: הָא כְּרִיאָתָא הָא כְּרִיאָתָא – כל דבר דובר גידול גופו, חיוב בור,
20 אכן הוא חיוב מיתה, אבל חיוב של כהן טמא, אינו אלא 'לאו'
21 בלבד.
22 מקשה הגמרא: אם כהן טמא שהקטיר אין בו אלא לאו בלבד,
23 מְכַלְל – יוצא מתוך כך, דְּיוֹצֵק וְכוּלְל, שלגביהם אמרה המשנה
24 שאינם חייבים (במקטיר), לֹא נְמִי לֹא – אפילו לא מן התורה אין
25 בהם. וקשה, וְהִתְנַיֵּיב בְּרִייתָא, אֹהֲרָה לְיוֹצֵק וְכוּלְל בטומאת הגוף
26 מְנַיִן, תְּלַמְדוּ לִזְמַר (ויקרא כא ו) 'קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם
27 אלהיהם' וגו'. מתרצת הגמרא: אזהרה זו אינה אלא מְדַרְבְּנָן, וְקָרָא
28 – והפסוק שהובא אֶסְמְכֶתָא כְּעֻלְמָא.
29 הגמרא מוכיחה שכהן ששימש בטומאה חייב מיתה: מִיתָבִיב –
30 הקטור רב ששת, שנינו בבריייתא, וְאֵלֶּוּ הֵן שְׂבֻמֵּיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם וְכו'
31 'טַמָּא שְׂשִׁימֵשׁ'. תְּיֻבְחָא – דברי רב ששת נסתרו.
32 הגמרא מביאה את הבריייתא שהזכרה לעיל: נוֹפֵא – זהו עצם
33 דברי הבריייתא, וְאֵלֶּוּ שְׂבֻמֵּיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם: א. הָאוֹכֵל אֶת הַמִּבְּל –
34 פירות שלא הופרשה מהם תרומה גדולה ותרומת מעשר ב. וְכֵהָן
35 טַמָּא שְׂאֵבֵל תְּרוּמָה מְנוֹתֵר. ג. וְזֶר שְׂאֵבֵל אֶת הַתְּרוּמָה. ד. וְזֶר
36 שְׂשִׁימֵשׁ – עבד במקדש. ה. וְכֵהָן טַמָּא שְׂשִׁימֵשׁ. ו. וְכֵהָן מְבוּל יוֹם –
37 טמא שטבל באותו יום אך לא נטהר לגמרי כל עוד שלא יצאו
38 הכתובים שְׂשִׁימֵשׁ. ז. וְכֵהָן מְחֻסָּר בְּגָדִים – שחטר אחד הבגדים
39 הכתובים בו ועבד במקדש. ח. וְכֵהָן מְחֻסָּר כְּפָרָה – שהיה זב או
40 מצורע שלא נטהר לגמרי כל עוד שלא הביא הקרבנות האמורים
41 בו ועבד במקדש. ט. וְכֵהָן שְׂאֵל רְחִץ יָדַיִם וְרַגְלָיִם ועבד במקדש. י.
42 וְכֵהָנִים שְׂתוּיֵי יַיִן שעבדו במקדש. יא. וְכֵהָנִים פְּיוּעֵי רֹאשׁ – שלא
43 גילחו את שערם יותר משלושים יום ועבדו במקדש.
44 ממשכיבה הבריייתא: אָבֵל שאר הפסולים לעבודה כגון עֶרְל, וְאוֹנֵן –
45 מי שמת לו באותו היום קרוב משפחתו שחייב להתאבל עליו,
46 וְיוֹשֵׁב – שעשה עבודתו בישיבה ולא בעמידה. כל אלו אף על פי
47 שפוסלים את עבודתם, אֵינָן נִעְנָשִׁים כְּמִיתָה אֵלֶּא בְּאֹהֲרָה בלבד.
48 וְכֵהָן כְּעַל מוֹם שעבד במקדש, רְבִי אוֹמַר מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם,
49 וְהִתְקַמֵּים אוֹמְרִים בְּאֹהֲרָה בלבד. וכן מי שחָוִיד בְּמַעֲלָה – נהגה
50 במוזיד מן ההקדש שיש בו מעילה, רְבִי אוֹמַר מִיתָה וְהִתְקַמֵּים
51 אוֹמְרִים בְּאֹהֲרָה.
52 הגמרא מבררת את המקורות לדברי הבריייתא: הָאוֹכֵל אֶת הַמִּבְּל,
53 מְנַלְן שְׂחִיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. משיבה הגמרא: דְּאָמַר שְׂמוּאֵל מְשׁוּם
54 רְבִי אֶלְעָזָר, מְנַיִן לְאוֹכֵל אֶת הַמִּבְּל שְׂחִיב מִיתָה, דְּכֶרֶתִּיב (ויקרא ט ט)
55 'ולא יחללו את קדשי בני ישראל [את] אֲשֶׁר יָרִימוּ לָהּ', כְּעַתִּידִים
56 לְתָרוּם הַתְּנוּב מְדָר – פסוק זה מדבר בחילול 'קדשים', והיינו

1 לא משום זרות. זר שעשה אחת מהם בפנים אינו חייב מיתה דנפקא לן בסדר יומא
2 (דף כד.) מועבדתם עבודת מתנה ודרשי' עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה
3 עבודה וכל הני יש אחריה עבודה יוצק וכולל ושאר עבודות דמנחה יש אחריה
4 עבודה דהקטרת הקומץ אחז כולן. מסדר השולחן עבודה אחרונה של לחם הפנים

1 לא משום זרות, ולא משום מוֹמְאָה, ולא משום
2 מחוסר בגדים, ולא משום רחויץ ידים ורגלים. הא
3 מקטר, חייב מאי לאו, מיתה. לא, באוהרה. אלא,
4 זר נמי לאוהרה. והקתיב, והזר הקרב וק'ת' הא
5 כדאיאתא, והא כדאיאתא. מפלג דיוצק וכולל, לאו
6 נמי לא. והתניא, אוהרה ליוצק וכולל, מניין. תלמוד
7 לומר, קדשים יהיו ולא יחללו. מדרבנן, וקרא
8 אסמכתא בעלמא. מיתבי, ואלו הן שבמיתה, טמא
9 ששימש. תיובתא: גופא, ואלו שבמיתה, האוכל
10 את הטבל, וכהן טמא שאכל תרומה טהורה, זר
11 שאכל את התרומה, זר ששימש, וטמא ששימש,
12 וטבול יום ששימש, ומחוסר בגדים, ומחוסר כפרה,
13 ושלא רחץ ידים ורגלים, ושיתוי יין ופרועי ראש.
14 אכל ערל, ואונן, וישב, אינן במיתה אלא באוהרה.
15 פעל מום, רבי אומר, במיתה. והקמים אומרים,
16 באוהרה. הויד במעילה, רבי אומר, במיתה. והקמים
17 אומרים, באוהרה. האוכל את הטבל, מנלן. דאמר
18 שמואל משום רבי אליעזר, מניין לאוכל את הטבל
19 שהוא במיתה, דכתיב 'לא יחללו את קדשי בני
20 ישראל [את] אשר ירימו לה'. בעתידים לתרום,
21 הפתוב מדרב. וליף 'חילול חילול' מתרומה, מה
22 להלן במיתה, אף כאן במיתה. ונילף 'חילול חילול'
23 מנותר, מה להלן בכרת, אף כאן בכרת. מסתברא,
24 מתרומה הוה ליה למילף, שכן תרומה חוצה לארץ
25 הותרה, ברבים, פירות, פיגול ונותר. אדרבה, מנותר
26 הוה ליה למילף, שכן פסול אוכל, אין לו היתר
27 במקוה. הנהך, נפישן. רבינא אמר, חילול דרבים,
28 מחילול דרבים עדיף. וכהן טמא שאכל תרומה
29 טהורה, מנלן. דאמר שמואל, מניין לכהן טמא שאכל
30 תרומה טהורה שהוא במיתה בידו שמים, דכתיב
31 'ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא' וגו'.
32 מותרה אין, טמאה לא. דאמר שמואל אמר רבי
33 אליעזר, מניין לכהן טמא שאכל תרומה מומאה,
34 שאינו במיתה, שנאמר 'ומתו בו כי יחללוהו',

1 משום טומאה. וא"ת תיפוק ליה משום טמא שנכנס למקדש דבכרת וי"ל כגון
2 שנטמא בפנים ולא שהה וכי האי גוונא פרץ ומשני בפ"ב דשבועות (ד' יז. ושם)
3 דפרץ התם אלא דקיימא לן טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה אי דשהה בר כרת
4 הוא ואי דלא שהה היכי עביד עבודה ומשני כגון שבא בקצרה והיפך בצניורא ועבודת
5 דהכא נמי אפשר למיעבד בלא שהייה ואפילו
6 איכא מנייהו דלא אפשר בלא שהייה חשיב
7 כולוהו משום זרות ומחוסר בגדים ושלא רחויץ
8 ידים ורגלים ומיהו קשה הא דקתני ולא משום
9 רחויץ ידים ורגלים דאסידור שלחן והטבת נרות
10 דבהיכל תיפוק ליה דנפקא לן לקמן שלא רחויץ
11 ידים ורגלים מדכתיב בבואם אל אהל מועד וגו'
12 אלמא אפי' אביאה ריקנית בלא עבודה מיחייב
13 דאע"ג דכתיב בספיה דקרא או בגשתם אל
14 המזבח וגו' אלמא לשרת בענין ז'מ בעודה
15 אבל בהיכל אפילו אביאה ריקנית מיחייב וצ"ל
16 דלעולם לא מיחייב אביאה ריקנית אפי' אהיכל
17 דלשרת אבבואם נמי קאי וכן מוכח בפרק ב'
18 דובחים (ד' יט): דאמר אי כתב בבואם ולא כתב
19 בגשתם ה"א אפי' אביאה ריקנית ופרץ לשרת
20 כתיב והא דתנן במס' כלים (פ"א מ"ט) ההיכל
21 מקדש ממנו שאין נכנס לשם שלא רחויץ ידים
22 ורגלים ורבי יוסי פליג ואמר דבין האולם
23 ולמזבח שהו לו התם מעלה בעלמא מיהו
24 בתוספתא משמע דאיכא מיתה דתניא
25 בתוספתא דכלים (פ"א) אמר שמעון הצנוע
26 לפני רבי אליעזר אני נכנסתין בין האולם ולמזבח
27 שלא רחויץ ידים וכו' אמר ליה העבודה אפילו
28 כהן גדול פוצעים את מוחו בגזירין אלא שלא
29 מצאך בעל הפול פי' כמו אין פולין (שבת דף
30 יב.) איש הר הבית המנומה ובורק ואי ליכא
31 מיתה לא היו פרחי כהונה פוצעים את מוחו
32 כדאמר לעיל (דף פב) מי איכא מדיד דרחמנא
33 פטריה ואנן קטלנין ליה טמאה הוהא פליגא:
34 חילול דרבים מחילול דרבים עדיף. אע"ג
35 דולא יחללו דכתיב גבי טבל בנותר נמי איירי
36 כדמשמע בובחים שלחי בית שמאי (דף מה)
37 ושם (מ.) דתני לוי מניין שאף בפסול זמן הכתוב
38 מדבר תלמוד לומר ולא יחללו את שם קדשי
39 וגו' בשני חלולים הכתוב מדבר אחד פסול נותר
40 ואחד פסול טומאה מ"מ אי הוה יליף טבל מניה
41 זה לא היתה גזירה שיהא אלא היקש מיהו לקמן
42 קשה דלא בעי למילף טמא ששימש מנותר
43 משום דלא כתיב ביה חילול דרבים וצריך לומר
44 דאע"ג דמוקמינן ליה נמי בנותר מ"מ עיקרו לאו
45 לנותר אלא דמוקמי ליה נמי בנותר משום
46 דאשכחן בעלמא גבי נותר דכתיב ביה חילול כי
47 את קדש ה' חלל (וע"ע תב' ובחים טו. ד"ה
48 אלא:

פרט
פרט
1 ערל. שמתו ארזו מחמת מילה וכן אונן ששימש וכן מי ששימש מיושב וכן כולוהו קים להו בהוא דמחלי עבודה בפ"ב דובחים (ד' טו): אפילו הכי ליתנהו במיתה
2 אלא באוהרה ולקמן מפרש לה: בעל מום. כהן בעל מום ששימש: רבי אומר במיתה. לקמן מפרש פלוגתייהו: הויד במעילה. נהנה מן הקדש שיש בו מעילה במזיד: אשר
3 ירימו. שעתידין לתרום וקאמר דלא יחללום שאסור לאכלם בטבלם: מתרומה. שאכלה בטומאה דכתיב ומתו בו כי יחללוהו: מנותר. כי את קדש ה' חלל: תרומה חוצה
4 לארץ וכו'. סימן הוא זה תרומה וזה תרומה מעורבת בו ואין נוהגין בחוצה לארץ אבל נותר נוהג במדבר ובשעת היתר הבמות בכל מקום ויש היתר לאיסורו זה יש
5 היתר לאיסורו בהפרשה וזה יש היתר לאיסורו דטביל ומותר בתרומה אבל נותר אין היתר לאיסורו זה נאמר בו חלול בלשון רבים ולא יחללו וזה בלשון רבים כי יחללוהו
6 אבל נותר לשון יחיד קדש ה' חלל: פגול ונותר. אין נוהג לא בטבל ולא בתרומה אלא בקדשים: שכן פסול אוכלין. נותר וטבל שניהם פסול המאכל אבל תרומה פסול
7 הגוף הוא דכי יחללוהו בטומאת הגוף כתיב טבל ונותר אין להם טהרה במקוה אבל טמא בתרומה יש לו טהרה במקוה: שנאמר ושמרו את משמרתו וגו'. לכהנים
8 טמאים דבר הכתוב בפרשת אמור איש איש מועד אהרן: טהורה אין. מילתא באפי' נפשה היא וקאי אדשמואל דאמר טמא שאכל תרומה טהורה קאמר טהורה דווקא
9 אבל טמאה לאו במיתה אם אכלה בטומאת הגוף.

פְּרָט לוֹ שִׁמְחֻלָּת וְעוֹמֶדָה. תימה דב' השוחט והמעלה (ובחים ד' קז). פליגי במתניתין ר' יוסי הגלילי ורבנן בטמא שאכל קדש טמא דר' יוסי הגלילי פוטר שלא אבל אלא דבר טמא אמרו לו אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאה והשתא תיקשי ליה תרומה אלא על כרחיך בשתבח לו חבירו הכא נמי נימא הכי וי"ל דרבנן הוו דיעי דר' יוסי הגלילי לא איירי בתבח

פְּרָט לוֹ שִׁמְחֻלָּת וְעוֹמֶדָה: וְזֶה שֶׁאֵכָל אֶת הַתְּרוּמָה: אָמַר רַב, זֶה שֶׁאֵכָל אֶת הַתְּרוּמָה, לוֹקֵחַ. אָמַר רַב לִיה רַב פְּהֵינָא וְרַב אִפִּי לְרַב, לִימָא מַר, בְּמִיתָהּ, דְּכִתְיִב 'וְכָל זֶר לֹא יֵאכַל קִדְשִׁי'. 'אֵינִי ה' מְקַדְּשִׁים, הַפְּסִיק הֶעֱנִין. מִיתְיָבִיב, וְאֵלֹו הֵן שֶׁבְּמִיתָהּ, זֶר הָאוֹכֵל אֶת הַתְּרוּמָה. מִתְיָבִיב, אֲדַרְבֵּי קָא רְמִית. רַב, תַּנָּא הוּא וּפְלִיג: וְזֶה שִׁשְׁיִמֹשׁ, דְּכִתְיִב 'וְהִזְר הַקֶּבֶר יוֹמֵת': וּמָמָא שִׁשְׁיִמֹשׁ, פְּדִבְעָא מִיְגִיָּה רַב חֵיָא פַר אֲבִין מְרַב יוֹסֵף, מִיְגִין לְטָמָא שִׁשְׁיִמֹשׁ, שְׁהוּא בְּמִיתָהּ, דְּכִתְיִב 'דְּבַר אֵל אֶהְיֶה

לִימָא מַר בְּמִיתָהּ. דְּכִתְיִב בְּתִרְיָה וּמְתוּ בּוּ כִי יִחַלְלוּהוּ וּבִל יוֹר לֹא יֵאכַל קִדְשׁ וּבִל פִּרְשָׁתָא בְּתִרְוּמָה קָאִי דְּכִתְיִב (וְיִקְרָא כַב) וּבֵא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר וְאַחַר יֵאכַל מִן הַקִּדְשִׁים שֶׁאִין כִּפְרָתוֹ מֵעַכְבָּתוֹ וְאִילוּ קִדְשִׁים לֹא אֵכָל עַד שִׁיבִיא כִּפְרָה: הַפְּסִיק. בִּין מְתוּ בּוּ וּבִין כֹּל זֶר וּמִשְׁמַע דְּלֹא כְּתִיב מִיתָה אֵלֹא לְגַבֵּי כְּהֻנִּים וּמִשׁוֹם טוֹמָא: וְיִנְדוּ. וְיִבְדְּלוּ מִלְּעִבְדוֹ: גֹּזֵף טָמָא מִקּוֹה בְּרַבִּים. טָמָא שִׁשְׁיִמֹשׁ וְטָמָא שֶׁאֵכָל תְּרוּמָה שְׂנִיחִים פְּסוּלֵי הַגּוֹף וְשְׂנִיחִים פְּסוּלֵי טוֹמָא וְיֵשׁ לָהֶם הִיתֵר בְּמִקְוֵה וְחִלּוּל בְּלִשׁוֹן רַבִּים: שְׂכֵן קִדְשׁ. טָמָא שִׁשְׁיִמֹשׁ וְעִסַק בְּקִדְשִׁים וּבְנוֹתֵר קִדְשׁ וְשְׂנִיחִים בְּפִינִים מַה שֶׁאִין כֵּן בְּתִרְוּמָה: וְחִגְרַת אוֹתָם אֲבָנֵי וְגו', וְהִיתָה לָהֶם כְּהוֹנָה מִשְׁמַע שְׁעַל יְדֵי בְּגָדִים הוּיָא כְּהוֹנָה. מְכַלֵּל שְׁהִיא טָמָא. קוֹדֵשׁ כְּפָרָה: כֵּן נִבְרָ. כְּהֵן מוֹמֵר לְעִבְדוּהָ וְזֶה שְׁהוּא עֵרֶל לֵב וְנִתְנַבְרוּ מִעֲשִׂיו לֵאבִיו שְׁבַשְׁמִים: וְעֵרֶל

וְאֵל בְּנֵי וְיִנְדוּ מְקַדְּשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת שֵׁם קִדְשִׁי, וְיִלְוֶף 'חִילּוֹל חִילּוֹל' מִתְּרוּמָה, מַה לְחַלֵּן בְּמִיתָהּ, אִף פָּאֵן בְּמִיתָהּ. וְיִלְוֶף 'חִילּוֹל חִילּוֹל' מִנּוֹתֵר, מַה לְחַלֵּן בְּמִיתָהּ, אִף פָּאֵן בְּמִיתָהּ. מִסְתַּבְרָא, מִתְּרוּמָה הָיָה לִיה לְמִילָף, שְׂפֵן גּוֹף, טָמָא, מִקּוֹה, בְּרַבִּים. אֲדַרְבֵּי, מִנּוֹתֵר הָיָה לִיה לְמִילָף, שְׂפֵן קִדְשׁ, פְּנִים, פְּגוּל, וְנִתְרַר. חִילּוֹל דְּרַבִּים, מִחִילּוֹל דְּרַבִּים עֲרִיף: מְבּוּל יוֹם שִׁשְׁיִמֹשׁ: מְנַל, דְּתַנְיָא, רַבִּי סִימְאֵי אָמַר, רְמֵז לְטָבּוּל יוֹם שֶׁאֵם עֶבֶר, חִילּוֹל, מִיְגִין, תְּלַמּוּד לֹזְמֵר, 'קִדְשִׁים יְהוּי לֹאֲלִהִיחֵם וְלֹא יִחַלְלוּ'. אִם אֵינִי עֵנִין לְטָמָא שִׁשְׁיִמֹשׁ, דְּנִפְקָא לֵן מִיְגִין וְגו'. תַּנְיָהוּ עֵנִין, לְטָבּוּל יוֹם שִׁשְׁיִמֹשׁ. וְיִלְוֶף 'חִילּוֹל חִילּוֹל' מִתְּרוּמָה, מַה לְחַלֵּן בְּמִיתָהּ, אִף פָּאֵן בְּמִיתָהּ: וּמְחִוּסָר בְּגָדִים, מְנַל. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּמִטּוּ בַּהּ מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, 'וְחִגְרַת אוֹתָם אֲבָנֵי', בְּזִמְנָן שְׁבַנְדִּיחִים עֲלֵיהֶם, כְּהוֹנָתָם עֲלֵיהֶם. אִין בְּגִדֵיהֶם עֲלֵיהֶם, אִין רַב הוֹנָא, דְּאָמַר קְרָא, 'וְכִפַּר עֲלֵיהֶם כְּהֵן וְטָהַר'. מְהַרְהָ, מְכַלֵּל שְׁהִיא טָמָא. וְאָמַר מַר, טָמָא שִׁשְׁיִמֹשׁ, בְּמִיתָהּ: וְשֶׁלֹּא רַחוּץ יָדִים וְרַגְלִים, מְנַל. דְּכִתְיִב 'כְּבֹאֵם אֵל אֶהֱלֵךְ מוֹעֵד יִרְחֲצוּ מַיִם וְלֹא יָמְתוּ: וְשִׁתּוּ יַיִן, דְּכִתְיִב 'יַיִן וְשִׁכָר אֵל תִּשְׁתּוּ'. וּפְרוּעֵי רֵאשׁ, דְּכִתְיִב 'רֵאשֶׁם לֹא יִגְלַחוּ וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ, וְכִתְיִב בְּתִרְיָה 'יַיִן לֹא יִשְׁתּוּ'. אוֹתִיקֶשׁ פְּרוּעֵי רֵאשׁ לִשְׁתּוּי יַיִן, מַה שְׁתּוּי יַיִן בְּמִיתָהּ, אִף פְּרוּעֵי רֵאשׁ בְּמִיתָהּ: אֲבָל עֵרֶל, אוֹזֵן, יוֹשֵׁב, בְּאוֹתֵרְהָ. עֵרֶל, מְנַל. אָמַר רַב חֲסִדָּא, דְּבַר זֶה מִתּוֹרַת מֹשֶׁה רַבִּינוּ לֹא לְמַדְנֵנוּ, עַד שֶׁבָּא יְחֻזְקָאֵל בֵּן בּוּזִי וּלְמַדְנֵנוּ. כֵּל בֵּן גִּבְרָה עֵרֶל לֵב וְעֵרֶל

לוֹ שִׁמְחֻלָּת וְעוֹמֶדָה. תימה דב' השוחט והמעלה (ובחים ד' קז). פליגי במתניתין ר' יוסי הגלילי ורבנן בטמא שאכל קדש טמא דר' יוסי הגלילי פוטר שלא אבל אלא דבר טמא אמרו לו אף טמא שאכל את הטהור כיון שנגע בו טמאה והשתא תיקשי ליה תרומה אלא על כרחיך בשתבח לו חבירו הכא נמי נימא הכי וי"ל דרבנן הוו דיעי דר' יוסי הגלילי לא איירי בתבח

לו חבירו (סו"ד) ובשבת כל התרומה שלא הוכשרה או נילושה במה פירות אי נמי כגון שנטמא הגוף ואח"כ נטמאת התרומה כדאמר ההם בגמרא ובפרק גיד הנשה (חולין ד' קא. ושם) גבי קדש וקרא דפטר במחוללת בשנטמאה תחלה ולפינן מינה בעלמא דאין איסור חל על איסור ומאן דאית ליה איסור חל על איסור יאמר דשאני ההם דגלי קרא וכן משמע בפרק כל הבשר (שם ד' קז; ושם): **וּמְבּוּל** יוֹם שִׁשְׁיִמֹשׁ מְנַל. תימה תיפוק לן מדכתיב גבי טבול יום ובא השמש וטהר מכלל שהוא טמא כדנפקא לן מחוסר כפורים בסמוך מדכתיב וטהרה מכלל שהיא טמאה ותיריך ה"ד חיים דגבי טבול יום איכא למידרש ותיריך טהר זימנא כדדרשינן ברכות (ד' ב.) אבל וטהרה ל"ל שייך למדרש הכי ואע"ג דבפרק הערל (ביבמות ד' עד; ושם) דרשינן וטהרה לטבול יום ההיא מחוסרת כפרה היא וע"ז מכלל שהיא טמאה לא אתי מיניה טבול יום גרידא מיהו קשה דאיכא קרא אחרינא ובקדשים לא יאכל עד וגו' דמוקמינן בפ' הערל (שם) בוב בעל שתי ראיות דלאו בר קרבן הוא ולענין תרומה ונימא מכלל שהוא טמא וי"ל דרבי סימאי דרדיש הכא טבול יום מקרא אחרינא סבר לה כהנא דפליגי התם אתנא דבי רבי ישמעאל דמוקי ליה התם בוב בעל שלש ראיות ומיהו קשה דגבי ניגעה כתיב (ויקרא יא) וטמא עד הערב וטהר וצריך לומר דאי לאו קרא דרבי סימאי דרדיש טבול יום מולא יחללו לא הוה דרשינן מחוסר כפרה מוטהרה מכלל שהיא טמאה ולא טבול יום מוטהר מכלל שהוא טמא משום דקלישא טומאתיהו אבל מכיין דאשכחן קרא בהדיא לטבול יום אע"ג דקלישא טומאתיהו הוה דרשינן

מיניה שפיר מחוסר כפורים וא"ת בפרק ששה מינין (ד' ט) דרשינן טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים גבי נכנס למקדש תיפוק ליה מוטהרה מכלל שהיא טמאה וי"ל כדפרישית משום דקלישא טומאתו לא הוה מחשבין ליה כטמא לענין מקדש מהך דרשה ואע"ג דהוי כטמא לענין אכילת קדש היינו משום דאשכחן טבול יום דהוי כטמא לענין עבודה ומיהו קשה תרי קראי למה לי טמא יהיה לרבות טבול יום ועוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים מאחר דרשינן טבול יום מקרא יתיירא נפקא לן שפיר מחוסר כפורים מוטהרה מכלל שהיא טמאה חוה דוחק לומר משום דגבי נכנס למקדש לא כתיב טבול יום בהדיא אלא מרביא דקרא ולא דמי לעבודה דכתיב בהדיא ואין לתרץ נמי דאי לאו אלא חד ריבויא הוה מוקמינן מחוסר כפורים משום דמחוסר מעשה ולא טבול יום דשימשא ממילא ערבא דא"כ הוה ליה למימר איפכא טמא יהיה לרבות מחוסר כפורים עד טומאתו בו לרבות טבול יום ונראה לר"ת דלענין ביאת מקדש לא הוה דרשינן מחוסר כפורים מוטהרה מכלל שהיא טמאה משום דבכרת דטומאת מקדש כתיב (במדבר ט) איש אשר ישמא ולא יתחטא וגו' דמיירי בהדיא בטומאת מת ולכך צריך נמי טפי קרא לרבות טבול יום דמשמע אבל נתחטא דלאו מחוסר מעשה כגון טבול יום לא הוה בכרת ולמאי דפרישית דמוטהרה מכלל שהיא טמאה לא הוה מרבינן מחוסר כפורים אי לאו דאשכחן טבול יום מקרא דר' סימאי קשה קצת לא דקאמר בפ"ב דובחים (ו' יז). ושם) דאי כתב רחמנא במחוסר כפורים טבול יום לא אתי מיניה הא לא אתא לן מחוסר כפורים אי לאו דאשכחן קרא לטבול יום וי"ל דה"ק אי כתב רחמנא מחוסר כפורים בהדיא וכה"ג בפ"ב דיבמות (ד' כג. ושם) גבי שפחה וגויה ומיהו קשה דאי להאי נחית ליכתוב רחמנא טבול יום ומחוסר כפורים בהדיא ולא לכתוב טמא ויש לומר דכיון דלא משכח צריכותא לא חש לדקדק: **רְמֵז** לטבול יום כו'. הוה מצו למילף מבנייאי מיושב וחד מוזר דבריש פ"ב דובחים (ז' ז).

וְיִלְוֶף

חִילּוֹל חִילּוֹל מִתְּרוּמָה. הקשה הר"ז חיים כיון דטבול יום ילף מיתרומה אם כן טבול יום שאכל תרומה במיתה לעיל גבי ואלו הן במיתה קתני טמא שאכל תרומה ואילו טבול יום שאכל תרומה לא קתני ושמא הוה הדין אי נמי כי היכי דממעטי רבנן לקמן בעל מום ששימש מדכתיב בו ולא כבעל מום ה"ה בו ולא בטבול יום ומיהו טמא ששימש אין למעט מדכתיב בו דלכהי אהני ג"ש חילול חילול וכן טבול יום ששימש ומיהו לא יתכן כלל דלענין תרומה ממעטינן טבול יום ממיתה מדכתיב בו ולענין טמא ששימש דהיא גופה מתרומה ילפא לא מנמעטין ליה לכך נראה דה"ה טבול יום שאכל תרומה במיתה ויש ליתן טעם דלא חשיב ליה משום דטמא וטבול יום מחד קרא נפק דהכי כתיבי בפרשת אמור אל הכהנים ובא השמש וטהר וגו' הוה רב חב ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי וגו' וקצת תימה היכי ילף מחוסר כפרה ששימש במיתה מדאקרי טמא וטמא ילפינן חילול חילול מתרומה נימא דפסול בתרומה במיתה דלא פסיל בתרומה וכו' וי"ל דכיון דמחיל עבודה כדנפקא לן מוניהו כל דאיקרי טמא טריא הוה דגמרינן מתרומה דהוי במיתה אע"ג דטהור לתרומה: **אִין** בגידיהן עליון וכו'. הקשה ה"ר יעקב דארולניניש והא מיתה כתב בהדיא גבי מחוסר בגדים בפ' ואתה תצוה ותיריך דהווא מיתה אמנכסיים כתיבא כדמשמע פשיטי דקרא וקרא דחגרת דרשינן מיניה אין בגדיהם עליון אין כהונתם עליהם איצטרך לשאר בגדים ומיניה לא הוה ילפינן מכנסיים דלא כתיבי התם ומיהו קשה למאן דאמר דילף מכנסיים בפ"ק דיומא (ד' ה) ושם) מוזה הדבר דר"ז מוסיף על ענין ראשון ויש מפרשים דמיתה דכתיבא אמנכסיים משום אה"מ דמייחייב מחוסר בגדים ושלא רחויי דיים ורגלים אפילו באיבא ריקנית וא"א לומר כן כדפרישית לעיל מתוך הברייתא:

1 הגמרא: כהן קבול יום ששימש, מנלן שחייב מיתה. משיבה הגמרא: 58
 2 דתניא בברייתא, רבי סימאי אומר, רמז לטבול יום שאם עבד
 3 במקדש חילל – פסל את עבודתו מניין, תלמוד לומר (ויקרא כא ו),
 4 'קדשים יהיו לאלהיהם ולא יחללו שם אלהיהם' וגו' ואם אינו ענין
 5 – ואם לא בא ללמד לגבי טמא גמור ששימש, דנפקא לן – שזה כבר
 6 למדנו בגמרא לעיל מהפסוק (ויקרא כב ב) 'וינורו מקדש בני ישראל'
 7 ולא יחללו את שם קדשי' וגו', תנינו ענין – יש לך לפרשו באופן
 8 שיהיה ענינו לטבול יום ששימש, שגם הוא מוזהר שלא לעבוד
 9 במקדש. ויליף עונשו בגזירה שוה 'חילול חילול' מטמא האוכל
 10 תרומה, מה להלן בענין טמא שאכל תרומה עונשו כמיתה, אף כאן,
 11 בטבול יום ששימש, כמיתה.
 12 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה במחוסר בגדים שעבד במקדש:
 13 ומחוסר בגדים – כהן שחסר אחד הבגדים הכתובים בו ועבד
 14 במקדש, מנלן שחייב מיתה בידי שמים. אמר רבי אבהו אמר רבי
 15 יוחנן, ומזו כה משמיה – ויש שמביאים שמועה זו בשמו דרבי
 16 אלעזר דרבי שמעון, נאמר בענין מצות בגדי הכהונה (שמות כט ט)
 17 'ואת בניו תקריב והלבשתם כתנת, ותגרת אותם אבנט אהרן ובניו
 18 והכשת להם מגבעת להם והיתה להם כהנה לחקת עולם' וגו', ומשמע
 19 שעל ידי הבגדים תהיה להם כהונה, ומכאן שפזמן שפגריהם עליהם
 20 כהונתם עליהם, אבל כשאין כגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם,
 21 והיו להו – והרי הם כנרים, ואמר רב – וכבר אמר התנא בברייתא
 22 שזו ששימש דינו כמיתה, והוא הדין לחוסר בגדים, שהוא כזר.
 23 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן מחוסר כפרה שעבד
 24 במקדש: ומחוסר כפרה – מצרוע או זב שלא הקריב את קרבנותיו
 25 לכפרתו ועבד במקדש, מנלן שחייב מיתה. אמר רב הונא, דאמר
 26 קרא לגבי יולדת והטעונה אף היא הקרבת קרבנות מלבד הטבילה
 27 (ויקרא יב ח) 'ולקחה שתי תרים או שני בני יונה אחד לעלה ואחד
 28 לחטאת וכפר עליה תבחה ופיהרה', הרי שעל ידי הקרבת הקרבנות
 29 מתקיים בה ופיהרה, מפלג – ומהו נשמע שעד להקרבת הקרבנות
 30 היא טמאה, ומילדת ללמד לשאר מחוסרי כפרה, שגם הם נקראים
 31 טמאים. ואמר רב – וכבר אמר התנא בברייתא שטמא ששימש דינו
 32 כמיתה.
 33 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן שלא רחץ ידיו ורגליו
 34 ועבד במקדש: ושלא רחוי דים ורגלים, מנלן שחייב מיתה. משיבה
 35 הגמרא: דכתיב (שמות ל ב) 'בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו
 36 או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה', ומה שכתוב
 37 'בבאם' היינו בבואם לעבוד עבודה, ונאמר שאם הם רחוצים דים
 38 ורגלים לא ימותו, ולמדנו שאם אינם רחוצים, ימותו.
 39 מקור לחיוב מיתה בכהן שתוי יין שעבד במקדש: ושתוי יין חייבים
 40 מיתה, מדכתיב (ויקרא טו ט) 'יין ושכר אל תשת וגו', אתה ובניך אתך
 41 בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו' ולמדנו שאם שתוי יין ועבדו,
 42 ימותו.
 43 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן פרוע ראש שעבד
 44 במקדש: ופרועי ראש – כהנים שלא גילוהו את שערים יתור
 45 משלושים יום ועבדו במקדש, חייבים מיתה מדכתיב (יחזקאל כ ב)
 46 'וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהם,
 47 וכתיב כתייה – וכתוב אחריו (שם מד כ) 'ויין לא ישתו' וגו', איתקש
 48 – הוקשו בזה פרוע ראש לשתוי יין, מה שתוי יין כמיתה אף פרועי
 49 ראש כמיתה.
 50 שנינו בהמשך הברייתא: אכל כהן שהוא ערל או אונין שעבד
 51 במקדש, וכן כהן העובד בהיותו יושב, אינם במיתה אלא כפאהרה
 52 בלבד.
 53 הגמרא מביאה מקור לאזהרת ערל מלעבוד במקדש: ערל מנלן
 54 שאסור בעבודה. אמר רב חסדא, דבר זה מתורת משה רבינו לא
 55 למדנו, עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדנו (יחזקאל מד ט) 'כל בן נכר ערל
 56 לב'

1 קרם לזו – ויש למעט אם כן תרומה טמאה, שאין שייך לחללה
 2 משום שהיא מחוללת ועומדת.
 3 שנינו בברייתא ואלו שבמיתה וכו' וזו שאכל את התרומה. הגמרא
 4 מביאה מחלוקת בענין זה: אמר רב, זר שאכל את התרומה לוקח
 5 כעובר על 'לאו', שנאמר (ויקרא כב ט) 'וכל זר לא יאכל קדש' וגו',
 6 ו'קודש' היינו תרומה, שכל אותה הפרשה (שם כב ד) מדברת
 7 בתרומה. אמרי ליה רב פהנא ורב אחי לרב, לימא רב – אמור שהוא
 8 כמיתה בידי שמים. דכתיב (שם כב ט) 'ושמרו את משמרתי ולא יאשו
 9 עליו חטא ומתו בו כי יחללהו אני ה' מקדשם', ונסמך לו (שם כב ט)
 10 'וכל זר לא יאכל קדש' וגו', ויש ללמוד מסמיכות זו שומתו בו'
 11 נאמר גם לגבי זר שאכל תרומה. מתרץ רב: במילים 'אני ה'
 12 מקדשם', הפסיק הענין בין 'ומתו בו' ל'וכל זר' ואינם סמוכים.
 13 מיתיבי – הקשו על דברי רב, שנינו בברייתא, ואלו הן שבמיתה זר
 14 האוכל את התרומה. משיבה הגמרא: מתניתא אדרב קא רמית – וכי
 15 באת להקשות מברייתא על דברי רב, רב כתנא הוא חשוב, ופלגי
 16 – ויכול לחלוק על ברייתא.
 17 הגמרא ממשיכה בבירור דברי הברייתא: וזו ששימש במקדש, חייב
 18 מיתה מדכתיב (במדבר יח ז) 'הקור הקרב ויקח', והיינו מיתה בידי
 19 שמים.
 20 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בכהן טמא שעבד במקדש:
 21 וטמא ששימש שהוא חייב מיתה, מקורו כדכתיב מנייה – כמו
 22 ששאל רב הריב בר אבין מרב יוסף, מניין לטמא ששימש שהוא
 23 כמיתה. והשיב לו: דכתיב (ויקרא כב ב) 'דבר אל אהרן ואל בניו וינורו
 24 מקדש בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי', והיא אזהרה להינור'
 25 (כלומר להיבדל) מעבודת המקדש בטומאת הגוף. ויליף – ולומדים
 26 גזירה שוה 'חילול חילול' מטמא שאכל תרומה, ששם כתוב 'ומתו
 27 בו כי יחללהו' (ויקרא כב ט), ויש להשוות את עונשיהם, מה להלן
 28 בטמא שאכל תרומה, דינו כמיתה, כמו שכתוב (שם) 'ומתו, אף כאן
 29 בטמא ששימש, כמיתה.
 30 שואלת הגמרא: ונילף – מדוע לא נלמד 'חילול חילול' מאוכל נותר
 31 – בשר קדשים שעבר זמן אכילתו, שכתוב בו (ויקרא ט ח) 'ואכליו
 32 עונו ישא פי את קדש ה' חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה', ומה
 33 להלן נותר עונשו כרת, אף כאן במשמש בטומאה כרת, ולא
 34 במיתה בידי שמים כמו שלמדנו לעיל.
 35 משיבה הגמרא: מכתבא שטמא שאכל תרומה הנה ליה למילף
 36 – יש ללמוד, שכן מצאנו כמה דמיונות בין הטמא שאכל תרומה
 37 לבין טמא ששימש, ואלו הם: א. גוף – בשניהם הפסול גופם,
 38 שהם טמאים, אבל בנותר הפסול בשר. ב. טמא – בשניהם
 39 האיסור משום טומאה, מה שאין כן בנותר. ג. מנקה – בשניהם יש
 40 היתר על ידי טבילה במקוה, מה שאין כן בנותר. ד. כרבים –
 41 המילה 'חילול', שממנה לומדים גזירה שוה, כתובה בין בתרומה
 42 ובין בטמא ששימש בלשון רבים, אבל בנותר כתובה היא בלשון
 43 יחיד.
 44 מקשה הגמרא: אדרבה מנותר הנה ליה למילף, שכן מצאנו כמה
 45 דמיונות בין המשמש בטומאה לאוכל נותר, ואלו הם: א. קדש –
 46 שניהם ענינם תלוי בקדשים, מה שאין כן בתרומה. ב. פנים –
 47 שניהם תלויים בעבודה בתוך המקדש, מה שאין כן בתרומה. ג.
 48 פניגול, והיינו פסול קרבן על ידי שחושב בשעת השחיטה לאוכלו
 49 לאחר הזמן הקצוב לאכילתו, ובשניהם יש שייכות לדין זה שהרי
 50 ענינם בקרבנות, מה שאין כן בתרומה. ד. ונותר, והוא פסול
 51 קדשים על ידי שעבר זמן אכילתם, וגם הוא שייך לשניהם ואינו
 52 שייך לתרומה.
 53 מתרצת הגמרא: חילול דרבים מחילול דרבים עדיף – יש להעדיף
 54 את הגזירה שוה מטמא שאכל תרומה משום שגם בתרומה וגם
 55 בטמא ששימש המילה 'חילול' כתובה בלשון רבים, והוא דמיון
 56 בעצם הגזירה שוה.
 57 הגמרא מביאה מקור לחיוב מיתה בטבול יום ששימש. שואלת

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 ד. י"ש מהמקדקים שְהִיָּה לֹא טְלִית (מִיְחָד) שֶׁל מִצְוֵה מִיְחָדֵת לְשַׁבֵּת²⁰ וּבְכָל מוֹצָאֵי שַׁבַּת¹⁷⁰ הָיָה קִפְלָה
2 פְּנֵי לְהַתְעַסֵּק בְּמִצְוֵה מִיד¹⁰¹.

חלק ב סימן שיסדר שולחנו במוצאי שבת טע"ף ד

ביאורי הלכה

[טו] מוצאי שבת - היינו לאחר אמירת 'ויהי נועם ואתה קדוש'²¹.
[טז] במצוה מיד - היינו להתעסק בחפץ של מצוה, אף שהקיפול עצמו אינו מצוה²².
[יז] במצוה מיד - הנהגות נוספות במוצאי שבת: לימוד תורה²³. איחול "שבוע טוב"²⁴.

טו] מוצאי שבת - זהירות במוצאי שבת: מנהגו להשתמט ולא לתת ממון לצרכי הבית במוצאי שבת²⁵, אבל לצורך מצוה - נותנים²⁶.
טז] במצוה מיד - כשעורכים אירוע במוצאי שבת קודש, יש לראות שלא ייגרם על ידי כך חילול שבת²⁷.

ציונים והוספות

15 ראה לעיל סי' רסב ס"ג: וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול שיחליפנו באחר (שהוא נאה ממנו)... ומי שאפשר לו טוב שיהיה לו גם טלית אחר.
16 אבל קודם לכן נמנעים מעשיית מלאכה (כדלעיל סי' רצט סי"ט).
הנהגת כ"ק אדמו"ר בקיפול הטלית: רבינו היה מקפל את הטלית של שבת אחרי אמירת "ויתן לך" (לקט הליכות ומנהגי ש"ק). ולהעיר מהנהגת הרה"ק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זצ"ל שהיה מקפיד לקפל הטלית בעצמו דוקא (ס' השיחות תרצ"א ע' 247).
17 ויש שפירשו שהמצוה היא הכנת הטלית לשבת הבא, רצ"ע אם יש בזה מצווה יתירה על קיפול הטלית כשלעצמו.
18 כ"ק אדמו"ר ה'צמח צדק' הקפיד ללמוד דף גמרא אחר הברלה (מגדל עז ע' רה).
כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב היה ער במוצאי שבת קודש ועוסק בלימוד (רשימת היומן ע' קצג ובהערות שם).
כ"ק אדמו"ר היה מאזין במוצאי שבת לשיעור בתניא - מהרב יוסף וויינבערג ז"ל, או לחזרה על ההתוועדות שנמסר ברדיו. לפעמים היה רבינו נוטל ידיו הק' לסעודת מלוח מלכה כמה דקות לפני התחלת השיעור ובשעת הסעודה היה מאזין להשיעור (לקט הליכות ומנהגי ש"ק).
סדר לימוד בתומכי תמימים: במוצאי שבת - בחדשי החורף - הנה כשעה אחרי הברלה למדו נגלה (לקט הליכות ומנהגי ש"ק).
19 כן מנהג ישראל. וכן הקפיד כ"ק אדמו"ר לאחר הברלה לאחל "א גוטע וואך".
20 אגרות קודש חכ"ז ע' מא.

כן הייתה הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב שהיה מצווה - בעש"ק - לזוגתו הרבנית שתבקש ממנו ממן עבור הוצאות הבית לפני השבת, מכיון שבמוצאי שבת לא יתן (שיחת ש"פ וישב ה'תשכ"א (תורת מנחם ה'תשכ"א ח"א ע' 272, שיחת מוש"ק פרשת וילך ה'תשל"ט אות מ).
וכן הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שנתן פעם כסף לפרטו בעש"ק, והחזירו לו במוצאי שבת. החזיר, וצוה שיביאו לו ביום א' (רשימת היומן ע' רמב).
21 לצורך מצוה שאני: מה שמחלקים צדקה בהזמן דמוצאי שבת אינו בסתירה להנהגה שאין מוצאים ממון כו'.... כי הנהגה האמורה היא רק כשמדובר אודות הוצאות הבית; משא"כ כשהוא ענין של קיום מצוה - הרי אדרבה, זוהי הדרך לגרש החיצונים כו' (תורת מנחם ה'תשמ"ה ע' 3062, ובתורת מנחם ה'תשמ"ג ע' 1288 שהוא בפרט ברורות האחרונים).
כשהחלטה היתה לפני שבת: בנוגע להוצאת ממון במוצאי שבת - הרי מכיון שהמחשבה וההחלטה על הוצאה זו היתה כבר לפני השבת (אלא שמפני סיבה נעשה הדבר בפועל במוצאי שבת), נמצא, שמצדו של הנותן הרי זה כמו שכבר נעשה בפועל ממש לפני השבת.... ובנוגע לקושיא הידועה מהא ד"לא תעוננו", "לשון עונות ושעות, יום פלוני יפה כו', שעה פלונית קשה כו'" - כבר דובר כמ"פ בארוכה אודות התירוצים האפשריים, שאין זה בתור ניחוש, כ"א,ם, בתור סימן טוב וכו' ואכ"מ. (תורת מנחם ה'תשמ"ו ח"ב ע' 302).
22 אגרות קודש ח"ד ע' קו, וראה לקט הליכות ומנהגי ש"ק שיש לחוש גם שלא יהיה מכין משבת לחול.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום טוב - לפי לוח "רב יומי"

1 ה במה דברים אמורים כשנשחטה ביו"ט שאם לא יתירו
2 לו לעשות כן ימנע מלשחוט אבל אם נשחטה בערב
3 יו"ט אפילו הופשטה ביו"ט אסור לטלטל את העור וליתנו
4 במקום דריסת הרגלים וכן אסור למלוח עליו בשר אפילו

מליחה קלה דאף אם נאסור לו לא ימנע מלשחוט בערב
5 יו"ט דהרי יכול להפשיטה ולעשות כל צרכי העור בערב
6 יו"ט אבל אם נשחטה סמוך לחשכה שלא היה שהות
7 להפשיטה קודם יו"ט מותר לטלטל העור מחמה לצל וליתנו
8

50 לאיסור לכתוש בו הריפות מותר לטלטלו לצורך מקומו או
51 לצורך גופו כגון לקצב עליו בשר ולאחר שקצב עליו בשר
52 אסור לטלטלו שלא לצורך גופו או מקומו כדין כלי
53 שמלאכתו לאיסור כמו שנתבאר בסי' ש"ח:
54 יג אע"פ שבשבת אסור לטלטל כל כלי שהוא מוקצה
55 מחמת חסרון כיס שמקפיד עליו מלהשתמש בו תשמיש
56 אחר מכל מקום ביו"ט מותר לטלטלו לצורך שמחת יו"ט
57 כגון לקצב עליו בשר וכיוצא בזה עיין סי' תק"ט:

חלק ד סימן תצט דין הפגש ומליגה ומליחה ביום טוב:

58 א דברים רבים אסרו ביו"ט משום גזרת מקח וממכר כיצד
59 חבורה שרוצין ליקח בהמה שלימה מהטבח אין פוסקין
60 לו דמים עליה אלא הטבח מביא שתי בהמות שוות ואומר
61 להם ראו שזו כזו והן לוקחין אחת מהן ושוחטים ומחלקים
62 ביניהם בלא הטלת גורל כמ"ש בסי' שכ"ב ע"ש ולאחר
63 יו"ט יודעים כמה דמי השניה וכל אחד ואחד נותן דמי
64 חלקו ולא יאמרו הלוקחין לטבח מה שאתה נוטל למחר
65 בעד זו אנו ניתין לך בעד זו שנשחוט היום מפני שזהו סכום
66 מקח שאסור להזכיר ביו"ט:

67 ב ולא יאמר אדם להלוקחין הריני שותף עמכם בסלע
68 דהיינו שאטול עמכם חלק בשר ששוה סלע מפני שאסור
69 להזכיר סכום דמים ביו"ט אלא אומר להם הריני שותף
70 עמכם לשלישי הבשר או לרביע דאז אינו ניכר ונראה כמקח
71 וממכר אלא כשותפות:

72 ג אבל אסור לומר להנכרי הריני שותף עמך לשלישי או
73 לרביע שהדבר ידוע שאין רגילות להשתתף עם הנכרי
74 וניכר שהוא מקח וממכר אף שאינו מזכיר סכום דמים.
75 במה דברים אמורים בדבר שאין שיעור מקחו ידוע כגון
76 בשר שאין כל הבהמות שוות אבל דבר ששיעור מקחו ידוע
77 כגון ביצים ואגוזים מותר ליקח עם הנכרי אם אינו מזכיר
78 לו סכום דמים כמו שיתבאר בסי' תקי"ז ואפילו אם מזכיר
79 לו סכום דמים יש מתירין כמ"ש בסי' שכ"ג עיין שם הטעם.
80 ויש אומרים דאפילו דבר שאין שיעור מקחו ידוע מותר
81 ליקח אפילו מן הנכרי אם אין מזכיר לו סכום דמים וטוב
82 להחמיר כסברא הראשונה:

83 ד אין לוקחין בשר מהטבח בפסוק דמים שיאמר לו תן
84 לי בסלע או בשתים וכן לא יאמר לו הריני שותף עמך
85 בסלע כדי שיהא נראה כשותפות ולא כמקח וממכר דמכל
86 מקום כיון שמזכיר לו סכום דמים ניכר שהוא מקח וממכר
87 אלא הטבח מחלק להם שלישיות או רביעיות או כפי דרך
88 החלקים שדרך לחלק בעיר בלא הזכרת סכום דמים ומביא
89 שתי בהמות שוות ואומר להם ראו שזו כזו ולמחר שמיך
90 הנשאתר וכפי ששוה כך יפרעו לו כמ"ש למעלה:

91 ה אסור לשקול ביו"ט שלא יעשה כדרך שהוא עושה
92 בחול ואפילו לשקול בשר בביתו לידע כמה יבשל אסור
93 ואפילו אינו מדקדק במשקלו רק פוחת מעט או מוסיף מעט
94 אסור וכן אסור ליקח ביד אחת המשקל וביד השניה בשר
95 לשער משקלו וכן אסור לשקול מנה כנגד מנה שיודע כבר
96 משקלה:

1 במקום דריסת הרגלים ולמלוח עליו מליחה קלה כדי שלא
2 יפסד העור אבל אם יודע בודאי שלא יפסד העור אסור
3 אפילו לטלטלו מחמה לצל ואפילו נשחטה ביו"ט:

4 ו בגליות שעושים שני ימים טובים מספק הרי יו"ט ראשון
5 נחשב לחול לגבי יו"ט שני לפיכך אם נשחטה ביו"ט
6 ראשון דינה כאלו נשחטה בערב יו"ט לענין טלטול העור
7 ומליחתו:

8 ז נוצות של עוף הן מוקצים שהרי אינן ראויים לכולם
9 ולפיכך אין לטלטלם ביו"ט אלא א"כ נשחט העוף ביו"ט
10 דאז התירו לטלטלן להצניען כדי שלא ימנע מלשחוט:

11 ח עור שהופשט מערב יו"ט דינו כמו בשבת שאם הוא לח
12 אסור לטלטלו לפי שאינו ראוי לישיבה ואם הוא יבש
13 מותר לטלטלו כמ"ש בסי' ש"ח] אבל אם הופשט ביו"ט
14 אם הוא לח מותר לטלטלו מחמה לצל כדי שלא יסריח כמו
15 שנתבאר ואם הוא יבש לדברי האוסרים נולד ביו"ט אסור
16 לטלטלו דאתמול היה טפל לבהמה ונחשב כבהמה עצמה
17 ועכשיו הוא כלי בפני עצמו והרי זה נולד וכבר נתבאר בסי'
18 תצ"ה דיש להחמיר בנולד עצמו:

19 ט אע"פ שאין עיבוד באוכלין כמו שנתבאר בסי' שכ"א מכל
20 מקום דבר שאינו אוכל גמור כגון חלבים המולחן חייב
21 משום מעבד לפיכך אין מולחין את החלבים ביו"ט אפילו
22 נשחטה הבהמה ביו"ט שהרי הם אסורים באכילה ונמצא
23 עושה מלאכה שלא לצורך יום טוב ואסור למלוח עליהם בשר
24 באויר בענין שאינו נוגע בהם כדי שיפול המלח גם עליהם
25 ואפילו מליחה קלה אסור למלוח עליהם משום דחלבים די
26 להם במליחה מועטת ונמצא דהרי הוא כמעבד:

27 י וכן אין מהפכין את החלבים ואין שוחטין אותן באויר
28 על גבי יתדות כדי שלא יסריחו אפילו נשחטה הבהמה
29 ביו"ט ואין מתירין לו כדי שלא ימנע מלשחוט לפי שהדבר
30 ניכר שעושה כן לצורך החלבים ואם נתיר לו לעשות כן אף
31 הוא יתיר לעצמו לעשות שאר צרכי החלבים דהיינו למולחן
32 אבל מותר לטלטלן מחמה לצל כדי שלא יסריחו או
33 להצניען בשביל שלא יאבדו שאם לא נתיר לו ימנע ולא
34 ישחוט כלל וכיון שאין מתירין לו אלא טלטול בעלמא ואין
35 מתירין לו לשטחן באויר אין חוששים שמא יתיר לעצמו
36 אף מליחתן אבל אם הן מונחים בצל במקום המשתמר אסור
37 לטלטלן לדברי האוסרים נולד ביו"ט שהרי אתמול היו
38 מחוברים וטפלים לגבי הבהמה ונחשבים כבהמה עצמה
39 ועכשיו אינן ראויים ועומדים אלא להדלקה והרי זה נולד:

40 יא כמה דברים אמורים כשנשחטה ביו"ט אבל אם
41 נשחטה מערב יו"ט מותר לטלטל החלבים ביו"ט אם
42 לא הקצה אותם לסחורה שהרי מאתמול הן עומדים
43 להדלקה ואין כאן נולד כלל וכן חתיכת שעוה שיוכל להניח
44 פתילה על גבה מותר לטלטלה ביו"ט אלא א"כ הקצה אותה
45 לסחורה שהרי היא ראויה להדלקה ומכל מקום נכון לזוהר
46 שלא לטלטלן כי אם לצורך הרבה כגון שמתירא שלא יגנבו
47 וכיוצא בזה כמו שיתבאר בסי' תק"ב גבי טלטול עצים
48 יבשים ע"ש:

49 יב עלי שהוא דף עב וכבר וכלי הוא אלא שמלאכתו

ע"י שיערים על כל חתיכה לומר מזו אני חפץ לאכול היום
ומולחה דהיינו לאחר שמלח חתיכה אחת לאכלה ביו"ט
אומר חבירתה עריבה עלי ביותר לאכלה היום ומולחה ג"כ
וכן יעשה בכל חתיכה וחתיכה שימלח ואע"פ שהיה אפשר
לו למלוח מערב יו"ט ולמה התירו לו דבר זה כדי שלא
ימנע מלשחוט מחמת שיחוש להפגת טעם הבשר הנמלח
מערב יו"ט וירבה בשמחת יו"ט:

טז במה דברים אמורים קודם אכילת סעודת שחרית אבל
לאחר סעודת שחרית אסור למלוח בשר כדי שלא
יסריח ואפילו רוצה לבשל ולאכול חתיכה ממנו ומולח זו
החתיכה עם שאר החתיכות ביחד אע"כ אסור למלוח שאר
החתיכות דכיון שאינו צריך לאכול זו החתיכה ואינו אוכלה
אלא כדי להתיר לו מליחת שאר החתיכות הרי זו הערמה:

טז במה דברים אמורים כשאינו מולח אלא משום חשש
שמא יסריח אבל אם ידוע לו שבדאי יסריח מותר
למלוח אפילו אחר אכילה משום הפסד ממונו ואפילו זה
אחר זה ע"י שיערים על כל חתיכה לומר מזו אוכל היום
ואוכל כזית מאחת מהן ולא התירו דבר זה למלוח אחר
אכילה אלא כששחט ביו"ט כדי שלא ימנע מלשחוט אבל
אם שחטה מערב יו"ט כיון שהיה אפשר למלוח קודם יו"ט
אסור למלוח בשר שאינו צריך לו ביו"ט אלא אם כן מולחו
קודם אכילה ועל דרך שנתבאר:

יז ואפילו קודם סעודת שחרית אינו רשאי למלוח הבשר
שאינו רוצה לאכלו ביו"ט אלא מליחה שהיא כדי
להוציא את הדם אבל לאחר שנמלח הבשר מליחה זו אסור
לו לחזור ולמלוחו פעם שנית כדי שלא יסריח אפילו אם
מולחו ביחד עם הבשר שרוצה לאכלו ביו"ט דכיון שהבשר
שרוצה לאכלו היום אין צריך למליחה זו השניה שהרי
יבשלנו מיד וא"כ אינו טורח אלא בשביל הבשר שאינו
רוצה לאכלו ביו"ט אלא כיצד יעשה שלא יסריח אחר
שמלחו להוציא את דמו לא ידיחנו מיד אלא ישהנו במלחו
עד קרוב ל"ב שעות כמ"ש ביו"ד סי' ע' ואח"כ ידיחנו
ובליל יו"ט שני יכול לחזור ולמלוחו ע"י שיערים על כל
חתיכה לומר מזו אוכל למחר אבל ביום שני בשחרית
אסור למלוח על ידי הערמה זו שהרי הבשר שרוצה לאכול
יבשלנו מיד ואין צריך מליחה:

יח מותר לנקר בהמה ביו"ט אע"פ שנשחטה מערב יו"ט
והיה אפשר לנקרה קודם יו"ט לפי שהניקור אין בו
מלאכה גמורה אע"פ שהוא בורר ומפריד אוכל מאוכל אין
בכך כלום כיון שהכל מין אחד אלא שהתורה אסרתו
באכילה ואין איסור בורר שייך אלא בבורר ומפריד שני
מינים זה מזה או פסולת מתוך האוכל שהן כעין שני מינים
ומכל מקום לכתחלה טוב לשנות בניקור בהמה שנשחטה
מערב יו"ט והיה אפשר לנקרה קודם יו"ט דהיינו שינקר
בקדרום או בקופיץ או שינוי אחר אבל אם אי אפשר לו
לשנות מותר לנקר כדרכו אפילו חלק האחוריים שיש טורה
רב בנקירתו כיון שהוא צורך אוכל נפש:

יט במה דברים אמורים בבשר שרוצה לאכלו ביו"ט אבל
בשר שאינו רוצה לאכלו ביו"ט אסור לנקרו ביו"ט

ך ומותר לשקול בידו שלוקח החתיכה בידו ומשער כמה
משקלה וטבח אומן שיודע לכוון לשער בצמצום אסור
לו לשקול חתיכת בשר ביד כדי למכרה אבל אם אינו רוצה
למכרה רק שהוא שוקלה לידע כמה יבשל מותר לשקלה
ביד אפילו הוא טבח אומן:

ך טבח אומן שהוא יודע לכוין בדרך חתיכתו לחתך ליטרא
או חצי ליטרא חותך כדרכו ואינו חושש אפילו חותך
כדי למכור כיון שאינו שוקל ביד:

ך כלי שיש בו שנתות ונותן בו מעט מים ומניח הבשר
במים וכשהמים מגיעים עד השנתות יודע כמה ליטרות
יש בבשר אסור לעשות כן ביו"ט אפילו פחת מעט או
הוסיף מעט מפני שניכר הדבר שמכוין למדה:

ט אסור להניח בשר בכף מאזנים ואפילו אינו רוצה
לשקלו רק שהוא מניחו שם כדי לשמרו מן העכברים
אם הכף מאזנים הוא תלוי במקום שרגילין לשקול שם אסור
מפני שנראה כרוצה לשקול:

י אע"פ שאסור להזכיר שם דמים ביו"ט מכל מקום שם
משקל מותר להזכיר דהיינו שיאמר לו תן לי ליטרא בשר
דאינו מכוין למשקל אלא לומר לו כמה הוא צריך כמו
שנתבאר גבי שם מנין בס' ש"ג עין שם:

יא אין נוקבין נקב בבשר בסכין כדי לתלותו בו כדרך
שהוא עושה בחול כשמוכר בשר עושה בו בית יד
ונותנו ללוקח להוליכו לביתו לפי שביו"ט צריך לשנות
לעשות היכר שאין מקח וממכר מותר בו ולפיכך אין נוקבו
בסכין אלא באצבעו כדי לשנות ואם רוצה לעשות בו סימן
שלא יחליפנו אדם מותר לנוקבו אפילו בסכין:

יב מולגין את הראש ואת הרגלים ברותחין כדי להסיר
השיער ומהבהבין אותן באור וטומנין אותן ברמץ שכל
אלו הן מלאכות שלצורך אכילה אבל אין טופלין אותן בסיד
ולא בחרסית ולא באדמה מפני שנראה כמעבד ואין גוזזין
אותן במספרים מפני שנראה כעושה לצורך השיער:

יג מותר למלוח הבשר ביו"ט כדי להוציא את דמו אע"פ
שהיה אפשר למלוחו מערב יו"ט משום דאם היה מולחו
מערב יו"ט היה צריך להשהותו במלח עד למחר דאם לא
כן היה מתקלקל ודבר ידוע הוא כשהבשר שוהא במלח הוא
מפיג טעמו לפיכך מותר למלוח ביו"ט הבשר שרוצה לאכול
בו ביום.

ואפילו הבשר שאינו רוצה לאכלו ביו"ט אם חושש שמא
יסריח מותר למלוחו ביחד עם הבשר שרוצה לאכול כיון
שטורה אחד הוא טורה לכל הבשר ואינו מוסיף טרחה
יתירה בשביל מליחת הבשר שאינו רוצה לאכול ביו"ט
שהרי מולח הכל ביחד ואע"פ שהוא מוסיף קצת טרחה
שהרי צריך להפך כל חתיכה וחתיכה בפני עצמה כדי
למולחם בצד השני מ"מ כיון שאיסור מליחת בשר בשבת
ויו"ט אינו אלא מדברי סופרים דמן התורה אין עיבוד
באוכלין כמ"ש בס' ש"א לפיכך הקילו בו:

יד ואפילו אם אינו מולח הכל ביחד אלא זה אחר זה מותר

שייך בתכשיל שנותן המלח לתוך המים: 31
כב במה דברים אמורים במיני דגים שמשביחים במלחן 32
 אבל מיני דגים שבשרם רך ומתקלקלים כששוהים 33
 במלח מותר למלחן ביו"ט אע"פ שהיה אפשר לו למלחן 34
 בערב יו"ט ודינן כמליחת בשר לכל דבר: 35
 חלק ד סימן תק, הנצרך לבשר ביום טוב היאך יתנהג וסדר מליחתו:

א אין מבקעין עצים מן הקורות העומדות לבנין מפני שהן 36
 מוקצה מחמת חסרון כיס שאדם מקפיד עליהן מלהסיקן 37
 ובין השמשות לא היה דעתו עליהן להיסק (עיין סי' ש"ח) 38
 סעיף כ"ו) ולא מקורה שנשברה ביו"ט משום דאתמול לא 39
 היה יודע שתשבר ולא היה דעתו עליה להיסק ואפילו 40
 להמתירין מוקצה ונולד ביו"ט מודים במוקצה גדול כזה 41
 דקורה בריאה וחזקה אינה עשויה כלל להשבר.

אבל אם היתה רעועה מערב יו"ט וקרובה להשבר כיון 42
 שהיה יודע שתשבר ודעתו עליה להסקה לכן מותר לבקעות 43
 ממנה להמתירים נולד ביו"ט אבל להאוסרים נולד ביו"ט 44
 אסור לבקעות ממנה דאתמול היה כלי שלם ראוי למלאכתו 45
 דהיינו בנין והיום היא שבר כלי והרי זה נולד ביו"ט וכבר 46
 נתבאר דיש להחמיר בנולד ביו"ט:

ב אבל אם נשברה מערב יו"ט אם אי אפשר להסיקה בלא 47
 ביקוע מחמת גדלה ועביה מותר לבקעות ממנה חתיכות 48
 גדולות ואע"פ שהיה אפשר לו לבקעות מערב יו"ט לפי 49
 שאין בבקיעת עצים לחתיכות גדולות מלאכה גמורה ואף 50
 בשבת אינו אסור אלא מדברי סופרים משום עובדין דחול 51
 ומשום שמחת יו"ט התירו לגמרי אבל אסור לבקעות ממנה 52
 חתיכות קטנות מאד כדרך שמבקעים עצים דקים מאד כדי 53
 להצית בהן האור מפני שהעושה כן בשבת חייב מפני שהוא 54
 תולדת הטוחן כמ"ש בס"י שכ"א לפיכך לא התירו דבר זה 55
 משום שמחת יו"ט לפי שזהו כמכשירין שאפשר לעשותם 56
 מערב יו"ט:

חלק ד סימן תקא עצים האסורים והמותרים ביום טוב:

שהרי הוא טורח לצורך חול אלא אם כן חושש שלא יסריח 1
 הבשר ורוצה למלחו ביו"ט ע"י הערמה ועל דרך שנתבאר 2
 ואי אפשר למלחו קודם הניקור כמ"ש ביו"ד סי' ס"ה אזי 3
 מותר לנקר ג"כ ע"י הערמה דהיינו לאחר שניקר חתיכה 4
 אחת לאכלה היום ואמר חברתה עריבה עלי יותר לאכלה 5
 היום וחזור ומנקרה ג"כ. 6

ולא התירו לו דבר זה אלא כשנשחטה ביו"ט כדי שלא ימנע 7
 מלשחוט אבל אם נשחטה מערב יו"ט והיה אפשר לנקרה 8
 קודם יו"ט אסור לנקר ביו"ט אלא הבשר שרוצה לאכול היום 9
 שהרי הניקור אינו מפיג טעם הבשר כלל ואדרבה כשאינו 10
 מנוקר מסריח יותר במהרה וא"כ היה לו לנקרה קודם יו"ט. 11

ואפילו אם נשחטה ביו"ט אסור לנקר ע"י הערמה זו לאחר 12
 שכבר אכל סעודת שחרית מטעם שנתבאר למעלה: 13

כ בשר מנוקר ששהה בלא מליחה שני ימים קודם יום טוב 14
 ויום השלישי חל להיות ביום טוב ואם לא ישרנו במים 15
 בו ביום יהא אסור לאכלו כי אם צלי כמ"ש ביו"ד סימן 16
 ס"ט מותר לשרותו במים אף שכבר אכל סעודתו ואינו צריך 17
 כלל לבשר זה ביום טוב מכל מקום כיון שראוי לאכלו היום 18
 שהרי כבר ניקרו מערב יו"ט מותר ג"כ לשרותו כדרך 19
 שמותר לטלטלו מחמת שהוא ראוי לאכילה בו ביום ואע"פ 20
 שאסור לעשות שום מעשה לצורך חול אף שאין בו מלאכה 21
 כגון להדיח הכלים ולשפשפן כמ"ש בס"י תק"ג ותק"ט מכל 22
 מקום כיון שאינו מדיח הבשר בידיו רק שורה אותו במים 23
 אינו דומה להדחת כלים שעושה מעשה בידים שמדיחין: 24

כא אע"פ שהבשר שרוצה לאכלו ביו"ט מותר למלחו 25
 אע"פ שהיה אפשר לו למלחו מערב יו"ט מכל מקום 26
 דגים שקרעו אותם מערב יו"ט אסור למלחן ביו"ט שהדגים 27
 משביחין כששוהין במלח וא"כ היה לו למלחן מערב יו"ט 28
 ומכל מקום מותר לתת מלח לתוך המחבת שמבשלין אותם 29
 בה דאין איסור במליחה אלא משום גורת עיבוד וזה אין 30

לְקוּטֵי תוֹרַה' חֲגַ הַסּוּכוֹת – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

וּשְׂאֵבֹתֵם מִיָּם בְּשִׁשּׁוֹן [א]

שָׁבְעָה. אִךְ "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי – עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם" – לְכָל 7
 הַבְּחִינּוֹת הַלָּלוּ. 8
 וּבִיאוּר עֲנִן זֶה: 9
 כִּי הִנֵּה עֲבָשׁוּ שְׂאִין לִנּוּ בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, וְלֹא מִזְבֵּחַ, 10
 צְרִיךְ כָּל אֶחָד לְמַצּוֹא דְבָרֵי חֲפָצִים בְּנִפְשׁוֹ. וְלִהְבִּין אִיךְ כָּל 11
 הַבְּחִינּוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁל מַעְלָה הֵם לְמִטָּה בְּעִבּוּדֵת ה' 12

וּשְׂאֵבֹתֵם: מִיָּם בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעֲיָנֵי הַיְשׁוּעָה" (ישעיהו יב, א) 1
 כְּתִיב (בַּמִּדְבָּר כט, לה): "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם". 2
 פִּירוּשׁ: כִּי בְּכָל הַשָּׁנָה הָיוּ מִקְרִיבִין עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ פְּרִים 3
 וְאֵילִים, וּכְבָּשִׁים וְשִׁעִירִים, וְאִשׁ שֶׁל מַעְלָה הָיָה יוֹרֵד עַל 4
 הַמִּזְבֵּחַ כְּדַמּוֹת אֲרִיָּה רוֹבֵץ, וְתֹאכַל אוֹתָם. וּבְחֲגַ הַסּוּכוֹת 5
 הָיוּ מְנַסְכִּין מִיָּם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, וְנִיטְוֵי הַמִּיָּם – כָּל 6

בְּשִׁמְחַת בֵּית הַטּוֹאֵבָה אֶת גְּלוּי הַנְּבוּאָה, אֲנִי קִבְּלֵנוּ עַד אִירְסוּף. הַסּוּף 7
 הוּא שְׁמִיטִין יְבֵא, שְׁנַעֲנִין תְּחִלָּתוֹ בְּסוּפּוֹ". (היום יום טו, השר"א).

2. (למצא דברי חפצ' קהלת יב, ט).

1. [ה'צמח צדק] ספר: בְּשִׁמְחַת תַּקְס"ט שְׁמַעֲנוּ מִתְּסֵבָא [אָדְמוֹר הַזְּמָן].
 זוּ הַפַּעַם הַשְּׁמִיטִית אֶת הַמַּאֲמָר "וּשְׂאֵבֹתֵם מִיָּם" – הָרֵאשׁוֹן –
 שְׁבִי'קְוִיִּיתוֹנָה', וְהִיָּה זֶה [הַמַּעֲמֵד] עַל־דֶּרֶךְ מִה שְׁהַגְמִיָּה אוֹמְרֵת
 (ירושלמי סנה פרק ה', הלכה א'): שְׁמִיטֵם שׁוֹאֲבִים. יוֹנָה וְהַנְּבִיאֵי קִבְּל

28 אַתְּ הַמּוֹתֵרוֹת שֶׁלֹּא בָּאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה, וְהָרִי הוּא מְקוּשֶׁר
29 בְּדֹאגַת הַפְּרִנְסָה, הָרִי הוּא מְקוּשֶׁר לְמִטָּה וְנוֹפֵל
30 בְּמַדְרָגוֹת שָׂאֵר עֵינַיִם גְּשָׁמִיִּים, הָרִי הוּא שׁוֹה בְּמַדְרָגָה
31 אֶל הַלְחָם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל⁶ וְאֵין רְאוּי לְשִׁלוֹט בּוֹ וְלֵאכּוֹל
32 מִמֶּנּוּ⁷.

33 וְזֶה עֲבוּדַת הָאָדָם בַּתְּפִלָּה – לְשִׁרוֹף דֹּאגַת הַפְּרִנְסָה.
34 וּכְמוֹ שֶׁהָיוּ מְקַרְבִּינֵן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ סוֹלֵת חֲטָיִם לְמַנְחוֹת⁸.
35 וְלֹא עֲנֵן הַפְּרִנְסָה עֲצָמָה – כִּי הִיא צְרִיכָה, וְהַכְּתוּב
36 מְשַׁבַּח וְאוֹמֵר (תְּהִלִּים קִבְת, ב): "יִגִּיעַ כְּפִיךָ כִּי תֹאכַל –
37 אֲשֶׁרֶיךָ וְגו'". אֲבָל הַדֹּאגָה שָׂאֵדָם מֵיֵצֵר וְדוֹאגַּע עַל זֶה,
38 הִנֵּה הוּא מֵיֵסוּד הָאֵשׁ וְהַחֲמִימוֹת שֶׁבִּנְפֹשׁוֹ-הַבְּהֵמָיִת,
39 אֲשֶׁר זֶהוּ "אֵשׁ זָרָה", וְצִרְיָךְ לְשִׁרְפָהּ בָּאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה –
40 בַּתְּפִלָּה כְּנ"ל:

41 בַּ הַהִנֵּה אָמְרוּ רז"ל: "אֵף עַל פִּי שָׂאֵשׁ יוֹרֵד מִלְּמַעְלָה מִן
42 הַשָּׁמַיִם מִצְּדָה לְהִבְיֵא מִן הַהִדְיוֹט"⁹ – כְּדִי לְעִשׂוֹת הַכְּנָה
43 לְאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה שֶׁתֵּרֵד עַל יְדֵי זֶה.

44 וְלִהְיֵין עֲנֵן זֶה בְּעֲבוּדַת ה',

45 הִנֵּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא "זוֹרַע צְדָקוֹת" ו"מִצְמִיחַ
46 יְשׁוּעוֹת". וּבִיאוֹר עֲנֵן זֶה, יוֹבֵן בְּהַקְדִּים מִה שֶׁכְּתוּב (שִׁיר
47 הַשִּׁירִים ב, ו): "שָׁמְאָלוּ תַחַת לְרֵאשֵׁי, וַיִּמְיֵנו תַּחֲבַקְנִי"¹⁰:

48 פִּירוּשׁ "וַיִּמְיֵנו תַּחֲבַקְנִי": שְׁנַמְשֵׁךְ כָּל כֶּף בְּחֵינֹת "חֶסֶד
49 – דְּרוּעָא יִמְיָא", וַיִּמְיֵן מְקַרְבַּת כָּל נִיצוּצוֹת וְכָל נְשִׁמוֹת
50 יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת מֵיּוֹחֲדִים לֵה' יְחִיד וּמְיּוֹחֲד¹¹ לְבָדוֹ,
51 בְּדַכְתִּיב (תְּהִלִּים קִמּוֹח, יד): "עִם קְרוּבוֹ", עַד שֶׁהוּא בְּבִחֵינֹת
52 חֵיבוּק מִמֶּשׁ, כְּאֵדָם הַמְּחַבֵּק לְחִבְרֵי שָׂאֵינוּ יְכוּל לְהַפְרֵד
53 מִמֶּנּוּ בְּשׁוּם אוֹפֵן. וְכִּי לְמִטָּה נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה אֶהְבָּה רַבָּה
54 לֵה' לְבָדוֹ, שֶׁלֹּא לִפְרֵד מִמֶּנּוּ חֶסֶד וְשָׁלוֹם¹².

1 שְׁבֻלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּבְכָל דוֹר חֵיִיב אָדָם לְרֵאוֹת
2 בְּנַפְשׁוֹ עֲנֵן בְּחֵינֹת אֵשׁ שְׁשׁוּרְף וּמְכַלָּה אֶת הַקְּרַבְנוֹת –
3 פְּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׁים כו'; וּבְחֵינֹת נִיטוּר הַמִּים שֶׁבְּחָג;
4 וּבְחֵינֹת יוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁבוּ עֲצַרְתָּ כָּל הַבְּחֵינֹת הַנ"ל.

5 וְהִנֵּה אָמְרוּ רז"ל: "תְּפִלוֹת כְּנֶגֶד תְּמִידִין תִּקְנוּם" –
6 וְהַעֲנִין:

7 כִּי "עֲבוּדָה שְׁבֻלֵב – זוֹ תְּפִלָּה", וְהֵלֵב הוּא רוּמוֹ כְּנֶגֶד
8 הַמִּזְבֵּחַ. וּכְשֶׁם שֶׁהָיוּ ב' מִזְבְּחוֹת – פְּנִימִי וְחִיצוֹן, כֶּף יֵשׁ
9 בְּלֵב ב' בְּחֵינֹת: חִיצוֹנוֹת-הֵלֵב וּפְנִימוֹת-הֵלֵב כְּנוֹדַע³.

10 וּכְשֶׁם שֶׁהָיוּ מְקַרְבִּינֵן עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן כָּל הַקְּרַבְנוֹת
11 – פְּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׁים כו', כֶּף צְרִיף כָּל אֶחָד בַּתְּפִלָּתוֹ
12 לְעוֹרֵר אֶת אֶהְבָּה הַטְּבָעִית בְּלָבוֹ, שֶׁהוּא בְּחֵינֹת
13 חִיצוֹנוֹת-שְׁבֻלֵב בְּלָבָד, שֶׁתִּתְלַהֵט כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ בַּהֲתַגְלוֹת
14 הֵלֵב, וְהוּא בְּחֵינֹת אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה שְׁשׁוּרְף בְּדַמוֹת אֶרְיָה
15 לְשִׁרוֹף הַקְּרַבְנוֹת⁴.

16 וְהוּא עַל דְּרָךְ מַה שֶׁכְּתוּב (הוֹשֵׁעַ יא, י): "אֲחֲרֵי ה' יִלְכוּ
17 כְּאֲרִיָּה וְיִשְׁאֵג", שֶׁהִיא אֶהְבָּה הַמִּתְלַהֶבֶת וּמִתְלַהֶטֶת בְּלָב
18 הָאָדָם בְּזָכְרוֹ אֶת ה', שָׂאֵינוּ רוּצָה לְהִיּוֹת נִפְרֵד חֶסֶד
19 וְשָׁלוֹם. וּכְתִיב (דְּבָרִים ד, כד): "כִּי ה' אֶלְקֶיךָ אֵשׁ אוֹכֵלָה
20 הוּא", "אֵשׁ אוֹכֵלָה אֵשׁ" שְׁשׁוּרְף וּמְכַלָּה אֶת כָּל הָאֵשִׁים
21 אֲשֶׁר "לֹא לֵה' הַמְּדָה" (רַמְבַּדְה, י), הַנִּקְרָא בְּשֵׁם "אֵשׁ זָרָה"⁵.
22 וְלֹא לְהִיּוֹת הָאֵשׁ כִּי אִם לֵה' לְבָדוֹ.

23 וְלָכֵן אָמְרוּ רז"ל שֶׁאֲסוּר לֵאכּוֹל קוֹדֵם הַתְּפִלָּה: כִּי
24 מֵאַחַר שֶׁהוּא רוּצָה לֵאכּוֹל אֵיזָה דְּבָר כְּמוֹ לֶחֶם גְּשָׁמִי,
25 מוּכַרְח הוּא לְהִיּוֹת בְּמַעְלָה הַגְּבוּהָ וְיִתְרִיָּה מִן הַלְחָם.
26 שֶׁמִּצַּד מַעְלָתוֹ הִיתְרִיָּה עָלָיו, רְאוּי לְשִׁלוֹט בּוֹ וְלֵאכּוֹל
27 מִמֶּנּוּ. וְכִיּוֹן שֶׁהוּא קוֹדֵם הַתְּפִלָּה, שְׁעֵדִיין לֹא בִיעַר וְשִׁרְף

3. (וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֵהָר חֶלֶק ג', פְּרִשְׁת צו, דף ל', עֲמוּד ב', דְּמִזְבֵּחַ
הַפְּנִימִי נִקְרָא "קוֹל דְּמִמָּה דְקָה" (מְלָכִים א' יט, יב), שֶׁהוּא בְּחֵינֹת
קְלֵא-פְּנִימָאָה, וְנִקְרָא גַם כֵּן מִזְבַּח-הַזֶּהָב, וְהִיא בְּחֵינֹת
אֶהְבָּה-רַבָּה שֶׁמִּבְּחֵינֹת כְּמַעְלַת הַזֶּהָב עַל הַפְּסוֹף כו'. וְעֵינֵן מִזָּה
גַם כֵּן בְּזֵהָר חֶלֶק ג', פְּרִשְׁה בַּהֲעֻלוֹתָ, דף קנ"א, עֲמוּד ב'. וּבְפִרְדָּס
ב' עֲרֵכִי הַכֵּינִיִּים" עֲרָךְ מִזְבֵּחַ.

וַיּוֹבֵן עוֹד עֲנֵן ב' בְּחֵינֹת אֵלוֹ מִמָּה שֶׁכְּתוּב בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל
"שִׁיר הַשִּׁירִים", בְּעֵינֵן ב' בְּחֵינֹת כְּלָה, עֵינֵן שֵׁם. וְזֶהוּ עֲצָמוֹ
עֲנֵן ב' בְּחֵינֹת מִזְבַּח הַנ"ל).

4. (וְעֵינֵן שֵׁם פְּרִשְׁה צו (דף ל"ב, עֲמוּד ב'. וְדף ל"ג, א'), עַל פְּסוֹק
(וַיִּקְרָא ט, כד) "וַתִּצַּע אֵשׁ" – "דָּא אוֹרִיָּאל", וּבְפִירוּשׁ הַרְמ"ו שֵׁם.
וּבְדף כ"ז כַּתְּב, דְּאוֹרִיָּאל גִּימְטְרִיא אֶבְרָהִם. וְנוֹדַע דְּאֶהְבָּה
הַטְּבָעִית שֶׁבִּנְפֹשׁ הַאֶלְקִית הִיא יְרוּשָׁה לָנוּ מִבְּחֵינֹת "חֶסֶד
לְאֶבְרָהִם" (מִיבָה ז, ב), וְעַל דְּרָךְ זֶה נִתְבָּאָר כָּאֵן שֶׁבְּחֵינֹת
הַתְּעוֹרְרוֹת גִּילוּי אֶהְבָּה הַטְּבָעִית זֶהוּ בְּחֵינֹת אֵשׁ שֶׁלְּמַעְלָה.

וְעֵינֵן עוֹד בְּזֵהָר בְּרֵאשִׁית (דף ו', עֲמוּד ב'). וּבְפִירוּשׁ הַרְמ"ו שֵׁם,
דְּבִחֵינֹת אֶרְיָה בְּגִימְטְרִיא רי"ו, וְהוּא מִבְּחֵינֹת רוּחָא דְשֻׁבַק
בְּה, עֵינֵן שֵׁם. וְגַם עַל דְּרָךְ זֶה יוֹבֵן שְׁיִיכוּת בְּחֵינֹת זֶה לְאֶהְבָּה
הַטְּבָעִית, וְהוּא עַל פִּי מַה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל

1. "וַיִּלְקֹט יוֹסֵף", בְּפִרְשָׁה וַיִּגַּשׁ (דף מד, א), בְּעֵינֵן הַסְּפִיחִים. שֶׁזֶהוּ כְּעֵינֵן
"רוּחָא דְשֻׁבִיק בְּהַ כו'".

2. וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִעֵינֵן אֶהְבָּה הַטְּבָעִית – בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "לְבָאָר עֲנֵן
יוֹם הַכְּפּוּרִים". וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִעֵינֵן "אֶרְיָה" – בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל
"וְאֶרְיָה כְּכָר יֹאכַל תִּבְרָן".

5. (וַיִּקְרָא י, א)

6. "הַלְחָם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל" בְּרֵאשִׁית לט, ו).

7. (וְעֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזָּה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "כֹּה תִבְרָכוּ" בְּפִרְשְׁת
נְשֵׂא).

8. "וַיִּנְפֹּשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבָן מִנְחָה לֵה' טֹלֵת וְיִהְיֶה קָרְבָנוֹ" (וַיִּקְרָא ב, א).
"אֵינוֹ טֹלֵת אֶלָּא מִן חֲחֻסִּין, שֶׁנִּתְבָּאָר (שְׁמוֹת כט, ב): "טֹלֵת חֲחֻסִּים" (רִשִׁי')

9. (עֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר עַל פְּסוֹק זֶה בְּפִרְשְׁת כִּי תִשָּׂא).

10. (רֵאֵה הַעֲרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדוֹמִר ב' מְרָאִי מְקוּמוֹת הַגְּדוּת וְהַעֲרוֹת לְתַנְיָא
פְּרָק כ'. וּבִ"רִיקָאנְשִׁי" לָךְ לָךְ י, א: "אֶחָד יְחִיד וּמְיּוֹחֲד").

11. (עֵינֵן מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזָּה בְּבִיאוֹר עַל פְּסוֹק "שִׁימְנֵי כַחֲתוּם", בְּעֵינֵן
"רְצוּעוֹת דְּתַלְטִין עַל לְבָא").

1 ומשפילין את עצמם כעפר שגחשו, בבחינת חרישה¹⁴,
 2 דמרפי ארעא¹⁵.
 3 וכן אנו רואים בחוש בעושי צדקה, שלא יתן כי אם
 4 על ידי שישים את עצמו כעפר. מה שאין פן אם מחשב
 5 את עצמו ליש ודבר, לא יתן כי אם איזה מותרות ממה
 6 שיש לו, אבל לא יגיעו ועמלו וחי נפשו ממש. שלזה
 7 צריך לשבר תאוות לבו הנמשכים מגסות רוחו,
 8 ולהחשיב את עצמו שזה כמו חבירו המקבל ממנו,
 9 ו"מאי חזית, דדמא דידך סומק טפי כו"ל? שיהיה לו מה
 10 לאכול ולשתות, ולרש אין כל" (שמואל ב' יב, א), מאי שנא?
 11 ולמה יגרע? "הלוא אב אחד לכולנו כו"ל¹⁶ (מלאכי ב, י). ועל
 12 ידי זה נזרע בחינת הצדקה הנ"ל.
 13 ובמיים שבין יום-כפור לסוכות הוא בחינת הצמיחה,
 14 עד שביום ראשון של חג הסוכות נגדל ונצמח בחינת
 15 אברהם - חסד-עליון, בחינת "ימינו תחבקני" הנ"ל. וגם
 16 בחינת ומעלת אברהם הוא על ידי שאמר (בראשית יח, כז):
 17 "ואנכי עפר ואפר", דהיינו בחינת עפר שזרעין בו
 18 ומצמיח כנ"ל.
 19 וזהו "מצמיח ישועות", והוא על דרך מה שכתוב
 20 (תהלים ס, ז): "הושיעה ימינו". כי הנה כתיב (איכה ב, א):
 21 "השיב אחר ימינו", שבהינת חסד והימין מלובש
 22 בבחינת 'אחוריים', דברים היצונים, וצריך להושיע ידו
 23 לו¹⁷ לחזור אל הקדושה
 24 (18) וענין שהימין מלובש בבחינת אחוריים, היינו למטה:
 25 כשהאדם משפיל אהבתו בענינים גשמיים לימשך אחר תאוות
 26 הגוף והנפש הבהמית כו', ואומר על שמאל שהוא ימין, ועל
 27 ידי זה גורמים חסד ושלום השפלת השפע לחיצונים¹⁹.
 28 גם בחינת "השיב אחר ימינו" זהו כענין המבואר במקום
 29 אחר, על פי המאמר הזהר פרשת ויקרא, דף כ' עמוד ב': "קודשא
 30 בריך הוא בגלותא סליק לעילא כו"²⁰.
 31 והנה ענין "להושיע ידו לו", זהו כמו שכתוב: "הושיעה
 32 לחבוק ועת לרחוק מחבק" (קהלת ג, ח).

1 אך לזכות למעלת ובחינת אהבה רבה זו, צריך
 2 להיות מתחלה בבחינת "שמאלו תחת לראשי", כי
 3 "שמאל דוחה". פירושו: שדוחה ומשפיל את האדם,
 4 באשר ישים אל לבו ויעמיק דעתו ומחשבתו איך שהוא
 5 רחוק מזה בתכלית חסד ושלום, וכיוצא באלו הענינים,
 6 אשר כל זה נמשך מסטרא דשמאלא בנודע. ולא שיהיה
 7 בחינת שמאל של הקדוש ברוך הוא עצמו הוא הדוחה
 8 חסד ושלום, כי לא ידח ממנו נדח¹². אלא באשר ישים
 9 אל לבו וכו'.

10 ונמשך ונשתלשל למטה בבחינת "תחת לראשי",
 11 פירושו: באשר אני נוטל בחינה זו להמשיך למטה "תחת
 12 לראשי", דהיינו בעומק מחשבותי, הרי אני בעצמי הוא
 13 הדוחה ומשפיל את עצמי ממדרגתי, שהייתי מחזיק
 14 עצמי בעיני מתחלה¹³.

15 ועל דרך זה סדרו רז"ל כל היודיים שביום-כפור,
 16 שמתודים על נפשם ואומרים: "סרנו", "תעבנו" וכיוצא
 17 בהם, שמשפילים את עצמם לפני הקדוש ברוך הוא
 18 מאד, ואומרים איך שהם רחוקים מאד ממנו יתברך. והן
 19 הם הדברים המעוררים את האהבה והצמאון להיות
 20 אליו יתברך תשוקתו. ובזה יבא ויגיע להיות זוכה
 21 לבחינת ומעלת אהבה רבה שבחג הסוכות.

22 וזהו "זרע צדקות":

23 כי הנה כנסת ישראל נקראת בשם צדקה, על שם
 24 הפסוק (ישעיהו נד, יד) "בצדקה תבונני". וגם כללות ישראל
 25 למטה מלאים מצות צדקה וחסד. ובעשרת ימי תשובה
 26 הוא בבחינת וריעה.

27 כי כמו הגרעין שזרעין צריך לזרוע על גבי עפר
 28 שגחשו היטב, מה שאין פן עפר קשה - לא יזרע ולא
 29 יצמח בה כלל; כך כל המצות, צדקה וחסד שישאל
 30 עושי ומסגלין כל ימות השנה, הנה לא יזרע ולא יצמיח
 31 בה כלל, ולא יעשה פרי למעלה, כי אם על ידי בחינת
 32 עשרת ימי תשובה - שמשברין את לבם, ודוחין

12. ו"בלתי ידח ממנו נדח" (שמואל ב' יד, יד).

13. (וענין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "חייב אינש לבסומי בפניא").

14. (רש"י שבת עג, ב; חורש - דמרפי ארעא).

15. (וענין מה שנתבאר מזה באריכות סוף דבור המתחיל "האזינו השמים", איך שחרישה זו מתחיל דרך כלל בראש השנה, וזהו ענין 'שברים' כו', ושהצמיחה היא חג הסוכות. ענין שם).

16. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ארץ הרים ובקעות".

17. ועל פי שמואל א' כה, כו: "הושיע דרך, ו"שם לג: "השע יד ליי".

18. ענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואהיה אצלו אמון", גבי "עת

וענין מענין "השיב אחר ימינו" - בזהר: פרשת ויצא, קס"ג, סוף עמוד ב'. פרשה בשלח, דף נ"ז, סוף עמוד א'. ובפרשה תרומה דף קמ"ג, עמוד ב'. וב"מקדש מלך" שם.
 19. וענין מה שנתבאר ריש פרשת בשלח, בענין "כמה ארץ אפים כו".
 20. וכן משמע הפירוש בזהר, פרשה בשלח, דף נ"ז, סוף עמוד א', ענין שם.
 וענין עוד מענין "השיב אחר ימינו" - בזהר: פרשה בלק, דף ר"א, סוף עמוד א'. ובפרשה פנחס, דף רל"ז, עמוד א'. ובפרשה ויקהל, דף ר"ג, סוף עמוד א'. ובפרשה אהרן, דף ע"ד, עמוד א'.

1 תאוות היצר הרע ונפש־הבהמית. ו"תרעץ" אותיות "עצרת",
 2 כי שמיני־עצרת הוא בחינת "למען דעת כל עמי הארץ"²³
 3 (יהושע ד, כד).
 4 וזהו שאמרו רז"ל: "מצוה להביא מן ההדיוט", פירושו:
 5 "הדיוט" היינו דברים תחתונים פשוטים וממילי
 6 דהדיוטא". היינו, כאשר ישם האדם אל לבו להיות
 7 ממארי דחושבנא, כל מילי דהדיוטא וכל המחשבה
 8 דבור ומעשה אשר לא לה' המה, שהיו בו כל ימיו, ואיך
 9 שהוא רחוק מה' בתכלית ומשוקץ ומתועב כו', שהוא
 10 בחינת "שמאל דוחה" כו', ונקלה עוד מאת, והיה שפל
 11 ונבזה בעיניו, ומואס בחייו, ואזי יתמרמר מאד ויצעק אל
 12 ה' בצר לו, וכדכתיב (איכה ב, יח): "צעק לבם". ומירות
 13 הזאת היא מביאתו לעשות הכנה לאש של מעלה, הוא
 14 בחינת אהבת ה' שבנפשו האלהית, שתתעורר ותתלהט
 15 בלבו כנ"ל²⁴ :
 16 ג והנה כל זה הוא בחינת אש שעל גבי המזבח. אף יש
 17 בחינה אחרת גדולה וגבוהה מזה, והוא בחינת מים
 18 שמנסכין על גבי המזבח בחג הסוכות. שהמים מרווין
 19 צמאון הבא מיסוד האש, וכמו שכתוב (ישעיהו נה, א): "הוי
 20 כל צמא לכו למים". וגם בבחינת ומדרגת מים יש כמה
 21 בחינות שונות זו למעלה מזו. כדכתיב: "אתה הראת
 22 לדעת (דברים ד, לה), "כי ה' הוא האלהים בשמים כו'" (שם,
 23 לט), "אין עוד מלבדו" (שם, לה), בראייה חושית שהוא
 24 בחינת ביטול במציאות לגמרי בבחינת ראייה. כמו שנתבאר
 25 במקום אחר.
 26 ובחינה זו נקרא בחינת מים – שמקרה ומכבה את חום
 27 האש. כי מאחר שהוא בבחינת ביטול במציאות לגמרי
 28 אליו יתברך, הרי ממילא ומאליו מתקרה חום האש
 29 הטבעי אשר בנפשו האלהית, והצמאון ברשפי אש
 30 שלהבת. וכמו למשל אהבת ה' אל האב בשרוצה
 31 להתקרב אליו ועדיין הוא קצת רחוק, אזי האהבה
 נראית ונגלית מן הלב ולחוץ שצועק: אבא! אבא!

1 מינה ועניו – בתהלים סימן ס, והיינו כמו שנתבאר בדבור
 2 המתחיל "האזינו ה'ל, בענין וסוכה תהיה לצל יומם", כי
 3 "יומם" היינו בחינת "חסד לאברהם" (מיכה ג, ב), בחינת ימין,
 4 ו"צל יומם" היינו בחינת מקיף עליון שנמשך על החסד.
 5 והמשכה זו היא מבחינת "ורב חסד" (שמות לד, ו), ומבחינת "כי
 6 חפץ חסד הוא"²¹ (מיכה ג, יח).
 7 וזהו "הושיעה מינה", שנמשך בחינת מקיף עליון לבחינת
 8 "חסד דרועא מינא", והמשכה זו הוא ממקום עליון מאד,
 9 מבחינה דלית שמאלא בהאי עתיקא. ועל ידי זה "ועניו" –
 10 להיות "וימינו תחבקני".
 11 וזהו ענין הסוכה, על פי מה שכתוב ב"פרי עץ חיים", שער
 12 חג הסוכות, פרק ד', דדפנות הסוכה "שתים בהלכתן ושלישית
 13 אפילו טפח", והו על דרך משל כנגד ג' פרקי יד ימין כו', והוא
 14 בחינת "וימינו תחבקני". והסוכה זהו בחינת "צל יומם" המקיף
 15 על בחינת ימין כו', עיין שם.
 16 וביאר ענין גילוי בחינת ימינו של הקדוש ברוך־הוא בנפש
 17 האדם, ויכן ממה שנתבאר בדבור המתחיל "צאנה וראינה", בענין
 18 "שאו ידיכם קדש כו'" (תהלים קלה, ב). עיין שם²².
 19 ובפרשת בשלח (ובוהר דף נ"ח, סוף עמוד א'): "ימינה ה'
 20 נאדררי בכח" (שמות טו, ו) – "דא אורייתא".
 21 יש לומר, כמו שנתבאר לקמן בדבור המתחיל "ביום השמיני
 22 עצרת", בענין "ואשים דברי בפיך, ובצל ידי כפיתיה" (ישעיהו נא,
 23 טז), שמן התורה נעשה בחינת סוכה, בחינת צל כו', נמצא זהו
 24 כמו בחינת "צל יומם", בחינת "הושיעה מינה כו".
 25 וגם בנפש ויכן בחינה זו – שהתורה נותנת כח ועוז לבחינת
 26 ימין ואהבת ה' – על פי מה שנתבאר בדבור המתחיל "בחודש
 27 השלישי" – בפרשת יתרו, בענין שהתורה נקרא "עוז" כו', עיין
 28 שם.
 29 וזהו גם כן "מינה ה' תרעץ אויב" (שמות טו, ו), היינו כל

23. דהר פרשה חיי שרה (דף קכ"ג, סוף עמוד א', וסוף עמוד ב'), בענין "הושיעה לו ימינו כו".

24. כמו שנתבאר בדבור המתחיל "ה' לי בעוזרי".

25. (ועיין מה שנתבאר עוד בענין "מצוה להביא מן ההדיוט" – בדבור המתחיל "ענין הנובה", בפרשת מקץ, ד"שם נתבאר בענין אחר קצת. דהיינו, שזהו האהבה שהאדם לוקח מחמת העולמות מבחינת מלכותו יתברך כו', עיין שם. ובדבור המתחיל "לבאר ענין יום הכפורים".

26. ולפי זה יש לומר, דענין הנובר כאן להיות ממארי דחושבנא כו', ואיך שהוא רחוק כו', והו ענין מצות תרומת־הדשן, אשר זהו הכנה לגילוי האש כו'. ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויהי בשלח פרעה".

21. ועיין מה שנתבאר על פסוק (שמואל א' ב, י) "הויה יחתו מריבו", אשר על ידי התגלות בחינת "ורב חסד" בחסד־עליון מתמתקים הדינים.

ועיין מה שנתבאר סוף פרשת שלח, בביאר על פסוק "אני" דפרשת ציצית, בענין "חסדי ה'" – ב' בחינות חסד כו', עיין שם.

22. וברבות נזכר מענין "הושיעה מינה" – במדרש איכה, סוף פסוק (ב, א) "גדע בחרי אף". ובהר חלק א' (בפרשת ויצא, דף קס"ג, סוף עמוד ב', ובפרשת פקודי, דף רל"ה, עמוד א'). ובפרשת שמיני (דף ל"ז, עמוד א'). ובפרשת חקת (דף קפ"א, עמוד ב'). ובפרשת תרומה (דף קס"ט, עמוד א') גבי "כוס ישועות כו", "הושיעה מינה כו".

ועיין לזה גם כן מה שכתוב בזהר: פרשת תשא (דף קפ"ט עמוד ב'), ובפירושו הרמ"ז שם. ובפרשת נח (ס"ב, ב'), בענין קץ הימיו. ועיין

32 עֲצַרְתָּ וּקְלִיטָה לְבַחֲנֵינָת מִיּוֹם הַנִּלְ, שִׁיקְלוּט וְיִתְפוּס
33 בְּתוֹכְכֶם לְבַלְתֵּי תִהְיוּ פּוֹלְטִים חֹס וְשְׁלוֹם²⁵, כִּי אָדָם יִכּוֹל
34 לְהִיּוֹת אַחַר הַתְּפִלָּה חוֹזֵר בְּבְרָאשׁוֹנָה.

35 וְהִינּוּ עַל יְדֵי בַחֲנֵינָת "בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי", שֶׁהוּא בַחֲנֵינָת
36 בִּינָה - לִיבָא, דְּהִינּוּ שִׁיחָהּ בּו בַחֲנֵינָת בִּיטוּל בְּעוֹמֵק
37 נְקוּדַת הַלֵּב כִּנ"ל. וְהִינּוּ לְפִי שֶׁהַתְּגִלוֹת עֵתִיק הוּא
38 בְּבִינָה, עוֹלָם הַתְּעוּגוּ, לָכֵן עַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת עֲצַרְתָּ
39 וּקְלִיטָה לְבַחֲנֵינָת מִיּוֹם הַנִּלְ, שֶׁהוּא בַחֲנֵינָת אֶהְבֵּה
40 בְּתַעֲנוּגִים כו', כַּמְּשַׁל הֵבֵן בְּשֶׁהוּא אֶצֶל אָבִיו כו' כִּנ"ל.

41 וְזוּהוּ "וּשְׂאֵבָתֶם מִיּוֹם בְּשִׁשּׁוֹן מִמְעֵינֵי הַיְשׁוּעָה" (ישעיהו
42 יב, א): כִּי בַחֲנֵינָת מִיּוֹם הַנִּלְ צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּבַחֲנֵינָת מְעִינֵי,
43 כְּדִכְתִּיב (ירמיהו ב, א): "אוֹתֵי עֲזָבוּ מְקוֹר מִיּוֹם חַיִּים כו'".
44 דְּהִינּוּ עַל דְּרַף מְשַׁל מְקוֹר הַנוֹבֵעַ מִתַּחַת לְאַרְץ, וְאִינוּ
45 נִרְאֶה וּמוֹשָׁג כִּי אִם הַנְּבִיעָה. מַה שְּׂאֵינן בֵּן הַמְקוֹר עֲצָמוֹ
46 - עֲמוֹק עֲמוֹק מִי יִמְצְאוּ³⁰ (קהלת ז, כ).

47 וְכֵן צָרִיךְ הָאָדָם בְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָּא גַם בֵּן לְחַפּוֹר
48 בְּעוֹמֵק הַמְעִינֵי, בְּמָה שֶׁהוּא נוֹבֵעַ מִן הַמְקוֹר עֲמוֹק עֲמוֹק
49 מִתַּחַת לְעַפְרָ. דְּהִינּוּ שִׁיחָהּ בְּבַחֲנֵינָת "וּנְפִשֵׁי כְּעַפְרָ לְכָל
50 תְּהִיָּה".

51 וְגַם לְהַעֲמִיק עֵינָן שְׁכָלוּ בְּעַסֵּק הַתּוֹרָה וְהַלְכוּתִיהָ³¹,
52 שֶׁהִיא בַחֲנֵינָת חֲכְמַה־עֵילָאָה, רִאשִׁיתָהּ דְּכוּלָּא, נִמְשָׁךְ
53 מִמְקוֹר מִיּוֹם חַיִּים הַעֲלִיּוֹנִים, וְלִמְשָׁה יְרֵדָה וְנִשְׁתַּלְשְׁלָה
54 מֵאֵד עַד שֶׁהִם בְּבַחֲנֵינָת מִתַּחַת לְעַפְרָ, עֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים
55 וְרַעִים מוֹעֵד כו', וּמִשָּׁם הֵם נוֹבְעִים לְהִיּוֹת "מְעֵינֵי
56 הַיְשׁוּעָה" (ישעיהו יב, א).

57 וְזוּהוּ "מְעֵינֵי" - תְּרִי, שֶׁהִם ב' בַּחֲנֵינָת: בַּחֲנֵינָת "וּנְפִשֵׁי
58 כְּעַפְרָ לְכָל תְּהִיָּה", וּבַחֲנֵינָת הַתּוֹרָה שְׁמִלּוּבֶשֶׁת כְּעַפְרָ
59 גְּשָׁמִי כִּנ"ל. וְעַל יְדֵי זֶה דּוֹקָא נִקְרָא בַחֲנֵינָת "מִיּוֹם חַיִּים",
60 כִּי הַמִּיּוֹם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָרֶץ אֵינָם נִקְרָאִים מִיּוֹם חַיִּים
61 כִּידוּעַ.

62 (וּבִיאור עֲנִין ב' בַּחֲנֵינָת עַפְרָ שֶׁהִם מְקוֹר ב' מְעֵינָת הַנִּלְ:

1 מַה שְּׂאֵינן בֵּן בְּשֶׁהוּא אֶצֶל אָבִיו מִמְּשֵׁ, הִנֵּה הַלֵּב "תּוֹכוֹ
2 רְצוּף אֶהְבֵּה"²⁵ אֶבֶל אֵינָה נִרְאֵית וְנִגְלִית חוּץ מִן הַלֵּב.
3 וְלָכֵן נִקְרָא בַחֲנֵינָת מִיּוֹם - שְׂמִקְרָר בַּחֲנֵינָת הָאֵשׁ שְׁלֵא
4 תִתְגַּלֶּה לְחוּץ, כִּי אִם נִסְתַּרְתָּ בְּתוֹךְ הַלֵּב²⁶.

5 וְזוּהוּ עֲנִין תְּפִלַּת שְׂמוֹנֵה־עֶשְׂרֵה בְּלַחַשׁ בַּחֲשָׁאֵי, כִּי
6 בְּפִסְטוּקֵי דְזִמְרָה הוּא מְעוֹרָר אֶת הָאֶהְבָּה כְּרִשְׁפֵי אֵשׁ,
7 לְהִיּוֹת שׁוֹרְף וּמְכַלָּה אֶת הָאֲשִׁים אֲשֶׁר הֵם אֵשׁ זָרָה כִּנ"ל.
8 וְהִרִי הוּא כְּאֵלוֹ עֲדִינֵי רְחוֹק מִן הַמְלָךְ. מַה שְּׂאֵינן בֵּן
9 בְּתְפִלָּה, שֶׁהִרִי הוּא כְּאֵלוֹ עוֹמֵד לְפָנֵי הַמְלָךְ וְאוֹמֵר:
10 "בְּרִיף אַתָּה וְכו'". פִּירוּשׁ: "בְּרוּף" - בַּחֲנֵינָת הַמְּשֻׁכָּה,
11 שְׂמִמְשִׁיף יַחֲדוֹ יִתְבַּרֵךְ לְמִטָּה, שִׁיחָהּ הוּא בְּבַחֲנֵינָת
12 בִּיטוּל אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ.

13 וְעַל דְּרַף זֶה תִקְנֵנוּ "מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ", שֶׁהוּא בַחֲנֵינָת
14 בִּיטוּל. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקוֹם אַחֵר. וְזוּהוּ עֲנִין הַכְּרִיעוֹת
15 וְהַשְׁתַּחֲוּאוֹת כו'. לָכֵן הוּא בְּלַחַשׁ וּבַחֲשָׁאֵי²⁷, אֵף לְהִיּוֹת
16 בַּחֲנֵינָה וּמְדִרְיָנָה זֶה קְבוּעָה וְנִטְעָה בְּלֵב הָאָדָם כִּל הַיּוֹם,
17 שְׁלֵא יְמוּט מִזָּה, צָרִיךְ הָאָדָם לְשִׁית עֲצוֹת בְּנַפְשׁוֹ.

18 כִּי הִנֵּה אָנוּ רוֹאִים בַּחוּשׁ, שְׂאֵחַר תְּפִלַּת שְׂמוֹנֵה־
19 עֶשְׂרֵה חוֹזֵר לְהִיּוֹת בְּבְרָאשׁוֹנָה. וְהַעֲצָה הָאֲמִיתִית הוּא
20 עֵסֶק הַתּוֹרָה וְהַלְכוּתִיהָ, עִם הִיּוֹתָן מְלוּבָּשִׁים בְּדַבְּרִים
21 גְּשָׁמִיִּים תַּחְתּוֹנִים, כְּמוֹ בְּעֵינֵי וְרַעִים מוֹעֵד כו', הֵן הִנֵּה
22 תְּכִלִּית הַיַּחֲדוּ וְהַדְּבִיקוֹת בּוֹ יִתְבַּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקוֹם
23 אַחֵר.

24 וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהַבְטִיל וְלְהַכְפִּיל אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ, לְהִיּוֹת
25 מְכוּן לַיַּחֲדוּ יִתְבַּרֵךְ, וַיִּבְטַל וַיִּפְקֵר אֶת עֲצָמוֹ מִכָּל
26 רְצוּנוֹתָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו²⁸. וּבַבַּחֲנֵינָה זֶה הִנֵּה עֵסֶק הַתּוֹרָה
27 שְׁוֶה מִמְּשֵׁ כְּמוֹ תְּפִלַּת שְׂמוֹנֵה־עֶשְׂרֵה וְיִכּוֹל הָאָדָם
28 שִׁיחָהּ רוֹשֵׁם בַּחֲנֵינָת הַבִּיטוּל שְׂבִתְפִלַּת שְׂמוֹנֵה־עֶשְׂרֵה
29 קְבוּעַ וְנִטְוֵעַ בְּמִסְמְרוֹת, בַּל יְמוּט לְנִצָּח כִּל הַיּוֹם בְּעַסְקוֹ
30 בְּתוֹרָה.

31 וְזוּהוּ "בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם", שֶׁתְּהִיָּה לָכֶם

1. (אֲתִחְנוּ).

25. (שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ז)

30. [וְעֵינֵי מִזָּה ב' דְּרַעֲנָא מִהִימְנָא" סוֹף פְּרָשַׁת בֵּא (דף מ"ג, עמוד ב').
וְעֵינֵי עוֹד מְעַנֵּן "אוֹתֵי עֲזָבוּ מְקוֹר מִיּוֹם חַיִּים": בִּזְהַר (סוֹף פְּרָשַׁת
וְאֲתִחְנוּ, דף רס"ו, עמוד א'). וְגַם "מְקוֹדֵשׁ מְלָךְ", וּבְהִרְמִי"ז שָׁם.

וּבְפְרָשַׁת וַיִּלָּךְ (דף רפ"ו, עמוד א'): "לְקַדְּשָׁא שְׂמָא דְקוֹדְשָׁא
בְּרִיךְ־הוּא בְּאֲמֵן". וְעֵינֵי מְעַנֵּן אָמוֹן, ב' דְּרַעֲנָא מִהִימְנָא" פְּרָשָׁה עֲקֵב
(דף רע"א, עמוד א'), וּבְפִירוּשׁ הִרְמִי"ז שָׁם. וְעֵינֵי עוֹד בִּזְהַר וַיִּקְרָא, דף
י"ב, עמוד א'].

31. (וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "הָאֲזִינוּ הַשְּׁמַיִם", גְּבִי
כְּרַבִּיבִים עָלֵי עֲשִׁב").

26. (וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקוֹם אַחֵר בְּעֵנֵן חֲסִדִּים הַמְּכֻסָּסִים כו'. וְעֵינֵי מַה
שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְיִדְעַתְּ הַיּוֹם", בְּעֵנֵן "וְכָל קָרֵב וּקְלִיּוֹת זִמְרוֹר".
וְמַה שֶׁנִּתְבָּאָר סוֹף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְהִנֵּה בְּיוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל"
(ישעיהו כו, ג), גְּבִי עֲנִין "בְּהַר הַקְּדוֹשׁ" (שָׁם).

27. (וְעֵינֵי בִזְהַר פְּרָשַׁת תְּרוּמָה, דף קל"ז, עמוד א'). וּבְפְרָשַׁת בְּרֵאשִׁית,
דף נ', עמוד ב'. וּבְפְרָשַׁת שְׂמִינִי, דף ל"ט, עמוד א').

28. (וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקוֹם אַחֵר עַל פְּסוּק "אֶרֶץ אוֹכֵלֶת יוֹשְׁבֶיהָ וְגו'").

29. (וְעֵינֵי בְהַשְׁמָטוֹת שְׂבִזְהַר חֵלֶק א', סוֹף סִימָן כ"ה, שְׁוֶהוּ עֲנִין
"כִּי מִלְּאָה הָאָרֶץ יִדְעָה אֶת ה' כַּמִּיּוֹם לַיּוֹם מְכֻסָּסִים" (ישעיהו יא,
ט). וְעֵינֵי מַה שֶׁנִּתְבָּאָר מִזָּה בְּבִיאור עַל פְּסוּק "וְיִדְעַתְּ הַיּוֹם" בְּפְרָשָׁה

15 שְׁזָהוּ עֲנָן "עֲפָרוֹת זָהָב" (איוב כח, ו). וְזָהוּ "הַכֵּל הִיָּה מִן הָעֶפֶר
16 וְאֶפְיָלוּ גִלְגָּל חֲמָה", כַּנֶּזֶר בְּרִבּוֹת בַּקֹּהֲלֹת³³.

17 וְנִקְרָא בְּחִינַת עֶפֶר – עַל דְּרָךְ "יֵשֶׁת חֹשֶׁף סִתְרוֹ" (תהלים יח,
18 יב). כִּי גַם הַכֶּתֶר מְקוֹר הַחֲכֵמָה עֵילָאָה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינָה תַּחְתּוֹנָה
19 שְׁבַמְאָצִיל – מְלַכּוֹת דְּאִין סוּף כו'. וְעַל זֶה נֶאֱמַר עַל עֵסֶק
20 הַתּוֹרָה "מִי מָנָה עֶפֶר יַעֲקֹב כו'".

21 וְזָהוּ עֲנָן ב' בְּחִינּוֹת "חֲכֵמָה בְּרֵאשׁ, חֲכֵמָה בְּסוּף", שְׁהֵם
22 נִמְשָׁכִים מִב' בְּחִינּוֹת עֶפֶר הַנִּל. וְזָהוּ שְׁאוּמְרִים "וְנִפְשֵׁי כְּעֶפֶר
23 לִכְל תְּהִיָּה, פֶּתַח לְבִי בַתּוֹרָתְךָ", דְּהָא בְּהָא תְּלִיָּא כִּי "נְעוּץ סוּפָן
24 בַּתְּחֵלְתָן".

25 וּבִזְהַר סוּף פְּרִשְׁת בְּלֶקֶ: "מִמְעִינֵי הַיְשׁוּעָה" אֲלֵינ אֲבָא
26 וְאִימָא, הֵינּוּ כִּי ב' מְעִינּוֹת הַנִּל הֵן בְּחִינַת מ'נ וּמ"ד. וְשָׂרְשָׁן
27 מִב' יְסוּדוֹת דְּאֲבָא וְאִימָא, וְהֵם מְקַבְּלִים מִב' מְזֻלוֹת "וְנוֹצֵר,
28 וְנִקְה"³⁴).

1 הַנְּהָה בְּחִינַת "וְנִפְשֵׁי כְּעֶפֶר לִכְל תְּהִיָּה", וְזָהוּ מִזֶּה שְׁכַתּוּב
2 בַּזְהַר פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח (דף ק"ע, עמוד א'): "מִזֶּה בֵּין עֶפֶר לְאֶבֶק כו'?"
3 עֶפֶר – דְּכָל אֵיבִין נְפָקִין מִיְּמִינָה³². לְכֹן עַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל לְהַמְשִׁיךְ
4 בְּחִינַת "בְּאֵר מַיִם חַיִּים" שְׁהִיא הָאֲהָבָה שְׁבַבְחִינַת מַיִם שְׁהִיא
5 בְּחִינַת בֵּיטוּל.

6 וּבְחִינַת עֶפֶר הַב', הֵינּוּ כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר בְּבִיאוֹר עַל פְּסוּק
7 (במדבר כג, י) "מִי מָנָה עֶפֶר יַעֲקֹב", דְּקָאֵי עַל עֵסֶק הַתּוֹרָה שְׁנִקְרָא
8 עֶפֶר, שְׁהוּא דְּבַר שְׁאִינוּ בְּגֵדֵר מְסַפֵּר, בְּחִינַת "וְלִפְנֵי אַחֵר מִזֶּה
9 אַתָּה סוֹפֵר כו'". עֵינן שָׁם.

10 וְעֵינן מִזֶּה שְׁנִתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר, בְּעֵנִין "לֶךְ לֶךְ מֵאֶרְצְךָ"
11 (בראשית יב, א) דְּגַבֵּי אֲבָרָם, שְׁהוּא גִילּוּי הַמְשַׁכַּח חֲכֵמָה עֵילָאָה
12 מִמְּקוֹרָה כו'. וְעֵינן ב' לְקוּטֵי תוֹרָה" וּמְהַרְיֵד ל' שָׁם.

13 וּב' פְּרִדְס", בְּעֶרְכֵי הַפִּינּוּיִים בְּעֶרְךְ אֶרֶץ עֲלִיּוֹנָה – הִיא
14 הַבְּיָהָה. וְכֹן כְּתֹב בְּעֶרְךְ עֶפֶר. וְכֹן כְּתֹב ב' מֵאֹרֵי אוֹר" עֶרְךְ עֶפֶר,

32. וְעֵינן מִזֶּה שְׁנִתְבָּאָר מִזֶּה: בְּפְרִשְׁת וַיִּשְׁלַח, סוּף דְּבִיר הַמִּתְחִיל "וַיִּצְאֶק
אִישׁ עִמּוֹ". וּבְדְבִיר הַמִּתְחִיל "וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוָה", גַּבֵּי עֲנָן "בְּמַחְשָׁבָה –
אֶרֶץ קְדֻמָּה כו'".

34. וְעֵינן ב' מִשְׁנַת חֲסִידִים", דף כ"א א"ב.

33. וְעֵינן מִזֶּה גַם כֹּן בַּזְהַר (פְּרִשְׁת צו, דף ל"ד, עמוד ב'). וְעֵינן מִזֶּה

ב.

הוֹד כ"ק אַדְמוּר מְרַנָּא וּרְבִנָּא דוּבְעַר – אַדְמוּר הָאֲמַצְעִי

שְׁעֵרֵי תְּשׁוּבָה

18 שֵׁישׁ בָּאֵדָם אַבְרֵי הַנְּשִׁימָה כְּרִיאָה וּלְב כו' וַאֲבֵרֵי הַמְּזוּן
19 כְּכֹרֵס וּבְנֵי מְעִי" וַחֲצֵר הַכְּבֵד הוּא שְׁמַפְסִיק בֵּין אַבְרֵי
20 הַנְּשִׁימָה לְאַבְרֵי הַמְּזוּן דּוּדָאֵי נְבִדֵל עֶרְךְ פְּעוּלָה רוּחָנוּת
21 דְּרִיאָה וּלְב מִפְּעוּלָה גְּשְׁמִיּוֹת דְּקַרְבֵּי" וְהוּא ע"י חֲצֵר
22 הַכְּבֵד שְׁמַבְדִּיל בִּינֵיהֶן וּבִיאוֹר הַעֲנָן הַזֶּה יְרֹדַע בְּהִיּוֹת
23 שְׁבַמְאָכֵל שְׂאֵדָם אוֹכֵל יֵשׁ כּוּ רוּחָנוּי' וּגְשְׁמִי' וַצִּירֵךְ
24 לְבָא בְּכִירוֹר תַּחְלָה בְּקַרְבֵּי" לְהַבְדִּיל כֹּל חֲלָקֵי הַחַיּוֹת
25 הַרוּחָנוּת שְׁבוּ וְנַעֲשֶׂה מִזֶּה דָם מוּבַחַר וְעוּלָה לְחַלֵּל
26 הַשְּׂמָאֵלִי שְׁבַלְב וּמִשְׁם נִמְשָׁךְ לְכֹל הַאֲבֵרֵי חַיּוֹת רוּחָנוּי'
27 לְכ"א כְּפִי מִזֶּה וְתַכְנוּת פְּעוּלָתוֹ שְׁהִי אֲנוּ רוּאֵי שְׁלֵאֲחַר
28 שִׁיעוֹר עֵיכוּל שְׁהוּא ו' שְׁעוֹת מִתְּחִזֵּק הָאֵדָם בְּכֹל כּוּחוֹת
29 אֵיבְרִיּוֹ מֵרֵאשׁוֹ לְרַגְלוֹ כֹּא' דְּהֵינּוּ שְׁשַׁכֵּל שְׁבַמּוּחַ יַתְּחִזֵּק
30 לְהַשְׁכִּיל וְלְהַבִּין וְהַעֲיֵן מִתְּחִזֵּק בְּרֵאֵי" וְהִיד בְּפַעּוּלָה
31 וְתַנּוּעָה וְכֹן הַרְגַל לְהִילּוֹךְ וְכֹה"ג בְּשֵׂאֵר כּוּחוֹת פְּנִימִי' ו'
32 וַחֲצִיּוֹנוּי' כו' וּבְהִיפֵךְ בַּתְּעִנִּית מִתְּחַלְשִׁים כֹּל כּוּחוֹת
33 הַאֲבֵרֵי מֵרֵאשׁוֹ לְרַגְלָהּ שְׁמוּחוֹ חֵלֶשׁ וַאֲיֵנוּ מִשְׁכִּיל וּמִבִּין
34 כ"כ וְהַעֲיֵן חֵלֶשׁ בְּרֵאֵי" וְהִיד חֵלֶשׁ בְּפַעּוּלָה וְהַרְגַל

1 וּמְעַתָּה הַנְּהָה י"ל עֲנִין תְּמַתִּי כו' דְּהַנְּהָה כְּתִיב וּמְעִינן
2 יֵצֵא מִבֵּית ה' וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשִּׁטִּים וַיִּשׁ
3 לְהַקְדִּים לְזֶה בִיאוֹר מֵאֵמ' א' בְּגַמ' דְּסִנְהַדְרִין (ד' לט)
4 א"ל הוּא אֲמַגּוּשָׁא לְאֲמִימֵר מִפְּלַגְךָ וְלַעֲלִיא דְּאֵהוּרְמִיז
5 וּמִפְּלַגְךָ וְלַתַּתָּא דְּהוּרְמִיז כֶּךְ גִּי' רִש"י וְגִי' תְּוֹס'
6 מִפְּלַגְךָ וְלַעֲלִיא דְּהוּרְמִיז וּמִפְּלַגְךָ וְלַתַּתָּא דְּהוּרְמִין בְּנוּי'
7 וְזֶה עֵינֵךְ וּפִירוּשׁוֹ דְּהוּרְמִיז ל' חֵן כְּמוֹ אִיפְרָא הוּרְמִיז
8 הוּרְמִין בְּנוּי' כְּמוֹ הוּרְמִין בְּר לִילְתָא כו' וְהַשִּׁיב לוֹ
9 אֲמִימֵר א"כ הִיכִי שְׂבִיק לִי הוּרְמִין לְהוּרְמִיז לְאֵעֲבוּרִי
10 מִיא בְּאַרְעֵי יוּבוּן זֶה ע"פ הַקְּדָמָה בַּתְּחִלָּה בְּעֵנִין הַיְדוּע
11 עַל מ"ש וְכֹל קַרְבֵּי אֶת שֵׁם קְדוּשׁוֹ דִּישׁ מְלֵאכִים שְׁנַקְר'
12 קַרְבֵּי" וַאֲצִטּוּמָכָא דְּדַבְרָה תּוֹרָה כֹּל' בְּנ"א וַאֲע"פ שְׁאִין
13 לוֹ גּוֹף כו' הִרִי נֵאֵמ' עֵינֵי ה' אֲזַנֵּי כו' שְׁהֵן מְלֵאכֵי
14 עֲלִיּוֹנִים שְׁנַק' עֵינֵינן וְאוּדוּנִין דְּשַׁכִּינָה כֶּךְ יֵשׁ מְלֵאכֵי
15 שְׁנַק' קַרְבֵּי" כו' וְהַעֲנִין הוּא דְּלַכְּאוּרָה י"ל בְּעֵנִין
16 אֲזַלְע"ז עֲשֶׂה כו' אֵיךְ נִמְשָׁךְ מֵאֲלֻקוֹת שְׁפַע חֲצִיּוֹנֵי" כ"כ
17 כְּמוֹ גְּשְׁמִיּוֹת עוֹלָם הַפִּירוּר אֵךְ הַנְּהָה עַד"מ מִבְּשָׂרֵי אַחְזָה

19 והדוגמא מכ"ז יובן למעלה במ"ש וכל קרבי כו' שיש
20 מלאכי' שנקראים אצטומכא שמבררי' לשפע האלקי'
21 וכמ"ש בזוהר ג' שליטין אינון לעילא מוח' ולבא
22 וכבדא מוחא ולבא הוא בחי' רוח החיי' העליוני'
23 שבלב אדם העליון דאצי' ובחי' חצר הכבד הוא
24 המבדיל כו' ומשם ולמטה יש כח המבדיל השפע
25 עליונה לכל האברים בין לפנימי' בין לחיצוני' כנ"ל
26 במשל המאכל שכלול מכל כחות שעתיד למשך ממנו
27 כו' וקרבי' עליוני' מחלקים ומבררי' לשלוח שפע לכ"א
28 כפי מדרגתו דוק' כנ"ל עד היותר חיצוני' שבשפע
29 נמשך לחיצוני' העולמו' שהן מקבלי' השמרים וזהו
30 שורש כל תענוגי עוה"ז החומרי ולהבין איך יוכל
31 להיות שתענוגי העולם הזה נחשב רק מבחי' פסולת
32 השפע העליוני' האלקי הנה יש להקדים הידוע בענין
33 ג"ע הארץ שהוא בקו השוה וכבאר נלאו חכמי אוה"ע
34 לידע מוצאו כי חפשו בכל כדור הארץ ולא נמצא שטח
35 ארץ שנק' ג"ע ואם מפני להט החרב המתהפכת
36 שסביב לג"ע הרי היו רואים אותו עכ"פ:

ששים המה מזלכות

1 בהילוך כו' נמצ' שכלול במאכל כל חלקי פרטי החיות
2 הללו ויוצא לגילוי לכאו"א לפי מדרגתו והיינו ע"י
3 בישול הקיבה שמתבשל ומתעכל בו המאכל ונברר כל
4 חלקים שבו ועולה הכל ללב ומשם יושלח לכל אבר
5 לחזקו כפי מהותו הרי הקרבי' מחלקי' שפע החיות מן
6 המאכל לכל האברי' בפרטות כמו שמחלק אדם שפע
7 דבר מה כו' וא"כ ודאי מובן שמה שנמצא בחי'
8 חיצוני' השפע שבמאכל ג"כ נשלח לחיצונית האברי'
9 עד הפסולת הגס שבמאכל שאין הבישול מועיל
10 להוצי' ממנו שום חיות לגוף אדרבה ע"י הבישול
11 והעיכול נבדל לגמרי מהפנימי' ויוצא ונדחה לחוץ וזהו
12 עיקר פעולת הקרבי' שנק' אצטומכא שנק' פעולה
13 גשמי' שזהו מה שמבררי' ומחלקי' השפע כו' עד
14 שהמובחר עולה ללב והיותר חיצוני נדחה לחוץ
15 משא"כ הריאה והלב שלמעלה מחצר הכבד הוא
16 למעלה מפעולה גשמי' זו שהרי בהם משכן רוח החיים
17 שהוא רוחני לגמרי (ומה שהלב פליג לכל שייפין הוא
18 מה שנעשה דם בחלל השמאלי מבירור המאכל וכה"ג)

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

20 תיכן זרת הוא חצי אמה דא ה"א קטנה בהבראם ה"א
21 קטנה שזהו בחי' מל' כידוע שיש ה"א קטנה שם ה"א
22 קטנה רחל זהו זרת חצי אמה ושם ה' גדולה לאה זהו
23 אמה, ושמים נק' כללות ההשתלשלות עולמות והכל
24 הוא בחצי אמה שהוא זרת ה"א קטנה בהבראם, וכתוב
25 זכר ונקבה בראם ויברך אותם כשהיחוד זכר ונקבה אזי
26 יש בזה ברכה, וזהו שני חצאי' חצי מקבל וחצי משפיע
27 וכמ"ש ואל אישך תשוקתך ממקבל למשפיע ואז
28 האהבה הוא בבחי' ה"א קטנה בחי' זרת וכך [מ]משפיע
29 למקבל ועלי תשוקתו וכמ"ש גדול ה' ומהולל מאוד
30 אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו דווקא שזהו
31 צירופי אותיו' וזהו כשיש יחוד ומצמצם ג"כ להתיחד
32 במקבל, וזהו גילוי אלקי' ע"י ב' חצאי' ממקבל
33 למשפיע וממשפיע למקבל וזה בלא זה אין שום הולדה,
34 וזהו נק' מחצית השקל שני חצאי' שקל של כסף שהוא
35 אהבה וכמ"ש נכסוף נכספת שזהו בחי' אהבה גילוי
36 אלקי' בנש"י, וזהו חצוצרות שני חצאי' צורה חצי צורה
37 של מקבל וחצי צורה של משפיע וע"י זה הוא היחוד,
38 וזהו ויברך אותם, והכלי הוא ע"י תו"מ כשמקיימי'

1 **ושמים** בורת תכן ופרש"י זרת חצי אמה, וצ"ל מהו
2 החצי אמה וכמ"ש אמה וחצי אמתים וחצי
3 כמה פעמים נמצא המדידה בפסוק חצי. אך הענין כי
4 חצי שייך ללבנה כי הלבנה הוא רק חצי ורק בט"ו
5 לחודש קיימא סיהרא באשלמותא אבל בכל החודש היא
6 רק חצי, וישראל מונין ללבנה, ולכאורה הלא השמש
7 היא גבוהה מהלבנה והלבנה מקבלת מהשמש והי' צריך
8 למנות לשמש ולא ללבנה, אך הענין הוא כי הנה הלבנה
9 מקבל, לית לה מגרמה כלום ומקבל' מאור השמש
10 והקבלה שלה הוא עצם ולא זיו וזהו נק' השפעה פנימי'
11 שאחר קבלתה היא תאיר בעצמה כמו אור השמש כך
12 היא תאיר אורה, ולקבלה כזה צריך להיות ביטול
13 המקבל להמשפיע ובלא ביטול לא יקבל השפעה,
14 ולמעלה הוא כשהמל' מקבל' השפעה מז"א היא רק
15 בבחי' נקודה ואח"כ נעשה פרצוף כידוע, וכך נש"י
16 שמקבלי' פנימי' גילוי אלקי' אזי הם ג"כ בבחי' ביטול
17 לקבל פנימי' גילוי אלקי', וזהו ישראל מונין ללבנה כי
18 לבנה הוא ל"ב נתיבות החכ' בחי' ביטול וישראל הם
19 בבחי' ביטול ומקבלי' גילוי אלקי', וזהו ושמים בורת

14 מקיף למעלה ממקיף זה, וזהו שאנו אומרים בחול
 15 לשון עבר ולשון נסתר שע"י המצוה נעשה מקיף והוא
 16 בבחי' העלם שזהו לשון נסתר ולשון עבר אבל בשבת
 17 נכנסו המקיפי' ונעשים פנימי' זהו לנוכח במצותיך
 18 בחי' פנימי', וזהו מצוה גוררת מצוה שבחול עושה
 19 המצוה שלמטה בחי' מקיפי' למעלה ובשבת המצוה
 20 שלמטה גורר ממקיפי' לפנימי' וכידוע שהמצות שרשם
 21 בעשר ספי' וכידוע החשבון ט' פעמים ט' וכו', ועשרים
 22 גרה השקל הוא בחי' מקיפי' ופנימי', וזהו כל העובר
 23 על הפקודים שעובר עליהם ומקיים הפקודים רמ"ח
 24 פיקודין אברים דמלכא תחילה בבחי' מקיף ואח"כ
 25 בבחי' פנימי', מחצית השקל בשקל הקדש, אשר
 26 קדשנו במצותיו קדשנו במצותיך זהו שקל הקודש.

כי תשא

1 תו"מ באהבה ויראה (מקבל) אזי עי"ז ממשיכים את
 2 ראש בני' גילוי עצמות אלקות כשאוא"ס שורה בח"ע
 3 שהוא התורה ונמצא התורה בגשמי' והתורה ברוחני'
 4 וכמו הקב"ה מניח תפילין יושב ועוסק בתורה ועי"ז הוא
 5 היחוד ב' חצי צורות, וזהו הצורות שתי חצי צורות.
 6 עשרים גרה השקל, גרה הוא לשון גרירה כי מצוה
 7 גוררת מצוה, כי הנה בחול אנו אומרים אשר
 8 קדשנו במצותיו לשון נסתר ובשבת אנו אומרים קדשנו
 9 במצותיך, וגם בחול אומרים קדשנו לשון עבר ובשבת
 10 מבקשים לשון בקשה קדשנו. וביאור הענין מצות נק'
 11 לבושיך וגם נקראי' פרי, ובחול הם לבושי' מקיפי'
 12 עליונים ועי"י קיום המצוה נעשה למעלה לבושי'
 13 ומקיפי', ובשבת מבקשי' שיבוא המקיף לפנימי ויהיה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

25 לבחי' רוח כו'. אך לע"ל נא' והסירותי את לב האבן
 26 מבשרכם ונתתי לכם לב בשר, כי הנה יש פי' בבשר ע"ד
 27 מ"ש כל הבקר לעולה שקאי על המלאכי' שנק' בשם
 28 בקר והיינו בחי' בשר שהוא רשפי אש ותשוקה נפלאה
 29 אליו ית', ולע"ל יהי' בחי' בשר ע"ד כל הבקר לעולה
 30 כו', ולכן ארז"ל משה מן התורה מנין שנא' בשגם הוא
 31 בשר בשגם גימ' משה והיינו שהוא בחי' בשר ע"ד כל
 32 הבקר כו' (ולכן כשהי' בהר ק"ך יום לחם לא אכל כו'
 33 שהגוף שלו הי' ניזון מרוחניות ע"ד המלאכי' כו'). וזהו
 34 אשפוך את רוחי על כל בשר, הנה לי' שפיכה הוא לי'
 35 ריבוי דהיינו ריבוי השפעת בחי' הרוח בחי' רוח הקדש
 36 וגילוי אלי', וזהו יבא כל בשר כו' להשתחוות לפני, פי'
 37 השתחווא' כולל ב' בחי' העלאה והמשכה כי
 38 ההשתחוואה הוא ביטול והעלאה מלמטלמ"ע, אך כמו
 39 למשל בענין ההשתחוואה הנה האדם מרכיץ ראשו
 40 שמרמז לבחי' המשכה, כך עדי"ז יובן למעלה שע"י
 41 ההשתחווא' גורם המשכה, וזהו להשתחוות לפני אמר
 42 הוי' שיומשך ע"י ההשתחווא' שהוא בבחי' לפני
 43 המשכת תוס' אורות בשם הוי', וזהו אמר הוי' כו'.
 44 וזהו שא' בילקוט בעוה"ז הייתם עולי' לרגל שלש
 45 פעמי' בשנה שנא' שלש פעמי' בשנה יראה כל
 46 זכורך, אבל לע"ל והי' מדי חדש בחדשו ומדי שבת
 47 בשבתו יבא כל בשר כו' להיות כי יהי' גילוי השמחה
 48 דישמח ה' במעשיו, וישמח ישראל בעושיו כו'.

ד"ה שלוש פעמים בשנה

בס"ד. (ש"פ משפטים. בדר"ח אדר ראשון, ל"ב).

1 ופי' יבוא כל בשר כו', הנה בפי' בשר יש בו כמה פי',
 2 הא' כמשארז"ל בילקוט א"ר אלעזר כל מי
 3 שנעשה כבשר בעוה"ז זוכה לראות פני שכינה, והיינו
 4 כמארז"ל בפ"ק דסוטה ד"ה סע"א בשר כתי' בי' ונרפא
 5 אדם לא כתי' בי' ונרפא, ופי' אדם הוא קשה, אבל בשר
 6 הוא רך ועניו כו', ולכן בשר כתי' בי' ונרפא כו' שנכנע
 7 מהיסורי' כמו שפירש"י ז"ל שקרוב להתרפאות כו',
 8 והיינו בחי' סור מרע כו', דבאמת כדי שיוכל להיות מלך
 9 ביפיו תחזינה עיניך כתי' לעיל מיני' (ישעי' ל"ג) ועוצם
 10 עיניו מראות ברע, פי' מי שעוצם עיניו מראות ברע
 11 דהיינו בחי' סור מרע מלך ביפיו תחזינה היינו בחי' יראה
 12 פני אלקי' כו'. ועויל"ל בשר עדימ"ש ואחרי עורי נקפה
 13 זאת ומבשרי אחזה אלוה, (באיוב י"ט ק"ו), וארז"ל
 14 במד"ר ר"פ וירא שקאי על אברהם בענין המילה דהיינו
 15 אחר שהעביר עור הערלה שהוא מסתיר ומעלים לגמרי
 16 כידוע אז מבשרי אחזה אלוך כו', דהיינו ע"י בחי'
 17 בריתך שחתמת בבשרינו, שע"י נטירת הברית עי"ז יזכה
 18 לראות פני השכינה כו'. ועויל"ל בשר, שאפי' כל בשר
 19 יבוא להשתחוות, והענין הוא דלע"ל נא' (ביואל ג' א')
 20 והי' אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר, דהנה כתי'
 21 לא ידון רוחי באדם בשגם הוא בשר שבתחלת הבריאה
 22 נברא האדם במעלה עליונה שידון רוחי באדם אך ע"י
 23 שהוא בשר כו' שנמשך אחר תאוות הגוף לכן לא ידון
 24 רוחי, ופי' ידון לי' נדן ונרתק שהגוף לא יהי' נדן ונרתק

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

38 באופן של יש מאין, שהבינה לא משיגה את נקודת
39 החכמה שהיא בבחינת 'אין' לגביה.
40 ונתבאר שם בפרקים מ"א ומ"ב, דעיקר הידיעה דחכמה
41 הוא בבחינת ראייה ובבחינת התאמתות, - אופן הידיעה
42 של החכמה הוא באופן של ראייה והתאמתות, שדבר
43 שאדם רואה בעיניו מתאמת אצלו יותר מאשר דבר שרק
44 שומע עליו באזניו, וכך אופן התפיסה של החכמה, הוא
45 באופן שכאילו רואה את הענין והענין מתאמת אצלו
46 בצורה הברורה והמוחשית ביותר.
47 וגם בבחינת נקודת ההשכלה דחכמה - בחכמה עצמה
48 יש כמה דרגות, יש את הראייה שבחכמה, הדרגה
49 העליונה, ויש גם את נקודת ההשכלה שבחכמה, שעם
50 היות שהוא שכלי, מבל מקום העיקר בזה הוא לא ענין
51 של הסברים והוכחות, אלא העיקר הוא ההנחה בשכלו
52 (דער לייג אין שכל - ההנחה בשכל) שכך הוא הדבר,
53 למרות שאינו יכול להסביר את הדברים באופן שכלי.
54 ו'הנחה' זו הוא בחינת האין דחכמה שאינו מושג בבינה
55 בו' כיון שהבינה היא הכוח להבין את השכל על ידי
56 סברות הגיוניות ושכליות, לכן אינה יכולה לתפוס ענין
57 של 'הנחה'. וכפי שנתבאר שם (בפרק מ"ב) שישנה
58 תופעה מעניינת, שאדם שנופלת לו הברקה של רעיון
59 (חכמה) לאחר שהתייעץ והתאמץ להבין דבר מה,
60 מרגיש שהברקה זו מיישבת ומסבירה הכל, ונעשה לו
61 ברור וטוב. רק לאחר מכן, כשמתחיל לנתח את הפרטים
62 (בינה), שם לב שלא כל הפרטים מיושבים ומובנים.
63 ואם כן, כיון שיחס החכמה לבינה הוא באופן של אין
64 ויש, כיצד אמרנו לעיל שהמשכת החכמה בבינה היא
65 באופן של עילה ועלול ולא של אין ויש?
66 מתרץ הרבי נ"ע: מבל מקום - למרות שיש ביניהם יחסי
67 גומלין של יש ואין, הרי אצילות הבינה מהחכמה אינו
68 בדרך יש מאין אלא בדרך עילה ועלול,
69 שהרי באמת אין התהוות הבינה בעצם מהותה מן
70 החכמה, כלומר, אם כל מה שהיה בבינה היה נמשך
71 ומגיע מהחכמה באופן שהבינה אינה תופסת אותו, היה
72 נקרא זה 'יש מאין'. כיון שהתהוות דבר באופן של יש
73 מאין, הוא באופן שכל מה שנמצא ב'יש' מגיע מה'אין',
74 אלא שזה באופן של העלם והסתר מוחלט, שלכן מכנה

עני. 1
2 נושא הפרק: דוקא במלכות ישנו הכוח להוות יש מאין
3 ממש, וכל שאר הספירות הם עילה ועלול בלבד (וגם
4 חכמה ובינה לכל היותר הם כדוגמת יש מאין בלבד).
5 תוכן הפרק: לאחר שביאר הרבי נ"ע בפרקים הקודמים
6 את כל הדרגות של סדר ההשתלשלות בכללות, החל
7 מהעצמות ממש ועד לעולם האצילות ('עשיה דכללות'),
8 מבאר אותם הרבי נ"ע בפרטות בתוך המלכות של
9 אצילות.
10 ובפרטיות יש לבאר כל המדרגות האלו של סדר
11 ההשתלשלות, כפי שטמונים בבחינת מלכות דאצילות,
12 - היינו, כפי שהם קרובים יותר אלינו, הנבראים.
13 דהנה ידוע בענין הנאמר בספר יצירה¹²: נעוץ תחלתן
14 בסופן וסופן בתחילתן, שיש נעיצת התחלה בסוף יותר
15 מבראש המתפשט, - כלומר, יש את העצמות ויש את
16 ההתפשטות, והעצמות (שהיא ההתחלה ממש) נעוצה
17 בסוף ההתפשטות יותר מאשר בתחילת ההתפשטות.
18 והיינו דבחינת מלכות - 'סוף ההתפשטות' שהיא סופא
19 דכל דרגין דאצילות (סוף כל הדרגות שבעולם
20 האצילות) יש בה נעיצת התחלה יותר מבחכמה -
21 'ראשית ההתפשטות' - שהיא ראשית האצילות בו'.
22 כלומר, במלכות, הספירה האחרונה הנקראת 'סוף', יש
23 שורש עמוק ונעלה יותר (מהכתר), מאשר בחכמה,
24 ראשית התגלות הספירות וזה מתבטא בכך, שהמלכות
25 מהווה מאין ליש, כפי שיבאר להלן, ואילו ההמשכה
26 משאר הספירות, היא באופן של עילה ועלול בלבד.
27 דהנה חכמה היא ראשית ההשתלשלות - הספירה
28 הראשונה, דההמשכה מהחכמה אל הבינה הוא בבחינת
29 עילה ועלול - היינו, המשכה שבערך ובבחינת קירוב
30 לדרגה הקודמת, ולא ענין של התהוות חדשה, יש מאין
31 בו'.
32 על הנחה זו, שחכמה ובינה זה עילה ועלול, דן הרבי
33 נ"ע באריכות, מקשה ומיישב, במאמר המוסגר:
34 (והגם שנתבאר לעיל פרק מ"א ומ"ב דחכמה ובינה הן
35 אין ויש שהבינה אינה משיגה האין דחכמה בו', - דכיון
36 שבנקודת ההשכלה של החכמה מאיר עצמות השכל
37 שלמעלה מהשגה, המשכת הבינה שענינה השגה היא

21 המצאה קיימת, יכול להרחיב ולפרט אותה, וגם לבוא
 22 ולהבין על עומק הענין בו' שגם זה הוא בכוח הבינה,
 23 וכמו שנתבאר במקום אחר.
 24 וכיון שלבינה יש שורש נפרד מהחכמה מדוע אנו
 25 אומרים שהיא מקבלת מהחכמה? - על זה ממשיך
 26 ומבאר: וענין אצילות הבינה מהחכמה הוא רק התגלות
 27 לבר, בתהליך הגילוי של השכל, הבינה צריכה לקבל
 28 מהחכמה, והיינו ההשגה דבינה מתגלית מהחכמה אך
 29 לא עצם הכח, דעצם הכח דבינה יש לו מקור מיוחד
 30 ב"כוח המשכיל" בנוכר לעיל, רק השגה דבינה אי
 31 אפשר להיות בלי נקודת החכמה, וכמו שאי אפשר
 32 להיות נהר בלא מעיין בו', שהמעין הוא החכמה, כפי
 33 שמעין זורם טיפין טיפין, והנהר הוא הבינה שהמים בו
 34 בהרחבה ובהתפשטות. וכמו שהנהר מקבל את מימיו
 35 מהמעין, כך כוח הבינה המרחיבה ומפתחת את השכל
 36 - צריכה לקבל את נקודת ההשכלה מהחכמה.
 37 כלומר, אמנם הכוח של הבינה להרחיב ולפתח הוא כוח
 38 שעומד בפני עצמו, אבל את מה הבינה מרחיבה
 39 ומפתחת? - את נקודת החכמה.

1 אותו היש בשם 'אין'. אבל אין זה כך, אלא הבינה
 2 והחכמה הם שני כוחות נפרדים שאינם מתהווים זה
 3 מזה, ולכן, מה שהבינה מצליחה להשיג מהחכמה זה
 4 באופן של 'עילה ועלול', ומה שלא, זה בגלל שזה כלל
 5 לא נמשך אליה, ולא שזה נמשך אך בהעלם.
 6 וכנודע שהבינה יש לה מקור מיוחד בנפש מכח המשכיל
 7 שהוא המקור לכל כוחות השכל, כמו החכמה בו' שיש
 8 לה מקור מיוחד שם (וכן הוא בספירות העליונות
 9 ששורשם ב"ג המידות שבכתר, שמהמזל הח' נמשכת
 10 החכמה ומהמזל הי"ג נמשכת הבינה),
 11 ומביא הרבי נ"ע הוכחה לענין שלכוח הבינה יש שורש
 12 ומקור נפרד מכוח החכמה: ולכן יש מי שהוא בעל
 13 השגה - בינה - ואינו בעל הבנה -
 14 חכמה¹³, דעם היות שאין בכחו להמציא שכל חדש כיון
 15 שזה רק מכוח החכמה להבריק הברקות ולהמציא
 16 רעיונות חדשים, מכל מקום בכחו להבין כל ענין שבלי
 17 בהשגה טובה, כיון שזו תכונת הבינה, והעיקר של יכולת
 18 הבינה, הוא בבחינת הרוחב היינו לפרט כל הפרטים
 19 שבנקודת ההשכלה שמקבל מוולתו בו', למרות שהוא
 20 עצמו לא יכול להמציא המצאות חדשות, לאחר שמבין

אני לדודי ודודי לי הרענה בשושנים
 בס"ד. יוס' ב' דר"ה, תער"ג

דבר וכמו להתחכם בהמצאת השכלה חדשה ואינו בעל הבנה עד כי לפעמים הנה הוא עצמו אינו מבין הפלאת מעלת המצאתו החדשה שהשכיל, וכן יכול להיות שהוא בעל הבנה טובה ואינו בעל המצאה, וישנו מי שהוא בר דעת גדול להתעמק בשכל והשגה ונכנס בעומק ההשכלה ועומק ההשגה בהתעמקות גדולה, והוא בעצמו אינו לא בעל המצאה ולא בעל הבנה, דענין ההבנה הוא מה שמפרט ומברר ומלבן נקודת ההשכלה דחכמה, וזה אינו יכול כ"א לאחר שאחזר המציא את ההשכלה והביאה לידי הבנה טובה, הנה הוא כחו עמו להתעמק בהשכלה הריא ויודעה על בורי', הרי שהג' מוחין אינם מכריחים ואינם מחייבים אלו לאלו.
 וכן משמע ב"אמרי בינה" לכ"ק אדמו"ר האמצעי, שער קריאת שמע (נו, א), וזה לשונו שם: הרי אנו מוצאי' שיהיה אדם בעל הבנה מופלג ואינו בעל השגה ותפס כלל כי להמציא המצא' כלי מוחו מסוגל והוא בחינת מוח החכמה שהוא קר ולח וכלי מוח ההשגה והתפיסא אינו בסוב אצלו ע"כ לא ישיג ריבוי דברי' וגם לא ישיג לעומק כלל רק מבחוץ (בל"א פון אויבין מושכל ראשון וכו') והיינו קוצר המשיג לא לאורך ורחב ולא לעומק כו' ויש אדם בעל השגה בעומק ואורך ורחב ואינו בעל הבנה כלל להמציא שכל בעומק ואינו יכול לחדש כלום רק מה ששומע ולמוד הוא משיג לעומק בתכלית ולאורך כו'. וצריך עיון.

13. כאן משמע ש"בעל הבנה" קאי על אדם בעל חכמה. וכן משמע בדרך מצוותיך, "מצוות זכירת ומחיית עמלק" (צח, ב). וכן הוא בספר המאמרים תרפ"ט, דיבור המתחיל "ביום השמיני עצרת", פרק מז, וזה לשונו: והענין בזה הוא דהנה ידוע דבשני כחות הנפש חכמה ובינה הרי אפשר להיות חכמה בלא בינה ובינה בלא חכמה דאפשר להיות בעל הבנה ואינו בעל השגה וכן אפשר להיות בעל השגה ואינו בעל הבנה. וכמו שאנו רואין במוחש בחושי בני"א דיש מי שהוא בעל הבנה להמציא המצאות וסברות חדשות ואינו בעל השגה להשיג ולהבין דבר ולברר כל דבר, וזה מה שאינו בעל השגה אין הכוונה שהוא אינו בעל השגה לפי ערך מה שהוא בעל הבנה. היינו דבהשגתו אינו לפי ערך גדול מעלתו בהבנה, אלא שאינו בעל השגה כלל. דיכול להיות שהוא בעצמו אינו משיג את זה שהוא בעצמו השכיל. ומכש"כ שאין לו החוש לברר וללבן את דבר ההשכלה הריא ויש שהוא בעל השגה ואינו בעל הבנה.
 לעומת זאת, בכמה מקומות משמע ש"בעל הבנה" קאי על אדם בעל בינה, ולדוגמא, במאמר דיבור המתחיל "כי שמש ומגן ה' אלקים" (מוצש"ק י"ט כסלו תרצ"ב, בסעודה) וזה לשונו שם: וכמו בג' מוחין חב"ד הנה לבר זאת שהכחות חב"ד אינם מכריחים זה את זה, ואינם מחייבים אלו לאלו דהחכמה אינה מרחתת הבינה, והבינה אינה מחייבת הדעת, וכמו שאנו רואים במוחש דיכול להיות שהוא משכיל על

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[תשרי ה'תש"ג]

22 שכן, כאשר יתקרב עת הגאולה, חלק מבני ישראל
 23 יתגשם מאוד ויתבולל בין תושבי הארצות בהן ימצאו,
 24 בשל סיבות שונות, כמו חברים רעים או מנהיגים רעים,
 25 עד שלעיתים ישכחו, או לא ירצו לדעת, את מוצאם
 26 היהודי;
 27 כיצד תתקיים הבטחתו של הקדוש ברוך-הוא שישעיהו
 28 הנביא אומר בשם ה' יתברך – שהם יחזרו לעמם? על
 29 כך אומרת הנבואה השניה, שישמע וייקלט קול השופר
 30 הגדול שיזעזע את כולם.
 31 הנבואה הראשונה היא, שה' יתברך יזעזע את העולם,
 32 ערב הגאולה, בזעזוע כה חזק עד שכל האנושות תרעד.
 33 הזעזוע הפלאי יביא להכרה, שגם היהודים הנשכחים
 34 ביותר הינם יהודים.
 35 הנבואה השניה היא, שהשופר הגדול יעורר גם את
 36 האובדים והנידחים, שגם להם תהיה תשוקה
 37 להשתחוות לפני האלקות הקדושה בירושלים.
 38 קיצור. ערב הגאולה ה' יתברך יסעיר את העולם, ואז
 39 גם היהודים הרחוקים ביותר יכירו שהם יהודים.
 40 השופר הגדול יעורר את נקודת היהדות, גם אצל
 41 יהודים אובדים ונדחים.

1 "והי' ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים
 2 בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר
 3 הקדש בירושלים"¹.
 4 זו הנבואה שישעיהו הנביא אומר בשם ה' ברוך-הוא
 5 על אחרית הימים של הגאולה האחרונה, כמו שכתוב
 6 בפסוק הקודם² "ואתם תלוקטו (מן הגלויות³) לאחד
 7 אחד בני ישראל". בזמן הגלות, עם ישראל התפזר בכל
 8 קצות הארץ, כמו שכתוב⁴ "כי כארבע רוחות השמים
 9 פרשתי אתכם נאום ה'".
 10 כאשר יגיע זמן הגאולה, היהודים שימצאו בפנינת
 11 שונות וגם נידחות של הארץ, וגם אלה שימצאו באיים
 12 קטנים רחוקים מאוד, וכן גם במקומות שבהם ימצאו
 13 רק יהודים בודדים, יתקבצו אז גם הם כדי להתקבל
 14 אל תוך כלל ישראל.
 15 הגם שאותם יהודים מועטים, בפרט אותם בודדים
 16 שימצאו בפנינת נידחות שונות של הארץ ובאיי הים,
 17 יהיו מאוד מגושמים ושקועים בעניני העולם, ורחוקים
 18 מיהדות בכלל, ולא ירצו לצאת מבתיהם הטובים
 19 והמסודרים להצטרף אל משיח צדקנו לארץ ישראל,
 20 הם בכלל לא ירצו לשמוע אודות הגאולה המאושרת
 21 מהגלות על-ידי משיח צדקנו;

ב.

54 בנבואה זו מוזכרים שניים משמותיו של הקב"ה – שם
 55 אדני ושם הוי'. שם אדני הוא שם דין, ושם הוי' הוא
 56 שם הרחמים⁶.
 57 למרות שחורבן ומלחמה ענינם דין, אך באמת הדין
 58 הוא רחמים, שמלבד זאת שהחוטאים מתנקים
 59 מחטאייהם, המלחמה והזעזועים הסוערים שלה, הם
 60 הכנה והכשרה מסוימת לגאולה השלימה על-ידי משיח
 61 צדקנו;
 62 זהו ענינו של השופר הגדול.
 63 הוא יעורר אצל כל היהודים את נקודת היהדות, שכל
 64 אחד, על-פי מעמדו ומצבו, ישתפר ויתעלה בחיי תורה

43 צריך להבין; מהו ענינו של השופר הגדול?
 44 כתוב⁵ "ואדני הוי' בשופר יתקע והלך בסערות תימן".
 45 פסוק זה גם הוא נבואה, על-ידי זכריה הנביא, על
 46 אחרית הימים של הגלות האחרונה, ומהו ענין השופר
 47 הגדול? הנבואה "ואדני הוי' בשופר יתקע" עוסקת
 48 בשופר של מלחמה שצריך להחריב את הארצות
 49 שחטאו הרבה בכלל, וכנגד עם ישראל בפרט. זהו
 50 שכתוב "והלך בסערות תימן": קול השופר ש"ואדני
 51 הוי' בשופר יתקע", הוא שופר מלחמה ש"והלך
 52 בסערות תימן". הוא עומד להחריב את הארצות
 53 החוטאות.

(4 זכריה ב, י.
 (5 שם ט, יד.
 (6 לקוטי תורה, ראש השנה ס, ג.

(1 ישעיהו כז, יג.
 (2 שם, יב.
 (3 רש"י.

13 כפי שאנו רואים במוחש, שחבלי המשיח זעזעו את
 14 כולם, ובמידה מסויימת קירבו ליהדות, ויקרבו עוד
 15 יותר. אלא שעם כל זה אלו הם היסורים של חבלי
 16 המשיח.
 17 השופר הגדול הוא קריאת חיבה האבהית של ה' יתברך
 18 שתגיע לכל היהודים, גם לאובדים והנידחים.
 19 קיצור. "ואד' הוי' בשופר יתקע" הוא קול השופר של
 20 המלחמה ש"והלך בסערות תימן", להחריב את העולם
 21 החוטא ולהחזיר לכלל ישראל את היהודים שהתרחקו.
 22 אד' הוא דין – חבלי המשיח, הוי' הוא רחמים –
 23 ההכנה לגאולה השלימה. ה"יתקע בשופר גדול" הוא
 24 קריאת תשובה וחיבה האלקית לכל היהודים.

1 ומצוות יהודיים, וכשמשיח צדקנו יבוא בקרוב, אזי
 2 יקויים הכתוב⁷ "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי
 3 קדוש", כי חבלי המשיח ניקו ומנקים את עם ישראל
 4 מכל הלכלוך שהצטבר, והשופר הגדול יעורר את כולם
 5 לשמוע ולקלוט את הקדושה האלקית.
 6 קול השופר וסערות תימן יגרמו שגם האובדים
 7 והנדחים שהתרחקו לחלוטין מעם ישראל והתבוללו
 8 בעמים זרים. גם אלו שנדחו כה רחוק, ונפלו מטה
 9 מטה, עד שהם מתביישים להקרא בשם "יהודי",
 10 ומתרגזים כאשר מזכירים להם את מוצאם היהודי
 11 ועושים את כל האפשרי כדי להבדל מיהדות ומיהודים
 12 – גם הם יגיעו להכרה שהם יהודים.

ג.

25

53 העונג הקר והמיושב משביע את בעל התאוה, והשובע
 54 מושך את בעל התאוה יותר ויותר עד שהוא נעשה
 55 שקוע בזה. זהו האובד "בארץ אשור" – אשור⁸
 56 משמעו עונג ואשור. המתמסר לתאוות הוא אובד
 57 "בארץ אשור";
 58 ההתמכרות מתוך התלהבות לתאוות גשמיות כאש
 59 בוערת עושה את בעל התאוה צמא יותר לתאוות, עד
 60 שהוא מתדרדר לבוץ הנחות של פשעים. זהו הנידח
 61 "בארץ מצרים" – מצרים⁹ משמעו הבוץ הנחות ביותר
 62 של חטאים.
 63 בתחילה הם חבלי המשיח של "ואד' הוי' בשופר
 64 יתקע", לזעזע את היהודים בכלל ואת הרחוקים בפרט,
 65 ואחר-כך יהיה ה"יתקע בשופר גדול" – קריאת החיבה
 66 האבהית-אלקית לתשובה, שתעורר את נקודת היהדות
 67 אצל כל היהודים בכלל, ואצל אלה שהיו אובדים
 68 ונידחים בפרט, שכולם ילכו עם משיח צדקנו בקרוב
 69 ממש להשתחוות לה' בהר הקודש בירושלים.
 70 קיצור. אחרי חבלי המשיח המבהילים והמחרידים,
 71 תבוא קריאת חיבה אלקית חזקה מאוד לתשובה,
 72 שתשפיע על כל היהודים וגם על הרחוקים ביותר,
 73 שהם קרירים ומיושבים או מכורים בהתלהבות כאש
 74 בוערת לתאוות-ההפקרות הנחותות ביותר, וגם הם
 75 ישוכו לחיי תורה ומצוות, ואת כולם משיח צדקנו
 76 יוביל בקרוב ממש לארץ ישראל שנוקתה היטב.

26 קריאת החיבה האלקית לתשובה שתהיה לאחר חבלי
 27 המשיח, תהיה כה עזה, שמלבד זאת שהיא תעורר את
 28 בני התורה ושומרי המצוה בנגעוים לא רגילים
 29 לאלקות; להתמסרות על-אנושית לקיום המצוות
 30 ולימוד התורה, ולתשוקה עזה להתעלות ביראת שמים,
 31 אהבת הבורא ברוך-הוא ואהבת ישראל עם מידות
 32 טובות – היא תגיע גם לאלו שנפלו מטה מטה ושקעו
 33 בטינוף תאוות העולם.
 34 קריאת החיבה האלקית לתשובה תגיע גם ל"האובדים
 35 בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים", אלו הנמצאים
 36 בבוץ העמוק ביותר של חיי-תאוה מופקרים, המביאים
 37 למעשי-הרצח הגדולים ביותר, ותעורר גם בהם את
 38 התשוקה לחיים יהודיים של תורה ומצוות. הגעגוע
 39 הפנימי שלהם יהיה להשתחוות אל הקדושה האלקית
 40 בירושלים. זהו "ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים
 41 בארץ מצרים".
 42 חטאי האנושות הכלליים נחלקים לשני חלקים בעלי
 43 שתי תכונות שונות: אחת היא התענוגות שלווה והשניה
 44 התמכרות נלהבת סוערת. לשתי תכונות אלו יש שני
 45 מקורות שונים. מקור העונג הקר והמיושב של תאוות
 46 גשמיות הוא בעיקרו שכל, ומקור ההתמכרות הסוערת
 47 לתאוות גשמיות כאש בוערת הוא בעיקרו מידות.
 48 כוונת הביטוי 'בעיקרו שכל' ו'בעיקרו מידות' היא,
 49 שלמרות שבשניהם העיקר הוא העונג והתאוות
 50 הגשמיות, החילוק הוא באיזה אופן הם באים לידי
 51 ביטוי. האם זהו עונג קר ומיושב, או עונג של
 52 התמכרות כאש בוערת.

וה' ביום ההוא יתקע בשופר גדול

(9) מצרים היתה שקועה בחטאים הנחותים ביותר, כמו שנאמר (ויקרא יח, ג) כמעשה ארץ מצרים גוי. ראה גם יחזקאל כג, מסכת קידושין מט, ב ועוד [הערת כ"ק אדמו"ר].

(7) יתרו יט, ו.

(8) מלשון אשרי יושבי ביתך [הערת כ"ק אדמו"ר]. לקוטי תורה, ראש השנה ס, ע"א.

40 'יסוד היסודות ועמוד החכמות', אם הם יסודות, לשם
 41 מה הם זקוקים ליסוד, ומהו הלשון עמוד החכמות,
 42 לכאורה היה צריך לומר ועומק החכמות. אלא הענין
 43 הוא, ישנם ענינים שהם יסודות ואף על פי כן הם כן
 44 זקוקים ליסוד. היסודות עצמם חלשים, והם זקוקים
 45 ליסוד. כך גם חכמות, למרות שהן חכמות, הן זקוקות
 46 למעמד, צריכים מעמד בחכמה, שזהו ועמוד החכמות.
 47 בתורה, ישנם חידושי תורה, חידושים שיש להם
 48 יסודות, אין זה מה שהוא עצמו מחדש, לחידושים יש
 49 אמנם יסודות בגמרא, משנה ופסוק, אך אף על פי כן
 50 הם עדיין חלשים, צריך להיות יסוד היסודות, כלומר,
 51 צריכים להתעמק ולהגיע אל נותן התורה. נשאלת
 52 השאלה כיצד יכולים להגיע אל נותן התורה? אומר
 53 על כך הרמב"ם: 'לידע שיש שם מצוי ראשון'. על
 54 המלה "שם" מתייגעים מפרשי הרמב"ם והעולה
 55 מכולם הוא, "שם" פירושו "ענין", כפי שהרמב"ם
 56 אומר להלן בהלכות תשובה, שם נבואה, שם מדע,
 57 שהפירוש הוא ענין נבואה, ענין מדע. כך גם הפירוש
 58 של 'שם מצוי ראשון' - ענין מצוי ראשון, כלומר,
 59 הידיעה וההשגה באלקות. 'והוא ממציא כל נמצא וכל
 60 הנמצאים כו' לא נמצאו אלא מאמתת המצאו', זה
 61 הענין של "הוא - הכל" ו"הכל - הוא".
 62 ה. להבין את הענין של "הוא - הכל" ו"הכל -
 63 הוא", ומה ההפרש ביניהם - יכול רק יהודי. אומות
 64 העולם אינם שייכים להשגה אלקית. גם באומות
 65 העולם ישנם חכמים גדולים, וחלק מהם הבינו
 66 אלקות כמו אפלטון וכדומה, אך אצלם היה הכל
 67 השגה בהתלבשות. ודאי הדבר שגם אצלם ישנם
 68 הבדלים בין החכמים, יש מהם שהבינו יותר
 69 בהתלבשות או פחות בהתלבשות, פחות מופשט או
 70 יותר מופשט, אך בדרך כלל זה הכל השגה
 71 בהתלבשות. להבין ענין אלקי בהפשטה, שייך רק
 72 ליהודי, שכן יהודי עצמו הוא אלקי, ובה כל בני
 73 ישראל בהשוואה. כולם, ממש רבנו עד ליהודי
 74 הפשוט ביותר, יכולים להגיע להשגות הגדולות
 75 ביותר, אב אחד לכולנו⁸, מתי יגיעו מעשי למעשה
 76 אבותי⁹. ביכולת כל יהודי להגיע למדרגות הגבוהות
 77 ביותר בעבודת הבורא, כמו אברהם אבינו ומשה
 78 רבנו, שכן כל יהודי הוא חלק אלוהי ממעל.

1 א. החסיד ר' גרשון דוב נ"ע היה בליובאוויטש
 2 ושמעתי ממנו שבילדותו הלך פעם עם זקני החסידים
 3 ל"ברית" - והם אמרו הפתגם: יהודי צריך לעשות
 4 עוד יהודי. על חסיד אחד לעשות עוד חסיד.
 5 ב. כשחזרתי על אימרה זו בפני הוד כ"ק אאמו"ר
 6 הרה"ק, היא מצאה מאד חן בעיניו, והוסיף על כך:
 7 על תורה כתוב¹ דרכיה דרכי נועם. על הפסוק²
 8 בראשית, מביא רש"י: אמר ר' יצחק לא הי' צריך
 9 להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם³ שהוא
 10 מצוה ראשונה מה טעם כו' משום כח מעשיו הגיד
 11 לעמו כו'⁴. והוא מהמדרש⁵. הרי באמת לא מובן,
 12 מדוע מזכיר רש"י מצות החודש הזה לכם, ולא מצוות
 13 חיוביות אחרות. אלא האמת היא, שעיקר הקושיא
 14 הוא, מדוע מתחילה התורה בסיפור מעשה בראשית
 15 ולא בענין של מצוה. ואילו החודש הזה לכם שרש"י
 16 מזכיר זה לאו דוקא. המצוה הראשונה היא מצות
 17 פרו ורבו, כלומר המצוה הראשונה בתורה היא פרי'
 18 ורבי'. פירוש: על יהודי אחד לעשות עוד יהודי.
 19 ג. הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק דיבר אז בענין רבי
 20 וחסיד. ואמר שחסיד הוא חלק מרבי. דהנה איתא
 21 ברמב"ם⁶, וז"ל: מיסודי הדת לידע שהאל-ל מנבא את
 22 בני אדם. זה ענינו של חסיד, ומזה יש בכוחו של חסיד
 23 לעשות עוד חסיד.
 24 ד. תורה היא בסדר והדרגה. הסדר עצמו של
 25 פרשיות התורה הוא מתוך סדר, וכך הדבר גם בתורה
 26 שבעל-פה, שבסדר שבה יש כוונה.
 27 הרמב"ם מתחיל את ה"יד" שלו בספר המדע.
 28 לכאורה הרי ה"יד" הוא ספר הדינים והיה צריך
 29 להתחיל בעניני דינים כמו שנים אוחזין בטלית, חייב
 30 וזכאי, טומאה וטהרה, מדוע הוא מתחיל ב"מדע"?
 31 ספר המדע מחולק לחמש הלכות, הלכות יסודי
 32 התורה, הלכות דעות, הלכות תלמוד תורה, הלכות
 33 עכו"ם והלכות תשובה. לכאורה, היה עליו להתחיל
 34 בהלכות תשובה, שהיא שייכת לכל אחד, הרי אין
 35 צדיק בארץ אשר לא יחטא⁷.
 36 התחלת ספר המדע היא: יסוד היסודות ועמוד
 37 החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל
 38 נמצא וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא
 39 נמצאו אלא מאמתת המצאו. יש להבין מהו הלשון

המכירי תהלים קיא, ז. בשם תנחומא. ועיין שהש"ר א.ד. זח"ב לט.

(6) הלכות יסודי התורה פ"ז.

(7) קהלת ז, כ.

(8) ראה תניא פרק לב.

(9) תנא דבי אליהו רבא פרק כה.

(1) משלי ג, יז.

(2) בראשית א, א.

(3) שמות יב, ב.

(4) תהלים קיא, ו.

(5) תנחומא ישן בראשית יא. הובא גם בליקוט שמעוני בא קפז. ילקוט

42 שהיה לו חוש בנגינה. בשמעו את הניגון - רק הבבות
43 הראשונות - מכלי הזמר קלט אותו מיד, ובבואו
44 לאחר מכן לליובאוויטש שר החסיד ר' אשר את
45 הניגון לפני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק. הניגון מצא
46 מאד חן בעיני אבי, אותן התנועות של געגועים
47 ברצוא ושוב שישנן בניגון. ואבי אמר אז: בניגון זה
48 יכולים להתפלל היטב, יכולים לרחוץ היטב את הכלי
49 בדמעות חמות חמות וזה עוזר לפתיחת הלב.

50 ח. ההבדל בין תורה לתפלה הוא: תורה, כאשר
51 מצויים, הולכים ללמוד. תפלה היא ענין שצריך לבוא
52 בדרך ממילא. אלא מה - אדם צריך להרגיל עצמו
53 בכך. תפלה היא השתפכות הנפש, על דרך ואשפוף
54 את נפשי¹⁷. האדם צריך להרגיל עצמו בשפיכת
55 הנפש, כל ענין של השגה כשהוא בא על ידי התפלה
56 - הוא באופן אחד לגמרי.

57 ט. החסיד ר' הענדל היה שבור בתוכו ותמיד
58 בהתעוררות. טובו היה בדרך הפלאה. הוא היה מוסר
59 נפשו עבור כל יהודי, ביחוד עבור ה"יושבים"
60 בליובאוויטש. אם אחד מה"יושבים" היה חולה, היה
61 ר' הענדל רץ בעצמו להשיג חלב, כדי להיות בטוח
62 שהחלב טרי, שזה עתה נחלב.

63 החסיד ר' הענדל היה מתפלל בלבביות
64 ובהתעוררות גדולה, בדמעות ובלבביות. החל מ'מה
65 טובו, עד 'אך צדיקים' היה אצלו בסגנון אחד. הוא
66 היה מתפלל לא בקול רם כי אם קצת גבוה מהרגיל,
67 כך שהיהודים בשוק היו שומעים אותו דרך חלונות
68 בית המדרש הפתוחים. פעם אחת הלך דודי הרז"א
69 נ"ע בחצר ושמע את ר' הענדל מתפלל, נכנס לחדר
70 השני של בית המדרש והאזין לתפלה. ר' הענדל
71 התפלל ב"מנין". בינתיים נכנס הקצב חיים מאיר, נטל
72 דיו מהכיר והתיישב, לאחר מכן נכנס עוד אחד
73 והתיישב ויחד האזינו לתפלתו המתוקה של ר'
74 הענדל. נענה אחד מהם ואמר: אה, זה נקרא
75 להתפלל. בינתיים נכנס בערל החנווני. הוא היה למדן
76 וחיבר פירוש על ישעיה והוא עצמו החשיב את
77 פירושו. אמרו לו הנוכחים: ר' בער, מה אתם אומרים
78 על תפלה כזו - בהתכוונם לתפלת התעוררות
79 והמתיקות של ר' הענדל - ענה להם ר' בערל
80 החנווני: נו, אכן, בודאי, - אף על פי כן... ב"אף על
81 פי כן" זה היה משמע שאף על פי כן לפירושו על
82 ישעיה אין זה מגיע...

1 ו. ברמב"ם הלכות תשובה¹⁰: שלשה הן הנק'
2 אפיקורסין, האומר שאין שם נבואה כלל ואין שם
3 מדע שמגיע מהבורא ללב בני האדם. כלומר, אם
4 יהודי אומר, להשגה אלקית אין לנו ערך כלל, אין לנו
5 שום שייכות לכך, הרי הוא ח"ו בכלל אפיקורס.
6 הרמב"ם מונה עוד ענינים שבגללם נקראים בשם
7 אפיקורס.

8 - הרבה ענינים שבגמרא איתא שנקראו בשם
9 אפיקורס והרמב"ם אינו מביאם, ומאידך גיסא מביא
10 הרמב"ם ענינים אחרים שנק' בשביל זה אפיקורס,
11 עיי"ש -

12 למרות שהרמב"ם¹¹ מסיים חז"ל: כל הרשעים
13 והמומרים וכיו"ב, שחזרו בתשובה בין בגלוי בין
14 במטמוניות מקבלין אותם שנאמר¹² שובו בנים
15 שובבים. אף על פי שעדיין שובב הוא מקבלין אותו
16 בתשובה, ואילו "האומר שאין שם מדע שמגיע
17 מהבורא ללב בני האדם" - אין תשובה מועלת¹³, כמו
18 שכותב הרמב"ם בהלכות עכו"ם¹⁴ שהאפיקורסין אין
19 מקבלין אותן בתשובה לעולם, והאפיקורסין הם
20 התרים אחר מחשבות לבם בסכלות דברים כו'
21 להכעיס בשאט נפש ביד רמה ואומרים שאין בזה עון
22 כו'.

23 האומר שאין לנו שום ערך להשגה אלקית, אין
24 לנו לזה שום שייכות, הרי הוא ח"ו בכלל אפיקורס
25 שאין תשובה מועלת.

26 על מי להטיל את האשמה - אין אני יודע, הם
27 עצמם הרי לא יודעים איך צריכים להיות. ישנן
28 סיבות שונות הגורמות לכך, אך הפועל הוא הרי כך.
29 האמת היא שכל יהודי יכול וצריך להבין אלקות, שכן
30 יהודי הוא בעצמו אלקי, לכן ביכולתו להבין אלקות.
31 על ביטוי המשנה¹⁵ 'צבת בצבת עשויה' שמעתי -
32 יהודי שהוא עצמו אלקי, חלק אלוהה ממעל - יכול
33 להבין אלקות.

34 ז. (כ"ק אדמו"ר הורה לנגן ניגון, ואחרי ששרו
35 ניגון חבד"י לבבי, אמר כ"ק אדמו"ר:)

36 ניגון זה שמעתי בפעם הראשונה בשנת תרס"א
37 בחתונת אחד ממשפחת מחותני הרה"ח הר"מ
38 הורנשטיין. נסעתי אז בשליחותו של הוד כ"ק
39 אאמו"ר הרה"ק בעניני הכלל ועל פי פקודתו הייתי
40 גם על הציון של הרב מברדיצ'וב נ"ע, ונסעתי
41 לחתונה, שם היה גם החסיד ר' אשר מניקוליב¹⁶

(14) שם.

(15) אבות ה,ו. וראה פסחים נד,א.

(16) ראה אודותו ספר השיחות קיץ ה"ש"ת עמוד כת.

(17) שמואל א. א,טו.

(10) הלכות תשובה פ"ג ה"ח.

(11) שם הלכה ז.

(12) ירמיה ג,ד. כב.

(13) ראה לחם משנה להלכות עכו"ם פ"ב ה"ה. יד איתן שם.

18 והתעוררו בהרהור תשובה. ואילו כיום, אלה שנולדו
19 בערים הגדולות, במהומה וברעש, עסוקים וטרודים,
20 הם הרי לא ראו ארור מימיהם.
21 יב. היה חסיד בשם ר' יוסף לוויתן, היה בר דעת
22 גדול ומשכיל בחסידות, והיה בטבע בעל מרה
23 שחורה, תמיד מהורהר, היה מהרהר כמה שעות
24 בענין של חסידות. באותה עיר היה חסיד נוסף, ר'
25 אברהם המלמד, שהיה תמיד שמח. שואל פעם ר'
26 יוסף אחרי התפלה את המלמד ר' אברהם: מה אתה
27 שמח? ענה לו ר' אברהם: אתה כבר חושב כל כך
28 הרבה שעות ועדיין לא הגעת לתכלית, הרי מלא כל
29 הארץ כבודו¹⁸, ויש להיות שמח.
30 (וסיים כ"ק אדמו"ר): כדי לחוש ולהרגיש את
31 ה'מלא כל הארץ כבודו', הרי זה דוקא כשמביאים
32 את ההשגה בעבודה בתפלה בלב דוקא, שיפעל על
33 המדות, ואז יכולים להיות שמח מהמלא כל הארץ
34 כבודו.

ש"פ זו"ר שרה, בסעודת היום

1 לאחר מכן יצאו כולם מבית המדרש, נענה חיים
2 מאיר הקצב ואמר: אוי, איזו תפלה, הייתי נותן "צלע"
3 - הוא דיבר בשפת הקצבים - עבור תפלה זו.
4 י. כשדודי הרז"א נכנס לאחר מכן אל הוד כ"ק
5 אאמו"ר הרה"ק, סיפר לו כל המחזה שראה ושמע,
6 והם החלו לדבר באריכות אודות עבודת התפלה
7 בכלל. אומר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: זה הענין של
8 מזכה את הרבים, כשיהודים פשוטים אלה מתפללים
9 או אומרים תהלים וזוכרים על תפלתו של ר' הענדל,
10 הרי האנחה: איי, זוהי תפלה, שפיכת הלב שלמעלה
11 ממלים, שאי אפשר להכניס במלים, הרי אנחה זו, איי
12 זוהי תפלה, יקרה למעלה יותר מאשר בעלי השגה
13 אחרים.
14 יא. בזמנים עברו, לא היו נחפזים בעיירות
15 הקטנות. כשעברו ליד בית המדרש באמצע היום -
16 נכנסו לתוכו, שמעו איך חסיד מתפלל. הרי אחד
17 התפלל וחמשה עשר יהודים האזינו לתפלתו

(18) ישעיה ו, ג.

אגרות קודש

ב"ה, ד' י"ז שבט, תרפ"א

רוסטוב-דאן

כבוד מחו' הג' הנעלה והכי נכבד וו"ח

אי"א מוהר"ר שמואל מיכיל שי'

1 שלום וברכה!

2 כהיום הגיעני מכתבם מיום א' וארא, בלית חן וכבוד
3 מכתב הרה"ג שליט"א, על מה שהנני נותן תודה רבה
4 לכבוד ידידי על מלאו בקשתי הנפשיית, ומוסגר פה קבלה
5 עייס ב"פ ח"י רוי"כ שמסרתני לועד התמימים, משם ונדבת
6 כבודו.

7 בטח כבר קבל כבוד ידידי שאר מכתביי, אשר בהם
8 ימצא מענה דבר צוואת כ"ק אאמו"ר הרה"ק וצוקללה"ה
9 נגב"מ זי"ע הכ"מ, זולת מה שנמצא צוואה ארוכה, משנת
10 תרמ"ח (שהי עוד צעיר לימים והי' חלוש בבריאותו) ואני
11 אז כבן שבעה וחצי שנה, וכותב סדר החינוך איך שחפץ
12 שיהי חינוכי, והיא ערוכה בענינים, וארוכה ביותר, תחזיק
13 איזה בוויגיין, ונחוצה במאד.

14 תקוותי בהווסד "קופת-רבינו" על מכונה, שיהי לה
15 היכולת המקווה, ותהי' בה מערכת-החסידות, פי' מה

16 שתתענין בענין הרחבת והפצת לימוד החסידות,
17 וההתקשרות לילך בדרכי רבותינו הקדושים, עיי' אמצעות
18 קביעות לימודים בדא"ח בכל אתר, וקביעות משפיעים,
19 וכתבים וספרי דא"ח.

20 ובירתי סכום כתבים אשר בדעתי לחברם במחברת,
21 להעתיקם ולשלחם לכל המקומות, כתבים שאינם
22 עמוקים כ"כ.

23 וגם מחברות קונטרסים שונים, בדרכי העבודה,
24 ואגרות, רשימות שיחות, שהואיל כ"ק אאמו"ר הרה"ק
25 הכ"מ לדבר בשמח"ת בייט כסלו ופורים, אשר הרוב
26 נמצא בהם הנחות מכמה שומעים מקבלים טובים כמו
27 הרי' שילם ז"ל, ויבדלו לחיים שאר התלמידים, וגם ישנם
28 שהם הנחות שלי (אשר מני אז שהיינו יחדיו במוש"ק נח
29 תרס"ב, בעת שמחת הגאולה של דודי הרה"מ שי'
30 הארנשטיין, כמעט רשומים אצלי כל הדיבורי קדש
31 שזכיתי לשמוע מפי קדוש, היושב באתר עליון, וזכותו יאר
32 עלינו לעד).

33 ואגרות קדש הנמצאים אצלי בערך יותר על שלש
34 מאות, שזכיתי לקבל בכל עת בדבר הנהגת המוסד תו"ת,
35 מהם הנהגות, מהם אופן החינוך, מהם מענות על

44 וילנא ומינסק לעורר בכל הני"ל, ותלמידינו הרב ר' אהרן
45 שי' תומארקין בחארקאו אשר לרגליו, והשתתפות
46 תלמידינו הרב ר' שמואל שי' בעזפאלאו, האירה
47 חארקאו ופנים אחרת היתה לה בחיי הרוחני, בכל הבתי
48 כנסיות לומדים שיעורים ת"ל ובשי"ק חוזרים דא"ח.

49 ומי יגיד עיירות כקרעמענטשוג פאלטאווע חערסאן,
50 שבהם התקבצו הרבה מתלמידינו יחיו לרגלי עסקיהם
51 השונים עובדים ועוסקים בצרכי עצמם הרוחני, ובזכות
52 מקום מושבם.

53 וגם במקומות אחרים, למשל ויטעב' בא עתה אחד
54 מתלמידינו (ששלחתי מפה) יחי', וכבר רכש לו שומעים
55 הרבה ת"ל בלימוד השיעור וחזרת דא"ח. ובעברו דרך
56 סמאלענסק, שהתעכב שם איזה ימים, חזר דא"ח
57 והתעוררו, וכותבים אלי כי יושלח ויוותן להם משפיע, והם
58 ישלמו מאה או מאה וחמישים אל' לחדש, ומזרזים אותי
59 בזה.

60 וגם אם המצא שוי"ב מתלמידינו יחיו בגזאטסק או
61 במחוז קאנאווינא הסמוכה לניעזנע, עוסקים ועובדים
62 בחריצות גדולה בהשפעת רוחם, כפי יכולתם, ומאירים
63 באור החסידות כפי השגתם, והאמת הוא דאחד המרבה
64 ואחד הממעט, רק שיהי' לבו תמים לד', יאר ד' פניו
65 אליהם, יחוננם, ויכוננם אותם ואת ביתם בגו"ר.

66 אלו הם אחדים שעברו במחשבתי בעת כתיבתי עתה,
67 והם המעט, ואחיהם המרובים, ד' עליהם יחיו, בכל
68 מקום, הנה ת"ל טעמם אתם עמם כפי אשר הורו בקדש
69 הקדשים, וכפי זיו הדרת קדש פני האלקי אשר זכו
70 לראות בשכינה השרוי' על פני הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
71 זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע הכ"מ, שלדעתי הוא זכות היותר
72 נעלה ליודעי דעת וחוקרי דבר.

73 ואתאפק לא אוכל מדבר החרות וכמוס בלוח לבבי,
74 האיש הלזה, גם נרתק נשמתו, הוא הגוף, זרחה והאירה,
75 ומי עוור אשר לא ראה, זולת אנחנו המקורבי ביותר
76 (כמובן אנכי אוכל להגיד, ולאמר רק חטאתי הפרטי) לא
77 ידענו אשרינו וגורלינו, אשר זכינו היות בשכונתו, וראות
78 פניו הקדושים תמיד, ולא עלה על לבי כי יבוא יום, אשר
79 האלקים יסכינו, ויעתיק הפנים מאירות ויקחנו אליו,
80 החשיך לצוריק געהאלטין האלקים את השמש בטהרתו
81 וחרץ משפטינו, ויכס בערפל שמי השמים החסידים, וימנע
82 אורם, מנחמם, זיום והדרם.

83 אמנם עברים אנחנו, ואמונתנו טהורה ונקי', כי גם
84 בישובו בסתר עליון ישא רינה תפלה לפני אל רם ונשא,
85 לחונן דלים, אותנו הנעזבים והנדכאים, מאין רועה ומאין
86 דואג, ומשמי שמי השמים יעורר חסדי אל עליון לרחמינו,

1 הרצאותי בכל עת, ובכולם נמצא דברי אלקים חיים
2 ענינים שלמים, וגם מעשיות מימי קדם בארחות חיי הוד
3 כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, ותלמידיהם המקושרים
4 אליהם, זכותם יאר עלינו.

5 וכבר הערכתי מחברת אחת לקוטה מהמכתבים
6 הנזכרים, ותהי ראשית ההוצאה הצוואה הארוכה הני"ל.
7 אך לא אוכל גשת עשות דבר, עדי הקבצי סכום נכון
8 "בקופת-רבינו", אשר על שכם הקופה הזאת יונח כמה
9 מפעלים נשגבים בעי"ה, ואשר ע"כ טרם אדע יכולתה לא
10 אוכל עשות מאומה, כי כל הענינים נחוצים המה,
11 ומתחלקים לשתי מערכות, הא' מה שנצטויתי מפורש
12 בכתב הצוואה.

13 המוסד ישיבת תומכי-תמימים יצ"ו קובע ברכה
14 לעצמו.

15 (א) לימוד דא"ח בעיירות, (ב) התייסדות החדרים, (ג)
16 החזקת הרבנים בהעיירות, שלא יסחרו, וישקדו
17 בלימודים ויתנו לבם ונפשם על הנהגת וכלכלת עדתם,
18 לזונם ולפרנסם בשיעורים שונים בגמ' משניות ואגדה.

19 והמערכה השני' היא המדובר אתי בעל פה, אשר אז
20 לא הבנתי שזהו צוואה מחיי החיים, והם ענינים נשגבים,
21 לפי מהלך נפשו הטהורה, ועלי הדבר עמוס.

22 ותקוותי להשי"ת כי יעזור לנו, לי ותלמידינו
23 החסידים המקושרים לקיים רצונו ופקודתו, כי עלינו
24 המצוה, והבא לטהר מסייעין לו, והאלקים עוזר לכל אחד
25 בפרט באופן מופלא ובלתי משוער מראש, רק צריכים
26 להיות כלי לעשות בתמים, כמו עבד פשוט המקיים רצון
27 אדונו, מבלי חשוב בזו מאומה, ואז משרה האלקים
28 ברכתו בהמפעל ההוא.

29 וכאשר ראיתי במוחש בעבודתי שנים רבות ת"ל
30 בהמוסד הקדוש ישיבת תו"ת, והייתי אחד העובדים במו,
31 וזכיתי שע"י עבודתי יבוא האור כי טוב, ות"ל בכל מקום
32 ומקום שנמצא תלמיד ומחונך הישיבה הקדושה, ארחות
33 חיי העיר ההיא הנה ת"ל גם עתה בצוק העתים האלו,
34 אשר ערפלי חשך יעטה ראש כל איש ר"ל, ובכ"ז אור נוגה
35 יופיע במושבי תלמידינו התמימים לפי ערך, יעזרם ד'.

36 ולמופת יהיו אחינו ותלמידינו הרב ר' משה שי'
37 אקסילראד בזלאבין המיסד ישיבה וחדרים למופת לכל
38 הסביבה, ומחזיקה ת"ל במלמדים טובים רוב תלמידי
39 זה ג' שנה, ואחיו בפועל נעלה תלמידינו הרב ר' רפאל שי'
40 כהן בשצערדין, ואחיהם תלמידינו הרב ר' יעקב שי'
41 מאסקאליק מזוראוץ הנוסע בהעיירות הסמוכות לעורר
42 בקביעות עתים בתורה ובדא"ח, והתלמיד היקר רי"ל שי'
43 שיינין מזעמבין הנוסע בכל הסביבה ובעיירות גם מפלך

44 ארץ הזרועה הלזו, דורשת חיזוק ועבודה, לאגד
 45 ולהתדבר בכל עת, להשפיע למו שפעת אושר, מיא
 46 דחוכמתא, אשר מה מאד גדול האוצר, תהלה לאל, אוצר
 47 מסויים, אשר הניח אחריו, אבינו רבינו, בכתובים,
 48 בדרושים, קונטרסים, ואגרות.
 49 כאדיר המלכים, דהע"ה אשר אצר והכין לבנין בית
 50 אלקים, הזהב לזהב והכסף לכסף, כאמור כן לדור דורים,
 51 הכין פעל ועשה לבנות בית הוי", בנוי מתוקן ומשוכלל מיד
 52 ה' עליו השכיל, לידע מצבינו בהוה ובעתיד, בקש ומצא
 53 במה לחיותינו כיום הזה (אשר נוע תנוע משפחת אלקים,
 54 עם סגולה, נחלת אל, האל הטוב ירום קרנינו, וידעו כי
 55 הוי"ה הוא אלקינו, הוא אבינו, והוא מלכינו והוא יושיענו),
 56 אשר לעד, אנחנו, בנינו, ובני בנינו, נברך לדי' בעד גורלינו.
 57 מוסגר בזה, יואיל ידידי קרוא ומסור מכתבי לכבוד
 58 הרה"ק שליט"א, ולשום לב באופן סדר הענין, ואקווה כי
 59 ימצאו הצעתי נכונה בעזה"י.
 60 הנני מסגיר בזה עוד הפעם מכתבי מ"י"א שבת, ובטח
 61 כבר התקבל מה ששלחתי ע"י פאסט. כן הנני מסגיר בזה
 62 מכתב כללי, ליסד ועד אשר ישתדל בדבר שלש הקופות.
 63 בעיר מאסקווא הנני מקווה כי נוסד הועד, ושלחתי
 64 לשם בא כוחי אחד מנבחרי התלמידים מר י"ל קאראסיק
 65 ש"י אשר יהי חבר הועד, ואשר יפקח גם בהתיסדות
 66 הועדים בשארי מקומות, וכן בקשתי כי יבואו בכתובים
 67 את הועד דמאסקווא, על אדרעס ידידינו ר"ז ש"י פערסיץ
 68 או על אדרעס ידידינו הר"ה אהרן ש"י מאנעסזאהן.
 69 חברי הועד דמאסקווא, ובטח יכתוב אליהם משולחי
 70 תלמידינו הנ"ל יחי".
 71 התרומה בעד הילדים דישיבות תומכ"תמימים יואילו
 72 נא לשלוח בסכומים גדולים, למאסקווא על אדרעסין
 73 הנ"ל, וממאסקווא מזדמן לעתים קרובות נוסעים בטוחים
 74 בע"ה, וכבר נבדק דרך השילוח לטוב בעה"י.
 75 האל הטוב יברכהו, וישפיע לו שפעת ברכה, באורח
 76 בלתי משוער מראש, כי אין אדם יודע במה משתכר,
 77 והש"י"ת יחוננהו באשר ועשר מופלג.
 78 הערכתו כאמור, וכתוב האחד יהי לאלף והעשרה
 79 לרבבה, ירבה וישגא הצלחתו בעילוי הגמור והנעלה, בטוב
 80 ובנעימים.
 81 מחוי' ידיינ' ש"י הנהו פה ת"ל ושלום לו, יברכהו האל
 82 בכל טוב בגו"ר.
 83 והי' ברכה כאו"י"ו והדו"ש, מוקירו ומכבודו

1 ולהיות בעזרי יתומיו, אשר הניח אחריו, לעודדם ולנחותם
 2 בדרך האמיתי אשר המתית, הוא, באדירת תבונתו,
 3 במתינות, ובאהבת רעים.
 4 עלינו לקוות ולהאמין באמונה שלימה וטהורה, אשר
 5 בכל מפעל טוב, חי חי הוא עמנו, כאשר בעיינינו ראינו, כי
 6 בכל דבר ומפעל טוב, שהי' עושה אחד החסידים בעירו
 7 ומקום מגורו, וביותר הצטיינו בזה התלמידים, לפעול
 8 ולעשות באיזה דבר טוב, והי' המפעל ההוא נעשה
 9 במתינות ובתמים, כאשר עם חפצו הקדוש, הי' מתענין
 10 בזה. ובכל עת מצוא, בשמח"ת לילה קודם הקפות ובי"ט
 11 כסלו, ובפורים בזמנים ידועים בימים האלו, מצא
 12 למוכשר ומעולה לברך את עם הקדש בכלל, ואת היחידים
 13 בפרט להזכירם לטובה ולברכה, הי' מזכיר ביחוד את אלה
 14 ופרטי פעולתם, ולא פעם ושתים זכיתי כי ע"י הי' שולח
 15 פ"י לקרוא אותם על אהלי הקדש, והי' כותב בו ומזכיר
 16 את הנ"ל, ואי"כ זאת דרכו בקדש להיות מתומכי וסועדי
 17 כל פועלי טוב וחסד.
 18 וגמירנא שבעלות הצדיקים בקדש הקדשים, דרכיהם
 19 בקדש לא יעזבו, כי מעלין בקדש, והקדש מקודש מכבר,
 20 ומאיר הענין היטיב בז"ח דר"ל"ג ע"ב ודא הוא דתנינן
 21 קוב"ה אתי לאשתעשע עם צדיקא בגינתא דעדן כו'
 22 למחדי בהו כו' כביכול קוב"ה אתי לאשתעשע בהאי שקיא
 23 דנחלא דצדיקא אתענגי בהו, שכללות הענין הוא
 24 שבהדרך הזה שבחר לו הצדיק בחייו, בו יתנהג גם בהיותו
 25 בחיי החיים, מכהן כהן לאל עליון, בעמדו לפני כסא מרום
 26 ונשגב קדוש ונורא, וכפי המבואר שם הנה ע"י הצדיק
 27 אשתקי לכולא, שבא ההשפעה למטה מטה, ובפרט לאלו
 28 אשר זכו מהיות תלמידיו, והדברים ארוכים, וערוכים
 29 בכמה מקומות, ומרהיבים את הנפש, בהזכר כי יש מקוה
 30 לישראל, לכל אחד ואחד בפרט בעבדי הוי".
 31 ארץ זרועה שדה וכרם, הניח אחריו הוד תפארתינו,
 32 תפארת החסידו' אבי העובדים ואדון המשיגים, נר
 33 השביעי ממנורת החכמה האלקית, כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 34 זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ.
 35 גם אלו מהתלמידים הקטני' יחיו, קטנם עבה ממתני
 36 שאר המחונכים, באשר בעל השדה מסר נפשו הטהורה
 37 עליהם, בכל עת, ודאג לעילוי מדותיהם ופרטי עיני
 38 תהלכותם. ומה גם ענבי הגפן, האשכולות המלאים בתורה
 39 ויראה, בחכמה ודעת, כל רואם יכירם כי מכרם חמד,
 40 כרם מעובד בעבודה רבה, גזעם, יהי' האלקים בעזרם
 41 ויעלו מעלה מעלה בעילוי אחר עילוי, לשמחת לבב כל
 42 קהל עדת ישראל, התאבים לכת בדרכי התורה והמצוה,
 43 ד' עליהם יחיו.

לֹא הִפִּיר וְאֶת־בְּנֵי לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרֹתֶיךָ
 וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ: יִזְרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ
 לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁימוּ קְטוֹרֵה בְּאֶפְדָּךָ וְכָלִיל עַל־
 מִזְבְּחֶיךָ: « בְּרַךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה
 מִחֵץ מִתְנַגֵּם קָמְיוֹ וּמִשְׁנֵאָיו מִן־יְקוּמוֹן: ם
 לְבִנְיָמִן אָמַר יָדִיד יְהוָה יִשְׁפֹּן לְבַטַח עָלָיו
 חֶפֶץ עָלָיו כָּל־הַיּוֹם וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: ם (ישראל)
 וְלִי־סֶפֶר אָמַר מְבִרְכֵת יְהוָה אֶרְצוֹ מִמְּגַד שָׁמַיִם
 מִפֹּל וּמִתְהוֹם רִבְצַת תַּחַת: ך וּמִמְּגַד תְּבוּאוֹת
 שָׁמֶשׁ וּמִמְּגַד גֶּרֶשׁ יְרֵחִים: ם וּמִרֹאשׁ הַרְרֵי־קָדֶם
 וּמִמְּגַד גְּבְעוֹת עוֹלָם: ם וּמִמְּגַד אֶרֶץ וּמִלְאָה
 וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סֵנֶה תְּבוּאוֹתֶהּ לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקַדְקֹד
 נְזִיר אַחִיו: ך בְּכֹר שׁוֹר׳ הָדָר לֹא וְקִרְנֵי רֵאִם
 קִרְנָיו בְּהֵם עַמִּים יִנְגַח יַחְדוֹ אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם
 רִבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי מְנַשֶּׁה: ם ^{ע"כ במנחת}
^{שבת ובהו"}

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 כ"ג « וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ
 הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ: ך וַיֹּאמֶר
 יְהוָה מִסֵּינִי בָּא וּזְרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר
 פְּאָרֶן וְאֶתְּהָ מְרַבֶּכֶת קֹדֶשׁ מִימֵינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ:
 ג אֶף חִבֵּב עַמִּים כָּל־קִדְשָׁיו בִּידֶיךָ וְהֵם תָּכוּ
 לְרַגְלֶיךָ יִשָּׂא מִדְּבַר־יָדֶיךָ: ך תוֹרַה צְוֵה־לָנוּ מֹשֶׁה
 מוֹרְשָׁה קַהֲלֵת יַעֲקֹב: ך וַיְהִי כִּי־שָׂרוֹן מִלֶּדֶךָ
 בַּהֲתַאֲסֵף רֵאשֵׁי עָם יַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: ך וַיְחִי
 רְאוּבֵן וְאֶל־יָמֹת וַיְהִי מָתוֹ מִסְּפָר: ם וְזֹאת
 לְיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קוֹל יְהוּדָה וְאֶל־עַמּוֹ
 תְּבִיאֵנוּ יָדָיו רַב לֹא וְעֶזֶר מִצְרָיו תַּהֲיֶה: פ
 (כ"ג) ך וּלְלֹנֵי אָמַר תְּמִיד וְאוֹרִיד לְאִישׁ חֲסִידֶיךָ
 אֲשֶׁר נִסִּיתוּ בְּמִסְפָּה תִּרְיַבְהוּ עַל־מֵי מְרִיבָה:
 ט הָאָמַר לְאָבוֹי וּלְאִמּוֹ לֹא רֵאִיתוֹי וְאֶת־אָחוֹי

אגרות קודש

ב"ה, אסרו חג הסוכות, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

כבוד הרה"ג והרה"ח וו"ח אי"א נו"מ בעל מדות עסקן

רב פעלים איש המעלה בנשי"ק וכו' וכו'

מוהר"ר יצחק מאיר הכהן שי

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתב כת"ר בהוספה על המברק ע"ד החזית שבין אגו"י ופאג"י, ות"ח על שימת לבבו, ומפני קדושת המועד נתעכב האישור עד עתה, ואתו רב סליחה.

ויהי רצון שכל אחד ואחד מאתנו, בתוך כלל ישראל, ימלא תפקידו מתוך מנוחת נפש ושמחת לבב להרמת קרן ישראל סבא והפצת היהדות בתוככי חוגים ההולכים ומתרחבים, עד שכל אחד ואחת מבני ישראל יהיו חדורים ברוח התורה וקיום המצוות בפועל בחיים היום-יומיים, ובזה כמובן וגם פשוט - אור ומאור פנימיות התורה שנתגלתה על ידי הבעש"ט תלמידיו ותלמידי תלמידיו, עד שיפוצו מעינותיו חוצה ויקויים היעוד שניתן להבעש"ט בעלית נשמתו, אז קאתי מר מלכא משיחא, בגאולה האמיתית והשלמה.

בהוקרה בכבוד וברכה.

בנוגע להבחירות, הנה כמו לבחירות הקודמות דשנת תש"טו הברקתי דעתי והוראותי להנהלת אגו"ח באה"ק ת"ו, ובודאי פרסומה מכבר.

לוח זמנים לשבוע חג הסוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:54	18:00	18:44	18:52	18:18	18:26	10:32	10:32	9:31	9:30	8:58	8:57	6:38	6:34	באר שבע (ק)
18:53	17:51	18:43	18:51	18:20	18:28	10:31	10:31	9:31	9:30	8:57	8:56	6:38	6:34	חיפה (ק)
18:53	17:42	18:42	18:50	18:21	18:29	10:30	10:30	9:30	9:29	8:56	8:55	6:37	6:33	ירושלים (ק)
18:54	17:59	18:44	18:52	18:18	18:26	10:32	10:32	9:32	9:31	8:58	8:57	6:39	6:35	תל אביב (ק)
19:07	18:05	18:55	19:07	18:21	18:34	10:49	10:47	9:50	9:47	9:07	9:03	7:02	6:54	אוסטריה, וינה (ק)
20:09	19:12	19:58	19:52	19:31	19:25	11:01	11:05	9:56	10:01	9:18	9:24	6:47	6:56	אוסטרליה, מלבורן (ק)
19:10	18:09	18:57	19:09	18:25	18:37	10:51	10:49	9:52	9:49	9:10	9:07	7:04	6:56	אוקראינה, אודסה (ק)
18:42	17:40	18:29	18:41	17:56	18:08	10:23	10:21	9:24	9:21	8:41	8:37	6:36	6:28	אוקראינה, דוניצק (ק)
18:53	17:51	18:40	18:52	18:07	18:19	10:34	10:32	9:35	9:32	8:52	8:48	6:48	6:39	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
19:19	18:15	19:05	19:18	18:31	18:44	11:00	10:58	10:02	9:58	9:16	9:12	7:15	7:05	אוקראינה, זיטומיר (ק)
19:11	18:07	18:58	19:11	18:23	18:36	10:53	10:51	9:54	9:51	9:09	9:05	7:08	6:58	אוקראינה, קייב (ק)
19:36	18:38	19:24	19:35	18:54	19:06	11:17	11:15	10:18	10:15	9:37	9:34	7:29	7:21	איטליה, מילאנו (ק)
18:36	17:47	18:27	18:29	18:05	18:07	10:01	10:02	8:58	9:00	8:30	8:31	5:58	6:00	אקוודור, קיטו (ח)
19:40	18:44	19:29	19:24	19:03	18:58	10:35	10:39	9:30	9:35	8:54	8:59	6:22	6:30	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:40	19:39	20:28	20:21	19:58	19:52	11:25	11:30	10:19	10:25	9:39	9:45	7:09	7:19	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
19:19	18:23	19:08	19:17	18:39	18:49	10:59	10:58	9:59	9:57	9:22	9:20	7:08	7:03	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:08	18:11	18:57	19:06	18:28	18:37	10:48	10:47	9:49	9:47	9:11	9:09	6:59	6:52	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:09	18:12	18:57	19:07	18:28	18:38	10:49	10:48	9:49	9:47	9:11	9:09	6:59	6:53	ארה"ב, גרסי טיטי (ק)
19:44	18:47	19:33	19:43	19:03	19:13	11:25	11:24	10:26	10:23	9:47	9:44	7:36	7:30	ארה"ב, דטרויט (ק)
19:35	18:43	19:25	19:32	19:00	19:07	11:12	11:12	10:12	10:11	9:39	9:38	7:18	7:15	ארה"ב, האסטון (ק)
19:05	18:11	18:54	19:02	18:28	18:36	10:43	10:43	9:43	9:42	9:09	9:07	6:51	6:47	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
19:35	18:44	19:25	19:32	19:01	19:07	11:11	11:11	10:10	10:10	9:38	9:38	7:16	7:13	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:04	18:07	18:53	19:02	18:23	18:33	10:44	10:43	9:45	9:43	9:07	9:04	6:55	6:49	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:32	18:36	19:21	19:31	18:52	19:02	11:12	11:12	10:13	10:11	9:35	9:33	7:23	7:17	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:03	18:05	18:51	19:01	18:22	18:32	10:43	10:42	9:44	9:42	9:05	9:03	6:54	6:48	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:03	18:12	18:54	18:53	18:31	18:30	10:17	10:20	9:13	9:16	8:43	8:47	6:10	6:15	בוליביה, לה-פס (ח)
19:56	18:51	19:42	19:55	19:07	19:20	11:37	11:35	10:39	10:35	9:53	9:48	7:53	7:43	בלגיה, אנטוורפן (ק)
19:56	18:51	19:42	19:55	19:07	19:20	11:37	11:35	10:39	10:35	9:53	9:49	7:53	7:43	בלגיה, בריסל (ק)
18:42	17:54	18:32	18:30	18:13	18:10	9:50	9:53	8:46	8:50	8:14	8:18	5:41	5:47	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:29	17:37	18:20	18:18	17:56	17:54	9:38	9:41	8:34	8:38	8:02	8:06	5:29	5:35	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:14	18:13	19:00	19:13	18:26	18:39	10:55	10:53	9:57	9:53	9:11	9:06	7:11	7:01	בריטניה, לונדון (ק)
19:23	18:18	19:08	19:22	18:31	18:45	11:05	11:02	10:07	10:02	9:18	9:13	7:21	7:11	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
19:20	18:15	19:06	19:20	18:31	18:45	11:02	11:00	10:04	10:00	9:16	9:11	7:18	7:08	גרמניה, ברלין (ק)
19:38	18:35	19:25	19:38	18:51	19:04	11:20	11:18	10:22	10:18	9:36	9:32	7:35	7:25	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:45	17:58	18:35	18:32	18:17	18:14	9:50	9:54	8:46	8:50	8:13	8:18	5:40	5:47	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:54	18:05	18:45	18:50	18:22	18:27	10:28	10:28	9:26	9:27	8:56	8:57	6:30	6:29	הודו, מומבאי (ח)
18:51	18:01	18:42	18:46	18:18	18:23	10:24	10:24	9:22	9:23	8:52	8:53	6:26	6:25	הודו, פונה (ח)
18:57	17:55	18:44	18:56	18:11	18:23	10:38	10:36	9:39	9:36	8:56	8:53	6:51	6:43	הונגריה, בודפשט (ק)
18:13	17:16	18:02	18:12	17:32	17:42	9:53	9:52	8:53	8:51	8:15	8:13	6:03	5:57	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:38	18:43	19:27	19:36	18:59	19:08	11:17	11:17	10:17	10:16	9:41	9:39	7:26	7:21	יוון, אתונה (ק)
19:18	18:16	19:05	19:17	18:33	18:44	10:59	10:57	10:00	9:57	9:17	9:14	7:12	7:03	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבוע חג הסוכות בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:51	18:01	18:42	18:47	18:19	18:24	10:25	10:26	9:24	9:24	8:53	8:54	6:28	6:27	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:30	18:26	19:17	19:09	18:45	18:37	10:09	10:14	9:02	9:09	8:19	8:26	5:51	6:02	ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)
18:18	17:26	18:08	18:15	17:43	17:50	9:54	9:54	8:53	8:53	8:21	8:21	5:59	5:56	נפאל, קטמנדו (ח)
18:27	17:29	18:16	18:26	17:47	17:57	10:07	10:06	9:07	9:05	8:29	8:27	6:16	6:10	סין, בייג'ין (ח)
19:26	18:38	19:17	19:19	18:55	18:57	10:51	10:53	9:49	9:51	9:21	9:22	6:50	6:51	סינגפור, סינגפור (ח)
18:49	17:44	18:35	18:49	17:59	18:13	10:31	10:29	9:33	9:29	8:46	8:41	6:47	6:37	פולין, ורשא (ק)
18:36	17:46	18:27	18:27	18:04	18:04	9:53	9:56	8:50	8:53	8:21	8:23	5:48	5:52	פרו, לימה (ח)
19:53	18:53	19:41	19:52	19:09	19:21	11:34	11:33	10:35	10:32	9:54	9:51	7:47	7:39	צרפת, ליאון (ק)
20:04	19:02	19:50	20:03	19:18	19:31	11:45	11:43	10:47	10:43	10:02	9:59	7:59	7:50	צרפת, פריז (ק)
18:16	17:28	18:08	18:10	17:45	17:48	9:44	9:45	8:41	8:43	8:13	8:14	5:43	5:44	קולומביה, בוגוטה (ח)
19:30	18:34	19:18	19:28	18:50	19:01	11:11	11:10	10:12	10:09	9:32	9:29	7:22	7:15	קנדה, טורונטו (ק)
19:07	18:08	18:54	19:05	18:24	18:35	10:48	10:46	9:49	9:46	9:08	9:05	7:00	6:53	קנדה, מונטריאול (ק)
18:59	18:05	18:48	18:56	18:21	18:29	10:37	10:37	9:37	9:35	9:02	9:00	6:45	6:40	קפריסין, לרנקה (ק)
19:10	18:01	18:55	19:10	18:17	18:32	10:52	10:50	9:55	9:50	9:04	8:59	7:10	6:59	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
18:44	17:37	18:29	18:44	17:53	18:08	10:26	10:23	9:29	9:23	8:36	8:31	6:44	6:32	רוסיה, מוסקבה (ח)
18:34	17:33	18:21	18:33	17:49	18:01	10:15	10:14	9:16	9:13	8:34	8:30	6:28	6:20	רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)
19:39	18:42	19:26	19:38	18:58	19:09	11:20	11:18	10:21	10:18	9:38	9:35	7:33	7:25	שוויץ, ציריך (ק)
18:36	17:47	18:27	18:31	18:04	18:08	10:07	10:08	9:05	9:06	8:36	8:36	6:08	6:08	תאילנד, בנגקוק (ח)

סוף זמן קידוש לבנה:
יום שלישי בערב, י"ג תשרי

בח"ל: עירוב תבשילין

ביום רביעי ערב חג הסוכות, לפני כניסת החג, יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר, לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אני מוזהר לְכֹל מִי שְׂרוּצָה לְזָבוֹת וְלִסְמוּךְ עַל-עֲרוּב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפת, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוֹת עֲרוּב:
בְּדִין יְהִי שָׂרָא לָנָא לְאֶפְוֵי וּלְבִשׁוּלֵי וּלְאַטְמוּנֵי וּלְאֲדִלוּקֵי שְׂרָגָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעְבַּד
כָּל-צְרָכְנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשִׁפְתָא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת:
[=בְּזֶה יְהִי מִתָּר לָנוּ לְאִפּוֹת וּלְבִשָׁל וּלְהַטְמִין (אֲכָל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וּלְעֲשׂוֹת
כָּל צְרָכְנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבַּת, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת]:

סדר מצות הדלקת נרות לחג הסוכות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחור"ל נותנים עבור שלושה ימים, עבור שני ימי החג ועבור שבת קודש). אסור לטלטל, ח"ו, את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי חג הסוכות, ובחור"ל עד לאחר ההבדלה במוצאי שבת קודש.

ערב ליל א' של חג הסוכות

מלכתחילה רצוי להדליק את הנרות לכבוד החג לפני החשיכה, על פי לוחות הזמנים הנפוצים, אך אם לא הספיקו להדליק את הנרות מבעוד יום, ניתן להדליק גם מאוחר יותר, אך אז אין להדליק את הנרות באמצעות אש חדשה, אלא רק על ידי אש מועברת מאש שהודלקה לפני החג. משום כך ראוי להדליק – בחור"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה), כדי לאפשר בעת הצורך להעביר אש לצורך הדלקת נרות החג כשנאלצים להדליקם מאוחר. עצה זו חשובה במיוחד לאלה הגרים בחו"ל, הזקוקים לאש שנדלקה מערב חג לצורך הדלקת הנרות בלילה השני של חג הסוכות. בחור"ל כדאי להדליק לקראת סוף היום הראשון של חג הסוכות נר נשמה נוסף (מהנר הדולק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש. אסור להבעיר אש חדשה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**פְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

פְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

בחור"ל ליל שני של חג הסוכות

זמן הדלקת נרות – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, על ידי העברה מאש הדלוקה לפני החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).
כן יש להדליק, נר נשמה נוסף (מהנר הדולק), כדי שיהיה אפשר להדליק בסוף היום השני, בערב שבת קודש, את נרות השבת קודש. אסור להבעיר אש חדשה.
מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

**פְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:**

פְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיֵינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

ערב שבת חול המועד סוכות

בארץ ישראל: מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה במוצאי שבת קודש.
זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.
בחור"ל: מדליקים את הנרות על ידי העברה מנר דולק ואחרי כן מברכים:

**פְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פלפלה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00597
01/10/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

